

Logm. 1236^e (8)

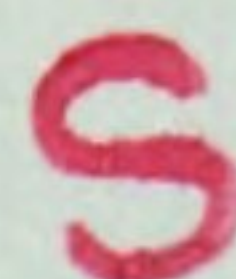
Logm. I

1236

<36635322760014

<36635322760014

Bayer. Staatsbibliothek

00
JO: LAURENTII
BERTI
FLORENTINI

FRATRIS EREMITÆ AUGUSTINIANI

O P U S

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

*Nunc primum novem voluminibus comprehensum, & præter uberrimum,
generalemque rerum indicem in calcem appositum, nec non
Melchioris Cani volumen unum De Locis Theologicis,*

INTEGRA ETIAM ADVERSARIORUM IN AUCTOREM OPUSCULA,
QUÆ HACTENUS PRODIERUNT:

Tum Apologeticas omnes ejusdem Dissertationes complectens.

EDITIO NOVISSIMA

Ab Auctore ipso aucta, & ad usum quoque Scholæ Ægidianæ accomodata, cui
accedit etiam ejusdem Auctoris DISSERTATIO in Defensionem Encyclicæ
BENEDICTI XIV. adversus quatuor dubiorum consarcinatorem.

TOMUS OCTAVUS,

In quibus de CONFIRMATIONE, EUCHARISTIA,
& POENITENTIA pertractatur.

In quo de Sacramento Unctionis Extremæ, de Mysteriis, quibus Clerici initiantur ad divina
ministeria obeunda, de sacris nimirum Ordinationibus, de Sacram. in Lege Evangelica
conjug. gratiam præstante, videlicet, de MATRIMONIO. *BAJANISMUS*
Redivivus Augustinianum Systema pertractatur.

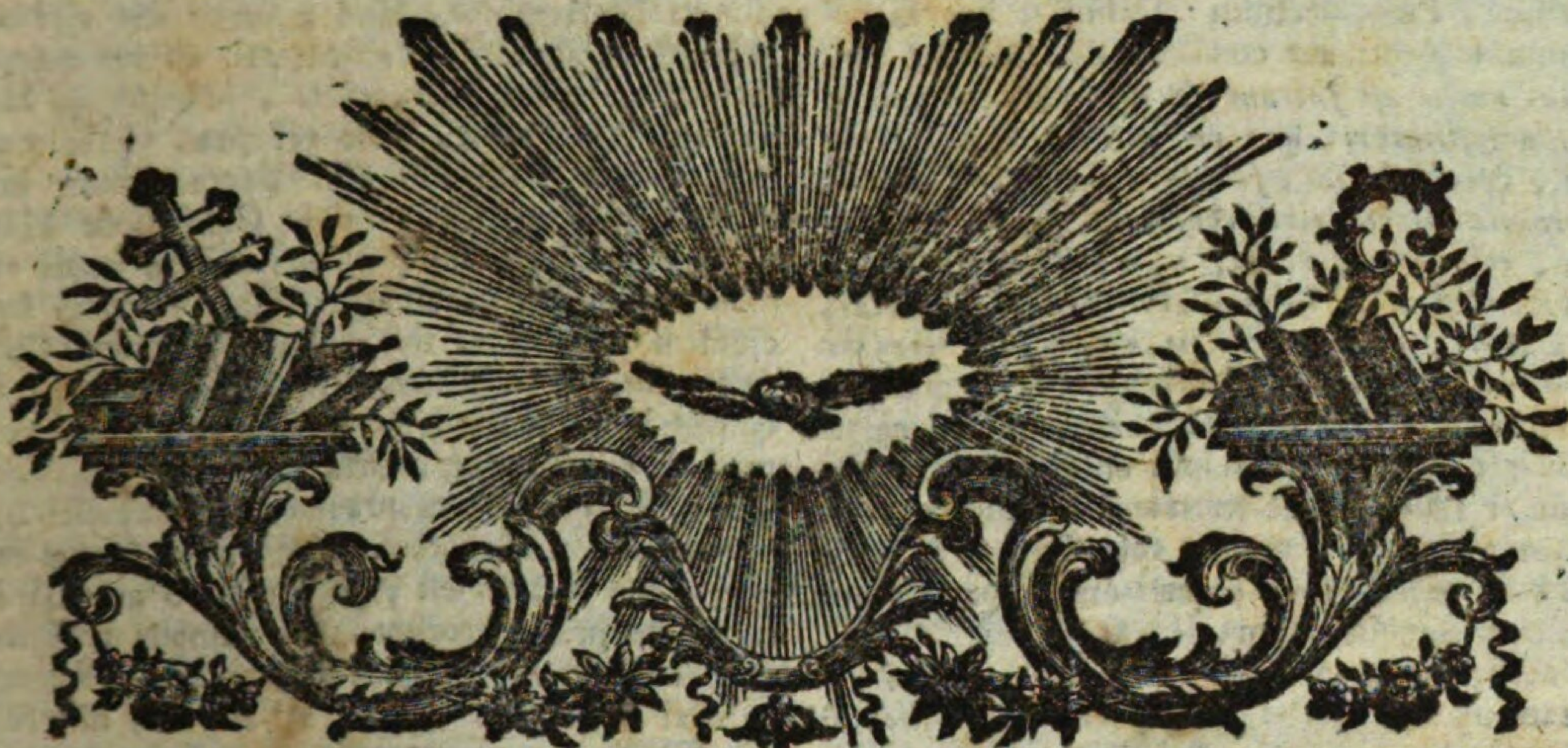

NEAPOLI MDCCLXXIX.

EX TYPOGRAPHIA ORSINIANA

Ta 70/510

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRICESIMUS QUINTUS,

In quo agitur de Sacramento UNCTIONIS EXTREMÆ.

UCTIONIS EXTREMÆ Sacramentum, quod recto ordine post Pœnitentiam locari demonstrat ratio a Tridentino Concilio producta, ubi sectione quartadecima de his duobus Sacramentis simul pertractans docet, Unctionem hanc non modo ejusdem Pœnitentiæ, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, a Patribus consummativum existimari; id, quod præterea confirmant, quæ de Sacramentorum Evangelicæ legis numero & ordine in tricesimo libro conscripsi: Unctionis, inquam, Extremæ Sacramentum Tractatu hoc Theologico, prout ingenioli mei patitur imbecillitas & lassitudo, exponetur atque illustrabitur. De illo namque antiquiores Scholastici jejune admodum & exiliter disputarunt; & juniores itidem, si Joannem Launojum, qui nec etiam recentissimus est, aliosque perpauco excipias, non accurate omnino, neque studiosissime: imo Launoji opus de sacra infirmorum Unctione valde prolixum, insitione omnium fere Ritualium librorum ad molem illam excrevit; indigetque spongia non uno in loco propter menda, quibus scatet, unicuique legentium, dummodo traditiones Ecclesiasticas, sacrosque ritus penitus non ignoret, ultro & quamfaciliter occurrentia. In his propterea erroribus refutan-

Berti Theol. Tom. VIII.

dis, solvendisque permultis quæstionibus, necnon dilucidandis rebus aliis, quæ in sua nondum luce positæ videbantur, impendi, hortantibus quoque & impellentibus viris præstantissimis, aliquantulum temporis; ac dedi operam, ne liber iste quintus ac tricesimus aut brevitate desiderium pareret, aut prolixitate fastidium: quod an recte & utiliter fecerim, an potius inaniter & infructuose, quum homines sæpenumero decipiantur in iis, quæ ad seipsos pertinent, judicandis, hujus rei, atque tenuitatis meæ bene conscius, tibi, Lector doctissime, & humanissime, definiendum æstimandumque committo.

CAPUT PRIMUM.

Demonstratur EXTREMAM UNCTIONEM esse verum, ac proprium novæ legis Sacramentum.

Sacramentum, de quo hoc in libro differitur, appellatur a Latinis *Sacramentum exequutium*, *Unctio sacrati olei*, *sacra Unctio*, & communiter *Unctio extrema*: a Græcis vero *ἄγιον ἔλαιον*, *sanctum Oleum*, *εὐχέλαιον*, *oratio unctioni olei conjuncta*, itemque *ὑπεραχρίσιν*, *postrema unctio*. Latina hæc vocabula occurrunt in Pœnitentiali Theodori, in Decreto Ivonis, & in Capitul.

A

Ca-

Caroli Magni : Græca autem apud Arcudium, Allatium, Protosycellum. Definitur hoc sacramentum sequenti aut consimili definitione : *Extrema unctio est sacrum & mysticum signum a Christo institutum, quod per unctionem olei, benedicti, & orationem, seu formam præscriptam, baptizatis ægrotantibus confertur gratia sanctificans, eosque confortans, ut æquo animo ferant morbi molestias, frangantque demonis insidias, & impetus; necnon, si illis expediat, liberentur ab infirmitate, corporisque languore.* Atque hæc definitio proximis disputationibus quoad partes singulas explicabitur: in ipsa enim communis sacramenti ratio, ac Extremæ unctionis materia & forma propria, necnon subjectum, & effectus comprehenduntur; quæ omnia peculiarem requirunt disquisitionem.

Principio itaque inquirendum est, an Unctioni extremæ conveniat ratio *sacri & mystici signi* a Christo instituti, videlicet, *Sacramenti*. Negant id Lutherus in libro de Captiv. Babylonica, affirmans discipulos per unctionem, quam Marcus vi. 13. & Jacobus v. 14. commemorant, solam corporis salutem fuisse operatos, ideoque miraculorum dono cessante cum primitiva & Apostolica Ecclesia, hanc quoque Unctionem exolevisse; nec aliò nomine aut titulo appellandam sacramentum, nisi in quantum divina virtute sanabat corporis ægrotudines, aut ad summum in ampliori sacramentorum significatione, *ut sunt*, inquit ille, *salis & aquæ consecratio & adpersio*. Similia scribit Calvinus lib. iv. Instit. cap. 19. n. 18. quo etiam in loco Extremam Unctionem vocat *Sacramentum fictitium, & hystrionicam hypocrisim*. His consentiunt Kemnitius, Melancthon, Dallæus, atque, ut brevi dicam, omnes posteriores hæretici: qui in Apostolis duplicem potestatem distinguentes unam *ordinariam*, quam dicunt *potestatem verbi*, præsertim sitam in annuntiatione Evangelii, alteram *extraordinariam*, idest, virtutem miraculorum, & ad quam referunt Unctionem hanc, & manuum impositionem, ajunt priorem potestatem in Ecclesia perseverasse, alteram desisse. Quidam tamen callidiores hæretici animadvertentes etiam post tempora Apostolica *Unctionem infirmorum* fuisse adhibitam, asserunt perperam continuatam fuisse post sublatum donum sanationum, & quocumque tandem jure obtinuerit, nunquam veri Sacramenti honore ac dignitate fuisse potitam: ita nempe scribit in libro iv. de Sacram. cap. 21. Calvinianus minister Chamierus.

Non recensui autem inter hæreticos, qui hoc Sacramentum negarunt, Valdenses, nec Wiclefitas, quibus præeunte Guidone Carmelita, in Summa de hæreticis, & Aenea Sylvio in libro de Origine Bohemorum, errorem istum impin-

git libro de Extrema Unctione cap. 1. Eminentiſſimus Bellarminus. Non enim desunt viri docti, qui constantissime affirmant, ab his quoque hæreticis *septem Sacramenta*, ideoque & Extremam Unctionem, fuisse recepta. Certe quod pertinet ad Valdenses, hi Sacramentum hoc cum reliquis professi sunt in Confessione Fidei ad regem Uladislauum. Wiclefus item hujus erroris & hæresis nequit apertissime revinci, sive ejusdem Trialogus, sive sessio viii. Synodi Constantiensis, sive Thomæ Waldensis scripta, in quibus ipsius Wiclefi continentur errores, legantur, & expendantur. Orta itaque est opinio contraria, ex quo revera prænominati hæretici Sacramentum istud contempserint: quod partim eorum causa factum est, partim vero avaritia & rapacitate presbyterorum. Illi namque negarunt ministros improbos posse Sacramenta conferre, ut dixi libro xxx. cap. 14. Hi autem, nimirum presbyteri, eo devenerant, ut divites tantum *sacro oleo* inungerent, & neminem sine pretio, ac nonnisi decem luminaribus elucetibus; quem morem infectatur, reprobaturque in Statutis Synodalibus anno 1294. Guilelmus Andegavensis Episcopus. Continentur hæc statuta tom. xi. Spicilegii, & p. 2. Antiq. Rituum lib. 1. cap. 7. Edmundi Martenii. Hinc Waldenses occasionem arripuerunt asserendi Sacramentum Unctionis extremæ factum esse *ultimam superbiam*: atque hoc est, quod de Waldensibus prodidit cap. 5. Raynerius. Eam ob rem Innocentius III. epist. 38. lib. 1. hanc a Waldensibus ad gremium Ecclesiæ redeuntibus professionem edendam præscripsit: *Unctionem infirmorum cum oleo consecrato veneramur*. Hussitæ pariter, atque Wiclefi gregales ad Ecclesiam revertentes, ut mandat sess. ultima Synodus Constantiensis, interrogandi sunt, an credant, quod peccet mortaliter *Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis, vel extremæ Unctionis*. Hi ergo hæretici Sacramentum, de quo instituitur disputatio, contempserunt, non denegarunt, ut in Historia Variationum demonstrat Meldensis Episcopus, & nos præmonuimus lib. xxx. cap. 5. & xxxii. cap. 1. Legi etiam potest Juvenin differt. 7. de Sacram. q. 2. cap. 1. & J. B. Du-Hamel tom. vii. pag. 406.

Ad refellendos hæreticos, qui huic Sacramento bellum indixere, sacra Scriptura, & Traditione certandum est. Ex Scripturis decretorium est, quod habetur in Catholica Jacobi Epistola paullo post expendendum. Quidam tenent pertractari de Unctione Extrema etiam cap. vi. Marci; at id negant Bellarminus citato libro cap. 2. Estius in dist. 23. §. 1. Sylvius in quæst. 29. Supplem. art. 1. Tournelius q. 1. art. item 1. ut mittam nonnullos veteres Scholasticos eo loci laudatos a Bellarmino. Permulti nihilominus tenent

tenent etiam apud Marcum agi de Unctione extrema, non solum Catharinus & Maldonatus, de quibus eo loci Tournelius; verum & Patres capite proximo proferendi, alique Theologi præstantissimi. Testatur autem Bellarminus sibi priorem opinionem ideo magis arridere, quod alteram amplexi sint Lutherus, Calvinus, & Kemnitius. Verum jure Bellarminus hac in re a Launojo reprehenditur in Opere de Extrema Unctione cap. 1. observat. xi. Quid enim Thomæ Valdensi, Alphonso de Castro, aliisque, quos sibi Bellarminus fatetur esse adversarios, quid, inquam, his cum Luthero, Calvino, & Chemnitio? Hæretici isti propugnantes sententiam, quæ negat Extremam Unctionem esse Sacramentum, idcirco ajunt apud Marcum & Jacobum agi de eadem Unctione, ut inde inferant Jacobum non esse accipiendum de Unctione Sacramentali, quemadmodum de Unctione Sacramentali non loquitur Marcus. Catholici e contra non pauci Extremam Unctionem inter Sacramenta accensentes contendunt de Unctione Sacramentali locutum fuisse Marcum, locutum fuisse Jacobum; quod non est eandem cum hæreticis opinionem amplecti, sed adversus hæreticos directe pugnare, illosque ex propria opinione refellere. Lutherus (inquit Launojus) Calvinus & Kemnitius peccant non minus, quando eandem apud Marcum & Jacobum Unctionem eo fine contendunt, ut sacram infirmorum Unctionem a numero Sacramentorum deleant. Qui ante eos eandem esse utrobique Unctionem putarunt, Sacramentum hoc neutiquam expungere, immo retinuerunt, & frequentatum esse in Ecclesia Dei tradiderunt. Quæ in scriptis Lutheri, Calvini & Kemnitii nova sunt, abjicio; quæ antiqua, & antiquorum Patrum sunt, retineo. Cetera, quæ vir asperrimi ingenii addit contra præstantissimum Controversiarum Scriptorem, utpote ab indole, quæ ego a natura comparatus sum, aberrantia, silens prætereo. Consulto quæstionem illam, An apud Marcum & Jacobum æque sermo sit de Unctione Sacramentali, arbitrio disputantium reliquit Synodus Tridentina, definiens sess. xiv. cap. 1. Unctionem infirmorum esse vere & proprie Sacramentum a Christo institutum, apud Marcum quidem insinuatam, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatam, ac promulgatam. Quo in loco, quid significant ea verba, Apud Marcum quidem insinuatam, an peractam hujus Sacramenti institutionem, an designationem quamdam atque prænunciationem, potest merito dubitari. Ne itaque contra hæreticos pugnemus invalidis incertisque argumentis, eos apertis Jacobi verbis, & inviolata traditione Majorum exagitabimus, quæstionem de unctione apud Marcum descripta ad Scholarum dissidia, & ad caput proximum amandantes.

PROP. I. Ex Catholica Jacobi Epistola invicte demonstratur, Extremam Unctionem esse verum ac proprium novæ legis Sacramentum.

In illa enim Epistola cap. v. 14. & 15. legitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum; & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis est, remittentur ei.* His sane verbis exprimitur quidquid necessarium est ad verum Sacramentum constituendum. Enimvero habemus rem sacram, ac sensibus subjectam, olei scilicet unctionem, atque orationem presbyterorum, quæ duo hujus Sacramenti constituunt materiam & formam. Habemus etiam, etsi non expresse, aperta saltem consecutione inferendam, institutionem Dominicam; non enim Apostolus in epistola ad omnes Ecclesias ubique terrarum dispersas, unde & Catholica dicitur, non ad unam tantum, vel alteram conscripta, præcepisset, ut *Unctionis* hujus ritus observaretur, nisi illum accepisset a Domino Sacramentorum auctore; Quamquam si Novatores hoc tantum vellent, quod institutor Extremæ Unctionis fuerit beatus Jacobus, modo assererent id ab Apostolo factum Domini auctoritate & mandato, error foret tolerabilis, & communis etiam nonnullis Scholasticorum, prout diximus pertractantes de Sacramentorum Institutione cap. 8. libri tricesimi. Ac tantem in Apostolicis illis verbis, ut cap. 2. sess. xiv. declarat Tridentinum Concilium, explicatur Sacramenti hujus res atque effectus, dum illis verbis, *Et oratio fidei salvabit infirmum, &c.* demonstratur hac Unctione delicta, si quæ adhuc expianda sint, abstergi, & ægroti animum alleviari, ut morbi incommoda ferat, atque tentationibus dæmonis calcaneo, idest, vitæ extremis insidianti facilius resistat, necnon sanitatem corporis, si tamen æternæ salutis expediat divina operante virtute consequantur; hinc eadem Synodus edidit hunc canonem de Sacramento Extremæ Unctionis, primum: *Si quis dixerit, extremam Unctionem non esse vere & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, Anathema sit.*

Opponunt 1. Hæretici: Nullum est momentum, quod petitur ex libro perperam intruso in Canonem Scripturarum sanctarum, ac talem esse catholicam Jacobi Epistolam.

Resp. hoc esse miserimum delirantium hominum subterfugium; etsi enim Epistola, de qua loquimur, non statim ab initio Ecclesiæ habuit ubique exploratissimam auctoritatem, sed hanc, ut de Scriptoribus Ecclesiasticis inquit Hieronymus, paulatim obtinuit, quod & quibusdam aliis libris canonicis contigit; nemo tamen, nisi

impudentissimus ac perditissimus, potest modo auctoritatem illam in dubium vertere. Quo enim loco habita semper fuerit in Latina Ecclesia, constat apertissime ex Epistola Clementis Romani ad Corinthios, in qua inter sacra & divina testimonia hujus Epistolæ verba non semel afferuntur, ut in Vindiciis Vulgatæ pag. 4. Præfat. advertit vir honestissimus & doctissimus Joseph Blanchinus: constat ex Epistolis Innocentii I. ad Exuperium, & ad Decentium; constat ex Gelasio, ejusque Romana Synodo: constat ex Hilario libro 17. de Trinit. Ambrosio in Ps. 118. Hieronymo adversus Jovinianum, Augustino lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. & lib. de Fide & Operib. cap. 14. Fulgentio in 1. ad Monimum cap. 15. & quot subsecuti sunt, Patribus universis. Accedunt canones Conciliorum; Laodicensi canon 58. Carthaginensis 3. cap. 47. Milevitani cap. 7. Arausiacani 2. cap. 25. & quod ad instar omnium esse potest, Tridentini sess. 4. Nec aliter de Jacobi epistola sentiunt Græci, præsertim Origenes hom. 3. in Exodum, & 2. in Leviticum, Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 4. Athanasius in Epistola Paschali, & auctor Synopseos ejus nomine laudatæ, Epiphanius hæc. 9. & 76. atque ne singulos nominatim commemorem, Gregorius Nazianzenus, in earm. 23. recensitis omnibus Pauli Epistolis inquit: *Ἐπὶ τῇ δὲ καὶ Λακκῇ, ἢ Ἰακώβου πιν.* Latine,

Septem Catholica, inter quas est prima Jacobi.

Mirum autem non est, hæreticis plurimis supposititiam videri hanc Epistolam, in qua tam diserte affirmatur cap. 2. versu 10. *fidem sine operibus mortuam esse.* Inquiunt propterea, Epistola e hujus Scriptorem adversari Apostolo Paulo, qui ad Rom. 11. 28. ait, *justificari hominem per fidem sine operibus legis:* sed quantum aberrant a veritate demonstratum est capite v. undevicesimi libri.

Opp. 2. Quisquis præcitatæ epistolæ sit auctor, nequit sibi arrogare instituendi sacramenti potestatem, quæ competit solummodo homini Deo: Atqui in eadem Epistola inducitur Jacobus tamquam hujus Unctionis Institutor & Auctor: Igitur aut hæc Unctio non est Sacramentum; aut Epistolæ Scriptor illam sibi potestatem usurpat, quæ tantum convenit Christo Domino.

Resp. transmissa propositione prima, falsissimam esse alteram, non enim ex Jacobi verbis infertur illum *instituisse* Sacramentum istud, sed tantum hoc *promulgare*, ut loquitur Tridentinum: ita enim præcepta ad orationem, ad elemosynam, ad opera fidei conjungenda, & ad paupertatem tolerandam, quorum præceptorum epistola illa plena est, non sunt inventa homi-

nis, sed Domini documenta. Addo hoc argumentum adeo esse infirmum, adeo futile, ut ex eo consequatur Unctionem, de qua Jacobus, nec spectare ad gratiam, donumque sanationum, quoniam nec donum istud poterat Apostolus unctionis ritui propria virtute adligare.

Opp. 3. Duo tantum Scripturæ testimonia pro hoc sacramento statuendo afferuntur a Theologis Pontificiis: unum est illud, in quo versamur; aliud vero Marci vi. 13. *Ungebant oleo multos ægros, & sanabant,* de quo plura dicam proximo capite. Atqui utrumque ab ipsis Pontificiis tamquam alienum rejicitur; quod extat apud Marcum, a Bellarmino, aliisque permultis: quod occurrit in Catholica Jacobi, a Cajetano, Comment. in eandem Epistolam: ibi enim pag. 212. edit. Paris. inquit: *Infirmatur quis in vobis, &c. Nec ex verbis, nec ex effectu verba hæc loquuntur de sacramentali unctione Extreme Unctionis: sed magis de Unctione, quam instituit Dominus Jesus in Evangelio, a discipulis exercenda in ægrotis. Textus enim non dicit, infirmatur quis ad mortem, sed absolute, Infirmatur quis: & effectum dicit infirmi alleviationem; & de remissione peccatorum non nisi conditionaliter loquitur, quum extrema Unctio non nisi prope articulum mortis detur, & directe (ut ejus forma sonat) tendit ad remissionem peccatorum. Præter hoc quod Jacobus ad unum ægrum multos presbyteros tum orantes tum ungentes mandat vocari, quod ab extrema unctionis ritu alienum est.* Hæc Cajetanus. Ex nullo ergo Scripturæ textu invicte demonstratur Extremam Unctionem esse Sacramentum a Christo institutam.

Resp. non eandem esse de utroque testimonio rationem; nam quod capite sexto Marci fiat sermo de Unctione extrema, non est adeo perspicuum, nec communi sensu probatum, ut nequeat salva fide negari, cum nullum ibi evidenter appareat remissionis peccatorum & Sacramentalis gratiæ vestigium, quod utique in Epistola Jacobi expressum est. Potuit ergo Bellarminus quod ei libuit, & verisimilius apparuit, de primo loco sentire: nec idem fas est opinari de altero, quem omnes, uno excepto Cajetano, de Sacramento accepere. Ceterum hoc argumentum ita in hæreticos retorquetur: Omnes enim Pontificii Theologi aut affirmant utrobique, apud Marcum scilicet & Jacobum, agi de Unctione, Sacramentali; aut docent a Marco institui sermonem de Unctione ad sanandos ægrotos instituta, quæ Sacramentalis & Extremæ erat institutio quædam & symbolum; a Jacobo autem pertractari de ipsa Sacramentali Unctione apud Marcum insinuata. Omnes ergo Pontificii Theologi, & Cajetanum unum excipias, tenent de Sacramento vero, proprioque in Jacobi Episto-

la pertractari. Ad Cajetanum quod attinet, ita respondet Ambrosius Catharinus in libro, quem inscripsit *Annotationes in Commentaria Cajetani*, pag. 464. edit. Lugdunensis: *Haec autem, ut certe inepte (quid enim est quod ait, Unctione extrema unctionis? quæ est unctio Unctionis?) ita & falso sunt dicta. Cur enim verba non congruunt? Quia, inquit, non ibi dicitur, si quis infirmatur ad mortem: item quia effectus illius unctionis est alleviatio infirmi. At nunquid hoc illi Sacramento repugnat? Imo congruit, ut Thomas docet, & alii. Adde quod de remissione peccatorum non nisi conditionaliter loquitur; verum conditio illa, videlicet, si in peccatis sit, tacite inest. Numquid enim dimitti vult peccata iis, qui omnino his careant? Adjecit, quod Jacobus jubet ad unum agrotum plures vocari presbyteros, tum erantes, tum ungentes, quod est alienum a ritu extreme Unctionis. Verum illud ad solemnitatem, non ad necessitatem jussit Apostolus; quod si etiam servaretur, recte fieret: quod & a regularibus etiam servatur, ut plures orent, licet unus ungat, sed alii etiam per eum ungere videntur. Ergo quamquam doluerint hæc doceri ab hoc viro, & contra Augustini & D. Thomæ doctrinam, & aliorum Doctorum, & Ecclesiæ traditionem atque persuasionem, gavisus tamen sum, quod has attulit rationes, quas refellere nullum fuerit negotium: quo fit, ut dum obscurare nituntur veritatem, magis profecto illustrent. Hæc adversus confratrem suum Catharinus. Nos interim ea responsione contenti erimus, quod Cajetano talia ante Synodum Tridentinam scribenti nonnulla incaute exciderunt. Agnoscat tamen ille hoc quoque in loco Sacramentum Extremæ Unctionis, quod etsi non probaretur ex Jacobi Epistola, constaret tamen ex traditione. At ex ea quoque Epistola demonstratur, & oppositæ conjecturæ proximis disputationibus refellentur.*

Opp. 4. Infirmorum Unctio, de qua S. Ja-
cobus, instituta duntaxat erat ad sanandos ægro-
tos, corporisque infirmitates curandas: non er-
go Jacobus loquitur de Unctione sacramentali,
immo nec de ritu sacro posteaquam desit do-
nam sanationis, retinendo. Antecedens autem
demonstratur primo: Jacobus sic loquitur, *Ora-
tio fidei salvabit infirmum, σώσει τὸν κάμνοντα,*
et excitabit, ἐγερῇ, eum Dominus. At ἐγερ-
σαι excitare, atque σώσαι κάμνοντα, servare
egrotantem, nihil est aliud, quam sanare cor-
poris ægritudinem. Aliud enim est σώσαι ἀμαρτία-
νοντα, aliud σώσαι κάμνοντα: quorum illud.
peccatum, hoc vero morbum auferre significat
Deinde quorsum Apostolus meminisset morbi,
si ageret de spirituali illa salute, quam intelli-
gunt Pontificii? Præterea debet attendi vis hu-

jus verbi ἐγείραι quod significat *sanitatem cor-*
poris restitutam, ut Matth. viii. 15. legitur
 de Petri iocru, ἐγερθη, καὶ διηκόει, *surrexit,*
& ministrabat. Rursus si consideretur tota ora-
 tionis series, apparebit a Jacobo duo distincta
 beneficia commemorari, quorum primum est
 corporeum, alterum spirituale; priori enim lo-
 co agitur de sanatione corporis in illis verbis,
Salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus,
 deinde de sanatione animæ, in verbis sequenti-
 bus, *Et si in peccatis est, remittentur ei*. Ita-
 que prior effectus illius Unctionis erat sanitas
 corporis. Insuper non sequitur, Jacobum agere
 de Unctione Sacramentali ex quo recenseat
 post corporis sanationem effectum quoque spiri-
 tualem: enimvero hoc eodem modo solebat Do-
 minus sanare ægros, & primo levabat eos a
 morbo corporis, tum a morbo animi: atque
 hinc frequentes illæ in Evangelio locutiones,
Fides tua te salvam fecit; confide fili, remit-
tuntur tibi peccata tua. Ad hæc observanda
 sunt ea verba, *si in peccatis est*, quorum est
 sensus, *si peccando contraxit morbum*; sunt e-
 nim afflictationes aliquando peccatorum pœnæ,
 aliquando probationes. Igitur aperte verba illa
 significant, per illam unctionem, & orationem
 fidei remitti peccata, non quantum ad animæ
 sanctificationem, sed *ad certum effectum*, idest,
 ne a morbo ægrotus absorbeatur. Si enim Un-
 ctio, ut Pontificii volunt, esset Sacramentum
 institutum pro peccatorum remissione, non ad-
 hibita foret locutio hypothetica, *Si in peccatis*
est, sed absoluta. Hæc sunt præcipua hæreti-
 corum argumenta in unum collecta, & adver-
 sum nos artificiose vibrata a Joanne Camerone
 Annot. in Epist. Jacobi tom. viii. Critic. Sa-
 cerorum pag. 101.

Resp. falsissimum esse, quod Jacobus de sola gratia curationum, & de sola corporis sanatione verba faciat, ac falsum pariter quod accipiendus sit de ritu post Apostolica tempora cessaturo. Falsissimum est primum, quoniam Jacobus epistolam illam conscripsit ad Ecclesias, & in verbis, de quibus agitur, pertractat de solis ægrotis fidelibus: miraculorum autem gratia potius pro infidelibus, & in fide hæsitantibus, quam pro fidelibus collata fuit, teste Apostolo ad Corinth. 1. cap. xiv. 22. ideoque idem Apostolus patrem Publii febricitantem, sanavit Act. xxviii. 8. Epaphroditum autem, ac Trophimum credentes reliquit infirmos, ad Philipp. 11. 27. & 2. ad Tim. iv. 20. Deinde gratia miraculorum non ordinatur *per se* ad remissionem peccatorum, quemadmodum Unctio a Jacobo Apostolo commendata. Præterea gratia sanitatum nec solis presbyteris conferebatur, neque his omnibus, scribente Apostolo Paulo 1. ad Corinth. xxi. 9. *Alii gratia sani-*

tatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, &c. At Jacobus ad hanc unctionem, non eos, qui gratia sanitarum pol-lerent, sed *presbyteros Ecclesiae* dixit esse advo-candos: quæ utique ratio tenet, etiam si *presby-terorum* nomine, ut contendunt hæretici, veni-*rent seniores ætate*, quia pariter nec his omni-bus, nec his tantum gratia sanitarum dabatur. Præterea donum curationum non pro solis de-cumbentibus, & ægotantibus, sed etiam pro mutis, cæcis, surdis aliisque quocunque impe-dimento affectis deserviebat: Jacobus autem de iis loquitur, qui ægritudine decumbunt, atque infirmitate gravantur. Rursus gratia sanationum credentibus a Domino Marci ultimo promissa fuit absque determinatione olei, vel alterius materiæ, immo potius soli manuum extensio-ni, aut impositioni alligata videtur: ibi enim legitur, *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*. Si ergo Jacobus de sola corporali sa-natione tractaret, nec olei nec unctionis memi-nisset, ne videretur promissa Domini aut mu-tare, aut ad certam materiam restringere. His ergo, quæ satis obvia sunt, & legi possunt par-tim apud Bellarminum de Sacram. Extr. Unct. cap. 3. partim apud Estium in iv. dist. 23. §. 6. & Comment. in hanc Epistolam p. 1105. evidenter demonstratur, Jacobum Apostolum de sola gratia sanationum non fuisse locutum.

Falsum pariter est, loqui Jacobum de ritu quamprimum, & post dilatationem Evangelii rejiciendo. Absolute enim loquitur, & absque temporis limitatione. Deinde omnia alia præ-cepta, & instituta, quæ tradit, nullis sive tem-porum, sive locorum coarctantur angustiis. Præ-ter hæc Augustinus in *Speculo* (non spurio il-lo, & in Appendicem vi. Tomi relegato, sed genuino altero tomi tertii) unctionem infirmo-rum ex Jacobo pag. 813. commendat, postea-quam initio illius Operis affirmavit, ea se col-lecturum e sacris litteris, quæ etiam nunc ad vitam piam exercendam, moresque pertineant. Insuper Chamierus Calvinianus minister, ut su-pra diximus, veritate coactus confessus est Un-ctionem a Jacobo commendatam diu post æta-tem Apostolorum obtinuisse. Postremo non so-lum Unctio sacramentalis, verum etiam unctio olei benedicti, quo in morbis curandis laici quoque & mulieres utuntur, probatur peranti-qua consuetudine; nec unquam donum miracu-lorum, & curationum gratia in vera Christi Ecclesia cessavit. Nam Tertullianus initio *Scor-piaci* testatur a Christianis cum in se, tum in Ethnicis curari veneficos morsus remedio si-gnandi, adjurandi, & ungendi; & ad Sca-pulam scribens meminit prodigiosæ curationis a Proculo factæ per oleum. Sanctum Hilario-nem benedicto oleo, certam salutem innumeris

contulisse scribit in illius Vita Hieronymus. Curatam eodem remedio Hipponensem quamdam puellam, testis est Augustinus de Civit. Dei li-bro xxii. cap. 8. Oleo itidem benedicto ægro-tos permultos curatos a Simeone Stylita, nar-rat in Historia Religiosa Theodoretus. Similia de S. Martino Turonensi Episcopo scribunt in illius Vita Severus Sulpitius cap. 15. & Pau-linus libro v. ab illis versibus,

*Nec sane alterius minor admiratio facti,
Cujus me memorem medicati infusio succi,
Et decantati benedictio fecit olivi.*

Prætermitto exempla alia permulta: satis enim ex his constat, etiam in hoc hæreticos alluci-nari, quod negent perseverasse in Ecclesia gratiam sanitarum, & benedictionem, usumque olei cen-seant histrionicam superstitionem.

His præmissis facilis est oppositionis quartæ solutio. Fatemur siquidem Jacobum loqui etiam de sanitate corporali; at negamus hanc unum esse hujus unctionis effectum. Enim vero Sa-cramentum istud anime; corporisque medetur lan-guoribus, ut inquit can. 48. Synodus Cabilonen-sis celebrata anno 813. Quinam horum effectuum præcipuus sit, non spectat ad controversiam præ-sentem; ac sufficit ad rem Sacramenti, si con-ferat gratiam spiritalem. In Catholica Epistola prius commemoratur sanitatis restitutio, & quo-niam effectus iste notior est, & quoniam series orationis videbatur postulare, ut post infirmita-tem corporis poneretur illius sanatio. Tridenti-na tamen Synodus prius gratiam recenset, de-inde corporis sanitatem, habens rationem effe-ctus nobilioris. At de hujus Sacramenti effecti-bus differendum est infra. Interim soluta sunt quæcumque hæretici Gracissantes opposuere. Sit enim *σωσαι*, sit *ἐγείραι* referendum ad corporis sanationem, sit porro: non hæc tantum verba leguntur; adsunt & ista, *καὶ ἀναπαύει τὴν πε-πονηκός, ἀπεδίδουται αὐτῷ*, Et si in pecca-tis sit, remittentur ei. Illud quoque reponi potest, ea verba, *καὶ ἐγερῇ αὐτὸν ὁ κύριος, & alleviabit eum Dominus*, non ad corporis de-cumbentis, sed ad animi ob corporis languo-rem dejecti erectionem ac levamentum specta-re: Extrema enim Unctio, ut inquit Tri-dentinum, *egroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando*. Et revera si corporis sanatio ex-pressa est verbis præcedentibus, *ἡ εὐχὴ τῆς π'-σεως σωσαι τὸν καμνοντα*, Et oratio fidei sal-vabit infirmum; quid opus erat eundem effectum iterum recensere? Neque enim verum est ver-bum *ἐγείραι* sonare solius corporis morbo labo-rantis alleviamentum; non enim ad corpus at-tinet sive illud Luca: 1. 69. *Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῶν*, Et erexit cornu salutis nobis, sive aliud ad Rom. xiiii. 1. *ὁ πατήρ ἡμῶν ἡδὴ ἐξ ὕψους*

ἐγερθῆναι. Hora est jam nos e somno surgere, sive istud ad Ephesios v. 14. *ἐγέρταί ὁ καθεύδων*, surge qui dormis, sive permulta alia idem verbum *ἐγέρταί* continentia. In quibus etiamsi daremus hæreticis hoc verbum *allegorice* positum, nil tamen evincerent; nam & signa Sacramentorum, eorumque efficacia habent, cum effectibus coporalibus *analogiam*, & recte *ἀλλεγορικῶς* exprimuntur, ut cum diximus per baptismum hominem a peccatis ablui, sepeliri in mortem, regenerari. Illud insuper falsum est, Christum Dominum prius corporis, deinde animæ morbos curasse; immo oppositum eruitur ex productis ad Paralyticum verbis, *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua* dicta sunt enim Matt. ix. 2. longe ante illa, *Surge & ambula*. Chrysostomus in hunc locum ait, *Διὸ οὐ μὲν πιστεύσαντι πρὸς ἀμαρτίας ἀφίησιν, ὡς δὲ ὕψις ἀμαρτιῶν τὴν νόσον κακημένον λύει τῆς παρέσεως*. Propterea primum ei peccata dimittit, tum a morbo, quem ex peccatis contraxerat, eum liberat. Haud secus Græcorum alii pag. 120. Catena, necnon Hieronymus tom. iv. pag. 30. Quod vero plures morbi ex peccato proveniant, nullus dubitat: sed quid inde possit concludi non video, nisi forte illud, quod ultro ac libenter probamus, sicut peccatum nocet animæ & corpori, ita instituendum fuisse sacramentum, quod simul animæ & corpori mederetur. Nil denique officit locutio hypothetica, *Si in peccatis es*; nam præter ea, quæ adversus Cajetanum ait Catharinus, particula *Si* sæpenumero in sacris litteris significat appositionem rei certæ, ut Malachiæ i. 6. *Si pater ego sum? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* atque apud ipsum Jacobum i. 5. *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo*, &c. Adde in hac ratione, *Si in peccatis sit, remittentur ei*, particulam hypotheticam non afficere postremum verbum *Remittentur*, sed substantivum *sit*; ideoque inepte hinc inferas, quantum attinet ad peccati remissionem, effectus ambiguitatem.

Opp. 5. Extrema Unctio, quam Catholici inter Sacramenta recensent, longe ab illa distat, de qua fit sermo in Catholica Jacobi Epistola: perperam ergo ex hac Sacramentum illud nituntur adstruere. Ant. probatur assignando discrimen multiplex: primum est, quod Jacobus commendat Unctionem faciendam infirmis, in quibus adhuc spes sanationis effulget, Catholici autem inungunt ægrotos in extremis laborantes & in proximo mortis periculo constitutos. Alterum; quod Unctio illa decumbenti proderat ob orationem ac fidem, dum Unctio Sacramentalis effectum suum propria efficacia censetur producere. Tertium, quod illa corporeos morbos pellebat; hæc vero Unctio dicitur peccata

dimittere, salutem vero & valetudinem corporis nec forma exprimit, qua utuntur Catholicorum presbyteri, nec ipsorum unctura, oleique pinguedo producit, ut ipsi fatentur, rerumque experimenta commonstrant.

Resp. nego ant. ad cujus probationem dico commentitium esse discrimen primum; nam Catechismus Romanus p. 2. cap. 6. num. 9. docet gravissime illos peccare, *qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, quum jam omni salutis spe amissa, vita & sensibus care-re incipiat*: quod & Ritualia & canones tradunt ut dicetur postea. Alterum item discrimen fictitium est; nam *oratio fidei*, de qua Jacobus Apostolus, non est fides ægrotantium, aut ministrorum, sed forma Sacramentalis, quæ dicitur *oratio fidei*, quemadmodum, forma baptismi dicitur *verbum fidei*, ut diximus lib. xxx. cap. xi. aut quia fidei mysterium continet, aut quia sola fide percipitur, aut quia fidei Ecclesiæ nititur, & in ea ministratur. Addo non posse hereticos in nos hoc argumentum urgere; cum teneant Sacramenta non ex opere operato, sed fidem excitando gratiam producere; quod tamen refutatum est alibi. Tertium pariter discrimen est nullum: non enim *ad formæ assentiam* pertinet cujusque effectus recensio, prout constat ex forma aliorum Sacramentorum, eorum saltem, quæ haud negant hæretici, Baptismi scilicet, & Eucharistiæ. Fatemur etiam Sacramentali Unctione non semper restitui corporis sanitatem; nam, ut aiebat Guilelmus Antistiodorensis lib. iv. Summæ, *digne hoc Sacramentum suscipiens remissionem peccatorum semper consequitur, quia semper utilis est; sed salutem corporalem non semper consequitur, quia non semper utilis est: sicut Deus digne petenti dat bona spiritualia, quia utilia sunt; sed non semper dat bona temporalia, quia non semper utilia sunt*. Ita Guilelmus ridicularia hæc cavillula, priusquam fingentur, expunxit: floruit enim ille initio duodecimi sæculi, obiitque die 23. Novembris an. 1123. (tametsi Bellarminus de Script. Eccl. scribat vixisse illum circa an. 1240.) ejusque Summa jam ab anno 1500. legebatur Parisiis excusa.

PROP. II. Etiam Traditione perpetua hujus Sacramenti fides corroboratur.

Traditionem hanc demonstro Patrum auctoritate. Origines enim, qui ad annum 220. claruit, Hom. 2. in Levit. ait. *Est adhuc septima licet dura & laboriosa per penitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis stratum suum, & fiunt ei lacrymæ panes die ac nocte, & cum non erubescit Sacerdoti homini indicare peccatum suum, & querere medicinam secundum eum, qui ait: Dixi pronuntiabo ad-*
ver-

versum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod & Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet presbyteros Ecclesiae, & imponent ei manus ungentes eum oleo in nomine Domini, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Victor Antiochenus, qui fertur obiisse an. 441. dicitur hoc Sacramentum agnoscit in caput 6. Marci. Ejus verba proferuntur proximo capite. S. Joannes Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, quem scripsit Antiochiæ circa annum 382. Neque enim, inquit de sacerdotibus, solum cum nos regenerant, sed postea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmitur, inquit, inter vos aliquis? accersat presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum Dominus & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Quo in loco advertendum est, S. Joannem Chrysostomum prius loqui de remissione peccatorum per actum judicalem & absolutionem Sacramentalem, quocunque tempore impendendam, & postea de eadem remissione per unctionem olei danda ægris; de prima producit verba Matthæi xviii. 18. & Joan. xx. 23. de altera Jacobi textum. Vide edit. novissimæ tom. 1. pag. 384. Innocentius I. a Decentio Eugubino Episcopo interrogatus de quibusdam dubiis ad hoc Sacramentum spectantibus, dedit an. 416. ad eundem Decentium Epistolam, in qua certissimum supponens ex communi Ecclesiae sensu unctionem extremam esse Sacramentum verum ac proprium, respondet hanc unctionem faciendam esse juxta Jacobi Epistolam solis ægrotantibus, non ut in more positum est apud Græcos, valetudine bona fruentibus: oleum ab Episcopo esse benedicendum: non implicare, quod eodem oleo etiam laici in suis, aut alienis infirmitatibus utantur non tamen quasi Sacramento, sed ut ritu Christiano admodum proficuo, quem vetustissimum esse demonstravi paullo supra exemplis, & auctoritate Sanctorum: unctionem Sacramentalem vel ab Episcopo, vel a presbytero faciendam: unctionem denique hanc non esse administrandam pœnitentibus illis, quibus nondum aliorum Sacramentorum conceditur dispensatio. Sed præstat audire ipsum Innocentium capite illius Epistolæ octavo. Non est dubium, inquit, de infidelibus (quod in beati Jacobi Epistola conscriptum est) accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt, quo ab Episcopo confectio, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua, aut suorum necessitate inungendo. Ceterum illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia Episcopi

occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus aut potest aut dignum ducit, aliquem a se visitandum & benedicere & tangere chrismate, sine consecratione potest, cujus est ipsum chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? Hæc sæculo v. ineunte Innocentius, quem loqui de vero ac proprio Sacramento evidentissimum est; nam unctionem & genus sacramenti appellat, & illam reliquis sacramentis comparat, quæ denegabantur publicis pœnitentibus. Neque arbitror hominem adeo insipientem futurum fore, qui audiens unctionem Chrismatis suspiceretur S. Innocentium pertractare de Sacramento Confirmationis. Superiori enim cap. 3. scripserat Confirmationem baptizatis omnibus, etiam pueris, administrari a pontificibus solis, non a presbyteris qui Pontificatus apicem non habent, prout diximus hujus vol. pag. 5. & 22. In hoc autem viii. capite agit de inungendis languidis & ægrotantibus, dicens nullum esse dubium, quod hoc liceat presbyteris. Chrisma itaque apud Innocentium est oleum infirmorum quod apud Veteres Chrisma simpliciter appellabatur: oleum namque balsamo permixtum in perantiquo Pontificali Ms. Senonensi, & in aliis vetustis monumentis, de quibus Du-Cangius tom. 1. pag. 973. appellabatur Chrisma principale & quamquam antonomastice Chrisma sit balsami oleique commixtio, χρίσµα tamen nihil sonat aliud, quam ungo. Ex Augustino plura affert in Confess. Augustiniana lib. 3. cap. 10. Torrensis, laudans serm. 215. de Tempore, librum 2. cap. 4. de Visitat. Infirmorum, & opus de Rectitudine Catholicæ Conversat. Nil utique his expressius; sed hæc omnia sanctissimo doctissimoque Protoparenti abjudicantur: neque ullum nobis interim Augustini testimonium occurrit, præter illud quod habetur in Speculo, de quo supra: quamquam a Hieronymo Torrensi collecta pondus habeant suum, assertamque traditionem confirmant. Non opus est autem, ut per sæcula recentiora vagemur, posteaquam hanc provinciam sibi despondit, explevitque in Opere de Extrema unctione cap. 1. Joannes Launojus nam si hæretici fateantur neminem sedente Innocentio oppugnasse Catholicam hanc veritatem non adeo audaces erunt, ut asserant figmentum illam esse posterioris ætatis.

Continuatam tamen hanc ad nostra usque tempora traditionem confirmant permultæ Synodi: quarum una Cabilonensis, ut mittam canones Nicænos Arabicos ab Alphonso Pisano donatos latinitate, anno 813. can. 48. inquit. Secundum beati Jacobi documentum, cui etiam decreta Patrum consonant, infirmi oleo, quod

quod ab Episcopo benedicitur, a presbyteris ungi debent: non est itaque parvipendenda huiusmodi medicina, quæ animæ corporisque medetur languoribus. Habentur similia in Concilio Aquigranensi an. 836. can. 5. in Regiaticino anni 850. cap. 8. in Capitulis Herardi Archiepiscopi Turonensis an. 858. cap. 21. in Concilio Nannetensi an. 896. cap. 4. Idem statuerunt Concilia Generalia; Constantiense, quod anno 1414. decrevit suspectos de hæresi, & ad Ecclesiam redeuntes interrogandos esse, num credant, quod Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis, vel Extreme Unctionis, peccet mortaliter? Florentinum, seu potius Eugenius IV. in Decreto unionis an. 1439. inter sacramenta Extremam Unctionem recenset, ejusque formam, materiam, & effectus declarat. Quid tandem definierit Tridentinum sess. XIV. celebrata an. 1551. constat ex dictis. Jam vero, ne prætermittamus ratiocinium, quo usus sumus de ceteris Sacramentis agentes, hæ Synodi non invexerunt Sacramentum natum tunc temporis: acceperunt ergo illud a majoribus. Hi autem unde, nisi juxta Tertulliani regulam ab Apostolis? Quum rursus ad easdem Synodos tot, tantique præsules doctrina & probitate clarissimi convenissent, qui, obsecro, fieri potuit, ut ad fictitii mysterii commendationem non exanderent, non obtruderent Ecclesiarum suarum fidem, sed sacrilega subscriptione histrionicam ceremoniam firmarent, ac nullus in Christiano Orbe veritatis, fideique zelo permotus damnaret eorum canones, & se ab illorum communione segregaret? Certe universorum consensus apertissime refellit, damnatque hæreticorum cæcitatem atque perfidiam.

Invictissimum denique argumentum est Ecclesiarum omnium consuetudo. In Romana quippe hoc Sacramentum administrari demonstrat liber Sacramentorum Gregorii, & Pontificale ac Rituale Romanum. De Græcis testimonium perhibent Euchologium Goarii, Epitome Gregorii Protosyncelli, Censura Hieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani adversus Withembergenses, Confessio fidei Joannis Palæologi, liber de Sacramentis Gabrielis Philadelphienensis, Synodus Parthenii adversus Calvinianos, aliaque monumenta producta libro xxx. cap. 5. ubi etiam diximus de Cophtis & Jacobitis, qui & hoc Sacramentum agnoscunt, & illud appellant *Zeit-il Kandel*; quibus vocabulis exprimitur oleum, lambadis lumen, quo in ægris ungendis utuntur. Plura eodem capite v. dicta sunt, quibus hæc assertio munitur & roboratur.

Oppones. De Extrema Unctione altissimum silentium est in scriptis veterum Patrum. Non ergo Sacramentum istud probatur ex Traditione. Ant. demonstratur 1. quoniam de Unctione

infirmorum nec Auctor Constit. Apostolicarum nec Dionysius Areopagita, nec Cyrillus Hierosolymitanus, nec alii mentionem fecerunt, qui de sacris ritibus, & mysteriis data opera tractarunt, 11. Origenes homilia 2. in Levit. atque iisdem verbis, quæ pro Catholico dogmate fuerunt producta, Jacobi verba, *Infirmatur quis in vobis, &c.* interpretatur de Pœnitentia, & Venerabilis Beda Comment. in eandem Epistolam de Confessione peccatorum 114. Nec multum roboris habent Innocentii Primi ad Decentium Rescripta; cur enim Eugubinus Episcopus de hoc Sacramento hæsitasset, & de ipso interrogasset Pontificem, si dogma istud commune eo temporis fuisset, atque exploratum 14. Quid quod Epiphanius hæresi 36. & Augustinus hæresi 16. infirmorum unctionem connumerant inter Heracleonitarum deliramenta? v. Detur per septem priora sæcula, & ulterius quoque in usu fuisse receptum, ut ægri oleo benedicto ungerentur; num unctio ista erat Sacramentalis? Nequaquam. Ceremonia quædam erat a laicis quoque, sœminisque adhibita, per fidem impetrans sanationem. Ex hac ergo ceremonia Romanenses Theologi (inquiunt Chamierus, & Dallæus) conflarunt fictitium hoc Sacramentum, causam præbentes Religionis reformatæ ministris, ut cum novo dogmate perperam adscribente oleari pinguedini spiritalem efficientiam, repudiarent simul consuetudinem inungendi.

Resp. transl. antec. nam & plures Patres Sacramenti hujus meminere, & potuit diutius in continuata Ecclesiæ praxi perseverare Christi & Apostolorum institutio. Ad probationem primam vide quæ de silentio Veterum scripsi Volumine 111. pag. 187. Addo in Constitutionibus adscriptis Clementi lib. viii. cap. 29. pag. edit. Cotel. 411. haberi benedictionem olei, cum hæc prece: *δὸς δυνάμιν ὑγείας ἰμπόσηπκην, νόσων ἀπελαστικὴν, δαιμονίων φουλάτωπκην, πάσης ἐπιβροῆς διωκτικὴν*, Da vim efficitricem sanitatis, morborum expultricem, Demonum fugatricem, omnium insidiarum profligatricem, &c. quæ mire, oleo infirmorum conveniunt. De Dionysio dictum alibi, agere scriptorem illum, quisquis sit, de officiis Hierarchicis, non de singulis Sacramentis: Cyrillus vero in Catechesibus Mytagogicis ea tantum explicat, quæ pertinent ad nuper Illuminatos. Ad probationem alteram dico verba Origenis hunc plenissimum habere sensum, deleri peccata pœnitentiæ laboriosa, & confessione sacerdoti facta, si gravia sint; & leviora etiam Unctione, de qua Jacobus Apostolus, & quæ est quædam pars pœnitentiæ. Demonstrat enim quot modis remittantur peccata, enumeratisque elemosynis, sacrificiis, & quotidianis orationibus,

bus, remedia efficaciora describit, Baptismum, de quo paulo supra tractaverat, Pœnitentiam, atque Unctionem Extremam. Addi edit. Basil. tom. 1. pag. 120. At Venerabilis Beda apertissime hoc Sacramentum agnoscit in sextum Marci caput; & in Epistolam quoque Jacobi commendat consuetudinem Ecclesiæ, ut infirmi oleo consecrato ungantur a presbyteris: ait derivatam hanc consuetudinem ab Apostolis; laudat Innocentii ad Decentium epistolam, ac docet ægrotos Unctione presbyterorum, & oratione conitante sanari. Addens ergo, peccata infirmis non dimitti sine confessione emendationis, nos admonet, ne credamus per Extremam Unctionem institutam ad alleviandum infirmum, & ad abstergendas peccatorum reliquias, solvi peccata graviora, quæ necessum est, ut infirmi presbyteris Ecclesiæ confiteantur; unde in Epistola Jacobi recte subjungitur, *Confitemini alterutrum, &c.* quod exponens idem Beda ait: Perro gravioris lepræ immunditiam juxta legem sacerdoti pandamus. Vide tom. v. edit. Basil. pag. 260. Vellem nunc scire, qua fronte hæc objiciant qui etiam Confessionem temere audacterque reprobarunt. In solutione probationis tertiæ non immorabor; nam constat ex dictis, Decentium non dubitasse de hujus Sacramenti existentia, & hoc pariter Innocentium adnumerasse reliquis Sacramentis. Quarta vero frivola, & ineptissima est: nam Heraclonitæ, teste eodem Epiphonio pag. 263. sese inungebant hac Marci præstigiatoris cantilena, Μέσση, ἐφάρ, ἐγνα-μεμλά, μενχαλδία, νοσσομή δαίη, ἀφφαρ, ἀφφούα, Ἰησὺ Ναζαρία, Mefsa, ouphar, egnamempsa, menchaldia, nossome, daec, acpharan, epsevova, Jesu Nazaria. Quæ verba quid sonent, postremo tantum vocabulo excepto ipsi noverint. S. P. Augustinus de hæresibus num. 26. ait hæc verba esse Hebraica: ac talia censet S. Prenzæus lib. 1. cap. 18. num. 21. pag. 85. quæ & ita interpretatur, Non dividuo, nec cor, nec supercaelestem virtutem misericordem, fruax nomine tuo salvator veritatis. In plerisque utique pellicet hebraismus, sed magica & barbara potius videntur, & pro hebraicis a circumforaneis Heraclonitis jactata. Qualiacunque sint; putabant Heraclonitæ his invocationibus suos morientes novo modo quasi redimere, inquit eo loci Augustinus, qui, ut præmonui, Unctionem infirmorum juxta documentum Jacobi Apostoli commendat in Speculo, parte 1. tom. 3. pag. 813. Maurinæ editionis. Ad probationem ultimam dicimus distinguendam esse Unctionem Sacramentalem factam a presbyteris ab altera, quam objiciunt Dallæus & Chamierus, quemadmodum lavacrum baptismi longe diversum est ab asperzione lustralis aquæ: cur autem admittamus Sacramentalem Unctionem non opus est,

ut repetamus. Pessime interim sibi hæretici consuluerunt, una cum Sacramento abjicientes consuetudinem, quam & ipsi doctiores facti negare non audent pluribus sæculis viguisse. At adversus hæreticos dictum fatis.

CAPUT II.

Queritur, num in capite vi. Marci versu 13. agatur de Sacramento Unctionis Extremæ?

Cur non produxerim adversus hæreticos verba Marci vi. 13. Et ungebant oleo multos agros, & sanabant, dictum est supra: viri siquidem doctissimi fatentur hic non agi de Unctione infirmorum Sacramentali. Non desunt tamen qui oppositum tenent; & argumentum illud adversariorum: Unctio, quæ apud Marcum discipuli sanabant ægros, non erat verum Sacramentum: Illa autem Unctio ejusdem erat generis, ac illa de qua sermo instituitur in Catholica Jacobi epistola: Ergo Unctio, de qua fit sermo in Catholica Jacobi epistola, non est verum Sacramentum; inquam, illud in hac postrema sententia ita in hæreticos retorquetur; Utraque unctio ejusdem generis est. Illa erat Sacramentalis. Ergo & ista. Videamus, quæso disputationis gratia, an tali sententiæ adhærentes possint falsitatis revinci.

PROPOSITIO I. Videtur Marci vi. mentionem fieri Unctionis infirmorum Sacramentalis.

Fatetur, ut diximus præcedenti capite, Card. Bellarminus, id tenere Alphonsum de Castro libro de Hæresibus v. *Extrema Unctio*, & Thomam Valdensen tom. 2. de Sacram. cap. 163, quibus Tournely addit Ambrosium Catharinum. Annot. in Comment. Cajetani, & Joannem Maldonatum de hoc Sacram. cap. 1. & comment. in Evang. Marci. Contendo ego, quod eadem fuerit sententia Patrum, Græcorum maxime, necnon insignium Theologorum, S. Thomæ, Scoti, aliorumque. His vero ex recentioribus accessit J. B. Du-Hamel tom. 7. pag. 408. nec repugnat Vanroy tom. v. pag. 289. Juvenin quoque disert. vii. q. 5. concl. 3. fatetur assertionem hanc non esse omnino improbabilem: nec aliter censent insigniores Scotistæ apud Mastrium tom. iv. disp. 6. q. 1. n. 13. Momenta, quibus hæc sententia potest magna probabilitate defendi, sunt ista. Principio in explicandis Scripturæ locis facem nobis preferre debent Patrum interpretationes. Atqui Patres tradiderunt apud Marcum sermonem institui de Unctione Sacramentali. Igitur, &c. Probatur minor. In Catena enim Grægorum a Possevinio collecta pag. 124. ita loquitur Victor Antiochenus. *Adhibitam unctionem olei Marcus memorat, cui*

consentaneæ Jacobus in Catholica scribit : Infirmatur quis in vobis, &c. Oleum lassitudini medetur, & lucis ac lætitiæ causa est; significat igitur olei unctio misericordiam a Deo, morbi curationem, & illuminationem cordis. Hic non habes tantum symbolum gratiæ spiritualis, sed ulterius quod Marcus eandem unctionem commemoravit, de qua locutus est Jacobus, idque manifestius explicat Græca lectio, *μῶνος ἐστὶν ὁ Μάρκος, ὁ Ἰάκωβος ἐν τῇ κατὰ Μαρκὸν πρὸς ὁμοῦ λέγει*, & ibidem Anonymus antiquior Victore *κατὰ Μαρκὸν καὶ Ἰάκωβον φησὶ*, Quemadmodum & Jacobus loquitur. Theophylactus in Marcum pag. edit. Morellianæ 218. Quod unxerint oleo Apostoli solus Marcus narrat, quod & frater Domini Jacobus in Catholica Epistola dicit: ac deinde mysticum illius unctionis symbolum, & spiritalem effectum recenset. Euthymius in Marcum tom. XIX. novæ Biblioth. PP. pag. 603. De unctione olei solus Marcus loquitur. Admonet autem & de hoc Jacobus in Epistola sua Catholica dicens, *Ἄγροται quis inter vos, &c.* Eucumenius in Epistolam Jacobi pag. 478. edit. Sonni, ad ea verba, *Ἀδελφάτοι μου ἰαγεῖτε, Ungentes oleo*, inquit. Hoc etiam, Domino inter homines adhuc conversante, faciebant Apostoli, ungentes ægrotos oleo, & sanantes. Non dissentiunt Latini; nam Venerabilis Beda pag. 959. in Epistolam Jacobi, ad ea verba, *Et orent super eum ungentes eum oleo, &c.* Hoc, inquit, & Apostolos fecisse in Evangelio legimus & nunc Ecclesiæ consuetudo tenet, ut infirmi oleo consecrato ungantur a presbyteris, & oratione comitante sanentur. S. Thomas in Catena aurea pag. 112. Theophylacti & Bedæ exscripsit verba. His alii Patres non opponuntur; nam Interpretes, qui Marci textum exponunt de unctione ad solos corporis morbos leniendos, nullum Patrum testimonium hactenus attulerunt: & insuper si Patres asseruissent Apostolos unctione illa corporales infirmitates curasse, nil inde iidem interpretes efficissent, quandoquidem hunc quoque effectum præstat Sacramentum Extremæ Unctionis. Ex alio autem capite illi quos laudavimus, apertissime tradunt Apostolos Domino inter homines conversante idem fecisse quod ait Jacobus, & in utraque Unctione agnoscunt mysticum signum & gratiam. Potest ergo in adversarios quadrare quod contra Cajetanum scribit Catharinus. Quod Marcus testatur de discipulis, quod oleo ungerent infirmos, negat posse hoc intelligi, de Sacramento, quo utitur Ecclesia. Cur autem sic non possit intelligi, non aliter probat; quasi hoc, ipse dixit, quod Pythagoreorum erat, servandum sit erga illum: præsertim cum Beda, & Thomas, & alii plures contradicant.

Utar deinde hoc argumento; Nonnulli anti-

quorum Scholasticorum putarunt Sacramentum istud non immediate a Christo, sed ab Apostolis fuisse institutum. Ita nempe docuerunt Hugo Victorius lib. 1. de Sacram. cap. 27. Magister sent. in IV. dist. 23. & S. Bonaventura eadem dist. art. 1. q. 2. Jam vero hæc opinio a nullo fere Theologorum defenditur. Omnium autem primi, qui adversus hæc opinionem scripsere, tali usi sunt argumentatione: Si Unctio Extrema jam instituta erat, quando discipuli ungebant ægros, eosque sanabant, quomodo unctio hæc instituta est ab Apostolis post Christi adscensionem? Ita enim scribebat ante annum 1200. Petrus Theologus Parisiensis, præceptor Innocentii III. & Senonensis Archiepiscopus in QQ. Mss. De Unctione Extrema, apud Launojum tom. 1. pag. 451. *Quæritur unde habuit initium? Dicunt aliqui quod a Jacobo, sed manifeste convincitur per textum Marci quia ab Apostolis antea fiebat.* Clarius Subtilis Doctor Joannes Scotus in IV. Sent. dist. 2. q. 1. De extrema Unctione dicitur, quod Jacobi cap. v. (idest sit instituta) Sed licet ibi promulgaverit illud sacramentum, est melius dicere, quod fuerit institutum a Christo. Legimus enim Marci 6. quod Apostoli ungebant oleo multos infirmos, & sanabantur: constat, quod hoc non fecerunt nisi in virtute Christi, qui instituerat illam Unctionem virtuosam. Eadem videtur mens S. Thomæ; nam in IV. dist. 23. q. 1. art. 1. q. 3. ubi demonstrat Unctionem Extremam fuisse a Christo institutam, diluens objectionem primam, quod de hac institutione nulla mentio fiat in Evangelio, respondet Evangelistas præcipue illa narrasse, quæ sunt de necessitate salutis, aut pertinent ad Ecclesiæ dispositionem, ac distinctionem, addens, *Tamen etiam de olei Unctione fit mentio in Evangelio Marci IV. ubi dicitur quod Apostoli oleo ungebant infirmos.* Me non latet respondere horum præstantissimorum Doctorum discipulos, probari ex cap. 6. Marci Unctionem Extremam a Christo institutam, quoniam in unctionem Apostolorum, per quam indita a Christo virtute fugabantur corporis ægrotudines, præsignabatur Unctio Sacramentalis. Verum ab ipsis Scotistis petam, num invictum sit, & Scoto dignum hoc ratiocinium: Marci VI. commemoratur Unctio quædam præsignans Unctionem Sacramentalem: ergo Unctio Sacramentalis instituta non fuit a Jacobo, aut ab alio Apostolorum, divino spiritu afflante? At S. Thomas perspicue asserit, non quidem expresse in Evangelio haberi hujus Sacramenti institutionem, quemadmodum habetur institutio Baptismi & Eucharistiæ, sed posse tamen inferri ex Unctione infirmorum, cuius meminit S. Marcus; quod me iustice nequaquam conste-

ret, si eo loci non supponeretur institutum Extremæ Unctionis mysterium. Accedit Joannes Baconus, qui in iv. dist. 23. art. 1. quærens quando Christus Sacramentum hoc instituerit, Dico, inquit, quod a Christo fuit institutum Marci vi. ubi dicitur quod Christus misit discipulos suos, & ungebant oleo & sanabant. Postmodum Jacobus in Canonica sua exercitium ejus promulgavit, dicens: Infirmatur &c. Hæc autem omnia eo tendunt, ut demonstretur Theologos illos principes, qui omnium primi repudiarent opinionem Magistri, non fuisse alienos ab ea sententia, quæ tenet apud Marcum Sacramentum Unctionis ægrotantium, saltem tacite, laudari. Id vero addit eidem sententiæ aliud haud exiguum probabilitatis momentum.

Tertium vero est hujusmodi: In Unctione, de qua Marcus, adinvenitur quicquid necessarium est ad Sacramentum constituendum. Et primo illum unctionis ritum fuisse institutum a Domino, certissimum est; non enim Apostoli hac ceremonia ante, & post Magistri discessum, tanquam constanti lege usi fuissent, Domino non præcipiente: unde Concilium Senonense an. 1528. decreto 10. inquit, *Neque id suo sensu, sed præceptoris instituto fecisse putandi sunt*: ibique de Unctione, de qua loquimur, & de testimonio Marci, ac de hoc Sacramento expresse tractatur. Vide tom. xiv. Conc. pag. 453. *Materiam* Sacramenti cum proximam, tum remotam indicant manifeste verba illa, *Ungebant oleo*. De forma non est hæsitandum, siquidem id fecerunt Apostoli, quod postea Jacobus distincte explanavit: ac præterea inverisimile prorsus est, mutuo contactu, sine ulla prece, & sine divini nominis invocatione, in quibus sita est formula hujus Sacramenti, unxisse ægros. Unctionem denique illam institutam fuisse potius ad effectum spiritualem, quam ad ægrotantium sanationem, sic probo. Catechismus Romanus p. 2. cap. 6. num. 8. posteaquam docuit institutionem Unctionis Sacramentalis a Christo profectam esse, & a sancto Jacobo Apostolo promulgatam, addit hujus specimen quoddam exhibitum apud Evangelistam Marcum, loco, de quo agitur, recitato: atque ne quod ait *specimen*, accipias pro symbolica quadam præsignatione, non pro obscuriori veræ institutionis narratione, hæc serio ponderanda prosequitur: *Quam quidem Unctionem, de qua Marcus, non ab Apostolis inventam, sed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam potius ad sanandos animos, quam ad corpora curanda, institutam fuisse credendum est*. Et revera, ut inquit Maldonatus in Evangelia pag. 797. gratia sanitatum non unctioni, aut alteri materiæ alligatur, nec solis Apostolis, aut solis presbyteris

data fuit; sed prout præcedenti capite demonstravi, eam Spiritus dividit prout vult, miraque operatur, nunc unius, nunc alterius rei applicatione, nunc verbo tantum, nunc manuum contactu. Neque ad miracula comprobanda requiritur res aliqua certa ac sensibilis, sicut hanc postulat essentia Sacramenti, nec si re aliqua sensibili mirabilia patrentur, id evenit definita quadam institutione. At enim in Marci verbis, *Ungebant oleo multos ægros, & sanabant*, ejusdem ritus frequentem usum, atque hujus diuturnum effectum intelligimus; ideoque demonstratur iisdem verbis aliquid dono corporum sanationum præstantius. Concludam illustri testimonio Concilii Colonienfis producto a Leonardo Varoy præcit. pag. 289. *Neque Christus Dominus discipulos suos chirurgos fecit, sed Apostolos, qui ungerent ægros oleo, non medicinali, sed sacramentali, & mystico; quamvis divus Jacobus modum ac formam administrationis clarius expresserit*.

Opp. 1. Tridentinum Concilium definit Sacramentum Extremæ Unctionis apud Marcum insinuatam, a Jacobo autem Apostolo promulgatam fuisse: Atqui *insinuatam* dicitur, quod adumbratur tantum ac delineatur, non quod jam institutum atque determinatum est: Igitur apud Marcum nulla de Sacramento jam instituto fit mentio. Corroboratur autem hoc argumentum, quoniam cum Suavis in Hist. Conc. Tridentini scripsisset in priori decretorum delineatione Tridentinos Patres posuisse, *Apud Marcum institutum*, ac postea verbum hoc permittasse, ab Eminentissimo Pallavicino lib. xii. cap. 12. num. 12. mendacii, & falsitatis arguitur, quoniam Jodocus Ravesteyn, & Sigismundus Fedrius Theologi Tridentini affirmaverant, apud Marcum hoc sacramentum non institutum esse, sed adumbratum, neque aliud existimasse Magistrum sententiarum, Hugonem Victorinum, Alexandrum Alensem, ac sanctum Bonaventuram, qui numquam asseruissent hoc Sacramentum a Jacobo institutum, si putassent de eo pertractari in capite sexto Marci.

Resp. Concilium congregatum ad hæreses extirpandas, non ad definienda scholarum diffidia, ut non uno in loco scribit idem Pallavicinus, sapientissime adhibuisse verbum *Insinuatam*, quod significat non tantum adumbratum, sed & delineatum, commonstratum, commemoratum, licet non adeo expresse, ut est apud Jacobum; qui tradit non unctionem solam, sed etiam formam, & spiritalem sacramenti effectum; quæ duo ex Evangelio conjecturaliter inferuntur, non apertissime demonstrantur. Immo si attendas Latini sermonis proprietatem, quam ubique servat Synodus Tridentina, *Insinuare*, sonat idem, ac primum introducere, sua-

suadere, ac veluti in sinum immittere, nec in amplo latinæ linguæ Thesuro tom. 2. pag. 1303. occurrit exemplum unum, in quo insinuare idem sit, ac adumbrare, & symbolice præsignare. Possunt ergo Tridentini verba ita commodè exponi, Quod apud Marcum institutum dicitur atque institutum, Jacobus promulgavit, declaravit, explicavit. Atque hæc expositio nullum patitur vel ab Historia Suavis, vel ab ea, quam exornavit Pallavicinus, incommodum. Nam si ille contendat scriptum ante, Apud Marcum institutum; in hac sententia defenditur id non male fuisse scriptum: si ille reponat, semper extitisse verbum Insinuatum; & id a nobis probatur quam maxime: si dicat noluisse Concilium præjudicium asserre Magistri & aliorum quorundam opinioni; istud quoque admittitur libentissime. At quemadmodum opinio illa peculiaris fuit, & jam communiter refutata; ita inane & arundineum est argumentum, quod illi nititur, ac superstruitur.

Opp. iterum: Nam agi apud Marcum de Unctione sacramentali, ostendunt rationes perspicuæ. Prima est, quod Marcus pertractet de sola gratia sanctorum, quam collatam Apostolis initio prædicationis, ut facilius ad Christi fidem pertraherent, scribunt Matthæus quoque x. 1. & Lucas ix. 6. Altera quod eo temporis Apostoli nondum erant sacerdotes, a quibus tantum Extrema Unctio potest administrari. Tertia quod ungebant ægros omnes, non decumbentes solos, quibus Unctio sacramentalis impenditur. Postrema quod promiscue omnes, aut baptizatos, aut non, unctione illa sanabant; cum tamen soli fideles sint sacramentali oleo inungendi. Ita Pallavicinus ibidem, Bellarminus de Extrema Unct. cap. 2. Dominicus Soto in iv. dist. 23. q. 1. art. 1. Sylvius q. 29. Supplem. art. 1. & Scripturarum interpretes in Marcum, Jansenius, A lapide, Calmet, alii.

Resp. habere nos, quid hisce rationibus responamus. Ac ad primam dicimus, gratiam non fuisse certo ritui, & unctioni alligatam; nec unctionem ipsam apud Matthæum, vel Lucam commemorari. Solus proinde Marcus ante Jacobum Extremam Unctionem insinuavit, pro ut inquit præcitati Patres, ac Synodus Tridentina; ideoque idem Marcus aliquid litteris consignavit, quod alii Evangelistæ prætermiserunt. Cum unctione autem sacramentali traditam Apostolis gratiam sanationum certum est, & a nemine controvertitur. Ad alteram respondet Maldonatus: Miror quosdam auctores tam levi conjectura in re tanti momenti a vera communique sententia diffidere (nota qualem vir præstantissimum censeat sententiam istam) & Christo legis auctori legem imponere. Potuit enim qui legem tulit, pro suo arbitrio lege uti,

At, inquit Tournely pag. 404. Maldonati responsio nulli nixa est fundamento. Audiat Neotericus ille scriptor Maldonatum hæc subjicientem: Nam & ut soli sacerdotes baptizent, nisi aliud necessitas postulet, præceptum est Christi, qui solos jussit, Apostolos baptizare, & legimus tamen Apostolos, antequam sacerdotes facti essent, baptizasse. Quod utique exemplum videtur mihi congruentissimum, aptissimumque. Lege Maldonatum in Evangelia pag. 799. prima edit. Lugdun. nam in Opere de sacramentis non adeo exacte objectionem hanc enodavit. Ad tertiam & ultimam ita idem Auctor respondet: Qua ratione docent, Apostolos, aut nondum baptizatos, aut omnis generis ægros unxisse sine ullo discrimine, cum nullo id scripturæ exemplo probare possint, & nos exemplis possimus probare contrarium? Nam certe Petrus claudum illum non unxit, quem ad portam templi sedentem curavit. Sunt quæ addamus, nonnulla: atque ad 3. negamus, illis verbis, Et ungebant oleo multos ægros, designari etiam cæcos, claudos, mutos, omnesque corpore male affectos. Nam quod ait multos, ita potest accipi, ut unctio in infirmis, non in ceteris sit adhibita. Denique quod ait Latinus multos ægros, id Græcus codex expressit πολλοὺς ἀρρώστους, atque in Græcorum Lexicis ἀρρώστια definitur νόσος μετὰ ἀσθενείας, infirmitas cum virium imbecillitate & languore. Æger etiam Latinis non dicitur aut mutus, aut cæcus, aut claudus, sed qui infirmitate gravatur, ex qua corpore animoque torquetur: unde quidam poetarum de amasia, quam decumbentem suspicabatur.

Dicta erat ægra mihi: præceps amensque cucurri, Ad ult. addo potuisse Apostolos baptizatis ministrare unctionem sacramentalem, in non baptizatis uti unctione ad solam corporis valetudinem; nam, ut scribit Innocentius, eodem oleo consecrato utuntur presbyteri ad sacramentum conficiendum, & utuntur laici ad sanitatem: quod postremum fit absque formæ pronuntiatione. Est insuper quorundam opinio, quod etiam si ordinaria via, communique praxi, non regenerato aqua baptismatis conferri nequeant reliqua sacramenta, fuerint tamen olim utiliter collata, aliquo in casu, non baptizatis. Sacramentum quippe Eucharistiæ a non baptizatis recipi posse affirmat Innoc. III. cap. Veniens, de Presbytero non baptizato: quod & quidam asserunt de Matrimonio, & de Unctione Extrema. Videnda de hoc argumento dissertatio Francisci Farvacques in Opusculo de Baptismo cap. 1. quæst. 3. Quid, quid autem sit de hac opinione; non eadem est ratio de tempore ante legis promulgationem, ut diximus cum Maldonato. Cui si opponeretur aliorum interpretum numerus, posset ille longe amplior

rem proferre, præsertim antiquiorum; quibus adhæserunt etiam Lyranus, Dionysius Carthusianus, Franciscus Lucas, alique permulti.

PROP. II. Quæ dixi de Unctione in Evangelio Marci descripta fines probabilitatis minime excedunt.

Tametsi sententiam illam, quæ affirmat agi capite Marci vi. de Unctione sacramentali, vindicare conatus sum, quod Augustinus Calmet Comment. in eundem locum merito dixit esse perdifficile & operosum; non adeo tamen certam existimo, ut sufficiat ad statuendum dogma fidei, disputatione superiori propugnatum. Ratio prima est, quod Theologi præstantissimi, & percelebres sacrarum litterarum Interpretes, quorum plures laudavi, abierunt in opinionem diversam; ac revera si nudum textum ponderemus, nihil occurret aliud præter unctionem olei, & sanitatem ægrotantibus restitutam: cetera, quæ addita sunt, verisimilia sunt quidem, sed non invictissima. Deinde præcitati Patres efficere soli nequeunt traditionem universalem: & nonnulli eorum possunt ulterius accipi de quadam inter utramque unctionem similitudine, non de omnimoda æqualitate: id enim cohæret verbis Theophylacti, τὸ ὁμοίᾳ λέγει, *similia dicit*; & alterius scribentis, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου, *sicut loquitur*. Rationes denique in postrema objectione propositæ eo firmiores videntur, quo sunt obviæ ac planissimæ, nec dialecticæ indigent artificio. Recte ergo adversus hæreticos tali argumentorum genere non pugnavi, quæ in Scholis in utramque partem tractantur; quamquam ex ipso Scholarum dissidio id percipitur utilitatis, quod etiam si conceditur Marcum & Jacobum de eadem Unctione locutos, non inde tamen hæretici manifesta illatione concluderent, neutram fuisse sacramentalem.

C A P U T III.

A quo, & quando sacramentum Unctionis extreme sit institutum.

Prior hujus quæstionis pars expedita fuit libro xxx. cap. 8. altera talis est generis, ut nec certo definiri possit, nec debeat prolixè agitari. Ut de utraque parte hoc in loco rursus agamus; repetendum est quid de hujus sacramenti Institutione teneant hæretici, quid antiquiores quidam Scholastici, quid Theologorum Catholicorum pars maxima. Itaque hæretici sicut hoc Sacramentum negant, ita illius institutionem fictitiā putant, agnoscentes tamen Apostolicam ungendi ægros consuetudinem, quamdiu sanationum gratia affulgebat. Catholicorum nonnulli hanc Institutionem Apostolis adscribere, scilicet, Hugo Victorinus, Ma-

gister, Alexander Alensis, S. Bonaventura: qui nullo modo hæreticis consentiunt, sed toto cælo ab illis discrepant, primum quia Extremam Unctionem tanquam verum novæ legis sacramentum agnoscunt; deinde quia institutum ab Apostolis dicunt, non propria, sed commissā sibi a Dominio potestate; præterea quia perpetua Ecclesiæ consuetudine servatum, servandumque pronuntiant, idque ad subsidium corporis, ad allevationem animi, ad remissionem peccati. Alii Theologi hoc sacramentum *immediate* a Christo institutum asserunt; non ii tantum, propemodum infiniti, qui post Tridentinam Synodum florere, verum & multi, qui hanc præcesserunt: sic enim docuit Petrus de Corboilo Parisiensis, de quo supra, Albertus Magnus dist. 23. art. 13. S. Thomas q. 23. Supplem. art. 3. Scotus in iv. dist. 2. q. 1. Baconus dist. 13. Martinus Parelus de Divinis Tradit. 3. p. confid. 6. noster Argentinas dist. 23. q. 1. art. 2. Thomas Waldensis tom. 2. doctrinalis cap. 163. ac S. Joannes a Capistrano in libro de auctoritate Papæ tom. xiiii. Tractatum Juris. Altera quæstionis pars ex his pendet; qui enim dixere hoc sacramentum a Domino *immediate* institutum, consequenter existimaverunt ante adscensionem Dominicam extitisse; & qui a Jacobo institutum pronuntiarunt, si de propria *institutione* locuti sunt, id evenisse post aliquantulum temporis crediderunt.

PROPOSITIO. Sacramentum Extremæ Unctionis a Christo fuit institutum, ac probabilius *immediate*, & priusquam cælum conscenderet,

Demonstratum quippe est citato cap. 8. libri xxx. Apostolicis litteris, Ambrosii, Augustini, aliorumque Patrum auctoritate, necnon canon primo sess. vii. Tridentini Concilii, Christum Dominum esse omnium sacramentorum novæ legis Institutorem & Auctorem. At cap. 1. hujus libri commonstratum itidem est Unctionem extremam esse Sacramentum novæ legis: igitur extremæ Unctionis Christus Dominus est Institutor & Auctor. Rursus alibi probatum est solum Deum instituisse Sacramenta veteris legis, quamvis essent elementa egena & infirma; quanto ergo magis institui debebat a Deo Sacramentum habens efficacitatem effectus longe nobilioris? Dictum insuper eodem cap. 3. quod tribuere vim gratiæ effectricem elemento sensibili, hominum, omniumque creaturarum excedit auctoritatem; Atqui extrema Unctio, cum verum sit sacramentum, efficacitate illa pollet: Nemo igitur, sive hominum, sive Angelorum, potuit hoc Sacramentum instituere, excepto Unigenito Filio Dei, cui omnis data est in cælo atque in terra potestas. Præterea, ut ex his cuilibet novæ Legis Sacramento communibus ad peculiare quasdam rationes descenda-

mus, si Christus hoc Sacramentum non instituit, quis ergo illud instituit? Jacobus, inquit. At principio Jacobus illud quidem promulgavit, & explicavit, sed non proprio nomine. Deinde in ejus verbis nulla primæ institutionis fit mentio. Tertio cetera omnia, quæ in illa Epistola continentur, non a se tradita, sed vel a Domino accepta, vel in aliis scripturis expressa sunt. Insuper quomodo Jacobus institutiones suas absque Petri, aliorumque Apostolorum approbatione creditur perscripsisse? Ad hæc si Jacobus hujus auctor est Sacramenti, proculdubio absque Spiritus sancti inspiratione illud minime instituit. Porro hæc inspiratio aut peculiaris fuit aut ea, qua omnes Apostoli fuerunt afflati. Hanc utique inspirationem soli Jacobo factam non constat: si ceteris communis fuit, non ipse tantum, sed omnes simul tantæ institutioni dedissent operam. Tandem Tridentina Synodus quemadmodum sess. vii. universim de omnibus Sacramentis, ita sess. xiv. cap. i. & canone i. de Extrema Unctione definit, *esse vere; & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum.*

Addidi *Immediata*? quoniam Institutoris nomine venit ille, qui primus est auctor; certissimum est factam Ecclesiæ a Domino potestatem mutandi quicquid pertinet ad ritus & ceremonias, sed non quod spectat ad essentiam, vel numerum Sacramentorum. Qua ratione utuntur Becanus, Bellarminus, Conet, Puteanus, Vasquesius, & Theologorum bene multi, ut probent saltem post Synodum Tridentinam non posse salva fide negari, quod Christus *immediate* sacramenta omnia instituerit. Atque de Extrema Unctione singillatim hoc repetunt Franciscus Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 39. sect. 2. Sylvius in qu. 29. Suppl. art. 3. & alii. Id tamen ad fidem non pertinere docent alii Theologi præstantissimi, quos laudavi tom. i. pag. 192. & idcirco illud quoque caute adjectum est, *Probabilius.* Verum in duabus primis propositionibus prælaudati cap. 8. ea, quæ modo in epitomem redacta sunt, fusiori disputatione tractantur.

Pars propositionis secunda sequitur ex dictis; cum enim Jacobus Apostolus non fuerit hujus Sacramenti institutor, sed promulgator, necessarium est, ut institutum dicatur a Domino adhuc in tetrīs conversante. At petis, quonam præciso tempore id evenit? Fateor me non habere aliquid certi, quod petenti reponam. Ostendi supra, non carere probabilitate, quod hæc institutio tacite apud Marcum *insinuetur.* Si quis valida invenerit hujus opinionis momenta; poterit affirmare Unctionem extremam institutam, quando primum Christus Apostolis commisit officium prædicationis. Quid autem faciat pro hac sententia, quid militet contra, abunde præ-

missa dissertatio suppeditat. Nec aliud addendum est modo, nisi eandem sententiam tanquam communem certissimamque tradi in Sacerdotali Romano pag. 107. Ven. edit. an. 1579. his verbis: *Quod Sacramentum Christus instituit, quando Apostolos ad prædicandum missos docuit oleo ungere infirmos, Marci 6.* Cui sententia hæc non arriserit, videat quæ libro xxxi. cap. 3. scripsi de institutione sacramenti Confirmationis, pariterque hoc, de quo agitur, institutum asserat intervallo quadraginta illorum dierum, quibus Domino cum discipulis commorante, *Magna*, ut inquit Leo Magnus, *sunt revelata mysteria.* Caput illud tertium pervolutanti occurret quicquid pro hac altera opinione deservit. Denique si huic adhærens definire velis tempus magis determinatum; affirmare poteris hoc Sacramentum institutum fuisse simul cum Pœnitentia, Joan. 20. nam Extrema Unctio quoddam Pœnitentiæ complementum est, ac Patres, Origenes præsertim, Chrysostomus, & Beda, agentes de remissione peccatorum, recensita Confessione, laudant simul Jacobi verba, & Unctionem ægrotantium, ut constat ex prop. 2. cap. 1. Legi potest pro sententia hac ultima Fridericus Gavardi q. i. art. 1. n. 10. aut Auctor librorum de Re Sacram. Volumine 2. pag. 208. num. 4.

Si modo hæretici opponant, non posse certissima fide propugnari Sacramentum illud, de quo ipsi Catholici non conveniunt circa institutionem, ejusque tempus; facile respondebimus, nunquam a majoribus nostris dubitatum de hujus sacramenti veritate, ejusque institutione divina. Ante annum Christi millesimum hæc *immediata, aut mediata institutionis* vocabula non audiebantur. Aiebant Patres Extremam Unctionem esse Sacramentum, peccata dimittere, id colligi ex Catholica Jacobi Epistola, atque ad nos divina & Apostolica Traditione derivatum esse; & Arnulfo Lugdunensis, vir celebris, cujus fit mentio in Capilaribus Caroli Calvi ad annum 846. & qui e vivis sublatus dicitur an. 850. in Epistola ad Theodboldum scripsit de hoc Sacramento haberi *præceptum Evangelicum & Apostolicum.* Si Protestantes hæc fatentur; præsens controversia nos inter, ac illos finita est. Quæ de *immediata, aut mediata* institutione dicuntur, inter domesticas velitationes continentur, ac ita se habent: Ex quo prævalere cepit Theologia disputatrix, fuerunt qui *promulgationem cum institutione* confundentes, Apostolum qui sacramentum hoc promulgavit, *institutorem* dixere. Cumque premerentur contraria ratione, quæ demonstrat institutionem sacramenti divinæ esse virtutis, coacti sunt duplicem illam institutionem distinguere. Quid ergo utilius, quid opportunius prestare poterant Tri-

dentini Patres, quam appellare Christum *Institutorem* ejusdem sacramenti, Jacobum vero *promulgatorem*, Scholarum vocabulis prætermis-
sis? Id ergo fecerunt. Possumus interim affir-
mare illos, qui hanc institutionem Jacobo ad-
scripserunt, benigne intelligendos esse, ita, ut
institutionem dixerint ipsam *promulgationem*.
Argentinas de Magistro, *Intelligendus est*, in-
quit, *executive, non auctoritative*: Albertus
Magnus, *Loquitur de institutione canonis*: S.
Thomas, *Dicit ab Apostolis institutum; quia*
per doctrinam Apostolorum nobis promulgata est
ejus institutio. Horum loca laudavimus paullo
supra. Vide quæ consimili in re scripsimus hu-
jus vol. pag. 22. Si vero aliquorum verba non
patiantur hunc sensum; errarunt hi, atque a
ceteris refelluntur. Temporis denique diversa
definitio ineptissime objicitur; nam & Baptis-
mum, quem esse verum sacramentum nemo fe-
re negare audet, quidam dum Christus adloque-
batur Nicodemum, nonnulli quando baptizatus
est in Jordane, alii postquam e sepulcro surre-
xerat, affirmant fuisse institutum; Quot insu-
per de tempore nativitatis, & passionis Domi-
ni trica Chronologorum? Sed tædet me legen-
tes obtundere de hac re sæpius.

C A P U T IV.

*An materia sacramenti Extrema Un-
ctionis sit oleum ab Episcopo
benedictum.*

Materiam hujus sacramenti esse oleum pe-
culiari benedictione ab Episcopo confe-
cratum consentiunt Catholici omnes, solis hæ-
reticis consecrationem hanc tamquam *magicam*
superstitionem damnantibus. An vero hæc
olei benedictio necessaria sit non solum ex Ec-
clesiæ institutione ac præcepto, sed etiam ne-
cessitate sacramenti, discrepant sententiæ Ca-
tholicorum. Non requiri necessitate sacramenti
affirmant recentiorum plures, Juenin q. 3. cap.
1. Natalis Alex. cap. 1. art. 2. Recens Tho-
mistæ lib. vii. de Re Sacram. q. 2. cap. 1. ac
teste Ludovico Habert cap. 2. q. 4. hæc sen-
tentia communis evasit in celeberrima Acade-
mia Parisiensi. At oppositum propugnant Soto
in iv. dist. 23. art. 1. q. 1. Bellarminus lib.
de Extr. Unctione cap. vii. Sylvius in qu. 29.
Supplem. art. 6. Estius in dist. 23. §. 9. &
Card. Gotti q. 1. dub. 2. Quidam, ut Tour-
nely ac præcitatus Habert, utramque senten-
tiam approbant, neutramque definiunt. De ip-
sa insuper benedictione controvertitur, num A-
postolica Sedes dispensare possit, ut fiat a pres-
bytero; num vero ita benedictio Pontificalis
sit de sacramenti necessitate, ut nec Pontifex

Maximus valeat hac in re dispensare: quorum
primum tradunt Cajetanus in 3. p. q. 72. art.
3. Soto, Estius, Sylvius nuper laudati, ac
Suarez disput. 40. sess. 1. Ex his tamen Estius
& Soto caute loquuntur, eaque adhibita phra-
si, *Non apparet* Illi vero, qui negant benedi-
ctionem olei pertinere ad *essentiam* sacramenti,
multo magis negant benedictionem hujusmodi
non posse a Romano Pontifice demandari sim-
plici sacerdoti: quæ postrema sententia ætate
hac nostra communis est, eique subscribunt
etiam Vanroy tom. ult. pag. 290. & Piette
pag. 264. alique nostrates. Igitur nos quære-
mus primo de ipsa sacramenti materia, idest,
de oleo; deinde vero de hujus olei benedictio-
ne: tum an hæc benedictio a simplici presby-
tero fieri possit Apostolicæ Sedis auctoritate;
ac tandem an eadem benedictio, sive ab Epi-
scopo, sive a presbytero auctoritate prædita
fiat, requiratur ad sacramenti naturam atque
constitutionem.

PROP. I. Oleum ex olivis expressum, & ab
Episcopo consecratum est hujus sacramenti ma-
teria.

De benedictione paullo infra: nunc de oleo
tantum differens, ad thesim probandam profero
primum verba Jacobi Apostoli, *ἀλείψατες ὁποῦ
ἴαται, Ungentes cum oleo, &c.* Produco
deinde Conciliorum definitiones; nam in Flo-
rentino Instruct. Arm. legitur, *Cujus materia*
est oleum olivæ per Episcopum benedictum; at-
que in Tridentino sess. xiv. cap. 1. *Quibus ver-*
bis, idest Jacobi, ut ex Apostolica traditione,
per manus accepta, intellexit Ecclesia materiam
esse oleum ab Episcopo benedictum. Addo ulte-
rius Patres capite primo laudatos: inter quos
Innocentius I. ait ungi infirmos *sancto oleo*
ab Episcopo confecto, ac venerabilis Beda, *oleo*
consecrato. Accedit congruentia rationis: quum
enim sacramenta signa sint, habeatque illorum
materia cum spiritali effectu similitudinem
quamdam; oleum, quod juxta S. Bernardum
in Vita Mystica cap. 43. est symbolum nomi-
nis Christi, *quo oleo uncti infirmi sanantur*,
apte admodum constitutum est materia illius
sacramenti, cujus efficacia animi corporisque
sanitatem producit. In oleo quoque significari
fomentum spei, & cordis allevamentum adver-
tit S. Thomas q. 29. Suppl. art. 4. & Cate-
chismus Romanus p. 2. cap. 6. n. 5. *Apptissi-*
me, inquit, hæc materia illud significat, quod
vi sacramenti interius in anima efficitur: quod
accurate explicat propositis olei proprietatibus;
quas tum citato in loco, tum in 1. Cantico-
rum v. 2. tradiderat S. Bernardus. Oleum e-
nim, quod *fovet ignem, nutrit carnem, lenit*
dolorem, lux, cibum, medicinam, (inquit Ber-
nardus) mentis hilaritatem, cordis firmitudi-
nem,

nem, ac spiritus & corporis sanationem haud obscure commoſtrat. Rupertus in Genesim in columba, quæ Genes. viii. 11. ad vesperam attulit ad arcam ramum olive virentibus foliis, præsignatam ait gratiam Spiritus sancti, justos circa finem vite ad celestis Ecclesiæ pacem invitantis. Pacem ac requiem illo oleæ ramusculo figuratam scripsit quoque Marius Victor lib. 2. in Gen., ubi de Columba,

Rursum dimissa reportat

Pacifera frugis parvum libamen olive.

Oleum hoc infirmorum debere esse olivarum, constat, quoniam istud revera est quod proprie olei nomine intelligitur; est enim oleum ab *olea*, sicuti *ἐλαιον* ab *ἐλαία*, ut diximus hoc vol. pag. 15. Idem evincitur ex communi Ecclesiæ praxi, quæ ægros inungens nunquam aliud oleum adhibuit. Expresse etiam Eugenius IV. in Instructione Armeniorum oleum olive commemorat. Episcopus item feria v. majoris hebdomadæ benedicens oleum infirmorum in Oratione, *Emitte quæsumus, illud appellat pinguedinem olive de viridi ligno productam*. Non debet autem infirmorum oleo balsamum, aut liquor alius admisceri, sive quia exeuntibus sat est quod in simplici oleo designatur, ut eodem articulo iv. docet Angelicus; sive potius quia nec Latinorum Pontificalia, nec Euchologia Græcorum, nec scripta aliqua Veterum, ubi agunt de hoc infirmorum oleo, mixtionem ullam commemorant. Nec infertur oppositum ex quo in prælaudata Pontificalis Romani Oratione appelletur etiam *Chrismatis* nomine, & eodem oleo dicantur uncti sacerdotes, reges, ac martyres. Diximus enim supra, *Chrisma* nomen esse genericum; ac præterea tum sacerdotes, tum reges in Latina Ecclesia, non chrismate balsami admixtione confecto, sed oleo Catechumenorum consecrantur: quamquam oleum illud, quod fertur e cælo missum ad inungendum Clodovæum primum Francorum Regem, vero chrismati fuerit consimile: unde Guilelmus Brito loquens de Coronatione Philippi Augusti lib. 1. Philippidos ait:

*Quem sacrare suis Remorum Metropolitæ
Cum Compresulibus habet illo chrismate
sacro,*

*Hoc ad opus solum, quod calica fundit
oliva.*

PROP. II. Perperam Calvinus olei hujus benedictionem cum mordacitate deridet.

Scribit idem hæresiarcha in iv. Instit. cap. 19. *Jacobus dum simpliciter inungi infirmos jubet, non aliam unctionem mihi significat, quam vulgaris olei: nec aliud habetur in Marci narratione. Isti oleum non dignantur, nisi ab Episcopo consecratum, hoc est, multo halitu calefactum, multo mermure incantatum, & novies* Berni Theol. Tom. VIII.

flexu salutatum. Silentio prætereundum non est, in benedictione Olei infirmorum non adhiberi halitum sacerdotum, neque salutationes, quæ sunt chrismati consecrato, & oleo Catechumenorum, atque has ter ab Episcopo, ac ter a duodecim sacerdotibus repeti, non autem novies; unde apparet Calvinum laborare summa rituum Ecclesiæ Romanæ ignorantia. Postquam autem Chrismatis benedictionem, ejusque ritum vindicavimus nonnulla addamus de benedictione Olei infirmorum, mendaciter a Calvino descripta, & sacrilege, turpiterque rejecta. Ac primo negari posset benedictionem olei non evinci ex verbis Jacobi; quum in illo textu, *Ungentes eum oleo in nomine Domini*; illud in nomine Domini possit referri ad actionem presbyteri ungentis, ut sensus sit, ungendum esse infirmum nomine, vice, atque virtute Christi; & ulterius possit referri ad proximam dictionem *oleo*, ut sensus sit, unctionem faciendam esse oleo consecrato cum invocatione divini nominis. Si ita hæc verba explicavero, quemadmodum faciunt nonnulli interpretes; quomodo hæretici expositionem hanc refellere, & superstitionis damnare poterunt? Præterea non ætate nostra hujusmodi benedictio invecsta est: sed illam exhibent antiquissima Latinarum Ecclesiarum Pontificalia; Anglicana, quæ annorum mille superant vetustatem; Lyrinense supra an. 700. Remense, ac Senonense sexcentorum saltem annorum, liber Sacramentorum Gregorii, Hugonis Menardi notis illustratus num. 1092. & Euchologium Græcorum editum a Goario, in quo habetur pag. 408. *Officium sancti olei*. Benedictionem hujus Olei Ambrosianam laudat ex vetustissimo Codice Atrebatensi altera p. Apologetici pag. 230. Lindanus. De benedictione, quam in Cæna Domini perficiebat S. Udalricus Episcopus Augustanus, agunt Beruo Abbas Augiensis, & Gerardus presbyter in Vita S. Udalrici, apud Mabillonium sæculo v. Benedict. pag. 444. Quid insuper designant, nisi benedictionem istam, Græci Latinique scriptores, dum ajunt ungendos ægros *ἐν ἵδι ἐλαίῳ*, sancto oleo, *ἐν αἰῷ θεῷ*, oleo divino, *ἐν αἰῷ ἐπιπορισῷ*, oleo exorcizato, oleo per Episcopum confecto, oleo Pontificali benedictione consecrato, quæ vocabula passim occurrunt in Græcorum *Acoluthia*, in *Mytagogia* 2. Cyrilli, in Epistola Innocentii ad Episcopum Eugubinum, in Bedæ Commentariis, atque in monumentis aliis superius productis? Hæretici demum olei, aliarumque rerum benedictiones reprehendunt, quod ad Christi meritum obscurandum sint institutæ: At solemnissime & impudentissime mentiuntur, enim vero idem veritatis magister Christus Jesus docuit nos, res profanas benedictione expiare, non in sacro tantum ac religio-

so, sed & in quotidiano communique usu; tametsi in hoc non sit peculiaris benedictio adhibenda. Benedixit ille postrema in cœna panem, & calicem, atque hunc propterea vocat Apostolus prima ad Corinthios x. 16. τὸ ποτήριον τῆς εὐλίας, ὃ εὐλίζομεν, *calicem benedictionis, quem benedicimus*: panem rursus, quem discipulis in Emmaunte porrexit Lucæ 24. atque pisciculos, quos Marci viii. turbæ discumbenti iussit apponi. Fiunt insuper sanctificationes quælibet signo Crucis, ut efficacitatem illarum meritis Christi referamus acceptam. Verum hæc benedictionibus singulis communia sunt.

PROP. III. Potest simplex sacerdos Oleum infirmorum auctoritate Apostolica, non autem ordinario jure, in Latina Ecclesia solemniter benedictione consecrare.

Demonstratur hæc propositio primum, quia clarissimorum Theologorum testimonio, atque ex privilegiis ab Apostolica Sede concessis quibusdam Missionariis in Indiam profectis, evidens est factam aliquando presbyteris, Pontificatus apicem non habentibus conficiendi & consecrandi *Chrismatis* facultatem; prout dixi lib. xxxi. cap. 5. Multo ergo magis iisdem presbyteris dari potest a Romano Pontifice potestas benedicendi oleum pro infirmis. Dixi *multo magis*; nam *Chrisma* conficere juxta Conciliorum Canones eodem cap. 5. laudatos est peculiare munus Episcopi, ita, ut si presbyter extraordinaria potestate consignet, quemadmodum in more positum est apud Græcos Latinis Episcopis non subjectos, *chrisma* ab Episcopo teneatur accipere. Præterea Græcorum presbyteri oleum infirmorum benedicunt, prout testantur Joannes Nathanael in Epistola ad Episcopum Anagninum, Arcudius lib. v. Concordiæ cap. 2. Allatius lib. 3. Consens. Occidentalis & Orient. Eccl. cap. 16. aliique permulti apud Martenium lib. 1. de Antiq. Eccl. Ritibus cap. 7. art. 3. num. 7. Item Julius Antonius Cardinalis in Epist. ad Episcopum Mesanensem de Græcis scripsit: *Juxta suum ritum presbyteri in actu exhibitionis hujus sacramenti Oleum ipsi benedicunt: quare cum id ad eorum ritum pertineat, nihil modo immutandum videtur*: & Theodorus Cantuariensis in Capit. Ms. ibi a Martene citatis, *Secundum Græcos, inquit, presbytero licet virginem sacro velamine consecrare, & reconciliare pœnitentem, & facere oleum exorcizatum, & infirmis chrisma, si necesse sit*. Neophytus quoque Rhodius in Synopsi, quam sacra Congregatio de Propaganda fide approbavit, typisque edi mandavit an. 1633. pag. 84, ait: ἡ ὕλη αὐτῆς τῆς μυστηρίου ἐστὶ τὸ λιόλαδον εὐλογούμενον ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων, ἢ ἀπὸ τῆς ἱερῆς ὁπῆς εὐρεθεῖ παρόντες

κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας, *Materia ipsius sacramenti est oleum benedictum a Pontifice, sive a Sacerdotibus, qui præsentibus fuerint, juxta morem Ecclesiæ*. Denique Clemens VIII. in Constitut. xxxiv. sive Instructione super aliquibus Græcorum Ritibus, edita anno 1595. *Non sunt cogendi, inquit, presbyteri Græci olea sancta præter Chrisma ab Episcopis Latinis Diocesanis accipere, cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum & sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur*: idemque anno 1742. confirmavit in Constit. *Esti Pastoralis* BENEDICTUS XIV. Id vero jure ordinario non competere Latinis presbyteris infertur ex consuetudine, atque ex sæpe laudata Innocentii Epistola, ubi legitur ungi ægrotos *oleo ab Episcopo confecto*, necnon ex Beda, atque ex Florentina ac Tridentina Synodis, de quibus prop. 1.

PROP. IV. Certum non est valere sacramentum *Extremæ Unctionis* oleo non consecrato collatum.

Quamvis enim juniores Theologi communi fere consensu contrariam sententiam adoptaverint, propterea quod nullo aut ex Scriptura, aut ex Traditione petito argumento invictè demonstrari queat necessariam esse Benedictionem olei, tanquam conditionem sacramenti *essentiali*, ea vero loca, quæ benedictionem ipsam commemorant, de institutione, ac præcepto Ecclesiæ commode possint accipi: pugnant tamen ex adverso gravissimi, præstantissimique Theologi; qui nisi superant recentiorum auctoritatem ac multitudinem, his saltem debent comparari. Iisdem adnumerandus videtur S. Thomas, qui in iv. dist. 23. & q. 29. Supplem. art. 5. docet oleum infirmorum esse benedicendum, atque hanc inter oleum ipsum, & aquam baptismi differentiam esse, quod in aqua necessaria non est sanctificatio, quam illi indidit Dominus suæ carnis contactu, necessaria est autem in oleo, quod ex Christi usu efficacitatem non habet, ac præstare debet effectus præstantissimos, nativam vim, proprietatemque suam excedentes. De sola quidem necessitate præcepti Thomas non loquitur, nam etiam de benedictione aquæ baptismalis habemus Ecclesiæ præceptum atque institutum, antiqua traditione, & perpetua consuetudine confirmatum. Videtis in præcitatum 5. articulum Franciscum Sylvium. Unum addam, quod Divi Thomæ mentem facit, ut puto, manifestissimam. Quod in iv. & in Supplemento tradit de oleo infirmorum, idem prorsus, eademque producta ratione 3. p. quæst. 72. art. 3. de *Chrismate*, cui in quæstionis corpore *oleum sanctum infirmorum adjungit*. Hic vero apertissime S. Thomas pertractat de necessitate sacramenti, non

non præcepti: quærit enim, *Utrum sit de necessitate sacramenti, quod Chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum?* Deinde Patres & Concilia, dum hujus sacramenti materiam assignant, expresse *oleum consecratum ab Episcopo* commemorant: neque ii difficultatem dicunt, qui reponunt Concilia, Patresque materiam essentiali etiam ritum benedictionis adjungere: cur enim hunc ritum non addunt ubi aliorum sacramentorum, ac præsertim baptisimi materiam tradunt? Hinc vero non infertur, ut Sylvius, Estius, Suarez, alique contendunt, non fore sacramento materiam aptam oleum a presbytero auctoritate Apostolica consecratum: nam alia de consecratione, alia de ministro consecrationis est ratio; nec excedit Romani Pontificis auctoritatem complura Episcoporum munera simplici presbytero demandare, ut Pontificalem benedictionem impendere, eaque omnia perficere, quæ peculiarem non postulant characterem: at variare sacramentorum materiam, id superat etiam Pontificis potestatem. Dicit etiam potest sensu aliquo consecratum ab Episcopo, quod illius mandato a presbyteris consecratur: unde Gonet disput. 1. num. 24. ait esse quidem *essentiale* huic sacramento quod oleum sit benedictum ab Episcopo, *sed sufficere quod sit ab illo benedictum mediate, idest, per sacerdotem ex ipsius commissione.* Postremo, quod me aliquantulum movet, sacramenta rite collata repeti nequeunt: quid ergo agendum erit, si presbyter incaute pro oleo infirmorum, aliud eadem benedictione non consecratum, inungens ægrum adhibeat? in talibus nihil est iterandum, inquiunt adversarii, *sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermisum*, unctionem scilicet sine forma, juxta decretum Innoc. III. cap. *Pastoralis*, de sacramentis non iterandis. Recte id asserunt supposita sententiæ suæ veritate; quamquam non recte proferant Innocentianum decretum, latum de sacramentis Confirmationis & Ordinis, quæ imprimunt characterem. At vero longe probabilius est sacramentum hoc, absque oleo sacro, sive propria benedictione consecrato administratum, omnino & unctione & forma repetita esse iterandum. In V. enim Mediolanensi Synodo an. 1579. ita statuitur, *Parochus si per errorem aliud oleum, quam quod infirmorum est, ad ægrotum unguendum adhibuerit, etiamsi Chrismatibus, aut Catechumenorum sit, ut erratum emendet, olei sacri, quod proprium infirmorum est, eidem adhibeat, & tunc sacramenti formam iteret.* Vide tom. xv. Concil. pag. 590.

Cum itaque ex dictis appareat, incertam esse ac valde dubiam opinionem recentiorum affirmantium benedictionem olei necessariam non esse ad sacramenti validitatem, quam tamen

opinionem, ut feci pertractans de benedictione Chrismatibus supra pag. 17. reprobare non audeo, cumque contraria assertio non destituatur auctoritate, & rationis præsidio: dico, graviter peccaturum, qui oleo non sacro, & quidem infirmorum, conferret unctionem extremam, quoniam in Sacramentis conferendis sequeretur probabilem opinionem tutiore relictâ, quod illicitum esse constat ex propositione I. ab Innoc. XI. proscripta. Quare jure optimo tam in Pontificali, quam in Rituali Romano præcipitur, ut oleum infirmorum distincta in ampulla diligenter custodiatur; & si infra annum deficiat, priusquam absumatur totum, reparetur quantitate communis olei superinfusa, ne unum oleum adhibeatur pro altero, & ne illud, quod consecratum est, desit: nam si oleum non consecratum consecrato admisceatur, totum ea mixture consecrari liquet ex Rescripto Innocentii III. ad Nidrosiensem Episcopum, cap. *Quod in dubiis*, de Consecrat. Eccl. lib. III. Decretalium tit. xl. num. 3. Atque de Oleo Infirmorum hætenus.

CAPUT V.

De ægrotantium unctione, seu proxima hujus Sacramenti materia

Sacro Oleo factam unctionem appellant Scholæ materiam sacramenti hujus proximam: de qua, ut quod sentio, libere proferam, non videntur mihi scholastici, qui de illa tractarunt, accurate scripsisse: nonnulli enim veterum vix quæstionem eam attigerunt, an tantum ægri corpus, an aliquæ tantum partes debeant ungi: quidam vero tantum alteram, num omnes quinque sensuum unctiones sint de necessitate Sacramenti: recentiores autem hoc unum addunt, non unam semper viguisse in corporeis partibus unguendis praxim ac disciplinam. At plura sunt alia, quæ inquire & explanari merentur; etsi prolixam non postulent tractationem: eaque ad theses octo breviter revocabo; quarum prima recenset diversam unctionum praxim; altera exponet unctionum, quas Romana Ecclesia præscribit, congruitatem; ager proxima de unguendis fæminis ægrotantibus; pertractabit quarta de unctione sacerdotis infirmi; consequens erit de unctione partis, quæ afficitur acerbiori dolore: versabitur sexta circa unctionum necessitatem: penultima investigabit, an plures unctiones plura Sacramenta constituent; postrema tandem, num unctio intincto sacerdotis pollice sit peragenda.

T H E S I S I.

Diversa circa partes corporis inungendas ob-

tinuit transfactis seculis disciplina. Probatur hæc thesis ex diversis Ritualibus, & Sacramentorum Ordinibus ab Edmundo Martene, a Joanne Launojo, & ab Hugone Menardo productis: ex quibus apparet, præter unctionem, ut perficitur modo in Ecclesia Romana, quæ inungere solet *oculos, aures, nares, os, manus, pedes, ac renes*, unxisse nonnullos *collum quoque guttur & scapulas*, juxta Codicem Sacramentorum S. Eligii, Tillianum, Remensem, vetustissimum Ms. Turonensis Ecclesiæ, & perantiquum Siculum apud Morinum in Append. de Pœnitentia. Easdem fere unctiones, etiam *inter, aut super scapulas* præscribunt Ritualia nonnulla typis edita, ut Cameracense an. 1629. & Viennense an. 1500. emendatum tamen in editione altera an. 1567. Ad hæc Rituales quidam libri commemorant unctiones *verticis, frontis, genarum, temporum ac pectoris*, ut per antiquum Ms. Ecclesiæ Cameracensis, & quantum ad verticem capitis frontemque spectat; vetus quoque Pontificale servatum apud Dominicanos Parisienses, Ritualia item complura, de quibus proxima thesi 3. continent unctionem *umbilici*, præsertim in fœminis. Ulterius ungendam illam *corporis partem*, quæ afficitur vividiori doloris sensu, docent veteres duo Codices paullo ante laudati, Tillianus, ac Turonensis, necnon permulti alii, præcipue ante Eugenii IV. ejusque pro Armeniis instructione editi, vel conscripti. Perantiquus quidam Sacramentorum liber, Gregorio inscriptus apud Launojum tom. 1. pag. 474. commemorat unicam duntaxat *unctionem capitis*. Apud Græcos item non una viguit ungendi ratio; nam Simeon Thessalonicensis in libro de septem Sacramentis ait liniri sacro infirmorum oleo *frontem, faciem ac manus*: at Petrus Arcudius testatur communi Græcorum consuetudine perungi *frontem, mentum, genas ambas, pectus, manus, postremo pedes*. Vide eundem Arcudium lib. v. Concordiæ cap. 7. Copti demum, ut refert ex Bernato Sollierius in Appendice ad Patriarchas Alexandrinos n. 220. nonnisi ægroti *frontem* sacro Oleo solent imbuere.

THESES II.

Recte Romana Ecclesia septem commemoratas unctiones præscribit. Enimvero eadem omnino unctiones, fatente etiam Launojo, præscribuntur in perantiquo Romano Pontificali, ac ceteri fere omnes rituales libri jubent, ut quinque sensuum organa perungantur: *scapularum* autem unctionem perpauci commendant, ac nonnulli, ut diximus de Rituali Viennensi, hac in parte emendati fuerunt. Romano deinde per omnia consentiunt Ritualia Ecclesiæ Lingonensis, Ca-

bilonensis, Rothomagensis, Lemovicensis, Mediolanensis, aliaque innumera. Præterea unctiones quinque sensuum congruentissime fieri docet S. Thomas q. 32. Suppl. art. 6. quoniam sunt illi, uti *principia agendi*, ita etiam *principia peccandi*: nam, ut ait in Harmartigenia Aurelius Prudentius.

*Omnia luxur habet nostra vegetamina vite
Sensibus in quinque statuens, quæ condidit
Auctor:*

*Auribus atque oculis, tum navibus, atque
palato*

Quaritur infectus vitiosis artibus usus.

Postremo Eugenius IV. in Instructione Armeniorum, *Hoc Sacramentum*, inquit, *nisi infirmo, de cujus salute timetur, dari non debet: qui ungendus est in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in navibus propter odoratum, in ore propter gustum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem*. Similia Catechismus Romanus de hoc Sacramento, num. 10.

THESES III.

Jure meritoque omittitur in fœminis unctio renum. Hæc enim unctio in Ritualibus bene multis desideratur, & juxta doctrinam S. Thomæ citato ar. 6. nequaquam necessaria est; propterea quod, etsi in renibus potissimum turpis delectatio, prior tamen hujus, & cujusque noxii motus origo est a sensibus. Consulendum est insuper maxime in Sacramentis conferendis, honestati, verecundiæ, ac pudori. Ob eandem causam dicimus fœminas ungendas non esse in *umbilico*, seu media abdominis regione. De unctione hæc facienda fœminis pertractant quidem Ritualia plurima, Bajanense anni 1611. Abrincense an. 1539. Constantiense an. 1694. Claramontense an. 1518. & Bardigalense an. 1561. sed advertendum est, non reperiri hujusmodi unctionem in libris Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ, neque in Instructione Eugenii IV: nec in majori antiquiorum codicum numero. Permultæ etiam Ecclesiæ unctionem hanc ex ritualibus expunxerunt, prout constat ex altera editione Ritualis Constantiensis an. 1609, & Parisiensis an. 1601. & 1646. ceterisque posterioris ætatis. In umbilico denique non invenitur radix noxiæ delectationis, sed ligamentum intestinorum; ac videtur hujus unctionis consuetudo nata ex allegorica explicatione verborum Jobi xl. 11. *Virtus illius in umbilico*: quæ verba Magnus Gregorius lib. xxxii. Moralium interpretatur de mulierum cupidine, & de *coitus seminaris*, tom. 1. pag. 1058. etsi libido, ubicunque vigeat, sensuum illecebris excitetur.

T H E S I S IV.

Quod Rituale Romanum advertendum precipit, ut sacerdotibus manus inungantur exterius, id etiam jure optimo statutum est. Ac primo id servatum fuisse antiquioribus quoque temporibus, constat ex vetustissimo Codice S. Remigii, de quo Launojus pag. 574. Præterea hanc praxim in Latinorum Ecclesiis esse communiorē demonstrant Ritualia typis edita, Carnotense an. 1489. Remense 1504. Ambianense 1541. Meldense 1546. Lingonense 1573. Lugdunense 1653. &c. Rursus ad sacrum presbyteratus ordinem promoti in manuum vola consecrato Oleo ab Episcopis sunt delibuti; ideoque congruum non est, ut ibidem a simplici sacerdote inungantur, prout habetur in quodam Ms. vetustoque carmine Anonymi typis edito a Martene tom. 2. de Antiquis Eccl. Rit. pag. 115. Quo in carmine hæc de ægroto Uctione Extrema imbuendo:

*Hunc non in capite, si confirmatus, inungas.
In confirmatis non frons, sed tempora debent
Ungi, Pontifices ungunt quia Chrismate
frontem.*

Hinc oculos, aures, nares, loca post labiorum,

*Pectus, utrasque manus ungas, postremo
pedesque.*

Non ungas scapulas, quia mysterio caruerunt.

*Presbyteri palmas non intus, sed foris
ungas.*

*Dicunt Doctores, quod eas non ungere
fas sit,*

*Quas unxit Presul, dum presbyterum
sacrosanctabat.*

Cum autem necessaria non sit unctio pectoris in hoc carmine recensita, infertur ex dictis, quoniam licet ex corde, quod pectore includitur, exeant cogitationes male, ut inquit Matth. xv. 19. *cogitatio tamen a corde non exit, nisi per aliquam imaginationem, quæ est motus a sensu factus.* Ita S. Thomas quæst. 32. Suppl. art. 6. ad 1.

T H E S I S V.

Necessaria non est unctio illius partis corporis, in qua ager vehementiori dolore excrucietur. Hæc enim unctio, etsi in Tilliano codice, & in quibusdam aliis Mss. commemoratur, non reperitur in antiquo Pontificali Romano, in Ritualibus plurimis, & in Instructione Armeniorum. Græci eandem unctionem non adhibent; & in nulla fere Ecclesia post Florentinam Concilium obtinuit. Insuper probabile est

unctionem hanc, quemadmodum & quasdam alias, extra organa sensuum, & renes factas; non fuisse sacramentales, sed ad leniendam tantum acerbicatem doloris: non enim membra singula corporis sunt principium humanarum actionum; ac percipere nequeo, perunctum olim fuisse E. G. brachium, genu, tergum, ut deleverentur peccata harum partium sensupatrata; cum hæc tantummodo tangendi facultate sint prædita & quamquam tactu quælibet membra scalpurgine pruriant, unde post versus secunda thesi laudatos, hi in Hamartigenia consequuntur,

Ipse etiam toto pollet, qui corpora tactus,

Palpamen tenerum blandis ex foribus ambit;

attamen quidquid per tactum delinquimus, in formula in unctione manuum prolata sufficienter exprimitur. Convenientissimum denique est omnino unctionem hanc in Sacramenti administratione abjicere, tum ob perantiquam Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, tum ad execrationem hæresis autumantis unctionem infirmorum institutam pro deliniendis, demulcendisque solius corporis cruciamentis. Atque hinc refellitur Launojus scribens pag. 581. difficillimum esse, cur talis unctio desierit, causam reddere.

T H E S I S VI.

Quamvis septem unctiones in Rituali Romano præscriptæ prætermitti non debeant; ad Sacramenti tamen substantiam potest unctura una sufficere. Sunt quidem inter Theologos multi, qui saltem unctiones quinque sensuum omnino necessarias existimant, pro qua sententia laudari solent S. Thomas, S. Bonaventura, Joannes Major, Durandus, alique in dist. 23. Hi tamen explicari recte possunt de necessitate præcepti; nam S. Thomas de necessitate Sacramenti pertractans addidit particulam Quasi, demonstrans nullatenus unctiones quinque sensuum esse omittendas, cum sint signa remissionis peccatorum, quæ sensuum officiis patrari solent, omnesque Sacramenti rationem habeant, si omnes ac singulæ divisim fiant. An vero, si unctio unica adhibeatur, Sacramenti essentia persistat, id antiquiores illi scholastici non inquirunt. Sufficere autem unicam ad Sacramentum constituendum tenent Hadrianus, Sylvius, Natalis Alexander, Merbesius, Tournelius, Juenin, Habertus, omnesque recentiores, quibus subscribunt ex nostratibus Poncius, Gavardi, Giken, Varray, Piette: in quorum sententiam me quoque argumenta hæc pertrahunt. Principio neque ex Scriptura, neque ex traditione certus unctionum numerus erui potest. Jacobus enim ægros ungendos ait, ubi ungendi sint non pronuntiat; ac disciplina, ut diximus thesi prima, plurimum variat, ac interdum unctionem unam capitis memorat, interdum alias plures, quæ in desuetudinem abierunt. Ex illis quoque septem

ptem, quæ nunc servantur, unctio cum renum tum pedum, salva Sacramenti substantia, potest omitti. Præterea etiam si antiquior consuetudo unctionem quinque sensuum præscriberet; dici posset id ad solam disciplinam, ritumque mutabilem pertinere, haud secus, ac in baptismo tria, vel una ablutio. Unctionem deinde quinque sensuum non esse de Sacramenti necessitate commonstrant rationes aliæ complures. Prima est, quod vetus Orientalis Ecclesiæ, & recentior consuetudo Græcorum, a quibus confici Sacramentum nemo jure negabit, non inungit oculos, in amore duces, ut quidam appellat sive, ut in Confessionibus suis Augustinus, principes ad fallendum in sensibus. Præterea necessum non est, ut repetitis unctionibus, formulisque verborum exprimantur hujus Sacramenti effectus singuli; nec videtur quinque sensuum unctioni respondere vetus illa forma, *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ut more militis uncti preparatus ad certamen aereas possis superare potestates*; quam formulam refert, & Ambrosianam appellat S. Bonaventura in iv. dist. 23. art. 1. q. 4. Insuper quamquam foret id exprimendum; quid prohibet, ne impellente necessitate, cum unica unctione facta aut pectori, ubi fertur vigere cujusque motus principium, aut fronti præcipue capitis parti, animique sedis ac functionibus proxima, hæc formula proferatur, *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per quinque sensus tuos, & cogitationes*? Ad hæc unctionem unam, atque hanc ipsam formulam in extremo periculo adhiberi mandat Pastorale Bartholomæi ab Aula anno 1573. a Theologis Lovaniensibus approbatum: quam approbationem cum quidam in dubium verteret, Franciscus Sylvius voluit rem diligenter investigare, & certissimam adinvenit, non tantum ex innumeris scriptorum testimoniis verum etiam ex authenticis manuscriptis. Vide eundem Sylvium in Supplem. quest. xxxi. art. 6. q. 2. Idem omnino statuit an. 1589. Pastorale Mecliniense a sacra pariter facultate Lovaniensi probatum; atque huic consentiunt Manualia Cameracensis, & Atrebatensis Ecclesiæ eo loci ab ipso Sylvio producta. Octavius etiam Fregipanius in Provinciis Germaniæ & Belgii Nuntius Apostolicus in Directorio Ecclesiasticæ disciplinæ hæc conscripsit: *Esi ordinarie inungenda sunt singula singulorum sensuum loca, nec unquam, nisi gravissima necessitas cogat, aliter faciendum sit; constabit tamen sacra unctionis Sacramentum, & in inungendo contagioso morbo, aut peste laborante, ad evitandum contagionis periculum, suffecerit, si inungatur sensus organum ad unctionem magis expositum*

& detectum, dicendo: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum*. Similia Joannes Molanus Tract. iv. Theol. Pract. Beccanus de Sacram. in specie cap. 27. q. 7. Nicolaus Serarius Tract. de Extrema Unct. cap. 7. Maldonatus quest. 5. præter recentiores, quorum nonnullos paullo supra laudavimus.

Neque enim urgent argumenta quædam contraria: quorum primum peti solet ex auctoritate S. Thomæ scribentis q. 32. Supplem. *illa unctio ab omnibus observatur, quæ fit ad quinque sensus, quasi de necessitate Sacramenti*: alterum depromitur ex Florentino Concilio ipsas unctiones præscribente: ac tertium ex congruentiis secunda thesi productis. Etenim quod attinet ad sanctum Thomam, recte ille, ut præmonui, apposuit particulam *Quasi*. Idem ulterius docet proximo articulo, easdem unctiones faciendas etiam iis, quibus oculi effossi sunt, abscissæ manus, & nares, sive aures truncatæ quoniam etsi mutilati horum sensuum facultate sint destituti, habent tamen potentias animæ, quæ membris iisdem deberentur; & idcirco inungendas iis esse partes propinquiores, aut abscissorum sensuum loculamenta. Atqui hoc idem maximam quidem congruitatem, sed non necessitatem essentialem evincit: liquidem, ut Serarius inquit, *si sensuum organa, ut Sacramenti materia perficeretur, necessario unguenda essent vicaria ista unctio nulla foret*. At Florentinum Concilium recensitis hujus Sacramenti formæ ac materia, quæ duæ pertinent ad Sacramenti substantiam, enumerat etiam partes juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ inungendas; atque has inter pedes etiam, ac renes: quod ostendit unctionis multiplicitem, ac ritum non spectare ad essentialiam; id enim de renum, & pedum unctione fatentur omnes. Quare, licet consuetudo ipsa omnino servari debeat, & jure meritoque emendati fuerint Rituales libri eandem perspicue non tradentes, propterea quod nemini fas est Ecclesiasticas ceremonias pervertere, vetustamque disciplinam abjicere, nisi aliud statuunt supremi Ecclesiæ Pastores; non omnia tamen in iisdem libris conscripta eandem habent institutionem, eandemque necessitatem. Momenta denique secundæ thesisi nonnisi congruentiam comprehendunt; quoniam necessum non est, omnem Sacramenti effectum designari applicatione materiæ: atque, etiam si hoc necessum foret, posset fieri unica pectoris aut frontis unctione, cum ampliori, & superius expressa forma verborum.

THESES VII.

Per multa unctiones referuntur ad unum Sacramentum.

cramentum constituendum. Quamvis enim quælibet unctio peculiarem habeat formam, & effectum quoque suum producat, puta remissionem culpæ oculorum ministerio patratæ (quicquid sit de opinione illorum, qui postremæ tantum unctioni gratiæ productionem attribuant;) nihilominus referuntur unctiones singulæ ad eandem animæ sanationem, unamque spirituales medicinam efficiunt: veluti una diceretur curatio vulnerum, unumque medicamentum, si quis in pluribus corporis partibus sauciatus eodem unguento in singulis liniretur. Addunt Theologi rationem alteram, nempe; quod unctiones omnes sunt quædam *partiales materie* unam integram constituentes, atque ex formis item cuilibet unctioni applicatis confurgit *forma una totalis.* Ad hunc autem modum loquitur num. 4. Catechismus Romanus. *Unum vero est Extremæ Unctionis Sacramentum non partium continuatione, quæ dividi non possunt sed perfectione: cujusmodi sunt cetera omnia, quæ pluribus rebus constant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis & diversis partibus composita est, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etsi ex pluribus rebus & verbis constituitur; unum tamen signum est, & unius rei, quam significat, habet efficientiam.* Quibus verbis, quoniam satis perspicua sunt, plura subicere non est opus.

THESES VIII.

Ut unctio fiat intincto sacerdotis pollice, recte præcipitur: verum neque ritum istum petit sacramenti necessitas. Faciendam inunctionem pollice sacerdotis mandant veteres Rituales libri, sacerdotale Romanum, consuetudo Latinarum Ecclesiarum, Sacramentale Ambrosianum, Manuale Salisburgense, atque hujuscemodi codices bene multi. Suadet hoc idem sacro oleo debita veneratio; propter quam etiam Episcopus *intincto pollice*, detractisque chirothecis consecrat oleo catechumenorum presbyteros, delinitque eadem ratione chrismate confirmandos, necnon Electi caput, altaris angulos, superficies patenæ, & quæcunque mystica unctione sacrantur. Dominus itidem digito suo tetigit auriæ furi, & linguam muti, Marci vii. 33. necnon cæci a natiuitate linivit oculos, Joan. ix. 6. haud obscure contactum manuum consecratarum commendans. Ipsomet digito virtutem Dei, ac Spiritum sanctum liber Exodi vii. 19. Evangelium Lucæ xi. 20. aliaque sacrarum litterarum loca designant. Igitur & mysticum symbolum, & Domini exemplum, & communis sacrorum Oleochrismatum usus, & Rituum Ecclesiasticorum disciplina demonstrant sacramentalem unctionem recte fieri *pollice sa-*

cerdotis. Id tamen non pertinere ad sacramenti essentiam inde colligo, quod in Unctione extrema sacrum oleum, non manuum extensio, rationem habet materiæ, ideoque sive pollice, sive virgula, sive ratione alia peragatur ejusdem olei linimen; materia non deest, & sacramentum accedente forma perficitur. Deinde Manuale Cameracense pag. 87. ait unctionem, de qua sermo est, fieri posse, *intincta virgula in oleum sacrum:* ac Pastorale Romanum Joannis Hauchini Archiepiscopi Mechliniensis pag. 88. *Sacerdos, inquit, peragat unctiones, & pollicem, vel virgulam intingat, &c.* In ungendis denique ægrotis contagioso ac pestilenti morbo laborantibus, Manuale Salisburgense pag. 323. monet adhibendam esse *spatulam mundam*, postmodum concremandam. Ac de materia hujus sacramenti proxima dictum satis.

CAPUT VI.

De sacramenti Extremæ Unctionis forma differitur.

Prostequam de materia cum remota, tum proxima hujus sacramenti pertractatum est, ratio & dissertationis ordo postulat, ut de forma, idest, de verbis, quibus perficitur, agere instituamus. In qua re dissident plurimum, & invicem discrepant placita scholasticorum Theologorum. Magnus enim Aquinas quæst. 29. Supplem. art. 8. scribit in Extrema Unctione non posse esse formam *indicativi modi*: quod discipulorum ejus complures apud Gonet disput. 1. §. 3. ita acceperunt, ut oratio, seu formula constans verbis deprecatoriis omnino sit de sacramenti substantia. Eadem est sententia S. Bonaventuræ in iv. dist. 23. art. 1. q. 3. Scotistarum, ac nostratum, apud Fridericum Gavardi art. 3. quæstionis primæ, & Pietter quæst. 4. qui hac in re descivit a Leonardo Vanroy existimante volum. v. pag. 291. Extremæ Unctionis formam fuisse aliquando indicativam. Hæc sententia, quæ præcedenti e diametro opponitur, assertores habet viros præstantissimos, Joannem Morinum lib. vii. de Pœnit. cap. 16. num. 13. Launojum de sacra Unct. cap. 2. & 3. Menardum in Sacramentale Gregorii adnot. 912. Martenem lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 7. ar. 3. n. 9. qui tres viri docti, & antiquorum Codicum inspectatores accuratissimi mirantur in quorundam scholasticorum mentem venisse, quod forma verbis *indicativi modi* contexta ad sacramentum, de quo agimus, conficiendum inepta sit prorsus, atque insufficiens. Manualia autem, & Rituales libros pervolutantes tantam inde copiam formula-

larum absoluti & indicativi modi produxerunt, ut facile in sententiam suam traxerint Theologos posteriores, prout apparet ex Commentariis Gasparis Juenin differt. 7. q. 4. Honorati Tournely q. 2. art. 2. & Le Droint lib. vii. de Re Sacrament. q. 3. Nonnulli etiam ex antiquioribus formam absolute prolatam sufficientem esse dixerunt, ut Albertus Magnus, Paludanus, & Richardus in iv. dist. 23. necnon Estius in eadem dist. 10. Becanus de Sacramentis cap. 27. q. 4. Navarrus in Summa cap. 22. & alii. Mentem autem nostram propositionibus proximis explicabimus.

PROP. I. In Extremæ Unctionis sacramento aliqua verborum formula est adhibenda.

Est enim Maldonatus tom. 2. de sacram. pag. 211. sentit necessum non esse, ut forma omnium sacramentorum verbis constet, quia *forma* rationem habet, quidquid exprimit significationem materiæ; tamen & ipse *formam* hujus sacramenti agnoscit, in oratione presbyteri inungentis ægrotum constituendam. Atque hæc propositio ad fidem spectat, quum Florentinum Concilium in Instruct. Armen. ac Tridentinum sess. 14. in doctrina de hoc sacr. cap. 1. *formam* ipsam designent, prout dicam infra. Est ergo perutilis hæc thesis ad hæreticos refutandos; qui inter ceteras ludificationes, ineptiasque, quibus hoc sacramentum oppugnant, una est, quod de adhibita verborum forma a Latinis præscripta nullum habeatur vestigium in Evangelica Historia. Facile autem idem hæretici refelluntur. Primum quippe in Canonica Jacobi Epistola, quam nos traditione majorum edocti recipimus tanquam divinitus inspiratam, illis verbis, *Et oratio fidei salvabit infirmum*, innuitur ea *forma*, de qua loquimur, ut docet citato in loco Synodus Tridentina. Vide quæ diximus cap. 1. in probatione prop. 1. & in respons. ad 5. oppositionem. Deinde Patres universi, quorum plerisque ibidem prop. 2. laudavimus, non unctionem tantummodo ægrotantium, verum & orationem inungentium presbyterorum commendant; ideoque non sunt infirmi muta ceremonia, & absque prolatione verborum sacro oleo deliniendi. Præterea Eucharologia Græcorum, Latinorumque Pontificales libri quamplurimi ægrotos ungendi ritum perantiquum describunt, semper cum certa precum verborumque pronuntiatione. Hanc demum comprobant, confirmantque usus universalis Ecclesiæ; quæ cum ubique locorum sacramentum istud rebus, verbisque ministret, idque faciat consuetudine, non introducta ætate aut nostra, aut patrum, avorumque nostrorum, sed ab ejusdem Ecclesiæ institutione atque origine; dicendum est, id non esse inanem ceremoniam, humanumque figmentum, sed sacro-

sanctum mysterium traditione Apostolica, divino mandato, & perpetua, firma, inviolabili lege custodiendum. Sed hæc modo in compendium redacta, in præcipitato capite primo fuisse, lateque dicuntur.

PROP. II. Theologorum sententia, quæ tenet *formam* hujus sacramenti olim fuisse expressam verbis indicativi modi, & consequenter etiam *formam absolutam*, si adhiberetur, validam futuram fore, nulla censoria nota perstringi debet, ac magna probabilitate defenditur.

Ac primum, ut dixi, propugnant sententiam illam plures e schola Theologi tam superioris ætatis, quam hujus nostræ, illamque inconcussam existimarunt viri in veterum Ritualium lectione exercitissimi: quorum unus, id est, Edmundus Martene miratur potuisse oppositam sententiam, quæ unice probat *formam deprecatoriam*, tanto plausu excipi in sectis disputantium Theologorum; & Launojus scriptor liberioris ingenii, & linguæ aliquando procacis, volum. 1. pag. 537. natam dixit ex ignorantia traditionis, quæ in decursu præteritorum sæculorum comparet. Menardus præterea cit. adnot. 912. profert Theses quasdam an. 1635. propugnatas in Universitate Parisiensi, & *formam* indicativi modi non improbantes. Rursus Albertus Magnus, & S. Bonaventura in dist. 23. libri quarti describunt hanc *formam* tunc temporis in Ecclesia Ambrosiana obtinentem: *Unngo te oleo sanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ut more militis uncti preparatus ad certamen aereas possis superare potestates*. Præterea indicativam *formam* exhibent Ritualia vetustiora: ex Miss. illud, quod lib. v. Concordiæ cap. 5. laudatur ab Arcudio, Halitgarrii, qui floruit circa annum Domini 820. Corbejense exaratum jussu Ratoldi Abbatis, qui e vita decessit circa annum Domini 986. & antiquissimus liber Sacramentorum Vaticanæ Bibliothecæ, in quo laudatus Menardus inquit formulam hanc reperiri: *Inungo te de oleo sancto, sicut unxit Samuel David in regem, & prophetam. Operare creatura olei in nomine Dei Patris omnipotentis, ut non lateat hic spiritus immundus, neque in membris tuis, neque in medullis, neque in ulla compagine membrorum, sed in te habiter virtus Christi altissimi, & Spiritus sancti*. Miss. alia permulta, in quibus legitur consimilis formula, collegit, exscripsitque Joannes Launojus. Ex editis vero, & in lucem emissis eandem *formam* exhibet liber Sacramentorum Gregorii tom. 3. pag. 235. editionis postremæ, Manuale Corbejense editum an. 1642. Viennense 1500. Sueffionense 1530. Metense 1542. Viridunense 1554. Atrebatense 1563. Lugdunense 1658. &c. in quibus hæc,

hæ, aut consimiles formulæ leguntur: *Ungo oculos tuos de oleo sanctificato, ut quidquid illicito visu deliquisti, hujus olei unctione expietur: Ungo aures tuas sacra olei liquore, ut quidquid peccasti nocivo auditu, medicina spiritalis evacuet. Ungo nares, ut quidquid noxio contractum est odoratu, ista emaculet medicatio. Ungo te labia tua sacro olei medicamine, &c.* vel sine distincta enumeratione inungendarum partium, *Inungo te de oleo sancto, ut non lateat in te spiritus immundus.* Habet formam indicativam etiam Sacramentale Venetum, quod approbatum dicitur a Romano Pontifice Leone X. eademque forma hæc est: *Ungo te oleo sancto, ut hac unctione protectus fortiter stare valeas adversus aereas catervas.* Præterea Joannes Eckius hom. 54. de sacramentis ait absque ulla ambiguitate existimandum esse, quod forma indicativa qualis est præcitata, & appellata a S. Bonaventura, & a Paludano *Ambrosiana*, sufficiat revera ad sacramentum perficiendum; quanquam in nonnullis Ecclesiis utraque forma, indicativi modi, & constans deprecatione prudenter & circumspecte soleat conjungi. Addam tandem argumentationes duas satis obvias: quarum una est inter formam absolutam atque deprecantem interesse discrimen tantum accidentale; constat autem ex cap. 12. libri tricesimi nequaquam sacramentum reddi nullum & irritum accidentaria tantum variatione verborum. Petitur ratio altera ex comparatione baptismi, qui etsi forma indicativi modi conficitur, magnorum tamen Theologorum sententia valeret collatus etiam forma precantibus verbis compacta, qualis ob linguæ ignorantiam a multis creditur forma Græcorum; quod item diximus cap. 8. tricesimi primi libri. Si autem pro forma indicativi modi posset auctoritate Ecclesiæ usurpari forma modi optativi; quare obsecro pro ea, quæ optativi modi est, substitui non posset forma indicativi, maxime cum tot Rituales libri, tot pervetusta Mss. tantarum demum Ecclesiarum pristina consuetudo hanc præscribant & præferant?

PROP. III. Videtur tamen congruentior forma per modum deprecationis prolata, cujusmodi est illa, quam in præsentia servant Latinorum Ecclesiæ.

Forma, de qua agimus, hæc est: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* ut præcedenti cap. num. 6. quam congruentissimam esse primum evincitur ex Epist. Jacobi cap. v. 14. *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:* quo in loco & unctio & oratio exprimitur: quorum unum materiæ, alterum formæ rationem habet; unde Tridentina

Berti Theol. Tom. VIII.

Synodus cap. 1. sess. xiv. hoc loco producto, *Quibus verbis, inquit, ut ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministerium, &c.* 11. Eandem formam ipsum Concilium Tridentinum approbat, atque communi Ecclesiæ sensu definit, immediate subjiciens: *Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum, nam unctio aptissime Spiritus sancti gratiam, qua invisibiliter animi egrotantis inungitur, representat: Formam deinde esse illa verba, Per istam unctionem, &c.* Similia in Instructione Armeniorum antea tradiderat Florentinum Concilium: atque post Tridentinum eadem docuit Catechismus jussu ejusdem Concilii editum, p. 2. cap. 6. num. 7. ubi etiam traditur ratio, cur hæc forma precationis modo contineatur. 111. Eandem probat usus Latinæ Ecclesiæ, ut constat ex Rituali Romano, in quo non ritus, & forma recenter instituta proponitur, sed ea, quam Ecclesia Romana majorum instituta custodiens jam longe antea servabat. Eandem exhibet, ipso Launojo fidente, pervetustus liber Pontificalis Laudunensis Ecclesiæ, Sacerdotale Romanum, hodierna Ritualia fere omnia, Ambrosianum quoque pag. 189. &c. iv. Accedunt Euchologia Græcorum, quæ præter invocationem plurium sanctorum, quam certum est ad formæ substantiam non pertinere, immo deesse in Codicibus vetustioribus, formam ipsam ita describunt: *Πάτερ αγιε, ιατρε των ψυχων, κη των σωματων, ιασαι τον δαλόν σε τονδε εκ της περιεχουσιν αυτον σωματικης, κη ψυχικης ασθενειας, Pater sancte, medice animarum, & corporum, sana servum tuum hunc ab illa, quæ ipsum detinet, corporis, & animi infirmitate.* Videsis lib. v. Concordiæ p. 393. Petrum Arcudium, v. Theologi omnes, qui pugnant pro validitate formæ modi indicativi, fatentur optimam quoque illam esse, quæ precatione concipitur: e contra plurimi duce Thoma hanc unice probant, & prioris formæ valorem aut negant, aut saltem in dubium revocant. Est ergo propositio ista communis, præcedens vero posita in controversia. Quis autem, ubi agitur de forma & de materia sacramentorum, communes, probatissimasque sententias incertis dubiisque non præferat? vi. Majoris congruentiæ, quam adstruimus, assert Theologicas rationes Doctor Angelicus; primam quidem, quoniam ægroti Unctionem extremam suscipientes viribus destituti sunt, ac interdum morbi acerbitate correpti exercere nequeunt actus illos Christianarum virtutum, qui fieri & repeti solent ad uberio- rem sacramentorum fructum percipiendum: quam ob rem in hoc sacramento, dum oleo linuntur infirmi, juxta ritum S. Romanæ Ec-

D

cle-

clesiæ, recitantur ab adstantibus flexis genibus Litanis, ac Psalmi, qui dicuntur *Pœnitentiales*. Instituta est igitur hujus sacramenti forma ad modum precum, propterea quod sacro oleo inungendus est vi precum adjuvandus atque erigendus. Rationem alteram tradit S. Thomas, quia scilicet ægrotantium plurimi de hac mortali vita ad sempiternam transaturi sunt, ideoque Numini, ad cujus tribunal fisci debent, precibus commendantur. Subjicit & rationem tertiam, propterea quod presbyteri ægros inungentes apprecantur illis effectus, quorum aliquis, idest, sanitas corporis, aliquando non expedit, ut conferatur, ideoque peti debet, quemadmodum bona omnia temporalia, humili deprecatione. Hæc S. Thomas, quæ Constantius Rulharellus Soc. Jesu Ecloga 7. lib. 2. ita eleganter expressit:

Hinc petit extremum auxilium jam proxima fato

Progenies, ægros artus hoc unguine tergens.

Hoc miseris unum summo in discrimine rerum

Præsidium dubia menti, fessisque levamen Viribus; hoc certum pacati Numinis omen:

Hoc subit auspicio vite melioris origo.

VII. Illud semper opportunum magis, congruentissimumque debet existimari, quod ab Ecclesia Catholica in usum recipitur: quumque, ut sæpe monuimus, nemini liceat illius ritus pervertere; id præsertim in hoc sacramento religiosissime servandum est, in quo hæretici homines nos arroganter, ac temere superstitosæ ceremoniæ redarguunt. Quare Tridentini Patres præter canonem 13. sessionis VII. quo provide statuerunt neque contemni, neque pro libito omitti, neque per quemcunque Ecclesiarum Pastorem in alios mutari posse ritus ab Ecclesia Catholica receptos & approbatos, atque in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, ediderunt canonem hunc peculiarem, tertium de Extrema Unctione sess. XIV. *Si quis dixerit Extremæ Unctionis ritum, & usum, quem observat Sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ beati Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni; anathema sit.*

CAPUT VII.

Quo solvuntur facillimæ quedam circa propositam Formam quæstionculæ.

AT enim potest alicujus rudi ingenio subire mentem hæc parvi momenti quæstio, num argumentis postremæ propositionis evincatur, Tridentinum Concilium, ubi ait Ecclesiam ex

Jacobi Apostoli verbis intellexisse, formam Extremæ Unctionis esse illam, *Per istam sanctam unctionem*, &c. omnino rejecisse formam indicativi modi, de qua in propositione secunda. Respondeo autem id mihi persuasum esse nullum a Tridentinis Patribus præjudicium fuisse illarum sententiæ formam illam probanti. Primo quoniam, ut sæpe diximus, ad controversias fidei stabiliendas, non ad dirimendas Scholarum opiniones Ecumenica illa Synodus coacta fuit. Tum quia libri auctorum pro illa forma pugnantium, complurium saltem, ut Martenii, Menardi, aliorumque, inoffenso pede, & maxima utilitate leguntur. Rursus quoniam dum Concilia aliquam determinatam formam commendant, minime definiunt, non potuisse eandem formam nunc enunciative, nunc autem optative proferri. Ad hæc quoniam Concilia, ac præsertim Florentinum, commemorant formam singulorum sacramentorum, nec tamen intelligendum est, reprobare illas, quibus sacramenta perficiuntur in Orientalium Ecclesiis, etsi a Latinis discrepent in modo, & syntaxi orationis, dummodo convenient in substantiali significatione verborum; ut constat ex iis, quæ diximus alibi de forma baptismi, & confirmationis, ac nuper de forma hujus sacramenti, in quibus Latini, Græcique servant formulam aliquatenus permutatam, accidentali tamen, non essentiali variatione. Dicam verbo: permutatis ritibus, precibus, eademque sacramentali forma de modo indicativo in optativum transeunte, inviolata permansit doctrina fidei, sacramentorum veritas, atque formæ substantia; sed nunquam nobis fas est discedere a doctrina, a ritu, a forma, quam S. Romana Ecclesia tenet ac probat: idque tum in his, cum in aliis omnibus dubitationibus esse debet tam judicii, quam operis dirigendi præscriptum & norma.

II.

Inquiret præterea aliquis, num productionem sacramentalis effectus æque expriment forma deprecans, & forma absoluta. Cui pariter interrogationi respondens dico, formam sacramentalem effectum producere non vi grammaticalis enunciationis, sed propter Dominicam institutionem, ac superna virtute operante. Tam ergo una, quam altera forma effectum significat, si utraque ab illa, quam Christus instituit, ac tradiderunt Apostoli, non sit substantialiter diversa. Dico insuper, si cum forma deprecante inspicatur significatio materiæ proximæ, qualis est in hoc sacramento unctio sacri olei, & ægri delinitio, designari quoque collationem gratiæ, & productionem effectus, unctionem sci-

scilicet Spiritus sancti animum lenientis, & abstergentis peccatorum reliquias. Ac tandem affirmo per formam indicativi modi, *Ungo te, &c.* significari actionem mysticam atque externam, cujus efficacia producit salutaris effectus: per formam vero modi optativi, *Per istam sanctam &c.* commonstratur salutarem effectum attendi quidem a Deo gratiarum omnium auctore, sed per sacram unctionem, & per signum sensibile, quod ex Christi institutione perficitur; non autem per solam orationem, aut efficaci unctionis symbolo non adhibito, & consequenter in una & altera forma eundem sensum deprehendi, nisi velimus nugari verbis, & plus æquo Grammaticorum verborum garrire.

III.

Sed oritur quæstio tertia, cum in forma Græcorum nullatenus exprimat unctionis actus, neque indicativo modo, neque optativo, an vitiosa & fallax dicenda sit, prout quidam scripserunt apud Arcudium pag. 394. an autem sit revera sufficiens? Respondeo a me absque ulla hæsitatione sufficientem existimari, propterea quod licet nonnulli Theologi scripserint necessarium esse ut in formarum sacramentalium verbis actus exprimat; id tamen non est asserendum de omnibus sacramentis: sed attendi debet Christi institutio & voluntas nobis aut in novi Testamenti libris, aut in Traditione Apostolica, aut in Ecclesiæ Catholice definitionibus manifestata. Id vero præmonui Volum. III. demonstrans ad substantiam formæ sacramenti Baptismatis requiri utique verbum *Baptizo*, aut *Baptizatur*, non autem ob illam quorundam Scholasticorum ratiocinationem, probabilem quidem, sed non invictam. Videntur præterea Scholastici illi ignorasse formulas, quibus Græci utuntur, tum in sacramento unctionis extremæ, de qua præcedenti capite, tum in sacramento Confirmationis, de qua pertractavi lib. xxxii. cap. 6. demonstrans sufficientem esse formulam illam, *Signaculum Spiritus sancti*: quoniam etsi non exprimat ministri confirmantis actionem, non hinc tamen, sed a Christi voluntate pendet valor sacramentorum. Accedit, Latinam Ecclesiam numquam hanc Græcorum formam damnasce; ac sanctissimum doctissimumque Pontificem BENEDICTUM XIV. quantum ad Extremam unctionem pertinet, hoc unum Græcis mandare, ut idem sacerdos, qui ungit, formam respondentem pronunciet, nequaquam correctæ forma in Euchologiis descripta: de qua re legi potest §. v. constitutionis, *Etsi Pastoralis*, editæ an. 1742. Tandem Græci, quamquam unctionis actum

non exprimant in formæ pronuntiatione, illum tamen expresse innuunt in Tropæis sacræ unctioni præmissis: in quibus Deum orantes inquirunt: *Ita fac, ut nos quoque ministri simus novi Testamenti tui super oleum istud*, ἵνα ποίησον καὶ ἡμᾶς γενεθλα διακόνους τῆς καινῆς καὶ διαθήκης ἐπὶ τὸ ἔλαιον τούτου, & rursus precantur, ut ægrotis conferatur corporis animique salus, *Unctione olei, & sacerdotum*, Χρίσει τὸ ἐλαίον, καὶ ἱερέων: ideoque nec deest in ritu a Græcis servato actionis sacramentalis expressio, si quis velit hanc pertinere ad sacramenti substantiam; quod nequaquam existimo.

IV.

Quæri ulterius potest, num differentia, quæ videtur intercedere inter formam indicativi modi & modi optativi, possit omnino componi, ita, ut dissidia Scholasticorum circa sufficientiam prioris formæ, sive necessitatem alterius tollantur, atque evanescant? Ad hæc respondeo Theologos quosdam cum Petro Ledesma hanc conciliaturæ rationem excogitasse, asserendo formam illam, *Ungo te oleo sanctificato, &c.* non ad sacramenti constitutionem pertinere, sed esse præfationiculam quamdam, atque, ut barbare inquit ille, præambulum. At refutatur quod ait Ledesma ab Hugone Menardo duplici ex capite; primo, quoniam antiqui scholastici illam indicativi modi formam recententes, & nonnulli quoque validam existimantes non adeo stupidi erant, ut præcedentibus verbis adtribuerent substantialis formæ rationem: deinde vero, quoniam sicut inepte dicitur verba ista, *Ego te baptizo*, esse id, quod præmittitur ad sacramentalem formam baptismi; ita improprie, & admodum inscienter asseritur hæc verba, *Ungo te*, antecedere formam sacramenti unctionis extremæ, non eam constituere. Adde a scholasticis illis ita formam indicativi modi descriptam, probatamque fuisse, ut illi minime affirmaverint alteram addendam esse constantem deprecatione, sive modi optativi. Inirem ego potius hanc concordie rationem, ut in eadem forma *Ungo te, &c.* quam nescio, quo jure Ambrosiana dicatur, aliquid inveniat absolute orationis, aliquid vero deprecatorie: quorum unum commonstret materiam proximam sacramenti, idest unctionem; alterum indiget sacramenti spirituale effectum, idest, remissionem peccatorum & robur adversus aereas potestates, ac serpentem antiquum, calcaneo, & extremæ vitæ hominum insidiantem. Igi-ur hæc verba, *Ungo te*, indicativi sunt modi, & respondent aliis, *Per istam sanctam unctionem*: Reliqua, ut more militis, &c. sive, *Ut quicquid deliquisti, &c.* continent deprecationem haud secus, ac verba illa, *Indulgeat tibi Deus, &c.* Huic sane conciliationi

non repugnant Thomistæ: nam Joannes Baptista Gonet prælaudato §. 3. ad 1. Angelici Doctoris sententiam propugnans contendit etiam formam illam. *Unge te, &c.* esse deprecatoriam, propterea quod in illis verbis, *ut more militis, &c.* facile intelligitur deprecatio, quasi idem sit, ac diceretur, ut Dei ope, atque adjutorio suffultus valeas, &c. Eadem ferme scribit in fine cap. 3. Tract. de Extrema Unctione Ludovicus Habert Doctor Parisiensis.

V.

Tandem quæri potest, cur forma hujus sacramenti dicatur in Catholica Jacobi Epistola *Oratio fidei*; nam quaestio, quæ hic proponi ulterius posset de formæ repetitione in unctionibus singulis, soluta est cap. v. thesi 6. Respondeo primum hanc formam appellari orationem fidei, quoniam a fide profecta est, & fidei subnuitur, si non ministri, quod ad effectum sacramenti necessarium non est, saltem Ecclesiæ, cujus ille personam gerit, & cujus fides nunquam deficiet: atque hoc idem respondet Estius eruditissimo Commentario in Jacobi Epistolam. Vide quæ scripsi cap. 1. prop. 1. ad 5. hoc eodem in libro. Hac autem ratione constat formam quoque indicativi modi posse appellari *orationem fidei*, quemadmodum & forma baptismi *verbum fidei* dicitur ab Augustino. Formæ autem, quæ verbis precantibus constat, aliis quoque nominibus competit, ut dicatur oratio fidei, nimirum, quia deprecatio testimonium fidei est; non enim Deum invocant, qui in illum non crediderunt, ut inquit Apostolus ad Romanos x. 14. ac rursus, quoniam fides orationis comes est individua, prout scribit Jacobus in eadem Epistola Catholica cap. 1. 6. Tres alias rationes addo: unam quidem, quia Unctio extrema infirmos allevat, & erigit, ut agonem pugnamque postremam imperterriti subeant, est autem per fidem victoria nostra, atque ex fide robur, animique levamen, quo morituri ad hanc luctam excitantur, & confirmantur: alteram, quoniam pro solis fidelibus instituta fuerunt sacramenta omnia, Baptismate excepto, cujus virtute regeneramur, & Ecclesiæ inserimur; unde & effectum producant fide percipiendum, idest, qui superexcedit sensibilibus rerum naturalem virtutem; extrema autem Unctio aliquando confert etiam corporis sanitatem, quam fide tenendum est non produci nativa facultate olei, sed efficacitate mysteriorum: postremam denique, quoniam sacramentum istud rite collatum, ut docet sess. xiv. cap. 2. Synodus Tridentina, magnam in ægrotis excitat divinæ misericordiæ fiduciam, qua credunt sibi e vita migraturis Deum, patrem misericordiarum pro-

pitium fore. Recte itaque verborum formula; qua sacramentum extremæ Unctionis conficitur, appellatur *Oratio fidei*.

CAPUT VIII.

In quo de Ministro Unctionis Extremæ differentia instituitur.

Acturi de hujus sacramenti ministro præmittimus varias esse quaestiones, quæ possunt hoc in loco moveri & agitari, singulas autem non admodum difficiles, atque uno capite expediendas. Nam quum ex Epistola Jacobi manifestum sit fideles infirmitate gravatos a presbyteris esse inungendos; principio oritur quaestio, veniant ne hoc loco *presbyterorum* nomine sacerdotio initiati, aut quod heterodoxi contendunt, majores natu, & qui fidei primogenitura ceteros antecellunt. Deinde vero, quoniam Jacobus Apostolus *presbyteros* tantum commemorat; quaeri potest num horum nomine veniant etiam Episcopi; quod olim ab Innocentio I. Romano Pontifice quaesivit Decentius Eugubinus Episcopus. Rursus aliquando diaconis permisum, aliquando autem denegatum illis fuisse, ut urgente necessitate sacramentum istud ministrarent, scribit Tom. 1. pag. 569. Joannes Launojus; atque id etiam in quaestionem cadere potest. Quia vero Jacobus Apostolus *presbyteros* numero multitudinis commemoravit, inquiri potest, an ad infirmum ungendum plures presbyteri necessario advocandi sint, an sufficiat dumtaxat unus; quidve Jacobi Epistolæ, traditioni, & disciplinæ Ecclesiasticæ magis sit consonum. Scribente demum Martenio lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 7. art. 1. aliquando contigisse, ut unus presbyterorum ægros inungeret, alter vero sacramenti formam proferret, id quoque in quaestionem venit, an ritus iste probari possit, & qualis sit ceteris præferendus. His ergo quaestionibus quinque expeditis, arbitror nullam de ministro hujus sacramenti superesse difficultatem.

PROP. I. Ministri sacramenti Extremæ Unctionis non sunt seniores ætate, sed sacerdotes.

Hæc propositio spectat ad fidem, prout constat ex cap. 3. sess. xiv. Tridentini Concilii, atque ex canone 4. ejusdem sessionis, qui est hujusmodi: *Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem; anathema sit.* Itaque hanc propositionem demonstro primum ex Jacobi Apostoli verbis: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, &c.* Hoc enim in loco *presbyterorum* nomine sacer-

sacerdotes intelliguntur: id, quod sequentibus momentis demonstro: Primum ubicunque agitur de Ecclesiæ ministeriis, nomen presbyterorum pro sacerdotio initiatis accipitur, Act. xiv. 22. xv. 2. ad Tim. prima v. 17. 19. ad Tit. 1. 14. Prima Petri v. 1. & initio 2. & 3. Joannis. Deinde Jacobus non ait *Presbyteros* tantum, sed *τὸς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας*, *Presbyteros Ecclesiæ*, aperte significans loqui se de sacerdotibus, qui regunt Ecclesiam, non de senioribus, qui præsunt communitati: idque Grotius Acatholicus Comment. in Epist. Jacobi fateretur aperte significari Versione Syriaca. Rursus idem Jacobus advocandos *presbyteros* docet, ut orent super infirmum, ut illum ungant in nomine Domini, ut per illorum ministerium tribuatur animi levamentum, & peccatorum remissio: ad quæ omnia impertinens omnino est senilis ætas. Idem confirmatur traditione Patrum: omnis quippe ætas accepit prælaudata. Jacobi verba de sacerdotibus, ut apparet ex prop. 2. cap. 1. Accedit perpetuus usus Ecclesiæ; nullibi enim invenimus ab aliis, quam a Sacerdotibus hoc sacramentum fuisse collatum; nec alios, quam sacerdotes, hujus sacramenti ministros esse commonstrant Rituales omnes libri, sive Occidentalis, sive Orientalis Ecclesiæ. Nec desunt rationes Theologicæ: quarum unam producit S. Thomas quæst. 31. Supplem. art. 1. ex quo nullius sacramenti administratio competat laico, solo baptismo excepto, cujus collatio in casu necessitatis laico permittitur ex divina dispensatione, ut nulli regenerationis spiritualis facultas desit. Rationem alteram affert Estius in iv. dist. 23. §. 11. quoniam etiam ætate juvenes interdum præficiuntur Ecclesiæ, ut Timotheus constitutus fuit ab Apostolo, ideoque absurdum est ad seniores ætate hoc mysticæ unctionis ministerium remittere. Tertiam rationem communiter assignant Theologi, quoniam sacramentum Extremæ Unctionis, ut inquit sess. xiv. cap. 1. Synodus Tridentina, est *Pœnitentiæ consummativum*: ad sacerdotes ergo, qui sacramenti Pœnitentiæ ministri sunt, proprie spectat etiam Extremam Unctionem conferre.

Nil habent aliud, quod huic positioni objiciant heterodoxi, nisi *Presbyteri* nomen significare profectionem ætate: Innocentium in Epistola ad Decentium scribere, quod sancto oleo ab Episcopo confecto non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua, aut suorum necessitate inungendo: Venerabilem Bedam in cap. 5. Catholicæ Epistolæ monere infirmos, Ut seniorum adjutorio curari se meminerint, neque ad juniores minusque doctos causam suam imbecillitatis deferant: extare de- mum exempla, ex quibus apparet non presby-

teros tantum, verum etiam sanctos Ægyptiacæ solitudinis incolas oleum ad ægrotos misisse, ut illo recuperandæ salutis causa sese inungerent: immo aliquas probatæ virtutis fœminas, ut de S. Genovesa narratur, ægrotos olei unctione curasse.

Sed hæc nullo negotio disentiuntur. Ad primum enim respondemus nomen *presbyteri*, quamquam juxta grammaticalem etymologiam idem sonet, ac *senior ætate*, accipi tamen in sacris litteris ad designandos præsertim illos, qui sacra munera exercent, prout ostendimus paullo supra, ac data opera explicabimus libro proximo cap. vii. & xi. pertractantes de sacro Ordine Presbyterorum, istorumque ab Episcopis discrepantia. Ac præterea si ambiguum foret, qua significatione in Epistola beati Jacobi nomen *presbyterorum* esset accipiendum; non deberet amphibologia, & anceps potestas vocabuli dispelli arbitraria interpretatione aut Lutheri, aut Calvini, aut Aetii, aut alterius Novatoris cujuslibet, sed explicatione sanctæ matris Ecclesiæ, Apostolicis institutis, & Pastorum suorum, conciliorumque definitionibus subnixæ. Quod ad Innocentium attinet, Dominicus Soto in iv. dist. 23. art. 1. alique per multi censet producta verba explicanda esse non de unctione sacramentali, sed de alia ad corporis sanitatem recuperandam adhibita pio animi affectu; ut proculdubio dicendum est de unctione sanctæ Genovesæ, & Monachorum Ægypti, cum S. Thoma quæst. xxxi. Supplem. art. 1. ad 2. Atque hanc responsionem refutare non audet ipsemet Launojus in fine pag. 573. Potest, ac forte melius responderi, participium illud *inungendo*, non activa significatione usurpatum fuisse, sed passiva, ita, ut sensus sit, non sacerdotes tantum, verum etiam fideles omnes sacra unctione deliniendos esse quum infirmantur. Et quoniam præcitatus Launojus eo loci responsionem hanc nititur oppugnare, infelicitè tamen, & ineptissime, nec aliam rationem afferens, nisi quia licet Jacobus *Presbyterorum* duntaxat meminerit, reipsa tamen ceteros Ecclesiæ homines non excludit a sacramenti ministerio, quemadmodum Matth. cap. ultimo Christus solos alloquitur discipulos, cum ait: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* idcirco eandem responsionem, priori non repudiata, brevissime vindicabo. Ac primo non solum responsio illa probatur, ceterisque præfertur in lib. de hoc sacramento c. 9. ab Em. Bellarmino, quem Launojus, ubicunque ei offertur occasio minima, pungit, & vellicat; nec solum a Jansenio Gandavensi Episcopo in caput sextum Marci; verum etiam a Theologis præstantissimis, Estio in iv. dist. 23. §. 12. Sylvio in q. xxxi. Supplem.

plem. art. 1. & a recentioribus bene multis. Deinde Innocentius ibidem docet non tantum a presbyteris, sed ab Episcopis etiam hoc sacramentum posse conferri, cum ambigi nequeat, quin Episcopis liceat, quod presbyteris communis est. At videtur imperceptibile, potuisse Decentium dubitare, an fas esset Episcopo exercere ministerium illud, quod promiscue ab omnibus, etiam laicis, adimpleretur: & Innocentium, si credidisset etiam laicos esse sacramenti huius ministros, responsionem illam daturum fuisse, licere Episcopis quod licet presbyteris; & non potius hanc alteram expeditissimam, dum agitur de inungendis ægrotis, hoc omnibus singulisque competere, Episcopis, presbyteris, laicis. Præterea Innocentius participium *ungendo* absolute posuit: habet autem in hac syntaxi ut plurimum passivam significationem, veluti si dixeris cum Poeta *Ecloga VIII.*

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis,
aut *Georgic. III.*

Carpit enim vires paullatim, uritque videndo

Fœmina.

Ægrotus insuper non a seipso inungitur, sed ab alio: ideoque ea verba, *In sua, aut suorum necessitate inungendo*, passive accipi debent, & non active. Habet denique hæc responsio maiorem probabilitatem, quam habeat præcedens; quoniam unctio, quæ interdum extra sacramentum pia devotione peragitur, non fit oleo infirmorum ab Episcopo solemnī ceremoniā confecto: de quo oleo proculdubio loquitur Innocentius. Vera est ergo Jansenii, & Bellarmini responsio, aut saltem a Launojo perperam lacescitur. Quod vero idem Launojus opponit excomparatione baptismi, solum a nobis est Volumine III. Ergo veniamus ad Bedam, qui ut diximus supra censet in cap. v. epistolæ Jacobi agi non solum de Unctione Extrema, sed etiam de sacramento Pœnitentiæ, propter verba illa, quæ subsequuntur, *Confitemini alterutrum peccata vestra*: ac præterea non tantum litterali sensu exponit præcedentia, *Infirmatur quis in vobis, &c.* de corporum ægitudine, sed insuper de languoribus animi; sive, ut ejus utar verbis, *de infirmante vel corpore, vel fide*. Rectissime itaque monet, ne ad juniores, minusque doctos referantur causæ imbecillitatis, quoniam prudentiorum consilio uti debemus, tum in discutiendis ignorantie tenebris, tum conscientie morbis curandis: at paulo post verba, quæ obijciuntur, ait, *Et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum. Hoc & Apostolos fecisse in Evangelio legimus, & nunc Ecclesiæ consuetudo tenet, ut infirmi oleo consecrato ungantur*

a presbyteris, & oratione comitante sanentur: quæ peculiariter de hoc sacramento dicuntur. Ad exempla autem Monachorum Egypti, & sanctæ Genovæ dictum paullo supra, & fusius cap. 1. prop. 1. ad 4.

At Launojus inquit, Thomam Waldensem lib. 2. de sacramentis cap. 163. memorata verba Bedæ sic accepisse, ut ubi non est sacerdos, quilibet Christianus possit esse Extreme Unctionis minister, haud secus ac in extrema necessitatis articulo liceat Christianæ vetule baptizare. Nec juvat, ait Launojus, cum Soto, aut Bellarmino respondere Waldensem præter opinionem omnium sentire, & a cunctis refelli: quoniam secundum illum Waldensis librum legunt, probaruntque ex commissione Martini V. Cardinalis S. Petri ad Vincula, & Bernardus Episcopus Cavellicensis: quorum approbationem in litteris ad ipsum Thomam Waldensem idem Martinus V. his verbis confirmavit, *Recepimus volumen secundum de Sacramentis, quod per solemnes viros videri & examinari fecimus, sicut primum, quod pariter fuit ab omnibus commendatum*. Adde paullo post proferri a Waldensi hæc Augustini verba, *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipiat: & inde corpusculum suum ungat; ut illud quod scriptum est, impleatur in eo, Infirmatur quis in vobis? &c.*

Resp. revera a Thomæ Waldensis mente recedendum fore, ut scribunt Bellarminus, Soto, & Estius, si ille existimasset posse hoc sacramentum in articulo mortis ministrari a laicis, ubi deest sacerdos: neque enim ita volumen illud commendatur, & approbatur, ut nihil omnino deviare possit a veritate, sed ex quo Vitclefistas, & Hussitas egregie confutet, horumque erroribus catholicam doctrinam opponat, hanc vero vindicet, & illustret, quamquam huic aliquando inferat, uti in hoc loco, haud recte libratas opiniones. At potuit vir præclarissimus existimare, quod urgente mortis articulo unctio fieri debeat a laicis, si presbyteri adesse non possint, quemadmodum nonnulli interpretantur verba Innocentii; non tamen, ut crediderit illam unctionem a laicis factam esse sacramentalem; ad eum plane modum, quo supra diximus fuisse complurium opinionem, ut in mortis articulo, si desit copia sacerdotis, confessio fiat laicis. Non enim Waldensis affirmat Unctionem ita laico factam esse sacramentalem; & licet afferat comparisonem baptismi, hæc tamen ita intelligenda est, ut similitudo versetur in commendatione ritus, non in sacramenti ratione. At verba a Thoma Waldensi tanquam Augustini producta, sunt beatissimo Protoparenti supposita, utpote quæ exscripta sunt ex libro de Rectitud. Cathol. Conversat.

in Appendicem Tomi vi. rejecto. Quidam in super eo loci legendum putant, *ungatur*, non *ungat*: quod Eddius ait habere Codices emendatiores; atque in Editione Maurina pag. 268. legitur: *Oleumque benedictum fideliter ab Ecclesia petat, unde corpus suum in nomine Christi unguat*: quæ verba demonstrant hoc in loco idem esse *ungere*, ac, *Unctionem petere*.

PROP. II. Dubitari nequit, an Episcopi, quum & ipsi presbyteri sint, valeant ægros Unctionem sacramentali delinire: immo & ad illos maxime, nisi aliis ministeriis detenti essent, munus hoc pertineret, unde ad Parochos attinet, iisque absentibus ad presbyteros alios.

Quod affirmo de Episcopis, demonstratur verbis Innocentii primi citata ad Decentium epistola cap. 8. ubi ait: *Illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus aut potest, aut dignum ductu aliquem a se visitandum & benedicere, & tangere chrismate, sine consultatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere. Ne te permoveat vocabulum chrismatis, recole quæ scripsi cap. 4. prop. 1. Quod vero scribit Innocentius, habetur etiam can. 72. Concilii Vormaciensis, apud Ivonem p. 2. cap. 75. & in decreto Gratiani dist. 95. cap. 3. Idem probatur testimoniis Theophylacti, Eusebii, Bedæ, aliorumque affirmantium Apostolos hoc sacramentum administrasse, prout diximus secundo capite. Demonstratur insuper exemplis aliis; narrant enim historiae Carolum Magnum ab Episcopis fuisse inunctum, idemque legimus de S. Ferdinando Castellæ & Legionis Rege, de Mathilde Imperatrice, aliisque apud Edmundum Martenem lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 7. Idem ostenditur ex quo Apostolicis temporibus etiam Episcopi appellarentur presbyteri, quamquam inter presbyteros essent gradu, & auctoritate præstantiores; quod demonstrabo cap. 11. libri proximi: immo & S. Prosper de Ingratis æquivalenti nomine appellavit Episcopos, scribens de illis, qui damnaverant Pelagianam hæresim,*

Sed cum mille senum prudentia privilegium olim, &c.

demum nonne Episcopis competit cura, atque regimen animarum?

Illud autem, quod addidi de Parochis, indubitatum est, cum ad illos spectet sacramenta fidelibus administrare. Quid autem de sacerdotibus aliis? Dicimus valide quidem sacerdotes omnes hoc sacramentum conferre, sed ad licitam administrationem necessariam esse jurisdictionem in infirmum, vel ordinariam, qualem

habet Parochus, vel delegatam, qualem haberet is, cui hoc munus Parochus ipse committeret. Etenim in Clement. de Privilegiis lib. v. tit. 7. cap. 1. *Religiosi*, qui clericis, aut laicis sacramentum Unctionis extremæ... ministrare non habita parochialis presbyteri licentia speciali præsumunt, sententiam excommunicationis incurrunt ipso facto. Eidem censuræ ac pænæ subjici regulares, qui ægrotantes inungunt in extremo vitæ periculo, Parochus absente, censet Navarrus in Manuali cap. 27. n. 101. sed eo in casu aut regulares, aut presbyteros alios excommunicationem in Clementina inflictam nequaquam incurrere sentiunt meliori sane judicio Sylvius in præcit. quæst. 31. Soto, Nagnus, alique ab ipso Sylvio laudati, Gonet disp. 3. art. 2. Natalis Alex. cap. v. Regula x. Tournely q. 2. art. 4. atque ut asserit Aurelius Piette q. 5. hæc est communis Theologorum sententia. Quorum momenta ea sunt, quod Clementina illa edita fuerit ad frenandam, cohibendamque licentiam eorum, qui violarent, & invaderent Parochorum jura, quibus in casu necessitatis nulla fit injuria, nulla infertur læsio: ac rursus quod incredibile sit fuisse mentem Ecclesiæ, ut mortem subituri destituerentur sacramenti hujus præsidio. Addit Tournely a V. Concilio Mediolanensi præscribi, ut si Parochus impeditus sit, aut moram agat, & aliud instet mortis periculum, hoc sacramentum sacerdos alius administret. Arbitror autem ego intelligi eo in casu instantis periculi Parochi rati habitationem, qua excommunicationem vitari docent Cajetanus in Summa V. Excommunicatio, & Cardinalis Tholetus in Instruct. sacerdotum Tract. ult. cap. 1.

PROP. III. Diaconus neque hujus sacramenti minister est, neque illi hoc ministerium fuit ab Ecclesia aliquando permissum.

Adversus Launojum, qui scribit aliquando concessum diaconis, ut morte urgente infirmos inungerent; hæc propositio probatur ex positione priori, in qua ostendimus auctoritate divinæ Scripturæ, definitione Tridentini Concilii, atque traditione, & usu Ecclesiæ perpetuo, solos presbyteros hujus sacramenti ministros esse. Videtur præterea nobis Launojus aliqua ratione deterius, quam hæretici faciant, errare: nam cum presbyteri nomine aliquando ætate provecti, aliquando autem Episcopi ac sacerdotes alii significantur, pessime hæretici verba Jacobi, *Inducat presbyteros Ecclesia*, in priori sensu accipienda esse contendunt. At diaconi nec ratione ætatis, nec ratione sacerdotii appellari possunt presbyteri. Præterea quando diaconi sese presbyteris æquiparare ausi sunt, illorum arrogantia canonum auctoritate, & Patrum increpationibus fuit acerrime castigata, prout constat.

stat ex canone 18. primæ Synodi Arelatensis ; & ex canone item 18. Nicænæ , atque ex Hieronymo Epist. ad Evangelum , & Comment. in caput ult. Ezechielis , nec non ex Auctore qq. vet. ac novi Testamenti , inter Opera Augustini . Et tamen diaconi cum multa præsumerent supra id quod postulat illorum ordo , scilicet porrigere communionem presbyteris , in medio istorum sedere , atque in domesticis conviviis benedictionem presbyteris impertiri : nulli tamen invenio attentasse illos ministerium hoc extremæ , & sacramentalis Unctionis , tam perspicue , ac tam expresse presbyteris Ecclesiæ demandatum . Insuper est communis Theologorum sententia , excedere potestatem diaconi hoc sacramentum administrare ; est autem maximum veritatis argumentum omnium prorsus Theologorum in eandem assertionem unanimis conspiratio . Addit S. Thomas rationem theologicam petitam ex Auctore libri de Eccles. Hierar. cap. 5. quod diacono competat solum vis purgativa , non illuminativa , nimirum diaconi munus sit fideles disponere ad dignam sacramentorum susceptionem , aut ab ista immundos repellere , non autem illuminare per gratiæ sacramentalis collationem , baptisate excepto , in quo ob maximam ejus necessitatem habetur peculiaris dispensatio , ut necessitate impellente , non a diaconis solis , sed & laicis possit administrari . Docet hæc Angelicus Doctor 3. p. q. 67. art. 1. ad 2. q. xxxi. Supplementi art. 2. ad 1. & lib. iv. contra Gentes cap. 73. quo in loco etiam advertit non requiri ad sacramentum hoc conferendum ut minister sit Episcopus , propterea quod per Extremam Unctionem non tribuitur , quemadmodum per Confirmationem & Ordinem , *perfectio status* .

At Launojus in Explicatione traditionis circa hujus sacramenti ministerium cap. 2. observat. 2. plurima monimenta producit , ut evingat aliquando diaconis concessum , ut Extremam Unctionem conferrent . Ea sunt , quæ commonstrant permissum fuisse diaconis in necessitatis casu confessionem infirmorum excipere , iisque viaticum dare , & consequenter sacra Unctione eos delinire . Ejusmodi sunt Epistola Cypriani 12. in qua S. Martyr affirmat posse urgente exitu *exomologesim* fieri apud diaconum ; quod Jacobus Latomus Doctor Lovaniensis in libro , quem edidit de Pœnit. an. 1550. scripsit accipiendum esse *de confessione peccati* : Concilii Eliberitani canon 32. Gelasius in Codice can. Romanæ Eccl. cap. 8. Vetus Pontificale Romanum , Auctor libri de divinis officiis , qui tribuitur Alcuino , cap. 13. Burchardus lib. xix. decr. cap. 154. Ivo p. 16. cap. 162. Stephanus Aduensis de sacram. Altaris cap. 7. Concilium Eboracense an. 1194. Concilium Londoniense an. 1200. Concilium Andegaven-

se 1273. Addit Launojus cap. *Fures* , Extra de Furtis , verba Tertulliani cap. 17. de Baptismo , ubi ait , cuique licere in necessitate baptizare , *sicubi aut loci , aut temporis , aut persone conditio compellit* : quæ scribit Epist. 14. Cyprianus agnoscens in diaconis *sacerdotii vigorem* , & Optatus in 1. contra Parmenianum libro appellans diaconos *in tertio sacerdote constitutos* .

Ego vero , quum hæc omnia in Launojo singulatim , & accurate legissem , plurimum miratus sum eruditi viri confidentiam , qui sibi met persuaserit tanta monumentorum copia insipientibus fucum facere , crassissimumque errorem verbosissima loquacitate venditare . Enimvero in nullo ex productis a Launojo testimoniis minima extat vocula , quæ Unctionem extremam commemoret ; sed omnia de communionem & de viatico agunt , & quædam de susceptione pœnitentium ; Tertullianus autem solummodo de Baptismo . Si ergo hæc omnia probarent aliquid , profecto hoc unum evincerent , posse diaconos in extrema necessitate excipere confessiones & absolutionem largiri : quod est adjicere errorem errori , & hæresim hæresi . Neque enim loca illa de administratione sacramenti pœnitentiæ accipienda sunt , neque de absolutione sacramentali ; sed tantum de reconciliatione quadam Canonica , prout fusc , lateque demonstravi præcedenti libro cap. 4. hæc omnia præoccupans , & elidens . Atque ut liberalissimus sim , & Launojo concedam posse diaconum constitutis in magno vitæ discrimine conferre sacramentalem absolutionem (quod falsissimum , & fidei catholicæ contrarium esse contendo) insulse tamen nunc inferretur , idem affirmandum esse de Unctione sacramentali : quum hæc non sit ejusdem necessitatis , cujus est sacramentum Pœnitentiæ . Infirmorum autem communio , quum hæc non sit sacramenti confectio , sed tantum dispensatio , non excedit diaconi facultatem . Qua de re legi poterunt quæ scripsi libro xxxiii. cap. 13. Unus restat Latomus , qui in Tract. de Pœnit. scribit utique S. Cyprianum tam necessariam peccati confessionem , & Ecclesiæ reconciliationem credidisse , *ut in periculo mortis , & in absentia Episcopi , & sacerdotis diacono confiteri consuluerit* : sed minime asserit talem confessionem fore sacramentalem , immo nec necessariam dicit , caute usus verbo , *consuluerit* . Fuit enim Latomus in ea sententia , quæ tenet , ubi deest sacerdotum copia , confitendum aliis ad exercendam humilitatem , contritionemque excitandam . In eodem quippe libro de Pœnitentia , ejusdemque Lovaniensis editionis an. 1550. quam Launojus citat , pag. 32. & 36. atque in altero Tractatu de Confess. secreta pag. 109. 111. & 116. Latomus ex variis Cypriani locis demonstrat solis

folis sacerdotibus solvendi, & remittendi peccata potestatem fuisse collatam. Verum, ut dixi, Joannes Launojus hæc detorquens ad sacramenti Extremæ Unctionis ministros, scurriliter ineptit & eugas agit.

PROP. IV. Quamquam juxta variam Ecclesiæ disciplinam ad inungendos infirmos aliquando plures presbyteri simul convenerint; attamen potest Extrema Unctio conferri ab uno tantum presbytero, idque nec epistolæ Jacobi, nec definitionibus Ecclesiæ, neque invariabili traditioni adversatur.

Diversam hac in re fuisse, atque etiamnum esse disciplinam Ecclesiæ evidentissime demonstratur. Orientales enim, ac præsertim Græci solent ad sacramentum hoc ministrandum vocare septem presbyteros, ac videntur tres, aut duos saltem indispensabiliter requirere, quod sicut Episcopus non ordinatur ab uno, ita infirmus ab uno non sit sacro oleo deliniendus, ut in libro de Sacramentis ait Simeon Tessalonicensis. De his pluribus presbyteris ungentibus eundem ægrotum pertractant Arcudius lib. v. Concordiæ, Allatius de Consens. Occid. & Orient. Eccl. cap. 16. num. 15. Goarius in Euchologio Græcorum, alique permulti: Etiam S. Th. cit. cap. 73. contra Gentes ait congruum esse, ut infirmorum unctioni multi sacerdotes intersint, ut oratio totius Ecclesiæ ad effectum hujus sacramenti obtinendum coadjuvet. In iv. item Mediolanensi Concilio p. 2. cap. 6. sanctus Carolus parochum admonuit, ut Extremæ Unctionis sacramentum ministraturus, quot commode potest, presbyteros & clericos adhibere studeat, superpelliceo indutos, qui ipsum & ministrantem & precantem, pietatis orationisque studio in eo ministerio adjuvent: quamquam S. Carolus, immo & S. Thomas non videntur pluribus illis sacerdotibus tribuere propriam sacramenti administrationem, quæ sita est in decumbentium unctione, atque in probatione verborum quæ formam sacramentalem constituunt, non autem in aliis precibus, v.g. Litanis, ac Ps. Pœnitentialibus, juxta Rituales libros eodem tempore recitandis. At non desunt exempla quamplurima extremæ Unctionis administratæ ab uno duntaxat presbytero, ut S. Eugendi, qui floruit sexto labente sæculo, sanctæ Mauræ, cui solus Prudentius Tricassinus sacramentum istud contulit, aliorumque, de quibus citato loco Martenius. Quoniam vero Calvinus lib. 4. Institut. cap. 19. nos non tantum reprehendit, quod infirmorum Unctionem non senioribus ætate, sed sacerdotibus committamus; verum etiam quod pluralem numerum ad decorem positum, non propter Ecclesiæ orationem præscriptum esse arbitremur; ante Calvinum autem Waldenses deo sacramentalem hanc unctionem neglexerint,

quod e contra plures presbyteri ad eundem infirmum advocarentur: operæ pretium nos facturum esse putamus, si quemadmodum fatemur posse, dum infirmus inungitur, permultos ex presbyteris clericisque interesse, necnon aliquando presbyteros plures peregissee sacramentum unctionis, ita demonstremus nullo ex capite repugnare, quin hoc Extremæ Unctionis sacramentum ab uno tantum presbytero administretur.

Atque in primis non infertur ex Jacobi Epistola plures presbyteros ad hoc sacramentum necessario requiri. Utitur ille quidem numero multitudinis, dicens, *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ*: at primo inusitatum non est in sacris litteris poni per figuram, quam *ἐναλλαγήν*, sive permutationem dicunt, pluralem numerum pro singulari. Ita enim Matth. xxvii. 44. legitur, *Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei*: quum tamen constat ex Lucæ xxi. 39. Domino conviciatum unum duntaxat de his, qui pendebant, latronibus. Lucas itidem citato cap. versu 36. inquit, *Illudebant autem ei & milites, accedentes, & acetum offerentes ei*; ac similia Joannes x. 29. tametsi id ab uno factum narrent Matthæus xxvii. 48. & Marcus xv. 36. Addi possunt exempla alia ex ipsis hæreticis perita: nam Glasius Lutheranus de Verbo canone 51. docet de solo Herode accipiendum esse. quod legitur Matth. 11. 20. *despecti sunt enim, qui querebant animam pueri*: & Grotius Arminianus de solo Daniele interpretatur quæ habentur in Epist. ad Hebr. xi. 33. *Obturaverunt ora leonum*, quæ interpretatio est optima, & longe antea tradita ab Augustino lib. 3. de Conf. Evangelistarum cap. 16. Dicant modo qui adversus Catholicos non habent præter nudam litteram quid opponant, cur Jacobi verba non possimus pariter per *enallagen* explicare? Sane Estius Comment. in Jacobum expositionem hanc probat; eamque confirmat phrasi altera Augustiniana: nam sanctus Pater serm. 33. de diversis, nunc 324. scribit quamdam mulierem, quæ a beato Stephano vitam infanti suo mortuo precibus impetraverat, tulisse eum *ad presbyteros baptizandum*, idest, ad aliquem presbyterorum. Deinde Jacobus presbyteris totam erga infirmos actionem tribuit, scilicet, non orationem tantum, sed etiam unctionem; inquit enim, *Et orent super eum ungentes eum oleo*. &c. At hæretici necessariam non putant unctionem a multis presbyteris factam; cur ergo multos ajunt convocandos ad orationem? Insuper si demus Jacobum revera de multitudine presbyterorum fuisse locutum juxta consuetudinem primitivæ Ecclesiæ, quando ad infirmam presbyter, & aliquando etiam Episcopi clericis comitantibus; accurrebant non proinde sequitur quod multitudi-

nem hanc postulet sacramenti necessitas; immo in multorum numero, quamvis unus sacerdos unxisset infirmum, omnes tamen illius administri, adstantes, precesque jungentes, illum quodammodo dicerentur inunxisse; eo ferme pacto, quo S. Cyprianus ep. 33. ait, Aurelium ordinatum fuisse a se, & a collegis, qui praesentes aderant, idem proxima epistola repetens de Celerino Lectore; sive quemadmodum in reconciliatione poenitentium, manus ipsis & a presbyteris, & a diaconis imponebantur, quia nimirum solemni ceremoniae adstabant, & aliquid officii impendebant complures, tametsi unus Episcopus ordinaret, atque unus sacerdos absolveret. Perperam itaque infertur plurimum presbyterorum necessitas ad hoc sacramentum administrandum, ex quo Jacobus usus fuerit numero multitudinis.

Neque id inferri potest ex traditione Patrum, aut ex auctoritate canonum, quo duplici praesertim lumine utimur in ambiguis scripturarum locis interpretandis. At quantum ad Patres attinet; nullus adhuc productus est, sed nec produci potest, qui scribat sacramentum istud ab unico presbytero administratum esse nullum & irritum. Quantum vero spectat ad canones, extant in Collectione Gratiani bene multi, quibus assertio nostra munitur. Hujusmodi sunt cap. *Illud*, dist. 95. n. 3. unde colligitur posse ab Episcopo, qui unus in qualibet dioecesi est, sacro oleo languidos deliniri; cap. *Omni*, de Consecrat. dist. 4. n. 124. ubi idem de Episcopo asseritur; cap. *Ab infirmis*, xxviii q. 7. num. 1. in quo eodem prorsus modo agitur de reconciliatione, & de Unctione infirmorum. Neque haec ex incertis rivulis promanarunt: nam primum capitulum exscriptum est ex Epistola S. Innocentii ad Decentium saepe laudata: alterum ex Concilio Martini Bracarensis canone 51. ac tertium ex Poenitentiali Theodori Cantuariensis Episcopi. Ab uno insuper sacerdote inungendos aegrotos praescribunt canones collecti ab Alefrico, & decreta pro Benedictino Ordine undecimo vertente saeculo collecta & digesta a Lanfranco, cap. 23. Eiusdem veritatis argumentum exhibent invictissimum, non tantum hodierna Ecclesiae Romanae disciplina, & Rituale jubente Paulo V. an. 1614. summa diligentia editum & approbatum, quo utuntur modo Latinorum Ecclesiae: sed insuper vetustissima Pontificalia, & quae ex vetustioribus procusa fuere, in quibus praescribitur, ut unus sacerdos indutus sacris vestibus, atque inferioribus clericis comitatus, facula, aut tæda praecedente procedat ad inungendum aegrotum: cujus generis sunt antiquissimus Codex Dominicanorum, Parisiensium *Baptismale* Viennensis Ecclesiae, Manuale Laudunense, Catalaunense,

Ambianense, Atrebatense, aliaque a Launojo typis edita vol. 1. p. 497. & sequentibus. A quibus omnibus proferendis abstineo, propterea quod propositionem hanc nostram definierunt duo Romani Pontifices, Alexander III. & BENEDICTUS XIV. quorum primus cap. *Quaesivit*, in v. Decretal. tit. 40. de verborum significat. num. 14. inquit, *Sacerdos uno praesente clerico, & etiam solus potest infirmum ungere*. Alter vero in Constitut. *Esti pastoralis*, super ritibus Graecorum, §. v. num. 3. ait: *Nec refert, utrum eadem extrema Unctio per unum, vel plures presbyteros fiat, ubi hujusmodi viget consuetudo, dummodo credant, & asserant, illud sacramentum servata debita materia & forma ab uno presbytero valide, & licite confici*.

Denique nec ratio adest ulla, ob quam ad validam, licitamque hujus sacramenti administrationem exigatur multitudo presbyterorum. Nam, praeterquamquod nulla firmiter Theologo est ratio, quam ea, quae ex productis hactenus monumentis depromitur, quae ad rituum solemnitatem & condecentiam pertinent, sicut a nemine contemni debent, quando Ecclesia praecipit, probatque illorum praxim; ita ejusdem Ecclesiae dispositione atque arbitrio tolli possunt ac permutari, prout demonstravi lib. xxx. cap. 23. Deinde vero sacerdos, qui sacramenta administrat, Christi Domini, qui una persona est, vicem gerit: Ideoque licet inferioribus ministris congrue, apteque in conficiendis sacramentis utatur, dum tamen unus sacramentum conficit atque administrat, & e clero alii tamquam famuli adsunt, iudicio quidem nostro effulget amplior quaedam sacrae ceremoniae majestas, & sacerdotis dispensatoris mysteriorum Christi decus & auctoritas: ideoque praesens Romanae Ecclesiae disciplina quammaxime congruens est divinatorum ministeriorum amplitudini, ac dignitati.

PROP. V. Debet idem sacerdos, qui sacro oleo inungit infirmos, proferre verba, quae sacramentalem formam constituunt.

Dixi hujus capitis initio, Edmundum Martenium in variis Ritualibus observasse, quod aliquando unus presbyterorum oleum applicabat infirmis, & alius presbyter formam pronuntiabat: quamquam communior usus semper viguerit, ut vel omnes presbyteri delinirent singulas partes, omnesque formam proferrent; vel unus unam, alter alteram inungeret, simulque formam debitam enuntiaret. Sed videtur mihi quaestionem hanc perspicue, ac breviter dirimere Franciscus Sylvius, qui in art. 2. quaest. 31. Supplementi hanc scribit: „Si plures ita ministrant, ut uno ungente alter proferat formam, nihil fit: quia dum materia proxima sacra-

sacramenti est actio ministri, ut ablutio, signatio, unctio; illa debet ab eodem determinari per formam. Si vero unus unam unctionem faciat cum sua forma, & alius aliam etiam cum propria forma, sacramentum subsistit: sive id ob necessitatem fiat, ideoque licite, sive extra illam, & illicite; quod aliquid etiam in conficiendo Eucharistiæ sacramento potest accidere, dum consecrato per unum pane, alius vinum consecraret, priore sacerdote per morbum, aut per mortem deficiente; ut beatus Thomas admonuit 3. p. q. 83. art. 6. ad 1. & hujus Supplementi q. 29. art. 2. ad 3. „Hactenus Sylvius tom. iv. pag. Venetæ edit. 459. Profecto autem ab eodem sacerdote, qui unctionem adhibet, formam verborum pronuntiandam esse declaratur in Constit. nuper laudata super Græcorum Ritibus, eadem sectione v. n. 4. his verbis: *Idem sacerdos materiam adhibere, formamque pronuntiare respective debet; ac propterea qui unget idem dicat formam respondentem, nec alius ungat, & alius formam pronuntiet.* Hæc optima, & firmissima Pastoris Summi doctrina confirmatur ex dicendis sequenti libro xviii. de sacramento Ordinis, ubi cap. 13. thesi 9. demonstrabimus, irritam esse ordinationem factam ab Episcopo manum imponente ordinandis, & ab alio forma ordinationis prolata; quamvis inter ordinationem, atque inter unctionem infirmi, necnon absolutionem baptizandi videatur interesse differentia aliqua eo loci explicanda.

At dices: Quomodo fieri potuit, ut in quibusdam perantiquis Pontificalium codicibus ille ritus irreperit, ut uno sacerdote ungente alius formam pronuntiet? Ritus namque hujusmodi colligitur ex Codice Rodradi libri Sacramentorum Gregorii Magni, ut inquit eruditus Menardus not. 911.

Respondeo, etiam si Menardus prædictum ritum in ipsa notatione non improbet, atque inde scribat confirmari opinionem illorum, qui dicunt validum esse baptismum, si uno verba proferente alter mergat, vel aquam infundat; de qua opinione scripsi lib. xxxi. cap. 12. quaestiuicula 4. arbitror nihilominus sacram infirmi unctionem juxta ritum illum peractam sacramentalem non esse: & divinare mihi videor ex quo fonte fluxerit idem error. In Codicibus enim libri Sacramentorum melioris notæ, prout apparet ex PP. S. Mauri castigata editione tom. 111. pag. 235. habetur, unum sacerdotem, dum inungit infirmum, pronuntiare illam formam, *Inungo te de oleo sancto*, de qua supra cap. 6. prop. 2. ac deinde pag. 237. legitur, *Multi enim sacerdotes infirmum perungunt insuper in quinque sensus corporis*: ibique nulla sacramentalis forma describitur, sed

admonentur illi sacerdotes, ut crucem faciant de oleo sanctificato, dicentes tantummodo, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ex quibus tria infero: primum est, juxta hunc librum Sacramentorum, unctionem factam ab uno sacerdote cum forma respondente, *Inungo te &c.* esse *Unctionem sacramentalem*, utpote cum forma simul & materia peractam; aliam autem unctionem a multis sacerdotibus factam, aliquando fuisse peractam absque forma sacramentali, quo in casu fuit ritus duntaxat & *ceremonia*; aliquando vero cum forma respondente cuilibet unctioni quinque sensuum, atque in in illo casu unctiones singulas fuisse *sacramentales*, prout dixi cap. v. thesi 7. Alterum, quod infero, illud est, in Codice Rodradi, ubi describitur forma, & unctio facienda a sacerdotibus, qui formam ipsam non proferunt, describi unctionem postremam *ceremonialem* duntaxat, qualis habetur citata pag. 237. non vero unctionem *sacramentalem* pag. 235. Ac tertium confectarium meum est, optimum ceterisque præferendum esse ritum a Latina Ecclesia probatum, utpote in quo idem sacerdos ungit infirmum, & proferit formam; unctio quinque sensuum non prætermittitur; & unicuique unctioni, ut sacramentalis sit, propria forma respondet: nihil tandem desideratur, quod necessarium sit vel ad sacramenti substantiam, vel ad rituum perfectionem, vel ad conditionem ministri, de quo dictum satis.

CAPUT IX.

De iis, quibus Extremæ Unctionis sacramentum administrandum est.

Affirmant communi sensu Theologi Sacramentum, de quo pertractamus, cum iis, qui gravi decumbunt infirmitate juxta Jacobi Epistolam, atque S. Matris Ecclesiæ traditionem, sit conferendum; atque institutum sit ad animum adversus insidias dæmonum erigendum & roborandum, & ad tergendas actualium peccatorum reliquias, minime illis administrandum esse, qui sanitate fruuntur, ac nulla occupantur infirmitate, sicuti nec pueris ante usum rationis, & nondum baptizatis, impœnitentibus, & Ecclesiastica communione privatis. Atque hæc omnia traduntur etiam in Rituali Romano, & in Catechismo num. 9. quibus in locis ab hujus sacramenti participatione insuper excluduntur, qui graviore morbo non affecti subeunt vitæ periculum; ut inituri navigationem, aut prælium, & qui capitis damnantur, & ad supplicium rapiuntur. Sed quoniam Calvinista Dallæus in pestilentissimo Opere adversus duo sacramenta, quæ periciuntur un-

ctione, istud nempe exequium, & aliud quo consignantur Neophyti, cap. 17. pag. 133. ait etiam infantibus olim datam fuisse Unctionem extremam, inde inferens hanc non ad animarum sanctificationem, sed tantum ad morbos depellendos, quibus tam adulta, quam tenella ætas afficitur, fuisse institutam; Græci autem non decumbentes tantum, verum etiam valentes corpore, atque pœnitentiam agentes consecrato oleo linire solent: idcirco tum adversus Dallæi hæreticam calliditatem, tum contra obtrudentes consuetudinem ritumque Græcorum, firmandum est thesi proxima commune Latino-rum Theologorum assertum.

PROP. Infirmis tantummodo, iisque adultis, extremæ Unctionis sacramentum conferendum est.

Id enim primo demonstratur Jacobi Epistolæ testimonio, *Infirmatur quis in vobis, &c.* in quo tria noto: Primum quod Apostolus posteaquam superiori versu 13. *Tristatur quis in vobis, &c.* egit de ægritudine & languore animi, hujusque remedium attulit, dicens, *Oret: A quo anima est? psallat.* Proximo versu 14. descendit ad aliam speciem afflictionis, quæ est adversa corporis valetudo, demonstrans quo spiritali remedio infirmi opus habeant; ideoque de infirmitate corporis est accipiendus. Alterum, quod Græca lectio habet, *Ασθενεί τις ἐν ὑμῖν* *Infirmatur quis in vobis?* Græca autem vox *ἀσθενεί*, de morbo graviore intelligitur, prout constat ex Matth. x. 8. xxv. 36. Marci vi. 56. ad Philipp. 2. 27. quod etiam notavit Grotius. Addam vero magis perspicua; nam Joan. iv. 46. ubi legitur, *Cujus filius infirmabatur Capharnaum*, extat in Græco, *ὁ υἱὸς ἡσθένει ἐν Καπαρναύμ*. xi. 2. legunt Latini, *Cujus frater Lazarus infirmabatur*, Græci vero, *ὁ ἀδελφὸς Ἀζάρους ἡσθένει*: ibidem versu 3. Latini, *Ecce quem amas, infirmatur*, & Græci, *ἰδεὶ ὃν φιλεῖς, ἀσθενεί*: ac versu 6. apud nos, *Ut ergo audivit quia infirmabatur*, & apud Græcos, *ὡς ἐν ἡκούσεν ὅτι ἀσθενεί*, ac demum Act. ix. 37. in Vulgata, *Ut infirmata moreretur*, in Græco textu; *ἡσθενήσασαν ἀπὸ θανάτου*: in quibus locis manifestum est agi de gravioribus corporis infirmitatibus, & ubique apponi verbum *ἀσθενεί*. Tertium, quod noto, est, quamquam hoc verbum ambiguum foret significationis, coarctari ad commonstrandam gravem corporis infirmitatem iis, quæ subiiciuntur, *Et oratio fidei salvabit infirmum*, *Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα*: est enim, *κάμνω*, consentientibus omnibus, idem, ac, *deficio*, *lasesco*, & *graviori infirmitate laboro*.

Probatur 2. definitionibus Ecclesiæ: Florentinum quippe Concilium, sive Eugenius IV. in

Arm. Instruct. *Hoc sacramentum*, inquit, *nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet*. Ac Trident. sess. xlv. in doctrina de hoc sacramento docet, Christum Dominum extremæ Unctionis sacramento *finem vite tanquam presidio quodam firmissimo munivisse*. Idem innumeris aliis Ecclesiasticis monumentis firmatur. Etenim Innocentius I. in Epistola sæpe laudata ad Decentium ait verba Jacobi accipi, vel intelligi debere *de fidelibus ægrotantibus*: Concilium Aquisgranense an. 836. docet fideles unctione sacrati olei liniendos esse, cum *infirmirate depresso fuerint*: idem statuunt Aelfricus in Collect. canonum ad Wlfinum n. 32. David Nannetensis Episcopus in Statutis Ecclesiasticis inter Opera Launoji tom. 1. pag. 557. Capitularia Caroli Magni lib. vi. pag. 75. Theodorus in Pœnitentiali cap. *Ab infirmis*, xxvii. quæst. viii. num. 1. Synodus Lemovicensis an. 1519. aliæque permultæ. Quibus accedunt Rituales libri Ecclesiarum Occidentium: Rituale enim Lingonense in lucem editum an. 1573. admonet deliniendum ægrotum, *quando graviter infirmatur*: idem legitur in libro Trecentis Ecclesiæ proculo an. 1591. In Viennensi autem in lucem emisso an. 1577. habetur: *Hoc sacramentum datur solis infirmis, adultis, & pœnitentibus, & qui sunt in periculo mortis*. Romanum denique confirmatum a Romano Pontifice Paulo V. an. 1614. *Debet hoc sacramentum infirmis præberi, qui cum ad usum rationis pervenerint, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur; & iis, qui præ senio deficiunt, & in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate*. His vero Ritualia omnia posterioribus temporibus edita consentiunt. Ad probationem ergo ex Jacobi Epistola depromptam accedit altera definitionibus Conciliorum, & praxi universæ Occidentalis Ecclesiæ subnixa.

Confirmari potest propositio monumentis Ecclesiasticæ historiæ quamplurimis; nam cui optima valetudine fruente hoc sacramentum apud Latinos collatum fuerit, nunquam mihi contigit adinvenire. At adinvenire contra, & frequentissime legi administratum graviter decumbentibus. Collegit Launojus exempla ejuscemodi bene multa: S. Eugendi Abbatis Jurensis, qui e vita migravit an. Christ. 510. Remberti Archiepiscopi Remensis, qui decessit anno 888. Hereberti Colonienfis Episcopi, quem mors abstulit an. 1020. aliorumque multorum, qui paullo ante mortem fuerunt sacra Unctione delibati. His tamen illustriora sunt, quæ leguntur de S. Leone IX. qui hoc sacramento munitus, & die obitus sui prænuntiato decessit anno 1054. xlii. Kalend. Majas, ut in ejus Vita narratur a Wiberto Archidiacono, ea in-

scri-

scriptione tumultus, quam refert ad eundem annum Cæsar Baronius,

Victrix Roma dolet, Nono viduata Leone,

Ex multis talem vix habitura Patrem:
de beato Tironensi Abbate Bernardo, qui satis cessit anno 1116. & ejus præclara gesta litteris consignavit Gaufridus Monachus: de S. Malachia demortuo anno 1184. apud eximium vitæ ejus scriptorem S. Bernardum abbatem Clavallensem: atque ut præteream alios innumeros, de præclarissimo Francorum rege Philippo Augusto, qui anno 1223. cessit e vita, cujus res gestas complectens heroico carmine, quod *Philippidos* titulo inscripsit, Guilelmus Brito Armoricus, hæc XII. libro canebat:

Cumque oleo sancto, quasi jam moriturus,
inunctus,

Juxta, quem Jacobi commendat Epistola,
ritum,

Stramine supposito morientum more jaceret.

Hæc autem exempla tum ob gesta magnorum virorum, tum ob auctorum, qui illa mandant litteris, celebritatem, tum demum quod non adeo recentis ætatis sint, non abs re fuerit apposuisse.

Et quamquam hætenus inter Occidentis fines vagati sumus; habemus nihilominus Orientalium testimonia, quibus revincatur consuetudo inungendi quoslibet pœnitentes, & nulla, aut levissima infirmitate gravatos; si tamen hæc sit unctio sacramentalis, quod a nonnullis negatur. Ac primo producere possumus ipsum Euchologium, ubi sacri olei benedictionem, & formam Unctionis præscribit, illam nempe, *πάτερ ἁγίε, ἰατρὲ, &c.* de qua supra: quum sit evidens utramque fuisse institutam pro laborantibus corporis ægritudine. Deinde Emmanuel Calecas apud Arcudium lib. v. Concordiæ cap. 4. scribit, *Eucheleon* esse postremum sacramentum, & tanquam spiritualis curationis sigillum, *quoniam infirmitate decumbentibus adhiberi illud oportet, ὅτι τοῖς ἀσθενέσι προσαγείνεται.* Idem asserit Job Monachus scribens, *In extremis respirationibus nobis administrari debet Eucheleon, πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἡμῶν ὀφειλόμενον τὸ εὐχελαῖον.* Joannes item Nathaniel, *In ultima hominis hora conceditur, ἐν τῇ τελευταίᾳ ὥρᾳ τῷ ἀνδρὶ πνεύματος.* Gabriel Philadelphienensis institutum hoc mysterium pronuntiat *pro illis, qui in infirmitate decumbunt, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀσθενείᾳ κατὰκειμένων.* Sed vide Arcudium pag. 383. & sequentibus.

Quum autem satis dixerim de infirmis; necessarium non arbitror sermonem instituere de parvulis ante rationis usum in vitæ discrimen ad-

ductis. His enim nulla ex *formis* supra recensitis convenire potest; quippe neque sensuum illecebris noxia delectatione indulserunt, neque egent superno auxilio ad repellendas insidias dæmonum, qui imaginibus bonorum commutabilium menti rationabilium hominum illudunt. Et si autem sanitatis corporalis ipsi quoque capaces sunt; hæc tamen non est sacramentorum, quæ sunt instrumenta gratiarum, *præcipuus effectus*: ac pro secundario tantum, atque temporali fine sacramenta conferri non debent. Hinc Ritualia, quorum plura superius laudavi, vetant *sacramentali* unctioe deliniri puerulos, immo quædam sunt, quæ exigunt quatuordecim annorum ætatem, & insuper Ms. S. Martini Turonensis hunc versum inscriptum habet, *Octo decemque annos saltem * liniendus habebitur.*

verum ante hoc tempus fervescens adolescentiæ, ut potest delinqui per sensus, ita saluberimum est hoc spiritualis medicinæ remedium. Et quod de infantibus dixi, idem proculdubio de iis, qui ante usum rationis in amentiam, aut phrenesim inciderunt, afferendum est; nisi per temporis intervalla polleant ratione, & arbitrii facultate.

Oppones 1. Puerulis hoc sacramentum dandum esse, & scholasticos, qui id negant, errare scribit Maldonatus de Sacr. tom. 2. pag. 215. Quod probat primum, quoniam in antiquis auctoribus nulla prorsus reperitur exceptio, sed affirmatur ægrotis omnibus dandum esse: deinde quia Nicolaus Cusanus in 3. ad Bohemos epistola inquit, olim in Ecclesia non tantum adultis, sed etiam infantibus fuisse collatum: demum quia id rationi valde consentaneum est; nam si Eucharistia dabatur infantibus, ut dabatur, quanto credibilis est datam fuisse illis Unctionem extremam? Hæc Maldonatus, quæ nobis opponit Calvinista Dallæus.

Respond. Maldonatum errare, suisque verbis revinci: nam quæst. 1. pag. 211. probat quam maxime formam illam precatoriam, in qua habetur, *Indulgeat tibi Deus*: atque pagina proxima scribit, non esse dubium, quin remissio peccatorum sit hujus sacramenti effectus præcipuus, quia omnia sacramenta per se pertinent ad animum, per accidens ad corpus. Maldonato ergo fatente, infantibus nec *forma* hujus sacramenti potest aptari, neque præcipuus effectus conferri. Ad rationes autem, quas profert, dicimus ineptissimas illas esse, & nihil evincere: prima enim refellitur ex Jacobi Epistola, & Conciliorum statutis; & ex communi Ecclesiæ praxi, quibus non minus, ac scholasticis, illa Maldonati assertio repugnat: quod nec patitur Calvinista Dallæus hæc scribens ci-

tata

(*) Hebetur in Ms. *Ungeendus*.

tata pag. 133. „ Adversarios infantibus unctionem suam adhibere neque verum est, neque sane consentaneum. Neque quod fingit Maldonatus, soli scholastici suum illud oleum infantibus negant. Idem ille Cusanus, vir sui sæculi præstantissimus, qui infantes olim inunctos ait, modo (idest, ævo suo) ungi eos negat. Et Bellarminus, qui Jesuita fuit, & quidem purpuratus, eos non solum nunc ungi, sed & omnino ungendos negat: „ productisque etiam Jesuitis aliis, idest, Gregorio de Valentia, Martino Becano, & Ægidio Coninck. „ Sed tanta fuit (subjicit Calvinista) Maldonati istius superbia, ut præ se uno reliquos omnes, etiam suarum partium, mortales pro totidem umbris habuisse videatur. „ Nos tamen, qui sicuti nefaria Dallæi dogmata, ita stili procacitatem detestamur, contenti erimus modesta hac responsione, recedere hac in parte a Maldonato, viro alioquin doctissimo, Theologos universos: quod etiam de Nicolao Cusano dictum volumus; tamen si hunc redarguit comment. in Jacobi epistolam ad verbum, *Inducat*, Cornelius A Lapide, ignorans, aut dissimulans Cusano Maldonatum suum subscripsisse. Immo si ultro velimus concedere etiam parvulos aliquando fuisse inunctos *absque forma sacramentali*, eaque ratione Cusanum & Maldonatum excusare, assentiar quamlibet, & erit judicium hoc de viris Catholicis temperatum magis, ac prudens. Atque his secunda etiam ratio dispungitur. Nam tertia petita ex comparatione Eucharistiæ, nimium fracta est; quum pueri recipere possint augmentum gratiæ, non autem remissionem actualium peccatorum: tamen si de communione parvulorum memoria repetenda sint, quæ scripsimus lib. xxxi. cap. 14. & cap. 16.

Opp. 2. Græci etiam pœnitentibus, qui valent corpore, aliisque nulla gravi infirmitate detentis hanc sacram unctionem ministrant.

Resp. Arcudium acerrime hanc Græcorum consuetudinem insectari, propterea quod & sacris litteris, & Græcorum scriptorum testimoniis adversetur: atque hæc Arcudii responsio nititur monumentis adductis a me paullo supra. Recedunt tamen ab hac sententia Arcudii post Goarium in Euchol. pag. 432. juniores quidam Theologi, ac respondent, unctionem illam non esse *sacramentalem*, sed *ceremonialem* duntaxat, quoniam, etsi in illa adhibeatur ea formula, *πατέρ ἁγίε, ἰάσπε* &c. hæc tamen multiplicem sensum patitur, & ex adjunctis circumstantiis colligitur in pœnitentibus, sanisque sacram ceremoniam adhiberi, non sacramentum. Similia nos diximus de forma sacramenti Confirmationis lib. xxxi. cap. 9. Potest responsio hæc adhiberi. Verum pro sententia Arcudii

facit plurimum, quod vir Græcus, si potuisset consuetudinem illam defendere, fecisset utique tum quod Joannes Nathanael apud ipsum Arcudium pag. 387. consuetudinem illam Græcorum, quorundam illiteratorum audacia, & turpis lucri gratia inductam dixerit: postremo, quod *forma* Græcorum *πατέρ ἁγίε ἰάσπε*, quamvis nostra amplior, exprimit nihilominus animi, corporisque sanitatem, nec patitur ambiguum sensum, qualis subest verbis illis, *Sigmaculum Spiritus sancti*: de quibus hujus vol. pag. 37.

C A P U T X.

Agitur de sacramenti Extremæ unctionis multiplici effectu.

Sacramenti hujus effectus explicat sacrosancta Synodus Tridentina sess. xiv. cap. 2. his verbis: *Res porro, & effectus hujus sacramenti illis verbis explicatur, Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti: cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & egroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divine misericordie fiduciam excitando: qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert; & tentationibus demonis calcaneo insidiantis facilius resistit: & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.* Sunt igitur effectus extremæ unctionis, primus quidem peccatorum remissio, alter reliquiarum peccati absterio, tertius prostrati animi alleviatio, & erectio, quartus demum pristina valetudinis, si animæ expediat, restitutio.

Prior effectus, sive peccatorum remissio perspicue infertur primo ex verbis Jacobi, *Si in peccatis sit, remittentur ei*; in quibus frustra opponi ab hæreticis conditionalem particulam diximus in primo capite: secundo ex præcitata Tridentini doctrina, necnon ex canone 2. ejusdem sess. xiv. *Si quis dixerit, sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; anathema sit*: tertio ex Patribus, quorum testimonia in priori capite producta sunt: quarto ex hujus sacramenti *forma*, quæ exprimit peccata sensuum officiis patrata: quinto ex ipso sacram unctionum ritu, cum perungantur organa sensuum, quibus anima noxiis imaginibus imbuatur, & ad pravas cupiditates allicitur.

At quærent hoc in loco Scholastici, quænam peccata efficacitate hujus sacramenti remittantur; & an hæc remissio sit effectus ejusdem sacramenti *primarius*, effectus nempe ille, cujus

ius gratia extrema Unctio fuit potissimum instituta. Thomistæ cum Doctore Angelico q. xxx. Supplem. art. 1. censent præcipuum sacramenti hujus effectum esse contra proximæ mortis pericula infirmum corroborare, deinde vero, & ex consequenti peccata, si aliqua residua sunt, sive venialia sint, sive mortalia, detergere. S. Bonaventura, Scotus, alique tenent venialia peccata hoc sacramento *per se primo* deleri, & inde consequi animi *alleviationem*. Sunt autem prioris sententiæ probationes hujusmodi: Jacobus Apostolus de hoc sacramento pertractans initio commemorat gratiam, quæ infirmum sanat, & *alleviat*, postea remissionem peccati, neque absolute, sed illa conditione apposita, *Et si in peccatis sit*. Deinde nullum sacramentum *per se* videtur institutum ad delenda venialia peccata, quum hæc pluribus remediis possint expiari. Insuper si remissio peccatorum esset extremæ Unctionis effectus princeps, non tam ægrotis, quam sanis conferendus esset, ac pœnitentibus præsertim; ideoque longe melius se gererent Græci, qui pœnitentes omnes inungunt, quam Latini eos tantum, qui decumbunt, delinientes. Præterea omnia peccata actualia delentur *per se* a sacramento pœnitentiæ, ideoque pro remissione actualium peccatorum nullum aliud sacramentum erat instituendum. Hæc argumenta Sancti Thomæ testimoniis firmata, & Dialectices artificio contexta legi possunt apud Gonet disput. 2. articulo unico, sive apud Sylvium in quest. xxx. Supplem. art. 1. concl. 1. aut Thomistarum alium quemlibet. His addi potest quod censent verosimilius permulti haud vulgares Theologi, quibus subscribit 3. p. tom. 2. disput. 18. sect. 3. Suarezius, etiam beatissimam Virginem, cui sane nullum peccatum erat dimittendum, extremam Unctionem suscepisse; quamquam Gabriel, Paludanus, Victoria, Eckius, alique sentiunt oppositum: horumque opinio videtur mihi probabilior, tum quia Deipara nec etiam adversus dæmonum insidias præmuniri debebat Unctionis sacræ præsidio; tum quia nullam per sensuum officia animi ægritudinem torporemque contraxerat; tum demum quoniam nec *forma*, qua Græci, Latinique utuntur, nec alia consimilis sanctissimæ Dei Genitrici poterat convenire.

Contraria autem sententia innititur momentis paullo supra productis; nam ex Jacobo Apostolo, ex Tridentino, ex Patribus, atque ex *forma*, & ritu ejusdem Sacramenti evidentissime apparet illius vi peccata deleri: idque esse præcipuum Sacramenti effectum magna probabilitate suadet, primum ex eo quod idem effectus priori loco a Tridentina Synodo recensatur. Tum ex Catechismo Romano n. 14.

ubi inter hujus Sacramenti fructus priori loco connumeratur gratia, *quæ peccata leviora remittit*. Ulterius, quoniam Sacramentum istud est spiritualis quædam sanatio, ideoque debet vi sua delere peccata illa, quæ non spirituales mortem, sed languorem & infirmitatem inferunt, venialia scilicet, non mortifera. Legi possunt pro hac sententia S. Bonaventura, Scotus, & Alensis in dist. 23. necnon Mastrius disput. vi. q. 4. n. 63.

Quid mihi videatur inter has extremas, oppositasque sententias verisimilius, dicam posteaquam secundum ac tertium hujus Sacramenti effectum explicavero. Sed priusquam hoc præstem, animadvertendum puto, colligi ex utriusque sententiæ momentis, peccata, quæ Unctione extrema *per se* diluuntur, non lethalia esse sed *venialia*. In hoc enim consentiunt omnes, ad animi curationem, & ad gratiæ augmentum non vero ad regenerandum in Christo filios Adæ, ad suscitandum oppressos culpæ mortifera, & ad conferendam gratiam primam hoc Sacramentum fuisse institutum. Nuncit Estius dist. 23. §. LV. hoc demonstrare ex hujus Sacramenti *forma*, qua dicitur, *Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti, &c.* propterea quod in scripturis minora plerumque peccata, qualia sunt infirmitatis & ignorantie, *delicti* vocabulo significantur, ut Psal. xv. 11. 13. & xxiv. 7. Sed hæc ratio non admodum efficax est; quum revera *delicti* nomen commune sit gravioribus & levioribus culpis, & pro mortiferis accipiendum sit Sap. x. 1. ad Rom. iv. 25. & v. 17. ad Ephes. 1. 1. ad Coloss. 1. 13. atque in locis aliis quamplurimis.

In Epistola autem Jacobi legimus *τὰς ἀναρτίας*, quæ vox pariter sensum patitur ampliorem. Idem Estius argumentum illud petitur ex significatione *delicti*, quo utitur in Quarto, refutat comment. in Epistolam Jacobi, §. *Kursus alii*, ubi etiam ait Jacobi verba extendenda esse *ad omnia cujuscunque generis peccata, comprehensis etiam inclinationibus & affectibus vitiosis*. Verum quod ad vitiosos affectus attinet, hi comprehenduntur nomine *reliquiarum* peccati, de quibus infra: quomodo autem Sacramenta vivorum aliquando *indirecte* conferant primam gratiam, dixi lib. xxx. cap. 21. expeditior est ergo ratio, quam affert citato n. 14. Catechismus Romanus, quoniam nempe *exitiales culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur*; neque enim hoc Sacramentum *primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed Baptismus tantum & Pœnitentia vi sua hoc efficiunt*. Ex his verbis eruitur, quam infirmum sit argumentum illud quod peccata venialia possint absque Sacramento deleri; non enim extra sacramentum delentur vi alicujus signi efficacis, ad hoc

hoc a Christo instituti, sive *ex opere operato*, sed per modum impetrationis, propter Ecclesie preces, & devotionem fidelium, ut diximus de aqua lustrali tom. 111. pag. 188. ac præterea non id tantum efficit Extrema Unctio, sed confert etiam inhærentem Spiritus sancti gratiam, infirmos corroborantem, & contra insidias dæmonum præmunientem. Quamobrem assentiri non possumus Bellarmino cap. 8. de Extrema Unctione affirmanti non facile probaturos nos hanc Unctionem esse Sacramentum si ad delenda venialia peccata fuisset a Christo instituta.

Effectus alter, ut ad illum deveniamus, est *peccati reliquias* abstergere. Sunt autem hoc in loco peccatorum reliquiae languor ille, & ægrotudo animi, quæ multiplicitate peccatorum contrahitur. Experimur enim ex multitudine peccatorum augeri in nobis vulnus concupiscentiæ, ac mentis cæcitatem, quæ duo, ut possimus insidias dæmonum illecebrasque vitare, sanari debent, maxime in agone postremo. Accedit timor mortis inditus cuique hominum a natura, quo ne, dum morbo afflicti sumus, atque mors imminet, animus opprimatur, infirmus confortandus est superno gratiæ auxilio, atque ita erigendus, ut possit sese ad cælestia convertere. Ita enim dicitur infirmus sacra Unctione *alleviari*, verbo etsi minus Latino, usitato nihilominus in sacris litteris, prout constat ex Isaia 1. 1. Jonæ 1. 5. & Act. xxviii. 38. Huic autem verbo respondet in Græco Jacobæ epistolæ textu *ἐγχείρω*, quod ad animum pertinet, & idem sonat, ac *pellere torporem, tristitiam, ac negligentiam*. Ex quibus colligitur non tolli efficacitate Sacramenti languorem & ægrotudinem, quæ inducitur morborum acerbitate, sed quæ contracta est perniciosa criminum frequentatione. Leguntur apud Alcuinum in Carmine de sententia Dei hi versus ad Christum Redemptorem nostrum directi.

Multipli exanguem trahimus præ vulnere vitam.

Nullum aliud, præter te unum, solamen habemus.

Quod si nunc medico curabit vulnera foku.

Gratia designata Oleo;

Pelletur validus medicato corpore languor.

Profecto hunc Sacramentalem effectum explicat *materia proxima*, scilicet unctio; quemadmodum remissionem peccati commonstrat *forma*, prout diximus paullo supra.

Consequitur effectus tertius, qui pariter in verbo illo, *alleviabit*, comprehenditur, nempe confirmatio animi, hujusque excitatio ex magna in Dei misericordiam fiducia. Ablato enim languore illo, quo infirmus afficiebatur, atque discussa tristitia, quam parit turpitudine peccati & formido pœnarum; exhilaratur, & alacrior

efficitur, expectans tranquilla mente adventum Domini, nec adeo angitur memoria scelerum præteritorum, ut experiatur miserrimam illorum calamitatem, de quibus legimus Sapientiæ iv. 21. *Venient in peccatorum suorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.*

Tribus hisce effectibus expositis, facile definiri potest qualis eorum sit *primarius*. Indubitatum est, hoc Sacramentum institutum fuisse per modum curationis, ac præsertim ad expellendam animi lassitudinem, atque ut Davidica utar phrasi, ad sanandos *contritos corde*. Manifestum quoque est, infirmitatem illam torporemque spiritus, aut pravorum habituum, aut plurimorum leviorumque criminum inhæensione induci & foveri. Certum est insuper in qualibet sive corporis, sive animi curatione primum causas morbi tollendas esse, saluberrimis medicamentis adhibitis. Denique extra controversiam positum est, ideo spiritali unctione infirmos fore sanandos, ut extrema pericula superare valeant, & vitent callidi hostis insidias. Hi ergo effectus, si attendantur singuli in suo ordine, præcipui ac primarii aliqua ratione sunt omnes. Sanatio enim spiritalis est id, cujus gratia hoc Sacramentum fuit institutum; atque in hoc sensu subscribendum est S. Thomæ. In eadem sanatione debet primum tolli quicquid est spiritalis infirmitatis origo, & ita prius absteruntur peccatorum reliquiae, ut censent S. Bonaventura, Scotus, Durandus. Si finis habenda sit ratio; virtus gratiæ, in quantum corroborat adversus insidias dæmonum, proximumque mortis periculum, erit pariter effectus primus. Hac autem distinctione facillime diluentur argumenta superius posita.

Ultimus effectus est *corporis sanitas*, si hæc tamen animæ sit profutura: ita enim de infirmo sacra unctione delibato loquitur Synodus Tridentina, *Et sanitatem corporis interdum, ubi salutis animæ expedierit, consequitur*. At queri potest, cur non semper infirmus hujus sacramenti virtute convalescat, quemadmodum semper, nisi adsit obex, spirituales effectus, idest, gratiam, animique levamentum assequitur. Quidam respondent sacram unctionem respectu postremi hujus effectus non habere rationem sacramenti, cujus est certum ac determinatum effectum producere, non conditionatum, atque suspensum: sed potius esse *sacramentale* quoddam, & ex genere eorum, quæ non perpetuo & constanti ordine, sed per modum publicæ orationis rem sortiuntur, cujusmodi sunt aspersio aquæ benedictæ, aliaque plura, quæ Ecclesie precibus consecrantur. Atque hæc responsio traditur ab Estio dist. 23. §. 5. & a Sylvio q. 31. Supplem. art. 2.

Respondent alii non esse tribuendum sacramenti vitio, si ægroti pristinam valetudinem non consequantur, sed potius ægrotantibus ipsis, quorum pars magna non tam corpore languet, quam fide; hi vero responsionem hanc firmare possunt doctrina Catechismi Romani n. 16. Verum nihil aliud respondendum esse arbitror, nisi sacramenta instituta præsertim fuisse propter spiritualem animæ utilitatem, & consequenter sanationem corporis esse effectum *secundarium*: qui tametsi non virtute olei nativa, sed sacramenti efficacia producit; non absolute tamen attendi debet, sed ea conditione apposita, dummodo salutem animæ expediat: unde S. Thomas citato art. 2. in Corp. ait: *Quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundum quod expedit ad principalem; ideo ex hoc sacramento non semper sequitur corporalis sanatio, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis.* Hæc responsio præcitatæ Tridentini verbis coheret quammaxime: ac plurimum valet tum ad erigendum animum infirmorum, qui frequentissime post sacram Unctionem moriuntur, tum ad refutandam insulsam illam hæreticorum illationem, neminem prorsus sacro inunctum Oleo moriturum, si extrema Unctio sacramentum sit, & sanitatis, quam significat, signum efficax. Atque de hujus sacramenti effectibus satis diximus.

CAPUT XI.

Questiones reliquæ ad hoc argumentum pertinentes proponuntur, atque explicantur.

IN omnibus, quæ difficultatem aliquam in hac dissertatione asserre solent, pro facultate ingenioli nostri absolutis, cetera, in quibus consentiant omnes, & quæ prolixioris discussionem non exigunt, undecimo capite expediā. Erit autem quæstio prima de hujus sacramenti necessitate. Nemo unus est, qui non asserat hoc sacramentum necessarium non esse illa necessitate, quam Theologi appellant *necessitatem medii*; liquidem apertissimum est, posse fideles omnes absque Extrema Unctione gratiam primam, amicitiam Dei, peccatorum suorum remissionem, & vitam æternam consequi. Potest ergo hoc unum disceptari, num necessitas sit aliqua sive divini, sive Ecclesiastici præcepti. Hujusmodi necessitatem adesse quidam propugnant, propterea quod ea verba Jacobi, *Inducat presbyteros Ecclesiæ*, importare videantur divinum mandatum. Tridentinum quoque Concilium eos damnat, qui docent, hanc unctionem vel signum esse humanum, vel

Berti Theol. Tom. VIII.

ritum a Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiæ habentem. Synodus etiam Cabilonensis an. 813. can. 48. inquit; *Secundum Beati Apostoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum consentiunt, infirmi oleo, quod ab Episcopis benedicitur, a presbyteris ungi debent.* Tenent hanc sententiam Florentius de Cocq. sect. 6. Ludovicus Habert cap. 7. q. 2. Le-Droint lib. vii. quæst. 5. cap. 2. Tournely quæst. ultima. E contra necessitatem hujusmodi adesse negant Suarez disp. 44. sect. 1. Toletus tract. ult. c. 3. Estius dist. 23. §. 15. Sylvius in quæst. 32. Supplem. art. 4. q. 1. alique scholastici: quorum momenta sunt. Primum, quod Innocentius I. in Epist. ad Decentium inquit: *Fideles ægroti sancto oleo perungi possunt, & rursus, & omnibus Christianis uti licet;* quæ verba non videntur indicare præceptum, neque sacramenti necessitatem. Alterum, quod Tridentina Synodus sess. xiv. cap. 1. caute inquit, *Hoc sacramentum fuisse per Jacobum Apostolum, & fratrem Domini fidelibus commendatum & promulgatum, & cap. 3. addit, Nec vero tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus sancti injuria esse posset:* quibus in verbis damnantur qui hoc sacramentum contemnunt, non autem qui illud non suscipiunt. Tertium, quod hæc videatur expressa sententia S. Thomæ 3. p. q. 65. art. 4. Hi ergo auctores respondent, eo sensu Extremam Unctionem præcipi a beato Jacobo, & de illa haberi mandatum Domini, quatenus est sacramentum a Christo institutum, neque denegandum est fidelibus illud petentibus, nisi in eis sit canonicum impedimentum; præceptum quoque esse, ne contemnatur.

In harum sententiarum diversitate quatuor nobis videntur esse certissima. Primum est, maximum scelus, & sacrilegium esse Unctionis Extremæ contemptum, quod probatur præcitatæ Tridentini verbis: definitione item Synodi Coloniensis celebratæ an. 1549. qua privantur Ecclesiastica sepultura, *qui infirmitatis tempore Unctionem sacram respuerint*: Constitutione quoque Martini V. edita an. 1418. quæ incipit, *inter cunctas*, in qua num. 19. statuitur, ut suspecti de hæresi interrogentur, *Utrum credant, quod Christianus contemnens susceptionem sacramenti Confirmationis, vel extreme Unctionis, aut solemnizationem Matrimonii, peccet mortaliter?* consensu Theologorum omnium subscribentium Magistro, cuius dist. 23. hæc sunt verba, *Si ex contemptu, vel negligentia sacramentum hoc prætermittitur, periculosum est, & damnabile.* Vide quæ de præcepto Confirmationis diximus lib. xxxii. cap. octavo. II. Affirmo deinde parochis sedulam operam

F dan-

dandam esse, ne ægrotantium aliquis non munus hoc sacramento decedat; quod movent statuta Synodi Lingonensis an. 1404. & Mediolanensis v. an. 1579. Catechismus Romanus p. 2. cap. 6. n. 9. atque ipsum Parochi officium impendendum maxime in vitæ discrimine, ne fugiens quando lupus oves invadit, juxta Evangelicam sententiam Joan. x. 12. potius dicendus sit mercenarius, quam pastor. 111. Arbitror a vero non aberrare Merbesium, qui censet quæst. 10. concl. 2. infirmos illos, qui confiteri nequeunt peccata, omni jure teneri ad hoc sacramentum suscipiendum; propterea quod debeat *per se* venialia peccata, & *per accidens* etiam mortalia, prout docet S. Thomas in iv. dist. 23. q. 1. art. 2. Nemo autem est, qui non teneatur in extremo periculo ad æternam mortem vitandam remedia adhibere opportuna. iv. Sentio denique infirmos illos, qui crebris tentationibus jactari solent, inituros ultimam cum dæmone luctam debere omnino sese munire sacramenti hujus virtute, prout de Confirmatione affirmavi laudato capite S. lib. xxxii. non posse absque gravi scelere omitti ab iis, qui plurimum tentantur in fide: immo nullius est, qui non teneatur sedulo animadvertere, sibi a contaminatis spiritibus parari permultas variasque in exitu insidias;

Haud secus, ac si olim per sudum lactea forte

Lapsa columbarum nubes descendat in arvum

*Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
Prætenit, lentoque inlevis vimine visco,
Sparsit & insidias filiquis, vel farre dolofo;
Illiciunt alias fallentia grana, gulamque
Innectunt avidam tortæ retinacula setæ,
Molle vel implicitas gluten circumligat
alas:*

qua comparatione fraudes dæmonis insidias firuentis animabus e corpore migraturis describit in Hamartigenia Aurelius Prudentius.

Q U Æ S T I O II.

Aditum hæc faciunt quæstioni alteri, num pestilentia grassante parochi teneantur cum propria vitæ periculo infirmis extremam Unctionem administrare. Scimus Sylvium, Suarez, Possevinum, Dianam, aliosque plurimos subscribere sententiæ neganti, modo parochus hoc sacramentum administrare non valeat *absque magno vitæ propria periculo*: & ratio videtur manifesta, quia scilicet sacramentum istud non est omnimodæ necessitatis, cujusmodi est Pœnitentia. Lego tamen apud gravissimos Theologos oppositum: horumque sententia innititur primum discrimini, quod versari pastorem inter ac

mercenarium diximus paullo supra: deinde Augustinianæ ad Honoratum epistolæ 180. nunc 228. ubi S. Pater damnat tanquam mercenarios, & desertores ovium Christi, pastores, & ministros illos, qui furentibus persecutionibus arripiunt fugam. Rursus ex quo Parochi teneantur conferre sacramenta *ex justitia*, nec salva æquitate deserere possint in extremo periculo suæ curæ commissos, & quibus sacramentalis Unctio, nisi penitus necessaria sit, est tamen opportunum, maximum, atque singulare præsidium. His addi possunt, quæ de fuga in persecutione scripsimus lib. 23. cap. 8. prop. 3. necnon quæ de multitudine populorum vehementer dolentium, dum martyres raperentur in exilium, narrat in libro 2. de Persecut. Vandalica num. 11. Victor Vitenfis Episcopus, & demum quæ leguntur cap. Sciscitaris. vii. q. 1. ubi Nicolaus I. inquit: *Si perniciosum est proretam in tranquillitate navim deferere, quanto magis in fluctibus?*

Hac in re, ne illos damnemus, qui sentiunt non teneri Parochos ad hoc sacramentum ministrandum cum manifesto vitæ periculo, & aliunde ne infirmi cura & præsentia pastorum suorum destituantur, affirmamus primo, nullatenus permitti, ut parochi infirmos deserant, quotiescunque eorum præsentiam exigit spiritualis illorum salus, neque alii ministri adfunt, qui possint ipsis salus, neque alii ministri adfunt, qui possint ipsis sacramenta conferre: quod utique invictè probant secundæ sententiæ argumenta. Afferimus deinde, teneri omnino parochos ad sacro oleo liniendos ægrotos illos, qui aut pestilentia, aut morbo alio correpti peccata sua confiteri non possunt: idque evidenter sequitur ex præcedenti quæstione, ubi ostendimus in tali casu Unctionem extremam delere peccata mortalia: unde in Synodo Namurcensi an. 1639. tit. 14. cap. 9. legitur: *Saluti subditorum nostrorum consulere volentes ordinamus, ut pastores suis subditis pestilentia correptis, quamvis sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ eis ministraverint, non omittant etiam extremam Unctionem, si id absque manifesto vitæ periculo præstare possint.* Et cap. proximo: *Qui autem peste afflatus non est confessus, nec potest confiteri, pastor teneatur illi Extremam Unctionem cum periculo vitæ dare.* Ulterius dico debere parochum omnino sacramentum istud conferre etiam pestilentia laborantibus, si vitæ periculum non sit evidens; non autem si manifestum sit atque irreparabile, & si decumbentibus ministraverit Pœnitentiæ, & Eucharistiæ sacramenta: quoniam eo in casu non videtur extrema Unctio absolutæ necessitatis, ut docent Theologi plurimi ac præstantissimi, quos laudat, & sequitur Franciscus Syl-

Sylvius in q. 32. Supplem. art. 3. conclus. 4. Tandem cenſeo, quod poſtrema hac opinione non rejecta debeant tamen parochi diligenter animadvertere, ſibi neſas eſſe in quolibet caſu extremam Unctionem denegare ægrotantibus, ſi illam petant; atque id multo magis, ſi trepidante paſtore, ac mortem pertimeſcente, ſcandalum aliquod oriretur in populo: non apparere manifeſtum mortis periculum, ſi ex una parte ſeſe divinæ providentiæ committant, ex alia præmuniant ſe pharmacis ſalutiferis, infirmosque virgula, non pollice inungant: demum memoria repetendum eſſe quod Tract. 123. in Joannem n. 5. ait ſapientiſſimus Auguſtinus: *Chriſti amor in eo, qui paſcit oves ejus in tam magnum debet ſpiritualem crefcere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus.*

Q U Æ S T I O III.

Præterea quæritur, *Quo tempore hoc ſacramentum adminiſtrandum ſit.* Quæ faciliſſimæ ſolutionis quæſtio dirimitur a Catechiſmo Romano num. 9. ubi legitur: *Graviſſime peccant, qui illud tempus ægroti vngendi obſervare ſolent, cum jam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita & ſenſibus carere incipiat; conſtat enim ad uberiores gratiam percipiendam plurimum valere, ſi ægrotus, cum in eo adhuc integra mens & ſenſus viget, fidemque & religioſam animi voluntatem afferre poteſt, ſacro oleo liniatur.* Et quod in Catechiſmo legitur, & ratione ibidem inſerta confirmatur, tradunt etiam Concilia Burdigalenſe, Remenſe, Bituricenſe, & 1. Mediolanenſe, quæ collegit cap. v. de hoc ſacramento Regula xiv. vir induſtrius, atque in litteraria Republica celeberrimus Natalis Alexander. His vero nihil aliud addendum eſt, niſi Medicorum complures, ne ægrotantes deſpondeant animum, etiam in magno vitæ diſcrimine ſanitatem illis promittere; cujus rei cauſa mendacium medicis concedendum eſſe lib. 3. de Republ. agebat Plato. A hi mortalis corporis ſanationem, non immortalis animi attendunt pericula, quæ ſi menti ipſorum obverſarentur, non ſervarent tantum, quæ leguntur in Epigrammatis *de honeſtis Medicorum impoſtueris*, atque in primis elegans illud,

*Proſit ut ægrotis, medicam nil dedecet
artem,*

Id fiat ſalva religione modo:

verum & darent operam, ut morituri diſpenderent domui ſuæ, non terrenæ tantum & corruptibili, ſed etiam ſpirituali & æternæ, prout Ezechiam admonebat Propheta Domini, If. xxxviii. 1.

Q U Æ S T I O IV.

Verumtamen circa tempus adminiſtrandæ Unctionis ſacræ alia inſurgit quæſtio paullo difficilior: *an ſcilicet præmittenda ſit, vel poſtponenda Viatico.* Neque enim negari poteſt communioſiorem olim fuiſſe diſciplinam, ut infirmi prius Oleo ſancto inungerentur, & poſtea Euchariftiam ſuſciperent; uti demonſtrarunt Launojus Obſervat. 8. pag. 608. Martene lib. 1. cap. 7. art. 2. num. 4. Van Eſpen in Jus Canonicum p. 2. tit. 8. cap. 2. & p. 4. cap. 3. §. 5. quibus juniores Theologi aſſentiuntur. Opinio autem noſtra hæc eſt, primum, antiquam illam diſciplinam revera obtinuiſſe: deinde non fuiſſe omnino communem atque univerſalem: inſuper non eſſe illos redarguendos, qui rationabili aliqua cauſa permoti Viatico præmittunt Unctionem; ac tandem optime ſe illos gerere, qui juxta Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem prius communionem dant infirmis, poſtea ſacramentum Unctionis ultimæ. Aliquando igitur Unctionem ſacram præmiſſam fuiſſe Viatico, demonſtratur ex cap. *ab infirmis*, xxvi. q. 7. deprompto ex Pœnitentiali Theodori, quod conſcriptum dicitur circa annum Dom. 680. ubi legitur, *Sacra unctioſe olei inuncti, ſecundum ſtatuta ſanctorum Patrum, communionem Viatici reficiantur.* Ex libro Pontificali Bibliothecæ Tillianæ, ex libro 7. Capitular. Caroli Magni cap. 132. atque ex Concilio Aquisgranenſi an. 836. can. 5. in quibus locis infirmi prius ſacro liniendi oleo, deinde Viatico reficiendi dicuntur. Idem demonſtratur innumeris exemplis virorum clariſſimorum, quos legimus ante perceptam communionem fuiſſe oleo ſancto delibutos; prout litteris conſignavit Auctor vitæ Caroli Magni ad an. 814. Remberti Bremenſis Epifcopi an. 888. Guilelmi Archiepiſcopi Bituricenſis, qui deceſſit ſedente Innocentio III. circa finem ſæculi duodecimi, S. Malachiæ vita functi an. 1148. aliorumque apud Launojum citato in loco. Confirmatur hoc idem libris illis Ritualibus, in quibus ordo inungendi infirmos præcedit ordinem adminiſtrandi viaticum: inter quos Rituales laudantur typis editi Conſtantiensis an. 1494. Rothomagenſis an. 1544. Andegavenſis an. 1580. aliique, in recentioribus tamen editionibus immutati. Demum priſtinam illam conſuetudinem comprobant conſtitutiones veterum monachorum, quos Viatico Unctionem ſacram præmiſſiſſe conſtat ex ſtatutis Cluniacenſibus Hugonis, qui floruit circa annum 1080. ex libro de Officiis Eccleſ. ſecundum Ordinem Cifterciensẽ cap. 93. atque ex libro 2. Regularum Petri de Honelli cap. 22.

Ceterum conſuetudinem illam non fuiſſe

prorsus universalem probatur primo ex antiquissimo Ms. Pontificalis Romani, quod asseratur in Florentina Bibliotheca PP. Minorum Conventualium S. Crucis, in quo ut testatur Mabillon in Itinere Italico pag. 164. Viaticum præmittitur Unctioni infirmorum. Insuper demonstratur consuetudine Romanæ Ecclesiæ, cujus initia, cum adscribere illam non possumus Ritualibus recentioribus, sunt referenda inter majorum institutiones. Præterea confirmatur sermone S. Cæsarii in Appendice Augustinensium num. 265. in quo legitur: *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui egrotat accipiat, & inde corpusculum ungat.* Idem ulterius eruitur ex Capitularibus Haac Lingonensis, cognomento Boni, & Herardi Turonensis, qui ambo anno 859. Tullensi Synodo interfuerunt; in quibus legitur: *In infirmitate positi absque dilatione reconcilientur, & Viaticum viventes accipiant, & benedictione sacri olei non careant.*

Ex diversa hac disciplina colligitur assertio- nis nostræ pars tertia, illos scilicet violatæ Ecclesiasticæ disciplinæ minime reos futuros esse, qui humiliter peterent a Parocho Unctionem extremam ante Corporis Christi Viaticum, sive ut a peccatorum reliquiis purgati Eucharistiam majori dispositione susciperent, sive pia aliqua alia causa permoti, dummodo Ecclesiæ, in qua degunt, nullatenus consuetudinem reproba- rent, & Pastoris sui nutibus consiliisque acquiescerent. Atque id magis confirmo ex Rituali Parisiensi edito an. 1504. in quo legitur: *Nec est magna vis de ordine: si enim infirmus prius petat sacramentum Eucharistiæ, quam extremam Unctionem, sibi prius confessione facta peccati, ministretur.* Igitur juxta librum hunc Rituale prius conferenda esset extrema Unctio, si infirmus prius illam peteret. Ad hæc Zegerus Van. Espen prælaudata p. 4. cap. 3. §. 5. ubi pertractat de Capitularium utilitate, postquam egit de veteri, & communiori disciplina, produxitque caput 132. libri septimi Capitularium, inquit: *De hac disciplina optime instructi duo hujus Academiæ (Lovanensis) Theologi, & Augustiniana Familia non exigua ornameta, Christianus Lupus, & Franciscus Barvacques, sacro Oleo inungi ante Viaticum petierunt, & obtinuerunt. Quis eorum votum & desiderium hic culpabit, nisi qui neglecta veterum monumentorum lectione, pristina, & veneranda Patrum disciplinæ perfectam scientiam non habet?*

Attamen communiter commendanda & servanda est consuetudo, quæ Unctioni extremæ præmittit Viaticum. Primum quia nil magis congruum est, quam vigentem Ecclesiæ disci-

plinam servare. Deinde quia sicut prior illa; ita posterior consuetudo momentis suis est innixa. Protulit hæc libro 2. de Arte bene moriendi cap. 7. pag. 266. Eminentissimus Bellarminus. Momentum unum est, quod veteres extrema Unctione sperabant sanitatem quoque corporalem, ideoque non differabant illam usque ad illud tempus, quo medicorum judicio desperatur ægroti salus. E contra autem ætate nostra, dum infirmi audiunt sibi Unctionem extremam administrandam esse, censent jam actum de vita sua, eaque de causa ne ægrotos terreant, cognati, vel amici differunt hoc sacramentum, quandiu possunt. Alterum momentum est, quoniam antiqui sacramenta omnia concludebant & quasi consignabant sacramento corporis Domini, unde & nunc qui baptizantur adulti statim confirmatur, & adstantes sacrificio Missæ reficiuntur communione Eucharistica; quod pariter fieri solet in collatione Ordinum, & in solemni administratione sacramenti Matrimonii. Id vero peculiari etiam titulo servabatur in sacra Unctione, propterea quod remittat peccata, ac sit sacramentum pœnitentiæ consummativum, ideoque præmitti possit Eucharistiæ tanquam præparatio & dispositio. At nostro tempore ordo invertitur, quoniam non raro accidit, ut infirmi vel rationis usum amittant, vel aliunde reddantur inhabiles ad sacrosanctam Eucharistiam rite percipiendam. *Melius enim est (concludit Bellarminus) ut inverso ordine sacramenta ista ministrentur ægrotis, quam ut altero, eoque saluberrimo careant.* Unctio enim extrema conferri potest ægrotis etiam in agone positis, & non intelligenti, vel sentienti quid circa se agatur modo tamen in vivis sit: defuncti enim nullius sacramenti capaces sunt. Atque ad hunc modum quæstionem quartam resolvimus.

Q U Æ S T I O V.

Proxima est quæstio, *an extrema Unctio iterari possit.* Fuit enim opinio Gossiridi Abbatis Vindocinensis epist. 19. libri 2. ad Ivonem Carnotensem & ejusdem Ivonis epist. 12. & 250. semel tantum fas esse ægrotos sacro oleo delinire ob duplicem causam: quarum primam petebant ex eo, quod etiam publica pœnitentia una duntaxat vice imponeretur, & extrema Unctio sit quædam pœnitentia publica exeuntium: alteram vero ex quo nunquam repetatur sacramentum Confirmationis, quod ritu quodam consimili, scilicet inunctione, peragitur. At singularis fuit hæc opinio, & labili fundamento subnixa. Quantum enim spectat ad publicam pœnitentiam, tamen- si il-

si illius actio, & reconciliatio canonica semel tantum concederetur; quod tamen in illa sacramenti rationem habebat, idest, peccatorum confessio, & absolutio per claves Ecclesiae, semper iteratum fuit, & saepissime repetitum, ut dixi praecedenti libro cap. xiiii. in *Historia publica poenitentiae*, num. xvii. Nec etiam Confirmationis, & Unctionis extremae eadem est ratio; illa enim imprimit *characterem*, & perpetuum effectum producit. Idcirco autem sacramentum istud non imprimit *characterem*, quoniam institutum est in remedium subsidiumque aegrotantium, non autem, ut in hac Ecclesia, in qua peregrinamur a Domino, fideles a non credentibus, vel a se invicem secernantur, neque ut deputentur ad sacrum aliquod ministerium; prout inquit q. xxx. Supplem. art. 3. & quaest. xxxiiii. art. i. Doctor Angelicus. Qua in re consentiunt Theologi omnes, etiam antiquiores, ut Magister in iv. dist. 23. Guilelmus Antisthodorensis in Summa lib. iv. tract. 7. cap. 2. S. Bonaventura in eadem dist. 23. art. 2. q. 4. ceterique unanimiter.

Quidam affirmarunt posse quidem repeti Unctionem sacram, non tamen intra spatium ejusdem anni. Opinionem hanc cum offendisset A. Lapide apud Durandum lib. i. Rational. divin. officiorum cap. 8. num. 25. & Eckium hom. 56. & 58. de Sacramentis, dum ederet commentaria in Epistolam Jacobi, visus est sibi valide refutare ex quo *extrema Unctio non imprimit characterem*. Sed inutilis est ratio ista, nam si characterem imprimeret, nec transacto jam anno, nec unquam in vita posset sacra Unctio iterari; quod Durandus, & Echius non affirmarunt. Immo Durandus scribit id *apud quosdam legi*, nec refellens, nec approbans. Quod autem hos legatur, apertum est: siquidem Petrus Cantor in Summa cap. 132. ait: *Consuetudo est in Clarevallensium Ordine, quod numquam inungitur aliquis bis in eodem anno*. Extat & in antiquo Ms. Ecclesiae Turonensis Carmen, de quo Martene tom. 2. pag. 104. primae editionis, ibique de extrema Unctione,

Non nisi mense semel tantum communicet aeger.

Hic idem solo non bis unguatur in anno.

Verum nec sententia ista communis fuit, nec firma ratione potest fulciri. Non fuit communis: nam juxta Pontificale S. Prudentii Galindi Episcopi Tricassini, qui floruit nono saeculo, immo & juxta librum Sacramentorum Gregorii a Menardo editum, in eadem infirmitate repetebatur Unctio infirmorum, & simul Viaticum. Non fuit vero innixa rationi validae, quoniam juxta beati Jacobi Epistolam inducendi sunt presbyteri ad fideles ungendos quotiescunque infirmantur; ideoque si postea-

quam convaluerunt, iterum decumbant, iterum quoque sunt inungendi.

Praemissis itaque duabus opinionibus eliminatis, reliquum est, ut dicamus infirmos, si post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus sacramenti subsidio juvandos esse, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint; prout docet cap. 3. Synodus Tridentina. Quod & confirmatur ratione nuper producta, quum extrema Unctio instituta sit in subsidium infirmorum, & sit spiritualis curatio, abhibita per modum curationis corporalis, quae morbis redeuntibus iteratur. In eadem autem infirmitate hoc sacramentum idcirco non repetitur, quoniam de se sufficit ad incommoda illa vitanda, quae affert praesens infirmitas. Neque id recentioris est praxis, quum etiam comprobetur Statutis synodali- bus Danielis Nannetensis, & Stephani Poncherii Parisiensis Antistitis, atque Manualibus Lugdunensi, Cameracensi, Viennensi, Mechliniensi, Lemovicensi, aliisque apud Launojum vol. i. pag. 552. In rituali Romano recte advertitur: iterandam esse Unctionem sacram in eadem infirmitate, si diuturna sit, & infirmus posteaquam convaluerit, rursus incidat in mortis periculum quia in tali casu accidit nova quaedam infirmitas, sive, ut inquit S. Thomas q. 33. art. 2. infirmus patitur *recidivum*. Ac de quinta quaestione satis.

Q U A E S T I O VI.

Sexta & ultima quaestio est, *Quenam dispositiones requirantur in extremam Unctionem suscipientibus?* Sed in hac non est diutius immorandum. Quum enim dictum sit extremam Unctionem esse sacramentum exeuntium, consummativum poenitentiae, spirituales animi curationem, & contra languorem spiritus, contra mortis horrorem, & contra daemonum machinationes singulare adjumentum; consequens est, infirmos ad illud suscipiendum disponendos esse praemissa confessione sacramentali, & si hanc non possint elicere, intimo doloris sensu & contritione vehementi, spe melioris & incommutabilis vitae, atque fide constanti ac firmissima, aliarumque virtutum exercitatione, maxima demum erga sacramentum tanta efficacitate praeditum reverentia.

C A P U T XII.

Quae circa hujus Sacramenti ritus remanent dilucidanda.

VERUM cum in hac dissertatione omne studium ac diligentiam adhibuerim, ut ea etiam, quae spectant ad Unctionis ritum, ad-

formæ varietatem, & ad numerum conditionemque ministrantium producerem, in quibus maxime sacrarum ceremoniarum ratio consistit; quidnam ulterius investigandum est, ut liber iste partibus omnibus numerisque suis constans absolvi possit? Nihil sane aliud, quam Psalmorum Pœnitentialium, aliarumque precum recitatio; & quædam alia non ubique in usum recepta, & quæ in defuetudinem abierunt.

Itaque dum infirmi sacro liniuntur oleo, septem de pœnitentia psalmos cum Litanis, precibusque recitandos esse, præscribunt ritualia quoque recentiora. Hunc ritum commemorant antiquiores consuetudines Cluniacensium lib. 3. cap. 28. omniumque fere Ecclesiarum Manualia; tametsi aliquantulum discrepent circa tempus, quo iidem Psalmi sunt recitandi. Nam in quibusdam Ecclesiis præmittuntur unctioni, in quibusdam aliis unctionem subsequuntur, in pluribus illam comitantur, aut illi etiam interferuntur. In Ecclesia quippe Parisiensi juxta Rituales libros editos an. 1512. 1581. & 1601. septem Psalmi recitari poterant *eundo ad infirmum*; & juxta Rituale Meldense impressum an. 1549. recitari debebant *in domo infirmi* a sacerdote simul & a Clericis ante sacram unctionem: & dum hæc peragebatur a parocho, clerus psalmos alios cantu modulare solebat. In Rituali quoque Ecclesiæ Ambianensis, quod prodiit anno 1541. psalmi pœnitentiales ante unctionem, & psalmi alii sex postea recitandi præscribuntur. In Sueffionensi Ecclesia, juxta Ritualement librum evulgatum an. 1535. psalmi pœnitentiales & litanie recitantur *postquam unctus est infirmus*. At Ritualement Romanum, cui consentiunt Sacramentale Ecclesiæ Ferrariensis, Mimatensis, Claromontensis, aliaque plurima, jubet, ut unctio fiat dum psalmi pœnitentiales dicuntur: & quædam, ut dixi, mandant ut psalmi unctionibus interferantur; quæ consuetudo invaluit olim in Ecclesia Narbonensi, Tolosana, Massiliensi, & Aquensi. Exhibuit harum Ecclesiarum Rituales libros Launojus cap. 4. pag. 587. ac Martenius lib. 1. cap. 7. art. 4. Parum ab his discrepat Ritus Græcorum, apud quos cum unctio a septem sacerdotibus fiat, unusquisque inunctionem suam perficit alicujus psalmi, aliarumque precum interpositione. Vide Euchologium Goarii pag. 408.

Vides hinc nullam fere adinveniri Ecclesiam, quæ in unctione infirmorum non jubeat, aut saltem moneat, ne si tempus suppetat, pœnitentiales psalmi omittantur: quod mea quidem sententia constitutum est rectissime, ac saluberrime. Enimvero, ut sæpe diximus, hoc Sacramentum speciem quamdam præfert publi-

cæ pœnitentiæ. Deinde *non modo pœnitentiæ, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est a Patribus*, prout inquit sess. xiv. in doctrina de hoc Sacramento Tridentinum Concilium: ideoque illius administratio postulat cordis contritionem, atque detestationem peccati maximam; quam psalmi pœnitentiales flexis genibus & devote a circumstantibus recitati facile in ægrotantium animis, divina gratia cooperante, excitabunt. Nos præterea admonet Augustini Parentis nostri mors pretiosissima, nemini, quantumvis justo, absque pœnitentia exeundum esse de corpore: unde scripsit in ejus Vita cap. 31. sanctus Possidius: *Dicere autem nobis inter familiaria colloquia consueverat, post perceptum baptismum, etiam laudatos Christianos, & Sacerdotes absque digna & competentis pœnitentia exire de corpore non debere. Quod & ipse fecit ultima, qua defunctus est, ægritudine: nam sibi jusserat psalmos Davidicos, qui sunt paucissimi de pœnitentia, scribi, ipsosque quaterniones jacens in lecto contra parietem (*) positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & jugiter, ac ubertim flebat. Dixi autem, si tempus suppetat: nam si infirmus in extremis labore, psalmi prætermitti debent, ne quod pertinet duntaxat ad ritum, impediatur id, quod est de Sacramenti substantia; ideoque extat in antiquis Codicibus regula illa.*

Si trahit ungendum dolor extremus, sine psalmis

Hunc ungas citius, ut non moriatur inunctus.

In pœnitentiæ argumentum consueverunt majores nostri cinerem quoque & cilicium ægrotis imponere ante unctionem sacram, vel eos jam inunctos e lecto tractos super cilicium cineribus conspersum distendere. In Manuali Ancienensi edito an. 1527. & Noviomenensi an. 1560. præcipitur, ut infirmus ante peractam unctionem cilicium induat; atque in Lugdunensi an. 1555. & Rothomagenensi an. 1586. ut supra pectus decumbentis crux ex cineribus conspersis formetur. Impositam consimili ratione publicam pœnitentiam dixi super libro cap. 13. num. 4. ubi vero peractæ erant sacræ infirmorum unctiones, in distento super terram sagulo, ac cinere superposito iidem infirmi collocabantur. Didicimus consuetudinem hanc primum ex Ritualibus libris, inter quos laudatur ab Eruditis viris perantiquum Pontificale asservatum apud FF. Prædicatores Parisienses, ex editis vero Sacerdotale Venetum typis cussum an. 1555. deinde ex institutis antiquorum Monachorum; in *Consuetudinibus* quippe Cluniacensium Hugo-

(*) Cod. Vatic. *posito*.

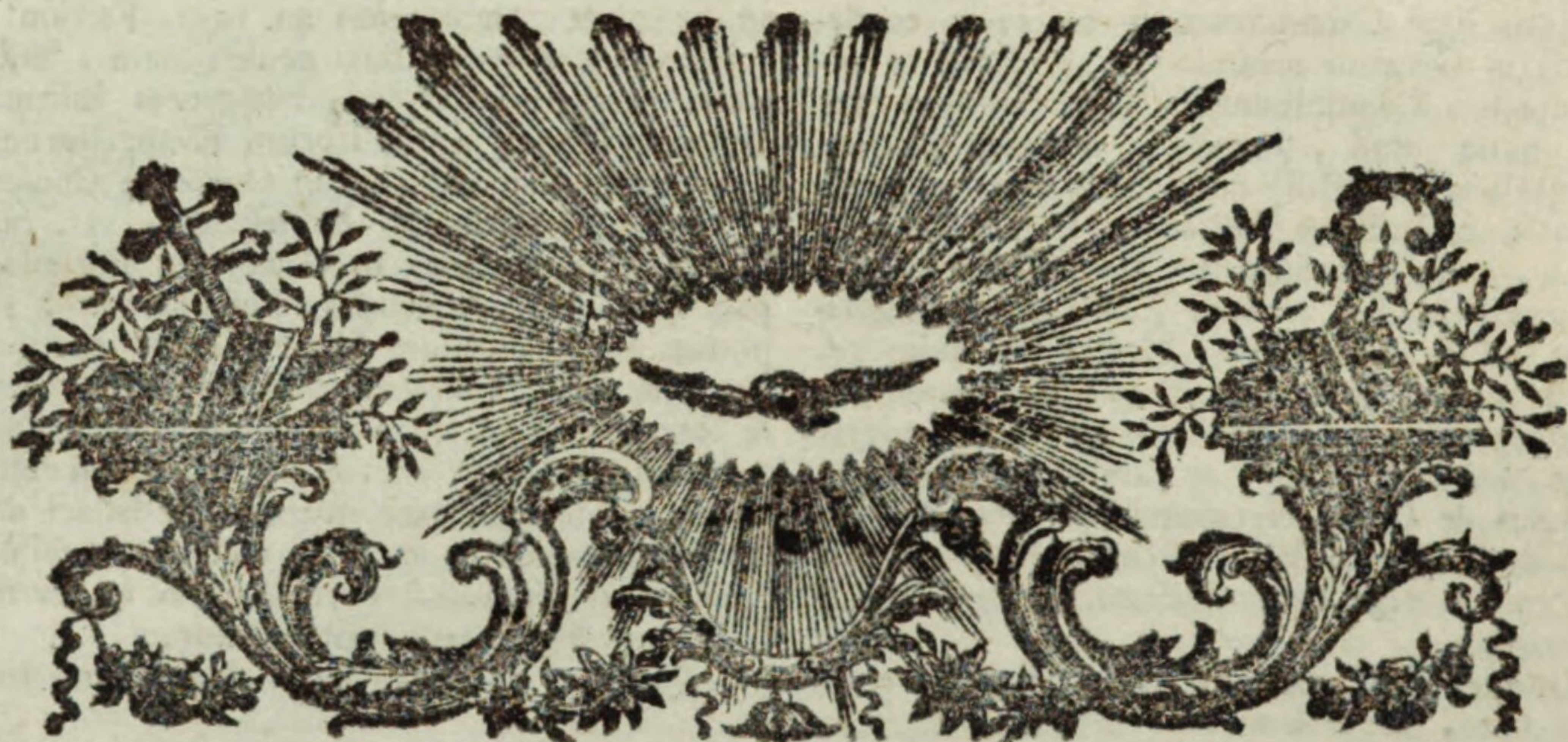
gonis cap. 26. & Udalrici lib. 3. cap. 29. in Statutis item Carthusianorum an. 1259. confirmatis in Generali capitulo n. 47. atque in antiquioribus Constitutionibus Cisterciensium cap. 94. pium istud, humile, ac triste officium præscribitur. Tali decumbens sago animam efflavit sanctissimus Episcopus Turonensis Martinus, cujus, ut Sulpitius Severus narrat, fuit memorabile illud efflatum, *Non decet Christianum nisi in cinere mori*. Neque soli hujus generis viri, Monachi scilicet, Sacerdotes, & Episcopi in cinere & cilicio ex hac vita migrabant, sed laici etiam, ac summi principes: ut legimus de Odilia Herimanni, & Mathildis filia, de Ludovico VI. Galliarum Rege, & Ludovico IX. rege item Galliarum inter Sanctos adscripto,

Insuper apud majores nostros in more positum fuit, ut infirmi ante sacram unctionem recitarent *Symbolum Apostolicum*, prout colligi

potest ex Manuali Sueffionensis Ecclesiæ edito an. 1530. & Ambianensis an. 1541. Factum id puto ad Christianæ fidei confessionem: hujus gratia presbyteri Græci inungentes infirmos imponunt illorum capiti librum Evangeliorum, prout adnotarunt Allatius in Opere de Consensu Occid. & Oriental. Eccles. lib. 111. cap. 16. num. 15. Goarius in Græcorum Eucholog. pag. 427. atque Alphonsus Toftatus quæst. 34. præfat. in Evangelium Matthæi. His commonebantur ægroti, ut pœnitentia, gemitu, fide, & sacramentorum adminiculo reliquias omnes peccatorum abstergerent, & ne fugientem voluptatem, vitamque hanc miserrimam fallaci desiderio repeterent, experti tandem in seipsis quod agebat Venantius Fortunatus lib. vi. carm. 6. & quotidianus confirmat eventus.

Quidquid habet mundus, fugitivo tramite transit.

Atque hæc de Extrema Unctione.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRICESIMUS SEXTUS,

In quo agitur de Mysteriis, quibus Clerici initiantur ad divina ministeria obeunda, de sacris nimirum ORDINATIONIBUS.

QUINQUE Sacramentis expositis, quæ pro omnibus Christifidelibus instituta esse creduntur, duo remanent explicanda, quæ spectant certam hominum conditionem, illorum nempe, qui sese divinis, sacrisque ministeriis addicunt, atque eorum, qui statuunt agere cum legitima uxore individuum vitæ consuetudinem, ORDO, videlicet, ac Matrimonium. Primum istorum hominum genus est, quod *Clericorum* appellant: laicorum alterum, non quidem omnium, sed Ecclesiastico ritu connubia ineuntium. Quoniam de his, & de Sacramento, quo sanctificantur ipsorum nuptiæ, in proximo libro dicturus sum; nunc de sacris Clericorum *Ordinationibus* pertractabo: æquum est enim, ut viri Ecclesiastica munera implentes præferantur iis, qui exercent officia naturæ; & Mysterium tribuens Electis in sortem Domini gratiam & characterem præponatur Sacramento instituto ad conjugium firmiori vinculo, & sanctificationis gratia perficiendum. Nomine autem *Clericorum*, quibus Ecclesiæ servitiis tantummodo vacandum est, atque hujus rei causa Ecclesiastici *Ordinis* confertur dignitas ac potestas, non tantum intelligimus inferiores Ministros, distinctos ab Epi-

scopis, Presbyteris, & Diaconis, qui peculiari quodam titulo constituunt Ecclesiasticam Hierarchiam; quo sensu *Clericos* nominari scimus a Cypriano Saturnum Lectorem, & Optatum Hypodiaconum, a Luciano Martyre Exorcistas, & universim a magna Nicæna Synodo canone tertio, a Carthaginensi 111. canone vicesimo primo, ab Epiphanio in sexagesimo octava hæresi, ac subinde a scriptoribus plurimis, initiatos duntaxat minoribus Ordinibus, vel sola Clericali tonsura; verum etiam *Clericos* dicimus omnes, ac singulos, qui aut docendo, aut baptizando, aut Eucharistiam, vel Sacramenta alia conficiendo, gerunt in Ecclesia munera præstantiora. Quam itaque de sacramento Ordinis pauca adversus hæreticos præmissa fuerint, quibus catholicum ejusdem sacramenti dogma proponatur & confirmetur, per universos Clericorum gradus discurrem, ubique ex mea exili penu novi aliquid proferens, & Romanæ Ecclesiæ instituta, disciplinamque collustrans, ea denique summarie subjiciens, quæ præsertim expostulare videtur amplissima hæc, & difficillima sacrarum Ordinationum materia; in qua exornanda, quum attentis horum temporum circumstantiis, necnon præcedentium librorum meorum multitudine, & prolixitate, cohibere de-

debeam calami progressionem, verborumque effluentiam, omitta qualibet alia præfatione, ad instituendam, definiendamque controversiam, quæ in hoc argumento caput est ceterarum, invocato nomine J. C. summi Dei, veri hominis, & sacerdotis in æternum, statim accedo.

CAPUT I.

Demonstratur Ordinem esse proprium Legis Evangelicæ sacramentum.

Quid hoc loco nomine *Ordinis* accipiendum sit, ut quisque sciat de qua re aggrediar differere, initio exponam. Plura igitur Latini scriptores solent hoc vocabulo designare: principio rerum seriem atque dispositionem, unde nihil apud Grammaticos frequentius ea phrasi, *adhibere, instituere, invertere, permutare, abrumper ordinem*; tum varia civium & popularium genera, qualia fuerunt apud Romanos Senatorii, Equestris, & popularis ordinis discrimina, seu, ut Græci dixerent, *τάξεις*, atque hinc ea Latinorum locutio, *conficere, cogere, redigere in ordinem*, solemnes præterea juris formulas; unde illud apud Paulum ceterosque JCC. *extra ordinem sententiam dicere*: officia itidem ac domesticorum munera, quo sensu in 1. *Aeneidum*,

Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo

Cura penus struere & flammis adolere penates;

Senatum insuper, Curiam, & Magistratum; idque non semel apud Augustinum nostrum in Breviario Collationis Carthagenensis, & in Codice Theodosiano frequenter. His vocabuli significationibus accedunt illæ, quas habet ubi de rebus Ecclesiasticis pertractatur. Demonstrat enim primo sacramentorum, rituumque rationem ac methodum, quo sensu leguntur volumina inscripta *Ordo Romanus, Ordo Ethiopum, &c.* coadunationem item hominum sub certis quibusdam institutis vitam agentibus, cuiusmodi sunt familiæ hominum religiosorum. Hierarchiam pariter, sive sacrorum ministrorum, cum dependentia a superiori Antistite, dispositionem, ac principatum, quo sensu *in ordine constituti* dicuntur, qui Ecclesiastica pollent autoritate: eorum rursus, qui sub hac hierarchia comprehenduntur, respectum, atque comparisonem: unde Augustinus Anconitanus, vir instituti nostri omnium virtutum genere ornatur, q. 1. de Ecclesiastica potestate art. 6. ait, alium esse ordinem, quo Clerici ordinantur ad laicos, alium vero ordinem, quo clerici ordinantur ad clericos, ac præsertim ad summum, supremumque Pastorem. Postremo *Ordo* significat sacram, & per antiquam

Berti Theol. Tom. VIII.

Ecclesiæ ceremoniam, qua Episcopi aut impositione manuum, aut signo alio sensibili ad sacra ministeria aliquos deligunt, & initiant: & *Ordo* iste est sacramentum, de quo agere nunc instituimus.

Habent & Græci, servantque, ex Patrum traditione sacramentum istud, quod *χειροτονία*, sive *χειροθεσία*, idest, *manuum impositionem*, appellant: quo etiam vocabulo nunc electionem, nunc initiationem clericalem Græcorum scripta designant. Nam qui alios olim deligebant seu ad Ecclesiastica, seu ad profana munia faciebant id *αἰσούτες καὶ τεύοντες τὰς χεῖρας*, *manus extendentes atque attolentes*, ferendi suffragii gratia; manuumque pariter extensione Antistites ab Ecclesiæ incunabulis sacros templi ministros ad hæc usque tempora initiaverunt. Quare Græci *χειροτονίας* nomen interdum ad significandam electionem Episcoporum, factam conventu & suffragio cleri, ut apparet ex iv. Nîeno canone, atque ex Antiocheno xix. frequentius vero sacrum illum ritum, quo vel sacerdotio, vel alio ministerio ad sacerdotium directo, aliquis inauguratur. At de *χειροτονίας* vocabulo plura Arcudius libro vi. Concord. cap. 1. & Morinus de sacris Ordinatis p. 3. Exercit. 1. cap. 2. Utuntur etiam Græco vocabulo *χρίσας*, idest, *unctionis*, apud Patres agentes de sacerdotum initiationibus frequentissimo: Cumque Græci nullam aliam sacrarum Ordinationum materiam agnoscant præter manuum impositionem; Simeon Thessalonicensis in suo de septem Ecclesiæ sacramentis opusculo, aliique recentiores e Græcia scriptores contendunt non ob inunctionem aliquam physicam *χρίσας* dici, sed ob mysticam & spiritualem. Verum id non ad præsens caput, sed ad illud, in quo agatur de *Ordinum materia*, spectare videtur. Quod itaque ad vocabula pertinet, explicatum est satis.

Acceptus *Ordo* posteriori sensu, in quantum sacramentum est, communi hac definitione circumscribitur: *Ordo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato*: quam definitionem traditam a Magistro dist. 24. libri iv. Sentent. tum S. Thomas q. 34. Supplem. art. 2. tum alii e schola Theologi plenius calculis probavere. In illa enim, inquit, adest *signaculi* expressio, genus scilicet, & ratio communis singulis sacramentis; atque id, quo *Ordo* a sacramentis aliis secernitur, nempe *potestatis spiritualis traditio*. Hæc vero potestas dicitur *spiritualis*, quoniam pertinet ad ministerium aliquod sacrum obeundum, & longe differt ab illa gratiæ inspiratione, quæ hujus, aliquorumque sacramentorumque ope confertur. Materiam vero; inquit, huiusmodi definitio non exprimit, propterea quod in singulis *Ordinibus* diver-

sa est. Et hæc quidem unanimi sensu, iisdemque fere verbis universi scholastici. Elegantius ac plenius definitionem ipsam tradiderunt Tridentini PP. sess. xxiii. ex cuius capite primo ac secundo Sylvius in præcitatum Supplementi articulum hanc eruit: *Ordo est sacramentum novæ legis a Salvatore nostro institutum, quo traditur potestas consecrandi, offerendi, ac ministrandi corpus & sanguinem ejus, necnon sacerdotio ex officio deservendi*. Recte autem & commodo *Ordinis* nomen huic sacramentovideatur impositum; quoniam in Ecclesiastico ministerio multi sunt gradus, & variæ functiones, omniaque certa ratione distributa sunt, & collocata, ut p. 2. cap. 7. num. 9. ait editus iussu S. Pii V. Catechismus.

His de more permixtis, nequaquam nobis in ea quæstione immorandum est, an extet in Ecclesia sacer *Ordo*. Quamquam enim hæreticorum permulti laicos simul clericosque confundant; omnibusque, etiam scæminis, munia Ecclesiastica attribuant, quod omnes fideles idoneos existiment ad ministerium verbi, fidemque excitandam; fatentur tamen ad illa munia quemlibet deligendum, aut consensione laicorum, aut presbyterorum delegatione, ne perturbata sint omnia, ac permixta; ideoque habent & ipsi ministros suos, necnon Episcopos ac Pastores. A nobis ergo in hoc diffident: alii quidem quod indiscriminatim omnibus munia Ecclesiæ committant, quod refutavimus libro xxx. cap. 13. & libro xxxiii. cap. item 13. ubi ostendimus non eadem potestate in Ecclesia laicos clericosque polere: alii quod inaugurationem sacrorum ministeriorum unicuique concedant, idque refutabitur ubi occurret sermo de hujus sacramenti ministro; alii quod, etsi admittant ministro electos impositione manuum presbyterorum, negant tamen inaugurationem istam, sive electionem fieri gratiæ signaculo, & proprio legis Evangelicæ sacramento. Cum his itaque hac prima velitatione manus sunt conferendæ, & literarium ineundum certamen,

Adversariorum duces hi sunt. Lutherus in libro de Captiv. Babylonica negat pertinacissime *Ordinem* inter sacramenta esse connumerandum: at in tract. de Missa privata denegare non est ausus servari in Ecclesia Romana ex vetustissima consuetudine *Pastorum Ordinationes*. Melancthon in locis communibus an. 1523, pro cubg Argentorati in sacros Ordines & ipse insiliit; at in posterioribus ejusdem Operis editionibus, necnon in Apologia art. 13. Confess. Augustanæ hoc sacramentum recepit. Abjecerunt illud hujus farinae alii, non tantum Chemnitius, & Illyricus, commemorati in lib. de Sacram. Ord. ab eruditissimo Bellarmino; sed etiam David Chytræus in commentario ad cap.

29. Exodi, Lutherani omnes in colloquio Altenburgensi, Confessio Helvetica cap. 19. omnesque alii, qui duo tantum sacramenta agnovere, Baptismum, & Eucharistiam. At in Confessione exhibita Carolo V. in Augustanis Comitibus art. 14. *Ordinem Ecclesiasticum professi sunt*, sed caute addidere illam tantum rationem, *Quod nemo debeat in Ecclesia publice docere, nisi rite vocatus*, ne hæretica dogmata alia subvertent. Nam cum sacrificium Eucharistiam de medio tollant, neque aliam potestatem in Ecclesia agnoscant, quam *docendi, prædicandi, & ministrandi sacramenta*, ut constat ex eadem Confessione in *Articulis mutatis* n. 7. parum propriæ causæ consulissent tribuendo sacramento *Ordinis*, aut potestatem consecrandi, aut characterem, ut gratiæ efficacitatem, a se etiam baptismi, & Eucharistiæ denegatam. Ceterum ea in Confessione *Ordinis* sacramentum non respuunt, eo saltem sensu, quo admittitur sacramentum ab his, qui negant gratiæ efficiens signaculum, & soli fidei justitiam imputant. Quo nomine Confessionistis plausit plurimum in sua *Consultatione* Cassander, eoque fatente, illustris Eckius nihil aliud ad concordiam ineundam a Lutheranis in hoc articulo desiderabat, quam ut docendi ministro, cujus gratia confertur *Ordo*, adjungeretur insuper *consecrandi potestas*; atque idem habetur in libro ad compositionem proposito, de quo ipse Cassander cap. 14. laudatæ *Consultationis* iussu Ferdinandi I. & Maximiliani II. coscriptæ, Calvinus etiam Ecclesiasticorum ritum sacrificii Missæ, & efficaciam sacramentorum insensus hostis, plura adversus Catholicos partim inimice, partim sacrilege evomit, puta, dum in iv. Instit. cap. 19. minores Ordines vocat *sacramentula*, ait ex turba illa minorum pullulasse subdiaconatum, scribit impositione manuum mysteriorum dispensatores, non *victimarios* inaugurari, characterem, ritumque unctionis deridet, aliaque ceteris novantibus communia confarcinat, quæ in qualem scopum collinent, jam diximus. At *Ordinem* sacramentum esse eo loci hæresiarca fatetur, & se excusans quod hoc idem alibi non tradiderit, n. 28. inquit: *Quantum ad veri presbyterii munus attinet, quod ore Christi nobis est commendatum, libenter eo loco habeo; illic enim ceremonia est, primum ex scripturis sumpta, deinde quam non esse inanem nec supervacaneam, sed fidele spiritualis gratiæ symbolum, testatur Paulus. Quod autem in numero non posui, eo factum est, quod non ordinarium, nec commune est apud omnes fideles, sed ad certam functionem specialis ritus*. Similia Calvinus scripserat cap. 14. num. 20. ejusdem libri. Non inutile erit hanc hæreticorum inter se dissensionem advertere, quam adversus illos iterum urgebimus in di-

dispositione argumentorum, quibus proximam thesim curabimus corroborare.

PROP. Ordo, quo sacri ministri initiantur, est verum propriumque legis Evangelicæ sacramentum.

Id evincitur sacrarum litterarum auctoritate, traditione Patrum, constanti definitione universalis Ecclesiæ, fidelium omnium consensu, ipsorum hæreticorum confessione, atque demum comparatione Ecclesiæ Christi cum aliarum Religionum consuetudinibus. Primum momentum hujus generis est. Dari in Ecclesia Christi quosdam ministros a ceteris credentibus segregatos, atque ad sacra munia obeunda delectos, ex novo testamento evidentissimum est: in Actibus enim Apostolicis cap. vi. legimus diaconos ante pedes Apostolorum constitutos fuisse peculiari muneri destinatos, & cap. xiv. a Paulo & Barnaba constitutos fuisse presbyteros per universas Ecclesias. Apostolus item scribens ad Ephesios cap. 4. ait quosdam a Christo Domino selectos fuisse ad consummationem sanctorum in opus ministerii; Tito cap. 1. mandat ut presbyteros per civitates constituat: Timotheum in utraque Epistola monet, ut in hujusmodi electionibus caute, prudenterque se gerat; atque ad Hebræos scribens cap. 5. affirmat eos, qui sacrificia immolant, ex hominibus assumi, nec aliquem debere sibi honorem hunc arrogare, nisi vocetur, tamquam Aaron, a Deo. Non opus est, ut testimonia Apostoli, quantum ad sacrorum ministrorum inaugurationem attinet, expressissima, exscribantur & proferantur. Atqui talis inauguratio, aliquorum saltem ministrorum,) nolumus enim de numero *Ordinum* in hoc capite disceptare) facta est, & fit modo, per verum, proprium & legitimum sacramentum. Idem itaque sacramentum demonstratur sanctarum litterarum auctoritate. Minorem probo; primum quippe habemus his in locis, sacram ceremoniam, sensibile signum ritumque externum, idest, χειροτονίαν supra explicatam, manuumque impositionem: nam Act. vi. 6. Apostoli electis septem diaconis, & coram se constitutis, προσευξάμενοι ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας, orantes imposuerunt manus: factum idem presbyteris a Paulo & a Barnaba electis cap. xiv. 22. ubi quod in Latina legitur, Et cum constituisent illis per singulas Ecclesiam presbyteros, ita exhibet Græca lectio χειροτονήσαντες δὲ αὐτοὺς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, aperte ipsam χειροτονίαν exprimens. Haud alio ritu ordinatus Timotheus, de quo Paulus Epist. 1. cap. iv. 14. ait donatam fuisse gratiam cum impositione manuum presbyteri, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτέρου; & Epist. 2. cap. 1. 6. cum impositione manuum ejusdem Pauli; διὰ τοῦ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. De externo itaque ritu in Ordina-

tione Apostolorum quoque ætate usurpato nefas est hæsitare. Deinde eodem ritu, eademque manuum impositione gratiam fuisse collatam aperte Apostolus ipse testatus est, Timotheum commonefacio, ut gratiam sacra illa ceremonia receptam custodiret, excitare, ac minime otiosam redderet, scribens priori loco, *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyteri*, Μὴ ἀπέλειπῃς ἐν σοὶ χάρισμα, διὰ προφητείας &c. in altero autem, *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ in te est per impositionem manuum mearum*, ἀναμνήσκω σε ἀναζωοποιεῖν τὸ χάρισμα τὸ θεοῦ, &c. Habemus denique in sacris litteris initiationes illas gratiæ effectrices Deo instituyente fuisse perfectas, tum quia legimus Apostolos, ceterosque ministros constitutos a Domino, in Actibus Apostolicis xx. 28. in 1. ad Corinth. xii. 28. & ad Gal. iv. 11. tum etiam, quia Dominus iisdem Apostolis tradidit potestatem remittendi peccata, Eucharistiam conficiendi, sacra mysteria dispensandi, regendi Ecclesiam, eique rectores & administratos perficiendi, & deligendi, Joan. xx. 22. Matth. xxviii. 19. ad Corinth. 1. xi. 24. xii. 28. &c. Manifeste itaque habemus in novo Testamento tria illa, quæ hæreticorum consensu sufficiunt ad sacramentum constituendum, sacram nempe ceremoniam, gratiæ signaculum, atque Domini mandatum & institutionem; ideoque clericorum *Ordinatio* est vetum, propriumque nominis sacramentum.

Idem traditio Patrum confirmat. Certissimum quippe est, nec ab ipsis hæreticis revocatur in dubium, sacros ministros, Episcopos præsertim presbyteros, & diaconos a plebe sejunctos, commemorari in Epistolis Ignatianis ad Trallianos & ad Smyrnenes, in Justinii Apologiis, in canonibus Apostolicis, iis etiam qui ex antiquorum synodorum collatione habent exploratissimam auctoritatem, ut mittam Clementis, Dionysii, aliorumque monumenta, de quibus criticorum variant judicia. Loqui autem Patres de constitutis in Ecclesiastico Ordine per initiationes ad sacramenti dignitatem evectas, tum Græci docent. tum Latini; quorum nonnullos nunc proferam. Nazianzenus Orat. in baptisma Christi pag. 801. ait virtute consecrationis & benedictionis sacerdotes plurimum condecorari, & non tantum officio ac munere, verum etiam interiori *charactere*, atque Spiritus sancti unctione a laicis secerni. Eadem inquit, *verbi potestas etiam sacerdotum augustam & honorandam facit, novitate benedictionis a communitate vulgi separatum*: ἡ αὐτὴ δὲ τῷ λόγῳ δύναμις καὶ τῷ ἱερῷ ποιεῖ σέμνον καὶ ἥμιον τῇ κοινότητι τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς τὸς πολλὰς κοινότητας χαρίζομενος Subjicitque eundem sacerdotem, quatu-

vis exteriori vultu non immutatum, *quadam tamen invisibili vi, & inaspedabili gratia interiori animam gerere in meliorem transformatum, ἀόρατον πν' δυνάμει καὶ χάριτι πν' αἰόρατον* ψυχὴν μεταμρφώδεις πρὸς τὸ βέτηνον. En ergo manifestus in Ordine gratiæ ac spiritualis potestatis effectus. Sanctus item Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio n. 4. Ipse: inquit, *Paracletus ministerium illud disposuit: αὐτὸς ὁ παράκλητος ταυτὴν διετάξατο τὴν ἀκολουθίαν*: eodemque ministerio fugentes digniores esse demonstrat levitarum; veterumque sacerdotum ordinibus, quod *gratia Spiritus sancti ornati sint, & ad tantum imperium evecti, quod animam attingat, celosque transcendat*. Vide novissimæ edit. tom. 1. pag. 382. Ipsemet in Oratione, in qua demonstrat *quod Christus sit Deus*, eodem Volumine pag. 511. commemorat sacros ritus adhibitos in sacerdotum Ordinationibus, *ἐν τοῖς τῶν ἱερέων χειροτονίαις*: tomo altero de Resurrectione pertractans pag. 436. affirmat Ordinis mysterium talis esse generis, ut sine descensu Spiritus sancti, (cujus virtute regeneramus baptisate, confertur sanctitas & justitia, & corpus & sanguis mysticus fiunt) ordinationes sacrorum ministrorum fieri non valeant, *ἐκ αὐτῆς ἱερέας ἐσχήκαμεν. ἰδὲ γὰρ πάντας δυνάμει καὶ χάριτι αὐτοῦ ἐκείνου πᾶς ἐπιφοίτησεν γινέσθαι* Neque (sine speciali divini Spiritus munere) Sacerdotes habuissemus, neque possibile foret horum Ordinationes sine tali descensu fieri. Gratiam denique Ordinatione collatam describit in Epistolam 1. ad Timotheum, ut dicam postea.

Ne Latinos præteream, tertullianus de Præscript. cap. 40. demonstrat diabolum divina sacramenta in idolorum mysteriis æmulari, fingens, & de lavacro expiationem promittens, signans in fronte milites suos, celebrans panis oblationes, & Pontifices etiam constituens: quod & adnotavimus lib. xxx. cap. 5. Quemadmodum ergo baptismum & Eucharistiam, ita Confirmationem, Ordinem, & sacramenta alia cognovit, ut Jacobus Pamelius adnotat. 239; erudite demonstrat. Accedunt quæ lib. de Resurrect. cap. 8. ait de impositione manuum, qua sacros Ordines designasse censet 3. Volumine Omniloquii pag. 282. Carolus Moreau. De exhortat. etiam castitatis cap. 7. monogamiam laicorum commendat comparatione sacerdotum, a ministerio quod hi exercent sacra ordinatione initiati argumenta deducens ad sacrificia orationum & laudum, quæ etiam laici immolant; communi proinde sensu in 1. Epistola Petri, & in Apocalypsi Joannis & ipsi appellati *sacerdotes*, quemadmodum dixi hujus Volum. pag. 96. eripiens hæreticis argumentum, quod adversum nos ex hoc eodem loco deprimunt. S. Cyprianus Ordinationem, ut ipse appellat, clericum

epist. 31. & 66. & quidem ad divina ministeria, ab Episcopis, & cum collatione spiritualis potestatis factam commemorat, quemadmodum & sacrificium Christianum ab initiatis solummodo oblatum, epist. 37. ac 63. in libro de Lapsis, & aliis in locis: quorum nonnulla produximus xxxi. libro cap. 19. pertractantes de Missa. At præstantissimus Augustinus, nomen etiam hæreticis venerandum, tam expresse sacrarum Ordinationum sacramentum litteris commendavit, ut nihil possit desiderari luculentius. Scribens enim de Bono conjugali cap. 24. n. 32. memorat Ordinationem cleri: ait permanere in ordinatis sacramentum Ordinationis. & clericum, etiam si ab officio removeatur, non carere sacramento Domini semel imposito: confutans epistolam Parmeniani lib. 2. cap. 13. num. 28. asserit tam baptismum, quam Ordinem in hæretico & apostata permanere, *Utrum enim, inquit, sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur: ideoque in Catholica utrumque non licet iterari*: addit, si id fieret, maximam illatum iri sacramento injuriam: idem repetit proximo n. 30. hoc validissimo argumento Donatistas exagitans; *Si enim utrumque sacramentum est, Baptismus & Ordo, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri sacramento injuria facienda est*. Eodem pacto Donatistas vellicat lib. 1. de Baptis. cap. 1. num. 2. Quibus in locis & Ordinationem dicit sacramentum, & affirmat de hac re neminem catholicorum dubitare, & Ordinem æquiparat baptismati, & utriusque sacramenti agnoscit persistentiam, seu *characterem*. Sacerdotes quoque proprie dictos, & sacramento inauguratos, atque a fidelibus laicis destitutos agnoscit Augustinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 21. lib. 2. adversus Petilianum num. 243. De hæresibus num. 27. aliisque in locis bene multis. Consentiant Augustino Africani omnes Episcopi in litteris ad Marcellinum, ab eodem Augustino productis in libro de Gestis cum Emerito Donatista num. 5. ubi de Cæciliani ordinatione loquuntur, spondentque se *ordinatos* a Donatistis recepturos, modo redeant ad unitatem. S. Paulinus Poemate xv. sive Natali iv. S. Felicis, hujus, & Quinti ordinationem, servatum in ea tempus, & Ordinis dignitatem ac munia ita recenset:

*Sed ut hoc quoque palmam
Justitia ferret, meritum sublime quieto
Corde premens velut indignus, non audeo
honore
Crescere, testaturque seni mage debita
Quinto,
Quod prior ille gradum socii meruisset
honoris*

Pres-

Presbyter: hæc septem distabat summa diebus, &c.

Leo Magnus Epistola ad universos Episcopos Cæsariensis in Mauritania provinciæ num. 87. & in editione Quesnelliana num. 1. demonstrat nulli ante ætatem maturitatis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ tribuendum esse sacerdotalem honorem, allatis verbis Apostoli in 1. ad Timotheum v. 22. *Minus cito nemini imposueris, &c.* extantque etiam Leonis verba cap. *Quid est manus*, Dist. 78. num. 3. Eadem epist. cap. 5. sanctus Leo laicos a Clericis secernit; Maximi, Aggari, Tyberiani paullo post ordinationes recenset, & tota Epistola docet ordinationes fieri ad sacras administrationes obeundas: epist. 2. ad Rusticum, alias 92. num. 2. ait locari aliquos in Presbyterali aut Diaconii gradu consecratione: pluraque in aliis Epistolis habet lectu dignissima ad ordinationum ministros, tempora, interstitia, eligendorumque conditione spectantia, suisque in locis afferenda. Denique Magnus Gregorius (nam quosdam alios proferam paullo infra referens hæreticorum sophismata) ordinationum quæ sunt manuum Episcopi impositione, meminit epist. 34. lib. x. minores quoque ordines vocat sacros lib. 2. Dialogorum cap. 16. quoniam iis clerici ritu sacramentali initiantur, ut in notis tom. 2. pag. 240. observarunt Benedictini editores; atque in Epistola 46. secundi libri ad Joannem Episcopum Ravennatensem, demonstrat ordinationem iterari non posse eodem argumento, quo Augustinus perculit Donatistas, inquiens: *Sicut baptizatus semel iterum baptizari non debet: ita qui consecratus est semel, in eodem iterum Ordine consecrari non valet.* Quod, ut dixi, est perspicua expressio characteris sacramentalis. Ex his vero sanctorum Patrum testimoniis eruitur consequens ratiocinatio. Ritus in Ecclesia a priori origine continuo servatus, ut ministri altaris mystica initiatione eligantur, habet sacramenti proprietatem, si per illum discreti sint a plebe fidelium, spirituali potestate donati, peculiari intimoque Spiritus sancti charismate inuncti, singulari gratia innovati, & signati etiam indelebili nota, seu characterem. Atqui, si Patrum scripta pervoluntur, hæc omnia in ordinatione clericorum inveniuntur. Igitur ordinatio clericorum, juxta scripta & documenta Patrum, habet sacramenti proprietatem.

Accedunt in veritatis confirmationem definitiones Ecclesiæ. Per multa enim Concilia simoniacas ordinationes tanquam illicitas condemnarunt, quod in his pretio darentur sacramenta, & venalia fierent Instrumenta gratiarum. Ita an. 451. Synodus Chalcedonensis iussit can. 2. ut de gradu dejiciantur Episcopi, qui propter

pecunias ordinationem fecerint, & non venalem gratiam in venditionem deduxerint: ἐπὶ χρημάτων χειροτονίαν ποιῶνται, καὶ εἰς πρᾶσιν κατὰ γὰρ τὴν ἀπαρτοῦ χάριν. Similia habentur in Concilio Bracarensi 111. celebrato an. 1572. sub Svevorum rege Mirone, necnon in Synodis Romæ. Ticini, Remis, & Moguntiae habitis a S. Leone IX. & in aliorum Pontificum statutis. I ter septem sacramenta Ordinem commemoravit in celebri unionis decreto Eugenius IV. idque confirmavit sess. 23. can. 3. sacrosancta Synodus Tridentina hisce verbis. *Si quis dixerit Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse verum & proprium sacramentum a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum Ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei, & sacramentorum, anathema sit.* Ad memoriam autem revocanda sunt, quæ diximus agentes de sacramentis reliquis, imperceptibile omnino esse doctissimos, & pene innumeros Catholicæ Ecclesiæ Episcopos in dogma recenter natum conspiciisse, iisdemque omnes Ecclesias præstasse assensum; atque unanimem omnium sensum esse argumentum certissimum veritatis.

Neque tantum universæ Latinorum Ecclesiæ, sed quotquot per universum orbem diffuse sunt, sacramentum istud recipiunt. De Græcis dubitare nos minime sinunt vulgata Euchologia, & Confessiones Emmanuelis Calecæ, Georgi Protosynceli, Simeonis Thessalonicensis, quos omnia sacramenta, quæ nos credimus, certissima & inconcussa fide profiteri, demonstravimus libro xxx. cap. 5. Adde modo Theodorum Balsamonem, Georgium Pachymeram. & Hieremiam Patriarcham Constantinopolitanum assentes apud Arcudium lib. vi. cap. 1. nullum unquam Græcorum de veritate hujus Sacramenti hæsitasse. De Coptis, & Jacobitis diximus cap. 5. paullo ante citato. De Syriacis vero & Moranitis testem habemus Joannem Darensem de Hierarchia Eccles. cap. 15. Joannem Maro in lib. de divisionibus Sacerdotii, Faustum Naironum in Evoplia, Joannem Marinum de Sacris Ordin. 2. parte: & quod caput est, non ausi sunt hoc Sacramentum negare hæreticorum prævicacissimi. Lutheranorum hac in re variationem, & erumpentem ex invitis pectoribus veritatem adnotavimus Tom. 111. pag. 185. De Melancthone, & Calvino in hoc eodem capite dictum est. Bohemos Episcopis destitutos misisse antistites Romanæ Ecclesiæ clericos initiandos, demonstrat Jacobus Benignus Bossuet in Hist. Variat. lib. xi. pag. 178. Angli pariter, quamvis violaverint ritum ordinationis, nunquam tamen hanc denegarunt. & adhuc habere se Episcopos, & presbyteros jactant, ut demonstrat

idem

idem auctor clarissimus lib. vii. n. 76. Per Saxoniam, & Lunenburgensem provinciam fieri a Lutheranis *Ordinationes* ministrorum cum impositione manuum, & certa verborum formula, demonstrat altera parte Apolog. pag. 199. Lindanus; & Ecclesia quoque Wittembergensis diu *Ordinationem* habuit pro Sacramento, ut Lindanus ipse demonstrat ex Libro Sebastiani Froschelii de Sacerdotio. Valdenses demum, & Hussitas, quos Novatores tanquam patriarchas suos reverentur, inter vera Sacramenta *Ordinationes* sacras adnumerasse constat ex ipsorum Confessione an. 1504. exhibita regi Uladislao, de qua dixi lib. xxxii. cap. 1. aliisque in locis; atque etiam Picardi quatuor Sacramenta, inter quæ sacra *Ordatio*, recipiunt, ut in Conversione sua Protestantibus objicit Joannes Georgius Rat. 35. n. 18. *Ordinationem* itaque sacrorum ministrorum esse ritum sublimi & maxima Sacramenti dignitate a Domino condecoratum, Catholici omnes Latini, Orientales universi, iidemque pervicacissimi hæretici majori ex parte consentiunt, nec aliud fere dogma fidei potest inveniri ampliori hominum approbatione receptum.

Si comparatur insuper Ecclesia Christi cum ceteris religionibus, haud levi conjectura inde inferri poterit sacrorum *Ordinum* institutio. In lege naturæ fuisse Sacerdotes, quibus tantum fas erat immolare victimas, atque id muneris commissum familiarum rectoribus, & primogenitis, cuilibet apertum est: nec desunt, qui putant primogeniti jura, quæ Esau cessit Jacobo, fuisse jura sacerdotalia, non refragante huic opinioni in libro de Traditionibus hebr. Gen. xxvii. 15. præstantissimo Doctore Hieronymo. Neque caret probabilitate id honoris confirmatum ipsi Jacobo cum paternam benedictionem subripuit Gen. xxxviii. 27. ut lib. iv. de Ecclesia ostendere nititur Baulducus. Quidquid sit; communia olim non fuisse jura sacerdotalia, nec pro arbitrio hominum ab uno in alium transferri poterant; ideoque Jethro sacerdos Madian increpavit Moysen, quando omnibus filiis Aaron contulit hunc honorem, si fides habenda scriptori Antiquitatum Judaicarum lib. iv. cap. 2. At Moyses id fecit jussu Dei, honorabilius sacerdotium constituentis, quam fuerat naturali vigente jure. Filios autem Aaron, quos a tribu Levitas dicimus, sacramento quodam sui generis Moyses inauguravit, mactato prius vitulo, & ariete, hujusque sanguine initiandis delibutis, manibus etiam impositis illorum capiti, Exodi xxix. 10. 22. Dicti propterea fuere **כֹּהֲנִים** *Cohenim*, a **כהן**, quod est, sacerdotio fungi, & ampliori sensu **לשרת**, ministrare; ut ostendimus lib. xxvii. cap. 8. unde etiamnum *Æthiopes* vocant sacerdotum *Chahen*, Ar-

meni *Kahana*, Maronitæ *Chohno*, vocabulis a vetustiori Hebræorum lingua derivatis. Is autem, qui principem obtinuit locum, **כהן גדול** *Cohen gadol*, scilicet, sacerdos magnus, Judæis appellabatur. Existimabant porro ipsi Judæi impositione manuum supernam quamdam virtutem conferri; & idcirco hoc ritu inauguratos fuisse Levitas tradidit Maimonides in Statutis de Sanhedrim c. 4. & Benjamin Tudulensis apud Beveregium in canonem primum inter Apostolicos. Et de Josue quidem Deut. xxxiv. 9. legimus, divino spiritu fuisse repletum, quia Moyses posuit super eum manus suas: **בִּי סֵמֶר מִשַּׁח יְרֵי עֲלָיו** A Judæis accepisse initiationes suorum sacerdotum Ethnicos idolatras, gravi hac oratione docet Tertullianus de Præscription. cap. 40. Si Numæ Pompilii superstitiones revolvamus, si sacerdotalia officia, insignia & privilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta & vasa ipsorum sacrificiorum ac piaculorum, & votorum curiositates consideremus; nonne manifeste diabolus morositatem illam Mosaicæ legis imitatus est? Profecto quantum ad initiationes spectat; Gentiles ritum Mosaicum fuisse imitatos constat ex epitheto in antiquis lapidibus attributo sacerdotibus idolorum, ubi *Taurobolati*, sive *Critobolati* appellantur; est enim *Taurobolium*, mactatio tauri; *Critobolium* vero arietis: quarum victimarum sanguine inauguratos Pontifices ornate describit Prudentius **πεπισεφ**. Quo in loco tauri mactatione descripta, ait:

*Illapsus imber tabidum rorem pluit,
Desossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subgecans caput,
Et fesse, & omni putrefactus corpore.*

Sic inauguratos Latini appellaverunt *Pontifices*, sive a *Sublicio* ponte, quo cis, & ultra Tiberim procedebatur ad sacrificia, sive potius a *posse* & *facere*. Erudite de his scripsit Myrothecio ii. cap. 77. noster Fanensis. De sacerdotio vero Persarum, Indorum, Brachmanum; Tartarorum, aliorumque nationum, vide in Quæstionibus Alnetanis lib. 2. cap. 20. num. 6. præclarissimum Episcopum Abrincensem. Quibusvis itaque religionibus sunt sacerdotes & altarium ministri a plebe sejuncti, jura ipsis peculiaribus, & munia, quæ ceteris nefas est exercere; nec diabolus æmulator rituum divinorum voluit profanos sibi que addictos idololatrias his carere mysteriis. Cum itaque in Evangelica lege offeratur sacrificium longe omnibus aliis præstantius: quid mirum, si pro ministeriis ad ipsum sacrificium spectantibus deligantur peculiare viri, atque hi initientur mystica ceremonia, per quam potestate ceteris mortalibus denegata, & virtute ad hanc exercendam condecorantur, adeo, ut tanto initiationes Christianæ religionis excedant inaugurationes aliarum, quanto sacrificium nostrum

superat aut Leviticis, aut superstitiosas immolationes? Hinc hæretici non alia de causa in sacras *Ordinationes* insiliunt, nisi quia sacrificio *Missæ* adversantur; unde sacerdotes nostros appellare solent *sacrificulos* & *victimarios*: sed quam impudenter, quam inique, colligi potest ex libro xxvii. cap. 7. & xxxiii. cap. 19.

AD ARGUMENTA HÆRETICORUM RESPONSIO.

Nunc vero ad hæreticorum sophismata. Obijciunt primo Lutherani loca illa scripturæ, quæ affirmant fideles omnes in Christo regeneratos fulgere honore sacerdotali. At hæc producta fuerant, & explicata volum. iiii. nec opus est, ut semel, iterumque dicta repetantur. Unum addam tantum, sicuti longe distat commune sacrificium laudis, & spiritus contribulati, ab immaculata Agni mystica immolatione, ita discrepare *sacerdotium*, quo fideles, & populus acquisitionis confessione fidei precibusque Deo litant, ab illo sublimiori, quo funguntur initiati, impositionem manuum Episcoporum. Hoc discrimen traditum fuisse ab Augustino, dictum est paullo supra: in vicesimo enim libro de Civitate Dei cap. 21. docet etiamnum in Ecclesia *Sacerdotes* & *Levitas* eligi, non quidem ex genere carnis & sanguinis, sicut erat proprium *sacerdotium* secundum ordinem Aaron, sed munere divinæ gratiæ, sicut oportebat in testamento novo, ubi secundum ordinem Melchisedech summus sacerdos est Christus; atque expresse affirmat hoc sacerdotium non esse commune, quamquam illud sepe assequuntur indigni. Vide alia, quæ produximus ex libris S.P. contra Donatistas, necnon ejusdem Operis de Civit. Dei lib. x. cap. 6. ubi docet aliud esse sacrificium, quod Deo exhibemus corpora nostra hostiam viventem; aliud vero, quod offertur in sacramento altaris, ubi oblatio ipsa bonorum operum, quibus Deo inhæremus, significatur & demonstratur. Ipsamet ratio sacrificii exigens externum ritum, oblationem, immutationemque rei, quæ supremo Domino offertur, manifestam reddit hanc differentiam. Communis itaque fidelium conditio non excludit peculiares ministrorum sacrorum *Ordinationes*.

Opponunt 2. Impositio manuum, cujus meminit Apostolum ad Timotheum non erat ritus ad sacramenti dignitatem assurgens, nec symbolum gratiæ sanctificantis, sed ceremonia quædam, per quam gratia gratis data sacris ministris conferebatur: ideoque ex verbis Apostoli inferri nequit sacræ *Ordinationis* sacramentum. Ad hæretici probant, quoniam in utroque Pauli loco, idest, tam 1. ad Timoth. iv. quam 2.

ad eundem Timot. i. gratia impositione manuum collata, non *χάρις* dicitur, sed *χάρισμα*, quo nomine in 1. ad Corinth. xii. 4. designantur gratia sanitatum, discretio spirituum, aliaque dona, quæ ibidem dicuntur *διαίρεσεις χαρισμάτων*, *divisiones gratiarum*. Accedit, quod Apostolus affirmat datam Timotheo hanc gratiam *διὰ προφητείας*, per prophetiam, quæ utique ad illa genera gratiarum refertur; nam inquit superiori loco Apostolus, *ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων*, ἄλλω δὲ *προφητεία*, Alii operatio virtutum, alii prophetia &c.

Resp. inane esse hoc argumentum hæreticorum, qui negant sacramentorum efficacie inherentem gratiam produci. Præterea idem argumentum omni ex parte insulsum, ineptumque est. Principio enim *χάρισμα*, & *χάρις* idem significare, ac duobus hisce vocabulis comprehendendi omnia gratiarum genera, docent Lexica Græcorum singula. Ipse Paulus de gratia justificationis pertractans ad Romanos v. 15. *Charisma* illam aperte vocat dicens, *Sed non sicut delictum, ita & donum ἀλλ' ὡς τὸ παράπτωμα*, ἔως καὶ τὸ *χάρισμα*. Immo in eodem cap. 12. Epistolæ 1. ad Corinthios variis gratiarum generibus enumeratis, inquit: *Ἐμυλάmini autem charismata meliora, ζητεῖτε δὲ καρίσματα τὰ χρεϊνότερα*. Quis autem credat Apostolum hortari nos ad æmulationem virtutum, atque signorum, & non potius sanctitatis & caritatis? Multo minus vocabulum illud *χάρισμα* ansam præbere potest hæreticis denegandi sacramentum *Ordinis*, propterea quod hoc nomen usurpatum sit ab Apostolo scribente ad Timotheum; sacra enim *ordinatio* & sanctitatem confert, & potestatem multiplicem, quæ ad aliorum spectat utilitatem: unde gratia hoc sacramento collata *χάρισμα* peculiari titulo dicenda erat. Hinc Crisostomus Hom. 1. in 2. Epistolam ad Timotheum hanc gratiam explicans, productis illis verbis: *Ἀμνηστέω το, ὡς ἐνέσχευες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἣν ἔλαβες εἰς προσηλίαν τῆς ἐκκλησίας, εἰς σημεῖα, εἰς τὴν κατρεία ἀποστολῆς ἐν ἡμῖν γὰρ ἐστὶ καὶ σβέσσει, καὶ ἀνάστασις*, Hoc est gratiam spiritus, quam accepisti ad Ecclesiæ institutionem, vel ad omne religionis obsequium: quippe in nobis est hanc vel extinguere, vel excitare. Postea demonstrat Spiritus sancti gratiam, quæ in nobis extinguitur, esse gratiam adoptionis, & gratiam caritatis, qua clamamus, *Abba*, Pater, allatis verbis 1. ad Thessalonic. v. 19. *τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε*, Spiritum nolite extinguere, & ad Romanos viii. 15. *ἐν ᾧ κρᾶζομεν*, *Ἀββᾶ ὁ πατήρ*, In quo clamamus, *Abba*, Pater, Tria hic noto; primum, gratiam collatam Timotheo dici *χάρις*: alterum hoc nomine comprehendendi quidquid spectat ad religio-

gionis ministeria obeunda: postremum inter alia recenseri gratiam adoptionis & caritatis; quod vellem etiam ab aliis animadverti. Consentunt Chrysostomo Theophylactus, & Ecumenius. Ambrosiaster item *χάρισμα* interpretatur *donum gratiae Dei acceptum per ordinationem presbyterii*; & advertit Apostolum subjicere, *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis & dilectionis*, scilicet, inquit ille in Appendice Ambrosiana pag. 305. *spiritum latitiae propter justificationem*. Hæc autem omnia, non in gratiam hæreticæ argumentationis, quam infirmissimam, ineptissimamque esse arbitror, sed in ampliorem veritatis confirmationem sint dicta.

Nec sunt melioris notæ, quæ hæretici petunt ex illis vocibus *διὰ προφητείας*, de quibus & pauca dicam. Ac primo nil hæretici, efficient, si concedamus Timotheo una cum gratia, & caractere ordinis donum quoque prophetandi fuisse concessum: immo libenter fatemur collatum illi quicquid ad Ecclesiæ institutionem aut necessarium erat, aut opportunum; ut nuper diximus cum Chrysostomo, aliisque Græcorum. Præterea per prophetiam factum dicitur, quod sit Spiritus sancti jussu & inspiratione; unde Ecumenius tom. 2. pag. 234. post hæc verba inquit: *Jussu namque Spiritus sancti sunt Episcopi, & non passim. πνεύματος γὰρ προσάξει ἀγίνοντο οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ὁ χυὸν*. Neque improbable est Timotheum peculiari Spiritus sancti revelatione fuisse inauguratum Episcopum, ut docent in hunc locum interpretes nobilissimi, Lyranus, Estius, Calmet: immo & Castalio, Zegerus, & Clarius, inserti septimo Criticorum sacrarum volumini pag. 533. Postremo Glassius. Lutheranus lib. 111. Grammat. sacræ tract. 16. de Præp. canone 1x. adversus Bellarminum, qui lib. 1. de Justificat. cap. 17. demonstrat fidem esse justificationis nostræ causam meritoriam urgens inter alia hoc argumentum, quod *Per* in sacris litteris causam significat; Glassius, inquam, colligens undique textus Græci Codicis novi Testamenti demonstrat particulam *διὰ*, *per*, apponi ad significanda omnia genera causarum, efficientem primariam, meritoriam, instrumentalem, formalem, finalem. Infeliciter quidem hoc telo adversus justificationem pugnat; nam si *διὰ* pro qualibet causa usurpatur; qua, obsecro, illatione ex Paulo docente Rom. 111. 22. justitia esse *per fidem διὰ πίστεως*, deducitur fidem solam justificare, aut non habere rationem dispositionis, ac meritum? Et quod huc spectat, si *διὰ* tam amplam significationem habet, quomodo Lutherani suadere possent hæc verba *διὰ προφητείας, per prophetiam*, in Epistola ad Timotheum significare causam finalem, quasi Timotheus sit initiatus duntaxat ad prophetandum? Id quidem eo loci hæreticus ille

indubitatum supponit. scribens num. 6. *διὰ προφητείας*, hoc est, ad, vel propter prophetiam: sed alia est interpretatio ceterorum, nec non Erasmi Schmidii, demonstrantis ex cap. 1. versu 18. vocationem Timothei fuisse insignibus oraculis comprobata, idque significari cap. 1v. 14. iis vocibus *διὰ προφητείας*. Fuit autem Schmidius inter Wittembergenses Lutheranos percelebris.

Opponunt 3. Ex impositione manuum facta Timotheo nequaquam potest inferri Sacramentum Ordinationis: etenim Clerici ab Episcopis inaugurantur; illa autem *χειροτονία* a presbyteris peracta fuit, ait enim Paulus, *Per impositionem manuum presbyterii*. Est etiam impositio manuum vaga & indeterminata materia, adhibita in Patriarcharum benedictionibus, in sanatione ægrotantium, in dæmonum expulsionem, atque in ceremoniis quamplurimis; inepta proinde ad peculiare Sacramentum constituendum, Illa insuper ceremonia non usus est Christus, vel in ultima cœna quando constituit Apostolos Sacerdotes novi Testamenti, vel cum insufflando dedit eis potestatem remittendi peccata.

Resp. ad 1. non pertractari modo de sacramentum ordinationum ministro, sed quæri num habeant Sacramenti rationem. Deinde dicimus, *Presbyterii* nomine intelligi episcopos, non presbyteros: primum quia 1. ad Timot. 1v. 14. habent perantiquæ. Versiones, de quibus Biblia Waltoniana tom. v. pag. 827. *Per impositionem manuum Episcopi*: præterea quia Chrysost. Hom. x111. in eandem Epistolam exponens illa verba, *per impositionem manuum presbyterii*, inquit, *ὁ περὶ πρεσβυτέρων φησὶ ταῦτα ἀλλὰ ἐπισκόπων, ὁ γὰρ πρεσβύτερος τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν*. Non de Presbyteris hæc ait, sed de Episcopis; non enim presbyteri Episcopum ordinaverunt: rursus quia in altera epist. 1. 6. ait Paulus, *Per impositionem manuum mearum*; ideoque ipse Timotheum consecraverat. Præter hæc dico *Presbyterium* esse cœtum, synodum, ac multitudinem plurium Sacerdotum, ut apparet ex Lucæ xxi. 66. ex Act. xxii. 15. ex Epist. 319. S. Basilii ad Innocentium, ex 35. & 46. S. Cypriani, &c. Dicitur proinde Timotheus ordinatus *per impositionem manuum presbyterii*, quoniam plures ipsi manus imposuerunt, inter quos primus Consecrator Apostolus. Hinc nos arbitramur in hac ad Timotheum Epistola agi præsertim de Ordinatione Episcopi, & hæc quoque esse verum, propriumque Sacramentum: de quo alibi. Alterum difficultatem nullam ingerit, quia materia ad unum Sacramentum: constituendam determinantur per formam; nec implicat ejusdem materiæ multiplicem esse usum, ut constat de aqua, pane, & oleo. Tertium quoque facillime refutatur: cum enim Christus pro-

propria virtute conferre posset Spiritum sanctum & gratiam; non opus habebat id Sacramentali actione peragere: homines vero illa virtute carentes uti debent mediis & instrumentis a Christo statutis; ut diximus p. 2. libri xxxiv. agentes de Sacramento Pœnitentiæ, & libro xxx. pertractantes de Sacramentis in communi, atque in omnibus aliis libris ad rem sacramentariam spectantibus.

Opponunt ultimo; non dari sacras Ordinationes, per quas clerici secernantur a laicis, deducitur ex traditione. Enimvero Tertullianus in libro de Exhortat. castitatis cap. 7. affirmat laicos omnes habere *jus Sacerdotum in semetipsis*. S. Joannes Chrysostomus De Anathemate tom. 1. pag. 7. 95. ἡ χειροτονία, inquit, ἐν αἷς ἐκείναις πέπει, ἐν αἷς ὁ ἴσος ἐπαίρει, & δουλεύει παρῆκε, Ordinatio non effert, non in sublime extollit, non potentiam præstat. Resp. quæ obijciuntur ex Tertulliano, a nobis soluta esse hujus vol. pag. 96. Chrysostomum vero commendare in Sacerdotibus humilitatem, & commiserationem in eos, qui peccant; pro quorum salute commissum illis est, ut sacrificia offerant, & ministerium prædicationis exercent. Vide ulterius quæ libro xxx. cap. 5. scripsimus de numero Sacramentorum.

CAPUT II.

Quot in Ecclesia enumerantur gradus, & Ordines Clericorum.

I I, qui pro sacris ministeriis obeundis initiantur, dicuntur Clerici, quo nomine designari omnes, qui divino cultui officia religionis impendunt, apparet ex Codice Theodosiano lib. 2. de Episcop. Isidoro de Eccl. Off. lib. 2. cap. 1. & Honorio Augustodunensi lib. 1. cap. 174. Nihilominus cum ad altiores gradus promoti ex suis Ordinibus appellentur; solet modo commune clericorum nomen apud eos permanere, qui primum Ecclesiastico ritu tondentur, aut in minoribus sunt constituti, et si Cleri vocabulo adhuc comprehendatur universus cætus in Ecclesia deservientium. Illius vocabuli etymon exponit in epist. 34. ad Nepotianum S. Hieronymus, scribens: *Cleros Græce, sors Latine appellatur: propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, idest, pars Clericorum est.* Similia apud Augustinum in Psalmum 67. num. 19. Quoniam vero nunquam consuetum fuit illos ad Clericatum adscisci, qui penitus carerent litterarum peritiâ, idcirco Clerici aliquando dicti sunt adolescentes gymnasium frequentantes, scribæ etiam, amanuenses, & actuarii, & universi qui litteris imbuuntur, studiisque dant operam: unde Joannes Berti Theol. Tom. VIII.

nes de Gaelandia in Æquivocis,

Fur aurum, virgo flores, mare nautaque, libros

Clericus equivoce singula quisque legit.

De numero *Ordinum* videntur discrepare veterum monumenta. Enim vero ex 4. Concilio Carthaginensi Martenius lib. 1. de Antiq. ritibus cap. 8. art. 1. novem Ordinibus insignitos enumerat, idest, *Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acolythos, Exorcistas, Lectores, Ostiarios, & Psalmistas seu Cantores*. Observat colligi eundem numerum ex Romana Synodo affixa Sylvestro; tametsi in illa pro *Psalmistis* habeantur *Custodes Martyrum*. Novem etiam Ordines agnoscunt Syri, & Maronitæ, sed alios plane ab enumeratis, nempe, *Psalmes, Lectores, Subdiaconos, Diaconos, Archidiaconos, Presbyteros, Archipresbyteros, Chorepiscopos, & Episcopos*: atque hunc numerum adstruunt, ut Ecclesiastica Hierarchia cælesti respondeat, & clericorum ordines pares sint numero classibus cælestium Spirituum. Adissis Joannem Morinum de sacris Ordinibus p. 3. Exercit. 1. cap. 2. & Exercit. xiv. Latina Ecclesia Ordines septem ab ipso initio Ecclesiæ recenset, ut inquit Tridentina Synodus sess. xxii. cap. 2. sunt vero hujusmodi Ordines, quibus inaugurantur *Sacerdotes, seu Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, Exorcistæ, Lectores, & Ostiarii*. At in antiquo Scriptore de septem Ordinibus Ecclesiæ inter Opera Hieronymi tom. v. pag. 99. desiderantur *Exorcistæ*, ac septimum locum tenent *Episcopi*. Græcos quinque tantum ordines agnoscere, eosdemque ac Latinos, exclusis *Exorcistis & Ostiariis*, affirmat citato in loco Joannes Morinus. Recentiorum plures asserunt quatuor duntaxat a Græcis Ordines numerari & conferri, scilicet, *Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, & Lectores*; quinque autem, si Ordinibus *Episcopatum* accenseas. Ita Martenius prælaudato art. 1. num. 3. Natalis Alex. de Ord. art. 4. cap. 1. Tournely in Prælectionibus de Sacram. Ord. pag. 270. Carolus Witasse q. 2. art. 2. Le-Droint lib. viii. pag. 235. Isaacius Habertus in Pontificale Græcorum pag. 48. etiam *Hypodiaconi* nomen serius apud Græcos auditum fuisse contendit, ac presbyteratum & diaconatum tantummodo in primitiva Ecclesia extitisse; gradus autem alios esse institutionis Ecclesiasticæ: quod etiam de Ecclesia Latinorum videtur asserere in iv. dist. 24. Magister sententiarum, haud repugnantibus iis, qui & subdiaconatum, & minores Ordines a numero sacramentorum expungunt: de quibus postea. Nunc enim consilium mihi est experiri, num tam diversæ circa numerum *Ordinum* sententiæ possint ad concordiam aliquam revocari.

H

PROP.

PROP. I. Septem ab initio ad hæc usque tempora *Ordines* obtinuerunt in Ecclesia Latina.

Demonstratur 1. In Epistola Cornelii Romani Pontificis apud Eusebium lib. vi. cap. 43. pag. edit. Vales. 244. describuntur clerici Ecclesiæ Romanæ, qui erant in urbe principio schismatis Novatiani, & præter summum Pontificem connumerantur *Presbyteri quatuor & quadraginta, Diaconi septem, totidemque Subdiaconi, Acolythi quadraginta duo, Exorcistæ cum Lectoribus & Ostiariis duo & quinquaginta*. Scripsit autem Cornelius illam ad Fabium Antiochenum Epistolam anno 252. Cæsar item Romanus Pontifex, qui Eutychiano successit, M. Aurelio Caro II. & M. A. Carino Coss. idest, an. 283. constituit, ne per saltum clerici promoverentur, nec aliquis esset Episcopus, nisi prius esset *Ostiarius, Lector, Exorcista, Sequens, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter*; ut habemus in Pontificali collecto, editoque ex vetustioribus Catalogis ab Anastasio Bibliothecario tom. 2. novæ edit. pag. 250. De Silvestro etiam ibidem pag. 302. legitur: *Hic constituit, ut si quis desideraret in Ecclesia militare, & proficere, ut esset Lector, annos haberet 30. Acolythus annos 35. Subdiaconus annos 5. Custos Martyrum an. 5. Diaconus annos 30. & 7. Presbyter an. 3.* Ubi tamen numeri sunt emendandi, nisi alii ad ætatem, alii vero ad ministerii tempus pertineant. Consimilia habentur in Synodo Romana eidem Silvestro adscripta prope finem tom. 1. Conciliorum, act. 2. cap. 11. Ostiariatus, qui hoc in capite desideratur, commemoratur præcedenti cap. 9. ideoque ea, quæ in Pontificali, & in dubia hac Synodo leguntur, de ministerii tempore accipienda sunt, & clericum jam initiatum supponunt. Colligitur idem numerus Ordinum ex his, quæ habentur principio Synodi: *Ut presbyter non adversus Episcopum, non diaconus adversus presbyterum, non subdiaconus adversus diaconum, non acolythus adversus diaconum, non exorcista adversus acolythum, non lector adversus exorcistam, non ostiarius adversus lectorem det accusationem aliquam*. Nil prohibet, si non probes Synodum, quin dicamus illius canones esse *Excerpta* quædam decretorum Silvestri: nam & hunc titulum præferunt in collectione Isidori Mercatoris. Recensentur iidem Ordines in Epistola Gelasii ad Episcopos Lucaniæ, conscripta an. 494. cap. 2. de qua etiam in decreto dist. 77. cap. *Siquis, & Monachus*. Supponit quoque ipsorum Ordinum distinctionem S. Leo Magnus in fine Epistolæ ad Anastasium Thessalonicensem datæ an. 444. ubi ait: *Qui Sacerdos, vel Levita ordinandus est, per omnes clericalis officii ordines provehatur; ut diuturno discat tempo-*

re, cujus & doctor ipse futurus est. In Sacramentario itidem Gregorii tom. 3. novæ edit. pag. 219. habetur ritus septem hos Ordines conferendi. Continetur & idem Ritus in antiquo Romano Ordine to. 13. Biblioth. PP. pag. 703.

Secundo demonstratur propositio definitionibus Conciliorum. Concilium enim Carthaginense iv. celebratum anno Christi 398. sigillatim septem Ordines laudat, a canone 3. usque ad 10. Concilium Toletanum i. celebratum anno 400. meminit canone 1. presbyterorum & diaconorum; can. 2. & 4. agit de lectoribus & ostiariis, eodem can. 4. & 5. memorat & subdiaconos. Ostiariorum, lectorumque fit mentio in Synodo Tarraconensi an. 516. Concilium Aquisgranense an. 816. lib. 1. de Institut. Clericorum per omnes septem Ordines accurate percurrit. Florentinum Concilium de singulis Ordinibus pertractat in Decreto unionis. Tridentinum vero, ut diximus supra, Ordines omnes extitisse declarat, *ab ipso Ecclesiæ initio*.

Idem præterea demonstratur unanimi scriptorum consensu. Ac interim missis Patribus, qui modo unum, modo alterum Ordinem laudaverunt, & quos recensere sequenti capite quarto, septem Ordines enumerant, explicantque S. Isidorus Hispalensis lib. vii. Origin. cap. 12. pag. edit. Sonni 97. lib. 2. de Divinis Officiis pag. 596. & seqq. & in Epistola ad Laudefridum Episcopum Cordubensem tom. vi. Concil. pag. 419. Alcuinus de Divinis Offic. pag. Rom. edit. 61. Rabanus Maurus lib. 1. Instit. Cleric. c. 4. pag. ejusdem edit. 266. Hugo Rotomagensis Archiepiscopus laudibus S. Bernardi & Petri Venerabilis celeberrimus lib. 2. dogmatum Christianæ Fidei prope finem tom. xxii. Bibliothecæ PP. atque, ne singulos prosequar, Hugo Victorinus lib. 1. Eruditionis Theologicæ cap. 32. & lib. 2. de Sacramentis p. 3. cap. 5. Quos septenarium Ordinum numerum tradidisse ex doctrina Majorum facile ex supradictis potest inferri.

PROP. II. Hunc septenarium numerum Ordinum, nec quorundam aliorum recensio, nec dissidium Theologorum potest firma aliqua ratione subvertere.

Explico autem, simulque hanc propositionem demonstro. Connumerantur apud antiquos etiam *Psalmiste*, seu Cantores, ac *Fossarii*. De Psalmistis agunt Concilium Carthaginense iv. can. 10. Laodicenum canone 23. Chalcedonense iv. can. 10. Laodicenum canone 23. Chalcedonense can. 14. Rabanus lib. 3. Instit. Clericorum cap. 48. & Isidorus Hispalensis citat. epist. ad Laudefridum, & lib. 2. de Eccl. Offic. cap. 12. Fossariorum, qui & *Copiate*, *Vespillones*, & Græce *Κομῆται*, καὶ κομῆταις, me-

meminerunt auctor Epistolæ ad Antiochenos inter Ignatianas, Epiphanius in Compendio Doctr. Cat. Hieronymus de Muliere septies ista, & in Epitaphio Fabiolæ, Acta Proconsularia recitata ab Augustino lib. 111. adversus Cresconium cap. 29. n. 33. epist. 62. alias 241. Codex Theodosianus l. 1. de Lustrali conlat. quæ est Constantii, l. 15. de Episcopis, quæ Juliani, & l. 12. de Veteranis, quæ est imperatoris Honorii, Justinianus itidem Novella 43. & 59. de quibus legendi sunt eruditissimi Viri, J. B. Cotelerius ad PP. Apostolic. p. 2. pag. 112. & Du-Cangius in Glossario v. *Fossarius*, & *Copiatas*. Verum Psalmistæ peculiari ordine minime inaugurantur. Hoc enim nomine in Ecclesia Latina vel intelliguntur ii, qui sola tonsura initiati ad psallendum in Choro admittuntur cum aliis Clericis, vel hi etiam, qui absque ulla clericali initiatione funguntur cantorum officio. Priori sensu Durandus Mimatenfis Episcopus lib. 2. Rat. cap. 3. *Psalmistatus*, inquit, quandoque *tonsuratus* vocatur, sicut const. Innoc. III. extra de Re judic. cap. Cum inter. In alio sensu Concilium iv. Carthag. can. 10. *Psalmista*, idest, Cantor potest absque scientia Episcopi, sola jussione presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: *Vide, ut quod ore cantas, corde credas; & quod ore credis, operibus comprobas*. Similia in Ordine Romano, & apud Gilbertum Lunicensem Episcopum in libro de Usu Ecclesiastico. Apud Græcos autem Lectorum Cantorumque idem censetur Ordo: nam in Lectorum Ordinatione præcipitur initiato, ut si canere sciat, & psalter sit, legat aliquid de Psalterio, & δὲ ψάλλῃς ἐστὶ, λέγει ἀπὸ τοῦ ψαλτηρίου τὸ προκείμενον, Pontif. Græc. pag. 38. Lectorum simul ac psallentium mentionem facit liber 2. Constit. Apostol. cap. 61. pag. 262. Epistola Ignatio adscripta ad Antiochenos num. 12. & Concilium Laodicenum hoc. xv. canone: *Non oportet præter canonicos cantores, qui suggestum adscendunt, & ex membrana legunt, aliquos alios canere in Ecclesia*. Qui enim ἐπὶ τὸν ἀμβώνα legebant, erant ἀναγνώσται, lectores; ideoque recte Martinus Bracarenfis can. 45. ita Laodicenum canonem latine reddidit: *Non liceat in publico legere, aut psallere, nisi iis, qui ab Episcopo lectores sunt ordinati*. Insuper in utraque Ecclesia, Græca scilicet, & Latina *Psaltæ*, Cantoresque dicuntur, qui alternatim in Choro psallunt, sicut ex Epistola S. Basilii ad Neocæsarienses, ejusque Regulis brevioribus n. 307. ex Chrysostomo hom. 36. in priorem ad Corinthios, Ambrosio ad cap. 15. Lucæ, Cassiano lib. 3. de Instit. Cœnobiiorum cap. 8. Eucherio Lugdunensi serm. de Orat. necnon ex aliis Græcis, Latinisque Scriptoribus demonstrat ad præ-

cit. cap. 61. Const. Apost. Cotelerius. Sive ergo Psallentium nomine intelligas initiatos tonsura, sive promotos ad *Ordinem* Lectoratus, sive omnes divinam Psalmodiam agentes; perspicuum est Psalmistatum non esse distinctum, & specialem *Ordinem* reliquis connumerandum. Atque idem de *Fossariis* dicendum est. Principio enim non alia ratione *Fossarii* interdum nomine clericorum cohonestantur, nisi quia iisdem Clericis mandabatur, ut defunctorum cadavera sepelirent: ideoque scriptor de vii. Ordinibus in Appendice Hieronymiana, *Clerici*, inquit, in similitudinem Tobie sancti sepelire mortuos admonentur: quod præsertim servatum fuisse in sepeliendis corporibus martyrum, nullum est dubium. Deinde Carthaginense Concilium iv. can. 81. officium humandi mortuos committit publicam poenitentiam agentibus: quod utique non fecisset, si officium illud pertinuisset ad ministeria Clericorum. Præterea *Fossarios*, seu *Copiatas* veros non esse Clericos constat ex præcæcitatis legibus Imperatorum; L. enim 1. de Lustrali Conlat. recenti indulto etiam Vespillones & Funerarii a novis collationibus eximuntur, quum tamen Constantius hanc immunitatem longe antea clericis fuisset largitus, L. 8. tit. de Episcopis: quare ubi legitur in Codice Theodosiano, *Clerici, qui Copiatæ appellantur*, JCC. præstantissimi legendum censent, *Clerici, & qui Copiatæ appellantur*; ita ut alii fuerint Clerici, alii *Fossarii*, seu *Copiatæ*. Denique in eodem Codice l. 12. de Episc. asseritur occupatos defunctorum obsequiis *Clericorum vocabula* sibi met usurpare, ideoque non esse in aliquo Clericali Ordine constitutos.

Idem dico de aliis nonnullis Clericorum nominibus, præsertim de *custodibus Martyrum*, de quibus paullo supra in decretis Silvestri, *Canonicis, Chærepiscopis*, & quibusdam aliis vocabulis sœminarum, non solum *Diaconissarum*, quarum in veterum scriptis frequens est mentio, verum etiam *subdiaconissarum, presbyterarum, & Episcoparum*. Nam custodes Martyrum, sive, ut dicuntur in 2. Aurelianensi Synodo can. 13. & a Gregorio Turonensi lib. iv. Hist. cap. 11. *Martyriarii*, erant subdiaconi, quibus sacrarum reliquiarum committebatur custodia, ut constat ex notis eruditorum ad Vol. 2. Anastasii pag. 303. *Canonici* verò principio vocabantur, qui Ecclesiæ inserviebant, & universim clerici omnes; aut quod *sub canone essent constituti*, ut inquit Trullana Synodus can. 6. ac Toletana 111. can. 5. aut quod *canonicam vitam agerent*, ut legitur in Capitul. Caroli Magni lib. v. cap. 5. Tum hoc nomine illi distincti sunt, qui eadem ædes colunt, sive sub Episcopi, sive sub unius Abbatis, vel Prioris regimine: quorum illi *seculares*, hi *regulares* appellantur; atque

illi demum, qui in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis ad divina officia persolvenda certis privilegiis, insignibusque destinantur. Atque hi etiam non discrepantia *Ordinis*, sed ratione vivendi, & ministerii jure ab aliis Clericis feceruntur. *Chorepiscopi*, idest, præcipui quidam sacerdotes Villarum, sic dicti, quasi *τῶν χωρῶν ἐπίσκοποι*, *Episcopi ruri*, sive presbyteri fuerint, sive Episcopi, (de qua re alibi) ad peculiarem *Ordinem* nequaquam spectant. *Subdiaconisse*, denique, *diaconæ*, *presbyteræ*, & *Episcopæ* appellatae fuerunt a Concilio Turonensi 11. can. 19. uxores initiatorum; tametsi *Diaconisse* dictæ quoque sunt mulieres quædam insignes integritate, ac pietate, quæ obibant munia docendi & denudandi scæminas tingendas baptismate: de quibus iterum. Hi ergo septenarium Ordinationum numerum non pervertunt, & mulieres maxime, sacrarum initiationum omnino incapaces.

Neque adversantur eidem numero, qui aut Tonsuram, aut Episcopatum accensent *Ordinibus*. Cum enim Tridentini Patres *septem Ordines* commendant, quibus ad sacerdotium adscendimus: nil definiunt de illa quæstione inter Canonistas, & Scholasticos agitata, an ritus, quo initiantur Clerici tonsione capillorum, sit verus *ordo*; nec de alia, num Episcopatus sit sola sacerdotalis *characteris* extensio, - vel *ordo* presbyteratu sublimior: sed relictis his quæstionibus disputantium arbitrio, hoc unum tenendum esse definiunt, *Ordinem* esse verum sacramentum a Christo institutum; & ad sacerdotium rite per septem gradus adscendi, quos Latinorum Ecclesiæ servant ex vetustissima institutione.

Denique adversus præfixum numerum parum facit, quod nonnulli antiquorum præter Episcopos commemorant duntaxat presbyteros, & diaconos, ut Optatus lib. 2. de Schismate Donatistarum num. 14. & Hieronymus in cap. 19. Esaiæ: & quod plus est, aperte quidam affirmant, in primitiva Ecclesia duos tantum extitisse *Ordines*, presbyteri, scilicet, & diaconi, non Magister tantummodo, Habertus, & alii, de quibus supra; verum & Petrus Blesensis serm. 47. de sacerdotio, quem vide tom. xxiv. Bibl. PP. necnon insignis Theologus Ord. Prædicat. Joannes de Ragusio in Oratione de Communione sub utraque specie, quam an. 1433. habuit in Concilio Basileensi. Enimvero Patres aliorum quoque *Ordinum* meminerunt, ut constat ex prop. 1. & ex capite quarto proximo, neque necessum erat, ubicunque de sacris Ordinationibus pertractarunt, *Ordines* singulos recensere. Duos præterea commemoraverunt, quorum ministerium proxime spectat ad *Eucharistiæ*, quam sacerdotes consecrant,

diaconi autem olim ministrabant sub vini specie; Optatus enim tum citato in loco, tum lib. 1. num. 13. alios Ecclesiæ ministros generali appellatione commemorat: atque hac ratione explicandum esse Magistrum sententiarum asseruit in Oratione de libera prædicat. Verbi Dei Theologus alter Concilii Basileensis, Henricus Kalteisen. Et quidem Magister dist. 24. ait, Christum Jesum septem *Ordinum* officia in semetipso exhibuisse, eosdem *Ordines* reliquisse corpori suo, quod est Ecclesia, observandos; atque *septem esse propter septiformem gratiam Dei*, cujus gratiæ amplius donum percipiunt qui ad ipsos *Ordines* promoventur. Nil demum repugnat, si asseramus in Ecclesiæ primordiis propter exiguum fidelium numerum plura Ecclesiæ ministeria Diaconis fuisse commissa; quæ postea distincta fuisse, & quidem antiquitus, apparet ex dictis supra de Actis summorum Pontificum Cornelii, Caji, & Silvestri. Videtur autem postremæ hujus sententiæ S. Thomas q. 37. Supplem. art. 2. ad 2.

PROP. III. Etsi gravia sunt momenta, quibus præclari Theologi permoverentur, ut asserant apud Græcos ex quatuor minoribus solum *Ordinem* Lectoratus existere; asserendum est tamen, inter utramque Ecclesiam, Græcam, Latinamque hac in re parum, aut nihil interesse discriminis.

Theologorum momenta hæc sunt. Primum apud Græcos *Ordinem* esse Lectoratum, atque inde initiatos ad Hypodiaconatum promoveri, omissis Ostiarii, Exorcistæ, & Acolythi gradibus, constat ex Archieraticis, & Euchologicis eorum libris. In Archieratico enim Haberti pag. 37. priorem locum obtinet *χειροτονία των ἀναγνώων καὶ ψαλμῶν*, *Ordinatio Lectorum*, & Cantorum; & immediate sequitur *τάξις τῆς τοῦ ὑποδιακόνου χειροτονίας*, *Ritus Ordinationis Hypodiaconi*. Idem habetur in Euchologio Goarii pag. 233. Deinde quatuor tantum *Ordines*, horumque ritus tradunt Auctor Constitut. Apostolicarum lib. viii. cap. 16. & seqq. pag. 406. Canones, qui dicuntur Apostolici, Liturgia adscripta Marco, Concilium Sardicense canone 10. Synodus viii. quæ Photium exauctoravit Act. x. can. 5. Præterea a Lectoris gradu ad Hypodiaconatum Clericos adscendere scribunt Græci omnes, ac præsertim S. Joannes Damascenus initio Dialogi contra Manichæos, Elias Cretenensis ad Orationem 19. Nazianzeni, Georgius presbyter in Vita S. Theodori apud Surium die 22. Aprilis, Nicetas in Vita S. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani, & Simeon Thessalonicensi in Dialogo de Sacramento Ordinis apud Morinum 2. p. pag. 128. Tandem nec aliæ Orientales Ecclesiæ conferunt Ostia-

riatum, Exorcistatum, & Acolythatum: non Ecclesiæ Jacobitarum, ut constat ex illorum Rituali edito ab Athanasio Kirchero, apud eundem Morinum pag. 505. non Syrorum Nestorianorum, ut apparet ex horum Ordinationibus, de quibus Morinus ipse pag. 402. non denique Syrorum Maronitarum, quorum Ritus describit idem præstantissimus Auctor pag. 384. Cum itaque hæc omnes Orientalium Ecclesiæ tres paullo ante recensitos Ordines non agnoscant; perspicuum videtur nunquam illos apud Græcos, quibus in pluribus assentiuntur, obtinuisse. Hæc argumenta collegerunt ex Morino, Goario, Haberto, & Martenio, ac testimoniis omnibus productis exornarunt Carolus Vitasse pag. 31. & Auctor librorum de Re Sacrament. tom. 2. pag. 235.

At in primis dico, si hæc omnia a nobis concedantur, nihil inde consequi, nisi quod complures Orientalium Ecclesiæ tres minores Ordines neglexerint, per saltum clericos promovendo; ut fortasse ante Cornelii tempora etiam in Romana Ecclesia aliquando agebatur; non quod non darentur inferiores Ordines, sed quod ab his digniores aliqui eximerentur, statim diaconi, aut Lectores inaugurati. Tempore enim Cornelii apud Latinos septem Ordines fuisse distinctos, fatentur adversarii; duo præsertim recentiores quos nuper laudavi, Le-Droint, & Witassius. Eandem vero Romanæ, & Africanæ Ecclesiæ semper fuisse doctrinam iidem docti viri consentiunt, proferuntque canones quartæ Carthaginensis Synodi eundem Ordinum numerum ex majorum institutionibus præscribentes. Et tamen S. Cyprianus Episcopus Carthaginensis, si fides habenda est Simeoni Metaphrastæ apud Surium tom. v. pag. 355. principio præco, seu Lector, deinde hypodiaconus fuit constitutus, & auctore Pontio in ejus Vita num. 5. ad officium sacerdotii & episcopatus gradum adhuc neophytus, & ut putabatur novellus, electus est, Et quæ de Cypriano apud Surium leguntur, affert Witassius ad demonstrandum apud Græcos primum Ordinem esse Lectoris, existimans ibidem narrari res gestas ab altero Cypriano, qui sub Diocletiano martyr occubuit; nec animadvertit vir doctus, Cyprianum hunc ex mago Christianum factum, cum Justina, quam beneficiis corrumpere frustra tentaverat, Nicomediæ subiisse martyrium, nulla sacra ordinatione initiatum. Quare si Cyprianus Episcopus & martyr ex lectore subdiaconus factus est, quamquam apud Latinos obtinerent aliorum Ordinum gradus; probari nequit ex ordinationibus per saltum non extitisse alios Ordines: si autem hæc rejicienda sint inter alia Metaphrastis commenta; hinc docebimur viros etiam doctissimos interdum hariolari.

Deinde affirmo inter minores Clericos alia præter Lectorum munia a principio extitisse, quod nemo prorsus negare audebit. Auctor enim Epistolæ ad Antiochenos Ignatio adscriptæ, num. 12. Saluto, inquit, sanctum presbyterium, saluto sacros diaconos, saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores, Ασπάζομαι τὸ ἅγιον πρεσβυτέρειον, ἀσπάζομαι τὰς ἱερὰς διακόνους, ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλῶντας, αἰς κοπιῶντας, ἐπορκιστάς, ὁμολογητάς. Synodus Laodicensis can. 23. Non oportet, inquit, sacros a presbyteris usque ad diaconos, & deinceps quemlibet Ecclesiastici Ordinis usque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel continentium ordinis, in cauponam ingredi: ὃ δὲ ἐραπικὴς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἕως τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνώστων, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τῶν αἰγμάτων, τῶν ἀσκητῶν, εἰς παπηλείον εἰσέρχαι. Dionysius quoque de Eccles. Hierarchia cap. 3. pag. 284. præter ministros, a quibus sacrarum scripturam lectio recitatur, enumeret alios, quorum nonnulli foribus templi assistunt, ceteri autem aliud quidpiam, quod sit ordinis sui, agunt, τῶν λειτουργῶν δὲ οἱ μὲν ἐσῴσι παρὰ τὰς τῆς ἱερᾶς πύλας συγκεκλειμένας, οἱ δὲ ἄλλο τι τῶν τῆς εἰκείας τάξεως ἐνεργῶσιν. Etiam Epiphanius in Expositione fidei, quæ extat post Hæresim lxxx. n. 21. post Lectores enumerat Exorcistas, Copistas, & Janitores. Joannes Episcopus Citri lib. 3. Juris Orientalis apud Goarium p. 237. memorat deputatos μετὰ λαμπάδων προπορεύοντες, cum luminibus precedentes, ac de his Simeon Thessalonicensis: Sunt & alia deputati, & ceroferarii officia, quorum χειρὸς δεξιᾶ, inauguratio ante ordinationem Lectoris celebratur; quæ sane nescio cur non exercetur. In Ecclesia vero Thessalonicensium paullo ante in usu erat, & in antiquis Ritualium exemplaribus scripta reperiebatur. Ita eo loci apud Goarium. Hi autem Deputati cereos gerentes quinque sunt, nisi acolythi. Denique Gabriel Philadelphienensis apud Morinum p. 2. pag. 202. Septem, inquit, sunt ordines sacerdotii. Primus est Janitorum, & Acolythorum, 2. Exorcistarum, 3. Lectoris, 4. Subdiaconorum, 5. sacrorum Diaconorum, 6. Sacerdotum 7. Principum sacerdotum, seu Episcoporum, ἐπὶ αἷς εἰσὶν αἱ τάξεις τῆς ἱεροσύνης. α. ἡ πρώτη τῶν πυλῶντων, καὶ ἀκολυθῶν. β. ἡ τῶν ἐξορκιστῶν. γ. ἡ τῶν ἀναγνώστων. δ. ἡ τῶν ὑποδιακόνων. ε. ἡ τῶν ἱεροδιακόνων. ς. ἡ τῶν ἱερέων. ζ. τῶν ἀρχιερέων, ἢ ἐπισκόπων. Ubi nota, in septem Ordinum numero comprehendi quidem Episcopos; sed Ostiarios, & Acolythos simul conjungi. Invenimus ergo apud Gra-

Græcos præter Lectoratum alios quoque minores Ordines.

Me non latet ad hæc omnia viros præstantissimos respondere, spuriam esse Ignatianam Epistolam, & Dionysio etiam suppositum opus de Ecclesiastica Hierarchia; Simeonem autem Thessalonicensem juniorem esse scriptorem, nec posse auctoritate sua infringere quod tam aperte Euchologia, & canones tradunt: idem vero iudicium ferendum esse de Gabriele Philadelphienſi. Hos, aliosque scriptores, dum *Janitores, Exorcistas, & Acolythos* memorant, non de *Ordinibus* proprie dictis, sed de ministeriis in Templo exercendis, absque peculiaris *Ordinis* initiatione, accipiendos esse, præsertim quum apud Græcos Exorcistæ munere soli fungantur presbyteri, ut Goarius testatur pag. 239. Id confirmari ex quo Laodicensi, & Antiocheni canones non omnes distincte *Ordines* numerent; Epiphanius vero, ceterique etiam alios commemorant, quos nec Latini septenario suo numero comprehenderunt.

Verumtamen non sunt hæc, ut putantur, firmissima. Ad primum quippe dicimus, Epistolam ad Antiochenos, cujusque sit auctoris, non esse scetum posterioris ætatis; & licet Hieronymo & Eusebio fuerit ignota, deprehendi ea tamen a viris doctissimis, ut Bellarminus ait, *Apostolicum spiritum*, immo & *stylum Ignatii*. Dionysii etiam scripta non alio fine prouecta sunt, nisi ut appareat non deesse inter Græcos, qui præter Lectoratum agnoscant quosdam alios minores *Ordines*: quod etiam a scriptis apocryphis potest inferri; quamquam detur talia esse Dionysiana, quod negant non infimi subsellii viri. Gabrielem vero Philadelphienſem apud ipsum Morinum citata pag. 202. proferre in confirmationem sententiæ suæ canonem 7. Antiochenum, & 4. Trullanum, præter laudatam Ignatii Epistolam, quam ipse scriptam ait *ad Antiochum*, & monumenta alia, quæ prætermitto. Ad alterum dico, e prælaudatis momentis inferri, etiam ostiariatum, exorcistatum, & acolythatum peculiare esse *Ordines*. Etenim in canone quarto Trullano, de quo Philadelphienſis, legitur, *Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel lector, vel cantor, vel ostiarius cum muliere Deo dicata coierit, deponatur, ut qui Christi sponsæ vitium attulerit: si autem laicus, segregetur. εἰ τις ἐπὶ σκοπὸς, ἢ πρεσβύτερ, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, ἢ τυρῶν γυναικὶ ἀφιερωμένη Θεῷ μίχθῃ, καὶ αἰρεσθῶ, ὡς τὴν νύμφην τῆς Χριστοῦ διαφθείρας, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω*. En apertissime *τυρῶν*, *Ostiarius*, a laicis distinctus, & in Ecclesiastico ordine constitutus. De Exorcista in canone 10. synodi Antiochenæ an-

341. (quem canonem Philadelphienſis septimum dicit) habemus Chorepiscopum non posse *χειροτονεῖν διάκονον ἢ πρεσβύτερον, ἀλλὰ μόνον ἀναγνώστης καὶ δισκῖν, ὑποδιάκονος, ἢ ἐπισκοπῖσας, ordinare diaconum & presbyterum, sed tantum constituere subdiaconos, lectores, & exorcistas*. Chorepiscopi enim minores clericos promovere poterant; non autem sacros. Ergo etiam Exorcistarum *Ordo* apud Græcos; nec a solis presbyteris exorcizandi munus adimpletum, ut agebat Goarius, & post Goarium Le-Droint pag. 239. tomi 2. Nec quemquam moveat, quod Antiochena Synodus de Exorcistis inquit *καὶ δισκῖν, constituere*, non *χειροτονεῖν, ordinare*; siquidem hoc de Exorcistis ait, quod de hypodiaconis, & de lectoribus. Præterea apud Morinum p. 2. pag. 82. habetur quoque *ordinatio* deputati: seu ceroferarii, cum hac epigraphæ, *ἐν ᾗ ἐπὶ κηροφόρῳ, ἢ δεποσίτῳ, Oratio super ceroferario, & deputato*, quamquam infra pag. 225. scribat idem auctor hoc fuisse ministerium, non *Ordinem*: & manifestius in Euchologio pag. 237. continetur, *ἐν ᾗ ἐπὶ χειροτονίᾳ δεποσίτου ἢ κηροφόρου, Oratio in Ordinatione Deputati & Ceroferarii*, nempe *acolythi*. Simeon etiam Thessalonicensis loco citato *Ordinationem* ceroferarii appellat *χειροθεσίαν*, ait celebrari ante *Ordinationem* Lectoris, & miratur in desuetudinem abiisse, cum ante paucos annos vigeret in Thessalonicensium Ecclesia, & adhuc in Tabulariis & Archetypis inveniretur descripta. Inquirunt, hæc de ministerio, non de *Ordine* esse explicanda. At primum quid ultra ad *Ordinem* præter *χειροτονίαν*, & verborum formam requiritur, aut quid aliud Euchologia servandum præcipiunt in *Ordinatione* Lectorum? Ad hæc singuli *Ordines* ad ministerium spectant; & ex quo Ceroferarii ministerium exercuerint, nequit inferri minime illos fuisse initiatos. Queritur præterea Thessalonicensis, ætate sua hanc *χειροθεσίαν* cessasse: ministerium vero deferendi cereos nunquam in Ecclesiis Græcorum cessavit; ideoque ægre Simeon fert cessasse ritum *Ordinationis*. Postremo non quaerimus modo, an acolythatus, alii-que minores *Ordines* sint divinæ institutionis, ac sint sacramenta, vel ministeria duntaxat ab Ecclesia instituta; id enim disputatur quoque de minoribus *Ordinibus* ritu Latinorum collatis: sed quaerimus, an ipsi *Ordines* etiam apud Græcos extiterint, & sacro quodam ritu collati fuerint. Ad tertiam responsionem dicimus, (quod adversarii nostri fateri debent de *Ordinationibus* Latinorum) necessum non esse, ut ubicunque de *Ordinibus* agitur, sigillatim omnes enumerentur, præsertim cum universi clerici sæpe communi sacrorum ministrorum vocabulo designentur.

Tertio dico apud Græcos, etiamsi septem *Ordines* non conferantur sejunctis initiationibus, revera tamen existere, & Acolythatum, & Ostiariatum simul conferri cum Subdiaconatu, idemque servari apud alios Orientales; Exorcistatum solum a Græcis recentioribus negligi, sed ab aliis Orientalibus tribui una cum Diaconatu, vel Psalmistatu. Hoc primum adstruitur judicio ipsorum Orientalium, qui rituum suorum fuerunt peritissimi, Abrahami Ecchellenensis Maronitæ, in adnotationibus ad canones Nicænos n. 13. Joannis Maro lib. de Sacerdotio cap. 11. & 26. Joannis Darenii lib. de Hierarchia Ecclesiastica Dionysii Barsalibi Episcopi Amedensis: de quibus vide Vol. 2. Conciliorum Labbei pag. 409. & Fausti Naironi Maronitæ in Evoplia pag. 226. Secundo idem confirmo ex Ritu, quo Orientales initiant hypodiaconum. Nam Græci, ut constat ex pluribus Codicibus collectis, editisque a Morino, in ipsa subdiaconi initiatione, utuntur formula, in qua præter alia verba hæc leguntur: *Ipse Domine conserva illum in omnibus sine querela, & reprehensione: da illi amare honestatem & decorem domus tue, assistere portis templi sancti tui, accendere lumen tabernaculi glorie tue: αὐτὸς δέσποτα ἀκατάγνωστον αὐτὸν ἐν πᾶσι διαφύλαξον, ἐκὰς δὲ αὐτῷ ἀγαπᾶν ἐν πρετελεύτοιᾳ σου, παρεσθῆναι πᾶσι θύραις τῆς τῆς ἀγίας σου, ἀνάπτεν λύχνον σκηνώματος δόξης σου.* Mor. p. 1. pag. 81. In Rituale Maronitarum præcipitur, ut initiandus subdiaconatu circumducatur per Ecclesiam, *Et cum pervenerit ad candelabrum, accendat illud, & exstinguat tribus vicibus; postea perveniens ad portam Ecclesiæ, claudat, & aperiat tribus vicibus,* apud Abrahamum Ecchellensem cit. loco, & Morinum p. 2. pag. 394. Euchologium Melchitarum Arabicum eadem prorsus habet, ac ea, quæ recitata sunt ex Pontificali Græcorum. In Euchologio item Coptico-Jacobitico ita Episcopus alloquitur hypodiaconum: *Tui officii est custodire ostia domus Dei, quæ est Ecclesia, nec patiaris ingredi ad eam jumentum, vel canem, vel hereticum quempiam: & post pauca, Cave magna diligentia custodire ostia Ecclesiæ, quia tibi concredita sunt sacra illibati ministerii vasa custodienda.* Quod ergo ajunt viri doctissimi, apud Orientales cum hypodiaconatu conferri Ordines ostiariatus, & acolythatus, id ex eorum Euchologiis corroboratur. Tertio idem probo consensione adversariorum. Si enim objicias Joannem VIII. Romanum Pontificem in Epistola ad Basilium, Constantinum, & Alexandrum Impp. quæ extat tom. ix. Conciliorum, hæc scribere, *Voluit ut sit primum Lector, deinde Acolythus, postea Diaconus, tum Presbyter, posthac Epi-*

scopus, ideoque apud Græcos existere acolythatum: si, inquam, id objicias; respondent Pontificem *Acolythi* nomine significasse *hypodiaconum*: cui, ut monet Morinus 3. p. Exercit. xiv. cap. 1. pag. 242. Græci committunt munia pleraque acolythorum; ceterum a Joanne VIII. alios Ordines prætermitti. Habemus itaque in hypodiacono *acolythi* nomen & officia: immo Morinus eo loci, *Proprie, inquit, subdiaconus Græcorum est acolythus Latinorum.* Quod vero Joannes VIII. ordines proprio nomine non distinguat, hac sententia posita ratio est in promptu: nimirum, quia acolythatus & ostiariatus simul cum hypodiaconatu conferuntur a Græcis, neque in tali collatione vult, exigitque Pontifex, ut servantur distinctæ, & separatæ Ordinationes: quas tamen a Græcis aliis, subjectis Latinorum ditioni, sæculo xii. servandas præcepit Innocentius IV. mandans in Epistola ad Othonem Episcopum Tusculanum, & Sedis Apostolicæ in regno Cypri legatum, ut in posterum *secundum morem Ecclesiæ Romanæ* septem ordines, distinctis initiationibus, conferrentur. Atque idem de Ostiariatu dicendum est; quem Ordinem ipsum Dominum præsignasse, quando flagello de funiculis facto ejecit vendentes & ementes de templo, tradunt scholastici omnes cum Magistro p. 2. dist. 24. Simeon autem Thessalonicensis in lib. de Sacr. Ordin. cap. 12. inquit Christum Dominum τὰ τὰ ὑποδιακόνια, officia hypodiaconi τὰς θροῦνας ἐκβάλλον τὰς ἱερὰς, nummularios ejecit de templo. Quarto eximius, maximusque Pontifex BENEDICTUS XIV. in sæpe laudata Constit. *Esi Pastoralis*, super Ritibus Græcorum, postquam §. vii. ait in Euchologio prætermittos videri nonnullos de minoribus Ordinibus, & Græcos affirmare eos vel numquam habuisse, vel eorum exercitium aliis Ordinibus, esse adnexum; n. 7. definit, quod si clericus Græcus, Lector tantum initiatus, ex benignitate Sedis Apostolicæ obtinuerit, ut majores Ordines Latinis cæremoniis sibi conferantur, Is, antequam subdiaconus ordinetur, tres minores Ordines emissos debeat ritu Latino suscipere. Si vero præter Lectoris Ordinem ad subdiaconatum etiam Græco ritu adscendit, & ex dispensatione itidem Apostolica facultas sibi facta sit ceteros Ordines ritu Latino suscipiendi, antequam inter diaconos cooptetur, ex minoribus Ordinibus Exorcistatum tantummodo supplere cogitur; cum per Subdiaconatum Græco ritu collatum, Acolythatum & Ostiariatum receperit censetur. Qua utique definitione continetur expresse, validoque præsidio fulcitur sententia hæc nostra. Dixi tandem, Græcos carere Ordine Exorcistatus, quoniam ibi Pontifex Summus declarat hunc Ordinem sup-

plen-

plendum esse in illo, qui una cum reliquis inferioribus Ordinibus diaconatum, aut etiam presbyteratum Græce suscepit, & latino postea ritu ad sacrum presbyteratus respectu Ordinem, aut Episcopatum promovendus sit ex Apostolica concessione. Ceterum Maronitæ censent Exorcistatum conferri in Ordinatione Psaltis; tum quia in tali Ordinatione canitur hymnus, qui Latine sonat, Dominus noster dedit ei potestatem omnia idola erroris conterendi & conculcandi; tum etiam quia Episcopus Psalterium initians, & porrigens ei librum Psalmorum, quo in Orientali Ecclesia energumeni exorcizantur, inquit, Mereatur conculcare serpentes & scorpiones. Quapropter, etsi alias Ecclesias psalter non sit a lectore diversus, apud Maronitas tamen videtur idem esse, ac apud nos Exorcista; unde in fragmento Chaldaico apud Maiorum pag. 327. legitur: *Hi sunt quatuor Ordines minores: Primus Ostiarius, hoc est Janitor: secundus Lector, hoc est Quoruyo: tertius Exorcista, hoc est Psalter: quartus Acolythus, hoc est Hypodiaconus.* Fragmentum autem istud exaratum dicitur anno 1276. At Abraham Echellensis, Joannes Maro, Darenus, Barsalibius, alique superius citati opinantur apud Syros Exorcistatum conferri simul cum Diaconatu; cujus ritus hanc etiam afferunt congruentiam, quod Christus mittens discipulos ad prædicandum Lucæ x. 19. *dedit eis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* Ex quibus omnibus manifestum puto, rectissime septem clericorum Ordines numerari, Ostiariatum, Lectoratum, Exorcistatum, Acolythatum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, neque Romanæ Ecclesiæ doctrinam everti posse institutis ritibusque aliarum Ecclesiarum: quod erat inquirendum & demonstrandum.

CAPUT III.

Quo dilucidantur nonnulla, quæ spectant ad Clericalem Tonsuram.

DE Tonsura Clericorum agentes, investigabimus originem, formam, ac dignitatem. Ad originem quod attinet, Calvinus lib. 17. Inst. cap. 19. n. 2. ait clericorum tonsuram inde natam, quod priscis Ecclesiæ sæculis capillum non alerent nisi delicati: ideoque Clericos jussos tondere caput, vel radere, ne quam effæminati cultus speciem præferrent: quod hæresiarcha ait colligi ex Augustino prope finem libri de Opere Monachorum. At Joannes Specerus, qui de Hebræorum legibus, ritibusque prolixè disseruit, lib. 3. cap. 6. initium tonsuræ Nazaræorum, unde permulti nostram

esse derivatam existimant, repetit ex moribus Ethnicorum, qui in juventutis flore Apollini Pythio comam litabant, ut Plutarchus scribit de moribus Atheniensium: quem morem servasse Romanos in honorem Jovis Capitolini, & Æsculapii infert vir doctus ex epigrammate Martialis lib. 9. num. 18. ubi legitur.

Hos tibi laudatos Domino sua nota capillos.

Ille tuus Latia misit ab urbe puer.

Ita nimirum nec hæretici rituum Catholicorum oppugnatores inter se conveniunt. Morinus de sacris Ordinibus 2. p. Exercit. xv. postquam de Tonsuræ origine plura dixit, num. 9. sententiam illam amplectitur, quæ asserit primos Ecclesiæ institutores, ut majori ludibrio afficerentur, a persecutoribus tonsos fuisse, quod ignominiosum erat, ac servitutis insigne; postez vero ab iisdem institutoribus in trophæi argumentum tonsionem ipsam fuisse conversam. Quod autem comam tondere, ac radere esset nota ignominiae, Morinus ex Suetonio, Prochoro, & Luciano satis aperte demonstrat. Alii demum, qui de sacris ritibus pertractarunt, Isidorus de Officiis Eccl. lib. 2. cap. 4. Rabanus Maurus lib. 1. cap. 3. Martenius lib. 1. cap. 8. art. 7. Menardus not. 660. in Sacrament. Gregorii, censent clericalem tonsuram ab Apostolicis temporibus usurpatam: quamquam Martenius animadvertit communi veterum opinioni adversari recentiores nonnullos, proptereaquod facile frementibus persecutionum procellis potuissent Clerici ex capite detonso dignosci; immo de Jacobo Apostolo apud Eusebium lib. 2. H. Eccl. cap. 23. affirmet Hegesippus, quod *nunquam comam totondit.* His recentioribus adhæret Juenin q. viii. de Sacram. Ordinis cap. 2. ubi demonstrare nititur, Tonsuram, si sumatur pro corona clericali, in usu nunquam fuisse per quinque priora sæcula.

Quantum ad Tonsuræ formam, indubitatum est fuisse semper figuræ sphaericæ. Enimvero Anicetus Papa apud Gratianum dist. 23. cap. 21. ait. *Clerici juxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaera radant.* Et quamquam veterum Pontificum decretales revocentur in dubium; de hoc tamen Aniceti canone fit mentio in vetustissimis Romanorum Pontificum catalogis; de quibus vide 2. p. Anastasii pag. 110. Gregorius item Turonensis scriptor vi. sæculi præclarissimus, lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 27. ait Petrum Apostolum instituisse, *ut caput desuper tonderetur;* & Arator, qui floruit circa annum 540. in Epistola elegiacis versibus conscripta, quam edidit ex Codice Remensi Sirmondus, ait,

Namque ego Romanae caulis permixtus amaris

Ec.

Ecclesiæ, tonsa vertice, factus ovis.

Tonsura autem in vertice facta coronam referre debebat, quod idem Gregorius magis perspicue expressit, scribens de sancto Nicetio Episcopo, eum cum partu fuisset effusus mirabili eventu apparuisse *Clerici corona signatum*. Beda quoque in Hist. Anglorum lib. iv. cap. i. narrat Theodorum, ut a Vitaliano Papa ordinaretur, expectasse quatuor menses, donec illi capillus cresceret, *quo in coronam tonderi posset*. Et S. Isidorus lib. 2. de Officiis Eccles. cap. 2. ait: *Quod vero detonso capite superius, inferius circuli corona relinquitur, sacerdotium regnumque Ecclesiæ in eis existimo figurari*. Sidonius Apollinaris, qui florebat anno 459. de Germanico Episcopo lib. iv. Epist. 13. scribit: *Vestis adstricta, tonsus cothurnus, crinis in rota speciem accisus*: ac denique Concilium Toletanum iv. an. 633. canone 41. *Omnes clerici, inquit, detonso superius toto capite, inferius solam circuli coronam relinquant*.

Hanc Tonsuram permulti non solum ab Ecclesiæ initiis in usu receptam fuisse, sed etiam inter veros Ordines adnumerandam, & sacramentum esse contendunt: aliis quamplurimis affirmantibus revera non esse Ordinem, sed quamdam ad suscipiendos Ordines viam, atque dispositionem. Tenent priorem sententiam Prosper Fagnanus, alique Canonistæ, quos laudat, non tamen sequitur Emmanuel Gonzalez in Capit. *Cum contingat*, de ætat. & qualit. Ordinand. Angelus in Summa v. *Ordo* n. 1. Eckius in Homil. de Ordinat. & ex Scholasticis Joan. Major in iv. dist. 24. atque ex recentioribus noster Vanroy cap. 2. q. 3. Tonsuram vero non esse Ordinem propugnant ii omnes, qui censent esse institutionis Ecclesiæ, nec usurpatam fuisse temporibus Apostolicis. Accedunt cum S. Thoma q. xl. Supplem. omnes fere e schola Theologi, atque inter hos nostrates fere omnes, laudari a Friderico Gavardi q. 1. art. 2. non dissentiente Aurelio Piette Volum. vi, pag. 302. Subscribunt eidem sententiæ Bellarminus lib. 1. de Clericis, & de Sacram. Ord. cap. 5. Franciscus Hallier de S. Ord. pag. 370. Jo. Morinus p. 3. Exercit. xv. n. 12. & ex Canonistis quoque nonnulli cum prælaudato Gonzalez tom. 1. in decret. pag. 461. His ultro, libenterque subscribimus, ita tamen, ut ab iis recedamus, qui negant consuetudinem Clericalis tonsuræ non esse antiquissimam.

PROP. I. Clericalis Tonsura obtinuit in Ecclesia ab Apostolorum ætate, & instituta fuit, ut Clerici distinguerentur a Laicis.

Atque id principio commonstrant laudati Patres, Anicetus, Gregorius Turonensis, Sidonius, Apollinariis, & Beda: & licet de primo *Berti Theol. Tom. VIII.*

non habeamus exploratissima monumenta, alii vero non sint admodum antiqui; non extant tamen testimonia majoris ponderis ad illos refellendos; cumque fuerint doctissimi, & eorum aliqui, ut Sidonius, & Gregorius, ante sæculum sextum exactum floruerint, in verisimile est potuisse ad Apostolica tempora ritum illum referre, qui vix iisdem natis eruperit. Porro hi docent, Clericos ab initio Ecclesiæ *in vertice fuisse tonsos*, ut more Nazaræorum Deo dicarentur, & Domino consecrati agnoscerentur, etiam Petrum coronam Clericalem gestasse; & addunt aliqui, hanc ab ipso usurpatam in memoriam Dominicæ passionis: quod sentit Geolfridus Abbas apud Betam lib. v. Hist. Anglor. cap. 22. & Rabanus Maurus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 3. Nonnulli etiam, quod facit pro sententia Morini, censent Petrum ludibrii causa ab iis, qui ei Christum prædicandi non credebant, fuisse attonsum, atque ex tunc Clericos omnes comam abrasisse; idque scribunt ex Latinis Honorius Augustodunensis in Gemma animæ lib. 1. cap. 194. atque ex Græcis Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui floruit imperante Leone Isaurico in Theoria rerum Ecclesiasticarum; quam vide tom. xiii. novæ Bibl. PP, pag. 52. Præterea posset Tonsuræ Clericalis antiquitas demonstrari ex scriptis Abdiæ Babylonii, qui lib. 9. Hist. Apostolicæ narrat Indorum regem a S. Thoma Apostolo ad fidem conversum, & in Clericum attonsum fuisse; necnon ex S. P. Augustini Epistolis, in quibus *Corona Sacerdotalis* frequens fit mentio: de quibus Hallier de sacris Ordinat. pag. 1064. & Morinus 3. p. pag. 263. Sed ingenue fateor Abdiæ scripta dubiæ esse fidei, & verba S. Patris a Morino producta eundem pati sensum, ac verba Pauli ad Philipp. iv. 1. Ulterius demonstrant hujus Tonsuræ vetustatem atque institutionem (saltem ante tempora, quibus introductam putant recentiores quidam) præcitati versus Aratoris subdiaconi; & qui legitur apud Prudentium Hymno v. *περὶ σέπ.* de S. Cypriano in Clericum attonso,

Deflua cesaries compefcitur ad breves capillos:

quamquam hoc in loco *corona verticis* aperte non est expressa. Rursus temporibus Juliani Apostatæ presbyter quidam Theodorus ab ethnicis supplicio affectus est, quod nonnullos pueros detondendo illos cooptaret in Clericos, ut ex libro 12. Ammiani Marcellini demonstrat Eminentissimus Baronius ad an. 58. num. 128. In vetustissimis etiam Actis Ecclesiæ Divionensis, apud Martenium citato art. 7. num. 2. habetur S. Benignum presbyterum in agnitionem Terentii Comitis venisse ob tonfi capitis coronam. Benignus vero fuit discipulus Polycarpi, subiit-

que martyrium sub Marco Aurelio Imperatore juxta Martyrologium Romanum die 1. Novembris, & adnotationes ibi affixas eximii Baronii. Postremo tam Occidens, quam Oriens, & universæ nationes, in quibus propagata est Christiana Religio, habent Clericos a laicis corona capitis, ac tonsura discretos; quamquam Orientales fere totum occipitum, & magnam sincipitis partem tondere soleant forcipe, non autem novacula adhibita, ne cute apparente, videantur similes rasorum, ac sacerdotum Iſidis, & Serapidis, qui omnino crines radebant; unde Hieronymus in caput 44. Ezechielis scribit non debere sacerdotes incedere *naſis capitibus sicut sacerdotes Iſidis atque Serapis, nec rursus comam dimittere, nec ita ad pressum tondendum caput, ut aperta sit cutis*; non improbens Clericalem Tonsuram, ut imperitissime quidam scripsere, sed tonsuram describens Orientalium. Ut autem redeam, unde oratio divertit paullulum; a quibusnam derivata est, nisi a Catholice Fidei conditoribus, consuetudo per universum orbem terrarum servata? Quis illam intrulit! Quomodo ubique gentium obtinuit? Profecto habere nequimus firmitus antiquissimæ traditionis argumentum, quam si intueamur morem longe lateque diffusum, & nullum posterioris ætatis institutorem adinvenire possimus.

Hoc magis collustratur detegendo allucinationes tam hæreticorum, quam recentiorum quorundam Catholicorum. Atque in primis quod scribit Calvinus, solemnis est impostura: nam S. P. Augustinum neque de Opere Monachorum, neque ullo alio in loco asserit tonsuram originem habuisse, ex quo nonnulli, ne effeminati viderentur, coronam non alerent; sed ibidem invenitur Augustinus in quosdam Monachos, qui adversus monitum Apostoli dicentis 1. ad Corinth. xr. ignominiosum esse viro, *si comam nutriat*, incedebant dimissis crinibus, *timentes ne vilior haberetur tonsa sanctitas, quam comata*; & cum eis verba Apostolica objicerentur, insultissime agebant eos, qui seipſos castraverunt propter regnum cælorum, non esse viros. Quamquam, si Calvino concedamus institutam fuisse tonsuram adversus fastum sæcularium, qui delectantur comæ ornatu, & cincinnis, quæ sane res cum in laicis sit turpis, in clericis est turpissima) non video quid inde inferri possit adversus tonsuræ clericalem institutionem atque honestatem.

Quod itidem Spencerus conatur demonstrare, hunc scilicet ritum a gentibus promanasse, tamen illi proprie sermonem instituat de tonsura Nazaræorum; cum qua nostra nihil aliud habet affine, nisi quod in clericos attonsi Domino consecramur, illud primo falsum deprehenditur, quod non ex moribus Ethnicorum

nati sunt Ecclesiastici ritus; sed ex his illos curavit inducere dæmon æmulator divinitatis. Deinde longe diversa est abrasio facta in cultum idolorum, ab ea, qua Clerici tondentur in vertice: ethnici enim toto capite radebantur, ut dixi paullo supra de sacerdotibus Iſidis, scripsitque etiam in fine Opusculi de Dea Syria tom. III. pag. 798. Lucianus Samosatenus. Assyrii præterea ac Troezenii cæsariem recidebant, non in Deorum cultum inititandi, sed priusquam jungerentur connubio; & apud Lacedæmones etiam pueruli attondebantur. E contra apud Romanos, & Græcos, juvenes capillum alebant; & si illum sacrabant diis, semel totum in patriam reduces refecabant, nec deinceps tenebantur incedere attonsi. Tandem nec unicuique deorum comas, sed istas Libero, Apollini barbam dicabant; unde Statius,

*Ille genas Phæbo, crinem hic pascebat
Iaccho.*

Quæ omnia si conferas cum forma Clericalis tonsuræ, de qua supra, & cum his, quæ de Nazaræis habentur cap. 6. Numerorum, percipies a Spencero permulta ingeniose dici, permulta vero ineptissime. Quamquam si tondendi ritus inductus foret in execrationem alicujus superstitionis, nihil adversus propositionem nostram consequeretur.

Opinio Joannis Morini referentis tonsuræ originem ad Ethnicorum derisionem, qui captivos fervosque radebant, habet quidem præsidium aliquod ex paucorum Scriptorum auctoritate; facillime tamen refellitur; ratio quippe facta ignominie causa, erat totius fere capillitii: non tonsio vertici, & corona; ac rasionem illam Christiani non adhibuere, nisi in ceremonia publicæ pœnitentiæ, & in humilitate habitus Monachalis. Quare cum Donatistæ Episcopos raderent, eosque contra statuta canonum redigerent ad ordinem pœnitentiam, S. Optatus lib. 2. num. 23. ita illos alloquebatur, *Docete, ubi vobis mandatum est radere capita sacerdotum*. Ad hæc in abrasione servorum relinquebatur in vertice crinium flocculus, raso capillitii residuo; ideoque abrasio illa omnino erat opposita Clericorum tonsuræ: videlicet Tertullianum de Pallio cap. 4. scribentem, *Juxta autem tonsor, & cultri vertex solus immunis*: ad Lucianum in Convivio tom. IV. pag. 354. *Ingressus deformis quidam deraſo capite, pauculos capillos in vertice gestans, eosque criste in morem erectos*. Recte itaque Ildorus appellavit Clericalem tonsuram, non servitutis notam, sed regni. Argumenta denique recentiorum corrunt ex dictis; non enim necessum erat tonsuram in primis sæculis ita amplam deferre, aut nudatum verticem ostendere,

dere, ut ethnici clericos possent dignoscere, etsi quosdam tali indicio deprehensos minime dubitamus: neque ex capillorum promissione, quam tribuit Jacobo Hegesippus, consequitur Apostolum non fuisse tonsum, sive abrasum in vertice: immo Greca verba nihil aliud innuunt, nisi ejus cæsarem non fuisse abrasum novacula, *ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐκ ἀνέβη, novacula super caput ejus non adscendit*, pag. edit. Vales. 63.

PROP. II. Clericalis Tonsura non est Ordo.

Scholastici hanc thesim probant sequentibus argumentis, 1. Tonsura est Ecclesiastica institutionis, non enim a Christo fuisse institutam vel ex Scripturis, vel ex Patribus potest evinci. (Sed hoc argumentum facile solvi posset; ostendimus enim supra, tonsuram extitisse a temporibus Apostolorum, nec inverisimile est Apostolus hunc ritum Domino præcipiente servasse. 11. Nulla per clericalem tonsuram infertur initiatis spiritualis potestas; sed hi dum tondentur, deputantur duntaxat ad vacandum præ ceteris divino cultui; quæ est ratio S. Thomæ q. 40. Supplem. art. 2. Adversarii tamen respondere possunt, tonsura initiatos deputari ad psallendum liturgiæ tempore, quod plurimum confert ac sacrorum mysteriorum decentiam, & ad excitandam in populo devotionem. Dicent ulterius, sola tonsura præditos donari Ecclesiasticis beneficiis, & aliquando exercere in Ecclesia jurisdictionem Episcopalem, excommunicare, & suspendere alios Clericos: quod longe præstantius est, quam aperire fores templorum, pulsare cymbalum, deferre urceolos. 111. Tonsura minime adnumeratur inter Ordines, neque in antiquis Pontificum statutis, quæ distinctos gradus clericorum enumerant, neque in vetustissimis Pontificalibus collectis a Marino, & Martenio, neque a Tridentino Concilio, quod sess. 23. cap. 2. *Ordines* singulos recensens, eosque dividens in minores, ac majores, nullam tonsuræ mentionem facit: & cap. 6. de Reform. ejusdem sess. illam a numero *Ordinum* expungit, dicens: *Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere*. Verum reponent, Tridentinam Synodum, sicut & Florentinam, quæstionem hanc non attingere, aut loqui de iis, qui jam inter Clericos sunt cooptati: nomine *Ordinum* comprehendere septem illos gradus, per quos jam in sortem Domini adsciti ad sacerdotium adscendunt; apud veteres denique memorari sæpenumero Psalmistatum, quem idem esse ac Tonsuram, constat ex cap. *Psalmista*, dist. 23. quod & nos affirmavimus prop. 2. capitis præcedentis. Ex his tribus argumentis videtur nobis secundum va-

lidius ceteris; non enim solvitur responsione paullo ante producta: quoniam psallere, & devotionem cantu excitare, non est ministerium peculiari titulo pertinens ad Eucharistiam: excommunicare autem, & in clericos animadvertere, non spectat ad potestatem *Ordinis*, sed ad potestatem jurisdictionis.

Addam ego argumenta, quæ mihi videntur invictè propositionem firmare. Sit primum; Si Tonsura foret Ordo, maxime, ut adversarii contendunt, esset idem ac Psalmistatus. At hunc non esse *Ordinem*, & exerceri *sola jussione presbyteri*, liquet ex canone 10. Concilii IV. Carthaginensis. Deinde apertissimum est tonsuram apud Græcos non esse *Ordinem*, sed ritum quemdam, quo initiandi Lectoratu tondentur in Clericos, invocato tantum Dei nomine, & nulla sacramentali forma prolata, *signatur*, inquit Pontificale Græcorum de initiando in Lectorem, *signatur ter in capite, at tondetur in forma crucis, σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλὴν, καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς*. Nec in ordinatione Lectoris, aut etiam Psaltis, minimum occurrit verbum, quod possit ad capillorum tonsionem referri. Num aliquando in hoc tondendi ritu oratio aliqua fuerit adhibita, & num tonsura sine Lectoratu olim fuerit collata, non attingam modo. Legi possunt hac de re Isaacius Habert in Pontificale Græcorum pag. 41. & Cl. Lupus in Canonem 14. Synodi VII. tom. 2. pag. 1140. Certe hac ætate Græci Clericalem tonsuram non habent, quæ proprius sit Ordo, Jam vero dictum supra, ordinatum apud Græcos, si concessione Apostolicæ Sedis ad ritum Latinorum pertranseat, debere promoveri ad omnes omnino *Ordines*, quos ab Episcopo Græco non habuit: etiam ad Exorcistatum, etsi jam fuerit ordinatus in presbyterum. Atqui non debet ordinari ad Tonsuram. Hæc igitur non est Ordo. Præterea in Pontificalibus Latinorum vetustissimis omnes Ordinationes incipiunt ab Ostiariatu, non tantum in illis plurimis, quæ collegerunt pertractantes de sacris Ritibus, verum etiam inter Opera Gregorii pag. 219. libri Sacramentorum. De tondendis Clericis ac poenitentibus in ipso Sacramentorum libro agitur separatim pag. 213. ubi de variis benedictionibus, ritibusque ad sacramenta non pertinentibus, & proponitur quoque hic titulus, *Oratio ad faciendum Clericum*, Concilium itidem Carthaginense, de quo supra, inter gradus, qui strictim *Ordines* sunt, primo Ostiariatum locat; quod & faciunt monumenta quæque vetustiora. Si Tonsura Ordo est, cur in primo loco non collocatur? Cur ejus ritus a ritibus *Ordinum* stabat longe distans, priusquam omnia, quæ a Pontificibus peraguntur, in unum recentiorum Pontificalium

corpus fuissent collecta? Ad hæc Romanus Catechismus p. 2. cap. 7. num. 13. docet tonsuram *quamdam preparationem esse ad Ordines suscipiendos: ut enim homines ad baptismum exorcismis, ad matrimonium sponsalibus preparari solent, ita cum tonso capillo Deo dicantur, tanquam aditus ad Ordinis sacramentum illis aperitur.* Quod autem respondet Vanroy, etiam baptismum esse januam, aditumque ad sacramenta, nihilominus sacramentum esse, mihi plane non satisfacit: tum quia Catechismus non comparat tonsuram baptismo, sed dispositionibus baptismum præcedentibus; tum etiam quia nescio, num proprie baptismus dici possit *preparatio ad sacramenta*; tum denique quia sicuti dicendo, *Baptismus est aditus ad alia sacramenta*, sejungimus baptismum ab aliis sacramentis; ita dicendo, *Tonsura est aditus ad Ordinis sacramentum, Tonsura est preparatio ad Ordines*, præspicue Tonsuram ab Ordinibus separamus. Præterea Tridentina Synodus sess. 23. cap. 8. declarat, ut si aliquis non a proprio Episcopo ordinetur, *Ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.* Ubi constat agi de omnibus Ordinibus, nullo prorsus excepto. Et tamen sacra Congregatio, faciente ipso Fagnano in Capit. *Cum contingat*, num. 38. declaravit Episcopum Hieracensem ob primam tonsuram extraneo collatam suspensioni non fuisse subijciendum, quoniam Tonsura a Concilio non habetur pro Ordine, Tandem, etsi Fagnanus ipse num. 128. scribat primam Tonsuram imprimere *characterem*, quoniam eadem S. Congregatio declaravit tonsuram collatam ab Abbate privilegiis suffulto aliis, quam regularibus sibi subiectis, nulla ratione iterandam esse, ac semel iterumque monuit Episcopum Cavensem, ne ullatenus doceret primam tonsuram *characterem* non imprimi; tamen perspicuum est nullum aliud sacre Congregationis fuisse propositum, quam contentiones eo tempore inutilis occasionem abrumpere; siquidem constat, ait Morinus cit. differt, §. num. 12. aliquando tonsuram omnibus sacrorum Ordinum candidatis separatim, & ante quemvis Ordinem fuisse collatam.

Argumenta vero contraria nullius sunt momenti. Etenim moventur Canonistæ rescripto Innoc. III. Ad Archiepiscopum Rothomagensem, cit. cap. *Cum contingat*, ubi legitur: *per primam Tonsuram juxta formam Ecclesiæ datam Clericalis Ordo confertur.* Sed obvia responsio est, Ordinis nomine posse intelligi statum, quo Clerici præminent laicis; unde Pontifex consulto ait, *Clericalis ordo*, non, *Ordinis sacramentum*: ac præterea cum tonsura ibi etiam

Lectoratus: alique minores Ordines comprehenduntur, & laudatur etiam can. 14. Synodi VII. quo statuitur, Lectores ab Abbate in proprio Monasterio posse ordinari: ideoque capituli, *Cum contingat*, planissimus sensus est, tonsuram in Clericum, & constitutum in minoribus Ordinibus a proprio Abbate, revera esse Clericum, revera ordinatum. Secundo ajunt, etiam tonsura initiatos aliquando *degradari*, ut constat ex Cap. *Degradatio*, de Pœnit. in VI. & ex Pontific. Romano 3. p. de forma degradat. in *degradatione* a prima tonsura haberi: *Deponimus: degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio Clericali*; sed liquet *degradationem*, non ab Ordine, prout sacramentum & character est, qua ratione est prorsus indelebilis, sed ab officio, habitu, & privilegiis arcere, & ad communionem laicam redigere; unde de his explicanda sunt quæ leguntur in ipsa formula *degradationis*. Idem dicendum de Constitutione Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & salutare*, quæ itidem agit de eorum *degradatione*, qui tonsura sunt initiati. In eadem Constitutione Tonsuratis tribuitur *Clericalis character*; verumtamen *characteris* nomen non tantum animi habitudinem, quam exteriorem notam commode potest significare, ipsaque capillorum detonsio, quæ profecto nec Ordo, nec Sacramentum est, appellatur a Græcis, *σφαις τῆς ἐπίκρίδος*, *Character tonsuræ*. Tandem inquirunt Pontificem clericos initiatorum Deum deprecari, ut iis, qui ad deponendum comas capitum suorum festinant, donet *Spiritum sanctum*, necnon adhibere verborum formam, tum in incidendis capillorum extremitatibus, tum quoque in imponendi superpelliceo; verum nullus ferme adinvenitur sacrorum rituum, qui sine prece aliqua, & absque divinæ gratiæ invocatione peragatur; nimiumque erunt faciles ad sacramenta in immensum multiplicanda, qui existimant inesse istiusmodi argumentationibus vim, aut probabilitatem aliquam; ideoque his prætermisissis pogredimur ad

C A P U T IV.

In quo de minoribus Ordinibus pertractatur.

SEPTem esse Ordines diximus præcedenti capite secundo. Primi quatuor *minores*, tres alii *maiores & sacri* appellantur. Rationem hujus distinctionis quidam inde repetunt, quod primi quatuor etiam extra Missarum solemniam conferri possint; secus alii: nonnulli Ordines *minores* dictos putant, ex quo illis non sit conjuncta lex cælibatus, qua obstringuntur ad *maiores* promori, aliqui *minores* appellatos existimant, quod olim extra sanctuarium conferrentur;

tur; multi demum, quibus subscribimus, censent *maiores Ordines* dici, per quos jus datur propius ad altare atcedendi, sacra peragendi, aut presbyteris rem divinam facientibus intime adstandi. Sicut igitur quatuor *minores Ostiarius, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolythatus*. Ex præcedentibus duobus capitulis manifestissimum est, quatuor *minorum Ordinum* mentionem fecisse Romanos Pontifices Cornelium, Cajum, ac Silvestrum, Synodus perantiquas, Laodiceam, Carthaginensem, ac Toletanam, necnon auctorem Epistolæ ad Antiochenos, Epiphanium in Expositione Fidei, Scriptorem Operis de vii. Eccl. Gradibus apud Hieronymum; aliosque vetustiores. *Ostiarii* præterea meminit S. P. Augustinus sermone 46. num. 31. ubi scribit ministros stare ad ostium templi interrogantes *ovem Christi querentem gregem suum*, idest, fidelem introeuntem, an Paganus sit, vel Christianus, & curantes *ne catechumenis irruat Sacramentis*: ubi S. Pater redarguit Donatistas, qui a communione per Ostiarium etiam Catholicos repellebant. Meminit Ostiarii & S. Gregorius Nazianzenus Orat. 18. in laudem S. Cypriani scribens fuisse hunc in Ecclesia *ῥοδο*, quo Latinus interpres reddidit *edituum*, seu *ostiarium*; etsi proprie is dicitur Græcis *θύρα*, sive *πύλη*. In illa Nazianzeni oratione Cyprianus Carthaginensis confunditur cum altero Nicomediensi, in quod supra diximus impigisse Græcorum alios. In dubia quoque Ignatii ad Polycarpum epistola pag. 97. commemoratur *ῥοδο*, quasi, *divinus cursor*, cujus muneris erat convocare ad sacras synaxes, nec desunt, qui hunc cursorem interpretentur *Ostiarium*. Eginhardus in vita Caroli Magni Ostiarium appellavit *Janitorem*, scribens hunc tenere in Ecclesiastico ordine locum ultimum. Mitto Isidorum, Amalarium, Rabanum, Lovinum; aliosque quamplurimos.

Lectoratus, idest, secundi Ordinis Ecclesiastici, præter monumenta jam producta, mentionem faciant Græci omnes, apud quos hic *Ordo* primus omnium confertur. Promotum ad Lectoratum a Meletio S. Joannem Chrysostomum, & deinde ascendisse *per singulos officii gradus* affirmat Marcellinus Comes. Idem de seipso tradiderunt orat. 32. Nazianzenus, ac Theodoretus in Philotheo. Ex Latinis ordinem hunc laudant Tertullianus, qui de Præscript. 4. carpens hæreticorum ordinationes leves, prout idem inquit, ac temerarias, *Itaque*, ait, *alius hodie Episc., alius cras: hodie diaconus, qui cras lector: hodie presbyter qui cras laicus*. Ex quibus refellitur supinus error Centuriatorum Magdeburg. afferentium neminem ante Cyprianum commemorasse Lectores. Ipse utique Cyprianus Lectorum, horumque *Ordinationis* meminit ep. 24. in qua

scribit Saturum a se ordinatum esse Lectorem, & Epist. 33. 34. in quibus agit de Ordinatione duorum insignium Lectorum, Aurelii, & Celerini. Commemorantur itidem Lectores in Historiis Donatarum, præsertim vero ubi agitur de Paulo Cirtensi, & de Munatio Felice, cui illi prodidit sacros Codices asservari a Lectoribus. Extat & de his mentio in Actis Martyrum Cibalitanorum, ubi Pullio dicitur *primicerius Lectorum*. S. P. Augustinus lectores ipsos commemorat serm. 17. n. 1. serm. 18. num. 5. serm. 67. num. 1. serm. 235. aliisque in locis frequenter. S. Paulinus de Felice ad Clericalem statum transeunte lib. iv. inquit:

*Instituit servire Deo, nec gratia pauper
Affuit, & quantum sitiebat corde capaci
Lucis hians animus, tam largiter influit
traxis*

*Dona Dei; primus Lector servivit in annis,
Inde gradum cepit, cui manus voce fidelis
Adjurare malos, & sacris pellere verbis.*

Ex his Paulini versibus confirmatur tertius inter *minores Ordines*, scilicet *Exorcistatus*: de quo etiam Tertullianus ad Scapulam, Firmilianus Epistola inter Cyrianicas 75. Cyprianus Epist. 2. & 76. Hilarius de Synodis, Eusebius Vercellensis in Epistola ad Episcopos Italiae, Hieronymus comment. in Epist. ad Titum, & Venantius Fortunatus lib. x. poemate 25. in quo videtur Exorcistas infimo loco constituere scribens,

Ne tyrone duces veniunt, de milite princeps,

*Ut reliquos taceam, Justinianus erat.
Hoc & in Ecclesia, Christo tribuente refertur.*

De Exorcista aliqua Pontificalis honor.

Plura de Exorcistis dicta a me sunt lib. xxxi. cap. ultimo, quæ nunc prætermitto.

Acolythi, quorum nomen Græcum est, & idem sonat ac *pedisequus*; est enim *ἀκόλυθος*, ab *ἀ*, & *κλυθ*, *via*, sive a verbo *ἀκλυσθ*, *sequor*, (etiamsi Isidorus lib. vii. Orig. cap. 12. scribat, *Acolythi Græce, Latine Ceroferarii dicuntur a deportandis cereis*) laudantur a Cypriano ep. 28. 55. 38. 79. a Hieronymo in Epistola ad Nepotianum, ab Augustino epist. 191. a Gregorio Magno lib. vii. epist. 7. Malunt nonnulli dicere *Acolytos*, *ἀκλύτος*, vocabulo derivato ex *α*, privativo, & *κλύω*, *impedio*; quod Acclythis fas sit absque ullo obstaculo accedere ad ministerium altaris. Sed cum Acolythas a Cajo Pontifice *sequens* dicatur, & fere ubique cum aspiratione scriptus sit, retinenda est prior etymologia. Ad eas, si plura desideras, Hallier, & Morinum de sacris Ordinationibus, Menardum in Sacramentarium Gregorii, Martenium de Antiquis Ecclesiæ

cl. Ritibus, & in Glossario Du-Cangium. Etenim de istorum *Ordinum* nomine, ac vetustate, si hæc pauca addantur iis, quæ secundo capite dicta sunt, mihi videor satis superque dixisse.

De Ostiariis, Lectoribus, Exorcistis, & Acolythis, eorumque Officiis, & *Ordinamentis* legi possunt Ordo Romanus. Isidorus, Aicuinus, Amalarius, Rabanus, Stephanus Eduensis, Ivo Carnotensis, & recentiores paullo supra laudati: Hugo itidem lib. 2. de Sacram. Magister in iv. dist. 24. S. Thomas q. 37. Supplem. S. Bonaventura, & veteres alii, atque recentiores scholastici. Qui omnes tradunt officium *Ostiarum* esse aperire, & claudere fores templorum, infideles ejicere, ad divina datis signis convocare Christianam plebem, arcere excommunicatos & derisores sacramentorum, res, quæ in Ecclesiis continentur, custodire, & juxta Pontificale Romanum, aperire librum ei, qui prædicat. Confertur propterea hic *Ordo* traditione clavium ex antiquissima consuetudine, ut constat ex canone 9. Concilii iv. Carthag. habiti præsentis, ac suffragante S. P. Augustino. *Lectoris* autem munus est, novi & veteris testamenti libros distincte recitare, cantare lectiones, panem, novosque fructus benedicere, & juxta Dominicum Sotum, & Catechismum Romanum num. 16. etiam prima fidei rudimenta tradere Catechumenis. Confertur propterea hic *Ordo* traditione Codicis, in quo psalmi, aut divinæ lectiones contineantur. Merum quibusdam Scholasticis crucem figere quod in Pontificalibus bene multis habetur, *Lectorem* oportet legere ea, quæ prædicat: unde Gabriel Vasquez disput. 236. de Ordine cap. 2. sese torquet in amovendis lectoribus ab officio concionandi. At primum prædicare nihil aliud hic sonat, quam publice dicere, & alta voce e suggestu pronuntiare, quod recte accipi potest de sacris lectionibus, a quarum distincta pronuntiatione lectores a Rabano *Pronuntiatores* dicuntur, & ab Isidoro *Proclamatores*. Deinde animadvertit Isaac Habert in Pontif. Græcorum pag. 39. in vetustissimo Codice legi, *Ei, qui prædicat*, non, *ea, quæ prædicat*: immo & in recentioribus nonnullis scriptum invenimus, *Ea quæ* (vel *ei, qui*) *prædicat*. Olim quippe Lector de pulpito legebat præscriptam ab Episcopo Evangelii, seu alterius Scripturæ partem, quam postea idem Episcopus interpretabatur, atque exponebat, ut constat ex Epistolis 33. & 34. sancti Cypriani, atque ex sermone 67. S. P. Augustini, num. 1. ac sermone 140. de Temp. nunc 235. numero itidem 1. In altera quoque Apologia Justinii prope finem legimus Antistites admonitionem ad populum habuisse, *παιδαγωγὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, παύσαν faciente*

Lectore. Ignorant ergo veterem disciplinam, qui suspicantur huic *Ordini* alligatum olim ministerium concionandi, aut cantandi, in solemnibus Missa Evangelium. Exorcistæ potestas ac munus est super energumenos manus imponere, ac demonia a corporibus obsessis ejicere, fundere aquam in ministerio, ac populum monere, ut qui non communicat, ceteris locum cedat. Ordinatur Exorcista traditione libri, in quo exorcismi conscripti sunt. Ex Pontificali Romano, & ex iv. Concilio Carthaginensi constat Exorcistam posse iam baptizatis, quam catechumenis manus imponere, si energumeni sint; ex quo non sequitur impositionem manuum factam catechumenis, horumque exorcismos, antequam baptismate abluerentur, pertinuisse ad Exorcistarum officium, cum omnes illi non fuerint energumeni, arreptique a contaminatis spiritibus. Ad acolythos demum spectat ceroterarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, ac vinum, & aquam ad Eucharistiam ministrare: ideoque acolythorum ordinatio peragitur porrectione candelabri cum candela extincta, & urceoli vacui. Et hæc quidem ex sola lectione Pontificalis Romani perspicua sunt.

At difficilior est quæstio, num quatuor *minores Ordines* sint gradus ab Ecclesia instituti, ne statim Clerici ad sacra ministeria proveherentur; num vero sine *Ordines* proprie dicti, & sacramenta gratiam & characterem conferentia. Minoribus quippe *Ordinibus* inesse sacramenti rationem, saltem ut probabilius, tenent cum S. Thoma q. 35. art. 2. Suppl. omnes fere Thomistæ, & cum S. Bonaventura & Scotto dist. 24. Singuli Scotistarum; accedunt ex Nostratibus Argentinas in eandem distinctionem, Gibbon disput. 22. Gavardi q. 1. art. 2. Girkén q. 2. dub. 4. Vanroy q. 2. Piette q. 3. qui duo tamen scite prudenterque oppositam sententiam ab omni censura vindicant. Idem sentiunt Paludanus, Richardus, Estius, Sylvius, atque omnes fere antiquiores scholastici, Cajetano, Durando, Francisco Victoria, Vasquio, aliisque perpaucis exceptis. Fallitur propterea Witassius dum qu. v. art. 1. ait sententiam, quæ negat minores Ordines esse sacramenta, esse sententiam *communione*, magisque deceptus est Maldonatus affirmans tom. 2. de Sacram. pag. 226. esse non communioem, sed *communem opinionem*. Fatendum tamen in eam abiisse complures, inter quos principio connumerandus est Morinus 3. p. Exercit. xi. qui de hoc argumento prolixè & luculenter disseruit; & cui subscripserunt Juenin q. 7. cap. 1. Tournely q. 6. art. 5. Le-Droint lib. viii. cap. 3. alique ex Sorbonicis plurimi. Nec videtur aliud sentire Natalis Alex. nam de Ord. cap. 1. art. 4. sententiam S. Thomæ laudat dun-

duntaxat opinionem verò alteram priori loco recenset, multisque argumentationibus corroborat. Videtur in eandem propendere noster Lupus in decreta S. Gregorii VII. pag. 832. 1. edit. Sententiam ergo nostram dicturi præmittimus nullam esse viam conciliationis inter has quas e diametro oppositas opiniones, uti Morinus, & Le-Droint excogitarunt. Ille siquidem ait, propugnari posse quod *minores Ordines* sint sacramenta quædam *analogica*, atque imperfecta: nec aliud sensisse antiquos scholæ magistros, qui scripserunt plenitudinem Ordinis in uno sacerdotio residere, atque aliis Ordinibus inesse spiritualis potestatis partem aliquam, & rationem quamdam partium, quas *integrales* appellitant. Alter autem inquit *minores Ordines*, si in origine accipiuntur, & quatenus comprehenduntur in Diaconatu, in quo sita est fieri ministerii sacerdotibus exhibendi plenitudo ac potestas, sacramenta quidem esse, secus vero, si divilim ac separatim accipiuntur. Hæc, inquam, ineptæ sunt conciliationis viæ. Nam *minores Ordines*, ut in diaconatu comprehenduntur; commentitii prorsus sunt, nec diversi *Ordines* dici possunt, nec etiam diversi gradus Ecclesiastici: immo nullus erit quæstionis locus, nisi disceptetur de Ordinibus, ut constant propria materia & forma, eisque competit peculiare aliquod ministerium, nisi forte dicamus olim cum diaconatu collatos simul fuisse *Ordines inferiores*, ut diximus paullo supra de Ordinationibus Græcorum. Quod autem *analogice* tantum, ac similitudinaria quadam ratione dicitur sacramentum, a sacramenti natura, efficientia, ac dignitate penitus excidit, atque inter *sacramentalia*, ritusque rejicitur, nec divinæ dicendum est, sed Ecclesiasticæ institutionis. Sit itaque

PROP. I. Plausibilis est, catholica, & etiam probabilis sententia, quæ negat *minores Ordines* esse vera ac propria sacramenta.

Probatur primo ex numero, doctrina, & celebritate Scriptorum sententiam eandem propugnantium, quorum plerique post Tridentinam Synodum floruerunt, nec tamen unquam vel ab Apostolica Sede, vel a viro aliquo probò & erudito fuerunt censoria nota perstricti. Horum autem scriptorum quamplures paullo ante laudavimus. Confirmatur ex Doctoribus contrariam opinionem amplectentibus, eam namque contineri intra probabilitatis fines ultro concedunt, atque inter illos unus percelebris: idest, Bstius dist. 24. §. 8. scribit: *De minoribus Ordinibus, qui non ita prope ut majores ad sanctum sanctorum accedunt, magis tolerabilis, imo probabilis est opinio, quod non sint proprie sacramenta*. Præterea præcipuum momentum eorum, qui *minores Ordines* inter sacramenta

recensent, petitur ex definitionibus Conciliorum Florentium, ac Tridentini, quæ *Ordinem* proprium sacramentum esse declarant, eundemque *Ordinem* in septem dividunt. Et hinc nihil aliud invicte eruas, nisi hoc sacramentum esse certa fide tenendum, & rite ad sacerdotium per varios gradus adscendi, non autem quod omnibus hisce gradibus ex æquo *sacramenti* ratio conveniat. Adde, quod aliis in locis advertimus, Florentinam Synodum tradidisse Armeniis non tam dogmata, quam Ritus Romanæ Ecclesiæ, cui iidem Armenii per omnia consentire cupiebant, ideoque exposuisse *Ordines* qui a Latinis conferuntur, ipsorumque *Ordinum* materiam & formam, in quibus tamen a Romana dissident Orientalium Ecclesiæ. Tridentinum autem Concilium ad extirpandas hæreses, non ad scholarum dissidia finienda adunatum, damnatis Novatoribus negantibus *Ordinis sacramentum*, & gradus hujus septem deridentibus, suas opinioniones reliquit scholasticis; quod & fatetur Historicus præstantissimus lib. XXI. cap. 13. his verbis: *Neque Synodus declarat omnes Ordines esse gradus ex ordinatione Christi, & non mere ex ordinatione Ecclesiæ, cum adhuc ad hodiernum usque diem in quæstione versetur, an omnes Ordines instituti fuerint a Christo, & an idcirco omnes sint sacramenta; & imprimant characterem, quod de minoribus Ordinibus negatur a Gabriele Vasquez cum insignium Theologorum cohorte*.

Atque hujus opinionis momentum primum est, quod revera septem *Ordinum* distinctio, ac priorum quinque ad Diaconatum & Presbyteratum additio, Ecclesiastici, non autem divini fuerit instituti, ac probabiliter Caji Pontificis, cujus decretum produximus cap. 2. prop. 1. Alterum momentum est, quod doctissimis viris fatentibus, inter quos Magister Sentent. Petrus Blesensis, aliique a me laudati eodem cap. prop. 2. necnon Ambrosiaster in Epistolam ad Timotheum, & Amalarius lib. 2. de Officiis Eccles. cap. 6. ceteri *Ordines* sacerdotio, & diaconatui adjecti fuere, ut ad sacerdotalem gradum productior esset adscensus. Tertium est istud, quod Urbanus II. in Concilio Beneventano apud Ivonem p. v. Decreti cap. 72. inquit: *Sacros Ordines Diaconatum & Presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva legitur Ecclesia habuisse: super his solis præceptum Apostolicum habemus*. Similia legas apud Hugonem Victorinum lib. 2. de Sacram. p. 3. cap. 13. Proximum autem momentum est, quod Græcorum Pontificalia ex quatuor minoribus *Ordinibus* solum Lectoratum commemorant; nulla autem ratione credendum est, tres *Ordines* prætermittendos Orientales, si illos putassent institutos a Christo, & ad sacramenti dignitatem

electos. Nec inde sequitur Lectoratum sacramentum esse, quoniam hunc *Ordinem* Græci quoque agnoscunt, & conferunt, nam & Psalterium ordinant, cum tamen Psalterium consensu omnium non sit proprii nominis sacramentum. Quintum argumentum illud est, quod sæpenu-mero ad majores *Ordines* promoti quidam fuerunt, minoribus prætermis- sis. De Chrysostomo, Theodoro, & Nazianzeno dictum supra ex Lectoribus constitutos fuisse diaconos: Paulinianus monachus, & frater S. Hieronymi per multos diaconos apprehensus, diaconus primum, deinde Presbyter ordinatus est, ut ipse Epiphanius narrat Epistola lx. inter Hieronymianas: idem legitur de Macedonio Eremita, quem in presbyterum ordinavit Flavianus Episcopus Antiochenus apud Theodoretum in Philotheo cap. 13. Similia ibidem habentur cap. 15. de Eremita Acepsima, & cap. 29. de Eremita alio, qui Salamanes nuncupabatur. Alia exempla vide apud Morinum citata dissert. xi. cap. 2. Postremo hæc sententia etiam ratione suadetur; principio enim officia clericorum minorum etiam laicis admittuntur: deinde amplior potestas confertur initiatis per Tonsuram, quam conferatur per minores *Ordines*, & nihilominus Tonsura a nobis inter sacramenta minime recensetur; præterea minores *Ordines* referuntur ad sacerdotium, ut catechismus & exorcismi ad baptismum; ideoque habent rationem ritus & ceremoniæ, non sacramenti: ac tandem non alia ratione minores *Ordines* in Ecclesiam videntur induci, nisi, ut ad sacerdotium digniores tantum ac ad alia promoverentur, nec illo fungerentur tyrones & neophyti; & consequenter *Ordines* isti ad Ecclesiasticam disciplinam, non ad Christi institutionem sunt referendi. Hæc sunt præcipua Joannis Morini argumenta, nam apud Recentiores nihil invenies aliud, quod hac in re omiserit idem scriptor accuratissimus. Ac nota iisdem omnino argumentis expungi a sacramentorum numero etiam subdiaconatum. Hæc tamen sententia in suo lumine collocata, sit

PROP. II. Verisimilius est quatuor minores *Ordines* esse sacramenta.

Demonstratur primo: nam etiam quatuor minores *Ordines* a Conciliis, ac Patribus dicuntur conferri ab Episcopis per *Ordinationem*: ordinationis autem nomine nihil aliud significari videtur, quam veri sacramenti collationem. Carthaginense enim Concilium iv. tam canone 2. 3. & 4. in quibus pertractat de ordinatione Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, quam proximis quinque, hac phrasi utitur, *Subdiaconus cum ordinatur, Acolythus cum ordinatur, Exorcista cum ordinatur, &c.* quod sedulo notandum est, dum agit canone 10. de Psalmista, ac proximo de

consecratione sanctimonialis, a nomine *Ordinationis* prorsus abstinet. Intelligit ergo nomine *Ordinationis*, non cuiusque ministerii, aut gradus, & ritus collationem ac perfectionem, sed rem aliquam longe sublimiorem. Ad hæc Florentinum Concilium de sacramentis pertractans, *Sextum*, inquit, *sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo*; ac recentitis rebus, quibus apud Latinos conferuntur *Ordines* majores, *Et similiter*, ait, *de aliis*. Definita pariter sacræ *Ordinationis* forma, & producta illa, per quam sacerdotii ordo confertur, subjicit, *Et sic de aliorum Ordinum formis*. Videtur itaque sub generali appellatione *Ordinis*, & quidem *Sacramenti*, non tantum sacros, verum etiam minores *Ordines* comprehendere. An vero argumentum hoc diluant, vel potius confirmet, qui reponunt in Florentinæ Synodi verbis illas particulas, *Cujus materia &c.* referendas esse ad vocabulum proxime præcedens, scilicet, *Ordinis*, judicet Lector. Tridentinum quoque, tametsi quæstionem scholasticam noluit definire, in hanc sententiam propendisse manifestissimum est: sess. enim xxii. cap. 3. docet *Ordinem* vere esse sacramentum, nec loquitur expresse de sacerdotio, aut de diaconatu, sed universim de sacra *Ordinatione, quæ verbis & signis exterioribus perficitur*. Item cap. 4. agit de Ecclesiastica Hierarchia, in qua præter Episcopos, ac sacerdotes comprehendit ceteros Ecclesiasticos gradus, ac declarat nec populi, nec cuiusvis secularis potestatis consensum, vel auctoritatem requiri in *ordinatione Episcoporum, sacerdotum, & ceterorum Ordinum*. Postquam vero can. 2. definit *præter sacerdotium esse in Ecclesia catholica alios Ordines, & majores & minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tenditur*, proximo canone, nulla limitatione apposita, statuit *Ordinem, sive sacram Ordinationem esse vere, & proprie sacramentum a Christo Domino institutum*. Et canone 6. definit in Ecclesia esse hierarchiam divina ordinatione institutam, *quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris*; ministrorum nomine comprehendens reliquos omnes *Ordines*, prout explicaverat cap. 2. & 4. Et si ergo Tridentini Patres consulto abstinuerunt a definienda quæstione adiaphora, quod iterum fatemur: nihilo tamen minus videntur in singulis *Ordinibus* agnoscere veram rationem *Ordinis*, sacramenti proprietatem, ac divinam ordinationem, ideoque non sunt institutionis duntaxat Ecclesiasticæ, ut opinantur plerique recentiorum: immo & expresse citato c. 2. Tridentinum declarat non sacerdotes tantum ac diaconos, sed etiam subdiaconos & in minoribus *Ordinibus* constitutos, atque uniuscujusque eorum propria ministeria ab ipso

ipso Ecclesie initio in usu fuisse; quo apertissimo testimonio refelluntur, qui asserunt olim duos tantum extitisse Ordines, presbyteri scilicet, & diaconi. Præterea S. Cyprianus Lectorum Ordinationes in præcatis Epistolis recenset, & ordinatos in Lectores appellat plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuos: quod sonare videtur aliquid nudo ministerio legendi præstantius. Si autem Lectoratus sit Sacramentum, cur non alii Ordines? S. Hieronymus initio libri adversus Vigilantium invehitur in Episcopos, *Qui non ordinant Diaconos, nisi prius uxores duxerint, & nisi prægnantes uxores viderint Clericorum, Christi sacramenta non tribuunt.* His autem verbis tam ordinationem Diaconi, quam aliorum Clericorum inaugurationes inter Sacramenta recensere videtur. Ac S. P. Augustinus in libro de Bono conjugali cap. 24. n. 32. demonstrat vinculum nuptiale non solvi, etiam si filii non procreentur, comparatione Ordinationis, scribens: *Quemadmodum si fiat ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis Ordinatis sacramentum Ordinationis; & si aliqua culpa quisquam ab officio removeatur, sacramento Domini semel imposito non carebit.* Augustini autem ætate in usu fuisse ordinationes quoque minorum clericorum constat ex præcatis Concilio IV. Carthaginensi. Insuper etiam inferioribus Ordinibus imprimitur character sacramentalis: idque infertur ex iisdem Augustini verbis. Hoc idem probatur q. 35. Supplem. art. 2. a S. Thoma, ex quo nunquam minores ordines iterentur, atque iisdem ordinibus clerici constituentur supra plebem in aliquo gradu spiritualis potestatis, ad quod requiritur signum distinctivum: affirmatque Thomas hanc sententiam esse communiorē. Potest hoc idem confirmari ex Pontificali Romano; in quo Tit. de Ordinibus conferendis, inter ceteras Pontificum exhortationes in omnibus ordinationibus faciendas hæc habetur: *Moneat ordinandos, quod instrumenta, quibus character imprimitur, tangant.* Postremo non desunt argumenta rationibus satis obviis suffulta: quorum unum est, in singulis ordinibus adhiberi materiam & formam, non qualescunque, sed quæ exprimunt potestatem ministerii, in ordine ad Sacramentum Eucharistiæ: alterum, quod nisi sacramenta forent, neque characterem imprimerent, sed essent solummodo gradus ac ministeria; omnino per excommunicationem, aut depositionem deleberentur & amitterentur, atque absoluti, vel restituti in gradum pristinum, iterum ordinarentur, quod praxi & consuetudini Ecclesie repugnat: tertium vero, quod in Ecclesia alia officia plurima inveniuntur, puta custodum, sacristarum, cantorum, &c. ideoque si ordines essent hujus, aut

Berti Theol. Tom. VIII.

consimilis generis deputationes ac ministeria; frustra septem, non plures ordines communiori sermonis consuetudine dicerentur; potremum denique, quia definitione Summi Pontificis BENEDICTI XIV. Græcus jam presbyter ordinatus, veniens ad ritum Latinorum tenetur suscipere ordinem Exorcistatus; & ex cap. Sollicitudo, dist. 3. n. 1. sive ex Rescripto Alexandri II. ad Episcopum Constantiensem, ordinatus ad diaconatum, & presbyteratum, Subdiaconatus ordine postposito, tenetur subdiaconatum ipsum suscipere: ideoque non in gratiam tyronum minores ordines sunt instituti, ut inquit recentiores Theologi, sed habent dignitatem atque præstantiam suam, ob quam non debent ratione aliqua prætermitti.

Fateor hæc argumenta non esse demonstrativa, sed nec talia sunt, ut vulgo existimantur, quæ in propositione præcedenti fuerunt producta: imo, si cum his comparentur, longe debiliora. Primum enim tantummodo probat initio Ecclesie propter sacrorum ministrorum exiguum numerum, non fuisse definitum inter unum & alterum ordinem aliquod temporis intervallum, & sæpenumero Diaconis demandata fuisse inferiorum clericorum ministeria: quæ fidelibus multiplicatis unicuique Ordini gradatim suscipiendo commisit Romanus Pontifex Cajus. Et quidem quæ de ipso leguntur, non institutionem Ordinum, sed distributionem officiorum significant: nam & verba perspicua sunt, & septem Ordines a Cornelio, qui sedit ante Cajum, distincte connumerantur, sicut ex dictis apertum est. Quamquam, etiam si Cajus diceretur septem Ordines constituisse, ficulnum esset fractumque primum illud momentum; si quidem demonstratum est supra verbo *constituere* non semper demonstrari priorem institutionem. At momentum alterum refutatum est cap. 2. prop. 2. Refellitur etiam auctoritate antiquissimorum scriptorum Ordines singulos commemorantium: ac si nulli quoque suppeterent, iis, qui dicunt subdiaconatum, ac minores Ordines non fuisse in primitiva Ecclesia, præponderare deberent Tridentini Patres, qui docent oppositum. Verum & illorum dicta possunt commodè accipi aut de Ordinibus sacris, aut de pluribus uni diacono commissis officiis. Tertium vero nullius est roboris; nam & de sacris Ordinibus Urbanus pertractat, ac de lege continentie, quæ his tantummodo annectitur. Dicit etiam potest, collationem subdiaconatus, atque minorum Ordinum relictam fuisse Ecclesie dispositioni & arbitrio, & idcirco Urbanum affirmasse, quod de his non habemus præceptum Apostolicum. Quod sequitur, disjunctum, contritumque est propositione secundi capitis tertia. Proximum quoque momentum facillimæ est solutio-

K

lutio-

lutionis, sive asseramus cum Francisco Hallier dici ordinales in presbyteros, aut diaconos, qui eadem die omnes Ordines inferiores cum presbyteratu, vel diaconatu suscipere; sive fateamur viros quosdam nominis celebritate, ac sanctitatis fama conspicuos *per saltum*, ut ajunt, fuisse ordinales, quod postea legibus Ecclesiasticis fuit inhibendum. Atque ut videas, quam infirmum sit hoc argumentum, quod tamen in adversariorum sententia præcipuum est, nota, si illud vim haberet aliquam, inde consequens fore, nec diaconatum esse verum Ordinem ac sacramentum, quod ex Catholicis unus affirmavit Durandus, neque potest absque magna temeritate defendi. Cum enim allata exempla attente perlegerim, adnotavi Macedonium, Acepsimam, & Salamannem, de quibus Theodoretus in Philotheo, sive in Historia Religiosa, ad sacerdotium fuisse promotos, diaconatus Ordine prætermisso. Vide Operum Theodreti Volum. 3. pag. edit. Cramoisy 835. 844. & 852. Subjectæ itidem rationes futes sunt, atque ineptæ. Ad 1. enim respondet S. Thomas cit. q. art. 4. ad 9. laicis non convenire minorum Ordinum ministeria ex officio, sed eis quandoque permitti ob clericorum defectum, aut negligentiam. Ad 2. constat ex capite proxime præcedenti. Ad 3. neganda est æquiparatio; catechismus enim & exorcismus sunt solæ ad baptismum dispositiones: singuli autem inferiores ordines non solum ad sacerdotium disponunt, sed etiam conferunt spiritualem aliquam potestatem, clericos a laicis secernunt, & imprimunt characterem. Ad 4. denique respondemus Ecclesiam, ne statim neophyti in Sacerdotum numerum cooptarentur, statuisse inter unum ordinem, & alterum præfixum administrationis tempus, ut constat ex decretis antiquiorum Pontificum; non vero instituisse Ordines aliquos, qui in primitiva Ecclesia minime existerint. Atque ex tam facili ac plana oppositionum solutione opinio nostra magis verisimilior redditur, ac probabilior.

COROLLARIUM.

Solvitur ex dictis etiam quæstio de Sacramenti *Ordinis* institutione. Nam quemadmodum certum est ordinationes presbyterorum, & diaconorum esse proprii nominis Sacramenta (quod magis proximis dissertationibus confirmabitur); ita debent sine cunctatione affirmari, illorum duorum *Ordinum* institutorem atque auctorem fuisse Dominum Jesum. At de *Ordinibus* inferioribus sub lite res est: & qui Sacramenta esse negant, consequenter asserunt habere Ecclesiasticam institutionem; qui autem illos Sacramentis adnumerant, debent quoque eorum originem ab homine Deo, idest, a Christo repe-

tere, nisi forte opinionem alteram adoptarint, quam nos quidem rejicimus, dari inter Sacramenta aliqua, quorum Dominus non sit auctor *immediatus*. Ergo Sacerdotium, quod in Episcopatum ac Presbyteratum dividitur, institutum a Christo constat ex dictis cap. 1. de Sacramenti Ordinis existentia, & ex infra de utroque *Ordine* discutiendis: ex quo scilicet Christus Dominus Apostolos suos constituerit Sacerdotes novi Testamenti, illis & consecrandi, & remittendi peccata dederit potestatem, eisque Ecclesiæ suæ commiserit gubernationem; quæ omnia absque spiritualis potestatis characterem fieri non posse dictum est sæpenumero. Diaconos etiam, cum in sacris litteris inveniantur descripti, horumque ordinationem peregerint Apostoli, nec præter institutum ac mandatum Domini dicendi hi sint adhuc buisse manuum impositionem, aliaque instrumenta gratiarum, tunc institutos fuisse, quando Christus aut mortem subiturus, aut post mortem devictam cum discipulis commoratus, formavit Ecclesiam suam, magnaque revelavit mysteria, sine ulla hæsitacione affirmamus. Eo temporis alios *Ordines* institutos, nos, qui illis tribuimus Sacramenti excellentiam, cogimur affirmare. Rationem a nobis sciscitanti, quoniam reddere firmissimam invictissimamque non possumus, (si hæc enim in promptu esset, superiores duas theses definire & absque verborum ambiguitate tradidissimus) respondimus hujus institutionis indicium esse ipsorum *Ordinum* vetustatem, cui nullum principium assignare possumus post ætatem Apostolorum; tamen non semper per omnes gradus, separatim susceptos, initiati ascenderint ad sacerdotium. Addimus inverisimile esse ea, quæ pertinent ad sacra ministeria & ad Ecclesiasticam Hierarchiam, non fuisse a Christo ordinata, ac disposita. Animadvertimus quoque cum Magistro dist. 24. ipsum Salvatorem nostrum cujuscunque *Ordinis* officia implevisse. Primi quidem, quando flagello de funiculis facto ejecit ementes & vendentes de templo: alterius, quando in medio seniorum aperuit, legitque in templo Isaie prophetæ volumen: tertii, cum demoniacos sanavit, &c. Neque opineris hæc esse Magistri commenta: similia enim habentur in vetustissimis Latinorum Pontificalibus, quæ nongentorum annorum ætatem superant, Egberti Eboracensis apud Martenium tom. 2. pag. 445. Anglicani pag. 357. aliorumque. Consentit ex Græcis Simeon Thessalonicensis in lib. de Ordinac. cap. 12. ubi demonstrat, *Christum officia unicujusque gradus Ordinationum per seipsum exercuisse*, apud Morinum 1. p. pag. 183. Nil ergo absurdi, si dicamus ministeria, quæ Dominus Sacerdos & Pontifex summus adimplere dignatus est, ab ipso Apostolis fuisse injuncta, & peculiari titulo

lo viris Ecclesiasticis commendata. In his autem, in quibus divinatione opus est, loquaculus & garrulus esse nolo.

S C H O L I O N.

„ Sunt nonnulli, qui datis ad me litteris vehementer hortati sunt, ut ex numero „ *Ordinum*, quibus *Sacramenti* ratio inest, quatuor *Minores*, & *Subdiaconatum* expungerem. At quo temperamento controversiam istam exagitaverim, nulli partium erroris nota temere inflicta, poterit quilibet prudens lector dijudicare. Ut vero in re ambigua admodum & implexa, nullo invicto momento cogente, deferam majorum castra, nemo suadere debet, nec flagitare. Nostrates, ceteroque quamplurimos propugnare minoribus Ordinibus *Sacramenti* rationem convenire, initio dissertationis animadverti. Quid pro sententia opposita ab omni errore vindicanda proferre poteram validius, præter rationes in priori propositione productas? Equidem non esse *Scholasticam* hanc quæstionem adeo definitam, aut exploratam, ut una, rejecta altera, sit firmiter seligenda, ingenui omnes Theologi fatebuntur. Arbitror ego *Benedicti XIV.* servandum esse præclarissimum ac saluberrimum documentum. Is enim in Opere inscripto, *De Synodo Diocesana*, lib. 8. cap. 9. ait: „ *Quæstio valde admodum difficilis, & implexa est, an reliqui Ordines, Diaconatu inferiores, verum sint Sacramentum.* Omnes veram *Sacramenti* rationem participare, docent *S. Thomas* in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 1. quæstiunc. 3. & in supplem. 3. part. quæst. 37. art. 2. *S. Bonaventura* in 4. dist. 24. art. 2. quæst. 4. *Franciscus Victoria* in Summ. de Sacram. quæst. 226. *Petrus Soto* de Instit. Sacerdotum lect. 4. circa medium, *Sylvester* in Summ. verb. Ordo 1. quæst. 1. in fin. & quæst. 2. in princ. *Melchior Canus* de Loc. Theolog. lib. 3. cap. 4. *Bellarminus* cit. lib. 1. de Sacram. Ord. cap. 7. & 8. quorum sententiam & communioem, & probabiliorem vocant *Gregorius de Valentia* tom. 4. disput. 9. quæst. 1. punct. 4. §. Tertia opinio, *Halier* de sacris Elect. & Ordin. part. 2. sect. 2. cap. 1. art. 2. §. 6. & 7. *Cabassutius* in theor. & prax. Jur. Canonic. lib. 3. cap. 16. num. 3. *Auctor Theologie moralis ad usum Seminarii Petrocorensis* tom. 4. lib. 2. tract. 3. cap. 2. quæst. 4. & 5. & *Estius* in 4. dist. 24. §. 8. vers. Alii denique, qui etiam paulo inferius vers. Ad quæstionem porro, sibi videri addit, in hanc sententiam propendere Concilium Florentinum, ac Tridentinum. Nec præterea defuere aliquot Juris Canonici Peri-

ti, quos refert *Vasquez* disp. 237. cap. 1. qui etiam primæ Clericali Tonsuræ veram Sacramenti rationem adscripserint. „ Censent alii, ex Ordinibus, infra Diaconatum, solum Subdiaconatum pertinere ad Sacramentum Ordinis; ceteros vero, quamvis certum Ministrorum ordinem in Ecclesia constituant, ad Sacramenti rationem dignitatem non assurgere, opinantur. Ita sentiunt *Michael Medina* lib. 1. de Continent. cap. 46. *Vasquez* cit. disp. 237. cap. 2. & disp. 238. per tot. & *Navarrus* man. cap. 22. num. 18. vers. Quare probabilis videtur: in quorum sententiam videtur nonnihil inclinare *Cardinalis Bona* Rer. liturgic. lib. 1. cap. 25. ubi n. 16. de Subdiaconis dubitat, an fuerint a Christo Domino instituti: Secundus Ministrantium locus Subdiaconorum est, quorum licet expressa mentio in sacris litteris non reperiatur, eorum tamen institutio vel ad Christum, ut recentiores Scholastici existimant, vel ad Apostolos referenda est: ceteros vero inferiores Ordines recentioris esse instituti, non obscure affirmat, inquit seq. n. 17. Tertia classis Ministrantium Clericos minorum Ordinum complectitur; Acolythos scilicet, Exorcistas, Lectores, & Ostiarios: quos antiquissimos esse, & ab Apostolis, vel ab immediatis eorum Successoribus institutos, Doctores scholastici asserunt, sed non probant. „ Alii denique omnibus Ordinibus, exceptis Presbyteratu, & Diaconatu, veram Sacramenti rationem, virtutem, & excellentiam adimunt. Hanc sententiam tenuit Scholasticorum princeps *Petrus Lombardus* lib. 4. dist. 24. quem a suis discipulis pene relictum sectari postea sunt *Habertus* in notis ad Pontificale Græcorum pag. 48. *Goarius* in notis ad Euchologium pag. 247. *Morinus* de sacr. Ordin. exercit. 11. cap. 1. n. 3. ubi tanta firmitate huic sententiæ inheret, ut eidem neminem facile contraire posse arbitretur: Cum ego examino, & perpendo (ait *Morinus*) antiquorum Patrum de Subdiaconatu, & minoribus Ordinibus testimonia, propositionem illam, qua asseritur, & Subdiaconatum, & quatuor minores Ordines non esse Sacramenta: judico tam esse certam, & evidentem, ut, qui ea consideraverit, ire contra vix possit. *Morino* consentiunt *Juenin* de Sacram. dissert. 9. quæst. 6. cap. 1. *Tournely* de Sacram. Ord. quæst. 6. art. 4. & art. 5. alique plurimi recentiores, *Boucat* in Theologia Patrum tom. 5. dissert. 6. de Ordinis institutione art. 8. ubi late ostendere conatur, opinionem hanc esse valde probabilem, *Mitasse* in tract. de Sacram. Ordinis part. 2. quæst. 4. art. 2. *Habert* in Theologia dogmatica &

„ morali tom. 7. de Ordine part. 1. cap. 6. per
 „ tot. Herminier in tract. de Sacramentis tom.
 „ 3. cap. 3. conclus. 3. & 4.
 „ Ideo autem Doctores in tot diversas scissi
 „ sunt opiniones, quia obscura, & incerta est
 „ Ordinum, infra Diaconatum, origo, a qua
 „ unice pendet questionis decisio: etenim, si ea
 „ referenda sit ad Christi Domini institutionem,
 „ nemo audebit illis detrachere Sacramenti digni-
 „ tatem, cujus cetera habere requisita, facile de-
 „ monstrabunt: si vero adinventi, & constituti
 „ sint ab Ecclesia, non poterunt sane veram
 „ participare rationem Sacramenti, ad quod de
 „ novo instituendum sola Ecclesie auctoritas non
 „ protenditur. At hanc originem indagare est
 „ operosum, assequi vero fere impossibile. Faten-
 „ tur omnes, in sacris litteris nullam fieri men-
 „ tionem de Ordinibus Diaconatu inferioribus,
 „ sed non exinde recte inferri, eos non esse a
 „ Christo Domino institutos, ajunt Auctores pri-
 „ mæ sententiæ; potuit quippe evenire, eorum-
 „ dem institutionem fuisse a Christo Domino Apo-
 „ stolis ore traditam; atque ita reapse evenis-
 „ se, hac ratiocinatione plane ostendi opinan-
 „ tur. Quod universa tenet Ecclesia, nec Con-
 „ ciliis institutum, sed semper retentum est,
 „ nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectif-
 „ sime creditur: firmissima regula est, quam no-
 „ bis præbet Augustinus lib. 4. contra Donati-
 „ stas cap. 24. num. 31. tom. 9. Oper. col.
 „ 140. Hanc autem regulam rei nostræ conve-
 „ nire, est manifestum: etenim quin ullum re-
 „ periat Concilium, in quo instituti fuerint
 „ Ordines Diaconatu inferiores, eos nihilominus
 „ semper ab Ecclesie primordiis, in Ecclesia fuis-
 „ se, semperque constanter retentos, scimus.
 „ Equidem, quod speciatim attinet ad Subdia-
 „ conorum, expressam illius mentionem faciunt
 „ Cyprianus epist. 42. Synodus Eliberitana can.
 „ 30. tom. 1. Collectionis Harduini col. 253.
 „ Laodicensis can. 21. & 22. ibid. col. 785.
 „ Athanasius epist. ad Solitarios, & Synodus
 „ Carthaginiensis IV. anni 398. cap. 5. tom.
 „ 1. Collectionis Harduini col. 979. Quod vero
 „ ad alios pertinet minores Ordines, idem Cy-
 „ prianus in eadem epistola: præter Hypodia-
 „ conum, nominat Acolythum, cujus pariter
 „ meminit Augustinus epist. 194. alias 104.
 „ quam se, per Albinum Acolythum, Sixto
 „ misisse significat. Cyprianus itidem epist.
 „ 33. affirmat, Aurelium Confessorem fuisse a
 „ se in Lectorem ordinatum. Et confessores ad
 „ eundem Cyprianum scribentes epist. 17. &
 „ Lectorem, & Exorcistam commemorant: Præ-
 „ sente (inquiunt) de Clero & Exorcista, &
 „ Lectore. Lectoris quoque fit mentio in Con-
 „ cilio Sardicensi anni 347. can. 13. tom. 1.
 „ Collectionis Harduini col. 645. & Chalcedo-

„ nensi can. 13. tom. 2. ejusdem Collectionis
 „ col. 607. Narrant præterea Theodoretus lib.
 „ 3. cap. 2. Socrates lib. 3. cap. 1. Julia-
 „ num, ante apostasiam, fuisse Lectorem in Ec-
 „ clesia, & post apostasiam jussisse, ut, ad in-
 „ star Ecclesie Catholice, in templis Gentilium
 „ essent Lectores. Sed, quod magis est, Corne-
 „ lius Papa epistola ad Fabium Episcopum
 „ Antiochenum, circa annum 251. exarata
 „ Romanum Clerum enumerans, omnes nomina-
 „ tim & majores, & minores Ordines recenset,
 „ Roma adesse affirmans num. 3. ex recensione
 „ Const. col. 150. Presbyteros quadraginta sex
 „ Diaconos septem, Subdiaconos septem, Aco-
 „ lythos duos, & quadraginta, Exorcistas autem,
 „ & Lectores, cum Ostiariis, quinquaginta duos.
 „ Et citata Synodus Carthaginiensis IV. can. 5.
 „ 6. 7. 8. & 9. non solum singulos prædictos
 „ Ordines nominat, sed modum designat, quo
 „ eorum quilibet ab Episcopo conferretur. Por-
 „ ro recentiores hujus sententiæ patroni missa
 „ faciunt antiquiora testimonia, quæ ad eandem
 „ roborandam assertionem olim proferebantur ex
 „ Canone Apostolorum lxxix. ex Constitutionibus
 „ Apostolicis lib. cap. 11. ex epistola Ignatii
 „ ad Antiochenos, ex Dionysio cap. 3. Eccles.
 „ Hierarch. atque ex Synodo Romana sub. Syl-
 „ vestro, in quibus iidem Ordines sigillatim
 „ pariter enumerantur; quia sciunt, ab hodie-
 „ nis Criticis rejici, & supposititia haberi:
 „ neque hisce dubiis monumentis se indigere ar-
 „ tumant, cum ex allatis, certo genuinis, sa-
 „ tis luculenter demonstratum credant, omnes
 „ Ordines ab Apostolis ad nos pervenisse. Si
 „ enim (concludit Melchior Canus cit. lib. 3.
 „ cap. 4. ubi regulam ab Augustino acceptam
 „ rei, quam versamus, applicant) consuetudi-
 „ nis cujusquam, diu in tota Ecclesia observa-
 „ tæ, originem, & principium nec ad summos
 „ Pontifices, nec ad Concilia Episcoporum
 „ referre possumus; sed ea consuetudo ad Apo-
 „ stolorum usque tempora retrahitur: confi-
 „ citur plane, illam ab Apostolis esse profe-
 „ ctam.

„ Verum plura ad hæc reponunt Auctores
 „ contrarii. Atque in primis, esto (inquiunt)
 „ omnium Ordinum origo ad Apostolos referatur,
 „ attamen non inde conficitur, eos esse a Chri-
 „ sto Domino, omnium Sacramentorum novæ
 „ Legis primo, & unico Auctore, institutos; ut
 „ enim ibidem fatetur idem citatus Melchior
 „ Canus, ipsimet Apostoli pleraque ad Ecclesie
 „ utilitatem constituere potestate quidem a Chri-
 „ sto Domino accepta, sed quæ sibi non fuerant
 „ ab eodem Christo immediate tradita, quoque
 „ propterea abnoxia fuere mutationibus, quibus
 „ certe non potuerunt subesse præcepta a Chri-
 „ sto data, multoque minus Sacramenta ab eo-
 „ dem

„dem instituta. Hujus autem secundi generis
 „esse Ordines Diaconatu inferiores, etiamsi
 „Apostolis suam deberent institutionem, vel ex
 „hoc evidenter constat, quod nec semper, nec
 „ubique iidem, atque eodem numero sint habi-
 „ti. Etenim Ecclesia Græca, quidquid sit, an
 „proxima ab Apostolis etate omnes habuerit
 „minores Ordines, quod negat quidem Morinus
 „exercit. 14. cap. 1. sed affirmat Schelstratus
 „ad Concil. Antiochen. dissert. 4. cap. 17. &
 „pluribus probat Hallier de sacr. Elect. &
 „Ord. part. 2. sect. 1. cap. 1. art. 1. §. 4.
 „num. 17. nunc certe alios Ordines infra Dia-
 „conatum non admittit, nisi Subdiaconatum,
 „& Lectoratum; ceteros vero in suis Eucholo-
 „giis, a mille, & amplius annis, nunquam re-
 „censuit. Similem mutationem factam deprædi-
 „cant in Ecclesia Latina, in qua ultra quatuor
 „minores Ordines, quos retinemus, quondam
 „numerabatur etiam Ordo Cantorum, seu Psal-
 „mistarum, de quo sit expressa mentio in Con-
 „cilio Carthaginienfis III. anni 397. can. 21.
 „tom. 1. Collectionis Harduini col. 963. Ut
 „clericum alienum, nisi concedente ejus Epi-
 „scopo, nemo audeat vel retinere, vel pro-
 „movere in Ecclesia sibi credita. Clericorum
 „autem nomen etiam Lectores, & Psalmistæ,
 „& Ostiarii retinent: & in citato Concilio
 „Carthaginienfis IV. can. 10. ubi specialis vi-
 „tus præscribitur ordinandi Psalmistam, seu
 „Cantorem: & magis diserte Isidorus Hispa-
 „lensis etymol. lib. 7. cap. 12. relat in Can.
 „Cleros dist. 21. inter Ecclesiæ Ministros præ-
 „cipuum, & distinctum locum assignat Psalmi-
 „stis: Generaliter Clerici nuncupantur omnes,
 „qui in Ecclesia Christi deserviunt, quorum
 „gradus, & nomina sunt hæc: Ostiarius, Psal-
 „mista, Lector, Exorcista, Acholythus, Sub-
 „diaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus.
 „Præter Cantores, fuisse etiam decedant alias
 „minores Ordines, postea oblitos præcipue
 „Fossariorum, qui etiam Laborantes, & Co-
 „piatæ sunt appellati, Custodum Martyrum,
 „& Notariorum. De Fossariis, quorum officium
 „erat operam impendere in sepeliendis Fide-
 „um corporibus, meminit Hieronymus, seu qui-
 „cumque sit Auctor tractatus de septem Ec-
 „clesiæ gradibus, ad Rusticum Narbonensem:
 „iidemque Clericis annumerantur in Codice
 „Theodosiano leg. 15. tit. de Episcopis lib. 16.
 „Custodibus Martyrum, ita dictis, quod ipsis
 „concederetur custodia Ecclesiarum, ubi sepu-
 „ta erant Martyrum corpora, peculiarem in
 „Ecclesia gradum attribuit Synodus, quæ dici-
 „tur Romana, sub Sylvestro Papa, ubi de iis,
 „qui in Ecclesia militare, ac proficere deside-
 „rant, decernitur, ut in pluribus gradibus,
 „aliquo temporum intervallo, morentur, ac

„quinque annis Custodes Martyrum existant,
 „antequam ad Diaconatus, vel Presbyteratus
 „Ordinem ascendant: quamvis enim hæc Syna-
 „dus spuria habeatur, exhibet tamen discipli-
 „nam sexti seculi, quo creditur confecta. No-
 „tarios denique, qui curam habebant instrumen-
 „torum, & tabularum Ecclesiæ, peculiarem
 „constituissse Clericorum Ordinem, colligunt ex
 „Emodio Ticinensi in Vita Antonii Monachi
 „Lirinensis, quem refert a Constantino Antisti-
 „te, inter Ecclesiasticos Exceptores, seu No-
 „tarios, celestem militiam jussu ordini; at-
 „que ex libro Pontificali in Hadriano I. quem
 „Notarium Regionarium, postea Subdiaconum,
 „demum Diaconum factum, ad Pontificatum
 „ascendisse, narrat.

„Sed, ut, quod sentimus, aperte dicamus,
 „numquam Ecclesiam Latinam alios Ordines
 „agnovisse credimus, præter eos, quos singu-
 „latim recensuit Cornelius Papa. Quia vero
 „Clericis, aliquo ex iis Ordinibus initiatis,
 „diversa committebantur officia, ex istorum
 „diversitate diversam pariter sortiebantur no-
 „menclaturam, puta Cantoris, Fossarii, Cu-
 „stodis Martyrum &c. quod bene ponderavit
 „Bellarminus de Clericis lib. 1. cap. 11. &
 „fuisse probat Hallier de sac. Elect. & Ord.
 „nat. part. 2. sect. 1. cap. 1. art. 1. §. 4. Et
 „profecto, quod Cantores, de quibus videtur
 „esse specialis difficultas, merum habere offi-
 „cium sine vero Ordine a ceteris distincto,
 „eruitur ex ipsomet Concilio Carthaginienfis
 „IV. cap. 10. tom. Collectionis Harduini col.
 „979. in contrarium allegato: ibi enim omni-
 „um Ordinum collatio ab Episcopo dicitur fa-
 „cienda; Cantoris autem munus sola Presbyte-
 „ri jussione suscipi, atque exerceri permittitur:
 „Psalmista, id est Cantor, potest absque scien-
 „tia Episcopi, sola jussione Presbyteri, offi-
 „cium suscipere cantandi. Ceterum, si ex di-
 „versis officiis, quibus Clerici addicebantur, &
 „diversa, quam inde assequebantur, nominis
 „appellatione, Ecclesiasticorum Ordinum diver-
 „sitas inferretur, nimium ingens sane fuisset,
 „apud majores nostros, minorum Ordinum nu-
 „merus. Etenim in Ecclesiasticis tabulis recen-
 „sentur Catechistæ, veluti specialem gradum
 „in Ecclesia obtinentes; & tamen discimus a
 „Cypriano epist. 24. ad hoc munus obeundum,
 „aliquem inferioris Ordinis Clericum seligi
 „consuevisse, quin idcirco ad novi Ordinis gra-
 „du promoveretur: Optatum (ait Cyprianus)
 „inter Lectores doctorum audientium constitui-
 „mus, in l. 42. & l. 43. tit. 2. cit. lib. 16.
 „Cod. Theodosiani, commemorantur, Parabola-
 „ni, hoc est, ut in ead. l. 43. explicatur,
 „homines ad curanda debiliū ægra corpora
 „deputati, quos e Clericorum catu fuisse, ibi-

„dem

„ dem adnotavit Gothofredus, testaturque Baro-
 „ nius ad annum 416. quin tamen, eodem
 „ Baronio observante, nostrum, & peculiarem
 „ Clericorum Ordinem constituerent. Erant pa-
 „ riter Defensores pauperum, & Defensores
 „ Ecclesiarum. De illis sermo est in Concilio
 „ Carthaginensi V. anni 401. cap. 9. tom. 1.
 „ Collectionis Harduini col. 988. De istis men-
 „ tio fit in Concilio Chalcedonensi cap. 23.
 „ Utrosque vero quamvis Petavius in notis ad
 „ Epiphanium hæres. 62. num. 10. inter laicos
 „ collocet, attamen Morinus exercit. 16. cap. 6. n.
 „ 16. ex Ecclesiasticis monumentis constare asse-
 „ rit, ea munera nonnisi Clericis consuevisse
 „ committi. E Clericorum insuper numero eli-
 „ gebantur Ecclesiarum Economi, de quibus in
 „ Concilio Ephesino act. 1. & in Concilio Chal-
 „ cedonensi can. 2. & can. 26. tom. 2. Colle-
 „ ctionis Harduini col. 601. & 611. Ex eodem
 „ designabantur Apocrisarii, de quibus Libera-
 „ tus Breviar. cap. 12. Evagrius lib. 4. cap.
 „ 12. Evagrius lib. 4. cap. 38. & Justinianus
 „ Imp. Novell. 6 cap. 2. quorum id erat officii,
 „ ut, tanquam Procuratores, omnes causas Ec-
 „ clesiasticas, ad eos, a quibus mandatum acce-
 „ perant attinentes, in aula Imperatoris age-
 „ rent. Atque, ut alios hujus generis multos
 „ prætereamus, Epiphanius exposit. Fid. num.
 „ 21. Ecclesiæ Ministris accenset Hermeneutas,
 „ seu Interpretes, quorum munus erat, ex una
 „ in aliam linguam transferre tam lectiones
 „ Scripturarum, quam conciones ab Episcopis
 „ ad populum abitas. Ejusmodi vero munus
 „ fuisse speciale, atque ab aliis distinctum, li-
 „ quet ex Actis Passionis Procopii Martyris, a
 „ Valeſio publicatis in notis ad Eusebium de
 „ Martyr. Palæstin. cap. 1. hæc de Procopio
 „ narrantibus: Ecclesiæ tria ministeria præbe-
 „ bat. Unum in legendi officio, alterum in
 „ Syri interpretatione sermonis, & tertium ad-
 „ versus dæmones, manuum impositione. Nisi
 „ igitur dicamus, omnia, quæ retulimus, &
 „ quamplurima similia, quæ referri possent,
 „ nomina fuisse officiorum, non Ordinum, ad-
 „ mittere cogeremur in antiqua Ecclesia Ordines
 „ fere innumeros: quod nemo facile credet.
 „ Quamobrem, quod ex Morino retulimus argu-
 „ mentum, suas quidem vires habet, qua parte
 „ pervetusta innititur consuetudine Ecclesiæ
 „ Græcæ, tres minores Ordines jamdiu respuen-
 „ tis; sed inefficax est quantum ad variationem,
 „ quam sacram astruit in Ecclesia Latina, quoad
 „ eorundem numerum. Majoris ponderis sunt
 „ alia, quæ ab eodem Morino, eique adstipulan-
 „ tibus Theologis proferuntur, ad suam susten-
 „ tandam opinionem.

„ Verum Sacramentum, ajunt, gratiam pro-
 „ ducit ex opere operato; eaque gratia per ali-

„ quod signum sensibile significatur: at in colla-
 „ tione quinque Ordinum inferiorum, nihil fit,
 „ quod gratiæ productionem arguat; non enim
 „ conferuntur per manus impositionem, sicuti
 „ tres Ordines supremi, qua gratiam significa-
 „ ri, & causari, docet S. Thomas in 4. dist.
 „ 15. quæst. 1. art. 1. & 3. part. quæst. 84.
 „ art. 4. nec Episcopus eos conferens dicit:
 „ Accipe Spiritum Sanctum: aut his equiva-
 „ lentia verba pronunciat. Neque in hoc ullum
 „ intercedit, aut unquam intercessit discrimen
 „ inter Subdiaconatum, aliosque inferiores Ordines:
 „ nam laudatum Concilium Carthaginen-
 „ se IV. postquam can. 2. 3. & 4. dixerat,
 „ Episcopum, Presbyterum, & Diaconum ordi-
 „ nari per manuum impositionem, can. 5. ex-
 „ presse statuit: Subdiaconus, cum ordinatur,
 „ quia manus impositionem non accipit, Pate-
 „ nam de Episcopi manu accipiat vacuum, &
 „ calicem vacuum. Sacramentarium pariter S.
 „ Gregorii, vetus Ordo Romanus, & hodiernum
 „ Pontificale Romanum, Subdiacono denegant
 „ manus impositionem; quin immo idem Subdia-
 „ conatus olim in Ecclesia Latina accensebatur
 „ minoribus Ordinibus, in quorum classem
 „ etiamnum a Græcis rejicitur: tum vero pri-
 „ mum apud nos cepit sacris annumerari, cum
 „ Urbanus II. in Concilio Beneventano anni
 „ 1091. can. 1. tom. 6. parte 2. Collectionis
 „ Harduini col. 1691. permisit, ut interdum,
 „ sed rarissime, opportunitate exigente, & non
 „ sine Romani Pontificis, vel Metropolitanus li-
 „ centia, Subdiaconus eligi posset in Episcopum,
 „ quem ex solo cætu eorum, qui sunt in sacris
 „ constituti, assumendum, veteres Canones san-
 „ civerant: quod testatur Innocentius III. in
 „ Cap. A multis, de ætat. & qualit. & ordin.
 „ præficiendorum: Cum hodie Subdiaconatus
 „ inter sacros Ordines computetur, sicut Ur-
 „ banus Papa II. sub his verbis expressit
 „ Qui in sacris Ordinibus, Presbyteratu, Dia-
 „ conatu sunt positi: immo observat Thomasi-
 „ nus de vet. & nov. Eccles. discipl. part. 1.
 „ lib. 1. cap. 33. non ab Urbano II. sed ab
 „ ipsomet Innocentio III. fuisse Subdiaconatum
 „ in sacros, & majores Ordines relatum, cum
 „ scilicet ipse in citata Decretali statuit, ut
 „ absque ulla dispensatione Subdiaconus in Epi-
 „ scopum valeat libere eligi, sicut Diaconus,
 „ vel Sacerdos: hanc vero sanctionem adscri-
 „ bit Urbano II. quia is illi præluserat, eius-
 „ que jecerat fundamenta, permittens ex venia
 „ & indulgentia fieri, quod ne ex venia qui-
 „ dem antea fiebat, & postmodum Innocentius
 „ libere fieri permisit. Sed, sive Innocentius,
 „ sive Urbanus Subdiaconatum e minorum in
 „ majorum Ordinum classem evexerit, sat est,
 „ cum quondam locum habuisse inter minores
 „ Or-

„ Ordines, ne in re, de qua agimus, ulla in-
 „ ter eundem, & minores Ordines ponenda sit
 „ differentia.
 „ Sed quid aliunde argumenta quærimus (per-
 „ git Morinus) ad probandum, Subdiaconatum,
 „ eique inferiores Ordines, non pertinere ad
 „ Hierarchiam Divina ordinatione institutam,
 „ cum id clare, & expresse asseruerit idem Ur-
 „ banus II. in cit. can. 1. hisce verbis: Nul-
 „ lus deinceps in Episcopum eligatur, nisi qui
 „ in sacris Ordinibus religiose vivens inventus
 „ est. Sacros autem Ordines dicimus Diacona-
 „ tum, ac Presbyteratum. Hos siquidem solos
 „ primitiva legitur Ecclesia habuisse: super
 „ his solum præceptum habemus Apostoli &c.
 „ Urbano concinit Gratianus, qui medio sæculo
 „ XII suum compilavit Decretum, scribens ini-
 „ tio dist. 21. Levitas ab Apostolis ordinatus
 „ legimus Subdiaconos, & Acolythos,
 „ procedente tempore, Ecclesia sibi constituit.
 „ Ante Gratianum, & Urbanum II. sæculi IX.
 „ initio id ipsum aperte tradiderat Amalarius
 „ lib. 2. de Divinis officiis cap. 6. inquit:
 „ Primo notandum est, eos Ordines, qui po-
 „ tissimum necessarii sunt in Ecclesia, Aposto-
 „ lum Paulum denominasse, sine quibus non
 „ potest rite immolatio Altaris celebrari, scilicet
 „ sine Sacerdote, & Diacono Ceteri Or-
 „ dines his adjecti sunt. Crescente Ecclesia,
 „ crevit Officium Ecclesiasticum: ut multitudi-
 „ ni Ecclesiæ subveniri posset, adjiciuntur in-
 „ feriores in adiutorio Præpositorum. Unde
 „ Ambrosius in tractatu epistolæ ad Timothe-
 „ um Illud vero dictis nostris adjici dignum
 „ est, quoniam non convenit demirari, si ne-
 „ que Subdiaconorum, neque Lectorum me-
 „ moriam Apostolus fecisse videatur; illis etenim
 „ gradibus functionum, qui in Ecclesia neces-
 „ sario habentur, isti postea magis sunt adjecti
 „ propter utilitatem ministerii.
 „ Idem affirmavit Magister sententiarum cit.
 „ lib. 4. dist. 24. Canones duos tantum sacros
 „ Ordines adpellari censent, Diaconatus scili-
 „ cet, & presbyteratus: quia hos solos primi-
 „ tiva Ecclesia legitur habuisse Subdiaconos
 „ vero, & Acolythos, procedente tempore,
 „ Ecclesia sibi constituit. Et, quod magis est,
 „ S. Thomas, qui aliis in locis singulis Ordini-
 „ bus veri Sacramenti, a Christo Domino in-
 „ stituti, excellentiam asserit, in cap. 3. epist.
 „ 1. ad Timoth. lect. 2. Magistrum sequutus,
 „ ait: In primitiva Ecclesia solum erant tres
 „ Ordines Episcoporum, Presbyterorum,
 „ & Ministrorum; & non dividebantur per di-
 „ versos gradus: sed omnia erant in uno Ordi-
 „ ne propter paucitatem Ministrorum, & pro-
 „ pter novitatem Ecclesiæ: ex quo colligitur,
 „ dubiam saltem fuisse hac in re Angelici Præ-

ceptoris mentem.

„ Dubii pariter & nos hæremus, nec ullam
 „ in hac difficillia controversia sententiam feri-
 „ mus: ideo autem rationes attigimus, quæ in
 „ utramque partem adducuntur, & paulo pro-
 „ lixius illas expolivimus, quæ postremæ fa-
 „ vent opinioni, ut videant Episcopi, non posse
 „ indubitanter sacrilegii damnari, qui cum
 „ conscientia peccati lethalis Ordines Diaconatus
 „ inferiores suscipere non reformidant. Durum
 „ quippe videtur (ad rem inquit Navarrus cit.
 „ cap. 22. man. num. 18. loquens de Ordini-
 „ bus minoribus) damnare omnes, qui accipi-
 „ unt eos, non præmissa Confessione, vel sal-
 „ tem contritione sufficienti, quorum infinitus
 „ videtur esse numerus; quod tamen necesse
 „ esset facere, si essent Sacramenta vera, gra-
 „ tiam conferentia ex operato. Loquitur vero
 „ Navarrus in eventu, quo conferantur extra
 „ Missarum solemnias, nec subinde debeant illis
 „ initiatis sanctissimam Eucharistiam percipere;
 „ quod tamen regulariter fieri non solet, nec
 „ fortasse sine rationabili causa licet, ut paulo
 „ inferius dicitur. Quocirca Episcopus in sua
 „ Synodali Instructione, seu Edicto, tuto poterit
 „ prædictos temerarios, & pervicaces homines,
 „ hoc nomine, sacrilegos declarare, quod pec-
 „ cati sorde contaminati, non vereantur imma-
 „ culatis Christi carnibus vesci; & solum cavere
 „ debet ab alia adducendi sacrilegii causa,
 „ quod scilicet ad Sacramentum Ordinis accede-
 „ re præsumant; ne tali pacto aut controver-
 „ siam ignorare, aut illam videatur decidere.

CAPUT V.

De priori inter majores Ordines,
 scilicet, Subdiaconatu.

Subdiaconos, quos Græci ὑποδιακόνους, hypo-
 diaconos passim vocant, & aliquando ὑποπέ-
 τας, ministros, quod nomen occurrit in Sy-
 nodo Laodicensi, antiquitus extitisse ex dictis
 perspicuum est. Hypodiaconorum quippe mentio-
 nem fecerunt auctor Epistolæ ad Antiochenos,
 scriptor Constitut. Apostol. lib. VIII. cap. 13.
 & 28. Canon inter Apostol. 42. Epiphanius in
 expositione fidei, Cyprianus epist. 24. laudatum
 Concilium Laodicenum can. 21. Carthaginense
 1. canone 5. Toletanum 1. canone 4. Agathen-
 se can. 66. De subdiaconi nomine nihil dicen-
 dum est; constat enim idem significare, ac
 subminister, ut Rabanus, Amalarius, Ivo, Isi-
 dorus, alique plurimi docuerunt. Subdiaconi
 officium juxta Pontificale Romanum est aquam
 ad ministerium Altaris præparare, ministrare
 diacono, pallas altaris & corporalia abluere,
 calicem, & patenam in usum sacrificii eidem
 offer-

offerre, & de oblationibus super altare ponere quantum populo possit sufficere. Apud Græcos hypodiaconus episcopo manus lavanti aquam fundit, templorum fores custodit, catechumenos introducit, & educit eos, qui sunt in pœnitentia, prout ex Scholiis S. Maximi ad Dionysium, Simeone Thessalonicensi, Zonara, & Balsamone tradit p. 2. pag. 219. eruditus Morinus. Pertinuit olim ad subdiaconos etiam tradere Catechumenis fidei rudimenta; nam S. Cyprianus citata Epistola ad Clerum scripta, ait Optatum a se hypodiaconum & doctorem audientium fuisse constitutum. Confertur subdiaconatus ordo traditione calicis & patenæ, ut colligitur ex Concilio Carthagenensi, & Florentino. Addunt utique Pontificalia librum epistolarum; sed communis est opinio subdiaconos olim epistolam non legisse: quod si verum est, hæc postrema materia erit accidentaria, & significativa hujus officii subdiaconis serius commissi.

Hunc *Ordinem* esse Sacramentum negant fere omnes qui a Sacramentorum dignitate remouent quatuor minores; nam cum ea potissimum ratione nitantur, quod omnes Ecclesiastici gradus, sacerdotio duntaxat & diaconatu exceptis, non fuerint in primitiva Ecclesia, debent necessario subdiaconatum inter Ecclesiæ instituta connumerare. At quid momenti habeant productæ pro hac sententia rationes, ad examen revocavimus paullo supra. Dicimus itaque subdiaconatus *Ordinem* habere quicquid ad sacramentum constituendum sat est. Principio institutum fuisse a Domino inde magna probabilitate colligimus, quod illius meminerint Concilia, patresque antiquissimi nec adversarii demonstrare valeant, quando primo fuerit in Ecclesiam intrusus. Imo Græcorum Euchologia & Pontificalia, quæ negantibus subdiaconatui, & minoribus Ordinibus institutionem Dominicam, prora puppisque esse solent, tradunt hypodiaconum ordinari a Pontifice hanc Orationem pronunciante, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τῆς ἐνότητος, καὶ τῆς αὐτῆς ἀγίας συννεύματος διακριτῶν ἐκάστω ὧν ἐξελέξω τὰ σὰ χαρίσματα, ὁ τὰ ἄλλα διαφόρα τῇ ἐκκλησίᾳ συνδωρησάμενος, καὶ βαδμύς λειτουργίας καταστήσάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχάκτων μυστικῶν &c. Domine Deus noster, qui per unum eundemque Spiritum sanctum unicuique eorum, quos elegisti, divisisti charismata tua, qui ordines diversos Ecclesiæ tue donasti, & gradus ministerii in ea constituisti ad administrationem sanctorum tuorum, impollutorum, mysteriorum, &c. Videtis Morinum p. 2. pag. 81. Deinde in Ordinatione subdiaconi habentur materia & forma, quibus traditur potestas tangendi, & ad altare deferendi vasa sacra, ac proxime diacono ministrandi. Neque enim argumentum solvunt, qui ajunt etiam lai-

cos olim Christi corpus manibus attrectasse, quod utique plus videtur, quam sacra vasa contingere. Aliud quippe est de alteri communionem recipere; aliud ad altaris ministerium accedere: nam participatio divinorum sacramentorum ad fideles omnes extenditur; sacrum autem ministerium ad solos a Domino electos, & in Dei sortem adscitos. Certe in cap. *Sacratas*, dist. 23. deprompto ex decretalibus Soteri adscriptis, vel potius ex Synodo Laodiceana, statuitur nec sanctimonialibus fas esse *sacra vasa, vel sacratas pallas contingere*. Præterea in eadem ordinatione, cum nunquam iteretur, character imprimitur, ideoque habetur sacramentalis effectus. Quod autem respondent juniores hoc argumentum nullum esse, propterea quod nec tonsura, nec templorum consecratio repetatur; id probationem hanc corroborat, non evertit. Morinus enim, ex quo fere omnia exscripsere, sentit tonsuram fuisse pridem in collatione cujusque Ordinis repetitam: atque ex consecratione templorum scholastici bene multi inferunt sacri Ordinis characterem, quoniam si semel consecrata iterum non consecrantur, eo quod chrisma tribuat permanentem consecrationem; non alia ratione semel ordinati iterum non ordinantur, nisi quia ordinatio confert signum aliquod indelebile, atque, ut Augustini utar verbis, ordinati nunquam carent *sacramento Domini semel imposito*. Lege caput 21. libri xxx. Dicendum denique in subdiaconi ordinatione conferri gratiam ad hoc ministerium digne obeundum; quoniam unus sacramenti effectus, ubi non desit suscipientis dispositio, non est ab alio sejunctus. Magna ergo probabilitate (non tamen constanti firmissimæque assertione) affirmamus hypodiaconatum esse proprium legis Evangelicæ sacramentum. Theologi autem, qui propugnant contrariam opinionem, ducuntur iis momentis, quæ præcedenti capite producta & soluta fuerunt, & quæ sunt numero quidem plura, & novitate plausibilia, sed vitrea, arundinea, ficulnea.

Indubitatum quoque est subdiaconatum esse *Ordinem* sacrum: nam Tridentina Synodus sess. xxi. cap. 2. *Subdiaconatus*, inquit, *ad majores Ordines a Patribus, & sacris Conciliis refertur*. Quando vero ad hanc dignitatem effectus fuerit, admodum ambigua res est. Recentiores communi fere sensu tenent per duodecim priora sæcula, plus minus, subdiaconatum in classe minorum Ordinum fuisse locatum, atque inde eximi cœpisse, quando a Romana ad alias Occidentis Ecclesias lex promanavit, ut subdiaconi castitatem solemni voto profiterentur. Atque eidem sententiæ adhæserunt Menardus in notis ad Sacram. Græcorum, Bona lib. 1. *Rerum liturgicarum* cap. xxv. n. 16. Auctores

res adnot. ad Epistolas Gregorii lib. 1: Epistola 49. pag. novæ edit. 638. Thomassinus lib. 1. de Veteri & nova disciplina p. 1. lib. 2. cap. 30. num. 3. Morinus Exercitatione xii. cap. 5. & noster Lupus dissert. Proœmiali 3. p. in Decreta & canones Synodum pag. 26. Atque his innumeri subscribere Theologi. Hæc autem sententia argumentis proximis communitur. Primum est: Innocentius III. cap. *A multis*, in 1. decret. tit. xiv. decernit etiam subdiaconos posse in Episcopos eligi, quod jam ipsorum ordo inter sacros recenseatur, *Cum hodie* (inquit) *subdiaconatus inter sacros Ordines computetur*, & ibidem laudat verba Urbani II. (quem falso edita decretalium volumina dicunt primum) in Synodo Beneventana declarantis duos tantum ordines, presbyteratum & diaconatum, in Ecclesia primitiva sacros fuisse. Illa Beneventana Synodus anno 1091. celebrata fuit, & Innocentius III. summus Pontifex renunciatus anno 1198. Haud multum antea subdiaconatum ad sacrorum *Ordinum* classem translatus fuisse scribere circa annum 1100. Ivo in decretorum collectione: eodem fere tempore Gratianus cap. *Nullus in Episcopum*, dist. 60. Petrus item Cantor, qui vivebat anno 1197. alique ejusdem sæculi plures. Argumentum alterum petitur ex Concilio Laodicensi, quod canone 21. vetat subdiaconis ingredi diaconicum, idest, in sacrarium, cujus cura diaconis commissa erat, necnon tangere sacra vasa. *Non oportet*, inquit Concilium illud, incerti quidem, sed tamen antiquissimi temporis, *ministros locum habere in diaconico, & Dominica vasa contingere, & δὲ ὑποδιάκονος ἔχει χάριαν ἐν τῷ διακονίῳ καὶ ἀπτεσθαι διακονικῶν σκευῶν*, Similia habentur can. 66. Concilii Agathensis an. 506. Tertium argumentum est. In subdiaconatu conferendo apud Latinos non adhiberi manuum impositionem, quæ est sacrarum *Ordinationum* materia; apud Græcos autem hypodiaconatum conferri extra Sanctuarium, aut in *diaconico*, aut ante portas, quas dicunt *ὡπάτας*, *speciosas*, chorum a narthece dividentes. Etiam in Ecclesia Latina subdiaconatus olim cum minoribus *Ordinibus* & extra Sanctuarium conferebatur, neque hoc ordine initiandi se se cum diaconis & presbyteris prosternebant ante Litanias, quæ sacris *Ordinationibus* præmittuntur. Quartum denique argumentum est istud: Patres in *Ordine Hierarchico* videntur tantum locare Episcopos, Presbyteros, & Diaconos. Ignatius quippe in Epistola ad Smyrnæos ait Laicos diaconis subijci, diaconos presbyteris, presbyteros autem Episcopis, nulla ibi *subdiaconorum* mentione facta. A Hieronymo in Epistola ad Evangelium, atque ab Augustino in ea, quam scripsit ad

Berti Theol. Tom. VIII.

Valerium Episcopum Hipponensem, iidem tres Ecclesiastici gradus sigillatim recensentur, *Subdiaconis* inter alios Clericos, tamquam in communem & infimam classem, rejectis. Inveniuntur etiam Epistolæ Synodicae Conciliorum ad *Episcopos, Presbyteros, & Diaconos* directæ, in quibus proinde *hypodiaconi* ab Ecclesiæ Hierarchia, & sacro principatu excluduntur.

Hæc quæstio videtur mihi ad hunc modum distinguenda. Si *Ordinis sacri* ratio petatur a solemnī cœlibatus professione, verum est subdiaconatum non fuisse semper in Ecclesia Latina *sacrum Ordinem*, & præcedens sententia a nemine debet refutari. Sed cœlibatus non ad Sacri *Ordinis* substantiam, sed ad solem condecensiam spectat: alioqui carent Græcorum Ecclesiæ sacris *Ordinibus*. Quamquam advertendum est, nec apud Græcos hypodiaconum posse nuptiali jure mulierem sibi copulare, nisi eam duxerit antequam hoc *Ordine* initiaretur, ut constat ex 6. canone Trullano, atque ex Cap. *A multis*, paullo ante citato. In Ecclesia itidem Romana longe ante Urbani II. tempora subdiaconi cœlibem vitam ducebant, ut constat ex præcitati Epistola Gregorii Magni; atque ex capitulo illinc deprompto, *Ante triennium*, dist. xxx. num. 1. Innocentius III. citato in loco profert hæc verba Urbani II. *Eru-bescant impii, & intelligant, eos, qui in sacris Ordinibus, Presbyteratu, & Diaconatu, & Subdiaconatu sunt positi, si caste non vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate*: additque, *Sicut est in sexta Synodo constitutum, &c.* ubi *sexta Synodi* nomine intelligendus est prælaudatus canon sextus Trullanus. Ex quibus non obscure colligitur, ante Urbani II. tempora subdiaconos continentia legi fuisse obstrictos, quamquam non ubique priscis sæculis obtinuerit Romanæ Ecclesiæ consuetudo. Sed de cœlibe sacrorum ministrorum vita alibi dissertandum. Hanc ergo assertionis nostræ partem comprobatur argumentum primum depromptum ex Urbani II. Innoc. III. Gratiani, Petri Cantoris, aliorumque Scriptorum undecimi, aut duodecimi sæculi testimoniis.

Rursus si *Ordo Sacer, & Hierarchicus* accipiat, quatenus confert in Ecclesia jurisdictionem aliquam, & principatum, subdiaconatus non est inter *sacros Ordines* computandus. Id primum demonstratur postremo ex quatuor præcedentibus argumentis. Rursus ex Constit. Apostolicis lib. 11. cap. 16. lib. vii. cap. 32. & lib. viii. cap. 45. ubi presbyteris & diaconis, non autem hypodiaconis tribuitur laicorum regimen, & cura: idem colligitur ex Tertulliano lib. de Fuga in Persecut. cap. 11. ex Epistolis Cypriani ad presbyteros, & diaconos Romanæ Ecclesiæ, & istorum vicissim ad Cyprianum,

L

rum, datis vacante per Eabiani mortem Apostolica Sede: ex canone 15. & 16. Nicænis, ex Optato Milevitano lib. 1. adversus Parmenianum, atque ex ii, quæ subijciam proximo cap. de Diaconis. Ex quibus tamen nemo inferat trium *Hierarchicorum Ordinum* jurisdictionem ac potestatem fuisse partem: enimvero Episcopi semper primum ac supremum locum tenere, proximum presbyteri, atque his accesserunt diaconi, quorum arrogantiam, si aliquando presbyteris se æquiparare ausi sunt, Synodi ac Patres acriter compressere, ut apparet ex Synodo Laodicensi can. 20. ex Arelatenst. 1. & Nicæna can. 13. ex Hieronymi Epist. ad Evangelum, alias ad Evagrium, atque ex Gelasio I. in Epistola ad Victorem cap. *Consuluit*, dist. 74. n. 9. Igitur Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, in suo cuique gradu, & subordinatione servata, semper competit plebem regere, sacramenta aliqua ministrare, prædicare verbum Dei, ac benedicere: quod cum excedat potestatem Subdiaconorum, ego quidem ultro fateor subdiaconatum non esse *sacrum Ordinem*, si ordo sacer ita accipiatur, prout est idem, ac *Ordo Hierarchicus*; iste vero idem sit, ac habens jurisdictionem.

Ceterum si *Ordo sacer* dicatur, quatenus tribuit spirituales facultates propius, quam faciant minoribus initiati, inserviendi in ministerio altaris, in illo collocandi oblationes, sacra vasa proprio, sibi que commisso munere contrectandi; arbitror a sui institutione subdiaconatum *sacrum* semper, unumque ex *majoribus Ordinibus* fuisse. Id primum demonstrare videntur præcitata Tridentini verba, *Nam subdiaconatus ad majores Ordines a Patribus, & sacris Conciliis refertur*: quæ verba dum recentiores referunt ad Concilia, & ad Patres sæculorum posteriorum tantummodo, hujus interpretationis nequeunt aptam aliquam rationem proferre; quum potius phrasi illa Tridentini exprimi videatur vetus, & universalis traditio. Deinde inter Apostolicos canones, qui plurimum sæculorum ætatem præferunt, quocunque tempore collecti aut fabricati dicuntur, num. 8. 16. 17. 50. & 62. legitur, *Si quis Episcopus, presbyter, diaconus, vel ex sacro catalogo, &c.* ac deinde, inferiores Clerici communi vocabulo describuntur. Quinam vero sunt ii ex *κατάλογος τῶν ἱερατικῶν*, classis inter diaconos & clericos mediæ, nisi *hypodiaconi*? Postremo sacra illa munera, quæ recensui, etiam sacra vasa tangendi, & ad altare deferendi, competunt subdiacono vi officii sui: in Constitutionibus quippe Apostolicis lib. viii. cap. 21. appellantur hypodiaconi *τῶν ἁγίων σκευῶν φυλάκται*, *sacrorum vasorum custodes*; ordinantur apud Latinos a vetustis sæculis traditione sacri calicis,

& patenæ, ut constat ex antiquissimis Pontificalibus, & ex iv. Carthaginensi Concilio; atque ex duplici cap. *Non liceat*, dist. 23. n. 31. & 32. manifestum est, ordinatos ab Episcopo in subdiaconos tangere ministeria, & sacra altaris vasa portare, quæ ibidem acolythi permittuntur tantum in *secretario* contingere.

Adversus hanc, quam nos adhibuimus, distinctionem, duo tantum argumenta militant; secundum scilicet petitum ex 21. canone Laodicensi, ac tertium depromptum ex ritibus *sacrarum ordinationum*. Ad quorum primum, sciendum est, Balsamonem aliosque viros doctissimos interpretatos esse *vasa dominica*, ea, quæ actu continent corpus aut sanguinem Domini, cum alias semper subdiaconi vasa sacra tetigerint, quod officii sui munere præstant. Respondere ulterius possumus, Laodicenum canonem accipiendum de sacris vasis jam in altari locatis, & ministerii tempore non contrectandis, id, quod perspicuum est in præcitatis capitulis, *Non liceat*. Quod vero eodem canone prohibeantur hypodiaconi ingredi *diaconicum*, explicatum est hæcenus a viris doctis de *Sacratio* illo, in quo diaconi post mysteriorum celebrationem recondebant Eucharistiam: quem locum *thalamum* quoque, & *pastophorium* appellaverunt. Dixi & ego de hoc loco satis multa libro xxxiii. cap. 12. th. 2. Censent autem duplex *diaconicum* extitisse, unum a dextra parte *absidis*, alterum a sinistra, in quorum uno Eucharistia servaretur, in altero ornaretur Pontifex sacris vestibus. Ajunt utrumque insinuat a Paulino, qui epist. 12. ad Severum loco a dextris consistenti distichon inscripsit,

*Hic locus est veneranda penus qua conditur,
& qua:*

Premitur alma sacra pompa ministerii:

a sinistris autem absidis hos versus;

*Si quem sancta tenet meditanda in lege
voluntas,*

Hic poterit residens sacris intendere libris.

Vide Severinum Binium in canones Laodicanos Volum. 1. Conciliorum. At priori inscriptione demonstrari sacre suppellectilis conditorium dixi supra Locum ad sacros codices servandos selectum indigitat inscriptio altera. Itaque etsi *pastophoria*, *thalamos*, *turres*, *columbas*, aliaque sacratissimæ Eucharistiæ cellaria in sacris ædibus extitisse me non lateat; existimo tamen hujus generis non esse *diaconicum* illud, in quo commorari vetitum fuit Laodicensi, & Agathensi canone hypodiaconis. *Diaconicum* locus erat Ecclesiæ contiguus, destinatus sacrorum vasorum custodiæ, & peregrinorum hospitio, cujus loci diaconus curam gerebat. Hoc significat illud *χωρὸν ἔχειν* Laodicensis Synodi, quod idem sonat, ac *sedem*, & *possessionem*.

nem habere, non autem ingredi, ut imperite reddiderunt juniores Theologi, quo facilius subdiaconatum ab ordinibus sacris arcerent. Quinimo iidem Theologi secum pugnant: dum in alia argumentatione inquirunt, hypodiaconos apud Græcos ordinari in diaconico, non autem in Sanctuario. Quomodo enim in diaconico ordinantur, si illuc ingredi nequeunt? At de priori argumento satis, superque. Nam aliud facillime expungitur; non enim negamus in ordinatione diaconi alios adhiberi ritus, & conferri etiam potestatem illa, qua pollent hypodiaconi, sublimiorem: immo impositio manuum a Græcis adhibetur etiam in ordinatione tam subdiaconi, quam lectoris, & qui ordines istos sacramenta esse negant, debent asserere impositionem manuum interdum esse ritum ac ceremoniam, at non semper sacræ ordinationis materiam. Fatebimur ulterius hanc manuum impositionem esse ad ordinem hierarchicum necessariam, huiusque classis ordinem non esse hypodiaconatum: qui ideo extra sanctuarium & in diaconico aliquando conferebatur, quoniam eo in loco incipit subdiaconi ministerium, quod est sacra vasa deferre ad altare. Atque hæc sunt, quæ nobis de subdiaconatu inter sacramenta, ac inter majores ordines recensendo, probabiliora, oppositisque sententiis conciliandis commodiora & aptiora videntur.

CAPUT VI.

Pertractatur de sacro Diaconatus ordine.

Δ *ἰακκωος*, Diaconus, Græce, idem ac Latine *Minister*, a verbo *διακονέω*, ministro. Antiquissimam esse diaconorum institutionem infertur ex act. Apost. cap. 6. ex Epistola Signatii ad Trallianos, ex 85. S. Cypriani, atque ex monumentis aliis Ecclesiasticis bene multis. Auctor Constitutionum Apostolicarum lib. 2. cap. 44. diaconos appellat *aures*, *oculos*, *os*, *cor*, & *animam* Episcoporum, propterea quod diaconorum sit Episcopis officia plurium ministeriorum impendere, & qui fidelium pie ac religiose, quive secus vitam traducant, pervestigare. Est autem diaconorum munus persequi summorum Sacerdotum vestigia, eis conciones habentibus præsto esse, divinis operantibus & conficientibus sacramenta, ministerium exhibere, in Missæ sacrificio Evangelium legere, atque cum eorum, qui præsunt facultate, prædicare, baptismum conferre, & Eucharistiam distribuere. Olim quippe dum usus calicis obtinebat, diaconi illum porrigebant communicantibus; ut late diximus lib. xxxi. cap. 13. prop. 2. Commissa quoque erat diaconis cura, & dispensatio Ecclesiasticorum bonorum: ideoque de

Archilevita Laurentio cecinit hymno Peri Stephanon 2. Aurelius Prudentius: *Claustri sacrorum præerat, Cælestis arcanum domus Fidis gubernans clavibus, Notasque dispensans opes*. Pertinebat insuper ad diaconos in concilium deducere adventantes Episcopos; quare S. Athanasius in Apolog. 2. reprehendit Synodos Arianorum, quod in iis loco Diaconi Episcopos introduceret Carcerarius. Publica etiam acta in Conciliis legebant, ut fecit in Aquilejensi, cui præfuit Ambrosius, Sabinianus diaconus, & in Chalcedonensi Aetius; deferebantque diaconi ad ipsa Concilia querimonias clericorum. Assumebantur ex diaconorum classe scriptorum ad Ecclesiam pertinentium cultos, Chartophylax in Orientali Ecclesia appellatus. In Ecclesia Latina ordinantur Diaconi impositione manuum Episcopi, & traditione libri Evangeliorum; apud Græcos autem manuum impositione, & porrectione flabelli, quo apud Orientales sacra dona in altari posita ventilantur. At flabellum, quod nulla verborum expressione porrigitur, non habet *materiæ sacramentalis* rationem. In quibusdam Anglicanis Ecclesiis diaconi manus in sacra ordinatione inungebatur chrismate: sed hoc alienum a Romanæ Ecclesiæ consuetudine, & a nemine antiquiorum fuisse usurpatum scripsit Nicolaus I. in Epistola ad Rodolphum Archiepiscopum Bituricensem.

Quantum pertinet ergo ad *Ordinem* Diaconatus, communis est Teologorum sententia, illud esse verum propriumque sacramentum: ac talem quoque fuisse *Ordinationem* septem diaconorum, de quibus Act. 6. Hos ad profanum duntaxat ministerium, scilicet, ut mentis præsiderent, & in viduas ac pauperes eleemosynas erogarent, ab Apostolis fuisse electos, sentiunt fere omnes hæretici. Tolerabilis hac in parte foret hæreticorum ipsorum error, si alias sacras *Ordinationes*, & ministeria Altaris admitterent: nam septem illos viros, quorum in Apostolicis Actibus fit mentio, non fuisse sacra aliqua *Ordinatione*, & sacramento initiatos, etiam nonnulli Catholici interpretes tradiderunt, inter quos Ecumenius, Beda, Cajetanus, & Gabriel Vasquez, & sententia Augustini Calmet, cui tamen non subscribo, duo etiam nobilissimi Patres, Hieronymus, & Chrysostomus: immo & de Beda iudicium aliud ferendum est. Ex hac autem sententia, quæ affirmat primos septem diaconos fuisse tantum eleemosynarios, mensarumque ministros, hoc sequitur incommodi, quod si eadem sententia probetur, nequit *ordo* Diaconatus demonstrari sanctarum scripturarum auctoritate. Sed habentur nihilominus ad *ordinem* ipsum vindicandum comprobandumque momenta alia invictissima, traditio præsertim universalis & perantiqua. At sententia nostra est,

inaugurationem illam diaconorum enarratam in Apostolica historia fuisse mysticam & sacramentalem ceremoniam: ob hanc, causasque alias Diaconatum ad sacramentum ordinis pertinere; nec ordinem esse tantum, verum etiam ordinem sacrum, ordinemque Hierarchicum.

PROP. I. Septem diaconi, de quibus Act. vi. non ad profanum, sed ad sacrum ministerium electi, & sacramentali ordinatione initiati fuere.

Id vero deducitur ex ipsis Apostolicis actibus; ubi enarratur Apostolos ad diaconorum officium non quoscunque elegisse, sed viros industrios, aliorum testimonio probatos, & plenos Spiritu sancto & sapientia, ut legitur versu 3. asseritur deinde illos totius multitudinis plausu & approbatione electos, ad Apostolos adductos,isque manus fuisse impositas. Narratur subinde illos ordinatos Apostolicarum manuum impositione officia sacra peregrisse: liquidem Stephanus illorum princeps, potens verbo, signorumque virtute, tanta animi fortitudine Christum annuntiavit, ut a Judæorum synagogis lapidibus obrueretur, omniumque primus referret martyrii coronam, suo sibi nomine prænuntiata; ac Philippus e septem unus, vi. 11. capite missus ab angelo ad imbuendum fide virum Æthiopem, huic Christum advenisse monstravit, tribuitque mysticum regenerationis lavacrum. Atque ex hoc triplici capite constat inaugurationem, de qua loquimur, fuisse sacram. Cur enim tam insignis probitas, cur tanta litterarum sanctarum peritia, plebisque honestissimum testimonium in profanis mensarum ministris? Nec sponte oblatos, inquit dist. 24. §. 17. Estius, viros tam egregie in fidei doctrina instructos, & proinde ad majora idoneos, ac necessarios, Apostoli profanis officiis præfecissent. Adde, quod ad bonum testimonium attinet, in iis, qui ad sacra munia eliguntur, requiri illud Act. xvi. 2. & in 1. ad Timoth. iii. 7. ideoque ex ipsa sacræ historiæ narratione quales esse debeant qui eliguntur ad ministerium altaris, insert sanctissimus Martyr Cyprianus paullo post laudandus: quod nec ignoravit acatholicus Grotius, scribens in ea verba, ἐξ ὑμῶν μαρτυροῦμεν, ex vobis boni testimonii, formam dat Ecclesiæ, ut qui ad ministeria eliguntur, testimonium habeant eorum, quibuscum vixere. Ipsa manuum impositio sacræ Ordinationis materia est, ut constat ex cap. i. hujus libri; præsertim cum huic manuum impositioni Apostoli preces adjunxerint, Act. vi. 6. ideoque Grotius, quem rursus laudo in gratiam hæreticorum, in verba, ἐπέθηκεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, prosequitur, Quod hic fecere Apostoli, idem Episcopi postea tum in presbyteris, tum in diaconis ordinandis.

Probatur eadem veritas Patrum traditione. S. enim Cyprianus epist. 68. pag. 256. quærens cur in ordinatione diaconorum Apostoli plebem convocaverint, Quod utique ait, tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium, vel ad sacerdota-lem locum indignus obreperet. Eusebius Cæsariensis lib. 11. H. E. cap. 1. pag. edit. Val. 38. postquam egit de electione Mathiæ, Mox inquit, septem spectate virtutis viri per precationem, manusque impositionem diaconi ab Apostolis constituti sunt, qui Ecclesiæ ministerium exhiberent. Quo in loco septem illi diaconi ordinati dicuntur διὰ εὐχῆς, καὶ χειρῶν ἐπιθέσεως, per orationem, & impositionem manuum. Chrysostomus, qui in contrariam partem citari solet, Hom. 13. in Act. pag. edit. Commel. 545. in ea verba, Imposuerunt illis manus, ait manifestum esse, quoniam apostoli hoc ritu septem illos segregaverint a multitudine, ὅτι ἀφ' ὧν ἀντὶς ἀπὸ τοῦ πλήθους, addit, quod ordinaverint illos impositione manuum, & prece, idque esse quod dicitur χειροτονία, Ordinatio: ὅτι ἐχειροτονήθησαν διὰ προσευχῆς. τὸ τοῦ λαοῦ χειροτονία ἐστίν. Subjicit in sacra illa actione fuisse impositionem manuum, quæ hominis opus est, atque divinam operationem, ἡ χεὶρ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ πᾶν ὁ θεὸς ἐργάζεται. Ad eandem Ordinationem respiciens Arator subdiaconus inquit:

Jura ministerii sacris altaribus apti

In septem statuere viros, quos undique lectos

Levitas vocitare placet: quam splendida caput

Ecclesiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ Misceat, & latices cum sanguine porrigat agni.

Hoc numero delatus honor sublimia secum Sacramenta gerit.

Etiam Beda in priori Expositione Act. atque in Retract. ejusdem Operis docuit septem diaconos ab Apostolis electos, ut sublimiori gradu essent ceteris, & proximi circa aram quasi columnæ altaris adficerent: additque, Communis quidem dispensatio exigebat, ut ministri providis viri eligerentur: verum ubi inventi sunt, qui digni ad hoc ministerium esse viderentur; crescente gradatim, ut solet, providentia consilii salutaris, placuit eosdem ipsos altaris quoque sacri ac dominici sanguinis, sicut & refectiois mensæque communis multitudines credentium, ministros ordinari. Quod probatum est verbo, quo dictum est: Et orantes imposuerunt eis manus. Hoc etenim proprium est eorum, qui de communi fidelium numero ad sacrosancti altaris promoveantur officium.

cium. Nonnulli etiam Codices Pontificalium Græcorum in forma *Ordinationis* diaconi habent hæc verba, *Dona quoque illi gratiam, quam Stephano Protomartyri tuo donasti, quem & primum vocasti ad opus ministerii tui*, Δωρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν, ἣν ἐδώρισω Στεφανῶ πρωτομάρτυρι σου. ὃν καὶ ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου. Vide Morinum p. 2. pag. 85. Similia Syri Maronitæ in *Ordinatione* Archidiaconi ibidem pag. 403. & Ægyptii pag. 506. Etiam apud Latinos in admonitione præmissa *Ordinationi* diaconorum inquit Pontifex: *Cogitate beatum Stephanum merito præcipue castitatis ab Apostolis ad officium istud electum*. Hinc exemplo septem diaconorum, quos Apostoli constituerunt, olim in Ecclesiis nobilioribus septem tantum diaconi ordinabantur: quod servatum in Ecclesia Romana constat ex Epistola S. Cornelii citata cap. 2. propos. 1. atque ex hymno Prudentii de S. Laurentio. Inaugurationem itaque septem diaconorum, de quibus agit actuum Apostolicorum caput sextum, sacram fuisse *Ordinationem*, ejusdemque generis cum hodierna divinorum ministrorum initiatione, ex ipsa Apostolicæ historiæ lectione, ex Patrum testimoniis, atque ex Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ ritibus evidentissime demonstratur.

PROP. II. Diaconatus est Ordo sacer, & sacramentum.

Demonstratur primo ex propositione præcedenti. Dum enim quis ordinatur in diaconum, succedit in officio septem diaconis, quos Apostoli constituerunt, initiatur impositione manuum, & oratione & verbis Episcoporum, recipitque potestatem, & gratiam, qua septem illi donati fuerunt. Est itaque in diaconorum *Ordinatione* institutio, ritusque ab ætate Apostolorum in Ecclesia usurpatus, adest sacramentalis *Ordinationis* materia, adest forma, nec desideratur effectus, & consequenter reperiuntur in *Ordinatione* diaconi quæcunque ad verum *Ordinem*, propriumque sacramentum communiter requiruntur. Idem demonstratur canonum auctoritate: siquidem canone 4. Concilii xv. Carthaginienſis dicitur diaconus in sua *ordinatione consecrari*, & canone 38. decernitur posse illum annuente presbytero Eucharistiam distribuere. Tridentinum vero sess. 23. can. 6. definit esse in Ecclesia *Hierarchiam* divina institutione firmatam, eamque constare ex *Episcopis, presbyteris, & ministris*; ideoque nisi velimus in sacrorum virorum cætibz comprehendere clericos reliquos, necessum saltem erit iis inferere diaconos; qui peculiari ratione, sui que nominis etymologia *Ministri* dicuntur. Accedit præterea sanctorum Patrum traditio, inter quos, ne iterum recenseam præcedenti

propositione productos, S. Ignatius in Epist. ad Trallianos n. 3. ait, *Cunctos debere revereri diaconum, ut mandatum Jesu Christi, ὡς ἐντολὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ibique eundem diaconum appellat *ministrum*, non esculentorum sive poculentorum, sed misteriorum Jesu Christi, *μυστηρίων Ἰησοῦ Χριστοῦ*, tom. 2. PP. Apost. pag. 22. Clemens Alex. lib. vii. Stromat. pag. 701. officia diaconorum comparat *Angelorum ministeriis*; & Auctor Operis de Eccl. Hierarchia cap. 3. diaconos vocat *ἐκκλησιαστικὰς λειτουργίας, selectos Liturgiæ ministros*. S. Optatus Milevitanus lib. 1. pag. 13. *Quid commemorem*, inquit, *ministros plurimos, quid diaconos in tertio, quid presbyteros in secundo sacerdotium constitutos?* Quo in loco per *tertium sacerdotium* significari debet sacri Ordinis ministerium: aliunde quippe constat sacerdotii gradum duplicem tantum esse, Episcopatum, atque presbyteratum. S. Hieronymus adversus Vigilantium paullo post initium *Ordinationem* diaconi appellat *Sacramentum*, atque in fine Epist. 803. ad Evangelium, postquam multa scripserat adversus diaconos, qui se æquabant presbyteris: *Et ut sciamus*, inquit, *traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento, quæ Aaron, & filii ejus, atque Levitæ in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & presbyteri, & diaconi vendicent in Ecclesia Dei*: in altero etiam adversus Jovinianum libro, affirmat diaconos ad sacrum Ecclesiæ ministerium omnino necessarios esse. S. P. Augustinus serm. 304. qui est 3. in Natal. S. Laurentii, alique Patres, de quibus supra docent *diaconos sacrum Christi sanguinem ministrare*. Et Prudentius præcitato hymno 2. *hic*, inquit, *primus e septem viris, Qui stant ad aram proximi, Levita sublimis gradu, Et cæteris præstantior*. Idem hymno v. de S. Vincentio, *Levita de tribu sacra, minister altaris Dei, Septem ex columnis lacteis, &c.* In per vetustis Pontificalibus *ordinationi* diaconorum titulus iste præfigitur, *Consecratio diaconi*, apud Martene lib. 1. cap. 8. art. 9. n. 2. De diaconatu demum prout confertur juxta ritum S. Romanæ Ecclesiæ, peculiare invictumque argumentum depromitur ex canone 4. sess. xiv. Tridentini Concilii: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopus dicere, Accipe Spiritum sanctum, &c.* Etenim eadem verba recitantur a Pontifice manum imponente iis, qui consecrantur a Pontifice manum imponente iis, qui consecrantur diaconi. Igitur diaconi consecratio est sensibile signum conferens Spiritum sanctum, & gratiam, ideoque proprium legis Evangelicæ sacramentum. In Orientalium quoque ritibus hæc verba non quidem imperativo modo, sed tamen deprecativo pronuntiantur,

ut dictum supra.

PROP. III. Diaconatus est *Ordo Hierarchicus*.

Quid nominis *Ordinis Hierarchici* veniat dixi capite superiori. Hujus ergo generis esse diaconos probatur primo ex quo ipsis interdum commissum fuerit regimen Christianæ plebis. Antiochena quippe Synodus cap. 1. & 2. Illiberitana can. 77. Toletana iv. can. 26. atque permultæ aliæ mentionem faciunt Diaconorum, qui per *Parochias constituuntur*, plebem regunt, & Episcopo, aut presbytero annuente baptizant. Gregorius itidem Turonensis de Gloria Confess. cap. 30. laudat Cantinum, postea Antistitem Arvernorum, qui adhuc diaconus rexit vici Ilidorensis Ecclesiam, & Beda pariter lib. 2. H. Angl. cap. 12. commendat Jacobum quemdam diaconum; qui Ecclesiæ regimini præpositus, docendo & baptizando magnas antiquo hosti prædas eripuit. Diaconi præterea repellebant olim a communione laicos, quantavis dignitate fulgentes, si accessissent indigni, prout hom. 83. in Matth. testatur Chrysostomus: excommunicabant quoque hypodiaconos, & inferiores clericos; quod asserit lib. viii. cap. 28. scriptor Const. Apostolic. corripiebant item peccantem adversus Ecclesiæ institutionem, & disciplinam, sicuti Lucillam delibantem os cujusdam Martyris ab Ecclesia non vindicati, apud Optatum lib. 1. reprehendisse dicitur Cæcilianus adhuc diaconus. Insuper commissam aliquando diaconis curam sanctimonialium & Monachorum apparet ex Vita Amonis diaconi, de quo Martyrologium Romanum, & Menologium Græcorum die 1. Septembris, ex Novella 123. Justiniani cap. 36. atque ex Severo Sulp. dial. 3. cap. 13. Diaconi denique in Ecclesia Romana singulis regionibus urbis præficiiebantur, unde etiam *Diaconi Regionarii* appellabantur; aut ex quo in stationibus canerent Evangelium, summoque Pontifici ad Stationes proficienti adhærerent, *Diaconi Stationarii*: necnon ii, qui præcipuas diaconias administrabant, *Diaconi in ordine constituti*, seu *Diaconi Cardinales*. Igitur diaconi tanti honoris, ac dignitatis capaces in Hierarchia, & sacro principatu locum obtinent, non parem tamen, sed subiectum, atque inferiorem presbyteris.

Opp. 1. Actorum vi. 1. legitur septem diaconos constitutos fuisse, quoniam æquum non erat, ut Apostoli derelinquerent *verbum Dei*, & ministrarent *mensis*: ibique narratur murmur Græcorum adversus Hebræos, cujus occasione diaconi constituti fuerunt, ut utriusque nationis viduis in ministerio æqua pars oblatarum elemosynarum distribueretur. Itaque diaconi illi electi duntaxat fuere *mensarum*, *viduarumque ministri*. Atque id Patres docuerunt; nam S.

Hieronymus laudata ad Evangelium epistola, *Quis patiatur*, inquit, *ut mensarum & viduarum minister supra eos tumidus se efferat, ad quorum preces corpus Christi, sanguisque conficitur?* Chrysostomus Hom. xiv. in Acta sentit septem illis diaconis non sacrum aliquod ministerium demandatum fuisse, sed functionem laicam subministrandi viduis quotidianum alimentum; ut lib. vi. Bibl. sanctæ Adnot. 225. animadvertit Sixtus Senensis. Afferuntur præterea Chrysostomi verba canone xvi. Trullano, ubi recitatis quæ leguntur Act. 6. verba ista subjiciuntur: *Hæc interpretans Ecclesiæ doctor Joannes Chrysostomus sic prosequitur: Est operæ pretium admirari, quomodo non est scissa multitudo in virorum electione, quomodo non sunt ab ipsis rejecti & reprobati Apostolis. Quamnam autem habebant hi auctoritatem, & quam acceperunt ordinationem, scire est necessarium. Numquid diaconorum? Atqui hoc non est in Ecclesiis. An presbyterorum dispensatio? Atqui nullus adhuc erat Episcopus, sed soli Apostoli. Unde nec diaconorum, nec presbyterorum nomen existimo apertum esse ac manifestum.* His verbis productis Synodus eandem sententiam amplectitur, subjicitque: *Propter hæc ergo nos quoque predicamus, ut prædicti septem diaconi non de iis accipiantur, qui mysteriis serviunt, ut est prius exposita doctrina; sed eos esse quibus fuit concedita ac tradita dispensatio communi eorum usui, qui tunc collecti fuerant, Ecumenius item eidem sententiæ subscribens inquit pag. 54. Electos credant diaconos, non juxta gradum qui nunc est in Ecclesia, sed diaconos, idest, ministros.* Insuper diaconatum non esse sacramentum a Christo institutum, sed Ecclesiasticum ministerium ab Apostolis in Ecclesiam inductum affirmat Cyprianus epist. 65. ad Rogatianum pag. 244. hisce verbis: *Memnisse autem diaconi debent, quoniam Apostolos, idest Episcopos & præpositos Dominus elegit; diaconos autem post adscensum Domini in celos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui, & Ecclesiæ ministros.* Ad hæc ex Epistola Vigili Romani Pontificis ad Rusticum & Sebastianum, quæ habetur Collatione vi. Synodi v. apparet aliquos diaconos ad tempus constitui, quemadmodum idem Sebastianus diaconus a Romano Pontifice creatus est, absentibus diaconis Stephano & Anatolio. Unde infertur Diaconatum non esse sacramentum permanens, sed amovibilis administrationis deputationem. Tandem Diaconatum non esse *sacrum Ordinem* inde probatur, quod permulta diaconorum munia etiam a non diaconis exerceantur.

Resp. ad 1. occasione quidem murmuris Græcorum septem diaconos fuisse electos, iisque viduarum curam, mensarumque communium direc-

rectio-

rectionem fuisse commissam, sed simul inaugu-
ratos illos fuisse ministros sacros; quod supra
ex manuum impositione, ex Spiritu sancto ver-
borum prolatione collato, atque ex officiis, quæ
iisdem diaconi obierunt, fuit demonstratum. Ad-
de modo in publicis fidelium conventibus di-
stributam fuisse Eucharistiam, quod non obscu-
re colligitur ex Apostolo in prima ad Corinth.
cap. xi. ideoque oportebat, ut iisdem diaconis
mensarum præsidibus divinarum mysteriorum
committeretur dispensatio. Etiam eleemosynæ
viduis, ac pauperibus distribuendæ, collectæ
erant ex fidelium oblationibus dum sacrificium
Eucharisticum immolabatur, die præfertim do-
minica, sive, ut eadem epistola cap. 16. inquit
Paulus, κατὰ μίαν σαββάτων, per unam, seu
primam sabbatorum, qua phrasi Matth. xxvi. 1.
commonstratur dominica dies; nam ubi La-
tini legunt, *Quæ lucet in prima sabbati*, ex-
tat in Græco, τῇ λαμπρότητι εἰς μίαν σαββά-
των. Quare & istarum eleemosynarum œcono-
mia demandanda erat altaris obeuntibus mini-
steria: ac proinde iis quoque in locis, in quibus
fideles non agebant communem vitam, dia-
coni ab Ecclesiæ primordiis instituebantur, qui
collectas illas custodirent, & pauperibus eroga-
rent. Hæc omnia ex ipsa Actorum lectione in-
feruntur, ideoque nihil inde adversus præmissas
theses deducitur: tametsi responderi etiam po-
test, Lucæ sacri illius libri Scriptoris consilium
unum fuisse occasionem, qua diaconi ordinati
fuere, litteris consignare, non autem sacra il-
lorum ministeria, quæ ad historiam non perti-
nebant, & congruum erat, ut eo temporis ce-
larentur, prodere, rerumque gestarum adtexe-
re narrationi. Quod sequitur, breviter expedi-
tur: siquidem Hieronymus in fine ejusdem Epi-
stolæ asserit diaconis sacrum convenire ministe-
rium, atque hoc esse illos in Ecclesia Christi;
quod in veteri Testamento Levitæ; quos conse-
cratos fuisse, separatos a filiis Israel, & electos
ad ministerium obeundum in tabernaculo fœde-
tis, perspicuum erit legenti libri Numerorum
octavum caput. Ad comprimendam ergo diaco-
norum, qui se presbyteris comparabant, impu-
dentiam atque arrogantiam, sapientissimus pru-
dentissimusque Hieronymus obijciens illis infi-
mum administrationis officium, a quo eximun-
tur presbyteri, appellat illos mensarum, vidua-
rumque ministros. Nihil enim despectione ma-
gis idoneum atque opportunum ad frangendam
insolentiam illam, quæ ubi fastidiosum homi-
nem inflat, ut quidam agebat.

*Perre nequit iuga, majorem indignata pa-
remque,*

Imperia usurpat, regnique libidine ferveret,

Nescia amicitiæ, rixarum & litis origo.

Chrysostomi locum, cum primo aspectu dif-

ficillimus videatur, corruptum existimarunt viri
doctissimi, ut observarunt Estius dist. 24. §. 18.
& Sylvius in Q. 37. Supplem. art. 2. quest. 3.
At in Græcis aperta est lectio, quæ pag. Com-
mel. edit. 545. ad hunc modum se habet: *Quan-
tam autem dignitatem habuerint hi, & qualem
acceperunt ordinationem, necessarium erit disce-
re. Numquid eam, quæ est diaconorum? & pro-
fecto hoc in Ecclesiis non est; sed presbyterorum
est hæc dispensatio, tametsi nullus adhuc esset
Episcopus, sed Apostoli soli: unde neque diaco-
norum, neque presbyterorum nomen esse, opinor
perspicuum & evidens: sed interea in hoc fue-
runt ordinati, ὅτι ποῖν δὲ ἀρὰ ἀξίωμα εἶχον
ἔτοι, καὶ ποῖαν ἐδεζαντο χερτονίαν ἀναγκαῖν
μαδεῖν ἀρὰ τὴν τῶν διακόνων; καὶ τὴν αὖ
ταῖς ἐκκλησίαις ἐκείναις, ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέ-
ρων ἐστὶν οἰκονομία καὶ τοὺς ἀδελφούς ἐδίδου ἐπίσκο-
πος ἡν, ἀλλ' οἱ ἀπὸσόλοι μόνον. ὁ δὲν ἔτε
διακόνων, ἔτε πρεσβυτέρων οἰκονομία τὸ ὄνομα εἶναι
δήλον καὶ φανερόν. ἀλλὰ τίως εἰς τῶνδε χειροτο-
νήθυσαν.* Afirmat itaque Chrysostomus, initio
quoad nomen, non fuisse inter Episcopos, pres-
byteros, & diaconos apertum discrimen, om-
nesque appellatos fuisse sacros ministros, horum
tamen extitisse Ordinationes; quæ interim pe-
ragebantur, ut formata paulatim Ecclesia suis
unicuique gradus consisteret. Enimvero Chry-
sostomus caute nomen apposuit, dixitque tunc
non extitisse diaconos, nec Episcopos, interea
tamen peractas fuisse illorum Ordinationes. Ut
ergo erant ab initio quantum ad characterem,
& ordinem Episcopi, ita erant & diaconi: at-
que id Chrysostomus absque ulla ambiguitate te-
statur homilia xii. in Epist. ad Timoth. im-
mo eadem Hom. xiv. in Act. eademque pagina
sacram Ordinationem diaconorum non obscure
delineat, ut diximus paullo supra. Observo au-
tem in Synodo Trullana prætermitti postrema
Chrysostomi verba, *sed interea in hoc fuerunt
ordinati.* Eadem præterierunt Sixtus Senensis,
& quotquot Chrysostomi locum sinistram interpre-
tatione acceperunt. Quare Sixtus auctoritate
Chrysostomi haud invicte Cajetanum a Cathari-
ni acuto, pungentique stilo tutatur; manetque
Thomæ Cajetano unius Œcumenii nudum ac
miserrimum patrociniū. Atque hinc patet quid
ad præcitatum Quinisextæ Synodi canonem sit
reponendum; nullius quippe ponderis æstimā-
dum est, cum nitatur falsæ verborum Chryso-
stomi interpretationi, & hanc ulterius tradi te-
stetur adversus doctrinam antea expositam, τὴν
προεργησάμεναι διδασκαλίαν. Nunc vero pau-
cissimis ea expediam, quæ remanent. Nam Cy-
prius ait tantum Christum non consecrasse dia-
conos, sed istos ab Apostolis fuisse constitutos,
ut cujusdam diaconi adversus Episcopum insur-
gentis reprimeret audaciam. Vigilius non de
Or-

Ordinis characterem loquitur, sed de officio, & loco: Sebastianum enim, qui adversus Judicium suum in Italia, & in Africana provincia obloquebatur, ea lege ad diaconatum promovebat, ut in officio contineretur; cumque ingenio suo indulgens ad secundum Concilium profectus rursus dissidia excitasset, merito a Vigilio a diaconorum gradu, & ab hierarchiæ honore dejectus fuit. Denique non repugnat aliqua *Ordinum* ministeria a non ordinatis exerceri, & quæ ab initiatis jure proprio peraguntur, ab aliis fieri aut indulgentia pastorum, aut Ecclesiarum necessitate: quanquam sint munia quædam ita diaconis commissa, ut nulla ratione non diaconis permittantur, idest, legere in Missa Evangelium, tangere vasa sacra, quæ actu Eucharistiam continent, ipsam Eucharistiam aliquo in casu distribuere, & conferre solemni ritu baptismum. At de præmissis oppositionibus satis, satisque de Diaconatus Ordine diximus.

C A P U T VII.

In quo de Diaconissis breviter & summam differitur.

CApite hujus libri secundo mentionem feci *Diaconissarum*, advertens eo vocabulo non significari tantum uxores diaconorum, quemadmodum appellatas legimus *subdiaconissas*, *presbyteras*, & *episcopas*, hypodiaconorum, sacerdotum, & Antistitum conjuges, verum & pudicas quasdam, honestasque mulieres certis in Ecclesia ministeriis addictas. De quibus, ne forte sacramento *Ordinis* initiatæ credantur, maxime quod in Pontificalibus Codicibus illarum *Ordinationis* & *consecrationis* ritus comprehenditur, necessario agendum est sigillatim. *Diaconissarum* itaque in Ecclesia antiquissima est institutio. Apostolus enim in Epistola ad Romanos initio cap. xvi. inquit: *Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris*: ibique Græcus textus expressius, *Phœben διάκονον τῆς ἐκκλησίας*, *Diaconam Ecclesiæ*, ideoque Græci in *Ordinatione Diaconissæ* ita Deum orant, *Largire huic ancillæ tuæ, quæ vult seipsam tibi consecrare, & ministerii diaconici munus adimplere, gratiam, ὡς ἔδωκας τὴν χάριν τῆς διακονίας σου φοίβῃ, ἣν ἐκάλεσας εἰς τὸ ἔργον τῆς λειτουργίας*, sicut largitus es Phœbæ, quam vocasti ad opus administrationis. Videntur etiam ad ministerium aliquod Ecclesiarum deputatæ illæ viduæ, quas idem Apostolus in 1. ad Timoth. v. jubet ut eligantur monogamæ, & ætate grandævæ. Lego tamen in Constitutionibus Apostolicis lib. 3. cap. 7. pag. 231. viduas illas etiam, quæ publicis eleemosynis alebantur, subjectas fuisse τοῖς ἐπισκόποις & τοῖς

πρεσβυτέροις & τοῖς διακόνοις, ἐπὶ μὴν & τοῖς διακόνοις, *Episcopis presbyteris, diaconis, in super & diaconissis*. In iisdem autem Apostolicis Constitutionibus occurrit diaconissarum frequens mentio lib. 11. cap. 23. ubi appellantur πρεσβυτίδες, lib. 111. cap. 10. & 15. lib. vi. cap. 17. atque lib. viii. cap. 20. Earumdem meminit S. Ignatius in epistola ad Smyrnæos, illas vocans τὰς παρθενας τὰς λεγόμενας χήρας, *Virgines, quæ dicuntur viduæ*, virgines scilicet ob continentię propositum, ac viduæ ob ordinem, in quem erant adjectæ. Mentio itidem illarum habetur in epistola ad Antiochenos afficta ipsi Ignatio, apud Tertullianum lib. 1. ad uxorem cap. 7. & de velandis Virginibus cap. 9. Basilium cap. 44. ad Amphilochoium, canonem xix. Concilii Nicæni, xv. Chalcedonenſis, xiv. Trullani, xi. Laodicensi: de quibus vide J. B. Cotelerium in præcitata Ignatii Epistolam, Joannem Morinum p. 3. Exercit. 10. & Lupum in Canones Chalcedonenſis moveri possunt, summa eruditione, & perspicuitate proponit, ac solvit.

Negari non potest diaconissas aliqua sacra ceremonia fuisse initiatas: in Constitutionibus namque Apostolicis lib. viii. cap. 20. pag. 408. legitur, ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης. *Invocatio in Ordinatione diaconissæ* in qua electa dicitur ad ministerium, εἰς διακονίαν, eique Pontifex apprecatur gratiam, quam habuere Maria, Debora, Anna, & Holdam. Præmittitur eo loci Constitutio Bartholomæi, *De diaconissa vero Bartholomæus constituo: Episcopo, impone ei manus, ἐπιθήσεις ἀνοῇ τὰς χεῖρας, &c.* In Pontificali, & Euchologio Græcorum habetur ritus ejusdem Ordinationis, in qua non tantum diaconæ caput inclinanti Episcopus ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα, *imponit manum*, recitans orationem paullo ante commemoratam; verum etiam περιτίθησι τῷ τραχήλῳ αὐτῆς ὑποκάτωθεν τῷ μασθόρῳ τὸ διακόνικον ὠράριον, *circumponit collo ipsius subtus maphorium stolam diaconalem*. Est autem *Maphorium*, ut p. 1. pag. 219. Morinus explicat, sacratarum virginum pallium. Trullana insuper Synodus canone xl. mandans, ne diaconissa juxta sacros canones ordinetur ante annum ætatis suæ quadragesimum (quod sancitum fuerat in Synodo Chalcedonenſi canone xv.) eandem Ordinationem, de qua loquimur, præsupponit. Hoc præterea Ordine apud Græcos inauguratas legimus Theosebiam uxorem S. Gregorii Nysseni, Olympiadem præstantissimam honestissimamque foeminam, in diaconissarum numerum cooptatam ab Episcopo Constantinopolitano Nectario, aliasque eximie probitatis mulieres, de quibus pag. 574. illustris Lupus. Extasit & apud Latinos ejusdem Ordinationis vestigia plurima, in Antiquo Ordine Romano, in veteri Pontificali

cali Salisburgensis Ecclesiae, & in altero Tolosano, apud Tertullianum de Velandis Virginibus praelaudato capite nono, &c.

Hanc vero diaconissarum *Ordinationem* non fuisse initiationem aliquam Sacramentalem apertissimæ argumentationes evincunt. Ad nullum enim altaris ministerium consecrabantur. In Epistola ad Antiochenos num. 11. & lib. viii. Constitut. Apostol. cap. 20. nominatas legimus τὰς φύρεας τῶν ἁγίων πυλῶνων, *Custodes sanctorum januarum*, earum scilicet, unde feminae ingrediebantur in templum lib. 3. cap. 19. electæ tantummodo dicuntur εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας, *ad mulierum ministeria*, nempe ad denudandas mulieres sacro baptismatis lavacro abluendas, ut diximus tom. iii. pag. 167. atque ad faciendas exhortationes junioribus, ad quas congruum non erat, ut diaconi accederent. Eodem Opere Constit. Apostol. lib. 2. cap. 26. asseritur ad diaconas pertinuisse honestatis decorisque causa præsentem esse, quotiescunque mulieres ad Episcopum essent introducendæ. Illarum itaque *ordinatio* ad evitanda scandala, servandamque fidelium existimationem instituta fuit, non in gratiam divinorum mysteriorum. Idem asseritur a S. Epiphano hæresi 79. quæ est Collyridianorum, num. 3. ubi inquit: καὶ ὅτι μὲν διακονισσῶν τὰ γὰρ εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὅχι εἰς τὸ ἱερατεῖον, *Quamquam vero diaconissarum Ordo est in Ecclesia, non tamen ad sacram aliquam functionem fuit institutus*: atque in Expositione Fidei num. 21. Διακονίσσαι δὲ καθίστανται εἰς ὑπηρεσίαν γυναικῶν μόνον, διὰ τὴν σεμνότητα, *Diaconisse autem adhibentur in ministerium mulierum tantummodo, propter honestatem*. Addit S. Epiphanius priori in loco rationem depromptam ex Epist. 1. ad Corinth. xiv. 34. ubi prohibentur mulieres in Ecclesia loqui, unde infert illas ad subeunda Ecclesiastica munia esse prorsus ineptas. Prætermitto canonem xix. Nicænum, quem Latinus interpretes reddidit, *Meminimus autem de Diaconissis, quæ in eodem habitu esse probantur, quod non habeant manus impositionem, & ideo modis omnibus eas inter laicas deputari*. Et si enim quidam hinc inferunt, diaconissas nunquam fuisse priscis sæculis impositione manuum inauguratas, atque idcirco illarum *Ordinationem* non fuisse sacramentalem; verissima est tamen interpretatio Joannis Morini cit. Exercit. x. cap. 2. n. 14: & Christiani Lupi in canones Nicænos pag. 82. accipiendum esse eundem canonem de Diaconissis Paulianistarum quæ habitum quidem, palliumque, aut velamen sacrarum mulierum gestabant, sed juxta Catholicæ Ecclesiæ disciplinam non erant ab Episcopis adjectæ, & χειροτονία consecratæ. Nam de Paulianistis ad Ecclesiam redeunt. *Berti Theol. Tom. VIII.*

tibus canon expresse agit, & Græce ad hunc modum conscriptus legitur. Εμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν πῶς ἐν τῷ σχήματι ἐξεπιστάσων, ἐπεὶ μὴδὲ χειροθεσίαν πῶς ἔχουσιν, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐταῖς ἐξετάζεσθαι, *Meminimus autem Diaconissarum, quæ in habitu deprehensæ sunt, ut cum impositionem aliquam manuum non habuerint, omnino inter laicos recenseantur*. Perperam ergo auctoritate hujus canonis quidam *Ordinationem* Diaconarum, quam tot monumenta confirmant, expungere studuerunt. Media incedendum est via, ita, ut illarum *Ordinatio* non negetur, negetur tamen fuisse sacramentalem. Enimvero manus impositio est ritus sacramenti *Ordinis*, si adhibeatur ad conferendam potestatem Ecclesiastici ministerii: a quo mulieres arceri tum dicta demonstrant, tum canon xiv. Laodicensis, & Gelasius in litteris ad Episcopos Lucaniæ & Siciliae: de qua re agendum est iterum, Si quis autem alia ad Diaconissas pertinentia scire desiderat, perlegat sex quæstiones ab eruditissimo Lupo pertractatas in scholio ad xv. canonem Chalcedonensem, & praelaudatæ Exercitationis Cl. Morini tria capita: nos enim quod instituti nostri erat, persolvimus.

CAPUT VIII.

De sacro Presbyteratus Ordine, ejusdemque potestate.

Pρῆσβυτερ, *Presbyter*, comparativum est vocabuli πρῆσβυς *senex*, unde idem significat, ac latinum *senior*, & aliquando ætatis nomen est, aliquando autem muneris, ac dignitatis: nam ad honores, & graviora munia hi solent eligi, qui ætate, rerumque gerendarum experimento ceteris antecellunt. Ita Romani prudentiores patres ad rempublicam moderandam adductos *seniores* dixerunt, horumque Concilium *senatum*: quare Claudinus de vi. Honorii Consulatu, *Gestarum Patribus causas ex ordine rerum Eventusque refert, veterumque exempla secutus*. Digerit imperii sub judice facta *Senatus*. Errant idcirco tum qui sacerdotes intelligunt ubicunque *Presbyteri* nomen occurrit, tum qui *presbyteros* eos tantum censent, qui ætate ac jure magistratus præcellunt. In illorum numero sunt interpretes, alioqui doctissimi, qui de Ecclesiasticis tantum viris accipiunt quod legitur Judith viii. 9. *Misit presbyteros Chabri, & Charmi*, & Eccles. iv. 7. *Presbytero uniuersam animam tuam*: nam in priori loco habetur vox πρεσβυτης, *zekenim*, qua senes omnes, uti

& improbi insidiatores Susannæ, lingua appellantur hebraica; secundo autem in loco patet de Magnatibus sermonem fieri. Decipiuntur ex alia parte heterodoxi putantes in Evangelica lege illos omnes, qui dicuntur *presbyteri*, esse majores ætate, nulla sacramentali *Ordinatione* a laicis discretos, atque ad nullum aliud ministerium, nisi verbi, manuum impositione segregatos atque delectos. Hos autem, quamquam priori capite confutati sunt, nunc rursus oppugnaturi, præmittimus verba Isidori lib. vii. Orig. cap. 12. *Presbyter Græce, Latine senior interpretatur, non pro ætate, vel decrepita senectute, sed propter honorem ac dignitatem: quæ verba habentur quoque apud Grat. dist. 21. cap. Cleros. Ordinantur vero presbyteri apud Latinos non tantum impositione manuum, verum etiam porrectione calicis cum vino, & patenæ cum pane; quam porrectionem esse Ordinis hujus materiam docet in Instr. Armeniorum Eugenius IV. Quoniam tamen Orientales Ecclesiæ materia hac non utuntur, variantque etiam in aliis Ordinibus conferendis, opus est, ut de sacrarum Ordinationum materia distincto capite pertractetur. De presbyterorum munere atque officio ita Pontificale Romanum: Sacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præesse, predicare, & baptizare. At inter presbyterorum munia præcipua duo sunt, immolare Deo sacrificium, & a peccatis absolvere; nec desunt viri gravissimi qui censent ad hoc duplex munus conferri duplicem potestatem; & characterem, adeo ut in una presbyterorum Ordinatione partiales duæ comprehendantur: ita sentiunt Bellarminus de Ordine cap. 9. Estius in dist. 24. §. 20. Vantoy cap. 3. q. 1. Pietre q. 5. aliique viri percelebres.*

PROP. I. Ordo Presbyteratus est proprium legis Evangelicæ Sacramentum.

Hanc propositionem probant omnia argumenta capitis primi, maxime vero illa, quæ adstruunt vel auctoritate, vel ratione, vel gentium universarum exemplo mysticam eorum, a quibus Numini offerri debet sacrificium, inaugurationem atque consecrationem: Demonstratur deinde thesis ex quo in Ordinatione sacerdotum adsit materia, sive sit instrumentorum porrectio, sive χειροτονία, sive utrumque; nec desit verborum forma; & spiritalis potestas per illam tribuitur, ut mox explicabo. Rursus inauguratio presbyterorum exprimitur in Actibus Apostolicis ea phrasi, qua Concilia, Patresque docent designari Sacramentalem initiationem. Act. enim xiv. 23. legitur, *Et cum constituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum jejunationibus, &c.* Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοὺς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν προσευξάμενοι, quo in loco habes χειροτονίαν,

precesque Apostolicas. Deinde Florentina Synodus, posteaquam ait Ordinem esse sextum in Ecclesia sacramentum, immediate de presbyteratu pertractat: ac Tridentina sess. 23. cap. 1. docet sacrificium & sacerdotium divina ordinatione conjuncta esse, ita, ut qui sanctum Eucharistiæ sacrificium agnoscit; externum quoque & visibile sacerdotium debeat fateri, & can. 2. ejusdem sessionis definit, sacerdotium inter Ordines principem locum tenere, & ad illud, tanquam ad perfectiorem finem, tendere Ordinationes inferiores: canone autem tertio anathemate ferit hæreticos affirmantes Ordinem, sive sacrum Ordinationem non esse vere & proprie sacramentum a Christo Domino institutum. Postremo nil habent quod obtrudant insensissimi Ecclesiæ hostes, nisi quod fideles omnes ab Apostolorum Principe, & a Joanne in Apocalypsi, nomine sacerdotum cohonestantur: hæc vero, ut cap. 1. libri hujus, aliisque in locis ibidem recensitis ostendi, adeo fracta & elumbis argumentatio est, ut de illa me pudeat iterum verba fundere.

PROP. II. Non confertur Sacerdotalis Ordo propter solum ministerium verbi, sed ulterius, & quidem præcipue propter sacrificium supremo Domino etiam in nova lege offerendum.

Sequitur hæc thesis ex dictis lib. xxxiii. cap. 13. & cap. 19. ubi demonstravimus dari in novo Testamento sacerdotes, ad quos pertinet Eucharistiæ consecrare & conficere, eamque jugi sacrificio offerre Domino. Ratio autem potissima illa est, quod Christus Jesus in Cæna postrema Eucharisticis symbolis consecratis, Apostolis, quos tum, sicut definit sess. xxi. Tridentinum, novi Testamenti sacerdotes constituit, ut idem, quod a se factum viderant, ipsi agerent, mandavit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; de quo loco cum permulta utroque in capite dixerim, addam Hieronymi Vidæ metricam pulcherrimamque interpretationem,

Sic facite, & post hæc servate in sæcula morem,

Et sacris moniti jam nunc assuescite mensis;

Nam quoties hæc verba meo meo nomine docti

Nota super sanctis repetetis frugibus ore,
Ipse adere, totoque epulis subito inserat
alms

Corpore, visceribusque meis, & sanguine opimo

Excipiam letos, veteris solamen amoris.

Idem constat ex ritu, quo apud Latinos, Græcosque presbyteri instituuntur; nam apud nos Episcopus ait initiato; *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare, &c.* apud Orientales vero, Ipse Domine hunc, quem presby-

ibysteril gradum subire, & adipisci voluisti, reple dono sancti tui Spiritus, ut dignus fiat sine crimine & querela assistere altari tuo, predicare Evangelium salutis tue, offerre tibi dona & sacrificia spiritalia, & renovare populum tuum per lavacrum regenerationis. αὐτὸς κύριε τῶτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τῷ πρεσβυτερίῳ ὑπεισελθεῖν βαπτισμόν, πληρώσον τὴν τῷ ἁγίῳ σὺ πνεύματος δωρεὰς ἵνα γένηται ἄξιος παραστήναι ἀμείμπος τῷ θυσιαστηρίῳ, σὺ, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοὶ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, ἀνακαίνιζεν τὸν λαόν σε διὰ τῶν λόγων τῆς παλιγγενεσίας, quæ verba notanda sunt propter proximam positionem. Præterea S. P. Augustinus epist. 21. ad Valerium, alias 140. n. 3. lib. 2. contra Cresconium Gramm. cap. 11. aliisque in locis docet presbyteri officium non esse prædicare duntaxat verbum Dei, verum & sacramenta conficere & ministrare: atque Carthaginensis iv. Synodus, cui idem S. P. interfuit, canonem hunc edidit tertium ac trigesimum: *Episcopi, vel presbyteri, si ad alterius Ecclesiam venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem consecrandam invitentur*. Denique suadetur hæc veritas tum definitione Tridentini Concilii, tum ratione apertissima. Sacrosancta enim Synodus sess. xxiii. can. 1. damnat asserentes sacerdotium esse nudum ministerium prædicandi Evangelium: atque apparet ex præmissis disputationibus, etiam in hæreticis, atque in his, qui plebem non regunt, aut illam falsa doctrina decipiunt, sacramentum Ordinis permanere: quo insuper Ordine condecorantur Monachorum quamplurimi rite ad sacerdotium promoti, nullaue regendorum populorum cura gravati. Id magis illustrabunt quæ postea dicentur de Ordinis characterē.

PROP. III. Confertur in sacra Ordinatione presbyteris etiam facultas absolvendi a peccatis, atque hæc retinendi.

Ita definit præcitato canone primo sacrosancta Synodus Tridentina. Haud secus deducitur ex potestate judiciaria, qua præditi sunt sacerdotes, & de qua prolixè egi disputatione præcedenti cap. vii. prop. 2. Petitur alia ratio ex ritu Ordinationis apud Latinos; Episcopus enim ordinatis manum prope Missæ finem rursus imponens ait, *Accipe spiritum sanctum, quorum remiseras peccata, &c.* in qua ceremonia quum habeatur materia, scilicet, manuum impositio, & forma, idest, verborum istorum pronuntiatio, agnoscunt Theologi sapientissimi, quos paullo supra commemoravi, potestatem & characterem distinctum a potestate & characterē collato presbyteris, dum consecrandi, & sacrificium offerendi auctoritatem accipiunt; ideoque & hanc

Ordinationem esse sacramentum omnibus suis partibus constans iidem auctores propugnant. Cujus assertionis Cl. Estius has rationes producit. Primum, inquit, in Ordinatione confertur illa potestas, quæ verborum formula exprimitur; ideoque verbis quibus significatur potestas offerendi sacrificium, non datur potestas alia remittendi, ac retinendi peccata, cujus potestatis significationem habent sola postrema verba, *Accipe spiritum sanctum, quorum remiseras, &c.* Deinde hæc eadem sententia traditur a Catechismo Romano p. 2. cap. 7. n. 7. n. 25. Ulterius Christus utramque potestatem separavit, unam ante passionem, alteram vero post resurrectionem Apostolis elargitus. Eadem fere Bellarminus cit. cap. 9. ubi hujus duplicis potestatis prævidio nititur ad concordiam revocare sententiam, quæ constituit materiam hujus Ordinis in sacrorum instrumentorum traditione, cum alia sententia, quæ eandem materiam locat in impositione manuum, affirmans per priorem materiam tradi potestatem sacrificandi, & presbyterum ordinari ad mysticam oblationem; per aliam materiam ordinari ad potestatem solvendi retinendique peccata. Subscribit Bellarmino Leonardus Vanroy citato in loco, subscribit Sylvius in q. xxxvii. Supplem. art. 2. subscribunt viri alii clarissimi ab eodem Supplem. art. 2. subscribunt viri alii clarissimi ab eodem Sylvio commemorati. Sed paullulum hac in re fluctuo: enimvero impositionem manuum & ego in sacerdotum Ordinatione necessariam esse propugno; at si hæc statuatur *καρποτορία* tantum illa, quæ in fine Missæ adhibetur, jam sacerdos ad sacrificium, quod est actus Ordinis sui præcipuus, absque manus impositione ordinatus erit, quod puto falsissimum. Deinde Orientales in Presbyterorum Ordinationibus nequaquam exprimunt potestatem peccata solvendi retinendique, sed exercendi ea munia tantummodo quæ in parte Pontificalis superius consulto exscripta narrantur; & nihilominus unica sacræ Ordinationis ceremonia utramque accipiunt potestatem, alioqui non possent Pœnitentiæ sacramentum administrare, & impendere pœnitentibus absolutionem. Insuper juxta doctrinam S. Thomæ q. xxxvii. Supplem. art. 4. ideo sacerdos est minister baptismi, pœnitentiæ, & unctiōis extremæ, quoniam purgare a peccatis est dispositio ad sacramentum Eucharistiæ, quam conficere & offerre est munus presbyteri præstantissimum. Ut e go in presbyterorum consecratus cum potestate offerendi sacrificium, baptizandi, & inungendi infirmos auctoritatem nanciscitur; ita potest eam ordinationem, potestatemque recipere, quæ requiritur ad solvenda admissorum scelerum vincula. Aut ergo postrema impositione manuum, tanquam accidentaria ceremonia, confirmatur, exprimitur

tur, & declaratur peculiaris potestas in *essentia* Ordinationis ritu *implicite* collata, (quod minime repugnat Dominum Jesum cum Apostolis praestitisse,) aut saltem quod Latini duplici, ac separato ritu perficiant, id Græci unica adimplent initiatione, in qua idcirco verba illa pronuntiant, πληρωσον τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δωρεάς, *Reple sancti Spiritus tui dona,* &c.

CAPUT IX.

Demonstratur Episcopatum esse Ordinem, propriumque nominis sacramentum.

Eπίσκοπος, Episcopus, ab ἐπί super, & σκοπέω, considero, aut speculor, nomen trahens, idem est, ac superinspector, & speculator. Recte itaque ac sapienter in lib. xxx. de Civ. Dei Doctor Maximus Augustinus, Episcopatus nomen est oneris, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod idle qui prae fitur, eis quibus prae fitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens. Habetur & in Veteri Glossario apud Du-Cangium, Episcopus Visitator, superspectator, speculator. Episcopi proinde nomine appellabantur in veteri Testamento is, qui Levitis praeerat, ut 2. Esdræ xi. 22. juxta Græcos, Latinosque Codices Azzi filius Bani; ibique in Hebræo extat וְיָקֹדֵשׁ Pakid, Visitator. In Psalmo item cviii. 8. de Doeg Idumæo, & sensu mystico de Juda proditore legitur, Et episcopatum ejus accipiat alter; ubi Græcus habet ἐπισκοπήν, & Hebræus וְיָקֹדֵשׁ, Pekudach. Dominum quoque Apostolus Petrus 1. Ep. ii. 25. appellavit animarum nostrarum Pastorem & Episcopum: Jure igitur meritoque ii, qui in Ecclesiastica Hierarchia ceteris præponuntur, insigniti honestissimo amplissimoque nomine Episcoporum. Hi sacra & mystica ceremonia ad sacerdotii apicem promoventur, impositione manuum, verborum forma, atque juxta Latinum ritum unctione etiam Chrismatis, quo per totam coronam capitis deliniuntur: quapropter quaestio a Theologis instituitur, num ipsa presbyteri in Episcopum *Ordinatio* propriam *Ordinis*, atque sacramenti rationem habeat.

Episcopatum ergo sacramentum non esse tradiderunt antiquorum permulti, Hugo Victorinus: Magister, S. Thomas, S. Bonaventura, & alii plerique laudati ab Estio in dist. 24. §. 28. & a Morino 3. p. Exercit. 3. n. 6. Etenim asseruerunt hoc nomen *Ordinis* accipi posse duplici sensu, ampliori uno, quo intelligitur spiritalis potestas, non jurisdictionis tantum, sed etiam sacrarum quarundam actionum, v. g. con-

ficiendi chrisma, inungendi frontes baptizatorum, sacrosque Ecclesiae ministros initiandi, quo sensu Episcopatum esse *Ordinem* res est apertissima; & significatione alia peculiari & pressiori, juxta quam *Ordo* est sacramentum propter Eucharistiam consecrandam & offerendam a Christo institutum, & hujus officii gratia potestatem & characterem impertiens; atque in hac acceptance, quoniam potestatem consecrandi & offerendi immaculatam divinamque hostiam amplior aut sublimior nulla alia confertur, Episcopatum titulo, & honore *Ordinis* nequaquam frui. Fuerunt deinde quamplurimi, qui etsi affirmarunt Episcopali *Ordinatione* non imprimi novum, & a presbyteratus signaculo distinctum characterem; docuerunt tamen in *Ordinatione* ipsa characterem presbyteratus intendi magis, perfici, atque ad munia alia ampliari, eo ferme pacto, quo character presbyteri per postremam manuum impositionem extendi ad potestatem solvendi & retinendi peccata, propugnant aliqui Theologorum, ex eorum numero, qui in presbyteratu perfici duas *Ordinationes* existimant. Hujus autem generis sacramentum esse *Ordinem* Episcopatus putant Paludanus, Vasquez, Gamachæus, & alii apud Morinum cit. Exercit. num. 10. & 11. necnon Fridericus Gavardi, Argentinas, Gibbon, alique nostratum: qui propterea inquirunt Episcopatum esse quidem *Ordinem*, ac sacramentum, sed ab *Ordine* sacerdotali non distingui, nisi prout perficiens secernitur a perfectibili, sit in exemplo intensior qualitas, aut scientiae habitus de una ad alteram ratiocinationem procedens. Viri denique sapientissimi tenent Episcopatum & sacramentum esse, & ab *Ordine* Presbyteratus omnino distinctum; atque id propugnant Joannes Major, Scotus, Cajetanus, Petrus Soto, de quibus citato in loco Bellarminus, & Estius: iidem hi duo viri summi, ac Sylvius, Meratius, Lambertus, quorum loca inquit Morinus eadem Exercit. num. 7. Adde JCC. fere omnes apud Emman. Gonzal. tom. 1. in Decret. pag. 420. necnon juniores Theologos, Habertum de Ordine cap. 6. Fournelium q. 6. art. 1. Juenin dissert. 9. cap. 2. Witasse p. 2. q. 1. sect. 2. cap. 1. Le-Droint lib. viii. pag. 379. Vanroy cap. 2. q. 4. Piette q. item 6. &c. His adhæreo, immo arbitror facillimum esse oppositas istas sententias concordare, si Theologice velimus differere, suasque contentiones relinquere vitiligatoribus philosophis: mentemque meam subjectis positionibus adaperiam.

PROP. I. *Ordo* Episcopatus est sacramentum, & quidem a Presbyteratu distinctus.

Demonstratur 1. iisdem scripturae locis, quibus cap. 1. probatum universim est, *Ordinem* esse sacramentum. Præcipue enim id evingere sta-

auduimus verbis Pauli ad Timoth. Epistola 1. cap. 14. & epist. 2. cap. 1. 6. unde constat Timotheum ordinatum fuisse per impositionem manuum presbyterii, ac tali ordinatione superna gratia exornatum. Quo argumento ad hæreticos revincendos Theologi utuntur omnes, immo & Synodus Tridentina sess. 13. Atqui Apostolus loquitur de Ordinatione Timothei in Episcopum, ut inquit Chrysostomus, cujus verba produximus eodem cap. 1. ad 3. opp. & cum Chrysostomo Theophylactus, Ecumenius, Anselmus, S. Thomas, & interpretes alii notæ non infirme. Itaque aut Episcopatus est Ordo, aut, quod nefas est affirmare, Ordo non est sacramentum. Vide Estium dist. 24. §. 28. & in utrumque Pauli locum. Hinc deducitur probatio altera ex Tridentino Concilio, cujus laudato cap. 3. hæc sunt verba: *Cum Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet Ordinem esse vere & proprie unum ex septem sanctæ Ecclesiæ sacramentis: inquit enim Apostolus, Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.* Eadem sacrosancta Synodus proximo capite docet sacra Ordinatione Episcoporum, sacerdotum, & ceterorum Ordinum constitui Ecclesiasticam Hierarchiam, quam divina Ordinatione institutam definit sexto ejusdem sessionis canone. Ecumenica ergo Synodus agnoscit in Episcopatu impositionem manuum, quæ est sacra Ordinationis materia, divinam institutionem, ordinationem, sacram, supernam gratiam, spiritumque virtutis & dilectionis, atque Hierarchiæ principatum. Quid vero necessarium ulterius est, ut Episcopi inauguratio ad dignitatem sacramenti evehatur. Huic deinde sententiæ plurimum consentanea videtur Patrum traditio; siquidem omnes inter Hierarchicos Ordines tres singillatim connumerant, Episcopatum nempe, Presbyteratum, & Diaconatum; quos dignitate, officioque distinctos esse nemo unus Catholicorum inficias ibit. Nullus autem perfecta ratione in Hierarchia constituitur, nisi per sacramentum sacra Ordinationis; quare electus, sed nondum consecratus Episcopus, non habet potestatem aliquam exerceendi ea, quæ sunt Ordinis, etiam si confirmatione accepta valeat jurisdictionem exercere, prout constat ex cap. Transmissam, de Elect. & Electi potestate, atque nunquam Episcopus, sed tantummodo electus, in quibusvis Romanorum Pontificum Epistolis, aut in Canonum collectionibus nominatur; quinimo cap. Tua nuper, de iis, quæ sunt a Prælati-

&c. aperte Electus, & Episcopus distinguuntur. Cum igitur potestas Ecclesiasticæ Hierarchiæ conferatur sacra Ordinatione, sive; ut Scorpia-co cap. 9. loquitur Tertullianus, *Cum sacramento, cum propagine nominis, cum traduce Spiritus sancti*; negari non potest, Episcopum ad supremam, ac ab aliis distinctum Hierarchiæ gradum per sacramentum Ordinationis ascendere. Rursus Patres Ordinationem in Episcopum expresso nomine sacramenti condecorant, præsertim Leo Magnus serm. 1. in die anniversario Assumptionis suæ, & S. Gregorius lib. 14. in 11. Regum cap. 5. Postremo demonstratur thesis ex eo quod in sacra Episcopatus ordinatione nil prorsus desideretur, quod ad proprium sacramentum constituendum requiratur. Ac principio Episcopi consecratio, haud secus, ac sacra Ordinationes aliæ. *Χειροτονία* Græcis, Latinis Ordo, aut manus impositio dicitur; prout evidens est ex Occidentalis, & Orientalis Ecclesiæ libris omnibus Euchologis, ex iv. Canone magnæ Nicænæ Synodi, ex Codice canonum Ecclesiæ Romanæ edito a Quesnello n. 6. ex Antiochenis 17. 18. 19. ex præcitis Tridentini verbis, ex Epist. Innoc. II. ad Victorium, & Gelasii ad Episcopos Lucaniæ, atque ex monumentis aliis plusquam mille. Illoquoque, qui Ordines numerant, aut septimo loco, aut octavo Episcopatum recensent, Patres Carthaginenses Concilii iv. Auctor opusculi de septem Ecclesiæ Gradibus in Appendice Op. Hieronymi, Rabanus Maurus in 1. libro de Clericorum Institut. Simeon Thessalonicensis de sacris Ordinibus cap. 6. alique Latini, Græcique unanimiter: immo quum in Ordinibus enumerandis scriptores discrepent, nullus omnino est, qui Episcopalem Ordinem prætermittam. De nomine ergo nec minima oriri potest suspicio. Idem asserendum est de institutione divina: siquidem Apostolos fuisse Episcopos perspicuum est; illos vero quismam tali dignitate exornavit, nisi sacramentorum Auctor, & Ecclesiæ institutor? Quare a Spiritu sancto Episcopos constitui asseruit Apostolus Act. xx. 28. Haberi ulterius in consecratione Episcopi sacram ceremoniam, ritumque solemniorum, quam servetur in Ordinibus reliquis, res est cuique notissima. Reperitur rursus in eadem consecratione idonea Ordinis, & sacramenti materies, idest, manuum consecrantis impositio. Confertur denique duplex Ordinis sacramentalis effectus, gratia scilicet, & character: & quantum ad gratiam, hanc dari in Episcopi consecratione, colligitur ex præmonstratis verbis Apostoli in 1. ad Timot. 14. & in 2. 1. 6. Quibus in locis advertas, quæso collationem gratiæ adscribi sensibili signo, idest, *impositioni manus*, ideoque ex opere operato illam produci, & esse gra-

gratiam sacramentalem, quam in ipsis Apostolicis testimoniis exprimi declarat quoque Synodus Tridentina; idque non diffitetur S. Thomas in eisdem Epistolas, ut dicam infra. Etiam S. P. Augustinus lib. 1. de Actis cum Felice Manichæo cap. 12. affirmat cum gradu Episcopali *miram virtutem*, insignem nempe gratiam, donari. Ad eandem gratiam comprobendam duo ex *Estio* exscripta addit historica exempla recentior Theologus Tournelius, unum sancti viri, cui nomen Moyses, qui nunquam induci potuit, ut a Lucio Ariano Episcopo in Episcopum consecraretur, quod certus esset Spiritum sanctum ad illius invocationem nunquam descensurum: alterum autem exemplum cuiusdam Martyrii, qui ait ad Nectarium Episcopum, *Utrumque, sacrum lavacrum, & munus Episcopale delictorum esse remedium & expiationem*. Primum narratur a Theodoro lib. 17. H. Eccl. cap. 20. & aliud a Sozomeno lib. 6. cap. 10. & Nicephoro lib. 1. cap. 14. Ac primum Moysis exemplum ad rem facit, quoniam etsi sacramentalis gratia non pendet a probitate ministri; communio tamen cum Episcopo Ariano ad ipsam gratiam fuisset impedimentum & obex. Sed exemplum alterum, tam apud Sozomenum, quam apud Nicephorum aliter legitur, & pro sacerdotio, *ἐπισκοπὴν*, sponte sua posuit Fronto Ducæus *munus Episcopale*. Vide Sozomenum pag. 716. edit. Valesii. Episcopalis demum *characteris* haud obscurum est argumentum, quod valeant *ordinationes* illorum Episcoporum, qui ab Ecclesia separantur aut schismate, aut hæresi; sicut Augustinus docet lib. 2. contra Epist. Parmeniani cap. 13. alisque in locis adversus Donatistas. Habent ergo Episcopi vi consecrationis suæ *potestatem aliquam indelebilem*, quam neque ob hæresis crimen amittunt. Quid est autem *potestas indelebilis*, nisi aut *character*, aut *characteris effectus*? Adde vulgarem, tritissimamque rationem, quod Episcopatus semel rite collatus, nunquam nova consecratione iteratur. Omnia ergo ad sacramentum *Ordinis* necessaria in Episcopatu adveniuntur, nomen, institutio, materia, forma, gratia, character. Jam vero si Episcopatus *Ordo* & sacramentum sit, prout existimamus, cum peculiari ritu, distincta consecratione, diversa ceremonia, propriisque materia & forma perficiatur, conferatque ulterius potestatem ordinandi, chrisma conficiendi, & consignandi, quam *vi Ordinis* non habet presbyter; certa illatione consequitur, quod Episcopatus sit sacramentum a presbyteratu distinctum: quod eat propositionis pars altera.

PROP. II. Si velimus a trivis Scolasticis abstinere, & quæ certissima sunt, a fluxis dubiisque opinionibus separare; nullum prorsus erit

in hac quæstione dissidium.

Qui enim negant Episcopatum esse sacramentum, fatentur tamen per *Ordinationem* Episcopi gratiam conferri; atque ipse S. Thomas lect. 3. in Epist. 2. ad Timoth. explicans illa verba, *Quæ est in te per impositionem manuum mearum*, inquit: *A quo scilicet ordinatus erat Episcopus: in qua manus impositione data est ei gratia Spiritus sancti*. Ajunt autem hujus sententiæ assertores, gratiam istam non esse sacramentalem, quoniam non datur ad digne faciendam Eucharistiam, sed ad digne exercenda munia Episcopalia; quod præ ceteris explicare nititur Dominicus Soto dist. 24. q. 2. art. 3. Fatentur præterea in *Ordinatione* Episcopi aliquam potestatem spirituales conferri, eamque non tantum esse jurisdictionis, sed etiam *Ordinis*: ita enim expresse docet S. Thomas q. 40. Supplem. art. 5. ad 3. sed quoniam, inquiunt, hæc potestas non refertur specialiter ad sacramentum Eucharistiæ, non est potestas *Ordinis*, aut sacramentum est, sed quatenus *Ordo* habet ampliorem significationem. Tertio fatentur, quod etiam in Episcopali consecratione non imprimatur distinctus *character*; ampliatur tamen, & perfectior redditur *character* *Ordinis* presbyteratus, & ad ea, quæ Episcoporum sunt, extenditur: quod Paludanus dist. 24. q. 7. art. 4. explicat comparatione habitus scientiæ, Philippus Gamachæus de sacris *Ordinat.* cap. 9. per novam aliquam relationem, velut dum ex alicui diversa officia committit, aut adauget pecuniæ præteritum, Vasquez 3. p. disput. 240. cap. 5. exemplo *characteris* presbyteralis, qui extenditur ad potestatem solvendi, & remittendi peccata; alique alia tradunt. Itaque hoc penes omnes certum est, in consecratione Episcopi ampliorem gratiam, potestatem aliquam spirituales, & perfectionem *characteris* conferri: hoc incertum, & in controversia positum, an hæc gratia, hæc potestas, character iste, reali distinctione, atque, ut schola loquitur, *entitative* discrepent a gratia, a potestate, & a *character* presbyteratus. Atqui utrum ad constituendum sacramentum diversum hæc *entitative* effectuum distinctio necessaria sit, est quæstio nata inter Scholasticos illi physiologiæ, quæ entitatum fecundissima parens est, affuetos; & mea quidem sententia sufficit, si gratia, & character *connotative* tantum diversa sint, ut de gratia, & de *character* sacramenti Confirmationis scripsi supra. Si ergo ab hac quæstione philosophica potius, quam Theologica, abstinere velimus, & certa incertis præponere; absque ulla animi perplexitate dicendum erit *Ordinatione* Episcopali gratiam & characterem conferri, ideoque Episcopatum sacramentum esse, & a presbyteratu distinctum.

At

At hi, qui nolunt Episcopatum esse *Ordinem* ac sacramentum, obijciunt: *Ordines* ergo numerum septenarium excedunt. Respondeo in hoc argumento dirimendo parum sudandum esse: siquidem Episcopatus ac presbyteratus sub uno sacerdotii Ordine comprehenduntur, siue sacerdotium in duos *Ordines* dispescitur, in quo traditur potestas Eucharistiam offerendi, & in excellentiorem alium, quo ulterius confertur auctoritas illos, qui Eucharistiam conficiunt & immolant, ordinandi & consecrandi. Hæc responsio, quæ traditur ab eruditissimo Sirmondo ad Sidonii Apollin. epist. 11. lib. 1v. ubi de Claudiano presbytero, ac fratre Mamerti Vienneſis Episcopi legitur *Antistes fuit in Ordine secundo*, antiquorum dictis cohæret quammaxime. Auctor enim de Eccles. Hierarchia cap. 5. ait, ἡ τῶν ἱερῶν ποταγωγία ὑπὸ τῇ τῶν ἐκδῶν ἱεραρχῶν τάξει, *Illuminativus sacerdotum Ordo sub divinatorum Pontificum Ordine*. S. Optatus lib. 1. num. 13. Episcopos in primo, ac presbyteros in secundo Ordine constitutos appellat. Extant & leges Theodosii & Valentiniiani, quæ agunt de secundis sacerdotibus; & Fridegodus de Wilfrido in presbyterum ordinato, prout etiam scripsi de Pœnit. p. 2. cap. 4. inquit,

Ordinis aptatur celebs in honore secundi. Hinc Tridentina Synodus sess. xxiii. cap. 2. enumerans septem *Ordines*, supremum non presbyterorum appellat, sed *Sacerdotum*; quamvis presbyteri nomen, quo ætas potius, quam *Ordo* signatur, aliquando fuerit utrisque commune. Constat præterea ex cap. 2. a multis presbyteratum in sexto, & Episcopatum in septimo Ordine collocari, duobus minoribus in unum permixtis; ab aliis vero octo *Ordines* recenseri, atque his consentire iv. Carthaginense Concilium, & Latina & Græca Pontificalia de Ordinandis Episcopis separato paragrapho pertractantia. Quamobrem si quis responderet revera *Ordines* esse octo, & illos qui septem numerant, agere tantum de *Ordinibus* ad Eucharistiam directe spectantibus, ut respondet Estius dist. 24. §. 28. nulla is foret censoria nota inurendus.

Opp. 2. Episcopatus ad Eucharistiam ex nuper dictis non spectat. Igitur *Ordo* non est. Resp. dist. ant. nempe potestatem non confert Eucharistiam conficiendi; esto: non confert potestatem sacra Ordinatione illos consecrandi, qui conficiant eandem divinissimam Eucharistiam; id evidentissime falsum est. Si dicas *Ordines* juxta probatissimos Theologos distingui per relationem ad Eucharistiam, respondet Sylvius loqui illos de *Ordinibus*, qui Eucharistia perficienda aut consecrando, aut ad consecrationem preparando deserviunt; referri tamen ad

eandem Eucharistiam etiam potestatem illam, quæ sacerdotes inaugurat consecratque.

Opp. 3. Tempora ordinationum sunt sabbata quatuor temporum, sabbatum ante dominicam Passionis, & sabbatum sanctum, ut ait Pontificale Romanum tit. de Ordinibus conferendis, & habetur cap. De eo autem, & alius in 1. Decretal. tit. xi. Episcopatus autem conferri potest singulis dominicis diebus, & in natalitiis Apostolorum. Resp. id lege positiva, æquissima tamen, fuisse statutum, propterea quod *Ordo* omnium præstantissimus, & in quo inaugurati succedunt Apostolis, aut in præcipuo die, qui Dominicus est, aut in Apostolorum solemnibus videbatur conferendus. Hoc propter Episcopatus dignitatem fuisse statutum constat ex quo alio die festo nequeat Episcopus consecrari juxta Pontificale Romanum, nisi summus Pontifex hoc specialiter indulserit: quæ specialis summi Pontificis dispensatio necessaria non est in aliorum *Ordinum* collatione; & ex quo etiam tam *Electus*, quam *Consecrator* die præcedenti jejunent, quod sacramento Spiritum sanctum, ejusque peculiare signaculum conferenti congrue præmittitur.

Opp. 4. Si propter ampliorem dignitatem Episcopatus sit a presbyteratu sejungendus; etiam Patriarchatus, & Archiepiscopatus *Ordines* erunt, & sacramenta ab Episcopatu diversa. Resp. consecrationem esse falsissimam, quoniam in variis Episcoporum gradibus distincta quidem jurisdictionis amplitudo, at non diversa potestas *Ordinis* reperitur.

Opp. 5. In consecratione Episcopi nec specialis gratia sacramentalis, nec distinctus character confertur. Non ergo Episcopatus est sacramentum distinctum. Resp. Negari a nobis antecedens, propterea quod gratia, quæ confertur impositione manuum, signoque sensibili, debet esse effectus alicujus sacramenti, & potestas indelebilis signaculi & characteris; ideoque Episcopatus ea gratia, & potestate insignitus, habet *Ordinis* & sacramenti peculiarem propriamque rationem.

Opp. 6. Ignatius, Augustinus, alique Patres affirmant sacerdotium esse præstantiorem gradum, ad quem possit mortalium aliquis elevari. Presbyterorum itaque, ac sacerdotum Ordine nullus alius sublimior atque excellentior potest excogitari. Respondeo accipiendâ esse Patrum testimonia de sacerdotio, quatenus duos diversos *Ordines* complectitur; alias nulla foret Episcopi supra presbyteros dignitas ac præstantia, ac vera esset Aerii, aliorumque hæreticorum, qui Episcopos ac presbyteros pares fecerunt, assertio, proximo capite undecimo refutanda.

Opp. ult. Talis est natura sacrorum *Ordinum*, ut

ut unus sine alio inferiore collatus *characterem* imprimat, nec sit iterandus; ut constat de presbytero, aut diacono per saltum ordinatis, cap. *Sollicitudo*, dist. 52. & cap. *Tua littera*, lib. v. Decret. tit. 29. Atqui aliud de Episcopatu dicendum est, cum ex cap. *Ex litteris*, eodem libro tit. 31. constet neminem posse promoveri in Episcopum non suscepto Presbyteratu. Atque hoc argumentum invictissimum putat Dominicus Soto. Respondet Estius ideo non posse aliquem in Episcopum ordinari, nisi presbyteratu sit initiatus, quoniam potestas Episcopi ad consecrandum, consignandum, & Ordines conferendos data, cum eximia sit, ac præstantissima, ex divina institutione solis sacerdotibus communicatur. Vide quæ ad consimile argumentum scripsi supra Ceterum in Capitulo, *Ex litteris*, de Excessibus Prælat. hoc unum habetur, *Pontificale officium sine altaris ministerio non posse adimpleri*, propterea quod consecratio *chrismatis*, & sacre Ordinationes inter Missarum solemnias, aliaque Episcopalia munia sacris ministris adstantibus, & interventibus perficiuntur.

CAPUT X.

De Chorepiscoporum nomine, origine, officiis, ac dignitate.

Nuncupatos Chorepiscopos, quasi *ἐπίσκοποι τῶν χωρῶν*, Episcopos ruris, vel pagi, dictum est cap. 2. prop. 2. Licet enim vocabulum *χωρος* aliquando quemcumque locum ac sedem, aliquando etiam provinciam regionemque significet; ubi tamen de Chorepiscopis agitur, ad significandum vicum, oppidum, & coloniam coarctandum est, cum in Conciliis, ac veterum scriptis iidem Chorepiscopi a Metropolitanis, Exarchis, urbiumque Præsulibus distinguantur. Hinc inter Canones Nicænos Arabicos num. viii. legitur, *Chorepiscopus est loco Episcopi super villas, & monasteria, & sacerdotes villarum, quæ sub potestate ejus sunt*; atque Chorepiscopi apud Hincmarum Opus. xxxiii. Episcopi Vicani, apud alios Episcopi Villani nuncupantur. Non tamen presbyteri singuli Ecclesiis ruralibus præpositi Chorepiscoporum nomine honestabantur, quemadmodum & nunc non omnes Paræchiarum Rectores dicuntur Episcoporum Vicarii: idque constat ex altera S. Athanasii Apologia, ubi narratur Ischiram hominem nequissimum ac mendacissimum, qui tamquam reum fracti calicis, dirutique altaris ipsum Athanasium in Synodo Tyria traduxerat, ab Eusebianis fuisse Episcopatu insigni-

tum, tametsi Mareotes ager, cujus loci præerat Ecclesiæ, subiceretur Episcopo Alexandrino, ibique nunquam antea Episcopus, immo nec Chorepiscopus fuerit. Jam ergo a priscis sæculis erant Exarchi, aut Primates, seu Archiepiscopi, qui aliquot Ecclesiasticas provincias moderabantur; Metropolitanis unicam provinciam regentes; Episcopi, quorum plures in eadem provincia esse poterant; & Chorepiscopi in pagis, ruribusque gerentes vices Episcoporum: quam posteriores Græci Archiepiscopum post Metropolitanum locent, ut inquit dissert. de Synodo v. cap. 10. Norisius; iidemque Metropolitanis, atque Archiepiscopis dicantur etiam Exarchi, non tamen absolute, sed *Exarchi provincie, Exarchi dioceseos*, quemadmodum legitur in Sardicensi, & Chalcedonensi Conciliis. Hinc apparet errasse Honorium Augustodanensem, Rabanum, & quotquot asseruerunt Chorepiscopos ita fuisse appellatos, quod essent de Choro sacerdotum. De nomine autem Chorepiscopi hæc tantum.

Quidam Chorepiscoporum originem repetunt ab Apostolorum ætate, ac talis ordinis fuisse existimant Linum, Cletum, Clementem, aliosque Romani Pontificis Vicarios, priusquam & ipsi ad Petri cathedram eveherentur, Episcopali caractere condecoratos. At vel non extiterunt Vicarii illi Romanorum Pontificum per tria priora secula, fortassis obtrusi ab Henschenio & Repebrechio, ad componendam veterum Catalogorum discrepantem chronologiam, ut ad annum 67. num. 21. nititur ostendere Cl. Pagius; vel si extitere, quod ego non diffiteor, ordinabantur æconomiae causa, ne forte, si Ecclesiæ Pastor in exilium aut in mortem raptus esset, grex Christi omni prorsus regimine destitueretur. Verum cum isti vicem Pontificum extra urbem non gererent, Chorepiscopi dici nequeunt. Igitur Chorepiscopos ante quartum sæculum, expresse saltem, & hoc nomine designatos, nullibi inveniens: prima namque horum mentio habetur in canone 21. Concilii Anecyrani, atque in 13. Concilii Neocæsariensis, quorum utrumque celebratum fertur circa tempora Arelatensis 1. anno scilicet 314. Cum tamen hæc Concilia non Chorepiscopos instituendos præcipiant, sed institutos supponant; dicendum est, sub finem saltem sæculi tertii Chorepiscopos aliquos extitisse.

Post Vendelinum, Salmasium, Balmagium, ceterosque Novatores presbyterum Episcopo coequantes, nonnulli etiam Doctores Catholici, inter quos Tournely q. 6. art. 1. pag. 214. censent, si ad rem attendatur, antiquiorem esse Chorepiscoporum institutionem; propterea quod Episcopi ægrorum, pagorumque extiterint longe ante exitum tertii sæculi. Etenim, in-

Inquiunt, Clemens in Epistola ad Corinthios ait Apostolos, *Per urbes & agros constituisse Episcopos*. Paulus Samosatenus circa annum 264. ad populum decipiendum submitit assentatores, suos ut scribit Eusebius H. E. lib. vii. cap. 30. *Episcopos vicinorum pagorum, & civitatum*. Idem Eusebius lib. v. cap. 16. ait hæresim Montani confutatam fuisse a *Zotico Episcopo Comanensi, & a Juliano Apamensi*; etsi Comana, & Apameja fuerint pagi. Rursus idem Eusebius lib. vii. cap. 13. laudat Sylvanum, qui fuit *Episcopus Ecclesiarum vicinarum Gaze*, non ut male vertit Valesius, *Episcopus Gaze*. Ac demum Epiphanius hæres. xxx. narrat patriarcham Judeorum Ellet morti proximum ad se vocasse *Episcopum vicinum Tiberiadi*, non Tiberiadis, sicuti male Petavius reddidit, ideoque *Episcopum ruralem*, seu *Chorepiscopum*.

Hæc autem prorsus futilia sunt, nec evincunt aliquid, nisi forte etiam in pagis aliquando veros Episcopos constituisse; quod an a Catholicis, an ab hæreticis; ut numerus sacrorum Antistitum excresceret, in consuetudinem inductum fuerit, dicam paullo infra. Enimvero in his, aliisque testimoniis, quæ ex monumentis trium priorum sæculorum afferri possunt, *Episcopos* audio, *Chorepiscopos* autem nequaquam. Deinde in prædictis quinque locis est peculiariter aliquid adnotandum: nam Clemens laudata Epistola ad Corinth. num. 42. ait de Apostolis: *Prædicantes itaque per regiones ac urbes, primitias eorum spiritu cum probassent, in Episcopos & diaconos eorum, qui credituri erant, constituerunt*; Κατὰ χώρας ἐν ἡ πόλεις κηρύσσοντες, καθίστανον αὐτοὺς ἀρχαῖς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους, καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεῦειν. Ubi Clemens ait quidem electos in Episcopos viros, quos probatæ virtutis noverant Apostoli, dum Christum per urbes provinciasque annuntiarent, sed Episcopos pagis, vicisque præpositos fuisse minime affirmat. Neque enim *χώρα* est solum *pagi* vicique nomen, sed *regionis*, & cuiusque *loci*; neque referendum est vocabulum illud *χώρας* initio positum ad *ἐπισκόπους*, sed ad proximum participium *κηρύσσοντες*, *prædicantes*. Abutuntur autem hoc loco, sicut & ceteris, novi Ariani, ut in eodem Ordine statuam Episcopos ac presbyteros; imperite tamen, ut postea dicam. In vii. libro Eusebii cap. 30. probo lectionem illam, *Episcopos vicinorum pagorum & civitatum*; at hinc non consequitur alios urbium, alios vero diœceseon agrorumque fuisse Episcopos. Tertium locum Tournelius parum ad rem facere fatetur, quod Comana a Ptolemæo, & Apomia a Stephano de Urbibus inter civitates connumerentur. Ego contra legendum pu-

Berti Theol. Tom. VIII.

to, *Zoticum e pago Comana*, non, *ex urbe Comana*; est enim in Græco, ἀπὸ Κομάνης χώρης, a *Comana vico*, unde non male Christophorsonus vertit, *Ex Vico*, qui dicitur *Comana*: sed Eusebius nil aliud ibidem refert, nisi *Zoticum ex agro vicinisque Comanae, & Julianum ex Apomia, duos viros probatos, atque Episcopos*, venisse ad explorandum spiritum Maximillæ; non autem ait aut *Zoticum*, aut *Julianum fuisse pagorum tantum Antistites*. Ad quartum quod spectat, immerito reprehenditur versio Valesii, qui lib. vii. cap. 13. H. Eusebii vertit, *Quorum princeps, erat Sylvanus Gaza oriundus Episcopus*; id enim innuunt Græca verba, ὃν ἦγετο ἐκ τῆς Ταζαίων ἐπισκοπῆς ὁμώμενος Σιλβάνας ac præterea non repugnat unum eundemque *Gazæ urbis*, proximarumque *Ecclesiarum fuisse Episcopum*, quod exprimet cap. 25. ejusdem libri vii. versio Christophorsoni, *Sylvanus Ecclesiarum Gaze Episcopus*, de quo supra. Denique Episcopum, quem arcessit Ellet Judæus, ut sibi morti proximo conferret baptismum, fuit *Episcopus Tiberien-sis*, non *ruris*, reprehenduntque immerito juniores quidam versionem Petavianam. Epiphanius quippe Hær. xxx. quæ est Ebionis, n. 4. juxta interpretationem Petavii, inquit, *Moriens Ellet vicinum Episcopum Tiberiensem arcessit*: extatque in Græco postremo verba, *Episcopum proximum civitatis Tiberiensium*, ἐπίσκοπον πλησιόχωρον τῆς τιβεριῶν, non autem, *proximum τῇ τιβεριάδι*, immo *πλησιόχωρος* non solum est *finisimus*, ac *propinquas*, sed etiam *accola*. Et quidem cur Ellet non civitatis, sed *pagi Antistitem arcessisset*, cum in civitate commoretur, eique mors immineret. Quidam ergo nimium sunt creduli, dum novis Arianis auscultant; hi namque presbyteros omnes pagorum fuisse Episcopos ajunt, ut causæ suæ melius serviant, ac facilius discrimen Episcoporum a presbyteris oppugnent: quamquam etsi demus Episcopos olim in vicis ruribusque sedisse, parum, aut nihil præsidii accederet illorum errori.

Controvertitur insuper an Chorepiscopi, & si ita illos appellare, placet, *Episcopi Vicani*, essent inangurati Episcopali consecratione; num vero insigniti tantum *Ordine presbyteratus*. Consecratos illos fuisse in Episcopos existimavit Rabanus Archiepiscopus Moguntinus, eique subscribit noster Lupus in scholiis ad concilium Ephesinum pag. 819. ubi advertit Jacobum Chorepiscopum Quartodecimanorum Philadelphien-sium revera fuisse Episcopali caractere condecoratum. Atque hanc sententiam argumentis plurimis nititur demonstrare Basnagius lib. 1. H. Eccl. cap. 5. & ex recentioribus Theologis Honoratus Tournely de Ord. pag. 216. Horum autem argumentorum præcipua sunt, quæ sequun-

N

tur.

tur. Primum est, quod canone 12. Concilii Ancyranum legitur, *Chorepiscopis non licere presbyteros, aut diaconos ordinare, sed nec presbyteris civitatis, sine praecepto Episcopi, vel litteris, aliquid imperare, nec sine auctoritate litterarum ejus in unaquaque provincia aliquid agere*. Chorepiscopi itaque, saltem de Episcoporum licentia, ordinare poterant presbyteros & diaconos. Alterum: idem asseritur majori perspicuitate Antiocheno canone 10. in quo de Chorepiscopis legitur: *Ordinent autem Lectores Subdiaconos, atque Exorcistas, quibus promotiones istae sufficiant: nec presbyterum vero, nec diaconum audeant ordinare praeter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subiectus est*. Tertium: S. Basilus epist. 18. ad Chorepiscopos suos, acriter illos reprehendit, quod violata, Episcopali jurisdictione nonnullos in sacerdotalem numerum cooptarent, quum praedecessorum suorum tempore, nisi praemonitis Episcopis, attentare non auderent. Proximum: In Synodo Neocaesariensi an. 314. can. 13. Chorepiscopi instituti dicuntur *ad exemplum septuaginta discipulorum* eisque permittitur ut sacrificium offerant, praesentibus quoque Episcopis, ac presbyteris urbium. Postremum, levissima enim sunt, quae ulterius pro hac sententia produci possunt. Nicolaus I. anno 864. in Epistola ad Rodolphum Archiepiscopum Bituricensem scripsit non esse iterandas *Ordinationes* factas a Chorepiscopis, ratione hac producta, *Ad formam enim septuaginta Chorepiscopi facti sunt, quos quis dubitet Episcoporum habuisse officia?* Ac nota Nicolaum loqui de *Ordinationibus* presbyterorum, & diaconorum, quos solis Episcopis fas est ordinare.

Alii ex adverso existimant Chorepiscopos fuisse tantum presbyteros; non Episcopos: quae sententia communior est, proximisque argumentis innititur. I. Romani Pontifices, praesertim Leo Magnus epist. 38. ad Episcopos Germaniae & Galliae scripta an. 444. prohibet, ne Chorepiscopi chrisma conficiant, & ipso chrismate signent frontes baptizatorum, eo quod non habeant apicem Pontificatus, ut dixi. Praeterea in praecitato canone Ancyrano prohibentur Chorepiscopi *ordinare presbyteros & diaconos*. Tertio in Pontificalibus Maronitarum apud Morinum p. 2. p. 415. habetur Ritus ordinandi Chorepiscopum, non sacramentali *Ordinatione*, sed ceremoniali quadam, eique simillima, qua Archipresbyteri, & Archidiaconi instituuntur, ac longe diversa ab *Ordinatione*, & consecratione Episcopi, quae describitur infra in aliis autem sive Occidentalium, sive Orientalium Codicibus nunquam, aut certe per raro de *Ordinatione* Chorepiscoporum fit sermo. Insuper animadvertit pralaudatus Morinus p. 3. Exercit. iv. cap. 2. Chorepiscopos ab uno tan-

tom Episcopo fuisse institutos atque inauguratos; cum tamen antiqua consuetudine electi a tribus Episcopis communiter ordinentur. Ulterius juxta canonem 6. Sardicensem, & perantiqua Ecclesiae statuta, quae laudat Leo Magnus scribens ad Mauritaniae Caesareensis Episcopos, collegitque Lupus in scolio ad eundem Sardicensem canonem pag. 155. non in pagis, vel ruribus, sed in urbibus tantum Episcopi constitui debent, *ne Episcopi nomen vel auctoritas vilipendatur*. Ideoque Episcopi rurales, & villani idest, *Chorepiscopi*, specioso hoc nomine, non Episcopali caractere gaudebunt.

Inter has extremas sententias verissima iudicio nostro est media, tenens Chorepiscopos per se quidem fuisse presbyteros, sed aliquando tamen *per accidens* Episcopali praeditos consecratione. Atque haec sententia principio maximam habet probabilitatem a numero & eruditione sapientissimorum virorum, qui eam propugnant. Sunt hi Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 17. Franciscus Hallier de sacris Ordinibus lect. v. cap. 2. Petrus de Marca lib. 2. Concordiae cap. 13. Joannes Morinus citato in loco, Thomassinus de Eccl. discipl. p. 1. lib. 2. cap. 1. Natalis Alex. in Append. dissert. 44. saeculi 4. Carolus Dufresne v. *Chorepiscopi*, Juvenin dissert. ix. q. 2. Witasse in Appendice ad dissert. de Episcopis art. 3. Le-Droint lib. vii. sect. ultima, ac recentiores alii, Tournelio excepto. Denique haec sententia ab utraque praecedenti fulgitur, & a nulla earum aliquid incommodi patitur. Rursus in canone 10. Antiocheno permittuntur Chorepiscopi ordinare presbyteros & diaconos, *si impositionem munuum Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint*; ideoque erant revera Chorepiscopi aliqui consecratione Episcopali insigniti. Ad haec videor mihi verissimam apertissimamque rationem invenisse, cur licet *per se* Chorepiscopi essent simplices presbyteri, haberent tamen aliqui aliunde characterem Episcopalem. Causa autem haec est. Cum Episcopi, ut dixi supra, in solis civitatibus constitui deberent; haeretici Cathari Arianique illos etiam in pagis locaverunt. De Catharis perspicuus est canon Synodi Nicaenae octavus: de Arianis, & Eusebianis idem refert in secunda Apologia S. Athanasius loquens de Ischyra accusatore suo, prout adnotatum est paullo supra: hoc rursus in consuetudinem receptum apud quosdam Arabes, Cyprios, & Novatianos, narrat lib. vii. H. E. cap. 19. Sozomenus: haud secus egisse Donatistas, quibus S. Alipius Tagastensis Episcopus in Celebrati Colatione Carthaginiensi exprobravit, quod ostentationis causa etiam in ruribus pagisque Episcopos ordinarunt, constat ex ejusdem Collat. lib. 1. n.

1. n. 165. Hi ergo Chorepiscopi habebant Episcopalem consecrationem. Idem Episcopi Cathari ad Catholicam revertentes, si id Catholico Episcopo videbatur, constituebantur Chorepiscopi juxta præcitatum canonem octavum Nicænæ Synodi. Catholici etiam Episcopi, si forte ad Propriam Ecclesiam regendam accedere non poterant, aut inde injusta persecutione cogebantur abire, ne honore penitus privarentur, aliquem Chorepiscopatum promovebantur.

Hæc sententia incommodi ab ea, quæ priori loco posita est, nihil patitur. Primum quippe illius argumentum aperte demonstrat Chorepiscopos non esse Episcopos: nam in Canone Ancirano aperte Chorepiscopis denegatur potestas ordinandi presbyteros & diaconos, nec exprimitur in ea parte canonis aliena diocesis; & absolute legitur. *Χορεπισκόπος μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν*, Chorepiscopis non licere presbyteros, vel diaconos ordinare: atque in alia parte canonis, in qua de licentia Episcopi diocesani sermo, est, non legitur *χειροτονεῖν*, ordinare; sed *ἐπιτραπῆναι*, committere, imperare; nec aliqua versio est, aut nota, sive Dionysii Exigui, sive Isidori Mercatoris, sive Zonaræ, sive Balsamonis, sive aliorum, quæ primæ sententiæ patrocinetur. Vide tom. 1. Concil. Harduini pag. 275. Ex canone 10. Antiocheno tantum infertur aliquos Chorepiscopos habuisse consecrationem Episcopalem, unde & canon conditionate loquitur, non absolute. In Epistola Basiliana, quod Gentianus Hervetus reddidit, in *Ordinem sacerdotalem*, viri docti explicant de initiatione inferiorem clericorum, quos ibidem Basilus aperte distinguit a presbyteris & diaconis: sed quod Latine dicitur, in *Ordinem sacerdotalem*, est Græce, *τῷ τόγματι τῶν ἱερατικῶν*; ac *πάγμα ἱερατικῶν* est *prælectio* eorum, qui ad sacerdotium sunt promovendi, non sacerdotum *χειροτονία*, & *ordinatio*; & in eo peccabant Chorepiscopi, quod inter initiandos, ac præsentandos Episcopos, cooptabant aliquos, quos presbyteri & diaconi indignos esse affirmabant. Ad duo postrema argumenta dicimus, inter septuaginta discipulos, permultos quidem fuisse Episcopos, at non omnes, immo nulli eorum, tanquam uni ex septuaginta; convenisse Episcopalem auctoritatem; quoniam Episcopi Apostolorum, non discipulorum sunt successores; atque ita dicendum de Chorepiscopis: quorum si aliqui, aliunde Episcopali caractere insigniti, presbyteros ordinabant, non erat talis *Ordinatio* iteranda, ut recte docet Nicolaus I. in Epistola ad Rodolphum; quamquam eadem Epistola, illa in parte, in qua agit de Chorepiscopis, a Thomassinio, aliisque viris doctissimis censeatur supposititia.

Hinc possumus colligere, cur tandem Chorepiscopi fuerint abrogati. Fuerant enim principio instituti, ut in villis ac pagis vice fungerentur Episcoporum. Commissum propterea illis, ut rurales Ecclesias regerent, pauperibus eleemosinas distribuerunt, & *formatas*, seu *pacificas* communionis litteras de uno in alium locum transmigrantibus. Tum illis datum ut minores ordines, & subdiaconatum conferrent; atque in Orientalibus Ecclesiis permitti quoque sunt conferre sacramentum Confirmationis, ac templa & virgines consecrare. Hæc ex Synodis Antiochena & Neocæsariensi, atque ex prælaudata S. Basilii epistola, ceterisque Ecclesiasticæ historiæ munimentis, sunt apertissima. Cum itaque etiam in Occidentali Ecclesia consignare & consecrare auderent, & Episcopalia jura invaderent; de iis eliminandis actum est vertente Sæculo vii. prout constat ex Capitular. Caroli Magni lib. vi. cap. 119. Sæculo xi. adhuc erat Chorepiscopus in Ecclesia S. Martini extra Cantuariam, qui a Lanfranco Archiepiscopo amotus fuit; sicut jam factum erat *ubique terrarum*, ut ait in Historia Pontificum Cantuariensium Gervasius Dorobernensis. Balsamon, qui floruit exeunte Sæculo xi. in notis ad canonem 13. Ancyranum scribit ætate sua Chorepiscoporum gradum omnino exolevisse. In Alexandrino tamen Patriarchatu Chorepiscopos solos extitisse, Episcopis ejectis, podidit litteris an. 1612. Cyrillis Lucaris illius sedis Antistes, prout libro 2. Concordiæ Sacerdotii & Regni cap. 14. scribit Petrus de Marca, & in fine prælaudata Exercitationis iv. Joannes Morinus. At quis fidem præstet Cyrillo, qui ab Hollandis pecunia corruptus non tantum splendidissime mentitus est, sed etiam avira religione rejecta, magno cum dedecore Calvinianam professus Judæ imitator evasit, de Patriarcha factus apostata? Du-Cangius denique tom. 1. Glossarii pag. 971. censet etiamnum Chorepiscopos, quod officium ac dignitatem in quibusdam Ecclesiis vigere, ac talem esse primum subdiaconorum Ecclesiæ Ultrajectensis S. Martini, primum Cantorum in Ecclesiis Collegiatis Colonienfibus, & quatuor, ut vocant, *dignitates* Ecclesiæ Trevirensis, laudatque Molanum, Browerum, aliosque scriptores. Cantorum autem non a voce *χῶρος* *regionis*, & *agri*, sed a *χορὸς* cum O. parvo, *catus canentium*, dicitur Chorepiscopus, atque ita hoc vocabulum est idem, ac, *Moderator Chori*. Tantummodo apud Abbates, qui Mitra & Pastoralis baculo utuntur, & quatuor etiam *Minores Ordines* conferunt, veterum Chorepiscoporum servatur imago aliqua. Chorepiscopi sane appellabantur Bertilo, Vigebertus, & Albuinus, necnon Brunwardus, de quo Rabanus Maurus poemate duodecimo; atque hos

omnes fuisse Abbates demonstrat laudato in loco eruditus Du-Cangius.

CAPUT XI.

An ab Apostolorum etate, atque ex divina institutione Episcopi sint e presbyteris honore, & auctoritate distincti.

Fuerunt, ac sunt modo inter Ecclesiae hostes quidam Ecclesiasticae Hierarchiae oppugnatores, qui omnem Ordinis ac jurisdictionis potestatem, omnemque praerogativam Episcopis supra presbyteros denegarunt, aut omnino pares illos esse affirmantes, aut si discrimen statuerunt aliquod, non aliud inter eos agnoscetes, quam antiquioris ordinationis, atque, ut ita loquar, primogeniturae, eo quod prius in clerum adlecti fuerint & cooptati. Id prius omnium commentus est iv. Christiani nominis saeculo Aerius, ægre ferens quod Episcopalem honorem obtinere non potuisset, atque, ut solent ambitiosissimi homines, illud ore parvipendens, quod vehementiori animo concupierant. Agunt de Aerio S. Epiphanius hæresi 75. ac S. P. Augustinus h. 53. Eundem errorem propugnasse dicuntur Valdenses; de quorum tamen sententia non una est eruditorum opinio. Wiclefusus, posteaquam a spe consequendi Episcopatum Wigornensem dejectus fuit, sicut expertus est Aerii fortunam, ita adoptavit insaniam, ut lib. 2. doctrin. Fidei art. 3. n. 6. scribit Thomas Valdensis. Hæsit eodem luto lib. iv. Inst. 4. n. 2. hæresiarcha Calvinus; atque in eodem errore defendendo plurimum sudarunt recentiores Puritani, Blondellus præsertim, ac Salmasius. Oppugnarunt e contra hæreticum ac petulantissimum dogma, præter Controversiarum scriptores, innumerosque scholasticos, in quinque libris de Hierarchia Ecclesiastica Dionysius Petavius, Natalis Alexander dissert. 44. sæculi iv. Isaac Habert. in Pontific. Gæcorum pag. 163. Carolus Witasse proluxa dissertatione de Sacramento Ordinis p. 2. sect. 3. Cotelerius ad Epistolas Ignatianas, atque Guilelmus Beveregius, Jacobus Armachanus, Joannes Pearsonius in selectis dissertationibus insertis volumini secundo PP. Apostolicorum. Nostra de hoc argumento brevis & compendiosa dissertatio est hujusmodi.

PROP. A primæ Ecclesiae Catholicae institutione, atque ab Apostolorum ævo Episcopi ordine ac dignitate præfuerunt presbyteris.

Sacrarum litterarum auctoritate, Ecclesiasticis definitionibus, traditione Patrum, institutione atque successione Episcoporum, horum nominibus, & characteribus, atque Theologicis rationibus propositio hæc demonstratur. Ex sa-

cris litteris hæc depromuntur. Etiam in Evangelica lege admitti debet Ecclesiastica Hierarchia recto ordine constituta, ad quam non omnes promiscue fideles pertineant, sed in sortem Domini adsciti, & qui vocantur a Deo *tanquam Aaron*, ut verbis utar Apostoli ad Hebræos cap. v. 4. Atqui hæc Hierarchia postulat, ut Episcopus presbyteris, & clericis præsit, quemadmodum Aaron præerat filiis suis, ac Levitis. Igitur in Evangelica lege statui debet Episcopi supra presbyteros auctoritas. Major propositio est Hieronymi, quem præcipue Presbyteriani opponunt, in fine Epist. ad Evangelum, immo & Tridentinae Synodi definientis Ecclesiasticam Hierarchiam, quæ constat ex Episcopis presbyteris, ac ministris, *divina ordinatione* fuisse institutam. Minor vero aperte constat legenti caput 28. Exodi, 9. Levit. 45. Eccl., aliaque loca veteris Testamenti, ex quibus constat Aaron ampliorem gloriam, honoremque habuisse, diversam consecrationem, facultatem ingrediendi sanctuarium, partem ex oblationibus peculiarem, atque supra Sacerdotes & Levitas omnes amplissimam jurisdictionem. Neque id negare audent hæretici; Calvinus enim in iv. Instit. cap. 6. num. 2. inquit: *Quia undique ab idololatriis septi erant Judæi, ne religionum varietate distraherentur, cultus sui sedem in medio terre sinu Deus collocavit, illic unum antislitem præfecit, quem omnes respicerent, quo melius in unitate continentur: & Magdeburgenses Eenturia prima cap. 7. In Ecclesia populi Judaici unus tantum erat lege divina summus Sacerdos, quem omnes agnoscere cogeantur, eique parere.* II. Apostolus in 1. ad Timot. 1. 2. inter Episcoporum condiciones exigit, ut sit *doctor*, atque ad Titum 1. 9. *Ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Hæc autem ab Apostolo de Episcopis, ut a presbyteris distinguuntur, dicta sunt; tum quia hæc in iis exiguntur, qui per singulas civitates aliorum præsides ac magistri constitui debent, ut inquit Homil. x. in eandem Epistolam ad Timoth. S. Joannes Chrysostomus: tum etiam, quia Paulus ibidem cap. v. 17. sejungit seniores, qui *laborant in verbo, & doctrina*, ab aliis presbyteris, illosque *duplici honore* dignos esse pronuntiat. III. Eodem cap. v. 1. Apostolus hoc Timotheo consilium præbet, *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra, ut patrem*: quem locum S. Epiphanius hæresi lxxv. num. 6. ita urget adversus Aerium: *τί εἰς πρᾶγμα, ἐπισκοπὸν πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήττειν, εἰ μὴ ἦν ὑπὲρ τὸν πρεσβύτερον ἔχων τὴν ἐξουσίαν*; id est, *Quid attinebat, Episcopo vetare, ne presbyterum objuraret, nisi majorem supra presbyterum haberet auctoritatem?* Chrysostomus utique

Hom.

Hom. 13. hunc locum exponit, non de dignitate, sed de *etate senili*, *περὶ γενηρακίας*, at nihilominus hæc etiam interpretatio valet ad refellendos adversarios, qui ætatem cum dignitate confundunt. IV. In eodem cap. v. versu 19. ita Paulus Timotheum alloquitur: *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus*. Ergo Timotheus, quem fuisse Episcopum nemo unus ignorat, erat presbyterorum Antistes, & Judex. Hoc item argumento utitur citato in loco Epiphanius: & Chrysostomus, quamvis hic etiam senilem ætatem hom. 15. interpretetur, infert inde tamen Timotheum ut Episcopo creditam fuisse Ecclesiam, immo gentem fere totam Asiaticam; & inquit, ideo Apostolum de ratione exercendi iudicii egisse cum ipso Timotheo, non tantum ut ei summam diligentiam commendaret, verum etiam, ut omnes Episcopum tanquam præsidem, iudicemque formident, Ἀρε, inquit, βύλαται, πάντας οἷός τ' ἔχων παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ πᾶσιν αὐτὸν ἐφίστησιν, scilicet, Igitur vult omnes metum habere Episcopi, atque omnibus ipsum præficit. V. Evangelica Historia non semel Apostolos a septuaginta discipulis distinguit, immo & Christus Dominus utrosque separatim elegit. Nec affirmari potest parem fuisse illorum, illorumque auctoritatem; quum Apostoli semper Domino adhererent, ipsos ad regendam Ecclesiam, & prædicandum Evangelium speciali miserit legatione, atque ipsi regimen Ecclesiæ juxta traditam sibi a Magistro formam, Petro moderatore, ac principe constituerint. At omnium prorsus Patrum consensu, Gregorii Nysseni de Vita Moysis, Chrysostomi hom. 38. in 1. ad Corinth. Hieronymi in Epistola ad Fabiolam, aliorumque, Episcopi sunt Apostolorum successores. Igitur Episcopi tenent in Ecclesia gradum & ordinem, ceterorum sacerdotum gradu & ordine superiorum.

SERIES PROBATIONUM ALTERA.

Inter definitiones Ecclesiasticas, quibus hæc corroboratur assertio, recenseri principio possunt canones Apostolici, qui licet collecti sint exeunte secundo sæculo, aut tertio ineunte, comprehendunt tamen antiquiora statuta quamplura. Primo itaque canone decernitur ut presbyter ab uno tantum Episcopo ordinetur, Episcopus autem a duobus, vel tribus aliis: quod ab initio Ecclesiæ institutum esse colligi potest ex 1. ad Timoth. 1v. 14. ex canone 3. Concilii primi Arelatensis, ex 4. Nicæni primi, ex 21. primi Arausiaci. Iidem Apostolici canones tres Ordines, Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum distinguunt, num. 3. 4. 5. 6. 14. 18. 20. 21. 24. atque in hoc pariter apparere pri-

mariam institutionem, constat ex canone 3. Nicæno, atque ex dictis 9. capite præcedenti. Rursus canone Apostolicus 12. interdicit presbyteris, & diaconis, ne audeant in parœciam aliam migrare absque proprii Episcopi permissione; & canon 24. illos suspendit, si proprio Episcopo spreto altare erexerint contra altare. Trigesimo quarto canone iidem presbyteri & diaconi jubentur cuncta administrare juxta Episcopi nutum & auctoritatem. II. Agentes paullo supra de Chorepiscopis, diximus eis licitum non fuisse sacros Ordines conferre, neque in civitatibus habere sedem, aut neophytos consignare: quæ omnia ad Episcopum pertinent, eo quod habeant apicem Pontificatus, prout ostendimus decretis Conciliorum, Romanorumque Pontificum. III. In eadem civitate juxta Apostolicam ordinationem duo Episcopi prohibentur existere, etiam si non repugnet plures presbyteros ibi moram agere, prout declarat canon Nicænæ Synodi octavus. Hinc S. P. Augustinus, auctore in ejus Vita Possidio, vehementer querebatur quod inauguratus esset Episcopus Hipponensium vivente adhuc Valerio: & quando perlectæ Romæ fuerunt Divales Constantii, præcipientis ut una cum Liberio sederet Felix, ut refert Theodoretus lib. 2. H. E. cap. 21. Romanus populus in Circo exclamavit: *Unus Deus, unus Christus, unus Episcopus*. IV. Tridentina Synodus sess. XXI. can. 6. definit hierarchiam Ecclesiasticam divina ordinatione institutam fuisse, & constare ex Episcopis, presbyteris, & ministris; & proximo canone 7. Episcopos presbyteris superiores esse: quæ est assertio nostra ex eorundem Episcoporum inauguratione, officiis, sede; & digniori in Hierarchia loco summam confirmata.

TERTIA ARGUMENTORUM CLASSIS.

Patrum vero testimonia invicte positionem nostram confirmant, atque ut ex immensa illorum multitudine quædam luculentissima tantum proferam; præmitto Dionysium scribentem de Ecclesiastica Hierarchia cap. 5. presbyteros constitutos esse sub ordine divinum Pontificum, prout diximus cap. 1x. prop. 2. necnon Auctorem Constit. Apostolic. afferentem lib. 2. cap. 18. & 26. omnium ab Episcopo curam geri, & hunc esse aliorum credentium principem, ducem, regem, dynastam. Mitto quoque verum Clementem, qui in Epist. ad Corinthios num. 40. Episcopos summo sacerdoti Aaron comparat, eosque præpositos appellat, segregatque a presbyteris: de qua epistola, quoniam inde novi Acriani conantur hæresim suam confirmare, agen-

agendum est rursus. II. Nequaquam autem tacendum est de Ignatio martyre, cuius verba adeo manifesta sunt & perspicua, ut hac de causa Presbyteriani Ignatianas Epistolas inter apocrypha scriptæ rejiciant; tametsi casto irritoque conatu, prout ostendimus priori capite libri VIII. Ergo Ignatius, in Epist. ad Magnesianos num. 6. inquit cuncta omni studio, animorumque concordia agenda esse, presidente ceteris Episcopo Dei locum tenente, προκαθήμενος τῷ επισκόπῳ εἰς τόπον θεῶ. Commendat ibidem Damam Episcopum, Bassum & Apollonium presbyteros, & Sotionem Diaconum, ita singulos discernens, δια Δαμά τῷ ἀξιοδίῳ ἡμῶν επισκόπῳ, καὶ πρεσβυτέρων ἀξίων Βάσσου καὶ Ἀπολλωνίου, καὶ τῷ συνδῶν με διακόνῳ Σωτίωνος, Per Damam Deo dignum Episcopum vestrum, presbyterosque dignos Bassum & Apollonium, atque conservum meum Sotionem. Ad Trallianos num. 2. Episcopo, inquit, subjecti sitis, tanquam Jesu Christo, τῷ επακόθῳ ὑπὸ τὰς σείσθαι ὡς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ac paullo post, Necessum itaque est, quemadmodum facitis, ut sine Episcopo nihil agatis, ἀναγκάζον ἔν ἐσιν, ὥσπερ ποιεῖτε, ἀνεὺ τῷ ἐπισκόπῳ μηδὲν πράσσειν. Ad Philadelphienfes num. 7. Episcopo attendite, & presbyterio, & diaconis, Ἐπισκόπῳ προσέχετε, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ διακόνοις, & infra, Sine Episcopo nihil facite, χωρὶς επισκόπου μηδὲν ποιεῖτε. Vides his in locis expressam ab Ignatio Episcoporum præminentiam, jurisdictionem, auctoritatem. III. Clemens Alexandrinus lib. 3. Paedagogi cap. 12. scribit alia præcepta in sacris litteris data esse Episcopis, alia presbyteris, alia diaconis, αἱ μὲν επισκόποις, αἱ δὲ πρεσβυτέροις, αἱ δὲ διακόνους, & in vi. Strom. pag. 667. inquit, Nam & hic quoque in Ecclesia sunt progressiones Episcoporum, presbyterorum, & diaconorum, ἐπεὶ καὶ αἱ εὐδαῦδα κατὰ τὴν ἐκκλησίαν προκίπαι επισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων. Nota προκίπαι idem esse, ac profectum de uno ad gradum alium superiorem ἀπὸ κίπῳ, proficio, procedo: ibique Clementem explicare Ecclesiasticam Hierarchiam, in qua primum locat diaconos, tum ait cooptari presbyteros κατὰ προκίπῳ δόξης, per gloriæ profectum, ac tandem per Episcopatum eos, qui vestigiis Apostolorum insistant, crescere eis τέλειον ἄνδρα, in virum perfectum. IV. Origenes, quem fuisse presbyterum omnes norunt, homilia 2. in Hieremiam ait, plus a se exigì, quam a diaconis, ab his vero plus quam a laicis, plus rursus ab iis, quibus & super diaconos, & super presbyteros commissum est regimen ac principatus Ecclesiasticus: ὁ δὲ πάντων ἡμῶν ἐκκεχαρισμένος ἀρχὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἐπὶ πλείον ἀπαιτεῖται. V. Tertullianus de baptismo cap. 17. de ipso sacramento conferendo pertractans, Dan-

di quidem, inquit, habet jus summus Sacerdos, dehinc presbyteri & diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem, quo salvo salva pax est. VI. S. Cyprianus epist. xi. scribit presbyteros, qui lapsos inconsulto Episcopo recipiebant, eidem Episcopo honorem sacerdotii sui, & cathedræ non reservare: epist. 27. docet Ecclesiam super Episcopos constitutam fuisse; & epist. 65. ad Rogatianum loquens de diacono in Episcopum contumaci, miratur primum non fuisse illum ab Episcopo gravi animadversione punitum, cum habeat is Episcopatus vigore & cathedræ auctoritate potestatem, deinde ait: Meminisse autem diaconi debent, quoniam Apostolos, idest, Episcopos & prepositos Dominus elegit. In Carthaginensi etiam Synodo, cui Cyprianus ipse præfuit, Clarus a Mascula inquit: Apostolis nos successimus, eadem potestate Ecclesiam Domini gubernantes. VII. S. P. Augustinus de Hær. num. 53. Aerium inter hæreticos recenset, quod inter alia nefaria dogmata diceret, presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni: Epist. 2. ad Valerium num. 1. tres gradus in Ecclesia sublimiores, & periculis majoribus obnoxios secernit, Episcoporum, presbyterorum, diaconorum: lib. 1. de Actis cum Felice Manichæo cap. 12. hæretico dicenti, Non ego possum contra tuam virtutem, quia mira virtus est gradus Episcopalis, præstantissimus caritatis & humilitatis Magister respondet, Dixisti, quod te Episcopalis terreat auctoritas; cum videas quanta pace inter nos agamus; quanta tranquillitate disputemus, mansuetudinem exercens, auctoritatem autem non denegans. Eadem humilitate ita Hieronymus alloquitur Epist. 82. num. 38. Quamquam enim secundum honorum vocabula, quæ jam Ecclesiæ usus obtinuit, Episcopatus presbyterio major sit; tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. VIII. Vide Leonem Magnum Epist. 27, & 88. Cælestinum in epist. ad Episcopos Galliarum cap. 1. Gregorium Magnum lib. iv. in 1. Regum cap. 6. &c.

Peculiari autem modo de Hieronymo, & Chrysostomo agendum est, quorum verbis Presbyteriani potissimum abutuntur. IX. Hieronymus itaque non uno in loco discrimen, de quo loquimur, & ampliorem Episcoporum auctoritatem ad præminentiam commonstrat. In Epistolam ad Titum cap. 1. ea verba expendens, Et constituas per civitates Episcopos: ait: Audiant Episcopi, qui habent constituendi presbyteros per urbes singulas potestatem. In Epist. 27. ad Marcellam refellens Montanistas, qui priorem locum dabant Patriarchæ, alterum iis, quos appellabant Cenonas, & Episcopis tertium ac pene ultimum, Apud nos, inquit, Apostolorum locum Episcopi tenent. Eadem repetens Ep.

Ep. ad Heliodorum monachum scribit, Episcopos stare loco Pauli, tenere gradum Petri. In libris adversus Jovinianum diaconos a presbyteris, & presbyteros ab Episcopis sæpe sæpius distinguit. Non semel hanc distinctionem ei comparat, quæ olim inter Aaron, ejusque filios intercedebat: nam ad Nepotianum Epist. 34. ait: *Quod Aaron & filios ejus, hoc esse Episcopum & presbyterum noverimus; & in fine Ep. 101. ad Evangelum, Et ut sciamus, inquit, traditiones Apostolicas sumptas de veteri testamento, quod Aaron & filii ejus atque Levitæ in templo fuerant, hoc sibi Episcopi, & presbyteri, & diaconi vendicent in Ecclesia* In Epitaphio item Paulæ scribit: *Aderant Ierosolymorum & aliorum urbium Episcopi, & Sacerdotum inferiores gradus, ac Levitarum innumerabilis multitudo.* Episcopis demum tanquam in supremo Ordine constitutis, docuit honorem maximum exhibendum, scribens in Epitaphio Nepotiani, sive Epist. 35. *Ut regi, sic Episcopo; imminus regi, quam Episcopo:* idque confirmavit etiam exemplo, dum cum parente nostro Augustino disputans, *Deinde, inquit, illud conabor, ne Episcopo communionis meæ videar proacriter respondere;* Quid ergo ex Hieronymo expectare possumus luculentius? Tribuit ille Episcopis potestatem constituendi presbyteros: tribuit ordinis discrepantiam constituendi presbyteros: tribuit successionem Apostolorum: tribuit Aaronis supra Levitides excellentiam: tribuit gradus superioritatem: tribuit ampliorem in Ecclesia dignitatem, quam habeat rex in republica: tribuit præcipuam, & omni obsequio dignissimam majestatem. X. Ita prorsus Chrysostomus, qui in Orat. contra Judæos docet Ecclesiarum Episcopos prænuntiatos fuisse vaticinio Isaia 1x. 17. *Ponam præpositos tuos justitiam.* In Oratione de beato Philogonio vocat Episcopos τὰς πῶν ἐκκλησιῶν προεστώτας, *præfatos Ecclesiarum.* De sacerdotio lib. 3. tribuit Episcopo summam auctoritatem & potentiam; & de illo scribit Hom. 3. ad Populum Antioch. *Princeps est hic quoque, & quidem illo, idest rege, honoratior, ἀρχὼν ἐς, καὶ αὐτὸς, καὶ ἀρχὼν ἐκείνῳ σεμνότερος.* Rursus Hom. 34. in Epistolam ad Hebræos de Episcopis declarat verba illa cap. 13. 17. *Obedite præpositis vestris,* docens in Ecclesia esse magistratum ac principatum, ipsos Episcopos esse, quos Paulus appellat ἡγούμενους, *præpositos:* etiam Apostolorum ætate fuisse ἀρχοντας, *principes;* & Episcopatum recte nominari ὄγκον ἀρχῆς, *imperii molem.* Homilia denique xlii. in 1. ad Timotheum demonstrans accipi non posse ea verba, *Per impositionem manuum presbyterii, πρεσβυτέρων, ἀλλ' ἐπισκόπων, & γὰρ πρεσβυτέρου τῶν ἐπισκόπων ἐχειροτόνουν, de presbyteris,*

sed de Episcopis; non enim presbyteri Episcopum ordinaverant, distinctionem, & prærogativam honoris, pro qua pugnamus, eliquatissime tradidit.

ARGUMENTATIONUM SECTIO QUARTA.

Invictissima pro Catholicorum sententia sunt momenta illa, quæ petuntur ex successionem Episcoporum; quum enim Patres demonstrent aut Apostolicorum dogmatum veritatem, aut institutionem Ecclesiarum perantiquam, ex quo unus Episcopus & Antistes alteri continuata serie successerit, necessum est, ut ab initio unus fuerit in Apostolicis Ecclesiis sacerdos gradu, & auctoritate præstantior, ceterisque præfectus. Igitur S. Irenæus lib. 3. adversus hæreses cap. 3. Valentinianos revincit, quod oppositam illis doctrinam teneant Ecclesiæ, in quibus ab Apostolis constituti sunt Episcopi, eorumque ordinatione, & successionem veritas conservata est, & ad nos derivata. Ibidem Irenæus ob oculos statuit successiones Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, a Petro usque ad Eleutherium, quem duodecimo loco numerat, illorum texens indiculum. At de hoc loco Irenæi plura dixi cap. 5. libri tertii ac vigesimi pugnans pro Apostolicis traditionibus. II. Refellit hæreticos iisdem momentis Tertullianus, cujus de Præscript. cap. 32. hæc sunt verba: *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum (hæretici): evolvant ordinem Episcoporum suorum ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit auctorem, & antecessorem.* Horum Episcoporum aliquos commemorans laudat Proinde, utique & cetera exhibent quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. *Confringant tale aliquid hæretici.* III. Insistit iisdem vestigiis Auctor Carminum adversus Marchionem inter Opera ejusdem Tertulliani, scribens prope finem libri 3.

Quorum discipuli, qui succedere per Orbem

Conflati virtute viri, nostrique magistri

Conjunctos operis nobis tribuere honores:

Ex quibus electum magnum, plebique probatum,

Hac Cathedra Petrus, quæ federat ipse locatum

Maxima Roma Linum primum considerasset,

alios prosequutus ad Anicetum usque. IV. Ex eadem Episcoporum successionem S. Optatus lib.

2. arguit Donatistas; eandemque contexunt Epiphanius hæresi 27. atque S. P. Augustinus epist. 165. alias 53. ad Generosum, ubi refellens pariter Donatistas, eos revincit, ex quo nullum antiquum Episcopum possint proferre, recensens & contra Romanos Pontifices a Petro usque ad Anastasium, tunc temporis, idest, circa an. 400. Romæ sedentem. V. Possunt huc referri antiquissimi aliarum Ecclesiarum Episcopi, quos constat ex H. E. Eusebii priscis sæculis uni Antistiti supra cœtum clericorum constituto successisse: sit in exemplo Simeon, qui præsedie Jerosolymis post Jacobum, Anianus successor S. Marci in Cathedra Alexandrina, Heraclea itidem ejusdem sedis Episcopus, Pothinus, & Irenæus Lugdunenses, Polycarpus ordinatus a Joanne Episcopus Smyrnæ, alioque permulti. VI. Adde vetustissima Acta S. Martyris Ignatii Antiochenorum Episcopi, edita ab Usserio, & a Ruinartio, in quibus n. 4. legitur: *Honorabant enim sanctum per Episcopos, presbyteros, & diaconos, Aste Civitates, & Ecclesie.* In Epistola Smyrnenfis Ecclesie, uno sane ex præcipuis sacre antiquitatis monumentis, prælaudatus martyr Polycarpus dicitur n. 16 *Doctor Apostolicus, & Catholice Smyrnenfium Ecclesie Episcopus*: In altera perantiqua Epistola Ecclesiarum Viennensis & Lugdunensis n. 9. de Pothino dicitur, *Qui Episcopatum Lugdunensis Ecclesie administrabat.* Extat apud Eusebium lib. v. cap. 4. alterius Epistolæ earundem Ecclesiarum fragmentum, in quo Irenæus a martyribus ut *presbyter* laudatur priusquam in Episcopali Cathedra constitueretur. Ipsi præterea Christianorum persecutores in proscriptionibus suis nominabant Episcopos caractere dignitatis ipsorum adjuncto; unde S. Cyprianus meminit epist. 55. & 66. alias 69. proscriptionis suæ, ita conscriptæ: *Si quis tenet, vel possidet de bonis Cæcili Cypriani Episcopi Christianorum.*

QUINTA ARGUMENTORUM CON- GERIES.

Videtur mihi Catholica veritas confirmari sacrorum quoque Antistitum titulis honestissimis: ac primum ipso nomine *Episcoporum*. De quo cum plura dixerim initio noni capitis, addendum nunc est, ab Ethnicis diis suis, quos rectores universarum rerum putabant, fuisse idem vocabulum adtributum. Illustria sunt testimonia, quæ ex Homero, Plutarcho, & Herodiano collegit Annotatione in 1. Canonem Apostolicum Beveregius. Observavit ibidem vir eruditus *Episcopos* nominari etiam viros, qui rebus administrandis præficiuntur, idque comprobavit verbis Plutarchi in Numa, & Ciceronis lib. vii. ep. ii. ad Atticum. Ex ipso ergo

Episcoporum vocabulo infertur his committi populorum ac fidelium regimen, & præfecturam; quod commonstrans Paulus Act. xx. 28. ait Ecclesie Pastoribus, *Attendite vobis, & universo grege, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* II. Episcopi in Apocalypsi Joannis cap. 2. dicuntur *Angeli*, non utique alia de causa, nisi propter Evangelium, quod annuntiant hominibus, & propter eminentiam auctoritatis, qua pollent, Angelos enim esse Dei *nuncios* commonstrat illorum vocabulum, & inter res creatas principem habere locum, neminem latet; quare S. P. Augustinus de Civit. Dei lib. xviii. cap. 35. etiam Domino Jesu, Episcopo animarum nostrarum, sicut appellatur 1. Petri 1. 25. *Angeli* nomen ob Evangelii annuntiationem, & Ecclesie regimen convenire demonstrat. Celebris Apocalypsis interpres Arethas inquit: *Ecclesie præfectus est Angelus*; quod & confirmat Gregorii Theologi auctoritate. In eandem Apocalypsim intendens animum Tertullianus, *Habemus* (inquit lib. iv. adversus Marcionem cap. 5.) *Joannis alumnas Ecclesias: nam etsi Apocalypsim ejus Marcion respuit, ordo tamen Episcoporum ad originem recens in Joannem stabit auctorem.* III. Quamvis etiam Presbyteri sacerdotio fungantur: Episcopus nihilominus antonomastice sacerdos nuncupatur; ideoque sanctus Hilarius Pictavenfis Episcopus dicitur a Venantio Fortunato lib. 1. Vitæ S. Martini,

Rite sacerdotis penetralia jura gubernans.

Id vero non alia ratione, nisi quia Episcopus inter sacerdotes præcipuo fulget honore. Immo non sacerdos tantum, sed summus sacerdos appellatur Episcopus, nam Ambrosius lib. 3. de Sacram. cap. 1. num. 4. inquit: *Succinctus summus sacerdos*; licet enim & presbyteri fecerint, tamen exordium ministerii a summo est sacerdote: *succinctus*, inquam summus sacerdos pedes tibi lavit. Nota hoc in loco Episcopi amplitudinem ac dignitatem, ejusque a presbyteris discrepantiam. Præcitatus Fortunatus Leontium Episcopum alloquens carm. xv. lib. 1. ait:

Præcedis multos, nulli minor atque secundus,

Nec superest aliquid, quod dare possit honor.

Adde quæ cap. 9. ex Optato, Sidonio, aliisque dixi de sacerdotio in primum, & secundum ordinem dividendo. IV. Tribuuntur Episcopis characteres alii, quos S. P. Augustinus in Ps. 126. num. 3. simul enumerat, & inde infert Episcopatus officia, honorem ac potestatem. Explicans enim ea verba. *Nisi Dominus custodierit civitatem, atque in Civitate intelligens mysticam Jerusalem, idest, Ecclesiam, Et Episcopi, inquit, hoc faciunt; nam ideo altior locus pos-*

positus est Episcopis, ut ipsi superintendant, & custodiant populum. Nam & Grace quod dicitur Episcopus, hoc Latine superintensor interpretatur: quia superintendit, quia desuper videt. Quomodo enim Vinitori altior fit locus ad custodiendam vineam, & sic & Episcopis altior locus factus est. Post pauca: Custodimus vos ex officio dispensationis: tanquam vobis Pastores sumus, sed sub illo Pastores vobiscum oves sumus. Tanquam vobis ex loco doctores sumus, sed sub illo uno Magistro in hac schola vobiscum condiscipuli sumus &c. V. Cum in tanta Patrum copia, illorumque sententiarum glutinatione Gregorium Nazianzenus cognomento Theologum laudaverim quidem, sed Arete testimonio, nulliusque ipsius verbis productis: exscribam quæ Carmine xi. Ad Episcopos de horum eximiis characteribus scribit, interprete Jacobo Billio.

*Clari Custodes animarum, quique Tonantis
Fegmentum manibus regitis mirabile vestris.
Quique Deum humano generi sociatis in
unum.*

*Lux vita, fidei columen, fundamina mundi,
Doctores vita, nullo quæ clauditur ævo,
Christiferi, solius præclaris puique sedetis
Sublimes, &c.*

Ex his ergo, aliisque sacrorum Antistitum summis, amplissimisque vocabilis, titulis, officiisque sublimis illorum ordo, potestas, auctoritas magis, magisque statuitur, fulcitur, corroboratur.

SEXTA ARGUMENTATIONUM COMPLEXIO.

Postremo loco demonstratur propositio petitis a ratione argumentis, quæ ex præcedentibus facillime deducuntur. Horum primum sit: Admittendam esse Hierarchiam Ecclesiasticam divina ordinatione constitutam tradunt Patres, definiunt Concilia, & ratio ipsa suadet. Forent autem in hac Hierarchia omnia permixta & confusa, nisi unus ceteris perficeretur, nec esset Ordo Procerum & Antistitum, quibus presbyteri, diaconi, alique clerici, & laici in iis, quæ spiritualis sunt ordinis, subjicerentur. In eadem rursus Hierarchia Episcopi, presbyteri, & diaconi comprehenduntur; ideoque sicut diaconi presbyteris, ita presbyteri subjiuntur Episcopis. II. Ab Apostolorum ætate unus tantum Episcopus præfuit majoribus Ecclesiis, adeo, ut secundo sæculo quum Narcissus Hierosolymorum Antistes ætate provectiori (erat enim annos circiter centum natus) Episcopali oneri sustinendo impar videretur, ejusque nec non cleri & plebis consensu Alexander, qui sacra loca visitandi desiderio permotus advenerat Hierosolimam, in solio illius Ecclesiæ fuisset con-

Berti Theol. Tom. VIIA.

stitutus: id nonnisi divina dispensatione divinoque oraculo factum fuerit, ut legitur apud Eusebium H. E. l. vi. cap. 1. & in Alexandri Actis apud Ruinartium 112. Singularis autem Præsul, solium tenens, atque in locum unius Pastoris suffectus in communem presbyterorum ordinem nequit redigi. III. Habet Episcopus supra presbyterum ampliorem ordinis potestatem: ad illum siquidem attinet ad sacros Ordines promovere, conferre sacramentum confirmationis, aliaque munia exercere, quæ præstare nequeunt presbyteri, ordinaria saltem auctoritate. IV. Si presbyter alium in presbyterum ordinaret non insignitus Episcopali consecratione, talis ordinatio irrita penitus ac nulla esset. Habet itaque Episcopus potestatem inaugurandi sacerdotes, qua potestate carent presbyteri. Demonstratur autem antecedens insigni testimonio S. Athanasii, qui in sua adversus Arianos Apologia pag. 134. novæ editionis probat Ischiram, de quo supra, in Episcopatu ab hæreticis constitutum, nec fuisse presbyterum, ita scribens: πόθεν ἂν πρεσβύτερον Ἰσχύρας; πῶς κατεστήσαντος; ἄρα Κολλάδου; πῶς γὰρ λοιπὸν. ἀλλ' ὅτι Κύλλαντος πρεσβύτερος ὢν ἐτελεύτησε, καὶ πᾶσα χεὶρ αὐτῷ γέγονεν ἄκυρος. Unde igitur presbyter Ischyras? quo ordinante? nonne Collutho? Atqui Colluthus quum esset presbyter obiit, ejusque ambæ manus absque auctoritate fuerunt. Addit Athanasius, omnes qui schismatis tempore a Collutho fuerant ordinati, a laicalem statum fuisse redactos: καὶ πάντες οἱ παρ' αὐτοῦ κατεστηθέντες ἐν τῷ σχίσματι, λαῖκοι γέγονασιν. V. Episcopi denique etiam jurisdictionem habent ea, quæ presbyteris committitur, ampliorem; nam statim ac præficiuntur Ecclesiarum regimini, possunt confessarios approbare, ferre excommunicationem aliasque censuras, ac presbyteros ipsos suspendere & degradare, tametsi hæc jurisdictionis potestas, ut sæpe diximus, possit a potestate ordinis separari. Episcopos itaque esse, ac semper fuisse superiores presbyteris, auctoritate Scripturarum, definitionibus Ecclesiasticis, traditione majorum, institutione atque successionem eorumdem Episcoporum, ipsorum quoque nominibus & characteribus, ac demum Theologicis rationibus, quod præstandum erat, ostendimus.

AD EA, QUÆ AERIANI OBTRUDUNT, RESPONSIO.

Sed qui Episcopalem auctoritatem honoremque deprimunt, hæc obijciunt. Aperta, inquiunt, novi Testamenti loca demonstrant in priori Ecclesiæ institutioni, atque œconomia, eosdem omnino fuisse Episcopos, ac presbyteros, ideoque nil inter istos versari discriminis, illa se-

O

clu-

clusa jurisdictione, & gradus prærogativa, quam Antistitibus, ætateque provectioribus, Ecclesiæ progressu temporis contulerunt. Antecedens probatur; enimvero Act. xv. 22: legitur Apostolos constituisse *per singulas civitates presbyteros*. xv. 2. 6. 22. xxi. 18. connumerantur conventus Apostolorum, seniorumque, scilicet ut Græce legitur, *presbyterorum*, πρεσβυτέρων. In priori ad Timoth. iv. 14. universus ministrorum sacrorum cætus dicitur *presbyterium*, & proximo cap. v. 17. *presbyteri* appellantur ii, qui *presunt*, Atque sacerdotes in civitatibus constituti, ab Apostolis in Concilium communemque administrationem recepti, quique ceteris præficiébatur, proculdubio fuerunt *Episcopi*; hi ergo a presbyteris minime olim secreti erant. Neque dicas nonnullos quidem presbyterorum fuisse *Episcopos*, at non omnes: aperte namque in eodem novo Testamento omnes presbyteri dicuntur *Episcopi*, atque omnis inter illos differentia amovetur. Nam Act. xx. 17. ad se Paulus vocavit presbyteros omnes Ephesios, quos Vulgata nostra appellat *Majores natu*, Græca autem Lectio, οἱ πρεσβύτεροι τῆς ἐκκλησίας: atque hos presbyteros longa alloquens oratione, versu 28. vocat *Episcopos*. Inter istos denique, ac diaconos nullum ordinem medium agnoscens in Epist. ad Philipp. i. gratiam & pacem apprecatur sanctis omnibus, qui erant Philippis, cum *Episcopis & diaconibus*, nulla presbyterorum mentione facta.

Resp. 1. Non deesse, qui censent primis Ecclesiæ sæculis non tantum gradu, & auctoritate, verum etiam nomine *Episcopos* a presbyteris fuisse distinctos, quod viri aliqui docti probant præmissis testimoniis Clementis Alexandrini, Origenis, ac Tertulliani, abjicientes sententiam aliorum Patrum, qui asserunt vocabula *Episcopi*, ac *presbyteri*, immo & *diaconi*, fuisse olim communia, prout scripserunt post Chrysostomum plerique Græcorum, necnon Latini cum præstantissimo doctore Hieronymo: qua sententia recepta, presbyteriani hac prima argumentorum farragine ludunt operam. Sane defendi potest, in prima Ecclesiarum fundatione Apostolos illis Ecclesiis, in quibus adhuc ipsi commorabantur, & in minoribus aliis subjectis alicui nobiliori, & in urbibus præcipuis constitutæ, presbyteros tantum, & diaconos ordinasse, liquidem munus *Episcopi* aut illi gerebant, aut Antistites amplioribus Ecclesiis præpositi, E. G. Timotheus Ecclesiæ Ephesiorum, Titulus Cretensium; in Ecclesiis autem nobilioribus constituisse *Episcopos*, & diaconos, atque ex istorum numero crescente postmodum fidelium multitudine ab ipsis *Episcopis* presbyteros selectos atque ordinatos fuisse. Igitur data opportunitate nunc *Episcopi* & *diaconi* in

Actibus & Epistolis Apostolicis commemorantur, nunc diaconi, & presbyteri; quoniam necessum non erat in eadem Ecclesia ab initio constitui & diaconos, & presbyteros, & *Episcopos*, ac multo minus easdem ad singulos istos dirigi exhortationes. Quare S. Epiphanius h. 75. pag. edit. Petavianæ 908. de Aerio, in cujus officina hæc sophismata profusa fuerunt, ita scribit: *Sed nimirum veritatis iste seriem ignorans, nec in reconditione historia versatus, non intelligit Apostolum, cum recens adhuc esset Christiani dogmatis propagatio, pro re nata scripsisse. Nam ubi jam Episcopi constituti fuerant, ad Episcopos & diaconos scribebat: neque enim subinde omnia ab Apostolis ordinari poterant; & quidem presbyteris in primis & diaconis opus erat, a quibus videlicet ambobus Ecclesiastica negotia administrari possunt. Quare ubi nondum Episcopatu dignus aliquis occurrerat, nullus ei loco propositus est Episcopus. At ubi & necessitas postulabat, nec eorum, qui Episcopatu digni erant, copia deerat, ibi Episcopi constituti: sed cum haud magna multitudo foret, reperiri nulli potuerunt, qui Episcopi crearentur; unde solo Episcopo contenti fuerunt. Sine diaconi autem Episcopus esse non potest. Pro hac Epiphaniæ sententia pugnant acerrime Joannes Pearsonius in Vindiciis Epistolarum S. Ignatii cap. 13.*

Ego tamen arbitror, *Episcopi* & *presbyteri* nomina fuisse in Ecclesiæ exordia communia, munia vero, gradum, ordinem & auctoritatem diversa: nam ita censent, ut dixi, præstantissimi Ecclesiæ Patres, quorum assertio & potest ex ipsis sacris litteris comprobari, & facile conciliari cum sententia Epiphaniæ; quum non repugnet eadem vocabula ampliori significatione pluribus, stricta autem & propria uni tantummodo convenire. Patrum autem loca producam infra, tertiam, & quartam oppositionem expendens: nunc quoniam contrita hac prima reliquæ dilabuntur, in scripturis persistam paullulum. In his igitur *Apostoli*, *Episcopi*, *presbyteri*, & *diaconi* nunc communi, nunc peculiari acceptione nominum inveniuntur descripti. *Apostolus* dicitur Christus Jesus in Epistola ad Hebræos 111. 1. *Apostoli* dicuntur duodecim, qui tali vocabulo communiter honestantur, Matt. x. 2. Lucæ vi. 13. Act. i. 26. *Apostoli* dicuntur etiam Barnabas, Paulus, Andronicus, Junias, Epaphroditus, aliaque plures ad Corinthios prima, xv. 7. *Episcopus* item appellatur Dominus 1. Petri 11. 25. *Episcopi* vocantur, qui Ecclesiam regunt, & constituunt presbyteros, Act. xx. 28. Timotheum 111. 2. & ad Titum 1. 7. *Episcopi* denique dicuntur ii omnes, qui Ecclesiæ aliquam curam gerunt, ad Philipp. i. 1. *Presbyterum* se appellat Petrus 1. Epist. v. 1.

v. 1. item Joannes initio epistolæ secundæ ac tertiæ; eodemque nomine vocantur a Paulo 1. ad Timoth. iv. 14. & v. 17, Episcopi Ecclesiis præfecti. Etiam *Diaconi* initio epistolæ ad Philippenses, in tertio capite primæ ad Timotheum, aliisque in locis dicuntur sacri ministri presbyteris inferiores; & nihilominus Archippi quoque *διακονία* commemoratur prope finem epistolæ ad Colossenses; quamvis idem Archippus eo quod obierit Apostolicum prædicationis munus, a Paulo scribente ad Philemonem cap. i. 2. vocetur *συνεργάτης*, *commilito*, & Episcopus a Hieronymo, Ambrosiastro, & aliis existimetur. Invenimus ergo sacerdotum, sacrorumque ministrorum vocabula modo uno, modo altero sensu usurpata: idque, ut dixi, Patrum testimoniis paullo post confirmabo. Nunc ad objecta paucis respondeo. Demonstrant manifesto novi testamenti loca olim idem omnino fuisse Episcopos, ac presbyteros, quantum ad ampliorem vocabulorum significationem, concedo: quantum ad officium, gradum, ordinem, dignitatem, nego. Significationem nominum tradidi initio cap. viii. & ix. Etiam Dominus Jesus nuncupatur Episcopus & Apostolus: nullam ergo habet supra Apostolos & Episcopos auctoritatem? Petrus item agebat, *πρεσβυτέρους τὰς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος*, *Presbyteros, qui in vobis sunt, obsecro compresbyter*, aut juxta Vulgatam, *Seniores consenior*: ergone presbyteri Apostolorum principi pares erant? Demum & Episcopis tribuitur *διακονία*: audent ne Puritani Episcopis diaconos comparare? Adde iisdem locis, quæ opponuntur, confutari adversarios. Etenim ex objectis locis constat Episcopos Ecclesiæ præfici, ut constituent presbyteros, ad Tit. i. 5. ut præsent, ac laborent in verbo & doctrina, 1. ad Timoth. v. 17. ut virorum Ecclesiasticorum causas dirimant, ibidem versu 19. At vide probationum nostrarum priorem seriem. Postremo quod Paulus mittens Ephesum ad se vocarit *maiores natu*, & istud Arianos revincit; siquidem S. Irenæus lib. 3. cap. 14. n. 2. interpretans quæ leguntur Act. xx. 17. de Paulo inquit: *In Mileto enim convocatis Episcopis & presbyteris, qui erant ab Epheso, & a reliquis proximis civitatibus, &c.* quo in loco Episcopos distingui a presbyteris, & non tantum Ephesinum, verum etiam proximiorum urbium præfules Miletum profectos, ac proinde Puritanos verba scripturæ detorquentes inaniter cavillari, ex Irenæo perspicue colligitur, prout recte sapienterque adnotavit pag. 201. aditionis suæ doctissimus Massuetus.

Puritani rursus objiciunt: Clemens Romanos Epist. ad Corinth. n. 42. scribit Apostolos per regiones verbum Dei annuntiantes constituisse

viros probatæ virtutis *ἐς ἐπισκόπους καὶ διακόνους πᾶν μέλλοντων πιστεῖν*, in Episcopos & diaconos eorum, qui credituri erant: de quo loco diximus cap. x. agentes de Chorepiscopis. Presbyteri ergo distincti ab Episcopis nulli erant. Hinc Papias in fragmentis, quæ supersunt apud Eusebium lib. 3. H. E. cap. 39. *presbyterum* appellat sanctum Marcum Episcopum Alexandrinum; & Zoticus quoque Præsul Comanensis, de quo in eadem de Chorepiscopis dissertatiuncula, in ipsamet Eusebiana Historia lib. v. cap. 16. Anonymo & perantiquo Auctore gesta Montanistarum narrante, *συμπρεσβύτερος*, *compresbyter* appellatur. Possunt hujus generis exempla proferri quamplurima.

Resp. ad 1. nihil adversus nos erui ex Clementis Epistola, quamquam possimus asserere interpolatam esse, ac pluribus saltem in locis dubiæ fidei. Quod enim diximus supra, oppositionem pariter elidit istam; sive reponamus vocabula *Episcopi*, & *presbyteri* fuisse aliquando communia: sive affirmemus Evangelicæ prædicationis initio constituendos fuisse Episcopos, qui Apostolis abeuntibus plebem regerent, eisque deputantos inservientes ministros; ab illis autem progressu temporis presbyteros ordinatos, tali numero, ac tali œconomia, qualem exigeret fidelem multiplicatio. Præterea Clemens in eadem Epistola discrimen Episcoporum a presbyteris evidentissime tradit. Numero quippe 1. mandat, ut reverentiam exhibeamus Ecclesiarum *presulibus*, quos appellat *τὰς ἡγούμενους*, & *honorem presbyteris καὶ τιμὴν πρεσβυτέραις*, idem repetit n. 21. *Προpositos nostros revereamur, & presbyteros nostros honoremus, τὰς προηγούμενους ἡμῶν ἀιδεσθῶμεν, τὰς πρεσβυτέρους ἡμῶν τιμήσομεν*. Num 40. dilucide summos sacerdotes, presbyteros, diaconos, & laicos fecerint, adducta veteris legis comparatione; ait enim: *Summo sacerdotio sua munera tributa sunt, & sacerdotibus locus proprius assignatus est, & Levitis sua ministeria incumbunt, & homo laicus præceptis laicus constringitur: πῶ γὰρ ἀρχιερεῖ ἰδίαι λειτουργίαι δέδωται εἶσι, καὶ τοῖς ἱερεῦσι ἰδίος ὁ τόπος προσέτακται, καὶ λευίταις ἰδίαι διακονίαι ἐπικεινται, καὶ ὁ λαϊκὸς ἀνδρῶπος τοῖς λαϊκοῖς προσηγμασιν δέδεσται*. Quod dixi videri epistolam illam ad Corinthios interpolatam, pluribus argumentis demonstrat Hen. Hammondus, præsertim ex permixtis in illa Epistola verbis *Ἰακ. ix. 17. & lxxvi. 21.* Sed vide adnotat. Cotelarii tom. 1. PP. Apostolic. pag. 170. Prioris responsione, innixa vario vocabulorum sensui, solvuntur objectiones duæ de Marco, & Zotico, nuncupatis *presbyteris*: tametsi Papiæ verba hæc sunt, *Καὶ τῶν ὁ πρεσβύτερος Ἰάκωβ. Μάρκος μὲν ἐρμηνεύτης πέτρῃ, &c.* Etiam hoc *presbyter* narrabat,

quod *Marchus* interpret *Petri*, &c. ubi *πρεσβύτερος* dicitur qui loquebatur de *Marco*, & non *Marcus* ipse: quod & constat ex *Versione Rufini*, atque ex *Valesiana* pag. 112. *Zoticus* etiam *Camanenſis* *Episcopus* lib. v. *H. Eusebii* cap. 16. pag. 182. non est ille, enim supra pag. 179. ejusdem edit. *Valeſii* vocatur *presbyter*. Iste namque *Otrenus* erat, non *Camanenſis*: atque *Otrum* in *Phrygia* salutari fuit, & *Comana* in *Armenia* secunda, fuisse insuper inter utrumque *Zoticum* differentiam ætatis, ut demonstrat cit. cap. 13. *Jo. Pearson*.

Tertio *Aeriani* opponunt *Homiliam* 1. *S. Joannis Chrysostomi* in *Ep. ad Philipp.* explicans eximius *Doctos* illa *Pauli* verba, *Cum Episcopis, & diaconibus*, inquit, *πρεσβύτερος οὗτος ἑκαλεσε, Presbyteros ita appellavit*. Similia *Theodoretus*, ac *Theophylactus*. Præterea *Hom.* xi. in 1. ad *Timoth.* querens *Chrysostomus* cur *Apostolis* nominatis *Episcopis*, omisso *presbyteratus* Ordine, ad *diaconos* transferit, *Quia scilicet*, inquit, *inter Episcopum & presbyterum interest fere nihil*. Rationem addit, *Quippe & presbyteris Ecclesie cura promissa est, & quæ de Episcopis dixit, etiam presbyteris congruunt*.

Resp. *Chrysostomus* hoc tantum velle, quod etiam *Episcopi* interdum *presbyterorum* nomine designentur, atque *presbyteris* quoque committitur animarum cura, & munus baptizandi, conficiendi ac ministrandi *Eucharistiam*, necnon a peccatis absolvendi, non tamen independentem ab *Episcoporum* jurisdictione, & auctoritate. Id evidens est tum ex aliis *Doctores* præstantissimi locis, in quibus apertissime tradit discrimen *presbyterorum* ab *Episcopis*, ut diximus in probationum nostrarum sectione tertia; tum ex his duobus, quæ obijciuntur a *Puritacis*. In primo etenim loco, querens cur *Paulus* scribens ad unam *Ecclesiam Philippis* fundatam, numero multitudinis *Episcopos* nominaverit, inquit *Chrysostomus*: *πὶ ταῦτο; μίας πόλεως πολλοὶ ἐπισκόποι ἦσαν; ἀλλὰ τὸς πρεσβυτέρους ὡς ἑκαλεσε. τότε γὰρ τὴν ἐκκλησίαν τοῖς ὀνόμασι καὶ δίακονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο*. Quod hoc? *Unius urbis multi erant Episcopi? Nequaquam. Sed presbyteros ita appellavit; tunc enim adhuc communicabant nominibus, & Episcopus diaconos dicebatur*. Atque in sanctus *Doctor* confirmat, ex quo *Paulus* ad *Timoth.* 2. cap. 14. 5. scripserit *διακονίαν σε πληροσώρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι, Ministerium tuum imple, quum tamen esset Episcopus*. *Timotheum* vero fuisse *Episcopum*, & non a *presbyteris*, sed ab *Episcopis* ordinatum demonstrat *Chrysostomus* ex *Epistola* 1. cap. 14. 14. Ex quibus omnibus infert, antiquitus ipsos etiam *presbyteros* vocatos *Episcopos*, & *diaconos Christi*: quomobrem

& hodie multi *Episcopi* ita scribunt, *Compresbytero & Condiacono*: *ἐν ἑφην, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὸ παλαιὸν ἐκαλεῖτο ἐπισκόποι, καὶ δίακονοι νῦν Κσις ὁδὲν καὶ νῦν πολλοὶ συμπρεσβυτέρῳ ἐπισκόποι γράφουσιν, καὶ συνδιακόνῳ*. Viden *Chrysostomum* admittere inter *Episcopos* *presbyterosque* solam vocabulorum communionem. Percipes inter plures *presbyteros* ejusdem urbis agnoscere unum duntaxat *Episcopum*? Animadvertis *Timotheum* distinguere a *presbyteris*? Cernis, ut *presbyteri*, ita *diaconi* appellatio iisdem viris a *Chrysostomo* aptari? Sunt ejusdem generis quæ leguntur in *Timoth.* hom. xi. ibi namque affirmans *Apostolorum* nominatis *Episcopis* ad *diaconos* orationem convertere, omisso interim *presbyteratus* ordine, fatetur ordinem *presbyterorum* ab ordine *Episcoporum* differre, idem confirmabant illa verba, *ὅτι ἐπὶ πολὺ πρὸ μέσον*, quæ melius vertas, *Quoniam haud multum interest*, quam, *Interest fere nihil*. Ulterius *Chrysostomus* tribuit ibidem *Episcopis* facultatem ordinandi, quam *presbyteris* denegat. Quod autem etiam *presbyteris* adscribat fidelium curam, & affirmet ad illos quoque pertinere saluberrima *Apostoli* monita, monogamiam, sobrietatem, hospitalitatem, ceterasque virtutes; hoc ultro fatemur, neque cum adversariis funem de hac re ducimus contentions. Postquam autem diximus de *Chrysostomo*, per pauca subijcimus *Theodoretis*, atque de *Theophylacto*: quorum ille in primam ad *Timotheum* 3. ait: *Eosdem olim vocabant presbyteros & Episcopos; eas autem, qui nunc vocantur Episcopi, Apostolos nominabant*. *Procedente autem tempore Apostolatus nomen reliquerunt iis, qui vere erant Apostoli; Episcopatus autem appellationem iis, qui olim appellabantur Apostoli, imposuerunt*. *Theophylactus* vero in *Epistola* ad *Philippenses* scribit etiam *presbyteros* dici *Episcopos*, quod etiam ipsi populum inspiciant, ut purgent, & illuminent, scilicet, exorcizent *Catechumenos*, & baptismum conferent: sed alia esse *Episcopi* officia, non enim *presbyteri* ordinant; cujus rei causa relictum *Titum* in magna insula *Cretæ*, ut officia *Episcopalia* exerceret, scribit in proœmio commentariorum *Apostolicæ* ad eundem *Titum*.

Opponunt 4. Si est inter *Episcopos* ac *presbyteros* discrimen aliquod, istud non nisi progressu temporis inductum fuit prudenti *Ecclesiæ* æconomia atque institutione. Igitur ab *Ecclesiæ* incunabulis *presbyteri* ab *Episcopis* neque ordine, neque auctoritate distabant. *Prob. ant.* expressissimis *Magni Hieronymi* testimoniis: qui *Epist.* 101. ad *Evangelium*, alias 85. ad *Evangelium*, redarguens *diaconum* se *presbyteris* æquantem ait: *Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdem esse presbyteros, quos Episcopos,*
quæ

quis patitur, mensuram & viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur? Hanc Episcoporum & presbyterorum æqualitatem S. Doctor confirmat scripturarum auctoritate, nimirum ex Epistola ad Philipp. 1. 1. ex Actibus Apost. xx. 28. ex Epist. ad Tit. 1. 5. & 1. ad Timoth. iv. 14. atque ex 1. Petri ult. 1. ac 3. Joannis 1. His locis productis, inquit unum presbyterorum ceteris si ille præpositum ad schismata ac dissidia vitanda: Quod autem postea unus electus est, qui ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum est: ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Profert subinde rationem, Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat? Idem Hieronymus comment. in Epistolam ad Titum cap. 1. plura scribit, quæ videntur Presbyterianorum errorem stabilire. Principio enim ait: Idem est ergo presbyter, qui Episcopus: & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in Populis. Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha, communi presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Subjicit immediate: Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Id postea confirmat iisdem scripturis, de quibus supra, præsertim ex Epist. ad Philipp. 1. ubi ejusdem urbis presbyteri vocantur Episcopi; & ex Act. xx. ubi Episcopi pariter dicuntur presbyteri omnes Ephesi. Repetit & quæ habentur in 1. Petri v. 1. ubi Princeps Apostolorum se presbyterum nominat. Addit, in Epistola etiam ad Hebræos xiii. 17. æqualiter inter plures dividi Ecclesiæ curam, ac demum concludit: Hæc propterea, ut ostenderemus apud Veteres eosdem fuisse presbyteros, quos & Episcopos: paulatim vero, ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate, Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere.

Resp. quædam permittendo, quibus adnotatis tum hæc, tum alia quælibet objecta nullo negotio solvuntur. Primum est, argumenta a nobis pro Catholico dogmate in varias classes distributa demonstrare Episcopos non institutione tantum Ecclesiastica, verum etiam divino jure superiores esse presbyteris, Enimvero Hierarchiam, cujus illi principem tenent locum, divina ordinatione institutam definiunt Concilia,

docent Patres, & ratio ipsa demonstrat; propterea quod inverisimile sit, arbitrato suo, non juxta Magistri præcepta, Apostolos Ecclesias condidisse, ac formasse. Ulterius Episcopos esse successores eorundem Apostolorum, & hoc esse in Ecclesia Christi, quod in lege veteri fuerat Aaron; atque Apostolos a Domino prælectos, singulari potestate donatos, & in universum terrarum orbem missos ad annuntiandum Christi nomen, & fideles gignendo, Evangelicam tradit Historia, confirmantque traditiones majorum: summi denique sacerdotis Aaron inaugurationem, Pontificalia munera, auctoritatemque supra Levitas antiqui Testamenti libri commonstrant. Episcopos insuper ab Ecclesiæ primitiva origine præpositos fuisse fidelium regimini, constituisse presbyteros, minoresque sacerdotes, at adversus Arianos ait Epiphanius, generasse, semper demum horum ordines fuisse distinctos, ideoque distinctionem hanc a posterioribus institutis repetendam non esse, evincit universa hæc dissertatio. Qui ergo Episcoporum *προσώρεϊαν*, præfecturam, adstruimus, hanc divino jure constitutam ac stabilitam fuisse defendimus.

Prænotandum deinde, hunc esse optimum rectissimumque ordinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ instituendæ, principio leges ferre, & populum trahere ad religionem; tum hujus mysteria ritusque ordinare: postea eos seligere, qui liturgiæ dent operam, inter istos denique gradus, ministeria ordinesque disponere. Ut enim illam omnittam comparisonem, quæ peti potest ex cujuslibet reipublicæ constitutione, ab unitione populi ad Magistratuum distributiones, hinc vero ad Optimatum præfecturas progrediente, instituturus Deus Ecclesiam Judaicam, propositisque per Moysen præceptis, prælegit ad officia altaris & tabernaculi tribum Levi: in ea postmodum partitus est ministrantium officia; deinceps Aaron consecravit, ceterisque præfecit. Atque ne vetustissima & aliena vestigemus, Christus haud absimili ratione se gerens primo munus prædicationis ingressus est; paullo post duodecim adscivit Apostolos; addidit subinde septuaginta discipulos, ac postea uni contulit Ecclesiæ primatum, & duodecim illos misit in universum mundum cum amplissima potestate, iisdem vestigiis post Magistri discessum insistentes Apostoli auspiciati sunt Ecclesiæ ædificium a prædicatione Evangelii; ex credentibus postea nonnullos probatæ virtutis cooperarios & comilitones suos elegerunt, iis commiserunt curam laicorum, atque prout res postulabat, unum alteri præfecerunt. Quemadmodum ergo ex Levitis sacerdotes, ex sacerdotibus Pontifices facti sunt, & postmodum ex credentibus discipuli, ex discipulis autem Apostoli; ita ordinem

progressione ex administris presbyteri, ex presbyteris Episcopi sunt constituti.

Illud præterea notandum est, male inferri presbyteros inter ac Episcopos ordinis æqualitatem ex quo ab initio ad causas dissensionum tollendas, & facilius animos credentium devinciendos, consilio & conventu plurium gravissimæ res agerentur, aut ex quo Ecclesiæ cura presbyteris fuerit commissa. Illud enim æconomix causa, non defectu auctoritatis efficiebatur; siquidem approbante multitudine Act. 1. Mathias forte ad Apostolatam auctus est, septemque diaconi Act. 6. sunt electi: quum tamen exorta de legalibus controversia Act. xv. finita fuerit Apostolorum, seniorumque concilio, populari turba seclusa. Hæc enim est ad consultationes inepta, atque ut est in prologo.

Scinditur incertum studia in contraria

vulgus.
In fidelium autem cura & regimine presbyteri semper Episcopis fuerunt subiecti. Numquam presbyteris licitum fuit baptizare absque Episcopi auctoritate, ut inquit Tertullianus, immo & Hieronymus adversus Luciferianos, ubi ait; *Sine Episcopi iussione neque presbyter, neque diaconus jus habet baptizandi*: Vide Tom. 111. pag. 279. Etiam Eucharistiam conficere vetitum presbyteris, si Episcopus id prohibeat. In Epistola S. Ignatii ad Smyrnenes num. 8. legitur: *Sine Episcopo nemo quidquam faciat eorum que ad Ecclesiam pertinent*. Rata Eucharistia habeatur illa, que sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Et post pauca: *Non licet sine Episcopo baptizare, neque agapem celebrare*. Adis PP. Apost. tom 2. pag. 37. & canonem lv. 1. Laodicenum.

Hieronymus itaque scribens ad Evangelum, & edens commentaria in Epistolam ad Titum, atque reprehendens priori in loco insolentiam diaconorum, edocens in altero Episcopos humilitatem, presbyteros magnopere commendat, utpote qui eisdem vocabulis, ac Episcopi, in Actibus, & in Epistolis Apostolicis designentur; & quando nondum multiplicatis fidelibus, nulum schismatis periculum aderat, ipsi quoque gubernarint Ecclesiam, non pari tamen auctoritate, sed consilio. Hæc responsio iisdem locis, quæ obijciuntur, fulgitur & confirmatur. In primis enim verbis ex Epistola 101. depromptis S. Hieronymus presbyteros adæquat Episcopis in conficienda duntaxat Eucharistia: istud vero præstat ad retundendam arrogantiam Falcidii diaconi, prout dixi præcedendi cap. 6. In proferendis deinde Scripturarum testimoniis, ubi agit de Act. cap. xx. negat in una Ecclesia plures Episcopos fuisse, ac transiens ad Epistolam ad Titum, animadvertit & ipse hunc in Cretæ insula fuisse relictum, ut presbyteros con-

sistueret. Igitur inter illos, qui communione vocabulorum nunc presbyteri, nunc Episcopi dicebantur, unum peculiarem agnoscit in insula Cretentium alterum, qui non tantum Eucharistiam conficere, verum etiam eos, qui conficiunt, constituere poterant, & ordinare. Prosequitur Hieronymus, & unius Episcopi demonstrat institutionem perantiquam, & ordinem excellentiorem exemplo Ecclesiæ Alexandrinæ, subicitque: *Nam & Alexandria a Marco Evangelista usque ad Heraclam, & Dionysium Episcopos, presbyterum semper unum ex se electum in exceliori gradu collocatum Episcopum nominabant: quomodo si Exercitus Imperatorem faciat, aut diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & Archidiaconorum vocent*. Hic vero nonne Episcopo suffragiis presbyterorum electo tribuit gradum sublimiorem, & in gubernanda Ecclesia jus primum, prout habet inter milites Imperator, atque inter ministros Archidiaconus? Habet ergo Episcopus, auctore Hieronymo, honoris prærogativam, & amplitudinem jurisdictionis. Vide & potestatem Ordinis: num addit immediate, *Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod presbyter non faciat?* Quod accipias de officiis Ecclesiasticis baptizandi, & conficiendi Eucharistiam; nam quid ex hoc loco inferri possit circa potestatem confirmandi, dictum est supra. Ad hæc S. Doctor scribit Episcopos omnes, sive Romanæ, sive Eucubii, sive Constantinopoli, sive Rhegi, sive Alexandriæ, sive Tanais, sive ubicunque fuerint ejusdem esse meriti & sacerdotii, (sacerdotii, inquit, non jurisdictionis) quia omnes Apostolorum successores sunt. Quare sicut Apostoli, ita Episcopi præsent presbyteris. Claudat epistolam statuendo inter Episcopos, presbyteros, & diaconos discrimen illud, quod olim inter Aaron, filios ejus, & Levitas intercedebat. Verba autem, quæ Hieronymianam epistolam absolvunt, itemque dirimunt, in tertia probationum parte supra produximus. Eadem prorsus in Epistolam ad Titum reperit Doctor maximus. Quærit cujus meriti ac probitatis esse debeant in presbyteros ab Episcopo cooptandi: id vero idem est, atque potestatem ordinis uni Episcopo tribuere. Adjicit monita ad Episcopos pertinentia, quæ comprehenduntur ad Titum 1. 7. & seqq. communia esse presbyteris, qui pariter Episcopi aliquando vocantur: at de exhortationum, nominumque communione assentimur Arianis. Pergit demonstrare presbyteros dici Episcopos ex Ep. ad Philipp. in cujus cap. 1. Episcopi numero multitudinis exprimuntur, ideoque Episcoporum nomine veniunt eo loci etiam presbyteri, quoniam ait, *Philippi una est urbs Macedonia, & certe in una civitate plu-*

res, ut nuncupantur, Episcopi esse non poterant. Si plures esse non poterant; erat ergo unus tantummodo, penes quem summa curæ & regiminis residebat. Adjicit, ab initio Ecclesiam gubernatam fuisse *communi presbyterorum consilio*: deinde ad unum Episcopum *delatam sollicitudinem*: hac demum in re *magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate*, Episcopos majores esse presbyteris, hæc nimirum, quoniam Apostoli ab initio etiam *seniores* in partem sollicitudinis Ecclesiæ admittebant, quum tamen ipsi pleniorē haberent auctoritatem; postea vero crescente fidelium numero satis duxerunt ad schismata removenda ceteris unum præficere, ut plura is statueret ac præciperet, presbyteris inconsultis. Illam quippe in gubernanda Ecclesia consilium communionem, quam Hieronymus ait initio servatam esse, & quam nunc quoque in rebus arduis ac difficillimis suadet Præsulibus omnibus, explicat Doctor præstantissimus verbis proximis, & illa, quæ in objectione postrema sunt, consequentibus, *Imitantes Moysen, qui cum haberet in potestate solus præcesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret*. Hæc prolixius versavi, ut retunderetur procacitas adversariorum, qui adeo pugnaciter contendunt hæresim suam esse germanam Hieronymi sententiam, ut David Blondellus librum de hoc argumento conscriptum, inscribendum putaverit, *Apologiam pro sententia Hieronymi*; atque ut castigaretur cujusdam scolastici balbuties, qui Doctorem maximum in hæresim Aerii prolapsus fuisse audacter asseruit, cujus scolastici judicium *falsissimum & homine Catholico indignum* jure appellat lib. 2. de Hierarchia Eccl. cap. viii. Dionysius Petavius. Castigatus quidam alii a schola reposuerunt, Hieronimum existimasse, quod discrimen Episcopi a presbyteris non divino, sed Ecclesiastico jure inductum fuerit; quæ res nondum ætate sua erat Ecclesiæ judicio determinata, ut in iv. dist. 24. respondent Durandus, & Dominicus Soto, necnon disput. 140. Gabriel Vasquez. His quoque melius in eandem distinct. 26. Guilelmus Estius, respondens sensisse Hieronymum, quod Episcopus *potestatem jurisdictionis* supra presbyteros habeat constitutione humana, *potestatem vero ordinis* ex jure divino; quandoquidem in Epistola ad Evangelum *Ordinationem* nominatim excipit. Verum & potestas jurisdictionis habetur in regimine, quod plurium consultatione, & cura peragitur; dummodo fiant omnia unius commissione, jussu, & arbitrio: quod factum, quando presbyteri mittebantur in communem Ecclesiarum sollicitudinem, fatetur Hieronymus adducto Moysis exemplo. Mitto responsionem eorum, qui cum Cellotio

in iv. de Hierarchia tenent Hieronymi scripta fraudibus hæreticorum fuisse corrupta: istud enim nulla sive editorum, sive Mss. codicum collatione potest evinci; nec præsidio labilis & desultoriæ conjectationis eget integerrima doctrina Hieronymi,

Ad quem pro dubiis magni scripsere profundis.

Doctores: quorum e numero se saepe remisit

Aurelius toto jam clarus doctor in orbe; prout ait vetus Anonymus in Carmine de Hieronymi laudibus, præfixo editioni Francofurti.

Præterea opponunt: Presbyteri Eucharistiam conficiunt, & baptizant, atque, ut diximus de Chorepiscopis, *Ordines* etiam conferunt. Sacris præterea Conciliis interfuerunt. Unus ergo, ut Aerius agebat, Episcoporum & presbyterorum honor, & una dignitas: *μία οὐκὴν, καὶ ἐν ἀξίῳ.* Patres etiam docent, *sacerdotium* esse dignitatem omnium præstantissimam, quam presbyteris nemo poterit denegare; ideoque nil est, in quo ipsis Antistites antecellant. Prælaudatus Hieronymus, Augustinus, Isidorus, & alii docent presbyterum, & Episcopum in hoc differre, quod primum *etatis*, alterum *officii* nomen est. Idem Augustinus epist. 19. nunc. 82. etsi Episcopus, non audet tamen se præferre Hieronymo. Sunt demum aliqui asserentes, Episcopos creari a presbyteris; quidam alii affirmantes idem evenire quando presbyter in Episcopum eligitur, ac quando Episcopus in summum Pontificem renuntiatur.

Resp. hæc, aliaque id genus uno verbo ex dictis expungi. Itaque presbyteri conficiunt Eucharistiam & baptizant; sed presbyteros alios *non generant*, ut repetamus verba Epiphani. Baptizant etiam, & quædam alia sacramenta perficiunt, jussione tamen & nutu Episcopi, qui potest illos degradare ac suspendere, ac facere, ut ea, quæ a jurisdictione pendent, sint irrita. Chorepiscopi, qui sacros *ordines* contulerunt, fuerunt veri Episcopi, ut diximus præcedenti capite. Nil præterea facit adversus hanc assertionem, si dicamus presbyteros potuisse conferre *Ordines* extraordinaria auctoritate: Episcopos autem hoc sibi vindicare potestate ordinaria; quemadmodum de conficiendo sacramento Confirmationis affirmavimus lib. xxxi. cap. 7. Interfuerunt quidem Conciliis presbyteri plurimi, ut fidem adstruerent, testimonia exhiberent, disputationes inirent; at non tulerunt suffragia, neque subscripserunt Synodorum decretis, nisi forte Episcoporum vicem gererent: ac essent, ut ajunt Græci, *Τοποτηρηταί*. *Sacerdotium* sententia nostra in duos *ordines* dividitur; & qui ad unum illud coarctant, admittunt tamen in Episcopatu sacerdotalis cha-

characteris ampliationem. Patres optime Epi. scopi presbyteri etymologiam explicaverunt; liquidem hæc dictio seniore illa superinspectorum significat: quod autem est superintendere, & superinspicere, ejus, qui proficitur, proprium est. Hoc munere Augustinus fatetur se majorem esse Hieronymo, qui aiebat nulla se Catholico Episcopo procaciter respondere, & minorem se dicit aliis nominibus, ætate, eruditione, sapientia, prout decebat magnum illud humilitatis exemplar. Nec alio sensu Episcopi a cœtu presbyterorum creantur, nisi quatenus alicubi eliguntur ipsorum presbyterorum suffragiis, vi consuetudinis, aut Sedis Apostolicæ privilegio: sed habent præter electionem ipsam, consecrationem & amplitudinem characteris, collatam sibi per impositionem manuum aliorum Episcoporum: non enim presbyteri, ut inquit Chrysostomus, Episcopum ordinant. Hæc ordinatio commonstrat quid progressio Episcopi ad summum Pontificatum differt ab inauguratione presbyteri in Episcopum; in utroque enim ampliatur jurisdictionis potestas, sed in Episcopum electo confertur quoque sacramentali consecratione amplior Ordinis auctoritas, ita, ut Pontifex Maximus ad supremam jurisdictionem, Episcopus adscendat ad apicem sacerdotii, ac sint ambo pares Ordinis caractere, longe autem diffiti regiminis potestate. Atque hæc de Ordine Episcopatus, qui omnis Hierarchice virtutis plenissime est particeps, ut inquit cap. v. de Eccl. Hierarch. aut germanus, aut suppositus Dionysius, πάσης μὲν ἱεραρχικῆς δυνάμεως δυνάμει ὁλοκλήρως μετέχωντος.

C A P U T XII.

De sacramenti Ordinis materia, & forma.

PER singulos Ordines discurrens dixi quo signo sensibili conferantur, quod perinde est, ac illorum designare materiam. De hac modo sermonem instituendo diversas Doctorum opiniones recitabo, præcipua earum momenta producam, & demum quid mihi videatur verosimilius, quomodo etiam ad concordiam oppositæ sententiæ revocari possint, conabor ostendere. Itaque Eugenius IV. in Instruct. Armeneorum de sacrarum Ordinationum materia & forma ad hunc modum loquitur: Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: & similiter de aliis per rerum ad

ministra sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: & sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. At traditione instrumentorum in Ordinibus Hierarchicis non utuntur Orientalium Ecclesiæ, & præsertim Græcorum. In Ordinatione quippe presbyteri, quamvis hanc perficiant post allata τὰ ἅγια, δῶρα, sancta dona, symbola scilicet consecranda, & supra sacram mensam reposita, hæc tamen ordinandis non porriguntur, ac sacra ceremonia per solam impositionem manuum peragitur. Orarii autem, sive stolæ in anteriorem partem deductio, atque penulæ, quam πενώλιον vocant, indumentum materia censerinequit, nec vestes materia, prout modo accipitur, apud nos reputantur; apud Grecos autem absque ulla verborum forma traduntur. Diaconatum pariter Græci conferunt sola χειροτονία; impositio namque Orarii, & porrectio Flabelli, quod appellant τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, utpote quæ sit muta ceremonia, materia sacramentalis ineptissime diceretur. Idem de hypodiaconatu, in quo apud eosdem Græcos nulla instrumenta exhibentur, erit proculdubio affirmandum.

Ob rituum istorum discrepantiam magnum inter scolasticos diffidium subortum est, nunquam forte componendum, nisi probetur concordie ratio paullo post a nobis tradenda. Itaque nonnulli Ordinationum materiam in sola porrectione instrumentorum constituunt. Præter Capreolum, Dominicum Soto, Vasquesium, aliosque tenent hanc sententiam noster Gircken Tract. vi. q. 2. dub. 2. Videtur idem sentire S. Thomas q. 34. Suppl. art. 5. ubi ait de essentia hujus sacramenti esse porrectionem materie; immo Instructio ab Eugenio IV. pro Armenis edita, exscripta est ex Opusculo v. ejusdem S. Thomæ ad Archiepiscopum Panormitanum: ideoque stant pro eadem sententia fere omnes Thomistæ, quorum plerique putant impositionem manuum permittere quidem ad sacramenti integritatem, non vero ad substantiam; prout legi potest in Clypeo Gonetii disput. 2. art. 3. Alii e contra Ordinum Hierarchicorum statuunt duplicem materiam partialem, instrumentorum scilicet porrectionem, & in diaconatu & presbyteratu impositionem quoque manuum; hanc enim in subdiaconatu Latinorum Ecclesiæ non adhibent, idque ex perve-tusta consuetudine, ut apparet ex canone quinto Concilii iv. Carthaginensis. Stant autem pro hac sententia Petrus Soto, Martinus Letesma, & Cardinalis Hosius, laudati a Bellarm. de Sacram. Ordinis cap. 9. & quantum ad presbyteratum spectat etiam Vasquez; Estius quoque in

in dist. 24. n. item 24. Sylvius in q. 37. Supplem. art. 2. necnon omnes illi, qui ex impositione manuum, & porrectione instrumentorum unam materiam constituunt. Complures demum Diaconatus & Presbyteratus materiam locant in sola manuum impositione, quam Rituales omnes, Græci, Latinique prescribunt; instrumenta vero materiam esse existimant accidentariam, aut integram: quod tamen de aliis *Ordinibus* dici nequit, propterea quod Latini tam *minores*, quam subdiaconatum absque impositione manuum conferetur; instrumentis autem utuntur; quamquam ritum hunc in Occidente non fuisse perpetuum scribit undecima tertiæ partis Exercitatione Joannes Morinus. Præter eruditum hunc auctorem adhæserunt eidem sententiæ ex antiquioribus scholasticis S. Bonaventura, & Durandus, eamque adoptarunt Martenius, Goarrius, Menardus, uterque Habertus, Isacius scilicet, & Aloysius, Juenin, Tournely, Wittasse, Le-Droint, & juniores alii quamplurimi, adeo, ut ætate hac nostra communior, atque plausibilior evaserit.

At quænam momenta in tam varias opiniones viros doctissimos distraxerunt? Sententia prior, quæ materiam ordinis essentialem statuit in sacrorum instrumentorum porrectione, nititur præsertim auctoritate Florentini Concilii in Armeniorum Instructione, de qua paullo supra, Ibi enim nulla alia designatur sacramenti hujus materia; & quemadmodum de aliis sacramentis pertractans non aliam materiam assignat ea Synodus, præter essentialem; ita dicendum est materiam hujusmodi commonstrare, ubi agit de sacris Ordinationibus. Neque enim argumenti vim elevant, qui ajunt Instructionem illam fuisse editam soluta jam Synodo: nam & id falsum esse, & non infringi decreti, sive Instructionis ejusdem auctoritatem, quamvis responsio hæc vera foret, demonstravi in Appendice quarti capitis libro secundo ac tricesimo. Præterea cap. Presbyter, de sacram. non iterandis, Grægor. IX. hæc Archiepiscopo Lundunensi rescripsit: *Presbyter & diaconus cum ordinantur manus impositionem tactu corporali, ritu ab Apostolis introducto, recipiant; quod si omisum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos caute supplendum, quod per errorem fuerit prætermisum.* At quando substantialis materia non adhibetur, integrum sacramentum est repetendum, non supplenda duntaxat materia accidentalis; quum præcedens ritus fuerit, partibusque caruerit intrinsicis. Est igitur manuum impositio in presbyteri, & diaconi Ordinationibus accidentaria materia. Confirmari potest hoc argumentum cap. Cum venisset, de sacra Unct. ubi Innocentius III. jussit per Episcopum Alberti Theol. Tom. VIII.

banensem, duobus aliis Episcopis assistentibus, deliniri sacro Chrismate Episcopum Brandicuberensem, quia in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, ritibus aliis, quibus ordinatio peracta fuerat, non repetitis, Unctio quippe Chrismatis, prout omnes consentiunt, non pertinet ad Ordinationis substantiam. Rursus juxta Pontificale Romanum tres in ordinatione presbyteri fiunt manuum impositiones: prior quum Episcopus ponit utramque manuum super caput ordinandi, nihil dicens, quod & faciunt post illum omnes sacerdotes qui adsunt: altera, quæ & Pontifex, & sacerdotes simul dexteris super ordinandos tenent extensas, Pontifex autem dicit orationem illam, *Oremus, fratres charissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos ad presbyterii munus elegit, &c.* tertia, quando in fine Missæ impositis super ordinatum ambabus manibus inquit Episcopus, *Accipe spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* Prima manuum impositio, omnibus consentientibus, non potest esse substantialis materia, utpote quæ nullam verborum formulam habet adjunctam, & aperte constat puram putam esse ceremoniam; quam nec priscis sæculis obtinuisse, nec modo in usu esse apud Græcos norunt qui Pontificales libros legerunt. Sed nec ultima impositio manuum materia est substantialis, quum presbyteri ante oblationem & consecrationem Eucharistiæ sint ordinati; nisi forte velimus cum viris doctis admittere apud Latinos duas partiales in presbyteris ordinationes. Oportet igitur, ut secunda impositio manuum apud Latinos materia presbyteratus sit, si in impositione manuum statui debet ratio materiæ: atque id revera affirmant, ac probare nituntur auctores tertiæ sententiæ. Verumtamen oratio, quæ hanc impositionem manuum comitatur, non videtur habere apud Latinos rationem formæ; cum sit nuda divini auxilii pro ordinatione proxima deprecatio: quod facile tum ex ejusdem orationis lectione dignoscitur potest; tum ex subsequentibus rubricis, quæ usquedum instrumenta tradantur, vocant adstantes ordinandos, & consecrandos: immo & consecrandi dicuntur in altera oratione Episcopi, *Exaudi nos, &c.* porrectis autem instrumentis, & pronuntiata ea forma, *Accipe potestatem &c.* ubique Ordinati appellantur. Hymnus quoque, *Veni creator Spiritus*, paullo ante consecrationem, & porrectionem instrumentorum incipitur a Pontifice, & a schola canitur dum sacra hæc actio peragitur; quod nempe spiritalis gratia tunc infundatur. Insuper, ut dixi cap. 4. juxta idem Pontificale Romanum character imprimatur in traditione instrumentorum. Demum illa est sacrorum Ordinum substantialis materia, quæ est sensibile signum,

quo traditur ordinato potestas spiritualis. Atqui signum illud est sacrorum instrumentorum porrectio, cui & additur forma verborum, *Accipe potestatem, &c.* Instrumentorum ergo traditio est sacrarum Ordinationum *essentialis materia*.

Sententia vero, quæ statuit diaconatus, & presbyteratus *materiam essentialem* in sola impositione manuum, his innititur argumentis. Principio in omnibus Occidentis, & Orientis Ecclesiis manus impositio adhibetur, in diaconi saltem, & in presbyteri ordinatione, sacris autem instrumentis non omnes utuntur; & nihilominus ordinatio hujusmodi valida Latinis existimatur. Deinde diaconos ac presbyteros ordinari impositione manuum, nulla facta instrumentorum mentione, docet Concilium Cathaginense quartum canone 3. & 4. Idem de diaconis tradit Ancyranum canone 9. Etiam Nicæna Synodus canone 19. diaconissas laicis adnumerat, *quod nullam receperint manuum impositionem*. Tridentina quoque Synodus sess. xiv. de Extrema Unctione cap. 3. docet ejusdem sacramenti ministrum esse aut Episcopum, aut sacerdotes, ab ipso rite ordinatos, *per impositionem manuum presbyterii*. Ex his verbis depromptis ex prima ad Timotheum cap. 4. eruitur momentum aliud; siquidem manus impositio est gratiæ, & characteris signum efficiens: atque id tenemur firmissime asserere quicumque dicimus adversus hæreticos demonstrari ex Paulinis Epistolis sacramentum sacre Ordinationis. Itidem Patres omnes impositioni manuum adtribuunt gratiæ efficientiam, ut diximus primo capite. Quis autem veterum aut calicis, aut patenæ, aut libri Evangeliorum, aut alterius materiæ traditioni hanc vim, & efficacitatem adscripsit? Patronis denique hujus sententiæ videtur posse absque magno negotio diluere argumentationes oppositas, si dicant Eugenium IV. Armenios docuisse id, in quo a Romana Ecclesia diffidebant, non recta, sed supposita impositione manuum, de qua Ecclesiæ conveniunt, illique addita materia integrante, quam Armenii non adhibebant, ut eam Latinis eisdem ritus servarent. Ad Gregorii IX. rescriptum possunt respondere, in casu ibidem expresso non esse quidem iterandam porrectionem instrumentorum, sed esse tamen suppleendam impositionem manuum cum oratione, quoniam absque hoc ritu ordinatio nulla foret. Ac facilius ii respondebunt, qui duplicem statuunt in sacra Ordinatione materiam; dicent nempe, quando in sacramentis duæ partiales materiæ, ac duæ formæ adhibentur, si una separetur ab alia, unam potestatem conferri, ejusque signaculum imprimi; ideoque non totum esse iterandum, sed illud duntaxat, quod intacte fuit prætermisum, alteram scilicet mate-

riam cum propria forma partiali. Atque ita interpretantur capp. *Presbyter, & Cum venisset*, præstantissimi Jureconsulti apud Emmanuelem Gonzalez tom. 1. Decretal. pag. 489. Reliqua ita expediunt: In Pontificali Romano, inquit, usurpatur nomen *Ordinandorum*, quando nondum ritus Ordinationis completus est: ea autem verba, *Accipe potestatem, &c.* sunt iam collatæ potestatis explicativa, quemadmodum ea, quæ pronuntiantur in sacra Unctione, *Ut quæcunque benedixerint, benedicantur, &c.* non dant, sed explicant potestatem benedicendi jam per impositionem manuum collatam. Postremademum sententia utriusque momenta complectitur. Ait enim *essentialem* sacre ordinationis *materiam* esse traditionem instrumentorum, quoniam per hanc presbytero confertur potestas offerendi sacrificium accedente ea formula, *Accipe potestatem, &c.* & *materiam* item *essentialem* esse impositionem manuum, (postremam, non secundam, aut primam) per quam traditur facultas solvendi, & retinendi peccata, forma illa prolata; *Accipe Spiritum sanctum &c.* prout diximus supra cap. 8. prop. 3.

Quid modo in tanta opinionum diversitate verisimilius existimamus? In minoribus Ordinibus nullam aliam apud Latinos *materiam* adinvenimus præter porrectionem instrumentorum: quæ commemoravimus de iisdem Ordinibus pertractantes præcedenti cap. iv. Huic autem materiæ arbitramur æquipollere manuum impositionem, qua Orientales ordinant Lectorem & Hypodiaconum. Manus etenim est, quæ instrumenta præbet, & tractat, unde S. Bonaventura in iv. dist. 24. p. 2. art. 1. q. 1. scribit, quod in primitiva Ecclesia plures Ordines *implicite* dabantur in *impositione manuum*, quoniam manus est *organum organorum*. Quam Seraphici Doctoris sententiam esse reliquis aptiorem ad Græcos, Latinosque conciliandos vidit lib. vii. Concordiæ pag. 436. doctissimus Petrus Arcudius. Puto maximum sententiæ præsidium accedere ex Constitutione BENEDICTI XIV. de Ritibus Græcorum, non semel a me laudata, in qua definitur *per subdiaconatum Græco ritu collatum* censeri etiam receptos Ordines Acolythatus, & Ostiariatus, quum tamen Græci in subdiaconatu sacra vasa non porrigant ordinando. Recole quæ scripsimus capite 2. Deinde arbitror Latinam Ecclesiam impositionem manuum, quæ omni proculdubio est *substantialis materia* in Ordinationibus Hierarchicis, id est, diaconatus, presbyteratus, & Episcopatus, ampliasse ad ceremonias alias, puta in diaconatu ad traditionem libri Evangeliorum, in presbyteratu ad unctionem, & porrectionem calicis, & patenæ cum symbolis consecrandis; eademque ratione *formam*, quæ apud Græcos consistit

in sola Oratione, quæ impositionem manus comitatur, apud Latinos fuisse divisam, addeoque, ut quando Pontifex instrumenta porrigendo ait, *Accipe potestatem, &c.* tunc revera sacramentum perficiatur, & imprimatur character. Ita facile omnia conciliantur. Dico enim *materiam* Ordinum, quos appello Hierarchicos, esse revera manuum impositionem, ut præmonui libro xxx. cap. 10. & lib. xxxi. cap. 4. & si hanc materiam solam cum sufficienti forma præscripsissent Conditores Latinæ Ecclesiæ, non minus valida foret hujus Ordinatio, quam sit valida Ordinatio Græcorum. Dico rursus verissima esse quæ de materia & forma hujus sacramenti traduntur in decreto Eugenii; quoniam porrectio instrumentorum non excludit impositionem manuum, sed est quædam ejusdem materiæ ampliatio; & ea verba, *Accipe potestatem, &c.* non excludunt præmissam Orationem Pontificis, sed eam quodammodo extendunt: Eugenius autem hanc potius materiam, & hanc formam commemoravit, propterea quod in hoc sacri ritus complemento, quod traditione instrumentorum & concomitantibus verbis perficitur, ab Orientalibus autem complexe, & coacervatim peragitur, accendit sacramento perfectio ultima, atque, ut ait Pontificale Romanum, *character imprimitur*. Dico tandem Ecclesiæ Latinorum nullatenus permutasse *materiam* sacramentorum Ordinationum, sed quæ erant coagmentata & complexa, magis explicavisse. Planissima autem hæc mihi videntur, & Scyllam & Charibdim vitare, & quod caput est, Occidentalis, & Orientalis Ecclesiæ Ordinationes, ritusque facili negotio conciliare ac defendere: qui tamen probabiliorem putat unam, vel alteram ex sententiis oppositis, habet ille ex hoc ipso dialogismo munimenta, quæ eligat, firmiora. Expedita itidem foret illorum opinio, qui censent Christum Dominum reliquisse arbitrio Ecclesiæ determinationem materiæ sacramentorum; sed præterquamquod a nobis refutatum id est lib. xxx. cap. 10. *impositionem manuum* non tantum usus Ecclesiæ, verum etiam Apostolica Traditio, & novi Testamenti auctoritas expresse commendat.

CAPUT XIII.

In quo agitur de legitimo sacrarum Ordinationum Ministro.

EXtra omnem controversiam positum est, ministros hujus sacramenti *ordinarios* esse Episcopos, prout declarat sess. 23. cap. 4. & canone 7. Tridentina Synodus: ac longe antea statuerunt Synodi aliæ, anno nempe 343. canone 5. prima Carthaginensis, an. 554. can. 7.

Arelatensis quinta, an. 563. cap. 8. Synodus Bracarensis, an. 590. canone 7. Nannetensis, aliæque permultæ. Et quidem deberi Episcopis jus ordinandi ceteros Ecclesiæ ministros probat citato cap. 4. Tridentinum Concilium ex quo illi in locum Apostolorum successerint, & positi fuerint, sicut Apostolus ait, a Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei: perspicuum enim est ad præpositos rectoresque supremos pertinere inferiorum ministrorum electionem atque inaugurationem, non in Ecclesiastico tantum, verum etiam in quolibet bene instituto regimine. Hinc ab Apostolis constitutos fuisse presbyteros, hujus rei causa Titum relictum Cretæ, monitumque Timotheum ne cito manus imponeret initiandis, apertissime tradunt Actus Apostolici, & Epistolæ Pauli. Idem ex doctrinis Patrum evincitur; nam Chrysostomus & Hieronymus docent in hoc Episcopos a presbyteris differre, quod isti *ordinationes* non faciant. Epiphanius etiam refellit Aerium, propterea quod unus presbyter ad alium creandum jus imponendi manuum non habet, atque Athanasius negat Ischyram accusatorem suum fuisse presbyterum, quoniam Colluthus, a quo Ischyra dicebatur ordinatus, nunquam ad Episcopatus characterem promotus fuerat. Hæc autem, quum superius producta sint, nunc satis est innuisse. Accedunt quæ scripsimus cap. 10. irritas fuisse *Ordinationes* factas a Chorepiscopis, qui non receperant Episcopalem consecrationem. Postremo ex nostro capite constat in Episcopatu potestatem conferri ampliorem, quam *ordinatione* sua nanciscantur presbyteri: ideoque sicut ad canonicas ordinationes requiritur potestas jurisdictionis, ita ad ratas validasque necessaria est, ordinario saltem jure, potestas Ordinis.

II.

Dixi *ordinario jure*; siquidem apertum est, collationem *minorum Ordinum* permitti Abbatibus, dummodo presbyteri sint, & ab Episcopo juxta morem Abbatum præficiendorum fuerint benedicti; prout canone 14. anno 787. declaravit Nicæna secunda, sive septima Synodus Œcumenica. Eundem canonem laudavit, iisdemque conditionibus confirmavit Innocentius III. in rescripto ad Rothomagensi Archiepiscopo, quod extat in primo Decretalium libro, tit. xiv. cap. *Cum contingat*. Alexander IV. eandem facultatem confirmavit Abbati sancti Bertini; Constitutione, quam in Glossario laudat Du Cange v. *Ostiaris*: & ne monumenta alia vestigentur, Tridentina Synodus sess. xxi. de Reform. cap. 10. privilegium illud Abbatum supponit, districte prohibens, ne in posterum Abbates ipsi, aut alii quomodolibet cuiquam,

qui non sit regularis sibi subditus, Tonsuram, vel minores Ordines conferant. Ipsamet facultas Chorepiscopis concessa fuit canone 12. Concilii Ancyran, can. 10. Antiocheni, eodemque canone 14. Synodi septimæ. Posse conferri *minores Ordines* a S. R. E. Cardinalibus non Episcopis manifestum ex illorum privilegiis, de quibus Jacobatius, Joannes Andreas, aliique apud Cohellium in *Notitia Cardinalatus* cap. xvi. privileg. 11. Ulterius arbitror posse Apostolicæ Sedis privilegio concedi quoque potestatem non Episcopo conferendi *Ordinem subdiaconatus*; tum quia eadem facultate juxta laudatum canonem Antiochenum pollebant Chorepiscopi; tum quia subdiaconatus inter *Ordines Hierarchicos* non computatur, etiam si ob continentiae legem, & ministerium parandi symbola, contrectandi vasa altaris, & ad illud accedendi, sit ordo sacer: tum demum, quia Gelasius Epistola 1. cap. 8. monet Episcopos, ut meminerint sibi nulla ratione concedi: *ut subdiaconum, vel acolythum ordinet, absque Romani Pontificis permissione*; & consequenter permissione ista accedente fas esset presbytero conferre subdiaconatum.

Videtur contrarium evinci, ex quo etiam minores Ordines, & subdiaconatus vera sint sacramenta, & *Ordines* proprie dicti; ideoque si sacramentum Ordinis conferri debet ab iis, qui potestatem acquirunt per characterem Episcopatus, neque subdiaconatus, neque minores Ordines conferri possunt a non Episcopo, quacunque etiam facultate supposita. Non urget hæc difficultas Doctores illos, qui negant istiusmodi Ordines minores & subdiaconatum, esse proprii nominis sacramenta. Alii, qui sacramenta esse fatentur, ultro concedunt talia non esse, dum conferuntur a non Episcopis; affirmantes ordinationes Abbatum esse quædam sacramentalia, quæ suppleant defectum illorum Ordinum, quorum officia, quum non exigant aliquam consecrationem, committuntur etiam non ordinatis. Quidam ajunt canones idcirco præscribere, ut Abbates sint ab Episcopo benedicti, ut hac benedictione auctoritatem quasi Episcopalem acquirant, atque ita ad conferendos minores Ordines sint idonei. Nos vero arbitramur non repugnare, quod aliquis per characterem Episcopalem constituatur hujus sacramenti *Ordinarius* minister; & per characterem presbyteratus habeat aptitudinem quamdam, per quam ordinare valeat, accedente Sedis Apostolicæ privilegio, ea ferme ratione, qua libro xxxii. cap. 5. & 7. diximus posse presbyterum ex Romani Pontificis delegatione chrisma conficere, & confirmare; quamquam *ordinario jure* id spectat ad potestatem Ordinis Episcopalis.

III.

Quid vero de Diaconatus, & Presbyteratus Ordinibus? Potest ne horum collatio a summo Pontifice committi presbyteris non Episcopis? Negat S. Thomas q. 38. Supplem. art. 1. ad 3. ea ductus ratione, *quod majores Ordines habeant immediatam relationem ad corpus Christi*; quæ ratio præsertim tenet de presbyteratu; prout bene animadvertit in eundem articulum Franciscus Sylvius. Habet hæc sancti Thomæ sententia patronos plurimos, & recte communio-rem dixere Vanroy cap. iv. q. 2. & Piette q. 14. eam quippe amplexi sunt omnes fere posterioris ætatis Theologi. Et quidem nullum sive e Scriptura sive ex Conciliis, sive ex Patribus, sive ex Ecclesiastica historia momentum proferri potest, quo demonstretur a simplici presbytero alios presbyteros fuisse ordinatos: exempla namque Chorepiscoporum ad rem non facere, constat ex dictis. Ipsa quoque divina & præstantissima sacerdotum potestas, ut in ultima cæna a Christo Domino, & in Ecclesiæ primordiis ab Apostolis collata fuit, ita quolibet peregrinantis Ecclesiæ tempore ab iis, qui tenent apicem sacerdotii, debet splendidissima origine propagari. His ergo de causis, quantum spectat ad ordinem presbyteratus, non asum ab hac doctrina recedere. Non est illa tamen adeo communis, ut facere possit Theologorum consensus argumentum prorsus invictum, quemadmodum ait Hallier. Etenim quod sacerdotes non Episcopus presbyteratum conferre valeat, tenuerunt Cardinalis Hostiensis, Innocentius IV. aliique celebres Canonistæ laudati a Morino Exercit. 4. cap. 3. necnon Guilelmus Antissiodorensis, Petrus Aureolos, Nicolaus de Orbellis, Ludovicus Meratius, aliique bene multi, eo loci ab eodem Morino recensitis.

I V.

Dixi autem, *Quantum spectat ad Ordinem presbyteratus*: nam quod attinet ad Diaconos, Innocentius VIII. anno 1489. v. idus Aprilis concessit Joanni Abbati Cistercii diocesis Cabilonensis, & Abbatibus quatuor monasteriorum, quæ post, & immediate per dictum monasterium fundata erant, ne Monachi dicti Ordinis pro suscipiendis subdiaconatus, & diaconatus Ordinibus, extra claustrum hinc inde discurrere cogantur, ut suorum monasteriorum prædictorum religiosi, quos ad id idoneos repererint, subdiaconatus, & diaconatus Ordines vite conferre valeant. Haud ignoto plura adversus hoc singulare privilegium proferri; sunt enim permulti, qui ajunt 1. supposititium illud esse, aut

saltem dubiæ auctoritatis: 2. a Navarro lib. v. Consilior. n. 13. appellari privilegium *exorbitans*: 3. hanc Bullam non inveniri in Bullario Romæ edito, nec in publicis monumentis, quibus referuntur Romanorum Pontificum Constitutiones: 4. nec nostra, nec patrum nostrorum memoria Cistercii facultatem hanc postulasse; inverisimile autem videri non petita Pontificem concessisse: 6. adversari Tridentino Consilio sess. 23. de Reformat. cap. 10. prohibenti, ne abbates subditis suis alios ordines conferant præter quatuor minores: 7. Bullam denique, si germana sit; explicandam esse cum Bensonio de Anno Jubil. lib. 2. cap. 23. quod Abbates Cistercienses valeant monachis suis dare litteras dimissorias, quibus ordinari possint a quolibet Episcopo, non habita provinciarum, & diœcesum ratione; ut exposuit Congregatio Concilii Tridentini an. 1592. & Clemens VIII. in Bulla Cisterciensibus data. Collegit hæc omnia Honoratus Tournely quæst. 1v. art. 2.

Hæc autem & pugnant invicem, & magis privilegium ipsum confirmant: pugnant utique, nam Innocentii VIII. Constitutionem nunc suppositam dicunt, nunc dubiam, nunc *exorbitantem*, nunc & veram & justam, sed accipiendam diverso sensu. Privilegium itaque illud non est fictitium; germanumque putant Major in 4. dist. 7. Navarrus citato in loco, Henriquez in Summa Addit. ad lib. 10. de Ordine, Isambertus disput. 6. Merarius disput. 8. Morinus Exercit. 4. cap. 3. nu. 2. noster Vanroy cap. 4. quæst. 1. Franciscus Henno q. 6. art. 3. Vasquez vero disp. 243. in 3. p. cap. 4. affirmat privilegium illud asservari in Collegio Complutensium, atque a se quoque fuisse perlectum. Nos Innocentii Bullam legimus non tantum apud Chrysostomum Henriquez Cisterciensem in Bullario ejusdem Ordinis to. 1. pag. 190. editionis Antuerpiensis, verum etiam in Collect. Emmanuelis Roderici Ordinis Minorum pag. 254. edit. Tournoni. Hæc autem objectio prima abunde refellitur. Ad alteram dicimus a Navarro privilegium illud dici *exorbitans*, quod communia Abbatum jura superexcedat. Ad 3. ostendimus, ubi privilegium, de quo agimus, inveniri possit, & legi. Ad proximam dicimus revera Abbates Cistercienses eodem privilegio hætenus uti, prout affirmat citato in loco Morinus: immo Generalis Cisterciensium anno 1662. ordinavit monachos suos diaconos, & subdiaconos Romæ, sciente & consentiente Alexandro VII. Pontifice Maximo, & anno 1663. fecit consimiles ordinationes Gandavi. Vide Vanroy tom. v. pag. 339. & Hennum tom. 2. pag. 489. Ad 5. respondeo Innocentium VIII. Joanni Cisterciensium Abbati concessisse privilegia ampliora petitis; neque enim ad Cistercium, &

quatuor monasteria antiquiora coarctasset privilegium conferendi minores Ordines; quum id juxta indulta vetustiora concedendum foret etiam abbatibus reliquis. Ad 6. dico Tridentini Concilii decretum esse universale, in quo non comprehenduntur ii, quibus Romanus Pontifex peculiare privilegium impertiatur; alioqui nec possent non Episcopi auctoritate, & permissione Sedis Apostolicæ ordinare subdiaconos; quod consensu fere omnium est falsissimum. Ad ultimam constat interpretatione Bensonii directe opponi privilegio Innocentiano, Cisterciensibus illis concessio, ne *extra claustrum* cogantur discurrere. Constitutio autem Clementis VII. ad Cistercienses data die 10. Martii an. 1592. quæ incipit, *Ut ea, quæ pro Ecclesiasticarum personarum, &c.* & in qua continetur & confirmatur declaratio S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, nullam facit Innocentianæ Bullæ mentionem & declarat omnes Abbates *benedictos*, aliosque exemptos, iisdemque privilegiis fruantes, posse *ad tonsuram, & minores Ordines* promovere regulares duntaxat sibi subditos, necnon monachis jurisdictioni Ordinariorum non subiectis dare litteras testimoniales, ut a quibusvis Episcopis ad sacros, etiam presbyteratus, Ordines promoveantur. Hoc itaque privilegium ad Abbates singulos spectat; nec approbat, neque revocat peculiare alterum ab Innocentio VIII. concessum Abbati Cistercii, & quatuor antiquiorum monasteriorum. Vide citatum Volumen 1. Chrysostomi Henriquez Privil. 52. pag. 563. Non habemus ergo momentum aliquod, vel minimum, quo possimus id recto jure Cisterciensibus denegare; quinimo consimile privilegium concessum Franciscanis in India narrant Henriquez in Summa apud Morinum; & Herinx, Tannerus, Vasquez apud Hennum, in locis paulo supra laudatis.

V.

De Episcopatu manifestum est, a solis Episcopis conferri posse: argumenta enim, quæ de presbyteratu paulo supra tetigimus, a fortiori probant de Ordine Episcopatus. Theologi etiam, & sacrorum canonum studiosi, qui docent posse presbyteros conferre ordines, etiam sacros, ea utuntur ratione, quod Papa delegante Ordinatus possit conferre ordinem, quem habet, ut inquit Glossa in Caput, *Manus quoque*, de Consecrat. dist. 5. & in Cap. *Fervenit*, dist. 95. quare in istorum quoque sententia qui Episcopatu carent, illum conferre nequeunt. Adeo communis fuit a priscis Ecclesiæ sæculis hæc persuasio, ut dum Novatus Episcopatum rapere conaretur, accitos ex Italia quosdam Episcopos plane rudes, ac simplices, fraudulenta molitione impulerit, ut temulenti & crapula oppressi,

pressi, adumbrata quadam, & inani manuum impositione sibi traderent Episcopatum. Rem narrat S. Cornelius in Epist. ad Fabium apud Eusebium lib. vi. H. Eccl. cap. 43.

V I.

Certum insuper est requiri ad consecrationem Episcopi, ut tres, aut duo saltem Episcopi intersint; quod nonnulli necessarium putant non solum ad legitimam & canonicam, verum etiam ad validam ordinationem. Præscribi consuetudine ab Apostolis derivata, & canonum auctoritate, ut plures Episcopi, aut omnes in provincia existentes, quemadmodum in usu fuit apud Orientales, aut saltem tres, quem morem custodit Romana Ecclesia, ordinent Electum, a nullo Ecclesiasticæ disciplinæ perito revocatur in dubium. Ea verba Apostoli ad Timoth. 1. cap. iv. *Per impositionem manuum presbyterii*, a Chrysostomo, aliisque Græcorum explicari *ἐπι ἐπισκόπων*, de Episcopis, non semel in hoc libro adnotavimus. Act. xiii. 1. quinque antistites laudantur; ex quibus Paulus & Barnabas segregati, ab aliis tribus, qui Episcopi erant, acceperunt manuum impositionem, Jacobum Justum ordinatum fuisse Jerosolymorum Episcopum a Petro, Jacobo, & Joanne scribit ex veterum testimonio lib. 2. H. E. cap. 1. Eusebius. In primo inter Apostolicos canones legimus Episcopum ordinandum esse *ὑπὸ ἐπισκόπων δύο, ἢ τριῶν*, ab Episcopis duobus, vel tribus: idem legitur in Constitutionibus Apostolicis, quæ tribuuntur Clementi lib. 3. cap. 20. & lib. 8. cap. 27. Accedunt canones Conciliorum, 21. Concilii 1. Arelatensis, 4. Nicæni primi; 19. Antiocheni, 39. Carthaginensis tertii, & quamplurimi alii, in quibus constantissima traditione affirmatur ordinationem Episcoporum a tribus Episcopis esse perficiendam, quamvis ea in re discrepent, quod alii canones ad solemniorem Electorum inaugurationem exigere videntur conventum omnium provinciarum Episcoporum, alii canones Episcopos septem, alii duodecim. Demum S. Cyprianus Epistola 68. scribit custodiendum & tenendum esse de traditione divina, & Apostolica ordinationes, ut ad Ordinationes rite celebrandas, cum plebe, cui Prepositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciarum proximi quique convenient.

V I I.

Existimamus tamen nos plurimum Episcoporum præsentiam ad ordinationem Electi non requiri ut Ordinatio sit valida, sed tantummodo ut sit

legitima, canonica, & juxta priscam consuetudinem; quæ jure meritoque instituta fuit, & omnino servanda est ad ritus sollemnitatem, ad honorem Pontificatus, atque ad publicam sacerdotii existimationem, non ad potestatem conferendi characterem Episcopalem, ita, ut urgentissima necessitate possit auctoritate Apostolicæ Sedis ordinari Electus ab uno tantum Episcopo. Hanc vero sententiam eo libentius amplectimur, quod scimus Theologis nostratibus probari quammaxime, Lupo in primis in istiusmodi quæstionibus exercitatissimo, Append. ad canonem iv. Nicænum, Friderico Gavardi q. 13. aliisque. Ac primo necessum non esse, ut ad Ordinationem Electi convenient Episcopi omnes ejusdem provinciarum, tametsi Cyprianus scribat id esse divina traditione observandum, colligitur ex dictis superiori paragrapho: quare oportet in hac quæstione, sicut in aliis compluribus, traditiones quæ pertinent ad disciplinam, ab iis distinguere, quæ inviolabilem doctrinam proponunt. Deinde sufficere ad validam Electi ordinationem Episcopos duos, negare non audeat Observat. 2. in Pontificale Græcorum Habertus, eorum, qui sententiæ nostræ adversantur, antesignanus, agnoscens validam fuisse ordinationem Armentarii a duobus Episcopis ordinati, de quo in tertio Conciliorum Volumine, idest, canone 5. Regensis Synodi an. 439. Id præterea statuitur canone 1. Apostolico, & Constitutionibus Clementi affictis, citato in loco. In Vitis quoque Romanorum Pontificum editis sub nomine Anastasii Bibliothecarii legimus Pelagium I. ad Petri sedem evectum anno 555. consecratum fuisse ab Episcopis Perusino, & Ferentino, atque Andrea Ostiensi Archipresbytero; quod in tota Italia inveniri non potuerit tertius Episcopus, a quo consecraretur, ob trium Capitulorum condemnationem, ob quam Pelagius falso in suspensionem venerat violatæ Synodi Chalcedonensis, prout cap. 9. dissert. de Synodo v. advertit Norisius. Idem asserendum esse de consecratione Electi facta ab uno tantum Episcopo suadent ea, quæ sequuntur. Primo Timotheus consecratus impositione manuum presbyterii, dicitur epist. 2. cap. 1. 6. peculiari ratione ordinatus a Paulo: unde Estius in primam ad Timotheum cap. 4. pag. 776. notat, ceremoniam quidem impositionis manuum a pluribus fuisse adhibitam, sed solum Paulum ea peregrisse, quæ sacramento substantialia erant. II. Titus in magna insula Cretæ post discessum Zenæ & Apollinis solus remansit, ibi, a Paulo relictus, ut constitueret per civitates presbyteros, quo nomine Episcopos etiam intelligi constat ex Epist. ab ipsum Titum cap. 1. 7. atque ex dictis præcedenti capite undecimo. III. Si recipiatur auctoritas Constit. Apostolicarum, quæ

quæ saltem ad confirmandam doctrinam sæculorum, quæ non magno intervallo distant ab Evangelii promulgatione, debent valere plurimum, ibi lib. viii. cap. 27. legitur, cogente necessitate, Episcopum *ὁπὸ ἐνὸς χειροτονῆσθαι*, ab uno ordinari. IV. In 2. canone Synodi iv. Carthaginensis habetur ab omnibus quidem Episcopis tangi caput Electi, sed ab uno tamen *fundi benedictionem*. V. S. Gregorius Magnus Epist. 64. libri x. ad Augustinum Anglorum Episcopum, qui illum interrogaverat, an posset Episcopos ordinare sine aliorum Episcoporum præsentia, respondet n. 8. *Et quidem in Anglorum Ecclesia, in quo adhuc solus tu Episcopus inveniris, ordinare Episcopum non aliter nisi sine Episcopis potes. Nam quando de Galliis Episcopi venient, illi in ordinationem Episcopi venient, testes tibi assistent. Sed fraternitatem tuam ita volumus in Anglia Episcopos ordinare, ut ipsi sibi ipsi Episcopi longo intervallo minime disjungantur, &c.* Ait ergo Gregorius, quod si ex Galliis Episcopi aliqui in Angliam transfretaverint, istos S. Augustinus ad ordinationem invitet, id tamen non esse absolute necessarium, ac ordinandos Episcopos interventu aliorum, posteaquam *in locis propinquis fuerint constituti*. Vide adnot. ad hanc Epistolam tom. 2. novæ edit. Parisiensis pag. 1155. ubi etiam demonstratur vitiosam esse lectionem alteram, *Ordinare Episcopum non aliter, nisi cum Episcopis potes*: qua lectione nimium gestit Habertus. Ex eadem Gregorii Epistola, atque ex verbis exscriptis, alii Episcopi, qui adstant Consecranti, potius *testes* ordinationis dicendi sunt quam *ordinantes*. VI. Theodoretus lib. v. H. Eccles. cap. 23. pag. edit. Vales. 230. refert Evagrium ordinatum fuisse Episcopum Antiochenum a solo Paulino: & quamquam in hac ordinatione Paulinus canones infregerit, quoniam vivens sibi incesforem, solus, & absque aliis Episcopis ordinavit, atque idcirco Orientales steterint a partibus Flaviani; Ecclesia tamen Romana diu servavit cum Evagrio communionem, donec dissidia ab Innocentio I. componerentur; nec unquam de validitate ordinationis Evagrii disputatum est, sed tantum de legitima successione in Sede Antiochena: immo prælaudatus Innoc. epist. 22. ad Bonifatias habuit ordinationes factas ab ipso Evagrio; quod utique demonstrat illum fuisse verum Episcopum. Vide Lupum. VII. Non alia de causa videtur institutum, ut plures Episcopi conveniant ad ordinationem Electi, nisi, ut inquit laudatus Innocentius in Epistola ad Viterbium, *Ne furtivum beneficium præstitum videatur*. VIII. Anno 1686. die 29. Decembris Innocentius XI. indulgit Godefrido Duci Franciæ Orientalis, ut ab uno Episcopo cum assistentia duorum Abbatum consecraretur Episco-

pus, ut scribit Fridericus Gavardi tom. vi. Theologiæ Egidianæ pag. 526. Hoc autem summi Pontificis indulto omnis dirimitur controversia. IX. Ne prætermittam rationis congruitatem; an non habet unus Episcopus, quantum spectat ad Ordinis potestatem, apicem Pontificatus, & plenitudinem sacerdotii? Præsentia itaque Coepiscoporum auctoritatem Consecrantis nec minuit, nec auget: quare ordinatum ab uno ideo canones deponunt & damnant, non quod consecratione, & charactere sit destitutus, sed quod illegitime, furtim, & absque majestate, quam postulat supremus sacerdotii gradus, fuerit intrusus. Atque hac responsione corrumpit quidquid ex adversa parte potest opponi.

VIII.

Perspicuum ulterius est, atque a Tridentina Synodo sess. 23. cap. 8. definitum, debere unumquemque ordinari a proprio Episcopo, nec ab alio ullatenus promoveri, *cujusvis aut generalis, aut specialis rescripti vel privilegii preteritu*: atque si secus fiat, Ordinantem a collatione ordinum per annum, ordinatum vero a susceptorum ordinum executione suspendi quandiu proprio Ordinario videbitur expedire. Incurri eandem suspensionem etiam collatione minorum ordinum, & Clericalis tonsuræ si fiat absque licentia superioris Ordinandorum, aut scienter, aut affectata ignorantia, aut quocunque alio quæsito figmento, declararunt Romani Pontifices, Gregorius X. & Bonifacius VIII. prout apparet ex cap. *Eos qui Clericos*, atque ex cap. *Nullus Episcopus*, lib. 1. tit. 9. de temp. Ordin. in Sexto. Sacerdotes a proprio ordinandos Episcopo habetur quoque in vetusto canone, qui supponitur Anacleto, dist. 67. Decreti, cap. *Reliqui*. Consonant Conciliorum canones, 21. Synodi Antiochenæ, 3. I. Constantinopolitanæ, 15. Aurelianensis 111. & alii id genus bene multi. Idem confirmatur ex Ecclesiastica Historia; nam legimus apud Sozomenum lib. 3. cap. 21. & Socratem lib. 2. cap. 24. ab Arianis accusatum beatissimum Athanasium, quod ordinationes fecisset in urbibus ad illum nullatenus pertinentibus immo & S. Joannes Chrysostomus apud Nicephorum lib. 13. cap. 13. ægrotulit S. Cyprianum Salaminæ in Cypro Episcopum ordinasse diaconum in Basilica septem passuum millibus distante ab urbe Constantinopolis: quod Epiphanius minime fecisset, *si ejus detrimentum fore perpendisset*, inquit epist. 19. ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem scripta anno 1506. Urbanus II. Nonnulli tamen Primates extra diocesim suam aliquando Ordines contulerunt, E. G. in tota Africa Episcopus Car-

Carthaginensis, ut constat ex canone 45. Concilii ejusdem urbis 111. in Syria Patriarcha Antiochenus, qui Metropolitanos ordinabat *auctoritate singulari*, prout epist. 18. ad Alexandrum Antiochenum Episcopum inquit summus Pontifex Innocentius I. atque in Hispaniarum provinciis Archiepiscopus Toletanus, concessione tamen aliorum Episcoporum, juxta canonem 6. Concilii Toletani xii. De Romano Pontifice, cujus est summa & amplissima in Ecclesia potestas, haud dubium, quin possit ubique terrarum presbyteros, & Episcopos consecrare. Tanta demum est in promovendis ordinandisque clericis suarum diocesum juris Episcopalis auctoritas, ut qui loco renunciavit, non possit ordines conferre, nisi invitatus, & si renunciaverit tum loco, tum dignitati, invitatus conferre possit *minores, non autem sacros*, & si hos conferre præsumeret, initiati forent suspensi: ita enim statuitur cap. *Requisivit*; lib. 1. Decretal. tit. 13. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit.

I X.

Ab Episcopo ordinante *formam* proferendam esse, sive, ut loquuntur canones, *benedictionem fundendam*, adeo, ut si Episcopus manum imponeret, & aliquis presbyter pronuntiaret verba, ordinatio esset irrita, & nulla, res est manifesta, & definita canone 5. Concilii 2. Hispanensis an. 619. cui præsuit S. Isidorus, adversus Episcopum Egrabensem, qui detentus dolore oculorum in Ordinatione unius presbyteri, duorumque diaconorum, manum imposuerat ordinandis, & quidam presbyter contra Ecclesiasticum Ordinem *formam* protulerat. Neque hic locum habet quod nonnulli affirmant de baptismo, validum scilicet futurum fore, si mutus funderet aquam, & alter manibus obtruncatus proferret verba, eo quod iste aliena manu, tanquam vicaria tingeret, & baptizaret: presbyter enim nequit esse minister Ordinationis, nec dextera Pontificis instrumentum illius; & potiori jure sacramentorum minister dicendus esset qui *formam* pronuntiaret, quam ille, quo obsequente exhiberetur *materia*: quamquam & illa de duplici ejusdem baptismatis administro sententia a multis refellitur, & admodum incerta est, sicuti diximus lib. xxxi. cap. 12. quæstiuncula 4. Vide etiam quæ de unctione infirmorum scriptum lib. xxxv. cap. 8. proposit. 5.

C A P U T XIV.

Quid asserendum sit de Ordinatione facta ab Episcopis illegitime intrusis, aut hæresi, schismate, & labe simoniaca contaminatis.

Dixi quartodecimo capite libri tricesimi, Donatistas nulla & irrita existimasse sacramenta baptismi, & sacrae Ordinationis collata a ministris improbis, atque ab illorum communione segregatis: inde enim Donatistarum schisma exortum est, quod Cæciliani Episcopi Carthaginensis ordinationem factam a felice Aptungitano, quem traditionis crimine accusabant, pertinacissime oppugnarent. Hinc antiquiores Donatistæ ordinatos a Catholicis & ad partes suas accedentes publica pœnitentia imposita contra statuta canonum ut ostendi de ipsa publica pœnitentia petraetans, inter laicos deducebant. Donatistæ vero posteriores recedentes ab illius disciplinæ severitate, venientes ad se catholicos sacris Ordinibus initiatos baptizabant iterum, & aliquando rursus ad Ordines promovebant: quod factum in quibusdam diaconis narrat S. P. Augustinus ep. 23. n. 2. & epist. 108. n. 19. Legi potest Norisiana Donatistarum Historia p. 2. cap. 4. Accessisse Donatistis complures posteriorum sæculorum hæreticos asserui præcitato capite quartodecimo: in quo cum de sacramentis universim disputatum sit, ac demonstratum rata & valida illa esse, quamquam conferantur a ministris hæresi, schismate, aut scelere alio turpissimo contaminatis: nunc de sacramento Ordinis peculiariter pertractans rursus quæstionem ipsam attingo. De quatuor autem generibus impruborum ministrorum quæstio moveri potest, idest, de Episcopis intrusis, quos canones mæchos etiam atque invasores appellaverunt, quod legitimis pastoribus ejectis, aut violenta alia, seu dolosa ratione ad Episcopale solium conscenderint: de hæreticis item, & schismate ab Ecclesia divulsis. necnon de Simoniacis, seu dona Spiritus sancti prætio temporali sibi met comparantibus.

Quam anceps, & difficultatibus implicata fuerit olim hæc quæstio inferri potest ex v. Exercitatione Joannis Morini, quæ est de *sacrarum Ordinationum iteratione*; atque ex recentiorum Theologorum lucubrationibus, ut plurimum ejusdem Morini, qui tamen non uno in loco lapsus est, argumentorum collectione compactis. Verum ut nos breviores & faciliores simus, nonnulla præmittimus adnotanda. Quorum primum est, perantiquos scholasticos, qui cum Magistro in iv. dist. 25. quæstionem hanc *perplexam, ac pene insolubilem* esse affirmant,

mant, aut etiam putant irritas ordinationes factas ab Episcopis hæreticis, vel *degradatis*, in qua sententia itetisse dicitur Gratianus I q. 1. n. 45. nulla ratione posse invicem conciliari: nam quidam ajunt Episcopos exauktoratos, atque e gradu dejectos, *charactere*, & potestate Ordinis omnino exspoliari: alii censent hujusmodi Episcopos potestatem quidem ordinandi retinere. sed hac potestate carere illos, qui ab his ordinantur; quod scilicet primi in Ecclesia, alii extra Ecclesiam fuerint inaugurati. Nec enim valet conciliatio illa, quam cap. 9. laudatæ Exercitationis tentat Morinus distinguens characterem sacramenti ab ejusdem characteris virtute, & contendens illum permanere semper, hanc vero Ecclesiæ abrogatione, & revocatione reddi quolibet effectu cassam; atque ita ratas fuisse, aut nullas ordinationes, prout Ecclesia virtutem potestatemque Episcoporum, characterem illorum persistente, firmabat, vel rescindebat. Enimvero potestas ordinis, & character idem omnino sunt, aut saltem separari non possunt: nec alia ducti ratione, quam petita ex natura inviolabilis characteris, damnant modo Theologi omnes Reordinationes factas ab Episcopis aut improbis, aut hæreticis. Neque opinio Morini eadem est ac sententia Otienensis, aliorumque JCC. asserentium in Excommunicatione *characterem* quodammodo extingui, & hebescere, per dispensationem vero *colorem sumere*, & *vivificari*; nam id eo sensu est intelligendum, ut soluti a censuris possint licite, & sancte peragere, quæ iisdem censuris innodati impie, & sacrilege exercent. Hinc & illud præmittendum est, non de licita, sed de valida ministrorum Ordinatione controversiam hanc agitari. Prænotandum ulterius, nil ad hanc dirimendam facere, quod ab hæreticis, vel schismaticis ordinati, & venientes ad Ecclesiam Catholicam, aliquando ad communionem tantum laicam recepti fuerint, aliquando etiam inter Clericos cooptati. Præsens enim quæstio pertinet ad dogma, agitque de sacramenti *validitate*: ea autem de modo recipiendi Clericos ab hæresi venientes, spectat ad disciplinam: in qua pro criminum qualitate, ac temporum circumstantiis, resipiscences Clerici aliquando privati fuerunt pristino honore, aliquando ordinis sui munus, vel totum, vel ex parte exercere iterum permitti sunt. Etenim legimus Cornelium Papam concessisse pristinum presbyteri locum Maximo, qui Novatianis adhæserat; Nicænos Patres suscepisse Episcopos, qui Arianam hæresim deseruerant, illorum ordinem, dignitatemque servantes: Synodum demum Ancyranam tractis per vim ad sacrificandum restituisse quidem honorem sedis, sed negasse exercitium oblationis, aliorumque officiorum sacerdotalium.

Ber ti Theol. Tom. VIII.

Postremo notandum est, quod etsi antiquiores scholastici, ut præmonui, plurimum in hac quæstione hæsitaverint: universi tamen qui a quingentis ab hinc annis floruerunt, si unus, vel alter excipiat, constantissime affirmarunt valere: nec ulla ratione interandas esse Ordinationes, de quibus sermo instituitur; tametsi quantum ad gratiam pertinet, minime illam consequantur qui scienter ab Episcopis, aut schismate, aut hæresi separatis, sive excommunicationis, *degradatis*, vel suspensis recipiunt Ordines Ecclesiasticos, non quidem spectata sacramenti efficacia, sed prava ministrorum, atque suscipientium dispositione, prout q. 38. Supplementi scribit Doctor Angelicus, a quo nemo unus hac ætate dissentit. His vero præmissis, id, quod in quæstione positum est, ita subjecta thesi resolvitur.

PROPOSITIO: Validæ sunt Ordinationes factæ ab Episcopis quacunque hæresi, aut crimine pollutis, nec non excommunicatione, aut censura alia innodatis; dummodo cum necessaria intentione adhibeant materiam, formamque legitimam, atque ipsi eadem ratione inaugurati & consecrati fuerint Episcopi.

Ac primum positionem hanc probo communibus argumentis. I. Tenent priorem locum definitiones Ecclesiæ: prohibentur enim omnino reordinationes canone Concilii Capuani celebrati sub Siricio anno 389. de quo Norisius in Hist. Donatist. p. 2. cap. 8. Relatus est autem idem canon a 111. Synodo Carthaginensi an. 397. can. 38. atque his verbis confirmatus, *Non liceat fieri Rebaptizationes, & Reordinationes, quod etiam in Capuensi plenaria Synodo videtur statutum*. Extat quoque de Consecrat. dist. IV. nu. 7. Plura ibidem Gratianus, quemadmodum dist. 68. & Causa 1. q. 1. Idem post innumeros alios canones, quorum nonnullos producam paullo infra, statuit Florentinum Concilium in decreto unionis, ac Tridentin. sess. VII. can. 9. & sess. 23. can. 4. ubi definit sacramento Ordinis *imprimi characterem, ideoque non posse iterari*. II. Probatur auctoritate Sanctorum, ac præsertim S. P. Augustini, qui tam de Baptismo, quam de Ordine scribit lib. 2. contra Epistolam Parmen. cap. 13. n. 28. *In Catholica utrumque non licet iterari*: & lib. 1. de Baptismo cap. 1. *Sicut baptizatus, si ab unitate recessit, sacramentum baptismi non amittit, sic etiam Ordinatus, &c.* de Bono conjugali cap. 24. loquens de Clericis, improbis, & officio privatis, *Manet tamen in illis ordinatis sacramentum Ordinationis*; ac demum in Psalm. 54. n. 19. demonstrat schismaticos hæreticosque manere nobiscum *in sacramentis*, quamvis non sint nobiscum *in charitate*. Huc spectant quæ scribit Theodoretus H. Relig. cap.

Q

13. ἡ δύναμις δὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτελεῖναι χεῖρα-
τονίαν, fieri non potest, ut bis fiat eadem ma-
nuum impositio. Similia Hieronimus in dialogo
contra Luciferianos, III. Accedit manifesta ra-
tio: nam potestas Ordinis semel collata nunquam
auferri potest, ut constat de potestate consecran-
di; quam nullus sacerdotum propter quaecun-
que scelus amittit. Secus de potestate jurisdi-
ctionis dicendum est, quam nemo potest exer-
cere in eos, qui sibi non subiciuntur, prout
apparet in absolutione, vel excommunicatione.
At potestas ordinandi est potestas Ordinis. Nul-
lus itaque Episcoporum hac eadem potestate
privari potest.

Præterea comprobatur assertio discurrendo
per classes illo um Episcoporum, quorum Or-
dinationes possent nullæ censerī, Sit autem
prima classis intrusorum, qui nempe alienam
sedem invaserunt, aut illam contra fas, & ju-
ra canonum occuparunt. Recentiores quidam
Theologi cum Witassio sect. IV. de Ordinis
charactere, producunt exempla Felicis II. Li-
berii post subscriptam formulam Arianam, &
Vigilii Romanorum Pontificum, quos Auxilius
in defensione Formosi, & S. Petrus Damiani
Opusculo 6. intrusos dixere, nec tamen repe-
titæ fuerunt illorum Ordinationes. Sed hæc ex-
empla ad rem non faciunt. Quandam enim
laudatorum Pontificum Acta varia sint, & am-
bicua, ut excusatione digni videantur Auxilius,
& alii: pondus tamen non habent, quo assertio
ista firmari valeat. Felicem enim, quem ab
Arianis intrusum videtur asserere S. Athanasius
in Epist. ad Solitarios, atque in catalogo Pon-
tificum nequaquam connumerarunt lib. 2. ad-
versus Parmenianum Optatus, & Epist. 165.
Augustinus, quorum auctoritate fretus illum
Pseudopontificem existimavit in notis ad Dicta-
tum S. Gregorii VII. eximius Lupus, Felicem,
inquam, tanquam verum Pontificem agnoscunt
antiquiores Romanæ Ecclesiæ catalogi, Brevia-
rium, & Martyrologium Romanum, peranti-
quæ Pontificum imagines in Basilica S. Pauli
Via Ostiensi, Nicephorus; Theophanes, Ansel-
mus Lucensis, alique permulti. Immo cum de-
expungendo Felice a Romanorum Pontificum
catalogis apud sacrorum Rituum Congreg. age-
retur, contigit an. 1582. sedente Gregorio
XIII. ut in Aede SS. Cosmæ & Damiani de-
tegeretur sarcophagum cum hac inscriptione:
*Corpus S. Felicis Papæ, & Martyris, qui dam-
navit Constantium*, de qua Baronius ad an. 357-
num, 63. Et quoniam nonnulli hanc tumuli
inscriptionem dubiam esse contentunt ob silen-
tium Marcellini & Faustini; prætereundum non
est, horum ad Imperatores libellum figmentis
pluribus a viris Luciferianis fuisse compactum,
ut alio in loco adnotavi, agens nempe primo

volumine de pœnitentia Offi Cordubensis Episcopi: nullam deinde firmitatem inesse huic ar-
gumento neganti, ac petito a silentio unius li-
belli de Felice data opera non pertractantis:
servari demum etiamnum marmoream tabulam
conscriptam tempore Gregorii VII. a Benedicto
Titulari Ecclesiæ S. Pancratii prope viam Au-
reliam; qua in tabula recensentur sanctorum
reliquiæ ibidem servatæ in sacello sancti Pasto-
ris, inter quas connumeratur pars sacrorum
cinerum.

Martyris & Papæ Felicis honore secundi.
Ut ut sit, incerta saltem sunt quæ de Feli-
ce inter invasores numerando in hac quæstio-
ne asseruntur. At quæ adduntur de Liberio,
falsa sunt penitus: nec mirum est Pontificem
auctorem damnationis Luciferianæ a scriptoribus
hujus factionis tanquam Arianum fuisse tradu-
ctum, etsi nunquam catholicam fidem violave-
rit, ut alibi demonstravimus. Vigilii vero in
Petri sedem intrusus pulso in exilium Silverio,
necis hujus auctor, simoniacus, excommunica-
tionis vinculis alligatus, & siquid atrocius in-
veniri potest, dicitur quidem a scriptoribus
multis, adeo, ut fuisse illum prius invasorem,
quam Pontificem existimaverit quoque Annalium
Ecclesiasticorum Parens ad an. 538. sic erudi-
tus Constantius in Epistolis summorum Pontifi-
cum Vigilium acerrime vindicavit, demonstrans
quanta ei afficta fuerint ab Africanis trium Ca-
pitulorum defensoribus, Facundo, Victore, &
Liberato. Constantii judicium confirmari potest
ex Historia Arcana Procopii Cæsariensis, qui
scripsit Silverium trucidatum fuisse ab Eugenio-
famulo Antoninæ uxoris Belisarii, apud quam
Procopius ipse degebat: quamquam ex Libro
Ponticali Vigilium inter & Antoninam Patri-
ciam magna intercesserit consuetudo. Videtis
novas in Anastasium adnotationes, & quas ad
Procopium addidit Nicolaus Alemannus. Tan-
dem si aliquam Vigilii in Silverium machina-
tionem, & cupiditatem Pontificalis honoris ve-
limus admittere; negare tamen non possumus
post mortem Silverii legitimum Papam fuisse,
insensissimum hostem Eutychianorum, Chalce-
donensis Synodi defensorem, & trium Capitu-
lorum damnatorem, judicemque rectissimum.
Aliunde ergo, quam ab ordinationibus Liberii,
Felicis, & Vigilii, peti debet hujus propositio-
nis demonstratio.

Tria itaque exempla alia producam: quorum
primum sit Anatolii, qui in locum S. Flaviani
Constantinopolitani Episcopi a Dioscoro, &
pseudosynodo Ephesina, quam Latrocinium ap-
pellant, intrusus, a S. Leone Magno ad Mar-
cianæ Augusti, & Pulcheriæ preces susceptus
fuit, probatis quoque singulis ejus ordinationibus;
ut constat ex epist. ejusdem Leonis 78. alias 54.

Alterum exemplum sit Petri Moggi, qui etſi intruſus in Episcopatum Alexandrinum, ac præterea ab uno tantum Episcopo adverſus ſtatuta canonum ordinatus, attamen ut Metrophanes narrat apud Lupum Volum. 2. in canones pag. 1526. fecit ordinationes complures, quas Romana Ecclesia ratas habuit: id, quod confirmat aſſertionem præcedentis capituli nu. vii. valere conſecrationem Episcopi ab uno tantum peractam. Tertium denique exemplum sit Photii, qui S. Ignatii ſedem invaſit, & a Gregorio Syracuſano Episcopo *degradato* conſecratus fuit, & nihilominus deſuncto Ignatio Joannes VIII. Romanus Pontifex in Patriarchalem gradum, & honorem ipſum Photium ſuſcepit, nullo eorum, qui ab illo fuerant ordinati, repetita ordinatione purgato. Qua in re licet nonnulli Joannem nimis facilitatis redarguant, immo Baronius ad an. 879. ab illius puſillanimitate natam putet fabulam Joannæ Papiſſæ; defenditur ille tamen a Lupo citato in loco, atque a Petro de Marca lib. 3. Concord. ſacerdot. & imp. cap. 14. apertumque eſt ortam Papiſſæ fabulam ex Valdenſium, aut Lutheranorum laticibus exacto jam nono ſæculo; ſiquidem illam ſediſſe ajunt poſt. S. Leonem IV. qui anno 855. puriſſimam efflavit animam. Quamquam etſi Joannes XIII. cedens Baſilii imperatoris precibus, & Photio fidem adhibens molliter ſe geſſiſſet; non inde tamen ſequeretur Photii ordinationes fuiſſe irritas, aut repetitas, ut falſo ſcripſit Joannes Morinus, a Chriſtiano Lupo, & ab aliis viris doctiſſimis reſutatus.

Sequitur, ut dicam de ordinationibus ſchiſmaticorum: quas minime repetendas eſſe demonſtrat Eccleſiaſtica Hiſtoria. Enimvero Maximum præſbyterum, alioſque Novatianos tertio vertente ſæculo ſanctus Cornelius Papa ad Eccleſiam reverſos abſque nova ordinatione in priſtinum locum ſuſcepit, ideoque Romanæ Eccleſiæ Judicio character ordinis in ſchiſmate perſeverat. Quarto ſæculo eadem Romana Eccleſia ordinaros in ſchiſmate Donatiſtarum vere inſignitos eſſe Ordinis charactero declaravit, ſcribente Auguſtino adverſus Parmenianum lib. 2. cap. 13. de Ordinatis in eodem ſchiſmate, *Non ſunt rursus ordinati, ſed ſicut baptiſmā in eis, ita ordinatio manſit integra*: & adverſus Creſconium lib. 2. cap. 11. *Quamvis cum apud vos ordinantur, non ſuper eos invocetur nomen Domini, ſed Dei; tamen ita ſuſcipiuntur, ut videtur paci, & utilitati Eccleſiæ convenire*. Etiam S. Melchiades ordinaros a Majorino conſiſtere ſuo loco paſſus eſt: & Melchiadis ſententiam idem Auguſtinus plurimum commendavit, appellavitque *innocentem, providam, integram, & pontificam*, in Epist. 43. ad Glorium & Eleuſium, n. 16. E contra Dona-

tiſtæ, qui Ordinationes iterabant, innumeris in locis ab Auguſtino exagitantur & reſelluntur, ut conſtat ex univerſis Operibus adverſus ipſos Donatiſtas conſcriptis. Sunt qui illam reordinandi conſuetudinem in Donatiſtis proſcriptam ajunt in Concilio Romano Melchiadis, in quo Donatus a decem & novem Episcopis damnatus fuit, *quod confeſſus ſit rebaptiſaſſe, & Episcopis lapſis manum impoſuiſſe*, ut inquit Optatus lib. 1. adverſ. Parmenianum. Verum hoc in loco *impoſitionem manuum* non reordinationem Episcoporum, ſed impoſitionem publicæ pœnitentiæ intelligunt, cum Albaſpina viri alii doctiſſimi: quod præmiſſis adnotationibus quadrat quamma-xime. Non iteratas tamen a Catholicis ordinationes Donatiſtarum evidentiſſimum eſt; idque confirmant quæ leguntur in Collat. Carthag. diei primæ cap. 16. & in Codice Canonum Africanorum cap. 68. Sunt qui addunt ordinaros in ſchiſmate Meletii, quos Nicæna Synodus in Epistola Synodica ad Alexandrinos in Eccleſiaſticam dignitatem, & priorem gradum recepit; at ex hac Epistola oppoſitum inferri contendunt Valeſius in notis ad Theodor. lib. 1. cap. 9. Du-Pin in Biblioth. cent. iv. & volum. 2. Originum Eccleſ. Binghamus, unde quod hoc in loco proferitur e ſchiſmate Meletiano, potius inter oppoſitiones locandum eſt. Confirmant tamen aſſertionem noſtram exempla permulta aliorum ſchiſmatum poſteriorum: in quibus promoti ad Eccleſiaſticos Ordines nequaquam fuerunt repetita ordinatione recepti, nec etiam in graviffimo illo, ac diuturno ſchiſmate, quod ab Urbano VI. uſque ad Martinum V. ab an. ſcilicet 1378. uſque ad an. 1417. vexavit Eccleſiam.

Agendum nunc de hæreticis. Oſtavo Nicæno canone definitur, ut Novatiani, ſi aliquando venerint ad Eccleſiam Catholicam, *ὡς ἂν χαιροῦς δευτέρως αὐτοὺς μένειν αὐτοὺς ἐν τῇ κλήρῳ*. Hæc Græca verba ita reddidit Dionyſius, *Ut impoſitionem manus accipientes ſic in clero permaneant*: atque hanc manuum impoſitionem quidam Theologi ſacramentum Confirmationis, quidam reconciliationem canonicam intellexerunt. At Morinus citata Exercit. v. cap. 7. ordinationem eſſe contendit, unde ſequeretur Novatianos fuiſſe reordinatos. Verum notandum eſt legitimam interpretationem Græcorum verborum hanc eſſe, *Eos, qui manus impoſitionem percepunt, ita in clero permanere*, ſive, ut habent antiquiores verſiones, atque ipſa interpretatio Dionyſii in ſecunda canonis parte, *Ut qui ex illis erant ordinati, ſic maneant in clero*. Ita quoque Nicænum canonem acceperunt Monachi Studitæ in ſeptima Synodo, quæ Act. 1. Monachorum interpretationem probavit, Collector canonum Arabum n. 18. S. Hieronymus in

Dialogo adversus Luciferianos, & Innocentius I. epist. 22. ad Episc. Macedoniæ cap. 5. Quare Morino concedendum est impositionem manuum hoc in loco esse *ordinationem*, sed constat istuc ratam haberi ordinationem acceptam in hæresi, non admitti reordinationem. Emendanda propterea est lectio Gratiani dist. 7. nu. 8. *Placuit ut ordinentur, & sic maneat in loco.* S. Athanasius an. 362. coacta Synodo statuit inter clericos recipiendos esse, itemque laicos ad communionem admittendos, qui Arianam impietatem, ad quam necessitate quadam ac violentia tracti essent, detestati veniam suppliciter petiissent, prout extat in Actis ejusdem Synodi, atque in Epistola ipsius Athanasii ad Rufinianum, necnon actione prima Concilii VII. Generalis. Idem cum Encratitis factum, in Episcopalem sedem susceptis Zoi, & Saturnio, qui hinc hæresi adhæserant: affirmat in Epistola ad Amphitochium can. 1. Magnus Basilius. Ephesina etiam Synodus hæreticos, quos Syriace Messalianos, Eræce autem Euchetas dixerunt, idest, *Precatores*, eo quod tamdiu orarent, ut vellent ad litteram illud implere, *Oportet semper orare*, genus propterea hominum Anabaptistis, ceterisque Enthusiastis simillimum, in decreto, quod consequitur sextum canonem, recipiendos esse sancivit, dummodo in scriptis hæresim omnem anathematizaverint ea conditione, *ut si clerici fuerint, maneat clerici; si laici, ad communionem admittantur.* In sedes quoque suas Toletana prima Synodus anno 400. restituit Symphosium. Dictinium, & Anterium Episcopos, posteaquam Priscillianistarum hæresim ejurarunt. De Donatistis non tantum schismate, quam hæresi contaminatis diximus paulo supra. Sanctus Leo Magnus epist. 1. n. 6. ait ab Episcopali dignitate non repellendum Donatum Salicinem, ex Novatianis nuper conversum, si exhibito fidei libello, se catholicum esse manifestet, *quoquo modo Episcopalem Ordinem sit adeptus.* In septima Generali Synodo an. 787. act. 1. lecti fuerunt prælaudatus canon VIII. primæ Nicænæ Synodi, diversæ S. Basilii, S. Cyrilli Alexandrini; & S. Athanasii Epistolæ, necnon Ephesinæ Synodi canones, quibus definitur solos hæreseon principes perpetuo ab Ecclesiasticis honoribus esse deiciendos, reliquos vero ad Ecclesiam redeuntes recipiendos in pristinum clericalem gradum: atque ita recepti fuerunt Iconoclastæ. Productum ibi a Tharasio exemplum illorum, quos sacris initiarunt Sergius, & Pyrrhus Monothelitæ, atque Anatolii, quem ordinavit Dioscorus Eutychianus, de quorum ordinatione nemo tunc temporis hæsitabat. Actione item octava prælaudatus Tharasius se purgavit, quod Episcopos, clericosque infectos hæresi in pristinum recepisset

honorem, quamquam a Sabba Studitarum monachorum Hegumeno nimis in apostatas imbrobosque homines facilitatis argueretur, Denique Magnus Gregorius lib. 2. epist. 46. indict. 10. cohærenter ad ea, quæ adversus Donatistas frequentissime docet præstantissimus Augustinus, scribit: *Sicut baptizatus semel, iterum baptizari non debet; ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari:* atque lib. 9. epist. 61. indict. 4. jubet, ut Nestoriani suam & reliquas hæreses anathematizaret, prout mandant venerandæ Synodi, quas universalis Ecclesia recipit. *servatis propriis Ordinibus in suo cætu suscipiantur.*

Nonnulla addamus de Simoniacis. Antiqui sane canones, quorum permultos laudavimus cap. 14. libri xxx. & cap. 1. hujus libri severe in clericos animadvertabant, qui rei forent simoniæ, vel ut quidam Græcorum loquuntur, *χρῖση πορείας, mundationis gratiarum Christi.* Sat est modo in mentem revocare canonem 2. Concilii Chalcedonensis, quo a dignitate, gradu, & officio detruduntur, *qui non venalem gratiam in venditionem de-luxerint:* cujus generis canones extant in Conciliis prorsus innumeri. At nullo horum definitur simoniaca Ordinatione *characterem* nequaquam imprimi. Quare licet *degradationi*, ceterisque pœnis obnoxii, non erant tamen irriti, & *characteris* expertes Ordines simoniace collati. Deinde quum simoniaca hæresis perniciosissima illuvione grassaretur, ipsi Romani Pontifices, qui ordinationes hujusmodi reprobarunt, ac statuerunt nullam misericordiam illis impendendam esse, qui simoniace, oblato scilicet pretio, a simoniacis Ordines recepissent; permiserunt tamen, ut in acceptis Ordinibus ministrarent, si gratis ordinati fuissent, aut ignorassent Episcopum sibi Ordines conferentem esse simoniacum, aut etiam si hoc scientes ipso Ordinationis suæ tempore, postmodum egissent pœnitentiam, prout constat ex Epistola Nicolai II. apud Gratianum I. q. 1. num. 107. ex Concilio Romano sub Alexandro II. ex litteris sancti Gregorii VII. ad Rainaldum Episcopum Comensem, atque ex Romana Synodo 121. ex celebratis sedente Urbano II. Quæ omnia collegit in 2. dist. Proœniali 3. p. percelebris Canonum scholiastes Christianus Lupus. Hi ergo, alique Pontifices Ordinationes simoniacas condemnantes agnoverunt in Episcopis execranda ea labe pollutis potestatem Ordinis, & characterem. Præterea, quamvis de simoniacis Ordinationibus variæ extiterint opiniones, & nonnulli etiam illas iterandas esse putaverint, complures tamen ratas censuerunt, tum ex antiquioribus, tum ex iis, qui floruerunt controversiis hujusmodi fervescentibus. Nam ex vetustioribus, ut mit-

tam illos, qui tradiderunt nullo crimine deleri Ordinis characterem, afferentes hujus, atque sacramenti baptismatis parem esse rationem, inter quos eminet Augustinus gloriosissimus Donatistarum debellator; S. Basilius canonum, & disciplinæ Ecclesiasticæ studiosissimus in epistola ad Episcopos suæ curæ commissos, qui pecuniæ gratia manus imponebant, scribit quidem *fatale venundatum esse, qui vendere, aut emere audeat donum Dei a se gratis acceptum*, atque post illam Epistolam ab altaris communione arcendos fore quicumque cauponum ritu quæstum fecerint rerum spiritualium; at præteritas Ordinationes consistere passus est, ea tantum lege præscripta, ταῦτα ἐν ἁπλῶς ἔχει, τὴν λοιπὴν μὴ γινώσκω, ἀλλὰ διορθώθητω. Hæc si ita se habent, posthac non fiant, sed emendentur. Vide Vol. 2. ep. 76. Atque ad eundem modum se gessisse S. Joannem Chrysostomum in simoniace ordinatorum ab Antonino Metropolita Ephesiorum, auctor est in illius Vita Palladius Helecopolitani Episcopus. Effervescentibus vero de simoniaca Ordinatione dissidiis, S. Petrus Damiani in libro, quem *Gratissimum* appellavit, in triginta novem capita distributo ad Henricum Archiepiscopum Ravennatem, collectis undique argumentis ostendit eos, qui a simoniacis Episcopis consecrati sunt, non esse iterum consecrandos. Inter quæ argumenta præcipua ea sunt, quæ petuntur ex quo homines exteriori ritu sacramenta ministrent, & unus sit, qui invisibiliter baptizat, & consecrat, atque Spiritus sanctus non conferatur ex merito sacerdotum, sed ex ministerio, & efficacia sacramenti: ex quo Ecclesia ratas habuerit ordinationes hæreticorum, ut Anatolii, quem Flaviano in exilium pulso consecravat Dioscorus, eorumque, quos ordinarunt Liberius, & Vigilius, (de quibus tamen vide quæ paullo antea præmisimus) necnon ordinationes Polychronii ad Hierosolymitanam sedem immerito eVecti, & ulterius lapsi in simoniacæ hæreseos voraginem: ex quo per Episcopos simoniaca peste correptos Deus interdum mirabilia patrauerit, ac præsertim per Rainaldum Fesulanum, qui pecunia Episcopatum obtinuit, & vix aliquando gratis aut clericos, aut Ecclesias consecravat: ex quo demum, sicut rebaptizari, ita & denuo consecrari quisque non valeat, ut scripsit beatus Gregorius Episcopo Ravennati; nec ratio ulla possit afferri, cur simoniacus unum sacramentum conferat, & non aliud. Verum hæc omnia argumenta partim lib. xxx. cap. 14. partim in hac dissertatione inseruntur, & pertractantur.

OBJECTA DILUUNTUR.

At oppones: Quæ producta sunt hætenus de non iterandis Ordinationibus factis ab Episcopo, aut intruso, aut hæretico, aut schismatico, aut simoniaco, Canonum auctoritati, Patrum doctrinæ, atque Ecclesiastica historiarum monumentis plurimis adversantur. Quantum enim spectat ad canones; sexagesimus alias 68. inter Apostolicos ita loquitur. *Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, secundam Ordinationem acceperit ab aliquo, deponatur & ipse, & qui ordinavit, nisi ostendat se ordinationem habere ab hæreticis: qui enim a talibus baptizati, vel ordinati fuerunt, neque fideles, neque clerici esse possunt.* Nicænus octavus permittit quidem, ut ordinati a Novationis in clero permaneant, sed accepta manum impositione, sive, ut habet latina versio, si iterum ordinentur. Idem Concilium in Epistola synodica apud Theodoretum lib. 1. cap. 9. statuit, ut quos in Ægypto ordinaverat Meletius schismaticus, ad nullum Ecclesiæ ministerium admitterentur, nisi prius sanctione ordinatione confirmati, *μυστικῶς τε καὶ πρὸς τὴν βεβαιωθέντες*: ex quo loco, ut diximus, Du-Pin, Valesius, Binghamus, alique censent aperte demonstrari reordinationes schismaticorum. In cujus rei confirmationem addunt constare ex libello precum Marcellini presbyteri, Theodorum Oxyrinchi Episcopum iterum ordinasse presbyteros & diaconos partis Meletii, secutus hac in re Synodi Nicænæ decretum. Accedit quod Innocentius I. in Epist. 18. de Ariani sermonem instituens inquit: *Quibus solum baptismum ratum esse permittimus, quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti perficitur, nec Spiritum sanctum eos habere ex illo baptismo, illisque mysteriis arbitramur, quoniam cum a catholica fide eorum auctores desceiscerent; perfectionem spiritus, quam acceperant, amiserunt, nec digne ejus plenitudinem possunt, quæ maxime in Ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam perdididerunt.* Quo in loco S. Innocentius evidentissime baptismum hæreticorum distinguit ab eorum Ordinationibus; & quemadmodum illud ratum & validum, ita istas nullas, cassas, irritasque pronuntiat.

Ex hac vero innocentii definitione, sacrorumque canonum auctoritate ad Patrum sententias progrediendo, memoriæ primum occurrit, quod Cæcilianus a Felice Aptungitano ordinatus apud Optatum lib. 1. dixerit. *Si traditores sunt qui me ordinaverunt, ipsi veniant* (scilicet Donatistæ) & ordinent me: quod id Collat. tertiæ diei apud Augustinum cap. 16. iidem Donatistæ objecerunt Catholicis. Præterea S. Basilius in Epi-

Epistola canonica ad Amphylochium cap. 1. docet tam baptismum, quam Ordinationes hereticorum nullam vim, ac substantiam habere. Fuit in eadem opinione Firmilianus, qui in Epistola 75. inter Cyprianicas ait Concilium Iconiense coadunatum an. 256. decrevisse hæreticos nec baptizare posse, nec ordinare: eandemque sententiam tenuit proculdubio sanctissimus Cyprianus Rebaptizantium puppis, ac prora. Ecclesiasticis itaque definitionibus accedunt testimonia Patrum iteratas hæreticorum ordinationes adstruentium.

His vero addi possunt exempla complura ex Ecclesiasticis historiis petita. Enimvero nullæ, atque irritæ habitæ fuerunt canone 4. Synodi Constantinopolitane ordinationes Maximi Cynici, qui ejusdem Ecclesie sedem dolo occupaverat. Constantiniani item Pseudopontificis in Romanam Cathedralam intrusi an. 767. Stephanus IV. proximo anno irritas declaravit, consecratis iterum Episcopis, & presbyteris, qui ab ipso Pseudopontifice fuerant consecrati, prout litteris consignarunt ad præcitatum annum Sigebertus, & Anastasius in Vita Stephani. Rursus Hincmarus Metropolitæ Remensis, alique Galliarum Episcopi, in Concilio Sueffionensi an. 853. Ordinationes Ebbonis a gradu Episcopali dejecti exsufflarunt, & iterarunt. Photii itidem invasoris sedis Constantinopolitane consecrationes, atque Ordinationes nullas & cassas declaravit anno 869. canone 4. octava Synodis Ecumenicæ. Ordinationes quoque factas a Bonoso Episcopo Naxitano, & per Illyricum Photiniane hæreseos propagatore, nullas irritasque affirmavit in Epistola vigesima prima ad Morcianum beatissimus Pontifex Innocentius. Urbanus II. ad Petri sedem evectus an. 1088. reordinavit Daibertum, quem ad diaconatum promoverat Moguntinus Episcopus Nezelus, invasor, & simoniacus. Ante Urbanum S. Leo Nonus, qui obiit anno 1054. tertiodecimo Kalendas Majas, omnino simoniacas ordinationes cassavit, iterumque consecravit plerosque simoniace ordinationes. Alibi diximus, Stephanum hujus nominis septimum præcepisse, ut cadaver Formosi extractum e sepulcro projiceretur in Tiberim, cunctosque, quos idem Formosus ordinaverat, gradu proprio dejectos iterum ordinasse: quod contingit anno reparatæ salutis octingentesimo nonagesimo sexto. Atque hæc sunt, quibus Joannes Morinus Ordinationes sæpe sæpius in Ecclesia iteratas fuisse, prolixa, & erudita dissertatione demonstrat.

Facile me ab hujusmodi objectis expediam, posteaquam adnotationes quasdam præmiserò. Atque imprimis animadverto, iterandas esse ordinationes, quæ ab hæreticis peraguntur non servata forma sacramentali, quemadmodum re-

petendus est baptismus non collatus cum sanctæ Trinitatis invocatione; ut producta canonum auctoritate demonstravi lib. xxxi. cap. 15. ubi ulterius dixi, repetendum esse sacramentum juxta sanctionem Ecclesiasticas, quotiescunque gravis oriatur dubitatio, num revera sub prescripta & legitima forma fuerit administratum. II. Deinde præmoneo, eos qui vel extra Ecclesiam, vel a ministris e gradu dejectis sacramenta suscipiunt, recipere quidem characterem, sed non gratiam, atque plenitudinem Spiritus sancti: ad hanc vero obtinendam necessum esse, ut Ecclesie reconcilientur, legitimisque ministris subiciantur, ut per manus impositionem invocata virtute ejusdem Spiritus sancti, ut verbis utar Leonis Magni Epist. 2. cap. 18. sanctificationem accipiant, quam ab hæreticis, atque ab illegitimis ministris recipere minime potuerunt. Atque hanc manuum impositionem non esse sacramentalem constat ex iis, quæ in hoc Volumine disserui de ritu, quo olim recipiuntur heretici ad Ecclesiam Catholicam revertentes, & pag. 223. de impositione manuum facta pœnitentibus & substratis. III. Adverto præterea nomine Ordinis, non tantum intelligi sacramentum imprimens characterem, verum etiam certum gradum in Ecclesiastica Hierarchia, in quo gradu tribuitur Ordinatis potestas exercendi sacrum aliquod ministerium, hujusque intuitu certis privilegiis, honoribusque fruuntur: quamobrem sicut in iis, qui e gradu deiciuntur, 3. p. Pontificalis tit. 7. dicitur deleri consecrationem, unctionem, benedictionem, quod tamen non ad Ordinis characterem referri debet, sed ad predictum ministerium, & ad participationem honoris; ita illi, quibus resipiscuntibus Ecclesia Catholica reddit jus ministerii, honoremque Ecclesiasticæ Hierarchiæ, quamquam minime decorentur novo characterem, & sacramenti iteratione, dicuntur nihilominus sacrationem manus impositionem obtinere, & quodammodo iterum ordinari. Ut enim Ecclesia in ceremonia, quam degradationem appellant, aufert Ordinatis sui gradus insignia, abraditque etiam exterius unctionem, qui ritus directe opponitur illi, qui servatur in sacris Ordinationibus, sed tamen harum characterem animo impressum nequit abradere, vel delere: ita sacra ea ceremonia, qua clericis dejectis restituit gradum, ad ministerium, ipsis vel manus imponit, vel præbet rursus insignia, atque instrumenta suorum Ordinum, at non indelebilem characterem. Atque hinc iv. Toletana Synodus an. 634. edidit canonem num. 28. Episcopus, presbyter, aut diaconus, si a gradu suo injuste dejectus, in secunda Synodo innocens reperitur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu Episcopi; si E-

piscopus est, orarium, anulum, & baculum: si presbyter, orarium, & planetam: si diaconus orarium, & albam: si subdiaconus, patenam, & calicem; & sic reliqui gradus in reparationem sui recipiant, quæ cum ordinaretur perceperunt. In quem canonem vide adnotat. lxi. secundi Voluminis Conciliorum Hispaniæ. IV. Postremo adnotandum est, quod permulti inter characterem & gratiam non satis accurate distinguenter reprobarunt tanquam nullum baptismi hæreticorum, sed illorum opinio post exploratam traditionem refutata est, ut demonstravi libro xxxi. cap. 13. prop. 7. excusans errorem S. Cypriani, atque ita nonnulli expendentes canones, qui declarant ordinationes factas ab Episcopis hæreticis, schismaticis, & simoniacis, destitutas esse plenitudine, & gratia Spiritus sancti, non attendentes id non affirmari de characterem, cui neque hæresis, neque schisma, neque simoniæ crimen opponitur, prædictas ordinationes nullas irritasque existimarunt; qui tamen ab aliis permultis confutati fuerunt, donec re penitus discussa, omnes, ac singuli veritati plenis calculis subscribere.

Quamvis præmissæ adnotationes ad solvenda quæcunque obijciuntur, idoneæ sint, universa tamen brevissime excutram: qui enim plura desiderat, adire poterit prælaudatam dissertationem 2. Christiani Lupi; ubi cap. 16. & 17. accurate dirimit argumenta omnia Morini. Canon itaque Apostolicus, aut Firmiliano depromptus sit, ut ex Synodo Iconiensi Rebaptizantium, nullius est ponderis; nisi forte accipiat debaptismate, & de ordinationibus hæreticorum, qui legitimam formam minime adhibuerunt: unde sicut adversus hunc canonem recipimus hæreticorum baptismum collatum cum sanctæ Trinitatis invocatione; ita suscipi debent ordinationes ab Episcopis hæreticis cum debita forma peractæ. At in octavo Nicæno canone fefellit Latinum interpretem Aoristus *Χειροτονέμεναι*, sicuti demonstratum est supra: tamen *manuum impositio* iterum Novatianis faciendæ, si istam canon præscriberet, forent reconciliatis ritus, non sacramenti repetitio. Idem dicendum de Epistola synodica ejusdem Nicæni Synodi ad Alexandrinus: in qua *manus impositio* significatur participio præteriti temporis, ac præterea *confirmatio* nomine, quo aperte designatur canonica approbatio præcedentis ordinationis factæ a Meletio. Quare Sozomenus lib. 1. cap. 24. pag. edit. Valesii 438. de Nicæno illo decreto circa ordinationes Meletii scripsit, latam contra Meletium fuisse hanc sententiam, *Ut in urbe Lyca degeret, solo Episcopi nomine contentus, nec deinceps, sive in urbe, sive in vico ordinationem ullam faceret. Hi vero, qui ab illo prius ordinati fuissent, communionem quidem ac*

ministerium suum retinerent, reliquis tamen clericis per singulas Ecclesias ac paræcias honore inferiores essent: ita tamen, ut in locum morientium per ordinem succederent, dummodo plebis suffragio judicarentur idonei, Episcopo Alexandrino electionem eorum nihilominus confirmante. Hæc vidit, vertitque Valesius, qui adnotat. in 1. librum Socretis cap. 9. & in lib. 1. Thodoreti cap. item 9. affirmavit *Χειροτονία* non posse accipi nisi pro ordinatione, tamen fateatur sentire alios, ac præsertim virum doctum, qui edidit Gallico idiomate Vitam S. Athanasii, illamque notis illustravit, *Χειροτονία* in decreto Nicæno de Meletianis accipiendam esse de simplici benedictione. Verumtamen narratio Sozomeni omnem dirimit controversiam, commonstratque Nicænos Patres ratas habuisse ordinationes Meletii, indignasse tamen ab ipso Meletio ordinatorum, ut succederent in locum morientium, *suffragio plebis, & confirmatione Episcopi Alexandrini*. Quapropter *Χειροτονία*, de qua in Synodica Epistola, vel est ipsa præcedens *ordinatio* Meletii, vel subsequens *electio* populi, & Episcopi *confirmatio*. Recole quæ scripsimus cap. 1. hujus libri de significatione vocabuli *Χειροτονία*. Theodorus itaque Episcopus Oxyrinchi reordinando presbyteros, & diaconos partis Meletii, id non fecit secutus auctoritatem Nicænæ Synodi, sed *Apollonii cujusdam suasu*, ut narrat in præcitato libello præcum Marcellinus, scriptor alioqui fidei sublestæ. At Innocentius epist. 18. ait. *solum hæreticorum baptismum ratum esse, non autem solum hæreticorum baptismum non iterari*; quæ duo longe diversa sunt. Etsi enim vocabula hæc duo, *Ratum*, & *Validum* sæpenumero promiscue usurpantur; *Ratum* tamen illud dicitur, quod comprobatur, omnemque effectum potest consequi. Igitur cum hereticorum baptismum, licet, ut Theologi inquirunt, *informe*, gratia scilicet expoliatum, ad hujus consecutionem per penitentiam reparetur, recte ab Innocentio *ratum* dicitur. At quoniam ordinati ab Arianis Episcopis, juxta disciplinam vigentem Innocentii tempore, quamvis hæresim detestarentur, non adnitebantur tamen ad honorem, & ministerium Ordinis Ecclesiastici, sed donabantur dumtaxat Laica communione; idcirco sanctus Pontifex Innocentius negat *ratam* esse ordinationem Arianorum. Et quidem hoc unum Alexander Episcopus Antiochenus petierat ab Innocentio, an ordinati ab Arianis esset in suo honore & gradu suscipiendi: cui Innocentius respondens, allata baptismatis, & ordinis discrepantia, recipiendos non esse cum sacerdotii, aut ministerii *cujuspiam dignitate*, nec Episcopum Arianum contulisse clericis suis jus ministerii, & plenitudinem Spiritus sancti, quam ipse per

impietatis suæ perfidiam amisit, demonstrat se de hoc jure, & de hac plenitudine instituisse sermonem, non de Ordinis charactere. Vide autem adnotat. Binii in eandem Epistolam, Glossam decreti 1. q. 1. cap. *Arianos*, Bellarminum lib. 17. de Romano Pontifice cap. 10. & Christianum Lupum in prælaudata dissertatione secunda.

Ea vero, quæ secundo loco subjiciuntur, nullius sunt momenti. Cæcilianus enim verba illa protulit Donatistas irridens, qui illius consecrationem, tanquam a traditore factam, nullam esse jactabant. Hinc S. P. Augustinus Breviculo Collationis 3. diei cap. 16. num. 29. *Dixerunt* (inquit de Donatistis) *scripsisse Optatum, quod Cæcilianus dixerit, Si traditores sunt, qui me ordinaverunt, ipsi veniant, & ordinent me. Quod quidem, si dictum est, ideo dici potest ad illos irridendos, quibus hoc mandasse perhibetur, quoniam certus erat Ordinatos suos non esse traditores.* Revera non illa Cæciliani verba referuntur ab Optato, qui libro 1. num. 19. scribit, *A Cæciliano mandatum est, ut si Felix in se, sicut illi arbitrabantur, nihil contulisset, ipsi tanquam adhuc diaconum ordinarent Cæcilianum*, quæ verba conditionata sunt, non absoluta, demonstrantque incubuisse Donatistis ostendere ordinationem a Felice peractam non contulisse Ordinis characterem. Irrideri Donatistas optime intellexit illorum unus Porphyrius, qui respondit, *Exeat huc, quasi imponatur illi manus in Episcopatu, & quassetur illi caput de penitentia.* Scio quosdam cum Du Pin sentire, quod Cæcilianus bono pacis hanc conditionem, ut iterum ordinarentur a Donatistis, obtulerit Numidis. At quis credet sanctum virum petiisse a schismaticis sacrilegam consecrationem? De Basilio differuimus supra in hoc Volumine nec negamus fuisse illum in Rebaptizantium errores ex quo etiam traxit alterum, *hereticos, usque abruptos & laicos effectos, nec ordinandi habere potestatem, ut qui non possint Spiritus sancti gratiam aliis præbere, a qua ipsi exciderunt, ut inquit citata Epist. ad Amphil. tom. 2. pag. 355.* Hæc autem ratio, quæ non distinguit gratiam a charactere, & efficacitatem sacramenti a conditione ministri, sicut modo a nullo Theologorum admittitur, ubi agitur de baptismo; ita refelli debet, ubi pertractator de sacris Ordinationibus, quarum juxta Basilium eadem cum baptismate est ratio. Idem asserendum de Cypriano, & Firmiliano; quamvis hujus in præcitato Epistola 75. hæc sunt verba: *Heretico sicut ordinare non licet, nec manum imponere, ita nec baptizare, nec quidquam sancte, nec spiritualiter gerere, quando alienus sit a spirituali, & de ipsa sanctitate: quod totum nos jam pridem in Iconio, qui Phry-*

gia locus est, collecti in unum, convenientibus ex Galatia & Sicilia & ceteris proximis regionibus; confirmavimus tenendum contra hereticos firmiter, & vindicandum, cum a quibusdam de ipsa re dubitaretur. Quæ verba, nisi aliunde constaret Firmilianum adhæsisse Rebaptizantibus, explicari possent de sancta & licita sacramentorum baptismi, & Ordinis collatione.

Ad exempla quod attinet, primum nihil aliud probant, nisi aliquando Ordinatione fuisse ab aliquibus repetitas, nondum hac controversia signata, id, quod nemo unus inficiatur. Hoc tamen nihil præsertim causæ officit; sicuti non officit validitati baptismatis, quod aliquando sanctissimi, doctissimi que viri rebaptizaverint. Respondeo deinde, nequaquam canone Constantinopolitano irritas declarari ordinationes Maximi Cynici: etsi enim hoc canone decernitur, *Nec Maximum Episcopum esse, vel fuisse, nec eos, qui ab ipso in quolibet gradu sunt ordinati*; id tamen accipiendum est de ministerio, & gradus honore, non de charactere sacramentali. Atque id constat ex quo de Ordinatione ipsis Maximi nequeat ullatenus dubitari; quum illum in Episcopum consecravit cum ritibus aliis Aegypti Præsulibus S. Petrus Alexandrinus. Apud Isidorum Mercatorem præcitatus canon ita legitur, *Neque ii, qui ab ipso sunt ordinati, qualemcumque gradum clericatus obtineant; & in alia paraphrasi apud Harduinum tom. 1. Concil. pag. 819. Nec ille, qui Ordines ab eo accepit, in quemlibet sacerdotii gradum admittatur.* Circa Ordinationes Stephani III. vel IV. respondent Baronius ad an. 769. n. 6. & Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. viii. cap. 1. art. 8. Anastasium, qui in Vita Stephani ait ordinatos a Constantino Pseudopontifice, *denuo facto decreto electionis, ab eodem sanctissimo Stephano Papa benedictionis suscepisse consecrationem, hujus consecrationis ac benedictionis nomine intellexisse sacram illam ceremoniam, qua ordinati recipiunt coram Altari Ordinum suorum insignia, atque ad pristinum honoris sui gradum restituuntur.* Auxilius tamen lib. 2. de Ordinationibus Formosi cap. 4. non dubitavit asserere, manifeste in eis peccatum fuisse, qui secundum canones ordinati fuerunt, *dum eos nefario ausu iterum in eadem ordinatione consecrandos esse statuerunt.* Vide Sandinum de Rom. Pontif. pag. 230. Quæ vero acta fuerint, auctore Hincmaro, in Synodo Sueffionensi, rescissa fuerunt a Nicolao I. in Epistola data 8. idus decembris an. 866. in qua etiam jussit, ut clerici ab Ebbone ordinati suis gradibus restituerentur: quamquam ex Historia Remensis Ecclesiæ a Flodoardo conscripta, quæ extat tom. xvii Biblioth. PP. lib. 3. cap. 17. constet clericos illos

illos a solo ministerio fuisse dejectos. De Photio autem, ejusque ordinationibus dictum supra. De Bonofiacis non est cur diu disceptetur; cum enim fuerunt Pauli Samosatensis progenies, ideoque morem sequentes aliorum Paullianistarum, & Photinianorum perraro *in nomine Trinitatis* baptizarent, non servabant *formam* baptismi, ideoque ad Ecclesiam redeuntes juxta canonum 19. Nicænæ Synodi, & 16. ac 17. secundæ Arelatenfis, litterasque Magni Gregorii ad Episcopos Iberiæ, iterum baptizandi erant: & si antea in Clero irreprehensibiles extitissent, ad sacros Ordines promovendi. Urbani Epistola de Ordinatione Daiberti a viris doctissimis dicitur supposititia: incertum quoque est Nezelonem, qui Moguntinam sedem invasit, fuisse Episcopum; atque indubitatum est, Urbanum II. in Epist. 17. ad Lucium Præpositum sancti Juventii, quæ extat tom. x. Conc. pag. 441. agnoscere in Ordinationibus schismaticorum & hæreticorum veram *sacramenti formam*, non autem gratiam, nisi cum eorum *sacramentis initiati per manus impositionem ad catholicam redierint unitatem*. Ita objectio petita ex 2. Epistolæ Urbani infirmior est ceteris. Quod spectat ad sanctum Leonem IX. scribit quidem beatus Petrus Damiani Opus. 6. cap. 35. *omnes simoniacorum ordinationes cassasse*: sed cum idem Auctor in Opusculo altero de actis suis apud Mediolanenses, scribat, *Leo Papa plerosque simoniacos, & male promotos tanquam noviter ordinavit*; inferri inde potest, a Leone cassatas fuisse Ordinationes simoniacorum quantum ad gradus dignitatem, & ad jus ministerii, & quasi repetitas ceremoniali instauratione, ac traditione clericalium insignium, quæ videtur *tanquam nova ordinatio*. Atque id eo vel maxime dici potest, quod post cassationem illarum Ordinationum magnus inter sacerdotes tumultus exortus est, pluribus affirmantibus non esse honore privandos, qui ordinationis suæ tempore ignorabant Episcopum consecratorem esse simoniacum. Quamobrem Leo temperata sententia hos *in officio perseverare mandavit*, idemque indulget cetetis simoniace, scienter quoque, ordinatis, dummodo quadraginta dierum agerent pœnitentiam, quæ omnia litteris consignavit citato cap. 35. sanctus Petrus Damiani. Ceterum aliquando dubitatum fuisse de hujusmodi simoniacis Ordinationibus ingenue fateor, ea confirmans, quæ de hoc argumento produxi Voluminis 111. Cum Formoso denique Stephanus impie se gessit: & sive iterum ordinaverit quos ille consecraverat, seu potius e gradu dejectos rursus ad sacrum adsumpserit ministerium; apparet non error in fide, sed violenta tyrannis in facto. Legendus Auxilius tom. xvii. Biblioth. PP. pag. 21. ubi ait Stephanum nec *Berti Theol. Tom. VIII.*

poeticam attendisse sententiam *Æn.* 3.

Parce pias scelerare manus, jam parce sepulto.

Repetenda & quæ scripsit Flodoardus: qui iis recensitis, quæ Stephanus gessit in Formosum, & de quibus diximus alio in loco, tertio nempe Volumine ita narrans illius interitum, suppliciumque, prosequitur:

Virus ab hinc meritis dignam incurrisse ruinam

Captus & ipse, sacraque abjectus sede, tenebris

Carceris injicitur, vinculisque innectitur atris,

Et suffocatum crudo premit ultio letho.

Extat quoque tom. 3. p. 2. Script. Rerum Italicarum pag. 319. Atque hæc de non iterandis Ordinationibus.

C A P U T XV.

Quale judicium ferendum sit de Ordinationibus factis ab hæreticis Angliæ Præsulibus.

Anglorum quoque Ordinationes validas futuras fore, si fierent ab Episcopis rite consecratis, & legitima *forma* utentibus, insertur ex superiori dissertatione: at quoniam jure meritoque dubitatur de successione illorum præsulum, & ulterius de *forma*, quam adhibent in aliorum Episcoporum consecrationibus, idcirco magna contentione præsens quæstio agitur. Pugnant pro successione suorum Episcoporum Protestantes Angli, quos inter D. Masonus Archidiaconus Norfolciæ, Godwinus Episcopus Landavensis, & P. Couray, qui pro Anglorum Ordinationibus an. 1723. & sequentibus nonnullas edidit dissertationes. E contra neque veros Episcopos, neque Ordinationes apud Anglos subsistere, censent fere omnes Catholici, inter quos plura de hoc argumento conscripserunt Renaudotius, P. Le-Quien, & P. Hardouin in suis contra Courayerum Opusculis, Tournelius quoque in Tractatu de sacramento Ordinis, & Antonius Boucat in dissert. de Ceremoniis, & Ritibus sacramentorum. His omnino subscribendum est; sed quoniam multa producuntur argumenta, quorum aliqua dubia sunt, pleraque infirma, statui ea proponere in compendium redacta, & quænam me in hanc sententiam trahant, brevissime exponere, aliorumque judicio subicere.

Quod priusquam exequar, adverte quæstionem nequaquam moveri de Ordinationibus peractis regnante Henrico VIII. quadoquidem licet is a Catholica religione, quam adversus Lutherum scriptis propugnaverat, repudiata legitima uxore Catharina Aragoniæ ob Annam Bolenam, quam

quam infano amore deperibat, sacrilega apostasia deficiens anno 1534. summum Anglicanæ Ecclesiæ Caput seipsum temere nominavit, pluraque nefaria dogmata intrusit; Missæ tamen sacrificium admisit, necnon Ordinis sacramentum, in his tantum multa pro libidine permiscens, & ubique Romani Pontificis nomine abrafo. De quibus legi potest Sanderus de schismate Anglicano lib. 1. pag. 132. & sequentibus. At postquam Henricus an. 1546. fatis cessit, Eduardus Seimerus Janæ quondam reginæ frater, & avunculus Eduardi, (quem Henrico ipso Jana pepererat, & qui statim defuncto patre agens decimum ætatis annum pronuntiatus est rex Angliæ, atque Hiberniæ) usurpans titulum protectoris Regni, rerumque omnium potius, in Angliam evocavit Martinum Bucerum, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, aliosque apostatas impurissimos, adeo, ut Londini institutis omnium fere hæresum synagogis, animoque adolescentuli Regis corrupto, nondum elapso an. 1547. in Comitibus Londinensibus cœptis pridie nonas Novembris, sancitum sit, ut cum Episcopi ac presbyteri Anglicani ad illud usque tempus ritu fere Catholico ordinati fuissent, excepta scilicet Romani Pontificis obedientia, in posterum alia forma peragerentur Ordinationes, atque de ea re ederetur Ritualis liber confirmandus ipsorum Comitiorum auctoritate. Atque hæc iisdem fere verbis Sanderus lib. 2. pag. 276. In hoc libro, qui vulgo dicitur *Rituale Eduardi VI.* approbato rursus a Pseudo-synodo Londinensi an. 1562. Episcopus consecrator prius ab Electo exigit mandatum regium, quemadmodum apud nos producitur mandatum Apostolicæ Sedis: tum loco interrogationum circa articulos fidei, & juramenti, quod post responsiones suas inter Orthodoxos præstat Electus; is in Ecclesia Anglicana interrogatur, an hæreticis assertionibus, & distincte iis, quæ rejiciunt Apostolicas traditiones, & Romanæ Ecclesiæ doctrinam assentiat, juratque se hæretica illa dogmata intimo corde tenere, promittit in iis commissam sibi plebem instruere, addito juramento alio sacrilego, quo declarat majestatem regiam in omnibus Ecclesiasticis & spiritualibus rebus habere supremam auctoritatem. Post hos vero, aliosque nonnullos hujus generis ritus, Consecrator super Electum cum impositione manum execrandam hanc orationem effundit: *Deus omnipotens, Pater noster celestis, qui hanc tibi voluntatem concessit, concedat insuper vires ac facultatem ad hæc efficaciter præstanda, ut opus istud suum, quod incepit in te, absolvas, teque integrum ac inculpabilem inveniat in illo supremo die, per Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.* Hæc autem forma consecrari Episcopos Angliæ

fatentur P. Courayer, alique illarum consecrationum propugnatores. Etsi vero e vivis sublato Eduardo anno ætatis suæ decimo sexto, & regni septimo nondum exacto, anno scilicet 1552. Maria Henrici, & Catharinæ filia, Philippi Hispaniarum principis uxor, Eduardi, & Londinensium Comitiorum statuta rescidit, confirmatisque Episcopis in priori schismate ritu Catholico consecratis, qui ab Apostolica Sede veniam petierunt, & ceteris sub Eduardo ordinatis e propria sede dejectis, studuit res sacras instaurare, & Angliæ regnum revocare ad Ecclesiæ communionem; hæc tamen lectissima mulier, & Regina præclarissima, cum regnasset, tantum quinquennio, & quatuor mensibus, migravit e vita, magno cum Republicæ Catholicæ detrimento. Quum enim nullos e se liberos reliquisset, regnum Angliæ obtinuit Elisabetha: quam licet incerto parente progenitam, & illegitimo Henrici VIII. cum Bolena matrimonio in lucem edita, in Comitibus tamen ab Henrico indictis an. 1534. ad tertium nonas Novembris, perditissimi homines Natalium honore, regnandique jure honestarunt. Hæc itaque religionem Catholicam, quam antea diffimulaverat, adepta regnum palam abiciens, arripuit, ut Henricus & Eduardus fecerant, Anglicanæ Ecclesiæ primatum, præscripta formæ execrabilis sacramenti, quam lib. 3. pag. 369. recitat prælaudatus Sanderus. Tunc usurpare decimas spiritualium omnium proventuum, pro suo arbitratu, & laicorum suffragiis fidei formulas immutare, Missam, ritumque administrandi sacramenta abolere, deponere & in exilium pellere Episcopos, & novum Clerum juxta Eduardi Ritualia instituere; quorum princeps, aliorumque consecrator fuit Matthæus Parkerus ritu illo hæretico Archiepiscopus Cantuariensis, ut Franciscus Godwinus in Commentario de Præsulibus Angliæ pag. 218. nittur demonstrare, alique Protestantes affirmant, ardinatus die 17. decembris an. 1559. De his ergo ordinationibus, & de illis, quæ postmodum eodem ritu ad hanc usque diem peractæ fuerunt, non de iis, quæ contigerunt regnantibus Henrico VIII. & Regina Maria, controversia hæc instituitur.

Itaque nullas esse, & cassas ordinationes Anglorum demonstrant docti viri ex eo quod Anglia destituta sit Episcoporum legitima successione. Parkerus enim, quem Angli recensent inter Antistites Cantuarienses, alique cum eo consecrati, Elisabetha regnante, in Londinensi hospitio, quod appellabant *Cheapsidem*, non ab Episcopis legitimis; sed a Guiljelmo Borlovv, a Joanne Scoræo, & a Milone Coverdalo umbratili quadam ceremonia consecratus fuit, ut ego quoque scripsi tom. 111.

Hos vero Episcopos non fuisse apparet ex Actibus *Parlamenti* a Raymero collectis, in quibus eo temporis Episcopatum tribus his ordinatoribus attributum antistites alii occupabant. Accedit quod alii ajunt Parkerum consecratum fuisse Lambethæ, nec inter se Angli ipsi scriptores conveniunt: & quod anno dumtaxat 1614. Protestantes prodixerunt supposita quædam hujus ordinationis acta, quæ nunquam antea proferre ausi fuerant. Verum cum hoc argumentum pendeat a sanctis, in quibus scriptores discrepant, non videtur penitus os hæreticorum obtundere. Quamvis enim nuper dicta de ludrica consecratione Parkeri confirmari possunt a Nostratibus testimonio Hardigni, Henrici Fitz-simons, D. Campney, aliorumque Anglorum scriptorum; affirmant tamen alii, consecratum fuisse Parkerum an. 1559. mense decembri in Cappella palatii Archiepiscopalis Lambethensis, Guilelmum Barlow fuisse pridem Episcopum Asaphensem, tunc vero temporis Cicestrensem electum, apostatam Joannem Scoræum Cicestrensem olim, sed jam electum Herfordensem, & Milonem Coverdalem tunc Exoniensem sedem tenuisse, ideoque nil mirum, si in Collectione Raymeri his diversi Episcopatus adscribantur: publicas demum tabulas, hujusque ordinationis regeſta contractasse, ac perlegisse Alexandrinum Fayrcloth, & Thomam Lathwait Jesuitas, aliosque Catholicos, qui hujus rei veritatem testati sunt in litteris conscriptis ad Thomam Fitz-erbert Romæ degentem: idque Jewellum, Masonum, Godwinum, aliosque Anglos apertissime demonstrasse. Cum mihi interim desint ad hos refellendos certissima monumenta, & alioquin cum viris pervicacissimis agendum sit, diu immorandum non arbitror in investigando loco impiæ hujus consecrationis, in discutienda prædictorum Episcoporum auctoritate, & in fide Catholicis scriptoribus concilianda, atque unica ordinationem illam nullam irritamque fuisse contendo spectata forma consecrationis.

Hæc, si hæreticis credimus, fuit quæ præscribitur in Rituali Eduardi: si Henrico Fitz-simons, aliisque fuerunt hæc tantum verba, *Accipe potestatem verbum Dei sincere prædicandi*: quæ verba Joannes Scoræus protulit, super caput Parkeri primum, deinde Grindalli, codice sacrorum Bibliorum imposito. Quantum ad ritum formamque Eduardi, istam ad consecrationem sufficere P. Courayer, alique pluribus argumentis conantur suadere: quæ ad hæc capita reducuntur, orationem impositioni manus adjunctam satis esse ad sacras ordinationes perficiendas: non eodem verborum complexi constare orationem illam in singulis mundi Ecclesiis: unam ab altera variare: id jus inesse uni-

cuique nationi, ut ritus, & quæ ad disciplinam spectant, pro circumstantiis temporum valeat permutare: substantialem quidem immutationem verborum officere sacramentorum integritati; at non accidentariam, & quæ nihil addat fidei contrarium: necessum non esse, ut in verborum formulis exprimat omnis sacramentalis effectus, immo nec requiri probitatem fidemque ministri. Atque hæc omnia facillimum est nostris quoque dissertationibus comprobare, nec opus est per-volutare quas P. Courayer tanto molitus est ingenii nisu. Commendo autem, plurimumque laudo illorum operam, qui in hujus hominis confutatione stilum exercuerunt: sed non video cur necessum sit in hisce momentis discutiendis immorari. Omnia illa argumentorum capite admitto, illo tantum excepto, quod per quemcumque Pastorem mutari possint ritus Ecclesiastici, ac multo minus, quod in Anglia contingit, per regem impuberem, per laicos, per feminam: hoc enim damnatum est sess. vii. Tridentini can. 13. & a me refutatam lib. xxx. cap. 23.

Ergo ne factæ ab hæreticis Angliæ præsulibus ordinationibus probandæ erunt? Id vero minime gentium. Evidentissimum est, prædictam Eduardi formam, si non expresse hæreticum, ambiguum tamen sensum habere: non enim exprimit, cur Electo consecrator supernas vires, facultatemque apregetur. Immo si attendantur præmissæ ceremoniæ, juramentum quo Rex Angliæ declaratur supremum Ecclesiæ caput, professio hæreticorum dogmatum, ac promissio in his populum instruendi; verba illa, *Deus omnipotens, qui hanc tibi voluntatem concessit concedat insuper vires ac facultatem ad hæc efficaciter præstanda*, idem sonat, ac si diceretur, *Addit tibi Deus, ut defendes primatum Regis, ut conculces Apostolicæ sedis auctoritatem, ut propugnes Novantium blasphemias, ut commissam tibi plebem seducas*. Hæc ne forma sacramentalis? Altera ejusdem est generis, immo & deterior; idem enim paucioribus verbis exprimit, ac ulterius significat, Episcopos & sacerdotes ordinari tantum *ad misterium verbi*, ut contendunt hæretici. Jam vero statutam a nobis ex libro xxx. cap. 12. in *formis* sacramentorum, quæ sensum patiuntur ambiguum, & quæ verborum vi neque sacramenti effectum, neque communem Ecclesiæ intelligentiam significant, attendendam esse propositum, animumque proferentium: quod maxime dicendum est de *forma* ab hæreticis Angliæ instituta adversus ritum Romanæ Ecclesiæ, atque ad commonstrandum conferri in ordinatione ministrorum potestatem solius verbi, Constat enim hanc *formam* ita, atque hac de causa inductam, ac permutatam, non Christum Dominum auctorem

habere, sed homines iniquissimos. Illud præterea a nobis demonstratum est, non tantum *formam* tali nequitia, ac tanta pravitate animi fabricatam, verum etiam *formam* alioqui legitimam, si verbis constet æquivocis, non esse *formam sacramentalem*, si a circumstantiis, ab intentione ministrorum, a præcedentibus, vel subsequentibus ceremoniis ad effectum alium determinetur, ita, ut nec etiam illa formula Confirmationis, *Signaculum doni Spiritus sancti*, qua utitur Ecclesia Græcorum in reconciliandis venientibus ab hæresi, satis sit ad sacramentum constituendum, ut supra in hoc volum. dictum est, atque id multo magis est affirmandum de *forma* dubia, adversus Catholicæ Ecclesiæ praxim ritumque introducta, & procusa in officinis hæreticorum. Quæ cum ita sint, absque ulla hæsitacione pronuntio, *formam* Ritualis Eduardi non sufficere ad sacram ordinationem, tum quia ambiguitate verborum, animoque conferendi solius verbi ministerium constata est; tum etiam, quia attentis jurejurando, & professioni Electi determinatur ad significandam collationem supernorum auxiliorum, quæ sibi adfutura peroptant heterodoxi ad sacramenta, & Fidei dogmata conculcanda, id, quod satanæ, non divini Spiritus opus est. Hoc itaque argumentum, quod utique nulla adversariorum machinatione subruitur, movet me ad nullas, infirmasque judicandas Anglorum consecrationes.

Me non latet plura alia argumenta a Theologis nostris contra Anglorum ordinationes proferri. Sunt illa, quod Ecclesia nunquam hujusmodi ordinationes probavit: quod potestas ordinandi, non a Rege, sed a Christo Domino, & a potestate Ecclesiastica proficiscitur: quod *character Ordinis* confertur propter Corpus Christi, quod in Eucharistia adesse negabant Angli, sub Eduardo Zuvinglianis addicti: quod ministri Angli nullam intentionem habent, nisi constituendi Regis ministros: quod non existimant Ordinationem esse sacramentum, neque habent amplius Eucharistiam, & sacrificium, cujus gratia sacerdotum fuit institutum. Colligit: produxitque omnium hæc argumenta Antonius Boucat dissert. 1. de sacris ceremoniis art. 3. Habent hæc vim suam, præsertim si omnia simul complectantur. Reponere tamen quis posset, congruum non esse, ut Ecclesia in gratiam Anglorum edat decretum aliquod, posteaquam plura edita fuerunt circa ordinationes aliorum hæreticorum, & ulterius Julius III. facultatem fecit Reginaldo Polo S. R. E. Cardinali absolventi, & deputandi ministerio Altaris jam ordinatos in schismate. Quod tamen intelligendum est de ordinatis in schismate Henrici; ordinati enim in schismate Eduardi nova indigebant con-

secratione: ideoque caute Romanus Pontifex ait, Ordines illos *nunquam*, aut *male* fuisse collatos; nunquam scilicet sub Eduardo, male sub Henrico. Quare Nicolaus Sanderus lib. 2. de schism. Angl. pag. 350. ait a Polo confirmatos fuisse solos Episcopos *in priori schismate factos*. Ceterum hæreticos extra Ecclesiam vera sacramenta retinere, eorumque perfidiam non obesse imprimendo characteri, dummodo cum intentione faciendi quod facit Ecclesia Christi adhibeant debitam materiam, formamque legitimam, nequit a sanæ mentis Theologo denegari.

CAPUT XVI.

De iis, qui ad sacros Ordines sunt promovendi.

AGendum nunc de Ordinandis, sive de hujus sacramenti subjecto. Scholastici hac in re quæstiones quatuor instituunt, An sacramenti Ordinis capax sit femineus sexus, an masculus nondum baptismate regeneratus, an infans ante usum rationis, an adultus invitus atque reluctans. Permultas alias pertractant qui sacrorum canonum lectioni dederunt operam. In iis itaque, quæ primi sunt generis, versabimur aliquantulum.

PROP. I. Nequeunt mulieres suscipere Ordinis sacramentum.

Ex aliis hujus Operis nostri dissertationibus thesis ista consequitur. Libro enim xxx. cap. 13. demonstravimus non omnes Christi fideles esse ministros sacramentorum, aut sacerdotes, sed quos Christus primum, deinde Apostoli, postea horum successores Episcopi consecrant, in quorum numero nulla recenseri potest mulier, nec omnium dignissima, & Salvatoris nostri purissima Genitrix, ut hæresim 79. ait Epiphanius. Ostendimus itidem lib. xxxi. cap. 11. adversus Pepuzianos, & Collyridianos non posse mulieribus sacrificii, solemnisque baptismatis jus competere, illorumque hæreticorum, uti & Narcionistarum sacra ministeria feminis committentium temeritatem atque insaniam fuisse compressam a Patribus, quod constat ex Tertulliano de Bapt. cap. 17. Epiphanio cit. loco, & hæresi 49. necnon magno Parente nostro Augustino de hæres. num. 27. Rursus xxxii. libro cap. 13. refutavimus quæ de oblato a mulieribus sacrificio commentus est Hugo Grotius. Producta ergo his in locis valent ad positionem hanc roborandam. Sunt tamen in Theologorum libris probationes ad id confirmandum aliæ. Prima est, quod Apostolus 1. ad Corinth. xiv. 34. & 1. ad Timot. ii. 12. non permittit mulieribus palam docere, cum hoc tamen non sit mu-

munus sacrorum ministrorum præstantius. Altera, quod nec clericalis tonsuræ fœmina capax est, quoniam citata ad Corinthios Epistola xi. 6. scribit Apostolus, *Turpe est mulieri tonderi*, eique præcipit ut semper incedat *velato capite*. Proxima, quod nec in veteri lege Ecclesiasticum munus demandatum sit fœminis; in novo autem Testamento neque ultimæ Cœnæ adfuerint, ubi instituta Eucharistia, & Apostoli consecrati. Postrema, quæ est S. Bonaventuræ in vi. dist. 25. quod Mediator noster, cujus legatione, & vice sacerdotes funguntur, vir fuerit, non mulier. His addi potest cap. *Sacratas Deo*, dist. 23. ex Isidoriana Soteris epistola; cui consonant quæ de Sotere leguntur apud Anastasium, *Constituit, ut nulla monacha pallam sacratam contingeret, nec incensum poneret in sancta Ecclesia*. Item quæ habentur cap. *Mulieres*, dist. 32. exscripta ex canone 11. Concilii Laodicensi celebrati circa an. 357.

Quæ obijci possant, nullius sunt momenti. Ajunt enim opponi nobis quæ Ecclesiastica Historia refert de diaconissis: sed nullo diaconissas fuisse ordine insignitas vidimus superiori capite vii. Addunt non repugnare mulieribus politicum regimen: verum alia est ratio politici regiminis instituti hominum arbitrio, & alia Ecclesiastici, longe perfectioris, quod Christum Dominum habet auctorem; præsertim quod juxta Philosophum lib. 1. Politic. fœminarum principatus *corruptela est reipublicæ*. Vide Estium in 4. dist. 25. §. 7. Inquiunt denique præesse monialibus Abbatissas: at harum munus nihil est aliud, quam cura quædam domestica sacrarum virginum, quarum contubernio, ut scribit S. Thomas q. 39. Supplem. art. 1. viri uti nequeunt. Nihil nobis dicendum de fœminis, quas ad aras Ethnici æque, ac viros admiserunt, ut in vi. de legibus inquit Plato: non enim vindicandi sunt insani idololatrarum ritus. Sciendum tamen est, Ægyptios, a quibus Græci hauserunt superstitionem, sacerdotium viris tantummodo commisisse, teste Herodoto in Euterpe; quod divinis Hebræorum institutis, quæ dæmon auctor idololatriæ imitari curavit; magis est consentaneum. Apud Romanos quoque olim sacerdotia non fuisse promiscua scribit Livius lib. x. Historiarum: immo semper fœminæ fuerunt ab ara Herculis sequestratæ, Vestales vero tantum constitutæ ad ignem custodiendum, id, quod Levit. vi. 12. viris, non mulieribus demandatur.

PROP. II. Vir non baptizatus suscipiendi sacramenti Ordinis incapax est.

Enimvero Baptismus omnium sacramentorum est janua, nec potest Ecclesiæ juribus, ministeriis, & facultatibus frui, qui nondum insertus est illius corpori. Vide quæ de subjecto Confir-

mationis scripsi lib. xxxii. cap. 8. Præterea nunquam invenimus Ecclesiam ratos habuisse Ordines non baptizatis collatos: nemo enim non damnat ordinatione Xanaïæ, quem non baptizatum Petrus Fullo Antiochenus Patriarchus Eutychianus consecravit Episcopum, de quo propositum v. Voluminis, ubi agit de Conciliabulo Moguntino, decretisque Gregorii VII. noster Lupus, ordinationemque hujus generis Georgianorum schismaticorum, cujus meminere Tract. vi. de Bapt. q. 3. Vercellus, & quæst. itidem 3. ejusdem Tractatus Farvacques. Ad hæc Nicæna Synodus canone xix. de Clericis Paulianistarum baptizatis absque sanctæ Trinitatis invocatione, inquit, *Rebaptizati ordinentur*, quoniam irritum baptismate Ordinationes quoque sunt nullæ. Extat insuper in III. Decretal. tit. 43. antiquissimus canon, *Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur*. Similia Innocentius III. cap. *Veniens*, eodem titulo. Quæ in loco videtur utique Innocentius in dubium revocare rationem illam paullo supra productam, quod Baptismus sit fundamentum, & janua aliorum sacramentorum: sed hæc dubitatio spectat peculiarem illum casum hominis nati, & educati inter catholicos, in quo, loco baptismatis, sufficiebat ad salutem sincera fides. Hæc tamen sicuti errore detecto exigebat collationem baptismi, ita postulabat ut ordinatus absque baptismate iterum per singulos ordines usque ad sacerdotium promoveretur, ut Innocentius eo loci Episcopo Ferrariensi mandavit.

Unum est, quod videtur thesi huic adversari, id nempe quod lib. v. Hist. Eccl. cap. 22. ait Socrates: *In urbe Alexandrina Lectores & Psallentes absque ullo discrimine sunt tam catechumeni, quam fideles*. Verum id nulla ratione de Lectorum & Psallentium Ordinationibus accipiendum est, sed tantum de legendi, & canendi munere, quod interdum laicis quoque committitur: neque enim Socrates χειροτονίαν, aut χειροθεσίαν istorum commemorat, immo immediate prosequitur, *Omnibus ubique Ecclesiis fideles ad Ordinem hunc promoventibus, τῶν πανταχῶς ἐκκλησιῶν πῖσις εἰ τὸ τάγμα τοῦτο προβαλλομένων*. Vide pag. edit. Valer. 287.

PROP. III. Quælibet ætas sufficit ad recipiendum Ordinis characterem.

Certam quidem ætatem ad canonicam Ordinationem exigit modo Ecclesia, ut infra dicam; sed nihilominus quantum ad Ordinis characterem pertinet, puerili quoque & infantes illum, si ordinarentur, susciperent, etsi nondum ratione ac libertate uterentur: quod affirmant antiquiores omnes Theologi, uno excepto Durando in iv. dist. 25. q. 2. cujus opinionem amplectitur q. 4. de Ordine art. 4. Tournelius,

hand negans se adversus communem scholasticorum mentem sentire, eo quod Durandi assertio magis ad Ecclesiae praxim sibi videatur accedere. At in eorum sententia, qui minoribus Ordinibus adtribuunt sacramenti rationem, hæc propositio ex veteri disciplina fit evidens. Constat enim ex primo canone Toletanæ secundæ Synodi, olim parentes ab infantia puerulos officio clericatus mancipasse: quod ex Epistolis Siricii & Zosimi, necnon ex canone 19. Concilii tertii Carthaginensis demonstrat p. 3. de sacerdotibus Ordinatus. Exercit. xv. num. 5. Joannes Morinus; ubi vir eruditissimus præterea advertit, mancipationem hanc factam non fuisse absque clericali tonsura, & primi Ordinis collatione. Martenius eandem sententiam propugnans de Antiq. rit. lib. 1. cap. 8. art. 3. producit ulterius exempla S. Felicis Nolani, de quo Paullinus, *Et primis lector servavit in annis*, clericorum infantilis ætatis, quos in Vandalica persecutione pulsos in exilium narrat lib. v. cap. 9. Victor Vitensis, scribens pag. 78. edit. Ruitart, *Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli*, & Euthymii Abbatis, qui, auctore in ejus Vita Cyrillo Scythopolitano, triennis baptizatus est, tonsus in clericum, & ordinatus lector. De Eugenio item I. ad Petri sedem evecto an. 652. legitur in libro Pontificali fuisse clericum a cunabulis. Plura autem lectu dignissima scripsit huc spectantia in Notis ad Anastasium tom. 4. pag. 60. vir præstantissimus Joannes Franciscus Baldini; qui ad ea, quæ Martenius ac Morinus mandarunt litteris, addidit perantiquum monumentum, marmoream scilicet capsulam, in qua cum officulis Maximi puerili adinventus est anulus, cum rescriptione, **MAX. LEVIT.** illius ordinationem exprimente, non quidem in diaconum, sed in minorem clericum, cui pariter *Levita* nomen tribuerunt antiqui. Hæc autem omnia ad puerum, qui nondum pervenit ad usum rationis, extendi nequeunt; nam infantia ad septimum usque annum computatur.

Ergo si loquamur de infantibus ante rationis usum, duo tantum ex allatis exemplis produci possunt, Euthymii, & Eugenii: quorum ordinationem ratam & validam fuisse probatur insuper ex cap. *Tue nobis*, De clerico per saltum promoti: ubi jubetur ad diaconatum promoveri, qui hoc ordine prætermisso ordinatus fuerat sacerdos, non tamen iteratis ordinibus inferioribus, quos *infra annos discretionis* suscepit. Hi ergo Ordines valide primis pueritiæ annis fuerant collati. Atque hæc argumenta urgent Durandum, qui dist. 24. q. 3. censet in minoribus quoque Ordinibus imprimi *characterem*, etiamsi quæstione præcedendi in solo sacerdotio agnoscat plenitudinem sacramenti, alios

autem ordines appellet *sacramentalia*. Scholasticorum probatio inde petitur, quod sacramenta imprimunt *characterem* nullum requirant in suscipiente actum, ut rata sint, ac subsistant: quod constat in sacramentis Baptismi, & Confirmationis. Hac ratione utitur S. Thomas q. 39. Supplem. art. 2. Scotus, S. Bonaventura, Richardus, Paludanus, noster Argentinas, Estius, aliique permulti in 14. dist. 25.

Opponebat Durandus, non posse parvulum fieri sacerdotem, vel Episcopum, ideoque nec suscipere alios Ordines. Addebat requiri ad sacramenta intentionem aut propriam, aut interpretativam, quarum neutra est in puerulis: parentum namque voluntas dici potest voluntas interpretativa parvulorum in iis tantum, quæ sunt de necessitate salutis, cujusmodi est baptismus. Adjecit Tournelius, nullum in universa Traditione occurrere exemplum ordinationum hujusce generis. Inquit præterea sacris ordinibus adnexam esse legem continentiam, ad quam nemo ante usum rationis potest adstringi.

At nullo negotio hæc diluuntur. Nam quæ Tournelius objicit, verbo diluuntur uno: primum exemplo Eugenii, & Euthymii; alterum distinctione sacramenti a suscipientium obligationibus; quas in hypothesis nullas fore concedimus. Vide Cardinalem Gotti q. 3. dub. 3. §. 2. hæc perspicue explicantem. Itaque ad sola Durandi argumenta respondendum est. Ad quorum primum reponunt aliqui cum S. Thoma, ad Episcopatum requiri ut suscipiatur cura Pastoralis, & spirituale conjugium cum Ecclesia contrahatur, ad quod utique necessarius est actus voluntatis præcedens: at diversa est aliorum Ordinum ratio; hi namque conferunt spirituales potestatem, quæ infundi potest ante quemlibet rationis usum. At sicut in ceteris Ordinibus ita in Episcopatu distinguere possumus potestatem & characterem a munere, asserentes hujus, non illius infantulos consecratos fore incapaces. Id optime Sotus, Paludanus, aliique plurimi distinxerunt; atque ita quoque intelligendum S. Thomam censet citato in loco Vincentius Cardinalis Gotti, idemque post Soto tradiderat Gonet disput. 3. n. 31. Ad alterum dicimus requiri ad susceptionem characteris intentionem suscipientis in adulto dumtaxat, non autem in parvulo, ut constat ex cap. 18. libri trigesimali. Nec verum est, quod de intentione interpretativa inquit Durandus; nam sacramentum Confirmationis non est de necessitate salutis, & nihilominus possent lactantes pueri ab Episcopis consignari. Hoc unum fatemur, quod baptizati in infantia tenentur ut adoleverint servare Christianam legem, sed ordinati in infantia non subicerentur legibus clericorum. Verum hæc differentia inde oritur, quod unusquisque

que perveniens ad usum rationis tenetur consilere propriæ salutis, ideoque baptizari, Christo nomen dare, & legem servare Evangelicam, non autem tonderi in clericum, ordinari, & cœlibem vitam ducere. Recole quæ scripsi lib. xxxi. cap. 16. agens de Pædobaptismo.

PROP. IV. Nequaquam subsistit Ordo collatus homini invito penitus ac reluctanti.

Sunt quidem nonnulli, qui adinvenientes in Ecclesiastica historia exempla complura virorum, qui dicuntur promoti ad Ordines inviti, hoc ita acceperunt, quasi valida foret ordinatio facta subiecto nolente, repugnante & coacto. Videntur in ea sententia fuisse Auxilius in Opusculo de Ordinationibus Formosi, & Jo. Morinus de sacris Ordinatis p. 3. Exercit. xi. cap. 2. quibus subscribunt Florentius De Cocq de Ord. sect. 4. Vanroy cap. 1. q. 2. aliique numero pauci. Norisius quoque in 1. somnia Fr. Macedo n. 28. Joannes Salinas adnot. in Vitam Augustini scriptam a Possidio cap. 4. & Auctores alii quamplurimi asserunt olim in usu fuisse positum, ut inviti promoverentur ad Ordines: sed ii minime appellaverunt *invitos* reluctantes omnino & constantissime repugnantes, sed humiles, a populo apprehensos, & nihil ea de re cogitantes raptos, oblatosque Pontifici, cui tandem sponte acquieverint. Exempla, quæ invitatorum ordinationes comprobare videntur, hæc sunt: Cypriani, de quo Pontius in ejus Vita: Gregorii Nazianzeni, de quo ipse Nazianzenus in Funere Patris, & Orat. 20. in laudem Basilii: Neporiani, de quo in illius Epitaphio Hieronymus: S. P. Augustini, de quo citato in loco Possidius: Paulini, de quo Epistola inter Augustinianas 35. Mitto exempla alia hujus generis plurima. At tria difficiliora sunt, quæ opponuntur, idest, Pauliniani, Macedonii Eremitæ, & Bassiani Ephesini; quibus alia duo addenda sunt, Salamanis Ascetæ, & S. Gregorii Thaumaturgi. De Pauliniano itaque fratre Hieronymi S. Epiphanius Epistola inter Hieronymianas 60. nunc 110. inquit: *Ignorantem eum, & nullam penitus habentem suspicionem, per multos diaconos apprehendi jussimus, & teneri os ejus, ne forte liberari se cupiens adjuraret nos per nomen Christi, & primam diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes ut ministraret. Et post pauca: Et cum ministraret in sanctis sacrificiis, rursus eum ingenti difficultate tento ore ejus ordinavimus presbyterum, & impulimus ut sederet in ordine presbyterii.* De Macedonio autem Theodoretus in Hist. Relig. cap. 13. narrat a Flaviano Episcopo Antiocheno de montis vertice per speciem objectæ accusationis adductum, admotumque altari cooptatum fuisse in numerum sacerdotum: cumque peracta liturgia hoc

illi quidam indicasset, ignorabat enim prorsus quid egissent, primum quidem convitiis verbisque asperis increpasse universos, deinde arrepto baculo, quo propter senium innixus incedebat, Pontificem ipsum, & alios qui aderant infecutum, ratum ordinationem hanc sibi montis verticem erepturum. De Bassiano ipsemet in Epistola ad Valentinianum & Marcianum Imp. quæ extat Act. xi. Concilii Chalcedonensis, narrans quomodo a Memnone Episcopo Ephesino ordinatus fuerit Episcopus Evazorum, *Ego autem (inquit) non acquiescebam, sed ab hora tertia usque ad sextam coram altari me plagis afflixit, & sanctum Evangelium & altare sanguine est impletum.* Vide tom. iv. Concil. pag. 688. Hæc vero sunt exempla pervulgata magis & obvia; sed alia sunt eorum, qui consecrati sunt, non inviti tantum, sed absentes quoque, & fugam arripientes, inter quos S. Gregorius Neocæsariensis Episcopus, cognomento Thaumaturgus. Hunc Phedimus Amasenorum Antistes, cum manu capere non posset, & ad sacerdotium ad educere, interjecto spatium triduum itineris, loco inpositionis manuum sermonem adhibens ordinavit, ut Tom. 2. pag. 976. scripsit sanctus Gregorius Nyssenus: & consimili ratione consecratum fuisse presbyterum S. Daniele Stylytam a Gennadio Constantinopolitano animadvertit Lupus in Scholiis ad Epistolas variorum Patrum pag. 273. Postremum denique exemplum erit Salamanis, de quo Theodoretus in Philotheo cap. 19. narrat, quod Episcopus illum ordinaverit, non repugnantem tantummodo, sed prorsus inscium, *confracta, scilicet, parte tugurii, in quo latebat, per quam scissam partem ingressus ordinationem peregit, nullaque a Salamane expressa voce discessit, jussitque diruta instaurari.* Hæc Theodoretus Tom. iii. pag. 852. His exemplis addunt rationem, propterea quod baptizatus est Ecclesiæ subditus, ideoque compelli potest ad Ecclesiasticam dignitatem, maxime si id necessitas postulet, eo modo, inquit Vanroy, quo vir religiosus ad monasterii regimen, & civis ad consulatum compelli potest invitatus, quando id exigit necessitas ordinis, aut reipublicæ.

Vera tamen est propositio, prout statuimus libro xxx. cap. 18. Ibi enim produximus verba Innocentii III. cap. Majores, ubi ait: *ille, qui nunquam consentit, sed penitus contradixit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti.* Respondet Vanroy Innocentium de solo baptis-
mi sacramento locutum esse, ac disparem esse rationem de baptismo ac de Ordine, quum nemo antequam baptizetur sit Ecclesiæ subditus, ideoque ab Ecclesia nequeat ad suscipiendum aliquod ministerium compelli. At fallitur vir clarissimus: nam eo loci Innocentius refellit illo-

illorum sententiam, qui asseriebant, quod sacramenta, quæ per se sortiuntur effectum, ut baptismus & ordo, ceteraque similia, non solum dormientibus & amentibus, sed invitis & contradicentibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur. Quod ergo de Baptismo, idem de Ordine ab Innocentio III. statutum est. Immo potior de Ordine, quam de Baptismo videtur ratio. Eatenus quippe noluit Dominus, ut homines baptismo tingerentur invitati, quoniam noluit aliquem per vim subijci Ecclesiæ, & coacte legem Evangelicam profiteri; tametsi extra Ecclesiam nulla sit salus; & baptismus, atque lex Evangelica sint ad salutem penitus necessaria. Subijci autem impositioni manuum, & exercere Ecclesiastica ministeria, id consilii est, non præcepti: nec qui ad baptismum venit, æque se obstrinxit ad legis præcepta, & ad consilia servanda. Perperam ergo asseritur posse hominem cogi ad ea, quæ in ejus optione fuerunt relicta, quando nec ad præcepta summopere necessaria compelli potest. Accedit, quod sicut ante baptismum unusquisque est sui juris, & liber omnino ad suscipiendum eundem baptismum, vel permanendum extra Ecclesiam; ita post baptismum, & Ecclesiæ unitiorem, facultate pollet liberrima, ut laicis, aut clericis adnumerantur: quare si extra Ecclesiam positus nequit invitatus ad baptismum impelli, neque unitus Ecclesiæ compelli potest ad ordinem clericalem. Hoc ulterius demonstrat Lupus insigni Ecclesiasticæ Historiæ monumento: quum enim post Ephesinam Synodum Firmus Cæsariensis Episcopus armata manu venisset Thyraniam, & loco Eutherii Patribus Ephesinis; e sede dejecti alium consecrasset in Episcopum Thyranensem; is affirmans se per vim fuisse ordinatum, indutus chlamyde cum laicis in theatrum ludos spectaturus ingressus est, nemine id prohibente, quod singulis persuasum foret hujusmodi ordinationem nequaquam subsistere. Atque id ipsa contraria exempla confirmant. Etenim prioribus Ecclesiæ sæculis, quando exiguus erat numerus clericorum, eo quod Ecclesiastici gradus plus oneris, quam commodi afferrent, & Christiana humilitas illos tantummodo dignos sacerdotalis honoris existimaret, qui ejusdem honoris semetipsos profiterentur indignos; consuevit populus probum aliquem virum subito, & per vim tenere, eumque ordinandum Episcopo præsentare. Id vero in Ambrosio, in Paulino, in Nepotiano, in Augustino, atque in aliis plurimis factum est. Hi tamen minime ordinabantur, si perseverassent invitati, ac penitus reluctantes: sed Episcopus illos hortabatur, monitisque ac precibus percellebat, donec præberent assensum. Multi (inquit Augustinus epist. 173. ad

Donatum) ut Episcopatum suscipiant, tenentur invitati, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Voluntate ergo non accedente, minime ordinabantur. Hinc de Pauliano (ut iisdem exemplis utar, quæ obijciunt) scribit citata Epistola S. Epiphanius: *Valte quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus testimoniis Scripturarum, & persuasione mandatorum Dei.* Vides repugnantiam ex humilitate ortam; vides humilitatem persuasionibus tandem cedentem: neque vero, quod Pauliniano, ceterisque per vim raptis os teneretur, coactionis indicium est, sed potius argumentum aliud necessarii consensus. Cur id quæso? Nonnulli cum tenerentur a plebe, jurabant se inservire nolle altaris ministerio, atque ne perjuri fierent, hi nunquam ordinabantur. Extat in Epistola Basiliana ad Amphilochem canon x. *Qui juraverunt se ordinationem non admitturos; si eam detrectent, ne cogantur pejorare:* atque in ipsamet Epistola S. Epiphanius, *Justinus teneri os ejus, ne forte liberari se cupiens adjuraret nos per nomen Christi.* Hac de causa Pinianus, dum a plebe per vim raptus oblatus foret Augustino, ut ordinaretur, inquit *se velle populo jurare, quod si esset ordinatus invitatus, ex Africa discederet; & ita non fuit ordinatus.* Vide Augustinam epistolam 126. ad Albinam. Ad vitandum ergo perjurium, os invitatis ordinationibus tenebatur. At quodnam, obsecro, periculum perjurii, si nunquam cessisset ordinandorum voluntas? Quod etiam de Basiliano narratur, sententiam confirmat nostram; nam cur ab hora tertia usque ad sextam ita cæsus est, nisi ut tandem assentiretur?

Unum restat Macedonii factum, quod aliquam præsefert difficultatem. At primum ipse Theodoretus pag. 836. scribit: *Scimus sane haud laudandam multis visum iri hanc narrationem: apposui tamen memorabilem judicans, ut idoneam ad mentis ejus simplicitatem, animæque puritatem demonstrandam.* Deinde Macedonius inscius quidem erat, & rei, quæ agebatur, ignarus, sed sponte altari se admoveri passus est, & cum sacra perageretur ceremonia, prorsus tacuit: *Plus est autem, inquit loco citato Innocentius III. expresse contradicere, quam minime consentire.* Dixi hoc duntaxat factum esse ambiguum, & difficultatem pati aliquam: enimvero Salamanes adeo se divinæ voluntati commiserat, ut libens sineret in se agi quidquid aliis placeret; quare illum nec renitentem, nec annuentem incolæ illius vici ex una in alteram domunculam transferebant, nulla unquam ab eo, sicut in illius ordinatione contigit, *expressa voce.* Exempla autem Gregorii Thaumaturgi, & Da-

& Danielis Stylitæ, & si quæ sunt alia iis confimilia, miranda sunt, non in controversiis hujusmodi proferenda. Si enim probarent aliquid, etiam evincerent posse ordinari absentem, & absque manuum impositione. Igitur hujusmodi ordinationes aut divinitus contigerunt, ut consecratio Amphilochoi Episcopi Iconiensis, qui dicitur ordinatus ab Angelis, de quo tom. 111. aut saltem in viris illis, postquam extraordinariis hisce consecrationibus facti sunt certiores suæ ad sacerdotium vocationis, suppleti fuerunt ritus Ordinationis sacramentalis. Servatum id in Gregorio Taumaturgo colligitur ex ipsa narratione Nysseni, qui citata pagina 976. subjicit: *Post hæc iis, quæ legitime fieri solent, super illum peractis, ταύτων μετὰ ταῦτα τῶν νομίμων ἐπ' αὐτῷ τελεσθέντων.* Paritas denique producta a Vanroy nil aliud probat, nisi in maxima necessitate aliquos posse teneri, præsentari Episcopis, & ministerio altaris deputari; quemadmodum cives cogi possunt ad politicum regimen: sed in utroque disparitas est maxima, quod potestas Ecclesiastica inhæret animo, in quo nemo patitur violentiam; regimen autem Reipublicæ in exteriori ministerio coactioni subjecto situm est. Atque de coactis Ordinationibus hætenus.

CAPUT XVII.

De iis, quæ in Ordinandis præquiruntur.

PAUCIS multa comprehendam pertractans modo de conditionibus Ordinandorum, quas proponere fusiori stilo munus eorum est, qui omnes Conciliorum capones, Romanorumque Pontificum decreta colligunt atque expendunt. Breviter ergo attingam vocationem, ætatem, conditionem, scientiam, probitatem, titulum, proximamque præparationem.

DE VOCATIONE.

Nemo, nisi a Deo vocatus, debet Ecclesiasticis ministris accenseri. Primum quia sibi Dominus hujusmodi ministros elegit; tum Levitas quando instituit sacerdotium carnali successione acquirendum, tum Apostolos novum condens testamentum spirituali gratia cumlatum. Deinde quia Apostolus ad Hebræos scribens cap. v. monet, ne quis sibi Ecclesiastici muneris honorem sumat, nisi qui vocatur a Deo tamquam Aaron, propositio singulis exemplo Christi, qui non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed a Patre prædestinatus fuit, ut esset sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Præterea quia Ecclesiasticæ militiæ adscriptis opus est aditare altaribus, plebem instruere, cœlibem vitam

Berti Theol. Tom. VIII.

agere, sacramenta conficere, tractare divina, aliaque adimplere, quæ absque peculiari Dei auxilio digne exerceri non possunt. II. Hujus vocationis indicia sunt curarum sæcularium abjectio, divini cultus studium singulare, atque intentionis, & propositi rectitudo. De priori enim inquit Apostolus 3. ad Tim. 11. 4. *Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus*: de altero Tridentinum Concilium sess. xxiii. de Reform. cap. 4. *Prima tonsura non iniungitur... de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præsentent, hoc vita genus elegisse*: de tertio sapientissimus Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte cap. 16. *si propterea evangelizamus ut manducemus, vilius habemus Evangelium, quam cibum*. III. In prælaudata vocatione perseverandum est: id enim monet Apostolus in priori ad Corinthios vii. 20. & ad Ephesios iv. 1. Antiqui etiam canones prohibent, ne semel inter clericos deputati ad militarem expeditionem, vel munus aliquod sæculare pertranseant sub anathematis pœna. Vide Chalcedonensis Concilii canonem septimum, Turonici quartum, & Triburiensis septimum ac vigesimum. Hujus anathematis meminit quoque, ut adhuc persistentis, S. Raymundus in Summa: unde Gaspar Juenin in Comment. Hist. & dogmat. disert. ix. q. 8. cap. 4. infert, nunquam ante sæculum xiiii. indultum fuisse clericis etiam in minoribus constitutis a clericatu recedere.

DE ÆTATE ORDINANDORUM.

Infantes & puerulos olim tonsura initiatos demonstrat 3. propositio capitis precedentis. Factum id vel pietate parentum, vel noxia Ecclesiasticorum Beneficiorum cupiditate. De hac legendus Christianus Lupus Commentario in can. 2. Tolosani Concilii celebrati sub Victore II. Contenti erimus exscribere verba S. Bernardi ex Epistola 42. *Scholares pueri, & imberbes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoveantur ad Ecclesiasticas dignitates, & de subserula transferuntur ad principatum presbyteris, latiores interim quod virgas evaserint, quam quod meruerint principatum*. Ordinabantur nempe immatura ætate, ut Archidiaconatus ceterasque acquirerent præposituras. Attulit huc, malo remedium Tridentina Synodus, præcipiens sess. xxiii. de Ref. cap. 6. ne prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere: sessione autem proxima cap. 12. ne ad dignitates quascunque quibus animarum cura subest, promoveatur qui xxv. annum attigerit; ad ceteras, quibus nulla

S

sub-

subest cura animarum, qui minor sit *annis* *xxii*. Verum hæc ad collationem beneficiorum. Quod ad minores Ordines attinet, ætas illa requiritur, quæ Episcopo videatur idonea commissis officiis accurate adimplendis. Subdiaconi ante 22. diaconi ante 23. presbyteri ante 25. ætatis suæ annum inchoatum nequeunt ordinari, ex Tridentino cap. 12. sess. *xxii*. Veteres tamen neminem ad diaconatum promovebant ante annum 25. quod colligitur ex can. 16. concilii Agathensis, 14. Trullani, 20. Toletani *iv*. necnon ex Novellis Justiniani, *cxxii*. cap. 13. Hujus rei Romanus Pontifex Zacharias epist. 13. illam rationem attulit, quod *in lege veteri ab annis 25. Levitæ in tabernaculo servire mandantur*: eandemque rationem Hieronymus scribens ad Theophilum Alexandrinum aptat ad sacerdotium. In promoventis ad presbyteratum olim requirebatur ætas triginta annorum, ut liquet ex canone *xi*. Concilii Neocæsariensis. *xvii*. Agathensis, & *xix*. Toletani *iv*. Hæc modo ætas necessaria tantum est in consecrandis Episcopis, quos Auctor Constitut. Apostol. lib. 11. cap. 1. desiderare videtur *annorum quinquaginta*. At constat permultos ad Episcopatum promotos fuisse juniores, Gregorium Thaumaturgum ejusdem fratrem, Acolium Thessalonicensem, Theodoretum, Remigium Remensem, Eleutherium Illyricum; immo & Timotheum, cui Paulus 1. Epist. *iv*. 12. *Nemo adolescentiam tuam contemnat*.

DE ORDINANDORUM CONDITIONE.

Cautum a priscis sæculis fuit, ne ad supremos Ecclesiæ gradus promoverentur neophyti juxta monitum Apostoli prima ad Tim. *iii*. 6. Vide secundum canonem Nicænum, in Decreto capp. *Quoniam multa. Sit neophytus*, dist. 48. Nec ordinandi qui seipso aliqua parte corporis mutilant, & qui carnali vitio repugnare nescientes sese abscindunt, ut de Origine narrat lib. *vi*. H. E. cap. 8. Eusebius, de Leontio Antiocheno Socrates lib. 11. cap. 16. atque de hæreticis, quos Valesios dixere, in libro de hæres. n. 57. Augustinus. At ordinatos legimus apud laudatum Eusebium lib. *vii*. cap. 32. Dorotheum quemdam ab utero matris eunuchum, Tigrim etiam a barbaro domino excisum, de quo lib. *viii*. cap. 24. Sozomenus, necnon illorum plures, quorum in Deciana persecutione concussum femur, oculusque dexter effossus. Hi nimirum neque *opificii Dei hostes*, neque *falsæ pietatis ostentatores* dici poterant, cujus rei causa ne ad clerum perveniant, prohibet canon *vii*. secundæ Synodi Arelatensis, atque *xxi*. ex Apostolicis. Idem dicendum de insigni macula notatis, quos ab altari

etiam lex vetus amovebat, Levit. *xxi*. 17. Vide canones dist. 49. collectos a Gratiano. Præterea non ordinandos qui militiam sectati sunt, constat ex Epistola *xxiii*. sancti Innocentii I. ad Hispanos, ex canone *viii*. Concilii Toletani primi, atque ex ipsis Imperatorum legibus in Codice Theodos. lib. *vii*. tit. 20. Vetitum præterea tum canone Apostolico *81*. tum *10*. Toletani primi, & *80*. Concilii Iliberitani, aliisque hujus generis plurimis, inter clericos absque dominorum assensu servos, & libertos adsciscere. Curiales item, decuriones, & in forensibus exercitationibus versatos ad sacerdotium adscendere non sinunt antiqui canones, ut laudata Epistola *xxiii*. demonstrat Romanus Pontifex Innocentius. Ex Apostolorum præscripto non licet bigamum ordinari, *propter sanctitatem sacramenti*, inquit S. P. Augustinus de Bono conjugali, cap. 18. Hujus præscripti testem habemus Tertullianum de Monogamia cap. 11. de Pœnit. cap. 9. & de Exhort. castitatis cap. 7. Epiphanius in Exposit. fidei n. 21. Hieronymum epist. 2. ad Nepotianum, & 11. ad Gerontium, Ambrosium de officiis lib. 1. cap. 5. & Gennadium de Eccl. dogmat. cap. 72. unde depromptum c. *Maritum duarum*, dist. 33. Ob clericalis ordinis honorem ac dignitatem statutum quoque ne ordinentur illegitimo concubitu procreati: quod tamen factum post sextum sæculum scribit Auctor Operis de Re sacrament. tom. 2. pag. 293. Ex his autem colliges, quam recta sint, & æquitati consona quæ afferri solent a Theologis, & JCC. de Irregularitate pertractantibus.

DE SCIENTIA PROMOVENDORUM AD ORDINES.

Vellem, ut unusquisque disceret ex Notificationes edita Bononiæ die 16. Junii an. 1735. a sapientissimo illius Ecclesiæ Pastore, nunc totius Christiani populi Parente beneficentissimo, Doctore integerrimo, atque Pontifice gloriosissimo, qua scientia instructi debeant accedere ad Episcopum ordinandi. Nam qui illam perleget, quid præscribant vetusti canones, quid Tridentina Synodus, quid in Constitutione *Apostolici ministeri* Innocentius XIII. percipiet facillime. Cur in promovendis ad minores Ordines Tridentina Synodus sess. *xxiii*. de Reform. cap. 11. requirat, ut saltem Latinam linguam intelligant; in promovendis vero ad majores necessum sit explorare, num ad docendum populum, & ad sacramenta ministranda idonei sint, illisque Scolaasticæ, seu moralis Theologiæ, aut Juris Canonici studiis danda sit opera, exquisitè prælaudata Notificatio commonstrat. Doctrina autem apprimè necessaria est sacerdotibus,

de quibus Malachias 11. 7. *Labia sacerdotis custodient scientiam*: Oseas 14. 6. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*: atque Apostolus 1. ad Timoth. 14. 14. *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinae*. Hujusmodi necessitatem comprobant rationes multæ, quas in aureo opere de Sacerdotio lib. 14. cap. 4. producit Græcorum Patrum eloquentissimus Joannes Chrysostomus. Prior est, quod sacerdos curandis variis animorum affectionibus aptus idoneusque esse debet, quod nonnisi Evangelicæ doctrinæ usu, atque exercitatione consequi potest: altera, quod illi judæorum, gentilium, & hæreticorum, qui artificijs innumeris nos impetunt, conatus sint reprimendi: tertia, quod concionibus, & disputationibus habendis ad populum intendus atque aptissimus esse debeat. Hæc Chrysostomus prolixiori, cultissimaque oratione. Lege & Nazianzenum de Fuga sua, Hieronymi ad Neopositianum epistolas, atque vigesimam secundam Leonis Magni. Inter Clericorum studia commendanda principio est, ut epist. 3. nunc 137. ad Volusianum, & Tract. 3. in Joannem docet S. P. Augustinus, lectio, & meditatio Scripturarum sanctarum, post Scripturas tempus lectioni Patrum impendendum est; unde Hieronymus ad Heliodorum scribens Neopositianum suum laudat, propterea quod data quavis occasione recitans veterum testimonia, *Illud*, agebat, *Tertulliani*, *illud Cypriani*, *hoc Lactantii*, *illud Hilarii est*. Sic *Minucius Felix*, *ita Victorinus*, *in hunc modum est locutus Arnobius*. Idem Hieronymus epist. 141. ad Damasum reprobat in sacerdotibus pronunciationem carminum bucolicorum, & canon xvi. Concilii quarti Carthaginensis libros gentilium. Turonensis 111. Synodus, c. 3. inquit: *Episcopo nefas esse ignorare canones, & librum beati Georgii Papæ de cura pastoralis*. Hæc pauca me produxisse sat erit.

DE PROBITATE CLERICORUM.

Requiritur præterea in ordinandis morum probitas, eo quod ipsi sacra ministeria exercere debeant, & vitæ exemplaritate laicis prælucere. Hac de causa vetant canones ordinationem peregrinorum, *quod eorum minime sit cognita vita*, inquit canon 24. Illiberitanus. Pari ratione publice pœnitentes ad clericatum admitti prohibent can. xxv. concilii secundi Arelatensis, 11. Toletani primi, & lxxviii. quarti Carthaginensis. Siricius Papa in litteris ad Himerium rationem affert pulcherrimam, quoniam *nulla debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum*. Innumeri itidem canones ordinari vetant apostatas, homicidas, adulteros. Vide can. 61, in-

ter Apostolicos, 9. concilii Neocæsariensis, 2. Nicæni, 30. Illiberitani, necnon Origenem lib. 2. contra Celsum, Cyprianum ep. 68. atque Innocentium I. epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ. Idem de fœneratoribus, & usurariis statuit canon 14. Basilianus & canon 67. concilii 14. Carthaginensis. Duo autem hinc inferas: unum, quam veteri disciplinæ cohæreant, quæ doctores catholici tradunt *de Irregularitate ex delicto*, alterum, quam scite, quam sancte Leo Magnus epist. 87. productis Apostolicis verbis 1. ad Timoth. v. 22. *Manus cito nemini imposueris, hæc scripserit: Quod est autem cito manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam discipline sacerdotalem honorem tribuere non probatis*.

DE SACRÆ ORDINATIONIS
TITULO.

Titulus, quo in primis Ecclesiæ sæculis clerici ordinabantur, fuit addictio uni tantum Ecclesiæ, atque sacro ministerio in illa, exercendo, cujus gratia portio eis ab Episcopo debebatur Ecclesiasticorum reddituum, oblationumque fidelium; unde promanarunt Beneficiorum collationes. Tanta in ordinationibus hoc titulo peragendi adhibebatur circumscriptio, ut sexto Chalcedonenis synodi canone qui *absolute ordinarentur* nusquam ministrare possent, *ad Episcopi ordinantis injuriam*. Hinc tertullianus de Præscript. cap. 42. hæreticos arguit: quod *eorum plerique sine matre, sine sede, orba fide, nec Ecclesias habent*, quarum scilicet titulo ad sacros ordines promoveantur: virique etiam sanctissimi, Hieronymus & Paulinus, a reprehensione non fuerunt immunes, quod absque titulo consecrati essent presbyteri. At multa de hoc Ordinationis titulo in præcitata Tertulliani verba, & in canonem vi. Chalcedonensem Christianus Lupus. Extat quoque apud Gratianum dist. lxx. hoc caput depromptum ex canone 15. Concilii Placentini sub Urbano II. *Sanctorum canonum statutis consona sanctione decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur*: quem canonem num Urbani sit, dubitat ibidem Lupus; at dubitationem eliminat volumen x. Conciliorum Collect. Labbei pag. 604. Porro ex hujus tituli præscriptione factum est, ut clerici de una ad alteram Ecclesiam absque licentia Episcopi transire non possent, ac si transirent, a clericali gradu dejecti *communione tantum laicam perciperent*, ut constat ex 111. canone Concilii Antiocheni, xxi. Arelatensis primi, v. primi Carthaginensis, xii. primi Toletani, aliisque permultis. Insuper canone 111. concilii Agathensis communione privantur presbyteri, & diaconi *sine Episcopi sui litteris di-*

vagantes. Ex quibus apparet, quantum vetus disciplina expostulaverit, ut clerici omnes essent Ecclesie suae ministeriis addicti. II. Tametsi autem hoc tantum titulo clerici olim ordinarentur; tamen ob exiguum beneficiorum numerum evenit, ut titulus in majoribus duntaxat Ordinibus necessarius judicaretur, & beneficii loco substitueretur *patrimonium*; id, quod vir praeclarus Thomassinus de vet. & nova disciplina p. 2. lib. 1. cap. 9. demonstrat in usum fuisse receptum a saeculo duodecimo. Et revera in Lateranensi Synodo sub Alexandro III. eodem saeculo celebrata legimus Episcopum, si aliquem absque titulo ad sacros Ordines promoveret, debere illi tandiu necessaria subministrare, donec ei in aliqua Ecclesia assignentur militiae clericalis stipendia, *nisi tamen talis ordinatus de sua, vel paterna hereditate subsidium possit habere*. Quare cum patrimonium loco beneficii constituatur ad subsidium, honestamque vitam clericorum; optime sacra Congregatio Concilii anno 1589. definivit non posse pro titulo patrimonii, industriam, & lucrum ordinandorum computari; nec sat esse, si in arte pingendi excellent, si Ludimagistri sint, ac doctorali laurea insigniti: immo nec patrimonium in bonis mobilibus constitui posse, eadem sacra Congregatio sancivit die 29. Novemb. an. 1670. Præterea ex quo patrimonii titulus sit pro beneficio supplementum aliquod, beneficium vero impendatur pro ministerio Ecclesiae exhibendo, aperte consequitur, neminem solius patrimonii titulo ordinandum esse, *nisi pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum*, ut definit Tridentina Synodus sess. 21. cap. 2. de Reformat. atque id per epistolas S. Congregat. Concilii die 13. Maji universis Episcopis inculcari jussit sel. recordat. Innocentius XI. At qui plura desiderat, perlegat Notificationem Bononiae editam die 1. Februarii an. 1734. a beatissimo Pontifice BENEDICTO XIV. a me quidem frequentissime, sed nunquam satis laudato. III. Quoniam ii, qui religiosam vitam profitentur solemnibus votis emissis, mancipantur divino cultui, altaris ministerio, & Ecclesiasticae vitae, atque monasteriorum redditibus, vel fidelium eleemosynis sustentantur, parum a priorum saeculorum clericis videntur absimiles; ideoque religiosae paupertatis titulo promoveri possunt ad sacros Ordines: quod etiam innuit praecitatus canon Chalcedonensis, in quo nullum ordinandum esse decernitur, *Nisi specialiter in Ecclesia civitatis, vel pagi, aut in Martyrio, aut in Monasterio qui ordinandus est pronuntietur*: atque id postmodum constitutiones aliae quamplurimae confirmarunt. Titulus ergo sacrum ordinationum triplex est, Beneficium, patrimonium, & professio Monastici.

DE PRÆPARATIONE AD SUSCIPIENTES ORDINES.

At præter hæc, susceptumque baptismum, necnon sacramentum Confirmationis, quod clericali tonsurae præmittendum demonstravi lib. xxxii. cap. 8. necessum est, ut sacris Ordinibus præcedant exercitia spiritualia, prout S. Carolus statuit in Mediolensi Concilio an. 1576. ac postea Alexander Papa VII. an. 1662. servandum jussit in Romana, & Suburbicariis Ecclesiis, quod deinceps Innocentius XI. & Clemens item IX. ad universas Italorum dioceses extendi mandarunt. Hinc S. P. Augustinus a Valerio Hipponensi Episcopo extemplo, & hac præparatione non præmissa presbyter ordinatus, enixe precatus est, ut idem Antistes fineret illum certo dierum intervallo, priusquam ordinem exerceret, præparari ac disponi, *Petendo* (ut S. Pater inquit epist. 148. nunc 21. n. 4.) *querendo, pulsando, orando, legendo, plangendo*. Ex qua Epistola cap. *Ante omnia*, dist. 40. pertractans de laboriosis ac difficillimis sacrorum ministeriorum officiis, exscriptum fuit. Atque de his quoque nos plenissime instituit Notificat. edit. 11. Januarii an. 1740. Pontifex Maximus; cui humillime, quicquid ab ipso dicimus, ac ceptum ferimus.

CAPUT XVIII.

De hujus sacramenti duplici effectu.

DUO efficacia sua Ordinis sacramentum producit, *gratiam* nimirum, & *characterem*. De Gratia prolixè egimus libro xxx. capite 19. & duobus sequentibus, ubi de sacramentis universim differentes explicavimus quænam hæc gratia sit, quid præstet, quomodo producat. Ex primo etiam capite hujus libri constat gratiam sacra ordinatione conferri: id enim docet Apostolus in utraque ad Timotheum epistola, confirmantque Patres, Nazianzenus, Chrysostomus, alique ibidem producti. Hæc sacramentalis gratia tam ad sanctificationem ornatumque animæ, quam ad sancte exercenda Ecclesiastica ministeria tribuitur, cum *interiorem animum attingat, invisibili vi exornet, in meliorem transmutet, celumque transcendat*, ut utamur eorundem sanctorum verbis. Sed vide supra in hoc Volum. necnon proximo consequentem.

Prolixè quoque pertractavimus de characterè, præcitato libro trigesimo cap. 22. quo in loco etiam disputavimus necessum ne sit constitui illum in re aliqua *physice* distincta ab anima. Peculiariter vero characterem Ordinis demonstrant

stant quæ supra in hoc Volumine producta sunt, & quæ integro capite quartodecimo asseruntur ad demonstrandum Ordinationes rite peractas permanere, & nunquam esse iterandas. Igitur sat est, si quæ suis in locis fuerunt disposita, in memoriam nunc revocentur. Hoc enim in capite, quoniam ubi nulla impellimur causa, abstinemus a prolixitate verborum, nihil aliud nobis præstandum est, quam exscribere Tridentinum canonem quarum sessionis tertię ac vicesimę, ad effectus illos, quos nuper commemoravimus, pertinentem: *Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopum dicere, Accipe Spiritum sanctum; aut per eam non imprimi characterem, vel eum, qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse; anathema sit.*

CAPUT XIX.

De quibusdam sacrarum Ordinationum Ritibus in hac dissertatione nondum expositis.

ET si per singulos Ordines discurrens plura attingimus, quæ in hujus sacramenti ceremoniis, ritibusque servantur: nonnulla sunt tamen, quæ in hoc postremum caput rejecimus, ut eandem methodum in universo hoc Opere teneremus.

DE SACRARUM ORDINATIONUM TEMPORE.

Igitur primum de tempore, quo sacri Ordines conferuntur, dicendum est. Affirmat Gelasius Papa in epist. ad Episcopos Lucanię sacras presbyterorum & diaconorum ordinationes deberi tantum exerceri in jejunio quatuor temporum, medianę quadragesimę hebdomadę, & sabbati dominicam resurrectionem præcedentis: quod postmodum Gregorius II. ep. 4. ad clerum, plebemque Thuringię, Urbanus II. in Concilio Claromontano, Leo IV. ad Archiepiscopum Barensem, Zacharias in Epist. ad Bonifacium, Innocentius III. epist. 148. lib. IV. aliique Romani Pontifices, & Conciliorum canones tradiderunt. Pertractant de his Lupus Volum. IV. in 2. canonem Tolosani concilii, Martene de Antiq. Ecel. Rit. lib. I. cap. VIII. art. 4. atque ex Theologis Juenin quæstione postrema VII. 1. dissertationis. Gelasium omnium primum sacris Ordinibus conferendis præstituisse solemnum quatuor jejuniorum tempora opinatur in Vitis Pontif. Roman. pag. 128. Antonius Sandinus: Paschasius autem Quesnellus in notis ad epist. 10. Leonis Magni censet sacros Ordines collatos fuisse quolibet die domi-

nico, & Binghamus hæreticus Anglus lib. IV. Originum Ecclesiasticarum cap. 6. §. 7. indiscriminatim quolibet hebdomadis die, laudans pro sententia sua Isaacium Habertum in Pontificale Græcorum p. VII. observat. 4. Sed arbitror horum sententiam falsam esse. Enimvero fatentur & ipsi Romanos Pontifices ad Simplicium usque, prout constat ex libro Ponticali, ordinationes celebrasse mense Decembri ob proximam Nativitatis Domini solemnitatem, ut inquit de Divinis Officiis lib. II. cap. I. Amalarius. Ex quo autem veteres Pontifices in decimi mensis jejunio sacros contulerint ordines, minime sequitur non potuisse illos conferre in aliis quatuor temporum sabbatis, quemadmodum optime advertit in suis ad Linum adnot. Ben- cinus. Ivo etiam Carnotensi noluit in festo Purificationis ordinare presbyterum, quemadmodum idem scribit epist. 58. quod hoc prohiberent Paterni canones, & Apostolica constitutio: ac nemo ignorat quantum Ivo perantiquam disciplinam calleret. Insuper S. Leo antiquior Gelasio citata epist. 4. ad Anastasium Thessalonicensem cap. 6. repugnare Patrum traditioni, presbyteros & diaconos qualibet die dignitatem accipere: quod repetit epist. 11. alias 81. ad Dioscorum Alexandrinum; atque 84. sive 57. ad Martianum reprehendit Anatolium, eo quod Aetium presbyterum consecrasset sexta sabbati, traditionis Apostolicę aut nescius, aut oblitus. At quod epist. 4. ait S. Leo de Episcopis Dominico die consecrandis, minime opponitur perantiquę traditioni; hujusmodi enim consecratio diei quidem Dominico, aut Apostolorum solemnibus, sed nulli determinato mensi alligatur. Vide supra quæ scripsimus de Ordine Episcopatus pag. 274. Hæc de sacris Ordinibus: tonsura enim juxta Pontificale Romanum, quocunque die, hora, & loco, & minores Ordines singulis dominicis, & festivis diebus conferri possunt.

QUISNAM SIT PERAGENDÆ ORDINATIONIS LOCUS.

Noti ubique locorum, sed in Ecclesia durtaxat peraguntur Ordinationes, atque inter missarum solemnias, quod tamen postremum necessarium non est in minoribus Ordinibus conferendis. Diximus alibi apud Græcos presbyteros & diaconos in *sanctuario*, hypodiaconos autem & lectores in *diaconico*, aut ante portam, quam dicunt *speciosam*, ordinari. Hujus publicę Ordinationis præter rituum solemnitatem causa est, quod ad ordines promovendi probari debeant cleri plebisque testimonio: unde habetur in canone 22. Concilii IV. Carthag. *Episcopus sine concilio clericorum suorum clericos non ordinet, ita, ut civium conviventiam & testimonium qua-*

rat. Cap. *Episcopus*, dist. 24. Hinc Ecclesiastica Historia reprobatur ordinationem Novati, clero & plebe reluctantibus factam, apud Eusebium lib. vi, cap. 35. Idem de ordinatione cujusdam Osberi scribit epist. 119. Joannes Sarsberiensis. De ordinatione Parkeri dictum supra cap. xv. ubi de ordinationibus Anglorum hæreticorum. Huc etiam referri possunt quæ de ordinatione diaconi extra templum facta, objecta fuere Joanni XII. apud Luitprandum lib. vi, cap. 7. & Baronium ad an. 963. num. 17. Parkeri autem, ejusque diaconi ordinatio fuit quoque detestabilior ob loci abjectionem ac turpitudinem. De Maximo item Cynico Nazianzenus in carmine Vitæ suæ.

Namque in chorauli sordidam ingressi domum

Graves, supremo & Numini cari viri.

Ac quosdam habentes facie de vulgi infima Canem resecta præfulem signant coma.

Est autem choraules qui fistulam inflat. Recte itaque Tridentina Synodus sess. xxiii. de Ref. cap. 8. Ordinationes sacrorum Ordinum statutis a jure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis presentibusque ad id Ecclesiæ Canonice publice celebrentur; si autem in alio diocesis loco, præsentem Clero loci, dignior quantum fieri poterit Ecclesiæ semper adeatur. Romanos Episcopos consecrari ex antiqua consuetudine ad aram S. Petri constat ex Ordine Romano, idque recte observatum est a Martenio citato art. 4. Hoc fieri existimo ad demonstrandam perpetuam Romanorum Pontificum successionem, fideique enitatum: nam idcirco Alexandria qui succedebant demortuis episcopis, dextra primum supra illorum cadaver extenta, pallio beati Marci induebantur, ut in Breviculo cap. 20. narrat Liberatus. Eam ob rem in Collatione Carthaginiensi habita inter Catholicos & Donatistas, ait Donatus Episcopus Sitifensis: *Supra corpus Episcopi catholici presbyterum ordinavi, & Deo volente ordinabitur illic Episcopus.* Atque hinc obiter nota, cur de Corpore S. Petri sumatur pallium, quo ornantur Archiepiscopi, ut habetur in Pontif. Romano P. III. tit. 14.

DE ORDINUM INTERSTITIIS.

Ex dictis supra cap. 2. in hoc volumine ubi de numero Ordinum disputavimus, colligi potest quantum veteres in hoc fuerint solliciti, ne de uno ad alterum Ordinem statim aliquis promoveretur, sed unusquisque ascenderet per omnes clericali officii gradus, ut diuturno discederet tempore, cujus & ipse doctor futurus esset: ita enim ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum scripsit Leo Magnus. Cum autem minoribus Ordinibus permulti insigniti essent adhuc adolescentuli, at sacerdotio non decorarentur, nisi vigesimum quintum, aut etiam trige-

simum, vel trigesimum quintum annum agerent, prout constat ex capite præcedenti; consequens est, in clericis longioris temporis fuisse, quam sit modo, inferiorum ordinum exercitium. Hinc decimo Sardicenis concilii canone definitur, exigi ab uniuscujusque Ordinis gradu non minimi temporis longitudinem, per quod & fides, & morum probitas, & constantia & moderatio possit dignosci. Vetustiore Ecclesiæ disciplinam colligimus ex Epistola Siricii ad Himerium Episcopum Tarraconensem: in qua cap. 9, & 10. definitur ut quicumque se Ecclesiæ vivit obsequiis, ante pubertatis annos Lectorum ministerio societur, atque ab accessu adolescentiæ acolythus, & subdiaconus sit usque ad tricesimum ætatis annum: in officio autem diaconi quinque annis sese exerceat, priusquam presbyteratum consequatur. Eadem fere scripserunt Innocentius I. epist. ad Felicem Episcopum Nucerianum, & Zosimus in Epist. ad Episcopum Salonitanum Hefychium. Jure itaque meritoque Tridentina Synodus sess. xxiii. cap. 11. de Reformat. jussit, ut minores Ordines per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videatur, conferantur, nec aliquis promoveatur ad sacros Ordines, nisi post annum a susceptione Acolythatus, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat. Omnino autem capite tertiodecimo ejusdem sessionis prohibuit, ne eodem die duo sacri Ordines, sub cujusvis indulti prætextu, etiam regularibus conferantur: quod antea canone 5. Concilii Hispalensis an. 619. & in primo Decretalium libro tit. 2. capp. *Litteras*, & *Dilectus*, statutum fuerat, sublata dispensandi facultate Archiepiscopis, aliisque Præsulibus singulis, Romano tantum Pontifice excepto.

DE ORDINIBUS GRADATIM SUSCIPIENDIS.

Quamquam ex dictis supra in hoc opera colligi quodammodo videatur clericos aliquando fuisse ordinatorum per saltum, id est, quibusdam inferioribus ordinibus prætermisissis, apud Græcos præsertim, quorum primus ordo est *Lectorum*; & quamquam S. Thomas q. 35. Supplem. art. 5. scribat in primitiva Ecclesia aliquos ordinatorum fuisse in presbyteros, qui prius inferiores ordines non susceperant: nihilominus ex prælaudatis Romanorum Pontificum, Siricii, Innocentii I., & Leonis Magni epistolis decretalibus apertum est, clericis gradatim ascendendum esse ad ordinem presbyterii. De Græcorum autem ritu plura diximus capite 2. hujus libri. Hæc, quæ affirmamus de Ordinibus non conferendis, ut inquirunt Jureconsulti, per saltum, confirmari possunt capitulo, *Illud nos*, dist. 77. deprompto ex Caji epistola Isidoriana, atque cap. *In singulis gradibus*, eadem dist. quod est

est Zosimi in laudata ad Hesychium epistola. Canones quoque mandant, ut qui ordinatur in presbyterum aliquo inferiori ordine prætermisso, nequeat officium suum exercere, nisi prius suscepto ordine, qui prætermisus fuit, ut habetur cap. *Sollicitudo*, dist. 52. & cap. *Tua littera*, de Clerico per saltum promotus, sive in lib. v. Decretal. tit. 29. Adde quæ in Constitut. *Esti pastoralis*, definivit BENEDICTUS XIV. & quæ supra fuerunt inde producta.

DE VESTIBUS, QUIBUS ORDINATI INDUUNTUR.

Igitur primum clericali tonsura, deinde singulis ordinibus gradatim decorantur, qui adscribuntur Ecclesiasticæ militiæ. Quibus vero instrumentis ordines singuli conferantur, ab ipsa clericali tonsura ducens initium; dixi de iisdem ordinibus singillatim pertractans. Verum in ipsa initiatione clericali, ordinumque collatione, quædam alia adhibentur, quæ non sunt penitus omitenda, & præsertim impositio sacrarum vestium. Clerici enim postquam ab Episcopo modo descripto cap. 2. attonsi sunt, *superpelliceo* induuntur, ad monstrandum quomodo absque labe & immunditia vitam agere teneantur, ut in quinto Mediolanensi Concilio inquit S. Carolus. Hujus indumentum vetustas colligi potest ex quo Clerici a Patribus ob vestium superiorum nitorem *candidati* passim appellantur, ut demonstrat multiplici eruditione de Rit. Ordinat. cap. 4. art. 2. Franciscus Hallier. Gregorius Nazianzenus carmine ix. in somnium de Anastasiæ templo ita de cœtu clericorum ait:

Vestibus in nivis adstabat turba ministra,

Splendorem referens agminis Angelici.

Et si enim clericorum *superpellicea* vix ad genua nunc pertingant, olim tamen ad instar albæ talarum erant & laxa, prout ex Honorio Augustodunensi, & Stephano Tornacensi demonstrat libro 1. Rerum Liturgicarum cap. 24. Joannes S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Bona. Hujus generis vestem, quam ob angustiores manicas barbara, & Anglosaxonica voce dixerunt *Roche-tum*, Eminentissimus Baronius ad annum 261. num. 45. putat fuisse *lacernam birri*, qua martyrium subiturus se expoliavit beatissimus Cyprianus, ut in ejus Passione legitur apud Ruinartium pag. 189. At ambiguum esse *Birri* vocabulum, neque hinc posse colligi sacrum aliquod ornamentum, censet eo loci Ruinartius, necnon Cangius in Glossario, Baluzius in notis ad ejusdem Passionis Acta, & hæretici Joannes Fellus adnot. in vitam Cypriani, & Joseph Binghamus lib. iv. cap. iv. Originum Ecclesiasticarum. Subscribere tamen Baronio post Gavantum viri clarissimi, Dominicus Georgius de Liturgia Romani Pontif. cap. 2. & Joseph Ca-

talani in Prolegomenis ad Pontif. Roman. cap. xi. Certe clericos *birro* usos colligimus ex ferm. 356. S. P. Augustini num. 13. sed quale indumenti genus sit, non potest illinc apertissime inferri: Græci pariter Lectoribus super nigram vestem imponunt lineum indumentum, quod etiam vocant *καμισιον camisium*, nostratum albæ consimile: de quo plura Morinus p. 2. pag. 215. Ad minores tantum Ordines promoti alio sacrarum vestium genere non utuntur,

Subdiaconi autem præter hanc albam cingulo præcinctam, lineumque capitis velamen, quibus priusquam ordinentur sese induunt, accipiunt in ordinatione parvam tunicam, & manipulum in sinistra manu deferendum loco mappulæ, quam ante sæculum decimum ad usum Pontificis ferre consueverunt. Demonstrat laudato capite 24. piissimus & eruditissimus Bona subdiaconos tempore S. Gregorii Magni sola indutos alba ministrasse, quam vero appellant *tunicellam*, serius illis fuisse concessam. Apud Græcos quoque hypodiaconi præter *μανδύλιον*, ita ab antiquiorum manutergio nuncupatum, deferunt *σιχάριον*, *tunicam*, non tamen ad instar Latinorum utrimque discissam. De Stichario agit citato in loco Morinus, & in Glossario Du-Cangius. Diaconis hujus tunicæ loco imponitur cum orario dalmatica, sed ante Silvestri tempora utebantur colobis, *veste cucullata sine manicis*, ut lib. 1. cap. 211. inquit Honorius Augustodunensis. De vestibus, quibus ornantur ad presbyterium promoti, memini me pertractasse postremo capite libri xxxiii. Electi ad Episcopalem consecrationem procedentes, præter alia presbyterorum indumenta, tunicam, & dalmaticam ex antiqua consuetudine induunt, prout constat ex epistola Zachariæ Pontificis ad Austrobertum, ex Vita S. Gregorii Magni conscripta a Joanne Diacono, atque ex Parænesi ad Episcopos carmine edita a Theodulpho Aurelianensi, secundo Volumine inter Sirmondi Opera. Sumunt quoque alia Pontificalis apparatus insignia, de quibus præter Alcuinum, Honorium, Amalarium, aliosque veteres, fuisse pertractarunt Bona, Georgius, Catalanius, paullo supra commemorati. Hæc Electi in Episcopum consecrandi indumenta non absque mystica significatione coloris sunt albi, canente libro 2. in Acta Apostolica Aratore Diacono:

Exodus ille liber memorat velamina sacri Pontificis, quæ nempe queant splendescere veste,

Officii quoque habitum nitido componere cultu. Dum Electi consecratio peragitur, ei dantur *Pastoralis baculus, anulus, mitra, & chirotheca*. Quid Baculus designet, colligitur ex antiquissimorum Ritualium benedictione, necnon ex illius forma, tametsi posterioribus sæculis paul-

lulum immutata. In illa quippe benedictione apud Morinum p. 2. pag. 288. hi versus pronuntiabantur:

Tu baculus nostræ, & rector per secula vitæ

Istum sanctifica pietatis jure bacillum,

Quo mala sternantur, quo semper recta regantur.

De forma autem Hugo a Sancto Victore in speculo Eccles. cap. 6. *Baculus Pastoralis rectitudine sui rectum regimen significat; quod autem una pars curva est, & altera acuta, monstrat præesse subjectis, & debellare superbos: unde dictum est,*

Curva trahit mites, pars pungit acuta rebelles.

Et iterum:

Curva trahit quos recta regit, pars ultima pungit.

Et item:

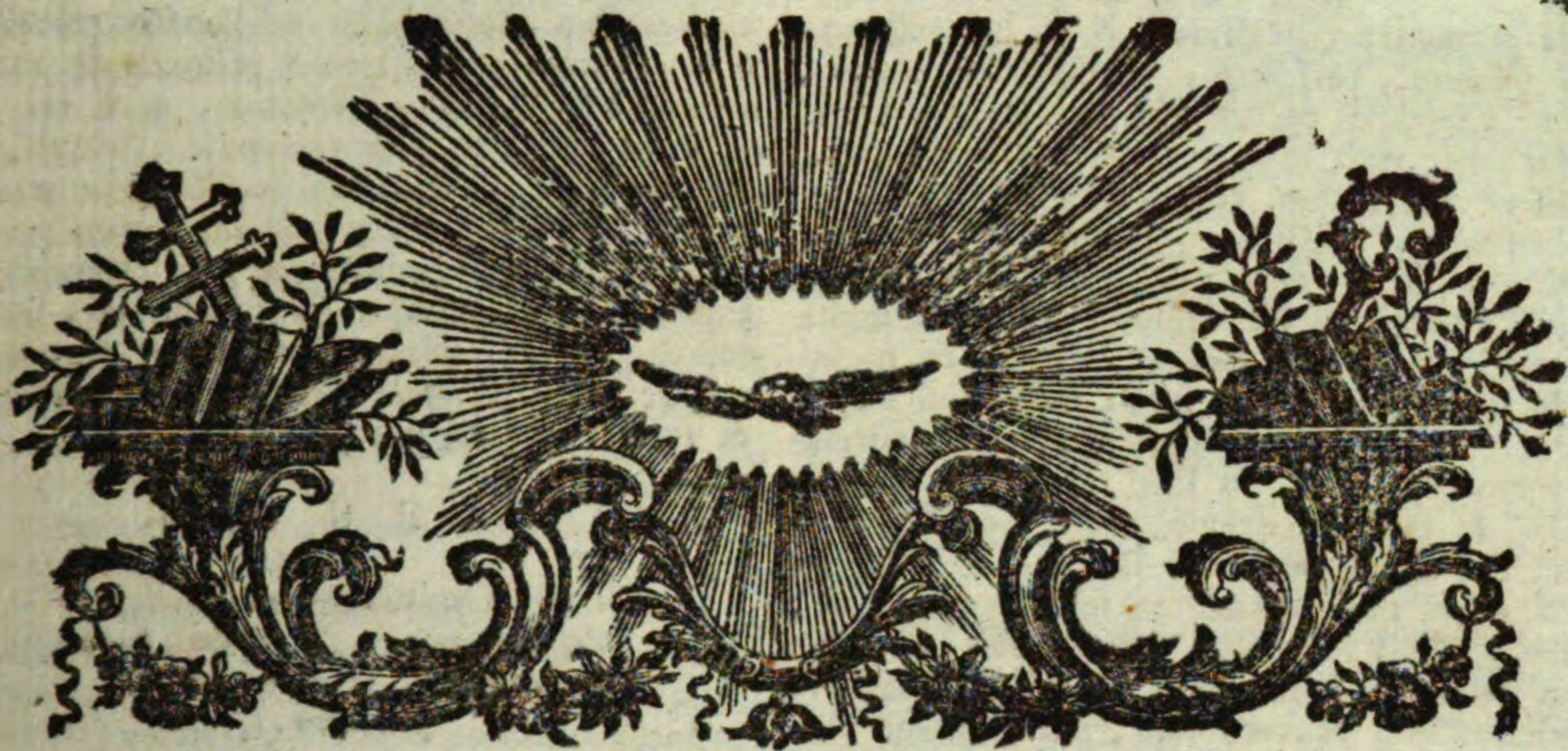
Attrahe per curvum, medio rege, punge per imum.

Mitto pervulgatos versus Gallice editos apud Cangium Volum. 1. de aureis pedis negligentium Antistitum. *Anulus Ecclesiæ sponsum, Chirotheca manuum custodiam, Mitra autem bifida jus spirituale ac temporale designant.* Vide præter illos, quos hoc paragrapho laudavi, Honorium, Amalarium, Hugonem, Bonam, ceterosque de rebus Liturgicis pertractantes, clarissimum quoque Mabillonium Præfat. 2. in Sæculum iv. Benedict. num. 182. & seq.

DE PRESBYTERORUM, ATQUE EPISCOPORUM UNCTIONE.

Apud Latinos presbyteris utraque manus sacro catechumenorum oleo, Electis vero manus & caput chrismate liniuntur, ut dictum est alibi. Unctionem hanc in Romana Ecclesia antiquissimam esse colligitur ex epistola 3. S. Paciani Barcinonensis Episcopi ad Sympronianum, ex sermone viii. S. Leonis Magni de Passione Domini, ex libro iv. S. Gregorii Magni in i. Regum cap. 4. ex Nicolao I. ad Consulta Bulgarorum cap. 73. atque ex Innocentio III. cap. unico de S. Unctione, in i. Decretalium tit. xv. Quidam disputant, an Græci antiquitus unctionem ipsam adhibuerint: nec desunt veterum testimonia, quibus id comprobari videtur, maxime S. Gregorii Nazianzeni Orat. 5. Auctoris vitæ Chrysostomi apud Metaphrastem, aliorumque affirmantium sacros Antistites chrismate deliniri. Verum id accipiendum esse de chrismate mystica significatione intellecto, contendunt viri rituum Græcorum peritissimi, Arcudius scilicet lib. vi. de Sacram. cap. 1. Morinus Exercitat. 6. partis tertiæ, & Habertus observat. 1. ad Homiliam Episcopi consecrati. Pugnant ex adverso Hallier de Ritibus Ordinatis, cap. 10. &

Joannes Catumsyritus Italogræcus in quadam adversus Arcudium dissertatione. Ut ut res se habeat, duo extra controversiam posita sunt: unum, scilicet, ignorare modo Græcos Orientales ritum unctionis, ut constat ex illorum Euchologiis, atque ex Simeone Thessalonicensi in parvo libro de Sacramentis scribente: *Recte vero non unguuntur qui ordinantur, propterea quod nihil materiale agant, sed omnia spiritualia.* καλῶς δ' ἐὼν χρίονται οἱ χειροτονούμενοι, ὅτι ἔδεν ὑλικὸν ἐνεργῆσαι, ἀλλὰ πάντα πνευματικά, tametsi nobis hæc ratio a Thessalonicensi producta admodum videatur infirma, cum in omnibus Sacramentis res materialis sit potestatis spiritualis mysticum symbolum, quo nec sacrorum ministrorum unctionem carere magna eruditionis copia demonstrat in Myrothecio iii. cap. 51. Fortunatus Scacchus instituti nostri vir celebris. Aliud, quod controverti non debet, est ritum Unctionis ad substantiam sacramenti non pertinere, quicquid contendat Arcudii adversarius Catumsyritus. Etenim hoc aperte tradunt S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Richardus, Paludanus, alique omnes Theologi in iv. Sentent. dist. 24. idemque infertur ex Græcorum ordinationibus, quas minime Latini rejiciunt. Ac tantum abest, ut Apostolica Sedes ordinationes absque unctione peractas, tamquam nullas irritasque proscripserit, quod ille Italogræcus magnopere peroptabat; quin potius Romani Pontifices jusserunt, ut *Episcopi Græci in Ordinibus conferendis ritum proprium Græcum in Euchologio descriptum servant*: ita nimirum habetur in sæpelaudata Constitutione, *Et Pastoralis, §. viii. num. 4.* Cur denique presbyteris manus, Episcopi autem caput quoque inungatur, his verbis explicat Stephanus Eduensis de Sacramento Altaris cap. 9. *Propterea oleo sancto manus presbyterorum inunguntur, per quod gratia sancti Spiritus eis collata significatur, & quod abundant operibus misericordie designatur.* In his etiam manus sacerdotis, quæ in figura crucis oleo sancto signantur, conformantur manibus Christi, & illud insigne miraculum & salutiferum, quod inter manus sacerdotis fieri creditur, hoc magnus Christi operantur, qui ait, *Sine me nihil potestis facere: unde cum ipso, & per se ipsum, & in ipso totum agitur sacrificium.* Unctio Episcopi fit in capite, quia ordinantur vicarii illius, qui unctus fuit oleo lætitiæ in plenitudine. Omitto quæ Theologi quidam recentiores agentes de sacramentorum Ordinationum ritibus exscripserunt ex Euchologiis Græcorum, & ex Ritualibus Latino-rum, cum illa apud Goarium, & Habertum, hæc vero apud Morinum, Menardum, & Martenium utilius legi queant, nos vero de Sacramento Ordinis satis superque dixerimus.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRIGESIMUS SEPTIMUS,

In quo pertractatur de sacramento in lege Evangelica conjugibus gratiam præstante, videlicet, DE MATRIMONIO.

T Andem aliquando Theologici hujus operis finem attingimus ; in quod si Aristarchus, vel rhinocerotis habens nasum conjiciat oculos, cum non simus nos ceteris scriptoribus feliciores, offensurum illum in multa censoriis notis dignissima, minime dubitamus. Vel enim abstrusorem, & scholasticis insolitum dicendi modum, vel argumentorum compactam frigidamque mixtionem, vel circumfluentem exter- narum rerum copiam, vel nimis productam dis- fertationum congeriem, vel doctrinam, senten- tiarumque delectum, vel demum hæc omnia carpet, & vellicabit. Ego tamen ab iis, qui litteris diuturnam operam impenderunt, aut in- sudarunt conscribentis edendisque lucubrationi- bus, quoniam optime norunt quid laboris, quid- ve curæ ac sollicitudinis in his insumpserint, expecto potius aliquod ingenitæ humanitatis of- ficiū, siue approbationis illud futurum sit, si- ve benevolentissimæ correctioni, quam animad- versionem aliquam asperrimam, atque acerbis- simam : aliis vero, qui ad scribendum inepti, expeditissimi sunt autem ad urgenda convicia repetam cum Valerio Martiali libro 11. Epigr. 8.

Hæc mala sunt, sed tu non meliora facis;
atque ad illorum memoriam revocabo quæ scripsit Magnus Hieronymus ad Domnionem :
Berti Theol. Tom. VIII.

Non est grande, mi Domnion, garrere per an- gulos, & medicorum tabernas, ac de mundo ferre sententiam ; Hic bene dixit, ille male, iste scripturas novit, ille delirat : iste loquax : ille infantissimus est. Ut de omnibus judicet, cujus hoc judicio meruit ? Contra quemlibet passim in irivis strepere, & concerere maledi- cta, scurrarum est, & paratorum ad lites. Mo- veat manum, figat stylum, commoveat se, & quidquid potest scriptis ostendat. Sunt præterea, quæ facile obrectatoribus possent reponi, nisi forent hac Hieronymiana ferula casticandi. Nam quantum ad stylum, verborumque com- plexum attinet, dando operam ne essem omni- no barbarus, neque affectarem munditiam le- poreque orationis, ex æquo vitare studui cum eos, qui scholasticorum balbutiem canino dente lacerant & convellunt, tum alios, qui concer- tationes disputantium commutare vellent in fo- rensem quamdam elocutionem : & hæc pro adolescentibus quidem litteris mandare constitui, sed grammaticam artem callentibus, imbutisque humanioribus litteris, ac philosophicis institu- tionibus, non adhuc a pædagogo, aut a ludi- magistro Latini sermonis percipientibus elemen- ta. His autem in dialecticorum palæstra diutius exercitatis, atque nectendæ omnigenæ argumen- tationi assuetis, quid, obsecro, opus erat ubi- que

que proponere syllogismos, & in his construendis insistere, persistere, oppositiones urgere, cum disputandi peritia usu potissimum comparatur, nec raro in texendis verborum aucupis, telisque aranearum versentur qui existimantur subtiliores, a tali quoque textura abhorreant Patres universi, atque Græcorum, Latinorumque Philosophi præstantissimi? At nonne multa ex vario eruditionis genere, necnon ex poetarum carminibus addita sunt, nullatenus necessaria, & fortassis ad inanem doctrinæ ostentationem conquisita, ut libri ad hanc multitudinem, & molem excrescerent? Ita quidem, sed non hoc animi propositio factum est. Videbantur enim mihi divinarum scientiarum studia, quæ profanis hominibus sunt insipida, ad omnium palatum quodammodo condienda: qua in re imitatus sum Hieronymum, ubi insectatur Rufinum & Ctesiphontem, Augustinum differentem adversus Paganos, & contra Julianum acutissimum Pelagianorum, Prosperum horum reliquias refutantem, Eusebium scribentem de Præparatione Evangelica, Clementem Alexandrinum Stromata colligentem, atque, ut alios præteream, Paulum doctorem Gentium usum aliquando versibus Poetarum. Demonstrandum quoque erat, non esse Theologiam conditionis hujus miserrimæ, ut incedere debeat expoliata omnibus ornamentis, sed reginam dominamque, ad quam exornandam, tanquam ancillæ, aliæ scientiæ concurrant: ne dicam ineptissimum, ac prorsus inutile opus censendum esse, in quo nihil aliud invenias, quam id, quod reperitum, recoctumque in aliis quamplurimis reperitur. Accedit, quod ea superflua non sunt, quæ ad ornatum, & ad ampliorem rerum confirmationem deserviunt. Ulterius necessum non est, ut singula a singulis adhibeantur, sed modo res una, modo altera videtur esse opportunior: ille vero, qui ad scribendum appulit animum, debet quantum potest omnibus, ac semper prodesse. Cui itaque lectio fastidium pariat, hunc liber quicunque noster iisdem verbis alloquitur, quibus submorosum lectorem suum M. Valerii Martialis liber decimus,

Si nimius videor, suaque coronide longus.

Esse liber, legito pauca, libellus ero.

Quod si adhuc breviores, & compendarii quærantur, neminem ad se nostri compellunt, sed illos passim indignant, illud tantum repetentes, quod scribit ad Volusianum sapientissimus Augustinus, *Quod scriptum habetur, semper vacat ad legendum, cum vacat legenti: nec onerosum sit presens, quod cum vales ponitur.* Denique quantum spectat ad doctrinam, & ad sententiarum rationem, inconcussa Majorem nostrorum dogmata propugnavi, omnia subjiciens Apostolicæ Sedis judicio, & ad veritatem

vindicandam, erroresque refellendos paratissimus. Verum dum superest postrema de sacramento Matrimonii dissertatio, quid rei est quod me ad finem jam pervenisse affirmavi, & quænam hæc ad agendum de Conjugiis prolusio? Non abs re penitus: ad litus enim proximi illud se tenere arbitrantur; & connubia ad gignendos erudiendosque filios instituta, libros nostros, qui Platonis testimonio *filii sunt mentis, ac proinde liberis cariores*, amare sinunt, & fovere ac tueri nos jubent.

C A P U T I.

Sit ne Matrimonium naturali jure præscriptum, in se bonum, honestumque, & cadens sub præcepto.

AGendum est itaque in hoc libro de sacramento Matrimonii, quod magnam habet cum sacra Ordinatione similitudinem, propterea quod utrumque mysterium non tantum ad sanctificationem suscipientium, quod cujuslibet sacramenti proprium est, verum etiam ad publicum commodum & utilitatem Christianæ reipublicæ sit institutum, ordo nempe ad constitutionem sacrorum ministrorum, qui nos sacramentis gignunt, roborant, enutriunt, ac sanant; Matrimonium vero ad copulandos conjuges, qui legitime filios procreare, instituere, pascere, ac regere tenentur. Quare inter Ecclesiam quoque ejusdem præcipuos pastores intercedit spirituale quoddam connubium, cujus gratia pastores *fidelium Patres*, & *Ecclesiarum Sponsi* appellantur. Postquam ergo superiori libro de sacris Ordinationibus pertractavi, nunc de Matrimonio dicturus sum; ac principio tradam quemadmodum feci de sacramentis ceteris differendo, vocabula illius, atque vim & significationem eorundem vocabulorum. Quatuor hæc vocabula sunt, *Matrimonium*, *Nuptiæ*, *Conjugium*, *Connubium*. *Matrimonium* dici a *matris* nomine, non adeptis jam, sed spe & omine mox adipiscendo, tradunt JCC. apud Brissonium de verborum signific. nec dissentit S. Pater Augustinus lib. xix. contra Faustum cap. 26. scribens: *Matrimonium quippe ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat.* Appellatur autem *Matrimonium* potius, quam *Patrimonium*, quoniam licet pater sit sexu & dignitate præstantior, matri tamen fœtus est ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum laboriosus, prout scribit ad Argentinensem Episcopum Gregorius IX. cap. *Ex litteris*, 111. Decret. tit. 33. n. 2. Quod etiam docuerunt Quintilianus declamat. 338. Justinianus l. *Assiduus*, C. *Qui*

Qui potiores, atque Alcimus Avitus, ubi cecinit:

Semina, quæ patris fuerant hæc pondera matri

Infligunt duros utero turgente dolores.

Nuptiæ ita appellatæ sunt a flammeo, quo caput nubentis obvolvebatur, quod antiqui *obnubere* vocabant, ut inquit Festus, Varro, alii-que. De hoc velamine nuptiarum fit etiam mentio in sacris litteris: nam Rebecca Genes. xxiv. 65. conspecto Isaac viro suo, *tollens cito pallium operuit se*. Hinc S. Paulinus, ut dixi lib. xxiv. cap. 8. in Epithalamio Juliani canebat:

*Pulchra Rebecca sacrum cum sponsa veni-
rent ad Isaac,*

Simpliciter velo tecta pudoris erat.

Connubium itidem derivat a nubere, & definitur in Pandectis Flor. *Connubium*, non geminato n. uxoris jure ducenda facultas. Cum nuptiæ dicantur a mulieris velamine, connubium exprimit quoque esse cum alio, unde dicimus, *Nuptias contrahere, & connubium habere, connubium adimere*. Virgilius *Æn.* 1. sive uno De-
jopejam despondens.

Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.

Idem fere significat conjugium, quasi duorum, maris scilicet ac feminae ad idem jugum alligatio. Græcis Matrimonium vocatur γάμος a δαμῶ, inquit initio libri vii. Arcudius, eo quod conjuges domet: est enim δαμῶ, idem, ac domo: sed non est inusitatum Græcis etiam verbum γαμέο, siquidem apud Plutarchum in Theseo, quæ fuerat Æneæ conjunx, dicitur ἐτέρῳ γεγαμημένη, alteri nupta; & in Lycargo traditur quoque ejusdem verbi significatio, γαμήσαι est γυναῖκα λαβεῖν, uxorem ducere: at de vocabulis hætenus.

Ex his colligi potest nihil aliud Matrimonii nomine intelligi, nisi viri ac mulieris perpetuum ac sacrosanctum vinculum, quod Modestinus, aliique Jureconsulti lib. 1. de Rit. Nupt. dixere divini & humani juris communicationem, Hugo Victorinus lib. 1. de Sacram. p. 11. 4. duarum personarum consensum legitimum, Magister dist. 27. viri mulierisque conjunctionem maritalem. Definitur propterea in cap. Illud, de Præsumptionibus, *Matrimonium est maris & feminae conjunctio, individuum vite consuetudinem retinens*. Ex quibus colligitur Matrimonii nomine non intelligi quancunque matris & feminae commixtionem, sed conjunctionem illam, qua gignendæ fovendæque prolis causa vir ac mulier nexu indissolubili copulantur. Est autem Matrimonium sic acceptum officium naturæ, & hominibus singulis, qui connubia ineunt, commune, sive infideles sint, sive fideles. Iisdem connubiis Christus Dominus venerabilium sacramentorum institutor atque perfector promeruit, alligavitque gratiam, quæ indissolubilem illam

unitatem confirmaret, naturalem amorem perficeret conjugesque sanctificaret: atque ita, quod erat officium naturæ, ad sacramenti dignitatem evexit, Hac ratione communiter definitur, *Matrimonium est sacramentum novæ legis, in quo vir & mulier per conjunctionem maritalem individuum vite consuetudinem legitime ineunt*.

Negant Matrimonium esse novæ legis sacramentum Lutherus in libro de Captiv. Babylon. Calvinus lib. iv. Institut. cap. 19. n. 34. Chemnitius 2. p. Examinis Conc. Trid. aliique Novatores: quos priusquam exagitemus, operæ pretium est refutare insaniam Simonis Magi, Saturnini, Hydroparastatarum, Tatiani, Marcionis, Manichæorum, & Priscillianistarum, qui non tantum denegarunt Matrimonio sacramenti conditionem, sed ulterius illud appellaverunt opus diaboli, fornicationem, & impudicitie negotium, asserentes non a Deo, sed a satana nuptias fuisse introductas. Ostendam igitur adversus horum deliramenta, quatenus nuptiæ hominumque connubia convenient legi naturæ, atque a Deo bonorum omnium auctore sint institutæ, & quomodo etiam potuerint, ac possint etiamnum aliquibus præcipi & inculcari.

PROP. I. Matrimonium naturali & divinæ legi consentaneum est.

Demonstratur quantum pertinet ad jus naturale: Quicquid enim spectat ad naturæ conservationem, perfectionem atque propagationem, id jure naturali cohæret. Hujusmodi est Matrimonium, quod generationis, nutritionis, & educationis gratia fuit institutum. Igitur Matrimonium juri naturali cohærens est. Præterea constat inter hominem & bruta animalia hoc interesse discrimen, quod hæc propagatione quidem egent & nutritione, at non institutione morum, & informatione virtutum, quod exigit longum contubernium & diuturnam vitæ conversationem. Ut ergo mares & femellæ brutorum animantium naturæ instinctu congregiantur, & si id postulet speciei suæ ratio, simul quoque partibus nutriendis incubunt, at postea quæ genuerunt, & quæ genita fuerunt bruta, absque consortio vitam agunt, quoniam ratione carentes non reguntur alterius animantis eodem genere procreati potestate & consilio: ita hominum connubia, cum hi ratione polleant, & domini ac regimini sint capaces, ac insuper non uniantur solius naturæ instinctu, sed & benevolentia, libertate, & communium liberorum causa; perpetuo nexu, & indissolubili vinculo erant constituenda. Atque hinc Deus mulierem una ex costis Adæ fabricavit, ut sese mutua benevolentia, & conjugio indissolubili completeretur; quod percepit ipsemet Adam dicens de uxore sua Gen. 11. 23. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur vira-*

go, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit uxori suae. In quem locum Claudius Marius Victor.

Ex homine effecta est mulier, cognatio quaedam,

Mutuum & alternum inter se ut misceret amorem,

Hinc Evam partem esse sui mox protinus Adam

Sensit ut exultans, tetigit nova gratia mentem,

Ut jam scire daret quod conjunctus esset & uxor,

Quid dulces nati, postponen.que parentes Conjugibus, quidnam una ambos in carne manere,

Aeternam pariter vitam ducentibus esset.

Denique nonnisi a naturali lege cuique indita profiscuntur quaecunque nationibus omnibus communia sunt: atque hujusmodi esse Matrimonium nullus ignorat. Hinc Isidorus apud Gratianum dist. 1. definiens Jus naturale inquit. Jus naturale est illud, quod est commune omnium nationum, eo quod ubique instinctu naturae, non constitutione aliqua habetur, ut viri & feminae conjunctio, liberorum susceptio & educatio. Hanc naturae legem confirmatam fuisse institutione divina constat ex primorum hominum formatione, atque ex verbis Adæ paullo supra productis: cumque viri mulierisque concubitus post prævaricationem evenerit, Nonne, inquit Chrysostomus Homilia xv. in Genes. pag. nov. edit. 120. Nonne perspicuum est quod propheticae gratiae particeps omnia hæc videbat spiritualibus oculis? ἢ δὴλον ὅτι προφητικὴ χάρισμα-τος μετέχων πρὸ τῆς παρακοῆς πάντα πάντα εἶδεν τοῖς πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς; Tridentinum pariter Concilium initio sess. xxiv. Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primis humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. Hanc ipsam matrimonii institutionem naturali divinæque legi congruentem confirmavit Christus Dominus Matth. xix. 4. 5.

PROP. II. Matrimonium licita atque honesta res est.

Enimvero quicquid naturali ac divina lege est institutum, bonum & licitum est. Matrimonium institutum fuit lege naturali, ac divina, ut nuper diximus. Igitur Matrimonium bonum & licitum est. Deinde adversus antiquos hæreticos, qui vetus Testamentum rejiciebant, demonstratur proposito auctoritate Testamenti novi. Ac primum Christus Dominus loco cit. Matth. Non legistis, inquit, quia qui fecit hominem ab initio, masculinum & feminam fecit eos; & dixit: Propter hoc dimittet homo pa-

trēm & matrem & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una? Jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet. Idem Dominus Joann. 11. nuptiis voluit adesse: idque animadvertens sapientissimus Augustinus Tract. ix. in Joannem n. 2. ait: Quod Dominus invitatus venit ad nuptias, etiam excepta mystica significatione, confirmare voluit quod ipse fecit nuptias. Futuri enim erant, de quibus dixit Apostolus, prohibentes nubere; & dicentes quod malum essent nuptiae, & quod diabolus eas fecisset. Apostolus item in 1. ad Corinthos cap. 7. 3. inquit: Uxori vtr debitum reddat; similiter autem & uxor viro: & versu 10. Iis autem, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: versu 27. Alligatus es uxori? Noli querere solutionem. 28. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. 38. Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit. Ad Hebræos denique xii. 4. Honorabile concubium in omnibus, & thorax immaculatus.

Probatur 2. Traditione Patrum. Clemens enim Alexandrinus lib. 111. Strom. pag. 470. scribit de Tatianis, sive Enegetis: Jam vero volunt, viri cum uxore in matrimonio consuetudinem, quæ dicta est cognitio, esse peccatum: eam enim significari ex esu ligni boni & mali per significationem hujus vocabuli Cognovit, significantem mandati transgressionem. Si autem hoc ita est, veritatis quoque cognitio est esus ligni vite. Potest ergo honestum & moderatum matrimonium illius quoque ligni esse particeps. Ac libro proximo pag. 499. matrimonium commendat ex precitatis aliisque Apostoli verbis: immo & ex Eurupide ubi ait,

ὃ μὲν γὰρ κρείσσον, καὶ ἀρετὴν
Ἦ' ὁδ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν, οἶκον ἔχοντων
Ἀνὴρ ἡδὲ γυνή.

Nil melius, nil est præstantius usquam,
Concordes quam cum in tecto versantur eodem.

Vir simul & mulier.

Tertullianus non semel demonstrat rectitudinem nuptiarum, sed præsertim libro 1. contra Marcianum cap. 29. ubi etiam objicientes aliquorum conjugatorum intemperantiam refellit hac obvia similitudine: Non ideo autem & cibi damnabuntur, quia operosius exquisiti in gulam committunt; ut nec vestitus ideo accusabuntur, quia pretiosius comparati in ambitionem tumescunt. Sic nec matrimonii res ideo despiciuntur, quia intemperantius diffusa in luxuriam inardescunt. Utitur ibidem alia comparatione, ut diluat oppositionem alteram, quam Marcionitæ petebant ex verbis Apostoli 1. ad Corinth. vii. 29. Superest, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, atque ita Tertullianus prosequitur:

Non

Non tamen ut accusanda ceditur sylva, nec ut damnanda secatur seges, sed ut tempori suo parens. Sic & connubii res non ut mala securem & falcem admittit sanctitatis, sed ut matura defungi, & ipsi sanctitati reservata, cui cedendo prestat & esse. Unde jam dicam Deum Marcionis, cum matrimonium ut malum & impudicæ negotium reprobaret, adversus ipsam facere sanctitatem, cui videtur studere; materiam enim ejus eradit. Quia si nuptiæ non erunt, sanctitas nulla est. Denique S. P. Augustinus (addam enim quædam alia testimonia Patrum capite proximo) lib. 1. de Nuptiis & concupisc. cap. 4. Copulatio, inquit, maris & femine gerendi causa bonum est naturale nuptiarum: & cap. 17. In nuptiis nuptialia bona diligantur, proles, fides, sacramentum; sed proles non ut nascatur tantum, verum etiam & renascatur: nascitur namque ad pœnam, nisi renascatur ad vitam. Occurrunt in eodem opere hujus generis innumera. Vide & librum de Bono conjugali cap. 7. de Hæresibus ad Quodvultdeum num. 25. 31. & 70. contra duas Epistolas Pelag. lib. 1. cap. 5. necnon in Evangelium Joannis, & contra Faustum Manichæum præcitat in locis.

Oppones: Matrimonium rem esse illicitam plura novi Testamenti loca, necnon Theologicæ rationes commonstrant. Lucæ enim XIV. 20. quidam invitatus ad cœnam Patrisfamilias respondit: *Uxorem duxi, & ideo non possum venire.* Est ergo matrimonium impedimentum ad cælestem gloriam, cujus cœna illa mysticum erat symbolum. Deinde Apostolus ad Romanos VIII. 8. ait: *Qui autem in carne sunt Dei placere non possunt;* itemque ad Galatas VI. 8. *Qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem.* Noxia itaque sunt connubia, quæ exercent carnalia opera, execrabilia. Deo, & corruptionis origines. Rursus ubi venia est, ibi est culpa, ut docet etiam Augustinus de peccat. originali cap. 38. & de Bono conjugali cap. 10. At per Apostolum in I. ad Corinth. VII. 6. matrimonium secundum indulgentiam, seu veniam conceditur; inquit enim ille: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium:* Insuper matrimonium multiplici titulo adversatur rationi: primum quidem, quoniam matrimonio conjugati ut plurimum vehementi libidine ardescunt, ideoque illis nuptiæ sunt occasio peccandi. Secundo iidem conjuges, utut sint continentes ac temperati, tamen absque libidine conjugii opus exercent. Tertia nuptiæ sunt causa originalis peccati, quod contrahitur generatione carnali; & consequenter aut malæ sunt, ut agebant Manichæi & Encratitæ, aut Adæ posteriori non contrahunt originale peccatum, prout Pelagius & Cælestius do-

gmatisabant. Quarto, si matrimonium in hoc statu ineundum est in remedium incontinentiæ, qui illo sic utuntur, saltem venialiter peccant, quum ipsam incontinentiam expleant, ac saturarent. Tandem quod purificatione expiatur in lege veteri, nequit esse omnino innoxium, atque inculpatum. Hujusmodi autem fuisse tum puerperium, tum *σπέρματος* decissionem apparet ex cap. 12. & 15. Levitici.

Resp. ad 1. sæpenumero conjugatos propter nimiam uxorem, domesticæ rei, filiorumque sollicitudinem abstrahi a rerum cælestium cura; *Qui enim cum uxore est, ut verbis utar Apostoli in I. ad Corinth. VII. 33. sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori:* quod utique non connubii vitium est, sed conjugatorum. Atque hoc tantum innuit parabola apud Lucam descripta, prout constat ex comparatione aliorum, qui cœnam patrisfamilias contempserunt; ejus scilicet qui *villam*, & alterius qui *bovum juga* emit: in quibus non rerum emptarum professio, sed cupiditas immoderata reprehenditur. Augustinus præterea serm. 112. num. 6. animadvertit in ea parabola *uxoris* nomine intelligi intemperantiam & voluptatem illorum, qui carnalibus tantum deliciis jucundantur, dicentes, *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Ad 2. respondeo cum eodem Augustino lib. 2. de peccatorum meritis & remis. cap. 28. conjugatos fideles, qui ex eo quod sunt in Christi novitate, dominari sibi libidinem minime patiuntur, non esse illos, qui secundum Apostolum sunt in carne, & vivunt secundum carnem, siquidem eo loci de iis, qui ipsa carne corruptibili bene utuntur, inquit Apostolus, *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* Quod sequitur ex Epistola ad Galatas dilucide explicatur a magno Chrysostomo in eundem locum, *Quemadmodum enim in semine te qui seminat, non potest hordæ metere triticum, eo quod oporteat & sementem & messem ejusdem esse generis: sic & in operibus, qui in carne deposuerit delicias, temulentiam, concupiscentiam absurdam (ἐπιθυμίαν ἀσώτων) quæ hinc proveniunt, metet. Quæ autem sunt istæ? Supplicium, ultio, probum, derisio, corruptio.* Adde cum Hieronymo in eandem epistolam ad Galatas, sicut dicimus eos, qui sive manducant, sive dormiant, in nomine tamen Domini omnia cum ratione perficiunt, seminare in spiritu; non in carne; ita asserendum est, in spiritu, non in carne illos quoque seminare, qui cum ratione sequuntur & implent primam illam divinamque institutionem. *Crescite & multiplicamini.* Illud vero, quod objicitur ex I. ad Corinthios VII. solvitur ab Augustino serm. 51. cap. 13. ubi S. Pater ait indulgentiam quidem, & veniam esse in iis, qui propter incontinentiam,

tiam, non autem propter generationem filiorum ineunt connubia, & utuntur uxoribus: qui etsi permittuntur ob intemperantiam uti conjugio, ne invicem continendo irruant in adultera; tamen committunt peccatum aliquod, etsi veniale, dum amplius, quam liberorum procreandorum necessitas cogit, exigunt a conjugio debitum. Quamvis enim conjugii actus exerceri non possint sine aliqua per carnem delectatione; nihilominus tum hi, tum actus alii, quid ad humanam vitam hujusque sustentationem pertinent, culpa omnino non caret, si fiant non propter officium vite, sed propter servitutem concupiscentie. Hæc sententia Augustini propugnatur a Norisio in Vindiciis cap. 3. §. 4. 8. & responsio nostra ceteris præfertur ab Estio in iv. dist. 26. §. 4. ad 1. Sunt qui respondent idem esse apud Paulum, secundum indulgentiam, ac, secundum monitum, seu consilium, eo quod in nonnullis Græcis codicibus, teste Erasmo, legatur, κατὰ γνῶμην, juxta sententiam. Verum ita quidem legitur versu ultimo ejusdem capituli, ubi Apostolus repetit suum de continentia servanda, & de virginitate custodienda consilium: sed versu 6. ait, κατὰ συνῶμην, quod proprie significat veniam, prout legunt etiam Cyprianus, Augustinus, aliique Patres. Constat insuper attente hunc locum legenti, Pauli verba non consilium significare, sed permissionem; cum ibidem indulgeat conjugibus, ut post orationem revertantur ad maritales amplexus propter incontinentiam, ne alioqui satanas illos ad deteriora sollicitet, neque irruant in adulteria, sive in turpitudines alias. Atque hæc de locis scripturarum, quæ paullo ante objiciebantur.

Quæ innitebantur rationi, facilius diluuntur. Ad primum quippe dicimus, in iis, qui ardent vehementiori libidinis æstu, nuptias potius esse repagulum, ne in fornicationis & impudicitias alias mortifera culpa labantur, quam explendæ effrenis cupiditatis incentivum: & si aliquis non cohibens intemperantiam muliere sibi nupta abutatur, id non honestati nuptiarum, sed incontinentiæ conjugum esse adscribendum. Ad alterum dicimus aliud esse uti conjugio cum delectatione carnali, propter officium vite, aliud id agere propter servitutem concupiscentie: illud vero, non istud proprium est nuptiarum, ideoque libido quæ comitatur conjugii actum, nisi sit finis concubitus, eumque tantummodo inhiant conjuges, non imputatur ad culpam: quemadmodum criminofum non est manducare, & bibere cum aliqua delectatione, sed voraciter solius delectationis causa ad manducandum, & bibendum irruere. Loquar apertius cum Augustino: Etiam a continentibus exercetur cum libidine opus conjugii; cum libidine serviente, con-

cedo; cum libidine subjugante, nego: Conjugalis concubitus (inquit S. P. de Nuptiis & Concup. lib. 1. cap. 12. num. 13.) qui fit intentione generandi, non est peccatum; quia bona voluntas animi sequentem ducit, non ducentem sequitur corporis voluptatem: nec humanum arbitrium trahitur subjugante peccato, cum juxte redicitur in usum generandi plaga peccati. Ad 3. responsum fuit Vol. 2. supra ubi cum eodem Augustino diximus nuptias ad generationem tantum, & ad propagationem humanæ naturæ fuisse institutas, ideoque nuptiarum finem bonum esse. Quod si generatione contrahitur originale peccatum, hujus causa non sunt nuptiæ, sed est voluntaria transgressio primi hominis. Vide prælaudatam paginam nonam, & Augustini testimonia ibidem productus. Quod sequitur, ex dictis solutum est, siquidem finis nuptiarum non est incontinentia, sed procreatio filiorum; tametsi incontinentia conjugatorum habet veniam aliquam, atque indulgentiam. Ad ultimum respondet sapientissimus Augustinus libro de Bono conjugali cap. xx. num. 23. in veteri lege multa fuisse sacramenta & umbras futurorum, & in semine, quod est quedam materialis informitas significatam fuisse vitam informem & ineruditam, quam oporteat doctrine forma, & eruditione mundari; atque in hujus rei signum purificationem præceptam fuisse post seminis emissionem. Addit S. Pater male inferri ex antiquis purificationibus peccatum; nam præcipiebat legis vetustas homines expiari, etiam si emissio seminis absque pravo desiderio contigisset in somnis: idem statuebat de solitis fornicationum κατὰμνιαις, & de contactu, ac sepultura mortuorum, quæ utique non sunt peccata. Ait etiam Augustinus potuisse in concubitu inveniri aliquid vitii, quod purificatione expiaretur, si nempe fuisset ille, qui secundum veniam congeditur.

PROPOSITIO III. Matrimonium cadit ratione aliqua sub præcepto, non tamen ejus generis, quod possit in Evangelica lege aliquem in particulari obligare.

Ut hæc propositio simul explicetur, ac demonstretur, varii hominum status, & varia personarum genera sunt distinguenda. Itaque in mundi exordio, quando multiplicandum erat humanum genus, tenebantur omnes ad conjugia ineunda, donec homines ad certum aliquem numerum pervenirent. Id permulti Theologorum demonstrant ex verbis illis Genes. 1. 28. Crescite & multiplicamini, & replete terram; quibus inesse vim præcepti existimant Richardus, Gabriel, Durandus, Argentinas, aliique scholastici in iv. dist. 26. At ea verba continere potius benedictionem conjugum, & auspici-
cium quoddam, & munus fecunditatis censent
alii

alii complures, inter quos Estius in citata dist. §. 2. Sylvius in quæst. 41. Supplem. art. 2. Basilius noster libro 1. de Matrim. cap. 4. num. 4. & alii ab eodem viro doctissimo laudati. Et revera eadem verba bestiis quoque dicta fuere, quæ tamen non sunt ullius præcepti capaces. Hujus ergo assertionis verissima & communis ratio est, quoniam, ut diximus prop. 1. præceptum conservandi, & propagandi genus humanum oritur ex ipso jure naturæ: si autem quando homines paucissimi erant, non ligati fuissent præcepto conjugii, non satis prospectum fuisset humani generis conservationi & propagationi. Hinc Augustinus de Bono Conjugali cap. 9. n. 9. inquit: *Primis temporibus generis humani, maxime propter Dei populum propagandum, per quem & prophetaretur, & nasceretur princeps & Salvator omnium populorum, uti debuerunt sancti isti, non propter se expetendo, sed propter aliud necessario bono nuptiarum.* II. Idem affirmandum est de tempore, quod proxime consecutum est universale diluvium: quo proinde tempore Dominus Genes. ix. 1. iterum hominibus benedixit illa futuræ propagationis promissione, *Crescite, & multiplicamini.* III. Haud aliter sentiendum est de populo Dei, cum adhuc exiguo esset numero, & Deus non tantum filios hominum, verum etiam sui cultum, religionemque propagare decrevisset: unde præcitatus Augustinus in libro de Bono Viduitatis cap. vii. n. 10. scribit: *Alia quippe Prophetis temporibus sanctarum feminarum dispensatio fuit, quas nubere obedientia, non concupiscentia compellebat, ut propagaretur populus Dei, in quo præmitterentur prophete Christi, cum & ipse populus; per ea quæ in figura contingebant in illis, sive in iis, qui scirent, sive in iis, qui illa nescirent, nihil illud esset quam propheta Christi, ex quo nasceretur etiam caro Christi. Ut ergo ille populus propagaretur, maledictus habebatur per legis sententiam, qui non suscitaret semen in Israel.* IV. SuffICIENTER propagato populo Dei, non amplius tenebantur singuli, ut inquit Estius, ad matrimonium contrahendum: quo citato §. 2. probat vir doctus exemplo Josue, Eliæ, Jeremiæ, aliorumque, qui tempore Mosaicæ legis cælibem castissimamque vitam duxere. Atque hinc infertur, ea quæ leguntur Exodi xxiii. 26. *Non erit infacunda, nec sterilis in terra tua,* aliaque id genus, esse promissionem fecunditatis, non præceptum conjugii. Adde beatissimam Virginem Mariam jam Deo dicatam, priusquam de concipiendo Christo audisset, *se vovisse virginem;* ut cum Augustino in lib. de sancta Virginitate cap. 4. tradunt alii Patres. V. Instituta lege Evangelica non urget idem matrimonii præceptum, nec obligat quemquam in particulari, Probatur I.

ea Evangelio Matth. xix. 12. ubi Christus continentiam commendans inquit: *Sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum celorum. Qui potest capere, capiat.* Deinde ex Apostolo, qui in 1. ad Corinth. vii. 38. virginitatem præferens matrimonio, ait: *Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, benefacit, & qui non jungit, melius facit:* insuper ex Augustino, aliisque Patribus summopere virginitatem commendantibus, nam sanctus Pater de laudibus virginitatis integrum librum conscripsit. Ambrosius de eodem argumento tres libros misit ad Marcellinam sororem suam. Nazianzenus edidit in laudem virginitatis egregium carmen; atque ita illam omnes alii Patres commendaverunt. Ulterius idem probatur ex ratione, quam insinuat S. P. Augustinus de Bono Conjugali post verba superius exscripta, ubi ait: *Nunc vero cum ad ineundam sanctam & sinceram societatem undique ex omnibus gentibus copia spiritalis cognationis exuberet, etiam propter solos filios connubia copulare cupientes, ne ampliorem continentie bono potius utantur admonendi sunt.* VI. An vero si nunc ad tam exiguum numerum reducerentur homines, ut nisi qui vivunt connubia jungerent, timeri posset exitium humani generis, teneatur quilibet generationi vacare, non videntur Theologi consentire. In eo quippe casu quoslibet obligari ad matrimonium censet S. Thomas, eoque magistro idem sentiunt complures alii; propterea quod matrimonium est de jure naturæ, quantum attinet ad communem hominum cætum, cujus propagationi in tali hypothese minime consuleretur, nisi singuli uxorem ducerent, ut paulo supra diximus de mundi exordio. Lectione etiam 1. in caput vii. epistolæ 1. ad Corinthios Doctor Angelicus ait, non posse a tota hominum multitudine castitatem servari, ne impediatur numerus electorum; id enim foret contra dispositionem divinam. Alii e contra existimant in hoc Evangelicæ legis statu, jam satis propagata, & restaurata hominum specie, neminem, quovis urgente casu, tametsi paucissimi essent homines, & qui viverent, vellent custodire virginitatem, neminem, inquam, adstringendum ad ineundum conjugium. Ajunt enim illud juris naturæ præceptum, posteaquam cessavit finis, non amplius urgere: Apostolum 1. Corinth. vii. 7. vehementer peroptare, ut omnes essent, sicut erat ille, soluti a vinculo matrimonii. Augustinum citato libro de Bono conjugali cap. x. adversus eos, qui obmutuant perituum humanum genus, si omnes vellent ab uxoribus abstinere, hæc juxta eadem Pauli vota proferre: *Utinam omnes hoc vellent dumtaxat in caritate de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: multo citius Dei:*

Dei civitas completeretur. Hi ergo inquit Doctorem Angelicum considerasse rerum ordinem, & quod naturæ universum spectatæ conveniens est: Augustinum autem parentem nostrum potius in id animum intendisse, quod existimandum foret in illa hypothese hominum paucissimorum, horumque in vita cœlibe permanentium; credendum nempe tunc finem mundi adventurum, & prædestinatorum numerum esse completum. VII. eadem est ratio alterius hypothese, si perirent sæculares omnes, ac viri tantum religiosi, & voto castitatis obstricti essent superstites: quo in casu teneri istos ad uxorem ducendam asseruit Thomas Sanchez lib. 2. de Matrimon. disp. 3. n. 5. Sed Basilii Ponticius lib. 1. cap. 2. n. 11. affirmavit se potius in tali rerum eventu existimaturum, instare jam mundi finem, & numerum cœlestium civium quamprimum fore perficiendum. Atque hæc eximii Theologi assertio votis, verbisque Augustini cohæret maxime. VIII. Quum opposenti Joviniano perituro mundum, si a conjugio omnes homines abstinerent, dederit Magnus Hieronymus gravem hanc responsionem, *Noli metuere, ne omnes virgines fiant. Difficilis est virginitas, & ideo rara, quia difficilis:* in ea hypothese, in qua omnes servare vellent virginitatem, jure meritoque supponeretur peculiaris Dei providentia, & singularis gratiæ inspiratio, quæ in omnibus cohiberet, & frenaret carnis concupiscentiam: atque in hac ampliori virtutum segete recte speraretur adfuturam quamcunque corporum resurrectionem, & consummatam Electorum omnium beatitudinem. Id vero confirmat Basilii nostri sententiam: quam non solum Vauroy in hoc Tractatu cap. 2. quæst. 2. verum etiam Sylvius in quæst. 41. Supplem. art. 2. concl. 2. ad 5. alique eximii Theologi comprobarunt. IX. Tenentur ad nuptias, qui propositum continentiae servare non valent, dicente Apostolo in sæpe laudato cap. 7. Epistolæ 1. ad Corinth. *Melius est nubere, quam uri;* necnon viri principes, si matrimonio exitium reipublicæ, & fidei Christianæ maximum detrimentum, alias irreparabile, possint avertere. X. Ex quo demum in lege Evangelica virginitas præferatur matrimonio, & hoc non obliget aliquem, saltem in particulari, nequit inferri nuptias esse malas & perniciosas; quum unum bonum sit alio præstantius: ac matrimonium commoda habeat plurima, illudque præsertim, quod in carmine in laudem virginitatis describit S. Gregorius Nazianzenus his verbis:

*Non confusa Deus permisit corpora jungi,
Concubituque vago; sed frenum injecit
amori*

Conjugium, carni temere, immodiceque vaganti

Vingula; ne petulans, atque effrenata libido,

*Nobis inter nos nullo discrimine junctis,
Ex libito coitu, thalami nec lege jugato,
Rumperet humani generis consortia sacra,
Ac temere, indomiteque ruens incerta voluptas*

Innumeras turbas, atque horrida bella moveret.

quæ Nazianzeni verba doctrinam præcedentium propositionum confirmant.

C A P U T II.

Ostenditur Matrimonium in lege Evangelica fuisse ad sacramenti dignitatem evectum.

Sacramenti vocabulum nunc accipi pro quolibet signo rei sacræ, nunc vero pressius pro tali signo, quod efficacia sua sanctificantem gratiam producit, dictum est initio hujus de sacramentis Operis, libro nempe tricelimo cap. 1. Sententia Catholicorum est rationem sacramenti utroque pacto competere matrimonio: primo quidem, quoniam matrimonium ex divina institutione significat unionem Christi cum Ecclesia; alio autem modo, quoniam in Evangelica lege annexam habet promissionem, & vim effectricem gratiæ: & cum utrumque negent hæretici, ut undequaque Matrimonium e numero sacramentorum dispungant, illos proximis positionibus refutabimus.

PROP. I. Matrimonium ex divina institutione est signum rei sacræ.

Id enim Apostolus Paulus, omnesque Patres tradiderunt. Nam Apostolus ad Ephesios v. 32. exhortans conjuges ad mutuam dilectionem, ex quo, ut habetur Genes. 11. 24. sint duo in carne uno, ac nemo carnem suam odio habeat, sed nutriat foveatque illam, inquit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Cujus argumenti hæc vis est, a nullo viro conjunctam sibi uxorem esse derelinquendam aut contemnendam, quoniam & Christus nunquam deserit, nec odio prosequitur, sed quammaxime diligit Ecclesiam sibi fide & caritate desponsationis matrimonium est, fuitque a primo Adami & Evæ conjugio, typus ac symbolum. Non alio sensu Patres illa Apostoliverba acceperunt: Chrysostomus enim tom. xx. in Epistolam ad Ephesios exponens eadem verba, inquit: *Quid est magnum mysterium? Ipse dicit quod magnum quid & admirabile significavit Moyses, immo vero Deus. Interim autem dicit, In Christo dico, quoniam & ipse dimisso patre descendit & venit ad sponsam, & factus est in spiritum unum.* Eadem fere scribit in eundem

locum Hieronymus, narrans idem secum sensisse virum valde eloquentem, & in scripturis apprime eruditum S. Gregorium Nazianzenum, cum quo de hoc loco tractavit. Addit non immerito appellari ab Apostolo *sacramentum magnum*, quod ineffabilibus plenum sit sacramentis, & divinum cor quærat interpretis, Dominum nostrum ac Salvatorem reliquisse Patrem suum Deum, & matrem suam cælestem Jerusalem, ut venerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam, & de suo latere fabricaretur. S. P. Augustinus Enarrat. 2. in Psal. xxx. num. 4. eadem Apostoli verba exponit de Incarnatione divini Verbi, præfigurata in matrimonio, quia ex sponso, & sponsa fit una quedam persona: & de peccato Originali cap. xxxiv. num. 39. inter cetera conjugii bona enumerat *connubii sacramentum*, expressum illis verbis, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Vide Augustinum lib. 2. de Genesi contra Manichæos cap. 24. lib. 12. contra Faustum cap. 8. lib. lxxv. q. 46. &c. Horum aliorumque Patrum sententiam eloquenter complexus est Alcimus Avitus, ubi de formatione Evæ ejusque conjugio cecinit:

*Tunc vero cunctis costarum ex ossibus unam
Subducit levo lateri, carnemque reponit.
Erigitur pulcro genialis forma decore,
Inque novum subito procedit sæmina cul-*

*sum,
Quam Deus æterna conjungens lege ma-*

*rito,
Conjugii pensat fructu dispendia membri:
Istius indicium somni mors illa secuta est,
Sponte sua subiit sumpto quam corpore*
Christus:

*Qui cum passurus ligni sublimis in alto
Penderet, nexusque & culpas penderet or-*

*bis;
In latus extensi defixit missile listor,
Protinus exiliens fluxit cum sanguine lym-*

*pha:
Qua vivum populis jam tunc spondente
lavacrum,*

Fluxit martyrium simul & baptismatis un-

*da:
Inde resurgenti, caelestiaque astra petenti,
De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.*

Hæc in libro de Origine mundi Viennensis Antistes.

Respondent hæretici non conjugium viri cum muliere, sed conjunctionem Christi cum Ecclesia dici *sacramentum*; aut si etiam conjugio priorum parentum sacramenti nomen attribuendum sit, id minime convenire connubiis posteriorum, inter quos multi sunt infideles, qui cum nuptias dissolvant, & admittant *polygamiam*, nequeunt conjunctionem Christi cum Ec-

Berti Theol. Tom. VIII.

clesia suis in matrimoniis significare. Adde, quum primum conjugia sunt instituta, nondum fuisse peccatum: ad quod diluendum adventurus erat Redemptor.

Sed hæc ex dictis facillime corruunt. Enimvero *Incarnatio* Christi mysterium quidem est maximum; sed hinc non infertur ejusdem mysterii signum non præcessisse in Adami conjugio. Præcessisse enim aperte innuunt ea Pauli verba: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, live ut Græci legunt, τὸ μυστήριον τῆτο μίγα ἐστὶν ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν. Quo in loco advertendum est pronomen τῆτο referendum esse ad illud, quod proxime præcesserat, nempe, *Propter hoc relinquet homo, &c.* & Græcam illam syntaxim, *In Christum & in Ecclesiam* commonstrare, quod Christi & Ecclesie unio sit terminus mysticæ significationis matrimonii, prout docent Patres. Ad id vero, quod sequitur, dicimus quod etsi in Adamo & Eva plura signa Christi præcesserunt, quæ in connubiis singulis non apparent, cujusmodi sunt doctrina viri, unius ex costis extractio, & excitatio dormientis a somno, quæ Christi mortem, institutionem Ecclesie, & Domini resurrectionem præfigurabant; quod tamen spectat ad illius & Ecclesie conjunctionem, in singulis conjugii recte institutis significatur; quum in omnibus impleatur illud Adæ, *Adherebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Atque hinc infertur quomodo infidelium matrimonia sint sacramentum, ut docet Innocentius III. in cap. *Saudemus*, Extra, de divortiiis; & non sint sacramentum, ut scribit S. P. Augustinus de Bono conjugali cap. 7. nempe quod & ipsa matrimonia lege divina, & prima institutione sint insolubilia, & cum unica uxore sint contrahenda; iniquitate vero, & incontinentia fidelium aut solvantur, aut contrahantur cum pluribus. Id tandem, quod postremo loco addebatur, nullius est momenti; quum in formatione Adæ Deus prævidens futuram ipsius transgressionem potuerit præmittere signa ad Redemptorem pertinentia; prout explicavi libro xxv. cap. 12.

PROP. II. Matrimonium in Evangelica lege est signum efficax gratiæ, ideoque proprii nominis sacramentum.

Theologorum permulti demonstrant catholicam hanc veritatem ex præcitis Pauli verbis ad Ephesios, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, necnon ex verbis aliis, quæ Apostolus profert eodem loco, *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea*. Sed alii existimant dogma Catholicum hinc efficaciter non probari: quod sentit non tantum

Vasquez refutatus a Vito Erbermanno in Vindiciis Bellarminianis ad cap. 2. libri de Matrimonio, sed & Estius in iv. dist. 26. num. 7. & comment. in Epistolam ad Ephesios, ubi etiam pro hac sententia laudat Cajetanum, quibus accessit cum aliis nonnullis Juenin disert. xi. q. 1. cap. 2. Mediat vero inter sententias istas illa, quam teneo, videlicet, hinc propositionem nostram invictè non probari si tantum verba spectentur, probari tamen si attendantur adjuncta, & Apostoli scopus inspiciantur. Fatendum quippe est duo hæc testimonia solitarie accepta non esse pro catholicis argumentum prorsus inexpugnabile: nam sacramenti vocabulum, & quod est in Græco textu, *Mysterii*, significationem habent amplissimam; symbolum mystici conjugii, quod est inter Christum & Ecclesiam, adinvenitur quoque in matrimoniis infidelium effectu spiritualis gratiæ carentibus; atque hi quoque vi connubiorum a dilectionem mutuum tenentur. Ceterum duo ulterius sunt advertenda: unum quidem, Christum Dominum uniri cum Ecclesia Catholica non tantum per humane nature consortium, quæ unio non est peculiaris Ecclesiæ, sed communis universo humano generi; verum etiam uniri per caritatem & gratiam, quod singulari titulo Ecclesiæ convenit, non autem generi hominum universo. Alterum, quod verbis Apostoli innuitur, est uxores diligendas a viris non solum propter procreationem filiorum, sed ulterius ob sempiternæ vitæ consecutionem, cujus rei gratia debent viri ita diligere uxores suas, ut nullis impudiciis eas polluant, nec pollui permittant, sed studeant imitari Christum, qui Ecclesiam sponfam suam mundat & sanctificat, ac pro ea tradidit semetipsum, ut illam exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam, aut rugam. Hæc ex illo capite v. ad Ephesios perspicua sunt. Si ergo hæc attendantur; illinc demonstratur matrimonium esse verum ac proprium sacramentum hæc, aut consimili ratiocinatione: Matrimonium per Apostolum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia; Conjectio autem Christi cum Ecclesia non est solum secundum carnem, sed etiam secundum caritatem & gratiam: igitur matrimonium non tantum unit contrahentes carnali vinculo, sed etiam illos unit in gratia & in caritate. Rursus debent conjugati se invicem diligere, ut Christus dilexit Ecclesiam, atque id maxime in votis habere debent qui Christiano ritu conjugium ineunt. At Christus dilexit Ecclesiam, non ut illam sibi copularet tantummodo carnis assumptione, sed insuper, ut illam sibi exhiberet immaculatam & gloriosam. Igitur qui ritu Christianorum matrimonio junguntur, uniri debent tali nexu, ut invicem sanctificentur; & Deus illos conjun-

gens gratiam, qua naturalis amor hac ratione perficiantur, iisdem contrahentibus impertitur. Videtur hæc innuere Tridentina Synodus sess. xxiv. dum ait: *Gratiam, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, ipse Christus venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit: quod Paulus Apostolus innuit dicens, Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea; mox subjungens, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Me non latet Clariss. Estium respondere Synodum non affirmare his verbis quod sacramentum conjugii conferat gratiam, sed hoc tantum quod Christus sacramentorum auctor gratiam, qua conjuges sanctificantur, sua nobis passione promeruit. Verum ita accipiendum puto verbum illud promeruit, ut sensus sit, Promeruit & alligavit, quoniam inde Concilium insert matrimonium verum sacramentum esse, & sanctificantis gratiæ signum efficiens, nam hæc immediate addit: Cum igitur matrimonium in lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstet, merito inter novæ legis sacramenta adnumerandum sancti Patres nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt. Adcepit eodem sensu Apostoli verba August. lib. i. de Nupt. & Concup. cap. x. num. 11. scribens; Quoniam sane non tantum fecunditas, cujus fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cujus vinculum est fides, verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis: unde dicit Apostolus, Viri diligite uxores vestras, &c. Sed de priori argumento dictum satis.*

Alterum argumentum petitur ex quo Christus Joan. 11. invitatus ad nuptias insigni illas miraculo comprobaverit, veteribusque connubiis gratiam atque benedictionem sua præsentia contulerit. Atque Christum nuptiis interfuisse, ibique primum signum patrassè aquam in vinum vertendo, est in Historia Evangelica manifestum. Addidisse autem conjugii primitus institutis benedictionem & gratiam, exploratissima Patrum traditione compertum est, S. enim Cyrillus in epistola ad Nestorianum confirmata a Patribus Ephesinis, ut habetur in Actis p. 1. cap. 26. paullo ante Anathematismos inquit: ταύτης γὰρ ἐνεκα τῆς αἰτίας φάμεν αὐτὸν οἰκονομικῶς καὶ αὐτὸν εὐλογῆσαι τὸν γάμον, καὶ ἀπελθεῖν κεκλημένον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας ὅμῃ τοῖς ἀγίοις ἀποδόδοις, Propter hanc etenim causam dicimus eum economice ipsis benedixisse nuptiis, & ad illa venisse vocatum in Cana Galilee unum cum sanctis Apostolis. Idem Cyrillus lib. 2. in Joannem docet idcirco Dominum ad nuptias venisse, ut illas præsentia sua corroboraret, &

veterem partus tristitiam depelleret, iisque quoque qui postea nascituri erant, gratiam prae-stitueret. Epiphanius item in hæresi Hierarcitarum lxxvii. num. 6. scribit: πῶς γὰρ ἔκ ἐσχατίμῳ ὁ γάμος, καὶ ἐν Θεῷ ἔχων τὴν τῶν ὑπανῶν βασιλείαν, ὅποτε κέκληται, ὁ Σωτὴρ εἰς γάμους, ἵνα εὐλογῇ τὸν γάμον; Nam venerabiles esse nuptias, & Dei aspirante gratia regnum obtinere quis vel ex eo non agnoscat, quod ad nuptias invitatus Salvator ipse fuerit, ut iis benediceret? S. P. Augustinus Tract. ix. in Joan. num. 2. Per hoc ergo, inquit, Dominus invitatus venit ad nuptias, ut conjugalis castitas firmaretur, & ostenderetur sacramentum nuptiarum. Maximus denique hom. 1. de Epiphania Domini: Vadit ad nuptias Dei filius, ut quas dudum potestate constituit, nunc præsentiæ suæ benedictione sanctificet.

Hinc erui potest argumentum tertium, universalis Ecclesiæ traditione suffultum. Matrimonium quippe Christianorum ritu celebratum esse verum propriumque sacramentum apertissime producta, aliaque innumera testimonia commonstrat: ex quibus nonnulla seligentes afferemus quæ scribunt Tertullianus, Ambrosius, Innocentius I. atque Augustinus: reliqua enim legi possunt apud Bellarminum citato loco cap. 3. Estium dist. 26. §. 7. Le-Droint lib. x. quæst. 1, aliosque Theologos. Ergo Tertullianus in secundo ad uxorem libro *felicitem* matrimonii inter fideles initi hinc plurimum commendat, propterea quod illud *Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet*: quibus sane verbis præter solemnitatem hujus sacramenti, quod ætate quoque Tertulliani in Ecclesia, & tempore incruenti sacrificii celebrabatur, innuitur spiritualis gratia, qua perficitur, atque benedictio, & vinculum quoddam sanctitatis, per quod a connubiis infidelium distinguitur. De Præscript. item cap. 40. ubi ait *diabolum æmulari res divinarum sacramentorum in idolorum mysteriis*, ideoque tinguere quasi credentes suos, illos in frontibus obsignare, initiare Mithræ nonnullos, & panis celebrare oblationem, quibus ceremoniis imitari studet Baptismatis, Confirmationes, Eucharistiæ, & sacræ Ordinationis sacramenta, hæc Tertullianus subjicit: *Quid? quod & summum Pontificem in unis nuptiis statuit?* Matrimonium igitur a Tertulliano ceteris sacramentis, & quidem propriis, atque ad animarum sanctificationem institutis, qualia sunt nuper commemorata, ibidem adnumeratur. Vide & de Monogamia cap. 5. ubi ait matrimonium ab initio institutum, in lege Christi per quem omnia ad initia sua revocantur, ita tamen, ut quod animale erat, fiat spiritale, carnali vinculo addere spirituale illam

unionem, quæ occurrit (ut illius utar verbis) in spiritu, & qualem inquit Apostolus secundum Adam & Evæ figuram in Christum & Ecclesiam competisse. Ambrosius autem in lib. 1. de Abraham cap. 7. num. 59. sermonem de iis instituens, qui concupiscunt alienam nuptam, *Cognoscimus, inquit, velut præfulem custodemque conjugii esse Deum, qui non patitur alienam torum pollui, & si qui fecerit, peccare eum in Deum cujus legem violet, gratiam solvat: & ideo quia in Deum peccat, sacramenti celestis amittit consortium.* Pari ratione n. 65. scribit ab iis, qui sese miscent ancillæ, ut filios ex ea suscipiant, *solvi gratiam matrimonii.* In Epist. 19. ad Vigilium num. 7. demonstrans quam grave sit copulari alienigenæ, ait: *Nam cum ipsum conjugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat; quomodo potest conjugium dici, ubi non est fidei concordia?* Innocentius I. in Epistola ix. ad Protum loquens de illius matrimonio, qui legitima uxore in captivitatem perducta, sibi alteram copulaverat, *Statuimus, inquit, fide catholica suffragante illud esse conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum: conventumque secundæ mulieris, priore superflite, nec divortio ejecta, nullo pacto posse esse legitimum.* S. P. Augustinus plura scribit, quibus egregie Catholica veritas illustratur. Principio enim in libro de Bono Conjugali cap. 24. num. 32. in connubiis fidelium tria distinguit, idest, generationis finalem causam, conjugii fidem, & sacramenti rationem, scribens: *Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti.* Eadem repetit lib. 1. de Nuptiis & Concup. cap. x. num. 11. verbaque allata sunt paullo supra. Similia S. P. tradit in lib. v. contra Julianum cap. xii. num. 46. His autem in locis necessum est, ut sacramenti vocabulum pressius & strictim accipiatur, tum quia illud attribuit solis conjugii fidelium; tum quia eo nomine aliquid aliud intelligit præter conjunctionem corporum, & fidem maritalem. Deinde S. Pater citato cap. 24. de Bono Conjugali demonstrans vinculum nuptiale non solvi nisi conjugis morte, etiamsi non consequatur procreatio filiorum, cujus causa matrimonium initur, utitur comparatione characteris Ordinis, qui remanet in Ordinatis, etiamsi non subsequatur congregatio plebis, cujus rei gratia sacramentum sacræ ordinationis confertur. Utrumque ergo, matrimonium scilicet, & ministrorum sacrorum ordinatio est juxta Augustinum ejusdem generis sacramentum: & comparatio, qua utitur Doctor Maximus ac præstantissimus, petita est a similitudine, quæ interce-

dit inter hæc duo sacramenta, & quam in exordio capitis primi explicavimus. Præterea in eodem libro de Bono conjugali cap. xviii. num. 21. sanctus Pater appellat matrimonium Ecclesiæ signaculum; vocat & sacramentum significans unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in una cælesti civitate: atque huic signaculo, huic sacramento gratiam adtribuens his verbis caput illud absolvit: *In nostrarum quippe (mulierum) nuptiis plus valet sanctitas sacramenti, quam fecunditas uteri.* Vide etiam de Peccat. Orig. cap. 34. de Fide & Operibus cap. 7. de sancta Virginit. cap. 12. & de Genes. ad litteram lib. ix. cap. 7.

Accedit argumentum quartum innixum Ecclesiæ definitionibus. Matrimonium quippe inter vera Sacramenta connumerari supponit sessio 15. Synodus Constantiensis, & Martinus V. in Bulla *Inter cunctas*: de qua præcedenti libro xxv. cap. xi. Concilium itidem Florentinum & Eugenius IV. in Instructione Armenicorum: Tridentinum sessione vii. canone 1. & sessione xxiv. canone item primo; de quibus vide librum xxx. cap. 5. quo in loco disputantes de numero Sacramentorum produximus hæc, aliaque plura argumenta petita ex omnium Ecclesiarum consensu, ex censuris Græcorum adversus Lutheri, & Calvini hæreses, ex ipsorum hæreticorum antilogiis, nec non ex congruentiis rationum: quæ omnia, ne rursus ea repetamus, per lege Volumine III. His ergo probationibus finem imponam Tridentino canone: *Si quis dixerit, matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem legis Evangelicæ sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.*

AD EA, QUIBUS NITITUR HÆRETICORUM ASSERTIO.

Opp. 1. Magister sententiarum epist. 26. in xv. negat matrimonium esse proprii nominis sacramentum, scribens institutum fuisse in remedium tantum, non ut gratiam adiutricem conferret, quod expressus initio dist. 2. tradiderat. Hanc Magistri sententiam propugnavit Durandus in eandem dist. 26. q. 3. S. Bonaventura in ipsammet distinctionem, tametsi affirmet gratiam sacramento matrimonii conferri, recitat tamen duas alias Theologorum opiniones, quarum una tenebat nullam hoc sacramento dari gratiam, neque fuisse in nova lege institutum; altera autem gratiam quidem ei tribuat, sed quam contrahentes acquirerent ob devotionem, qua suscipiunt benedictionem Sacerdotis, prout contingit in *Sacramentalibus*. Neutram autem sententiam Doctor Seraphicus ut hæreticam ex-

roneamque refellit. Jureconsulti pariter Magistri, & Durandi sententiam secuti sunt: antiquiores enim Glossæ in cap. *Quidquid invisibilibus*, 1. q. 1. num. 101. & in cap. *Honorantur*, xxxii. q. 2. num. 13. agebant fas esse in matrimoniis pacisci de dote, quoniam revera matrimonia non sunt Sacramenta. Igitur assertio, quæ propugnat matrimonium esse verum propriumque legis Evangelicæ Sacramentum, atque id pertinere ad fidei dogma, posterioribus seculis nata est, atque ab hominibus adinventæ.

Respondetur semper ab Apostolorum ætate ad hanc nostram Catholicæ Ecclesiæ persuasum fuisse matrimonium inter vera sacramenta connumerari, prout docet majorum nostrorum traditio: sed quoniam hæc, nemine veritatem oppugnante, præter hæreticos, qui nuptias tamquam diaboli opus damnarunt, non observabatur oculis scriptorum omnium, perpauca, ut Durandus, a traditione ipsa devios non recte undequaque de hoc sacramento sensisse. Ceterum non est, cur de illorum perpaucorum numero gloriantur heterodoxi. Primum quoniam Magister, & Durandus refutantur ampliori scriptorum numero, & auctoritate, non Patrum duntaxat, verum & Hugonis Victorini, SS. Bonaventuræ ac Thomæ, Scoti, & illorum Theologorum, qui hos consecuti sunt, unanimi consensione. Deinde quia Magister matrimonium saltem sacramentis adnumerat, & quidem sacramentis novæ legis; tametsi hæc sacramenta dividens in ea, quæ contra peccatum præbent remedium, & gratiam adiutricem conferunt, ut baptismus, & penitentia, in ea quæ in remedium sunt, ut conjugium, atque in ea quæ gratia & virtute nos fulciunt, ut sacramenta reliqua, videatur permultis denegasse matrimonio gratiæ efficientiam & productionem: ac Durandus item citata quæst. 3. inquit: *Tenendum est absolute, quod matrimonium est Sacramentum, quum hoc determinet Ecclesia, Extra, de hereticis, Ad abolendam*: ideoque nec Magistri & Durandi testimonia suffragantur hæreticis, qui contendunt matrimonium non esse sacramentum & signum rei sacræ. Præterea Magister ab Estio, imo & a S. Thoma ita explicatur, ut ubi ait matrimonium institutum fuisse ad remedium, scilicet, ad vitanda peccata, intelligendus sit de fine ejusdem institutionis, ad cujus tamen consecutionem necessaria sit virtus Sacramenti, idest, gratia. Addo Magistrum, ubi ait matrimonium esse sacramentum institutum in remedium, non posse intelligi de illa institutione, quæ præcessit Adami lapsum; tum quia pro innocentie statu non opus erat tali remedio; tum quia distinct. 2. facta partitione illa Sacramentorum, immediate subjicit: *Fuit tamen conjugium ante peccatum institutum,*

tum, non utique propter remedium, nec ad Sacramentum, sed ad officium: post peccatum vero fuit ad remedium contra carnalis concupiscentie corruptelam. In connubiis ergo Evangelicæ legis agnoscit Magister aliam institutionem, aliam rationem Sacramenti, & alium finem ab iis, quæ fuerunt in conjugio primorum parentum. Quod attinet demum ad J.C. distinguendum est matrimonium ut est officium nature, atque ut est Sacramentum. Cum autem si accipiatur priori sensu, plura temporalia incommoda secum afferat, cujus generis sunt uxorum, & communium liberorum sustentatio; nil hac de causa fas sit pacisci de dote: quæ nullatenus impenditur ratione sacramenti, & spiritualis effectus. Hoc sensu est accipienda Glossa decreti, quæ loquitur de conjugio, ut initium habuit in lege nature, non prout tribuit consolationem celestis gratiæ. Hæc enim verba leguntur ad præcit. cap. Quidquid invisibilis.

Opp. 2. Nequit Pauli ad Ephesios Epistola hoc Teologicum assertum fulciri: eo namque loci matrimonium dicitur sacramentum amplissima significatione, idest, ut extat in Græco, *μυστήριον*, *mysterium*. Nec aliter Apostoli verba possunt accipi; quum ille sermonem instituat de matrimonio Adami & Evæ, quod etiam inter paganos contrahitur. Hinc enim ista necessario consequuntur, primo matrimonium non esse signum rei sacræ a Christo institutum, cum institutio conjugiorum ad mundi initium sit referenda: secundo non esse signum conferens gratiam, quum matrimonio jungantur etiam pagani & infideles alii, qui sanctitatis gratia destituuntur: tertio rationem signi, quæ matrimonio inest, habere significationem humanam duntaxat & naturalem, quisquis enim contrahentes matrimonium & ceremoniam ritumque nuptiarum spectat, statim percipit quid rei geratur, ac videt duo homines, marem, ac feminam simul jungi; quum in aliis sacramentis menti intuentium illorum ritus occurrat occultum aliquid & arcanum. Detur tandem matrimonii sacramentum esse signum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ; nequit hinc inferri alicujus gratiæ collatio: quum sit perabsurdum asserere commixtione corporum, quæ nunquam est absque libidine, ac turpitudine, spiritalem gratiam atque sanctitatem conferri.

Resp. a multis non infimi subsellii Theologis ultro concedi catholicum dogma, quod propugnamus, non demonstrari ex Paulina ad Ephesios Epistola, sed ex Ecclesiæ definitionibus universali traditioni subnixis. Nos vero illam ex Apostolo probationem haud reprobantes distinximus supra in matrimonio duplicem conjugatorum unionem, secundum animum, & secundum carnem: quam duplicem unionem

agnovit quoque dist. 26. Magister scribens: Ut enim inter conjuges conjunctio est secundum consensum animorum, & secundum permutationem corporum: sic Ecclesia Christo copulatur voluntate & natura, quia idem vult cum eo; & ipse formam sumpsit de natura hominis. Copulata est ergo sponsa, sponso spiritualiter, & corporaliter, idest, caritate, & conformitate nature. Hujus utriusque copulæ figura est in conjugio. Eadem ergo distinctione supposita dicimus in conjugio, prout est institutum lege nature ad officium, haberi symbolum duntaxat conjunctionis Christi & Ecclesiæ secundum consortium nature; & prout est sacramentum legis Evangelicæ, inveniri ulterius signum conjunctionis secundum naturam & gratiam: prima ratio signi est communis conjugiiis omnibus, tam credentium, quam infidelium; sed altera propria est matrimonii Christiani: si attendatur prima, quadrant Apostoli verba cuilibet matrimonio; si alia spectetur, conveniunt tantummodo Christianorum conjugiiis: juxta priorem significationem quælibet matrimonia sunt sacramentum late acceptum, quia sunt signum rei sacræ, ut dictum est propositione prima; & juxta significationem alteram matrimonia tantum fidelium sunt sacramentum proprie dictum, quia sunt signum caritatis & gratiæ. Hinc diluantur oppositiones, quæ possunt ex Pauli verbis deprimi: necnon rationes in contrarium illinc deductæ. Nam ad primam dicimus institutionem matrimonii, quæ reperitur a mundi primordiis, esse matrimonii in quantum est officium nature, non in quantum ad veri sacramenti dignitatem effectum est. Ad alteram dicimus in conjugiiis infidelium adinveniri priorem tantum rationem signi, ideoque concedimus eadem conjugia non esse sacramentum, aut signum efficiens gratiæ. Ad tertiam respondemus in matrimonio Christiano præter insolubilem unionem corporum, significari internam conjunctionem animorum per caritatem & dilectionem Christianam, quæ est effectus supernaturalis, & vinculum carnalis necessitudinis superexcedens. Ad quartam dicimus sacramentum, in quantum gratiam confert, non consistere in carnali copula, quæ peragitur obsequente libidine, sed in contractu & conjugum consensione; in quâ cum sit sacramenti efficientia, datur ipsis conjugibus gratia, ut christiana caritate se diligant, atque in matrimonii usu dominantis concupiscentiæ non serviat.

Opp. 3. In matrimonio aliquando desiderantur illa tria, quæ ad sacramentum constituentur a catholicis requiruntur, idest, materia, forma, & intentio: non ergo est sacramentum. Prob. ant. Matrimonium enim contrahitur solo viri mulieresque consensu, nullo elemento, nulla

nullo materiali signo adhibito. Interdum quoque initur per nutus, nulla facta expressione verborum: ac licet contrahatur absque intentione faciendi quod facit Ecclesia Christi, ratum erit tamen atque firmissimum. Præterea quæ ad substantiam matrimonii pertinent, ab Ecclesia interdum mutantur; quum Ecclesiæ definitionibus irrita sint clandestina conjugia, & quæ in certo consanguinitatis gradu contrahuntur: ea autem, quæ ab Ecclesia immutantur, habere nequeunt institutionem ac determinationem a Christo Domino auctore sacramentorum.

Resp. neg. ant. *materia* enim hujus sacramenti sunt actus contrahentium exterioribus signis expressi, quemadmodum in sacramento Pœnitentiæ *materia* sunt actus pœnitentis, *forma* vero sunt verba, quæ pronuntiantur a legitimo ministro sacramentum conficiente: in quo si desit intentio, de qua supra, nec erit sacramentum. Verum de his omnibus infra. Ad illud autem quod subjicitur, dicimus Ecclesiam damnando clandestina conjugia, & statuendo matrimonii impedimenta non immutasse sacramenti substantiam, sed declarasse, ac determinasse quid opus sit, ut contractus sint rati, & personæ legitimæ contrahant: quod itidem in subsequentiis explanabitur.

Opp. 4. Matrimonium nullam producit gratiam, cujus *efficax signum* sit. Igitur non est sacramentum veri proprii generis. Antecedentis proferri possunt probationes multæ; ac prima est illa, quod conjunctio Christi cum Ecclesia, sive secundum humanæ naturæ consortium, sive etiam secundum caritatem, cujus conjunctionis, ut in præcedentibus diximus, matrimonium est symbolum, nequaquam ipsius matrimonii virtute & efficacia producit. Altera, quod matrimonium non confert gratiam primam, nec secundam: non primam, quoniam hanc efficiunt duntaxat (saltem per se) duo sacramenta mortuorum, baptisus & pœnitentia; non secundam, quoniam virgo exornata sanctificantis gratiæ decore, si contrahat matrimonium, non ampliorem virtutem nanciscitur, sed potius illius, qua pollebat, patitur detrimentum, scribente Apostolo in priori ad Corinthios vii. 38. *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; & qui non jungit melius facit.* Tertia, quod a sacramento ejusque gratia nemo est repellendus; quum tamen a matrimonio contrahendo impediat Ecclesia sacras virgines, monachos, sacrisque ordinationibus initiatos,

Resp. falsum esse antecedens: ad cujus probationem priorem dicimus in conjugii præter conjunctionem Christi cum Ecclesia, externo ritu connubii significari conjunctionem animorum in caritate & dilectione Christiana, atque hanc esse sacramentalem gratiam, collatam vi

sacramenti conjugibus, ut si procreandæ proli dent operam, id non faciant subjugante libidine, ut susceptos filios insinuant optimis institutionibus, atque ita inter se nexu sanctæ dilectionis cohæreant, ut neque in cælesti Jerusalem ab invicem divellantur. Neque enim repugnat in sacramentis haberi multiplex symbolum, unum ad Christum, alterum ad sacramenti gratiam referatur; quum in baptismo sit quædam figura mortis & resurrectionis dominicæ, atque ablutionis animæ eorum, qui baptizantur illorumque spiritualis renovationis: Eucharistia item figuret, contineatque corpus Domini pro nobis in cruce immolatum, & ulterius spiritualis nutritionis sit Symbolum. Ad alteram hæc sit responsio: virginitatis & continentiæ status est conjugali longe perfectior, quum in illo non sit impedimentum Dominum obsecrandi, & mulier innupta & virgo nulla sollicitudine placendi viro a pietatis studio arceatur, & absque affectuum divisione cogitet quæ Domini sunt; ut inquit ibidem Apostolus, & Nazianzenus in Carmine de laude virginitatis,

Terrenam vitam, queis sternit firmus & ardens

Virginitatis amor, mentes ad sidera tollit. At hinc non sequitur, quod ii, qui a proposito servandæ virginitatis resistunt, non egeant sacramento adjutricem gratiam conferente: immo sequitur oppositum; nam conjugalem statum sponte eligens multiplici onore gravatur, cui ne succumbat, indiget gratiæ validiori præsidio: quod eo loci Nazianzenus explicat hac aptissima comparatione:

*Utque per exiguam venti vis parvula puppim
Incitat, expansis velis maria alta secantem,
Aut etiam remis impulsæ, per æquora cursu
Fertur; at ingentem non fert levis aura
carinam,*

*Quæ nisi prægravibus ventis agitata,
quiescit.*

*Sic etiam innupti, quoniam levioribus ævum
Trajiciunt pedibus, leviores videntur egere,
Numinis æterni auxilio, afflatuque minore.
At qui consortem thalami, qui pignora
cara*

*Curat, opesque suas, & vastum navigat
æquor;*

*Arctius ille Deo, quia pluribus indiget,
hæret*

Dicam verbo, Apostolus comparat statum cum statu; at non ait iis, qui deteriores statum eligunt, non conferri per Matrimonii sacramentum gratiæ decorem atque virtutem. Ad tertiam dicimus nonnullos ab Ecclesia a conjugii arceri, non quod Matrimonii sacramentum gratiam non conferat, sed quia ut est officium naturæ affert secum impedimenta Dominum ob-

secrandi, rerumque terrenarum curam atque sollicitudinem; & ex alia parte qui monasticam & clericalem vitam eligunt (ad quam nulla Ecclesiastica lege compelluntur) non indigent ea gratia, quæ confertur conjugibus ad matrimonii onera pie sancteque ferenda.

Opp. ultimo: Nullum sacramentum administratur absentibus. Matrimonium vero etiam inter absentes contrahitur. Respondeo hanc oppositionem proximo capite perlecto inanem, nullamque apparituram.

CONSECTARIUM.

Ex secunda hujus catholice thesisi probatione, in qua diximus cur Dominus nuptiis in Cana Galilææ celebratis adfuerit, inferitur probabilem admodum esse sententiam a pluribus Theologis propugnatam, tunc Matrimonium in ratione sacramenti fuisse a Christo institutum. Cyrillus enim, aliique Patres prælaudati docent a Domino tunc nuptias fuisse sanctificatas, præstitutam gratiam nascituris, & aditum ad hanc vitam cælesti benedictione fuffultum: quæ commonstrant connubiis gratiam fuisse additam. Amplectuntur propterea hanc sententiam recentiores, inter quos noster Aurelius Piette q. XII. ac Tournely q. 2. art. 2. concl. 3. Ab eadem sententia minime nos abhorremus: nec facit adversum nos objectio illa, alioqui non multum habens ponderis, quod hoc sacramentum erat instituendum post baptismum, qui est janua sacramentorum aliorum; siquidem & revera existimamus institutum fuisse baptismum ante nuptias illas, dum Christus baptizatus est a Joanne, ut diximus lib. XXXI. cap. 3. & præterea non videtur incongruum, si sacramentum institutum ad sanctitatem nuptiarum, quorum usu procreantur & nascuntur filii, præcessissent sacramentum aliud, pro filii nati secundum carnem, saluari lavacro regenerantur in Christo. Non desunt tamen e schola plurimi, qui putant sacramentum hoc fuisse institutum, quum Dominus ait Matth. XIX. 6. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: quam sententiam defendit q. 2. de Matr. art. 1. n. 17. Fridericus Gavardi Egidianæ Theologiæ celebris commentator. Atque hujus opinionis fundamentum est, quod tunc Christus expresserit hujus sacramenti materiam & formam, scilicet mutuam corporum traditionem, & conjunctionem, ac demonstraverit quoque hujus sacramenti ministrum gerere vicem Dei, qui conjuges indissolubili vinculo simul unit. At non videtur ratio hæc firma admodum, & quæ comparari valeat cum præcedenti: siquidem ea verba intelligenda sunt de ætissimo benevolentie jure: quod Deus ab initio inesse voluit connubiis; nec alia de causa

videtur Dominus verba hæc protulisse, nisi ad repellendam licentiam eorum, qui uxores suas quacunque ex causa extrudebant. Atque id obvium erit legentibus caput illud decimumnonum cum saniorum interpretum lucubrationibus. Nihil ergo illinc inferitur, nisi Christum Dominum sublata polygamia abrogasse repudii consuetudinem, revocando conjugia ad ætuum illud vinculum, quod habent ex primæva Dei institutione. Cum tamen hæc de tempore institutionis questio sit de genere illarum, in quibus fas est unicuique in proprio sensu abundare; nec definiam quod ambiguum & in controversia positum est, nec addam quod foret superfluum, inane; atque ineptum.

C A P U T III.

Agitur de proxima hujus sacramenti

materia: id est, de contracte

matrimoniali.

Sicut in sacramentis reliquis, ita in Matrimonio assignari debet materia tum remota, tum proxima. Materia autem remota Matrimonii sunt personæ ipsæ diversi sexus, & nullis obstrictæ impedimentis, quæ tradunt sibi invicem suorum corporum potestatem, sibi hæc eadem potestas, mutuumque dominium: ac materia proxima sunt actus ipsorum contrahentium, sive contractus legitimus; quo per mutuum consensum externum manifestum jus in propria corpora transferunt, & actu in illa, quantum pertinet ad usum conjugii, dominium potestatemque sibi invicem tradunt. Id a Sylvio in quæst. 42. Suppl. art. 2. explicatur comparatione sacramenti Pœnitentiæ; in quo personæ ipsæ, quæ sacramentum suscipiunt, actibus suis exterius expressis materiam perficiendo sacramento exhibent ac subministrant. De materia itaque hujus sacramenti remota, quoniam de personis ad matrimonium contrahendum idoneis differendum est infra, necesse non est institueri modo disputationem. At de materia proxima quæstiones illæ omnes agitari possunt, quæ circa contractus matrimoniales pertractantur a Theologis, sacrorumque canonum studiosis. Inter eas haud exigui momenti sunt, quæ versantur circa consensum in commercium, completumque carnalem, unde pendunt quæstio altera de matrimonio inter purissimam Dei Matrem, & sanctissimum illius sponsum Josephum: tum disputatio alia de conjugis, quæ ineant filii familias, horum parentibus invitis ac reluctantiibus; & alia insuper disceptatio de matrimoniis inter absentes contractis, de quibus ambigitur, & in utramque partem disputatur an sint, vel non sint sacramenta. Hæc autem omnia inter-

buiſſet locum admiratio, qua angelo annuntian-
te commota fuit: atque ex tali nuncio potius
percepiſſet Deum aliter jubere, nec voti pro-
miſſionem exigere. Præterea quia hujusmodi
conditio prorsus ſuperflua eſt, atque in omni
voto includitur, cum nefas ſit votum edere,
editumque ſervare Deo repugnante, ſibiſque fa-
ctam promiſſionem reſcindente atque abrogante.
Inſuper votum Deiparæ perfectius fuit, & ex-
cellentiori modo, quo fieri poterat, editum,
necnon propoſitum ceteris virginibus in exem-
plum. At votum absolute emiſſum, utpote fir-
mum magis & tenax, conditionato præſtantius
eſt; hujusque generis eſt illud, quo virginem
Deo conſecrantur. Ulterius cum Virgo Maria
ſicut virtutibus ceteris, ita maxima humilitate
polleret, inveriſimile prorsus eſt illam cogitaſ-
ſe, dum ſe virginem dicavit, cæleſti revelatio-
ne ſibiſmet ſignificatum iri; an ei in propoſito
manendum foret, an ab ipſo propoſito reſilien-
dum. Tandem docet Anſelmus in libro de Ex-
cellentia Virginis cap. 4. & homilia in Evan-
gelium, *Intravit Jeſus in quoddam caſtellum*,
Mariam virginem perpetua ſe Domino conſe-
craſſe, & certiffime credidiſſe ſe nunquam vi-
rum cognituram: additque S. Bonaventura in
iv. diſt. 30. q. 2. certam quoque extitiſſe de
S. Joſeph continentia; ideoque nil impedit,
quin ſciens nunquam ſe propoſitum virginis
violaturam, illud nulla conditione appoſita edi-
derit. Videſis Eſtium in iv. diſt. 30. §. 4.
Sylvium in 3. p. q. 28. art. 4. Fridericum Ga-
vardi q. 2. de Matrim. art. 4. §. 1. &c. Emiſ-
ſum autem a Virgine votum ante deſponſatio-
nem, quamquam S. Thomas citata quæſt. 28.
artic. 4. ſcribat: *Mater Dei non creditur, an-
tequam deſponſaretur Joſeph, absolute virgini-
tatem voviſſe: ſed licet eam in deſiderio ha-
buerit, ſuper hoc tamen voluntatem ſuam di-
vino commiſiſſe arbitrio: poſtmodum vero acce-
pto ſponſo, ſecundum quod mores illius tempo-
ris exigebant, ſimul cum eo votum virginita-
tis emiſiſſe*: nihilominus oppoſitum a viris do-
ctiſſimis probabilius exiſtimatur; & proculdu-
bio traditur ab Auguſtino, qui de ſancta Vir-
ginitate cap. 4. poſt verba ſuperius producta
inquit: *Deſponſata eſt viro juſto, non violen-
ter ablaturus, ſed potius contra violentos custo-
diturus quod illa jam voverat*. Nec aliter ſen-
tiunt Patres alii, qui docent Mariam deſpon-
ſatam fuiſſe viro ad cuſtodiendam virginem
ejus idoneo. Atque hæc ſententia, quam propu-
gnant Scotus, S. Bonaventura, alique in præ-
citata diſt. 30. & probabilior quoque cen-
ſet Sylvius, quamquam Thomiſticæ doctrinæ
præ ceteris addictiſſimus, confirmatur propte-
reaquod beata Virgo, ut demonſtratum eſt,
jam votum emiſerat quando illi Angelus con-

Berti Theol. Tom. VIII.

ceptum partumque nuntiavit: tunc vero San-
ctus Joſeph cæleſtis myſterii nequaquam con-
ſcius, nondum virginem voverat; uxorem-
que duxerat eo conſilio, ut prolem ex ea ſu-
ſciperet, quam ſpem tunc depoſuit, quando re-
velante angelo virginem Spiritus ſancti virtute
ſecundatam eſſe cognovit: unde Hieronymus
adverſus Helvidium paullo poſt initium ait de
Joſeph, *Conveniendi deſiderium uteri conceptio-
ne ſublato eſt*: & S. Pater Auguſtinus lib. v.
contra Julianum cap. 12. alias 9. *Neque enim
cum eam vidiſſet jam virginem ſacram divina
fecunditate donatam, ipſe aliam quæſivit ux-
orem: cum utique nec iſtam quæſiſſet, ſi neces-
ſariam conjugem non haberet; ſed vinculum
fidei conjugalis non ideo judicavit eſſe ſolven-
dum, quia ſpes commiſcende carnis ablata eſt*.
Non ergo unanimi conſenſu Maria & Joſeph
poſt deſponſationem ſeſe continentia voto ob-
ſtrinxerunt; ſed illud jam antea ediderat Vir-
go, quæ noluit viro propoſitum ſuum Judæo-
rum moribus repugnans manifeſtare, priuſquam
noviſſet illud angelica revelatione; aut ratione
alia eidem viro patefactum fuiſſe. Accedit,
quod ſi Virgini expectandus fuiſſet conſenſus
conjugis, non fuiſſet ipſius de virginem ſer-
vanda propoſitum fixum, immobile ac perpe-
tuum; ideoque certum eſt Mariam Deo ſe vir-
ginem conſecraſſe, & quidem absolute, & priuſ-
quam viro deſponſaretur.

Iamvero inter Mariam & Joſeph verum in-
terceſſiſſe conjugium, demonſtratur ab Augu-
ſtino lib. 1. de Nuptiis & concupiſc. cap. xi.
num. 12. primo ex verbis Angeli ad Joſeph:
Noli timere accipere Mariam conjugem tuam,
quibus recitatis inquit S. Pater: *Conjux voca-
tur ex prima fide deſponſationis, quam con-
cubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus;
nec perlerat, nec mendax manſerat conjugis
appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ul-
la carnis commixtio*. Erat quippe illa virgo
ideo & ſanctius & mirabilius jucunda ſuo vi-
ro, quia etiam ſecunda ſine viro, prole diſpar,
fide compar. Id deinde S. P. confirmat ex quo
vi hujus conjugii S. Joſeph appellatus ſit Pater
Chriſti, ſubjiciens; *Propter quod fidele conju-
gium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt,
& non ſolum illa mater, verum etiam ille pa-
ter ejus, ſicut conjux matris ejus, utrumque
mente, non carne*. Sive tamen ille pater ſola
mente, ſive illa mater & carne, parentes ta-
men ambo humilitatis ejus non ſublinitatis,
infirmis non divinitatis. Neque enim men-
titur Evangelium, ubi legitur, *Et erant pater
ejus & mater mirantes ſuper hiſ, quæ diceban-
tur de illo*. Et alio loco, *Et ibant parentes
ejus per omnes annos in Jeruſalem*. Item paul-
lo poſt, *Et dixit mater ejus ad illum, Fili,*

X

quid

quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quarebamus te. Tertio Augustinus illius conjugii veritatem commonstrat ex serie genealogica parentum Christi, quam ait perductam usque ad Joseph, ut Mariæ origo innotesceret, & conjugis debita ratio haberetur: Unde, inquit, & series generationum, cum parentes Christi connexionem successionis commemorarentur, usque ad Joseph potius, sicut factum est, fuerat producenda, ne in illo conjugio virili sexui utique potiori fieret injuria, cum veritati nihil periret, quia ex semine David, ex quo venturus prædictus est Christus, & Joseph erat & Maria. Præterea idem conjugium confirmat Augustinus, ex quo illi nullum ex bonis ad conjugium spectantibus defuerit, subiciens: Omne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentis Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum: fidem quia nullum adulterium. Sacramentum quia nullum divorcium. Quum hæc Augustini argumenta confutare adniteretur Julianus inter Pelagianos pertinacissimus & acutissimus, ac responderet Mariam fuisse conjugem Joseph in hominum opinione, quemadmodum Lucæ 111. de Christo dicitur, quod putabatur filius Joseph, ita S. Pater Julianum revincit, eademque argumenta corroborat lib. v. cap. 12. num. 47. Numquid & Angelus loquens unus ad unum, contra conscientiam & suam & ipsius cui loquebatur, secundum opinionem potius, quam secundum veritatem fuerat locuturus, qui ei dixit, Noli timere accipere Mariam conjugem tuam? Deinde quid opus erat, ut usque ad Joseph generationes perducerentur, si non ea veritate factum est, qua in conjugio sexus virilis excellit? Quod ego in libro cui respondes cum posuisses, tu prorsus attingere timuisti. Dicit autem Lucas Evangelista de Domino, quod putabatur filius Joseph, quia ita putabatur, ut per ejus concubitum genitus crederetur. Hanc falsam voluit remove opinionem, non Mariam illius viri negare conjugem, contra angelum testem. Similia habentur lib. 2. de Consensu Evangelistarum cap. 1. num. 3. Huc accedunt rationes, ob quas congruum maxime erat, ut Christus ex Virgine viro desponsata, eique matrimonio juncta nasceretur: quas rationes profert S. Hieronymus citato libro adversus Helvidium; & quarum prima est, ut per genealogiam Joseph, cui Maria cognata erat, origo quoque Mariæ monstraretur: altera, ne juxta legem Moysi ut adultera lapidaretur a populo: tertia ut in Egyptum fugiens haberi solatium. Eadem repetit comment. in cap. 1. Matthæi, ubi addit quartam hujus conjugii causam ex Epistola Ignatii Martyris ad Ephesios, ut partus Virginis ceta-

retur diabolo. Quintam addunt Theologorum nonnulli, nempe ut in matrimonio Virginis esset expressa quædam figura conjunctionis Christi cum Ecclesia, quæ simul & mater & virgo est: mater quidem propagatione & generatione fidelium, quos aqua baptismi, quasi utero suo parturit; virgo autem incontaminatæ fidei professione. Hinc Augustinus in Enchiridio cap. 34. num. 10. de Ecclesia ait: Imitans ejus matrem quotidie parit membra ejus, & virgo est: in psalmum 147. num. 10. Una Ecclesia unica columba, atque in hac virginitate millia Sanctorum; & contra Faustum xv. 3. Sine corruptione fecunda virgo mater. Potest addi ratio sexta, quod nempe conjugium Virginis initium fuerit vinculo flagrantissimæ caritatis; ac de spiritali item Christi, & Ecclesiæ conjugio scripserit S. Pater Enarrat. in psal. 88. num. 14. Matrimonium hoc magna caritate compaginatur. Sed de priori argumento, in quo etiam de matrimonio Virginis pertractatum est, dixi hætenus.

Itaque ad nexum conjugii non requiri consensum contrahentium in concubitum, proximis argumentationibus confirmatur. Sit prima: Si quis mulieri de contrahendo matrimonio fidem dederit, & se cum ea infra biennium per verba de præfenti contracturum præstito juramento sponderit, postea vero privata lege ductus statuerit ad religionem migrare; is potest contrahere, immo tutius est, ut contrahat & juramentum adimpleat, & postea si elegerit, ad religionem pertranseat, si tamen post desponsationem carnalem copulam intervenisse non dignoscatur. Ita enim statuit Alexander II. cap. Commissum, de Sponsalibus lib. 14. Decret. tit. 1. num. 16. Atqui in viro illo, qui statuit ante consummationem matrimonii religionem ingredi, nequit esse consensus in carnale commercium. Igitur consensus hujusmodi ad contrahendum matrimonium necessarius nequaquam est. Altera argumentatio est hujusmodi: Sufficit ad matrimonium conjunctio duarum personarum diversi sexus, per quam individuum vitæ consuetudinem ineant. Ad conjunctionem autem hujusmodi non requiritur consensus in corporum commixtionem. Igitur eadem consensus non requiritur ad matrimonium. Prima propositio est ipsa matrimonii definitio; altera vero sequentibus momentis fulcitur. Principio canones a Gratiano collecti xxvii. quæst. 2. ad hunc modum loquuntur: Matrimonium non facit coitus, sed voluntas, & ideo non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Non defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Ita cap. 1. 2. & 5. Deinde S.

P. Augustinus docet in libro de Bono Conjugali cap. 1. quod in utroque sexu potest esse, absque commixtione concubitus, *alterius regentis, alterius obsequentis amicabile quædam & germana conjunctio*. Ait cap. 3. ejusdem libri conjugium dici propter naturalem in diverso sexu societatem; idque probat exemplo senescentium, quo usi sumus præcedenti propositione, propterea quod in bono licet annoso conjugio, *etsi emaruit ardor ætatis inter masculum & feminam, viget tamen ordo caritatis inter maritum & uxorem*. Scribit quoque in libro 23. contra Faustum cap. 8. Joseph fuisse Mariæ conjugem, non concubitu, sed affectu; non commixtione corporum, sed copulatione, quod est carius, animorum. Tertia argumentatio sit: Quamvis ad amicabilem conjunctionem & ad individuam vitæ consuetudinem, in qua situm est vinculum matrimonii, requiratur etiam unius in corpus alterius conjugis dominium atque potestas; dominium tamen ipsum separari potest ab usu; quod constat cum in senibus, & in iis, qui post connubii jura statuunt communi consensu cælibem vitam agere; tam in contractibus singulis, in quibus sit translatio domini proprietatis absque translatione domini utilis, sit in exemplo venditio aut donatio prædii, cuius qui vendit aut donat, sibi usum ad mortem usque reservet. At rerum, quæ separari possunt, talis est conditio, ut una intendi possit sine altera. Igitur conjuges possunt intendere alter in alterum translationem domini in proprium corpus, eamque assensu firmissimo stabilire, etiamsi nolint, nec intendant ejusdem potestatis usum atque exercitium. Postrema argumentatio ea sit, qua S. Thomas 3. p. q. 29. art. 2. demonstrat inter Mariam & Joseph verum matrimonium intercessisse. Cujuscunque rei datur duplex perfectio, una princeps & ad substantiam pertinens, altera autem accidentaria, & a substantia separabilis: quarum illa petitur a forma rei, ista vero in operatione consistit. At qui forma matrimonii, seu perfectio prima est individua animorum conjunctio, & mutue inter conjuges fidei ligamen, ad quam perfectionem pervenitur per vinculum conjugii: dare autem operam gignendis filiis est opus, & perfectio consequens, ad quam tendit concubitus. Igitur ejusdem concubitus finis atque intentio ad substantiam matrimonii non pertinet.

At militant adversus hanc positionem quæ sequuntur. Non potest hæc assertio demonstrari comparatione conjugii Joseph cum Deipara: quod aut verum matrimonium non fuit, aut saltem habuit aliquid peculiare, quod in conjugiiis aliorum, qui in concubitum non consentirent, minime posset inveniri. Ac Mariam inter & Jo-

seph verum non interfuisse matrimonium probatur primo, quoniam inverisimile sit virum aliquem aut mulierem alio fine connubia junxisse, quam procreandorum liberorum causa, ea præsertim vigente lege, in qua uxoribus promissa erat fecunditas, & maledicti erant non suscitantes semen in Israel. Vide Deut. xxv. 7. Præterea Joseph, cum Mariam invenisset habentem in utero, Mat. i. 19. voluit occulte dimittere eam: uxorem autem juxta legem Deuteronomii xxiv. 1. dimittere vir non poterat, nisi dato libello repudii; ideoque Maria non existimabatur a Joseph ut uxor. Insuper negant Patres Mariam revera Josepho conjugem nuptamque fuisse. Nam Epiphanius h. 78. quæ est Antidico-Marianitarum, de Virgine scribit, *Videbatur uxor, & non erat*. Hieronymus refellens Helvidium asserentem virginem, si viro desponsata fuit, quandoque fuisse nupturam id contigisse negat: & rursus objicienti, Mariam dici in Evangelio uxorem & conjugem, respondet hanc esse scripturarum consuetudinem, ut sponsæ appellentur uxores; idque probat ex Deut. xxi. 25. Sponsam itaque fatetur, uxorem negat. S. P. Augustinus serm. 17. de tempore de Virgine scribit: *Concepit Virgo antequam sponsum haberet, parit antequam nubat*: & Magnus Gregorius in Evangelia lib. 2. hom. 26. num. 7. de Joseph, *Qui tamen ad ejus nuptias non pervenit*. Adhæc Joseph in Evangelio dicitur Christi pater, quia talis esse putabatur, non quia erat. Consimili ergo ratione dici poterat vir, conjunx, maritus; non quod talis foret, sed quoniam talis existimaretur. Demum detur inter Virginem & Joseph verum fuisse connubium; fuit illic conjugii bonum, scilicet, proles e Spiritu sancto concepta: quod bonum haberi nequit in connubiis aliis initis cum perpetuæ continentiae præposito.

Resp. ad 1. servandæ virginitatis inviolabile votum non fuisse arduum conjugibus illis, quos ad redemptionis exequendum mysterium conjunxit caritas vinculo animorum, non autem ad generandos filios carnis copulavit consuetudo legis corporum commixtione. In ipsa tamen lege secunditas non præceptum erat, sed promissio: & suscitare prolem ad illos, quorum fratres absque liberis defuncti essent uxore superstiti, non ad omnes homines pertinebat. Prænuntiabatur quoque in eadem lege, idest, Isaia lvi. 4. tempus, quo continentia præferenda esset conjugii actibus, & ibidem excelsior gloria spadonibus promittebatur: Vide Augustinum prope finem libri xiv. contra Faustum. Ad 2. dico libellum repudii juxta Deut. xxiv. 1. dandum fuisse uxoribus illis, quas viri habuissent exosas, ut hac publica dimissione præmissa impune cum viris aliis inirent conjugium.

At Joseph nec Virginem oderat, nec illi ut alium virum duceret permisit unquam. Cur ergo voluit illam occulte dimittere? Aut quia se illius contubernio indignum existimaret, eo quod Verbi incarnationem novisset, ut scripserunt nonnulli veterum: aut potius quia scortam videns, & causam ignorans, & aliunde perspectam habens ejus pudicitiam, prudentissime judicaret non esse traducendam ut adulteram; utpote quæ non concepisset concubitu turpi & illicito; & se ab ea separandum, ne forte, si inexplorata sibi ratione, aut illata illi vi tumen-tem uterum gereret, nota aliqua dedecoris sibi-mer obveniret. Ad tertium respondeo Patres, adversus hæreticos negantes perpetuam Deipara virginitatem, aliquando appellasse nuptias ipsam corporum commixtionem, & nuptas uxores a viris compressas: unde Epiphanius citato in loco scribit, quod virgo non fuit uxor Joseph, quatenus nullam cum eo habuit corporis copulationem, *μη ἐχασα πρὸς αὐτὸν σῶματος συνάφην*: & Hieronymus, quatenus oscula amplexusque non miscuerunt, nec rem egerunt nuptiarum. Ita intelligendi sunt Gregorius, & Augustinus, tametsi laudatus sermo 17. de Tempore sit supposititius ac spurius. Ad quartum respondet S. P. lib. 2. de Consensu Evangelist. cap. 1. n. 3. Cum Lucas Evangelista narret non ex concubitu Joseph, sed ex Maria Virgine natum Christum, unde eum patrem ejus appellat, nisi quia & virum Maria recte intelligimus sine commixtione carnis, ipsa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Christi patrem multo conjunctius, qui ex ejus conjuge natus sit, quam si esset aliunde adoptatus? Unde manifestum est illud quod ait, Ut putabatur filius Joseph, propter illos dixisse, qui eum ex Joseph, sicut alii homines nascuntur, natum arbitrabantur. Habentur similia in libro v. contra Julianum, ut dictum est supra. Distinguendum est igitur antecedens: Joseph non fuit Christi pater per concubitum & carnis commixtionem cum Virgine, conc. per copulationem conjugii, nego. Ad ultimum ex dictis manifestum est, prolem esse conjugii bonum pertinens ad finem secundarium, & non ad substantiam connubiorum.

Præterea nullum esse matrimonium, quod absque consensu in copulam contrahatur, videtur demonstrari proximis argumentis. Primum sit: Augustinus lib. xix. contra Faustum cap. 26. inquit: *Matrimonium ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat femina nubere, nisi ut mater fiat*. Idem apud Grat. cap. Institutum, xxvi. q. 2. n. 39. ait: *Non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commixtio sexus*. Alterum: In ipsa corporum commixtione consistit ratio sacramenti, ut inferitur ex Apostoli

ad Ephesios Epistola, cap. v. 32. perspicue autem habetur cap. Cum societas, eadem quæst. n. 17. deprompto ex Epistola 92. S. Leonis ad Rusticum, ubi cap. 4. hæc leguntur: *Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiæ conjunctionis Christi & Ecclesiæ sacramentum, &c.* Rursus ad matrimonii substantiam pertinet translatio domini, ac mutua potestas in corpora: hujusmodi autem dominium, nisi referatur ad actum conjugii, commentitium est atque inutile: primo quoniam cui bono deserviret E. G. venditio domus, aut prædii, hac interveniente pactione, *Modo nunquam utaris, nunquam percipias inde aliquid commodi?* Secundo, quia alias etiam eunuchi ac frigidi possent matrimonium contrahere. Tertio, quia nec repugnaret duo mares copulari inter se matrimonio, dummodo nullam turpem commixtionem intenderent. Quarto, quia alias valeret matrimonium initum eum ea conditione, *Duco te in meam, si tamen prolis conceptum evites, aut abortum procures*. Quinto, quia saltem obstricti voto castitatis possent uxorem ducere, & sacræ virgines agere, quod tamen cap. *Voventibus*, xvi. q. 2. *damnabile* dicitur.

Resp. ad 1. S. P. Augustinum in lib. xix. contra Faustum respondere Manicæos, qui asserbant uxorem non ad matrimonii fidem, sed ad concupiscentiæ crimen habendam esse, & quibus odiosum erat feminam nubere, ut mater fiat. Illos itaque revincens ex ipso matrimonii vocabulo, demonstrat causa duntaxat gignendorum filiorum, non explendæ libidinis uxores ducendos esse: quare scribens non debere feminam ob aliud nubere, verba de iis facit, quæ nubunt ut experiantur viriles amplexus; & commonstrat quo fine debeant istos expetere. Ad aliud constat verba illa esse Gratiani, non Augustini, quod & adnotatum est in emendatione Decreti. Verba item Leonis in Epistola ad Rusticum ad hunc modum se habent: *Unde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi & Ecclesiæ sacramentum: dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuisse mysterium*. Quibus verbis docet S. Leo non omnem mulierem junctam viro esse uxorem, quemadmodum non omnis filius hæres est patris, nec concubina idem esse ac nupta, nisi forte ingenua facta, & publicis nuptiis honestata videatur. Ad id, quod sequitur, constat ex dictis posse dominium, & potestatem ab actu sejungi: quod magis in contractu matrimoniali, quam in aliis fieri potest: quum præter filiorum generationem matrimonium plura commoda afferat, idest fidem qua conjuges profitentur se justitiam viola-

turos, si alteri sese commiscuerint; vinculum caritatis, qua se mutuo fovant, juvant, solantur; familiæ servorumque regimen; communio- nem honorum omnium, & insolubile connubim, quo Christi cum Ecclesia conjunctio significatur. Neque hanc responsionem subjectæ rationes pos- sunt infringere. Non prima, siquidem, ut di- ctum est modo, contractus matrimonialis præ- ter filiorum procreationem affert utilitates quam- plurimas: immo & in productis exemplis do- mus, aut prædii, potest contingere, ut domi- nium separetur ab usu, & vendens ex solo do- minio, quod sibi retineat, aliquid percipiat emo- lumentum, si dominio scilicet aliquis titulus sit adnexus. Non secunda, propterea quod spadones ac frigidi habent naturalem impotentiam, ra- tione cujus dominium suorum corporum alter in alterum transferre nequit, ut dicam agens de impedimentis matrimonii. Non tertia ob- eandem rationem, quia nempe mares ad illam potestatem transferendam inepti sunt. Non quar- ta, quoniam etsi conjugibus liberum sit dare operam liberis procreandis, vel ab hoc abstinere; non est tamen liberum postquam in concu- bitum consensere, aut conceptionem impedire, aut abortum procurare, cum id substantiæ ma- trimonii adversetur, ut sexto capite declarabo. Non demum quinta ac postrema, eo quod emit- tentes solemne votum castitatis, ut nullo deti- neantur impedimento, & impensius Deo serviant, non tantum a carnali corporum commixtione, verumetiam a conjugii vinculo se alienos esse sponponderunt, quum conjugium ipsum absque singulari gratiæ dono sit frangendi voti maxi- mum irritamentum.

PROP. III. Quamvis communiter loquendo graviter peccent filii, qui matrimonium contra- hunt parentibus invitis & reluctantis; non re- quiritur tamen consensus parentum, ut contra- ctus matrimonialis ratus sit ac legitimus.

Dixi communiter loquendo; nam si filius ju- stis de causis aut spiritalem salutem, aut etiam ad communem existimationem decoremque spe- ctantibus ineat patre repugnante conjugium, puta si mulierem pollicitatione matrimonii vi- tiasset, aut haberet cum illa stupri consuetudi- nem, non teneretur patri invito & reluctanti obtemperare, sed reparare potius injuriam illa- tam, promissa adimplere, & propriæ soluti at- que alienæ famæ consulere. At peccare illos, qui propriæ indulgentes libidini invisam genito- ribus uxorem ducunt, nuptiasque institutas ad augendam benevolentiam convertunt in dissidio- rum fomenta, probatur primo ex cap. *Honoran- tur*, xxxii. q. 2. n. 13. in quo hæc leguntur: *Consultur puella non de sponsalibus, nam illa judicium expectat parentum, non est enim vir- ginalis pudoris eligere maritum; sed jam de*

sponsatu viri de perfectionis consiliter dic: Nec immerito dilationem attulit; jure enim prope- rare debuit ad maritum. Unde illud Euripideon, quod mirantur plerique, unde translatum sit, manifestum est. At enim in persona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias;

Νυμφεύματα τῶν ἐμῶν πατρὶς ἐμὸς Μερικὸν ἔχει, καὶ οὐκ ἐμὸν κρῖνεν τὰδε.

Hoc est, Sponsalium quidem meorum pater meus curam subibit; hoc enim non est meum. Sunt autem hæc verba S. Ambrosii loquentis de Re-becca, eique aptantis quæ in Euripide agebat Andromacha, lib. 1. de Abraham cap. ult. n. 91. Fieri præterea potest, ut jussio monitum- que parentum de una, non alia in uxorem du- cenda, non tantum spectet honestatem commo- dumque familiæ, verum & Dei cultum, reli- gionisque incrementum; cujus rei causa patriar- cha Isaac jussit filio suo Jacob, ne in conjugem acciperet mulierem aliquam de filiabus Cha- naan, sed unam tantum ex genere Laban avun- culi sui. Hoc autem in casu quis dubitat ad- stringi filios ad parentum suorum præceptis mo- nitisque obsequendum?

At validum ratumque esse matrimonium a filiis initum absque parentum assensu demonstra- tur primo cap. *Sufficiat*, xxvii. q. 2. in quo verbis Nicolai I. ad Consulta Bulgarorum de- finitur ad matrimonium sufficere solum illum consensum, *de quorum conjunctionibus agitur*; & Tridentinum Concilium sess. xxiv. cap. 1. de Refor. matrim. eos anathemate damnat, *qui falso affirmant matrimonia a filiis familias sine parentum consensu contracta irrita esse, & pa- rentes ea rata vel irrita facere posse*. Probatur deinde argumentis, quæ producta fuere a Patri- bus ac Theologis Tridentinis, & quæ legi pos- sunt in Hist. Pallav. lib. xxii. cap. 4. Sunt autem, non posse filiis familias tolli libertatem, quam habent ab ipsa natura; atque in iis, quæ ad statum capeffendum pertinent, filios parenti- bus pares esse, nec illorum subjeci potestati: a juvene e patria egresso parentis assensum ha- beri non posse; ideoque si prohiberetur eo non obtento uxorem ducere, periturum fore in pro- ximo violandæ castitatis periculo: matrimonium post Adæ lapsum esse incontinentiæ remedium, dicente Apostolo 1. ad Corinth. vii. 9. *Si se non continent, nubant*, neque ad id requiri pro- vocationem ætatem, aut genitorum consensionem, cum nec Paulus subjecerit, *Sed nubant post ta- lem ætatem, & si parentes consenserint*: divini juris institutionem esse, ut homo relinquat pa- trem & matrem, & adhæreat uxori suæ, non autem ut ab uxore ducenda abstineat, ne sejun- gatur a patre & a matre: in sacramentorum usu locum non esse paternæ potestati ex cap. *Cum*

causa, De baptismo, immo nec heri dominio, cum ex cap. *Dignum est*, De conjugio servorum, rata sint matrimonia quæ contrahuntur invitis, & contradicentibus dominis, quoniam in Christo Jesu neque liber est, neque servus, qui a sacramentis Ecclesiæ sit removendus: posse aliquas graves causas adinveniri, propter quas non teneatur filius parentibus conjugio adversantibus obedientiam præstare, veluti si adolescens puellam minoris conditionis per pollicitationem connubii pertraxerit ad virginitatis jacturam. Hæc, aliaque similia apud Pallavicinum legi possunt. His vero addi potest ratio, quam tradit S. Thomas q. 47. Suppl. art. 6. Quum matrimonium secum afferat perpetuam quamdam servitutem, filii vero sint liberæ conditionis: non possunt hi a parentibus ad matrimonium compelli, ideoque nec a matrimonio prohiberi.

Adversus hanc secundam partem faciunt quæ sequuntur. Videtur primo dictis adversari Apostolicum divinumque præceptum ad Coloss. 3. *Filii obedite parentibus per omnia*. II. Juxta cap. *Nostrates*, xxx. q. 5. n. 3. nuptialia fœdera consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur. Cap. item *Placuit* xxxvi. q. 2. n. 11. habetur quod justas nuptias inter se contrahunt filii familias, dum tamen consensum habeant parentum, in quorum potestate sunt; & cap. *Videtur*, De his qui matrimonium accusare, &c. si parentes non interfuerint, & consensum non adhibuerint, *secundum leges nullum est matrimonium*. III. Definitio Tridentini Concilii, adversus solemnem postulationem Oratorum Galliarum edita fuit. IV. Non tantum Imperatorum legibus, Theodosii præsertim, Valentiniani, atque Justiniani prohibita sunt matrimonia, quibus desit parentum permissio, verum & legibus posterioribus; nam Henricus II. rex Galliarum an. 1556. statuit, ut filii familias matrimonium contrahentes insciis parentibus exheredationi subijciantur, omniumque jurium & emolumentorum, etiam ex contractu matrimonii provenientium, sint incapaces. Henricus III. an. 1579. inhibuit parochis, ne filios, ceterosque alienæ potestati subjectos in matrimonium jungant, nisi ipsis constet de consensu parentum, tutorum, & curatorum. Eadem decreta a Carolo V. an. 1540. & a Philippo IV. an. 1623. pro Belgicis edita & emanata fuere, ut apparet ex Jure Ecclesiastico Zegeri Van-Espen p. 2. tit. 12. cap. 4.

Resp. ad 1. utique a filiis obedientiam & honorem præstandum esse parentibus, sed id juxta patriam potestatem, auctoritatemque, quam in præcipiendo habent patres: in his vero, quæ pertinent ad electionem status, cum filii sint sui juris, tenentur quidem monita & consilia

genitorum ob reverentiam illis debitam sequi; at si non sequantur, eisque insciis aut reluctantibus conjugium ineant, quum jure utantur suo, nequit nullum irritumque esse conjugium ipsum. Ad 2. dicimus præcitatos canones intelligendos esse de honestate, non de necessitate, ut habet Glossa ad caput, *Sufficiat*, xxvi. q. 2. In cap. *Placuit*, & cap. *Nostrates*, ait quidem Nicolaus I. nuptialia fœdera celebrari parentum consensu, sed minime asserit irrita esse, si absque tali consensu celebrentur; immo describit pacta omnia conjugiorum solemnia, concluditque: *Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus*. In cap. *Videtur*, ait Gælestinus II. sive ut legunt alii, Clemens III. parentes admitti in dirimendo matrimonio, quoniam unusquisque suam genealogiam scire laborat. Addens autem, si non recipiantur in testificationem matrimonii gratia jungendi, secundum leges nullum fieri matrimonium, intelligit leges civiles, non canonicas. Vide Sylvium art. 6. q. 47. Supplem. ad 4. Ad 3. dicimus tale quidem fuisse solemne postulatum Oratorum Galliarum, sed re diligenter discussa visum patribus statuendum esse contrarium: quamquam postulatum illud non fuit, ut a nonnullis refertur, absolutum, sed ut adhiberetur certus annorum numerus, quo exacto si nondum filius a parentibus in matrimonio fuisset collocatus, fas illi esset per seipsum uxorem ducere: quam conditionem apponunt quoque prælaudata Regum edicta. At inde inferitur ad substantiam contractus matrimonii, quod filii familias ineunt, consensum parentum minime pertinere. Ad quartum primo dicimus, quod ipsum Tridentinum Concilium, tametsi definiat matrimonia contracta a filiis familias absque parentum consensu rata esse & legitima, subjicit tamen, illa semper Ecclesiam detestata fuisse; nec est, qui ignoret ex istiusmodi matrimoniis plura mala exoriri, quæ parochi contrahentibus significare debent, nisi gravis aliqua ratio suadeat oppositum. Civiles itaque leges, & Regum statuta ad hæc mala avertenda, servandamque reverentiam parentibus debitam, necnon publicam honestatem, lata fuerunt; suumque effectum duntaxat obtinere possunt quoad effectus civiles, non quantum ad conjugii firmitatem jure naturæ statutam, & Ecclesiasticis definitionibus stabilitam: ideoque præcitatus Van Espen nu. xi. ejusdem capituli 4. contendit leges principium Ecclesiæ obsecundare, ejusque sanctiones, ut inquit ille, adjuvare. Aliter tamen huic argumento responsum est a nonnullis Tridentini Patribus apud Pallavic. lib. xxii. cap. 4. nu. 22. idest, in lege Christiana nec patris nec domini potestatem extendi ad ea, quæ pietas & sacramenta sibi vindicant; atque

atque ob reverentiam a filiis debitam reddi quidem minus decentia, non autem irrita matrimonia absque parentum consensu contracta: quod rursus confirmatum fuit præcit. cap. *Cum causa*, de Baptis. & cap. 1. de Conjugiis serv. necnon ex l. *Filius emancipatus*, ff. de Ritu nuptiarum, qua lege statui filium emancipatum posse absque patris permisso uxorem ducere, etiamsi parenti debeat reverentiam illam, quæ filios decet. Pari ergo jure nequeunt leges principum irrita reddere quæ pertinent ad pietatem & ad sacramenta, in quibus omnes emancipati sunt, & fruuntur ea libertate, qua Christus nos liberavit. Oppositum denique fuit aliis statutis principum decretum Augustanum Caroli V. editum an. 1548. in quo legitur: *Quoniam potestas paterna cedit de jure huic conjunctioni inter conjuges, audiendi non sunt ii, qui nunc volunt ut dissolvantur matrimonia contracta a filiis familias, ubi non adsit assensus parentum. Nihil hic a nobis detrahatur obedientie filiorum debite patribus: sed nolumus ut patres abutantur potestate sua in præpediendis præcedendisve matrimoniis. Verumtamen quia censemus ad honestatem pertinere ne filii matrimonia contrahant absque consilio & consensu parentum, admonentur crebro a concionatoribus hujusce ipsorum officii.*

Si quæras, an parentes possint hæreditate privare filios, si absque eorum consensu matrimonium, præsertim indecorum, contraxerint; respondendum est cum Dominico Soto in dist. 29. Navarr. cap. 14. num. 15. Sylvio cit. art. 6. aliisque permultis non posse, ubi id non statuunt leges regni, aut provinciæ: ubi autem extant hujusmodi leges, posse quidem, sed admonendos tamen esse, ne ob libertatem matrimonii, quam jura permittunt longe æquiora, in filios suos durius, quam exigit paternus amor, se gerant.

PROP. IV. Matrimonium inter absentes initum, modo præscriptæ conditiones servantur, ratum validumque censendum est, saltem in ratione contractus.

Conditiones, quæ requiruntur ut validum sit matrimonium inter absentes contractum per procuratorem, aut per epistolas, enumerantur a Bonifacio VIII. in Sexto Decretalium libro 1. tit. XIX. cap. *Procurator*, fin. Sunt autem prima, ut procurator ad id mandatum habeat speciale: altera, ut alium deputare non possit, nisi hoc eidem specialiter sit commissum: tertia, ut idem procurator antequam contraxerit, a Domino non fuerit revocatus cum per revocationem cesset consensus, sine quo matrimonium firmitatem nequit habere; idque verum est, licet tam procurator, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus igno-

rarent. Post Tridentinum Concilium, ejusque promulgationem requiritur conditio quarta, idest, ut matrimonium contrahatur coram Parocho, ac testibus; & coram his pariter, si contrahatur per litteras, legantur ipsæmet litteræ, altero per se, vel per procuratorem præsentem, & in eum, cujus litteræ leguntur, consentiente. His conditionibus adhibitis matrimonium ratum esse in ratione contractus probatur, quoniam nihil ei deest, quod requiratur ad contractus validitatem, scilicet, neque eorum, qui conjunguntur consensus, neque conditio aliqua naturali aut humano jure adjecta. Dixi tamen, in ratione contractus; enimvero multi probabilius existimant, tunc matrimonium in ratione sacramenti perfici, quando principales contrahentes consensum per procuratores præstitum innovant coram Parocho, atque is super eos profert ea verba, *Ego vos in matrimonium conjungo*. Hanc sententiam propugnant Cajetanus tom. 1. Opusc. Franciscus Victoria q. 244. Canus lib. VIII. cap. 5. Sylvius in quæst. 42. Supplem. art. 1. Vanroy cap. ult. q. 3. alique Theologi præstantissimi. Sunt quidem aliqui docentes oppositum, propterea quod censeant omne matrimonium validum in ratione contractus inter fideles esse sacramentum, & sacerdotis verba esse ceremonialia, nec pertinere ad formam & sacramenti substantiam: sed præterquamquod nullum aliud sacramentum adinvenitur, quod perficiatur, nisi minister materiam formamque exhibeat in subjecto præsentem, complures verisimilius existimant aliam contractus, aliam vero sacramenti rationem esse, atque istius ministrum esse parochum, formamque veram paullo supra descripta: de quo inferius cap. X. data opera disputabitur.

CAPUT IV.

Explicantur quedam alia, quæ spectant ad matrimonii contractum.

Theologorum quidam existimarunt sufficere ad matrimonium contrahendum consensum exterioribus verbis expressum absque interiori animo, sed non apparenti, atque occulta simulatione; requiri enim ad conjugium, & ad contractum quemlibet, ut consensus verbis, aut signis æquivalentibus innotescat, res certissima & extra controversiam posita est, quum irritus & nullus sit contractus, quando unius voluntas alterum prorsus latet. Illorum autem Theologorum momenta hæc sunt: Principio Magister in 19. dist. 17. ait matrimonium contrahi, si sponsi verbis explicant, quod tamen corde non volunt. Deinde est inter recentiores celebris sententia, quæ asserit necessariam non esse ad

sacramentum perficiendum intentionem internam, sed externam sat esse, dummodo seria sit, nec fustorie res peragatur. Est insuper civilis & canonici juris proloquium vulgatissimum, *Fraus & dolus nemini debent patrocinari*: patrocinarentur autem fraus & dolus ei, qui simulate contraheret cum muliere, si necessaria foret consensus animi, siquidem impune uxorem duceret, & cum illa haberet consuetudinem; si autem ab illa seungi vellet, posset fugam arripere, atque in externa regione aliam mulierem legitimo connubio sibi copulare. Rursus si verba exteriori tantum sono prolata sufficiunt ad detrahendum; quare ad contrahendum nequaquam sufficient? Facili demum negotio, nisi matrimonia huiusmodi firmissima censeantur, poterunt conjugia quæque dissolvi: subortis enim inter conjuges dissensionibus, quod accidit quamfrequenter, fas erit viro, aut mulieri affirmare se invitos consensisse in conjugium, ac propterea nullum istud esse, ad solvendum.

At præcedens assertio evidentissime falsa est, & communiori ac saniori iudicio refellitur. Enimvero ipsum *consensus* vocabulum actum interioris voluntatis significat: atque in proloquio item versatur, *Matrimonium non coitus facit, sed voluntas*; ut habetur xxvii. q. 2. n. 1. Canones quoque idem statuunt; nam Innoc. III. cap. *Tuæ fraternitati*, de Sponsalibus, n. 25. interrogatus a Brixienſi Episcopo, utrum ex solis verbis matrimonium contrahatur, respondit, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum, sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensus exprimentia de præſenti: ubi aperte verba exterius prolata ab interno consensu distinguuntur. Atque id Innocentius confirmat exemplo puerorum, *qui per sola verba non contrahunt, cum intelligantur minime consentire*. Idem Innocentius proximo cap. *Tua nos*, definit fuisse irritum conjugium viri, qui nomen proprium simulavit, & finxit se vocari Joannem non credens esse conjugium, eo quod ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: produxitque Pontifex rationem illam, *Quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo cetera nequeunt fadus perficere conjugale*. Insuper Clemens VIII. declaravit matrimonium initum a nobili quadam femina cum viro item nobili ac primario, animo ejusdem feminae a connubiis alieno, quamquam viro liberos peperisset, nullum censendum esse, & requiri novum consensum utriusque coram parochia ac testibus, significata prius marito nullitate conjugii. Legendi sunt de hac Clementis declaratione Paulus Comitulus lib.

1. Resp. Mor. q. 120. Basilius Poncius lib. iv. de Matr. cap. 24. n. 4. & Vanroy cap. 3. q. 7. Accedit auctoritas S. Thomæ scribentis in iv. dist. 27. q. 1. *Expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit*. Similia S. Bonaventura in eadem dist. art. 2. q. 2. Postremo cum omnis contractus sit actus humanus, nemo contractum aliquem facit, nisi habeat voluntatem contrahendi. Hæc tamen omnia intellige de foro interno: nam quantum ad externam pertinet, quum Ecclesia, hominesque de internis iudicium proferant, quatenus verbis aut signis æquivalentibus pateſcunt; existimare debent adesse animi consensionem, ubicumque verba externaque signa non defunt.

Facillimum autem est argumentis in contrarium allatis respondere. Ad primum namque respondimus Magistrum refutari iis, quæ proximo paragrapho idem subjicit demonstrans auctoritate canonum, ac Patrum, solo consensu voluntatis, & pactione conjugali matrimonium contrahi. Legatur §. *Quod autem consensus*, eadem dist. 27. num. 4. Ad 2. resp. sententiam illam circa intentionem externam omni argumentorum genere fuisse a nobis oppugnatam cap. 16. libri xxx. quamquam latissima est disparitas inter consensum, qui ex natura rei necessarius est ad contractum, atque internam intentionem, quæ ex institutione Christi requiritur ad Sacramentum. Ad 3. dicimus contrahentibus absque animi consensione non patrocinari dolum & fraudem; sed præter maximum animæ detrimentum, quod subeunt retinendo non suam, ac se fornicationis crimine polluendo, subjiciendos fore gravissimis animadversionibus, si non demonstrata coram Ecclesia prioris conjugii nullitate, aliud contraxerint: teneri etiam ad mulierem, quam deceperunt, in uxorem ducendam, ut dicam infra. Ad 4. dicimus solis verbis detrahi famæ proximorum, quoniam verba per se alienam estimationem lædunt ac denigrant; at sola verba non sufficiunt ad contrahendum, quoniam per se non efficiunt animorum consensum. Læditur enim fama narratione quandoque mendaci; sed consensus non efficitur nisi unanimi voluntate. Ad ult. respond. non posse matrimonium dissolvi, nisi iudicio Ecclesiæ, quæ, ut dixi, ubi verba signaque præcesserunt, præsumit interfuisse consensum: de quo non physicam quidem, sed moralem tamen certitudinem habet, eo prorsus modo, quo solemnia virorum religiosorum vota, tametii in foro conscientiae absque animi deliberatione facta essent, ideoque nulla, ab Ecclesia tamen legitime emissa censentur.

II.

Sed oritur alia quæstio, num qui absque interiori consensu matrimonium contraxit cum femina, teneatur illam ducere, & quomodo id fieri possit? Ad hanc vero quæstionem respondemus simulatorem adfœminam illam ducendam teneri, nisi forte cum alia postea contraxerit, aut ipsa quoque gravi deceptione virum ita læserit, ut injuria injuriæ possit comparari. Et ratio est, quia juxta sententiam Theologorum, quos laudat Sylvius in quæst. 45. Supplem. art. 4. eatenus dicitur simulatori, de quo est sermo, dolum aut fraudem minime patrocinari, quatenus ad eam ducendam, quam decepit, in utroque foro tenetur: in foro scilicet externo propter verborum significationem, cum Ecclesia judicet verba ab interiori consensu non fuisse divulgata; in interno autem propter damnum, atque injuriam, qua affectit mulierem a se deceptam. Hæc enim si alteri vellet nubere, aut non posset, quum difficillimum foret demonstrare scelerati conjugis simulationem; aut saltem ob divortium male audiret, & violatæ pudicitiae damnum pateretur. Deinde simulator, cum æquitatem & justitiam violaverit, omnino ad satisfactionem tenetur; qua autem ratione poterit satisfacere, nisi deposita simulatione, concordi animo in conjugem accipere, quam improbe fefellit & circumvenit? Id quomodo executioni mandandum sit, constat ex n. præcedenti. Innovandus est enim consensus utrinque, cum prior contractus fuerit nullus ac irritus: quod diximus quoque a Clemente VIII. fuisse statutum. Neque dicas consensum alterius virtualiter perseverare, ideoque sufficere, ut qui fecte contraxerat, in matrimonium consentiat; nec requiri, ut simul consensus utriusque exprimatur, ut docent S. Thomas, Paludanus, Richardus, alique veteres Theologi in dist. 29. lib. iv. Sent. nam post Concilium Tridentinum, sicut consensus debet fieri coram parcho ac testibus, utroque conjunge adstante; ita, si nullus fuit, necessum est ut eadem ratione innovetur & convalescat. Sed lege Vanroy quæstionem hanc erudite pertractantem cap. 3. de contractu matrim. q. 9.

III.

Tertia quæstio est, an filii suscepti in illo matrimonio simulate contracto tanquam legitimi habendi sint? Legitimos esse affirmamus, dummodo matrimonium bona fide contractum fuerit ab uno ex conjugibus fraudem alterius ignorante; ac præterea non clandestine initum sit, sed coram testibus & in facie Ecclesiæ. His

Berti Theol. Tom. VIII.

enim duabus conditionibus positis matrimonium, quod *putativum* appellant, non afferre filiis præjudicium aliquod, aut damnum hæreditatis docent Jureconfulti omnes in v. Decretal. tit. 17. cap. Cum inter, num. 2. ubi Alexander III. definit filios conceptos a parentibus, qui publice, & sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur, etiamsi postea matrimonium solvatur & nullum judicetur, attamen legitimos habendos esse, in bona paterna hæreditario jure succedere, & de parentum facultatibus esse nutriendos. Similia habentur cap. Ex tenore, eodem tit. nu. 14. Ratio est, quoniam si matrimonium contrahatur in facie Ecclesiæ, jure præsumitur bona fides: unde Joannes Sarisburiensis ep. 89. ait: *Parcit interdum mansuetudo legum his ab ignorantia convictis, qui ab invicem separantur; liberosque eorum ab infamia & hæreditatis damno liberat, quos Ecclesia per ignorantiam decepta conjungit auctoritas.* Etiam leges civiles legitimos esse declarant filios ex viro & uxore susceptos, si publice contraxerunt, qualecunque impedimentum dirimens matrimonia postea innotescat; si tamen filii, ut dixi, ante conjugii solutionem concepti sint: immo nec hæreditario jure privari possunt, si mater accusata de adulterio spurios esse fateatur: quoniam tanta est matrimonii dignitas ac potestas, ut si semel in Ecclesia cum bona fide contractum fuerit, quotquot non separatis conjugibus nascuntur filii, proprii ac legitimi censeantur. Vide Martham de success. leg. p. 1. p. 18. Basilium Poncium lib. 2. de Matr. cap. 8. Menoch. de Præsumpt. lib. v. præsumpt. 3. n. 107. Em. Gonzalez in tit. 17. lib. iv. Decret. cap. 2.

IV.

Quæstio quarta est, quibus verbis exprimi debeat consensus matrimonialis? Respondemus autem exprimendum esse verbis, ut canones ac Theologi inquirunt, *de presenti*; quibus nempe uterque contrahentium significet se nunc in conjugium, & translationem potestatis in corpus suum assentiri. Hoc enim inter sponsalia, & matrimonium interest, quod illa sunt futurarum nuptiarum mentio & promissio, matrimonium vero est ipsa maris & feminae conjunctio, consortium vitæ, & divini humanique juris communicatio. Si tamen contrahentes consensum tali ratione exprimerent, ut significarent se ab eo tempore ut maritum uxoremque invicem habituros, matrimonium contractum esset de præsentis, ex cap. Ex parte, de Sponsal. & matr. n. 9. quia licet verba juxta grammaticæ syntaxim futuri essent temporis, præsentem tamen consensionem acceptionemque significarent. In

X

mutis

mutis, surdisque juxta cap. *Cum apud sedem*, ibidem n. 23. pro verbis nutus sufficiunt; cum enim a matrimonio contrahendo nullo jure prohibeantur, quod verbis non possunt, signis valent declarare. Quod si ad alterum decipiendum unus contrahentium utatur verbis ambiguis, prout dictum est num. 1. & ab Innoc. III. definitum cap. *Tua nos*, matrimonium contractum erit solummodo in foro judiciali & externo.

C A P U T V.

An ad Ecclesiam spectet impedimenta matrimonii statuere, atque in iis dispensare.

Verumenimvero permulta sunt alia, quæ matrimoniales contractus enervant, & inanes irritosque reddunt, & quæ *matrimonii impedimenta* appellantur. De quibus priusquam tractate & summam agam, prætermittenda nequaquam est illa quæstio, penes quos resideat auctoritas ejusmodi impedimenta constituendi. Lutherus enim, Calvinus, & prolixius Marcus Antonius de Dominis in libro quinto de Christiana Republica scripserunt nullam Ecclesiæ facultatem inesse conditiones, & causas apponendi, propter quas aliqui nequeant matrimonium contrahere, in eam sententiam adducti ex quo matrimonium sit contractus civilis, & ad effectum naturalem, corporeumque pertineat, ac propterea causæ ad matrimonium ipsum spectantes non sint a spiritualibus iudicibus pertractandæ. Quum vero hæreticam illam opinionem damnaverit Tridentina Synodus canone 4. sess. xxiv. *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit*: & canone 12. *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit*: Joannes Launojus Doctor Sorbonicus in Opere quod inscripsit, *De regia in matrimonium potestate*, distorta vocabuli acceptione contendit Ecclesiæ nomine comprehendere Regum personam, & per Ecclesiam induci impedimenta, quæ inducuntur per reges. Id vero ineptissime a Launojo dictum est, cum alia Ecclesiæ, alia autem civilis societatis sit ratio, & longissime discrepent iudex ecclesiasticus ac sæcularis. Inquirendum est ergo quid hac in re Ecclesiæ auctoritas, quid principum potestas valeat: quod brevi dissertatione præstabo, nam qui ampliorem desiderat, adire poterit Bellarminum de Matrim. cap. 32. Basilium Poncium in Opere de Impedimentis matrimonii distincto ab altero, quod de hoc sacramento conscripsit, Joannem Gerbais adversus Launojum, Du Hamelium lib. 2. de Matrim. cap. 2. ut mittam Jue-

nin, Tournelium, Le-Droint, aliosque recentiores.

PROP. I. De matrimonio, quod sacramentum non est, sed contractus tantum civilis, cujusmodi est quod inter infideles contrahitur, potest Magistratus & Princeps sæcularis causas assumere, & constituere impedimenta.

Etenim Magistratus & Principes habent auctoritatem ferendi leges, quæ ad reipublicæ bonum conducunt: hujus autem generis sunt contractus omnes civiles; igitur principes ac magistratus possunt circa omnes contractus civiles legem ferre. At matrimonii impedimenta statuere nihil est aliud, quam legem aliquam ferre circa contractus civiles: id ergo auctoritatem potestatemque principum non excedit. Præterea matrimonium, prout a sacramenti ratione sejungitur, est contractus civilis, quo conjugium ineuntes potestatem suorum corporum invicem sibi tradunt: atqui sæcularis potestas habet auctoritatem leges condendi, ut contractus, quibus rerum dominium transfertur, fieri non valeant nisi sub certa forma, atque a certis personis; igitur hoc idem a potestate sæculari circa matrimonium decerni potest. Confirmari & explicari potest hæc ratio comparatione contractuum venditionis, alienationis, emptionis, in quibus certum est nonnullos politicis regiminis constitutionibus declarari & reddi ad contrahendum inhabiles. Quot denique leges ad matrimonium spectantes transactis sæculis constitutæ fuerunt Romanorum Imperatorum, aliorumque principum auctoritate? Sat est perlegere titulum primum ac secundum libri vigesimi tertii Digestorum, idest, *de Sponsalibus*, & *de Ritu nuptiarum*, in quibus titulis leges hujusmodi comprehenduntur.

Opp. Quæ sunt juris naturæ, legibus humanis minime subjiciuntur. At contractus matrimonii sunt juris naturæ. Itaque contractus matrimonii nequaquam humanis legibus subjiciuntur.

Resp. 1. Matrimoniale contractum post sufficientem humani generis propagationem, ut diximus primo capite, non esse juris naturæ præceptum, siquidem non omnes tenentur ad contrahendum, sed esse juris naturæ institutionem ad commune reipublicæ commodum ordinabilem, cujusmodi sunt contractus reliqui. In his vero, quæ jure naturæ omnibus non præcipiuntur, humanæ leges vim & directionem habere debent, quatenus ad illas spectat expendere, ac definire quænam utilia & percommoda sint civili societati, quænam vero noxia, & adversa. Secundo respondeo in contractu matrimoniali, quemadmodum & in ceteris, aliquid inveniri quod lege naturæ institutum est, scilicet, quod sint voluntarii, quod non fiant per

vim.

vim & coacte, quod sint de re iusta nec repugnante: aliquid vero, quo hisce conditionibus a natura proficiscentibus additur a locorum, temporum, & personarum circumstantiis, puta, quod fiant adstantibus testibus, post pubertatem, & ab iis, qui nullo votorum vinculo sunt obstricti. Primum, quod ex naturalis juris fonte immediate promanant, immutabile omnino est, nec subjicitur humanarum legum dispositioni; alterum vero mutationi subest, atque hoc est, quod principum auctoritati committitur, & ratum ac firmissimum esse debet, quotiescunque communibus naturæ præceptionibus non adversetur, sed illas dirigat perficiatque, & reipublicæ utilitatem, quam ipsam ius naturæ præsertim intendit, superadditis constitutionibus non impediatur vel minuat, sed promoveatur magis & augeatur.

PROP. II. Statuere impedimenta matrimonii, atque de hoc proferre iudicium, posteaquam ad Sacramenti dignitatem evectum fuit, pertinet ad ius, & ad auctoritatem Ecclesiæ.

Ita definivit Tridentinum Concilium citato canone 4. & longe antea Concilium Senonense sub Clemente VII. celebratum, in decretis fidei cap. 17. Probatur autem multiplici argumentorum genere. I. Primum depromi potest ex Apostolo scribente in 11. ad Corinth. vi. 14. *Nolite jugum ducere cum infidelibus*: quæ verba etsi a multis accipiuntur de iugo, & vinculo consuetudinis, idest, communi hospitio, mensa, convivio; possunt tamen rectissime accipi de conjugio, quum nulla sit major consuetudo quam illa, quæ inter virum uxoremque intercedit. Atque ita sane hunc locum interpretatus est lib. 1. adversus Jovinianum pag. 152. edit. Martian. præstantissimus Ecclesiæ doctor Hieronymus. Qui hæc Apostoli verba comparans cum aliis, quæ leguntur in 1. ad Corinth. vii. 13. ubi mulier fidelis cum viro infideli permittitur habitare, ait, *ignoscere Apostolum infidelium conjunctioni, quæ habentes maritum in Christum postea crediderunt; non iis, quæ cum Christianæ essent, nupserunt gentilibus*: ac paulo infra subjicit, *quod Christianæ omnino non liceat Ethnico nubere*. Atque id Hieronymus recte ab Apostolo præceptum fuisse demonstrat exemplo Abrahami, qui adjuravit servum in fœmore suo, unde Christus nasciturus erat, ne filio suo Isaac uxorem adduceret alienigenam: ex fœdere inito a populo Dei 1. Esdræ x. 30. de non desponsandis filiabus suis populo idololatæ, neque ex hujus genere fœminis in connubium ducendis; verbisque Malachiæ prophetæ 2. 11. *Contaminavit Judas sanctificationem Domini, & dilexit & habuit filiam Dei alieni*. Id vero non est aliud, quam impedimentum, quod appellatur *cultus dispa-*

ritas. II. Proximum est argumentum auctoritati Patrum innixum. Tertullianus enim de Corona cap. 13. *Coronant (inquit) & nuptiæ sponso: ideo non nubamus Ethnicis, ne nos ad idolatriam usque deducant, a qua apud illos nuptiæ incipiunt*. In secundo ad Uxorem libro idem Tertullianus totus est, ut demonstret in Evangelica lege prohiberi ne matrimonium jungatur cum infidelibus: quod nuper diximus docuisse quoque Hieronymum. S. P. Augustinus libro xv. de Civit. Dei cap. 16. scribit, *Quis dubitet honestius hoc tempore etiam consobrinorum prohibita esse conjugia?* Antiquis enim Romanorum legibus conjugia inter consobrinos legitima censebantur, teste Cassiodoro libro vii. variar. lect. cap. 46. & quamvis postea damnata fuerint in Codice Theodosiano l. 2. de incestis nuptiis, eo tamen loci Augustinus docet, hoc quod terrena civitas statuit propter multiplicanda affinitates, & numerum propinquitatis augendum, reprobari a cælesti civitate, ob pudicitiam conjugalem, quæ ab iis continere debet, quibus debet verecundum propinquitatis honorem. III. Demonstratur propositio perantiquam Ecclesiæ consuetudinæ, eo quod a priscis sæculis ad hæc usque aut Romani Pontifices aut Concilia matrimoniorum impedimenta decreverint. Siricius enim Papa in Epistola ad Himerium vetuit ne monachi, aut sacræ virgines connubia contrahant *quum id Ecclesiastica jura condemnent*. Innocentius I. ep. 9. ad Probum sententiam protulit de conjugio viri, cujus prior uxor de captivitate reversa fuit, quod idem profecto est, ac definire quod attinet ad *ligamen*. Leo Magnus Epist. 92. ad Rusticum definivit Episcopos, & presbyteros, qui cum essent laici vel lectores uxorem duxerunt, debere ab operibus nuptiarum cessare, non autem repudiare conjugium: non esse duplicationem connubii, sed profectum honestatis, ancillam a toro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere: non erraturum fore qui filiam suam habenti concubinam in matrimonium dederit; nec idem istud esse, ac illam conjugato in matrimonium locare. Gregorius Magnus lib. xi. Epist. indict. iv. ep. 64. Augustino Anglorum episcopo interroganti ad quam generationem fideles possint cum propinquis conjugi, respondet non attendendam esse legem Romanæ Reipublicæ permittentem, ut si frater, si soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius & filia misceantur, sed vel tertia vel quarta generatione connubia fidelium licenter jungi: a secunda omnino abstinendum esse: cum noverca misceri gravissimum esse scelus: cum cognata quoque prohibitum esse conjugium. Nicolaus item I. ad Consulta Bulgarorum, qui Romanorum Imperatorum

ditioni minime subiciebantur, cap. 3. consanguinitatis gradus præscripsit, inter quos jungere connubia non possent. Quid vero canones statuerunt? Sæculo IV. Eliberitana Synodus celebrata anno 315. sive, ut aliis placet, 305. canone 15. statuit ne Christianæ virgines Gentilibus in matrimonium locentur; idem proximo canone 16. decrevit de puellis non conjungendis cum viris hæreticis, nisi hi ad fidem Catholicam venerint; & canone 61. & 66. docuit incestas esse nuptias cum sorore uxoris suæ, aut cum privigna. Ancyranæ Synodus an. 314. cap. XI. sancivit nullum esse matrimonium cum desponsatis puellis a viro raptis, quamvis raptor delibaverit florem virginitatis: & Neocæsariensis eodem anno coacta can. 1. confirmavit impedimentum *Ordinis*, & can. 2. abjiciendam usque ad mortem dixit mulierem, quæ duobus fratribus nupserit. Ecumenica Synodus Chalcedonenfis an. 451. can. 16. tradidit non licere monacho, & virgini Deo consecratæ nuptialia jure contrahere. Agathensis an. 506. canone 61. plures consanguinitatis gradus assignavit, qui incestam reddunt conjunctionem, & declaravit nequaquam conjugii nomine deputandum esse, si quis relictam fratris carnali commixtione polluerit: si quis novercam duxerit: si quis consobrinæ se sociaverit: si quis avunculi, aut patru filiæ, vel privignæ suæ miscetur. Concilium Lateranense IV. an. 1215. cap. 50. impedimenta consanguinitatis intra quartum gradum coarctavit. Tridentinum denique an. 1563. sess. 24. can. 3. anathema intorsit in eos, qui dicere audeant non posse Ecclesiam constituere ut plures gradus consanguinitatis & affinitatis, præter illos, qui exprimuntur in Levitico, impediant & dirimant matrimonium: quod sequenti canone 4. sancivit universim de reliquis impedimentis, declarans alterius cap. 1. de Reform. matrim. multa & irrita matrimonia clandestina, quæ antea vera & rata fuere. IV. Confirmatur propositio ex ipso jure canonico, quod ante Tridentinum Concilium, atque ante exortam Lutheranam hæresim, non tantum plura matrimonii impedimenta constituerat, verumetiam definierat causas natalium & legitimationis pertinere ad forum Ecclesiasticum, cap. *Tuam*, de Ordine cognit. num. 3. Neminem prætextu consanguinitatis posse propriam uxorem abjicere, & adherere alteri, donec Episcopi causam examina-verint, cap. *Multorum*, xxxv. q. 6. num. 10. Ecclesiæ, non autem magistratibus impedimenta cognationis spiritualis esse enuntianda, cap. *Tua nos*, de Cognat. spirit. num. 7. Matrimonia in Ecclesiis contrahenda esse, & per presbyteros proponenda, competenti termino præfinito, ut intra illud qui voluerit, & valuerit,

legitimum impedimentum opponat, cap. *Cum inhibito*, de clandest. desponsat. num. 3. aliaque statuerat bene multa, quæ cap. proximo, & sequentibus ad lectoris memoriam revocabantur. V. Neque enim dici potest Ecclesiam aut postremis sæculis, aut violata Principum jurisdictione jus statuendi impedimenta matrimonii sibi met arrogasse; quandoquidem ex præmissis Conciliorum, & Pontificum Romanorum statutis manifestum est, jus illud perantiquum esse ac perpetuum, & quod caput est, eorundem principum approbationibus, factis, legibusque firmatum. Vigilius enim Romanus Pontifex, qui Petri cathedram conscendit anno 540. Theodeberto Francorum regi separationem indixit a vidua fratris sui, quam duxerat in uxorem. Leo III. ad summum Pontificatum evectus an. 793. per legatos suos egit ut Philippus Augustus reciperet in conjugem, legitimam uxorem suam, quam injuste repudiaverat; atque idem Leo irritum declaravit, diremitque conjugium Henrici I. Castellæ regis cum filia regis Lusitanæ propter consanguinitatis impedimentum. Gregorius V. renunciatus Pontifex Maximus an. 996. nullum irritumque pronunciavit matrimonium Roberti Franciæ regis, & Bertæ illius consanguinæ, separato quoque ab Ecclesiastica communione Archiepiscopo Turonensi, qui præfuerat nuptiis illis incestuosis. Honorius III. inauguratus Romanus Pontifex an. 1216. ad se advocavit causam natalium Adelæ reginæ Cypri, ex qua causa pendebat alia de successione comitatus Campaniæ, proptereaquod *exceptio illegitimitatis* pendeat a valore matrimonii, de quo ad solum judicem Ecclesiasticum spectat sententiam ferre: atque ne in producendis istiusmodi exemplis lectorem vexem diu, afficiamque molestia, Clemens VIII. an. 1592. amplitudine summi Pontificatus adausus adegit Henricum hujus nominis IV. ad dimittendam Margaretam reginam cum qua contraxerat post repudii sententiam a iudicibus Ecclesiasticis pronuntiatam. Ipsi ergo sæculares principes, & præditi quoque monarchica auctoritate confessi sunt, matrimoniorum causas ad forum Ecclesiasticum pertinere. VI. Quid? quod ipsi supremi principes decernentes aliquid attinens ad matrimonii causas, illud juri Ecclesiastico subiectum, & ad hujus normam servandum esse affirmaverunt? Nam Chilpericus in Capitul. editis an. 595. art. 1. iussit incestas nuptias juxta Episcoporum sanctiones emendari; atque ut narrat lib. V. cap. 18. Gregorius Turonensis, adversus Prætextatum Episcopum in conventu sacrorum antistitum exposulavit, quod ille *contra statuta canonum* Merovechum cum amica sua, idest, cum uxore patru sui conjunxisset. Carlomannus

pariter in congressu Lipsinensi cap. 3. præcepit, ut adulteria & incesta matrimonia prohibeantur, & emendentur Episcoporum judicio. Eadem servari mandavit Carolus Magnus, ut apparet ex lib. v. Capitul. num. 5. & lib. v. n. 7. quod & singulari confirmavit exemplo abiciens post sententiam ab Episcopis latam, filiam Desiderii Longobardorum regis Bertam, (quam in uxorem duxerat Bertradæ matris hortatu) eo quod esset ad propagandam prolem inhabilis, ut scribit Monachus Sangallensis apud Baronium ad ann. 771. num. 3. nec nisi post divortium factum sanctissimorum sacerdotum judicio duxit nobilissimam feminaam Hildegardem, quæ proinde in Epitaphio, quod tribuitur Alcuino, dicitur,

Hildegard Carolo quæ bene nupta fuit.

Cur præterea Galliarum Oratores in Tridentino Concilio tanta anxietate regis regnique nomine postularunt, ut clandestina, & furtiva conjugia in Ecclesiæ senatu prohiberentur, si matrimoniales causæ ad Ecclesiasticos judices non pertinebant? Post Tridentinam denique Synodum Henricus IV. in edicto an. 1606. & Ludovicus XIII. in altero edicto an. 1639. declararunt in matrimoniis servanda esse quæcunque a Conciliis præscripta sunt, & difficultates in his emergentes in foro Ecclesiastico esse discutiendas. Vide Du-Hamelium tom. 7. edit. Parisiensis pag. 747. & Juenin quæst. 6. cap. 1. in argumento deducto ex testimonio & praxi principum sæcularium. VII. Nec desunt argumenta a ratione petita: quorum primum est, matrimonium ordinari ad bonum Ecclesiæ, quatenus est conjunctio maris & feminae, qui simul nuptiali fœdere copulantur, ut fidelium plebem generatione multiplicent, atque ad Dei cultum enutrient, & instruant; *Quod enim ad bonum Ecclesiæ ordinatur*, inquit in iv. adversus Gentiles cap. 28. Doctor Angelicus, oportet quod subjaceat regimini Ecclesiastico. Alterum est hujusmodi: Etiam ea, quæ sunt juris naturalis, quatenus ad Dei cultum referuntur, & continentur in ordine rerum, quæ Deo consecrantur, subjiciuntur legibus Ecclesiasticis, propterea quod lex naturæ rem agendam, vel non agendam præscribat, modum vero, ordinemque constituere legis positivæ munus sit. Quamquam enim E. G. Deum colere cuique inditum sit a natura, ut cultus tamen Deo exhibeatur sacrificiis, observatione festorum, rituumque condecencia, ad Ecclesiæ pertinet dispositionem. At matrimonium, etsi jure naturali institutum, multiplici tamen titulo, scilicet, ob generationem Christianæ plebis, ob conjugalem pudicitiam, ob caritatis vinculum, ac præsertim ob conjunctionis Christi mysterium, & spirituale signaculum computatur inter res

ad cultum Dei, religionemque Christianam maxime pertinentes. Matrimonii igitur modum, tempus, ritumque præscribere spectat ad jura Ecclesiasticæ potestatis. Atque hoc argumentum proponit, multisque confirmationibus collustrat insignis Augustinianus Theologus Fridericus Gardi Volum. 6. Scholæ Aëgid. pag. 589. Tertium argumentum sit quod proponit Augustinianus alter, & etiam illustrior Theologus, Basilus Poncius lib. 6. de Matrim. cap. 2. num. 1. quoniam scilicet Ecclesia nullas irritasque reddit leges civilium Magistratuum circa contractus matrimoniales: quod vir doctissimus probat ex conjugis inter consobrinos, de quibus dixi num. 2. necnon ex cap. Cum secundum Apostolum, De secundis nuptiis, quo capitulo abrogatur infamia, qua lege Cæsarum afficiebantur viduæ infra annum luctus iterum nubentes; de qua lege Seneca Epist. 65. ad Lucili ait, *annum feminis ad lugendum constituisse majores*, atque in 3. Rattorum Ovidius:

Assuetos igitur numeros servavit in anno:

Hoc luet spatio femina mæsta virum.

E contra vero leges circa matrimonium ab Ecclesia constitutæ, a sæculari principe infringi & abrogari non possunt. Addam nonnulla paulo infra in solutione secundæ oppositionis.

PROP. III. In hac quæstione, quam dirimendo asserimus spectare ad Ecclesiam causas matrimoniales cognoscere, & matrimonii constituere impedimenta, Ecclesiæ nomine nequeunt intelligi principes & magistratus sæculares.

Consequitur assertum istud ex præcedenti, & breviter confirmatur. Enimvero quæ decernuntur auctoritate canonum, Episcoporum Judicio, & Romanorum Pontificum constitutionibus, non constituuntur ab Ecclesia quatenus comprehendit principes, rectoresque reipublicæ, sed quatenus habet formam regiminis, ac potestatem a civili & sæculari distinctam. At demonstratum est ea, quæ spectant ad matrimonium, præscribi & judicari canonum, Episcoporum, Romanorumque Pontificum auctoritate. Igitur decernuntur, & judicantur a potestate Ecclesiastica, in quantum a potestate politica, & sæculari distincta est, Præterea in cap. Tuam, 2. Decret. tit. x. num. 3. Honorius hujus nominis Tertius inquit causam natalium ad forum Ecclesiasticum pertinere, causam vero successionis a foro sæculari discuti nullatenus posse, donec causa natalium Apostolico judicio finem acceperit. His autem verbis nonne judicium, & forum Ecclesiasticum apertissime a judicio & foro sæculari secernitur? Insuper Tridentini Canones editi sunt adversus Novatores, qui asseriebant non posse jure Pontificio in gradibus consanguinitatis & affinitatis aliud statui, quam quæ

quæ scripta sunt cap. 18. Levitici, ut in lib. de Captivitate Babylon. cap. de Matr. scripsit Lutherus, & lib. 14. Institut. cap. 19. §. ult. Calvinus; effutiebantque immerito legibus Pontificiis ne connubia inter se contrahant prohiberi consobrinis & fratrue libus, ut ad cap. 19. Matthæi commentatur Bucerus. Sicut ergo hæretici *Ecclesiæ* nomine accipiunt ordinem, & Hierarchiam Sacerdotum, ita ordinem, & Hierarchiam Sacerdotum intellexit Tridentina Synodus quando figmenta illa hæreticorum proscripsit. Demum Reges, quos num. 5. præced. prop. commemoravi, confugerunt in causis matrimonialibus ad Pontificium tribunal; quod & fecit priusquam a Catholica religione apostataret Henricus VIII. rex Angliæ, cum vellet repudiare Catharinam conjugem quondam germani fratris sui, quam rato legitimoque connubio duxerat dispensatione Julii II. & matrimonium inire cum Anna nomine Bolena, missis ad Clementem VII. Stephano Gradinero J. C. & Francisco Briano, ut si artificio aliquo potuissent, facultatem ineundi adulterini conjugii extorquerent. Ipsi ergo Reges noverunt optime, tribunal, in quo causæ matrimonii discutiuntur, longe ab illo diversum esse, in quo ipsi jus dicunt, sententiasque pronuntiant.

Militant vero adversus assertam Ecclesiæ potestatem quæ sequuntur. Ecclesia non potest immutare *materiam* sacramentorum, quum hæc a Christo Domino determinata fuerit atque præscripta. At contractus civilis est *materia* sacramenti matrimonii. Igitur Ecclesia non potest contractus civiles impedimenti appositis immutare. Resp. Christum utique pro hujus sacramenti *materia* determinasse contractum civilem, sed minime declarasse quinam contractus legitimus sit habendus; quoniam in iis, quæ ad publicum commodum ordinantur, præter invariabilem formam, & conditionem, quam exigit jus naturæ, addi possunt lege positiva conditiones accessoriaræ (puta, ut contractus hæc duntaxat ratione, atque ab iis, non ab aliis personis fiant) sine quibus conditionibus perniciose potius forent, quam reipublicæ utilia, ideoque non conducerent ad bonum illud commune, quod præcipue lex ipsa naturalis intendit. Explicavi id paullo supra prop. 1. necnon libro xxx. cap. 10. addamque nonnulla cap. 7. hujus libri, ubi agam de clandestinis conjugiiis. Neganda est igitur consequentia, quoniam Ecclesia pro hujus sacramenti *materia* non constituit rem aliquam præter contractum legitimum; sed definivit qualis contractus in præsentia, rebusque sic stantibus ratur, & legitimus debeat existimari.

Deinde oppones: Si Ecclesia facultatem habet statuendi impedimenta matrimonii, eadem

pariter inducere poterunt magistratus ac principes sæculares: quod ostenditur proximis argumentis. Principio, ut prop. 1. demonstratum est, matrimonium cum sit contractus civilis, atque ad politiam, & communem reipublicæ utilitatem referatur, subjici debet juri principum quorum curæ politicum regimen commissum est; nec possunt hoc jure, nisi sponte ei cedant, exspoliari sanctione aliqua Ecclesiastica, quum ab imperii, & principatus auctoritate sit idem jus penitus indivisum. Deinde transactis sæculis imperatores ac principes tulerunt circa matrimonium leges plurimas, quas Ecclesia, non ut illegitima potestate constitutas habuit tanquam nullas & irritas, sed excepit potius, commendavit, atque executioni mandandas esse decrevit: cujusmodi sunt lex Theodosii vetans inter consobrinos connubia, quam legem laudat in Epist. 66. ad Paternum Ambrosius; atque leges aliæ imperiales prohibentes ne matrimonia inter consanguineos jungantur; de quibus legibus mentionem fecerunt in Epistola ad Himerium Tarraconensem Siricius, in litteris ad Rusticum Narbonensem magnus Leo, atque in rescriptis ad consultationes Bulgarorum Nicolaus Primus. Ad hæc in prioribus Christianæ religionis sæculis Imperatores idololatræ poterant fidelibus ditioni suæ subiectis præscribere conjugiorum impedimenta, æque ac paganis & ethnicis, cum in utroque dominio imperioque pollerent, neque ob diversam subditorum religionem amitterent proprii juris auctoritatem: ideoque frui debent jure ipso, eademque facultate Christiani principes, nequaquam ob fidem, quam profitentur atque propugnant, potestate exercendæ jurisdictionis privandi. Insuper non tantum antiquis legibus Justiniani, verum etiam recentioribus Regum Galliarum declarantur irrita & nulla matrimonia a filiis familias contracta absque parentum suorum consensu, necnon ea quæ insciis eisdem regibus contrahuntur a viris sœminisque regali semine procreatis; quæ tamen omnia adversantur definitionibus sacrosanctæ Synodi Tridentinæ.

Huic argumento, quod non exigui momenti est, non una ratione occurrunt viri doctissimi. Permulti ab illo sese expediunt respondendo etiam principibus in impedimenti matrimonii statuendis jus esse suum; & in conjugiiis, quæ lege naturali instituta sunt in quantum spectant ad officium naturæ, subjiciuntur autem dispositioni juris civilis quatenus attinent ad reipublicæ commodum, & prout cohonestantur sacramenti ratione ad normam juris Ecclesiastici sunt ineunda, suas habere partes jus naturale, suas item civile, ac suas item Ecclesiasticum, neque ab una lege frangi præscriptiones alterius, propterea quod leges singulæ peculiari sibi

bique propria ratione de matrimonio ipso discernunt, atque sese mutuo muniunt & foveant; id vero nullatenus repugnare Tridentino Concilio, quod suum quidem jus asseruit Ecclesiæ, sed proprium principibus sæcularibus non ademit. Contendunt vero hanc esse mentem S. Thomæ, qui in iv. dist. 34. quæst. un. art. 1. ad 4. scribit: *Matrimonium in quantum est in officium nature, statuitur lege nature; in quantum est sacramentum, statuitur lege divina; in quantum est in officium communivitatis, statuitur lege civili; & ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima*. Similia scribit Doctor Angelicus lib. iv. contra Gentes cap. 78. Propugnant vero sententiam Petrus Soto lect. 4. de Matrimonio, Franciscus Victoria Relect. 3. Gonet disp. 7. art. unico §. 1. Gerbesius in Tractatu de Ecclesiæ & Principum potestate & voluntate super impedimentis Matrim. Gamachæus de Matrim. cap. 25. Du-Hamel lib. 2. cap. 3. & 4. Tournely Q. 7. art. 2. Le-Droint q. 6. cap. 1. alique multi, præsertim ex Doctoribus Sorbonicis. Hi nimirum inquirunt matrimonium simul esse contractum civilem, ac Sacramentum, nec repugnare quin principum sæcularium legibus subjiciatur in quantum contractus civilis est, & solius Ecclesiæ subsit definitionibus quatenus est Sacramentum. Discrepant hi tamen doctores plurimum inter se, quoniam aliqui ajunt Christianos principes pietate & religione adactos proprio jure non uti, ut Ecclesiæ statuta vim habeant; immo & tali jure sponte cessisse, ut citata lect. 4. ait Soto; alii vero censent principes jus suum etiamnum retinere, sed illo nequaquam uti, nisi Ecclesia approbante, ut Tournely, alique Sorbonici; quidam denique asserto & vindicato Ecclesiastico jure, censuerunt circumspeditione quadam eis necessaria, de magistratuum regumque auctoritate non agere, prout fecit in erudito de Sacram. Comment. disput. x. q. 6. cap. 1. ad 4. Gaspar Jueninus.

Opinantur quidam alii, præteritis sæculis jura quidem principum circa causas matrimoniales in suo robore permanisse, at postmodum Ecclesiasticis definitionibus fuisse abrogata & extincta, eo quod Pontifices illas sibi met reservaverint. Ita censet Thomas Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 3. n. 2. cujus sententia videtur innixa momenti in præcedenti oppositione productis, ac præsertim legibus Principum circa matrimonium emanatis. Et quidem Ecclesiam posterioribus duntaxat sæculis nactam fuisse potestatem statuendi impedimenta, quæ dirimunt matrimonium, eamque potestatem dudum sibi met arrogasse ac reservasse Christianos Romanorum Augustos, eo quod matrimonium non

sacramentum tantum; sed & contractus civilis sit, affirmarunt quoque Christianus Lupus in dissertatione Proœmiali ad tertium Volumen in decreta & canones conciliorum cap. 10. & Zegerus Van-Espen p. 2. in Jus Eccl. tit. xiv. cap. 1. tametsi hi duo minime scripserint, ut visum est Thomæ Sanchez, ab Ecclesia principibus ademptum fuisse jus pristinum: quod certe nulla ratione probari potest.

Tertia sententia est eorum, qui putant sæculares principes nullam habere absolutam potestatem circa ea, quæ pertinent ad vinculum matrimonii, & vim nexumque insolubilem contractus, nec circa impedimenta illius, nec etiam circa ea, quæ inde necessario consequuntur, cujusmodi sunt firmitas conjugii, conditio legitima, vel illegitima prolis, divortium, & quæcunque pendent a ratione contractus, vel Sacramenti; ea vero sæculari judicio relinqui, quæ accessoria & extrinseca tantum sunt, ac pertinent solummodo ad civilem societatem, cujus generis sunt causæ dotis, atque hæreditatis; quam sententiam propugnant Cardinalis Bellarminus de Matrim. cap. 32. Basilus Poncius lib. vi. cap. 2. Cardinalis Gotti q. vii. dub. 1. n. 22. & JCC. quamplurimi, quos citat; & sequitur Em. Gonzalez in librum 2. Decretal. tit. x. cap. 3. Innititur vero sententia ista proximis argumentis. Primo quia contractus legitimus matrimonii apud fideles nequit separari a ratione sacramenti; de sacramentis autem judicium ferre ad solam Ecclesiam pertinet. Secundo quia etiam si matrimonium sacramentum non foret, ad conscientiam tamen spectat, ideoque ejus causæ ad pastores animarum sunt deferendæ. Tertio quoniam Christus de repudio & divortio judicium protulit, Apostolus item de conjugio inter fidelem & infidelem, & Concilia pariter ac Pontifices non semel in causis matrimonii sententiam dixere, & consequenter sententia hæc praxi totius Ecclesiæ firmatur. Atque hæc tria argumenta proponuntur, & a Kemnitii effugiis vindicantur ab Eminentissimo Bellarmino. Addit Basilus noster in confirmationem primi argumenti, quod licet contractus matrimonialis in se spectatus subjiciatur juri Magistratus politici, posteaquam tamen ad rationem Sacramenti effectus est, Ecclesiæ tantummodo committitur dijudicandus, eo ferme pacto, quo homines initiati sacramento Ordinis non amplius subduntur principibus sæcularibus, & res quælibet Deo consecrata subtrahitur a dominio hominum laicorum. Adjiciam firmissimum argumentum ex quo Honorius III. ut supra dixi, cap. Tuam de Ord. cognit. affirmaverit causam natalium pertinere ad solum forum Ecclesiasticum, causam vero successionis ad politicum, & sæculare: quod utique idem est,

est, ac sententiam hanc tertiam, prout explicatur a Basilio Poncio, lege canonica definire. Accedit demum pro hac sententia, quod si princeps statueret impedimentum dirimens matrimonium, non tantum quoad effectus civiles, putat dotis ac successionis, verum etiam quoad valorem contractus, & vinculi firmitatem; sit in exemplo, si nullum irritumque redderet conjugium adolescentium initum parentibus adversantibus, quod impedimentum non approbaret Ecclesia, sicut revera non probat nuper commemoratum, atque in tali diffidio matrimonium contraheretur; raturum foret lege Ecclesiastica connubium, quod lege civili nullum esset. Et quamquam nonnulli apud Tournely pag. 246. censeant absurdum non esse, ut in uno foro firmum sit, quod nullum iudicatur in altero; absurdum tamen est maximum, quoniam sacramenti hujus materia est contractus civilis & legitimus; & ideo si raturum foret sacramentum, legitimus esset quoque contractus: ac præterea si princeps matrimonium illud posset dissolvere, separare posset quos Deus & Ecclesia conjunxit; si solvere illud non posset, nulla itidem essent impedimenta dirimentia a se constituta. Quod autem Tournely ibidem ait, nihil tale pertimescendum esse ex principum Christianorum religione ac pietate, bene quidem habet, si principes omnes religiosi piique sint; quid autem, si sprete Ecclesiastica auctoritate jus suum exercerent? Tutius ergo est, inquirunt tertiæ hujus sententiæ patroni, jus istud politicis magistratibus denegare.

Quamvis hæc assertio me iudice verior sit, & juri Ecclesiastico magis congruat; quibusdam tamen exceptionibus circumscribenda est, quibus positæ facillima est objectionis expeditio. Ac prima exceptio est, quoscunque principes, ut juris naturalis custodes, & humanarum legum ad civilem societatem pertinentiam auctores, ac dominos posse ille impedimenta statuere, quæ juri naturæ sunt consentanea, & attinent ad politicum regimen, in omnibus conjugiiis, quæ rationem sacramenti non habent, cuiusmodi sunt matrimonia infidelium: eademque impedimenta etiam a fidelibus servanda esse, & ab Ecclesia approbanda, quum Christi religio juri naturali & civili non opponatur, sed utrumque sanctitate & caritate perficiat. Exceptio altera est, quod in conjugiiis fidelium, quæ sacramenti rationem habent, non debet esse immiscere secularis potestas, nisi in rebus illis accessoriis, quæ Ecclesiasticum jus non invadunt, ut sunt causæ hæreditatis & dotis. Tertia exceptio est, quod leges politici magistratus & principum Christianorum, utpote divino & Ecclesiastico juri tamquam nobiliori deservientes, magna utilitate constituuntur, non

in iis tantum, quæ spectant ad matrimonium, sed in aliis quoque rebus ad Dei cultum, ad Sacerdotium, & ad templum pertinentibus id ipsa Ecclesia annuente, ut facilius Ecclesiastica statuta promoveantur & vindicentur, ut demonstravi lib. xx. cap. 16. prop. 2.

Hoc, non aliud probat objectio præcedens; nam si loquamur de legibus Christianorum imperatorum, latæ fuerunt ad jura Ecclesiastica promovenda, leges ipsas imperatorias Ecclesiarum pastoribus approbantibus: si vero de Ethnicis sermo sit; & hi nullam sacramenti rationem habuerunt, & Ecclesia pro temporum conditione, & legum ipsarum æquitate, iisdem obtemperavit. Quamquam & istud notandum est, olim apud Ethnicos causas nuptiarum ad eorum pontifices pertinuisse, quos consultos fuisse circa conjugium Augusti & Livie scribit lib. 48. Dio Cassius. Hinc in Pandectis leges conjugiorum titulum præferunt *de Ritu nuptiarum*, qui declarat ceremoniam quandam & sanctimoniam. Adoptio item, quod nuprias imitetur, ad pontifices pertinebat, ut scribunt Tacitus lib. 1. Hist. Tullius pro domo sua, & A. Gellius lib. v. noct. Attic. cap. 19. Idem Tacitus lib. xii. Annal. adscribit temporum infelicitati, quod Senatus post Claudii cum Agrippina connubium, inter patruos fratrumque filiam permiserit matrimonium. Ita nempe, quod etiam Ethnici suspiciebant in nuptiis mysterium aliquod religionis. Spectabant e contra quæstiones hæreditatis ad prætorem. Vide Jacobum Gutherium de Jure vet. Pontific. lib. 2. cap. 7. sive v. volum. Antiq. Roman. Grævii pag. 86. De Galliarum legibus contra conjugia inita sine parentum assensu, dixi cap. præced. prop. 3. Leges aliæ circa matrimonia eorum, qui procreati sunt regio sanguine, aut latæ fuerunt peculiari indulto Apostolicæ Sedis, ut inquit Vanroy tom. v. pag. 512. aut potius vim habent tantummodo quoad hæreditatem & successionem.

Opp. ult. Deus in Levitico leges matrimonii constituit: nihil ergo iis addere potest Ecclesia. Resp. nego conseq. tum quia permulta in lege veteri præscripta fuerunt, quæ nullam in Evangelio vim habent: tum quia in Levitico minime Deus prohibuit, ne in posterum alia impedimenta statuerentur, prout revera statuta fuisse demonstrat quoque Seldenus in libro, quem inscripsit *Uxor hebraica*; tum denique, quia Christus contulit Ecclesiæ amplissimam potestatem, ut quæcunque ad virtutes, ad sacramenta, ad sacros ritus, & ad fidelium profectum conducerent, proponeret ac stabiliret; nec minus illa valeret in spiritali regimine, quam in civili valeat mundana potestas.

PROPOSITIO IV. Dispensare in impedimentis matrimonii Ecclesiasticæ potestatis munus est,

est, idque urgentibus duntaxat causis fieri debet.

Pars prima demonstratur definitione Tridentini Concilii sess. xxiv. can. 3. *Si quis dixerit eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contrahendum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere ut plures impediant & dirimant; anathema sit.* Probatum etiam ratione: quoniam necessum est, ut dispensatio fiat ab iis, quibus competit iurisdicendi potestas: atqui hæc potestas circa impedimenta matrimonii, prout supra demonstratum est, convenit Ecclesiæ; igitur Ecclesiæ competit istiusmodi dispensatio.

Duo tamen hic notanda sunt; primum, quod Ecclesia relaxare nequit impedimenta illa, quæ jure naturæ, & jure divino positivo constituta fuerunt, cujus generis sunt perfectum ligamen præcedentis conjugii, & impotentia; & consequenter Ecclesiæ competit auctoritas in iis impedimentis dispensandi, quæ jure Ecclesiastico fuerunt inducta, Quare Tridentini Patres recte in præcitato canone verba illa apposuerunt, *in nonnullis illorum*. Alterum, quod adnotandum erat, id est, potestatem illam residere in Romano Pontifice, quoniam ad ipsum spectant quæcunque sunt juris Ecclesiastici, quamvis nonnulla etiam ad idem jus pertinentia, aut perantiqua consuetudine, aut ipsius Romani Pontificis permissione possint ab inferioribus Episcopis relaxari. Quænam vero hæc sint, dixi postremo capite libri vicesimi, in quo de dispensatione universim, & de illa etiam, de qua modo agitur, pertractavi.

Alteram propositionis partem demonstratur primum definitione Tridentini Concilii cit. sess. xxiv. cap. v. de Reformat. Matrimon. *In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio vel raro: idque ex causa & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos principes, & ob publicam causam.* Secundo probatur ratione producta ab eodem Sacrosancto Concilio sess. xxv. cap. 18. de Reform. propterea quod frequenter legem solvere, & absque personarum rerumque delectu petentibus indulgere, aditum unicuique aperit ad leges transgrediendas.

Causæ autem concedendæ dispensationis sunt
1. Perniciosa discordiæ sedatio. 11. Incompetentia dotis. 111. Angustia loci, unde magna inveniendæ alterius uxoris oriatur difficultas. 1v. Infamiæ gravisque scandali periculum. v. Illustris familiæ conservatio. vi. Amplissimarum divitiarum in eadem cognatione tutamen. vii. In Ecclesiam catholicam aut petentis, aut illius pro quo petitur dispensatio, meritum singulare.

Berti Theol. Tom. VIII.

viii. Ætas puellæ vicesimum quartum annum excedentis, atque hac de causa permanentis in-nuptæ. ix. Constitutio dotis, quam contrahendo conjugium vir dives impertiatur consanguinæ, vel affini pauperrimæ. Sed plura de his Barbo-sa in cap. 5. sess. 24. Tridentini Concilii, Fagnanus in cap. Quo circa, de Consanguinit. Zerala v. Dispensatio §. 1. Sanchez lib. viii. disp. 21. Poncius lib. viii. cap. 14. Sylvius in Quæst. 50. Supplem. aliique Jurisperiti, & Theologi, qui de Matrimonio scripserunt.

CAPUT VI.

Quædam circa impedimenta Matrimonii ex Theologorum disputationibus, atque ex Jure Canonico acervatim breviterque afferuntur.

ET si de impedimentis matrimonii singillatim agere hujus instituti nostri non sit; quod libri isti jam ad finem perducti comprehendere, & explicare non valeant quodlibet moralis Theologiæ difficillimum amplissimumque argumentum: quoniam tamen temperata saltem de iisdem impedimentis tractatio ad intelligenda ea, quæ diximus de matrimoniali contractu, utilis est admodum ac necessaria; eandem capiti huic sexto inferemus, contractam quidem, sed Theologiæ, Jurisque canonici munimentis firmatam. Itaque matrimonii impedimenta alia *dirimentia*, alia vero *impedientia* duntaxat dicuntur: quorum illa faciunt, ut matrimonium contrahi nequeat, & si contrahatur, nullum irritumque censeatur: hæc autem conjugium quidem non dissolvunt, neque irritum reddunt; sed impediunt tamen, atque efficiunt, ne inculpate & sine crimine celebretur. Impedimenta autem primi generis sunt quatuordecim, quæ & comprehenduntur pervulgatis hisce versibus,

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen,
Honestas,
Si sis affinis, si Clandestinus, & Impos,
si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto:
Hæc facienda vetant connubia, facta re-trahant.

De his igitur dicam modo, duo tantum, quæ dissertationem exigunt peculiarem, rejiciens ad capita proximiora, in quibus agam de clandestinis conjugiiis, & de matrimoniis hæreticorum.

DE IMPEDIMENTO ERRORIS.

Error, quemadmodum in Decreto legitur **xxix. q. 1.** *alius est persona, alius fortuna, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortune, quando hic putatur esse dives, & est pauper. Error conditionis, quando putatur esse liber, & servus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est.* Hæc Gratianus. Error ergo personæ & conditionis nullum reddit conjugii consensum, eo quod spectet ad ea, quæ pertinent ad matrimonii substantiam: persona quidem, quoniam illius corpus est, quod traditur in alterius conjugis potestatem; servilis autem conditio, quia eandem potestatem, huiusque usum liberrimum impedit. Ita si quis paciscatur se Marcello venditurum agrum, aut empturum a fabro aurario laminam auream, alius autem Marcellum se esse simulans agri possessionem acquireret, vel aurifex pro auro venderet ægyptium sive aurichalcum; illegitima esset possessio, & injusta venditio, propterea quod neque cum hac persona, neque de hæc materia contrahens assensum præbuit, & fraude ab illo extorquetur, quod nec animo cogitavit. Ita dicendum est de contractu matrimoniali, ut constet ex cap. *Tua nos*, de Sponsal. 26. Quum vero consensus jure naturæ requiratur ad matrimonium, ad consensum vero actus humanus præcognitus, liber, & voluntarius; constat hac impedimentum reddere matrimonium nullum ipso jure naturæ. Quod autem solet a nonnullis opponi aut de Jacob qui errore deceptus pro Rachele in conjugem accepit Liam, aut de Isaac qui pro Esau eidem Jacobo impendit benedictionem, aut de sacramentis aliis, quæ rite conferuntur, quamvis cui administrantur sacer minister ignoret; id ea quæ modo dicta sunt non enervat. Etenim quod ad conjugium Liæ pertinet, ratum istud fuit, quando illam Jacob primogenitarum consuetudine inspecta, quam deceptus compefferat, sciens ac lubens maritali affectu complexu est: quantum pertinet ad benedictionem Isaac; res fuit plena mysterii, suumque effectum sortita est primum ex Dei intentione, deinde ex animo ipsius Isaac, qui postmodum Gen. xxviii. 34. confirmavit benedictionem ipsam datam Jacobo: & quantum spectat ad sacramenta reliqua; hæc non sunt contractus, nec aliud in ministro requirunt, quam intentionem faciendi quicquid facit Ecclesia. Quæ igitur de errore personæ & conditionis dicta sunt nuper, nil patiuntur difficultatis, etsi de conditione iterum sit agendum.

At secus de errore fortune, & qualitatis as-

serendum est; quum enim error iste directe non spectet ad contractus matrimonialis substantiam, sed ad ea tantum, quæ addititia sunt atque accessoria; stat cum tali errore vis & robur contractus, ideoque hinc firmitas connubiorum non enervatur. Si quis ergo ducat mulierem pauperem, ignobilem, & corruptam quoque, viroque subactam, quam affluentem divitiis, præclaro genere ortam, & mares non expertam putabat; is adhuc conjugii vinculo plerumque constringitur. Dixi autem *plerumque*; enimvero si non absolute vir in feminam, aut femina in virum consentiat, sed conditione appositadummodo hæc fortune bona, aut hæc qualitates personæ intersint; tunc error qualitatis transit in errorem personæ, eo quod assensus non feratur in virum hunc, aut in hanc mulierem utcumque, sed in virum, aut mulierem, huiusmodi qualitatibus præditum, his prærogativis ornatam. Nihilotamen minus si de qualitate ac fortuna in dispensatione pertractaretur, in conjugio autem ineundo absolute præstaretur consensus; ut recte adnotarunt Navarrus cap. 22. m. 32. Poncius lib. 4. cap. 23. Sylvius in q. 51. Supplem. aliique Theologi præstantissimi, foret ratum legitimumque connubium; quoniam error qualitatis non afficeret directe personam, quæ nulla conditione adjecta reciperetur in individuum communis vitæ consortium.

Quid vero si in contrahendo error facti, & scientia juris intersit, idest, si contrahentes false arbitantes ligari se impedimento aliquo dirimente, E. G. consanguinitatis, sive affinitatis, quod tamen nullum reipsa sit, ineant connubium, nec ignorent hoc propter impedimentum illud esse irritum? Non officere eo in casu errorem, quin ratum sit matrimonium, censet, & variis argumentis probare nititur lib. 2. disp. 33. Thomas Sanchez. At facile argumenta illa evertuntur, si animadvertamus contrahentium consensum, cum sit actus voluntatis utentis deliberatione sua, ac libertate, pendere a iudicio mentis; ideoque si mens non iudicet posse firmari conjugia, neque hæc firmari possunt deliberato legitimoque consensu. Neque enim ad rem facit quod eo loci ait Sanchez, hæreticum baptizare, quamquam baptismum censeat esse ritum superstitiosum, & omni effectu carentem; siquidem hinc non sequitur, nequaquam posse hæreticum illum habere intentionem faciendi quod in Ecclesia Christi creditur sacrum & religiosum: quæ sola intentio, ut dictum est alibi, necessaria est in ministro sacramentorum. Valeret nihilo tamen minus cum illo errore facti conjugium, si contrahentes conditionem illam apponerent, *Si possumus, atque impedimentum istud non officit*; propterea quod consensus conditionatus firmitatem habet

set suam, quotiescunque ipsa conditio adimpletur. Vide lib. iv. de Matrim. cap. 27. præstantissimum Augustinensem Theologum Basilium-Poncium.

Et quoniam matrimonium, seu consensum *conditionatum* commemoravi; non abs re erit ad memoriam lectorum revocare quid de hoc scribant moralis Theologiæ Tractatores. Docent hi cum S. Thomas q. 47. art. 5. ratum esse connubium si conditio sit *de præterito*, vel *de presenti*, sit in exemplo, si vir mulierem ducat hac conditione, *Si dives es, si nobilis, si virgo*; dummodo puella his conditionibus prædita sit, quoniam statim dominium corporis sui alter in alterum transfert, neque amborum consensus aliqua ratione suspenditur. At si conditio sit de futuro, E. G. *Tecum contraho, si pater assentiatur, si dotem promittat*; contractus nullam ante conditionem extantem vim habet: unde Bonifacius VIII. in Sexto cap. unico, de Sponsalibus, definit quod si ante conditionis eventum vir cum alia muliere *per verba de presenti* contraxerit, cum hac secunda remanere debeat, & nulla hinc oriatur publicæ honestatis justitia. Insuper si conditio sit *de impossibili*, aut *de re turpi*, E. G. *Si assentiatur pater defunctus, si paterna bona subripias, si occidas fratrem*, quæ conditiones substantiæ matrimonii non adversantur, jure canonico *non adjectis haberi debent*; ut constat ex cap. *Si conditiones*, de Condit. appositis: quamquam si contrahentes vere in animo statuunt se nolle in conjugium assentiri iisdem conditionibus non extantibus; in interiori conscientiæ foro defectu consensus matrimonium sit nullum, ut docent unanimi sensu Theologi, ipsaque consensus ratio demonstrat. Si autem inserantur conditiones contra substantiam conjugii, V. G. si alter dicat alteri, *Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiolem, aut si pro quaestu adulterandam te tradas*; definitione Gregorii IX. præcitato capitulo, *Si conditiones*, matrimonialis contractus caret effectu. Eadem habentur cap. *Selet*, xxxi. q. 2. num. 6. & apud Augustinum de Bono conjugali cap. 5. Illæ autem conditiones censendæ sunt adversari substantiæ matrimonii, quæ repugnant tribus ejusdem matrimonii bonis enumeratis cap. 3. scilicet, *proli, fidei, & sacramento*; eo quod conjuges sibi invicem tradant corporis potestatem ad liberorum procreationem, nequeant violare conjugalem fidem sese alteri commiscendo, & nexu ætissimo atque indissolubili copulentur.

DE IMPEDIMENTO CONDITIONIS.

Conditio, quæ matrimonium dirimit, non est pactio certam legem in se continens, de qua nuper dicebamus; sed est status servitutis quem alter contrahentium ignoret, ut dixi superius agens de errore personæ. Nunc ergo de *conditione* hoc sensu accepta sermonem instituens præmitto, olim civili jure conjugia servorum fuisse nulla, tum apud Romanos, ut constat ex libro xxiii. Digestorum tit. 2. tum apud Longobardos lib. 11. tit. 12. lege 10. necnon apud Gallos Lege Salica, tit. 14. §. 2. Immo nec inter liberam & servum Romano jure nuptiæ subsistebant; nam libera, quæ post trinam admonitionem sibi factam a Decemviris ab homine servilis conditionis non se subduxisset, cogebatur una cum illo venire in domini potestatem. Libertinam quoque, idest, e servitute manumissam lege Julia & Papia ducere prohibebantur Senatores eorumque posterii, itemque Senatoris filiarum libertos, nisi forte ob corporis quaestum, vel artem ludicram scelerasset generis sui claritatem. Alicubi tamen serviles nuptiæ permittebantur, agebatque prologo in *Casina* M. Accius Plautus.

Quæso, hercle, quid istuc est? serviles nuptiæ?

Servine uxorem ducent, aut poscent sibi?

Novom attulerunt, quod sit nusquam gentium.

At ego ajo hoc fieri in Græcia, & Carthagini,

Et hic in nostra terra, in Apulia.

Inter Christianos autem, quamvis hi servilis sint conditionis, connubia prohiberi non debent, ideoque sunt rata, quamquam invitæ & contradicentibus dominis contracta fuerint. Ita definitur cap. *Dignum est*, de Conjugio servorum, num. 1. & xxix. q. 2. n. 8. Ratio apertissima est, quoniam *in Christi Jesu nec Judæus est, nec Græcus, nec servus, nec liber, nobisque unus est pater*, prout habetur eadem q. 2. cap. *Omnibus*. Idcirco Justinianus an. 524. abrogans antiquas Romanorum leges l. *Si quis*, xvi. Cod. declaravit legitimum fore connubium, *Si quis ancillam suam libertate donaverit, eamque sibi sociaverit in matrimonium*. Pipinus item Gallorum Rex, & Concilium Vermeriense, seu potius Compendiense Synodus an. 756. statuit esse ratum verumque conjugium, si femina ingenua acceperit servum non ignorans quod servus esset. In Synodo quoque Triburiensi apud Burchardum lib. ix. cad. 75. statutum fuit non posse solvi conjugium, si ingenuus qui ingenuam duxerat occasione divortii seipsum alicujus domini servum fecerit. Atque

in Synodo Cabilonensi ann. 813. canone 30. definitum fuit, ut conjugia servorum non dirimantur, etiam si illi diversos dominos habeant; *sed in uno conjugio permanentes dominis servant suis*, dummodo conjunctio fuerit legalis, & voluntas dominorum accesserit. Atque, ut dixi, hoc etiam quod postremo dictum est de voluntate dominorum, nullam modo vim habet ex præcitato cap. *Dictum est*, & propter rationem ibidem insertam. Quare si quis objiceret, dicens laudato Cabilonensi canone, immo & 40. Sancti Basilii ad Amphilochem, irritas declarari nuptias servorum præter domini sententiam contractas; recte illi responderemus abrogatam nunc esse pristinam illam consuetudinem, quæ Christianæ libertati adversabatur, illamque ab Ecclesia fuisse aliquandiu toleratum, ne servi initi conjugii prætextu ab exhibendis debitæ servitutis officiis censerentur immunes. Quare etiamnum, si servi matrimonium contrahant, tenentur dominis suis obtemperare, non autem ab invicem separari; quoniam conjugii vinculum jure naturali firmatur, servitus autem inducta est jure humano: nec servus tenetur ad cedendum iis, quæ sunt proprii juris, sed tantum ad obsequia illa impendenda, quæ exigit jus civili. Quare si femina sit serva domini in provincia commorantis, & vir servus alterius habitantis in alia provincia, existimat Auctor Glossæ in Decretum, xxix. q. 2. cap. ult. aut compellendus esse unum dominorum, ut servum suum vendat alteri, aut unum servorum redimendum esse ab Ecclesia.

Quum hæc omnia locum habeant in matrimonio, quæ scienter & libere contrahuntur a servis; restat, ut impedimentum conditionis tunc intercedat, quando liber ignoranter contraxit cum ancillam, & ex quo ancillam esse cognovit, nunquam in matrimonium consensit. Atque hoc est, quod definitur capp. *Dignum est*, & *Ad nostram*, De conjug. serv. num. 1. & 4. Idem statuitur cap. *Si quis ingenuus*. xxxix. q. 2. num. 4. Hujus impedimenti ratio est, quoniam error conditionis versatur circa rem spectantem ad matrimonii substantiam; quia libere contrahens putat posse alterum conjugem tradere sibi plenam corporis sui potestatem, quam ob conditionem servilem tradere nequit: ac præterea officiis negotiisque in obsequium domini exercendis impediri potest a filiis enutriendis atque instruendis, necnon ab uxoris individua consuetudine, & contubernio. Quoniam tamen servilis conditio potest consistere cum libero contrahentium assensu, neque prorsus impossibilem reddit conjugii actum; si ingenuus ancillam ducat, quam talem esse sciebat, & similiter ingenua servum, sciens quod servus esset, ut dictum est paullo supra, ratum & legitimum

erit connubium, prout habetur capp. *Si quis ingenuus*, & *Si femina*, xxix. q. 2. ac rursus si liber cum ancilla ignoranter contraxit, & postquam audivit ancillam esse, carnaliter illam cognovit, tamquam uxorem eam retinere debet maritali affectione, juxta cap. *Proposuit*, De conjugio serv. n. 2. Neque his obstat cap. *Ancillam*, xxxix. q. 2. n. 11. ubi Leo Magnus ancillam ab uxore ingenua fecernit: ibi namque, ut constant ex titulo, sermo est de ancilla fornicaria, non vero ducta in uxorem.

Hic nonnulli quærent, num libera sit proles, quæ nascitur ex uno tantum parente conditionis servilis; ac respondent Theologi cum S. Thoma Q. 111. Suoplem. art. 4. quod *partus sequitur uterum*, idest, filius est ejusdem conditionis, ac erat mater, quando filium concepit, aut peperit: quod utique consentaneum est Juri civili l. 19. ff. *De statu hom.* & l. 7. c. *De rei vendit.* immo & Juri canonico, cap. *Liberi*, xxxix. q. 4. num. 15. & cap. *Indicens*, De natis ex libero ventre. Nihilominus hac in re servandam esse provinciarum consuetudinem decrevit Urbanus III. cap. *Licet*, De conjugio serv. num. 3.

DE IMPEDIMENTO VOTI.

Votum, cujus nomine Theologi intelligunt deliberatam promissionem factam Deo de meliori bono, hoc in loco est illud, quo aliquis proponit ac vovet cœlibem vitam agere, oblatione corporis sui Deo facta. Est autem votum duplex, idest *simplex*, & *solemnne*. Votum solemnne, quantum ad dirimendum matrimonium postea contractum, illud est, quod solemnizatum fuit per susceptionem sacri Ordinis: aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. Reliqua vota, etsi quandoque matrimonium impediunt contrahendum, & quanto manifestius sunt emissæ, tanto propter plurimum scandalum & exemplum, durior pœnitentia transgressoribus debeat: non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta. Atque hæc vota sunt, quæ in his controversiis appellantur *simplicia*.

Itaque vota *simplicia* matrimonium non dirimunt, sed impediunt tantummodo, prout constat ex præcitis verbis, quæ sunt Bonifacii VIII. in Sexto, *De voto*, & *voti redempt.* necnon ex capp. *Meminimus*, & *Rursus quidam*, Extra, *Qui clerici*, vel *voventes*: itemque dist. xxviii. 3. cap. *Si vir simplex votum*: quamquam in Pœnit. Theodori, unde capitulum illud depromptum est, vox *simplex* desideretur: Votum autem *solemnne* esse impedimentum dirimens matrimonium, constat ex Decreto, capp. *Neque viduus*, quæ Christo. *Viduas*, quæ spon-

*anea. Si quis sacro; aliisque, xxvii. quæst. 1. Ex decretalibus itidem, capp. Meminimus. Consultuit. Rursus quidam. Insinuante, lib. iv. tit. 6. similiter ex Extravaganti, Antiquæ, Joan. xxii. tit. 6. & demum ex canone 9. sess. 14. Synodi Tridentinæ. Quod si opponas, undenam inter simplex, & solemne votum discrepantia ipsa intercedat, quum utrumque sit promissio Deo facta, ac simplex etiam irrita reddat sponsalia postea ineunda; primo haud incongrue respondimus, id nobis manifestum esse Ecclesiasticis definitionibus: deinde vero dicemus, ita comparari ad invicem votum simplex & solemne, sicuti sponsalia & matrimonium *de presenti*, adeo, ut in voto simplici intelligatur quædam servandæ virginitatis promissio; in solemnem autem consecratio quædam, sui que corporis traditio facta cælesti sponso, atque spiritualium nuptiarum perfectio. Quapropter sicuti sponsalia *de futuro* solvuntur per sequentia *de presenti*, nisi priora per carnalem copulam transierunt in matrimonium, ut habetur cap. *Veniens ad nos*, & cap. *Is, qui fidem*, De Sponsal. & Matrim. ita vota simplicia, quæ sunt promissio tantum, & spiritualia quædam sponsalia, dirimuntur per contractum matrimonialem *de presenti*, in quo præter promissionem adest dominii translatio, corporisque in alienam potestatem traditio. Quod de voto solemnem dictum est, valet quoque de votis simplicibus, quæ post biennium emittunt Novitii Societatis Jesu, ex Constitutione Gregorii XIII. quæ incipit, *Ascendente Domino*, §. 18. eo quod illi simplicibus votis emissis veri sint religiosi, ac tales ibidem a Gregorio declarantur.*

Haud levis inter Theologos movetur quæstio, num solemne religionis votum dirimat matrimonium *ex sui natura*, an jure duntaxat Ecclesiastico. Nostrates quidam cum Basilio Poncio lib. vii. cap. iv. & seqq. Vanroy cap. iv. q. 4. & Gavardi q. 3. art. 2. docent solemnem voto dirimi matrimonium jure Ecclesiastico, non autem jure naturali, aut divino: eandemque sententiam propugnant Theologi alii complures, necnon præstantissimi Jurisconsulti, inter quos Emman. Gonzalez in iv. Decret. tit. 6. cap. 4. & Zegerus Van-Espen p. 2. J. C. tit. 13. cap. 4. n. 3. Ac primum constat sollemnem votum *ex sola constitutione Ecclesiæ* fuisse inventam, quod & asserit loco præcitato Bonifacius VIII. Deinde illud discrimen inter votum solemne, & simplex, quorum unum, non alterum conjugia dirimat, primo inductum videtur can. 7. Concilii Romani celebrati an. 1139. sub Innocentio II. Præterea statuitur can. 16. Concilii Chalcedonensis, juxta versionem Isidori, & prout habetur in Decreto, xxvii. q. 1. n. 22. posse fieri humanitatem virgini &

monacho, qui postquam se Deo dedicaverunt, matrimonio jungantur. Alii autem priorum sæculorum canones hujusmodi matrimonia pœnitentiæ quidem, & interdum excommunicationi subjiciunt, sed nunquam irrita esse declarant. Insuper S. P. Augustinus de Bono Viduit. cap. 10. rejicit sententiam illorum, qui asseriebant, *lapsarum a sancto proposito faminarum, si nupserint, non esse conjugia*: quod & habetur cap. *Nuptiarum*, eadem q. n. 41.

Existimant tamen alii votum solemne *ex sui natura* dirimere matrimonium: idque docent S. Thomas q. 53. Supplem. art. 2. S. Bonaventura, Major, Soto in iv. dist. 38. alique Theologi præstantissimi: quod probant ex eo quod per hujusmodi solemne votum homo abdicaverit a se corporis sui potestatem, eamque traderit Deo: & ex quo votum simplex propter vim promissionis dirimat sponsalia, ideoque votum solemne ob prædictæ potestatis abdicationem, ac traditionem Deo factam, dissolvere quoque debeat ac dirimere matrimonium; atque id propter proportionem, quæ intercedit inter sponsalia & nuptias ex una parte, ex alia vero inter votum simplex atque solemne. Hæc aliaque plura argumenta collegit Sylvius in art. 2. Quæst. 53. Supplementi.

Ut ut res se habeat, arbitramur nunquam sanctimonialium, monachorumque conjugia rata fuisse; ideoque si nulla hæc sunt lege duntaxat Ecclesiastica, hanc legem fuisse longe vetustiore, quam Poncius noster crediderit. Ecce quidem canone 16. & 19. Concilii Toletani primi celebrati Stilicone primum Consule, idest, an. 400. definitur *devotam*, quæ maritum acceperit, non admittendam ad pœnitentiam, neque ad communionem, *nisi adhuc vivente virgine castè vivere ceperit*. Innocentius I. in Epistola ad Viêtricum scripta an. 404. virginibus, quæ velatæ non fuerint, ait *aliquanto tempore se nupserint pœnitentiam agendam esse*; sed addens, *Quæ nondum sacro velamine testæ*, demonstrat harum conjugii non esse ulla ratione indulgendum. Hujus autem generis non solum innumeri extant canones, verum & leges Joviniani, Honorii, ac Theodosii adversus illos, qui matrimonium cum sacratis virginibus ausi fuerint attentare. Atque hos canones, legesque differt. 1. proæm. in 3. Volum. cap. 10. & in scholio ad canonem 16. Chalced. Christianus Lupus industrie collegit, & illustravit. Neque vero iis opponitur aut adductum ex Augustino testimonium, aut canon ille 16. Chalcedonensis. Nam S. Pater commode explicatur *de voto simplici*; quamquam locus difficillimus est, multorumque torquet ingenia, ut cit. Volum. 3. pag. 72. inquit Lupus: Chalcedonensis autem canon vere conjugia monachorum sacrarumque virginum

num declarat irrita, prout testantur Theodorus Balsamon, Arsenius monachus, & Stephanus II. Romanus Pontifex pag. 64. ejusdem dissertationis ab eximio Lupo producti; atque facultatem dumtaxat dat Episcopis *τῆς ἐκ αὐτοῦς οἰκονομίας*, exercende in illo humanitatis, absolvendo scilicet eos ab excommunicatione ob incestus nuptias contracta.

Ex priori sententia facilius intelligitur, quomodo summus Pontifex in voto solemniter dispensare queat, nimirum, quia lege tantum Ecclesiastica tale votum dirimit matrimonium: sed nihilominus dispensare posset quamquam votum esset impedimentum dirimens natura sua: quemadmodum dispensare potest in matrimonio rato, non consummato, ut censent Theologi probatissimi.

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS.

Cognatio, de qua in praesenti, triplicis generis est, *naturalis, legalis, spiritualis*. Consanguinitas *naturalis* ab Ostiensi in Summa l. iv. de Consanguin. hac definitione explicatur: *Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendantium, vel ascendentium carnali propagatione contractum*: eandemque definitionem approbant Theologi omnes cum S. Thoma in iv. dist. 40. q. 1. art. 1. *Stipes* autem, sive *radix*, vel *truncus* est persona illa, a qua consanguinei originem ducunt, aut in qua colligantur, ut respectu duorum filiorum pater, duorumque nepotum avus: constituuntque maritus & uxor, utpote *una caro*, ejusdemque generationis origo, stipitem vel truncum unum. In consanguinitate Canonistae ac Theologi gradus lineasque distinguunt: & gradum appellant majorem, aut minorem distantiam, qua consanguinei vel a communi stipite, vel inter se dividuntur: lineam vero productionem illam, & ordinatam consanguineorum collectionem, qua ab eodem stipite descendunt, atque ad eundem referuntur. Atque est linea hujusmodi duplex, *recta* nempe, ac *transversa*, sive *collateralis*: & *recta* item ascendentium una, altera descendantium. *Linea recta* est collectio personarum, quarum una procreatur ab alia: quae ad instar scalae dicitur linea descendantium, si a stipite progrediamur ad posterios; atque ascendentium, si a posteris revertamur ad stipitem. *Transversa* & *collateralis* linea est, in qua unus non descendit ab altero, sed ab eodem stipite ambo, ita, ut ex latere sese mutuo respiciant: sic avus, pater, filius in linea recta constituuntur; fratres & sorores, patruels, consobrini in transversa.

Gradus consanguinitatis hac ratione Jure Canonico distinguuntur. Primum in linea recta

tot gradibus unus ab alio distat, quot in eadem linea connumerantur personae una dempta, scilicet, secluso stipite: sic pater distat a filio gradu unico, & avus a nepote duobus. In linea collateralis, si aequalis ea sit, nimirum ex utroque latere sit a communi stipite eadem distantia; tot computantur gradus, quot ab utroque latere sunt personae, dempta itidem una, nimirum stipite; atque ita duo fratres, aut sorores uno gradu, illorum autem filii gradibus duobus ab invicem distant. At si linea collateralis inaequalis sit, idest ex uno laterum plures, ex altera pauciores personae enumerentur; tot computandi sunt gradus, quot sunt personae a latere magis distante, stipite pariter non recensito; utque ita frater & sororis filius secundo inter se distant gradu, filii autem consobrini vel patruels, a consobrino vel patruels parentis sui gradu tertio. Hanc computandi gradus consanguinitatis rationem tradidit Zacharias Papa, seu potius Bonifacius Moguntinus an. 743. apud Magistrum Sent. in iv. dist. 40 & apud Gratianum cap. *Parentele*: xxxv. q. 4. n. 4. eandemque probavit Alexander II. an. 1065. cap. *Ad Sedem Apostolicam*, ibidem n. 2. necnon an. 1234. Gregorius IX. cap. *Vir*, *quia a stipite*, De consanguin. & affin. finali. In jure autem civili, atque in ordine ad adundam hereditatem, in computatione graduum, non excluditur communis stipes, ac duo fratres E. G. duobus gradibus distinguuntur, non autem uno.

Non una semper fuit in prohibendo consanguineorum conjugio Ecclesiae Catholicae praxis: fuerunt enim connubia aliquando circumscripta septimo gradu, ut constat ex can. 10. Concilii Aurelian. an. 538. ex Concilio Romano sub Nicolao II. an. 1065. aliisque Ecclesiasticis definitionibus, quae habentur capp. *De affinitate*. *Nullum in utroque*. *Progeniem suam*. &c. xxxv. q. 2. Attamen S. Gregorius in Epistola 64. lib. xi. ad Augustinum Anglorum Episcopum. resp. ad Interrogat. 6. indulget, ut *tertia, vel quarta generatione* fideles jungerentur, ubi tamen multi codices habent, *in quarta vel quinta*, sicut & extat in cap. *Quedam lex* apud Gratianum ibidem n. 20. Sed idem Gregorius epist. 17. lib. xiv. ad Felicem Messanensem Episcopum de indulto illo scripsit: *Quod in his Anglorum genti indulsumus, non formam dando, sed considerando ne Christianitatis bonum quod caperant, imperfectam dimitterent, equum*. Jam vero in Lateranensi Concilio sub Innoc. III. cap. 50. prohibitio conjugii inter consanguineos ad quartum gradum coarctata fuit, quod & insertum fuit in iv. Decret. tit. 14. cap. *Nun debet*, & confirmatum a Tridentino sess. xxiv. cap. 5.

Quæri solet, quinam consanguinitatis gradus jure

jure naturali dirimat matrimonium: & quamquam varia sint hac in re placita Theologorum, videntur tamen nobis probabiliora esse quæ sequuntur. Principio in primo gradu lineæ rectæ, idest, inter patrem & filiam, aut inter filium, & matrem sunt nuptiæ ipso naturæ jure prohibitæ: id enim communiter communis hominum persuasio, reverentia parentibus debita, necnon exempla ferarum, quarum plerasque a lasciviendo in parentes abhorreere scribunt Aristoteles lib. 9. Hist. animal. cap. 47. & Varro lib. 2. de Re rustica cap. 17. Et quamvis nonnulli Persarum in tam enorme scelus prolapsi fuerint, ut matribus quoque admixti sint; id tamen, tanquam probrorum omnium maximum Tertullianus in Apol. cap. 9. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum, Clemens Alex. in 1. Pædagog. cap. 8. alique plurimi detestantur. Hinc Ambrosius ep. 28. ait: *Ne pater filiam suam accipiat uxorem interdictum est jure naturæ, interdictum lege scripta in cordibus singulorum.* Civili autem lege non possunt nuptiæ consistere inter eas personas, quæ in numero parentum liberorumve sunt, sive proximi, sive ulterioris gradus sint, usque ad infinitum; ut habetur l. Nuptiæ, ff. De ritu nuptiarum, n. 53. Deinde etiam in primo gradu lineæ transversæ, idest, inter fratres atque sorores, videtur nobis matrimonium adversari juri naturæ, tametsi oppositum sentiant Thomas Sanchez lib. 7. disp. 52. necnon Poncius l. 7. c. 32. Etenim S. P. Augustinus lib. xv. de Civ. Dei c. 16. perverfas appellat ethnicorum leges, quæ permittunt fraterna conjugia; uti fecerunt Athenienses, qui probarunt aliquando connubia fratrum, ut inquit in Octavio Minutius: quamquam lege Solonis fas erat ducere germanas uterinas tantummodo, at non eodem patre progenitas. Romani vero nunquam morem Atheniensium receperunt. Videtur Tridentina Synodo hoc juris naturæ impedimentum agnovisse; nam definiens nunquam in secundo gradu dispensandum esse, nisi inter magnos principes, & ob publicam causam, supponit in primo gradu nunquam omnino, & quacunque causa impellente dispensationem concedi. Apparet demum in aliis gradibus nullum jure naturæ impedimentum adinveniri: nam, ut habetur cap. Gaudemus, De divortiis, n. 8. Innocentius Tertius definiit paganos, qui uxores duxerunt in secundo, vel tertio, vel ulteriore gradu sibi conjunctas, post conversionem suam posse insimul remanere, eo quod in præmissis gradibus a pagani, qui constitutionibus canonicis non arctantur, matrimonium licite sit contractum. In quibus autem gradibus Jure divino prohibeantur connubia, constat ex cap. xviii. Levitici, atque ex versibus, qui apud nonnullos Interpretes leguntur in Commen-

tariis ejusdem capituli:

Nata, soror, neptis, matertera, fratris & uxor,

Et patrui conjux, mater, privigna, noverca,

Uxorisque, soror privigni nata, nurusque, Atque soror patris conjungi Lege vetantur.

Cognatio Legalis illa est, quæ oritur ex adoptione, scilicet, assumptione personæ alienæ in filium, aut in nepotem proprium, facta ab iis, qui filiis aut nepotibus carent. Iis autem adoptare fas est, qui filios naturaliter procreare possunt, non autem frigidis & naturaliter impotentibus: prout definitur lege civili 2. ff. de adoptione. Qui tamen ex accidenti duntaxat impotentes sunt, ut spadones, & sacris Ordinibus initiati, extraneos filios adoptare possunt, modo attingant vicesimum quintum annum, & valeant de propriis bonis disponere, Feminis vero ex peculiari tantum Principis privilegio adoptare fas est. Duplex autem adoptionis genus distinguitur, arrogationis, scilicet, & simplicis adoptionis. Arrogatio, quæ ita dicitur, quoniam adoptatus rogatur an habere velit adoptantem in patrem, & adoptans item interrogatur an velit habere arrogandum in filium, requirit principis auctoritatem; ac talis est roboris, ut adoptatus transeat in potestatem adoptantis, & constituatur illius hæres, ac si naturalis esset filius, adeo, ut etiam si pater illum exhæredaverit, teneatur ei quartam bonorum suorum partem relinquere, juxta Juris civilis Institut. lib. 1. tit. xi. Simplex autem adoptio est, quæ fit absque Principis rescripto, aut sine imperio Magistratus, & per quam adoptatus nec transit in potestatem adoptantis, nec nanciscitur jus ad hereditatem; quamvis ab intestato hæres sit adoptantis. Ex quibus constat filium alienum arrogari non posse, nisi sit sui juris, scilicet, aut emancipatus, aut naturali patre defuncto: quod non requiritur ad simplicem adoptionem. At de his omnes Jureconsulti. Existimamus solam propinquitatem, sive cognationem legalem ortam ex arrogatione dirimere matrimonium, ut docent Sylvester v. Matrimonium, n. 8. q. 8. Dominicus Soto dist. 42. q. 2. art. 2. Sanchez lib. 7. disp. 63. Ledesma, ac Sylvius in q. 57. Supplem. art. 2. alique passim: quamquam non desunt auctores gravissimi, qui sentiunt matrimonium dirimi utraque adoptione.

Attendendæ sunt autem, ut in cognatione naturali, ita in legali, duæ lineæ, recta & lateralis. In linea recta ascendentium vel descendentium cognatio legalis impedit matrimonium inter adoptantem, & adoptatum hujusque posterum, usque ad quartum gradum, ut recte docent Estius dist. 42. §. 3. & Vauroy cap. 4. q. 9. quod

9. quod & inferri potest ex dictis de Cognatione naturali: quamquam & hic Jus civile statuat impedimentum *in infinitum*, ut constat ex l. *Iustas autem nuptias*, §. *Ergo non omnes*, lib. 1. Inst. tit. 10. Atque id valet etiam adoptione soluta, & post emancipationem adoptati, non tantum inter adoptantem & adoptatum, verum etiam inter adoptantem & uxorem adoptati, sive inter adoptatum, atque uxorem adoptantis; vel quod mulier & vir tamquam *una persona* habeantur, ut supra diximus, vel ob *legalem affinitatem*, ut aliis placet: quod constat tam Jure civili l. *Adoptivus*, 14. de Ritu nup. quam Jure Canonico, cap. *Ita diligere*, xxx. q. 3. num. 1. ita, ut nec filius adoptivus, si emancipetur, possit ducere uxorem patris adoptivi, quæ novercæ suæ locum habuit, nec pater uxorem filii, quæ fuit prius nurus loco. In linea *transversa* est impedimentum inter filium adoptatum, & inter filiam naturalem adoptantis: sed adoptione soluta, possunt inter illos nuptiæ consistere ex cap. *Si qua*, unico de cognat. legali. Et cap. *Per adoptionem*, xxx. q. 3. num. 6. Consentit & Jus civile l. 17. de Ritu nupt. sive lib. 23. Digestorum tit. 2. num. 17.

Cognatio denique *spiritualis* illa est, quæ Jure Ecclesiastico oritur ex administratione & susceptione duorum sacramentorum, Baptismi & Confirmationis. De hoc impedimento plures quidem extant canones apud Gratianum, xxx. q. 1. & in iv. Decretalium tit. xi. Verum ut dixi libro xxxi. cap. ult. & libro xxxii. cap. 10. ex definitione Concilii Tribentini sess. xxiv. cap. 2. cognatio spiritualis in baptismo contrahitur tantum inter suscipientes ac susceptum, & illius patrem & matrem, necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique matrem ac patrem: & ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione derivat, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non egreditur. Quare susceptores nullam inter se contrahunt cognationem; & si conjuges sint, suscipiantque prolem alterius, non impediuntur quin debitum conjugale invicem exigant: baptizatus item, aut confirmatus nullam cognationem contrahit cum suscipientium fratribus, sororibus, & consanguineis; nullamque baptizans aut confirmans cum susceptoribus.

DE IMPEDIMENTO CRIMINIS.

Crimen, quo matrimonium dirimitur, est adulterium, aut homicidium, machinatione facta in necem alterius conjugis, aut fide futuri matrimonii præmissa: atque hoc impedimentum antiquissima Ecclesiæ lege constitutum fuit, ut constat ex Concilio Meldensi an. 845. cap. 69.

Pluribus autem modis impedimentum istud contrahitur. Primo, si vir ei, quam polluit adulterio, fidem dederit uxore sua vivente, quod illam hac demortua ducet in matrimonium, cap. *Propositum*, cap. *Super hoc*, cap. *Si quis uxore*. De eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, necnon cap. *Laudabilem*, De convers. infidelium, & cap. *Si quis vivente*. xxxi. quæst. 1. num. 5. Secundo, si vir cum ea, quam adulterio vitiat, conspiraverit in necem conjugis, sive mortis machinatio adulterium præcesserit, sive etiam fuerit subsequuta, cap. *Significasti*, & cap. *Veniens*, eodem tit. De eo, qui duxit, &c. Tertio, si occisio conjugis ex mutua conspiratione sequatur, etiamsi nullum antea, vel post accesserit adulterium; juxta præcit. cap. *Laudabilem*. Quarto, si adulter in mortem uxoris conspiraverit, sive fidem dederit, sive non, quod ea defuncta alteram esset ducturus, præcit. cap. *Super hoc*, & Concilii Lateran. iii. p. 6. cap. 16. Advertendum tamen est, quod si homicidium alia de causa sequatur, V. G. si quis occidat fœminæ alicujus maritum casu, aut rixa, non autem animo ineundi cum illa conjugii, nullum contrahitur criminis impedimentum, juxta cap. 1. De convers. infidel. regulamque ibidem insertam Concilii Triburienfis: ac pariter si quis mortua uxore contrahat cum ea, quam uxore ipsa vivente absque fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo neuter in mortem defunctæ fuerit machinatus, cap. *Significasti*, lib. iv. Decret. tit. viii. num. 6.

DE IMPEDIMENTO DISPARIS CULTUS.

Disparitas cultus est, quando unus contrahentium initiatus est sacramento baptismatis, alter nequaquam. Hanc disparitatem cultus esse impedimentum matrimonii constitutum Ecclesiastica lege demonstratum est supra. Haud secus docent Patres, inter quos Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. ix. cujus verba relata sunt in canonem, *Cave Christiane*, xxviii. q. 1. n. 15. Sunt autem in eadem Causa capitula hujus generis plura. Dixi hoc impedimentum Jure Ecclesiastico fuisse inductum, propterea quod neque naturali, neque divina lege nullum irritumque censetur. Non quidem *naturali*, quoniam conjugium fidelis cum infideli fini matrimonii & filiorum procreationi non adversatur: nec unquam legimus nulla fuisse conjugia, quæ ante legem scriptam, vel hac etiam lata, credentes cum Ethnicis inierunt, ut Joseph, Ismael, & Moyses cum mulieribus Ægyptiis, Esau cum Chananæis, Hester cum rege Persarum, Salomon cum alienigenis, Roboam cum Ammonitide, ut mittam alia id genus connubia plurima.

ma. Lege quoque divina constat permanere fidelis cum infideli connubium, scribente Apostolo I. Corinth. VII. 12. *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consensit, habitare cum illo, non dimittat illam; & si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.* Hieronymus in Epist. ad Lætiam agens de institutione filiae ait, consilium Apostoli illuc profecisse, ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & viles virgulae balsama pretiosa sudarent: subiiciens, *Tu es nata non impari matrimonio, & de te & Toxotio meo Paula generata est.* Imparis illius conjugii fructus fuit tum filla sanctissima, tum infidelis parentis conversio. Ex conjugio pariter S. M. Monicæ cum Patricio municipe Thagastensi a Christiana fide alieno prodiit Augustinus splendidissimum Ecclesiæ lumen, atque ex Monicæ consuetudine viri salus. Idem, quod traditur ab Apostolo, definitur cap. *Si quis gentilis*, citata q. 1. n. 2. quod Gratianus tribuit Eutychiano Papæ, depromptum est autem ex Pœnitentiali Theodori. Accedit, quod ex definitione Innocentii I. relata ibidem cap. *Nunquid*, & exscripta ex litteris ad Eusebium & Episcopos Macedoniæ an. 414. filii suscepti ex ea, quæ ante baptismum fuit uxor, legitimi appellandi sunt, *non autem naturales vel spurii*, & defuncto patre habent cum ceteris filiis *hereditate hereditatis* consortium.

Quamquam autem stet inter infideles conjugium, & si ante susceptionem baptismi contractum fuerit, persistat etiam altero tantum conjugio ad fidem converso, si uterque simul permanere consentiat, ut docet Apostolus, explicatque Augustinus lib. 1. de Adulterinis conjugis cap. 13, & 14. nihilominus incongruum semper ac perniciosum visum fuit, si fidelis infidelem mulierem duceret in uxorem, præsertim cum matrimonium in dispari cultu contractum non careat subversionis periculo, atque exercitio veræ religionis, concordiae animorum, natorumque piæ educationi adversetur. Quapropter huiusmodi conjugia in veteri lege fuisse communiter prohibita, tametsi aliquando propter gentium conversionem, maximumque Hebraici populi commodum contigisse legantur, & repugnare etiam Apostolo, qui sexto capite secundæ ad Corinthios Epistolæ ait, *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, docent, ut diximus, Tertullianus ad uxorem scribens, Ambrosius lib. 1. de Abraham, & adversus Jovinianum Hieronymus.

Factum propterea est, ut ob incommoda, quæ nuper recensui, Ecclesia disparem cultum adnumeraverit ceteris matrimonii impedimentis: unde S. Thomas q. 59. Supplem. art. 1. inquit: *Principalius matrimonii bonum est proles ad cul-*

tum Dei educanda; cum autem educatio fiat communiter per patrem & matrem, uterque secundum fidem suam intendit ad cultum Dei prolem educare: & ideo si sint diversæ fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit; & ita inter eos non potest esse conveniens matrimonium. Et propter hoc disparitas cultus præcedens matrimonium impedit ne contrahi possit. Adde quod Cyprianus de Lapsis, & S. Pater Augustinus de Fide & Op. cap. 19. ajunt, *nihil aliud esse jungere cum infidelibus vincula matrimonii, quam prostituere gentibus membra Christi.* Hinc ergo consuetudo Ecclesiæ, ut post Dominicum Soto in IV. dist. 39. recte animadvertit Sylvius concl. 3. in art. 1. quæstionis lxx. firmissimam legem induxit, qua matrimonium inter fidelem & infidelem contractum sit irritum; quæ utique consuetudo rationi & æquitati est maxime consentanea: ideoque cap. *Si quis Judaica pravitate*, petito ex Concilio Arverneni an. 535. & cap. *Non oportet*, deprompto ex Agathensi an. 506. quæ duo capita habentur in Decreto, xxviii. q. 1. n. 16. & 17. qui conjugali vinculo Judæis, vel hæreticis sociantur, protinus a fidelium cœtu, atque a convivio & communione Ecclesiæ sunt segregandi. Verum de Conjugiis hæreticorum agendum est paullo infra.

DE IMPEDIMENTO VIOLENTIÆ, SEU COACTIONIS.

Vis, & coactio non tantum Jure Canonico, sed etiam naturali dirimit matrimonium. Jure quidem canonico: nam id statuit Toletana III. Synodus an. 589. can. 10. Hormisdas apud Ivo-nem p. 8. cap. 24. Urbanus ibidem cap. 23. quæ definitiones habentur in Decreto cap. *Hoc sanctum*, xxxii. q. 2. n. 16. & capp. *De neptis*, & *Si verum*, xxxi. q. 1. & 3. Plures hujus generis canones extant in IV. Decretal. tit. 1. sive, De sponsalibus, paullo post laudandi. His accedit Tridentina Synodus, quæ sess. xxiv. cap. 9. præcipit *omnibus cujuscunque gradus & conditionis existant*, sub anathematis pœna ipso facto incurrenda, ne aliquem cogant, quo minus libere contrahat matrimonium. Id quoque naturali jure firmari inde constat, quod conjugium faciat assensus a plena libertate proficiscens: ubi autem contractus vi, & illato metu extorquetur, consensus, & animorum conjunctio esse nequit. Sed quoniam *inter vim & vim differentia est*, ut inquit Innoc. III. cap. *De muliere*, De spons. n. 6. oportet distinguere violentiam, qua principio extrinsecus impellente aliquis movetur renitens omnino atque invitus; & violentiam alteram, qua metu incusso aliquis eligit, quod metu illo nequaquam

percutius minime eligeret. Ac violentia primi generis, utpote quæ ab omni deliberatione sejungitur, omnem prorsus consensum excludit. Violentia autem illa, quæ in metus incussione sita est, tunc matrimonium dirimit, quando est metus cadens in virum constantem, non autem quando metus levis est, & exilis. Metus cadens in virum constantem ille dicitur, quo vir minora, ac majora mala sibi impendentia animadvertens, ut evadat malum grave sibi imminens, puta mortem, mutilationem, exilium, infamiam, malum minus amplectitur, ut solutione pecuniæ, bonorumque jacturam. E contra metus levis dicendus est, quando imminet minimum duntaxat incommodum, hujusque timore percitus vir incostans, animoque inbecillis præbet assensum. Itaque metus prioris generis impedit matrimonium, non metus alter inaniter trepidantium. Censetur autem metus gravis etiam pavor ille puellarum, quæ cum parentes habeant austeros, & hi quamcunque filiorum inobedientiam severe ulciscantur, nec facile mandent oblivioni, illorum jussu & comminatione eligunt nuptias, a quibus animo abhorrent.

Memoria hic repetenda sunt, quæ scripsimus lib. XXI. persistere quidem in iis, quæ fiunt impellente metu, rationem liberi ac voluntarii: sed nihilominus contractibus ad humanam societatem institutis hanc a legibus additam conditionem, ut sint nulli si terroribus minisque fiant. Quamquam in contractibus matrimonialibus adest ratio quædam peculiaris, ob quam irriti esse debeant, quotiescunque sunt violenter extorti. Qui enim violentiam patitur, querelam movere potest apud legitimum judicem, & hujus sententia per restitutionem in integrum a vi, quam injuste patitur, reddi immunem. At conjugium, quum sit conjunctio perpetua, retineatque individuum consuetudinem, talis contractus est, qui actionem aliquam adversus illatam vim non admitteret, semel ac esset legitimus, & ex se ratus. Quare Scotus, Estius, & quidam alii Theologi in IV. Sent. dist. 29. magna probabilitate docuerunt coactionem non jure tantum humano, verum etiam naturali impedire, nullumque reddere matrimonium. Videtur mihi hæc sententia esse vera, & perspicua, eamque firmari cap. *Cum locum*, De sponsal. n. 14. ubi assignatur hæc ratio, cur matrimonium solo consensu contrahatur, debeatque ille qui contrahit plena securitate gaudere, *Ne, videlicet, per timorem dicat sibi placere quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire*. Eam ob rem statuerunt canones, ut ubi timetur, ne puellæ violentia inferatur, auctoritate judicis tuto honestoque loco detineatur: ut si in contractus stipulatione apponatur pœna, quæ solvi debeat a parte si contraveniat, improbetur sti-

pulatio, & pars altera ab extorsione pœnæ desistat; ac præterea ut si mulier se nupturam interposito juramento firmaverit, & postea jurisjurandi religione neglecta nubere omnino detrectet, monenda potius sit, quam cogenda. Ita enim statuitur capp. *Cum locum*, *Gemma mulier*, & *Requisivit*, præcit. tit. De sponsalibus & matrim. Quoniam tamen cum matrimonii, tum juramenti vinculum sacrosanctum & inviolabile est, ac profani etiam homines perditissimum illum censent, cui, ut satyra 13. ajebat Juvenalis,

*Tam facile & primum est, superos contem-
nere testes:*

ideo istud quoque Jure Canonico statutum fuit, ut si uxores reclamant se numquam in matrimonium consensisse, viri autem legitime probent contrarium, illæ non audiantur, & si juramentum futurarum nuptiarum præstiterint, ad hoc implendum omnino teneantur; prout constat ex cap. *Consultationi*, & ex cap. *Commis-
sum*, ejusdem tituli.

Etsi autem vis & coactio matrimonium impediunt; si tamen post violentiam intercedat consensus, aut si non expresse oretenus consensu, cohabitatio spontanea excludat probationem coactionis; juxta cap. *De muliere*, & cap. *Ad id, quod per tuas*, conjugium per vim contractum convalescit: secus vero, si mulier invita contrahat cum aliquo, & se ab eo cognosci nullo modo permittat, prout definitur cap. *Veniens*, 13. De sponsalibus.

DE IMPEDIMENTO ORDINIS, LIGAMINIS, ET HONESTATIS.

Quum ea, quæ paullo supra dixi de Voto, spectent quoque ad impedimentum *Ordinis*, per pauca de hoc subjiciam. Itaque *minores Ordines* matrimonium non impediunt, nisi forte ratione voti, & religiosæ professionis, ut docuerunt Magnus Gregorius Epist. 31. lib. 12. & Humbertus Legatus Leonis IX. adversus Nicetam, quorum verba habentur capp. *Si quis vero*, & *Seriatim*, dist. 32. n. 3. & 14. Idem universæ Ecclesiæ praxis, omniumque sæculorum disciplina confirmat. Impediunt ergo matrimonium contrahendum, & dirimunt postea contractum *Ordines sacri*, inter quos comprehendendi etiam *Subdiaconatum* dixi præcedenti libro cap. 5. & definitum est ab Alexandro III. in IV. Decret. tit. 6. cap. *Ex litterarum tuarum*, 2. Clerici quoque Græcorum, apud quos conjugium permittitur, si mulieri velint copulari jure nuptiali, id tantum permittuntur facere priusquam suscipiant ordinem *hypodiaconatus*, juxta canonem 27. Apostolicum, & 6. Trullanum, de quo cap. *Si quis eorum*, dist.

32. n. 7. Recte idcirco Tridentina Synodus sess. xxiv. can. 9. ait : *Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; anathema sit.* Apertum est, hoc Ordinis impedimentum lege Ecclesiastica inductum esse, & vim habere majorem ob votum sacris Ordinibus adnexum. Græci, quibus permissum est ante sacros Ordines uxorem unam, & virginem ducere, si post sacram ordinationem uxore mortua aliam ducant, vel si uxorem non habeant, ducere illam præsumant, constitutione *Etsi Pastoralis BENEDICTI XIV.* puniuntur excommunicatione latae sententiæ, & ab ordine statim deponendi sunt, atque matrimonium ante recensitos Ordines contractum, nullum irritumque declaratur. Tenentur quoque juxta eandem Constitutionem presbyteri Græci conjugati, antequam ad peragendum sacrum accedant, *per hebdomadam*, vel saltem *per triduum* ab uxoribus abstinere : quum sacros ministros deceat quammaxima continentia, juxta sacras litteras, canones, Patrum documenta, & paganorum quoque instituta, canente Tibullo :

Vos quoque abesse procul jubeo ; discedat ab aris

Cui tulit hesternæ gaudia nocte Venus.

Impedimentum *ligaminis* est matrimonium cum alia uxore antecederet contractum. De hoc impedimento scribit Hieronymus lib. i. contra Jovinianum : *Ubi numerus maritorum est, ibi vir, qui proprie unus est, esse desit. Una costa a principio in unam uxorem versa est ; Et erunt, inquit, duo in carne una, non tres, neque quatuor : alioquin non duo, sed plures.* Extat in cap. *Siquidem*, xxx. q. i. n. 10. Huc spectant, quæ dicuntur de Polygamia. Notandum hic est primo, matrimonium contractum *per verba de presenti*, sive matrimonium ratum ; nam sponsalia *de futuro* solvuntur per sponsalia *de presenti*, ut dictum est supra ; secundo matrimonium ratum, sive sponsalia *de presenti* nullum reddere subsequens matrimonium *etiam carnalis copula consummatum* : quorum primum definitur cap. *Duobus modis*, De sponsa duorum ; alterum vero capp. *Licet præter solitum*, & *Tuas dudum*, eodem loco, sive iv. Decretal. tit. 4. Denique advertendum est, quod etsi leges civiles statuerint, ut uxor, cujus maritus in militiam profectus, aut alia de causa absens est, ad secundas nuptias transire valeat, post quatuor vel quinque annos, si nullum sospitatis potuit habere indicium, l. *Uxor* C. de repud. & l. *Uxores* ff. eodem tit. aut postquam per alium jurejurando deponatur virum illum obiisse, dummodo annus exinde præ-

tereat, Auth. *Hodie*, C. de repud. omnino tamen mulieres junctæ viris rursus contrahere prohibentur, donec certum nuncium de morte illorum recipient, sive, donec constet quod ab hac vita migraverint ; qua certitudine habita possunt absque ampliori mora ad aliorum confortium canonicè convolare, prout definivit Clemens III. cap. *In presentia*, De sponsal. & Lucius III. cap. *Dominus*, De secundis nuptiis.

De impedimento *publicæ honestatis* nulla in Decreto Gratiani fit mentio. Est autem hoc impedimentum illud, quod oritur ex sponsalibus, & ex matrimonio rato, non consummato : & ideo appellatur impedimentum honestatis proptereaquod Ecclesia inhonestum & indecorum existimet, si quis matrimonium ineat cum sponsæ, vel uxoris suæ, etsi non cognitæ, consanguineis. Impedimentum istud ex sponsalibus proveniens, nullum est ubi sponsalia quacunque ratione non fuerint valida : ubi autem valida fuerint, ex definitione Trident. Concilii sess. xxiv. *primum gradum non excedit*, quum antea ad quartum usque gradum extenderetur, juxta cap. *Juvenis*, De sponsalib. num. 3. Persistit vero hoc impedimentum, etiamsi sponsalia mutuo consensu solvantur, prout teste Fagnano prope finem Comment. ad cap. *Ad audientiam*, De sponsal. 4. post maturam discussionem definivit die sexta Julii an. 1658. S. Congregatio Concilii, ac decima die ejusdem mensis Alexander VII. Congregationis definitionem confirmans. Pari ratione perseverat post mortem sponsi, vel sponsæ, proptereaquod impedimentum semel contractum solius Ecclesiæ auctoritate dissolvatur : atque id colligitur etiam ex cap. *Si quis desponsaverit*, xxvii. q. 2. n. 11. Hoc demum publicæ honestatis impedimentum si contrahatur ob matrimonium ratum, non ad primum gradum coarctatur, sed extenditur ad quartum usque, prout definivit S. Pius V. an. 1568. in Constit. *Ad Romanum*. Definitio itaque Tridentini Concilii spectat solummodo ad sponsalia *futuro*, quæ proprie sponsalia sunt, stipulatio scilicet & promissio futurarum nuptiarum : quumque Tridentinum nihil innovaverit circa impedimentum ex matrimonio rato, sive ex sponsalibus *de presenti* ; consequitur induci impedimentum istud, etiamsi matrimonium ratum nullum sit quavis ratione, puta consanguinitatis, affinitatis, impotentiae, & clandestinæ desponsationis, dummodo non sit nullum defectu consensus : id enim Jure Canonico decretum fuerat cap. *Unico*, *Ex sponsalibus*, in sexto lib. iv. tit. 1. Secus, ut diximus, affirmandum est de sponsalibus *de futuro* reipsa nullis. Vide Fagnanum in cap. *Ad audientiam*, num. 20. Vanroy cap. 4. q. 9. Theologiam

Semin. Petrocorensis vol. iv. pag. 385. ubi demonstratur quod postremo dictum est de matrimonio nullo, ex quo hoc impedimentum inducitur; in reliquis enim consentiunt Theologi, & JCC. universi.

DE IMPEDIMENTO AFFINITATIS.

Affinitas, de qua in præsentiariis, est propinquitas & necessitudo, quæ oritur ex viri mulierisque commercio, consummato concubitu, seu licitus sit iste, seu turpis atque inhonestus. Contrahitur autem affinitas inter virum & consanguineos mulieris, atque inter mulierem & consanguineos viri; non autem inter consanguineos utriusque, ut scribit Toletus, vir alioqui accuratissimus, lib. vii. Instruct. cap. xi. Ut enim est in proloquio, *Affinitas non parit affinitatem*, eo quod affinitas in conjugibus consistat, in quibus sit unitas illa carnis, unde affinitas ipsa promonat. Hinc fratres vel sorores conjugis nullo modo affines fiunt fratrum aut sororum alterius, ac possunt inter se inire nuptiale fœdus. Hoc itaque affinitatis impedimentum requirit primum, ut sequatur concubitus; ex sponsalibus namque, sive ex matrimonio duntaxat ratio *publica honestas* nascitur, non affinitas: nec trusare, & obscene urgere puellam sat est absque ulteriori effectu ad contrahendam affinitatem; cum solus nifus non inferat carnale vinculum juxta caput fin. *Adolescens*; De sponsal. & matrim. Concubitus quoque, unde affinitas oritur, debet esse naturalis, ex cap. *Extraordinaria*, xxv. q. 3. n. 11. Eandem affinitatem contrahi etiam concubitu illicito constat ex capp. *Ex litteris*, & *Veniens*, De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ, vel sponsæ.

Habet *Affinitas* lineas, & gradus suos, eo prorsus modo, quo supra diximus de consanguinitate. Hi gradus hac ratione computantur ex Magistro dist. 41. atque ex cap. *Porro de affinitate*, xxxv. q. 5. cap. 3. Cum vir & uxor sint *una caro*, unius quoque & alterius sit una propinquitas. Tanta ergo erit distantia affinitatis inter virum, & consanguineos mulieris, quanta est distantia consanguinitatis inter mulierem ipsam, ejusque consanguineos. Itaque in linea recta uxor est affinis in primo gradu cum socero, sive patre mariti; in secundo cum avo, ac ita deinceps: in linea autem laterali primus gradus affinitatis est uxoris cum fratre aut sorore viri, alter gradus cum viri nepote vel nepte. *Quocirca* (inquit Zacharias, vel Gregorius cap. *Porro*, nuper laudato) *ego & soror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus: filius vero ejus in secundo gradu erit a me: neptis vero tertio; idque utrique in ceteris agev-*

dum est successionibus. Affinitas olim usque ad septimum gradum matrimonium impediēbat, cap. *Nullum ex utroque*, xxxv. q. 2. n. 7. at definitione Tridentini Concilii sess. xxiv. cap. 4. impedimentum, quod inducitur propter affinitatem fornicatione contractam, & dirimit matrimonium postea contractum, ad eos tantum restringitur, *qui in primo & secundo gradu conjunguntur*. Affinitas autem, quæ ex honesto & matrimoniali concubitu provenit, impedit connubium, sicut facit consanguinitas, usque ad quartum gradum inclusive: quod & statuitur cap. *De propinquis*, xxxv. q. 3. num. 3.

Si affinitas ob incestum concubitus matrimonio jam contracto superveniat, puta si vir cognoscat sororem uxoris suæ, aut hujus filiam propriamque privignam, privatur jure petendi debitum conjugale, quoadusque obtinuerit dispensationem juxta capitulum, *Transmisit nobis*, De eo, qui cognovit cons. &c. non autem si comprimat consanguineam uxoris in tertio, vel quarto gradu; quoniam, ut dixi per definitionem Tridentini concubitus illicitus inducit impedimentum in primo tantum, atque in secundo gradu affinitatis. Hæc itaque non solvit matrimonium ratum, cui superveniat, sed impedit contrahendum, tametsi intersint sponsalia; ipsumque matrimonium, si ante dispensationem contrahatur, dirimit ac nullum reddit.

DE IMPEDIMENTO IMPOTENTIÆ.

Proximum impedimentum est impotentia coeundi, quæ vel ex naturali causa proficiscitur, vel ex maleficio. De hoc impedimento prolixè agitur in iv. Decretal. tit. 15. *De frigidis & maleficiatis*. Impedimentum istud tunc adesse creditur, quando id fatetur uterque conjux, ibid. cap. *Accipisti*, num. 1. Si vero id vir asserat, neget autem mulier, viro potius fides habenda est, *quum sit ille caput mulieris*; secus autem si per inspectionem rectumque judicium assertio mulieris vera esse probetur, prout legitur in fine præcitati capituli. Hæc impotentia non statim dijudicari potest, sed comprobanda est *cohabitatione triennii*, juxta cap. *Litteræ vestre*, eodem tit. num. 7.

Quod spectat ad naturalem impotentiam ex parte viri adesse dicenda est, quotiescunque naturæ sit frigida, aut aliis de causis, quæ nobis silentio prætereundæ sunt, ad actum conjugii censeatur ineptus; dummodo ope medicorum nequeat impotentia illa juvari, prout eo loci habetur cap. *Ex litteris*, 3. necnon cap. *Requisisti*, xxxiii. q. 1. n. 2. Impotens itidem est spado *ἄνδρ' ἰσχυρὸν* utroque exfectus, & qui impura tantum tentigine, non prolifico semine potest uxori rem exercere: de quo plura Sugg-

Summus Pontifex Sixtus V. Constit. 59. *Cum frequenter*, edita an. 1587. Eadem ratio habenda est de pueris nondum ad gignendam prolem idoneis, cap. *Quod sedem*, tit. cit. num. 2. atque capp. *Attestationes*, & *Tue nobis*, De desponsat. impub. Ex parte scēminae impedimentum impotentiae oritur *ex arctatione*, cui præter divinum miraculum absque corporali periculo nequeat remedium afferri, uti habetur cap. *Fraternitatis*, De frigid. & malef. n. 6. Eidem periculo æquiparant nonnulli incisionem; negantque permulti ad hanc cogendam esse mulierem, qua in re necessum est animadvertere cujus generis incisione opus foret. Præcitatio cap. *Fraternitatis*, §. *Similiter*, legitur mulierem viro cui nupserrat adeo arctam, ut nunquam ab eo valuerit deflorari, posse per iudicium Ecclesiasticum ab eo sejungi, & nubere alteri, cui arcta non sit: quod paucis ab hinc annis in nobilissima muliere, approbante Sede Apostolica, certum est contigisse. Hinc eruitur falsam esse opinionem illorum, qui censent, nullam dari impotentiam *respectivam*, quæ dirimat matrimonium, contendentes mulierem, quæ post separationem a priori conjugē ab alio cognoscitur, reddi etiam aptam primo viro, & debere ad illum redire, cum quo prius scēdus inierat conjugale, proptereaquod, inquirunt, non est *perpetua impotentia*, quæ postea tollitur: idque statuitur cap. *Requisti*, xxxiii. q. i. num. 2. & cap. *Accepisti*, & *Laudabilem*, De frigidis & malef. num. 1. & 5. Amplectitur hanc sententiam Sylvius in quæst. 58. Supplem. art. 2. q. 3. sed utut hæc opinio vera esse possit de impedimento frigiditatis, quod posteriori eventu constat non adfuisse: aut saltem non fuisse perpetuum, nec arte, vel tempore superandum; profecto vera non est, si loquamur de impedimento *arctationis*, quæ etiamsi perpetuum non fuerit absolute, & respectu utriusque viri, perpetuum tamen erat *relative*, idest, comparate ad virum, cum quo mulier primum contraxerat, quoniam is nunquam eam deflorare potuisset: ideoque saniori iudicio propugnant dari impotentiam naturalem *respectivam*, ob quam matrimonium dirimitur, Sanchez lib. 7. disput. 93. Basilius Poncius lib. 7. cap. 71. & Gibertus in Corp. Juris Can. de Sacram. tit. 13. cap. 4. sect. 1.

Unum circa naturalem impotentiam addendum est, nempe, si hæc superveniat contracto jam matrimonio, nequaquam hoc dirimi, capp. *Hi qui*, xxxii. q. 7. num. 25. & *Si uxorem*, xxxii. quæst. 5. num. 18. & rursus cap. *Quantum*, De divortijs, §. *Si vero* Senes quoque tametsi ob effloctam ætatem reddantur ad conjugii actum inabiles, debent cum uxoribus suis commorari *ad humanitatis solatium*, cap. *Nu-*

ptiarum bonum, xxvii. q. i. num. 41.

Maleficium, quo impediuntur connubia, est fasciatio, cujus vi conjuges ne coire valeant devinciuntur, ut de rege Amasi Herodotus, de Sylvano Tacitus, de Theodorico Æmilius scripsere. Hanc fascinationem fieri posse virtutem dæmonum nullus ignorat: unde & Ovidius lib. 3. Amor. El. 7. cavebat,

Quis vetat & magicam nervos torpere per artem?

Neque enim dæmonum superat facultatem efficere innumeris artibus, ut frigescant membra, nec sentiatur verminetque prurigo, si tamen id Deus permittat. Impotentia hinc orta, *perpetua* ac dirimens conjugia erit existimanda; si per experientiam triennalem adhibitis Ecclesiasticæ medicinæ remediis non potuerit sanari, juxta præcit. cap. *Laudabilem*, De frigid. & malef. Sunt autem hæc remedia peccatorum sacramentalis confessio, largiores eleemosynæ, orationes, jejunia, & exorcismi facti ab Ecclesiæ ministris: de quibus remediis legendum cap. *Si per sortiarias*, xxxiii. q. i. num. 4. Etsi enim aliquando fascina fascinis solvuntur, quoniam dæmones ut facilius in superstitionem perducant, a nocendo sponte desistunt; nefarium tamen est ac sacrilegum hac ratione avertere maleficia: immo ineptissimum quoque istud est, infirmissimumque remedium, utpote quod non a superiori potestate vim habet, sed ab ipsius dæmonis ludificatione: qua deceptus Poetarum quidam ajebat:

Quid prodest, quod me peregrini mater Amyntæ

Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore

Lustravit, cineresque aversa effudit in amnem,

Incendens vivo crepitantes sulphure lauros?

Sed lege quæ de Magicis incantationibus diximus lib. x. cap. 21.

DE IMPEDIMENTO RAPTUS.

Raptus est violenta mulieris abductio ad contrahendum cum ea matrimonium, aut ad explendam libidinem. Hinc raptor dici non debet, qui eum habuerit mulieris assensum, a parentibus invitis abduxerit, prout ait Lucius III. cap. *Cum causam*, De raptoribus. Statuerunt hoc impedimentum etiam leges civiles, sublata omnino spe a raptore potiundi tamquam legitima conjugē, muliere rapta, tamen accedat partium *ratihabitio*. Vide Theodosianum Codicem lib. ix. tit. 24. De raptu virginum & viduarum, & Codicem Justinian. eodem tit. Galliarum leges raptum esse censent, etiamsi puellæ prætextu matrimonii subornentur, & ab-

isque

isque expresse parentum, vel tutorum consensu abducantur, modo non attingant vicessimum quintum annum: & raptores ulterius tam puellarum, quam puerorum, capitis pœnam subeunt. Extat de Raptu celebre edictum Blefense Henrici III. art. 42. successorum regum approbatione firmatum. Quid de raptu statuerit Jus Canonicum constat ex *Causa xxxi. q. 2.* Ibidem cap. *Eos, qui rapiunt*, cap. *Si quis virginem*, & cap. *Nullus neque viduam*, raptores anathemate feriuntur: in capitulo, *Si quis non dicam*, confirmatur quod de pœna capitali habent leges quædam civiles: atque cap. *Placuit*, decernitur, ut qui rapiunt fœminas vel seducunt, eas nullatenus habeant uxores, quamvis eis postmodum convenient, & accedat quoque parentum suorum consensus.

Verum quia non est hac in re concordissima veterum canonum auctoritas; siquidem cap. *Denique & puella*, permittitur habere cum voluntate parentum raptas in conjugium, idemque post pœnitentiam peractam permittit capitulum, *Si autem nedum eas*; idcirco Synodus Tridentina sess. xxiv. cap. 5. rebus omnibus accuratissime consideratis decrevit nullum posse matrimonium consistere inter raptorem & raptam, *quandiu ipsa manserit in potestate raptoris* tunc eam posse a raptore in uxorem duci, quando *in loco tuto & libero constituta illum in virum habere consenserit*: raptorem nihilominus eo quoque in casu excommunicatum esse ipso jure, ac perpetua infamia notatum, omniumque dignitatum incapacem, iisdemque pœnis subijci *omnes raptori consilium, auxilium, & favorem præbentes*: si clerici hi fuerint, *de proprio gradu* deijciendos esse; & demum mulierem raptam decenter arbitrio judicis a raptore esse dotandam, *sive illam duxerit uxorem, sive non duxerit*.

DE IMPEDIMENTIS NON DIRIMENTIBUS.

Sunt & impedimenta alia, quæ matrimonium non dirimuntur, sed faciunt ne licite contrahatur; *impedientia* vulgo appellata: quæ hisce verbis comprehenduntur,

Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum,

Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum:

Impediunt fieri, permittant facta teneri.

Primum ergo est *Ecclesiæ inhibitio*; vetate enim possunt ne jungantur conjugia, tum Juxta Ecclesiasticum lite circa matrimonium pendente, cap. *Tua nos*, De sponsalibus, tum Parochus si illi denunciatur aliquod impedimentum, vel hujus oriatur suspicio, cap. *Cum*

inhibitio, eodem tit. Quærent nonnulli, num si Ecclesia, ac præsertim Romanus Pontifex prohibeat ne matrimonium contrahatur, ea prohibitionem irritum fiat. Qua in re videntur canones pugnare invicem: nullum quippe futurum fore, colligitur ex cap. *Ad dissolvendum*, De despons. impub. ratum vero, atque post pœnitentiam peractam permittendum esse, inferitur ex cap. *Cum in Apostolica*, De sponsa duorum. Verum ipsa prohibitionis formula attendenda est, an scilicet illi clausula irritans insit, qua posita matrimonium utique foret nullum: atque ita facile ad concordiam prælaudata capitula revocantur. II. *Tempus feriatum* illud est, quo prohibentur nuptiarum solemnitates, nempe *ab adventu Domini nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive*, inquit Tridentinum Concilium sess. xxiv. de Reform. matrim. cap. 10. Similia in cap. *Non oportet*, ac duobus sequentibus, xxxiii. q. 4. Idem olim servabatur per tres hebdomadas ante festum S. Joannis Baptistæ, aut a prima die Rogationum usque ad octavam Pentecostes ob jejunium per id temporis servatum a multis, cap. *Capellanus*, De feriis. Cum enim nuptiarum celebritas ad voluptates animi trahat, jejuniorum, solemniumque festorum diebus plurimum adversatur. Ethnici quoque id animadverterunt; unde in 2. Factorum. *Dum tamen hæc fiunt, vidue cessate puellæ.*

Hæretici impedimentum istud damnant novitatis, ac tyrannicæ superstitionis, inscitiam, suumque Ecclesiasticæ disciplinæ contemptum commonstrantes: jam enim ab anno 364. sive ut aliis placet 357. Laodicensis Synodus edidit hunc canonem num. 52. *Ὅτι εἰ δὲ ἐν τεσσαρῶν καὶ γάρμιν ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν, quod non oportet in Quadragesima nuptias, vel natalitia celebrare.* Coercentes ergo Tridentini Patres procacitatem illam hæreticorum inflicto anathemate, canone xi. sess. xxiv. perantiquæ traditioni adhæserunt. III. *Catechismi* nomine intelligitur ea ceremonia, qua dum suppletur in puero domi regenerato ritus baptismatis, quis susceptoris fungens munere respondet interrogationibus, quæ fiunt ante fores Ecclesiæ, & quæ fiebant olim catechumenis, priusquam unda regenerationis abluerentur. Hac enim ceremonia contrahitur spiritualis affinitas, quæ olim matrimonium impediebat: sed impedimentum istud sublatum videtur a Tridentina Synodo, ut diximus paullo supra pertractantes de cognatione spirituali. IV. *Crimen* hoc in loco intelligitur grave scelus a flagitioso homine perpetratum, propter quod illi antiqui canones vetabant contrahere cum qualibet persona, tametsi

conscientia non esset ejusdem criminis. Hujusmodi autem scelera erant multa, idest incestus, raptus alienæ sponsæ, mors illata uxori, vel sacerdoti, propriæ proles susceptio, matrimonium cum moniali attentatum, aliaque omnia, quæ publicæ pœnitentiæ subiciebantur; hujus enim tempore inhibitum erat matrimonium contrahere, ut diximus de Publica pœnit. in hoc volumine. Postquam vero pœnitentia publica abiit in desuetudinem, ea tantummodo crimina attendi solent, quæ matrimonium dirimunt, de quibus hoc eodem capite differuimus. V. *Sponsalia* faciunt, ut matrimonium cum alia muliere initum culpa non careat, cum non sit absque promissorum violatione: illud tamen non dirimunt, quoniam vinculum conjugii, quod per *verba de presenti* contrahitur, æctius est futurarum nuptiarum sponsione. Vide quæ diximus de impedimento *ligaminis*, & quæ de *sponsalibus* afferentur capite nono, *Votum* tandem, quod matrimonium impedit, sed non dirimit, esse votum simplex castitatis, emissum extra Societatem Jesu, ex hoc ipso capite apertum est.

CAPUT VII.

In quo agitur de Clandestinis conjugiiis.

Connumeravimus inter impedimenta matrimonii clandestinum conjugium; de quo hæc brevi dissertatione pertractandum est singillatim. *Clandestinum* itaque dicitur, quod clam & in secreto peragitur: unde *clandestina colloquia* inquit Cicero de Senect. *clandestina consilia* vii. Belli Gal. Cæsar; *clandestinam suspicionem* Plautus Amphit. 5. Hoc in loco *matrimonium clandestinum* dicimus, quod absque solemnibus forma præscripta a Concilio Lateranensi iv. cap. 51. & confirmata a Tridentino sess. xxiv. de Reformat. matrim. cap. 1. idest absque præmissis in Ecclesia proclamationibus, & aliter quam præsentem Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus contrahitur. Sed quoniam Tridentinum ibidem docet posse proclamationes omitti, si id Ordinarius judicaverit expedire; contractus autem matrimoniales sine Parocho & sine testibus factos, *irritos ac nullos* sacrosancta Synodus aperte declarat; hinc denunciationes præmittendæ sunt quidem, ut dicam postea, sed illarum prætermissio non est, quemadmodum Parochi ac testium absentia, ipsius matrimonii dirimens impedimentum. Quia insuper hæc clandestina conjugia facta libero contrahentium consensu fuisse rata & vera matrimonia, *quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit*, initio ejusdem capitis testatur ipsa Synodus Tri-

dentina; & aliunde non potest Ecclesia mutare quæ spectant ad sacramentorum *substantiam*, idest, *ad materiam & formam*, prout colligitur ex ipsomet Concilio sess. xxi. cap. 2. merito quæritur, an revera post illam Generalis Synodi definitionem eadem clandestina conjugia sint rata, quum in illis appareat *materia*, quæ antea sufficiens erat, videlicet, liber contrahentium consensus.

Dixi nonnulla de hac quæstione libro xxx. cap. 10. atque hoc ipso in quo versamur, cap. 5. Nunc eadem illustraturus primum fateor ante Tridentinam Synodum clandestina connubia rata fuisse; nam Lateranensis iv. eadem quidem improbavit, sed tamen irrita esse non definivit, neque ante Tridentinum Concilium Ecclesia unquam eadem matrimonia voluit dirimere, ut cum permultis Theologis in iv. dist. 23. §. 7. inquit Estius. Est tamen quorundam opinio, ac præsertim Gentiani Herveti in Oratione ad Tridentinum Conc. Ferdinandi Mendozæ lib. 3. de Confirm. Conc. Illib. cap. 32. & nostri Pontii lib. v. de Matrim. cap. 3. quod priscis Ecclesiæ sæculis hujusmodi clandestina conjugia irrita & nulla fuerint, sed postmodum antiquas leges in desuetudinem abiisse, adeo, ut plurimum sæculorum intervallo rata & legitima fuerint, donec rursus Tridentini Patres illa prorsus illegitima & irrita esse statuerunt. Ceterum & qui hoc sentiunt, fatentur, ut constat, diu matrimonium clandestinum fuisse ratum. Id ergo ultro lubenterque fatendum est; ac præterea concedendum, adhuc clandestina matrimonia contracta sine forma a Tridentinis Patribus præscripta, esse valida ubicunque ipsum Tridentinum promulgatum non fuit, quoniam Tridentinum ipsum Concilium declaravit suam de clandestinis connubiis definitionem in unaquaque parochia suum robur habere *post triginta dies a die primæ publicationis in eadem parochia factæ*. Quidam ajunt humanas leges numquam obligare nisi acceptentur: sed horum opinionem exagitavimus capite 13. libri vigesimi.

PROP. I. Quamquam clandestinæ nuptiæ ante Tridentinum ratæ fuerint, semper tamen illas Ecclesia Christi detestata est.

Fuisse clandestina conjugia olim rata, nec juri naturali repugnantia, constat primum ex cap. 3. prop. 2. in qua demonstravimus juxta legem naturæ sufficere ad matrimonium contrahendum liberum eorum consensum, de quorum conjunctionibus agitur. Secundo ex Jure Canonico, ac præsertim ex capp. *Matrimonium quidem. Sufficiat. Omnis res. xxvii. q. 2.* atque ex capp. *Si quis clam, & Quod nobis*, De clandestina desponsat. scilicet in iv. Decret. tit. 3. Insuper ex Tridentina Synodo, cujus præcit. cap. 1. hæc sunt verba: *Tametsi dubitandum non est*
clan-

clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, &c. Postremo ex ratione, eo quod nihil magis naturæ consentaneum sit, quam ut unus sponte ac libere conjugem sese tradat alteri, & individuum vitæ consuetudinem cum ipso ineat; omnia vero quæ ulterius ad pactiōem hanc & necessitudinem stabiliendam addita fuere, humani sint instituti.

Ceterum Ecclesiam semper detestatam fuisse hujus generis matrimonia probatur 1. ex cap. *Aliter*, xxx. q. 5. deprompto ex Epistola Isidoriana Evaristi, ubi legitur: *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur & a quibus custoditur, uxor petatur, a parentibus & propinquiōibus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (ut mos est) cum precibus & oblationibus a Sacerdote benedicatur.* Et infra, *Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter vero presumpta, non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia esse non dubitate; nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.* Hoc canone Basilius noster, alique prælaudati existimarunt, ut præmonui, clandestinum matrimonium primis Ecclesiæ sæculis fuisse nullum. At revera non ita res est: illinc enim non aliud inferas, nisi clam contrahentes violasse decreta ab Ecclesia, & Imperatoriis quoque legibus lata pro matrimonii solemnitate atque honestate; & desponsationes illas clandestinas in se inspectas non habere unde distinguantur ab illegitimis contuberniis, ac in reipublicæ conspectu eandem turpitudinis speciem præferre, ac adulteria & incesta connubia, tametsi propria voluntate ratæ esse queant & firmissimæ. Eodem sensu inquit in lib. de Pudicit. Tertullianus cap. 4. *Penes nos occultæ quoque conjunctiones, idest, non prius apud Ecclesiam professæ juxta mæthiam & fornicationem judicari periclitantur.* Accedunt canones connubia hujusmodi clandestina inhibentes, ut cap. *Nullus fidelis*, quod a Gratiano xxx. q. 5. num. 1. tribuitur Hormisdæ: & cap. *Nostrates*, ibidem, exscriptum ex Epistola Nicolai I. ad Consulta Bulgarorum. Jure quoque Cæsareo clandestinæ desponsationes improbantur l. *uxorem C.* de repudiis; nuptiisque Ethnicorum aderat sacerdos Cereris, ut litteris consignarunt qui de *Ritu nuptiarum* ediderunt erudita commentaria, Joannes Baptista Casalius, & Joseph, Laurentius Lucensis. Præterea Innoc. III. & concilium IV. Lateranense illegitimam declaravit sobolem ex clandestinis, vel inderdictis conjugis susceptam, cap. *Cum inhibito* §. *Si quis vero*, De Cland.

desp. n. 3. ac demum Tridentina Synodus cit. cap. 1. animadvertit gravia peccata ex eisdem clandestinis conjugis ortum habere: *præsertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt.*

PROP. II. Potuit Tridentinum Concilium nulla & irrita declarare clandestina conjugia, ac talia declarando optime se gessit; ideoque post hujus Concilii sacrosancta decreta non solum hujusmodi conjugia noxia & illicita sunt, verum etiam irrita prorsus ac nulla.

Demonstro propositionis priorem partem; ex ista enim reliquæ suapte natura consequuntur. Ac principio, ut dictum est præcedenti cap. 3. quamvis Christus Dominus pro hujus sacramenti materia constituerit contractum civilem, qui naturali jure exigere liberum contrahentium consensum; non excedit tamen auctoritatis Ecclesiasticæ limites, talem formam conditionemque præscribere, qua non appositæ censeantur personæ inhabiles ad contrahendum; nec propterea quod hanc formam conditionemque constituat Ecclesia, dicenda est *materia* a Domino determinatam immutavisse, quoniam eadem *materia* est contractus civilis, de cujus ratione est, ut præter consensum liberum, quem exigit jure naturæ, subjiciatur dispositioni legum humanarum, a quibus præscribuntur aliæ conditiones, sine quibus ad contractum corroborandum nudus consensus non sufficit. Atqui hoc tantummodo præstitit Tridentina Synodus prohibendo clandestinum conjugium: siquidem præter liberum contrahentium consensum, quem exigit jus naturæ, præscripsit præsentiam Parochi ac testium, atque sine hac forma aut constitutione declaravit personas ad contrahendum inhabiles. Igitur Tridentinum Concilium irrita ac nulla declarando matrimonia clandestina nequaquam potestatis suæ excessit limites. Probat major manifestis comparisonibus. Etenim religiosa professio si fiat in aliquo Ordine ab Ecclesia approbato ante decimum sextum ætatis annum, nulla declaratur a Patribus Tridentinis sess. xxv. de Reg. cap. 15. extantque vetustiora decreta pariter professionem hujusmodi irritam declarantiam, si emittatur ante certam ætatem, ut constat ex capp. *Ad nostram*, & *Significatum est*, in 3. Decretal. tit. 31. de Regularibus, nec non ex cap. *Is, qui monasterium*, eod. tit. in Sexto. Quamvis itidem matrimonia inter consanguineos & consobrinos legi naturæ non adversentur; nulla sunt tamen Ecclesiastico jure, prout dictum est precedenti capite: & licet confessio facta Sacerdoti jurisdictionem habenti sit sacramenti Pœnitentiæ idonea *materia*; nihilo tamen minus quia jurisdictionem

nem conferre attinet ad Ecclesiam, hæc jure suo statuit ut quædam peccata a presbyteris solvantur, quædam vero summis sacerdotibus reserventur: ita nimirum, quoniam sicut jurisdictionem ampliare vel coarctare, sic prorsus impedimenta matrimonii relaxare aut inducere, munus est Ecclesiasticæ potestatis. Addamus exemplum magis accommodatum ex ipsa natura contractuum. Quicquid jus naturæ præscribit de libero contrahentium assensu in contractibus matrimonialibus, idem profecto statuit de contractibus reliquis, V. G. venditionis, & alienationis. Jure autem humano nulli sunt contractus ejusmodi vel a prodico, vel a pupillo facti, nisi sub certa forma civili jure præscripta, l. i. ff. De curat. furiosi, & l. Pupillus, ff. de regulis juris. Ut ergo jure civili personæ quædam declarantur inhabiles ad contrahendum, non immutato jure naturæ circa substantiam contractus; ita jure Ecclesiastico qui clam ducunt feminam in conjugem, redduntur ad conjugium inepti, contractus matrimonialis substantia minime variata. Præterea demonstratur propositio ex quo contractus civilis ad bonum commune dirigi debeat; ea enim, quæ ad communi bonum diriguntur, subjici debent legibus humanis, quibus jure naturali non immutato, apponantur certæ conditiones, sine quibus idem commune bonum summo opere læderetur: quemadmodum nuper dixi de proprietatum bonorum alienatione, quæ etiam si fiat secundum modos legitimos legis naturæ, sine quibusdam tamen conditionibus irrita humanis legibus redditur, propterea quod iisdem conditionibus non appositis consequi potest jactura rei domesticæ, filiorum egestas, familiarumque depressio. Ex contractu autem matrimoniali clandestine inito non tantum civilis status detrimentum, verum etiam plurimum bonorum oriri potest amissio; siquidem inde non semel labefatur læditurque unitas cognationum, fides conjugalis, beneficium proles, & gratia sacramenti, prout in disputationibus habitis in Tridentino Concilio Patres ac Theologi demonstrarunt. Vide Hist. Pallav. lib. xxii. cap. 4. Neque id obscurum est, atque ad demonstrandum difficile. Enimvero si conjugum alter possit arbitrato suo denegare nodum maritalem, ut revera potest, si absque ullo teste contraxerit; jam uxorem dimittere, atque adulteram uxoris loco in torum adducere, & liberos legitimos tamquam nothos despiciere, nothosque legitimis anteferre in ejus erit arbitrio: quod idem est, ac detrimenta nuperrime commemorata afferre christianæ reipublicæ. Atque hinc infertur propositionis pars altera, in qua dixi clandestina conjugia esse noxia quoque & illicita. Et revera Tridentina Synodus sess. xxiv. de Reformatione

mat. c. i. declarat se ad clandestinum contractum nullum irritumque decernendum moveri ob gravia peccata, quæ ex clandestinis conjugis ortum habent; præsertim vero eorum, quæ in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuum adulterio vivunt: quod & alii canones, Patresque tradunt, ut priori propositione dictum est. Postremo hæc conjugia esse irrita constat: inquit enim eo loci Synodus sacrosancta: Qui aliter, quam presente paroco, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus al sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujusmodi contractus nullos & irritos esse decernit, prout eos presenti decreto irritos facit, & annullat. In hac autem definitione Ecclesiam non excessisse auctoritatis suæ fines commonstrant superiora argumenta, necnon quæ supra de impedimentis antiquitus constitutis differuimus: ex quibus manifestum est, ipsam Ecclesiam non semel duos homines ineptos declarasse ad quovis inodo contrahendum, puta consanguineos, affines, uxoricidas. Quis vero, nisi ratione omnino careat, affirmabit non habere facultatem statuendi certum contrahendi modum eandem Ecclesiam, si potest nonnullis absolute præscribere ne aliquo modo contrahant?

At objicies: Principio decretum adversus clandestina conjugia in Tridentina Synodo latum est, præcipuis ac præstantissimis Patribus repugnantibus, inter quos Cardinales Ludovicus Simonetta Concilii Legatus, Cardinalis Jo. Moronus Legatus alter, Cardinalis Madrutius, Antonius Patriarcha Jerolosolymitanus aliique plurimi, ut lib. xxiii. cap. 9. fatetur Pallavicinus. Immo in decreto illo pugnantia & absurda leguntur: ibi enim asseritur clandestina matrimonia rata & vera fuisse, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; tum subjicitur, nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit. Quid vero absurdius, quam Ecclesiam Dei semper detestatam fuisse vera sacramenta? Hæc objicit in historia Concilii Paulus Sarpi. Deinde vero, si matrimonia clandestina olim consistebant, & quidem jure naturæ, necesse est, ut etiamnum rata sint; quandoquidem jus naturæ nulla Ecclesiastica definitione perverti potest. Ad hæc, ut sæpe diximus, Ecclesia non potest mutare materiam sacramentorum; ideoque nec facere quin contractus clandestinus, si fuit aliquando materia sufficiens matrimonii, etiamnum non sit talis. Præterea, si Parochi, ac testium præsentia semper necessaria non fuit ad matrimonii contractum; eadem præsentia non spectat ad

invariabilem contractus substantiam, sed accidentaria est, atque adventitia. At Ecclesia facere nequit, ut ad *essentiam* sacramenti pertineat quod illi est duntaxat *accidentale*: alioqui posset irritum reddere baptismum, & quolibet aliud sacramentum, absque rituum solemnitate collatum. Tandem ex Tridentini definitione deterius incommodum derivavit; ubi enim *clandestine* contrahentes innoxie, & tanquam veri conjuges conveniebant; postea hujusmodi conjugia attentantes perpetuo fornicationis crimine maculantur: atque hujus generis sunt fere omnia hæreticorum conjugia, absque decretis a Tridentino conditionibus inita.

Resp. ad 1. Tridentinos omnes Patres, re diligentius discussa, & Summi Pontificis, cui laudati Cardinales opinionem suam subjecerant, agnita approbatione, in eandem sententiam descendisse; ut citato cap. 9. num. 5. demonstrat Pallavicinus. Nec in Tridentini decreto absurdi aliquid invenitur; non enim sancta Dei Ecclesia detestabatur antea clandestina conjugia, his in se spectatis, ob sacramenti rationem (cum tamen an sacramenta fuerint, res sit ambigua, & oppositum doceant qui hujus sacramenti ministrum esse sacerdotem propugnant) sed attenta contrahentium nequitia, quo sensu execramur sacramenta quælibet sacrilege, aut pravo animo administrata, aut suscepta. Atque hinc apparet oppositionem primam nugis ineptiisque constare. At ceteris abunde satisfactum est supra. Diximus enim non perverti, sed confirmari potius jus naturæ, quando præter id, quod ipsum jus naturæ præscripsit, humanis legibus apponuntur conditiones ad commune bonum directæ; prout constat in contractibus venditionis, & alienationis propriorum bonorum, atque in exemplis aliis, de quibus supra. Neque enim lex naturæ præcipiens, ut contractus liberrime fiant, vetat ne adjiciantur propter publicum commodum conditiones aliquæ, nec licentia eorum qui libertate abutuntur valeat contineri & compesci, id, quod esset velle exitium atque perniciem, non utilitatem & commodum Reipublicæ. His vero secunda objectio evanescit. Nam ad tertiam semel iterumque dictum est, nunc quoque contractum civilem esse hujus sacramenti *materiam*, neque hanc censendam esse immutatam, propterea quod Ecclesia certis saluberrimis conditionibus fecerit ne aliqui sint ad contrahendum idonei. Diluitur eadem ratione objectio consequens: quamquam enim præsentia Parochi vel aliorum non fuerit semper necessaria ad substantiam contractus; semper tamen necessum fuit, ut contractum inferrent personæ legitimæ; Ecclesia autem præsentiam illam requirit, ut personæ sint habiles ad contrahendum, non autem ut contractus sit actus

humanus & liber, eo pacto, quo ad emittendam professionem exigit certum annorum numerum, ut qui professionem emittunt, juxta canonum statuta habiles sint atque idonei. Ad oppositionem ultimam dicimus, Tridentinam Synodum damnando clandestina conjugia consuevisse vinculo fideique maritali, bono legitimæ prolis, & sacramenti gratiæ & sanctitati: neque hinc fornicationi patere aditum, cum ubicunque hæc synodus promulgata est, sciant omnes nuptias clam initas æque, ac adulteria & mœchiam, reprobari. E contra haud leve adversus fornicationem remedium est, cavere ne tamquam uxores impune scorta pellicesque detineantur. Ad hæreticos quod attinet, etsi nil commodi ex propria inobediendia & perfidia percipere mereantur, eis tamen Apostolicæ Sedis cura, & solitudine provisum fuit, prout proximo capite sum dicturus.

C A P U T VIII.

De matrimoniis hæreticorum, quæ præsertim contrahuntur in Hollandia, & federatis Belgii provinciis, atque de BENEDICTI XIV. Constitutione, qua hæc controversia tandem finita est.

Circa matrimonium Catholici viri cum muliere hæretica, vel e contra mulieris catholicæ cum viro hæretico, omnes fere Theologi consentiunt, valida quidem esse, sed noxia & illicita: ita nempe sentiunt innumeri illi auctores, quos laudant Sanchez lib. 7. disput. 72. & Basilius Poncius in Appendice cap. 1. alique omnes, qui post horum tempora floruerunt. Et quidem hæc matrimonia valida esse demonstratur, quoniam nulla prorsus lege decernitur nulla & irrita esse: non lege naturali, quoniam ut supra diximus, exemplisque veterum Patriarcharum, necnon celeberrimarum mulierum Monicæ & Lætæ confirmavimus, *disparitas cultus* non fuit olim impedimentum conjugia dirimens: non divina lege, nam quod Apostolus Paulus, multorumque traditio reprobat hujusmodi matrimonia, illicita quidem & flagitiosa ea demonstrat, non autem nulla; non demum Ecclesiastico jure, cum cap. *Decrevit*, De hæreticis in vi. ubi agitur de non confiscandis mulierum dotibus propter maritorum hæresim, firma & valida supponantur. Cur vero Ecclesia patiat hanc matrimonia subsistere, causas plures proferunt Scholastici, quas vide apud Sylvium in q. 59. Supplem. art. 1. & Eminentiss. Cotti q. 8. dub. item. 8. Præcipuæ causæ sunt, quod hæretici inter Christianos connumerentur, subijciantur jurisdictioni Ecclesiasticæ, atque ad fidem profitendam vi susce-

fulcepti baptismatis teneantur. Adde quod matrimonium, de quo loquimur, Sacramentum sit, licet contrahentium sacrilegio pollutum. Sed vide prælaudatos Theologos, quorum unus alterum diligenter exscriptis. Videtur his oppositi canon 72. Trullanus: *Non lice virum orthodoxum cum muliere hæretica conjugii, neque vero orthodoxam cum viro hæretico copulari: sed & si quid ejusmodi ab ullo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimare, & nefarium conjugium.* At Sanchez respondet Trullanos canones nullius esse auctoritatis; Basilii vero inquit id quod priscis sæculis servabatur, permutatum fuisse contraria consuetudine, aut hæreticos eo in canone intelligi, qui nondum suscepere baptismum. Verum Trullanus canon de separatione fidelis conjugis a viro hæretico accipiendus est, nisi cum illo habitare consentiat, nam sequitur, *Si fidei homini placeat cum infideli cohabitare, aut e contra, ne a se invicem separentur: ex divini enim Pauli sententia, sanctificatus est infidelis vir in muliere, & sanctificata est mulier infidelis in viro.* Immo ea verba, ἀκυρον ἡγιασθαι τὸν γάμον, καὶ τὸ ἀθεσμιον διαλύεσθαι συνοικέσιον, quæ latine reddita fuerunt, *irritas nuptias existimare, & nefarium conjugium dissolvi*, nil aliud sonant, quam, *Inconveniens judicari conjugium, & vetandum rescindi contubernium.*

Hujusmodi autem matrimonia esse illicita demonstratur primo, ex quo sacræ litteræ inhi-beant omnem cum hæreticis consuetudinem, ut constat ex Ep. ad Titum 11. 10. ex 11. Joannis 10. & expressius 2. ad Corinth. vi. 14. ubi ait Paulus, *Nolite jugum ducere cum infidelibus*; quæ verba, tametsi a multis explicantur de vinculo consuetudinis & amicitiae, a Hieronymo tamen lib. 1. adversus Jovinianum, & epist. 91. ad Ageruchiam accipiuntur de matrimonio. Quod etiam Apostolus ait de virgine 1. ad Corinth. vii. 40. *Cui vult, nubat, tantum in Domino*, Theodoretus, Ambrosiaster, S. Thomas, alique interpretantur de viro tantum fidei; quamquam planior sit sensus, nubat quidem, sed juxta temperantiae præcepta, nec a Christiana religione desciscens. Præterea matrimonia, de quibus loquimur, illicita esse demonstrant canones Conciliorum, lxvii. Laodiceni, unde depromptum est cap. *Non oportet*, xxviii. q. 1. canon item xiv. Chalcedonensis, xii. concilii Carthaginensis primi, xvi. Illiberitani, necnon epistola Stephani IV. ad Carolum regem Francorum, qui uxorem duxerat Bertam filiam Desiderii regis Longobardorum: de qua Epistola Baronius ad an. 770. n. 9. Accepit apertissima ratio, quæ petitur ex periculo subversionis, alteri conjugum, filiisque impendente, quam scite prælaudatur Basilii

Poncius cap. 2. Appendicis urget confirmatque testimoniis Tertulliani lib. 2. ad Uxorem cap. 3. Ambrosii libro 1. de Abraham cap. 9. & Chrysostomi hom. 48. in Genesim. Verum qui probe novit quanta sit vis necessitudinis, quid valeat usus individuas, & quot eximios viros deceperint mulierum illecebræ, alia non indiget probatione.

Ob memoratum subversionis periculum, quidam scripserunt matrimonia catholicorum cum hæreticis adeo esse illicita, ut jure naturali repugnare videantur, & nunquam permitti debeant; in quam sententiam abiit Juenin in Comment. dissert. x. q. 7. cap. 6. ait. 3. Sed falsissima est hæc opinio, & penitus rejicienda. Nam invenimus matrimonia complura; non cum hæreticis tantum, verum etiam cum Ethnicis, non violato jure naturæ, perstitisse, complura etiam valuisse ad fidei incrementum, & conjugum sanctificationem. De Monica, & de Læta dictum supra. Cæcilia item: & Lucia paganis viris nupserunt, Satorius Arianam sceminam duxit, Crotildis sanctitate conspicua matrimonio juncta est Clodoveo ethnico, Ringundis Recaredo Ariano, Brunichildis eandem hæresim professæ Catholico regi Chilperico. Mitto exempla alia quamplurima. Præterea non semel Romani Pontifices in hujusmodi matrimoniis canonica lege prohibitis dispensarunt, præsertim Gregorius XIII. Urbanus VIII. & Clemens item VIII. atque ætate nostra cum scemina Pisana, quæ nupsit hæretico Anglo; Benedictus XIII. Quod vero Juenin respondet hanc dispensandi praxim esse in Romana Curia valde recentem, Romanosque Pontifices secutos opinionem, quæ illis visa est probabilior, ex eodem auctore refellitur: superiori enim articulo recte scripserat matrimonia Christianorum cum infidelibus valida fuisse usque ad quintum sæculum, eodemque art. 3. concl. 2. statuerat nullum jus irritas fecisse nuptias Catholicorum cum hæreticis. Prohibentur ergo duntaxat jure Ecclesiastico, in quo dispensandi habet Romanus Pontifex plenissimam auctoritatem. Dummodo ergo causa hujusmodi dispensationis intersit, qualis esse potest spes conversionis conjugis infidelis, vel etiam si vir permittat uxorem filiosque vivere juxta ritum religionis Catholicæ, potest Pontifex legum Ecclesiasticarum prohibitionem relaxare: quamquam hac dispensatione adhuc posita, si revera adsit subversionis periculum, non liceat matrimonium illud contrahere, ut fuse explicat Poncius cap. 8. num. 6. eo quod quisque vitare teneatur periculum perditionis: de quo tamen Pontifices priusquam hujusmodi dispensationes concedant, diligentissime inquirent. Ex his autem, quæ superiori capite diximus de clandestinis conjugis, evidentissimum est,

est, hæc matrimonia nulla esse, si in Catholicorum regionibus, ubi Tridentinum promulgatum est; *clandestine*, & absque forma ab eodem Concilio præscripta celebrentur.

Quum autem quæstio de hæreticorum conjugis universim pertractata ad hunc modum se habeat; difficillima foret, & pene inextricabilis controversia de matrimoniis, quæ coram Magistratu, absente parochio, contrahuntur in Hollandia, Zelandia, Frisia, aliisque fœderatis Belgii provinciis, nisi maturo consilio, maximoque in Christianam rempublicam studio controversiam ipsam componere & definire curasset Pastor totius Ecclesiæ vigilantissimus, **BENEDICTUS XIV.** Theologi enim, qui ante hunc Pontificem Maximum eandem quæstionis partem attigerunt, toto inter se cælo discissi sunt. Et permulti quidem irrita matrimonia illa dixerunt, quod in iisdem provinciis Tridentini Concilii decretum promulgatum fuerit an. 1565. opera Margaritæ Parmensis, quæ tunc temporis pro Philippo II. Belgium regebat. Atque de hac promulgatione hæsitandum non esse scribunt Huygens, De-Cocq, Zypæus, Neusser, Reinssentuel, alique cum Historici, tum Theologi, quorum permultos laudat vol. 6. pag. 465. Aurelius noster Piette. Neque auctoritati decretorum concilii opponi potest inobedientia & pervicacia impiorum hæreticorum; quippe, ut agebat prope finem Commentarii in dist. 28. lib. iv. Sent. eruditissimus Estius, de prævaricatoribus, qui Ecclesiæ leges contemnunt, usurpare possumus illud Apocalypsis ultimo, *Qui in sordibus est, sordescat adhuc*. Atque hæc eadem verba pronuntiabant, cum primum hæretici jugum legitimi Regis excusserunt, Catholici animarum pastores, matrimonia ritu hæreticorum contracta, tamquam nulla, & tanquam fornicantium consuetudinem condemnantes. Bellarminus quoque doctrina æque ac purpura insignis, in litteris an. 1605. conscriptis ad Nuntium Apostolicum Episcopum Tricaricensem, nec non sacra Cardinalium Congregatio in datis anno 1605. ad Sasboldum Vicarium Apostolicum per Hollandiam, matrimonia illa coram hæretico Magistratu inita, esse prorsus nulla, evidentissime affirmaverunt. Nec deesse videtur aperta ratio; quum Ecclesia omnes baptismate regeneratos, etsi hæretici sint atque apostatæ, statutis suis decretisque constringat.

Theologi tamen alii bene multi, haud negantes istiusmodi matrimonia fuisse irrita initio revolutionum, quando Parochi adesse poterant; tradiderunt tunc rato extitisse, cum iugo religionis excusso, politici tantum, & hæretici Magistratus vigeret auctoritas. Hujus vero sententiæ præcipua momenta sunt, quod lex a Tridentino lata in provinciis, de quibus quæstio

instituitur, servari non possit, immo & perniciofa sit, cum hæretici, si noscerent matrimonia sua haberi a Catholicis illegitima, non tantum quemlibet alium contrahendi modum, verum etiam quaecunque religionis exercitium ipsis Catholicis interdicerent. Accedit quod iidem hæretici, necnon Catholicorum plurimi, qui continere non possent, damnatis nuptiis in profundum turpissimarum libidinum pelagus immergerentur. Rursus si nulla ex catholicis sœminis nuberet viro hæretico, intercluderetur hujus conversioni aditus; si nuberet autem, communionis & absolutionis foret incapax, nisi adulterina conjugia rescinderet. Præterea forma illa matrimonii ab hæreticis constituta nequaquam adversatur scopo Synodi Tridentinæ: cum enim & præmittantur denunciationes, & coram Magistratu maritale fœdus jungatur, jam nec mulier adultera pro legitima uxore, nec filius spurcius pro ingenuo potest intrudi: quod utique movit Tridentinos Patres, ut matrimonia clandestina proscriberent. Tandem cum Romani Pontifices non ignoraverint decretum Tridentinæ Synodi in fœderatis Belgii provinciis a multis annis non observari, ac siluerint, & matrimonia illa celebrari passi sint; videtur ibidem eadem lex silentio, atque indulgentia legislatoris, necnon diuturna & contraria consuetudine vim suam amisisse.

Dum ita hæc controversia penderet, prohibeque theologi optarent, ut Ecclesia illi etiam malo, quod pervicacia hæreticorum invexerat, aut explicando definitionem Tridentini, aut novum condendo decretum occureret; **BENEDICTUS XIV.** divina providentia ad Petri solum evectus, causam hanc sedulo expendendam commisit doctissimis, ac præclarissimis viris, Guidobono Cavalchini tunc S. Cong. Concilii a secretis, Joachim Besozzi Monasterii Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem Abbati, & S. Inq. G. Consultori, qui duo nunc Vaticana purpura fulgent, necnon Thomæ Sergio Piorum Operariorum, itemque S. R. Inq. Consultori, viro optimo atque integerrimo, ac præterea duobus S. J. Theologis celeberrimis, Dominico Turani, & Egidio Mariæ Giulii. Horum primus productis variis S. Congregationis Concilii decretis, & controversiæ statu accuratissime exposito, eam sententiam amplexus est, quod matrimonium Catholici cum hæretica, aut hæretici cum Catholica, coram politico Magistratu contractum, si Parochus vel Episcopus adesse non valeant, validum & ratum sit, modo etiam testes adhibeantur, idque ex decreto S. Cong. die 27. Martii an. 1632. Matrimonium pariter hæretici cum hæretica validum pronuntiavit, eo quod hi catholicum parochum non agnoscant, nec talis parochus possit eorum conjugis inte-

Interesse, ac præterea pro illis Concilii decretum minime latum fuerit, producto altero ejusdem Congregationis decreto die 6. Martii an. 1694. At matrimonium duorum Catholicorum coram ministro hæretico Amstelodami celebratum, nullum ab eadem Congregatione die 1. Decembris an. 1696. declaratum fuit. Videtur quoque Cardinalis amplissimus in ea sententia; quod in tota Hollandia & Brisia decretum Concilii non fuerit sufficienter promulgatum, quum ab anno 1563. quo primum Romæ promulgatum est, usque ad an. 1562. quo fœderatæ Belgii provinciæ ab Hispaniarum Rege, & a fide Catholica defecerunt, seditionibus, gravissimisque bellis exarserint. Verum quid hac in re sit asserendum, facile ex dictis supra, atque ex postremo S. Congregationis decreto an. 1596. inferri potest. Joachim Cardinalis Besozzi matrimonia, de quibus agitur, valida pariter existimavit, quod fieri non possit, ut juxta Tridentini decreta contrahantur, addita tamen ea particula, *in ratione saltem contractus*: quæ recte ac sapienter fuit apposita ad evitandam quæstionem scholasticam de hujus sacramenti ministro. Valida itidem censuit Thomas Sergius, permotus maxime ratione petita ex vi obligandi legum humanarum, quæ pondus non habent, ubi inutiles, perniciosæ, & observatu moraliter impossibiles evaserunt: id, quod paulo supra tetigimus, & 1. 2. q. 96. ar. 6. traditur a S. Thoma. Addit Sergius noluisse Concilium aliquid pro hæreticis definire; tum quia declaravit decreto suo neminem obstringi, nisi post illius promulgationem in parochiis, quibus, si proprie loqui velimus, carent hæretici; tum quia scopus Concilii fuit cavere, ne matrimonia in concubitus evaderent, quod in fœderatis quoque provinciis publica matrimonii celebratione vitatur. At matrimonium inter partem Catholicam & hæreticam in Hollandia contractum Thomas Sergius nullum asseruit, quod pars Catholica sit ad contrahendum inepta, nisi servetur forma Tridentini, cui subijcitur: quod tamen asserit in eo casu, quo Parochus absque gravi detrimento valeat adesse, juxta prælaudatum Decretum S. Cong. die 27. Martii 1632. Egidius Maria Giulii (nam Dominicus Turanus nil attulit peculiare, vel hætenus non productum), pluribus præmissis, rationem illam amplectitur, quod Tridentinum decretum non obliget, nisi in parochiis fuerit ante triginta dies promulgatum, ut constat ex cap. 1. sess. xxiv. de Reform. matrim. Negat vir doctus decreti publicationem factam fuisse in Hollandiæ republica, quæ modo extat; cum novo regimine inducto, hæresi confirmata, dirutisque paræciis, ibi diversus omnino cœtus hominum coaluerit. Hinc ad concordiam revocare nititur

diversa sacræ Congregationis decreta, asserens ea, quæ nulla hujusmodi conjugia declarant, referenda esse ad ea tempora, quibus Belgium sub Catholico rege degebat, nec penitus prima Reipublicæ facies evanuerat; cetera, quæ eadem matrimonia probant, respicere tempora posteriora: cumque varia fuerit temporum provinciarumque Belgii conditio, Clementem XI. Pontificem Maximum Nuncio Colonienſi significasse, nihil *generatim & universe* de matrimoniis ab hæretico & Catholico coram Ministro hæretico in Provinciis Hollandiæ contractis adhuc statutum fuisse ab Ecclesia. Dum autem auctor iste valida ea matrimonia pronuntiat, agit & ipse de matrimonio in ratione contractus, quoniam de matrimonio considerato in ratione Sacramenti disputant in utramque partem Theologi.

Horum virorum perfectis consultationibus, atque ad examen revocatis aliorum Theologorum momentis, quorum speciem aliquam, summamque exhibuimus, ac forte permultis aliis menti ejus omniscia obversantibus, Beatissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. Constitutione, quæ incipit, *Matrimonia*, die 4. Novembris an. 1741. adhuc modum gravissimam, difficillimamque controversiam definivit. Primum, quod attinet ad matrimonia ab hæreticis inter se in locis fœderatorum Ordinum dominio subiectis celebrata, non servata forma per Tridentinum præscripta, negotio mature perpenſo, omnibusque rationum momentis hinc inde sedulo librat, declaravit, statuitque, *pro validis habenda esse, dummodo aliud non obstiterit canonicum impedimentum*. Adeoque si contingat utrumque conjugem ad Ecclesiæ Catholicæ sinum se recipere, *eodem quo antea conjugati vinculo ipsos omnino teneri*, etiamſi mutus consensus coram Parocho Catholico ab eis non renovetur; sin autem unus tantum ex conjugibus, sive masculus, sive fœmina convertatur, *neutrum posse, quamdiu alter superses erit, ad alias nuptias transire*. Quod vero spectat ad ea conjugia, quæ pariter in iisdem fœderatis provinciis absque forma a Tridentino statuta contrahuntur a Catholicis cum hæreticis, sive Catholicus vir hæreticam fœminam in matrimonium ducat, sive catholica fœmina hæretico viro nubat; Sanctitas sua Episcopos omnes, Vicarios Apostolicos, Parochos, Missionarios; & alios quoscumque Dei & Ecclesiæ fideles ministros in iis partibus degentes serio graviterque hortatur & menet, *ut Catholicos utriusque sexus ab hujusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis quantum possint absterreant, easdemque nuptias omni meliori modo invertere, atque efficaciter impedire satagent*. At si forte aliquod hujus generis matrimonium,

monium, Tridentini forma non servata, ibidem contractum jam sit, aut in posterum (quod Deus avertat) contrahi contingat; *matrimonium hujusmodi alio non concurrente canonico impedimento, validum habendum esse, & neutrum ex conjugibus, donec alter eorum supervixerit, ullatenus posse sub obtentu dictæ formæ non servatæ novum matrimonium inire.* Id vero debere sibi potissimum in animum inducere conjugem catholicum, sive virum, sive fœminam, ut pro gravissimo scelere, quod admisit, pœnitentiam agat, & veniam a Deo precetur, coneturque pro viribus alterum conjugem a vera fide deerrantem ad gremium Catholicæ Ecclesiæ pertrahere, ejusque animam lucrari, sciens de cetero, ut mox dictum est, *se istius matrimonii vinculo perpetuo ligatum iri.* Idem sancitum dictumque intelligendum est de similibus matrimoniis extra fines domini eorundem fœderatorum Ordinum contractis ab iis, qui ad dicti sunt legionibus, seu militaribus copiis, quæ ab iisdem fœderatis Ordinibus mitti solent ad custodiendas, muniendasque arces conterminas, vulgo dictas *di Barriera*, dummodo uterque conjux ad easdem copias, seu legiones pertineat. Et hanc declarationem complecti etiam civitatem Mosæ Trajæstensis, a Republica fœderatorum Ordinum, quamvis non jure domini, sed tantum oppignorationis, ut ajunt, nomine possessam. Tandem nihil de novo Sanctitas sua docendum vel declarandum duxit *circa conjugia, quæ contrahuntur vel in regionibus Principum Catholicorum ab iis, qui in provinciis fœderatis domicilium habent, vel in fœderatis provinciis ab habentibus domicilium in regionibus Catholicorum Principum.* Hac itaque SS. D. N. BENEDICTI XIV. Constitutione nos tandem consecuti sumus quod diu complures Theologi, probique homines exoptaverant.

C A P U T IX.

De his, quæ præcedunt Matrimonii celebrationem, sponsalibus nimirum, atque denunciationibus.

QUoniam agentes de Matrimoniali contractu fere omnia attigimus, quæ pertinent ad sponsalia futurarum nuptiarum promissio, ut inquit cap. *Nostrates*, xxx. q. 1. Nicolaus I. Ad illa idcirco neque interior animi cogitatio, mentisque propositum, neque indeterminata ducendæ uxoris voluntas, neque unius duntaxat assensus sufficit; sed requiritur viri ac mulieris mutua promissio, aut verbis: aut æquivalentibus signis expressa. Eapropter Jure Ecclesiastico ad sponsalia septem annorum ætas requiritur, prout statuit Alexander III. capp. *Litte-*

ras, & Accessit, De desponsat. impuberum. Si autem pro minoribus septennio parentes contrahant, sponsi usque ad legitimam ætatem expectare tenentur, & tunc initum contractum confirmare, aut rescindere; nisi ante annos pubertatis carnalis commixtio interfuerit, aut majores septennio facti mutua inter se voluntate consenserint. Vide cap. *A nobis*, De despons. impub. & cap. unicum in Sexto, eodem tit. Interveniens urgentissima tantum causa, sit in exemplo bonum pacis, & salus atque incolumitas Reipublicæ, fas est parentibus ante ætatem legibus constitutam celebrare natorum sponsalia, ex Nicolao Papa cap. *Ubi non est consensus*, titulo præcitato. Cum ad sponsalium validitatem necessarius sit contrahentium assensus, sequitur ea Hormisdæ verba, *Potest autem filium nondum adultum, voluntas cujus discerni non potest, pater cui vult matrimonio tradere, & postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere*, quæ verba habentur cit. tit. cap. *Tua nos*, accipienda esse *de solo debito honestatis*, ut inquit Glossa, & colligitur ex Bonifacio VIII. cap. *Si infantes*; in vi. Enimvero pervenientibus filiis ad rationis usum, cessat in iis, quæ liberi arbitrii sunt, patria potestas, cujus intuitu,

Sponsalium quidem meorum pater meus Curam subibit, hoc enim non est meum, ajebat Hermio in Andromacha Euripidis.

II.

Dum vero adultus contrahit sponsalia, quod faciat æquum est parentibus annuentibus, oportet principio animadvertat, *ut non luxuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione* quærat uxorem, prout inquit Tobias junior, cap. ix. 9. De uxoris eligendæ conditionibus meum non est pertractare. Norunt omnes adagium, *Si vis nubere, nube pari.* Inferior quippe uxor despicitur, & superior facile despicit. De tempore itidem nuptiarum non agam, siquidem & pervulgati sunt ii versus Hesiodi,

Junge tibi uxorem, firmus dum adhuc vigor adsit,

Annos cum numeras ter denos, plusve, minusve,

Aptum est conjugium, decimo sed fœmina quarto

Anno pubescit, nubat mox inde sequenti.

Memoria hoc in loco repetenda sunt, quæ de impedimentis matrimonii disseruimus. De uxoris ducendæ dotibus pulchre Auctor Prov. xxxi. 30. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo, mulier timens Dominum ipsa laudabitur.* Eccl. xxvi. 19. *Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata; & eodem capite, Noli discedere a mu*

in muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini; gratia enim verecundia illius super aurum. Haud illepide quidam,

Quæ tibi ducenda est, habet P quinque puella.

Sit pia, sit prudens, pulchra, pudica, proba.

At de tali fœmina Satyra IV. Poeta Aquinas:

Rara avis in terris, nigroque simillima cycno.

Inter sponsalia ac matrimonium debet aliquod tempus intercedere; *ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatare*, inquit lib. VIII. Confess. cap. 3. sapientissimus Augustinus, itemque ut in statum, moresque contrahentium fieri valeat diligentior inquisitio. Post sponsalia debet virgo, quantum fieri potest, se oculis sponsi subducere, quod libro de Velandis Virginibus cap. II. comparatione Rebeccæ, & multiplici ratione docuit Tertullianus; quare sponso monendos esse, *ne ante contractum matrimonium sub eodem tecto simul habitent*, docet sess. 24. de Reformat. Matrimon. Synodus Tridentina.

I I I.

Dissolvuntur sponsalia primum utriusque partis consensu, cap. *Præterea*, De sponsalibus. 2. Per matrimonium cum alia muliere *per verba de presenti* contractum, cap. *Si inter*, eodem tit. & cap. *Tua fraternitas*, De sponsa duorum. 3. Si apposita conditio non impleatur, quod tamen intellige, nisi accedat consensus de presenti, seu carnalis commixtio, capp. *De illis*, *Per tuas*, & *Super eo*, De conditionib. apposis. 4. Per professionem monasticam, & per susceptionem Ordinis sacri, necnon per simplex votum castitatis præcedens, cap. *Rursus*, tit. *Qui clerici*, vel *voventes*. 5. Per unius contrahentium fornicationem, cap. *Quemadmodum*, de jurejurando. 6. Si alter conjugum proficiscatur in regionem longinquam, præsertim inscio altero, nec redeat præstituto nuptiarum tempore, cap. *De illis autem*, De sponsalibus. 7. Si inter sponso, vel eorum parentes graves inimicitie oriantur, ut docent Panormitanus, alique JCC. in caput *Requisivit*, eodem titulo. 8. Si contrahentium alter abjecto pietatis studio sese in turpitudinem vitiorum immerferit, aut ei summa paupertas & inopia, vel lepræ morbus, seu furor, vel insania ante maritalem copulam supervenerint, cap. *Postorali*, De exceptionibus, & cap. *Litteras fraternitatis*, De conjugio leproforum. Has solvendorum sponsalium causas Glossa in cap. *De illis*, lib. IV. decretal. tit. I. versibus hisce comprehendit:

Lepra superveniens, furor, ordo, sanguis & absens,

Lesaque virginitas, membri damnum, minor ætas,

Hæresis ac lapsus, fideique remissio prorsus Sponso dissociant, & vota futura retrahant.

I V.

Præter sponsalia, celebrandis nuptiis præmittendæ sunt proclamationes, faciendæ tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia, juxta definitionem Concilii IV. Lateranensis can. 51. ac Tridentini sess. XXIV. de Reformat. matrim. cap. I. Cum hæ proclamationes præsertim fiant ad detegenda matrimonii contrahendi impedimenta; recte præcipit Rituale Romanum, ut fiant a proprio utriusque contrahentis Parocho, si desponsi ad diversam parochiam pertineant. Permittit nihilominus Tridentina Synodus, ut, si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantum fiat, vel saltem parocho, & duobus vel tribus testibus presentibus matrimonium celebretur. Verum hanc dispensationem solius Ordinarii, idest, Episcopi judicio committit, quod Gregorio XIII. approbante confirmatum fuisse a S. Congregatione Concilii, scribunt celebres JCC. Fagnanus in cap. 3. De clandestina desp. Gonzales ibidem num. 7. & Van-Espen p. 2. tit. 12. cap. 3.

CAPUT X.

Agitur de hujus sacramenti Ministro.

THEologorum fere omnium antiquorum sententia fuit, ministros sacramenti matrimonii esse contrahentes, sacerdotis autem benedictionem, ac verba esse sacramentale quoddam, ritumque ad sacramenti substantiam minime pertinentem, ut 3. p. q. 42. art. 1. ait S. Thomas, cui subscribunt alii Scolastici in IV. dist. 26. & fere omnes Jureconsulti dum Fagnano in cap. *Quod nobis*, de Claud. desponsat. ubi inquit ille, sententiam oppositam esse *periculosa in fide*. Solus Guilelmus Parisiensis ex vetustioribus oppositum sensisse dicitur a Vasquesio disp. 3. de Matrim. cap. 3. & a Tournelio q. 3. art. 2. tametsi Guilelmus de Matrim. cap. 9. videatur tantum ad sacramenti hujus virtutem requirere, *Ut nuptialis benedictio non contemnatur*, non autem huic benedictioni adtribuere sacramenti efficientiam. Hinc Dominicus Soto citata dist. 25. q. 2. art. 3. asserit opinionem Guilelmo adtributam esse *singularem*, nullumque hactenus habuisse assertorem. Blam

tamen postmodum amplexati sunt plurimi, propugnantes ministrum matrimonii, in quantum est sacramentum, esse sacerdotem, huiusque benedictione ad sacramenti dignitatem matrimonium ipsum attolli. Ita enim post Cardinalem Cajetanum tom. 1. Opusc. tract. 12. q. 1. virumque ornatissimum Melchiorum Canum lib. VIII. de Locis Theolog. cap. 5. senserunt Tolletus, Ledesma, Maldonatus, Estius, Sylvius, atque ut recenseam nonnullos ex recentioribus J. B. Du Hamel de Matrim. cap. 6. Florentius De Cocq sect. 7. Gaspar Juenin dissert. 12. q. 3. Honoratus Tournely loco paullo supra citato, ex Nostratibus vero Leonardus Vanrov cap. ult. q. 2. Aurelius Piette q. 13. Etate ergo nostra multo magis dici potest quod in 1. partem S. Thomæ q. 1. agebat Dominicus Bannes, *Canis sententiam multos alios sequi absque ulla temeritate.*

Igitur sententia eorum, qui censent ministrum huius sacramenti esse contrahentes ipsos, proximis innititur argumentis. Principio, inquit, hæc in decreto Eugenii leguntur: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Hæc autem verba sunt quæ proferuntur a contrahentibus. Idem ergo contrahentes sunt, qui verbis suis mutuam consensum exprimantibus efficiunt sacramentum. Neque enim hoc argumentum diluunt, qui respondent agi in eo decreto de matrimonio, *ut contractu*, quum potius sit evidens pertractare Eugenium de sacramentis Ecclesiæ, atque sub hac ratione proponere doctrinam matrimonii, paragraphum illum incipiens, *Septimum est sacramentum Matrimonii.* Habetur propterea in Enchiridio Christianæ institutionis edito nomine Concilii Colonienfis, incaute a quibusdam producto pro contraria sententia: *Verbum itaque huius sacramenti, quo accedente ad elementum fit sacramentum, id nimirum est, quo ambo, mas & femina, cum pietatis respectu, que in Deum est, sibi mutuo fidem conjugalem dant, accipiuntque, nec quovis modo, sed in Dei nomine conjunguntur, & copulantur.* II. Idem demonstrare nituntur auctoritate Tridentini Concilii, quod sess. XXIV. cap. 1. de Reformat. matrim. definit, *clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quoad Ecclesia ea irrita non fecit.* Reponentibus vero Theologis, matrimonia illa declarari a Tridentino *vera & rata* in ratione contractus, idque confirmantibus testimonio Pallavicini scribentis lib. XXI. cap. 9. num. 13. *Nunquam declarasse Concilium ea fuisse sacramenta, adeo ut graves quidam Theologi id negent, obstat videtur cap. Quanto magis, de divortis, in quo legitur: Etsi matrimonium sit verum quod inter infideles exisset, non*

est tamen ratum; inter fideles autem verum quidem & ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel admissum nunquam amittitur, ratum efficit conjugii sacramentum. Ex quo loco apparet in Jure Ecclesiastico, ubi matrimonium *& verum, & ratum* simul dicitur, non de contractu tantum agi, verum etiam de sacramento. Accedit quod Tridentina Synodus eadem sess. can. XI. aperte benedictionem nuptiarum *inter ceremonias enumerat.* III. Adhæserunt olim huic sententiæ universi Theologi, uno excepto Guillelmo Parisiensi, cujus etiam, ut nuper diximus, sententia est ambigua: a majorum autem communi doctrina non est absque gravi rationum pondere recedendum. Scio Melchiorum Canum adniti, ut ad se trahat Doctorem Angelicum, multaque ex ejus operibus colligere Sylvium ad commonstrandum plura ab illo in Sententias dici, quæ maturius digesta limavit in Summa. Verum S. Thomas nunquam retractavit quod scripserat in IV. dist. 26. 2. q. 2. art. 1. *Verba quibus consensus exprimitur, sunt forma huius sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, que est quoddam sacramentale.* Idem enim repetit ad Annibaldum lib. IV. dist. 27. art. 2. atque in iisdem locis, quæ adducit Canus, si integra perlegantur. IV. A sacra Congregatione Concilii declaratum est, non esse de substantia sacramenti Matrimonii, ut Parochus loquatur; ac satis esse, si præsens sit, & intelligat id quod agitur. Vide Concilium cum declar. Congreg. pag. 342. Certum tamen est huiusmodi declarationes nullius esse roboris, nisi munitæ sint subscriptione Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis, ex decreto ab ipsamet edito 2. Augusti an. 1631. impressas etiam una cum Tridentino Concilio fuisse insertas indici librorum prohibitorum decreto ipsius Congreg. 6. Julii 1631. Verumtamen confici sacramentum, etsi sacerdos verba non proferat, confirmari potest cum ex ipso Concilio, quod requirit Parochi, ac testium præsentiam, non ut sacerdos minister sit sacramenti, sed ut vitentur incommoda, quæ oriuntur ex clandestinis conjugis; tum ex innumeris Latinorum, Græcorumque Ritualibus libris, quos volumine 2. de Antiq. Ritibus collegit Martenius, in quorum plerisque extant utique preces sacerdotum multæ, sed spectant omnes ad benedictiones annuli, coronæ, thalami, poculi, nec in iis apparet alicujus sacramentalis formæ vestigium: ideoque sunt ritus, & cæremoniæ, quæ non pertinent ad sacramenti substantiam. V. Si verba a sacerdote prolata haberent rationem formæ, id canone aliquo, aut Ecclesiastica definitione constaret; aut saltem statutum foret, ut nullatenus ipsa verba vario contextu, & variis significatione pronuntiarentur. Utrumque autem est fals.

falsum. Etenim quod verba a sacerdote prolata habeant rationem *formæ*, nullibi expresse legimus: immo haud obscure infertur ex cap. *Licet præter solitum*; & ex cap. *Tua fraternitas*. De sponsa duorum, *formam* sitam esse in verbis contrahentium, significantibus consensum de præsentem, *Ego te accipio in meam*, *Ego accipio te in meum*, aut verbis aliis, vel signis æquivalentibus. Diversa quoque sunt verba a Parochis pronuntiata, etiam in Latinis Ecclesiis; nam Dominicus Soto vol. 2. in iv. pag. 101. ait in quibusdam locis adhibitam a sacerdote formulam hanc esse, *Ego vos sponso, & sacramentum confirmo*, in aliis istam, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: quæ potius supponunt matrimonium jam factum, quam istud efficiant. Hujus generis est forma, quam Parocho præscribit Rituale Salisburgense pag. 264. *Matrimonium in facie Ecclesiæ inter vos, me annuente, contractum Deus confirmet, & ego illud approbo, perficio, atque solemnizo: In nomine Patris, &c.* Nec Tridentina Synodus universos Parochos ad unam eandemque formulam pronuntiandam adstrinxit: sed inquit, *Parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium conjugo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provincie ritum.* VI. Contrahentes ii sunt, qui sacramentalem formam pronuntiant, ideoque & ministri. Ea quippe forma sacramentalis dicenda est, quæ effectum sacramenti, scilicet, indissolubilem nexum, & conjunctionem significat, & producit. Hunc vero effectum consensus contrahentium verbis, aut signis expressus efficit & significat, & consequenter verba sacerdotis, *Ego vos conjungo, &c.* tametsi eandem conjunctionem videantur exprimere, quia tamen conjuges proprio consensu conjunctos esse supponit, nil sonant aliud, quam, *Ego approbo, confirmo, & benedico, conjugium vestrum*. Atque hæc sunt prioris sententiæ argumenta præcipua, ita a nobis confirmata, insertisque adnotationibus suffulta, ut facile a recentiorum oppugnationibus vindicentur.

At hi Parochum esse hujus Sacramenti ministrum, nituntur primo demonstrare traditione Sanctorum Patrum, affirmantium conjugia sanctificari sacerdotum benedictione. Tertullianus enim in libro de Pudicitia damnat matrimonia apud Ecclesiam non celebrata, uti vidimus agentes de Clandestinis conjugis: & lib. 2. ad uxorem cap. 9. *Unde sufficiam* (inquit) *ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsequium Angeli renuntiant, Pater rato habet*. Ambrosius Epist. 70. nunc 19. n. 7. ait: *Ipsum*

conjugium Sacerdotali benedictione sanctificari oportet. S. P. Augustinus in Psalmum 149. n. 15. comparans matrimonii vinculum compedibus, *Tales compedes, (inquit) consolidant vobis & Episcopi manus*: ubi ait Vanroy, S. Pater per manus intelligit potestatem. Innocentius I. epist. ad Victricium, Synodus iv. Carthaginensis can. 13. & Siricius Epistola 1. ad Himerium meminerunt ejusdem benedictionis. Neque hæc tantum ceremonialis dici potest, cum ad significanda conjugia, & ad gratiam sacramento alligandam sit necessaria. II. Ritualia quamplurima Sacerdotem appellant hujus sacramenti ministrum, ac præsertim Romanum, quod in Præfat. ait administrationem hujus Sacramenti ad Parochum pertinere: his accedit Concilium Colonienſe an. 1536. p. 7. cap. 4. & Cameracense an. 1567. cap. 1. quæ non tantum docent parochos esse hujus sacramenti ministros, verum etiam affirmant, gratiam; & donum Spiritus sancti illorum precatone conferri. His vero, quæ post Sylvium proferunt recentiores, addit Vanroy cap. 55. Concilii Petricoviensis an. 1551. in quo habetur: *Magna itaque est firmitas vinculi conjugalis, quam non designat modo, verum etiam efficit, accedente verbo, visibilis quæ fit per sacerdotem copulatio: conferitur enim per illam donum perseverantiæ peculiare, modo quis animum habeat capacem, & eo quo debet affectu ad Sacramentum hoc accedat: quamvis oppositam sententiam statuere videantur, quæ ibidem leguntur; Simul ut ad elementum visibile accesserint verba, quæ præeunte sacerdote profert uterque conjunx, fit Sacramentum*. III. Sacerdotale Romanum, quod anno 1494. edidit Albertus Castellanus, Romanum item Rituale, immo & Tridentina Synodus præscribunt Parocho, ut explorata conjugum voluntate dicat: *Ego vos conjungo &c.* Igitur cum Parochus non conjungat virum & mulierem in ratione contractus, & alioquin hæc verba sensum habeant expressum, necessum est, ut eos conjungat in ratione Sacramenti. Ad hæc si ratio formæ sacramentalis inest illis verbis, *Ego te baptizo, Ego te absolvo, &c.* cur non constituent formam sacramentalem hæc verba præcedentibus consimilia, *Ego vos conjungo, &c.* IV. Matrimonium in Evangelica lege habet Sacramenti rationem: quum ergo ad sacerdotes præsertim pertineat divina dispensare mysteria, ipsis hujus sacramenti ministerium commissum est. V. Si contrahentes sacramentum recipiunt, quo pacto efficere illud possunt? Accedit quod ante Tridentinam Synodum per commercium carnale sponsalia transibant in matrimonium de præsentem, ideoque concubitus supplebat vicem illorum verborum: *Accipio te in meam*: absurdum est autem ma-

ximum asserere quod carnalis commixtio sacramentum perficiat, & convertat rem profanam in sacram. V. Tandem Alexander III. cap. *Cum in Ecclesia*, De simonia, inquit: *Horribile est quod pro sepultura, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & aliis Sacramentis aliquid requiratur*; quo in loco aperte aliis Sacramentis adjungit Pontifex nuptiarum benedictionem.

Probabilem admodum hæc omnia reddunt sententiam postremam: at prior, antiquior, & communior hisce argumentis invictissime non oppugnatur. Ad Patres enim quod attinet, doceant hi nuptias sanctificari *sacerdotum, precibus, & oblationibus*, additque Ambrosius, *sacerdotali velamine*. Ergo ne velamen, & oblatio pertinent ad sacramenti substantiam? Nequaquam. Itaque nil aliud ex Patrum testimoniis infertur, nisi nuptias in faciem Ecclesiæ celebrandas esse, ut secernantur a nefariis contuberniis, & solemnitate atque benedictione sacerdotum ministrorum firmiorem nexum, honestatemque Christianam acquirant. Enimvero Patres eadem ratione detestantur nuptias occulte a sacerdote benedictas, ut constat ex cap. *Nulius*, xxx. q. 5. ac Turonense Concilium sub Nicolao V. cap. 12. alique canones easdem nuptias clam a sacerdote benedictas prohibent sub pœna excommunicationis, quamquam eo in casu non desit, sententia recentiorum, verus sacramenti minister. Occultas autem conjunctiones Concilia & Patres damnaverunt ad evitanda peccata, & conjugia propinqua & adulterina: quare Martyr Ignatius scribens ad Polycarpum ait nuptias in Domino celebrari, *Si fiant Episcopi arbitrio, & non ad concupiscentiam explendam*. Secundum vero argumentum nil probat; Parochus enim est minister matrimonii, quoniam est minister sacrorum rituum, quibus matrimonium juxta Ecclesiæ consuetudine celebratur; nam revera ille nuptias benedicendo ministerium suum præbet & exhibet sacramento. At tertium ex dictis in quarto, & in quinto prioris sententiæ momento satis superque refellitur. Proximum vero solvitur a S. Thoma in 1v. dist. 28. art. 3. dicendo, Sacerdotem esse ministrum aliorum sacramentorum: quoniam in iis actus suscipientium non sufficiunt ad inducendum effectum Sacramenti, V. G. absolutionem a peccatis: *in matrimonio autem actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, vinculum scilicet, & ligamen, quia quicumque est sui juris, potest se alteri obligare, & ideo sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi de essentia sacramenti*. Quintum pariter facillimæ est solutionis: nam ideo contrahentes possunt conficere sacramentum, quoniam mutuo consensu ligari

possunt, & sociari in individuam vitæ consuetudinem: quo consensu, non quidem ut actus humanus est, sed ex divina institutione, ubi de futuro transit in præsentem, Sacramentalis gratia confertur, eidem propterea consensui, non autem commercio carnali attribuenda. Non desunt præterea qui doceant, duplicem consensum distinguendum esse, unum, quo contrahentes ex affectu naturali, vel ex libidine se invicem uniunt; alterum, quo fide imbuti, & religiosa intentione contractum ineunt, affirmantes hoc tantum consensu perfici sacramentum: quod colligi videtur ex præcitato Enchiridio Colonienfi, immo ex decreto Eugenii; in quo consulto apposita fuit particula; *Regulariter*. Vide Theologiam Moralem ad usum Seminarii Petrocorensis tom. iv. pag. 294. Ad ultimum respondet Gonzalez in caput, *Cum in Ecclesia*, male ex *eo aliis* deduci benedictionem nubentium esse sacramentum, quum secundæ nuptiæ sacramentum sint, nec tamen juxta antiquos canones cum benedictione sint celebrandæ, ut erudite idem Gonzalez demonstrat in cap. *Capellatum*. De secundis nuptiis. Sed ad vitandas cavillationes scholasticas, fate-mur nos benedictionem nubentium esse *benedictionem sacramenti*, quoniam nubentes benedicuntur, dum in faciem Ecclesiæ mutuo consensu sacramentum efficiunt: at negamus hujus sacramenti *formam* esse benedictionem sacerdotalem, & sacerdotem esse ejusdem sacramenti *causam efficientem*, quæ tamen dicta sint in confirmationem antiquioris, & communioris sententiæ, altera minime repudiata.

ADDITAMENTUM.

Quidquid statuas de præcedenti quæstione, quum matrimoniis contrahendis Parochus, aut illius jussu sacerdos alius adesse debeat, quæritur quinam proprius Parochus sit nuptiarum celebrandarum. Multi quidem, Sanchez, Pontius, Leander, Sylvius, Salmanticenses, ac Moralis Theologiæ Tractatores reliqui, nec non JCC. in caput, *Cum inhibito*, De claud. conjug. de hac re peculiariter agunt, sed nemo melius BENEDICTO XIV. qui ex authenticis S. Congregationis Concilii decretis illam explicuit Notificatione, quam edidit Bononiensis Ecclesiæ Pastor 20. Septemb. 1734. Primum igitur celebrandæ sunt nuptiæ coram Parocho, non originis, sed domicilii, ex decreto edito jam ab ann. 1573. Domicilii autem nomine nequit intelligi rus, aut locus alius, ad quem recreationis, vel peragenda rei causa accedatur, decr. 1. Decembris 1640. nec civitas, aut locus alius, ad quem vir & mulier veniant solo animo illic celebrandi matrimonium, prio-

priori domicilio non relicto, decr. 22. Febr. 1631. & 13. Julii 1725. bene tamen si ad aliam civitatem, vel locum transeant ibidem domicilium permanens habituri, decr. 22. Febr. 1722. Præterea qui animo domicilium suum retinendi, proficiscuntur ad loca, in quibus Tridentina Synodus nondum est promulgata, ut ibidem contrahant absque præsentia Parochi, nulum verum, nec ratum connubium ineunt; at secus, si in iisdem locis sedem figant, decr. Congregationis Concilii, & Constit. Urbani VIII. die 14. Augusti 1627. Qui insuper extrapatriam commorantur studiorum causa, aut Rectoris, Judicis, vel Medici officia exercentes, famuli quoque, alique quasi domicilium habentes, coram Parocho illius urbis, vel oppidi contrahere valent, decr. Congregat. apud Nicolaum Garciam de Benef. p. 5. c. 7. Qui perpetuo carceri addicti sunt, Parochum in cujus paræcia siti sunt carceres, qui vero ad custodiam tantum illic detinentur, domicilii sui Parochum debent arcessere, decr. 26. Maji 1707. Puellæ, quæ in Monialium septis educantur, inituræ conjugium exire, domumque propriam adire debent, decr. 13. Januarii 1634. & 8. Octobr. 1723. quod si fieri nequeat, a Parocho, sub quo situm est Monasterium, nisi paternum aut maternum domicilium habeant, secus a Parocho domicilii sunt in matrimonium jungendæ, decr. 11. Januarii 1703. At quæ in hospitiiis servantur orbatæ parentibus ac derelictæ, non a Confessario, sed a loci Parocho sunt in matrimonium copulandæ, decr. 22. Aprilis 1651. Egyptii, quos Zinganos dicunt; alique erronei, in quorum numero non comprehenduntur peregrini, nec alii habentes alicubi domicilium, tenentur contrahere apud Parochum, in cujus parochia eo temporis consistunt, hac in re nullo Scriptorum dissentiente. Postremo si in parochia sponsæ celebretur matrimonium, huic illius Parochus adierit; & si in parochia viri, Parochus hujus præsens erit, decr. Sac. Congr. anno 1573. Hæc vero sapientissimi Pontificis præceptiones, firmatæ tantæ auctoritatis præsidio, Doctorum ceterorum placitis erunt omnimode præferendæ.

S C H O L I O N.

Quoniam superiori additamento laudavi Sapiientissimum Romanum Pontificem Benedictum XIV. sunt autem inter recentiores Theologos nonnulli, qui ægre ferunt me in quæstione de ministro Sacramenti matrimonii solam non adoptasse sententiam, comprobata superiori cap. x. §. At hi Parochum, atque vellent me, invitum licet, & repugnantem aliquando ratione, suis adherere opinatio-

nibus; operæ pretium duxi hic ejusdem Pontificis Maximi subnectere locupletissimam adnotationem; ex qua poterit unusquisque deprehendere, quam librato, prudentique iudicio (nisi forte mea me fallat opinio), in hac ambigua & perdifficili quæstione me gesserim. Perlecta autem sequenti Benedicti lucubratione, oro, obtestorque ut legatur quodque Ven. Bellarminus, & Auctor Theologiæ Moralis ad usum Seminarii Petrocorensis, in locis ab eodem Pontifice Maximo laudatis; istic enim, quamvis Auctores alii non pervoluntur, opposita momenta facile habent, obviamque solutionem. Præstantissimi itaque, & omnigena eruditione ornatissimi Summi Pontificis, hæc est doctrina in libro 8. de Synodo Diocesana can. 13.

I. Cum prædicta controversia inter Tridentinos Patres ferveret, aliquot Theologi Parisienses, duce Simone Vigorio, in medium protulere sententiam Guillelmi Parisiensis, qua rem totam facile componi, arbitrabatur. In unoquolibet matrimonio, etiam Fidelium, distinguendam voluit Guillelmus in suo Tract. de Sacram. matrim. cap. 9. rationem contrahentis a dignitate Sacramenti; docuitque, illam quandoque ab hac separari; etenim (ajebat) Minister Sacramenti matrimonii est Sacerdos, qui solus potest contractum conjugii, de se mere civilem, & profanum, sua benedictione consecrare, & efficere, ut per eam, tanquam formam, elevetur ad causandam gratiam ex opere operato: eo pacto, quo aqua elementaris, quæ est materia Sacramenti Baptismi, per verba a Ministro prolata, quæ sunt ejusdem Sacramenti forma, virtutem acquirit abluendi interiores animi sordes, producendique gratiam: quare, pergebat Guillelmus, si contingat, matrimonium sine Sacerdotis præsentia iniri, validum & firmum utique erit in ratione contractus; nequaquam autem Sacramenti naturam, ac virtutem participabit. Posita porro hac opinione, omnem explanatam difficultatem, deprædicabant Parisienses: præcælis quippe Guillelmi principiis, perspicuum fit, matrimonia clandestina, quamvis semper ab Ecclesia vetita, semper nihilominus firmitatem habuisse insolubilis contractus, sed Sacramenti natura, dignitate, ac virtute caruisse: Canones proinde, & Patres validitatem illis, attribuentes, solum respexerunt civilem contractum, quibus vero eadem visa sunt minus rata, considerarunt in illis rationem Sacramenti, quam sine Sacerdotis benedictione minime assequi, existimarunt.

II. Hæc Parisiensium doctrina, a Vigorio, proposita, si vera narrat Pallavicinus cit. hist. lib. 20. cap. 4. n. 1. paucos quidem

habuit sectatores : attamen non erat adeo singularis , uti distitavit Sotus in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 3. siquidem , præter Guillelmum , eandem tradiderat Paludanus in 4. dist. 5. quæst. 2. eidemque adstipulati fuerant Patres Concilii Provincialis Colonienfis l. anni 1536. part. 7. cap. 40. tom. 9. Collectionis Harduini col. 2010. ubi non obscure insinuarunt , contractum matrimonii nonnisi per Sacerdotis benedictionem Sacramentum effici , agentes : Quod Sacramentum , si quis , sicut decet , acceperit , accedente Sacerdotali precatone , confert donum Spiritus , quo vir diligat uxorem amore casto , sicut Christus dilexit Ecclesiam : & clarius id ipsum expressit , qui eidem Concilio præfuit , & postea ad Lutheranos defecit , Hermannus , Archiepiscopus Colonienfis , in suo Catechismo , ubi pag. 273. agens de Sacramento matrimonii , hæc habet ; De Ministro hujus Sacramenti postremo videndum est. Ut forsitan quidam non improbanda ratione dicant , matrimonium certum Ministrum non exigere , quod conjuges in se casto amore , ac religiose consentientes Deus ipse conjungat ; tamen videmus , & in veteri lege quosdam fuisse , qui Dei vice conjuges conjungerent : quando ergo magis putandum est , in nova lege Sacerdotes , qui legatione pro Deo funguntur , legitimos hujus Sacramenti Ministros esse ? Præterea paulo ante , quam Vigorius Guillelmi opinionem Tridentinis Patribus exponeret , anno nimirum 1562. publici juris factum fuerat , etsi fortasse nondum omnibus innotuisset , celeberrimum Opus Melchioris Cani de Locis Theologicis , ubi lib. 8. cap. 5. doctissimus Auctor Guillelmi sententiam instaurat , & validissimis sustentat argumentis : nam , præterquamquod (inquit Canus) nunquam Patres Christianorum matrimonium verum Sacramentum nominarunt , nisi simul meminissent Sacerdotalis in illo intervenientis ministerii , quod percurrenti , quos jam præmissimus , textus , patebit ; certum est , quodlibet Sacramentum esse opus Divini cultus , & religionis. Matrimonium autem , solis verbis viri , & femine contractum , sine ullo ministerio Sacerdotis aliquam ponentis sacram. ceremoniam , licet rei sacra signaculum sit , non potest tamen dici opus Divini cultus , & religionis. Ad hæc , Augustinus in epist. ad Bonifacium tradit oportere , res ipsas corporeas , quibus Sacramenta constant , imaginem , & similitudinem gerere ejus sanctificationis , cujus sunt signa , & causa : cum autem connubiale fædus , sine ullo sacro ritu , & Sacerdotis ministerio contractum , nullam exterius exhibeas speciem interioris sanctificationis , consequens est , ut proprie Sacramentum non sit. Deindq

Concilium Florentinum docet , omnia Sacramenta constare rebus tanquam materia , & verbis tanquam forma : nemo autem sibi facile suadebit , formam Sacramenti matrimonii esse verba , quibus contrahentes suam exprimunt consensum , quæ mere profana sunt , atque etiam ab Ethnicis usurpata : Insuper verba , quæ sunt alicujus Sacramenti forma , non possunt suppleri per nutus , scripturam , aliudve signum , eorum loco substitutum ; quod consideranti alia Sacramenta est manifestum : at contrahentes , si , verborum loco , nutus , scripturam , aliudve signum supponant , æque matrimonium perficiunt , ac si verbis uterentur : non igitur eorum verba sunt Sacramenti matrimonii forma . Tandem Auctores , qui tenent , contrahentes esse Sacramenti matrimonii ministros , multum inter se dissentiunt in determinanda ejusdem Sacramenti materia , ac forma . Aliqui enim cum Catharino de Matrim. quæst. 1. docuere , consensum contrahentium , exterioribus signis expressum , esse materiam ; verba vero a Christo Domino semel prolata Matth. 19. : Propter hoc dimittet homo patrem , & matrem , & adhærebit uxori suæ : esse formam pro omnibus Fidelium matrimoniis . Alii cum Victoria in Summ. de Matrim. n. 245. opinantur , verba unius contrahentis , qui primo suum præstat consensum , esse materiam , & verba secundo proferentis esse formam , per quam prima determinatur ad constituendum contractum , & Sacramentum ; quam quidem opinionem probabilem putat Henriquez de Sacram. lib. 11. cap. 2. Alii cum Covarr. 2. part. de Matrim. cap. 1. n. 8. Vasquez in 3. part. tom. 2. disp. 129. cap. 3. & disp. 3. de Matrim. cap. 5. & Basilio Pontio de Matrim. lib. 1. cap. 7. n. 12. existimant , consensus utriusque contrahentis , verbis , seu signis manifestatos , esse formam , corpora esse materiam remotam , eorumque traditionem , & acceptationem (quam nescimus quo pacto a consensu distinguant) esse materiam proximam . Alii cum Cardinale de Lugo disp. 2. de Sacram. n. 29. dicunt , contrahentium verba , seu signa , prout sunt traditio corporum , esse materiam ; ut vero significant , & causant personalem obligationem in utroque contrahente , esse formam . Alii demum , magisque communiter , cum Soto in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. Bellarmino lib. 1. de Matrim. cap. 6. Suarez tom. 3. in 3. part. de Sacram. disp. 2. sect. 1. Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 5. n. 6. & Gonet disp. 2. art. 5. defendunt , utriusque contrahentis consensum , verbis , seu signis expressum , esse materiam simul , & formam , sed sub diversa considera-

„ tione: est enim materia, quatenus significat
 „ corporum traditionem; est forma, quatenus
 „ mutuam exhibet eorumdem acceptationem. Jam
 „ vero, clamat Melchior Canus, nonne tanta,
 „ in re gravissima, varietas, & dissonantia haud
 „ leve indicium est falsitatis opinionis, ad quam
 „ adstruendam coguntur illius assertores tot di-
 „ versas assignare unius Sacramenti materiam,
 „ & formam, quarum pleraque hereticis nuga-
 „ toria, ipsisque Catholicis aut commentitia,
 „ aut certe parum solide videntur? Ad tot
 „ igitur evitandas ineptias, concludit Canus,
 „ a junioribus Theologis excogitatas, teneamus,
 „ oportet, Sacramenti matrimonii Ministrum
 „ esse Sacerdotem; formam esse benedictionem,
 „ seu sacra verba, quibus ille conjugibus bene-
 „ precatur; materiam vero esse contractum civi-
 „ lem, ab ipsismet contrahentibus mutuo consen-
 „ su perfectum.

„ III. Haftenus Melchior Canus, cujus argu-
 „ menta etsi totis viribus convellere studuerit
 „ Bellarminus cit. lib. I. cap. 7. non ideo ta-
 „ men a Cani opinione omnes retraxit: siqui-
 „ dem eandem sunt postea sectati Sylvius in 3.
 „ part. D. Thom. tom. 4. dist. 42. art. 1.
 „ quæst. 1. Eslius in 4. sent. dist. 26. §. 10.
 „ Juenin de Sacram. dissert. 11. quæst. 3. Ser-
 „ ry cit. præfat ad Opera Melchioris Cani cap.
 „ 7. du-Hamel Theolog. tom. 7. tract. de Ma-
 „ trim. cap. 6. Tournely de Sacram. matrim.
 „ pag. 120. & seq. edit. Parisien. Herminier
 „ tract. de Sacram. tom. 3. cap. 5. Piette part.
 „ 6. Quæstion. theologicar. quæst. 13. Gibertus
 „ Consul. Canonic. de Matrim. tom. 1. consul.
 „ 55. & alii.

„ IV. Verum, quamquam hucusque explicata
 „ Melchioris Cani sententia, tot Doctorum sus-
 „ fragiis communita, sit valde probabilis, ac
 „ cuique liberum, absque ulla erroris nota, eam
 „ amplecti, uti fatentur Habert in Theolog.
 „ dogmat. & moral. tract. de Matrim. cap. 4.
 „ Natalis Alexander Theolog. dogmat. & mo-
 „ ral. de Sacram. matrim. art. 5. §. 2. & Ge-
 „ net Theolog. moral. tom. 5. tract. 9. cap.
 „ 4. attamen nullus inficiabitur, communio-
 „ rem esse contrariam aliorum opinionem, qui con-
 „ stanter defendunt, solos contrahentes esse mi-
 „ nistros Sacramenti matrimonii; quod proinde
 „ necessario ab illis confici docent, simul ac
 „ validum inter se ineant conjugii contractum.
 „ Hanc quippe sententiam propugnaverunt fere
 „ omnes antiqui Theologi, Jurisque Canonici
 „ Interpretes, quos citant, & sequuntur Vaf-
 „ quez cit. disput. 3. de Sacram. matrim. dub.
 „ 3. Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 5. & 6.
 „ Theophilus Raynandus in Heteroclit. spiritual.
 „ punct. 14. Oper. tom. 16. Fassen in suo
 „ Scoto Academico tom. 12. tract. 3. disp. 2.

„ art. 1. quæst. 3. conclus. 2. Cardinalis de
 „ Laurea in 4. tom. 3. de Matrim. disp. 13.
 „ art. 6. Clericatus decis. 6. de Matrim. Car-
 „ dinalis Gottus tom. 4. in 3. part. dub. 5. §.
 „ 1. quæst. 2. Nec verum est, quod nonnulli
 „ jactitant, hanc opinionem, ultra montes, es-
 „ se iam fere antiquatam: ex illis quippe, qui
 „ ultra montes non diu antea scripserunt, eam-
 „ dem tuentur Van-Espen Jur. Eccles. univers.
 „ tom. 1. part. 2. tit. 12. cap. 5. n. 4. Si-
 „ monet Instit. Theolog. tom. 3. tract. 18. disp.
 „ 1. & 2. Boucat in Theologia Patrum tom.
 „ 5. disp. 7. de institutione matrimonii art. 5.
 „ sect. 1. & sect. 2. Auctor Theologiae moralis
 „ ad usum Seminarii Petrocorensis tom. 4. cap.
 „ 4. Merbesius in Summa Christiana tom. 2.
 „ de Sacram. matrim. diff. 7. quæst. 5. Pontas
 „ in suo Dictionario verb. Matrimonium tertio
 „ cal. 1. alique non pauci: quocirca Tournely
 „ quamquam Melchiori Cano adhaerens, nihilo-
 „ minus ingenua fassus est c. l. Si ex auctori-
 „ tate, & numero Scholasticorum pugnandum
 „ hic foret, vinceret haud dubie opposita sen-
 „ tentia.

„ V. Neque tam ingens Theologorum nume-
 „ rus tanta anima fortitudine pro hac senten-
 „ tia dimicaret, nisi & ipsi validissima haberent
 „ argumenta, quæ suis adversariis opponant;
 „ inter quæ non contemnendum utique est, quod
 „ in hunc modum instaurant. Quidquid sit, an
 „ matrimonia clanculum celebrata, fuerint un-
 „ quam ante Tridentinum irrita, apud omnes
 „ tamen indubitatum est, ea, aliquot ante Tri-
 „ dentinum seculis, firmitate non caruisse: id
 „ quippe diserte declararunt ipsimet Tridenti-
 „ ni Patres cit. cap. 1. hisce verbis: Tametsi
 „ dubitandum non est, clandestina matrimonia,
 „ libero contrahentium consensu facta, rata,
 „ & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia
 „ ea irrita non fecit, & proinde jure damnan-
 „ di sint illi, ut eos sancta Synodus anathe-
 „ mate damnat, qui ea vera, ac rata esse ne-
 „ gant: & siquidem idem Tridentinum, suum
 „ decretum, quo irrita illa fecit, robur habere
 „ noluit: nisi post triginta dies a die primæ
 „ ejusdem publicationis in unaquaque Parochia
 „ factæ numerandos: certum pariter est, etiam
 „ nunc matrimonia clandestina, vera, ac rata
 „ esse in locis, in quibus prædictum decretum
 „ nunquam fuit promulgatum. Jam autem nun-
 „ quam Tridentini Patres illa vera, ac rata
 „ conjugia dixissent, & declarassent, nisi credi-
 „ dissent, ea esse vera Sacramenta; uti enim
 „ perpendit Bellarminus cit. cap. 7. sapientif-
 „ simis illis Patribus notum erat, a sacris Ca-
 „ nonibus, quibus suum loquendi modum confor-
 „ mase est præsumendum, ea tantum matrimo-
 „ nia dici vera, ac rata, quæ non solum sunt

„ contractus civiles, sed etiam Sacramenta re-
 „ ligionis: quod potissimum discimus ab Inno-
 „ centio III. in Cap. Quanto, de divortiis, ubi
 „ ait: Etsi matrimonium verum inter Infideles
 „ existat, non tamen est ratum: inter Fideles
 „ autem verum, & ratum existit, quia Sacra-
 „ mentum Fidei, quod semel est admissum,
 „ nunquam amittitur, sed ratum efficit conju-
 „ gii Sacramentum. Porro si semel evincitur,
 „ matrimonium sine Sacerdotis praesentia clancu-
 „ lum contractum, aliquando fuisse, & alicubi
 „ nunc quoque esse Sacramentum; necessatio in-
 „ de conficitur, illius ministros esse contrahen-
 „ tes, & non Sacerdotem.

„ VI. Præterea, si Sacerdos esset Minister Sa-
 „ cramenti matrimonii, verba ab eodem prola-
 „ ta. Ego vos conjungo &c. essent ejusdem
 „ Sacramenti forma; quod ultro concedunt Do-
 „ ctiores Cano adstipulantes. At, inquit ad-
 „ versarii, nec ea verba, nec alia illis equiva-
 „ lentia, semper, atque ubique adhibita fuere,
 „ neque eadem, aut illis similia inveniuntur in
 „ omnibus Ritualibus; quemadmodum testatur
 „ Martene de antiq. Eccl. ritib. tom. 2. lib. 1.
 „ cap. 9. art. 3. n. 6. inquit: Inaudita apud
 „ eos (maiores nostros) erant illa verba Pa-
 „ rochi: Ego vos conjungo &c. in quibus ali-
 „ qui ex recentioribus Scholasticis formam hu-
 „ jus Sacramenti constituunt, quæ tamen desi-
 „ deratur in duobus antiquis Ritualibus Mss.
 „ Beccensis monasterii, in Pontificali Senonensi
 „ annorum 300. in antiquo Rituali Bituricensi,
 „ & in aliis pene omnibus, quæ a nobis postea
 „ exhibebuntur: additque Simonet cit. tract. 18.
 „ disp. 2. art. unic. §. 3. alicubi hæc tantum
 „ verba a Sacerdote fuisse pronunciata: Quod
 „ Deus conjunxit, homo non separet: quæ cer-
 „ te nihil commune habent cum illis: Ego vos
 „ conjungo &c. Et quamvis Tridentinum cit.
 „ loc. hanc posteriorem formulam indicaverit,
 „ quamcumque tamen aliam juxta cujuslibet re-
 „ gionis usum, adhiberi permisit: vel aliis uta-
 „ tur verbis, juxta receptum uniuscujusque pro-
 „ vinciae ritum. Tantam porro varietatem Ec-
 „ clesia non tolerasset, multaque minus cujusli-
 „ bet provincie arbitrio permisisset, si existimas-
 „ set, per verba a Sacerdote prolata confici
 „ Sacramentum matrimonii.

„ VII. Sunt qui insuper hoc idem argumen-
 „ tum confirmant exemplo secundarum nuptia-
 „ rum, quæ quamquam valide, & licite con-
 „ trahantur, quidquid in contrarium sentiant
 „ aliquot Orientales, quos, hac in re errantes,
 „ non redarguimus in nostra Constit. 57. §. 8.
 „ n. 3. & in alia nostra Constit. 129. §. 29.
 „ Bullarii nostri tom. 1. attamen prohibentur
 „ benedici tam apud Latinos, ut habetur in Cap.
 „ 1. de secundis nuptiis, quam apud Græcos,

„ ut in cit. nostra Constit. 57. §. 8. n. 4. hinc
 „ quippe iterum inferri autumant, Sacerdotis
 „ benedictionem necessariam non esse ad perfi-
 „ ciendum matrimonii Sacramentum. Verum ejus-
 „ modi argumentum inane, & fallax est: ete-
 „ nim secunda nuptiæ non sunt quidem benedi-
 „ cende ea solemnibus benedictione, quæ continetur
 „ in speciali Missa pro sponso, & sponsa, de
 „ qua nos egimus in nostra Instit. 80. quamque
 „ nullus unquam dixit pertinere ad essentiam
 „ Sacramenti matrimonii; sed, ut valide sint,
 „ contrahi debent coram Parocho, qui eodem
 „ plane ritu, eademque verborum formula, in
 „ quam unice cadit præsens controversia, illi
 „ bene precatur. Non ignoramus, Glossam Ca-
 „ nonicam adnotasse, ideo secundas nuptias non
 „ esse benedicendas, ne Sacramenta iterentur;
 „ sed nomine Sacramenti intellexisse arbitramur
 „ Sacramentale, quod licet in se spectatum sem-
 „ per iterari queat, his tamen obstat specialis
 „ ratio, ne iterari permittatur: siquidem, uti
 „ scite, atque ad rem ponderat S. Thomas in
 „ 4. dist. 42. quæst. 3. art. 1. quamvis secun-
 „ dum matrimonium verum Sacramentum sit,
 „ deficit tamen ab illa perfecta significatione
 „ unionis Christi cum Ecclesia, quæ cum fuerit,
 „ & si unius cum una, melius, & perfectius
 „ representatur per primum: propter hunc au-
 „ tem significationis defectum Ecclesia denegat
 „ secundis nuptiis eam solemniorem benedictio-
 „ nem, quam primis impertitur.

„ VIII. Melius, & solidius fulciri potest ea-
 „ dem opinio alia ratiocinatione, quam a suis
 „ Auctoribus prætermissemus. In lo-
 „ cis, in quibus Tridentinum jam est promul-
 „ gatum, non raro contingit, virum, & fa-
 „ minam matrimonium inter se contracturos,
 „ inopinantem Parochum adire, & coram eo,
 „ quamvis invito, & reluctante, ac duobus te-
 „ stibus, ibidem fortuito astantibus, mutuum in
 „ conjugium consensum exprimere, atque inde
 „ statim se subducere, quia Parochus ullum,
 „ nisi fortasse abjurationis, verbum protulerit.
 „ Ejusmodi matrimonium, in sententia Melchio-
 „ ris Cani, est validum in ratione contractus,
 „ sed, ob defectum Sacerdotalis benedictionis,
 „ non est Sacramentum. Ne itaque sic copulati
 „ Fideles perpetuo careant gratia, quæ ex Sa-
 „ cramento matrimonii in contrahentes deriva-
 „ tur, deberet Ecclesia illos compellere, aut sal-
 „ tem hortari, atque inducere ad suum contra-
 „ ctum legitime, consuetisque adhibitis sacris
 „ ritibus iterum renovandum coram eodem Pa-
 „ rocho, cujus verbis fiat Sacramentum; atque,
 „ ob eandem rationem, coram Sacerdote aut
 „ præciperet, aut saltem instaurari curaret
 „ clandestina conjugia, in locis inita, ubi Tri-
 „ dentini decretum non est receptum. Cum au-
 „ tem

CAPUT XI.

De Matrimonii unitate, eique opposita
Polygamia.

tem in neutro casu conjugii renovationem ab
Ecclesia urgeri videamus, non temere inde
conjecturamus, utrumque contractum, quamquam
Sacerdotis benedictione non obsignatum, jam
ab Ecclesia haberi pro Sacramento. Ad hanc
excutiendam difficultatem, respondere possunt
Cant affecta, ideo Ecclesiam nequaquam soli-
citam esse de predictis conjugii, debito ritu
instaurandis, quia contractus conjugii semel
valide initus, nisi, cum iniretur, Sacramenti
naturam induerit, nunquam deinceps poterit
Sacramentum effici: quod docent Durandus
in 4. dist. 26. quæst. 3. n. 14. Vasquez tom.
2. in 3. part. disp. 138. cap. 5. tom. 4. disp.
2. de Matrim. cap. 10. alique, quos citat,
& sequitur Basilius Poncius de Matrim. lib.
1. cap. 9. n. 8. Verum hac responsione diffi-
cultatem non evadunt siquidem alii longe plu-
res Doctores, quos recenset, & sequitur San-
chez lib. 2. de Matrim. disp. 9. existimant,
matrimonium, quod fuit validum solum in
ratione contractus, posse deinde renovari, &
assequi virtutem Sacramenti, qua prius caruit.
In hac porro dubietate, non negligeret Eccle-
sia Fideles urgere, ut in predictis rerum
eventibus sua connubia debito modo renovarent,
ne frustrarentur ad minimum spe consequendæ
gratiæ, quæ, saltem in multorum probabili,
& communiori sententia, ex contractus ite-
ratione ipsis inveniretur.

IX. Utriusque opinionis solidiora fundamen-
ta innuimus, non animo quemquam inducendi
ad unam, aut alteram amplectendam; sed ut
Episcopis sit persuasum, utramque esse probabi-
lem, suosque habere magnæ auctoritatis patro-
nos: atque inde non decere discant, ut ipsi
Judicis partes assumant, questionemque desi-
niant, de qua Ecclesia nihil hæcenus pronun-
ciavit, sed Theologorum disputationi permi-
sit. Quare acturi in Synodis de matrimonio,
proponant quidem, explicentque doctrinam a
Conciliis Florentino, & Tridentino de ejusmo-
di Sacramento diserte traditam; sed caveant,
ne aut Parochum, aut ipsos contrahentes, ejus-
dem ministros appellent; suorum vero Præde-
cessorum Synodos, in quibus ministri nomen
vel istis, vel illi inditum reperient, intactas
relinquant; ne, eas corrigendo, aut appro-
bando, in idem incidant vitium alterutri sus-
fragandi ex controversiis inter Theologos opi-
nionibus: a quo Diocesanas Synodos prorsus
immunes esse debere, hucusque inculcavimus.

POLYΓΑΜΙΑ Græce, Latine idem est, ac
multiplicatio conjugii; ac duplex est,
simultanea, quando simul unus vir plu-
res uxores ducit; & successiva, quando altero
conjugum vita functo transit superstes ad alias
nuptias. Quod viris pluribus nupserit simul ea-
dem mulier nullo sacrarum scripturarum exem-
plo comprobari potest, atque id repugnare juri
naturæ, apud omnes certum & exploratum est,
inquit libro 1. De matrimonio cap. 10. Bellar-
minus. Huic Joannes Frischmuth opponit Tho-
mam Sanchez disp. 80. n. 15. Egidium Coninck
disput. 26. dub. 2. Laymannum lib. v. Theo-
log. Moralis tract. 10. & Adamum Tannerum
tom. iv. q. 4. dub. 6. At neque hi negant ef-
se contra jus naturæ si plures uxores ab eodem
ducantur, sed in eo tantum dissentiunt, quomo-
do id legi naturalis adversetur. Plurimum autem
uxorum cum uno viro conjugium non semel in
sacris litteris commemoratur: Lamech enim
Genesis iv. duas uxores accepit, Adam, & Sel-
lam; cujus exemplum imitati sunt Gentiles im-
pellente libidine. Abraham itidem duxit Sa-
ram, & Agar: tum Jacob in Mesopotamia so-
rores duas, Liam, & Rachelem, alique Pa-
triarchæ uxores plures habuerunt. Hos peccasse
contra jus naturæ affirmarunt Sadduceæ, atque
hac de causa Jacobum ab Angelo fuisse percus-
sum commenti sunt, ut legitur in Thalmud,
Massechet cap. 10. In eandem sententiam abie-
runt cum Joanne Calvino, Junio, Tarnovio,
Beza, ac Tremellio Novantes plurimi, repu-
gnantibus tamen Catholicis, necnon Glassio,
Brentio, Cuzco, & Lutheranae sectæ fere uni-
versis: atque huic diffidio occasionem præbuit
varia sectio versus 18. capituli xviii. Levitici,
de qua postmodum. Vera, atque inter Catho-
licos communior sententia est, polygamiam mu-
lièbrem primario conjugiorum finis, qui est pro-
lis susceptio & educatio, non adversari, etsi
repugnet finis secundario, perfectæ nimirum so-
cietati, pacique domesticæ: ideoque ad propa-
gationem hebraici populi absque læsione prima-
rii juris naturæ cum Patriarchis fuisse dispen-
satum, ut cum pluribus uxoribus inirent con-
jugia. At Christus Dominus matrimonium ad
priorem institutionem reduxit: & consequenter
in lege Evangelica omnino polygamia condem-
natur. Lutherus tamen, Melanchthon, Lenin-
gus, alique ejusdem sectæ anno 1539. oppro-
briosa consultatione docuerunt, fas esse Philip-
po Landgravio Hassiæ uxorem aliam ducere ad-
huc

huc vivente priori. Vide Benignum Bossuet lib. VI. Variationum, & Juenin q. IV. cap. 1. de cimæ dissertationis De sacrament. Subscripserunt Luthero Hetzerus Anabaptista, David Georgius, & Bernardinus Ochinus. Polygamiam denique *successivam*, sive secundas nuptias damnarunt Montanistæ, ad quos defecit quoque Tertullianus, necnon hæretici Novatiani. Catholici omnes polygamiam istam approbant, ac splendide mentitur Kemnitius, dum in 2. p. Examinis inquit, a nobis secundas nuptias existimari fornicationes atque prostitutiones. Jam vero hæc omnia distinctis assertionibus curabimus explanare.

PROP. I. *Polygamia virilis*, idest, matrimonium plurium virorum cum una uxore, inauditum ac turpissimum scelus, & omnino juri naturæ contrarium foret.

Hanc thesim evidenter demonstrant quæ in libro de Bono conjugali cap. XVII. num. 20. scribit S. P. Augustinus: ubi primum ostendit quomodo non eadem ratione repugnet naturæ si eidem viro plures mulieres jungantur, ac si unam fœminam ducant viri plures. Nam cum homo sit caput mulieris, & hæc illi subjiciatur, non pervertitur omnino naturæ ordo, dum uni uxores multæ subduntur. *Non sicut uni viro (inquit S. Pater) etiam plures habere licebat uxores, ita uni fœminæ plures viros. Occulta enim lege naturæ amant singularitatem quæ principantur: subiecta vero non solum singula singulis, sed si ratio naturalis, vel socialis admittit, etiam plura uni non sine decore subduntur. Neque enim sic habet unus servus plures dominos, quemadmodum plures servi unum dominum.* II. Idem ab Augustino confirmatur ex eo quod nullibi legamus unam ex fidelibus fœminis multis viris eodem tempore conjunctam: *Duobus, ait, seu pluribus maritis vivis nullam legimus servisse sanctarum, plures autem fœminas uni viro legimus, cum gentis illius ætas sinebat, & temporis ratio suadebat, neque enim contra naturam nuptiarum est.* Et quod de sanctis mulieribus inquit Doctor eximius; de ethnicis quoque, modo pellices, & scorta non fuerint, dici debet: nemo quippe illico non perciperet turpitudinem fornicationis si mulier duorum virorum uxor esset; eique merito objurgaret quod Gellia Martialis,

Mæchum Gellia non habes, nisi unum.

Turpe est hoc magis, uxor es duorum.

III. Addit Augustinus rationem tertiam, quoniam matrimonii finis princeps est filiorum procreatio; idem autem fœtus gigni nequit a pluribus viris: *Plures fœminæ (ita prosequitur) ab uno viro fœtari possunt; una vero a pluribus non potest (hæc est principiorum vis): fœtus multæ animæ uni Deo recte subduntur, ideo-*

que non est verus Deus animarum, nisi unus, una vero anima per multos falsos Deos fornicari potest, non fecundari. IV. Ex postremis verbis infertur ratio quoque Theologica: cum enim in matrimonio, etiam ut est officium naturæ, sit ratio quædam sacramenti, quemadmodum ait Innocentius III. cap. *Gaudemus*, De divortiis, si eadem mulier nuberet pluribus viris, haberent hujusmodi nuptiæ idololatriæ symbolum ac mysterium, neque unionem supremi numinis cum humano genere, sed animæ fornicationem cum diis gentium significarent.

PROP. II. Uxorum pluralitas finibus matrimonii secundariis repugnat, ac primæve illius institutioni, & perfectioni adversatur.

Enimvero Deus unum masculum duntaxat creavit, eique unam fœminam ex latere ejus productam matrimonii vinculo conjunxit,

Mutuum, & alternum inter se ut misceret amorem,

inquit lib. 1. in Genesim Marius Victor. De Lamecho, qui omnium primus accepit uxores duas, scripsit Tertulianus de Exhortat. Castitatis cap. 5. *Duabus maritatus tres in unam carnem effecit.* Hieronymus item in Epist. 85. ad Salvinam, *Unam costam divisit in duas; & Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum cap. 51. Adulterii flagitium in duabus uxoribus perpetravit.* Constat præterea ex antiqui Testamenti historia ortum ex uxorum pluralitate habuisse dissidia, & fuisse turbatam societatem, pacemque domesticam: in exemplo sint quæ inter Saram & Agar, atque inter Liam & Rachelem contigerunt, jurgia, & zelotypiæ seminaria. Inter fratres quoque non eodem utero natos raro custoditur amoris necessitudo, neque enim qualis inter Josephum & Benjamin, talis hos inter aliosque fratres intercessit benevolentia. Idem ex profanis historiis, & ex fabulis poetarum infertur: enimvero Medea Glaucos nuptias ferre non potuit, & Clytemnestra Agamemnonem interfecit, quoniam pati non poterat Cassandram consortem ejusdem thalami. Hinc Euripides polygamiam expertus, utpote qui duas simul uxores habuerat, cum id decreto ab Atheniensibus facto jus esset, ut inquit xv. Noctium Atticarum cap. 20. Aulus Gellius, in Andromachæ agebat:

Οὐδ' ἐπὶ τὸν ἄνδρα διδυμα
λέκτρ' ἐπαίνεσθαι βροτῶν,
οὐδ' ἀμφικτόρας κόρας,
ἔριν μὲν οἰκῶν,
Δυσμενέας τε λύπας.

idest,

Nunquam geminos
Lectos laudabo mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,

*Rixam quidem domorum,
Tristesque offensas.*

Damnarunt denique polygamiam tanquam humanæ societati contrariam leges quamplurimæ. Cecrops enim Athenis unicam uni viro junxit mulierem: cumque Socrates duxisset Xanthippen, & Mirto, id illi a Satyro Peripatetico, a Callistene, & a Demetrio Phalereo fuit obiectum. Posterior est ergo lex ab A. Gellio commemorata. Romanorum legibus eum qui duas simul haberet uxores comitabatur infamia, l. *Eum*, Valeriani, & Gallieni, C. ad l. Jul. de Adult. & Constantinus Polygamiam sub pœna capitali proscripsit, l. *Uxor* C. de repudiis. De Valentiniano quidem ait Socrates lib. iv. H. Ec. cap. 31. sanxisse, ut cuilibet duas simul uxores habere fas esset. Verum cum ipse Severæ superinduxisset Justinam, legem hanc tulit ad avertendum a seipso ejusdem conjugii dedecus, si tulit tamen; nam hujus legis nulla usquam sit mentio, ne quidem apud Ammianum Marcellinum, qui res a Valentiniano gestas accurate descripsit. Vide Annot. Valesii in Socratem pag. 58.

PROP. III. Antiqui Patres, qui uxores plures duxerunt, immunes fuerunt à culpa.

Ita Patres docuerunt: Tertullianus enim citato cap. 5. de Castit. scribit: *Sed & benedicti, inquit, Patriarchæ non modo pluribus uxoribus, verum etiam concubinis conjugia miscuerunt. Ergo propterea nobis quoque licebit in numerum nubere? Sane licebit, si adhuc typi futuri alicujus sacramenta supersunt, quos nuptiæ tuæ figurent, vel si etiam nunc locus est vocis illius, Crescite & multiplicamini; & intra, Unius & ejusdem Dei utraque pronuntiatio & dispositio est, qui tam quidem seimentem generis emisit indultis conjugiorum habenis, donec mundus repletur, donec novæ disciplinæ materia proficeret: nunc vero sub extremitatibus temporum compressit quod emiserat, & revocavit quod indulserat, non sine ratione prorogationis in primordio, & pastinationis in ultimo.* Chrysostomus Hom. lvi. in cap. 29. Genes. n. 3. hæc de Jacob: *Audiens cum accepisse majorem natu: & postea minorem, ne turberis, neque secundum statum qui nunc est, opera quæ tunc facta sunt judices. Tunc enim quia principia erant, permissum fuit cum duabus vel tribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur.* Ambrosius lib. i. de Abraham cap. iv. ejus polygamiam excusat primum, quia nondum interdictum adulterium videbatur, quo in loco polygamiam appellat adulterium lata significatione, ut efficacius absterreat catechumenos a pellicatu. Deinde excusationem hanc profert, quod Abraham ancillæ contubernium quæsierit, non ardore aliquo va-

Berti Theol. Tom. VIII.

ge libidinis, sed studio querende posteritatis & propagandæ sobolis. Tertium quoque affert excusationem ex Apostolo, quoniam illa quæ gessit Abraham ut de ancilla susciperet sobolem in figuram facta sunt, & secundum allegoriam dicta, ut scilicet significarentur duo Testamenta, & duo populi, Judæorum & Christianorum. Idem non uno in loco docet S. P. Augustinus ac præsertim lib. xvi. de Civit. Dei cap. 25. & lib. xxi. contra Faustum cap. 30. & 47. Nullo modo, ait priori in loco, est inurendum de hac concubina, Idest Agar, crimen Abrahæ usus est ea quippe ad generandum prolem, non ad explendam libidinem. Altero in loco vellicans Manichæos, qui nuptias damnabant, Non igitur Abraham; inquit, prolis habenda insana cupiditate flagrabat, sed Manichæus prolis devitanda insana vanitate delirabat. Proinde ille nature ordinem servans, nihil humano concubitu agebat, nisi ut homo nasceretur: iste perversitatem fabulæ observans, nihil in quolibet concubitu timebat, nisi ne Deus captivaretur. In tertio tandem loco sermonem instituens de Jacob ita Doctor præstantissimus loquitur: Jam vero filio ejus Jacob quod pro ingenti crimine quatuor objiciuntur uxores, generali prolocutione purgatur. Quando enim mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen est, quia mos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cum ita sint; quid tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis uxoribus objicitur sancto viro Jacob? Si naturam consulas, non lasciviendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur: si morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur: si præceptum, nulla lege prohibebatur.

Neminem autem movere debet, quod ab Augustino Agar concubina Abrahami dicatur, sicuti illam quoque appellarunt Tertullianus de Monogamia cap. 6. & Leo Magnus ep. ad Rusticum cap. 5. Concubine enim vocabulum non inepte tribuebatur secundariis uxoribus, quod non essent ea dignitate, qua uxor prima, nec filios gignerent paternorum bonorum hæredes, atque ad prolis generationem, non ad familiæ regimen ducerentur. Atque hinc est, quod Hebræorum doctissimi Josephus, & Philo, tametsi agnoscant Patriarcharum polygamiam, nusquam tamen secundarias illorum uxores alio nomine vocant, quam concubinas. Vide adnot. in novam Operum Ambrosii editionem tom. i. pag. 290.

At enim Sadducæos olim, postea Calvinianos traxerunt in contrariam sententiam duo Scripturæ loca, Levitici xviii. 18. & Deut. xvii. 17. primum enim juxta Hebraicum textum, וְאִשָּׁה אֶחָדָה לֹא יִקַּח ita vertendum esse contendunt, *Mulierem unam ad alteram va-*

D d

assu.

assumito, alterum vero, **לֹא יִרְבֶּה נָשִׁים**, *Non multiplicabit uxores*. Adde repugnare *polygamiam* substantiæ conjugiorum, in quibus eandem potestatem, quam habet vir supra corpus mulieris, habet mulier in corpus viri, ut docet quoque S. P. Augustinus lib. 1. de Adult. conjug. cap. 8. unde infert Estius in dist. xxxi. sect. 1. *polygamiam* illicitam esse spectato jure conjugali, quia tam uxori, quam viro fit injuria, quando alii cuique traditur alterius corpus.

Verum ut Sadducæi, ita Calviniani turpissime allucinantur. In primo enim textu vocabulum hebraicum **אִתָּתָא** recte in Vulgata nostra redditur *sororem ejus*, ut habent quoque versiones Chaldaica, Samaritana, Syriaca, Græca, Arabica, tom. 2. Polygl. pag. 484. exigique fatentibus Catholicis omnibus, necnon hæreticis initio productis, ac Drusio, Grotio, Fagio, aliisque, hebraicæ linguæ proprietas. In alio autem loco non pluralitas, sed nimia uxorum multitudo regibus prohibetur, & optime, atque cohærenter ad versiones alias Vulgata, *Non habebit uxores plurimas*, siquidem & in Hebraico textu repetitur, **וְלֹא יִרְבֶּה מֶלֶךְ**, *Et non multiplicabit valde*. Non enim ut animus luxuria diffunderet, sed ut filii procrearentur, permittebatur polygamia. Est autem monitum Plutarchi in Vita Lycurgi, & in libello de Garrulitate, nimio uxorum numero gignendi vim enervari: quod confirmat exemplum Salomonis, qui ex septingentis reginis uxoribus, & concubinis trecentis marem unicum Roboamum, duasque scemellas Eraphet, & Basemat legitur suscepisse. Quod vero de jure conjugali, & de potestate uxoris dictum est, diluitur ex prima propositione, in qua ostendimus ex *polygamia virili*, idest conjugio plurium virorum cum unica muliere lædi finem connubii primarium, & sobolis propagationem: quod non evenit in conjugio plurium uxorum cum uno viro. Est itaque inter unam & alteram *polygamiam* dispar ratio. Præterea circa potestatem unius conjugis in corpus alterius dici potest supremum Dominum Patriarchis potestatem fecisse disponendi de suo corpore per novum contractum, non dissoluto priori, ut diximus volum. 11. Non enim aliud asseritur in cap. *Gaudemus*, De divitiis, ubi Patriarcharum *polygamia* excusatur a crimine adulterii, quod fuerit *divina revelatione concessa*, eo modo, quo excusantur Israelitæ a furto, & Samson ab homicidio. Idem hebræis persuasum fuit; nam Josephus lib. 1. Antiq. cap. 10. num. 4. scribit Abrahamum duas accepisse uxores, **τὴν δὲ καλεῖσθαι**, *Deo præcipiente*: fuitque hoc præceptum, ut puto, ne liberis & promisso semine carerent, intima

persuasio. Ne plura addamus, Abraham, Jacob, David, Elcana, Joas, alique polygami plurimum in sacris litteris commendantur, neque uspiam reprehenduntur ob uxorum pluralitatem; quod sufficit ad Sadducæos hæreticosque refutandos.

PROP. IV. In lege Evangelica nequit cum pluribus simul uxoribus iniri conjugium.

Spestat hæc thesis ad fidem; nam Tridentina Synodus sess. xxiv. edidit hunc canonem n. 2. *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum; anathema sit*. Probatur autem primo ex Matth. xix. ubi Christus matrimonium revocans ad primæ institutionis perfectionem inquit: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur*: ex quibus verbis Innocentius III. cap. *Gaudemus*, De divitiis, hanc illationem deducit: *Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius & ipsa retenta. Per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu circa matrimonium reprobandam*. Demonstratur quoque auctoritate Patrum; qui, ut diximus propositione præcedenti, ita *polygamiam* Patriarchis concessam docent, ut nunc prorsus vetitam esse pronuntient: unde Innocentius I. epist. 9. inquit: *Secundæ mulieris conjugium, priori superstite, nullo modo potest esse legitimum*. Huc facit, quod Ecclesia eum, qui per verba de præsentibus contraxit cum una, & postea duxit alteram, eamque cognovit, compellit, ut ab hac separatus redeat ad primam, & illam solam tanquam legitimam uxorem habeat. Vide cap. *Licet*, De sponsa duorum. Tandem æquum erat, ut in lege Christiana, quæ est spiritalis, ceterisque perfectior, segregarentur conjugia ab illis incommodis, quæ secum affert *polygamia*, atque ad priorem originem gratia quoque superaddita revocarentur: ideoque Nicolaus I. ad Consulta Bulg. num. 51. ait: *Duas tempore uno habere uxores, nec ipsa origo humane conditionis admittit, nec lex Christianorum ulla permittit*.

His videntur obstare exempla imperatorum Christianorum Valentiniani, Constantii, & Lotharii, qui simul uxores duas habuerunt. Cap. itidem *Quod proposuisti*, xxxii. q. 7. in quo Gregorius II. cuidam permittit, ut propter diuturnam prioris uxoris ægritudinem contrahat cum alia. Demum quod etiamnum, sicut in lege Mosaica, concupiscentia vigeat, & fidelis populus longe lateque sit propagandus.

Sed hæc nullius sunt momenti. De Valentiniano enim, ejusque lege dictum est supra: Constantius Arianus fuit: Lotharius cum pelliçe a Nicolao I. communione privatus, cap. *An non*, xxxiv. q. 3. *Ægritudo*, de qua in cap. *Quod*

Quod proposuisti, erat impedimentum dirimens impotentie, ac præterea Gregorii rescriptum a compluribus dubium, ac supposititium existimatur: Ad fornicationem denique vitandam Apostolus 1. ad Corinth. vii. 2. uxorem unam permittit: neque explendæ libidinis causa plures in lege veteri ducebantur, sed gratia duntaxat posterorum; qui non semine & generatione carnali, sed regeneratione spiritus ad legem pertinent Evangelicam.

PROP. V. Soluta cum priore uxore per mortem, aut alia de causa conjugio, fas est aliam ducere, eademque ratione tertiam, & quartam, &c.

Agendum nunc de polygamia successiva: quam haud esse illicitam, evidenter demonstrat Apostolus I. ad Corinth. vii. 39. his verbis: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Quæ verba explicans S. Joannes Chrysostomus hom. xix. *Quid est, in Domino, inquit? Cum temperantia, cum honestate. τὴν δὲ ἐστὶν ἐν κυρίῳ; μετὰ σωφροσύνης, καὶ μετὰ κοσμιότητος;* & infra, *In primis, & secundis nuptiis illam, honestatem, persequamur, ἐν πρώτῳ γὰρ καὶ ἐν δευτέρῳ ταύτην μεταδιώκωμεν.* Hinc thesis confirmatur auctoritate Patrum; & Chrysostomo accedit Ambrosius, qui de Viduis cap. 2. n. 10. ait: *Secundas nuptias Apostolica præcepta non damnant; & cap. xi. n. 68. Non prohibemus secundas nuptias: Hieronymus epist. 27. ad Marcellam, Non secundas nuptias, inquit, concedimus, Paulo jubente ut viduæ adolescentulæ nubant; & epist. 91. ad Ageruchiam, Damnamus secunda matrimonia? Minime, sed prima laudamus. Abjicimus de Ecclesia digamos? Absit, sed monogamos ad continentiam provocamus: atque epist. 3. sive Apologia pro libris suis adversus Jovinianum, Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia digamiam, imo nec trigamiam, & ita licere quinto & sexto & ultra, quomodo & secundo marito nubere: sed quomodo non damnantur istæ nuptiæ, ita nec prædicantur. Solatia miseriæ sunt, non laudes continentie. Augustinus denique in libro de Bono viduitatis cap. xii. 15. De tertiis, & de quartis, & de ultra pluribus nuptiis solent homines movere questionem: unde ut breviter respondeam, nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre. Adde Ecclesiæ definitiones; Synodus quippe Nicæna can. 8. adversus Catharos definiit digamis esse communicandum. Secundas nuptias permitti ab Apostolo definierunt Urbanus III. cap. Super alia, & Innocentius III. cap. Cum secundum Apostolum, iv. Decret. tit. 21. & Eugenius IV. in decreto pro Armeniis,*

in quo hæc leguntur: *Declaramus non solum secundas, nuptias, sed etiam tertias & quartas, atque ulteriores, si aliquod canonicum impedimentum non obstat, licite contrahi posse.*

Tria autem sunt, quæ præsertim catholicæ huic positioni adversantur: ac primum est, quod veteres ita polygamiam insectantur, ut Badius in Epist. ad Amphil. can. 4. tertias nuptias non matrimonium appellaverit, sed *castigatam fornicationem*, & Auctor Constitut. Apostol. lib. 3. cap. 2. *indicium intemperantiae.* Alterum quod digami irregulares habeantur, nec possint ad sacros ordines promoveri, ut colligitur ex Apostolo 1. ad Timoth. 3. affirmatque Tertullianus lib. 1. ad Uxor. cap. 7. Epiphanius Hæresi xlviii. num. 9. Hieronymus præcitata ad Ageruchiam epistola; quod & constat ex Apostolico canone 17. aliisque permultis apud Gratianum dist. 24. & in 1. Decretal. tit. 21. Tertium, quod secunda conjugia celebrari non debent cum benedictione Sacerdotali, ut habetur capp. Capellanum, & Vir autem, De secundas nuptiis.

Ad hæc autem facillimum est respondere: Patres enim monogamiam commendant, & repetita conjugia non laudant propter incontinentiam nubentium, non propter honestatem nuptiarum. At digami irregulares sunt propter sacramenti defectum, ut inquit Innoc. III. cap. Debitum, de Bigamis, non quod secundæ nuptiæ non sint sacramentum, aut bigamus adhærendo uxori suæ non significet Christi cum Ecclesia unionem, sed quia hanc secundæ non æque repræsentant ut primæ nuptiæ, quoniam bigamus non est unus unius, inquit eo loci Innocentius. Scripserat antea Augustinus de Bono conjugali cap. xviii. num. 21. *Propter sacramenti sanctitatem, sicut semina etiam si catechumena fuerit vitiata, non potest post baptismum inter Dei virgines consecrari, ita non absurde visum est eum qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quamdam sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.* Quæ verba habentur in cap. Acutius, dist. xxvi. num. 2. Ob eandem, aut potius quia solemnitas benedictionis iterari non debet, ut inquit Urbanus III. cit. cap. Vir autem, secundæ nuptiæ cum solemnibus benedictione minime celebrantur. De polygamia hætenus; progrediamur nunc ad

CAPUT XII.

In quo agitur de indissolubili nexu, & firmitate conjugii.

SI per varias hominum consuetudines legesque vagemur, non semel legitimæ uxores inveniuntur repudiatæ & a viris dimissæ. Principio

cipio enim obtinuit repudium apud Macedones, aliosque Græcorum: nam Justinus lib. ix. scribit a Philippo ductam in matrimonium Cleopatram expulsa Alexandri matre Olimpiade, & Demosthenes Orat. i. contra Onetorem ait; repudium scribi solitum apud Archontem. Romani quoque uxores aliquando repudiarent ob illarum morositatem & sterilitatem, juxta legem xii. Tabularum: quamquam per sexcentos fere annos ab V. C. nullum apud Romanos contigisse repudium, scribit Tertullianus in Apolog. cap. 6. idque confirmatur testimonio Valerii Maximi lib. ii. cap. i. & A. Gellii lib. xv. cap. 3. qui narrant primum omnium uxorem repudiasse Sp. Carbilium, cui Ruga cognomentum fuit. Neque ad nutum viri nuptæ dimittebantur, sed apud Censores legitimæ causæ jurejurando erant comprobandæ, & connubia tabulis firmata, tabulis tantummodo solvebantur. Repudii formula hæc apud Romanos erat, *Res tuas tibi habeto. Res tuas tibi agito. Conditione tua non utor*: ad quam formulam animum intendens in Amphitr. ait Plautus, *Valeas, tibi habeas res tuas, reddere meas*, & in quodam epigrammate Martialis lib. x. num. 41.

Mense novo Jani veterem Proculeja maritum

Deseris, atque jubes res sibi habere suas. Judæis quoque repudium fuisse permissum constat ex cap. xxiv. Deuteronomii: repudiare autem uxorem suam non poterant, nisi dando ei libellum, quem Hebræi appellant *Sepher Cberitut*, סֵפֶר כְּרִיתוּת, Græci βιβλίον ἀποστασιῆς, quorum utrumque Latine dixeris *schedam abscessionis*. Ejus formam, ritumque continet pars tertia *Mischnæ* libro v. גִּיטִין, *Githin*, necnon 111. Volumen Thef. Antiquitatum sacrarum, in quibus colligendis exornandisque fedulam impendit operam Blasius Ugolinus, pag. 415. Viris tantum repudiare uxores permissum erat, non uxoribus viros: unde Salomon, quæ libellum repudii misit Costobaro, non fecisse κατὰ τὰς ἰσραήλινους νόμους, juxta Judæorum leges, scribit Josephus lib. xv. Antiq. cap. 7. n. 10. Hac in re non conveniunt Theologi, num per libellum repudii uxore dimissa, fas esset novum inire matrimonium: affirmant quippe Bellarminus De matrim. cap. 17. Sanchez lib. x. disput. i. noster Poncius lib. 7. cap. 50. atque ex junioribus Du-Hamel cap. 3. ac Tournely q. 5. art. 2. Sed Bellarmino ipso fatente: *sententia communior Magistri dist. 33. libri iv. & ibidem Bonaventura, Richardi, Dominici a Soto, & aliorum id habet, ut illicitum semper fuerit, sed permissum tamen ut impune fieret, causa majoris mali vitandi*; atque idem sentiunt Erius in eandem dist. 33. §. 9.

Sylvius in q. 67. Supplem. art. 1. Florentius de Cocq. sect. 13. Cardinalis Gotti q. 5. dub. 2. Vanroy cap. v. q. 4. & Le Drint lib. ix. cap. v. q. 4. Nutat in utramque partem q. 3. Aurelius Piette. Quidquid sit de illa Hebræorum lege, adhærendum esse uxori suæ, nec dimittendam nisi ob fornicationem, atque dimissam quoque non posse ad alia vota transire, docet Christus Matt. xix. Sed hinc oritur quæstio inter nos, & hæreticos, Græcosque plurimos agitata, an per adulterium solvantur conjugia; cui accedit altera, an dissolvantur saltem per monastica vota, sive per religiosam professionem: Igitur in his tribus quæstionibus, num per libellum repudii matrimonium dissolveretur, num illius vinculum abrumpatur propter adulterii crimen, num saltem per professionem solemnem, immorandum est aliquantulum: hinc enim facile inferri potest quid de legibus paulo supra commemoratis sit asserendum.

PROP. I. Per libellum repudii non solvebatur vinculum prioris conjugii, neque fas erat Judæis cum alia uxore contrahere; sed hoc illis Moyse indulserat propter cordis duritiam, & ne exosas mulieres intestino odio prosequerentur, vel morte afficerent.

In hanc sententiam, ut Bellarminus fatetur, communior, Christi verba Matthæi xix. eximiorum Patrum expositiones, atque probabiliora momenta me trahunt. Pharisæis Dominum interrogantibus, an fas esset uxorem dimittere quacunque ex causa, respondit id repugnare institutioni matrimonii, ejusque vinculo, quoniam Deus masculum & feminam conjungens, ostendit secunda vitanda conjugia, & masculum unum, unamque feminam condidit, & connubio ligavit, ut unius conjugis consortia nederentur His addidit Christus: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, idest, *Si Deus conjunxit unam faciendo carnem viri, hanc homo non potest separare*. Reponentibus autem Judæis, *Quid ergo Moyse mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* subjecit Salvator: *Quoniam Moyse ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*, idest, *Numquid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud antea jussit, & sententiam suam novo frangat imperio?* Non ita sentiendum est: sed Moyse cum videret propter desiderium secundarum conjugum, quæ vel ditiores, vel juniores vel pulchriores essent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam, quam odia & homicidia perseverare. En aperte Repudium, etsi illicitum, permissum a Moyse ad homicidia, & odia evitanda. III. Neque violenta est hæc interpretatio, sed plana, & magni Hieronymi contexta verbis. Consonat Chrysostomus homilia 63. in Matthæum, ubi

ubi ait, Dominum totam Phariseorum accusationem in caput eorum convertisse, demonstrando præter naturam, & contra legem esse repudium: præter naturam quidem, quia una caro efficitur; contra legem autem, quia cum Deus conjunxerit, & jusserit non separari, ipsi contra præcepta Dei facere ausi sunt. Addit in Catena Corderii pag. 263. Dominus omnes eorum impetus submovens defensionem Moysis suscipit, affirmans nil eum statuisse contrarium Deo, sed protervia male morati populi coactum permisisse bene rem non bonam, metu majoris mali. Isidorus item in altera Catena ejusdem Auctoris pag. 611. Non tantum non excusavit Moysen, sed insuper etiam defendit, crimen in illos convertens, per quos etiam ipse coactus est quod naturam decebat negligere, ac permittere ut consentientem dimitterent, melius esse ducens eam dimittere, quam occidere. Similia Theophylactus pag. 110. S. P. Augustinus de Bono conjugali cap. 8. num. 7. commemorata consuetudine Gentilium repudio utentium sine reatu aliquo ultionis humanæ. Cui consuetudini (inquit) simile aliquid propter Israelitarum duritiam videtur permisisse Moyses de libello repudii: qua in re exprobratio, quam approbatio divortii magis apparet: & cap. 18. num. 21. Itaque sicut duobus (maritis) pluribusve servire, sic a viro vivo in alterius transire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquam licebit. Vide & librum XIX. contra Faustum cap. 26. de quo infra. Ex his apparet, quantum sententia nostra ad Patrum mentem accedat, maxime quod Bellarminus, aliique adversarii neminem pro se hactenus laudaverunt, nisi forte Auctorem Operis imperf. in Matt. hom. 32. quem non esse Chrysostomum, sed hominem Arianum norunt omnes. Laudat quidem Bellarminus Sanctum Thomam, Scotum, Durandum, & Paladanum in IV. dist. 33. aliosque nonnullos, sed minime negat sententiam hanc esse communioem. Thomas præterea eo loci utramque censet probabilem; sed libro III. contra Gentiles cad. 123. & I. 2. q. 105. art. 4. necnon q. 108. art. 3. nostram amplectitur, ut demonstrat Franciscus Sylvius. III. Nec destituimur præsidio rationis. Quæ enim causa afferri potest, ob quam Deus adversus matrimonii institutionem legemque naturæ repudium cohonestaret, atque licitum esse statueret? Nulla quidem: sobolis namque propagationi satis consultum fuit permissa polygamia; duritia autem Judaica Deum ad malum approbandum movere non poterat. Adde quod mulier post repudium alteri viro nupta Deut. XXIV. 4. dicitur polluta & abominabilis coram Domino: quæ verba de sola pollutione legali nequeunt accipi, cum simili phrasi apud Ezechielem

XXXIII. 26. pollutæ dicantur adulteræ, & Jeremias III. 2. repudiatam comparat fornicariæ.

Opponunt nullum esse præceptum nisi de re honesta: repudium autem juberi Deut. XXIV. 1. Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fæditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Malachiæ II. 16. Cum odio habueris, dimitte, dimitte, dicit Dominus Deus Israel, & Matth. XIX. 7. Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?

At præclara est responsio Augustini citato in loco adversus Faustum: Non ait, Qui voluerit, dimittat uxorem suam, cui esset contrarium non dimittere: sed utique nolebat dimitti uxorem a viro, qui hanc interposuit moram, ut in dissidium animus præcepti, libelli conscriptione refractus obsisteret, & quid mali esset uxorem dimittere cogitaret. Addit S. Pater libellum repudii conscribendum a legis interpretibus, ut dissidii essent disfluasores, atque inter virum & uxorem pacifice agendo dilectionem suaderent. Verbo dicam, præceptum non ad uxoris dimissionem spectat, sed ad conscriptionem libelli. Malachiæ autem verba hæc sunt: Uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere: cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel; operiet autem iniquitas vestimentum ejus, scilicet, si facultate tibi a lege permessa usus fueris, non tamen culpa vacabis: unde IXX. ἀλλὰ ἐὰν μισήσας ἐξαποστείλῃς, καὶ ἡ ἀσέβεια ἐπὶ τὰ ἐνδυμήματα σου. Sed si odio habens dimiseris, oportet iniquitas super cogitationes tuas. Sequitur ideo Præpheta, Custodite spiritum vestrum, & nolite despiciere, ne prope uxorem: Etiam si pauper sit, aut deformis, inquit in hunc locum Hieronymus.

Opp. 2. Sacerdotibus tantum Levit. XXI. 7. prohibetur eam ducere, quæ repudiata est a marito: id ergo aliis fas erat. Et revera ubi nam lex vetus lata ad peccatum redarguendum id prohibet? Nonne etiam Abraham repudiavit uxorem suam Agar?

Resp. hæc nullius esse momenti: Sacerdotibus enim non mittebantur quæ in aliis tolerari poterant, quia erant in sublimiori gradu constituti sive, ut legitur eodem versu Levitici, consecrati Deo suo. Ne duceretur repudiata, non expresse Moyses prohibuit, quoniam ex tali prohibitionem nullam correctionem sperare poterat, inquit sanctus Thomas q. 67. Supplem. art. 3. id tamen ratione aliqua prohiberi constat cap. III. Jeremiæ, & 2. Malachiæ, imo Deut. 24. ubi mulier repudiata dicitur polluta & abominabilis coram Domino. Agar denique divortio, non repudio, fuit ab Abraham ejecta. Ajunt probabile non esse, Agar deinde fuisse

fuisse cœlibem: sed hoc illius incontinentiæ, si accidit, tribuendum est. Inquiunt, viros post repudium uxoris cum alia licite contraxisse: verum id non ex solutione matrimonii, sed ex permissione *polygamie* maribus concessum erat. Afferunt postremo nuptas post viri repudium non fuisse tamquam adulteras lapidibus obrutas: at id recte, quoniam propter duritiam Judæorum tolerabantur conjugia repudiatarum, & lex jubebat eas lapidari, quæ vel absque conjugio, vel absque specie conjugii masculis succumbabant.

PROP. II. In Evangelica lege non dissolvitur per adulterium nexus & vinculum matrimonii.

Catholicam hanc thesim S. P. Augustinus libro I. de Adult. conjugii demonstrat primum Scripturarum sanctarum auctoritate: atque initio producit verba Apostoli I. ad Corinth. VII. 10. 11. *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, precipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir uxorem non dimittat.* Quæ verba nequeunt accipi de muliere, quæ a viro discessit absque causa fornicationis, quoniam si nullam vir ejus causam fornicationis habuerit, non diceret Apostolus, eam discedentem manere innuptam; sed manderet, ne omnino discederet, siquidem ob solam fornicationem viro fas est uxorem dimittere, Matt. XIX. 9. Hoc argumentum tractat S. P. cit. lib. I. usque ad num. 10. Addit istic, quæ leguntur apud Marcum X. 11. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium comittit super eam;* atque apud Lucam XVI. 18. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur; & qui dimissam a viro ducit, mæchatur.* Quo in loco aperte asseritur nulli prorsus fas esse alterius nuptam ducere, etiam ob fornicationem dimissam: unde allato Lucæ textu, *Quid ergo nos sumus (inquit Doctor maximus) ut dicamus, Est qui mæchatur, uxore sua dimissa alteram ducens, & est qui hoc faciens non mæchatur, cum Evangelium dicat omnem mæchari qui hoc facit?* Atque his S. Pater explicat subobscurum Matthæi locum, de quo infra.

Priusquam enim ad objecta procedam, thesis probationibus aliis firmanda est, atque post scripturarum testimonia audiendi sunt Patres. Ex Græcis Hermas cognomento Pastor libro II. mandato 4. hæc habet: *Si scierit vir uxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, & permanet in fornicatione sua, & convivit cum illa, reus erit peccati ejus, & particeps mæchationis ejus.... Quod si dimiserit mulierem, & aliam duxerit, & ipse mæchatur.* His verbis refelli Chemnitium, & Nova-

tores alios audacter asserentes questionem hanc post Augustini tempora horridius disputari, observat eruditus Nicolaus Le Nourry in Apparatu ad Biblioth. PP. dissert. IV. art. 24. S. Basilii in lib. De Virginit. pag. 755. *Non audis, inquit, quoniam qui dimissam duxerit mæchatur? Esi enim ait, pro culpa dimissa est, vivit tamen vir ejus: ἢ ἀκούσεις δὲ ὅτι καὶ ἀπολελυμένην γαμῶν μοιχᾶται; εἰ γὰρ καὶ ἀπολέλυται, φησὶ δὲ αἰτίαν, ἀλλὰ ζῇ αὐτῆς ὁ ἀνὴρ.* Nazianzenus Carmine 2. Billio interprete inquit:

Famina non parva mercatur dote maritum,

Quodque etiam gravius, vitiosum sepe, & inertem:

Rursus emenda viro conjunct, nec moribus illa

Predita sepe bonis, quæ sita attractaque pestis,

Pestis, quam nulla liceat ratione fugare.

Chrysostomus Hom. XVII. in Matthæum ait, *Expulsa quoque uxor esse ejus, qui eam expulit, perseverat. καὶ ἐβληθεῖσα μένει τῷ ἐκβαλόντος ἑῶν γυνή.* At plura ex Græcis Patribus Arcudius lib. VII. Concordiæ cap. 13. Latini quidem hanc doctrinam expressius tradiderunt. Hieronymus enim in Commentariis ad caput 19. Matthæi exponens ea verba. *Et qui dimissam duxerit, mæchatur,* ait: *Sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat; infra: Et quia meretrix, & quæ semel fuerat adultera, opprobium non timebat, secundo præcipitur viro, quod si talem duxerit, sub adulterii sit crimine.* Et Epistola 84. alias 30. ad Oceanum peccasse fatetur Fabiolam, quod repudiata marito, adultero quidem, & qui se scorto vilique mancipio miscuerat, non innupta permanserit; tametli eam excusat, quod adolescentula esset, & civilibus legibus permitteretur repudium, scribens: *Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat a se virum jure dimissum, nec Evangelii vigorem noverat, in quo nubendi universa causatio, viventibus viris, fœminis imputatur, dum multa diaboli vitat vulnera, unum incauta vulnus accepit.* Hac de causa Fabiola post mortem secundi viri in semet reversa egit publicam pœnitentiam, quam in eadem Epistola Hieronymus ornate describit. Vide tom. IV. Innocentius I. in Epist. ad Exup. cap. 6. *De his, inquit, requisivit dilectio tua, qui interveniente repudio, alio se matrimonio copularunt, quos in utraque parte adulteros esse manifestum est: qui ergo, vel quæ viro vel uxore vivente, quamvis dissociatum videatur esse conjugium, ad aliam copulam festinarunt, nec possunt adulteri non videri, secundum illud quod legimus in Evangelio,*

gelio. Qui dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, mœchatur; similiter & qui dimissam duxerit, mœchatur; ideo tales a communione fidelium volumus abstinendos. Augustini mens ex dictis dignoscitur, ac legi ulterius potest lib. 1. de Serm. Domini in monte cap. 26. de Bono conjugali cap. 7. lib. 1. de Nuptiis & Concupisc. cap. 10. aliisque in locis, quæ collegit Torrensis lib. 3. Confess. Augustin. cap. 12. n. 7. Omitto brevitatis causa alios Patres, tertio loco propositionem auctoritate canonum demonstraturus.

Canones pro hac sententia permultos laudant Coccius in Thesauro lib. 1x. art. 3. Gotele-rius in Adnotationibus ad PP. Apostol. tom. 1. pag. 87. & JCC. in cap. Quæsit, De divor-tiis. Paucos proferam. Milevitana II. Synodus, cui S. P. Augustinus interfuit an. 416. canone 17. inquit: *Placuit, ut secundum Evangelicam, & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito alteri conjunga-tur.* Triburiensis an. 895. can. 46. de muliere adultera, & a marito divulsa, ait: *Maritus vero, quandiu ipsa vivat, nullo modo alteram ducat.* Florentina in Instruct. Arm. an. 1439. *Quamvis autem ex causa fornicationis liceat so-ri separationem facere, non tamen aliud matri-monium contrahere fas est, cum matrimonii vin-culum legitime contracti perpetuum sit.* De-mum Tridentina an. 1563. sess. xxiv. canone VII. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum do-cuit, & docet juxta Evangelicam & Apostoli-cam doctrinam, propter adulterium alterius con-jugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cau-sam adulterio non dedit, non posse altero con-juge vivente aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui dimissa adultera aliam du-xerit, & eam quæ dimisso adultero alii nupse-rit; anathema sit.*

Addo assertionem hanc humana ratiocinatio-ne firmari: incommoda enim plura ex opposita sententia promanant; ac primo illud, quod im-probis viris præberetur occasio pro legitima conjugē adulteram intrudendi. Audiatur Hiero-nymus citato loco in Matth. *Quia poterat ac-cidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri cri-men impingeret, sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat.* Consimilia habet Augustinus lib. 2. de Conju-giis adult. cap. xvii. n. 18. Incommodum al-terum est, nam post fornicationem alio inito matrimonio, pro matre adhuc vivente filiis pro-poneretur noverca; quā injustam, sævamque merito appellat Ecl. 3. & 2. Georg. Poeta, & quali in privignos interdum sit animo, com-monstrant Constantinus Heraclii filius, Eduar-

us II. Rex Anglorum, Sigismundus Rex Bar-gundiæ, aliique hujusmodi mulierum odio in exitium adducti. Quare Ambrosius lib. viii. in Lucam n. 6. inquit: *Paterisne, oro, liberos tuos vivente te esse sub vitrico, aut incolumi matre degere sub noverca? Pone, si repudiata non nubat. Et hoc viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem servat? Pone, si nubat. Ne-cessitatis illius tuum crimen est, & conjugium quod putas, adulterium est.* Hæc postrema ver-ba incommodum innuunt alterum; nam si mu-lier dimissa nubat, cedit hoc in prioris viri cri-men & dedecus. Adde quod si adultera est, transitque ad alterius amplexus, videtur ex per-petrato scelere commodum reportare.

Opp. I. apud Matth. xix. 9. ait Dominus: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob for-nicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Cau-sam ergo fornicationis interposuit, ob quam si-cut fas est uxorem fornicariam dimittere, ita licet dimissa fornicante aliam ducere.

Resp. nego consequentiam: exceptio enim illa, *nisi ob fornicationem*, ad præcedens verbum *dimiserit*, non ad subsequens *duxerit*, referen-da est, ut sensus sit, non esse dimittendam uxorem non adulteram, illum autem, qui di-missam duxerit, sive ob adulterium, sive qua-cunque ex causa dimissa sit, cum aliena pollui & mœchari. Hunc esse Matthæi sensum de-monstrat S. P. Augustinus lib. 1. de Conjug. adult. cap. xi. n. 12. Marci & Lucæ contextu; hi enim Evangelistæ, quibus cum Matthæo nulla pugna, nullum diffidium, scribunt adul-terium ab eo patrari, qui ab alio dimissæ se-se copulaverit. Quærentibus ergo, num mœ-chetur qui duxerit fornicantem a priori viro dimissam, Nonne, ait Augustinus, secundum Marcum respondebitur nobis, *Quid queris, utrum ille sit mœchus, & ille non sit? Qui-cunque dimiserit uxorem suam, & aliam du-xerit, adulterium committit.* Nonne etiam se-cundum Lucam dicetur nobis, *Quid ambigitis utrum ille qui propter causam fornicationis uxorem dimiserit, & aliam duxerit, non mœ-chetur? Omnis qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, mœchatur.* Idem S. Pater proxi-mo n. 13. confirmat significatione illius verbi *mœchatur*, quod est, *aliene miscetur uxori*, additque, *Porro si aliena est, hoc est, ejus a quo dimissa est; etiamsi propter fornicationis causam dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit.* Libro quoque 11. cap. 3. eam-dem responsionem confirmat ex Apostolo scri-bente ad Rom. vii. & 1. ad Corinth. vii. 39. mulierem alligatam esse, *quandiu vir ejus vivit: subjiciitque: Proinde si alligata est quamdiu vir ejus vivit, nullo modo nisi viro mortuo soluta dicenda est ab hoc vinculo.* Vi-de

de supra priorem thesis hujus probationem.

Præterea oppones: adversantur assertioni nostræ permulti Patres. Tertullianus lib. iv. contra Marcionem cap. 34. ut scribit Maldonatus in caput xix. Matthæi, Origenes Tractatu vii. in Matthæum, Theodoretus lib. iv. hæc. fabularum cap. 6. Apertissimus est autem locus Epiphani Hær. lix. n. 4. *Sed cui mortua una non sufficit, cum occasione aliqua stupri, adulteriique, aut alterius flagitii cum ea divortium fecerit; is si alteram uxorem duxerit, aut alteri viro mulier nupserit, sacrarum litterarum auctoritas ab omni culpa illos absolvit: neque ab Ecclesia, aut æterna vita rejicit, sed propter imbecillitatem tolerandos existimat.* Haud secus Ambrosius in caput vii. ad Corinthios. Ob horum Patrum auctoritatem Cajetanus, Catharinus, Erasmus, Launojus, alii, oppositæ sententiæ adhæserunt.

Resp. Tertullianum citato in loco affirmare juxta Evangelium dimittendam esse uxorem adulteram, sed ea conditione, ne quis illam dimittat, ut aliam ducat. Videtur quidem Pamelius adnot. 537. fateri Tertullianum errasse: sed legenda quæ præmittit in *Paradoxis* n. 30. At Origenes aliorum sententiam recitat, subjiciens, *Scio quosdam, qui præsumunt Ecclesiis, extra scripturam permisisse aliquos nubere, priori viro vivente. Et contra scripturam quidem fecerunt, dicentem, Mulier ligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit.* Censet tamen Origenes illos, qui mulieribus permiserunt nubere, viris adhuc viventibus, esse excusandos, quod minus malum permiserint, ut majus devitaretur. Hac de causa, ut diximus, S. Hieronymus excusat Fabiolam in Epistola ad Oceanum. Theodoretum de solutione matrimonii quoad torum, non quoad vinculum, accipiendum esse contendit Du-Hamel tom. vii. pag. 79. Sane Theodoretus ibi comparisonem instituens inter veterem legem ac novam, hæc tantum profert tom. iv. pag. 289. *Nova adulterium appellat citra fornicationem repudium, ὁ νέος μοιχεία καλεῖ τὴν δ' ἡμέτερα πορνεία ἀπολείπει.* Epiphani locum depravatum esse putat in Animadvers. ad hæresim Novatianorum pag. 254. Petavius, haud tamen negans illum errasse in re nondum ab Ecclesia definita. Et quidem Epiphanius affirmans secundas nuptias permitti occasione stupri, adulterii, & cujuslibet flagitii causa, asserit quod nemo unus probare potest. Verum Nicolaus Le-Nourry supra laudatus ait Epiphanium agere de nuptiis post mortem conjugis contrahendis, cui opinioni favent ea verba, *Cui mortua una non sufficit.* Commentaria in Paulinas Epistolas falso adscribi Ambrosio compertum est omnibus. Erasmus, Launojus, & quicunque oppositum

tradiderunt, convincuntur ex dictis a veritate aberrasse.

At rursus objicies: Ecclesiasticis quoque definitionibus constat solvi propter adulterium conjugii vinculum. Nam Arelatenfis I. Synodus an. 314. can. 10. ait: *De his, qui conjuges suas in adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles, & non prohibentur nubere, placuit, ut in quantum potest, consilium eis detur, ne viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant.* Ita hunc canonem legendum esse demonstrat loco superius laudato Petavius, non autem, ut quidam Codices habent, *Et prohibentur nubere*; nam si prohibentur, non consilium ad illos coercendos, sed præcepti necessitas adhibenda fuerat.

Respondeo nullam me rationem, nullumque codicem adinvenire, quo Petaviana correctio defendi queat. Habent, *Et prohibentur nubere*, Collectiones Conciliorum Binii tom. i. pag. 221. Harduini pag. 265. Philippi Labbei pag. 1428. postrema Veneta pag. 1452. Ita pariter legitur apud Ivonem lib. viii. cap. 258. Quare hoc Arelatenfi canone, quemadmodum Illiberitano 9. seu cap. *Fidelis*, xxxiii. q. 7. aliisque innumeris Catholica positio magis firmatur. Idcirco autem non præcepti rigore, sed consilio potius & hortatione utitur Arelatense Concilium, quoniam per leges Imperatorum licebat post repudium alia inire connubia; nec Patribus videbatur tunc temporis opportunum, ea damnando invidiam sibi conflare, & ciere tumultus. Alia aderat causa, quod nempe hæc quæstio implicata adhuc, & ita obscura videbatur, ut venialiter fallerentur nonnulli, prout in libro de Fide, & Operibus cap. xix. n. 34. ait Augustinus.

Objicies ulterius: Igitur principibus Christianis visum est conjugia adulterio dissolvi; & revera extant hujusmodi leges in Codice Justiniani lib. v. de Repudiis tit. 17. & lib. ix. de Adulteriis tit. 9. & in Codice Theodos. lib. iii. tit. 16.

Resp. 1. Imperatoriis legibus, quibus datur facultas repudii, non semper permitti ut aliæ uxores ducantur, sed ubi jubent, ut a femina repudium mittente probetur maritum suum fuisse homicidam, vel maleficum, vel sepulcrorum dissolutorem, & ne masculi repudium dent uxori, nisi mœcha sit, aut medicamentaria, aut conciliatrix, adultera scilicet, venefica, & læna, nimiae repudiorum licentiæ modum adhibuisse. Olim quidem apud Gentiles connubia passim dissolvebantur, unde Juvenalis satyra 6.

Ornatas paullo ante fores pendentia linquit

Vela

Vela domus, & adhuc virileis in limine ramos.

Si crescit numerus, sic sunt octo mariti. Deinde respondeo, non de civilibus, sed de Evangelica lege a nobis pertractari. Chrysostomus enim hom. 19. in 1. ad Corinth. & hom. 5. in 1. ad Thessalonicenses conqueritur legibus Romanorum *machiam* in viris fuisse impunitam. Hieronymus item ad Oceanum scribens, & agens de repudio Fabiolæ, *Alie sunt*, inquit, *leges Cesarum, alie Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit: & denique Augustinus serm. 392. n. 2. Non vobis licet habere uxores, quarum priores mariti vivunt; nec vobis, fæmine, habere viros licet, quorum priores uxores vivunt. Adulterina sunt ista conjugia, non jure fori, sed jure celi.* Vide & lib. 1. de Nupt. & Concupisc. cap. 10. & de Bono conjugali cap. viii. n. 7.

Uterius oppones: Nisi ob aliam causam, saltem ob filiorum procreandorum necessitatem, dimissa uxore adultera, poterunt mariti alteram ducere; quamquam & ad puniendas adulteras id ipsis videatur esse permissum.

At ad hæc objecta Pollentii respondet S. P. Augustinus lib. 11. de Conjug. adult. cap. xi. & xiv. Ad primum quidem, quod cum alteram ducere, quamdiu vivit dimissa uxor, adulterium sit, frustra obtenditur procreandorum causa filiorum: nam causatio ista, *etiam non adulteras, sed castissimas fæminas, si forte sint steriles, cogit dimitti, & alteram duci*: quod nullus Catholicorum affirmat. Ad alterum inquit, debere viros peccatricibus præbere misericordiam, *ut & ipsi pro suis peccatis misericordiam consequantur: & multo magis hoc eis faciendum est, qui dimissis uxoribus adulteris cupiunt vivere continenter.* Tanto quippe debent esse misericordiores, quanto volunt esse sanctiores. Sed lege, ac perlege utrumque de Conjugiis adulterinis librum cum altero de Bono conjugali, ad illustrandam universam de matrimonio tractationem aptissimos.

PROP. III. Matrimonium ratum, & non consummatum, per religiosam professionem dissolvitur.

Quæstionem hanc adversus Novatores definit Tridentina Synodus sess. xxiv. can. 6. *Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit.* Idem antea statuerat Alex. III. cap. *Verum post consensum*, De conversione conjugat. Ubi ait, *post consensum legitimum de presenti licitum est alteri, altero ita repugnante, eligere monasterium, sicut quidam etiam sancti de nuptiis vocati fuerunt, dummodo inter eos carnalis commixtio non intervenerit, &c.* Similia ha-

Berti Theol. Tom. VIII.

bentur cap. *Ex publico instrumento*, & cap. *Ex parte tua*, eodem titulo, necnon cap. *Commissum*, De sponsalibus, & matrim. II. Nec defunt exempla Sanctorum, quibus id comprobetur, prout legitur cit. cap. *Verum*, Proferuntur hæc a Bellarmino lib. 2. de Monachis cap. 38. ab Estio in iv. dist. 27. §. 4. ab Emanuele Gonzalez ad tit. 32. libri tertii Decretalium, atque a Hyacinto Serry prælect. 8. Ad rem faciunt exemplum Theclæ, quæ Paulo admonente copulam fugit nuptialem, ut ait Ambrosius lib. 2. De Virginibus cap. 3. n. 19. illorum, qui auditis rebus ab Antonio gestis ad Monasterium convolarunt, relictis sponis, quæ item Deo dicarunt virginitatem, quod a Pontiano audiens S. P. Augustinus viii. Confess. cap. 6. ac 7. intus rodebatur seipsum appellans *distortum, sordidum, & maculosum*; Gregoriæ virginis, quam constitutis jam nuptiis in Ecclesiam fugisse, scribit S. Gregorius lib. iii. Dialog. cap. 14. Addi posset exemplum Joannis Apostoli, quem fuisse sponsum in nuptiis Canæ Galilææ tradiderunt nonnulli; sed refutantur ab Estio, & Serry paullo supra laudatis, necnon a Baronio, quod inverisimile videatur voluisse Christum nuptias dissolvere, quando illas benedicendo sacramentum istud instituit. Illa de Joanne sententia, præter Rupertum, Bedam, aliosque interpretes, ac Theologos bene multos, ut inquit in Controversiis selectis Raimundus Capisucchi contr. 13. videtur assertorem habere Hieronymum, scribentem lib. 1. advers. Jovinianum: *Petrus Apostolus est, & Joannes Apostolus; maritus, & virgo. Sed Petrus Apostolus tantum: Joannes & Apostolus & Evangelista & Propheta.* Hoc tamen in loco *Maritus* ad Petrum, *Virgo* ad Joannem refertur; erratque illius controversiæ auctor Hieronymum ad se trahens. III. Positionem hanc non posse congrua ratione demonstrari arbitrantur quidem nonnulli, ut Sotus, & Major. Verum S. Thomas in iv. dist. 27. q. 1. hanc rationem adducit, quod religio sit *quedam mors spiritualis*: unde sicut matrimonium consummatum, per quod conjuges fiunt una caro, dissolvitur morte corporis; ita matrimonium ratum, quo uniuntur duntaxat animo & voluntate, morte spirituali, qua vir religiosus ut Deo vivat, moritur mundo, discinditur ac dissolvitur. Invenio apud Jureconsultos rationem parum absimilem. Duo, inquit, in vinculo matrimonii spectanda sunt, conjunctio animorum, corporumque commixtio: illa est symbolum caritatis, qua Deus adhæret iustorum animæ; hæc vero symbolum est Incarnationis Christi, qua humanam carnem assumens factus est Ecclesiæ redemptor ac sponsus. Hinc Innocentius III. cap. *Debitum*, De

E e

bi

bigamis, *Conjugium illud*, inquit, *quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum*. Hinc sequitur conjunctionem, quam efficit matrimonium ratum, esse spiritualement; illam, quam facit matrimonium consummatum, esse corpoream, cap. *Omne*, xxvii. q. 2. cumque religiosa professio sit mors spiritualis, cap. *Placuit*, ii. 16. consequitur quod per ipsam religiosam professionem matrimonium ratum, & non consummatum dissolvatur. Addunt, omnem obligationem commutari posse in bonum melius, cap. *Pervenit*, de Jurejur. quod præsertim fieri potest, si inde non consequatur detrimentum alterius. Id vero in solutione matrimonii rati, de qua agimus, adinvenitur: nam unus conjugum transit ad statum perfectiorem, alter vero ad alia vota licentiam habet transseundi, cap. *Ex publico*; De convers. conjugat.

Plura ex his consequuntur, quæ adnotatione sunt digna. Primum, quod ubi in Evangelio legitur, *Non licet viro uxorem suam, nisi ob causam fornicationis dimittere, intelligendum est de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum*, ut definitur præcit. cap. *Ex publico*: quod etiam confirmatur ex quo Dominus Matth. xix. 6. ubi agit de matrimonio non solvendo, inquit, *Jam non sunt duo, sed una caro*, nempe, ob corporum commixtionem. Alterum; quod matrimonium consummatum, quo conjuges fiunt una caro, professione religiosa dirimi nequeat, uti declaratur cap. *Agathosa*, xxvii. q. 2. ideoque si quis uxore invita monasterium ingrederetur, deberet cogi ut ad illam rediret, cap. *Quidam intravit*, De convers. conjugat. & si forte professionem fecit, nisi etiam uxor ad religionem transierit, aut castitatem perpetuo servare promiserit, nec promittere velit, potest, ac debet de monasterio auctoritate Episcopi revocari, cap. *Præterea*, eod. tit. Tertium, quod propter eandem rationem, quia nempe vir & uxor una caro sunt, non potest unus ad Deum converti, & alter in sæculo remanere, sed uterque ad religionem migrare, & ad frugem melioris vitæ transire debet, aut saltem uterque continentiam profiteri, ne fiat conjugalis fœderis prostitutio, sed potius deinceps fiat de carnali copula spirituale conjugium, capp. *Cum sis præditus*; & *Conjugatus*, ibidem. Postremum, quod magnopere cavendum est, ne sub monachalis status prætextu desponsata aliqua mulier ab inito connubio resiliat; ideoque si nondum carnaliter sit cognita, & ad monasterium migrare voluerit, *infra duorum mensium spatium*, aut religionem ingredi, aut ad virum

suum redire tenetur, juxta prælaudatum cap. *Ex publico*. Plura, quæ huc spectant, dicta sunt præcedenti cap. 6.

CAPUT XIII.

Pertrahens de divortiiis, idest, separatione conjugum quoad torum.

Fornicationis causa posse conjuges separari, & unum ab altero dimitti, ita ut *non aboleatur confederatio nuptialis*, prout cap. 7. de Bono conjug. loquitur Augustinus, infertur ex præcedenti dissertatione. Hanc segregationem a Latinorum verbo *divortio*, divortium appellant, & est unius conjugis ab alio quoad torum divulsio, conjugali fœdere permanente. Posse fieri aliquando divortia, inde ulterius probatur, quod ex cap. *Pervenit*, De jurejurando, nemo tenetur debitum ei reddere, qui fidem frangit. Adde inhumanum esse, si honestus ac probus compellatur ad servandam individuum consuetudinem cum illa, a qua honor læditur, & sacrosanctum connubii jus violatur. Insuper si saluti uxoris, & propriæ famæ consulendum sit, non expediens tantummodo, verum etiam necessum est dimittere fornicariam: legitur enim Proverb. xviii. 22. *Qui tenet adulteram, stultus & insipiens est*. Et si vero minus decorum videtur si mulier virum, quam si vir mulierem a se dimittat, quoniam vir est caput mulieris, 1. ad Corinth. xi. 3. immo uxor cum marito adultero absque scandalo, & nota dedecoris valeat permanere, præsertim si tori divisione non speret ejus emendationem; attramen quantum spectat ad facultatem divortii, par est jus utriusque, uti apparet ex cap. *Præcepit*, xxxii. q. 5. & cap. *Uxor a viro*, ibidem q. 7. Egregie id probat S. Pater Augustinus in primo libro de Conjugiis adulterinis cap. viii. propterea quod Apostolus præcitata ad Corinthios Epist. cap. vi. 3. 4. scribat: *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*, Vide & Hieronymum ubi in Epistola ad Oceanum excusat Fabiolam.

II.

Quoniam ex quinto hujus libri capite manifestum est, spectare causas matrimoniales ad forum Ecclesiasticum, consequitur sæcularis Judicis sententia separari non posse uxorem a proprio viro. Id quoque confirmatur ex *Concordato* inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem: de quo Van-Espen p. 2. Juris Eccles. tit.

xv. cap. 2. num. 25. Quare si uxor a viro sese propria auctoritate separaverit, ut ad illum redeat sententia Ordinarii compelli potest. Vide cap. *De illa*, *De divortiis*, & cap. *Litteras*, *De restit. spoliat.* Hoc tamen de separatione conjugum quantum ad forum simul, & cohabitationem accipiendum est: nam solius tori denegare consortium potest pars innocens, non expectata sententia iudicis; cum ipso iure naturali compertum sit, fidem ei, qui fidem servat, non ei qui illam frangit, deberi: atque id S. Thomas, S. Bonaventura, alique Theologi gravissimi tradiderunt in iv. dist. 35. Quantum vero ad cohabitationem attinet, uti habetur cap. *Seculares*, xxxiii. q. 2. si mariti, antequam apud Episcopos comprovinciales diffidii causas dixerint, & priusquam in iudicio damnentur, uxores suas abjecerint, a communione sancte Ecclesie, & populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur. Quod si absque ullo scandalo innocens conjunx ab adultero marito diverterit; tenetur ad hujus querelam aut probare crimen, aut ad ejus contubernium convictumque reverti, prout dictum est paulo supra.

III.

Præcipuam divortii causam esse alterius conjugis fornicationem, constat ex capite præcedenti prop. 11. Fornicationi accedit idololatria, apostasia a fide, atque hæresis, cap. *Idololatria* xxviii. q. 1. & cap. *De illa vero*, *De divortiis*. Ibi tamen statuitur, ut nisi alia diffidii causa intervenerit, ac mulier a viro discesserit ut confusione affectus ab errore suo convertatur, ei cum conversus fuerit reddenda est, & etiamsi reverti noluerit, compellatur. Accedit causa alia divortii, quando nempe vir uxorem ad scelera trahere nititur; ideoque Alexander III. cap. *Quæsit*, titulo præcitato de Divortiis, *Mulier*, inquit, pro furto, vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficia sua trahere nitatur, & fidei sue religionem corrumpere velit, non debet ab eo separari, nec ei aliqua ratione copulari. Verum si conjugem suam ad maleficia traxerit, mulier a viro recedere poterit, & separari, ita quod ei alii nubere non licebit, quia licet separentur, tamen semper conjuges erunt. In viris quoque presentis sententie forma servetur. Divortii itidem alia est causa, si mulier mariti sui necem machinata fuerit, vel de illo occidendo cum alio iniecit consilium, & si vir machinationem hanc, vel consilium iuridice demonstraverit, cap. *Si qua mulier*, eodem titulo. Si maritus item adeo sit sævus, ut uxorem graviter cædat, & huic trepidanti nequeat sufficiens securitas pro-

videri, ab eo amovenda, eique sufficienti securitate provisa restituenda est, ut ait Innocentius III. prælaudato cap. *Litteras*, *De restitut. spoliatorum*. Laxiores in divortiis, repudiisque permittendis fuerunt, ut supra diximus, Cæsarium leges. Etenim Constantinus Magnus I. *Placet*, tit. 16. libri 3. Codicis Theodosiani permisit quoque, ut masculi dimitterent uxores medicamentarias & conciliatrices, & mulieres viros homicidas, maleficos, & sepulcrorum violatores, non autem ebriosos, aleatores, & muliercularios. Theodosius autem & Valentinianus L. *Consensu*, in Cod. Justinian. lib. v. tit. 17. dimitti ulterius permiserunt ab uxoribus maritos contra imperium aliquid molientes, falsitatis crimine condemnatos, aliquid sacris ædibus subtrahentes, abactos, plagarios, latrones, & ad sui contemptum cum impudicis mulierculis cœtum ineuntes; a viris autem mulieres illis invitis, aut insciis, appetentes convivias, foris pernoctantes, ac se delectantes Circensibus vel Theatralibus ludis, sive spectaculis arenas. Verum juvat cum Hieronymo repetere: *Alie sunt leges Cæsarium, alie Christi*.

I V.

At cum Evangelium Matthæi xix. solam causam fornicationis commemoret, cur hæresim quoque, machinationem mortis, irritamenta peccati, & viri sævitiam Jus Ecclesiasticum superaddit? Quomodo propter solius adulterii crimen, ut Christus ait, atque ob multas causas possunt conjuges separari, quoad torum, & cohabitationem, ut sess. xxiv. can. 8. loquitur synodus Tridentina? Magnus Augustinus questionem hanc pertractans lib. 1. De serm. Domini in monte cap. 16. n. 46. putat fornicationis vocabulo apud Matthæum significari quaslibet concupiscentias, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & perniciose turpiterque corrumpi: quæ Augustini verba habentur cap. *Idololatria*, xxxviii. q. 1. n. 5. Sed quoniam ex hac doctrina videtur inferri, quodlibet peccatum divortii causam præbere; idem S. Pater in 1. Retractionum libro, cap. 19. n. 16. ait, quomodo fornicationis vocabulum in præcitato Evangelii textu limitandum sit, vel ampliandum, questionem esse latebrosissimam. Ex cap. tamen *Quæsit*, *De divortiis*, evidens est, quodlibet crimen esse causam divortii, quando vir ad illud perpetrandum compellit uxorem, quod perinde est, ac illius fidem religionemque corrumpere, ut ibidem loquitur Romanus Pontifex. Itaque hoc sensu quæ de Sermone Domini scripserat S. Doctor, inconcussa sunt, & certissima. Theologorum quidam respondent in Evangelio solam fornicatio-

nem recenseri, quod hæc sit causa faciendi divortii gravissima: id tamen quæstionem non solvit, quoniam ab Evangelio aliæ causæ excipi videntur illis verbis, *Nisi ob fornicationem*. Propius ad veritatem accedunt qui asserunt alias divortii causas, quæ non oriuntur ex violatione fidei conjugalis, illud inducere duntaxat ad tempus, atque ad malum proprium, incommodumque vitandum: adulterium vero, utpote lædens conjugii fidem, esse *per se* divortii occasionem. Atque id confirmatur iis, quæ de sævitia mariti cap. *Litteras*, & de apostasia vel hæresi cap. *Quæsit*, diximus præcedenti §. 111.

V.

Neque tamen admissum adulterium semper inducere potest conjugum segregationem. Si enim uterque conjux violavit connubii fidem, debent sibi parem injuriam mutua compensatione condonare. Ita statuerunt Alexander III. cap. *Significasti*, De divortiiis, & Innoc. III. cap. *Tua Fraternitas*, De adulteriis. Juxta civiles leges negabatur uxoribus facultas maritos reos adulterii postulandi criminali judicio: & iniquitatem hanc arguere videtur Plautus in *Mercat.* act. 4. sc. 7.

Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro.

Nam uxor contenta est, quæ bona est, uno viro:

Qui minus vir una uxore contentus fies? Antonius imperator id perpendens constituit, ne maritus de adulteri crimine accusaret uxorem, cui moribus suis non præbuit castitatis exemplum: quam legem lib. 2. de Conjug. adult. cap. viii. laudat præstantissimus Augustinus. Idem dicendum est, si vir uxorem ad patrandum adulterium impulit, aut illius criminis conscius sit, eique conniveat: inidem si mulieri vis inferatur, nec ullatenus consentiat in stuprum; necnon si per fraudem aliquis pro vero conjugē se in torum ingesserit. Vide cap. *Puto*, xxxii. cap. 5. & capp. *Si virgo nesciens*, atque, *In lectum*, xxxiv. q. 1. Denique si vir post crimen cognitum, vel etiam post divortium commisceatur uxori, ei reconciliatus esse censetur, capp. *De Benedicto*, & *Quod autem*, xxxii. quæst. 1.

V I.

Si post divortium dimissa uxor redeat ad meliorem frugem, æquum est, & Christianæ caritati consentaneum, ut a viro in pristinam consuetudinem recipiatur. Hoc ab Augustino in libro 2. de Conjug. adult. cap. 6. n. 5. triplici momento suadet. Primum, quia adulteri deputandi non sunt, quos penitentia credimus

esse sanatos. Deinde quia David in veteri Testamento, quando nullus recipiebat ab alio contaminatam, gratiam Evangelii præfigurans, Saulis filiam, quam pater ab eo separatam traderat alteri, sine ulla cunctatione recepit. Insuper quia maritus imitari debet pietatem Christi, qui Joannis viii. 11. adulteræ mulieri percit. Exscripta fuerunt Augustini verba in Decreto cap. præcitato, *Quod autem*, & immediate proximo, *Non erit turpis*. Gratiano canonum collectori digna visa sunt, quæ post Augustini verba subjicerentur, ea, quæ leguntur apud Ambrosium libro 11. de Cain, & Abel cap. iv. n. 16. *Cum enim renuntiatur improbitati, statim adscribitur virtus: egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum. Eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur*. Præclara quidem sententia, qua hoc de divortiiis commentariolum absolvimus.

CAPUT ULTIMUM.

De sacramenti Matrimonii ritibus, & ceremoniis.

UBI quædam de hujus sacramenti ritibus dicta fuerint, ad peroptatum finem Opus universum perductum erit: de Bonis namque conjugii, atque de gratia, quæ hujus sacramenti effectus est, in primo, & secundo capite differuimus. Ergo de ritibus pertractantes nil dicemus de ceremoniis, quibus nuptias celebrant Gentiles, omittendo virides ramos, accensos funales cereos, epithalamia, & cetera, quæ in Opere de Ritibus nuptiarum explicavit J. B. Casalius. Mittimus quoque ritus, quibus in nuptiis utuntur Judæi, de quibus complura in *Mischna* libro קידושין, *Kidduschin*, de Conjugiis, atque apud Thomam Goodvinum Volumine 111. Antiq. sacrarum pag. 410. & Joannem Seldenum in libro, quem inscripsit, *Uxor Hebraica*. Silentio quoque præterimus quæ apud Indos Orientales servari superstitioso ritu dicuntur, circulos ad avertenda maleficia, hordei-que auspiciū, ex confarreatione, idest, farreo libo gentiliū, aut e satione in hebræorum nuptiis adhibita derivatum, atque inhibitu a viro eximio Alexio de Menezes act. vii. decreto 14. Synodi Diamperitanæ, quam nuper latinitate donavit, notisque illustravit vir præstantissimus Jo. Facundus Raulin: necnon funiculum, quem *Taly* appellant, superstitiosum numerum ferculorum, lutea vasa, arborem *Arsciomaram*, aliosque Sinensium ritus, non semel ab Apostolica Sede, atque anno elapso 1744. damnatos a BENEDICTO XIV. P. O. M. in Constitutione, quæ incipit, *Omnium sollicitudinum*. Itaque his prætermisissis, observantur

maxime apud nos sacerdotalis benedictio, porrectio, anuli, ac dexterarum conjunctio; nam impositio velaminis, & coronæ in desuetudinem abierunt.

DE SACERDOTALI BENEDICTIONE.

Quædam de nuptiarum benedictione egimus pertractantes supra de clandestinis conjugis, atque de hujus sacramenti ministro, ac diximus illam commendari a Tertulliano lib. 2. ad Uxorem cap. 9. Ambrosio epistola ad Vigilium n. 7. & Innocentio I. ad Victricium. De eadem benedictione Siricius in Epistola ad Himerium cap. 4. ait: *Illam benedictionem, quam nuptiarum sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacrilegii instar est, si nulla transgressione violetur; & in Hormisdæ decretis, xxx. q. 5. legitur, Nullus fidelis, cujuscunque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta a sacerdote publice nubit in Domino.* Cum benedictione celebrandas esse nuptias Hincmarus, alique Episcopi in Epistola ad Cæsarem, quæ est ad calcem opusculorum Petri Blesensis, colligebant ex ipsa conjunctio primorum parentum Deo auctore firmata, unde gentes quoque, quæ nullam legem acceperunt, consimilem quemdam ritum servarunt. Et revera Alexandrini apud Photium Col. 242. legitimas nuptias esse negabant, quibus non interfuisset sacerdos Isis, & ex Nummo quoque Adriani apud Oconem pag. 223. colligimus nuptias coram sacerdote peractas. In eccl. hebræos inviolabilis erat ea lex, quam refert Joseph de Voisin pagina 665. section. **כלה כלל ברכה אמרה: ויצא יעקב**, Non et accedere ad sponsam absque benedictione. Multo magis id a Christianis fidelibus servandum est, apud quos matrimonium habet sacramenti dignitatem, præsertim cum viri doctissimi contendunt formam sacramenti in ipsa benedictione consistere. II. Hanc benedictionem in facie Ecclesie dandam esse, inquit Tridentina Synodus sess. xxiv. cap. 1. de Reformat. matrim. Idem confirmant Synodi Mechliniensis, Antuerpiensis, & Audomarensis productæ a Van-Espen p. 2. tit. 12. cap. 6. necnon statuta Isaac Lingonensis Episcopi, aliorumque apud Martenium lib. 1. Antiqu. rituum, cap. 9. art. 2. Affert tamen eo loci Martenius exempla nuptiarum, quæ domi celebratæ fuere: atque ita celebrari etiam num posse; modo adsit Parochus, & servetur Tridentini Concilii forma, scribit Sanchez lib. 3. disp. 15. num. 20. At ex Tertulliano scribente citato in loco felix esse matrimonium, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obfigrat benedictio, infero antiquissimam esse consuetudinem, ut fideles non in Ecclesia tantum, verum etiam sacrificii tempore inirent

conjugium, aut inito ante fores templi, prout Ritualia multa præscribunt, intus ad oblationem & synaxim ingrederentur. Et quidem sponso matrimonium contrahentes transactis quoque sæculis sacramentum percepisse communionem, demonstrant Græcorum Euchologia, & canones Latinorum. Videsis Arcudium lib. vii. Concordiæ cap. 32. Martenium citato in loco, & Menardum not. 1140. in Sacrament. Gregorii. III. Hujus benedictionis intuitu Concilium IV. Carthaginense anno 398. edidit canonem 13. *Sponsus & sponsa, cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis, vel paranympis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.* Habetur etiam in cap. Sponsus, & sponsa, xxx. q. 5.

DE ANULO NUPTIALI.

Anulus, quem arrhæ loco sponsus dat sponsæ, fuisse olim ferreum scribit de Habitu mulierum cap. 15. Tertullianus: nec pretiosiori utebantur Ethnici, sed ferreo itidem, & absque gemma, auctoribus Plinio lib. 33. cap. 1. & Plutarcho in Præceptis cannub. cap. 36. Hebræi argenteum quoque adhibebant, aut ex lapide Onychino: illius generis est anulus S. Annæ conjugis beati Joachim, hujus vero generis anulus Deiparæ: quorum primum Romæ apud sanctimoniales S. Annæ, alterum Perusiæ assevari vulgaris opinio est, pro qua an. 1622. eruditum opusculum edidit J. B. Lauri. II. Anuli notas describit S. Clemens Alexandrinus lib. 111. Pædagogi cap. 11. his verbis: *Sint nobis signacula, columba, vel piscis, vel navis, vel lyra musica, vel ancora, vel piscantes:* ubi docet non esse anulis sculpendas imagines idolorum, sed hæc signa, quæ commonstrant Spiritum sanctum, baptismum, Ecclesiam, concordiam, spem, Evangelium, vel alia his consimilia. Anulos quosdam fidelium ex rudibus effoscos insculptos Christi nomine, vel signo crucis adnotavit Cæsar Cardinalis Baronius ad an. lvi. num. 52. Vide etiam observationes eruditi viri Marci Antonii Boldetti libro 2. cap. 14. necnon libro vi. Romæ subter. cap. 50. Paulum Aringhū. Hinc Apparet non Christianam modestiam, sed gentium luxum ostentare quisquis, ut Martialis utar verbis,

Sardonichas, smaragdos, adamantas, iaspidas uno.

Portat in articulo, &c.

III. Anulus est *symbolum fidei conjugalis*, ut inquit Nicolaus I. in Responsis ad Bulgaros apud Gratianum, xxx. q. 5. Idem scribit Isidorus lib. 2. de divinis Officiis cap. 19. addens ideo inseri quarto sinistræ digito, quod in eo

fit

sit vena quædam, vel potius nervulus ad cor. usque perveniens: quod affirmat etiam lib. x. Nocturni Attici, cap. 10. Aulus Gellius, id confirmans testimonio Appionis Ægyptii. Nec aliter lib. vii. Saturnalium cap. 13. Macrobius. Ex Genesi quoque xxxviii. 18. & Lucæ xv. 22. inferimus anulum esse *arrham*, & *sincera fidei signaculum*, idque advertit libro vii. in Lucam num. 231. sanctus Ambrosius. Uterius *silentii symbolum* in anulo agnovit Casalius lib. de Insignibus cap. 3. forte quod anulis imprimerentur sigilla, ut constat ex cap. xiv. Danielis versu 10. Hinc anulus etiam *rei domesticæ custodiam* significat: ideoque S. Clemens Alexandrinus, laudato cap. xi. Pædagogi pag. 246. ait uxoribus *τὴν οἰκίαν ἐπιτρέπειν*, domus custodiam committi. Recte itaque, ut hæc sancto, & christiano sine servantur, nuptialis anulus benedicatur.

DE SPONSORUM DEXTERIS MUTUO DANDIS.

Ante, vel post traditionem anuli, scilicet, quando actu matrimonium contrahunt, sponsi ad ampliorem consensus expressionem, dexteram sibi invicem tradunt. Meminerunt ritus hujus Tertullianus de Velandis virginibus cap. 11. scribens per dexteram *resignari pudorem spiritus*, & Nazianzenus, qui epist. 57. loquens de nuptiis Olympiadis, tom. i. pag. 815. ait: *τῶν νέων τὰς δεξιὰς ἀλλήλους τε ἐπιβάλλω, καὶ ἀμφοτέρως τῇ τῷ θεῷ*, juveniles dexteris interse jungo, atque utrasque Dei manui. Claudianus item in Epithalamio Palladii, & Sirenæ,

Tu dextram complexa viri, dextramque puella

*Tradis, & hic ultro sancis connubia di-
ctis.*

At de hac re, quandoquidem compertum est omnibus jungendo dexteris iniri sœdus, animosque conciliari, non opus est plura dicere.

DE FLAMMEIS, SERTISQUE NUPTARUM.

Consueverunt antiqui, tam Ethnici, quam Judæi & Christiani tegere nuptarum capita velo croceo, quod *flammeum* dixere, quia referret flammæ colorem: Ab hoc velamine, eo quod obnuberet mulierum faciem, appellari *nuptas* dixi capite 1. hujus libri, Rebeccæ exemplum proferens, necnon quosdam Sancti Paulini versus ex Epithalamio Juliani. Addi possunt Tertullianus de Velandis virginibus cap. 11. Ambrosius in Epist. ad Vigilium, & Isidorus lib. 2. de divinis Off. cap. 19. Consentiant autem omnes *flammeum* fuisse virginis pudoris indicium: ideoque Paulinus commemorato Rebeccæ palliolo inquit:

*Quo pudibundæ suum texit velamine vul-
tum*

Oblatam sponsi virgo pavens faciem.

Digami, qui virginalem verecundiam exuerant, minime flammeis obtegebantur. Fuit & in nuptiis usus coronandi sponso, ut inquit de Corona militis cap. 13. Tertullianus, & Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum cap. 3. Multiplex quidem in nuptiis coronarum genus: de quibus Seldenus in Uxore Hebraica, Casalius de Vet. Connub. & in Glossario Du-Cangius: sed frequentior corona ex olivæ ramusculis, de qua in fine Epithalamii Sidonius,

*Pace ligat, velis dextras, & sœdera jun-
git.*

Verum flammea & coronæ nuptiales, ut supra diximus, obsoleverunt.

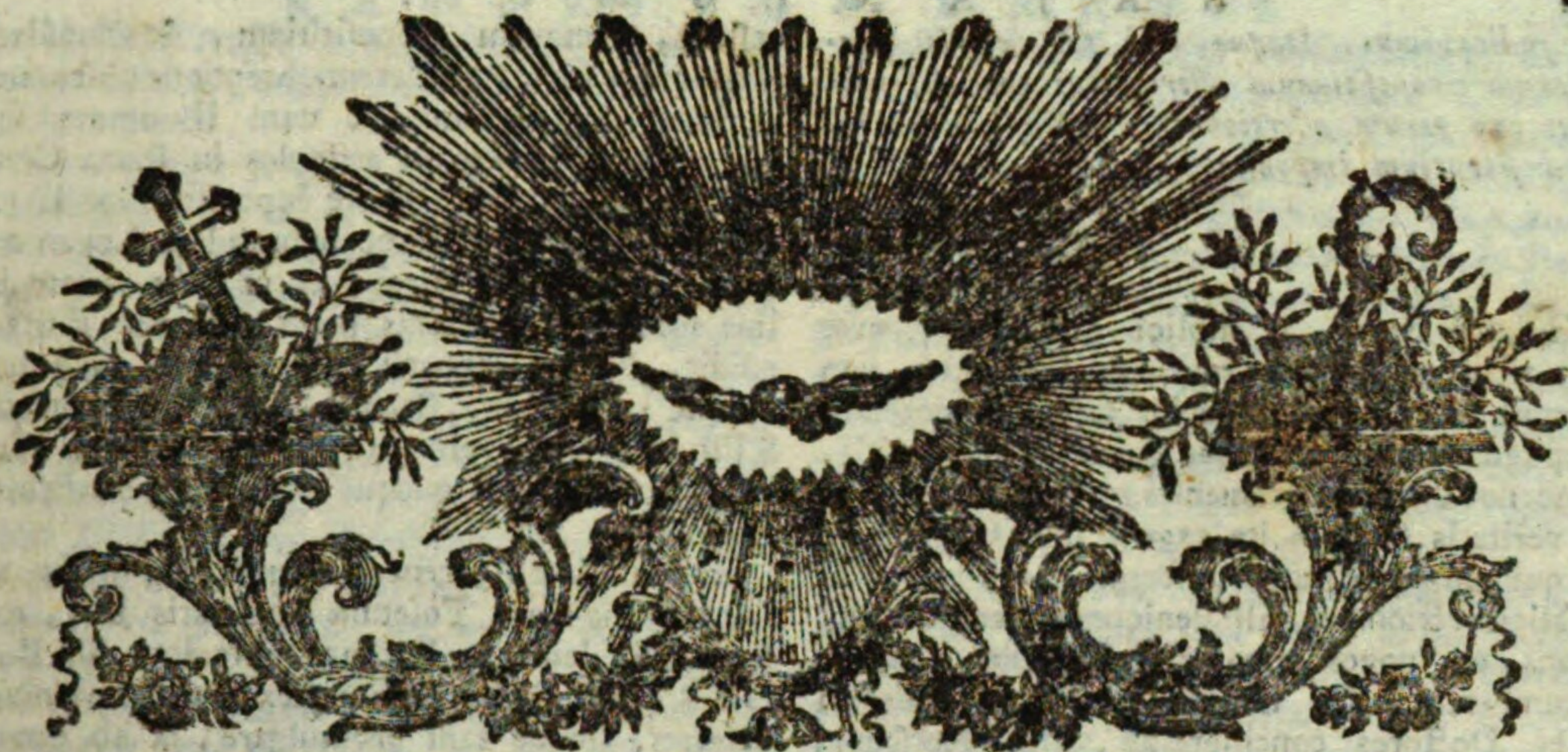
Jam vero hoc opere absoluto, quemadmodum ei manum admovens exordium duxi a Parænesi ad Augustini discipulos, significans me provinciam hanc subisse hortante atque impellente Ordinis nostri Magistro, in quo sanctissimi Protoparentis personam suscipere ac venerari debebam, illosque ad Theologiæ cultum, ad meliora studia capeienda, atque ad exhibendam mihi benevolentiam, indulgendumque ignorantiae meæ magnopere hortatus fui: ita in librorum istorum exitu ad eosdem Augustini discipulos animum orationemque converto, & ne ulterius eorum aures inconditis abjectisque verbis offendam, ea repetam, quæ in concione, ac ipso Augustino præsentem, amantissimus æque ac modestissimus Eraclias recitavit: *Suscepi* (inquit sermone, qui extat ad calcem Augustinensium) *suscepi nuper officii necessitate compulsus, quia hoc manus effugere non habebam. Sed facile est absentis magistri locum suppleat quicumque discipulus: arduum vero est atque difficile docere condiscipulos sub magistro, tali præsertim magistro, cujus verbis ex eo est major auctoritas, quod docentem linguam vita comitatur. Ad omne enim bonum, quod nobis insinuat eruditionis verbo, præcedit nos conversationis exemplo. Præcedit nos, inquam, utinam vel sequamur. Quidquid enim in hoc viro miramur, veneramur, amplectimur, tunc creditur vere in nobis amari, si non pigeat imitari. Pro modulo ergo nostro ad eum nos unusquisque tendamus, atque existentes de radice cordis ejus diversos virtutum ramos prout valemus singuli decerpamus. Qui potest, assequatur ejus eloquentiam: qui non potest, teneat continentiam. Qui potest, impleat ejus auctoritatem: qui non potest, sectetur humilitatem. Qui potest, apprehendas ejus scientiam: qui non potest, imitetur ejus patientiam. Atque in omnibus viis Domini, qui potest, ambulet cum illo: & qui non potest, discat ab illo.*

BE.

B E N E V O L O ,
A T Q U E
DISCRETO LECTORI
AUCTOR LIBRORUM
DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS.

Complectitur istud, & alterum quod sequitur, Theologicarum Dissertationum Volumen præcipuas quorundam Adversariorum nostrorum oppositiones, atque nostra ad ipsas responsa. Priorem tenet locum liber, cui Titulus, *Bajanismus Redivivus*, ab Anonymo Auctore conscriptus, typisque furtivis in lucem editus, ea styli acerbitate, animique amaritudine, quam ab unoquoque vellem adnotari, ne quis arbitretur primam *Vindiciarum* mearum partem, quam immerito vehementerque laceffit repono, limites justæ defensionis excedere. Utrumque enim perlegi debet, & unum alteri comparari, ut quod æquum rectumque sit dignoscatur. Illud præterea quisque animadvertat necessum est, nos, dum Vindiciis illis exornandis impendimus operam, Auctorem Operis, quod refutandum erat, penitus ignorasse; tametsi seipsum postea vel incaute, vel confidenter, ratus fortassis suo nobis nomine timorem incutere, palam prodidit: quum ipsum latere nullatenus posset, meos, & *Fulgentii Bellelli* viri longe doctissimi libros in Urbe Roma fuisse procusos, adprobantibus Theologis & Censoribus sapientissimis, quorum judicium Romani Pontifices plurimi faciunt, adeo, ut illorum aliquos amplissima dignitate, atque Vaticana Purpura condecoraverint; nec idem Delator ignoraret, vetitum esse decretis Summorum Pontificum quempiam traducere invidiosa *Jansenismi* nomenclatura, nisi prius legitime, re scilicet discussa apud Ecclesiasticum Tribunal, constiterit tradidisse illum scienter, ac pervicaciter, quinque pro-

proscriptas propositiones, aut saltem ex istis aliquam. Atque idem prorsus iudicium de iis, quæ consequuntur, insimulationibus, seu accusationibus, proferendum esse nemo unus non videt. Comprehendunt itaque, ut aiebam, duo ista Volumina I. Librum Anonimi inscriptum, *Bajanismus Redivivus* II. Systematis Augustiniani *Vindicati* partem primam, qua *Bajanismus Redivivus* refellitur. III. Alterum Conviciatoris opus, *Jansenismus Redivivi* præferens inscriptionem. IV. Hujus Operis Confutationem, scilicet, Systematis nostri *Vindicati* secundam partem. V. *Judicium* contra nos prolatum ab Archiepiscopo Senonensi. VI. Ejusdem *Judicii* discussionem, *Expostulationis* vocabulo nuncupatam. Utantur, si lubeat, Adversarii Sententiarum, quas Augustinensium Schola propugnat, primæ, tertiæ, & quintæ partis objectamentis, dictariis, clamoribus; nihil enim nostra refert. Adhibeant Nostrates secundæ, quartæ, ac sextæ Responsionum nostrarum, si idonea aptaque sint, munimentis atque præsidiiis: & ii, qui neutri addicti sunt parti, expendant absque præjudicio, absque personarum acceptione, an adversariorum, an potius nostra melior sit causa. Cunctis namque in hac dispersarum lucubrationum Collectione morem gerere existimavimus, jacula subministrando hostibus ut feriant, clypeum sodalibus ut se protegant, conflictum exhibendo spectatoribus ut devictos, victoresque fecernant. Gratanter itaque, lubenterque, si nobis inferre bellum excogites, si pugnantibus nobis adhæreas, si nullius geras sollicitudinem, has, quas modo exhibeo, excipies, *Candide Lector*, Dissertationes.

BAJANISMUS REDIVIVUS

In Scriptis PP. FF. BELLELLI & BERTI,

Ordinis Eremitarum S. Augustini.

UAM absurda, quotque censuris digna fuerit doctrina Baji, nulli Theologo ignorare licet. Emergere enim e tali doctrina propositiones, quas S. Pius V. stricto coram se examine, ut ipse expressis verbis declarat, ponderatas, tamquam hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectively damnavit Bulla data die 1. Octobris 1567. quæ incipit, *Ex omnibus afflictionibus.*

I.

Hanc S. Pii V. Constitutionem, quam Bajani errores reprobantur, strictæ, ut vocant, Facultatis Lovaniensi Academiæ significandi cura Morillonio Vicario Generali Archiepiscopi Mechliniensis demandata fuit. (1) Ille, ut partes suas exequeretur, convocatæ strictæ Facultati Bullam legit ac intimavit, die 29. Decembris ejusdem anni 1567. qua lectione facta Decanus de consensu cæterorum Magistrorum, & Sacræ Facultatis nomine respondit, se omnesque alios

Berti Theol. Tom. VIII.

(1) Attestatio Decani, quæ extat in nova Edit. Operum Baji, part. 2. pag. 66.

unanimiter dictam Bullam, & singula ac universa quæ in ea continentur reverentur acceptare; atque eidem Bullæ se Doctoresque alios velle in omnibus & per omnia, uti decet veros obedientiæ filios, religiose parere ac obtemperare.

II.

Die tamen 8. Januarii anni 1569. (2) Bajus doctrinæ suæ Apologiam misit ad summum Pontificem, exorans eum, ut ea perlecta dispiciat ac judicet utrum dictam Constitutionem tamquam legitimam ac sufficienter discussam habere velit, an tamquam subreptitiam, & importunitate magis ac arte, quam ratione obtentam. (3) Sed Bajo rescripsit S. Pius V. 13. Maji ejusdem anni, quod quamvis non sine matura deliberatione edita fuerit Bulla, tamen ut ipsis satisfaceret, mandaverit, ut & Libri & ipsæ Propositiones, & scripta Apologetica novo & maturò examine expenderentur. Deinde addit Summus Pontifex: *Quæ super hoc ipsam decreveramus, nisi antea a nobis decreta fuissent, eadem, prout facimus, de integro decernenda statuendaque*

F f

esse

(2) Ibid. pag. 79.

(3) Ibid. pag. 140.

esse judicavimus. Itaque tibi & ceteris prædictarum propositionum assertoribus ac defensoribus pro earum assertione & defensione perpetuum silentium imponimus.

III.

Hujusce Brevis Apostolici auctoritas, quæ Bajum in officio suo retinere debuisset, non retinuit. Quin imo audacior factus a docendis propugnandisque erroribus damnatis non destitit. Hinc nova inter Lovanienses excitata sunt jurgia, & veritatis studium ita exarsit inter Catholicos, ut quidam in privatis colloquiis, alii vero in publicis lectionibus, alii denique in sacris Concionibus ad novos errores refellendos certatim incumberent. Ut tandem pax diu desiderata inter Doctores conciliaretur, tres Episcopi, nimirum Yprensis, Silvæ-Ducensis, & Gandavensis, anno 1570. ei consuluerunt, ut in Scholis mentem suam palam aperiret circa proscriptos articulos, sicque a se omnem suspensionem removeret. Verum tantum abest ut eorum consiliis paruerit, ut e contra in publicis Scholis, oratione habita, diebus 17. & 19. Aprilis declarare non sit veritus, quod ex proscriptis articulis, quamvis nonnullos fateretur esse falsos, & recte damnatos, plures tamen fuerint male intellecti, alii a collectoribus non recte collecti; denique quod alii sint tantum odiosi, eo quod in eis servatus non sit consuetus usus loquendi Scholæ, cum tamen, inquiebat, aliquoties Patres reperiantur eodem modo loquuti.

IV.

Ut tamen Bajana audaciæ infauustos præverterent exitus, Episcopi totius Provinciæ Belgicæ, qui eodem anno Mechliniæ pro Nationali Synodo habenda congregati erant, Lovanium miserunt eundem Murillonium, ut Bullam S. Pii V. in Scholis publicis promulgari curaret, quod feliciter successit: nam convocatis omnibus Doctoribus, Pianam Bullam, quam prima vice coram stricta dumtaxat facultate legerat, in Scholis Theologicis, adstantibus omnibus etiam Theologiæ Candidatis, publico ac solemni ritu, die 16. Novembris 1570. promulgavit, simulque petiit ab omnibus Theologis, an Litteris Apostolicis a se ipso prolatis vellent obtemperare; & tunc omnes ad id se esse paratos clamaverunt.

V.

Ineunte anno 1579. cum Gregorius XIII. S. Pii V. Successor rescivisset nonnullos esse Lovanii Doctores, qui Bullam suspectam haberi

vellent, tamquam supposititiam, & quosdam alios qui eam contenderent obreptione obtentam, & brevi revocandam, & cum ii omnes sub ementito tali prætextu articulos in Piana Constitutione damnatos asserere & pertinaciter defendere pergerent, ut hunc quorundam Lovaniensium errorem depelleret, & ut ipsis vanam illius futuræ revocationis spem adimeret, Bullam edidit, die 29. Januarii ejusdem anni 1579. quæ incipit his verbis: *Provisionis nostræ*, & in qua S. Pii V. Bullam verbo ad verbum inseruit, sicque illam sua ipse quoque auctoritate confirmavit.

Hæc ut intelligerent Lovanienses, misit ad ipsos Franciscum Toletum Societatis Jesu, qui sacra fuit deinceps Purpura insignitus. Illi Bullam tradidit Summus Pontifex, ut Lovanium deferret, ibique eam promulgare, & ab omnibus, ea qua par erat reverentia, recipiendam sedulo ac diligenter curaret. Quam faustus felixque fuerit Toleti successus in negotio ipsi demando nemo, ut opinor, ignorat. Lovanium pergit Toletus, & convocatis ibi, die 20. Martii 1580. Academiæ Lovaniensis, non solum Doctoribus Theologis atque Licentiatis, sed etiam Baccalaureis & Candidatis, Bullam in plenius Comitibus tradidit Conrado Sylvio Universitatis Notario legendam, atque alta voce recitandam: qua palam recitata Toletus convertit sese ad Bajum, petiitque ab eo, anne agnosceret in ea Bulla multos articulos damnari, qui in Libellis quibusdam ejus prius editis continerentur, etiam in eo sensu quo in Bulla damnantur. Quo agnoscente & respondente quod sic, rogavit ex eo deinde anne eosdem & reliquos omnes ibi comprehensos & lectos damnaret: tum ille, *Damno*, inquit, *secundum Bullam ipsius intentionem & sicut Bulla damnat*. Dehinc præfatus Toletus ad reliquos Doctores Theologiæ conversus interrogavit, anne eodem articulos omnes damnarent & Bullam reverenter susciperent: qui omnes uno ore responderunt eos articulos simpliciter se damnare, & Bullam religiose habituros & observaturos. Eadem fuit vox omnium Licentiatorum, Baccalaureorum (1) & Studiosorum, omnibus consona voce conclamantibus, *Articulos damnamus, & Bullam reverenter suscipimus, atque obedientiam pollicemur*. Hæc continentur in actis Facultatis Theologiæ Lovaniensis.

VI.

Paulo post suavit Bajus Toletus, ut quæ viva voce damnaverant, instrumento publico manu propria subscripto agnosceret ac declararet. Toleti consiliis cessit ac paruit Bajus, & die

(1) Opera Baji novæ Edit. part. 2. pag. 189. & 190.

24. ejusdem mensis retractationem, quam ab ipso postulabat, emisit Bajus. En ipsamet retractationis verba.

Ego Michale de Bay Cancellarius Universitatis Lovaniensis (1) & in eadem Professor sacrae Theologiae agnosco & profiteor me ex variis colloquiis & communicationibus habitis cum R. P. D. Francisco Toletio Concionatore suae Sanctitatis, & ad hanc rem specialiter, misso, super diversis sententiis & propositionibus jam olim a Sanctissimo Domino nostro Pio V. fel. Record. sub data Cal. Octobris 1567. & nuper a Gregorio XIII. moderno Pontifice Maximo, sub data quarto Cal. Februarii anno 1579. iterato damnatis & prohibitis, ita motum & eo perductum esse, ut plane habeam mihi persuasum earum omnium sententiarum damnationem atque prohibitionem jure meritoque, ac non nisi maturo judicio ac diligentissima discussione praemissis, factam atque decretam esse. Fateor insuper plerimas ex eisdem sententiis in nonnullis a me olim, & ante emanatam Sedis Apostolicae super eis censuram conscriptis, & in lucem editis, contineri & defendi, etiam in eo sensu in quo reprobantur. Denique declaro me impraesentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi a S. Sede factae acquiescere, neque posthac ullam earum docere aut defendere velle. Actum Lovanii die 24. Martii 1580. Michael de Bay.

VII.

Anno 1585. ut Lovaniensis Academia, non solum ab articulis damnatis abstinere, sed etiam Doctrinam contradictoriam amplecteretur & doceret, iussa est a Nuntio Apostolico edere certum aliquod opus doctrinale, in quo exponeretur quid circa damnatos articulos sentiendum esset. Hujus expositionis concipiendae & elucubrandae cura demandata est Doctori Lensæo; & postquam descripta, & reliquis Doctoribus ad id requisitis praelecta, ab iisque probata est, tradita fuit Nuntio Apostolico qui eam benigne suscepit, & eo procurante Facultas Duacena, sicut & Lovaniensis, hoc corpus doctrinale accepit. Hujus Titulus sic est: *Doctrina ejus, quam certorum articulorum damnatio postulare visa est, brevis & quoad fieri potuit, ordinata & coherens explicatio a veneranda facultate Sacrae Theologiae in Lovanensi Academia, Reverendissimi Illustrissimique D. Joannis Bonhomi Vercellensis Episcopi, & Apostolici per utramque Germaniam Nuntii voluntate ac jussu concepta.*

VIII.

Defuncto deinde Bajo, anno 1589. prodierit

nonnulli qui Baji causam defendendam susceperunt, inter quos, ut alios taceam, Cornelius Jansenius, strenuus ille ac acerrimus Bajanæ Doctrinae propugnator, qui in talis Doctrinae defensionem Librum edidit sub titulo, *Augustinus*, Bajanis, variisque aliis erroribus refertum. Pestiferum hunc librum damnavit Urbanus VIII. in Bulla quæ incipit, *In eminenti*, die 6. Martii 1641. tamquam continentem & renovantem articulos, opiniones, & sententias reprobatae atque damnatae in Constitutionibus S. Pii. V. & Gregorii XIII. simulque dictas Constitutiones perpetuo confirmat & approbat.

Hæc Urbani VIII. Constitutio publicata fuit Romæ die 19. Junii anni 1643. ac deinde, post varias moras multaque impedimenta a Novatoribus interjecta, fuit tandem, saltem quantum ad doctrinam, ab omnibus Catholicis recepta, ejusque summa auctoritas variis in Conciliis Cleri Gallicani declaratur atque commendatur.

XI.

Ex his omnibus liquet Baji propositiones a praedictis Summis Pontificibus, & ab Ecclesia universa esse rejectas, proscriptas, atque damnatas, Sed quia nonnulli Bajanum systema non satis perspectum habuere, aut quarundam propositionum damnatarum germanum ac legitimum sensum non sat probe intellexerunt, vel intelligere noluerunt, inde accidit ut quidam ex illis, inscienter fortasse, alii vero mala fide atque ausu temerario erroneam amplexi sint. Nec a tali mala fide liberandus videtur Pater Frater Fulgentius Bellelli Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, quem sane Augustinus nisi ut filium haud dubia spurium inter suos Eremitas annumerare nequit. E tenebris nescio quibus novus iste exiit homo, qui Bajanam doctrinam jam pluries proscriptam, dum ipsemet proscribere simulat; eam fere extinctam, aut saltem quasi consopitam, in lucem revocat. Opera conscripsit ad Bajanos errores insectandos, & reipsa nihil docuit Bajus, quod Auctor ille non doceat; atque ita dum Bajum simulate insequitur, studiosissimum ac acerrimum se præbat Bajanæ Doctrinae defensorem. Hoc aperte patet, tum in Libro, quem edidit, & cui titulus est *Mens Augustini de statu Creaturae rationalis ante peccatum*; tum in opere altero in duos tomos diviso, & quod sic inscribitur, *Mens Augustini de modo reparationis humane naturae post lapsum*. His enim in Libris temerarius ille Scriptor per varios atque varios sensus prorsus extraneos, ac doctrinae Baji mendaciter affictos, non quasdam dumtaxat Baji propositiones, sed totum fere ipsius systema tuctur ac propositiones, sed totum fere

(1) Ibid. pag. 152.

fere ipsius systema tuetur ac propugnat. Nec Baji doctrinam tantum, dum illam fraudulenter infectari videtur, defendit; sed varios dolos, artes varias, variaque effugia, quibus usi sunt Baji Discipuli, & præsertim Jansenius, ut Constitutionum Apostolicarum auctoritatem eluderet, & ipse adhibet ad obnubilandos errores suos, ut sic, si fieri queat, Ecclesiæ judicium atque censuram effugiat.

Memorandum hunc virum jamdiu æmulatur P. Frater Berti ex eodem Ordine Eremitarum S. Augustini E. Bellelli Religione conjunctus, sed errorum societate illi multo conjunctior. Sed etiam suum totius sane posteritatis oblivione

dignum, si jam non superet F. Berti, illum saltem æquat earundem opinionum pravitate, atque suo in hæreticas novitates studio. In quatuor volumina distributum conscripsit Librum, cui titulus est: *De Theologicis disciplinis*, & in quo easdem init vias, eademque adhibet artificia ad renovandam Baji ipsiusque Discipulorum doctrinam. Priusquam tamen quid in scriptis utriusque Auctoris sit reprehensione ac censura dignum inquiramus, operæ pretium erit totum Baji systema legentium oculis subjicere, quod in prima hujus Operis parte consequemur: In altera vero E. Bellelli & Berti Bajanismi neos evincemus.

P A R S P R I M A

B A J A N I

S Y S T E M A T I S

E X P O S I T I O.

UT ad exponendum Bajanum Systema aliquo ordine procedamus, juvabit 1. Nonnulla hujus Novatoris referre Principia. 2. Omnes & singulas propositiones, cum secundum ordinem materiarum digestæ ad clariorem ejusdem Systematis intelligentiam plurimum conferant, recensere. 3. Denique sinuosos ac detortos quarundam propositionum sensus, quibus præcipue abutuntur hujusce temporis Novatores, ad Bajanam doctrinam ab omni hæreseos labe repurgandam, figillatim confutare non pigebit; & ideo sit

A R T I C U L U S I

Quæ sint Baji Doctrina principia.

ANtequam Bajanum Systema candide enodemus, atque ut illius clariorem intelligentiam assequamur, quædam sunt præmittenda.

I.

Supponendum est 1. Propositiones a S. Pio V. stricto, coram ipso, examine, ut ipse asserit, ponderatas in rigore & proprio verborum sensu ab Assertoribus intento fuisse damnatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent. Neque audiendi sunt Baji Sectatores, qui per fictam unius commatis, seu virgulæ, transpositionem falso contendunt S. Pium V. agnovisse nonnullas propositiones sustineri posse in rigore & proprio verborum sensu ab Assertoribus intento: nam hæc eorum expositio, non solum

contradicit tenori Bullæ & menti Summorum Pontificum, sed etiam a Summis Pontificibus sæpius improbata fuit, atque rejecta. Nec est cur immoremur in his refellendis Bajanistarum cavillationibus, quæ centies a Catholicis Doctoribus fuerunt in pulverem redactæ.

Cum ergo Baji propositiones damnatæ sint in rigore & proprio verborum sensu ab Assertoribus intento, ut certius detegatur quis sit damnatus sensus, investigari debet potissimum quis sit rigorosus singularum propositionum sensus, atque etiam quis sit sensus ab Assertoribus illarum propositionum intentus.

II.

Supponendum 2. inter Propositiones damnatas, quasdam solummodo enuntiare doctrinam Auctoris, quasdam vero inurere censura aliqua sententiam Adversariorum. Disceptatur autem inter Theologos, an propositiones quæ adversariorum sententias censura aliqua inurunt, damnatæ sint, non solum propter censuram qua afficiunt sententias adversariorum, sed etiam propter doctrinam Auctoris quam enuntiant; v. g. Propositio 28. *Liberum Arbitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet*, enuntiat solummodo doctrinam Auctoris. Propositio autem 29. *Pelagianus est error dicere quod liberum Arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum*, inurit censura Pelagianismi adversariorum sententiam; & de hac, sicuti de similibus, controversatur, an damnata sit solummodo propter censuram, qui oppositam sententiam afficit, nimirum quia de Pelagianismo

arguit eos qui dicunt, liberum arbitrium valere ad ullum peccatum vitandum; non autem propter doctrinam Auctoris quæ in ea enuntiatur, nempe quod liberum arbitrium non valeat ad ullum peccatum vitandum; ita ut prohibitum sit solummodo incusare Pelagianismi eos qui asserunt liberum arbitrium valere ad aliquod peccatum vitandum; non autem prohibitum sit, vi damnationis hujus propositionis, asserere liberum arbitrium non valere ad ullum peccatum vitandum.

Dixi, vi damnationis hujus Propositionis 29. nam si in eadem Bulla damnatæ sint aliæ propositiones doctrinam Auctoris super eadem materia solummodo-enuntiantes, ut in propositione 28. *Liberum arbitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet*; tunc fateantur omnes necesse est, quod non liceat tueri propositionem 29. nec quantum ad acerbitatem censuræ, nec quantum ad substantiam dogmatis.

III.

Supponendum est 3, non omnes propositiones esse damnatas quasi Bajum habeant Auctorem; nam in Proœmio Bullæ sic ait Summus Pontifex: *Magno mœore afficimur, quod plerique, spectata alioquin probitatis & doctrinæ, in varias sententias offensionis & periculi plenas, cum verbo, tum scriptis, prorumpant, de quæ eis etiam in scholis invicem controversantur, cujusmodi sunt sequentes, &c.* Et post hæc verba immediate sequuntur propositiones quæ damnantur.

IV.

Supponendum est 4. quod damnatæ a S. Pio propositiones, quæ a quibusdam Theologis Lovaniensibus omnes delatæ fuerant Summo Pontifici, non omnes tamen ipsi Bajo adscriberentur; sed quædam tribuebantur aliis Doctoribus ac Magistris qui eas in Scholis suis temere propugnabant: attamen quod Bajus fuerit illarum fere omnium propositionum Auctor, atque cæterarum præcipuus saltem defensor, licet ipsius nomen S. Pius V. in Bulla sua consulto tacuerit, constat, tum ex ejus Opusculis in quibus multæ continentur, saltem quoad sensum, tum ex Apologia propositionum, quam post earum damnationem edidit & obtulit Summo Pontifici, tum denique ex iis omnibus quæ in hoc negotio gesta sunt ad obtinendam a solo Bajo, non ab aliis, eam retractationem quam tandem ipse, ut jam vidimus, tradidit die 24. Martii 1580. in qua profitetur habere sibi *persuasum earum omnium sententiarum damnationem atque*

prohibitionem jure meritoque, ac non nisi maturo judicio, & diligentissima discussione præmissis, factam atque decretam esse. Fatetur insuper, plurimas ex eisdem sententiis in nonnullis Libellis a se olim, & ante emanatam Sedis Apostolicæ super eis censuram conscriptis & in lucem editis, contineri & defendi, etiam in eo sensu in quo reprobantur. Denique declarat se ab iis omnibus recedere, & damnationi a Sancta Sede factæ acquiescere, &c.

V.

Supponendum est 5. in Bulla Bajæ sententias in globo & indistincte, etiam quoad numerum, damnatas fuisse; sed multi deinceps Theologi eandem Bullam transcribendo, Bajanas propositiones singulas in sua specie & numero determinare censuerunt, ut seorsim possent facilius ac commodius citari: in eo tamen non omnes censere, ut eandem cuique propositioni tribuerent latitudinem: unde fit ut in aliquibus exemplaribus major, in aliis vero minor reperiatur propositionum numerus; & consequenter ut in eis referendis aliqua varietas deprehendatur apud Theologos. Hic secuti sumus numerum propositionum, quem secutus est Editor Operum Bajæ, Typis mandatorum Colonix Agrippinæ 1696. apud quem extant propositiones numero 76.

VI.

Supponendum est denique, quod S. Pius V. in Bulla sua non hunc ordinem sibi præscripserit, quem ordo materiarum postulare videbatur, sed eum quem habebant propositiones in variis Libellis a Bajo editis, ita ut viginti primæ desumptæ sint ex Libris duobus de meritis Operum, quatuor sequentes ex Libro primo de prima hominis iustitia; deinde sex aliæ ex Libro secundo de Virtutibus Impiorum: Octo ex libro de Charitate: tres ex Libro de Libero Arbitrio: tres ex Libro de iustitia: una ex Libro de Sacrificio: Octo ex Libro de Peccato originis: Duæ ex tractatu de Oratione pro defunctis: Duæ ex tractatu de Indulgentiis. Reliquæ non habentur in editis Opusculis, sed fuere in Scholis, vel verbo, vel scripto traditæ. Iste forsitan fuit ordo in quo Summo Pontifici delatæ fuerunt propositiones, & ejus judicio submissæ.

VII.

His præsuppositis, si quis cum debita attentione damnatas a S. Pio V. propositiones perlegere velit, is profecto facile percipiet præcipuum

Bajanæ Doctrinæ Dogma, cæterorum fere omnium errorum in Bajo damnatorum caput atque principium istud esse; scilicet, quod omnis amor, quo Creatura rationalis fertur in aliquod objectum, est, aut vitiosa cupiditas qua mundus, & ea quæ in mundo sunt, diligitur; aut laudabilis illa charitas qua Deus amatur, atque ideo omnis amor Creaturæ rationalis habet pro fine, vel Deum charitate amatum, & est laudabilis; vel mundum, & est culpabilis atque vitiosa cupiditas.

Si autem omnis actio Creaturæ rationalis procedat semper, vel ex motivo charitatis, vel ex motivo cupiditatis, ideoque nullum sit inter hæc duo medium, sequitur necessario quod homo non potuerit creari sine charitate, vel saltem sine auxilio aliquo actuali, quo potuerit in primo instanti suæ creationis diligere Deum ex motivo charitatis, ac proinde quod charitas, vel saltem auxilium illud actuale fuerit debitum homini ante peccatum, & consequenter non fuerit gratuitum & supernaturale, sed naturale ac debitum. Deus enim creare non potuit hominem cum necessitate peccandi; non potuit ergo, si verum esset illud Baji principium, creare hominem absque charitate, vel saltem absque facultate diligendi Deum ex motivo charitatis.

VIII.

Ad stabiliendum suum systema, altero Bajus innititur principio, nempe quod malum sit homini carere iis, quæ ad integritatem Creaturæ rationalis pertinent: ad integritatem Creaturæ rationalis pertinere ait, quod destinetur ad visionem intuitivam Dei in cælis aliquando obtinendam, & quod Deo adhæreat per charitatem, ideo ut misera esset, si ad hanc beatitudinem non destinaretur, vel si Deo per charitatem non adhæreret. Et quia ad integritatem illius pertinere contendit quod careat omni miseria; hinc sequitur, non solum quod Deus non potuerit creare hominem, quin eum destinaret ad visionem intuitivam, eique contulerit media necessaria ad illam obtinendam; sed etiam quod nec eum creare potuerit obnoxium, ut nunc nascitur, morti, ignorantia, concupiscentia, aliisque hujus vitæ miseriis.

IX.

Sicuti Bajus statum hominis ante peccatum nimium erexit, ita plus æquo depressit statum illius post peccatum. Cum enim nullum medium agnoscat inter opera ex charitate, & opera ex cupiditate facta, docet hominem charita-

te & iustitia originali spoliatum tamdiu subjacere cupiditati, tamdiu ex motivo cupiditatis operari ac proinde peccare, donec charitas intuitu meritorum Christi infundatur in corde illius per Spiritum Sanctum. Unde necessario sequitur liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valere. Et quoniam Infideles qui carent fide, quandiu tales sunt, agere nequeunt ex motivo charitatis; Deum enim, quem non norunt, diligere non possunt; consequens est quod omnia Infidelium opera sint peccata.

Quia autem homo charitate destitutus transgrediens præcepta peccat, ideo hanc propositionem, *Deum scilicet nihil præcipere impossibile*, reprobabat tanquam Pelagii sit, non Augustini.

Et ut hoc suum systema conciliet cum libero hominis arbitrio, quod aperte negare ausus non est, contendit, illud omne quod voluntarie fit, etiam si necessitate fiat, libere tamen fieri.

X.

Hæc sunt præcipua Bajani systematis capita, ad quæ reducuntur, ut mox videbimus; fere omnes a S. Pio V. damnatæ propositiones. Hæc omnia Cornelius Jansenius Yprensis Episcopus in suo libro, cui titulus est, *Augustinus*, exponenda, probanda, atque latius pertractanda suscepit. Nullum admittit, sicuti Bajus, medium inter laudabilem charitatem & culpabilem cupiditatem, & hanc doctrinam plenius explanando asserit voluntatem semper obtemperare, nec unquam posse resistere, sive charitati quam vocat cælestem delectationem, sive cupiditati quam vocat delectationem terrestrem, secundum quod una gradibus alteram superat; unde sequitur voluntatem humanam nunquam resistere gratiæ, nec illi posse resistere: præcepta Dei esse impossibilia omnibus illis qui non ea adimplent: Christum pro salute solum Prædestinatorum mortuum esse, atque ut salvum sit, saltem quoad nomen, liberum hominis arbitrium, addit Jansenius cum Bajo, non requiri in homine ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ libertatem a necessitate, sed sufficere libertatem a coactione.

Ut autem a proposito nostro non discedamus, referre operæ pretium est omnes Baji propositiones, cum mentem ipsius circa sua dogmata clare enuntient.

ARTICULUS II.

Recensentur omnes Baji Propositiones, secundum ordinem materialium digestæ.

Quamvis Baji Discipuli non omnes Magistri errores amplexi sint, eos tamen omnes refe-

referemus, ex iis enim simul collectis & ad certa capita revocatis facilius & melius patefecit doctrina hujus Novatoris. Illi autem errores ad tria puncta revocari possunt. Primum complectitur propositiones, quarum doctrina vel eandem est omnino cum doctrina propositionis 38. nullum admittentis medium inter charitatem & cupiditatem, vel eam exponit, vel saltem cum ea evidenter connectitur. Secundum erit de Propositionibus, quæ spectant statum naturæ innocentis. Tertium de Propositionibus, quæ pertinent ad statum naturæ lapsæ: quæ tria tribus subsequentibus Paragraphis breviter exponemus. Itaque sit.

§. I.

Expositio Propositionis 38. & aliarum quæ cum illa aliquo nexu doctrina coherent.

QUOD omnis amor quo Creatura rationalis fertur in aliquod objectum, sit aut vitiosa cupiditas, quam mundus, & ea quæ in mundo sunt, diligitur; aut laudabilis illa charitas, qua Deus amatur, atque ideo quod actio Creaturæ rationalis habeat pro fine vel Deum charitate amatum, atque tunc laudabilis, vel mundum, sitque tunc culpabilis atque vitiosa cupiditas, docet Bajus propositione 38. quæ sic habet:

Omnis amor Creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.

Eandem doctrinam enuntiat propositio 16. his terminis: *Non est vera Legis obediencia, quæ sit sine charitate.*

Hinc fit quod rejiciat, tamquam commentitiam, distinctionem illam Theologorum docentium Divinæ Legis Mandata bifariam impleri: altero modo quantum ad substantiam operum præceptorum tantum: altero quantum ad certum quendam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum.

Celebris illa Doctorum distinctio, Divinæ Legis mandata bifariam impleri: altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum altero quantum ad certum quendam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad Regnum æternum, hoc est, ad modum meritorum, commentitia est & explodenda.

Rejicit quoque illam distinctionem, qua opus dicitur bifariam bonum, propositione 59. his verbis:

Illæ quoque distinctio, quæ opus dicitur bifa-

riam bonum, vel quia objectis & omnibus circumstantiis rectum est & bonum; (quod moraliter bonum appellari consuevit) vel quia est meritorium regni æterni, eo quod sit a vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda est.

II.

Quid autem intelligat nomine Charitatis ipsemet exponit dicens, quod ea sit (1). *Ipse animi motus quo Deum diligimus & proximum.* Charitatem autem illam asserit non esse ex nobis, sed ex Deo: diffundi per Spiritum Sanctum in cordibus nostris: non nisi a Patre per Jesum-Christum accipi: non ortum ducere ex libero hominis arbitrio, &c.

III.

Ne quis autem existimet ab eo dimitti aliquod medium inter laudabilem illam charitatem, quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, & vitiosam cupiditatem, rejicit distinctionem illam amoris Dei, quam vulgo tradunt Theologi, in amorem naturalem, & in supernaturalem.

Ex quibus etiam manifestum evadit, inquit (2), quam vana sit eorum distinctio, qui, ut Scripturis Sacris, & jam dictis, aliisque plurimis Veterum testimoniis illudant, sine ulla traditione contendunt duplicem esse Dei dilectionem: alteram qua Deum, tamquam futuræ beatitudinis largitorem diligimus, quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, & charitas nuncupatur: alteram vero, qua Deum tanquam Creatorem amamus, quæ ortum ducat ex libero hominis arbitrio. Et infra: mirum videri debet. juxta Augustinum, amorem Creatoris non minus diffundi in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, atque in Scripturis Sacris charitatem nuncupari, quam amorem Beatificatoris.

Et Cap. 5. loquens de Theologis aliquem Dei amorem ex solo libero arbitrio procedentem admittentibus, sic habet: *Sicut juxta mundi sapientiam, sub nomine Philosophiæ, nostræ elationi persuadet humana præsumptio.*

Ex his duobus capitibus Opusculi de charitate desumptæ sunt Baji propositiones 34. & 36.

Propositio 34. *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut Beatificator, vana est & commentitia, & ad illudendum Sacris Litteris, & plurimis Veterum testimoniis excogitata.*

Propositio 36. *Amor naturalis, qui ex viribus*

bus

(1) Bajus opusc. de Charit. C. 2. 3. & 4.

(2) Bajus ib. C. 4.

lus naturæ exoritur ex sola Philosophia per elationem presumptionis humane, cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.

IV.

Quamvis definierit Concilium Tridentinum (1), charitatem Dei diffundi in cordibus eorum qui justificantur, atque ipsis inhærere: Bajus tamen solam illam charitatem admittere videtur, quæ est actualis animi motus, quo Deum diligimus & proximum: unde sicut hunc actualem animi motum contendit esse charitatem illam quæ diffunditur in cordibus nostris, ita & justitiam, qua justificatur impius, ait consistere formaliter in obedientia mandatorum, non autem in gratia aliqua animæ infusa, ut patet ex propositionibus sequentibus.

Propositio 42. *Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei & secundum interiorem hominem renovatur, ac divine naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere & Dei mandatis obedire possit.*

Propositio 66. *Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem & inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos faciat implere legem.*

Propos. 60. *Similiter & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis, qua Divina Legis justificatio impleatur, odiosissime & pertinacissime rejicitur.*

Propos. 61. *Denique & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius qua vivificatur qui vere justificatur, & palme vivus in vite Christo efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minime congruens.*

V.

Dum contendit Bajus justificationem impii consistere in obedientia mandatorum fateatur necesse est impium justificari ante Baptismi vel absolutionis Sacramentalis receptionem, tunc scilicet quando incipit mandatis obtemperare, illudque docet Propos.

Prop. 43. *inhominibus Pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in Catechumenis an-*

te Baptismum est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

Et consequenter docet charitatem reperiri in peccatoribus ante remissionem peccatorum.

Prop. 31. *Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in Pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.*

Prop. 32. *Charitas illa, quæ est plenitudo Legis non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

Prop. 33. *Catechumenus juste, recte, & sancte vivit, & mandatum Dei observat ac legem implet per charitatem ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.*

Prop. 67. *Homo existens in peccato mortali, sive in reatu eterne damnationis, potest habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu eterne damnationis.*

VI.

Eidem etiam inhærens principio docet operibus plerisque quæ a fidelibus fiunt, ut mandatis Dei pareant justificari quidem homines, non tamen iis obtinere incrementa virtutum.

Prop. 44. *Operibus plerisque quæ a fidelibus fiunt ut Dei mandatis pareant, cujuscumque sunt obedire Parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientiæ, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.*

VII.

Peccata autem, extra casum necessitatis, aut martyrii, non remitti sine actuali susceptione Sacramenti, docet Prop. 68. his verbis:

Prop. 68. *Per contritionem, etiam charitate perfectam, cum voto suscipiendi Sacramenta conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.*

VIII.

Contendit quoque quod in Sacramento Baptismi, & in Sacerdotis absolutione proprie dumtaxat tollatur reatus peccati, & quod ministerium Sacerdotum solum liberet a reatu pœnæ.

Prop. 54. *In peccato duo sunt, reatus & actus: transeunte autem actu nihil manet nisi reatus, sed obligatio ad pœnam. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, proprie reatus peccati dumtaxat tollitur, & mi-*

(1) Conc. Tri. sess. 6. Can. 7. & Can. 1.

ministerium Sacerdotum solum liberat a reatu.

Prop. 55. Peccator Penitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis: sed a solo Deo, qui penitentiam suggerens & inspirans vivificat eum & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

IX.

Quod si nomine peccatoris intelligas eos omnes qui non operantur ex motivo charitatis, consequens est, juxta principium Baji in propositione 38. enuntiatum, quod peccator semper agat ex motivo cupiditatis, ac proinde quod semper peccet. Illud diserte docet in propositionibus sequentibus.

Prop. 35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

Prop. 40. In omnibus suis actibus peccator servi dominanti cupiditati.

Itaque mirum non est, Bajum nomine peccatoris non intelligere illum, qui quamvis nondum obtinuerit remissionem peccatorum, operatur tamen ex motivo charitatis, cum contendit in propositionibus modo allatis, quod vera justificatio, separata a remissione peccatorum, sit in tali peccatore; atque ideo quod in eo sensu non amplius sit peccator. Sic enim exponit ipse istas duas propositiones in Apologia sua.

Nunc autem quo se se extulerit Bajana temeritas nemo est qui non videat: Nec mirum: effrenatus enim ac furens hæreseos impetus modum habere non consuevit. Sed ad alia properemus.

§. II.

Propositiones circa statum Angelorum & primi hominis ante peccatum, & alie quæ cum iis quandam habent connexionem.

Congruenter huic principio, ratione cujus nullum admittitur medium inter laudabilem charitatem, & culpabilem cupiditatem, docent Bajaniſtæ, quod, cum Deus non potuerit creare hominem cum necessitate peccandi non potuerit quoque illum creare sine charitate, vel saltem sine auxilio quodam actuali, quo potuerit in primo instanti suæ creationis diligere Deum ex motivo charitatis, ac proinde quod charitas, vel saltem auxilium illud actuale fuerit debitum homini ante peccatum, & consequenter fateri debent cum Bajo, quod illud non fuerit gratuitum & supernaturale, sed naturale ac debitum, quod docuit Bajus Prop. 21. 23. 24. & 27.

Prop. 21. Humana natura sublimatio & exaltatio in consortium Divina natura debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis.

Berti Theol. Tom VIII.

(1) Conc. Trid. Sess. 5. Can. 1.

Prop. 23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali & gratuito supra conditionem naturæ fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.

Prop. 23. A vanis & otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate conditoris sublimatus, & in Dei Filium adoptatus; & ad Pelagianismum rejicienda est ista sententia.

Prop. 27. Integritas primæ Creationis non fuit indebita humane naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

I.

Ut genuinus harum propositionum sensus facilius aperiatur, præmittendum est ex Concilio Tridentino (1), Adamum, antequam peccasset, constitutum fuisse in sanctitate & justitia. Nomine sanctitatis in qua constitutus fuerat Adamus, antequam peccasset, (sive in ea creatus fuerit, ut communiter docent Theologi, sive illam acceperit a Deo, postquam creatus fuit, & antequam mandatum ejus transgrediretur, ut nonnulli alii docuerunt) intelligatur gratia illa, qua qui præditus est formaliter Deo gratus constituitur. Justitia vero originalis, prout a gratia sanctificante distinguitur, certam quandam includit, tum animæ, tum corporis rectitudinem ac perfectionem, quæ in tribus potissimum consistit, quibus homo secundum omnes suas facultates efficiebatur rectus. 1. Præditus erat in intellectu, non tantum naturali rerum omnium cognitione conditioni suæ consentanea, sed & supernaturali per fidem Mysteriorum notitia, ac præsertim Dei ut finis ultimi per visionem intuitivam, ac amorem fructivum possidendi: in voluntate vero virtutibus & donis omnibus, quæ gratiam sanctificantem comitantur, ornatus erat. 2. Pars inferior animæ superiori plane subjecta erat, ita ut nunquam contra, vel præter ejus præscriptum insurgeret; & sic nulla erat omnino in hoc statu interior tentatio, sive carnis, sive spiritus, nullusque animæ aut corporis indeliberatus motus. 3. Corpus speciali quadam Creatoris beneficentia immortale erat, atque non solum a morte, sed etiam a morbis, doloribus, & a cæteris hujus vitæ miseris & molestiis prorsus immune: & in hoc donorum complexu justitiam originalem positam esse vulgo docent Theologi.

II.

Docent præterea donum illud quod humana natura sublimatur & exaltatur in consortium Divinæ naturæ, ut Deum fide, spe, & charitate colat, & quo homo in filium Dei adoptatur, uno verbo, sanctitatem & justitiam originalem fuisse primo homini debitam, ideoque potuisse creari Adamum absque illa: item sanctitatem & justitiam illam fuisse supernaturalem eo sensu, quod humanæ naturæ conditio eam non requirebat. Hanc Theologorum Orthodoxorum doctrinam rejicit Bajus in Propos. 21. 23. 24. & 27. supra citatis, & contendit integritatem primæ creationis, ac consequenter sanctitatem & justitiam, in qua Adamus a Deo fuerat constitutus, fuisse naturalem humanæ naturæ conditionem, fuisse illi debitam, primumque hominem creari non potuisse sine illa. Quæ doctrina damnata est in propositionibus supra allegatis.

III.

Docent etiam Theologi Orthodoxi, quod ad hoc ut quis mereatur bonis operibus vitam æternam, requiratur eum esse in statu gratiæ, seu opera illa proficisci a persona quæ sit justa & grata Deo per spiritum adoptionis in illa habitantem; Concilium enim Tridentinum Sess. 6. Cap. 16. & Can. 32. supponit meritoria esse solummodo opera hominum justificatorum. Bajus tamen contendit opera bona a filiis adoptionis facta non recipere rationem meriti ex eo quod fiant per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia Legi, ut patet ex sequentibus propositionibus.

Propos. 13. *Opera bona filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo quod sunt per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia Legi, quodque per ea præstatur obedientia Legi.*

Propos. 12. *Pelagii sententia est, opus bonum citra gratiam adoptionis factum non esse regni celestis meritorium.*

Propositio 15. *Ratio meriti non consistit in eo quod qui bene operatur habeat gratiam & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solum quod obedit divinæ Legi.*

Propositio 17. *Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.*

Et consequenter contendit omne opus quo obeditur legi, etiam sine gratia sanctificante factum, ex se vitæ æternæ esse meritorium.

Prop. 2. *Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium; sic opus bonum ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.*

Prop. 4. *Vitæ æternæ homini integro & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum; & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.*

Prop. 5. *In permissione facta Angelo & primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna Justis promittitur.*

Prop. 6. *Naturali Lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseverasset, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.*

Prop. 11. *Quod pie & juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequamur æternam, id non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali, statim initio creationis constitutæ justo Dei judicio deputandum est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.*

Prop. 14. *Opera bona justorum non accipiunt in die Judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio accipere.*

Prop. 18. *Opera Catechumenorum, ut fides, & penitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipsi non consequuntur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.*

IV.

Ex qua doctrina sequitur quod, juxta eundem Bajum, merita, sive bonorum Angelorum, sive primi hominis ante peccatum, dici non debeant gratia, & similiter quod gratia dici non debeat felicitas æterna concessa bonis Angelis & promissa Adamo, si in justitia perseverasset, quod asserit idem Auctor in propositionibus sequentibus.

Prop. 1. *Nec Angeli, nec primi homines adhuc integri merita recte vocantur gratia.*

Prop. 3. *Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces & non gratia.*

Prop. 7. *Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ Sacre, non recte vocantur gratia; quo fit ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.*

Prop. 9. *Dona concessa homini integro & Angelo forsitan non improbanda ratione possunt dici gratia; sed quia secundum usum Sacre Scripturæ, nomine gratiæ ea tantum munera intelliguntur quæ per Jesum-Christum male merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita neque merces quæ illis redditur, gratia dici debet.*

V.

V.

Sequitur etiam quod Deus non potuerit hominem creare, secluso peccato, obnoxium morti, & aliis hujus vitæ miseriis, ignorantiae, concupiscentiae, &c. ut asserit Bajus in propositionibus sequentibus.

Prop. 75. *Immortalitas primi hominis non erat gratia beneficium, sed naturalis conditio.*

Prop. 76. *Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creari & institui sine justitia naturali.*

Prop. 53. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.*

Prop. 69. *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde Iob & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.*

Hæc docuit Bajus circa statum Angelorum, atque primi hominis ante peccatum. Nunc videndum quid dixerit de statu hominis post peccatum Adami.

§. III.

Propositiones circa statum hominis post peccatum, & aliae quæ cum iis quandam habent connexionem.

Hic recensendo quasdam Baji propositiones circa statum hominis post peccatum, & alias quæ cum iis quandam habent connexionem, satis patebit eundem Novatorem, non minus de homine lapso hæretice sensisse, quam de innocente, ut jam vidimus, hæretice senserit. Eidem semper adhærens principio quod continetur in propositione 38. juxta quam nullum admittitur medium inter charitatem laudabilem, & culpabilem cupiditatem, novos statuit errores, non perniciosos minus atque damnandos, quam ceteros quorum jam mentionem fecimus.

I.

Quis enim non videat quod ex doctrina propositionis 38. evidenter sequatur. 1. Omnia Infidelium opera esse peccata; nam Infideles qui carent Fide, quandiu tales sunt, agere nequeunt ex motivo charitatis; Deum quem non norunt diligere non possunt, ergo agunt semper ex motivo cupiditatis.

Prop. 25. *Omnia opera Infidelium sunt peccata.*

Prop. 26. *Et Philosophorum virtutes sunt vitia.*

Prop. 22. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. (Gentes quæ legem non habent, naturaliter, quæ Legis sunt, faciunt) intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.*

II.

Sequitur quoque liberum hominis arbitrium, cum non possit absque divina gratiæ adjutorio agere ex motivo charitatis, agere semper, absente gratia, ex motivo cupiditatis, ac proinde fieri non posse, quin homo gratiæ Dei adjutorio destitutus peccet in omnibus actibus suis. Hunc errorem asserit in sequentibus propositionibus.

Prop. 28. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.*

Prop. 29. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.*

Propos. 30. *Non solum fures sunt ii & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant, sed etiam quicumque aliunde quam per ipsum in viam justitiæ (hoc est aliquam justitiam) conscendi posse dicunt, aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.*

Prop. 37. *Cum Pelagio sentit qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit.*

Prop. 62. *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus liberi arbitrii bonus, sive non malus; & gratiæ Christi injuriam facit qui ita sentit & docet.*

III.

Vult tamen peccare eos qui transgrediuntur mandata, quamvis, absente gratia, sint ipsis impossibilia, unde sic mentem suam aperit.

Prop. 52. *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.*

IV.

Ut autem hoc suum systema conciliet cum libero hominis arbitrio, docet libere fieri illud omne quod fit voluntarie, etiam si necessitate fiat; & ut hunc errorem astruat, (1) asserit primum duobus modis intelligi posse quod voluntas sit libera: altero, quia qui vult quippiam habet in sua potestate ut quod vult etiam possit nolle; quæ libertas vulgo a necessitate dicitur: altero modo, quia in eis quæ vult, aut

G g 2

facit,

(1) Bajus in Opusc. de lib. arbit. C, 4. & 5.

facit, nulli servituti est obnoxia, & dicitur libertas a servitute; sicque prosequitur cap. 7. *Huic libertatis modo impertinens est utrum id quod libere fieri dicitur, etiam possit non fieri, quia voluntas juxta hunc modum, ob id duntaxat libera dicitur, quia neque invita quoquam trahitur, neque sub aliqua hostili potestate sponte captiva tenetur, sed prompte & libere id quod debet facit, & cui subesse debet, libens obsequitur.*

Non reprehenditur Bajus ex eo quod hanc duplicem distinxerit libertatem, scilicet a necessitate & a servitute, neque ex eo quod asseruerit impertinens esse libertati a servitute, utrum actio sit in voluntatis potestate: sed illius error consistit in eo quod idem asseruerit de libertate ad merendum & demerendum necessaria, de libero hominis arbitrio, videlicet quod libertas illa consistere potest cum necessitate agendi. Quod autem Bajus loquatur de libertate ad merendum necessaria, patet, quia de ea agit in toto hoc Opusculo, quod inscribitur, *de libero hominis arbitrio, ejusque potestate*, de quo ait cap. 1. plures quaestiones extitisse contra Catholicam fidem, refertque Stoicos, Manichæos, Lutherum, Calvinum, &c. qui omnes errarunt circa libertatem necessariam ad merendum & demerendum, & postquam in capitulis sequentibus asseruit voluntatem dici liberam, vel quia libera est a necessitate, vel quia libera est a servitute: addit cap. 8. liberum arbitrium idem esse quod libera voluntas, & intelligendum esse de libero arbitrio illud omne quod superius dixerat de libera voluntate: deinde hæc addit, *Augustinus secutus Evangelium, etiam liberum arbitrium in eo intellexit, quod nullius extraneæ potestatis servituti esset obnoxium, sive in potestate haberet id quod agit omittere, sive non.* Ex quibus evidenter colligitur docuisse Bajum quod liberum hominis voluntatis arbitrium consistere possit cum necessitate operandi, vel, ut fert tertia Jansenii propositio, quod *ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiratur in homine libertas a necessitate, sed sufficiat libertas a coactione.* Quod ad hoc punctum attinet, propositiones Baji sunt istæ.

Prop. 39. *Quod voluntarie fit, etiamsi necessitate fiat, libere tamen fit.*

Prop. 63. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.*

Prop. 64. *Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo quod necessario facit.*

Prop. 41. *Is libertatis modus qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato.*

Prop. 65. *Infidelitas pure negativa, in his*

in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

V.

Docet insuper in propositionibus infra scriptis, motus concupiscentiæ, quos homo invitatus patitur, prohibitos esse Lege divina, licet in peccatum non imputentur.

Prop. 72. *Motus pravi concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiat, prohibiti præcepto, Non concupisces: Unde homo eos sentiens & non consentiens transgreditur præceptum, Non concupisces; quamvis transgressio in peccatum non deputetur.*

Prop. 48. *Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitatus patitur, sunt prohibita præcepto, Non concupisces.*

Prop. 49. *Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria quæ inviti sentiunt homines, sunt vera Legis inobedientia.*

Prop. 73. *Quandiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

Prop. 71. *Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.*

VI.

Contendit quoque nullum peccatum ex natura sua esse veniale.

Prop. 20. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur penam æternam.*

VII.

Quod autem attinet ad peccatum originale, plura de illo statuit non minus reprehensione digna. Docent Theologi quod peccatum originale sit voluntarium; partim voluntate Adami, partim voluntate singulorum, eo sensu quod voluntas Adami, considerata in ratione capitis totius generis humani, erat quodammodo voluntas posterorum ejus, ita ut quidquid ille sic vellet, ipsi etiam vellent, non quidem propria & personali sua voluntate, sed communi voluntate, nimirum sui capitis. Adamus autem fuerat constitutus a Deo caput in esse, tum naturali, tum morali, omnium eorum qui ab eo descensuri erant seminaliter; & præceptum non comedendi de ligno scientiæ boni & mali fuerat datum Adamo, non ut singulari duntaxat homini, sed ut stipiti & capiti totius naturæ humanæ, ita ut ipso illud servante, ejus posterii censerentur servare, ipso autem

tem transgrediente, censerentur transgredi. Sic satis communiter explicant Theologi propagationem originalis peccati. Huic doctrinae contradicit Bajus in propositionibus quæ sequuntur.

Prop. 46. *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium; nec definitionis questio est, sed cause & originis; utrum omne peccatum debeat esse voluntarium. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati, sine ulla ratione ac respectu ad voluntatem a qua originem habuit.*

Prop. 47. *Peccatum originis est habitualiter parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus est, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & Legi Dei repugnet.*

Prop. 50. *Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.*

Prop. 51. *Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum majoribus.*

VIII.

Docent Theologi Orthodoxi hominem per peccatum Adami fuisse quidem spoliata gratia originali, amisisse jus quod illi competeat ad Regnum Cælorum, iis donis factum fuisse indignum, atque ideo recte dici quod Redemptionis gratia data est indignis atque male merentibus; sed simul docent quod in statu naturæ lapsæ homo per merita Christi in gratia sanctificante constitutus, operibus bonis, non solum mereatur augmentum gratiæ atque vitam æternam, sed etiam quod iis donis dignus sit. Erravit itaque Bajus contrarium asserendo propositione 8.

Prop. 8. *In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.*

IX.

Eodem fundamendo nixus docet hominem justum per opera satisfactoria non mereri de condigno relaxationem pænæ temporalis, cujus remanet debitor post remissionem peccatorum.

Prop. 10. *Solutio pænæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpe remanet, & corporis resurrectione proprie non nisi meritis Christi adscribenda est.*

Prop. 56. *Quando per eleemosynas aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro vœnis temporalibus, non dignum prætium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant; (nam alioqui essemus aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu, Christi satisfactio nobis applicatur & communicatur.*

Prop. 74. *Satisfactiones laboriosæ justificarum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.*

Congruit iisdem principiis proposito quæ sequitur.

Prop. 57. *Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impartiuntur ut digni simus qui pretio Sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitis liberemur.*

X.

Tres supersunt propositiones in Bajo damnatæ, quæ eandem cum cæteris connexionem non videntur habere.

Prop. 70. *Nemo præter Christum est absque peccato originali. Hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.*

Prop. 16. *Opera justitiæ & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.*

Prop. 45. *Sacrificium Missæ non alia ratione est sacrificium, quam generali illa qua omne opus quo fit ut sancta societate Deo homo inhereat.*

XI.

Hactenus de Propositionibus a Piana Bulla damnatis. In quo sensu infautus illarum Patrens eas pepererit ac defenderit, ex iis quæ diximus jam potest facile intelligi; sed ut reprobis ille sensus ab auctore intentus clarius adhuc pateat, consulenda sunt ejus Opuscula, atque etiam Apologia illa, quam ipse post editam Bullam conscripsit, quamque Summo Pontifici examinandam obtulit: nam licet in ea aliquando errorem suum fucatis verbis abolvere atque contegere tentet, sæpius tamen mentem suam satis dilucide aperit, & quid revera ipse de damnatis propositionibus sentiat verbis expressioribus exponit. Reperitur hæc Apologia in Editione jam citata Operum Baji Coloniz Agrippinæ 1696. part. 2. pag. 79. Item Breve Apostolicum Bajo consequenter datum. ibidem pag. 140.

XII.

XII.

Illud præterea haberi potest (nimirum quis fuerit sensus Bajanarum propositionum) ex doctrinæ explicatione, quam circa propositiones damnatas ordinavit, ut jam diximus, Facultas Lovaniensis, jubente & promovente Nuntii Apostolici mandata, ut definirent sententias propositionibus damnatis contradictorias; ac proinde certo erui potest ex ea expositione propositionum damnatarum germanus sensus.

XIII.

Illud ulterius certo detegi potest (nempe quis fuerit Bajanarum propositionum sensus) ex damnatione Cornelii Jansenii Yprensis Episcopi, qui plurimos, eosque præcipuos Magistri sui errores renovavit in libro, cui titulus est, *Augustinus*; quem librum Summus Pontifex Urbanus VIII. anno 1641. in Constitutione quæ incipit, *In Eminent*, (ut initio hujusce operis observatum est) proscripsit, tanquam continentem & renovantem articulos, opiniones, & sententias in Bulla S. Pii V. reprobatae atque damnatae. Unde inferre licet sensum in propositionibus Bajanis a S. Pio V. damnatum illum eundem esse quem approbat atque tuetur Jansenius in suo libro, cui titulus est, *Augustinus*; ac proinde erui posse ex libro Jansenii germanum sensum propositionum in Baji damnatarum.

Sed cum mens nostra non sit in hoc tractatu omnium & singularum Baji propositionum germanum & genuinum sensum aperire, sed nonnullarum dumtaxat illegitimum confutare sensum, earum scilicet quas Novatores hujus temporis studiosius renovare affectant, easque in errorum suorum subsidium ad sensus extraneos detorquere; futurum ut hoc assequamur in articulo sequenti, confidenter speramus.

A R T I C U L U S III.

Confutantur alieni ac detorti quarundam Propositionum sensus, quibus præcipue hujus temporis Novatores abutuntur.

Cum jampridem intellexerint Novatores nulum ipsis superesse locum Baji doctrinam Ecclesiæ fulminibus subducendi, novos excogitarunt sensus Auctori propositionum prorsus ignotos, quos tamen quibusdam propositionibus astute ac dolose tribuunt. Has propositiones referemus, & quam a mente Auctoris alienius sit sensus a Novatoribus iis propositionibus affictus, totidem Paragraphis ostendemus.

§. I.

Confutantur alieni ac detorti sensus Bajanæ Propositionis 38. & aliarum quæ cum illa aliquo nexu coherent.

Præcipuum totius Bajani Systematis caput, ac quasi totius doctrinæ basis est Propositio 38. prout jam observatum est. Hanc propositionem tot fulminibus sauciatam, ut illæsam efficiant, nihil non moliuntur Novatores. Sed quo fundamento? Nullo prorsus, ut mox demonstrabitur.

Propositio autem illa superius relata, & hic iterum recensenda, sic habet. *Omnis amor Creature rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.*

I.

Novatores ut censuram illius Propositionis effugiant, contendunt illam intelligi debere ex caritate & cupiditate habituali, non autem ex actuali; ideoque illius sensum esse quod omnis Amor habitualis sit aut vitiosa cupiditas, aut laudabilis charitas, ita ut omnis actio hominis justæ sit laudabilis, & omnis actio peccatoris vitiosa, quam fatentur in eo sensu jure merito fuisse damnatam.

Si hæc propositio intelligeretur de charitate & cupiditate, non actuali, sed habituali,liceret adhuc post Bullam S. Pii V. asserere quod omnis actio sit aut ex motivo charitatis, & est laudabilis; aut ex motivo cupiditatis, & est culpabilis; & quod nullum sit inter ea duo medium: sicque dici posset quod omnia infidelium opera sint peccata: quod liberum arbitrium absque gratiæ Dei adjutorio non valeat nisi ad peccandum: quod homo non potuerit creari absque charitate, in actu, vel in potentia: quod non potuerit non destinari ad æternam beatitudinem in Cælo possidendam: quod omnis actio quæ sit, vel timore pænæ, vel spe retributionis; nisi habeat pro fine ulteriori Deum charitate amatum, sit peccatum &c. quæ omnia rite & evidenter eruuntur e principio, ratione cujus nullum admittitur medium inter opera ex motivo charitatis, & ex motivo cupiditatis facta.

Itaque ut hanc explicationem a Baji Discipulis confictam, & a mente Magistrice certe alienam penitus evertamus, ostendendum est hanc propositionem 38. damnatam esse in sensu charitatis & cupiditatis, non habitualis, sed actualis; & cum propositiones Baji damnatæ sint in sen-

sensu ab assertoribus intento, nobis probandum incumbit, ab ipsomet Bajo sic intellectam esse illam propositionem.

II.

Desumpta est hæc propositio ex Opusculo, cui titulus est, *De charitate*. Ut autem clarius pateat quis sit sensus illius a Bajo intentus, præmittenda videtur brevis Opusculi Analysis.

Quærit primum in hoc Opusculo Bajus (1) quid sit charitas, duplicemque distinguit, unam quæ est Deus ipse, de qua Joannes, *Deus Charitas est*; & de hac ibi non agitur: alteram quæ est Dei donum, & est, inquit, ut jam annotavimus, *ipse animi motus quo Deum diligimus & proximum, qui accidens est & qualitas, de quo dicitur, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*. . . . An vero, addit, præter hunc animi motum qui charitas dicitur, alia quedam habitualis atque accidentalis qualitas involuntate ponenda sit, quæ etiam charitas nuncupetur, non magnopere contendendum existimo. De ea igitur charitate habituali non curat Bajus, & eam quasi subdubitans & anxius charitatem appellat; quæ etiam charitas nuncupatur, inquit, non magnopere contendendum existimo. Quo ergo fundamento, ne dicam, qua audacia, asserunt Novatores in propositione 38. agi de charitate habituali, non vero de actuali, cum charitatem habitualement rejicere videatur Bajus, vel saltem hoc genus charitatis non admittere?

III.

Quæ deinde in hoc Opusculo subjungit non minus contradicunt huic adversariorum effugio. Nunc dicamus, inquit, de origine charitatis, quæ in animi consistit. Charitas igitur, juxta Bajum, in animi motu consistit; de actu ergo loquitur, & nullatenus de habitu. Charitas habitualis consistit in aliquo permanente, intrinseco, & animæ inhærente, non vero in motu qui transit: cum ergo Bajus doceat charitatem illam de qua ipse loquitur esse animi motum, eamque consistere in motu, evidens est quod de charitate actuali, & non de habituali loquatur.

Præterea cap. 4. rejicit duplicem quam Theologi distinguunt dilectionem Dei, alteram qua Deum tanquam futura Beatitudinis largitorem diligimus, quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, & charitas nuncupetur: alteram vero qua Deum tanquam Creatorem amamus, quæ ortum ducat ex libero hominis

arbitrio; contenditque, amorem Creatoris non minus diffundi per Spiritum Sanctum in cordibus nostris, atque in Scripturis Sacris charitatem nuncupari, quam amorem Beatificatoris; & consequenter hæc addit cap. 6. Imo si quis diligenter supra dicta Augustini testimonia consideret, forsitan comperiet, juxta ipsius sententiam, omnem creaturæ rationalis amorem, aut vitiosam esse cupiditatem qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, dum ait, Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt; aut laudabilem charitatem, qua Deus amatur, quam nisi Deus ipse non donat, nec aliter nisi per Mediatorem Dei & hominum Jesum Christum.

Quod igitur ibi quæstio sit, non de charitate habituali, sed de charitate dumtaxat actuali, qua Deum aut mundum diligimus, nullus potest esse ambigendi locus ad Bajana verba paulisper attendenti, cum ipsa sint meridiana luce clariora.

IV.

Ne itaque amplius affirmare præsumant Novatores propositionem 38. de charitate habituali, & non de actuali intelligendum esse. Hunc profecto sensum præfatæ propositioni nunquam tribuit illius Auctor, cum e contra huic manifeste contradicat. Quod adhuc confirmari potest ex sua, quam olim S. Pio V. obtulit, Apologia. Fatetur primum hanc magna ex parte desumptam esse ex modo laudato cap. 6. Libelli de Charitate, & conqueritur solummodo, quod Collector propositionum, loco verborum illorum quæ in Libello leguntur, *Charitas qua Deus amatur, quam nisi Deus ipse non donat, posuerit ista; Charitas qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur*. Sed immerito de hac immutatione expostulat; cum in anterioribus capitulis eadem hæc verba ipsemet usurpaverit, quæ hic a Collectore inserta sunt, præsertim cap. 2. ubi sic habet. *Altero modo dicitur charitas, ipse animi motus quo Deum diligimus & proximum, qui accidens est & qualitas, de quo ait Apostolus, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*.

Deinde sic prosequitur Bajus: *Hac igitur sententia nihil aliud dicitur & significatur, quam quod omnis amor, ratione finis in quem tamquam ultimum dirigitur, aut est amor mundi tamquam ultimi finis, qui vitiosus est & prohibetur, dum dicitur: Nolite diligere mundum: aut est amor Dei qui laudabilis est, quem mundus dare non potest, sed Deus. Et certe cum nullus finis reperiri possit, quin aut Deus sit; aut ad mundum pertineat, miror cum iste sen-*

(1) Bajus Opusc. de Charit. & c. I. 2.

sensus reprobatur. Non significat ibi Bajus quod omnia opera hominis peccatoris sunt peccata, & opera hominis iusti laudabilia; sed quod omnia opera quæ non fiunt ex motivo charitatis, fiunt ex motivo cupiditatis, & ita sint vitiosa. Loquitur ergo de charitate & cupiditate actuali, prout sunt motiva actionum nostrarum, non autem de charitate & cupiditate habituali.

V.

Hic sensus, non solum est sensus ab ipsomet Bajo intentus in allata propositione 38. ut ex ejus Scriptis modo laudatis patet, sed est etiam sensus proprius & rigorosus verborum, ac consequenter sensus a Summo Pontifice damnatus. In ea enim mentio fit de Amore Creaturæ rationalis, quo vel Deus, vel mundus diligitur; ergo de amore actuali potius quam habituali.

Deinde si quis exponere vellet hanc propositionem de amore habituali, non autem actuali, in illo scilicet sensu quo nullum detur medium inter habitualem, vel charitatem, vel cupiditatem; certissima in eo sensu, imo de fide esset propositio. Cum ergo Summus Pontifex, nec damnavit, nec damnare potuit propositionem sic intellectam, profecto fatendum est, hunc non esse sensum in illa damnatum.

VI.

In eodem sensu eam etiam intellexisse Lovanienses (de charitate scilicet & cupiditate actuali) patet ex explicatione 76. articulorum superius laudata, jussu Apostolici Nuntii concepta, atque ab eo approbata, ubi sic loquentur. *Siquidem omnino hoc a vero abhorreere censimus, omnem Creaturæ rationalis amorem, aut vitiosam cupiditatem esse qua mundus diligitur, quæque a D. Joanne prohibetur; aut laudabilem illam, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur, charitatem. Est indubie medius quidam amor, quem naturæ Auctor inseruit, quo, non modo beatitudinem omnem expectamus, sed & Parentes, amicos, liberos & conjuges, & quacumque alia ratione propinquos irreprehensibiliter, ipsaque natura impellente, diligimus.*

Agnoscent ergo Lovanienses, impugnando doctrinam propositionis Bajanae 38. opera quæ ex motivo amoris cujusdam medii sint facta, ac consequenter quæ, neque ex motivo cupiditatis vitiosæ procedat. Intellexerunt ergo eandem Baji propositionem in eo sensu quem ei tribuimus, nempe quod omnes actiones Creaturæ

rationalis fiant aut ex motivo charitatis, & sunt laudabiles, aut ex motivo cupiditatis & sunt vitiosæ.

VII.

In eodem quoque sensu eandem intellexit Jansenius, cujus Librum proscripsit Urbanus VIII. tamquam continentem & renovantem doctrinam in Bajo damnatam; nam expresse docet nullum dari medium inter charitatem & cupiditatem, in eo sensu quod omnis actio quæ non fit ex motivo charitatis, fiat ex motivo cupiditatis, ac proinde sit peccatum. Cum enim, inquit, (1) *Creatura rationalis ad aliquod necessario sua voluntate tamquam pondere inclinatur, alterutrum necesse est si id in quo motus voluntatis requiescat, aut Creator, aut Creatura, aut mundus, aut Deus. . . . Quod si in Creatura diligenda requiescat, vitiosus, reprehensibilis, adeoque culpabilis amor fit, fons, fomes & radix omnium peccatorum: est enim illa vitiosa cupiditas quæ in omnibus peccatis dominatur, cui contraria est sola charitas Dei: nullum quippe medium inter ista duo datur, aut dari potest. Quænam sit autem illa charitas, ipse exponit his verbis (2): Augustinus igitur, inquit, charitatem accipere plerumque solet pro dilectione, qua vere, sincere, gratis, & omnino propter se ipsum, nullius creatura, sed ipsius solius intuitu diligitur Deus, siue ad illam pertingat perfectionem ut supra omnia creata dirigatur, siue in simpliciori & inferiori affectu hereat; nam talis amor, quantumque remissus, exilis, ac tenuis, est verissimus & castissimus fructus charitatis Dei, siue dilectionis amicitie, nulla concupiscentie ad se reflecte pravitate distortus. Nihil clarius dici potest. Idem quoque docet lib. 3. de statu naturæ lapsæ, a cap. 14. usque ad cap. 17. lib. sequentis. Ibi enim totus est Jansenius, ut probare conetur omnia Infidelium opera esse peccata; quia cum agere non possint ex motivo charitatis, seu ex motivo amoris Dei quem non cognoscunt, necesse est ut agant ex motivo cupiditatis, & ideo peccent.*

VIII.

Et quidem tantum abest ut Jansenius velit nullum esse medium inter charitatem habitualem, & cupiditatem, ut e contra doceat expresse sententiam contradictoriam, nempe quod inter charitatem justificantem, & cupiditatem datur amor aliquis medius, scilicet charitas imperfecta, qua Deus diligitur quidem gratis & propter se, & tamen non diligitur super omnia.

Fal-

(1) Janf. Lib. 5. de Grat. Chr. cap. 2.

(2) Janf. ibid. cap. 7.

Falsum est autem, inquit (1), loquens de illa charitate qua justificatur homo, *inter istam laudabilem charitatem vitiosamque mundi cupiditatem nullum amorem Creaturae rationalis esse medium*, datur enim & alius amor bonus, qui nec est ista charitas, nec ista cupiditas, quo videlicet incipit bene Deo peccator affici ante justificationem per charitatem.

Et alibi, postquam asseruit nullum dari medium inter caritatem atque culpabilem cupiditatem, addit; *Charitatem, inquam, non illam proprie dictam, qua Deus super omnia diligitur, sed illam generalem, qua Deus gratis & propter se, sive super omnia, sive nondum super omnia, diligitur*. Nam hoc sensu accepta charitate nihil dicitur aliud quam nullum esse medium inter amorem Dei amoremque Creaturae; omnis enim affectus animi in alicujus rei amore, velut cardine, versatur, qui cum non possit esse alius, nisi vel Creatoris, vel Creaturae, & ille bonus, hic culpabilis sit, utpote amor mundi ab Apostolo vetitus & juxta Augustinum ipsa ratio peccati, quae in omni malefaciendi genere dominatur, profecto liquet omnem amorem, praeter istam charitatem, esse illam culpabilem cupiditatem. Ita Jansenius; cujus Librum reprobavit Urbanus VIII. tamquam continentem & renovantem Bajanæ propositiones, & cujus consequenter doctrinam eandem esse cum doctrina Baji satis aperte declaravit.

IX.

Stet ergo & inconcussum maneat, non solum ex ipsomet Bajo in Opusculo de charitate, & in Apologia sua Summo Pontifici S. Pio V. oblata, sed etiam ex explicatione propositionum Baji data Nuntio Apostolico a Theologis Lovaniensibus, & ex Libro Jansenii, quem sane non alio consilio ac mente conscriptum fuisse compertum est, quam ut doctrinae Baji Apologiam ac defensionem susciperet: ex his, inquam, constat sensum propositiones 38. esse, quod Bajus nullum agnoscat medium inter laudabilem charitatem, & culpabilem cupiditatem, ita ut omnis actio quæ non sit ex motivo charitatis, fiat ex motivo cupiditatis, atque ideo sit peccatum.

X.

Objiciet aliquis, & probare conabitur charitatem illam de qua agitur in propositione 38. esse charitatem habituales, quia ibi agitur de charitate illa quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, atque ideo de charitate habituali, de qua sola, non autem de charitate actuali, dici potest quod diffundatur in cor-

Berti Theol. Tom. VIII.

(1) Jans. Lib. 4. de statu nat. lapsæ cap. 27.

dibus nostris.

Respondeo 1. hanc prepositionem intelligi non posse, ut jam dictum est, de charitate & cupiditate habituali, cum Summus Pontifex nec damnaverit, nec damnare potuerit propositionem in eo sensu, in quo verissima est, nempe quod in hac vita omnes homines justi sunt, vel peccatores: nullum enim inter hæc duo datur medium; & sic omnis amor habitualis, vel est vitiosa cupiditas quæ in omnibus peccatoribus regnat, vel laudabilis charitas qua præditi sunt omnes homines justi.

Si autem ut falsa & damnata reddatur ista propositio 38. velint adversarii eam intelligi debere in eo sensu, quod omnis actio peccatoris sit vitiosa, & omnis actio hominis justii sit laudabilis, falsa quidem & reprehensibilis esset in eo sensu propositio; sed ille non est germanus & legitimus illius sensus: non enim in ea dicitur de actionibus hominis justii, quod sint omnes peccaminosæ. Perperam itaque adduntur hæc vel similia verba propositioni damnatæ, ut illi sensus omnino extraneus, sicque eludatur censura Pontificia.

Respondeo 2. Bajus per charitatem illam, quæ diffunditur, in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, intelligere charitatem actuales: de ea enim sæpe sæpius asserit, & præsertim in loco quodam jam laudato (2) quod sit ipse animi motus, qui Deum diligimus & proximus, de quo dicitur, charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. Unde licet Bajus in propositione 38. loquatur de charitate illa, quæ per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur, ex eo inferri nullatenus potest exponendam esse propositionem de charitate habituali; imo patet eam exponi debere de charitate actuali, quoniam de ea sola ibi agit Bajus.

Præterea illa diffusio charitatis per Spiritum Sanctum, in mente Baji, non indicat charitatem habituales, cum, ut jam superius dictum est, se ibi de ea non loqui expressis verbis asserat.

XI.

Instabunt, quod si Bajus non loquatur de charitate habituali, loquitur saltem de charitate actuali perfecta, quæ hominem justum reddit; falsum autem est, præter istam charitatem perfectam non dari, nisi illicitam cupiditatem. Datur nimirum & alia charitas, utique vera, sed minor, qua cor hominis interdum ardere incipit, ut pedetentim ad justificationem perducat.

Sed respondetur 1. propositionem 38. loqui de charitate generatim sumpta, scilicet, sive

H h

per-

(2) Bajus de Charit. c. 2.

perfecta sit, five solummodo imperfecta. Grati-
igitur restringi eam volunt adversarii ad chari-
tatem perfectam & justificantem; licet forsan
aliæ quædam asserri possent Baji propositiones,
in quibus mentio sit de charitate perfecta.

Respondetur 2. quod si hæc adversariorum
expositio haberet locum, fatendum esset Sum-
mum Pontificem definisse solummodo dari me-
dium aliquod inter cupiditatem & charitatem
perfectam, videlicet charitatem imperfectam:
Quis autem ita desipiat, ut hanc fuisse Summi
Pontificis mentem sibi vel suadere velit?

Respondetur 3. Jansenium (1), ut jam observatum
est, ad eludendam S. Pii V. Bullam, hanc di-
stinctionem charitatis perfectæ & imperfectæ ad-
hibuisse, neque tamen minus illius Librum ab
Urbano Papa viri, fuisse censura notatum,
utpote tamquam renovantem errores a S. Pio
V. damnatos in Bajo.

Respondetur denique, propositiones Baji fu-
isse damnatas in sensu illius. Porro Bajus in-
ter charitatem admisit medium aliquod, nempe
charitatem imperfectam: agnoscat enim in Ca-
techumenis, & aliis pœnitentibus ante re-
missionem peccatorum aliquod charitatis initium,
& simul negat perfectam charitatem in iis re-
periri. Hæc sunt illius verba in Apologia sua
prop. 31. *Adversus eos, qui in Catechumenis
& aliis pœnitentibus ante remissionem peccatorum
contra Concilium Tridentinum nullum omnino
charitatis initium agnoscunt quanta potui
diligentia conatus sum ostendere, bonum animi
motum qui ante remissionem peccatorum ex Chri-
sti dono in peccatoris reperitur etiam in Scri-
pturis Sacris nomine dilectionis seu charitatis in-
telligi* Ex infra, quasi videlicet unquam,
inquit, somniassemus perfectam charitatem ex
corde pure & conscientia bona perfectam in iis
reperiri, qui peccatorum remissionem nondum
sunt consecuti. Distinguit itaque Bajus charita-
tis initium quæ præcedit remissionem peccato-
rum a charitate perfectam quæ illam remissionem
comitatur vel subsequitur. Admittit ergo inter
cupiditatem & perfectam charitatem aliquod
medium, nempe charitatem imperfectam. Quæ
Baji Apologia perfecta & mature considerata
Summus Pontifex doctrinam Baji iterum re-
probat atente proscribit. Damnata est igitur
doctrina nullum admittens medium inter cupi-
ditatem, & charitatem, five imperfectam; non
autem illa alia quæ falso tribuitur Bajo, quasi
nullum admiserit medium inter cupiditatem &
perfectam charitatem.

XII.

Foram novo quodam argumento, aut potius

(1) Vide supra n. 8.

nova quadam ineptia, obstinate reponent adver-
sarii sensum propositioni 38, a nobis adscriptum
esse illegitimum ac prorsus rejiciendum, cum
ex propositionibus 35. & 40. aperte constet
propositionem 38. de charitate actuali non pos-
se intelligi, sed de charitate habituali dumtaxat.
Propositionem autem illam sic habent.

Prop. 35. *Omne quod agit peccator, vel ser-
vus peccati, peccatum est.*

Prop. 40. *In omnibus suis actibus peccator
servit dominanti cupiditati.*

Respondeo 1. quod cum propositiones a S.
Pio V. damnatæ non omnes ex eodem Auctore
sint excerptæ, ut dicitur in præmio Bullæ,
erui non potest certo ex una propositione seor-
sum sumpta sensus alterius, præsertim si con-
stet eas non ab eodem Auctore fuisse prolatas e-
Aqui Bajus, qui fatetur propositionem 38. de-
sumptam esse ex Opusculo suo de Charitate
cap. 6. propositiones tamen 35. & 40. non
agnoscit tamquam suas, imo expresse asserit
non reperiri in Opusculis suis: Ergo ex pro-
positionibus 35. & 40. erui non potest quis sit
sensus in propositione 38. a Bajo intentus.

Respondeo 2. ut certius dignoscatur quis sit
sensus in his propositionibus a Bajo intentus,
ac proinde quis sit sensus damnatus, nihil con-
venientius fieri posse quam si consulatur Apo-
logia quam Bajus Summo Pontifici obtulit, &
quam Summus Pontifex accurate perfectam,
rejiciendam judicavit: Bajus itaque in Apologia
sua propositionem 35. *Omne quod agit peccator,
vel servus peccati, peccatum est*, diffinitur,
imo hæreticam pronuntiat, quatenus etiam il-
lum peccatorem comprehendit, qui a Deo juva-
tur ut credat, & de præteritis sceleribus doleat:
& in eo solum sensu defendi posse ait, si
intelligatur de eo, qui ita Diaboli servus est,
ut ab auxilio gratiæ Dei sit prorsus alienus,
quem cum Augustino existimat, addit Bajus de
sancto Fulgentio loquens, *quamdiu talis est,
non posse nisi peccare*. Non ergo voluit Bajus
omnes actiones hominis existentis in statu pec-
cati mortalis esse peccata, imo hanc doctrinam
reprobat tamquam hæreticam: non ergo in eo
sensu damnavit eam Summus Pontifex, sed in
eo sensu quod omnes actiones quæ non fiunt au-
xilio gratiæ ex motivo charitatis sint peccata.

Et non solum in Apologia sua, verum etiam
in his Opusculis quæ Bullam S. Pii V. præ-
cesserunt expresse asserit Bajus omnia opera
ejus, qui nondum adeptus est remissionem pec-
catorum, non esse peccata. In Catechumenis,
inquit, ante remissionem peccatorum, invenitur
aliquod bonum opus, quod non est peccatum.

XIII.

XIII.

Arguet iterum aliquis, quod omnis actio, quæ non fit ex amore justitiæ, non fit propter bonum finem, & ideo non caret peccato, juxta communiorum Theologorum sententiam, qui nullos admittunt actus indifferentes in individuo.

Fatemur quidem, quod, juxta Theologorum illorum sententiam, omnis actio quæ non fit propter debitum finem, & in sensu quæ non fit ex amore justitiæ, mala sit, sed amor ille justitiæ, in operibus solum moraliter bonis, nihil aliud est quam amor congruentiæ, quam habet aliquis actus cum recta ratione. Quisquis ergo actum moraliter bonum exercet, diligit illam honestatem, quam lex naturalis ei dictat esse diligendam; sed non propterea dicendus est diligere Deum, vel agere ex motivo charitatis, cum Infideles, qui non norunt, nec diligunt Deum, agere possint aliquando ex eo amore justitiæ & honestatis illius moralis, quæ elucet in quocunque actu moraliter bono.

XIV.

Cum Bajanas omnes propositiones vindicare, atque a censura eximere nullo modo possent adversarii, propositionem saltem 38. quam salvam habere voluissent, & quam, ut cæteras, tot anathematibus confixere Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. fraudulenter aliena fortuna induere tentaverunt. Mutatis igitur quibusdam terminis aliam contexere propositionem ausi sunt; sed si non eadem habet verba, eundem sane exprimit sensum, imo errorem damnatum clarius enunciat. Sic habet illa propositio: *Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitatis Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Hanc propositionem fere ab ortu suo proscripsit Alexander VIII. & inter damnatas septima enumeratur.

XV.

Eundem errorem in propositione 44. Tuum fecit & renovavit Quesnellius; quem errorem iterum damnavit Clemens XI. Constitutione, *Unigenitus*, data die 8. Septembris, anno 1713. Quæ propositio damnata sic habet: *Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones omnes nostræ nascuntur. Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor quo nos, ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.*

Propositioni jam recensitæ quasdam alias ejusdem Auctoris addere liceat, cum eundem sapiant & præ se ferant errorem.

Prop. 45. *Amore Dei in corde peccatoris non amplius regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.*

Prop. 46. *Cupiditas aut charitas usum sensuum bonum, vel malum faciunt.*

Prop. 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est charitas. Quando Dei amor est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est quod apparet exterius, alioquin non est nisi hypocrisis aut falsa justitia.*

Prop. 48. *Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum, sine fidei lumine, sine Christo, & sine charitate?*

Prop. 49. *Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei.*

Prop. 50. *Frustra clamamus ad Deum, Pa-ter mi, si spiritus charitatis non est ille qui clamat.*

Prop. 51. *Fides justificat quando operatur, sed ipsa non operatur nisi per charitatem.*

Prop. 52. *Omnia alia salutis media continentur in fide, tamquam in suo germine: sed hæc fides non est absque amore & fiducia.*

Prop. 53. *Sola charitas christiano modo facit actiones christianas per relationem ad Deum & Jesum Christum.*

Prop. 54. *Sola charitas est quæ Deo loquitur: eam solam Deus audit.*

Prop. 55. *Deus non coronat nisi charitatem: qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo in vanum currit.*

Prop. 56. *Deus non remunerat nisi charitatem, quoniam charitas sola Deum honorat.*

Prop. 57. *Totum deest peccatori, quando ei deest spes, & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.*

Prop. 58. *Nec Deus est, nec religio, ubi non est charitas.*

Hæc effutire, atque in his delirare non erubuit Quesnellius, Baji ac Jansenii vestigiis semper insistens. Magistrorum errores pluries ab Ecclesia profligatos renovavit: cum iis hæretice sensit: cum iis hæretice scripsit; sed cum eis pœnas hæreticæ pravitati debitas non effugit.

XVI.

Ex his omnibus luce meridiana clarius est harum omnium damnatarum a Summis Pontificibus propositionum sensum non esse, quod omnia opera hominis peccatoris gratia sanctificante destituti sint peccata, & hominis justii sint lau,

laudabilia; sed sensum esse, quod omnia opera; quæ non fiunt ex motivo charitatis, sint peccata. Unde sequitur eos contradicere Constitutionibus Summorum Pontificum, & consequenter errare qui docent omnes actiones hominis, quæ non fiunt ex motivo charitatis, fieri ex motivo cupiditatis, & esse peccaminosas; sequitur quoque eos favere erroribus damnatis, qui propositionem 38. Baji, aliasque similes exponunt de charitate habituali & sanctificante.

Cum Bajus nullum admittat medium inter opera, quæ procedunt ex motivo charitatis, & ea quæ procedunt ex motivo cupiditatis, evidenter sequitur omnem veram Christi gratiam esse charitatem, aut ejus inspirationem; nam Christi gratia non potest inclinare ad actus peccaminosos; atqui juxta Bajum peccaminosus est omnis actus qui non procedit ex motivo charitatis; ergo Christi gratia non potest inclinare ad alios actus præter eos qui procedunt ex motivo charitatis.

Erroneam autem esse illam gratiæ definitionem patet præsertim ex eo quod actus fidei, timoris & spei, quibus peccatores ad justificationem disponuntur, ex Patribus Tridentinis, sess. 6. cap. 6. non oriuntur ex motivo charitatis, cum præcedant initium dilectionis Dei ut Auctoris justificationem disponunt. Ergo non omnis gratia est charitas, aut charitatis inspiratio.

Hoc Bajanzæ doctrinæ confectatium admittunt Baji discipuli; ideoque arbitrati sumus illud hic obiter proponendum, quamvis eorum Magister illud conceptis verbis non asseruerit.

§. II.

Exponitur germanus sensus Bajanzæ Propositionis 27. & aliarum quæ cum illa aliquo nexu doctrinæ coherent.

Integritatis, seu justitiæ originalis Beneficium primævo Parenti non fuisse olim a Conditor gratuito concessum, sed ipsi fuisse debitum, docuerunt Lutherus, atque Calvinus. Horum hæresiarcharum perniciofa doctrina infectus idem docuit Bajus propositione 27. his verbis: *Integritas primæ creationis, inquit, non fuit indebita humane nature exaltatio, sed naturalis ejus conditio.* Ut hanc propositionem, quam sapienter excogitavit, in scriptis suis honorifice collocaret, eam apposuit in titulum cap. 4. libri de prima hominis justitia. Ad eandem hujusce propositionis doctrinam accedunt etiam Propositiones 21. 23. & 24.

E

Nunc vero quid circa propositionem suam 27. senserit ipse Bajus dilucide, quantum fieri poterit, enodamus. Eam propositionem ut veram semper habuit Doctor postea, neque eam retractat in sua Apologia, neque eam ad sensus alienos & distortos inflectit, aut diverticula quærit ut eam defendat; sed queritur solummodo quod ejus falsitas non ipsi ostendatur. Si probatio libelli, inquit, *deprehendatur non esse legitima, & pars opposita convenientibus argumentis statuatur, merito hæc sententia vetatur: sed quia hoc Dominus mihi eam ostendit, ideo supplico collectori, aliisque qui hanc sententia damnandam obtulerunt, ut sua eruditione me aliosque... juvare dignentur.*

Suam igitur propositionem, licet a Summo Pontifice damnatam, ut veram agnoscit, donec ipsi falsam esse demonstretur.

II.

Quid autem intelligat per integritatem primæ creationis audiamus eum cap. 1. ejusdem libri de prima hom. justit. ubi mentem suam hac in parte dilucidat, declaratque (1) *primum hominem conditum esse plenum sanctificatione spiritus... hancque fuisse naturalem ejus conditionem.* (2) Et cap. 3. *Consistebat autem, inquit, primæ rectitudinis integritas, quam initio homini datam credimus, non tantum in hac quod mente per integram legis notitiam, & voluntate per plenam obedientiam suo Creatori adharebat... sed etiam in eo quod inferiores animæ partes superioribus, & omnia corporibus membra voluntatis imperio ad nutum serviebant.*

Et cap. 4. (3) Postquam asseruit Beatum Thomam & alios fateri hominem sic initio conditum esse rectum, ut justitia, pietate, & ceteris Spiritus Sancti charismatibus repletus fuerit, addit, *ceterum quod hac fuerit naturalis ejus conditio, cujus semper necessario sit absentia malum, & non potius indebita quedam humane nature exaltatio... non facile sibi persuaderi patientur.* Deinde hanc suam sententiam, quam confitetur contrariam esse Theologorum omnium sententiæ, probare contendit, & post allata quedam D. Augustini testimonia, addit: *Sicut ergo cum vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostenditur quod ad naturam oculorum pertinet visus; & cum vitium aurium dicitur surditas, ad earum naturam pertinere demonstratur auditus; ita cum vitium Creature Angelicæ dicitur quod non adheret Deo, hinc apertissime declaratur ejus natura ut Deo adhareat convenire; sed non minus*

(1) Bajus Opusc. de prima hom. justit. c. 1.

(2) Ibid. c. 4.

(3) Ibid. c. 3.

hominum quam Angelorum vitium est, &c. Et eadem est de reliquis primæ integritatis partibus demonstratio. Ex hoc capite desumpta est prop. 21.

Quod ut ulterius ac falius demonstret, sic loquitur (1) cap. 6. Audi quod ait (Augustinus) & facile intelliges primæ creationis imaginem, non supernaturalem & indebitam fuisse humanæ nature dignitatem (sicut nonnulli ex Aristotele aut Pelagianis autumant) sed potius naturalem hominis sanitatem ad integritatem ejus pertinentem.

Et cap. 7. (2) Nisi quis forte tam absurde sentiat, ut patet statim initio creationis rerum, non tantum hominem dono quodam supernaturali & gratuito supra naturæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret, sed etiam serpentem &c.

Hæc profecto dilucida atque perspicua sunt. Hic est autem obiter observandum proscriptam propositionem Baji numero 23. ex illo loco desumptam esse.

Sed Doctorem nostrum mira semper enarrantem iterum audiamus. Capite enim 8. sic ait. (3) Verum qui Philosophorum insipientiam sequentes nihil aliud quam consuetudinem naturæ jam currentis attendunt, neglecta Scriptura Sacra id solum homini naturale putant quod jam nascentes ex parentibus trahunt, ceteras vero quæ ex Scripturis Sacris discimus nos in Adam accepisse non ad superadditam postea Creatoris liberalitatem referunt, putantes primum hominem ex inferiori quadam conditione, in qua creatus erat, largitate Creatoris per dona naturæ fuisse sublimatum & in Dei filium adoptatum. quasi vero homo non fuerit naturaliter ad hoc conditus ut soli Deo serviret, & postea beatitudinem possideret; sed ut in naturalis quadam vivendi ratione, quæ neque peccatum esset, neque regni celestis meritum, vitæ suæ cursum transigens, tandem naturalem quandam beatitudinem reciperet, cujus neque locus, neque ratio in Scripturis Sacris invenitur, sed a vanis & otiosis hominibus, juxta Pelagii sensum, ex Philosophia confingitur. Desumpta est ex eo loco Propositio Baji 24.

Ex his omnibus locis patet integritatem primæ creationis, quam Bajus asserit fuisse primo homini naturalem atque debitam, nihil aliud esse quam sanctificationem Spiritus Sancti, seu donum illud supernaturale, quo Adamus in filium Dei adoptatus fuit, ut Deum fide, spe, & charitate coleret, & postea beatitudinem possiderent. Ex his patet etiam justitiam originalem

positam esse, juxta Bajum, in subjectione intellectus & voluntatis ad Deum, partium inferiorum animæ ad superiorum, & membrorum corporis ad rationem, quod idem satis communiter asserunt Theologi. Sed nunc superest inquirendum in quo sensu & quo titulo hæc integritas primæ creationis, hæc justitia originalis fuerit, juxta Bajum, primo homini naturalis & debita.

III.

Illud alicui naturale appellat quod ad integritatem ejus pertinet, & cujus carentia est malum, cap. 4. & 6. jam citatis. Illud etiam naturale appellat c. 6. quod ita naturæ convenit, ut sine illa natura sanitate & perfectione sibi debitis careret; nam quemadmodum, inquit, sanitas corporis primarum est proportio qualitatum, quæ quando contra naturam vitiatur, statim nascitur infirmitas: sic naturalis animæ sanitas legitima est omnium partium ejus obedientia, quæ si, vel in una, vel in pluribus partibus, aliquo affectu malo perturbetur, is affectus rectissimo passio, perturbatio, & animi egritudo dicitur, naturali ejus sanitati contraria, quæ, ut dixi, consistit in legitima omnium ejus partium obedientia: Non tamen censet justitiam originalem ita esse homini naturalem ut ex ipsius naturæ principiis oriatur & fluat; sed eo tantum sensu quod ad naturalem ejus integritatem pertineat, sitque ejus absentia malum; naturale enim, inquit, non causa aut originis suæ comparatione dicitur, sed rei cui sic inest, ut ad naturalem ejus integritatem pertineat, sitque ejus absentia malum, sive ex ejus principiis tamquam efficientibus causis oriatur, sive aliunde accedat. Quapropter sive ex naturæ principiis tamquam efficientibus causis orta fuerit primæ hominis justitia, sive a Deo illi immediata collata adhuc tamen illi naturalis fuit, quia sic ad ejus integritatem pertinebat, ut sine ea non posset salva consistere, miseriaque cedere. Et inferius: Quidquid, inquit, ad rei integritatem pertinet, sic ut sit ejus absentia malum, a quacumque causa fiat, id omnino a Deo fieri, & naturale esse dicendum est.

Quanam autem in ratione in statu naturæ reparatæ nunc dicatur supernaturalis, ipse exponit dicens; Quando tamen justitia semel peccato perdita per Christum nobis misericorditer redditur, tunc quod alioqui naturale est, non naturaliter secundum vires in humana natura sitas, sed mirabiliter secundum rationes in Deo absconditas nobis redditur. & ea ratione nunc justitia nostra supernaturalis dici potest.

(1) Ibid. c. 6.

(2) Ibid. c. 7.

(3) Ibid. c. 8.

(4) Ibid. c. 6.

test..... non quod res sit supernaturalis, aut naturali hominis integritati superaddita, sicut prophetia, gratia sanctorum, & alia multa quibus sine mala caremus; sed quod ipse efficiendi modus atque ratio secundum naturam operandi consuetudinem in rebus creatis non inveniatur, sed ex superiori quodam & insolito atque occulto divina sapientia consilio proveniat.

IV.

In eodem sensu Bajus docuit iustitiam originalem fuisse debitam humanæ naturæ, in quo docuit eam fuisse naturalem, nempe quia ad integritatem illius pertinebat, quia hujus absentia erat malum Creaturæ, & quia sine ea non posset humana natura salva consistere, miseriaque carere. Unde sequitur quod cum, juxta Bajum, Deus non potuerit hominem, si non peccasset, creare absque perfectionibus ad ejus integritatem pertinentibus, quarum scilicet absentia esset malum illius, & sine quibus miser foret, nec posset salvus consistere; sequitur, inquam, quod Deus non potuerit condere Creaturam rationalem absque iustitia originali. Idque patet ex toto Libro de prima hominis iustitia, & præsertim ex cap. 11. ubi pluries asserit & probare conatur illi fuisse debitam originalem iustitiam,

V.

Idem quoque sequitur ex alteri Bajii principio, ex illo scilicet quod nullum admittit medium inter laudabilem charitatem, & culpabilem cupiditatem: nam si nullum sit medium inter charitatem & cupiditatem, si omnes actiones hominis, quæ non fiunt ex motivo charitatis, fiant ex motivo cupiditatis, ut dicitur in propositione 38. Deus qui non potuit hominem creare cum necessitate peccandi, illum nec creare potuit absque charitate, vel saltem absque auxilio quodam actuali, quo sibi charitatem & iustitiam comparare posset. Sic ex eodem principio ratiocinatur, ut mox dicetur, Jansenius.

VI.

Et quoniam quod debitum est, & quod Deus denegare non potest, gratuitum non est, nec gratiæ nomen sibi potest vindicare; ideo iustitia originalis, in systemate Bajano, dici non debet gratia, saltem proprie, sicut nomen gratiæ accipitur in Scripturis Sacris. Dixi; proprie; quia iustitia originalis dici potest, etiam juxta Bajum, in aliquo sensu: gratia, *Dona concessa homini integro, & Angelo*, inquit propos. 9. forsitan non improbanda ratione possent dici gra-

tia, sed quia, secundum usum Scripturæ Sacre, nomine gratiæ ea tantum munera intelligantur quæ per Jesum Christum male merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces quæ illis redditur, gratia dici debet.

Tripliciter enim accipi potest nomen gratiæ. Primo, latissime pro quocumque beneficio gratis collato. In eo sensu creatio primi hominis vocari potest gratia, cum sit beneficium gratuito concessum a Deo, utpote quod potuisset non concedere. In eo etiam sensu omnia bona Creaturæ rationali annexa vocari possunt gratia, licet debita, quia una cum natura gratuito concessa sunt, sicut & ipsa natura. Strictius gratia etiam dici potest omne beneficium indebitum, Creaturæ concessum, etiam si ordinem naturalem non excedat. Strictissime autem atque proprie appellatur gratia donum suppones naturam illique indebitum, & aliunde pertinens ad nostram sanctitatem & salutem supernaturalem; & in eo sensu accipitur, tum in Scriptura Sacra, tum in Conciliis, & apud Sanctos Patres, cum adversus hæreticos explanant & definiunt dogmata gratiæ.

Quoniam vero Bajus contendit iustitiam originalem cæteraque dona ad salutem æternam ordinata, fuisse debita homini innocenti, ejusmodi donis in statu naturæ lapsæ collatis non potuit tribuere nomen gratiæ proprie dictæ, nisi in quantum conferuntur indignis & male merentibus, quod tamen falsum est. Ad hoc enim ut alicui dono ad salutem nostram ordinato competat nomen gratiæ proprie dictæ, sufficit quod fuerit indebitum, & collatum homini nihil merenti, nempe neque bene, neque male.

VII.

Et non solum juxta eundem Bajum iustitia originalis, sed etiam merita, sive bonorum Angelorum, sive primi hominis ante peccatum dici non debent gratia; sicut nec felicitas æterna concessa Angelis & promissa Adamo, si in iustitia perseverasset, ut jam diximus, quando recensuimus propositiones 1. 3. & 7.

VIII.

Præterea ex eodem Bajo prop. 69. Omnes omnino iustorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum. Et hoc ipse confirmat in Apologia sua, dicens, quod omnis poena iusta sit, eo quod pro peccato aliquo impendatur.... Et quod semper præsupponat peccati meritum. Unde in Propos. 75. asserit quod immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed natura-

turalis conditio. Et huic doctrinae consentaneum est quod scribit in Apologia sua loquens de homine, si conditus fuisset in puris naturalibus, sine beneficio gratiae; quod tamen fieri potuisse non existimat. *Miror*, inquit, *an lege naturae sine ullius culpae merito mortuus fuisset*. Et prop. 6. sic ait: *Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseverasset, ad eam vitam pertransiret in qua mori non posset*.

His omnibus consentanea est doctrina propof. 53. *Deus non potuisset ab initio creare hominem qualis nunc nascitur*. Et propof. 76. *Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creare & institui sine iustitia naturali*.

IX.

Tota haec Baji doctrina circa naturalem primi parentis conditionem, omnesque errores qui ex ea necessario fluunt, & quos expressius ac audacius renovare tentant ipsius discipuli, ad tria possunt capita revocari. 1. Deus non potuit creare hominem ante peccatum absque iustitia originali, nec illi denegare aliam viam ad adipiscendam aeternam salutem necessariam. 2. Non potuit illum creare, quin eum destinaret ad visionem sui ipsius intuitivam obtinendam. 3. Non potuit creare illum obnoxium morti, concupiscentiae, ignorantiae, ceterisque huius vitae miseriis. Et hi tres errores in hac unica propositione includuntur, quae sic solet a Theologis enuntiari, *Impossibilis est status pura naturae*.

X.

Observandum est tamen quosdam Theologos docuisse quod non potuerit Deus creare hominem, si non peccasse, obnoxium motibus concupiscentiae, saltem quales nunc experimur. Ut autem hi discernantur a Bajanistis, visum est aliquibus duos status, qui nunquam extiterunt, distinguere, videlicet statum naturae purae in quo homo obnoxius esset concupiscentiae motibus; & statum naturae sanae & integrae in quo homo esset quidem sine peccato & sine gratia ordinante ad finem supernaturalem, sed non sine auxilio quodam naturali, indebito tamen naturae, quo immunis redderetur a deordinatis concupiscentiae motibus. Verum quamvis impossibilitas naturae purae in eo sensu (licet admitatur possibilis status naturae sanae & integrae) asseratur a quibusdam Theologis numero paucissimis, nobis tamen videtur quod non effugiant censuram a S. Pio V. latam, qui hanc damnavit Baji propositionem 53. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem qualis nunc nascitur*. Ergo definit quod potuisset Deus hunc

creare talem qualis nunc nascitur, scilicet obnoxium concupiscentiae, sicut & ceteris huius vitae miseriis.

Deinde sic habet propositio 76. *Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creare & institui absque iustitia naturali*. Quamvis autem Theologi non conveniant omnes de legitimo sensu huius propositionis, seu in quo sensu definitum sit primum hominem potuisse creari sine iustitia naturali, attamen videlicet quod Deus potuerit primum hominem creare sine iustitia naturali, hoc est, neque iustitiae habitu praeditum, neque iniustitiae vitio laborantem, sed utriusque capacem; item destitutum auxilio illo naturali quo immunis redderetur ab inordinatis concupiscentiae motibus; hoc enim auxilium naturale complectitur iustitia naturalis, sicut iustitia originalis complectebatur eandem immunitatem, cum hoc solum discrimine, quod illa immunitas in statu innocentiae esset supernaturalis, & e contra naturalis in statu naturae sanae & integrae.

Non desunt tamen qui per iustitiam naturalem, de qua agitur in hac propositione 76. intelligunt eam quam Bajus censet & asserit esse naturalem, quamvis revera sit supernaturalis.

Quidquid sit autem de hac expositione propositionis 76. non minus certum esse videtur S. Pium V. definiisse quod Deus potuerit hominem creare obnoxium concupiscentiae, sicut illum creare potuit absque iustitia originali, & ceteris donis quae ex illa consequuntur, ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Quia tamen illud in controversiam vertitur apud quosdam Theologos, ideo huic agitandae quaestioni supersedemus.

XI.

Hunc errorem de impossibilitate status naturae purae innovaverat Quesnellus in propositionibus sequentibus damnatis a Clemente XI. in Bulla quae incipit, *Unigenitus Dei Filius*.

Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturae sanae & integrae.

Numquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt, vel ad purificandum peccatorem.

XII.

Ad eludendam autem hanc de impossibilitate status purae naturae censuram Pontificiam varii varias commenti sunt cavillationes, variaque effugia; & iis omnibus praevit, viamque paravit Jansenius, qui licet totam hanc, sine ulla exceptione, Baji doctrinam circa impossibilitatem status naturae purae revera amplexus sit, ab ea tamen in modo loquendi aliquatenus recede-

cedere videtur. Quod autem velit statum puræ naturæ esse impossibilem nemini dubium esse potest, cum tres Libros ediderit de statu puræ naturæ, in quibus totus est ut probare conetur hunc statum repugnare pene omnibus D. Augustini principiis.

Docet enim 1. Creaturam rationalem non potuisse produci a Deo destitutam dilectione Dei, vel saltem talibus subsidiis, ut in Deum nutum suæ voluntatis convertere, vel ab eo avertere possit. Quia, inquit, (1) *creatura rationalis non potest produci cum distorta, perversa, malaque voluntate, nec voluntas ejus recta & iusta, & bona esse potest, nisi Deum finem ultimum suum.... diligat.* Hanc autem dilectionem contendit esse charitatem inter quam & vitiosam cupiditatem nullum admittit medium; asserit enim, *Omnem amorem Creature rationalis esse, vel caritatem, vel cupiditatem, eo quod necesse sit creaturam rationalem in omni actione voluntaria, vel in Deo, vel in creatura ultimo conquirere.... hoc autem ultimum, inquit, in quo conquiratur, necessario est, vel Deus. vel creatura: si Deus, jam secundum Augustinum, est charitati si creatura, cupiditas.* Porro charitatem in hac divisione nullam Augustinus agnoscit aliam nisi quæ inspiratur ac diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum; neque aliam cupiditatem, nisi quæ corrumpit & vitiat creaturam rationalem. Hunc errorem astruere contendit Jansenius toto Libro primo & duobus capitibus primis Libri secundi de statu puræ naturæ, eodem semper innixus principio nullum admittente medium charitatem inter & cupiditatem. Quantum autem hoc principium a vero abhorreat declaravit, ut jam vidimus, Facultas Theologica Lovaniensis (2) in scripto jam alibi laudato; sed & illud idem principium anathemate perculerunt Summi Pontifices S. Pius V. Gregorius XIII. Urbanus VIII. Alexander VIII. & Clemens XI.

Docet 2. Jansenius (3) Regnum Cælorum non posse puræ naturæ denegari sine iniuria, eo quod Nemo, inquit, *beatus esse possit, nisi habeat quod velit; ideoque quandiu non habeat quod vult certissime miser est.... creaturam autem rationalem non posse miseriis quantumvis minimis affici a Creatore sine culpa (4).... non vult tamen quod Deus immediate Regnum Cælorum, seu claram visionem in Regno suo debeat creature rationali innocenti, sed hoc tantummodo, inquit, quod eam non possit condere cum illa phantastica beatitudine & Philosophica, quæ etiam statu naturæ puræ attribuitur, & ve-*

ra miseria est, sed vel immediate in beatitudine perfecta Regni Lei, vel certe, quod ordinatus ipsemet judicavit, in quadam beatitudine decoloratiore, sine omni vitio tamen & miseria, a qua deficere possit, & in qua manere, si voluerit, utrumlibet habens in sua potestate, sine ulla interna concupiscentiali tentatione ad malum.

Verum hanc Jansenii ratiocinationem reprobant omnino atque rejiciunt Theologi Lovanienses in scripto jam pluries laudato, Nuntii Apostolici jussu exarato. Illa, inquit, (5) *gratia fuit (quia gratuitum munus & indebitum naturæ beneficium) qua primus homo usque adeo in naturæ divine consortium evehctus est, ut Dei per adoptionem filius esset, ideoque & illius beati & celestis regni hæres.* Deinde sic prosequuntur. *Nam & servili conditione facere hominem potuit, qui pro suis obsequiis aliam nullam mercedem expectaret; ac tametsi non potuisset alicujus suæ felicitatis sine frustrari, longe minoris tamen beatitudinis inseri potuit appetitus, ut sublimiore illa, nulla molestia, careret.* Et in cap. seq. Ex quibus, inquit, non difficile intelligi potest ipsam eternam vitam, quæ Angelo & homini in perseverantia suæ premium promissa fuit, non tantum mercedem justitiæ, sed & gratiam dici debuisse.... quod ea divini consortii filiationisque dignitas.... plene gratuito, sicuti antea dictum est, indebitoque divine erga hominem dignationis beneficio homini, cum crearetur, fuit attributa.... supernaturali omnino legem gratuitamque ordinationem e munificentia divine erga creaturam suam fonte manantem asserimus eam, quæ effectum initio est ut homini ad tam ineffabilem tamque eximiam suæ mercedis excellentiam aspirare liceret. His validissimis momentis in antecessum everterunt Theologi Lovanienses omnia Jansenii sophismata.

Docet 3. Jansenius & infert ex eodem illo principio, nimirum quod creatura rationalis non possit miseriis quantumvis minimis affici a creatore, nisi peccaverit, infert, inquam, (6) non posse condi cum necessitate moriendi, vel obnoxiam motibus concupiscentiæ. Denique transit ad miseria corporis, & probare contendit toto lib. 3. injustum fore Deum, si eas creaturæ innocenti imponeret.

Et hunc quoque errorem arguunt Lovanienses. Talis enim, inquit (7), *fieri potuit (homo) qualis nunc nascitur, non quod peccator, aut vitiosus pravusque, qualis modo nascitur, infitui a Deo potuerit, sed quia corpore quidem fra-*

(1) Jans. lib. 1. de statu puræ nat.

(2) Vide supra §. 1. n. 6.

(3) Jans. ibid. lib. 2. c. 3.

(4) Jans. ibid. c. 4.

(5) Brevis explicatio cap. 1. Extat in parte 2. operum Baji pag. 163. (6) Jans. ibid. c. 5 & 7. ibid. c. 11. & seq. (7) Brevis explicatio c. 4. Extat in 1. parte operum Baji p. 266.

fragili & mortali, quod necesse esset temporum lapsu veterascere, infirmari, ac emori; animo vero tardo hedo, hebeti, atque ad percipiendam veritatem difficili, facili autem ad errorem, & in voluptatem seu oblectamenta sensuum pendulo pronoque.

Omissa itaque hujus Jansenianæ doctrinæ ampliori censura (nam eam refellere hic non agredimur) ex allatis illius Novatoris testimoniis colligere est, quod renovet Baji errores a S. Pio V. damnatos circa impossibilitatem status naturæ puræ, quæ ad tria capita revocari posse jam diximus: nempe hominem ante peccatum non potuisse creati sine amore charitatis. 2. Non potuisse non destinari ad visionem intuitivam & æternam beatitudinem ex ea consequendam. 3. Nec potuisse subjici necessitati moriendi, concupiscentiæ motibus, ignorantia, cæterisque hujus vitæ miseriis. Quoniam autem Summus Pontifex, damnando Baji propositiones, quibus asseritur justitiam originalem fuisse homini innocenti naturalem atque debitam, nec illi competere; Jansenius, ut ab hac censura se expediat, eamque eludat, contendit justitiam originalem dici posse naturalem, & supernaturalem, debitam simul & indebitam, ac tribui posse illi vocabulum gratiæ; sed hac eloquendi ratione discrepat quidem a Bajo, quantum ad verborum formulam, non autem quantum ad substantiam doctrinæ.

XIII.

Sic enim loquitur lib. 1. De statu puræ naturæ, c. 15. ubi sic habet. *Prima & gravis in ipso limine hic occurrit difficultas, cujusmodi amor seu charitas dici debeat, naturalis, aut supernaturalis. . . . mihi videtur juxta S. Doctoris principia, utrumque de illo amore Dei, sine quo Creatura rationalis recta & bona esse nequit, citra contradictionem posse dici, & naturalem, & supernaturalem. Quod supernaturalis sit, nulla inter Catholicos controversa est; nam uti beatitudo sempiterna, ita via ad illam charitas Dei omnes vires naturæ superat. . . . non esse in eo sensu naturalem, quia sit pars naturæ, nimis manifestum est: Dilectio enim, sicut & fructio, hoc est, beatitudo Creaturæ, tam imperfecta, quam perfecta sunt actiones; unde non possunt esse partes Creaturæ rationalis. Perinde perspicuum est non esse naturalem, quod ex principiis naturæ, seu facultatibus naturalibus Creaturæ rationalis fiat. . . . dicendum arbitror dilectionem Dei dici posse Creaturæ rationali naturalem, primo ex parte rationis, quia ratio naturalis homini dicat Deum solum super omnia creata diligendum. . . . secundo naturalis dici*

Berti Thee. Tom. VIII.

potest iste amor Dei ex parte appetitus. . . . quia natura ipsa ad hoc appetendum condita est, & naturaliter inclinatur, etsi. . . . quod appetit sibi ipsa dare non possit. (Non negat ergo Jansenius justitiam originalem fuisse naturalem in sensu Baji, nempe in eo sensu quod ad integritatem naturæ humanæ pertineret, quodque primo homini denegari non potuisset; imo expresse asserit, ut jam diximus, eam homini innocenti non potuisse denegari: sed negat solummodo fuisse naturalem (quod & Bajus ipse docuit) in eo sensu quod sit pars naturæ, & quod ex principiis naturæ, seu facultatibus naturalibus creaturæ rationalis fiat. Asserit quoque eam fuisse naturalem in alio etiam sensu, quem Bajus ipse non rejicit, scilicet quia ratio naturali lumine illustrata dicat Deum solum super omnia diligendum, & quia natura ipsa ad hoc appetendum condita est, & naturaliter inclinatur, etsi quod appetit sibi ipsa dare non possit. Hæc sunt verba Jansenii jam allata.

Præterea Bajus non negat justitiam originalem fuisse supernaturalem in eo sensu quod vires naturæ superet, seu quod natura humana eam sibi propriis viribus procurare non possit. Idem ergo sentiunt Bajus & Jansenius, quamvis in verbis eorum sit quædam discrepantia.

Secundo, debitam fuisse primo homini justitiam originalem negat Jansenius in sensu Baji, nempe in eo sensu quod Deus eam illi non potuisset denegare, utpote quæ ad illius integritatem pertineat; in singulis enim fere paginis asserit sine amore supernaturali Dei non posse creaturam rationalem innocentem condi. In quo ergo sensu docere potest Jansenius illam fuisse indebitam? In eo sensu scilicet quod non debebatur jure creaturæ (ut mox videbitur in loco infra laudando). Non debebatur autem jure creaturæ, juxta Jansenium, quia Deus est ens omnino independens a creaturis suis, & consequenter nulla creaturæ jus ullum habet, vel habere potest in illum. Bajus autem, sicuti & Jansenius, nunquam in hanc impietatem prolapsus est, ut voluerit Deum pendere in aliquo a suis creaturis, ideoque vult solummodo Deum suis attributis debuisse, quod condi non potuerit creatura rationalis absque justitia originali. In hoc itaque verbis etiam solummodo, non reipsa, Bajus & Jansenius, differunt.

Tertio, nec a doctrina Baji recedit Jansenius, quamvis gratiæ nomen tribuat justitiæ originali; quod aperte eruitur ex lib. 1. de statu puræ nat. c. 20. ubi sic mentem suam detegit. *Considerandum est primo, inquit, gratiæ propriissime dicte non repugnare debita qualibet seu connaturalitates, decentias, & equitates quæ oriuntur ex aliis capitibus quam jure creaturæ. . . . sepe namque contingit ut aliquid sibi*

ipsi suisque attributis Deus debere dicatur, non solum justitiæ, sed etiam clementiæ, fidelitati, magnificentiæ, sapientiæ, ceterisque attributis omnibus, ipsi denique misericordiæ & liberalitati, quæ quam maxime gratuita sunt operationes: subinde namque secundum immutabiles rationes divine sapientiæ contingit, ut omnino deceat & æquum sit, Deum clementer, & magnifico, & misericorditer cum creaturis suis agere; quod si non faceret, nihil omnino sanceret contra jus justitiæ in creatura, sed contra sapientiam suam, quam Deus non minus quam justitiam suam præterire non posse..... impossibile est enim Deum inconvenienter, indecenter, insipienter, contra rationem, inclementer, immisericorditer agere. Quod si ex hujusmodi attributorum decenti cadat effectus aliquis in creaturam, nil omnino de gratiæ ratione decedit..... secundo, considerandum est gratiæ propriissimæ dictæ solummodo, secundum doctrinam scripturarum & Augustini, repugnare opus creaturæ cui ista debeantur..... hinc est quod Augustinus non minus confidenter gratiam vocet id quod alteri dono Dei connaturaliter in rebus, sive supernaturalibus, debetur..... quam ipsum primum cui alterum connaturale est, dummodo nullum operis aut voluntatis creatæ meritum interveniat, per quod beneficentia donantis provocata ratio gratuita gratiæ perimatur. Docet itaque Jansenius justitiam originalem naturæ creatæ fuisse duobus titulis indebitam: primo scilicet, non fuisse debitam jure creaturæ: secundo, neque merito aliquorum operum præcedentium: sed contendit præterea eandem justitiam originalem fuisse alio titulo naturæ creatæ debitam, titulo scilicet divinæ justitiæ. Jam vero cum impossibile sit Deum præstare quidquam quod divinis suis attributis repugnet; impossibile quoque erit Deum creare hominem sine justitiâ originali, quæ ipsi quidem esset debita, non jure creaturæ, aut merito aliquorum operum præcedentium, sed ratione dumtaxat divinæ justitiæ, vel aliorum attributorum; & in hoc sensu licet justitiâ originalis esset homini adventitia ac extranea, esset tamen ipsi necessario ac inevitabiliter debita, cum Deus non possit immutabilia suorum attributorum jura violare: Et hæc doctrina sic exposita in Bajo proscripta fuit; nam ut jam vidimus, Bajus numquam docuit quod justitiâ originalis debita fuerit jure creaturæ; nec etiam asseruit, aut asserere potuit debitam fuisse merito operum præcedentium, cum nulla præcesserint, nec præcedere potuerint opera naturæ nondum creatæ. Eadem est ergo quoque in hoc puncto Baji atque Jansenii sententia.

XIV.

Instabunt forsan sectatores Jansenii constare saltem ex allato illius Auctoris testimonio, nomen gratiæ propriissime dictæ competere justitiæ originali.

Sed responderi potest, primo: quod quamvis Jansenius justitiæ originali tribuat nomen gratiæ propriissime dictæ, non ideo tamen effugiat censuram Pontificiam, si simul asserat, quod & asserit, illam fuisse debitam homini innocenti, nec potuisse illi denegari a Deo: nam Summus Pontifex damnavit propositiones Baji, non solum in eo quod nomen gratiæ recuset justitiæ originali, sed etiam in eo quod debitam fuisse asseruerit primo homini, nec potuisse illi a Deo denegari. Deinde Bajus gratiæ nomen non omnino denegat justitiæ originali; asserit enim propos. 9, quod dona concessa homini integro & Angelo forsan non improbanda ratione possent dici gratia; nec tamen sic evasit censuram a Summo Pontifice latam.

Respondetur 2. Quod quamvis Jansenius justitiæ originali tribuat nomen gratiæ, recusat tamen illi rem isto nomine significatam: nomine enim gratiæ intelligitur donum gratis datum, donum gratuitum: nihil autem opponitur dono gratuito, quam donum debitum. Debitam autem fuisse primo homini docet justitiam originalem; ergo non censet esse gratuitam; ergo nomen gratiæ proprie dictæ non illi revera competit in sistemetate Jansenii.

XV.

Suadere tamen conatur nomen gratiæ, etiam in suo systemate, competere justitiæ originali, quamvis creationi naturæ dicatur annexa & debita; idque primo quia licet debita fuerit, supposita in Deo voluntate creandi hominem, debito tamen non est præveniendæ voluntatem contendit Creaturam rationalem, & consequenter in eo sensu gratuita est, & vocabulum gratiæ illi competit.

Sed Summus Pontifex definienda integritatem primæ conditionis fuisse indebitam naturæ humanæ exaltationem, loquitur de natura humana, prout jam condita fuerat a Deo, & consequenter definit integritatem primæ conditionis, etiam præsupposita voluntate illam creandi, fuisse ei indebitam. Deinde Bajus numquam docuit Deum non potuisse abstinere a creando homine, vel creationem fuisse primo homini debitam, justitiam originalem fuisse debitam primo homini, præveniendæ voluntatem in Deo creandi illum. Damnata ergo non est propositio Baji in eo sensu quod debita fuerit primo homi-

mini creatio, vel quod debita ei fuerit iustitia originalis, etiam præveniendō voluntatem in Deo illum creandi, quod absque maxima insania dici non posset; ergo damnata fuit in eo sensu quod integritas primæ conditionis, supposita in Deo voluntate hominem creandi, debita erat primo homini. Non ergo a censura in errores Baji lata immunes esse possunt illi qui cum Jansenio fatentur concessa primo homini dona, in sensu quem ille Novator exposuit, fuisse gratuita, quia cum nihil extra se facere potuisset, si nihil extra se facere voluisset, ac proinde non creare hominem, creatio fuit gratuita, gratuita quoque fuere dona quæ ex illa consequuntur; illi, inquam, a censura immunes esse non possunt si simul velint cum Bajo & Jansenio, quod creatione hominis supposita, Deus non potuit illa denegare.

XVI.

Enititur probare 2. Jansenius vocabulum gratiæ competere propriæ iustitiæ originali, etsi debita primo homini; quia, ut videre est in loco superius laudato, debitam esse ait (1), non jure Creaturæ, sed solummodo attributis divinis, vel, ut in eodem capite ejusdem Libri loquitur, quia debita est, *non tam ipsi naturæ rationali, quam ordini Dei naturali, ne natura innocentis Imaginis Dei creetur misera, antequam miseriam mereatur.*

Verum hic turpiter allucinator; Jansenius; nam si debitum, de quo agitur, oriatur ex eo cui donum confertur, tunc illud non confertur gratuito, ac proinde non est propriè dicta. Porro debitum quod oritur ex exigentia creaturæ, quale est, juxta Bajum, donum originalis iustitiæ, oritur ex eo cui confertur donum, ac propriè nec est gratuitum, nec meretur nomen gratiæ. Si autem debitum oriatur ex conferente donum, tunc ratio gratuiti potest illi competere, v. g. Deus debet sibi ipsi, & suæ fidelitati promissa adimplere: promissit autem gratiam auxiliantem, & gratiam sanctificantem in certis quibusdam circumstantiis, & virtute promissionis debita sunt illæ gratiæ homini in illis circumstantiis posito; in illo casu gratuita promissio, quæ præcessit, nullatenus destruere potest rationem gratiæ, quia debitum illud nullo modo oritur ex exigentia creaturæ, nullo modo oritur ex homine cui conferri debet, sed solummodo ex liberali ac gratuita promissione divina, ac consequenter ex eo qui liberaliter confert donum.

Similiter debita sunt homini ordinato ad finem supernaturalem media sufficientia ad illum consequendum; alioquin injustus esset Deus, si ab homine impotente exigere supernaturalium præce-

ptorum observantiam, eumque pro eorundem transgressione supplicio addiceret æterno: sed illud debitum oritur ex gratuita ordinatione hominis ad finem supernaturalem; cumque indebita sit naturæ rationalis talis elevatio & ordinatio ad finem supernaturalem, indebita quoque ipsi sunt auxilia sufficientia, ideoque sunt gratuita.

Non est quod objicias sententiam Jansenii & Baji non differre a sententia Theologorum Orthodoxorum docentium ea auxilia deberi naturæ ad finem supernaturalem ordinatæ. Respondetur maximum intervenire discrimen: nam in systemate Bajano iustitia originalis debetur ipsi naturæ rationali, in quantum est natura rationalis, ideoque illi non confertur gratuito. Auxilia autem sufficientia, juxta Theologos Orthodoxos, conferuntur gratuito, sicut gratuito facta est ordinatio ad finem supernaturalem. Uno verbo, iustitiæ originalis debitum oritur, in systemate Bajano, ex exigentia ipsius creaturæ rationalis: Debitum autem gratiæ sufficientis oritur solum ex ordinatione illius ad finem supernaturalem; quæ ordinatio, cum sit juxta Theologos Orthodoxos gratuita, gratuita quoque est ea quæ confertur creaturæ rationali gratia sufficiens, quia non est illi debita quatenus est creatura rationalis, sed solum quatenus est gratuito ordinata ad finem supernaturalem.

Alia quoque afferri possunt exempla, in quibus quamvis reperiatur aliquod debitum ex parte Dei, illud tamen de ratione gratiæ nihil detrahere potest, quia non est debitum nisi valde improprie. Dicitur enim aliquando quod Deus aliquid debeat suis attributis, ratione cuiusdam decentiæ & congruentiæ, vel quia illud est, secundum nostrum concipiendi modum, æquius aut conformius uni attributo potius quam alteri, vel quia illud decet unum attributum divinum potius quam alterum. Sic v. g. remissio peccati decet misericordiam potius quam iustitiam, illique est congruentior, atque etiam æquior, proptereaque Deus dicitur hanc remissionem aliqua ratione debere misericordiæ, non iustitiæ suæ: sed quia remissio peccati non est in eo sensu debita, nisi valde improprie, non est ex eo minus gratuita, ideoque nomen gratiæ illi non potest denegari.

XVII.

Nec istud valet argumentum Jansenii. *Impossibile, inquit, Deum inconvenienter, indecenter, insipienter, contra rationem, inclementer, immisericorditer agere. Quod si in hujusmodi attributorum decenti cadet effectus aliquis in creaturam, nihil omnino de gratiæ ratione decedit.* Nam etsi verum sit Deum non posse

(1) Jan. Lib. 1. de statu puræ nat. c. 20.

agere inconvenienter, indecenter &c. attamen ex eo quod aliquod opus externum deceat unum attributum divinum, v. g. ex eo quod remissio peccatorum deceat misericordiam Dei, non sequitur quod omissio illius sit indecens & iniqua; & sic de cæteris, alioquin nulla Dei opera ad extra essent illi libera: nam cum omnia opera illius ad extra sint decentiæ & æquitati consentanea, omissio illorum esset semper indecens & iniqua: Deo autem nihil indecens aut iniquum competere potest; ergo Deus nihil aliud ad extra agere posset, quam quod revera agit: ergo opera illius non essent libera, quod est falsissimum atque hæreticum.

XVIII.

3. Condendit quoque in loco superius citato Jansenius (1), tribui posse ex alio capite gratiæ vocabulum justitiæ originali, cæterisque donis actualibus ex ea consequentibus, quamvis debitis creaturæ innocenti, scilicet, quia non conferuntur illi ex merito operum præcedentium quæ nulla sunt, sed vanum est & absurdum illud Jansenii effugium, cum non solum opera præcedentia, sed etiam exigentia naturæ excludant rationem gratuiti; nam non minus debitum est illud donum quod debetur naturæ, quam illud quod debetur merito præcedentium operum, & consequenter neutri debito competere potest nomen gratiæ.

Nec est quod urgeat Jansenius, plura D. Augustini congerens testimonia, quibus S. Doctor acerrime tuetur gratiam destrui per opera antecedentia; nam vult quidem opera antecedentia obviare gratiæ, & per illam gratiam destrui: nullibi vero negat aliis titulis destrui posse; imo rationes, quibus hanc suam doctrinam persuadet, excludunt omne debitum propriè dictum, quodcumque illud sit; illud etiam quod oriretur ex exigentia naturæ, scilicet, quia alioquin gratia redderetur debita, & eam haberet homo de suo, & de illa posset gloriari &c.

XIX.

Ex dictis patet Jansenii doctrinam circa impossibilitatem status naturæ puræ, quamvis errores suos multis æquivocationum involucris tegere, & quasi velis quibusdam obtendere tentet, doctrinæ Baji perfecte consentaneam esse, atque jure merito ab Urbano VIII. proscriptum fuisse illius librum cui titulus est, *Augustinus*, tamquam continentem & renovantem articulos, opiniones & sententias Constitutionibus S. Pii V. & Gregorii XIII. reprobatis atque damnatas.

(1) Jansen. lib. 1. de statu puræ nat. cap. 20.

XX.

Ulterius quoque inferre licet eos qui ducem Jansenium sectantes verbis specie Catholicis errores suos circa impossibilitatem status puræ naturæ contegere nituntur, easdem cum Jansenio censuras incurrere; ii scilicet tales censuras incurrunt, qui postquam asseruerunt impossibilem esse statum naturæ puræ, vel debitam fuisse primo homini charitatem cæteraque media ad æternam salutem obtinendam necessaria, vel primum hominem non potuisse absque iis creari a Deo, aut absque ordinatione in visionem intuitivam, falso putant vibrato jam fulmini adversus Baji errores se subducere, dummodo dicant dona illa debita non fuisse naturæ secundum se inspectæ, vel tanquam proprietates naturæ, sed Deum illa debuisse solummodo sibi ipsi, suisque attributis.

Si his & similibus verbis nihil aliud dicere vellent, quam quod, supposita ordinatione Dei, qua Creaturam rationalem destinavit beatitudini æternæ in Cælis per visionem intuitivam consequendæ, illam condere non potuerit absque subsidiis ad illam consequendam necessariis, profecto in ea doctrina nihil esset reprehensione dignum, modo fatentur simul Deum, qui Creaturam rationalem de facto destinavit æternæ beatitudi in Cælis consequendæ, potuisse tamen illum huic non destinare beatitudini. Sed Novatorum error in eo situs est, quod velint Deum non potuisse creaturam rationalem condere absque hanc destinatione, nec proinde absque charitate, cæterisque subsidiis ad beatitudinem consequendam necessariis.

§. III.

Exponitur germanus sensus Propositionum 34. & 36. de amore Dei naturali.

I.

Duplex distinguitur a Theologis amor Dei: alter quo Deus diligitur tanquam Auctor gratiæ, aliorumque donorum supernaturalium, alter quo Deus diligitur ut Auctor naturæ bonorumque naturalium, & ut finis ultimus qui naturæ est proportionatus. Ut autem amor iste Dei, ut est Auctor naturæ, dicatur naturalis, non satis est quod Deus diligatur præcise sub hoc respectu quatenus est Auctor naturæ, sed insuper requiritur quod sic diligatur per solas naturæ vires: nam Deum diligere potest, etiam ut Auctor naturæ amore supernaturali.

Itaque dum quæritur utrum detur aliquis amor

amor Dei naturalis, sensus hujus quæstionis non est utrum Deus diligere possit præcise ut est Auctor naturæ bonorumque naturalium; certum est enim & indubitatum, Deum posse, per auxilium gratiæ ita diligere, præscindendo ab aliis donis, scilicet supernaturalibus, quæ liberaliter præstitit homini; sed sensus est an Deus per solas naturæ vires diligere possit ut Auctor naturæ.

II.

Utrum autem in statu naturæ lapsæ possit Deus ut Auctor naturæ diligere per solas naturæ vires, controvertitur inter Theologos: nonnulli enim asserunt Deum nullo modo posse per solas naturæ vires diligere in hoc statu; verum tamen alii probabilibus docent, Deum quidem absque auxilio gratiæ non posse diligere super omnia ut Auctorem naturæ, sed tamen posse diligere aliquo modo. Hanc sententiam, amplectuntur Estius, Sylvius, & alii, eamque probant auctoritate S. Thomæ & aliorum Doctorum, qui tantum in quæstione ponunt, utrum super omnia possit homo lapsus Deum diligere per solas naturalia, quæ quæstionis resolutione significant se supponere quod homo lapsus possit aliquo modo diligere Deum, licet non super omnia. Quia tamen hæc quæstio disputatur in Scholis, ab ea agitando consulto abstinemus in hoc opere, quod contra Bajum & Bajanitas unice suscepimus.

III.

Itaque Bajus & Bajanitarum errorem solummodo hic aggredimur asserentium hominem, in quocumque statu consideretur, non posse per solas naturæ vires Deum ullo modo diligere; quæ doctrina planissime cohæret cum hujusce Novatoris principiis: nam si nullum sit medium charitatem inter & cupiditatem, profecto naturali dilectioni nullus datur locus. Præterea, si debeatur Creaturæ rationali ordinatio in visionem Dei intuitivam, atque charitas erga Deum ut Auctorem Donorum supernaturalium, ideoque Creatura rationalis non possit conditumque illa charitate supernaturali, tanquam medio necessario ad beatitudinem æternam consequendam, manifeste patet quod non possit conditumque sola naturali dilectione Dei, imo quod nulla admitti possit dilectio Dei naturalis, cum charitas fiat in illo statu principium omnium actuum, qui alioquin possent imperari ad dilectionem naturalem.

IV.

Longe igitur distat ab errore Bajus sententia

Theologorum illorum, qui asserunt quod ratione infirmitati per peccatum contractæ homo per sola naturalia non potest ullo modo diligere Deum, etiam ut Auctorem naturæ. Bajus enim contendit quod in quocumque statu consideretur homo, Deus ab illo diligere non potest amore naturali, ac proinde rejicit omnem amorem Dei naturalem. Hic error Bajus enuntiatur in sequentibus propositionibus.

Prop. 34. *Distinctio illa duplicis amoris, videlicet naturalis, quo Deus amatur ut Auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beatorum, vana est & commentitia, & ad illudendum Sacris Litteris ac plurimis veterum testimoniis excogitata.*

Prop. 36. *Amor naturalis, qui ex natura viribus exoritur, ex sola Philosophia per electionem presumptionis humane cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.*

Hæ duæ propositiones quoad sensum, licet non omnino quoad omnia verba, leguntur in Opusculo de charitate (1) Prior cap. 4. & posterior cap. 5. Ex quibus manifestum evadit, ait c. 4. quæ vana sit eorum distinctio, quæ ut Scripturis Sacris & jam dictis, aliisque pluribus veterum testimoniis illudant, sine ulla traditione, contendunt duplicem esse Dei dilectionem: alteram qua Deum tanquam futura beatitudinis largitorem diligimus, quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, & charitas nuncupatur: alteram vero, qua Deum tanquam creatorem amamus, quæ ortum ducit a libero hominis arbitrio.

Quin & hi, pergit idem Bajus c. 5. qui Creatoris amorem solis liberi arbitrii viribus ascribunt, quem acquisitam vocant charitatem, imprimis fatentur, quod hæc charitas, nec ex Scripturis Sacris, nec ex Conciliorum auctoritate, nec etiam ex traditione veterum nullum habeat testimonium. Et postea, sicut juxta mundi hujus sapientiam sub nomine Philosophiæ, nostræ relationi persuadet humana præsumptio, præsertim si nostris conjecturis plus satis incumbamus, quæ fere in hoc propendent, ut Crucis Christi doctrinam subvertant.

In damnatis propositionibus 34. & 36. & in Opusculo e quo desumptæ sunt, nulhactenus agitur de infirmitate per peccatum contractæ; sed a creatura rationali, in quocumque statu illa consideretur, excludit Bajus quemcumque amorem Dei naturalem, & solam agnoscit charitatem; ideoque rejicit distinctionem in Scholis usitatam amoris in naturalem atque supernaturalem; & hoc est quod censura dignum in propositionibus 34. & 36. judicavit Summus Pontifex.

(1) Bajus Opusc. de charit. c. 4. & c. 5.

Novatores, qui ab erroribus in Bulla Piana damnatis recedere nolunt, contendunt utramque propositionem damnatam non esse ratione doctrinae quae in ea enuntiatur, sed solummodo ratione acrioris censurae qua perstringunt sententiam oppositam: sunt enim nonnulli, Theologi qui, ut alibi diximus (1), opinantur quasdam propositiones Baji damnatas esse, non quod falsa sit doctrina in iis enuntiata, sed quia in iis nimis acerbè reprehenditur sententia opposita: & juxta illos damnatae sunt hae duae propositiones, non eo quod in iis nullus agnoscat amor Dei naturalis, seu ex naturae viribus exortus, quod Deus ametur ut Auctor naturae, sed eo quod in illis distinctio hæc duplicis amoris, naturalis scilicet & supernaturalis, arguatur tanquam vana & commentitia, atque ad illudendum sacris Litteris, ac pluribus veterum testimoniis excogitata; incusenturque distinctionis illius assertores, quod illam hauserint ex sola Philosophia per elationem praesumptionis humanae, & cum injuria Crucis Christi.

Verum quidquid sit de hac opinandi ratione nonnullorum Theologorum, qui ab aliis contradicuntur, imo & refelluntur multis argumentis atque momentis valde urgentibus, nihilominus si in Bulla Piana damnatae sint aliae propositiones doctrinam propositionum 34. & 36. tantummodo enuntiantes absque ulla censura sententiae oppositae, tunc fatendum erit has duas propositiones damnatas esse, non solum propter acerbitatem censurae, sed etiam quantum ad substantiam dogmatis, sicuti supra jam observavimus. Porro doctrina, quae in his duabus praedictis propositionibus (2) enuntiatur, damnata est, ut jam alibi probavimus, in aliis ejusdem Baji propositionibus, idque nulla habita ratione acrioris notae qua ille afficit sententiam oppositam. Ergo propositiones Baji 34. & 36. defendi non possunt, neque quantum ad acriorem notam sententiae oppositae, neque quantum ad substantiam dogmatis. Ergo effugere non possunt censuram Bullae Pianae qui rejicere audent distinctionem illam duplicis amoris, videlicet naturalis quo Deus amatur, ut Auctor naturae, ex naturae viribus; & gratuiti quo Deus amatur, ut Beatificator.

Exponitur germanus sensus Propositionum 25. & 26. *Omnia opera Infidelium sunt peccata. Et Philosophorum virtutes sunt vitia.*

UT plenius percipiatur quis sit harum duarum propositionum genuinus sensus, brevis hic Analysis subjicienda videtur Opusculi a Bajo editi, cui titulus est, *de virtutibus impiorum*; ex quo Opusculo, non quoad verba, sed quoad sensum hae duae propositiones desumptae sunt; quod in sua Apologia fatetur ipsemet Bajus.

I.

Quærit primum in hoc Opusculo Bajus, *An defendenda sint virtutes descriptae a Philosophis*; & postquam in virtutibus distinguenda censuit officia a finibus, ita ut vertantur in vitia ratione finis virtutes illae, quarum officia honesta sunt, ostendere suscipit cap. 4. *Virtutes eas quae ab Aristotele describuntur, id est virtutum officia, quae non ob aliud, sed propter semetipsam expetuntur, non recte a peccato vindicari, virtutesque non esse, sed virtutum simulationes, & vitia virtutes imitantia.* Deinde rejicit sententiam D. Thomae 2. 2. q. 23. art. 7. ubi ait S. Doctor esse virtutes quae ad verum aliquod bonum particulare referuntur, quod ad bonum universale sit referibile: additque Bajus; *Ubi in primis mirandum occurrit, quomodo D. Thomas hanc proximi finis ad universale bonum referibilitatem ad rationem virtutis sufficere existimet.* Et post prolata quaedam D. Augustini testimonia, hanc ipse sibi objectionem proponit. *Verum forsitan tacitus animo respondes praedictas virtutes ob id ab Augustino non dici veras, quia steriles sunt & ad regnum Calorum consequendum inutiles, non autem quia vitia sunt & digna supplicio.* Cui objectioni ut satisfaciat ait: *quæro a te utrum virtus, quae propter semetipsam expetitur, propter id sit propter quod eam fieri debere vera sapientia præcipit; Fit propter se, præcipitque id Aristotelis sapientia, quam Apostolus stultitiam vocat: quia vera sapientia nos soli Deo servire præcipit.*

II.

Ex his patet, juxta Bajum a peccato non recte vindicari virtutes, aut virtutum officia quae propter se expetuntur, id est, propter honestatem quam in ipsis elucere ostendit ratio natu-

(1) Vide supra art. 1. n. 2.

(2) Vide supra art. 1. h. 2. Vide supra §. 3.

naturalis: sed ut virtutes sint, & non virtutum simulationes, & vitia virtutes imitantia, requirit quod ad Deum ipsum referantur, nec sufficit quod sint ad Deum referibiles; nam quod id docuerit D. Thomas miratur ipse Bajus, & hæret attonitus, *Ubi, inquit, mirandum occurrit quomodo D. Thomas hanc proximi finis ad universale bonum referibilitatem ad rationem virtutis sufficere existimet.* Deinde collectis animis asserit impavide virtutes quæ fiunt, si propter se fiant, oriri ex Aristotelis sapientia, quam Apostolus stultitiam vocat. Sed cum Infideles, qui Deum non norunt, propter Deum agere non possint, nec ignoto Deo sacrificare, inde sequatur necesse est omnia eorum opera esse peccata, & Ethnicorum Philosophorum virtutes esse vitia.

III.

Hunc errorem deinde expressius docet Bajus in eodem capite 5. ubi asserit, *quod quidquid non est ex fide per dilectionem operante, peccatum est: omnis enim, sic ille prosequitur, amor Creaturae rationalis, aut est amor mundi, aut amor Dei, hoc est, omnis amor noster aut pravus est, & dicitur cupiditas vel libido: aut rectus, & dicitur charitas, sive dilectio. Fides autem que bene operatur, non per timorem aut cupiditatem, sed per dilectionem bene operatur. . . . & ideo quidquid non fit ex fide per dilectionem operante, sed per cupiditatem aut timorem, ipse non recto fine peccatum est.*

Idem Bajus de Infidelibus loquens in annotationibus in censuram Sorbonæ prop. 7. Preceptum est homini, inquit, *ut soli Deo serviat, & omnia, in ejus gloriam referat sed Deo servire non potest, nec quicquam in gloriam ejus facere, qui illum & cecitate nescit, & elatione contemnit. Igitur in omni opere suo peccat.*

IV.

Itaque a Bajo non discedunt illi qui fatentur quædam Infidelium opera esse quidem bona ex objecto & ex fine proximo, sed addunt ea ex defectu ordinationis in Deum esse peccata. Nec enim Bajus unquam negavit quædam opera Infidelium esse bona ex objecto & ex fine proximo: sed solummodo contendit ea omnia, si non fiant recto fine, id est juxta Bajum, cap. 5. jam citato, si non fiant ex fide per dilectionem operante peccata esse. Hic est error in illo Novatore damnatus, & hanc damnationem non effugiunt qui in infidelibus agnoscunt opera ex objecto & ex fine proximo solummodo bona.

V.

Neque eam effugiunt illi qui nomine Infide-

lium intelligunt solos illos qui non habent fidem explicitam in Christum Redemptorem, & consequenter fatentur non esse peccata omnia opera illorum Infidelium, qui Deum Creatorem cognoscentes, Christum Redemptorem ignorant, sed simul contendunt omnia opera illorum qui Deum Creatorem non agnoscunt esse peccata.

Isti, inquam, a Bajo non dissentiunt, nec damnationem a S. Pio V. latam effugiunt; quando enim Bajus contendit omnia Infidelium opera esse peccata, hanc suam sententiam nititur probare, eo quod Infidelibus desit debita operum suorum ordinatio ad finem ultimum, non autem quod ipsis desit fides in Christum. Loquitur ergo de illis infidelibus qui veri Dei, etiam ut Creatoris, notitiam non habent, & de iis asserit quod omnia illorum opera sunt peccata.

VI.

Nec quoque errorem damnatum in Bajo effugiunt illi qui fatentur quædam Infidelium actiones immunes esse a peccato, illas nimirum quibus cum auxilio gratiæ disponuntur ad fidem. Has enim actiones Bajus ipse, sicut & illi, asserit immunes a peccato in Apologia sua S. Pio V. oblata, ubi ait de illa propositione quæ est inter damnatas 35. *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est* ait, inquam, quod illa propositio recipienda non sit, quatenus illum etiam peccatorem comprehendit, qui a Deo juvatur ut credat, & de præteritis sceleribus doleat.

VII.

His suppositis licet sic ratiocinari: sensus a Bajo intentus, & consequenter a S. Pio V. damnatus, non est ille sensus quem Bajus ipse rejicit & reprobatur; atqui Bajus expresse negat omnia Infidelium opera esse peccata eo sensu, quod nulla sint eorum opera ex objecto & ex proximo fine bona, vel eo sensu quod omnia opera illorum qui non habent fidem explicitam in Christum sint peccata, vel denique in eo sensu quod omnia opera Infidelium, etiam illa quibus disponuntur ad fidem, sint peccata; imo expresse asserit doctrinam contradictoriam; ergo illa propositio, *Omnia opera Infidelium sunt peccata*, damnata non est in aliquo ex prædictis tribus sensibus jam allatis.

VIII.

Denique a Censura Pontificia immunes non sunt illi qui fatentur quidem omnia Infidelium opera

opera non esse peccata, sed simul docent Infideles in omnibus operibus suis peccare defectu rectæ intentionis, quam sibi in omnibus suis actionibus proponere debent, nempe amoris Dei propter se dilecti. Nam si Infideles in omnibus operibus suis peccant defectu debite intentionis, consequens est quod omnia illorum opera sint peccata, tum quia opus cui deest debita intentio peccatum est, & defectus debite intentionis afficit ipsum opus, illudque corrumpit; tum quia juxta Bajum & Bajanistas, opus cui deest recta intentio, nempe charitas, habet pro fine vitiosam cupiditatem. Denique ut hoc effugium Novatoribus præcludatur, damnavit Alexander Papa VIII. hanc propositionem, quæ est octava inter 31. damnatas, *Neceffe est Infidelem in omni opere peccare.*

ARTICULUS IV.

Exponitur germanus sensus Bajane Propositionis 28. Liberum arbitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.

I.

NOvatores huic propositioni falso hunc tribuunt sensum, nempe quod sine gratia sanctificante liberum arbitrium non nisi ad peccandum valet, atque ideo omnia opera hominis in statu peccati lethalis esse peccata. Verum ut demonstremus hunc non esse germanum sensum Bajane propositionis, supponendum est id quod jam probavimus, nimirum propositiones Baji damnatas esse in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento: cum ergo sensus rigorosus hujus propositionis, atque proprius verborum sensus a Bajo intentus sit, quod sine adjutorio gratiæ actualis liberum arbitrium non nisi ad peccandum valeat, consequens est enim in eodem sensu a Summo Pontifice fuisse damnatam.

II.

Certum est autem primo, quod quamvis nomen *gratiæ* in genere possit accipi, tam pro gratia habituali & sanctificante, quam pro gratia actuali, attamen ubi enuntiatur adjutorium gratiæ, non autem gratia simpliciter, nihil aliud intelligi potest, quam gratia actualis, quæ scilicet homo adjuvatur ad operandum bonum, ac proinde proprius & rigorosus verborum sensus hujus propositionis Bajane est, quod liberum arbitrium sine gratiæ actualis auxilio non nisi ad peccandum valeat.

III.

Deinde hic est etiam sensus a Bajo intentus. Siquidem propositio de qua agimus desumpta est ex titulo c. 8. Libri de virtutibus Impiorum, qui sic habet. *Quod liberum arbitrium sine Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.* Quod autem Bajus ibi velit liberum arbitrium sine auxilio gratiæ actualis non nisi ad peccandum valere, demonstrat hujus capituli & duorum sequentium contextus; non enim hanc impotentiam vitandi peccatum tribuit Bajus solis peccatoribus gratia sanctificante destitutis, sed omnibus hominibus quibus deest auxilium gratiæ actualis. Hanc enim impotentiam exponit dicens, sine adjutorio Dei nos liberam habere voluntatem ad male agendum moraliter: Item liberum arbitrium sibi derelictum non nisi ad peccandum valere: Item Pelagianorum vocem esse potestatem voluntatis aliquantulum ad non peccandum valere, Christianorum vero professionem esse, sine adjutorio gratiæ ad non peccandum nihil valere voluntatis arbitrium. Hæc omnia sane intelligi non possunt nisi de impotentia hominis qui caret auxilio gratiæ actualis.

Hanc deinde probat Bajus impotentiam, simulque gratiæ necessitatem ex ista Orationis Dominicæ petitione, *ne nos inferas in tentationem*. Quis autem ita desipiat ut audeat asserere hac petitione non postulari auxilium gratiæ actualis?

IV.

Ex his manifeste patet errorem propositionis 28. in eo situm esse, quod Bajus velit liberum arbitrium sine auxilio gratiæ actualis non nisi ad peccandum valere; non in eo quod liberum arbitrium [gratia sanctificante destitutum semper peccet (1) non enim docuit unquam omnia opera hominis in peccato mortali constituti esse peccata; imo eam doctrinam, ut supra observavimus, hæreticam pronuntiat sua Apologia; atque alibi expresse docet de quibusdam Catechumenis & pœnitentibus, quod in eis inveniatur aliquod bonum opus quod non est peccatum, quodque de lege & admonitione Domini multum impleant, quando ad peccatorum remissionem aspirantes convertunt se ad Dominum, pœnitentiam agunt, & confitentur, baptizantur &c. Plura alia habet in eodem capite quibus hanc eandem doctrinam confirmat.

V. Sic

(1) Vide supra §. 1. n. 9. Bajus de charit. c. 7. n. 15. & 16.

V.

Sic etiam intellexit hanc propositionem 28. Facultas Theologica Lovaniensis, in ea quam jussu Nuntii Apostolici expositione edidit, quamque jam citavimus, ita enim loquuntur Lovanienses. *Non sic tamen omnia boni principia evulsa sunt, ut liberum arbitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valeret, multa quippe sunt, quæ vel ad humanos usus utiliter, vel ad excolendos ornandosque vite mores laudabiliter, vel ad Respublicas constituendas industrie prudenterque ex primis honoris reliquiis protulit; neque ea in quantum hujusmodi sunt, peccata esse censerit ullo modo recte possunt. Quo fit ut vel eo nomine non recte dicendum sit liberum arbitrium non nisi ad peccandum valere, sive id in hominibus fidelibus, sive in infidelibus spectetur.* quis autem putet liberum arbitrium non valere ad ullum vitandum peccatum, quandoquidem & per gratiam adjutum valet omne vitare peccatum, & sine gratia etiam multa sæpe declinet? Sive quia naturali quodam amore honesti melioreque indole nonnulla etiam suggesta repudiet: sive quia alia quapiam occupatione quæ plus oblectet teneatur. Doctrina ergo quam facultas Theologica Lovaniensis opponit propositioni 28. Baji, tamquam illi contradictoriam, ea est, quod liberum arbitrium aliquando absque alicujus gratiæ auxilio vitet peccatum; existimavit ergo Bajum locutum fuisse de actuali gratiæ auxilio, quando asseruit liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valere.

VI.

Urbanus VIII. damnando librum Jansenii, cui titulus, *Augustinus*, eo quod innoveret errores a S. Pio V. in Bajo damnatos, supponit idem esse Jansenii & Baji systema. Porro Jansenius (1) multis probare conatur post lapsum primi hominis periisse, non solum libertatem ad agendum bonum, sed etiam abstinendi a peccato, imo inductam esse peccandi necessitatem, ita ut sine gratia Salvatoris homo peccet in omnibus actibus suis. Contendit tamen non omnia hominis peccatoris opera esse peccata, ac proinde liberum arbitrium gratia justificante destitutum aliquando peccatum vitare. Docet enim in loco supra citato, (2) quod ante justificationem, & credit peccator Deo, & sperat peccati sui remissionem, eternamque beatitudinem, & aliquo usque, licet imperfecte, non super om-

Berti Theol. Tom. VIII.

(1) Jansen de stat. nat. lapsæ, toto lib. 3.

(2) Jans. lib. 4. de statu nat. lapsæ c. 27.

nia, Deum diligit. Et deinde. *Certum est autem cum Augustinus docet liberum arbitrium sine adjutorio gratiæ Dei non nisi ad peccandum valere, eum nullo modo de adjutorio spiritus inhabitantis loqui, sed de illo quo simul fides, penitentia, vite novæ propositum, & similes boni cordis motus inspirantur peccatori, antequam perfecta illa charitate justificetur, & peccatorum remissione purgetur.*

Stat ergo Jansenium, sicut & Bajum, non docuisse liberum arbitrium gratia justificante destitutum non nisi ad peccandum valere; e contra vero docuisse quod sine actualis gratiæ adjutorio non nisi ad peccandum valeat; ac proinde in eo sensu damnatam esse propositionem 28. Baji.

Nec omittendum est aliud quoddam Novatorum effugium, qui ausi sunt asserere propositionem hanc 28. damnatam esse in eo sensu, quod liberum arbitrium non possit sine gratia appetere suam beatitudinem naturali instinctu, quo volumus omnes esse beati, vel quod non possit actus indeliberatos peragere. Ille enim actus quo omnes appetimus beatitudinem in genere, & cæteri actus indeliberati nullatenus sunt liberi. Perspicuum est autem quod in illa propositione Bajus loquatur de actibus deliberatis, in quibus solis reperiri potest peccatum.

Instant tamen nonnulli Bajum contendere motus concupiscentiæ indeliberatos esse culpabiles; unde inferri potest Summum Pontificem damnando propositionem 28. definiisse solummodo, quod liberum arbitrium absque gratiæ Dei adjutorio valeat ad non peccandum in suis motibus indeliberatis. Quam absurda sit hæc expositio nemo non videt; nam motus indeliberati non sunt factus liberi arbitrii: neque ullatenus serio dici potest quod liberum arbitrium in motibus indeliberatis aliquid valeat, sive ad peccandum, sive ad non peccandum.

Deinde falsum est Bajum asseruisse motus concupiscentiæ indeliberatos esse peccata; imo licet velit eos esse legis inobedientiam, expresse negat eos in peccatum deputari. *Motus pravi concupiscentiæ, inquit prop. 72. sunt pro statu hominis vitiati prohibiti præcepto, Non concupisces: unde homo eos sentiens, & non consentiens transgreditur præceptum, Non concupisces; quamvis transgressio illa in peccatum non deputetur.* Videri possunt propositiones 48. 49. & 73.

Alteram quoque Bajanistæ commenti sunt cavillationem. Possunt exerceri, inquiunt, absque gratiæ adjutorio officia quædam virtutum & præcepta aliqua impleri quoad substantiam atque etiam quoad finem proximum, licet in eis exercendis pec-

K k

cetus

& 4. præsertim ejusdem libri 4. c. 18.

cetur defectu debiti finis ultimi; & in hoc sensu concedimus liberum arbitrium absque gratiæ adjutorio valere ad non peccandum, scilicet ad exercenda illa officia virtutum, tam quoad substantiam, quam quoad finem proximum, licet culpabilia sint defectu ordinationis in ultimum finem.

Sed hac cavillatione non effugiunt sententiam latam a Summo Pontifice, qui definiit liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio valere (ad non peccandum saltem aliquando). Porro si homines, qui gratiæ Dei adjutorio sunt destituti, peccent in omnibus actionibus suis defectu ultimi finis, quem sibi proponere debent, & sibi non proponunt, fatendum erit cum Bajo, liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valere; atque ita eadem cum Bajo Novatores isti inuruntur censura.

VII.

Hunc Baji errorem innovavit Quesnellius, cujus propositio 38. sic habet. *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Salvatoris.*

Huc reduci possunt ejusdem Quesnellii propositiones quæ sequuntur.

Propositio 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis nisi ad aberrandum, ardoris, nisi ad se præcipitandum, virium nisi ad se vulnerandum: est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

Propositio 40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.*

Propositio 41. *Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire nisi a Deo, & sine gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis & amoris.*

Propositio 42. *Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad Sacrificium Fidei: sine hoc nihil nisi impuritas, nihil nisi indignitas.*

Sic loquitur Quesnellius post Bajum, quem semper antesignanum habuit, & cui unitate doctrinæ ita conjunctus est, ut a tali Magistro degenerem nunquam se se præbuerit. Docuit itaque Quesnellius peccatorem sine gratia non esse liberum nisi ad malum: voluntatem quam gratia non prævenit nihil habere luminis nisi ad aberrandum, ardoris nisi ad se præcipitandum, virium nisi ad se vulnerandum: esse capacem omnis mali, & incapacem ad omne bonum. Juxta eundem Quesnellium, sine gratia quidquid amare possumus, ad nostram condemnationem illud amamus: omnis cognitio Dei non potest venire nisi a Deo, & sine gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem & op-

positionem ad ipsum Deum: sola gratia Christi reddit nos aptos ad sacrificium fidei, & sine hac nihil est in nobis nisi impuritas, nihil nisi indignitas. Hæc omnia fusiori quodam ac elegantiori stylo a Quesnellio dicta sunt: Bajus autem breviori scribendi forma utens hos omnes errores hac unica propositione conclusit. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.* Ex hac propositione fluunt omnes Quesnellii errores supradicti circa statum hominis gratiæ adjutorio destituti: hos errores proscripsit Clemens XI. huic præiverat S. Pius V. qui eandem doctrinam in Bajo damnavit.

VIII.

Discedunt ab hac Baji doctrina 1. illi Theologi, numero quidem pauci, erroris tamen immunes, qui cum contendunt dari aliquos actus indifferentes in individuo; scilicet actus qui neque sint moraliter boni, neque mali, addunt nullum sine adjutorio gratiæ fieri posse actum ex omni parte moraliter bonum, discedunt, inquam, a damnata in Bajo doctrina, cum simul doceant fieri posse absque auxilio gratiæ aliquos actus immunes a peccato, illos nempe actus quos supponunt esse indifferentes in individuo. Nam juxta illos liberum arbitrium ad aliquid aliud valet quam ad peccandum, scilicet valet quoque ad exercendos aliquos actus indifferentes.

2. Discedunt quoque ab hac doctrina Baji illi qui docent nullum fieri actum immunem a peccato sine adjutorio alicujus gratiæ, quæ sit saltem ordinis naturalis; nam gratia quæ est ordinis naturalis, non est gratia proprie dicta, & nomine gratiæ vulgo intelligitur auxilium aliquod supernaturale.

3. Nec censuram in Bajanæ propositiones latam incurrunt nonnulli Theologi, qui asserunt ad actus moraliter bonos, atque etiam ad non peccandum, necessariam esse gratiam Dei, si simul doceant illam necessitatem non esse antecedentem, seu non pertinere ad sufficientiam voluntatis, sed consequentem & spectantem ad solam efficaciam. Sic enim loquendo nihil aliud volunt quam hominem in statu naturæ lapsæ nunquam exercere, absque alicujus gratiæ adjutorio, actum ex omni parte moraliter bonum, licet revera illum possit exercere utpote præditus facultate sufficienti ad opera quæ sunt ordinis naturalis. Nam, juxta Theologos istos, licet liberum arbitrium gratiæ adjutorio destitutum semper peccet, potest tamen non peccare; sicque falsa est ista Baji propositio, *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.*

Quod si tria hæc discrimina quæ intercedunt inter doctrinam Bajanam, & quorundam Theologo-

logorum sententiam, conjungantur, sicut conjunxit Vasquez, eo magis tab errore damnato receditur.

Cæterum licet S. Pius V. Bajanistarum errores circa timorem, fidem & spem, jam in Concilio Tridentino damnatos, nulla nova censura in Bulla sua confixerit, cum nemo hoc errores denuo proscribendos ipsi detulerit; quia tamen hi Novatores contendunt omnes actus nostros, qui sunt ex motivo timoris, fidei, ac etiam spei, esse peccaminosos, nisi illi actus habeant pro ulteriori motivo charitatem, ideo duximus hic subjungendum sequentem articulum.

A R T I C U L U S V.

Errores Bajanistarum circa timorem, fidem, atque spem Christianam.

I.

EX eodem principio nullum admittente medium inter laudabilem charitatem & culpabilem cupiditatem fluunt alii Bajanistarum errores circa timorem, fidem, & spem christianam, quos Summus Pontifex intactos reliquit, cum eorum in delatione sua non meminerint Lovanienſes, quia forte putarunt eos jam satis a Tridentino fuisse proscriptos: hos tamen errores hic paucis memorare non pigebit: ac primo quidem circa timorem asserunt Bajanistæ, omnes actiones & volitiones nostras, quæ procedunt ex motivo timoris, esse peccaminosas, nisi motivum illud timoris ulterius referatur ad charitatem, hoc est, nisi timeamus ex motivo charitatis.

II.

Ante Bajum Eandem doctrinam circa actus nostros ex timore elicitos, docuerunt Lutherus & Calvinus. In hunc errorem insurrexere Tridentini Patres sess. 6. can. 8. ubi pronuntiatur Anathema adversus eos qui dixerint, *Gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccandum esse, aut peccatores peiores facere.* Et sess. 14. can. 5. iidem Patres anathemate feriunt eos qui dixerint, *Eam contritionem quæ paratur per discussionem; collectionem & detestationem peccatorum, quæ quis recogitat annos suos in amaritudine vitæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, seditatem, amissionem æternæ beatitudinis & æternæ damnationis incursum cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec preparare ad gratiam, sed facere*

hominem hypocritam & magis peccatorem.

Docet idem Concilium, peccatores divinæ justitiæ timore utiliter concuti. Docet quoque, *illam contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam Donum Dei esse & Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat.*

Jam vero ex his Tridentini locis sic liceat resumere. Si gehennæ metus per quem, juxta Tridentinum, ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus; vel a peccando abstinemus, peccatum non est, & peiores non facit peccatores: si illa contritio qua quis recogitat annos suos in amaritudine vitæ suæ, ponderando æternæ damnationis incursum cum proposito melioris vitæ, est verus & utilis dolor, atque preparat ad gratiam: si peccatores divinæ justitiæ timore utiliter concutiantur: si illa contritio quæ ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, quæque excludit voluntatem peccandi cum spe veniæ, est Dei donum, atque Spiritus Sancti impulsus, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, profecto actiones & volitiones nostræ, quæ ex metu gehennæ concipiuntur, peccati expertes esse possunt, quamvis non habeant pro motivo charitatem, ut ex Tridentino evidenter eruitur.

III.

Definitioni Concilii Tridentini consentanea est definitio Alexandri Papæ VIII. qui istam damnavit propositionem. *Attritio quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentie Dei propter se non est bonus motus ac supernaturalis.*

Eundem errorem profligavit Clemens Papa XI. damnando Quesnellii propositiones quæ sequuntur.

Si solus supplicii timor animat penitentiam, quo hæc est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

Timor non nisi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

Qui a malo non obstat nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.

Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judeus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia

peccatur, sive faciendo malum, sive illud non nisi ob timorem evitando.

Moyſes, Propheta, Sacerdotes & Doctores legis mortui sunt, absque eo quod ullum dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque audaci per instinctum naturalem, aut per timorem sicuti bestiae, sed per fidem & amorem sicuti filii.

Timor servilis non sibi repræsentat Deum nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.

IV.

Idem asserunt Bajaniſtæ circa fidem & spem Cristianam, quod de timore asseruerunt, nempe quod fides & spes, ut Christianæ sint, atque immunes a peccato, debeant procedere ex motivo charitatis, ac proinde adjunctam habere charitatem, saltem actualem.

V.

Exitiosam hanc doctrinam circa virtutem fidei Anathemate percellendam censuere Summi Pontifices, ac præsertim Alexander VIII. (1) qui propositiones sequentes gravi censura notavit.

Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non est fides divina sed humana. Et Prop. 11. Omne quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

Eidem Anathemati sequentem circa spem propositionem devovit idem Pontifex.

Intentio qua quis detestatur malum, (2) & profequitur bonum, mere ut caelestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

Eandem doctrinam jam damnatam suam facere non puduit Quesnelium; (3) eosdemque circa fidem & spem errores tradidit in sequentibus propositionibus, quas Clemens XI. non minori censura dignas judicavit.

Fides justificat quando operatur; sed ipsa non operatur nisi per charitatem.

Totum deest peccatori, quando ei deest spes; & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.

Omnia alia salutis media continentur in fide, tamquam in suo germine & semine, sed hæc fides non est absque amore & fiducia.

VI.

Hæc prava dogmata, quæ Bajaniſtæ, & alii

(1) Decr. Alex. VIII. 1690.

(2) Ibid. prop. 10.

eiusdem farinae viri tradidere circa fidem, spem ac timorem a prædictis Pontificibus proscripserat Tridentinum sessione 6 cap. 6. recensens dispositiones, quibus peccatores ad iustitiam sibi viam parant, asserit eos ad illam disponi, dum fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum credentes vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt, & dum peccatores se esse intelligentes a Divina iustitiæ timore, quo utiliter concutuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, illumque tamquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, juxta enim hanc doctrinam Patrum Tridentinorum Peccatores credunt, timent, sperant, antequam Deum diligere incipiant, sicque ad iustitiam disponuntur; ergo non peccant, dum hos actus eliciunt ex alio motivo quam ex motivo charitatis.

Idem Concilium eadem sess. can. 31. circa spem speciale edidit decretum, in quo anathema pronuntiat adversus eos qui dixerint iustificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur.

VII.

Hos Bajani systematis ramusculos explicuit atque dilatavit Jansenius, eosque falso adscribit S. Augustino Et primo quidem de timore loquens sic ait (4): Docet S. Augustinus tamquam rem in Ecclesia Christiana certissimam, nullum opus bonum, hoc est, sine peccato ab homine fieri posse, nisi ipsum benefactum diligatur, hoc est, nisi ipsa iustitia præcepti delectet animum... ipsa vero præcepti iustitia delectari non est aliud quam opus bonum ex illa caelesti charitate prosequi. Deus autem iustitia est, nec illa nisi sola charitate diligitur... qui præceptum timore servat, nondum præcepti iustitiam diligit. Idem argumentum latius pertractat Novator iste lib. 5. de grat. Ch. Salvat. a cap. 13. (quod in Edit. Rothom. falso inscribitur c. 21.) usque ad finem eiusdem libri. Eandem astruit doctrinam circa actus ex fide elicitos, quos eodem lib. 5. cap. 6. & 7. vitiosos esse contendit hoc ipso quod a charitate non imperantur; nec sui dispar, ac erroris vestigiis semper insistens idem statuit c. 8. 9. & 10. circa actus qui ex sola spe concipiuntur, & quos ut inordinatos reprobatur, hoc ipso quod ex motivo charitatis non dimanant.

VIII.

Ut tamen ea quæ ipsi ex Concilio Tridentino possent objici præverteret, novas excogitat cavillationes, quibus incautos atque ignaros decipiat:

(3) Const. Unigenit. prop. 51. 52. & 57.

(4) L. 3. de statu nat. lapsæ c. 16.

ciat. Itaque contendit nihil in scriptis suis reperiri quod doctrinæ Concilii circa timorem adversetur, eo quod ipsemet fateatur expressis verbis, timorem gehennæ sive pœnæ in se consideratum, esse utilem ac bonum. *Nihil enim, ait (1), includit vel objectum ejus proprium, vel ulla circumstantia quod malitiam implicet, vel repugnet rationi, sed potius multum congruit; cum pœna odio fugaque digna sit, & ista fuga pœnæ ad ultimum finem, in quo semper animus Creatura rationalis requiescere debet, subordinata sit, & voluntatis intentione referri possit.... quapropter si quis in pœna fugienda velut in termino hæreat.... non illa timoris, sed timentis culpa est.*

IX.

Hæc sunt verba Jansenii: sed his verbis nihil aliud vult Nouator iste, quam Lectoris sui oculis caliginem offundere: nemo enim, nec Lutherus ipse, unquam dubitavit timorem gehennæ in se consideratum, esse utilem ac bonum: illud solummodo voluit ille Hæresiarcha, quod actiones nostræ, quæ fiunt ex timore gehennæ, nisi timor ille gehennæ oriatur ex motivo charitatis, sint omnes peccaminosæ; illudque in Lutero damnavit Concilium Tridentinum. Legantur, si lubet, ea quæ fuscè disseruit Illustrissimus Archiepiscopus Cameracensis in Documento Pastoralis anni 1734. parte 2. pag. 158. & seq.

Et vero Patres Tridentini non solum asserunt gehennæ timorem in se consideratum, esse peccati expertem, sed etiam definiunt hunc metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccatis abstinemus, non esse peccatum, nec peccatores peiores facere: & non solum definiunt hunc timorem non esse peccatum, sed etiam dolorem ex hoc timore conceptum utilem esse, ac peccatorem præparare ad gratiam. Porro metus ille, qui, juxta Tridentinum, utilis est, (ad salutem scilicet) qui præparat ad gratiam, & per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, atque a peccando abstinemus, non est metus quatenus præcise in se consideratur, sed quatenus est actionum nostrarum motivum, in easque influit, & cum eis unum quid in esse morali constituit. Ex iis ergo quæ ex Tridentino adduximus sequitur evidenter Concilium, non solum definiisse metum gehennæ in se consideratum esse peccati expertem, sed hoc idem etiam statuisse de actionibus humanis quæ fiunt ex motivo talis metus.

Addit Jansenius, quod si quis in pœna fugi-

enda velut in termino hæreat, non illa timoris, sed timentis culpa est. Verum hac responsione Jansenius difficultatem eludere conatur, non tamen illam solvit. Quod enim timor in se consideratus nullam involvat malitiam, quod nulla illi culpa tribui possit, sed timenti qui timendo libere peccat, quis unquam negavit?

Quod ut elarius pateat observandum est Theologos omnes docere, ipsomet etiam Jansenio non reclamante, timorem pœnæ, si aliunde nihil vitii sibi adjunctum habeat, bonum esse, cum pœna quoddam malum sit, & rectæ rationi congruat timore malum. Non tamen est moraliter bonus vel malus, nisi quatenus est motivum actionum nostrarum. Timor autem ille per quem aliquo modo convertimur ad Deum, vel ab eo avertimur, quadruplex distinguitur communiter a Theologis, post Angelicum Doctorem, (2) atque Beatum Bernardum, nimirum mundanus, filialis, initialis, atque servilis.

Timor mundanus est ille quo quis ad evadendum aliquod malum temporale peccat, sive, ut ait S. Thomas, quo quis propter mala quæ timet a Deo recedit. Mundanum hunc timorem rejiciunt cum Jansenio omnes Theologi; cum Christus ipse jam eum reprobaverit apud Matthæum c. 20. his verbis: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.*

Filialis est ille, quo quis convertitur ad Deum, eique inhæret, propter timorem culpæ: ita S. Thomas. Sive ille est, quo quis peccatum refugit, ne Deo displiceat, eumque offendant quem summe diligit, & cui summe metuit displicere; ita ut gehennam metuat ex motivo charitatis proprie dictæ, quatenus scilicet ipsam privare potest objecto super omnia & propter se summe dilectio.

Timor initialis est ille, quo quis metuunt culpam simul & pœnam; culpam quidem principaliter, & secundo pœnam.

Hoc duplex timoris genus, filialis nimirum & initialis ab omni prorsus peccato liberum ac immune esse fatetur Jansenius cum omnibus Theologis. Disputatur itaque tantum de timore servili, qui dicitur ille, quo quis peccatum detestatur ac fugit propter pœnam ipsi annexam, sive, secundum Doctorem Angelicum, quo quis convertitur ad Deum, eique inhæret propter utrumque timorem, pœnæ videlicet & culpæ. Quod quidem cum dupliciter fieri queat, rursus timor ille subdividitur in timorem serviliter servilem, & timorem servilem simpliciter.

Timor serviliter servilis ille est, quo quis

(1) Jans. lib. 5. de grat. Chr. Salv. c. 13.

(2) S. Thom. 2. 2. q. 16. art. 2.

ita timet pœnam, ut ad illam evadendam ab-
stineat quidem ab externo opere peccati, sed
tamen retineat voluntatem peccandi si peccare
posset impune.

Timor simpliciter servilis dicitur ille, quo
quis ita gehennam timet, ut, propter illam
vitandam velit vitare peccatum, quamvis ad
illud vitandum nondum moveatur amore ju-
stitiæ, sed metu vindictæ.

His ita prænotatis, nemo est qui non fateat-
ur peccare hominem ab opere malo abstinenter
ex motivo timoris serviliter servilis; nam cum
timor ille conjunctum habeat hunc actum, pec-
carem, si possem impune, nec essent gehennæ
supplicia subeunda, evidens est quod timor il-
le includat voluntatem conditionatam peccan-
di, cum qua voluntate homo nunquam a pec-
cato immunis esse potest: nec de hujusmodi
timore questio est cum Bajanistis; hunc esse
vitiosum omnes consentiunt; sed præsens quæ
agitatur difficultas in eo sita est, utrum scili-
cet qui gehennam metuit, & ex motivo illius
timoris, absque ulla actuali voluntate peccan-
di, a peccato abstinet, aut aliquod aliud bonum
opus præstat, peccet si timor ille a charitate
non oriatur, aut ulterius ad charitatem non
referatur. Partem affirmativam tuetur Janse-
nius: hanc tamquam erroneam rejiciunt Ca-
tholici. Quid ultra ad hæc Jansenius? Timo-
rem in se consideratum esse bonum, & hoc
quod ex timore oritur vitium, non timori ad-
scribendum, sed ipsi timenti imputandum, non
minus arroganter, quam pertinaciter reponit.

Assentiunt quidem omnes Orthodoxi Jansenio
asserenti timorem in se consideratum esse bo-
num, atque imputandam esse culpam timenti,
non timori, quotiescumque aliquis ex motivo
timoris peccat.

Itaque Catholicos inter & Bajanistas non di-
sceptatur, an quando qui peccat agendo ex
motivo timoris, culpa illius imputari possit ti-
mori, non timenti: nam quod timor in se
consideratus sit omnis peccati expers, quodque
culpa, quotiescumque intervenit, sit culpa ti-
mentis, non timoris, nullum esse potest dubi-
um; sed ea est quæ inter illos agitatur quæ-
stio, scilicet an ille omnis qui operatur ex mo-
tivo timoris semper peccet, nisi habeat pro
ulteriori fine Deum charitate amatum. Affir-
mant Bajanistæ: negant Orthodoxi, quibus
dum respondent Bajanistæ tunc culpam esse ti-
mentis, non timoris, in illud vitium incur-
runt quod a Philosophis appellatur *petitio prin-*
cipii. Supponunt enim illud, quod in questio-
nem vertitur, nempe tunc aliquam esse cul-
pam in timente.

Jansenius ergo, Bajanistæ & alii Novatores,
dum gehennæ metum in se tantummodo atque
præcise consideratum bonum esse dicunt; dum
volunt præterea in timente pœnas æternas ex
alio quam ex charitatis motivo culpam esse ti-
mentis, non timoris; dum ut fucum faciant
hæc diverticula quærunt, docentes semper quid-
quid sit ex alio quam ex charitatis motivo pec-
catum esse, Anathema in Concilio Tridentino
pronuntiatum non effugiunt.

Circa vero fidem ac spem Christianam ut
omnem hæreseos suspicionem a se procul amo-
veant, Theologos Orthodoxos errorum suorum
socios secum habere, impudentius gloriantur.
Dicunt itaque in Scholis Catholicis publice ac
innocentie propugnari, quod fides non potest esse
sine pia quadam mentis affectione in Deum,
quæ intellectum moveat ad assentiendum verita-
tibus revelatis; laudantque Divum Thomam (1)
Fides inquit, quæ est ornum gratiæ, inclinatur
hominem ad credendum secundum aliquem affec-
tum boni, etiamsi sit informis; qui quidem
boni affectus, amor, dilectio, & etiam, quam-
vis in sensu valde generico, charitas dici pos-
sunt.

Alium etiam citant locum Divi Thomæ,
qui de spe asserit, (2) *quod facit tendere in*
quoddam bonum finale adipiscendum, & sicut
in quoddam adjutorium efficax ad subveniendum.

Præterea, inquiunt, nonne docent Theologi
Deum ut Beatificatorem, esse objectum spei
nostræ, ideoque illum, qui sperat, Deum dili-
gere ut sibi bonum, diligere eum amore concu-
piscentiæ, quamvis amor ille non sit charitas
proprie dicta, quæ Deum diligit ut in se bo-
num, ac proinde amore benevolentiae; non
concupiscentiæ.

Hæc sunt vana Novatorum effugia; nam
quis nesciat eos interdum verba adhibere in
speciem Catholica, ut sub Catholicorum umbra
quiete delitescant? Verum si nihil ipsi dicerent
quam quod docent Orthodoxi, fidem scilicet non
esse sine quadam pia mentis affectione erga
Deum, nec spem sine amore concupiscentiæ,
sane non essent reprehensione digni: sed contem-
dunt, neque fidem: neque spem esse posse sine
amore Dei propter se, ac proinde sine amore
benevolentiae. Audiamus Jansenium in iis maxi-
me locis, ubi de fide & de spe Christiana agit.
Nullam, inquit, (3) & ipse (Augustinus)
agnoscit fidem veram atque Christianam, nullam
istidem nisi ex Dei charitate dimanet. Deinde
hanc doctrinam suam revocat ad exitiosum illud
principium, in quo iteratis, atque iteratis vici-
bus multum complacet sibi, addens quæ se-
quuntur. (4) *Non enim agnoscit sanctissimus De-*

(1) S. Thom. 2. 2. q. 5. art. 2. ad 2.

(2) S. Thom. 2. 2. q. 17. art. 6. ad 3.

(3) Jans. Lib. 5. de grat. chr. c. 6.

(4) Ibid. ubi dicitur: *Non enim agnoscit sanctissimus De-*

Doctores in universis operibus suis, nisi duos amores, Creatoris & Creaturæ, ex quorum alterutro necesse est, ut quæcumque actio voluntatis oriatur. Ille charitas est, iste cupiditas; quarum illa de Cælo est, Deo plantante: ista ex mundo, diabolo seminante. Quod autem per charitatem intelligat amorem benevolentiae quo Deus diligitur gratuito & propter se, sive super omnia diligatur, sive non, ipse exponit his verbis. (1) Augustinus igitur charitatem accipere plerumque solet pro dilectione, qua vere, sincere & gratis ex animo propter se ipsum, nullius Creaturæ, sed ipsius solius intuitu diligitur Deus, sive ad illam pertingat perfectionem, ut supra omnia creata diligatur, sive in simpliciori & inferiori affectu hæreat. . . . talis igitur amor Dei, nisi voluntatem hominis ad credendum flectat, non erit fides Christiana, sed vel demonum ex paenarum timore, vel carnalis ex mundi amore, quarum neutra est fides, ex qua fideles nuncupantur. Et cap. 9. (2) probare nititur quod spes Christiana non oritur ex amore concupiscentiæ, sed genuinæ charitatis. Fatentur quidem omnes cum Jansenio, quod charitati gratis diligentis Deum non repugnat respectus mercedis aut retributionis, ac proinde quod æterna beatitudo possit desiderari atque sperari ex motivo charitatis: sed in eo erravit iste Novator, quod velit hanc non posse sine peccato sperari, quatenus est beatitudo nostra, nisi hæc beatitudo nostra ulterius referatur ad Deum charitate, id est ad Deum gratis & propter se ipsum dilectum: & hæc est doctrina Jansenii, quam Bajus ipsi, tanquam fido & dilectissimo discipulo, hæreditario jure transmisit.

Opponunt nihilominus Bajanistæ hunc Apostoli locum ex 1. ad Corint. c. 10. de promptum, ubi Divus Paulus, ut omnia opera nostra in gloriam Dei referantur, præcipit his verbis. (3) Sive manducatis, inquit Apostolus, sive bibitis, sive aliud quid facitis, in verbo aut in opere, omnia in gloriam Dei facite. Atqui actiones quæ fiunt ex motivo timoris non referantur in gloriam Dei; ergo quicumque operatur ex motivo timoris, hunc timorem non referens in gloriam Dei, agit contra hoc præceptum, ac proinde peccat.

Cum hoc sit præcipuum ac fere unicum Bajanistarum propugnaculum, operæ pretium erit in eo expugnando ac evertendo aliquatenus immorari, atque exponere in quo sensu debeat intelligi hic locus Apostoli. Præterea si valeret Bajanistarum argumentum, non solum omnia opera quæ fiunt ex motivo fidei, & spei, vel ex aliquo alio motivo naturali & honesto pec-

cata forent; quod quam falsum sit, & a fide omnino alienum, ut demonstratur, sit.

A R T I C U L U S VI.

Exponuntur verba Apostoli 1. Cor. 10.

Sive manducatis, &c.

Nihil non moliantur Bajanistæ ut doctrinam suam auctoritatem concilient: Scripturam Sacram, Sanctosque Patres sibi plurimum favere ubique prædicant; sed quam temere id asserant, invicte demonstrant omnes Theologi. Si tamen eos audias, Paulum pro ipsis pugnare manifestum est, et præsertim in loco supra laudato. 1. ad Corint. c. 10. ex quo loco male intellecto misere eruant, ut jam innui, peccata esse ea omnia quæ non fiunt ex motivo charitatis. Id vero quam male deducatur ex doctrina Pauli patebit adhuc ex infra dicendis. Antequam tamen genuinus Paulini illius loci sensus aperiat, quædam præmittenda videtur.

Præmitto igitur 1. Non deesse Theologos, qui doceant ita istum Pauli locum esse exponendum, ut possint tamen esse in hac vita aliqui actus indifferentes, id est, nec boni nec mali, si ipsi spectentur, sive in se, sive in motivo. Neque adhuc aliquid ad Ecclesiam definitum fuit adversus doctrinam illam, quam profecto non amplectimur. Neque etiam ab Ecclesia definitum est verba illa Pauli præceptum continere; ea enim consilii esse sentiunt D. Bonaventura, Scotus, Scotistæ & alii non pauci. Hæc omnia, si admittantur, ruit omnino ac prorsus evanescit inconcussum, ut putant, Bajanistarum argumentum. Docet tamen D. Thomas Apostoli verba, non de nudo consilio, sed de vero præcepto esse intelligenda. (4) Quidam, inquit, dicunt quod hoc est consilium; sed hoc non est verum. At tanti quidem viri doctrina recedere nolimus; hunc ducem & in hac dissertatione Magistrum sequi non minus tutum, quam nobis gloriosum existimamus.

Præmitto 2. Nec Bajanistæ velint verba Pauli veram inducere obligationem, omnia in Deum referendi, non contendunt tamen quod sub præcepto teneamur omnes actiones nostras actu in Deum referre. In hoc enim idem sentiunt cum D. Thoma (5) asserente quod omnia actu referre in Deum non est possibile in hac vita, sicut non est possibile quod semper de Deo cogitetur.

Præmittendum 3. Quamvis, juxta Doctorem Angelicum, (6) non teneamur omnia referre in Deum actu, tenemur tamen referre virtute, addit enim post verba modo allata. Sed quod omnia virtute referantur in Deum, hoc pertinet

(1) Ibid. c. 7. (2) Ibid. c. 9. (3) 1. Cor. 10.

(5) S. Thom. q. de Char. ar. 11. ad 2.

(4) S. Thom. in Epist. ad Coloss. c. 3.

(6) Ibid.

net ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur. Hanc autem relationem virtualem exponens sic prosequitur: (1) *Ad cuius evidentiam considerandum est, quod sicut in causis efficientibus virtus primæ causæ manet in omnibus causis sequentibus, ita etiam intentio principalis finis virtute manet in omnibus secundariis. Unde quicumque actu intendit aliqualem finem secundarium, virtute intendit finem principalem, sicut Medicus, dum colligit herbas, actu intendit efficere potionem, nihil fortassis de sanitate cogitans, virtualiter tamen intendit sanitatem, propter quam potionem dat: sic igitur cum aliquis se ordinat in Deum, sicut in omnibus quæ propter se ipsum facit manet virtute intentio ultimi finis, qui Deus est; unde in omnibus mereri potest, si charitatem habeat. Hoc igitur modo Apostolus præcipit, quod omnia in gloriam Dei referantur.*

His itaque præmissis fatendum est cum Doctore Angelico, quod omnes actiones nostras teneamur referre, saltem virtute, in gloriam Dei: sed hujus obligationis duplex esse potest interpretatio: alia a Bajanistis fraudulenter conficta: alia vero a Doctore nostro legitime tradita. Bajanistæ quidem contendunt hanc relationem operum nostrorum ad Dei gloriam ita necessario requiri, ut omnes & singulæ actiones quæ non referuntur, saltem virtute, in Deum, sint peccata. Doctor autem Angelicus vult solummodo nos teneri ad referendum, saltem virtute, opera nostra in gloriam Dei, in eo tantum sensu quod ommissio illius relationis certis dumtaxat temporibus faciendæ & renovandæ sit peccatum.

Duo itaque hic nobis probanda incumbunt, secundum Doctrinam D. Thomæ; 1. Quod non teneamur referre, saltem virtute, in gloriam Dei omnes actiones nostras, ita ut semper omnes & singulæ, quæ sic non referuntur, sint peccata. 2. Quod teneamur illas referre, saltem virtute, ita ut ommissio illius relationis certis tantum temporibus faciendæ & renovandæ sit peccatum.

§. I.

Omnes actiones nostras in gloriam Dei referre, saltem virtute, non tenemur, in eo sensu, quod omnes & singulæ, quæ sic non referuntur; semper sint peccata.

ET primo quidem, quod non teneamur actiones nostras referre in gloriam Dei ita, ut semper omnes & singulæ, quæ ad eum non referuntur, saltem virtute, sint peccata, satis expresse docet S. Doctor, dum hac sibi propo-

sita questione, (2) *Utrum scilicet modus charitatis cadat sub præcepto legis divine, respondet actum charitatis dupliciter considerari posse: Uno modo, inquit, secundum quod est quidam actus per se; & hoc modo cadit sub præcepto Legis, quod de hoc specialiter datur, scilicet, Diliges Dominum &c.*

Cum prima hæc D. Thomæ responsionis pars non spectet questionem de qua nunc agitur, in ea discutienda frustra immoraremur: ad aliam ergo veniamus partem, quæ rem nostram cumulate attingit. Pergit itaque S. Doctor, & sic mentem suam aperit. *Alio modo potest considerari actus charitatis, secundum quod est modus actuum aliarum virtutum, hoc est, secundum quod actus aliarum virtutum ordinantur ad charitatem, quæ est finis præcepti.... Et hoc modo verum est.... quod modus charitatis non cadit sub præcepto, hoc est dictum quod in hoc præcepto, honora Patrem, non includitur Pater ex charitate, sed solum quod honoretur Pater; unde qui honorat Patrem, licet non habeat charitatem, non efficitur transgressor præcepti quod est de actu charitatis, propter quam transgressionem meretur poenam.*

Itaque juxta D. Thomam, modus charitatis non cadit sub præcepto legis divine, in eo sensu quod in præcepto, honora Patrem, includatur; quod honoretur Pater ex charitate, sed præcipitur solum quod honoretur Pater, atque ideo qui honorat Patrem, etsi forte sit transgressor præcepti quod est de actu charitatis, non efficitur transgressor illius quod est de honorandis parentibus. Verum quia opponi posset quod præceptum charitatis obligat ad honorandum parentes ex charitate, ideoque ille actus quo honoratur Pater, etsi non sit peccatum contra præceptum de honorandis parentibus, sit tamen peccatum contra præceptum quod est de charitate, si Pater non honoretur ex motivo charitatis saltem virtuali. Hoc idem ipse sibi objicit S. Doctor, & respondet præceptum referendi omnes actiones nostras in gloriam Dei esse affirmativum, & non obligare pro semper, atque ita posse contingere quod ille qui implet præceptum de honoratione parentum, non tunc transgrediatur præceptum referendi in Deum omnes actiones nostras.

En verba S. Doctoris objicientis sibi textum Apostoli, (3) *Ad modum charitatis, ait, proprie pertinet ut omnia fiant propter Deum: sed istud cadit sub præcepto, dicit enim Apostolus. Omnia in Dei gloriam facite. Ergo modus charitatis cadit sub præcepto.*

Sic autem respondet. *Ad 2. dicendum quod sub præcepto charitatis continetur, ut diligatur Deus*

(1) S. Thom. q. de Char. ar. 12. ad 2.

(3) S. Thom. ibid. ad 2.

(2) D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 10.

Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Sic ergo qui honorat Parentes tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus præcepti, quod est, honora Parentes, sed ex vi hujus præcepti, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. Et cum ista sint duo præcepta affirmativa non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare, & ita potest contingere, quid aliquis implens præceptum de honoratione Parentum, non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi charitatis.

Ex hoc loco evidenter colligitur homines non peccare in omnibus actionibus quas ad Deum non referunt: si enim illud præceptum referendi omnes actiones ad Deum, cum sit affirmativum, non obliget ad semper, ergo assignari potest tempus in quo non obliget, & in quo non peccent ii qui hanc relationem omittunt. Sic enim ratiocinatur ipsemet Doctor Angelicus. *Cum ista sint duo præcepta affirmativa, ait, non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare; & ita potest contingere, quod aliquis implens præceptum de honoratione Parentum, non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi charitatis.*

Sensus igitur doctrinæ D. Thomæ ulterior est, præceptum diligendi Deum obligare ad offerendum se, suos actus, suaque omnia Deo ex motivo charitatis; atque ita eum qui honorat parentes ex bono alio quam charitatis motivo nunquam peccare quidem contra præceptum colendi parentes, aliquando tamen peccare contra præceptum amandi Deum, si nempe tunc utriusque præcepti obligatio, scilicet & Deum amandi, & parentes colendi, concurrat; aliquando autem non peccare parentes colendo, si præceptum amandi Deum, quatenus est affirmativum, tunc non obliget.

Sed opponet forsan aliquis, quod præceptum illud, de quo asserit Doctor Angelicus non obligare ad semper, sit præceptum actiones nostras referendi in Deum actu, ac proinde quod ex illo loco non sequatur præceptum referendi, saltem virtute, actiones nostras in Deum, non obligare ad semper.

Inane profecto estugium: nam juxta S. Doctorem in loco supra laudato, cui consentiunt omnes Orthodoxi, nullum extat præceptum referendi semper actu omnes actiones nostras in Deum, cum hoc non sit possibile in hac vita. Quando ergo asserit S. Thomas ad præceptum charitatis pertinere ut omnia referantur in Deum, loquitur de relatione virtuali, non actuali. Vult ergo præceptum referendi, *saltem virtute*, omnes actiones nostras in Deum non obligare ad semper,

Berti Theol. Tom. VIII.

(1) S. Thom. in 2. dist. 40. art. 5. ad 7.

ac consequenter non peccare homines in omnibus actionibus, quas non referunt ad Deum, saltem virtute.

Obijciunt alii: hæc verba, *Omnia in gloriam Dei facite*, continent istud præceptum negativum, nihil facite quod non sit, vel non cedat in gloriam Dei; ergo in hoc sensu obligat ad semper, sicut & cætera præcepta negativa; ergo omnis actio quæ non est, vel non cedit in gloriam Dei, peccatum est.

Respondetur 1. quod hæc interpretatio contraria est expositioni D. Thomæ, cujus doctrinam suscepimus hic investigandam. Si enim omnes actiones nostræ quæ non referuntur in gloriam Dei, saltem virtute, nova essent peccata, præceptum Apostoli obligaret pro semper, quod verbis expressis negat Angelicus Doctor. Deinde si præceptum illud affirmativum velimus reducere in negativum, sic intelligendum est juxta B. Thomam: (1) *Nihil contra Deum faciatis*, hoc est, nullum perpetretis peccatum. Dicendum, inquit S. Doctor, quod hoc quod dicitur, *omnia in gloriam Dei facite*, potest intelligi dupliciter, vel affirmative, vel negative: si negative, sic est sensus, nihil contra Deum faciatis; & hoc modo præceptum est; & sic præceptum hoc præteritur, vel per peccatum mortale quod contra Deum fit, vel per peccatum veniale quod præter præceptum & præter Deum fit.

Respondetur 2. quod etiam si admittamus in hoc præcepto, *omnia in gloriam Dei facite*, contineri istud præceptum negativum, nihil facite quod non sit, vel non cedat in gloriam Dei, non inde sequeretur quod omnia & singula opera quæ non referuntur, saltem virtute, ad gloriam Dei, essent nova peccata: ad hoc enim ut nihil faciamus quod non sit, vel non cedat in gloriam Dei, satis esse fatentur omnes Orthodoxi, quod omnia opera nostra ad Dei gloriam semel retulerimus, eamque intentionem certis quibusdam temporibus renovemus, ita ut censeantur omnes actiones subsequentes ad Dei gloriam ordinari. Peccant quidem qui actiones suas sic ad Dei gloriam referre omittunt; sed ommissio illius relationis, quamvis sit peccatum, non vitiat omnes & singulas actiones subsequentes; cum Deus non præcipiat homini omnes & singulas actiones ad sui gloriam referre in eo sensu, quod tot peccata committant, quot actiones omittunt referre ad Deum, sed solummodo in eo sensu, quod illam intentionem certis quibusdam temporibus renovare teneantur: Est autem illa ommissio solummodo peccatum, quando instat præceptum illius intentionis renovandæ. Non ergo novum peccatum committunt homines, quotiescumque aliquid

L 1 agunt,

agunt, quod ad Dei gloriam non referunt, saltem virtute.

Ex his omnibus luce meridiana clarius est, quod sequatur, 1. præceptum referendi, saltem virtute, actiones nostras in Deum, juxta D. Thomam, esse præceptum affirmativum, nec aliter intelligi posse negative quam in eo sensu, nullum perpetretis peccatum. 2. Præceptum illud, cum sit affirmativum, non obligare ad semper, sed obligare solummodo certis quibusdam temporibus, ac proinde non peccare in omnibus actibus suis eos qui illud servare aliquando omittunt, quando scilicet non urget tale præceptum.

Quamvis hæc plene & abunde sufficiant ut persuasum habeamus quod, juxta Doctorem Angelicum omnia opera nostra, quæ ad Deum non referuntur, saltem virtute, non sint nova peccata, attamen ut magis assequamur tanti Doctoris mentem, quædam alia adhuc momenta afferre juvabit, quibus magis ac magis luceat catholica doctrina.

Et vero Doctor Angelicus constanter docet omnia Infidelium opera non esse peccata. Atqui si peccarent homines in omnibus actionibus quas ad Deum non referunt, saltem virtute, (accipiendo relationem virtutalem in sensu quem illi tribuunt Novatores) peccarent etiam Infideles qui Deum non norunt in omnibus operibus suis, cum ea ad Deum, quem ignorant, referre non possint: consequens adversatur evidenter Divi Thomæ principiis, juxta cujus principia Infidelium opera omnia non sunt peccata; ergo juxta eundem Doctorem, neque peccata sunt omnes cæterorum hominum actiones quæ ad Deum non referuntur, saltem virtute.

Dixi, accipiendo relationem virtutalem in sensu quem illi tribuunt Novatores; contendunt enim relationem virtutalem illam esse, qua actiones nostras referimus in Deum virtute alicujus voluntatis præcedentis, quæ quamvis transierit, moraliter tamen perseverat. Hanc relationis virtualis expositionem nullus eorum dissitetur. Patet autem quod Infideles, qui Deum non norunt, non possunt actiones suas referre in illum virtute alicujus voluntatis præcedentis, qua actu voluerint in operibus suis intendere gloriam Dei. Itaque si ostendamus quod, juxta D. Thomam, omnia opera Infidelium non sunt peccata, probatur quoque remanebit non esse peccata omnia illa opera quæ non referuntur, saltem virtute, in Deum.

Porro Doctor Angelicus constanter docet omnia opera Infidelium non esse peccata. Hanc enim sibi proponit quæstionem; (1) *Utrum omnis*

actio Infidelis sit peccatum; & respondet negative. Cum infidelitas, inquit, sit quoddam peccatum mortale, Infideles quidem gratia carent, remanet tamen in eis aliquod bonum nature. Unde manifestum est quod Infideles non possunt operari bona opera quæ sunt ex gratia, scilicet opera meritoria: tamen bona opera, ad quæ sufficit bonum nature, aliquantulum operari possunt. Unde non oportet quod in omni opere suo peccent; sed quodcumque aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Est postea, Infidelis, inquit, potest aliquem actum bonum facere in eo quod non refert ad finem Infidelitatis.

Et in respons. ad 1. exponens illud effatum glossæ, omnis Infidelium vita est peccatum (2), Verbum illud est intelligendum, inquit, vel quia vita Infidelium non potest esse sine peccata cum peccata sine fide non tollantur: vel quia quidquid agunt ex infidelitate peccatum est. Et alibi (3). Cum dicitur, Omnis vita Infidelium peccatum est, non est intelligendum hoc modo, quod omnis actus eorum peccatum sit, sed quia semper cum peccata vivunt, quia infidelitas est tale peccatum, quo retento nullum aliorum dimittitur: vel dicendum quod intelligitur de illis actibus, ad quos ex sua infidelitate impelluntur, ut est adorare Idola, & abstinere a cibis prohibitis a lege, quasi non sit eis licitum vesci.

Et cum sibi istud objecisset, Fides, inquit (4), intentionem dirigit; sed nullum bonum potest esse quod non est ex intentione recta; ergo in Infidelibus nulla potest esse actio bona; hanc adhibet responsionem. Ad 2. dicendum, quod fides dirigit intentionem respectu finis ultimi supernaturalis; sed lumen etiam naturalis rationis potest dirigere intentionem respectu alicujus boni conaturalis. Et alibi, (5) nimirum in Commentariis suis in Magistrum Sententiarum, eodem modo eandem solvit objectionem. Dicendum, ait, quod fides dirigit intentionem in finem ultimum; sed ratio naturalis, vel prudentia potest dirigere in aliquem finem proximum; & quia ille finis proximus est ordinabilis in finem ultimum, (et si actu non ordinetur) ideo in Infidelibus, quorum actus per vim rationis in talem finem diriguntur, possunt aliqui actus esse boni, sed deficientes a perfecta bonitate secundum quam actus est meritorius.

Eandem itaque quæstionem expendit & in sua Summa, (6) & in Commentariis suis in Magistrum Sententiarum, in quibus hanc sibi proponit quæstionem, *Utrum*, scilicet, *aliquis actus hominis infidelis possit esse bonus*, & ita respondet. *Quamvis ab Infidelium actibus*, inquit, *subtrahatur ista bonitas, secundum quam actus*

(1) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4.

(2) S. Thom. ibid. ad 1.

(3) S. Thom. in 1. dist. 41. q. 1. art. 2. ad 1.

(4) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4. ad 2.

(5) S. Thom. in 2. dist. 41. q. 1. art. 2. ad 2.

(6) S. Thom. in 2. dist. 41. q. 1. art. 2. in Corp.

meritorius dicitur, remanet tamen bonitas alia, vel virtutis politica, vel ex circumstantiis, vel ex genere. Et ideo non oportet quod omnis eorum actus sit malus, sed solum quod sit deficientis bonitatis.

Et cum postea sibi adhuc objecisset, (1) quod cum actus Infidelium in ultimum finem non referantur, in quem fides dirigit, videtur quod omnis actus Infidelium sit malus, ita respondet. Dicendum quod non obligamur ad hoc quod quilibet actus actu dirigatur in finem illum, in quem non potest nisi fides dirigere; quia precepta affirmativa non obligant ad semper, quamvis semper obligent; & ideo non oportet ut actus Infidelium, qui in finem illum non est ordinatus, semper sit peccatum, sed solum pro tempore illo in quo tenetur actum suum in finem ultimum dirigere.

Idem quoque docet in responsione ad 5. Dicendum, inquit, (2) quod Infideles non semper ex infidelitatis errore finem sibi praeconstituunt; sed aliquando ex vero & recto iudicio rationis; & ideo non oportet quod in quolibet actu peccent, sed tunc solum quando ex errore sibi finem praeconstituunt.

Et in Epistolam ad Romanos sic habet. (3) In homine infideli, inquit, cum infidelitate est bonum natura; & ideo cum aliquis Infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem non peccat.

Hæc testimonia evidentissime demonstrant quæ sit mens Angelici Doctoris de operibus Infidelium. Ibi autem non solum conceptis verbis asserit omnia opera Infidelium non esse peccata, verum etiam antecupat ea quæ a Novatoribus opponuntur, eorumque cavillationes omnes, atque suffugia omnia in antecessum detegit atque evertit. Dixerunt enim aliqui, omnia quidem Infidelium opera non esse peccata, sed in eis omnibus peccare Infideles, peccato saltem omissionis, scilicet ea ad Deum non referendo. D. autem Thomas, (4) utrumque asserit, & omnia Infidelium opera non esse peccata, & Infideles non peccare in omnibus operibus suis. Cum dicitur, inquit, omnis vita Infidelium peccatum est, non est intelligendum hoc modo quod omnis actus eorum peccatum sit. Et alibi. (5) Non oportet, inquit, quod in omni opere suo peccent: non oportet quod in quolibet actu peccent.

Alii Novatores dicunt, Infideles non peccare

in omnibus operibus suis ratione objecti & finis proximi, cum opera eorum possint habere objectum bonum, & finem proximum immunem a peccato, sed peccare ratione finis ultimi quem sibi praeconstituere omittunt in omnibus operibus suis. Verum Doctor Angelicus huic quoque objectioni in antecessum occurrat. Docet enim Infideles non peccare quando opera sua referunt ad finem proximum, si ille ordinabilis sit ad finem ultimum, quamvis ad illum actu non ordinetur. Ratio naturalis vel prudentia, inquit, potest dirigere in aliquem finem proximum, & quia ille finis proximus est ordinabilis in finem ultimum (et si actu non ordinetur) ideo in Infidelibus, quorum actus per vim rationis in talem finem diriguntur, possunt aliqui actus esse boni, sed deficientes a perfecta bonitate secundum quam actus est meritorius.

Nec desunt qui ausi sunt dicere S. Thomam, dum asserit omnia Infidelium opera non esse peccata, loqui de Infidelibus qui Deum cognoscunt, sed Christum ignorant. Sed ii quoque turpiter allucinantur; nam illi qui Deum norunt, quamvis Christum ignorent, non censentur Infideles. Deinde Doctor Angelicus loquitur conceptis verbis de Infidelibus qui adorant idola, ac proinde de Infidelibus qui Deum non norunt.

Præterea, ad hoc ut aliquis actus sit immunis a peccato, Doctor Angelicus (6) requirit solummodo quod Infideles illum non referant in finem infidelitatis. Infidelis, inquit in loco supra laudato, potest aliquem actum bonum facere ex eo quod non refert ad finem infidelitatis. Et alibi (7). Cum aliquis infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum opus facit, non referendo ad malum finem non peccat.

Nonnulli, ut concilient hanc D. Thomæ doctrinam cum præcepto Apostoli, contendunt illud præceptum pertinere ad solos fideles, quibus Christi fides sit annuntiata: sed hoc utriusque doctrinæ conciliationis genus videtur a mente S. Doctoris prorsus alienum; docet enim omnes homines, sive Fideles, sive Infideles, teneri omnia opera sua referre in Deum, illumque sibi constituere tamquam finem ultimum, (8) ita ut quilibet homo, cum usum rationis habere inceperit, peccet mortaliter, si non ordinet se ipsum ad debitum finem, ut mox dicemus. Deinde nec vult S. Doctor, illo præcepto teneri Fideles in hoc sensu, quod omnia illorum opera, si non referantur, saltem vir-

L. 1. 2.

in 2. dist. 41. q. 1. art. 2. ad 5.

(6) S. Thom. in 2. dist. 41. q. 1. art. 2. ad 2.

(7) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4.

(8) S. Thom. in Epist. ad Rom. c. lect. 53.

(9) S. Thom. 2. 2. q. 29. art. 6.

(1) S. Thom. ibid. ad 4.

(2) Ibid. ad 5.

(3) S. Th. in Epist. ad Rom. c. 14. lect. 3.

(4) S. Thom. in 2. dist. 41. q. 1. art. 2. ad 1.

(5) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4. S. Thom.

ante, in Deum, sine semper peccata, ut jam diximus; imo docet conceptis verbis, illud præceptum non obligare ad semper, ut patet ex testimoniis jam allatis. Non ergo præceptum hoc restringi debet ad solos Fideles, ne in Bajanismi notam incurratur.

Iisdem principiis incumbens S. Doctor constanter asserit in Infidelibus reperiri veras virtutes, quæ quamvis sine charitate non sint simpliciter veræ, hoc est, ut ipsemet exponit, quamvis non sint meritoria æternæ beatitudinis, quia tamen nihil eis deest ad meritum quam ut charitate informantur, ideo veræ sunt virtutes, ac proinde immunes a peccato. Quærit enim (5) *utrum sine charitate possit esse aliqua vera virtus*; & antequam huic questioni directe faciat satis, duplex distinguit bonum: Unum quidem, inquit, ultimum & universale, & aliud proximum & particulare. Ultimum quidem & principale bonum hominis est Dei fruitio. Et ad hoc ordinatur homo per charitatem. Bonum autem secundarium & quasi particulare hominis potest esse duplex: Unum quidem quod est vere bonum, atque potest ordinabile, quantum est in se, ad principale bonum, quod est ultimus finis. Aliud autem est bonum apparens & non verum, quia abducit a finali bono. His autem distinctionibus suppositis, respondet, quod virtus vera simpliciter est illa quæ ordinatur ad principale bonum hominis. Et sic, ait, nulla vera virtus potest esse sine charitate. Sed si accipiatur virtus secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, sic potest aliqua virtus dici sine charitate, in quantum ordinatur ad aliquod particulare bonum non sit verum bonum, sed apparens, virtus etiam quæ est in ordine ad hoc bonum non erit vera virtus sed similitudo virtutis. Si vero, illud bonum particulare sit verum bonum, puta conservatio Civitatis, vel aliquid huiusmodi, erit quidem vera virtus, sed imperfecta, nisi referatur ad finale & perfectum bonum.

Vera ergo virtus potest esse, ex S. Thoma, quamvis non referatur ad finale & perfectum bonum, modo referatur ad bonum aliquod particulare, quod sit ordinabile ad finem ultimum: ideoque in responsione ad 1. duplicem distinguit actum in eo qui charitate caret. Ad primum dicendum, inquit, (5) quod actus alicujus charitate carentis potest esse duplex: unus quidem secundum hoc quod charitate caret, utpote cum facti aliquid in ordine ad id per quod charitate caret: & talis actus semper est malus, sicut Augustinus dicit in 4. contra Julianum, quod actus Infidelis, in quantum est Infidelis, semper est peccatum, etiamsi nudum operiat, vel

quidquid aliud huiusmodi faciat ordinans ad finem suæ infidelitatis. Alius autem potest esse actus charitate carentis, non secundum quod charitate caret, sed secundum quod habet aliquod aliud donum Dei, vel fidem, vel spem vel etiam naturæ bonum, quod non totum per peccatum tollitur, ut supra dictum est: & secundum hoc sine caritate potest quidem esse aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfecte bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem.

Infideles ergo ex D. Thoma, semper quidem peccant, quando opera sua, etiam ex objecto bona, referunt ad finem suæ infidelitatis: non peccant autem in iis quæ non referunt ad finem suæ infidelitatis; quin imo veras virtutes exercent, si ea quæ faciunt sint ordinabilia ad finem ultimum, quamvis tamen virtutes illæ dici non possint perfecte, aut simpliciter veræ.

Idem quoque alibi docet, hanc quæstione exponendo; *Utrum, scilicet (3), virtutes morales possint esse sine charitate*. Cui quæstioni ita respondet. Dicendum, inquit, quod virtutes morales, prout sunt operative boni in ordine ad finem, qui non excedit facultatem naturalem hominis, possunt per opera humana acquiri; & sic acquisite, sine charitate, esse possunt, sicut fuerunt in multis gentibus. Secundum autem quod sunt operative boni in ordine ad ultimum finem supernaturalem, sic perfecte & vere habent rationem virtutis, & non possunt humanis actibus acquiri, sed infunduntur a Deo; & huiusmodi virtutes morales sine charitate esse non possunt.

Ecce eadem ubique doctrina Angelici doctoris. In gentibus esse possunt, & revera fuerunt virtutes morales, prout sunt operative boni in ordine ad finem, qui non excedit facultatem naturalem hominis, quas potuerunt acquirere per opera humana; & licet sic acquisite sine charitate esse possint, sunt tamen virtutes morales, quamvis non fuerint in illis secundum quod sunt operative boni in ordine ad ultimum finem supernaturalem. Non ergo omnia illorum opera sunt peccata; non ergo peccant homines in omnibus actionibus quas non referunt actu, vel virtute, in Deum: ergo omnia opera quæ non referuntur actu, vel virtute, in Deum, non sunt peccata. Censet tamen D. Thomas peccare eos qui certis quibusdam temporibus omittunt actiones suas referre in Deum, eamque relationem renovare: & hæc est altera Doctrinæ D. Thomæ pars, quam probandam suscepimus.

Priorem proposuimus contra Bajanistas tamquam certissimam. Istam autem posteriorem, quamvis proponamus etiam tamquam indubitam,

(1) S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 7.

(2) Ibid. ad 1.

(3) D. Thom. 1. 2. q. 65. art. 2.

tam, nihilominus ad hanc enucleate exponendam necesse fuit quasdam adjicere Theologorum opiniones, quæ licet ab aliis non omnino admittantur, videntur, tamen nobis probabiliiores, principiis D. Thomæ congruentiores, atque ad refellenda ea quæ nobis a Novatoribus opponuntur magis idoneæ.

§. II.

Omnes actiones nostras in gloriam Dei tenemur referre, saltem virtute, in eo sensu, quod ommissio illius relationis certis temporibus faciendæ & renovandæ, sit peccatum.

CONSTANS est D. Thomæ Doctrina, homines teneri omnes actus suos in Dei gloriam, vel, actu, vel virtute, referre. Quod eos semper referant actu, jam vidimus, juxta mentem D. Thomæ, hoc non esse in hac vita possibile: quod autem talis nobis incumbat obligatio, omnia scilicet opera nostra ad Deum referendi, saltem virtute, ita ut ommissio illius relationis certis temporibus faciendæ aut renovandæ sit peccatum, hoc expresse asserit S. Doctor loco superius citato, *sed quod omnia, inquit, virtute referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur.* Ad hanc autem relationem virtutalem requirere videtur S. Doctor, quod præcesserit aliquis actus, quo in Deum retulerimus actiones nostras: vult enim quod illa intentio principalis finis virtute maneat in omnibus finibus secundariis: manere autem non posset, si non præcessisset: sic enim habet in loco jam alibi laudato. (1) *Intentio principalis finis virtute manet in omnibus finibus secundariis. Unde quicumque actu intendit aliqualem finem secundarium, virtute intendit finem principalem: sicut Medicus, dum colligit herbas, actu intendit facere potionem, nihil fortassis de sanitate cogitans, virtualiter tamen intendit sanitatem propter quam potionem dat. Sic igitur cum aliquis se ordinat in Deum sicut in finem, in omnibus quæ propter se ipsum facit, manet virtute ultimus finis, qui Deus est...* Hoc igitur modo Apostolus præcipit quod omnia in gloriam Dei referantur. Requirit ergo S. Doctor, ad hoc ut quis referat virtute actiones suas in gloriam Dei, quod prius ordinaverit seipsum in Deum sicut in finem, ita ut illa intentio postea maneat virtute in cæteris operibus suis: non ergo satis esse existimat ad hoc ut aliquod opus censeatur referri virtute in Deum, quod sit ordinabile in illum, nisi præcesserit actus ille, quo quis se prius ordinavit in Deum, sicut in finem.

Obijcitur tamen a quibusdam Theologis ille locus S. Doctoris (2), ubi respondendo iis, qui ex præcepto Apostoli, *Omnia in gloriam Dei facite*, colligi contendebant, nullum actum esse indifferentem, asserit quod relatio hæc in gloriam Dei intelligitur, vel in actu, vel in aptitudine referendi, quæ non est solum, ait, in bonis, sed etiam in indifferentibus.

Sed ad assequendam Doctoris Angelici mentem (3), supponendum est illum nullos admittere actus indifferentes in individuo; admittere vero actus indifferentes in specie: unde evidenter patet quod loquatur hic de actibus indifferentibus in specie. Asserit autem dari actus indifferentes in specie, id est, qui ex objecto, neque sint boni, nec mali: sicut levare festucam de terra, ambulare, manus abluere &c. nullos autem esse indifferentes in individuo, quia omnis actus qui fit ex deliberatione, & qui propterea vocari solet humanus, (nam de iis qui fiunt sine ulla deliberatione hic non agitur) vel ordinatur ad debitum finem, rationi videlicet consentaneum, vel non ordinatur. Si ordinetur & alium non habeat defectum, congruit cum ordine rationis, & est bonus: si non ordinatur ad finem rationi consentaneum, hoc ipso repugnat rationi, & est malus. Vult ergo solummodo D. Thomas quod ex illo loco Apostoli, *Omnia in gloriam Dei facite*, non possit recte colligi nullos esse actus indifferentes in specie, quoniam hoc præceptum non impedit quominus quidam actus possint esse tales, utpote qui non referantur actu, & tamen sunt referibiles in gloriam Dei. Hæc autem aptitudo referendi, quæ sufficit, juxta S. Thomam, ut actus aliquis sit indifferens in specie, non sufficit ad implendum præceptum Apostoli, de referendis, saltem virtute, omnibus operibus nostris in gloriam Dei: longe ergo diversa est relatio virtualis, ab aptitudine referendi. Illa requiritur & sufficit ad præceptum adimplendum omnia referendi in Deum: ista non sufficit, sed quando adest, constituit actum indifferentem in specie. Itaque hæc duo loca S. Thomæ non sunt sibi invicem contraria, imo perfecte concordant inter se, nimirum quod teneamur omnes actiones nostras referre, saltem virtute, in Deum, & quod aptitudo referendi, quæ ad hoc præceptum implendum non sufficit, sufficiat tamen ad constituendum actum indifferentem in specie.

Opponunt alii quædam D. Thomæ loca, ubi asserere videtur relationem habituales sufficere ad hoc ut quis non agat contra præceptum Apostoli. Sufficit ergo, inquit (4), quod aliquis habitualiter referat se & omnia sua in Deum, ad hoc quod non semper mortaliter peccet, cum

alt.

(2) S. Thom. q. de Char. art. 17, ad 2.

(2) S. Th. in 1. Cor. c. 10. lect. 7.

(3) S. Th. 1. 2. q. 18. art. 8. & 9.

(4) S. Th. 1. 2. q. 88. art. 1. ad 2.

aliquem actum non refert in gloriam Dei actualiter. Similia habet q. 7. de malo, & in c. 3. Epist. ad Coloss.

Sed in iis locis nihil aliud vult Doctor Angelicus, quam eum qui peccat venialiter, non peccare mortaliter, quamdiu manet habitualiter conversus ad Deum, seque & omnia sua habitualiter refert in illum, seu, quod idem est, quamdiu retinet charitatem habitualement & gratiam sanctificantem. Longe abest igitur ut S. Doctor ibi doceat hanc relationem habitualement sufficere, & virtuale non requiri, ut quis impleat præceptum referendi omnes actiones suas in Deum; quod clarius adhuc patebit, si loca integra S. Thomæ hic referamus (2).

In loco modo laudato Doctor Angelicus quaerit, *Utrum veniale peccatum convenienter dividatur contra mortale; & respondet affirmative. Deinde istud sibi opponit argumentum. Apostolus dicit, 1. Cor. 10. sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite: sed contra hoc præceptum facis quicumque peccat; non enim peccatum sit propter gloriam Dei. Cum ergo facere contra præceptum sit peccatum mortale, videtur quod quicumque peccat, mortaliter peccet.*

Observandum obiter hic quod juxta S. Doctorem; peccatum mortale dicitur esse contra præceptum: peccatum autem veniale esse præter, non tamen contra præceptum: quæ tamen explicatio ab omnibus Theologis non admittitur. Sed quidquid sit de hac peccatum veniale inter & mortale distinctione, sic solvit objectionem. *Ad 2. dicendum quod illud præceptum Apostoli est affirmativum; unde non obligat ad semper, & sic non facit contra hoc præceptum quicumque non actu refert in gloriam Dei omne quod facit. Sufficit ergo quod aliquis habitualiter referat se & omnia sua in Deum ad hoc quod non semper mortaliter peccet, cum aliquem actum non refert in gloriam Dei actualiter. Veniale autem peccatum non excludit habitualement ordinationem actus humani in gloriam Dei, sed solum actualem, quia non excludit charitatem quæ habitualiter ordinat in Deum. Unde non sequitur quod ille qui peccat venialiter, peccet mortaliter.*

Eo itaque recidit hæc D. Thomæ doctrina, quod qui peccat venialiter non peccat mortaliter, quia eum peccato veniali consistit relatio habitualis in Deum, non autem cum peccato mortali. Si quis autem ex eo velit inferre quod hæc relatio habitualis sufficiat ad hoc ut impleatur præceptum referendi actiones nostras in Deum, profecto ad mentem D. Thomæ se pa-

rum apposite argumentari demonstrabit.

Nihil ulterius dicit Angelicus Doctor in duobus aliis locis quæ etiam obijciuntur. Eandem enim in utroque loco proponit objectionem, & eam eodem modo solvit. Ad 9. *Dicendum, inquit (2), q. 7. de malo, quod cum illud præceptum Apostoli sit affirmativum, non obligat ad hoc quod semper observetur in actu: observatur autem semper in habitu quamdiu homo habitualiter habet Deum sicut ultimum finem; quod non excluditur per peccatum veniale.*

Et in Commentariis Epistolæ Pauli ad Colossenses (3); *Dicendum est quod non est necessarium quod omnia in Deum referantur actu, sed habitu. Qui enim facit contra gloriam Dei, & præcepta ejus facit contra hoc præceptum. Venialiter autem peccans non facit contra hoc præceptum simpliciter, quia licet non actualiter, tamen habitualiter omnia refert in Deum.*

Ubique sibi constat S. Doctor. Relatio habitualis actionum nostrarum in Deum sufficit ad hoc ut excludatur peccatum mortale: sed quia cum hac relatione habituali consistere potest peccatum veniale, nullatenus dici potest quod talis relatio sufficiat ad implendum præceptum referendi actiones nostras in gloriam Dei.

Instant tamen iidem Theologi, & proferunt alium D. Thomæ locum, quem jam supra protulimus, cum de Infidelium operibus ageretur, in quo asserit quod ad hoc ut aliquis actus sit immunis a peccato, satis est eum esse ordinabilem in Deum. *Ratio naturalis, inquit (4), vel prudentia potest dirigere in aliquem finem proximum, & quia ille finis proximus est ordinabilis in finem ultimum, (et si actu non ordinetur) ideo in Infidelibus, quorum actus per vim rationis in talem finem diriguntur, possunt aliqui actus esse boni.*

Sed hic locus probat quidem contra Bajistas illud idem quod jam probavimus, nempe omnes & singulas actiones quæ non referuntur in Deum, saltem virtute, non esse peccata, etsi ad illum non ordinentur actu, modo sint in illum ordinabiles; sed ex hoc loco nullatenus colligi potest relationem habitualement sufficere ad hoc ut satisfiat præcepto referendi actiones nostras in Deum; imo S. Doctor expresse docet non sufficere. Cum enim hanc sibi proposuisset objectionem (5), *Præcepta legis sunt de actibus virtutum: habitus autem non cadit sub præcepto: non ergo præceptum Apostoli intelligitur de habituali relatione nostrorum actuum in Deum, sed de actuali: ita respondet. Ad 2. dicendum quod aliud est habi-*

(1) Th. 1. 2. q. 88. art. 1.

(2) S. Th. q. 7. de malo art. 1. ad 9.

(3) S. Th. in Epist. ad Coloss. c. 3. lect. 3:

(4) S. Th. in 2. dist. 41. q. 1. art. 2. ad. 2.

(5) S. Th. de charit. art. 1. ad 3v

ualiter referri in Deum, & aliud virtualiter. Habitualiter enim refert in Deum etiam qui nihil agit, nec aliquid intendit, ut dormiens. Sed aliquid virtualiter referri in Deum est agentis propter finem ordinatum in Deum. Unde habitualiter referri in Deum non cadit sub præcepto charitatis, cum hoc nihil aliud sit quam habere Deum ultimum finem.

Unde ulterius colligi potest, primo, quod quilibet homo, cum usum rationis habere inceperit, peccet mortaliter, si non ordinet se ad debitum finem. Cum vero, inquit (1), *usum rationis habere inceperit, . . . si non ordinet se ipsum ad debitum finem, secundum quod in illa etate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens quod in se est.* Debet itaque elicere actum amoris Dei supra omnia propter se, & ad illum se, suaque omnia ac totum vitæ cursum referre. Quod tamen intelligi debet moraliter de illo qui rationis usum jam adeptus est, & habet sufficientem Dei notitiam, quam tunc quisque sibi comparare tenetur, secundum quod, inquit S. Thomas, *in illa etate est capax discretionis.*

2. Tenentur omnes homines, etiam Infideles, hunc actum toties renovare, quoties adest necessitas illum repetendi ad hoc ut censeatur moraliter perdurare.

3. Quamvis peccent omnes Infideles peccato omissionis, quod in iis habitualiter perdurat donec verum Deum agnoscant, eique se subiciant, attamen peccatum illud habituale omissionis non vitiat omnes illorum actus, qui si sint in Deum referribiles, licet in illum non referantur, immunes sunt a peccato, juxta S. Thomam (2), cujus testimonium jam protulimus.

4. In iis qui Fideles sunt amor ille, ad quem tenentur omnes, est amor charitatis, amor supernaturalis. Sub præcepto charitatis, inquit S. Doctor in loco jam supra laudato (3), *contineatur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum.*

5. Præceptum illud, cum sit affirmativum, non obligat ad semper (4); ideoque non peccant Fideles contra hoc præceptum referendi in Deum actiones suas, si illæ sint ad ipsum referribiles, licet actu non referantur, modo præceptum illud referendi tunc temporis non instet; atque ideo omnes actiones, quibus deest ista relatio etiam virtualis, non sunt nova, nequidem omissionis, peccata; eodem enim modo ratiocinandum est de Fidelibus, sicut de Infidelibus, quo-

rum actus etsi non referantur ad Deum, si tamen ad illum sint referribiles, a peccato sunt immunes; cum omnes sive Fideles, sive Infideles teneantur eodem præcepto referendi opera sua in Deum.

6. Ut satisfiat præcepto referendi omnes actiones nostras in gloriam Dei, necessaria est quidem relatio virtualis, ad hoc tamen ut sint immunes a peccato, sufficit quod sint referribiles in Deum, nullaque prava vitientur circumstantia; atque ideo immunes sunt a peccato omnes illæ quæ sunt ex motivo fidei, spei, timoris, vel etiam ex motivo solius honestatis moralis, licet nec actu, nec virtute referantur in gloriam Dei.

Quamvis hæc omnia puncta non pertineant ad fidem & quædam ex illis solum protulerimus tanquam probabiliora, alia tamen sunt quibus absque gravi censura contradici non potest. Erroneum enim est asserere omnes actiones nostras, quæ non sunt ex motivo charitatis, fieri ex motivo cupiditatis & esse peccata. Erroneum est asserere homines teneri ad referendum omnes & singulas actiones suas ad Deum ex motivo charitatis, ac consequenter omnia Infidelium opera esse peccata. Erroneum est asserere actus fidei, timoris, & spei, imo actus moraliter bonos esse peccata, nisi fiant ex motivo charitatis.

Quandonam autem, & quoties teneamur, vi hujus præcepti, elicere actus charitatis quibus omnia referamus in Deum, non definit Doctor Angelicus. Si quaeratur, inquit, *quando oportet actum referre in finem ultimum, hoc nihil aliud est quam querere quando oportet habitum charitatis exire in actum, quia quandoque habitus charitatis in actum exit fit ordinatio totius hominis in finem ultimum, & per consequens omnium eorum quæ in ipsum ordinantur ut bona sibi.* Afferit quidem quod teneamur aliquando actu referre, sed ultra non progreditur. Dicendum, inquit agens de merito actionum nostrarum (5), *quod non sufficit omnino habitualis ordinatio actus in Deum, quia ex hoc quod est in habitu nullus meretur, sed ex hoc quod actu operatur.* Nec tamen oportet quod intentio actualis ordinans in finem ultimum sit semper conjuncta cuilibet actioni quæ dirigatur in aliquem finem proximum, sed sufficit quod aliquando actualiter omnes illi fines in finem ultimum referantur, sicut fit quando aliquis cogitat se totum ad Dei dilectionem dirigere: tunc enim quidquid ad se ipsum ordinat in Deum ordinatum est.

Omissio illius relationis actualis certis temporibus

(5) S. Th. 1. 2. q. 89. art. 6.

(6) S. Th. 1. 2. dist. 41. q. 1. art. 2. ad 2.

(1) S. Th. 1. 2. q. 100. art. 10. ad 2.

(2) S. Th. ibid.

(3) S. Th. in 2. dist. 40. art. 5. ad 6.

poribus faciendæ atque renovandæ est, juxta D. Thomam (1), aliquando mortale, & aliquando veniale peccatum. Dicendum, inquit, quod hoc quod dicitur, omnia in gloriam Dei facite, potest intelligi dupliciter, vel affirmative, vel negative. Si negative, sic est sensus: Nihil contra Deum faciatis; & hoc modo præceptum est; & sic præceptum hoc præteritur, vel per peccatum mortale quod contra Deum fit, vel per peccatum veniale quod præter præceptum & præter Deum fit. Si autem intelligatur affirmative, hoc potest esse dupliciter: aut ita quod actualis relatio in Deum sit conjuncta actioni nostræ cuilibet, non quidem in actu, sed in virtute, secundum quod virtus primæ ordinationis manet in omnibus actionibus sequentibus, sicut & virtus finis ultimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis; & sic adhuc præceptum est, & contingit omissionem ejus esse venientem, vel mortalem, sicut dictum est: vel ita quod ordinatio actualis in Deum sit actu conjuncta cuilibet actioni nostræ: & potest intelligi dupliciter, vel distributive, vel collective. Si distributive, sic est sensus: quaecumque actionem faciatis, melius est si eam actu in Deum ordinatis; & sic est consilium: si autem sumitur collective, sic est sensus: omnia opera ita faciatis, quod nullum eorum sit, quin actu in Deum ordinatis: & hoc nec præceptum, nec consilium est.

Et si S. Doctor non definiat quando teneamur actiones nostras actu referre in Deum, ex locis tamen allatis colligunt nonnulli Theologi hanc intentionem ita frequenter iterari debere, ut censeatur moraliter perdurare, atque ita in omnes & singulas actiones nostras virtualiter influere.

Quamvis autem hi Theologi a Bajaniſtis minus quam alii recedere videantur, ab iis tamen omnino dissentiunt, cum simul doceant omnia opera ex alio quam charitatis motivo facta non esse peccata: Et quidem obligatio referendi omnes actiones ad Deum charitate amatum non cadit super omnibus & singulis actionibus nostris, sed afficit tantummodo ea temporis momenta, quibus instat præceptum sic referendi; unde manifestum est ea opera, in quibus sola deest ulterior ordinatio in Deum charitate amatum, non esse peccata, si tunc non instet præceptum eliciendi actum charitatis.

Itaque non peccant ii qui operantur ex motivo fidei, spei, timoris, & aliarum virtutum, sive supernaturalium, sive etiam moralium, etsi illud motivum non ulterius referatur ad Deum charitate amatum. Peccant tamen quotiescumque, urgente præcepto renovandi actum charitatis, illum renovare omittunt; sed peccatum illud

omissionis non vitiat alias actiones eorum qui actum charitatis omiserunt renovare, licet ratione illius omissionis nequidem virtualiter referantur ad Deum charitate amatum.

Ad hanc autem relationem virtuale non requiritur actus dilectionis Dei qui sit expressus ac reflexus: verum satis est quod, dum quis animum colligit atque ad proprium cor redit, advertat aut advertere possit hanc dilectionem esse motivum actionum suarum. Exemplum afferunt illi Theologi cujusdam Matris familiæ, quæ ardentem diligens unicum filium morbo aliquo periculoso laborantem omni cogitatione curaue noctu & interdiu incumbit, ut eum sublevet atque ad salutem perducatur. Profecto hæc mater continuo agit ex motivo dilectionis qua filium suum prosequitur, licet illi conceptis verbis non dicat, *diligo te*, nec etiam hæc aut similia interius recogitet aut proferat. Eodem modo ratiocinari possumus de homine Deum super omnia ardentem diligente, qui licet hæc verba non proferat, *Domine diligo te super omnia*, operatur tamen ex motivo charitatis, dum in omnibus operibus suis illi placere studet.

Operari quoque censetur ex motivo charitatis ille, qui v. g. tentatione quadam pulsatus, sibi ipsi diffidens, & Deo displicere timens, attendit ad æterna supplicia quæ peccatoribus minatur Deus, atque ad sempiternæ beatitudinis mercedem quam iustis promittit, ut iis rationibus atque motivis inimici insidias evadat. In hoc etenim casu amor Dei est ulterius motivum, quod eum ad superandam tentationem impellit.

Huic Theologorum sententiæ favere videtur comparatio quam adhibet S. Thomas (2) cujusdam medici, qui dum colligit herbas actu intendens efficere potionem, nihil fortassis de sanitate cogitans, habet tamen sanandi ægroti intentionem moraliter perseverantem.

Quandonam autem relatio actualis ad Deum charitate amatum censeatur moraliter perdurare, sunt qui existimant, quod ea moraliter perduret donec retractetur, aut conerario actu, aut peccato letali. Verum hæc responsio accuratio-ri indiget expositione: nam retractari potest prior illa intentio, vel explicite, vel implicite. Retractatur enim explicite, aut per actum expressum ipsi formaliter oppositum, aut per peccatum mortale; implicite autem retractatur, quando operans prioris illius intentionis nullam habet memoriam, illiusque nullum in ipsius mente extat vestigium. Cum autem relatio actualis in Deum charitate amatum dicitur retractari peccato mortali, inde tamen non sequitur quod peccato veniali nullatenus retractetur. Agnosci enim & admitti debet relatio aliqua totalis quæ omnes & singulos actus nostros, quæcumque illi sint

(1) S. Th. in 2. dist. 40. art. 5. ad 7.

(2) S. Th. q. de charit. art. 11. ad 2.

sint vel esse possint, complectitur, ita ut nihil omnino in nobis sit quod in Dei gloriam non referatur. Relatio tamen illa totalis aliquatenus restringitur, & partim retractatur per peccatum veniale: sed non penitus destruitur, nec totaliter revocatur, nisi per actum contrarium, aut per gravem & mortalem Dei offensam (1); atque ideo S. Thomas in loco jam alibi laudato docet præceptum referendi actiones nostras in gloriam Dei præteriri vel per peccatum mortale, vel per peccatum veniale.

Notandum est autem quod si nihil esset, vel in nobis, vel extra nos, quod ab hoc charitatis amore, nos averteret, illius actus non ita frequenter repeti deberemus, ut relatio actualis operum nostrorum in gloriam Dei moraliter in nobis perseveraret; sicut ille qui longum aggreditur iter, vi prioris illius intentionis, qua viam cepit, moraliter perseverantis, singulis diebus ire pergit, absque eo quod illam intentionem renovet. Verum in moralibus res aliter se habet: nam concupiscentia propria, diabolus, atque mundus sine ulla fere interruptione nos retrahunt ab iis operibus quæ Deo placent, vel etiam humana quædam atque peccaminosa nobis suggerunt motiva, quibus vitiatur etiam in

bonis operibus intentio nostra. Quapropter ut hæc varia & prope innumera tela detorqueamus, frequenter iterari debent, tum actus charitatis tum actus cæterarum virtutum.

Quoties autem & quando renovare debeamus hos charitatis actus, sub pœna sive mortalis, sive venialis peccati, vix præfiniri potest: cum autem movetur huiusmodi quæstio, idem videtur esse ac si quæreremus quanta requiratur ligni copia ad alendum ignem ut jugiter ardeat. *Sensus enim*, ait Dominus, (2) *& cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.*

Ex his patet quam enormiter aberraverint illi, qui sequentes propositiones ab Innocentio Papa XI. (3) damnatas ausi sunt in medium adducere.

An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret condemnare non audent.

Probabile est ne singulis quidem rigoroze quinquennis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

Tunc solum obligat quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam qua justificari possimus.

P A R S A L T E R A .

FRATRES BELLELLI ET BERTI

B A J A N I S M I

C O N V I N C U N T U R .

N quo consistat Bajorum systema a S. Pontificibus pluries damnatum hactenus exposuimus: nunc idem systema in Scriptis P. F. Bellelli & P. F. Berti redivivum demonstrandum suscipimus. Et quidem reviviscit, & nimium reviviscit pestifera Baji doctrina in F. Bellelli Opusculo *Lucernæ Typis edito 1711. sub hoc titulo, Mens Augustini de statu Creaturæ rationalis ante peccatum*. Reviviscit & in altero ejusdem Auctoris grandiori Libro *Romæ evulgato 1737. qui sic inscribitur, Mens Augustini de modo reparationis humanæ naturæ post lapsum*, duo volumina complectente. Reviviscit etiam in Libro F. Berti, quem in quatuor volumina divisit, & cui Titulus est, *de Theologicis Disciplinis*. Licet vero id exploratum satis quisque habere possit ex sola horum librorum lectione, nonnulla tamen horum Auctorum hic congeremus testimonia, ex quibus liquido patebit quam perfecte cohæreat cum Baji ipsiusque Discipulorum erroribus Fratrum Bellelli & Berti extialis doctrina.

Itaque incumbit tunc nobis in hac altera hujus nostri operis parte demonstrandum Fratres Bellelli & Berti præcipuos Baji errores in Scriptis suis docuisse, ac proinde Bajanismum in ipsis reviviscere: quod pluribus distinctis Articulis demonstrare conabimur.

A R T I C U L U S I.

Fratres Bellelli & Berti errorem in Propositione 38. Baji contentum renovasse ac docuisse convincuntur.

IN prima hujus operis parte diximus præcipuum Bajani systematis fundamentum contineri in Propositione Baji 38. quæ sic habet: *Omnis amor Creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur; aut laudabilis, illa charitas, qua*

(1) Bellelli de statu creat. ratione. post peccatum l. 1. c. 28.

per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.

I.

Nullus profecto, ait F. Bellelli (1) agens de dispositionibus in Sacramento Pœnitentiæ requisitis, *deliberatus & supernaturalis animi motus irrequietus & sine fine esse potest; ergo aut in Creatore, aut in creatura ultimum sibi finem præstluit. Quod si in Creatore, est charitas: si in creatura, est cupiditas.*

Et cap. 1. libri tertii statuere volens impossibilitatem status puræ naturæ, sic ait (2): *Creatura rationalis, quæcumque conderetur, sine ullo amore esse non potest. Ejusmodi autem amor finem habeat necesse est. Ergo erit aut fructio Dei, aut creaturæ; nec medium inter ista duo cogitabile est, ut liquido, constitit. At vero utrumlibet cogitetur pura natura repugnat, quoniam si creatura fruatur, perversa est & mala, adeoque nec pura: sin vero fruatur Deo, nec pura erit; quoniam Deus sine gratiæ adjutorio diligere omnino non potest.*

II.

Nullum itaque Theologus iste agnoscit cum Bajo medium inter Deum charitate amatum, & Creaturam cupiditate dilectam, ac proinde neque ullum admittit medium inter actiones quæ fiunt ex motivo charitatis, & illas quæ fiunt ex motivo cupiditatis: sed hunc errorem, quem Frater Bellelli defendendum suscepit, jam in propositione 38. Baji damnatum vidimus. Verum quidem est & indubitatum inter Creatorem & Creaturam nullum esse medium, & consequenter finem, quem in actionibus nostris nobis proponimus, esse vel Deum, vel Creaturam. Certum quoque est teneri omnes Deum sibi ut finem ultimum constituere, illique se & omnia sua devovere; sed quia, ut jam diximus, præceptum illud non obligat pro semper, hanc obla-

(2) Ibid. lib. 3. c. 1.

tionem & relationem in Dei gloriam non tene-
mur semper in singulis actionibus nostris iterare
atque renovare; & ideo non peccant qui habent
aliquando pro fine secundario creaturam, modo
cæteroquin hæc eorum actio sit ad Deum referi-
bilis, & nulla prava vitietur circumstantia.

Præterea fides & spes habent actus proprios,
qui immunes sunt a peccato, licet non fiant ex
motivo charitatis, neque ulterius ad charitatem
referantur; atque etiam homo, saltem in statu
naturæ puræ, potuisset diligere Deum, ut Au-
ctorem naturæ, amore naturali, ut alibi dictum
est; ergo ex his capitibus datur adhuc aliquod
medium inter Deum charitate amatum, & crea-
turam cupiditate dilectam.

III.

Error itaque Fratris Bellelli non in eo situs
est quod velit nullum reperiri medium inter
amorem Dei, & amorem creaturæ, sed in eo
quod contendat, nullas creaturas, etiam illas
quas Lex naturalis dictat esse diligendas, posse
absque peccato diligi, nisi hæc dilectio actu,
vel virtute referatur in Dei gloriam; imo errat
etiam in eo quod contendat actus fidei & spei,
aliosque qui Deum habent pro objecto, pecca-
minosos esse, nisi ulterius referantur in Deum
charitate amatum.

IV.

Sed ne quis suspicetur quod nomine chari-
tatis intelligat charitatem improprie dictam, sci-
licet vel amorem concupiscentiæ qui convenit
spei, vel piam illam offeccionem quæ fidem
semper comitatur, vel emorem Dei naturalem,
propriis viribus comparatum, totus est in sep-
tem primis capitibus Libri tertii, ut probet
charitatem, inter quam & perversam cupidita-
tem nullum agnoscit medium, illam esse qua
Deus diligitur propter se, quæque omnes superat
naturæ vires. Postquam enim cap. 1. amplexus
est doctrinam propos. 38. Baji damnatam, ni-
mirum omnem amorem creaturæ rationalis esse
aut charitatem bonam, aut cupiditatem malam,
asserit c. 2. Deum, ut Auctorem naturæ sine
dono gratiæ diligi non posse. Et post allata c.
3. 4. & 5. duo argumenta, seu potius sophis-
mata, tertium conficit argumentum ex his dua-
bus propositionibus, una scilicet Deum perverse
amari si non diligatur propter se: altera autem,
Deum non posse omnino amari propter se sine
veræ gratiæ adiutorio.

Et cap. 17. postquam denuo asseruit, (1) non
posse creaturam rationalem Deum ullo pacto dili-
gere sine supernaturali gratiæ Dei adiutorio,

(1) Berti tom. 4. lib. 21. c. 17.

(2) Ibid. c. 38.

quo semel destituta, omni etiam destitueretur
charitate, hanc infert ipse consequentiam: ergo
dominanti cupiditati serviret.

Ex his manifeste patet hunc Theologum,
dum nullum agnoscit medium inter actiones quæ
fiunt ex motivo charitatis, & illas quæ fiunt
ex motivo cupiditatis intelligere amorem Dei
supernaturalem, amorem quo diligitur Deus gra-
tis propter se ipsum, sicut & intellexere Bajus,
Jansenius & Sectatores eorum; ac proinde etiam
manifeste patet horum Novatorum doctrinam
a Fratre Bellelli expressis verbis fuisse renova-
tam.

V.

Non tamen satis fuit ipsi hunc errorem tot
Anathematibus confixum in medium denuo ad-
ducere, sed ut definitiones Summorum Pontifi-
cum eludere tentet non solum eadem adhibet
effugia, quæ illi præbuerunt Jansenius ejusque
Sequaces verum etiam nova ipse confingit, quæ
erroneam & dolosam ejus mentem magis ac ma-
gis aperiunt.

Primum itaque contendit propositionem 38.
(2) non fuisse in se absolute damnatam, sed
solummodo relative ad proposit. 31. & 32. quasi
vero damnatæ non sint in se omnes & singulæ
Bajanæ propositiones. Hæc scilicet propositio
damnata est, inquit, correlative ad alias ejus-
dem auctoris sententias; dum enim scribit, lau-
dabilis illa charitas, illam significat, quæ ex
propos. 31. & 32. est perfecta & sincera, & est
Legis plenitudo, atque de corde puro & cons-
cientia bona, & non ficta. Porro falsum est,
addit idem Theologus, præter istam charitatem
quæ hominem justum reddit, non dari nisi illi-
citam cupiditatem. Datur nimirum & alia,
charitas, utique vera, sed minor, qua cor homi-
nis interdum ardere incipit, ut pedetentim ad
justitiam perducatur.

Hæc est autem Baji propositio 31. Charitas
perfecta & sincera, quæ est ex corde puro, &
conscientia bona, & fide non ficta, tam in Cate-
chumenis, quam Pœnitentibus potest esse sine remis-
sione peccatorum. Propositio autem 32. sic habet,
Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est
semper conjuncta cum remissione peccatorum.

VI.

Hujus effugii fallaciam jam alibi demonstravi-
mus, tum quia Bajus in propositione 38. (3)
loquitur de charitate generatim sumpta, sive
perfecta sit, sive imperfecta, non autem de so-
la chatitate perfecta: tum quia nec Bajus, nec
Jansenius illius discipulus, quorum errores pro-

M m. 2

scri-

(3) Vide supra part. 1. art. 3. §. 1. & præ-
sertim n. 11.

scripsere Summi Pontifices in sensu ab assertoribus intento, unquam asseruere nullum dari medium inter charitatem perfectam & cupiditatem: agnovit enim uterque, ut ibi annotavimus, charitatem quamdam imperfectam distinctam a charitate perfecta, quæ hominem justum reddit, & conjuncta, est semper cum remissione peccatorum.

VII.

Addere tamen liceat quod genuinus sensus propositionis 38. erui non possit ex propositionibus 31. & 32. istæ enim duæ propositiones nullam habent cum propositione 38. connexionem, imo continent sensus valde diversos. Propositio 38. ait de charitate generatim sumpta, nullum inter illam & cupiditatem dari medium. Propositiones autem 31. & 32. loquuntur de charitate perfecta, quam asserunt non esse semper conjunctam cum remissione peccatorum. Nihil ergo fingi potest absurdius, quam eruere velle, uti insipienter tentat F. Bellelli, sensum propositionis 38. ex propositionibus 31. & 32. præsertim si attendatur quod Bajus ipse in Apologia sua ex una parte confiteatur propositionem 38. extractam esse ex Opusculo suo de charitate, atque ita se esse Auctorem, & ex altera perneget propositiones 31. & 32. esse suas, asseratque firmiter eas in Opusculis suis non haberi: Nemi sane ante Fratrem Bellelli venerat in mentem quærere quis fuerit alicujus propositionis sensus ab Auctore intentus in aliis propositionibus quas idem Auctor diffinitur esse suas.

VIII.

Hac occasione quæri merito potest quis sit sensus damnatus in propositionibus 31. & 32. Respondetur quod cum nomine charitatis illius quæ est plenitudo legis, quæ est perfecta, quæ est ex corde puro, ex conscientia bona, & fide non ficta, intelligatur illa dilectio, qua Deus super omnia & propter se diligitur; de hac charitate definit Summus Pontifex quod semper conjuncta sit cum remissione peccatorum. Bajus autem, quamvis in Opusculis suis has notas neque supradictas proprietates non expresse tribuat illi charitati quam asserit reperiri posse sine peccatorum remissione, hanc tamen variis titulis exornat, qui nulli alteri charitatis speciei competere possunt, quam soli charitati perfectæ, qua Deus super omnia & propter se diligitur; ait (1) enim de charitate illa quæ præcedere potest remissionem peccatorum, quod sit animi motus a quo boni esse dicimur: quod sit plenitudo Le-

gis: quod illi quibus concessa est surrexerunt a mortuis & vivunt &c. Si in Catechumenis & Pœnitentibus ante remissionem peccatorum initium aliquod charitatis solummodo agnovisset, nec ulterius fuisset progressus, nihil asseruisset reprehensione dignum; sed cum in iis, antequam remittantur peccata, agnoscat charitatem antedictis prædictis præditam dotibus, & quæ etiam justificat ante remissionem peccatorum, ut id ipse asserere non erubuit in propositionibus 42. & 43. hoc sane novitatis genus censura atque Anathemate dignum Summis visum fuit Pontificibus.

IX.

Sensit tamen F. Bellelli miras quas adhibuit artes, ut propositionem 38. Bajus ad alienum sensum detorqueret, irritas fore ac prorsus inanes, ad eludendam eodem modo censuram, quam Alexander VIII. in propositiones triginta & unam tulit die 7. Decembris 1690. quarum septima inter proscriptas sic habet. *Omnia humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis est, hoc est, mala* (2). Cum autem hæc propositio nullatenus de charitate perfecta possit intelligi, nec consequenter deflecti in alienum sensum quem F. Bellelli propositioni 38. Bajus falso adscripsit, ideo novum artificium priori non minus absurdum atque ineptum adhibere conatus fuit, ut errorem suum censuræ ab Alexandro VIII. lata subduceret.

Optimo quidem jure, ait F. Bellelli (3), rejectam esse hanc propositionem; nam imprimis falsum est, inquit, omnem humanam actionem deliberatam esse dilectionem Dei, vel mundi, quasi vero non alias operationes aliarum virtutum, facultatum & potentiarum habeat nisi solius voluntatis, cujus est deliberate diligere. Debuisset ergo Auctor restrictius loqui dicendo: Omnia actio libera voluntatis est Dei dilectio, vel mundi; dantur enim propter voluntatis dilectionem alia actiones, quæ tametsi subjaceant voluntatis imperio, ipsius tamen actiones non dicuntur.

X.

Juxta igitur F. Bellelli, Auctor ipsius propositionis damnatæ in eo tantum erravit, quod voluerit nullas esse deliberatas hominis actiones, præter actiones voluntatis elicatas, nullasque actiones a voluntate imperatas agnoverit. En totum crimen hujusce Auctoris, si F. Bellelli fides adhibeatur, quod absit! Ergo Summus Pontifex damnando propositionem 7. quam su-

(1) Bajus Opus. de Char. c. 7.

(2) Prop. 7. damnata ab Alex. VIII.

(3) Bellelli de statu creat. ration. l. 3. c. 28. p. 506.

pra retulimus, definit tantum quod actiones hominis deliberatae non sint omnes elicitaе, & praeterea quod debeant agnosci aliae actiones a voluntate imperatae? Ergo Summus Pontifex sensum haereticum in propositione contentum non proscripsit?

Quis enim mortalium, ac praesertim Catholicorum, haec ferre ac patienter audire valeat?

XI.

Pergit tamen F. Bellelli, nec reliquum certe propositionis damnatae sensum felicius interpretatur. Deinde, ait, (3) *quae mundi dilectio est, non semper est illa mala concupiscentia carnis, cum saepe diligatur mundus, & ordinate diligatur, scilicet non propter se, sed propter eum qui fecit illum. Pro eo igitur quod dixit, omnis humana actio, rectius dixisset, omnis humana fruitio.*

Auctor igitur propositionis ab Aleaandro VIII. damnatae ex alio etiam capita culpandus videtur Fratri Bellelli, ex eo scilicet quod docuerit mundum & ea quae in mundo sunt non posse diligere ordinate propter Deum. Summus ergo Pontifex damnando propositionem 7. debuit tantum definire amorem creaturae posse in Deum referri? Haec & similes ineptiae, quae risum pariter ac indignationem movent, merentur quidem despici, sed non referelli.

XII.

Eandem responsionem adhibet F. Bellelli in lib. de modo reparationis humanae naturae post lapsum. Rejicitur, inquit; *haec propositio, scilicet 7. ab Alexandro VIII. damnata, quoniam adaequate dividit actionem humanam deliberatam in Dei dilectionem per charitatem, & mundi malam concupiscentiam. Ultra enim charitatis actum, fidei etiam, spei, timoris, poenitentiae, religionis, aliarumque virtutum officia agnoscenda tunc, & admittenda. Nec quicumque mundi amor mala concupiscentia est, quia saepe homines mundum honeste ordinateque diligunt, opere, virtualiter saltem, in Deum relato.*

Sed error Baji & Bajanisturum non in eo consistit quod nullos admittat actus fidei, spei, timoris, poenitentiae, Religionis, aliarumque virtutum; tales siquidem actus libenter agnoscunt. Error autem eorum in eo situs est, quod doceant tales actus, si non habeant pro motivo Deum charitate amatum, esse peccaminosos, utpote a mala concupiscentia prodeuntes. Similiter amorem mundi innoxium admittunt, si re-

feratur in Deum ex motivo charitatis. Nihil ergo docet F. Bellelli quod cum erroribus Baji penitus non concordet.

XIII.

Quam pateat adhuc Fratris Bellelli mala fides haberi potest ex modo quo explicat propositionem Quesnelli 44. quae sic exprimitur. *Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones omnes nostrae nascuntur, amor Dei qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur: & amor quo nos ipsos mundum ac diligimus, qui quod ad Deum referendum est non refert, & propter hoc ipsum fit malus.* Damnatio hujus propositionis, quae non solum actus elicitos, sed etiam actus a voluntate imperatos complectitur, funditus evertit imaginariam F. Bellelli interpretationem, quae, ut jam vidimus, damnata ab Alexandro VIII. propositionem 7. ad actus tantum elicitos perperam restringit. Alio itaque se vertere necesse fuit: sed quam ineat viam ut sese expediat, videamus.

Respondet ergo F. Bellelli (1); quod *pravus sensus ipsius* (propositionis, scilicet Quesnelli) *est quod velit Quesnellius amorem Dei justificantem, seu charitatem, quae habitualiter in iusti hominis corde regnat, actiones, volitionesque omnes ipsius ad Deum referre & meritorias facere. Contra vero amorem nostri, seu cupiditatem, quae habitualiter regnet in corde hominis impii, omnes ipsius corrumpere actiones, & in peccata convertere.* Verum quantopere aberret haec expositio a germano sensu propositionis Quesnellianae, imo a mente ipsius Quesnelli, Jansenii, atque Baji, jam vidimus in prima parte hujus operis. Itaque ne quod jam confutatum est iterum confutemus, ab ampliori hac de re disputatione cum F. Bellelli (2) supersedendum existimamus. Paucis tamen videndum est an ipsius socius F. Berti rectius sentiat.

XIV.

Quamvis F. Berti iisdem verbis non tueatur propositionem 38. in Bajo damnata, doctrinam tamen illius evidenter amplectitur dum asserit de quocumque actu humano, quod *nisi adsit charitas* (3), *per quam referatur in Deum, in praxi operans non operabitur propter equitatem, cujus habet ideam ingentam; sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus, & ideo opus erit pravum atque perversum.*

Praeterea idem error evidenter colligitur ex ejus principiis; docet enim (4) 1. Quod gratia est

(1) Bell. de statu creat. ration. tom. 2. prop. 44. §. 1.

(2) F. Bellelli ibid. tom. 2. prop. 44. §. 1.

(3) Vide supra art. 3. §. 1.

(4) Berti tom. 4. lib. 21. c. 2.

(5) Berti tom. 3. l. 14. c. 7.

est mentis illustratio & inspiratio charitatis, quæ magis, inquit, in delectatione, quam in illuminatione sita est. Docet quoque (1) 2. Quod homo lapsus magis se delectat se ipso, quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur; quoniam sine hujus delectationis dono prævalet rationi concupiscentia cujus desideriis non obedire absque gratia Salvatoris non possumus. Ex quibus locis sic argumentari licet.

Gratia est inspiratio charitatis, seu sanctæ delectationis: hæc est prior hujus Theologi propositio; atqui, ex eodem, sine hac sancta delectatione concupiscentia prævalet rationi; ergo sine hujus delectationis dono homo semper obedit concupiscentiæ; ac proinde peccat: ergo juxta illum omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, aut laudabilis charitas, ut loquitur Bajus.

XV.

Hunc tamen errorem emollire simulat verbis sequentibus; (2) docet enim quod ad hoc ut actio quædam sit immunis a peccato non necessaria sit gratia fidei, sive quod Deus se manifestet tamquam Auctorem supernaturalium donorum, sed satis est quod homo operetur ob intimam, naturalem, & ingenitam ideam honestatis. Dico, inquit, opera hujusmodi regula consentanea, etsi in Deum non referantur explicitè, quod necessarium est ut ad vitam eternam perducant, referri implicitè, non quod intrinseca bonitas honestorum operum se ipsa referatur in summum bonum; id enim necessarium & naturale est, non liberum & morale; sed quia intentione animi opera illa fiunt ob intimam legem honestatis, quæ implicitè est ipse Deus, atque hoc arbitror sufficere ad opus bonum morale ordinis naturalis, quia ne sit vitii labes sufficit uniformitas legi naturaliter nobis indita.

Verum hoc lenimento, specie quidem Catholico, obtegatur error, non devitatur; cum simul velit cupiditatem inficere veneno suo omnia illa opera quæ fiunt ob intimam legem honestatis, ideoque nisi fiant ex speciali gratia, id est, ex inspiratione charitatis, esse peccata: addit enim absque ulla intermissione, quod licet hæc speculative vera sint, practice tamen loquendo, nunquam hominem lapsum agere convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate & Philautia, ideoque quodlibet opus bonum fieri a speciali gratia. Si ergo homo lapsus practice loquendo numquam agat convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate & Philautia; si quodlibet opus bonum fiat ex speciali gratia, id est, juxta F. Berti, ex inspiratione charitatis, inde sequitur quod omnis actio,

quæ ex motivo charitatis non procedit, procedat evidenter ex motivo cupiditatis, ac ulterius sit verum peccatum; qui error damnatus est in propos. 38. Bajus, in propos. 7. damnata ab Alexandro VIII. & prop. 44. Quesnelli.

XVI.

Expressus adhuc Theologus noster nullum inter hæc duo alibi agnoscit medium, scilicet inter opera quæ fiunt ex charitate, & sunt laudabilia, (3) & opera quæ fiunt ex cupiditate, & sunt peccata, dum docet nullam dari humanum opus indifferens, expers scilicet, tam nequitiae, quam probitatis. Contendunt quidem plurimi Theologi nullum dari opus indifferens, in eo sensu, quod nullum sit opus ex deliberatione procedens, quod nec moraliter bonum sit, nec moraliter malum, sicque sit indifferens; sed iidem simul asserunt non omnia opera moraliter bona, ac proinde a peccato immunia, procedere a charitate; quod tamen affirmat Theologus noster; nam licet admittant opera moraliter bona, nempe illa quæ per ideam illam incommutabilis æquitatis rectæ rationi deprehenduntur convenire: addit tamen quod nisi adsit charitas per quam referantur in Deum, in praxi operans non operabitur propter æquitatem, cujus ideam habet ingenitam, sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus, & ideo opus erit pravum atque perversum. Quod ut ulterius pateat, locum integrum illius Theologi hic liceat referre.

Dixi, inquit, omnium menti inesse regulam quandam incommutabilem æquitatis, sed hominem lapsum magis movere, atque ad ogendum trahere imagines verum sensibilibus, & infeminatam peccato primi hominis noxiam cupiditatem; ad hanc comprimendam divinitus nobis inspirari gratiam sanctæ delectationis. Ad propositam ergo questionem ex hac mea opinione consequens habetur responsum. Vel humanus actus dirigitur per charitatem & gratiam sanctæ delectationis in Deum, & est bonus undequaque: vel per ideam illam incommutabilis æquitatis rectæ rationi deprehenditur convenire, & est bonus moraliter: vel peragitur ob inanem gloriam, & est inflatus typho superbiæ: vel propter res sensibiles & cretas, & cupiditate marcescit. Igitur in individuo nullus datur humanus actus indifferens. Si nihil aliud diceret iste Auctor, videretur admittere actus moraliter bonos qui non sint peccata, eos scilicet qui rectæ rationi deprehenduntur convenire per ideam illam incommutabilis æquitatis; sed hunc verbis illius sensum adscribere non licebit, si advertantur sequen-

(1) Berti tom. 3. lib. 14. c. 7. (2) Ibid.

(3) Bert. tom. 4. l. 21. c. 2.

XVIII.

sequentia. Addo, ait, quod nisi adsit charitas, per quam referatur in Deum, in praxi operans non operabitur propter æquitatem, cuius ideam habet ingentiam, sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus, & ideo opus erit pravum atque perversum. Ut igitur actus humanus sit undequaque bonus, juxta F. Berti, debet dirigi per charitatem in Deum: actus humanus potest quidem esse juxta illum moraliter bonus, si deprehendatur rectæ rationi convenire; sed nisi adsit charitas, praxi operans non operabitur propter æquitatem: insuper nisi adsit charitas operans, aut sibi placebit, aut fruetur bonis commutabilibus; & ideo nisi adsit charitas, opus erit pravum atque perversum. Ergo omnis actio quæ fit, & oritur ex motivo charitatis, est undequaque bona, sed si non adsit charitas in praxi oritur ex sui complacentia, aut ex fruitione bonorum commutabilium, id est, ex motivo cupiditatis, & est mala atque perversa. Non posset sane expressius ac disertius renovari error propositionis 38. Baji a S. Pio V. damnatus.

Hic tamen mens nostra non est inquirere quid sentiendum sit de doctrina illa qua asseritur nullum bonum opus morale fieri posse sine gratia, de hac enim agetur inferius; sed animus noster est eam solummodo carpere opinionem quæ negat ullum opus immune a peccato fieri posse absque gratia, quæ sit inspiratio charitatis; ex hac enim sequitur nullum dari medium inter opera quæ fiunt ex motivo charitatis, & illa quæ fiunt ex motivo cupiditatis.

XVII.

Diximus in priori hujus operis parte, unum e confectariis Bajani (1) principii nullum admittentis medium inter charitatem, esse quod omnis vera Christi gratia sit charitatis inspiratio. Hoc autem non solum docet F. Bellelli, (2) sed & probare nititur pluribus Augustini testimoniis perperam intellectis, ex quibus hanc infert erroneam propositionem. *Hæcenus Augustinus perspicue docens, inquit, gratiam Dei, sine qua nihil boni facere possumus, & quæ a nonnullo merito bono prævenitur, imo quæ prævenit omne meritum, & sine qua quæ prævenit omne meritum, quodcumque opus non recte bonum opus vocatur, charitatem esse & dilectionem, quæ Dei misericordia, qua prior dilexit nos, per Spiritum Sanctum suum diffunditur in cordibus nostris.* Quam doctrinam Theologi istius prænuntiaverat ipsemet titulus ejusdem capituli 14. his verbis *Ostenditur gratia prævenientem omnia bona opera nostra non nisi charitatem actualem.*

(1) Vide supra part. 1. art. 3. §. 1. in fine.

(2) Bellelli de statu creat. ration. lib. 6. 14.

Hanc eandem doctrinam fusiori stylo conatur quoque astruere F. Berti; (3) contendit quippe, ut jam superius occasione data adnotavimus, quod gratia sit inspiratio charitatis: cum enim hanc sibi proposuisset quæstionem, *quid sit gratia*, sequenti conclusione respondet. *Gratia, inquit, (4) est actus intellectus & voluntatis, sive mentis illustratio & inspiratio charitatis; sed magis in delectatione quam illuminatione sita est. Efficitur autem motione Dei, quæ est ipsa Dei voluntas subministrans hanc delectationem & charitatem.* Licet autem inspirationi charitatis adjungat illustrationem mentis, hæc tamen additio nullatenus illum secernit a Bajani. Siquidem docent Bajani, sicut & Theologi Orthodoxi, inspirationi charitatis semper conjunctam esse illustrationem intellectus, quia voluntas, juxta Philosophos, est potentia cæca, quæ non fertur in incognitum: sed in eo diffident Orthodoxi a F. Berti & a cæteris Bajani. stis, quod gratia voluntatis, juxta Orthodoxos, consistat non solum in inspiratione charitatis, sed etiam in inspiratione fidei, timoris, spei, cæterarumque virtutum supernaturalium, quarum actus immunes sunt a peccato, etiam si ulterius non referantur ad finem charitatis.

A R T I C U L U S II.

De impossibilitate status puræ naturæ.

QUoniam materia quam in hoc articulo tractaturi sumus fusioem postulare videtur dissertationem, illum in plures Paragraphos distribuemus.

§. I.

De debita ordinatione Creature rationalis in visionem Dei intuitivam, deque debitis mediis ad illam obtinendam necessariis.

TERTIAM partem & amplius Libri de Creatura rationali ante peccatum adhibet P. Bellelli, ut probare conetur, cum Bajo & Jansenio, impossibilem esse statum puræ naturæ, iisdemque fere omnibus, quas Yprensis Episcopus in medium jam adduxerat, utitur rationibus atque auctoritatibus. Hanc impossibilitatem statim prænuntiat capitis primi titulus qui sic habet. *Statuitur impossibilis status puræ naturæ, quam continuo sic exponit. Natura pura nihil*

(3) Vide supra n. 14.

(4) Berti tom. 3. l. 14. c. 7.

nihil aliud sonat, inquit, quam natura rationalis sine gratia, & sine culpa, aut habitu vitioso.

I.

Patet ex dictis in articulo præcedenti F. Bellelli nullum admittere medium inter cupiditatem & charitatem proprie dictam qua Deus diligitur propter se, quæque omnes superat naturæ vires, ita ut omnes actus qui non fiunt ex motivo charitatis fiant ex motivo cupiditatis, & sint peccaminosi. Quoniam autem Deus non potuit condere Creaturam rationalem in necessitate peccandi, manifeste sequitur quod juxta hunc Theologum non potuerit illam condere absque gratiæ auxilio, ac proinde nec in natura pura.

Hanc eandem pluribus in locis refert ipse F. Bellelli ratiocinationem (1). *Creatura rationalis, inquit, quæcumque conderetur, sine ullo amore esse non posset: ejusmodi autem amor finem habeat necesse est. Ergo erit, aut fructio Dei, aut Creaturæ; nec medium inter ista cogitabile est, ut liquido constat. At vero utrumlibet cogitetur, pura natura repugnat; quoniam si creatura fruatur, perversa est & mala, adeoque non pura: si vero fruatur Deo, nec pura erit, quoniam Deus sine gratiæ adjutorio diligere omnino non potest. Quod si huic ratiocinationi addas hanc propositionem: Atqui Deus non potuit creare illam sine adjutorio, quo posset se se avertere a Creatura & convertere ad Deum, evidenter sequitur Deum non potuisse condere Creaturam rationalem absque adjutorio gratiæ. Porro Deum hoc non potuisse, imo injustum fore, si conderet Creaturam rationalem tali auxilio destitutam plurimis in locis expresse docet, & præsertim c. 7. Non enim potuit Deus, inquit (2), Creaturam condere, quæ semper perversa esset: nec nisi perversa esse potuit sine gratiæ adjutorio, quoniam quidquam aliud magis quam se ipsam amare non valet. Hanc autem propositionem hoc argumento stabilire conatur. Quoniam, inquit (3), in quocumque statu non potuisset Deus Creaturam rationalem condere, nisi a se ipso distinctam. Porro Creatura distincta a Deo & secum ipsa identificata ætiori vinculo amoris ad se ipsam fertur, quam ad alterum amandum & appetiendum supra se, ut si detur optio, se malit servatam quam vite dispendium subire, ut alterius honor glorificetur.... igitur creatura in puris naturalibus constituta se ipsam appetiatiue magis amaret quam Deum, & magis Philantia, seu amo-*

(1) Bellelli de statu creat. ration. ante pec. lib. 3. cap. 1.

re proprio, quam cujusquam alterius amore quantumvis excellentioris delectaretur. Vidit hoc providentissimus rerum omnium conditor, & vidit magnam inde mentis rationalis perversitatem necessario suborituram, quam rectissimo rerum disposito impedire, ne ad ipsam culpa rediret, lege sua ordinatissima teneretur. Ita ergo Creaturam rationalem condidit, nec aliter potuit, attenta suprema lege Providentiæ suæ, ut illa quæ in se relicta se magis amaret tamquam conjunctiorem sibi propter secum ipsa identitatem, dono adjutricis gratiæ perfusa supra se efferretur ad amandum atque appetiendum incommutabile bonum a se distinctum, scilicet Deum ipsum.... nihil ergo justius ad divinam providentiam spectat, ut non nisi hac perversitate dono gratiæ sublata innocentem creaturam condere possit. Et infra. In quo (statu scilicet puræ naturæ) deficiente gratia, media quoque necessaria defecissent, quibus rationalis mens magis ad Creatorem quam ad se ipsam amandam afficeretur, proindeque fuisset necessario perversa; ideo etiam ex hoc capite statum illum rati sumus esse impossibilem.

II.

Hæc vana ac tædiosa Bellellina argumenta pluribus scatent sophismatibus. Ut enim suadeat F. Bellelli nullum esse medium inter vitiosam cupiditatem atque supernaturalem Dei propter se amorem, seu charitatem, falso supponit 1. Deum nullatenus diligere posse amore naturali, argumentumque sumit, non ex infirmitate humanæ naturæ per peccatum contracta, (quod factitant nonnulli Theologi contententes Deum in statu naturæ lapsæ non posse viribus naturæ diligere amore, nequidem imperfecto). Verum hanc diligendi Dei impotentiam eruit ex naturali ipsiusmet Creaturæ constitutione, ita ut creatura rationalis in quocumque consideretur statu, nunquam possit viribus naturæ diligere Deum. Porro hunc errorem fuisse a S. Pio V. damnatum diximus supra, part. 1. art. 3. §. 3.

Supponit perperam 2. F. Bellelli homines sibi præstituerent creaturam, tamquam finem ultimum, in omnibus & singulis actionibus, in quibus Deum non intendunt tamquam ultimum finem. Quæ sententia quam falsa sit & absurda, patet ex eo quod, si vera esset, omnia opera eorum qui non præstituant sibi Deum, ut finem ultimum omnium actionum suarum, essent peccata, non solum venialia, sed etiam letalia.

Di:

(2) Ibid. c. 7.

(3) Ibid.

Dicendum itaque cum Theologis Orthodoxis, qui ducem habent D. Thomam, quod homo non constituit sibi creaturam ut finem ultimum in omnibus & singulis actionibus in quibus Deum non habet ultimum finem, vel actualiter, vel virtualiter, aut etiam habitualiter. *Non est necesse*, inquit Sylvius, (1) *quod omnia que vult homo, etiam deliberate ea velit propter Deum, vel alium ultimum finem particulariter apprehensum; sed aliqua potest velle, que nec actu, nec virtute, nec habitualiter referat in aliquem particularem finem... quamvis fieri non possit quin ea ordinet in ultimum finem sub communi ratione boni.*

Ex eo autem quod homo in quadam actione singulari Deum non habeat ut ultimum finem, non sequitur quod fruatur creatura, quando scilicet creaturam non sibi constituit tamquam finem ultimum; nam fruitio non dicitur nisi de ultimo fine, quem tunc homo non constituit in creatura. *Fruitio*, inquit Angelicus Doctor (2) *importat quietem que est in fine, quod pertinet solum ad ultimum finem.*

Frustra igitur F. Bellelli, ut errorem suum de impossibilitate status naturæ puræ adstrueret, contendit creaturam rationalem, in quocumque illa statu consideretur, non posse diligere Deum, nisi ex supernaturali amore charitatis; frustra contendit hominem frui creatura, eamque sibi finem ultimum constituere in omnibus operibus suis, quotiescumque ultimum finem non constituit in Deo. Fuitiles sunt admodum ejusmodi argutiæ, aut potius ineptiæ. Quid enim, nisi insulsum ac ineptum, proferri potest, ad enervandam Bullarum Pontificiarum adversus errores Baji auctoritatem.

III.

Præterea alio quoque nixus fundamento docet F. Bellelli Deum non potuisse denegare Creaturæ rationali auxilia gratiæ, quibus valeat æternam beatitudinem in Cælis consequi; nempe eo quod non potuerit illam non destinare ad visionem sui ipsius intuitivam, & consequenter nec illi denegare auxilia quibus hanc sempiternam vitam possit comparare.

Quidquid ei, (creaturæ rationali) inquit, (3) *necessarium est ut beatitudinem suam consequatur ex Lege Providentiæ & Justitiæ Dei, qui nihil nisi rectum facere novit, eidem nequit denegari.* Et postea. (4) *Quoniam rationalis natura, eo ipso quod imago Dei est, excellentissimum finem habet, qui ejusdem viribus longo intervallo superstat, ideo Lege Providentiæ &*

Justitiæ Conditoris eidem media supernaturalia debentur ad finem suum consequendum: nisi per culpam indigna adjutorio reddatur... merito hujus Providentiæ & naturalis ordinationis contendimus supernaturalia media pro beatitudine consequenda esse debita rationali creature, ut proinde pura natura repugnet.

Hic abutitur Theologus noster hac voce, *Imago Dei*, si enim per imaginem Dei intelligatur creatura rationalis a Deo liberaliter & gratuito ad finem supernaturalem ordinata, certum est atque indubitatum illi deberi media ad hunc finem consequendum necessaria, sed quia gratuita fuit hæc destinatio ad cælestem beatitudinem, gratuita sunt quoque media quibus illa obtinetur, quamvis, supposita prædicta ordinatione ad finem supernaturalem sint debita. Non tamen ita censet F. Bellelli: contendit enim Creaturæ rationali, eo ipso quod est rationalis, deberi destinationem ad visionem Dei intuitivam nec eam illi denegari posse a Deo absque injustitia: unde ex hoc quoque capite eruit impossibilitatem status naturæ puræ. *Rationalis creatura*, inquit (5), *imago Dei est viva & vera, que utique propter aliquam felicitatem est condita; non enim misera & propter miseriam condita potuit, quin eo ipso Deus rectissimus perversitatis arguendus esset, omnisque, quod absit, creature perversitas & defectio in ipsum esset conditorem revocanda. Si ergo imago Dei condita non potuit, nisi ut beata fieret, profecto aut in creatura, aut in Deo ipso suam potuit requiem venire, & alterutrum contingere necesse fuit. Nulla autem creatura finis & requies ipsius esse potest.*

IV.

Quia autem Theologi Orthodoxi docent potuisse Deum ordinare creaturam rationalem in beatitudinem quamdam aliam a visione ipsius intuitiva; scilicet in beatitudinem ordinis naturalis, & visionem sui ipsius, quam Theologi vocant abstractivam, hanc illorum sententiam hic rejicit F. Bellelli. *Nec sufficit*, inquit, *ab imaginis Dei quietem & beatitudinem, ut dumtaxat ipsi conjungatur cognitione que dicitur abstractiva. Illa siquidem cum solummodo indicet Deum esse, nec ipsius faciem aperiat, aptior est inquietudini augendæ, quam requiei inducendæ.* Et post pauca sic prosequitur. *Imago igitur Dei, que rationalis creatura est, nec condita potest, nisi imago Dei sit, nunquam quieta, imo nec perfecte similis & conformis ei esse potest, nisi usque ad videndum suum exemplar pertingat.*

N n

Dein-

(1) Sylvium in 1. 2. q. 1. art. 6. ad 2.

(2) S. Th. 1. 2. q. 12. art. 2. ad 3.

(3) Ibid. lib. 3. c. 8.

(4) Ibid. c. 12.

(5) P. Bellelli de stat. crea. ration. ante pec. lib. 3. c. 8.

Deinde, *Cum ergo*, ait, (1) *sit hominis ita constituta natura, ut naturaliter imago Dei sit, nec nisi in ipso Deo beata esse possit, & si a conjunctione cum exemplari suo impediatur, sit misera, magna ipsius pena, magnusque dolor est, si sempiterno multata exilio e regno suo, suoque patrimonio, vita, hereditate & beatitudine, ut eternum inquieta & misera sit, arceatur..... Nunquam igitur sub Deo iusto creatura rationalis misera esse potest, si non peccet, & culpa sua miseriam tamquam penam mereatur.*

Captiosam hanc ratiocinationem mutuatus est F. Bellelli ab ipsomet Bajo; ideoque satis sit opponere Discipulo, quod Magistro opposuit Facultas Theologica Lovanienſis in scripto jam toties laudato. *Servili conditione*, inquiunt Lovanienſes (2), *facere hominem potuit (Deus) qui pro suis obsequiis aliam nullam mercedem expectaret, ac tamen non potuisset alicujus sue felicitatis sine frustrari, longe minoris tamen beatitudinis inferi potuit appetitus, ut sublimiore illa, nulla molestia, careret.*

Quia autem Fratris Bellelli doctrina, non solum habet Facultatem Theologicam Lovanienſem sibi infensam, sed & a Summis Pontificibus fuit pluries reprobata, ut tantum pondus excutiat, varia commentus est effugia, de quibus in sequentibus paragraphis agendum, antequam de immunitate a morte cæterisque hujus vitæ miseriis differamus, quam immunitatem fuisse quoque debitam creaturæ rationali docet noster Theologus.

§. II.

Præcluditur primum F. Bellelli effugium.

I.

Evariis Baji principiis, variisque ipsius propositionibus deducitur evidenter, ut in prima hujus Opusculi parte ostensum est, ordinationem ad intuitivam Dei visionem, ac consequenter media ad illam consequendam necessaria fuisse primævo parenti debita, nec ea illi potuisse denegari a Deo. Eandem doctrinam renovandam atque defendendam suscepit F. Bellelli. Sed quia hæc doctrina fuit pluries proscripta, id non ignorans Theologus noster, novum commentus est effugium, quo revera Bajum defendere non plurimum satagit, modo erroniam ipsius doctrinam tueatur atque incolumem servet. Imo ut Bajanismi suspicionem magis ac magis a se procul amoveat, a Bajo discedere

fingit, eum quandoque objurgat, arguit, increpat: sed quam fraudulenta sit illa objurgatio, facile perspiciet quisquis Fratris Bellelli scripta, modica cum attentione, perlegerit: Verbis inter se quandoque discrepant; re quidem ac doctrina interius consentiunt. Ut propositum suum facilius ac securius exequatur, (3) quatuor recenset Baji propositiones, quæ rem præsentem attingunt, & quas nos hic subijcere congruenter duximus, ut Fratris Bellelli dolus ac fraus dilucidius innotescat.

Prop. 21. *Humana natura sublimatio & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis.*

Prop. 23. *Absurda est eorum sententia qui dicunt hominem ab initio, dono quodam supernaturali & gratuito supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.*

Prop. 24. *A vanis & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus, & ad Pelagianismum rejicienda est ista sententia.*

Prop. 27. *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.*

Quatuor has propositiones in Scriptis suis refert F. Bellelli. Sed quo animo? Ut scilicet fallacis cujusdam cavillationis subsidio doctrinam erroneam in quatuor his propositionibus contentam atque proscriptam, quam suam fecit Theologus iste, censuræ Pontificiæ subduceret. Supra memoratis enim propositionibus quemdam tribuit sensum a doctrina Baji propriisque ipsius verbis omnino alienum; quem sensum reprobat quidem F. Bellelli; sed hunc non habent Baji propositiones, nec in eo sensu fuere damnatæ. In quo igitur sensu illas proscribere Summi Pontifices? In sensu quem propositiones Baji præ se ferunt, & quem eundem intendit F. Bellelli, licet contrarium fraudulenter mentiat, ut mox videbimus.

II.

Contendit itaque F. Bellelli, quod quamvis debita fuerit creaturæ innocenti destinatio ad visionem Dei intuitivam, debita quoque ipsis fuerint media ad illam beatitudinem consequendam necessaria, debita tamen non fuerit ipsi gratia habitualis & virtute infusæ. Postquam enim varias enumeravit, quas complectebatur ju-

operum Baji p. 163.

(3) Bellelli de statu creat. ration. l. 2. c. 23.

(1) Ibid.

(2) Brevis explicatio c. 1. Extat in parte 2.

justitia originalis, prærogativas, hanc ita concludit enumerationem. *Hinc vero liquet*, ait (1), *quam falso Bajus originalem justitiam totam naturalem commentus sit; constat enim eam fuisse supernaturalem, ex parte saltem, seu, ut dici solet, inadæquate, qua parte scilicet gratiam sanctificantem & virtutes infusas tamquam præcipua ornamenta includebat. Quapropter non immerito hæc ipsius propositiones a Pio V. proscriptæ fuere.* Deinde recenset propositiones 21. 23. 24. & 27. quas paulo ante jam memoravimus.

III.

Hic obiter prænotemus Fratrem Bellelli, dum vult adversus Bajum, gratiam habitualement & virtutes infusas fuisse supernaturales, eo ipso velle eas fuisse indebitas; nam vox ista, *naturale*, idem sonat ac debitum; similiter ista, *supernaturale*, idem significat ac indebitum.

IV.

Jam vero si Fratri Bellelli fidem adhibere fas sit, damnatæ sunt Baji propositiones, non quod asserant debitam fuisse creaturæ innocenti destinationem ad visionem Dei intuitivam, vel debitam fuisse media ad illam consequendam necessaria, sed solummodo quod asserant naturalem fuisse, ac proinde debitam creaturæ innocenti gratiam sanctificantem seu habitualement, & naturales etiam seu debitas, ut ipse vult, illi fuisse virtutes infusas.

Verum debitam fuisse creaturæ rationali gratiam sanctificantem, aut, quod idem est, gratiam habitualement, atque debitas, etiam illi fuisse virtutes infusas, nunquam docuit Bajus; ac proinde hoc in Bajo non damnavit Summus Pontifex: tantum enim abest ut gratiam habitualement & virtutes infusas velit esse debitas, ut contra in dubium revocet an Deus illas revera concefferit homini. (Vide quæ diximus 1. parte hujus operis art. 3. §. 1. n. 1. & seq.) Qua ergo fronte potuit F. Bellelli hanc Bajo doctrinam falso adscribere, ut propositiones damnatas in alienum sensum detorqueret, & errores in iis contentos a censura Pontificia liberaret?

V.

Et vero neque in quatuor ante dictis, neque in cæteris Baji propositionibus reperire est ullum omnino verbum, quod aliquatenus faveat expositioni commentitiæ & fictæ, quam perperam S. Pii V. Constitutioni tribuere vellet F.

(1) Bellelli de statu creat. ration. l. 1. c. 22.

Bellelli. Imo luce meridiana clarius est Summum Pontificem quatuor antedictas damnando propositiones definisse dogmata illis contradictoria, nempe quod primæ conditionis integritas debita non fuerit creaturæ rationali; quod illi debita non fuerit humanæ naturæ sublimatio & exaltatio in consortium divinæ naturæ: quod homo, dum largitate conditoris in filium Dei fuit adoptatus atque exaltatus, ut illum fide, spe & charitate coleret, & hæc habuerit per dona naturæ superaddita, & consequenter quod Deus potuerit illum non destinare ad visionem sui ipsius intuitivam, nec illi conferre media ad obtinendam æternam beatitudinem necessaria.

Hic nihil de charitate habituali, quæ & gratia sanctificans dicitur, de qua an sit admitenda dubitat Bajus, nec de ea magnopere contendendum existimat (2). Sed et si de ea, sicut & donis actualibus mentionem fecisset in antedictis quatuor propositionibus quid inde? Error Baji de debita creaturæ rationalis ordinatione in visionem Dei intuitivam, deque debitis mediis ad illam consequendam necessariis, esset ne minori censura dignus, eo quod iste error simul cum aliis, qui iisdem Baji propositionibus inesse possent, eodem Anathemata percuteretur? Nequaquam sane. Turpiter argo fallitur F. Bellelli, cum talibus effugiis nos putet fallere.

§. III.

Alia quedam F. Bellelli effugia recensentur atque refelluntur.

EXhausta non sunt omnia F. Bellelli effugia omnesque cavillationes. Etenim, & ea omnia venditat, quæ jam usurpaverant Jansenius ejusque sectatores, & nova ipse comminiscitur atque superaddit non minus futilia atque inepta.

I.

Naturalem dixerit Bajus integritatem primæ creationis, & humanæ naturæ sublimationem & exaltationem in consortium divinæ naturæ, & propterea anathemate confixæ sunt propositiones ipsius 21. & 27. eandem quam Bajus doctrinam docuit & Jansenius: quam tamen explicare & temperare nititur, ut a censura se liberet. Contendit itaque naturalem dici posse simul & supernaturalem illam charitatem, seu illum amorem Dei sine quo, juxta illum, creatura rationalis recta & bona esse nequit, ac proinde nec sine illo condi potuit: naturalem quidem in sensu Baji: supernaturalem autem, quia omnes superat naturæ vires. Verum Ba-

N n 2

jus

(2) Bajus Op. de charit. c. 2.

jus nunquam negavit charitatem superare vires naturæ secundum se inspectæ; & Jansenius charitatem dicens esse in illo sensu supernaturalem, a doctrina & ab erroribus Baji nullatenus discedit, & idcirco nec censuram a S. Pio V. latam effugere potest.

II.

Jansenii vestigiis inhærens F. Bellelli eodem utitur artificio, eademque ambiguitate verborum (1). Primum itaque docet elevationem ad visionem Dei intuitivam esse naturalem, eo quod ad naturam creaturæ rationalis pertineat: supernaturalem vero esse elevationem ad media, quibus æterna beatitudo comparari potest, quia gratia est naturæ adjuncta. *De naturalitate autem elevationis*, inquit (2), *est distinguendum; nam elevatio alia est ad finem nobilissimum, alia autem ad media quibus est comparandus. Illa ad naturam ipsam pertinet, quæ imago Dei est, & in nullo nisi in Dei possessione potest esse quiescens. . . . Sed quoniam beatitudinem tam excellentem magnitudini & capacitati Imaginis Dei congruentem adipisci mens creata non potest sine supernaturali adjutorio, casuque amore, quo Deo adherens in ipsius adoptionem filiorum collocetur. . . . Hinc est quod elevatio ad media naturalis creaturæ dicenda non est, cum sit gratia naturæ adjuncta.*

Non tamen omnino sibi constare videtur; contendit enim capite sequenti, visionem intuitivam esse connaturalem creaturæ rationali, simul & supernaturalem. Sic autem mentem suam enuntiat. *Non enim assequi illum potest, inquit loquens de fine ultimo qui Deus est, naturalibus mediis adeoque coherentissime media supernaturalia eidem necessaria statuuntur. Quod si quæras quo jure possit statui connaturalis creaturæ finis supernaturalis? Respondeo, jure Providentiæ divinæ, quæ imaginem suam miseram creare non potest. Deinde ait, appetitum hominis naturalem inclinare in visionem Dei supernaturalem, quia sola est ipsius requies & beatitudo. Et postea subjungit. Neque ita in illam propendit tamquam naturæ viribus assequibilem, sed per superaddita naturæ adjutoria. Ex quo loco colligitur Theologum nostrum visioni intuitivæ tribuere quod sit connaturalis simul & supernaturalis: connaturalis, quia creaturæ rationali debetur jure Providentiæ, supernaturalis autem, quia viribus naturæ non est assequibilis. Mediis quoque ad obtinendam hanc visionem necessariis tribuit, quod sint supernaturalia, quia naturalibus mediis finem suum assequi non potest creatura rationalis.*

(1) Bellelli de statu creat. ration. lib. 3. c. 12.

III.

Hoc effugio F. Belli suadere vellet doctrinam suam a Baji doctrina toto cælo distare. Sed quis inani verborum fūco perlectari se finet? Fatetur quidem loco citato supernaturalem esse intuitivam Dei visionem, supernaturalia quoque esse media ad illam comparandam necessaria. Id etiam fatetur in eodem sensu Bajus, nec contrarium usquam docuit, nec unquam ita desipuit ut contenderet, & intuitivam Dei visionem & media ad illam obtinendam necessaria posse solius humanæ naturæ viribus obtineri. Damnatus est itaque Bajus non quod voluerit integritatem primæ Creationis, atque humanæ naturæ sublimationem & exaltationem in consortium divinæ naturæ, esse naturæ viribus assequibiles; sed quod voluerit esse debitas, easque creaturæ rationali non potuisse denegari: quæ omnia plane cohærent cum Fratis Bellelli doctrina, ut ex ejus Theologi locis supra citatis jam demonstratum est. Sed ad alia Bellellina effugia properemus, quibus semper innuere tentat doctrinam suam a Baji doctrina multum discrepare; sed irritum prorsus atque inani conatu.

IV.

Asseruit, ut jam vidimus, Bajus in supradictis propositis 21. & 27. integritatem primæ creationis, atque humanæ naturæ sublimationem & elevationem in consortium divinæ naturæ fuisse creaturæ rationali, non solum naturalem, sed etiam debitam, & quoniam idem docuit Jansenius, & post illum F. Bellelli, necesse fuit utrique, ne Bullæ Summi Pontificis videantur refragari, quædam cominisci effugia: quibus propositiones damnatas in alienos sensus deflecterent: Idque, Jansenium imitando, perfecte consecutus est F. Bellelli: sed ejusmodi cavillationibus, nec a doctrina Baji recedunt, nec censuram Pontificiam declinant.

Docet quidem Jansenius integritatem primæ creationis, & primævi Parentis elevationem in consortium divinæ naturæ fuisse ipsi creaturæ multiplici sensu indebitas. Primo enim, juxta Jansenium, debitæ non fuerunt merito operum præcedentium. Neque 2. potuit creatura prærogativas illas exigere, jure præcise creaturæ. Neque 3. debitæ sunt tanquam pars naturæ; aut tanquam proprietates, quæ ex naturæ principiis, vel facultatibus naturalibus fluunt. Hoc nullus inficiatur Catholicus. Sed in hoc errant Jansenius, quod velit prætera, prærogativas illas aliis titulis creaturæ esse debitas, nec potuisse

(2) Ibid.

se Deum illas creaturæ denegare absque manifesta attributorum suorum læsione. Nam quoquo titulo creaturæ debeantur prærogativæ illæ: hoc ipso quod necessario debentur, licet titulo divinæ justitiæ, bonitatis, misericordiæ &c. Miserrima hac evasione non eluditur Romanorum Pontificum censura.

Eodem tamen modo, & eodem fere arte vellet F. Bellelli censuris jam latis se subducere: at ne ullam præmeditate fraudis suæ suspicionem moveat, Bajum incipit licentius adori, ipsi mendaciter ac calumniose adscribendo errores quos non docuit, nec docere potuit. *Hinc vero*, inquit (1), *evidenter apparet quam enormiter Bajus a recto veritatis tramite exorbitaverit. Quia enim vidit gratiam conditoris debitam esse innocenti creaturæ, juxta doctrinam Augustini statim intulit gratiam fuisse naturam in illo statu. Sed fallitur: non enim gratia illa ita debita fuit naturæ, ut aliquod opus meritorium eandem præcesserit, aut sicut naturæ sunt debite ejusdem proprietates, quæ ex ejusdem visceribus enascuntur; sed debita fuit ex Lege Providentiæ Divinæ, quæ in necessariis non deficit adque causa; quoniam scilicet erat tunc gratia medium necessarium sine quo divina mandata omnino servari non poterant. Quod autem ita debetur a veræ gratiæ ratione non deficit nec gratiæ nomen amittit: etenim non tam egenæ naturæ, quam Divinæ Providentiæ debita est. Eadem fere habet tract. de modo separat. tom. 2. in prop. Quesnellii 35.*

Nunc enim indicet F. Bellelli, quo in loco scriptorum Bajæ intulerit Bajus gratiam fuisse naturam? Quo in loco docuerit gratiam illam debitam fuisse naturæ, ut aliquod opus meritorium eandem præcesserit: aut eandem gratiam debitam esse, sicut naturæ sunt debite ejusdem proprietates, quæ ex ejusdem visceribus enascuntur? Bajum nihilominus redarguit quod enormiter a recto veritatis tramite exorbitaverit. Et hoc verum est; sed non in sensu F. Bellelli: nam Bajus nunquam docuit gratiam fuisse naturam, aut gratiam debitam esse merito operum præcedentium, aut debitam esse naturæ sicut ipsi debite sunt proprietates, quæ ex ipsius visceribus enascuntur. Sed a recto veritatis tramite enormiter Bajus exorbitavit, docendo, titulo justitiæ, ac divinæ bonitatis, aut aliorum attributorum primo homini debitam esse integritatem ac elevationem suam; quasi Deus non potuisse homini, cum primum conditus est, omnia denegare, nisi labefactatis ac solutis suorum attributorum juribus. Hoc docuit Bajus, & propter hoc censuram incurrit. Nonne eadem censura dignus erit F. Bellelli, qui idem simul cum Bajo tue-

tur ac propugnat? *Vidit hoc*, inquit (2), (nempe creaturam rationalem absque adjutorio gratiæ non posse diligere nisi se ipsam) *Providentissimus rerum omnium Conditor, & vidit magnam inde mentis rationalis perversitatem necessario suborituram, quam rectissimo rerum disposito impedire, ne ad ipsum culpa rediret, lege sua ordinatissima teneretur. Ita ergo creaturam rationalem condidit, nec aliter potuit, attendita suprema lege Providentiæ suæ &c.*

Nec multum discrepat a Jansenio F. Bellelli quoad modum erroneam hanc doctrinam defendendi; solum quod inter eos discrimen intercedit in eo est quod Jansenius velit prærogativas primæ creationis esse creaturæ debitas, quia Deus sibi ipsi eas debet, & suis attributis: Frater vero Bellelli contendat eas creaturæ deberi jure Providentiæ. Sed licet in terminis differant; quoad rei substantiam plane concordant. Uterque enim docet, & debitam esse visionem intuitivam, & media ad illam consequendam necessaria; quin imo Deum injustum fore ac perversitatis arguendum, si ea denegaret, contumeliose & impie pronuntiat F. Bellelli. Nihil sane significantius a Jansenio proferri potuit, ut probaret intuitivam Dei visionem esse creaturæ debitam, quam quod protulit iste Theologus. Ad renovandam ergo Bajæ doctrinam videntur ambo communi consilio conspirasse: nec iterum se ab omni culpa liberos esse præsumant, eo quod asserant visionem Dei intuitivam deberi titulo divinorum Attributorum. Hoc sane effugium merito contempsit Urbanus VIII, cum Yprensis Episcopi librum, tamquam continentem doctrinam in Bajo proscriptam reprobavit.

§. IV.

Quantopere convenient inter se Bajus & F. Bellelli circa impossibilitatem status pure naturæ.

Hic quot in punctis sibi adhuc consentiant Bajus & F. Bellelli, distinctis quibusdam numeris expendemus, unde Bellellinam doctrinam a Bajana nullatenus discrepare quisque potuit facile dijudicare.

I.

1. Quando Bajus docet debitam esse creaturæ rationali destinationem ad visionem Dei intuitivam, & debitam quoque esse ei charitatem, tanquam medium ad hanc obtinendam beatitudinem

(1) Bellelli de statu creat. ration. ante pec. lib. 3. c. 19.

(2) Bellelli de statu creat. ration. lib. 3. cap. 7. p. 386.

dinem necessarium, loquitur de charitate habituali, imo ipsius existentiam in dubium revocare videtur, nec de ea contendendum existimat, *An vero*, ait (1) *præter hunc animi motum, qui charitas dicitur alia quædam habitualis atque accidentalis qualitas in voluntate ponenda sit, quæ etiam charitas nuncupetur, non magnopere contendendum existimo.* Unde sequitur quod, juxta Bajum, necessaria non sit gratia habitualis, ut quis mereatur vitam æternam; & hæc Baji doctrina damnata est in propositione 13. quæ sic habet. *Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo quod fiant per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obediendia legis.* Et in propositione 15. cujus hæc sunt verba. *Ratio meriti non consistit in eo quod qui bene operatur habeat gratiam & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solum quod obedit Divinæ legi.* Videri etiam possunt propositiones 12. & 17.

Eorundem autem errorum reus est F. Bellelli, dum docuit ex una parte, debitam esse creaturæ rationali visionem Dei intuitivam, & ex altera debitam illi non fuisse gratiam sanctificantem, quæ etiam dicitur charitas habitualis. Si enim debita non fuit creaturæ rationali charitas habitualis, seu gratia sanctificans, profecto illa non est medium necessarium ad obtinendam visionem Dei intuitivam, & visio Dei intuitiva obtineri potest sine illa; non ergo accipient rationem meriti opera bona ex eo quod fient ab homine in statu gratiæ constituto, sed ex eo quod procedant ex motivo charitatis actualis, hæc autem sententia ea est quæ damnatur in propositionibus modo recensitis.

II.

2. Bajus non solum docet hominem posse mereri vitam æternam cum sola charitate actuali, absque habituali, verum etiam contendit opera bona ex motivo charitatis actualis facta mereri ex se visionem Dei intuitivam. *Sicut opus malum*, inquit Bajus prop. 2. *ex natura sua est mortis æternæ meritorium; sic opus bonum ex natura sua est vite æternæ meritorium.* Videri quoque possunt propositiones 4. 5. 6. 11. 14. & 18.

In hoc etiam F. Bellelli ejusdem est cum Bajo sententiæ. Contendit enim debitam esse visionem Dei intuitivam creaturæ rationali, præcise quatenus rationalis est, & independentem ab ulla promissione divina, ut patet ex dictis.

(1) Baji Opus. de charit. c. 2.

(2) Brevis explicatio cap. 12. in part. 2. c. 11. operam Baji p. 174.

Quoniam autem debita non est immediate, sed solummodo mediante medio ad illam obtinendam necessario, mediante scilicet charitate actuali, inde manifeste sequitur quod vita æterna debeat charitati actuali, seu operi bono procedenti ex charitatis actualis, motivo independentem ab ulla promissione Divina, ac proinde quod opus bonum ex natura sua sit vite æternæ meritorium, quod damnatum est in Bajo.

III.

3. Ex eo quod opera bona, juxta Bajum, mereantur ex se vitam æternam, sequitur quod justitia, ut dicitur in proposit. 42. *qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non in gratia aliqua animæ infusa.* Et ut in prop. 66. quod *justificatio impii sit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem & inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos faciat implere Legem.*

Horum autem articulorum doctrinam arguunt Lovanienses in ea explicatione jam alibi satis laudata, quam ediderunt articulorum a S. Pio V. damnatorum, quamque gratam habuit Nuntius Apostolicus, *Nec verum est*, inquit (2), *imo etiam Divinarum Litterarum doctrinæ contrarium est, justitiam, qua per fidem justificatur impius, ita consistere formaliter in obedientia mandatorum, quæ operum justitia est, & non in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorum hominem renovatur, & divine nature consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus deinceps bene vivere & Dei mandatis obedire possit.* Gratia siquidem infusa divinitus, qua interior ille homo noster renovetur, peccatorem justificare declarat ille Pauli ad Titum locus, ubi ait, *quum apparuit benignitas &c.*

Spreta tamen Summi Pontificis definitione atque censura propositionem 42. & 66. Baji, quarum legitimum sensum exposuerunt atque impugnaverunt Lovanienses, F. Bellelli expressis verbis docet charitatem actualem justificare. Ex his omnibus jam liquidum est, inquit (3), *actualem charitatem justificare.* Nam ut artius argumentum perstringamus, poterit illud sic invicte proponi. Consimili omnino judicio Augustinus enuntiat de conversione ad creaturam, sive de perversa frustione, quæ dicitur cupiditas, ea quæ pertinet ad faciendam animam iniquam, perversam, peccatricem & malam, ac

(3) Bellelli de statu creat. ration. lib. 1.

enuntiat de conversione ad Deum incommutabile bonum, seu de ordinata fruitione, quæ charitas dicitur, ea quæ pertinent ad faciendam animam bonam justam, beatam in hac vita & sanctam; atqui meridiana luce clarius est in Augustino conversionem actualem ad creaturam reddere animam iniquam & injustam; igitur manifestum est conversionem actualem ad Deum, seu charitatem actualem reddere animam sanctam & justam.

IV.

Quia autem Theologi Orthodoxi fatentur charitatem actualem justificare dispositive non formaliter, hanc quæ ipsi opponi posset distinctionem rejicit his verbis (1), Enim vero conversio actualis ad creaturam, relicto incommutabili bono, animam hominis peccatricem & injustam reddit, non dispositive dumtaxat, etiam formaliter, imo formalissime. Igitur non solum dispositive, sed formaliter, etiam, & vi sua & natura sua animam justam reddit actualis conversio ejusdem ad incommutabile bonum, dum avertitur a bonis commutabilibus. Nihil audacius, nihil expressius unquam asserere ausus est Bajus; ideoque has propositiones quas modo retulimus (nempe 13. 15. 2. 42. & 66.) silentio præterire maluit F. Bellelli, quam novo quodam ac inani effugio eas ad sensus mere commentitios defleendo sic eludere censuram Summi Pontificis.

V.

4. Docet consequenter Bajus propositione 43. quod in hominibus Pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in Catechumenis ante Baptismum est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum. Et hoc idem docet F. Bellelli (2). Notanter inspicendum est, inquit, nomen justificationis, quod hoc tempore soli gratiæ remissionis peccatorum tribuitur, latiori olim significatione ab Augustino donatum. Hic falso adscribit D. Augustino Theologus noster quod ille nunquam docuit. Sed mendaces atque confictas, quæ tanti Doctoris testimoniis tribuuntur, interpretationes refellere nimis operosum esset; ideoque ab iis confutandis consulto abstinemus, præsertim cum definitionibus Summorum Pontificum adversus Bajum & Jansenium latis tamquam unicæ regulæ nostræ adhærere nobis proposuerimus. Et post pauca,

iterum ad vomitum redit F. Bellelli, & novis momentis, quæ ex Augustino desumpsisse calumniose fingit, probare semper nititur charitatem actualem formaliter esse hominis justificationem. Constans igitur, inquit, atque firma semper Augustini doctrina id nos monet, ut scintillas ac flammulas illas, ut ita loquar, celestis charitatis, quæ cum ipsa fide donantur, atque remissionis peccatorum beneficium præveniunt, appellemus congruentissimo nomine inchoatam justificationem. Et deinde (3). Constat enim inchoatam justificationem, & inchoatam dilectionem haberi posse absque remissione peccatorum, quæ sola perfecta dilectione præstatur. Et cap. sequenti. Cum igitur constet ex usquomodo expositis omnem dilectionem esse justificativam, saltem inchoate, sed non omnem remissionem peccatorum, illud exponendum restat, qualis debeat esse dilectio, quæ peccata detet atque remittit.

Ex modo, quo F. Bellelli de charitate justificante differit, posset quispiam fortasse suspicari num in mente habuerit Baji propositionem 43. de omni vitio purgare. Illam tamen merito damnatam pronuntiat, quia scilicet novum ei supervenit effugium, quo propositionem Bajanum defendere non curat, modo sensum in ea proscriptum sibi retineat. Falso penitus, inquit (4) iste Theologus loquens de imperfecta justificatione, Bajus eandem esse veram justificationem asserit; non enim vera est, nisi cum perfecta est, merito ergo 43. ipsius propositio damnata fuit.

Verum nihil futillius miserrima illa distinctione justificationis perfectæ & imperfectæ: quæ enim non differunt, nisi sicut perfectum differt ab imperfecto, ejusdem sunt speciei. Amor imperfectus est ejusdem speciei cum amore perfecto ejusdem objecti. Justificatio ergo impii, quæ juxta F. Bellelli, in charitate actuali consistit; ejusdem est speciei, sive perfecta sit, sive imperfecta. Ergo utraque vera est justificatio. Et hoc non negat ipsemet F. Bellelli (5). Fatemur utique, inquit, inchoatam eandem cum perfecta quidditatem habere, sed non iisdem perfectionis gradibus præcellentem. Ejusdem quoque speciei esse docet charitatem perfectam & imperfectam in tract. de modo reparat. tom. 1. lib. 5. cap. 10. & 15.

Imperfecta justificatio est ergo vera justificatio, cum habeat eandem quidditatem cum perfecta, licet non iisdem perfectionis gradibus præcellat, sicut amor Dei propter se & super omnia in gradu remisso est verus Dei amor, licet

(1) Bellelli de statu creat. ration. lib. 1. c. 15.

(2) Ibid. c. 15.

(3) Ibid. c. 16.

(4) Ibid. c. 15.

(5) Bellelli de statu creat. ration. lib. 1. c.

licet non habeat tot gradus intensioris, quot habere potest alius intensior. Ergo S. Pontifex definiendo quod in hominibus Pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in Catechumenis ante baptismum non sit vera justificatio, damnavit sententiam Fratris Bellelli docentis in Pœnitentibus & Catechumenis esse veram Justificationem, licet imperfectam.

Præterea si hæc expositio Fratris Bellelli haberet locum, sequeretur Bajum asseruisse quod in Pœnitentibus & Catechumenis sit perfecta justificatio, separata tamen a remissione peccatorum, quod est falsissimum; ait enim Bajus (1) quod *licet Catechumenus & Pœnitens ante remissionem peccatorum aliquid justitiæ habeat ... quia tamen non habet remissionem peccatorum, sine qua non consistit hujus vitæ justitia, etiam si proposito, & vitæ conversatione multos Dei filios superet, nondum potest justus vocari*. Itaque ut F. Bellelli de Bajanismo semetipsum purgare tentet, cogitur Bajo doctrinam ab illius Novatoris mente prorsus alienam mendaciter tribuere, & propositiones damnatas detorque in sensus omnino extraneos atque male confictos. Sed quo pacto posset aliter Bajanismi notam a se amovere, cum doctrina ejus a Baji doctrina nullatenus discrepet?

§. V.

De immunitate a morte & concupiscentia, ignorantia, cæterisque hujus vitæ miseriis.

Nunc videndum superest quid senserit F. Bellelli de immunitate a morte, concupiscentia, ignorantia, cæterisque hujus vitæ miseriis, quam tertio loco tractandum suscepimus, quamque debitam fuisse creaturæ innocenti docet ille Theologus (2). In primis autem probare nititur pluribus D. Augustini testimoniis male intellectis, Deum non potuisse condere creaturam rationalem concupiscentiæ motibus obnoxiam. Quoniam autem nonnulli Theologi docuerunt Deum non potuisse illam condere concupiscentiæ ullatenus obnoxiam, ab hac sententia nunc impugnanda consulto abstinemus, ut ad alios errores notandos properemus, quos reprehensione atque censura dignos censent omnes Catholici Doctores.

I.

Docet itaque F. Bellelli (3) deberi creaturæ rationali immunitatem a morte, concupiscentia,

(1) Bajus Op. de just. c. 7.

(2) Bellelli de statu creat. ration. ante pecc. lib. 1. a c. 23. ad 27. & lib. 3. a c. 14. ad 18.

morbis, cæterisque hujus vitæ miseriis, & Deum fore injustum si iis creaturam innocentem afficeret. *Alienum est, inquit, a justitia Dei, ut innocentes vel levi pœna puniantur*. Et postea; *Neque qui distinguunt potentiam ordinariam ab absoluta aliquid veri in hac causa pronuntiant; siquidem tenetur Deus ex lege sua æterna & incommutabili neminem posse innocentem punire*. Ergo semper, & in quacumque hypothesi, nisi forte in illa id posse sentiat, in qua aut fingamus creaturam rationalem non esse rationale, hoc est, legibus justæ providentiæ regulandam, aut Deum non esse Deum. Sane nihil in hujus erroris patrocinium significantius dicere potuisset.

Damnata tamen est a S. Pio V. propositio, quæ est 53. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nascitur*. Damnata quoque est ista numero 75. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio*. Damnata etiam est propositio 69. quæ sic habet. *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde & Job & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt*. Quomodo autem ab harum propositionum censura se expediat F. Bellelli, nunc inquirendum.

II.

Et primo quidem non satis est ipsi, pro tuenda propositionis 53. doctrina erronea, alienos illi atque distortos sensus affingere, quin etiam ad imminuendam Bullæ Piæ auctoritatem, ea commenta, easque querelas, quas adversus decretum illud ad nauseam usque evomere Bajanistæ, iterare non erubuit, præsertim illam, quæ est de famosa unius virgulæ transpositione, calumniam; sed cum ea omnia a Catholicis Doctoribus toties in pulverem redacta sint, quoties ea objicere tentarunt Novatores, ab his de novo resellendis supersedendum existimamus.

Hic itaque satis sit perpendere quomodo & censura singularum propositionum separatim se se expediat F. Bellelli. Propositio 53. sic habet: *Deus non potuisset ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur*. Quid de hac propositione dicere potest Theologus noster, qui docuit Deum non potuisse creare primum hominem obnoxium morti, concupiscentiæ, ignorantiae, cæterisque hujus vitæ miseriis (4)? Respondet, hanc, ut sonat, falsam non esse, cum Deus non potuerit condere hominem peccatorem, & tamen homo, qualis nunc nascitur, sit homo peccator.

F2-

(3) Bellelli l. 3. de statu creat. rat. ante pecc. c. 26.

(4) Bellelli de statu creat. ration. lib. 3. c. 27.

III.

Fatendum est quidem falsam non fore propositionem 53. Baji, si intelligeretur in eo sensu, quod Deus non potuisset ab initio creare hominem peccatorem; sed cum de veritate propositionis in illo sensu acceptæ nulla esset controversia, nulla dubitatio, ille profecto sensus non nisi mala fide affingi potest propositioni damnatæ. Unde eam sic exponunt Theologi Lovanienses in illa explicatione, de qua jam sæpius fecimus mentionem. *Talis, inquit, fieri potuit, qualis nunc nascitur, non quod peccator, vitiosus pravusque, qualis modo nascitur, institui a Deo potuerit, sed quia corpore quidem fragili & mortali, quod necesse esset temporum lapsu veterascere, infirmari ac emori; animo vero tardo, hebeti, atque ad percipiendam veritatem difficili, facili autem ad errorem, & in voluptatem, seu oblectamenta sensuum pendulo pronoque.*

Sed si F. Bellelli animadvertit, & quidem recte, propositionem 53. Baji non esse falsam in eo sensu quod Deus non potuerit ab initio condere hominem peccatorem, qualis nunc nascitur; in quo ergo sensu falsa est? In quo sensu damnata? Nihil in hoc tractatu huic quæstioni dignatur respondere, altumque de ea retinet silentium. In altero autem tractatu, qui est de modo reparationis humane nature post lapsum, sic mentem suam aperit. *Quia non aliam veram gratiam supernaturalem, inquit (1). esse putabat (Bajus) præter illam quæ per merita Christi datur indignis, hominem in hoc statu ruine fatebatur veræ gratiæ indigentem. In statu autem integritatis, gratiæ indigentiam ad salutis opera chimeram esse existimabat. Ac propterea prop. 53. asseruit, Deum non potuisse ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur, veræ scilicet gratiæ indigentem. Et alibi (2) Bajanus ille articulus, ait, proscriptus fuit, quia Bajus contendebat non potuisse Deum ab initio hominem condere cum indigentia supernaturalis gratiæ, qualis nunc nascitur.*

Verum in præfata propositione ne ullam quidem verbum de indigentia gratiæ, nihil etiam quod ejusmodi limitationem requirat, vel innuat. Cum ergo damnatæ sunt Baji propositiones in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, profecto damnata non est prop. 53. in illo fictitio sensu, quem illi falso tribuere tentat. F. Bellelli.

IV.

Quia autem doctrina hujus Theologi eadem est cum doctrina Baji, accuratius inquirendum videtur, quid in Magistro tamquam reprehensione dignum designet Discipulus, quod ipse non admittere simulet, ut sic censuram Pontificiam conatus eludere, *Bajus, inquit, asseruit Deum non potuisse ab initio creare hominem gratiæ indigentem.* Sed hoc quoque asseruit F. Bellelli. Docet enim ut vidimus, Deum non potuisse ab initio hominem creare absque adjutorio gratiæ, tamquam medio ad salutem æternam consequendam necessario, ac proinde nec potuisse illum creare gratiæ indigentem. Præterea uterque, Bajus scilicet & F. Bellelli asserunt Deum non potuisse ab initio creare hominem absque ordinatione in visionem sui intuitivam, nec potuisse illum creare obnoxium morti, concupiscentiæ, cæterisque hujus vitæ miseriis, ac proinde non potuisse creare illum qualis nunc nascitur. Quodnam est ergo discrimen Magistrum inter & Discipulum? Bajus contendit creaturam rationalem Deum non potuisse condere absque charitate, seu, quod idem est, gratiæ indigentem, hoc quoque docet F. Bellelli. Bajus addit hanc charitatem & integritatem primæ creationis fuisse creaturæ innocenti naturalem, quia debitam. Naturalem quoque fuisse in eo sensu Theologus noster inficiari non potest, quia juxta illum debita est. Quod si neget naturalem fuisse in eo sensu quod propriis viribus illam potuerit primus homo adipisci; & hoc quoque negat Bajus. Denique F. Bellelli huic vocabulum gratiæ dignatur cedere, Bajus autem ait quod hæc dona forsitan non improbanda ratione possent dici gratia. Ecce tota discrepantia quæ reperitur inter Bajum & F. Bellelli: iste charitati nomen gratiæ tribuit; Bajus non eodem nomine eam appellat, quamvis concedat hanc non improbanda ratione posse dici gratiam; unde sequitur eos quibusdam tantum verbis inter se discrepare, sententiis vero perfecte congruere. Uterque ergo eadem meretur affici censura.

V.

Nec felicius se expedit iste Theologus, cum propositionis 75. vitium enititur exponere. *Respondemus, inquit (3), immortalitatem non fuisse debitam nature humane, tamquam ipsius proprietatem, sed fuisse ei debitam, sicuti optime debita esse possunt supernaturalia dona, ju-*

(1) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 4. c. 18.

(2) Tom. 3. in prop. Quesnell. 70. §. 2.

(3) Bellelli de statu creat. ratio. lib. 3. c. 21. ad 6.

re scilicet justissime Providentia quæ non patitur creaturam suam miseram esse, nisi prius mereatur. Si admitteretur hæc expositio, damnata fuisset a S. Pio V. doctrina, quam nec Baius, nec quisquam alius unquam docuit, & intacta remaneret atque innoxia illa, quam pertinaciter asserit post Bajum F. Bellelli: Sed quam falso & quam absurde hoc contendat Theologus noster ex dictis evidentissime patet, cum error damnatus in eo consistat quod debita fuerit primo homini immortalitas. Nec propositio damnata redditur innoxia hac subtili & dolosa evasione, quod scilicet immortalitas debita solummodo fuerit jure justissime Providentiæ: in eo enim semper errant Novatores, quod contumaciter affirmant, Deum fore injustum, si mortalem crearet hominem, antequam peccaret. In hoc ergo erravit F. Bellelli, cum id ita esse obstinate pertendat.

VI.

Quod spectat propositionem Baji 69. de illa nullam habet mentionem, nisi occasione Quesnellianæ propositionis 70. cui Bajana non est multum absimilis. Sed cum ex damnatione utriusque propositiones, si genuinus illarum sensus detegatur, manifeste sequatur doctrinæ F. Bellelli censura, ad novas fallacias, imo & ineptias confugere non veretur.

Propositio Quesnelli inter damnatas n. 70. sic habet, *Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.* Propositio autem Bajana, ut supra vidimus, sic exprimitur: *Omnes omnino Justorum afflictiones, inquit Bajus, sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde & Job & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.*

Quo tandem effugio F. Bellelli sensum in Quesnelliana propositione damnatum salvum servabit atque integrum? Nihil sane sibi pertimescendum putat; ea enim est ingenii facultate præditus, ut res luce clariores obscurare, atque res evidentissimas, per varias mendacii ac fraudis ambages confundere facile possit. Videamus ergo quomodo propositionem Quesnellii adulterino sensu involvat.

De fide est, inquit (1), animas in Purgatorio existentes, quæ pænæ temporalis reatum exsolvant, nullum omnino habere peccatum.... Non ergo Deus solos peccatores, eos scilicet qui gravis peccati macula turpes sunt, afflictionibus aut ponit, aut purificat. Sacra quoque docente historia, Job erat vir simplex & rectus,

(1) Bell. de modo repar. hum. natur. tom. 2. Prop. 79.

& tamen, Deo volente, afflictissimus. Tobias etiam innocens afflictus fuit.... Satis insuper ex experimento liquet Parvulos baptizatos doloribus malorum præsentis vitæ, & morte plerumque plecti.... Fide igitur certa tenendum est Deum aliquoties innocentes affligere.

Juxta hanc Fratris Bellelli fictitiam interpretationem damnatus ergo erit Quesnellius, quia asseruit Deum nullius pœnis affligere animas in Purgatorio existentes? Damnatus, quia voluit Deum nullius malorum doloribus plectere infantes recens baptizatos? Damnatus denique quia docuit Deum in hac vita affligere illos solummodo qui actu peccati alicujus lethalis rei sunt? Quis, nisi desipiat, hunc sensum Quesnellianæ propositioni tribuere potest? Sed extraneum hujusmodi sensum confingere necesse erat, ut fartus tectus remaneret error a Summo Pontifice in propositione Quesnelliana proscriptus.

Hoc autem adhuc magis mirandum occurrit, quod F. Bellelli, ut fucum faciat incautis, innuat Bajum, dum asserit omnes justorum afflictiones esse ultiones peccatorum ipsorum, loqui, non de justis, sed de peccatoribus in statu peccati mortalis existentibus. Postquam enim hunc sensum, ut jam diximus, falso tribuere tentavit propositioni Quesnellianæ 7. hæc addit. *Explodenda insuper Quesnelliana Thesis est, quia errores in Baji proscriptos renovat, videlicet 71. (quæ nobis est 69.) Omnes omnino Justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde Job & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.* Si Quesnellius renovat Baji propositionem, dum ait, *quod afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem;* ergo utraque propositio, Baji scilicet & Quesnellii in eodem sensu sumi debet: ergo utraque intelligi debet de afflictionibus quas Deus insert, non solum peccatoribus in statu peccati mortalis existentibus, sed etiam justis quibus jam dimissa sunt peccata: ergo falso contendit Theologus noster Quesnellium velle quod Deus nunquam affligat nisi peccatores in statu peccati mortalis existentes. Verum quidem est Quesnellium, dum ait Deum nunquam affligere innocentes, renovare errorem in Baji damnatum, scilicet Deum injustum fore si creatura rationalis ante peccatum qualibet miseria efficeretur; sed mens ejus non fuit unquam asserere quod post dimissum peccatum Deus non possit eos affligere. Illum autem errorem renovavit F. Bellelli, dum ait in loco jam citato (2), *Alienum esse a justitia Dei ut innocentes, vel levi pœna puniantur: & hunc eundem confir-*

(2) Bellelli l. 3. de statu creat. ration. ante pecc. c. 36.

mat in suis posterioribus elucubrationibus, dum iterum asserit, *verum esse quod qualibet afflictio presentis vite sit pœna*, nec aliter falsam esse Quesnelli propositionem (1): *Nunquam Deus affligit innocentes &c.* nisi quatenus intelligitur de peccatoribus quibus dimissa sunt peccata. *Falsum est*, inquit (2), *quamlibet pœnam culpe presentis pœnam esse, cum quod temporalis pœna interdum etiam post culpam dimissam luenda superest quod in Purgatorio fieri fides docet: dudum etiam abluti infantes, & sancti homines doloribus & morte plerumque plectuntur.* Quam distorta sit, & a mente Quesnelli aliena hæc expositio nemo non videt.

VII.

Ex hætenus dictis invicte probatum arbitramur Baji doctrinam de impossibilitate status puræ naturæ in Scriptis F. Bellelli reviviscere; novumque hunc Baji Discipulum omnes veterum Bajanistarum circa hanc materiam regenerasse errores, quos diximus ad tria capita posse revocari. 1. Deus non potuit condere creaturam rationalem absque iustitia originali, nec ei denegare alia media ad adipiscendam salutem necessaria. 2. Non potuit illam creare quin illam destinaret ad visionem sui ipsius intuitivam. 3. Non potuit creare illam obnoxiam morti, concupiscentiæ, ignorantæ, cæterisque hujus vitæ miseriis: hos, inquam, errores in scriptis Fratris Bellelli renovatos atque redivivos reperire quisque poterit. Hos enim fuscè pertactat, propugnat, atque acerrime defendit toto libro tertio *de statu creaturæ rationalis ante peccatum* (3). In aureolo illo Opusculo totus est ut probet 1. Nullum dari medium inter charitatem & cupiditatem, omnesque actiones nostras, quæ non procedunt ex motivo charitatis, procedere ex motivo cupiditatis, & esse vitiosas, ideoque Deum non potuisse condere creaturam rationalem absque charitate, utpote qui non possit creare illam cum cupiditate & in necessitate peccandi. Et ne quis suspicetur Theologum illum loqui de charitate large sumpta, de quadam dilectione scilicet, quæ viribus naturæ haberi possit, probare contendit Deum nequidem ut Auctorem naturæ diligi posse absque adjutorio gratiæ; charitatem de qua hic agitur esse illam qua Deus gratis & propter se diligitur, & quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus hominum.

Deinde docet creaturæ rationali deberi destinationem ad visionem Dei intuitivam, eique il-

lam denegari non potuisse absque injustitia (4). Transit postea ad concupiscentiam, cum qua non potuisse condi creaturam innocentem adstruere nititur; conatur etiam objecta solvere, quæ adversus hanc suam doctrinam opponuntur. Et c. 26. hanc propositionem quam jam alibi retulimus proferre non veretur (5); *Quod tenetur Deus lege sua æterna & incommutabili neminem posse innocentem punire*; addens illud intelligi debere *semper & in quacumque hypothesis*; quod si hoc aliter fieret, aut creatura rationalis non esset rationalis, aut Deus non esset Deus. Absolvitur denique hic Liber tertius capitibus duobus, scilicet 27. & 28. in quibus eludere tentat censuram a S. Pio V. contra errores Baji latam. Hæc est brevis totius illius Libri tertii Analysis, qui revera nihil aliud est quam trium Librorum Jansenii de statu puræ naturæ compendium. Eadem enim continet argumenta, iisdemque, licet perperam, Augustini testimoniis adornatur.

Sed quia durior hæc propositio, *impossibilis est status naturæ puræ*, Orthodoxorum aures absque dubio offenderat, & cum facile fieri potuerit ut nonnulli in illam insurrexerint, hanc defendendam suscipit in altero scripto quod in lucem edidit anno a priori edito 26. Verum quam insulse expurget se in hac adumbrata Apologia, cuique perspicuum esse poterit ex iis quæ in subsequenti Paragrapho dicturi sumus.

§. VI.

Confutatur Fratris Bellelli Apologia, quam inseruit in posteriori suo opere pro impossibilitate status naturæ puræ.

F. Bellelli in opere suo posteriori, cui titulus est, *de modo reparationis humane naturæ post lapsum*, defendendam suscipit hanc propositionem, quam in priori audacia tueri ausus fuerat, scilicet, *impossibilis est status puræ naturæ*; eamque a Bajanismi gravamine, quo ab Orthodoxis Theologis onerari solet, liberare aggreditur. Sed ut optatum exequatur consilium, ad paradoxum confugit hætenus inauditum.

I.

Bajus, inquit (6), *primum hominem de facto in pura natura fuisse conditum docuit . . . & non solum de facto hominem in pura natura conditum, sed nec possibile Deo fuisse ut aliter quam in pura natura hominem, aut Angelum conderet, contendebat . . . cum ergo Bajus naturam puram rationalem de possibili, imo & de facto protulerit,*

O O 2

nihil

(1) Bellelli de modo repar. tom. 2. prop. 70. §. 2.

(2) Bellel. ibid.

(3) Bellelli de statu creat. ration. a. 1. ad 8.

(4) Ibid. a c. 8. ad. v. 14.

(5) Ibid. a c. 18. ad c. 26.

(6) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 4. cap. 18.

nihil ejusdem errori magis e directo contrarium statui poterat, quam naturam puram, tam de facto, quam de possibili, e medio tollere. Quam in sententiam penitus a Bajano errore remotam me abuisse patet. Vide & tomo 2. in prop. Quesnellii 35. §. 3.

Qui Fratris Bellelli æquivocationibus parum assuetus est, adduci fortasse poterit, tunc credat his speciosis verbis a doctrina Baji hunc Theologum recedere: at non ita est. In verbis sane ludit ac fallit F. Bellelli. Has voces, *status naturæ puræ*, in varios atque ambiguos usurpat sensus, ut scilicet effugium habeat cum res sua ita ipsi postulare videbitur. Sic igitur quando docet statum naturæ puræ esse impossibilem, has voces, *status naturæ puræ*, in eodem prorsus sensu accipit, quo eas accipiunt Theologi: quando autem Bajum impugnare simulat, easdem voces *naturæ puræ* in sensu longe diverso adhibet, quem, nec ullus Theologus, nec ipse Bellelli admittit, cum statum illum impossibilem esse asserit.

Verum ut pateat quam secum pugnet, sibi que contradicat F. Bellelli, hæc quæ traditur a Theologis de statu naturæ puræ definitio in mentem revocanda est.

Status igitur naturæ puræ a Theologis definitur ille in quo creatura rationalis non destinaretur ad intuitivam Dei visionem, nec prædita esset charitate, aliisque mediis ad cælestem beatitudinem consequendam necessariis, imo in quo creatura obnoxia esset morti, cæterisque hujus vitæ miseriis subjaceret. Hunc statum, quem alii brevitatis causa, & ipse F. Bellelli definiunt, statum creaturæ rationalis sine gratia & sine culpa aut habitu vitioso, hunc, inquam, statum impossibilem esse docuit Bajus, hunc secutus est Yprensis Antistes, qui eundem statum eodem modo intellectum * reprobatur atque impossibilem arbitratur, quod ut perficeret tres conscripsit Libros, Bajanæ doctrinæ causa, ut illius status impossibilitatem suaderet.

Eandem ejusdem status, atque in eodem sensu impossibilitatem adstruere ac probare totis viribus intendit F. Bellelli, horum Novatorum fidelis discipulus, imo in ea impossibilitate asserenda Magistros suos verbis, tum expressionibus, tum durioribus superasse videtur, ut patet ex dictis in toto hoc articulo, & adhuc magis

* Quapropter ut omnia breviter illi statui a Scholasticis attributa percurramus, qui hominem a Deo in puræ naturæ statu creari posse, nullo omnino peccato præcedente, profitentur, ii volunt eum creandum esse sine ordinatione ad beatitudinem sempiternam, seu claram visionem Dei. Hinc consequenter dicunt eum sine fide in intellectu & in voluntate sine charitate Deum diligente condendum, Repu-

patebit ex infra dicendis.

II.

Jam vero quidquid sit de verbis illis, *Impossibilis est status naturæ puræ*, nec de verbis disputatio est, sed de rebus quæ verba significant, certum est damnatum esse Bajum, quod asseruerit Deum non potuisse condere creaturam rationalem absque illius ordinatione ad intuitivam sui ipsius visionem, neque absque charitate, cæterisque mediis ad æternam salutem obtinendam necessariis: certum quoque est damnatum esse Bajum quod docuerit creaturam rationalem non potuisse condi obnoxiam morti, cæterisque vitæ miseriis, & hæc omnia in hac propositione, *Impossibilis est status naturæ puræ*, continentur, quidquid reclamet F. Bellelli; sed hæc omnia simul cum Bajo docuit ipse F. Bellelli; ergo uterque eadem pœna afficiendus videtur: nec ullum inter utramque doctrinam, Bellellinam scilicet & Bajanam, discrimen, saltem essentiale, assignari posse videtur.

III.

Arguit F. Bellelli se a Bajo toto cælo distare; cum Bajus docuerit statum naturæ puræ, non solum esse possibilem, sed de facto extitisse.

F. Bellelli mira sua dexteritate vadis emergere vellet: sed quam improspere id tentaverit, ex his quæ dicturi sumus facile patebit. Duo imprimis in mente habuisse videtur; 1. Docere voluit impossibilem esse statum naturæ puræ, atque revera docuit conceptis verbis atque absque ullis ambagibus. Voluit 2. Aliquem a Bajo recessum simulare, ne, dum intus Bajanista est, exteriori Bajanismi mole opprimeretur: atque ita ut totius doceat impossibilitatem status puræ naturæ, & aliquatenus a Bajo videatur recedere, calumniose imputat ipsi Bajo quod docuerit, non solum illius status possibilitatem, sed etiam realem ejusdem status existentiam: sic enim habet, ut jam vidimus supra. Bajus, inquit, *primum hominem de facto in pura natura fuisse conditum docuit*. Sed qua via fieri potest, ut id docuerit Bajus, cum in locis, ut ita dicam, pœne innumeris contrarium doceat? Assignet F. Bellelli textum Baji, Bajanæque verba

referentiam illam carnis & Spiritus esse prorsus naturalem Hinc multo magis puræ naturæ mortalitatem adhærere tradunt, omnesque morbos corporum, quæque inde sæpius proficiuntur animarum labe, totam denique calamitatum seriem, quibus atteritur ista vita miserorum a primis fletibus nascentium usque ad extremos halitus morientium. Jansen. Lib. 1. de statu puræ nat. c. 1.

referat, quiubs adstruit primum hominem de facto in pura natura fuisse conditum. Laudet locum, in quo Bajus contendit, *nec possibile Deo fuisse ut aliter quam in pura natura hominem aut Angelum conderet*. Hæc omnia, ut jam innui, falso imputantur Bajo; sed hæc omnia F. Bellelli commentus est, ut eadem quam reipsa tuetur Bajus sententiam, absque tamen ulla, si fieri posset, Bajanismi suspitione stabiliret. Cum ergo Bajus naturam puram rationalem, inquit, de possibili imo & de facto protulit, nihil ejusdem errori magis e directo contrarium statui poterat, quam naturam puram, tam de facto, quam de possibili, e medio tollere. Addit deinde, ut imperitis fucum faciat; Quam in sententiam penitus a Bajano errore remotam me abisse patet. Id profecto nemini patet, nempe quod F. Bellelli in sententiam penitus ab errore Bajano remotam abierit, nisi forte iis qui calumniam a Fratre Bellelli ipsi Bajo impositam prorsus ignorant.

IV.

Neque est quod F. Bellelli reponat Bajum asseruisse integritatem primæ creationis, humanæ naturæ sublimationem & exaltationem in consortium divinæ naturæ fuisse naturalem ejus conditionem, & consequenter hominem in pura natura fuisse conditum, juxta Bajum, quia hæc proprietates, cum quibus creatus fuit, ipsi erant naturales.

Quamvis enim Bajus ab hac voce, *Naturalis*, abstinuisset, hoc ipso quod asserit has prærogativas esse ita creaturæ rationali debitas, ut Deus non potuerit eas ipsi denegare, non minus sane damnandus atque damnatus fuisset; ergo cum F. Bellelli idem quod Bajus hac in parte doceat, non minori videtur censura notandus.

Verum quidem est quod F. Bellelli doceat prærogativas primæ creationis fuisse in aliquo sensu supernaturales. Sed in quo sensu? In eo nempe quod homo naturæ viribus eas sibi comparare non possit: neque in hoc a Bajo dissentit F. Bellelli; nam revera Doctor Lovaniensis non dissiteretur visionem Dei esse in eo sensu supernaturalem, quod eam naturæ viribus assequi non possimus. Vult tantum Bajus eam esse naturalem in eo sensu quod sit debita creaturæ rationali: ergo cum eandem intuitivam Dei visionem creaturæ, quatenus est imago Dei, debitam quoque contendat F. Bellelli, a substantia Bajanæ doctrinæ non recedit, quamvis in aliquo a Bajo discrepare videtur.

Verum, neque in ipso hoc termino, *Naturalis*, omnino discrepat a Bajo F. Bellelli. (1)

(1) Vide supra §. 3. n. 1. & 2.

Jam enim observavimus Theologum istum Jansenii vitiis inhærentem, ut Pianam censuram eluderet, naturalem dixisse simul & supernaturalem elevationem creaturæ rationalis ad visionem Dei intuitivam. Sic eodem ore, modo affirmando, modo negando, atque contradictoria ad arbitrium asserendo, se expediunt Novatores.

V.

Instat F. Bellelli: Si hæc propositio, *pura natura est impossibilis*, Bajana dicitur, ergo dicatur ubi, quando, sub quo numero inter Bajanæ, & a quo Summo Pontifice proscripta recenscantur. Non, inquit, fuit explicite & sub conceptis terminis damnata, sed tamen legitima illatio ex jam proscriptis deducitur. Illationibus ergo, quæ interdum fallaces sunt, res tam gravis agitur de probro alteri inferendo.

Quam vana sint quæ obijciuntur perpendamus. Diximus hunc Theologum docuisse impossibilem esse statum naturæ puræ. Hic habemus confidentem reum, neque sane hoc ipse dissimulare potest; sed in hoc illum a Bajo non recedemus; licet enim, propositio illa, *Impossibilis est status naturæ puræ*, conceptis terminis in scriptis Baji non reperiatur, neque inter propositiones a Summis Pontificibus damnatas recensatur, affirmamus tamen cum omnibus Orthodoxis doctrinam hac propositione enuntiatam in Scriptis Baji fuisse proscriptam a S. Pio V. Ergo cum eadem doctrina in Scriptis Fratris Bellelli reperiatur, eadem inuri censura mere-

Immerito conqueritur Theologus iste, quod illa doctrina illationibus tantum ex proscriptis propositionibus deducatur, Non illum solum contendunt Theologi; sed præterea volunt supradictam propositionem sub terminis æquivalentibus substantialiter & quoad omnes effectus in damnatis Baji propositionibus contineri. Similiter quando iidem Theologi asserunt possibilem esse puræ naturæ statum, illud asserunt, non solum tanquam veritatem, quæ ex dogmate definito per legitimam consequentiam inferitur, sed tanquam ipsummet dogma a S. Pio V. definitum; non ergo illationibus præcise, quæ, ut ait F. Bellelli, interdum fallaces sunt, omnino confidimus, ubi res tam gravis agitur, de probro scilicet alteri inferendo; sed nuda expositione veritatis definitæ exprobramus F. Bellelli, quod asserendo impossibilem esse statum naturæ puræ, errores doceat hac propositione enuntiatos, & quos in Bajo proscripsit Summus Pontifex.

VI.

Cæterum quem parum sibi constet F. Bellelli,

ut

ut supra innui, patet ex diverso sensu quem eadem propositioni, *impossibilis est status puræ naturæ*, tribuit: dum enim possibilitatem illius status rejicit, eam propositionem in eodem sensu, quo eam Catholici accipiunt, accipit & ipse Bellelli: cum vero Bajum impugnat, vel potius impugnare simulat, naturam puram appellat naturam illam, quæ est ordinata a Deo in intuitivam sui ipsius visionem, & quæ charitate cæterisque donis est pedita: sic in varias abit contradictiones: sed his parum movetur F. Bellelli, modo finem suum assequatur.

Si tamen Bajum sincere refellere voluisse, propositionem contradictoriam stabiliendo debuisset ostendere sensisse Bajum quod Deus potuerit condere rationalem creaturam absque donis supradictis. Sed hoc Bajus non docuit, imo expresse contrarium asserit. Id etiam non docuit F. Bellelli, cum idem revera cum Bajo sentiat; neque sane potest invidiosum istud doctrinæ suæ cum Bajana consortium declinare, Baji propositiones in sensus absurdos atque contradictorios, derivando, nec censuram Apostolicam, quam incurrit, effugere.

VII.

Ut tamen Bajanam sententiam, cui mordicus adhæret, non dimittat, fallacias quas in priori opere, *de statu creat. rat. ante pecc.* in erroris sui patrocinium adduxerat, easdem iterat, atque infructuose repetit in Apologia sua, id est, in posteriori suo opere, *de modo repar. hum. nat. post lapsum*.

Dicimus, inquit, gratiam Adamo innocenti debitam quidem fuisse, at non tanquam naturalem proprietatem ex intimis naturæ nascentem, quemadmodum perperam Bajus contendebat; sed tanquam supernaturale medium ex justissima providentiæ legibus præordinatum. Et cap. sequenti: Nec obest, inquit (1), quod ipse gratiam debitam humane naturæ asseruerim, cum sæpius & repetito stylo adversus Bajum inculcaverim debitam fuisse, non tanquam proprietatem, sed tanquam supernaturale altioris ordinis adjutorium ex lege justissimæ providentiæ, quæ nequit æquo jure obligare impotentem. Patet itaque, pergit idem Theologus, quod debitam dixerim, non naturæ secundum se inspectæ, sed quatenus sub divini Providentiæ dispositionibus constituitur.

In cassum profecto recidunt omnes quos F. Bellelli adhibet conatus ad Bajanismi notam a se procul amovendam. Ea enim quæ in dolosa Apologia sua denuo profert ad sui defensionem jam alibi impugnavimus. Hic autem, sicut in priori opere suo, non aliter se se de Bajanismo purgare nititur, quam calumniose tribuendo ipsi-

met Bajo errorem omnino alienum a doctrina illius Novatoris, nempe debitam fuisse creaturæ rationali gratiam tanquam proprietatem naturæ, quod Bajus nusquam docuit. Vide quæ dicta sunt parte 1. hujus operis art. 3. §. 2. num. 3. 13. & 20.

VIII.

Nec Bajanismi sordes, quibus sese turpiter coinquavit, felicius abluat addendo quod gratiam illam debitam asseruerit, *tanquam supernaturale altioris ordinis adjutorium ex lege justissimæ Providentiæ*, vel debitam naturæ, *quatenus sub divini Providentiæ dispositionibus constituitur*. Doctrina enim hæc cum Janseniana plane cohoret; nec inter utramque aliud potest assignari discrimen, quam in terminis. Docet quippe Jansenius gratiam cæteraque dona esse creaturæ debita, quia Deus, inquit, illud sibi debet & suis attributis. Deum autem illud sibi debere, & suis attributis, sicut ait Jansenius, & Deum illud debere Providentiæ suæ, sicut loquitur F. Bellelli, idem omnino sonant atque significant, nempe Deum non potuisse hæc dona denegare creaturæ rationali: imo Deum injustum fore si illa dona denegaret, impie asseruit Eremita noster. Nam illius systemate, si Deus hæc dona denegaret creaturæ, creatura tunc, juxta illum, ad peccandum necessitaretur, & mandata divina illi evaderent ad observandum impossibilia: hunc enim intendit sensum, dum ait loco superius laudato, debitam fuisse creaturæ rationali, *tanquam supernaturale altioris ordinis adjutorium ex lege justissimæ Providentiæ, quæ nequit æquo jure obligare impotentem*.

Quidquid ergo causetur F. Bellelli, in sui tutelam, quibuscumque verborum involucris suos obtegat errores, hoc ipso quod docet gratiam esse creaturæ debitam, Deumque injustum fore, si eam denegaret, manifestum atque evidens est illum a doctrina in Bajo damnata circa impossibilitatem status puræ naturæ nullatenus recedere.

IX.

Libenter tamen hic iterum fatemur, quod, supposita semel Dei ordinatione, quatenus gratuito creaturam rationalem ad intuitivam sui ipsius visionem destinavit, illi consequenter debeantur auxilia omnia ad ultimum finem suum assequendum necessaria. Sed quia gratuita plane est illa ad finem supernaturalem ordinatio, gratuita quoque censerentur subsidia, quæ vi illius gratuitæ ordinationis creaturæ rationali impertiuntur.

Hæc

(1) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 4. c. 17.

Hæc tamen hypothesis non placet Fratri Bellelli: aliter enim sentit de supradicta ordinatione, quam putat in eo solummodo sensu fuisse indebitam, quod Deus potuisset creaturam rationalem non condere, ac proinde ad intuitivam sui ipsius visionem non destinare. Recte quidem; ergo rationale hominis, licet simul cum animali constituat ipsius essentiam, erit quoque juxta F. Bellelli ipsi homini indebitum, quia potuit Deus non creare hominem? Quanta absurditas! In eo tamen sensu vult iste Theologus quod destinatio ad visionem intuitivam sit indebita, quia scilicet Deus, inquit, *nihil extra se facere potuisset*. Sed supposita semel in Deo sola voluntate condendi creaturam rationalem, diserte asserit, Deum tunc debere illam ordinare in intuitivam sui ipsius visionem, & illi suppeditare media ad illam assequendam necessaria. Hæc tamen auxilia, licet debita, & supposita sola voluntate creandi, necessario debita, gratiam appellat. Quo jure, quave injuria? Quisque judicet.

Hæc omnia a Fratre Bellelli accepta Janseio referri debent in cujus officina fabricata sunt. Quæ quam inepte a Magistro prolata fuerint (1), jam alibi observatum est, nec minus sane absurda in ore discipuli videri debent.

At ne Frater Berti e nostra elabatur memoria, videamus sequenti Paragrapho, num socio suo rectius sentiat.

§. VII.

Quid senserit F. Berti de impossibilitate status puræ naturæ.

Sententiam F. Bellelli de impossibilitate status puræ naturæ, quam iste durius atque absque ulla verborum ambage tradiderat, aliquatenus emollire tentat F. Berti, verumtamen ab errore damnato in propositionibus Caji nullatenus recedit.

I.

Primum itaque in utramque partem agit questionem, ita tamen ut momenta, quibus probatur hæc possibilitas, vel enervet, vel omnino prætermittat, contra autem, argumenta, quibus Novatores hujus status impossibilitatem suadere tentant, multum ponderet, & plurimi facere videatur. Deinde antequam suam aperiat sententiam in tam perplexa, ut ait, questione, regulam ex Deuteronomio desumptam tradit, quam perutilem arbitratur: *Non declinabis, ne-*

que ad dexteram, neque ad sinistram. O utinam divino monito paruisset F. Berti! Ad sinistram sane non declinasset. Postea enim quid sentiat his verbis satis diserte declarat. Itaque, inquit, *ab eorum placito qui puræ naturæ statum putant esse impossibilem non erit penitus recedendum*. Non ergo censet F. Berti penitus esse recedendum ab eorum placito, qui puræ naturæ statum putant esse impossibilem; atque si illius testimonio fidem adhibeamus, ab errore illorum Novatorum, saltem aliquatenus, recedit. Verumtamen quod ab iis nullatenus recedat, quamvis duobus lenimentis suam sententiam temperare conetur, paucis probare ac demonstrare aggredior.

Docet itaque primo (2) quod nullo titulo homini in prima conditione teneretur Deus imperiri charitatem habitualement, sive gratiam sanctificantem & supernaturalium virtutum habitus, & consequenter integritatem & originalem justitiam hæc omnia complectentem primo homini debitam nequaquam fuisse, atque Deum posse creaturam rationalem condere absque talibus ornamentis. Sed si Bajana propositio non fuit damnata in eo sensu quod homini in prima conditione debita fuerit charitas habitualis, & cætera dona quæ illam consequuntur, certe non ejurabitur error in Bajo damnatus, confitendo gratiam habitualement homini in prima conditione non fuisse debitam. Atqui Bajus nunquam docuit charitatem habitualement fuisse debitam homini in prima conditione; imo expresse asserit se in Opusculis suis de illa non loqui. An vero, inquit in loco jam alibi laudato (3), præter hunc animi motum, qui charitas dicitur, alia quædam habitualis atque accidentalis qualitas in voluntate ponenda sit, qua etiam charitas nuncupetur, non magnopere contendendum existimo. Igitur propof. 27. quæ, sicut & cætera, damnata est in sensu ab assertore intento, damnata non est in eo sensu quod charitas habitualis fuerit debita homini in prima conditione: errorem ergo damnatum non rejiciunt qui circa hanc propositionem se orthodoxe sentire contendunt, modo fateantur charitatem habitualement non fuisse debitam homini in prima conditione; quod omnino insufficiens esse nemo non videt.

Secundo, docet F. Berti, nec debitam fuisse Adæ actualement gratiam, quatenus neque promereri illam potuit operatione aliqua precedenti, neque exigebat eam primus homo, ut in se absolute, & in genere speciei suæ præditus esset naturali qualibet perfectione, quoniam per solam nativam facultatem intelligendi & volendi

(1) Vide supra parte I. art. 3. §. 2. n. 12. & seq.

(2) Berti in fin. tom. 2. Appendici c. 3.

(3) Bajus Op. de charit. c. 2. Vide supra art. 3. §. 2. n. 2.

di perfecta redditur rationalis creaturæ substantia. Nihilominus tamen considerata, addit, ut est imago Dei, & comparate ad ultimum finem, a quo divulsa incidit in summam miseriam, oportebat ut supernaturali divinorum auxiliorum fulcimento ornaretur. Verum Theologus iste tali verborum apparatu nullatenus recedit ab errore Baji, (1) qui nunquam docuit primum hominem promeruisse quibusdam præcedentibus operibus gratiam actualem, nec unquam voluit hanc gratiam debitam fuisse primo homini, quatenus consideratur in se absolute, & in genere speciei suæ sed solummodo fuisse illi debitam quatenus miser esset sine illa? quod idem docet F. Berti in loco modo laudato.

II.

Hæc sunt duo lenimenta quibus F. Berti gloriatur se media incedere via, non declinans ad dexteram neque ad sinistram; atque temperare & restringere sententiam F. Bellelli & aliorum, qui dure docent impossibilem esse absolute statum naturæ puræ: sed vel fallitur, vel fallere tentat incautos iste Theologus; nam profecto dexteram deserit, ut ad sinistram declinet: F. enim Bellelli expresse asserit 1. Charitatem habitalem, seu gratiam sanctificantem & supernaturalium virtutum habitus non fuisse debitos homini in prima conditione. Constat, inquit, (2) eam, (scilicet justitiam originalem) fuisse supernaturalem (hoc est indebitam) ex parte saltem, seu ut dici solet, inadequate, qua parte scilicet gratiam sanctificantem & virtutes infusas includebat. Vide supra §. 2.

Docet etiam F. Bellelli 2. Non fuisse debitam gratiam actualem ex merito præcedentium operum, quæ nunquam extiterunt, nec existere potuerunt ante primi hominis creationem; neque fuisse debitam primo homini, ut in se absolute & in genere speciei suæ considerato, sed solummodo comparate ad ultimum finem a quo divulsus incideret in summam miseriam. Non enim, inquit, (3) gratia illa ita debita fuit naturæ, ut aliquod opus meritorium eandem præcesserit, aut sicut naturæ sunt debite ejusdem proprietates, quæ ex ejusdem visceribus enascuntur, sed debita fuit ex lege Providentiæ divinæ, quæ in necessariis non deficit sine causa, quoniam scilicet erat tunc gratia medium necessarium sine quo divina mandata omnino servari non poterant. Vide supra §. 2. n. 4.

Cum itaque F. Berti idem sentiat ac F. Bellelli de impossibilitate status puræ naturæ, ea-

dem utrumque censura dignum esse nullus est dubitandi locus.

ARTICULUS III.

De amore Dei naturali.

I.

Quoniam F. Bellelli nullum admittit medium inter cupiditatem & amorem Dei supernaturalem seu charitatem, necesse est ut rejiciat quoque cum Baji distinctionem duplicis amoris, videlicet, naturalis quo Deus amatur ut Beatificator; & ideo ut amplectatur doctrinam in propositionibus 34. & 36. contentam; quod revera agit absque ulla verborum ambage; nam cum adversus suam de impossibilitate status puræ naturæ sententiam sibimetipsi objecisset Bullam S. Pii V. dictas propositiones proscribentem, respondet eas non esse damnatas quantum ad doctrinam, sed solummodo propter censurarum acerbicatem; & consequenter doctrinam in iis propositionibus contentam tueri non veretur, modo absteineat a sententia contraria acrius perstringenda. Proferimus, inquit (4), nos distinctionem illam nulla censura perstrictam velle; sicut enim eandem a nobilissimis scholasticis adinventam agnoscimus, ita in sua ipsam probabilitate, si quam auctores sui eidem dedere, reliquimus. Scimus Baji multiplici censura eandem infectum, dum criminatus est vanam, commentitiam; ad illudendum sacris litteris excogitatum, & cum injuria Crucis Christi defensam. Quapropter omni jure a Summis Pontificibus damnata fuit hæc tam libera in privata Doctore alienas sententias criminandi acerbitas, ut patet ex proscripta a S. Pio V. propositione 34. distinctio illa &c. & 36. Amor naturalis &c. Sed tamen, sic ille prosequitur, censurarum acerbitate semota, reque ipsa nude inspecta, facili negotio ex Augustini doctrina diluitur, (Scholasticorum objectio) etsi enim nunc concedamus diligi posse a rationali mente Deum ut Auctorem naturæ dumtaxat, contendimus nihilominus sine dono gratiæ id fieri omnino non posse.

II.

Hæc satis perspicua sunt, nec ullo indigent commentario, ut persuasum habeamus F. Bellelli renovare doctrinam in propositionibus Baji 34. & 36. euntiatam, & abstinere tantummodo ab acerbiori sententiæ oppositæ censura. Nec ali-

(1) Vide supra art. 3. §. 2. 17. Vide supra ibid. n. 19.

(2) Bellelli. de statu creat. ration. lib. 1. c. 22.

(3) Bellelli de statu creat. l. 1. c. 19.

(4) Bellelli de statu creat. ration. lib. 3. c. 2.

aliter violatæ Pianæ Constitutionis crimen a se propulsat, quam asserendo has propositiones damnatas non esse quantum ad doctrinam Auctoris in iis contentam, sed solummodo ratione durioris styli quo arguitur in eis sententia contradictoria.

Verum quidem est quod, juxta nonnullos Theologos, quædam Baji propositiones damnatæ sint solum propter acerbitatem censuræ, qua afficiunt sententiam oppositam, non autem quantum ad substantiam doctrinæ; sed ad memoriam nobis revocandum est id quod initio hujus operis adnotavimus, nempe quod, (1) juxta omnes Orthodoxos, non liceat tueri, etiam quantum ad substantiam doctrinæ, propositiones illas quæ infamant oppositam sententiam, quando eadem doctrina ejusdem Auctoris super eadem materia in aliis propositionibus damnata fuit: atqui in præsentī quæstione res sic se habet; nam doctrina quæ continetur in propositionibus 34. & 36. damnata fuit in propositione 38. ac etiam in propositionibus statum naturæ puræ tanquam impossibilem admittentibus, ut alibi demonstravimus: non ergo licet tueri doctrinam in propositionibus 34. & 36. (2) contentam; & F. Bellelli, qui illarum patrociniū suscepit, in censuram a S. Pio V. latam incidisse nemo potest inficiari.

Præterea, tametsi doctrina in supradictis propositionibus 34. & 36. enuntiata non esset damnata in aliis nonnullis Baji propositionibus, quomodo posset eam innoxie tueri F. Bellelli contra probabiliorem certe atque tutiorem sententiam Theologorum asserentium omnes Baji propositiones, illas etiam quæ virgula quadam censoria inurunt Adversarios, esse damnatas quantum ad doctrinam? Fuit-ne illi licitum, hoc prætextu, Pianæ Bullæ refregari?

III.

Extenim obiter observare licet, supradictam Theologorum sententiam non carere multis, iisque firmis rationibus atque argumentis, quorum nonnulla hic subijcere forte non erit supervacaneum. Innituntur autem præsertim ipsis Pianæ Bullæ verbis, sic enim habent. *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possint, in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticas, erroneas &c. damnamus, circumscribimus, & abolemus.* Ex quibus verbis sic argumentari licet.

Primo; nomine *sententiarum*, quæ damnantur, intelligitur doctrina in propositionibus enuntiata, potius quam censura qua infamatur doctrina opposita; censura enim, qua infamatur

doctrina opposita, non recte dicitur sententia Auctoris, sicut dicitur sententia Auctoris doctrina in propositione enuntiata: ergo Summus Pontifex damnando sententiam Baji, non tam damnavit censuram qua Bajus in aliquibus propositionibus infamavit doctrinam in iisdem propositionibus enuntiatam.

Secundo, si S. Pius V. voluisset aliquas propositiones proscribere propter solam acerbitatem censuræ, qua infamant sententiam, oppositam illas tantum prohibuisset tanquam oppositas charitati & paci fidelium; non autem illas damnasset tanquam censura aliqua Theologica dignas; atqui damnavit illas tanquam censuris Theologicis dignas: nam omnes in globo damnavit, tanquam hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectivè; ergo & istas, de quibus agitur, damnavit non solum ratione censuræ qua infamant doctrinam oppositam, sed etiam ratione doctrinæ in illis enuntiatæ.

Tertio S. Pius V. declarat nonnullas e propositionibus damnatis aliquo pacto sustineri posse, & tamen illas damnat in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento: atqui si damnari non mererentur ratione doctrinæ in eis enuntiatæ, Summus Pontifex rationem eas damnandi non eliceret ex proprio verborum sensu ab assertorum audacia atque censuram; ergo non propter censuram, sed propter doctrinam quam proprius & rigorosus verborum sensus continet, damnantur.

Quarto denique, quamvis Ecclesia prohibere possit, & aliquando prohibeat quasdam propositiones propter acerbitatem censuræ qua infamant sententiam oppositam, non tamen illas damnare solet tanquam censura Theologica dignas; nec eas in Constitutionibus suis dogmaticis confundit cum aliis propositionibus quæ hæreticæ sunt, vel erroneæ &c.

Verumtamen ut Bajanismi in hac etiam parte vincatur F. Bellelli, ad hanc Theologorum probabiliorem atque tutiorem sententiam recurrere non necesse habemus; cum doctrina in propositionibus 34. & 36. enuntiata damnata reperiatur, ut jam diximus, in aliis damnatis Baji propositionibus.

IV.

Nec a F. Bellelli dissentit F. Berti, imo in hoc errore, sicut & in cæteris, perfectissime concordant. Fatetur enim sententiam quæ rejicit omnem amorem Dei naturalem omnimode cohærere cum illa, quæ statum puræ naturæ contendit esse impossibilem; unde manifeste sequitur quod ii, qui docent impossibilitatem statum puræ naturæ, denegare cogantur omnem

(1) Vide supra 1. parte art. 1. n. 2.

(2) Vide supra 1. part. art. 3. §. 3.

naturalem Dei amorem. Porro in articulo præcedenti ostendimus F. Berti, quamvis eminentis quibusdam lenimentis sententiam collegæ sui temperare gloriatur, nullatenus tamen ab illo differre, & revera velle quod status puræ naturæ sit impossibilis; ergo illo fatente nullus admitti debet amor Dei naturalis. Sic enim ipse mentem suam aperit. *Quæret fortasse aliquis, inquit (1), an in statu puræ naturæ Deum super omnia posset homo diligere. Si statum illum arbitraris possibilem, respondebis affirmative, eo quod tam Synodus Arausicana, quam Augustinus & Doctor Angelicus videntur repetere dilectione Dei ex gratiæ adjutorio, propter quod liberum arbitrium gravitate primi peccati attenuatum sit, & voluntas ob naturæ corruptionem magis ad bona commutabilia protendat. Si vero in oppositam sententiam declines, respondebis idcirco a te statum puræ naturæ denegari, quoniam in eo statu tenetur homo ad amandum Deum super omnia; atque si hoc faceret, bonam voluntatem haberet & ad vitam perveniret eternam, quod dubio procul divinæ gratiæ postulat adjutorium.*

Habes hic F. Berti fatentem, quod si denegetur possibilitas status puræ naturæ, denegari etiam debeat quicumque naturalis amor Dei super omnia, quia hic amor divinæ gratiæ postulat adjutorium, ac proinde naturalis esse non potest. Iste autem Theologus amplexus est doctrinam de impossibilitate status puræ naturæ; ergo rejicit quoque naturalem omnem Dei amorem super omnia.

V.

Nec morari nos debet quod ibi loquatur F. Berti solummodo de amore Dei super omnia, de quo unice agebatur in quæstione quam tractabant, nam eadem est ratio de necessitate gratiæ ad quemcumque alium amorem: censent enim Bajani, ut sæpius dictum est, nullum esse medium inter charitatem & cupiditatem, inter opera quæ fiunt ex motivo cupiditatis, suntque peccata; & illa quæ fiunt ex motivo charitatis, & sine divinæ gratiæ adjutorio (in quocumque statu homo consideretur) fieri non possunt; atque ideo sine gratiæ Dei adjutorio hominem non posse vitare peccatum, nec consequenter diligere Deum, etiam imperfecte,

Evidens est igitur F. Bellelli atque F. Berti renovare errorem Baji in propositionibus 34. & 36. damnatum.

ARTICULUS IV.

De operibus Infidelium.

Bajum in multis errantem, ut jam ostendimus, secutus est F. Bellelli; nec eundem quidem deserit circa opera, virtutesque Infidelium minus Orthodoxe sententiam. Licet enim claris atque perspicuis verbis non videatur fateri cum Bajo omnia Infidelium opera esse peccata, ex sensu tamen, quem falso adscribit 25. propositioni Bajani, aliisque ejusdem Theologi testimoniis, eum ab illo Novatore nullatenus dissentire evidenter deducitur.

I.

Contendit itaque Bajum in propositione sua 25. inter opera Infidelium recensuisse indeliberatos etiam voluntatis motus, qui, cum liberi non sint, nequeunt esse peccata. Ex hoc enim capite falsam esse demonstrat propositionem Baji, his verbis. *Errat ergo Bajus enormiter, inquit (2), dum indeliberatas actiones, quæ absque libero voluntatis humanæ consensu, solâ impellente concupiscentia fiunt, esse vere ait & proprie peccata. Deinde opera indeliberata corruptæ naturæ, etiam quæ mala sunt, etiam quæ concupiscentia impellente fiunt, vere & proprie peccata non esse liquido constat. Quod si opera indeliberata, quæ mala sunt, non sunt peccata, quæ bona sunt & indeliberata, peccata cur erunt? Non omnia itaque Infidelium opera esse peccata, neque oportere Infidelium in omni opere peccare certum est.*

Illud quoque certum esse in eodem sensu conclamabit Bajus cum Fratre Bellelli, illique perfecte acquiescet si agatur de motibus indeliberatis, qui cum non sint actus humani, dici non possunt opera Infidelium.

II.

Verum crasse ac supine errat F. Bellelli temere innuens non in alio sensu damnatam fuisse 25. Baji propositionem, nisi quia docet omnes omnino Infidelium actiones, etiam indeliberatas esse vera peccata. Hoc sane nunquam docuit Bajus: nec ignorabat quæstionem inter Scholasticos hic moveri de actionibus dumtaxat deliberatis: imo & contrariam statuit doctrinam in propositione 72. Nam licet velit prava desideria, quæ invitus homo patitur, esse prohibita præcepto, *non concupisces*, esseque veram legis inobedientiam, addit tamen in eadem propositione

(1) Berti tom. 3. lib. 18. 2.

(2) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 5. c. 12.

positione 72. transgressionem, illam in peccatum non deputari. Non censet igitur Bajus opera indeliberata, quæ nullum secum adjunctum habent voluntatis consensum, esse peccata: ergo inconsulto supradictam 25. propositionem de actibus indeliberatis intelligendam esse: & in eo sensu damnatam privata sua auctoritate decernit F. Bellelli. At quid dico, inconsulto? Pallor. Id totum de industria factum videtur, ut scilicet deliberata Infidelium opera omnia vera esse peccata, ut Bajus docuit, & ipse, si posset, impune doceret.

III.

Nec minus illi fraudis inest, dum ut errorem suum de operibus infidelium a censura liberet, nomine *Infidelium* vult intelligi, non solum eos qui veri Dei non habent notitiam, sed illos etiam verum Deum agnoscentes nondum habent fidem explicitam in Christum. Isti autem profecto Infideles non sunt, nec eos Infideles nuncupat Bajus. Dolosa quoque est & futilis ejusdem propositionis 25. hæc alia expositio, quam & repetit tom. 2. in prop. 48. Quesnellii. *Omnia opera infidelium sunt, etiam ex officio, peccata.* Hæc enim verba, etiam ex officio, quæ propositioni 25. vellet addi F. Bellelli, a mente ipsius Baji sunt omnino aliena.

Audiamus tamen Fratrem Bellelli hæc effugia aprobantem atque adoptantem. *Plerumque enim infideles, ait (1), antequam perfectæ fidei sacrificium Christo offerant, gratiæ actualis adiutorio præventi opera quædam bona, etiam salutaria faciunt. . . . vel saltem honesta quædam naturalia faciunt opera, bona quidem ex officio, sed minime ad salutem conducentia. . . . si autem sine fide opera quædam bona ex officio Infideles interdum faciunt, jure merito Thesis proscripta fuit. Et alibi (2). Hæretica etiam propositio est ennutians Infidelem peccare in omni opere suo. Si quidem dum piis Infideles operibus ad veram fidem suspiciendam, sive orando, sive eleemosynas largiendo, sive penitendo, sive consimilibus se preparant, non eos peccare, sed bene operari fides rectissima docet.*

IV.

In prima hujus operis parte demonstravimus propositionem Baji (3) non esse damnatam in eo sensu quod omnia opera eorum qui non habent fidem explicitam in Christum, vel quod

ea, quibus adulti disponuntur ad fidem, sint peccata: nec in eo etiam sensu quod nulla sint Infidelium opera ex nulla parte bona; cum Bajus quædam illorum opera, tum ex objecto, tum ex fine proximo bona atque honesta esse posse nunquam negaverit. Sed in eo erravit Bajus, in eoque damnatus est, quod docuerit Infideles, qui veri Dei notitia destituti sunt, peccare in omnibus operibus suis, saltem defectu debitæ ordinationis in ultimum finem, scilicet Deum, quem sibi non proponunt, nec proponere possunt, quamdiu remanent Infideles. Damnata igitur non est hujus Novatoris propositio in eo sensu, quem illi falso adscribit F. Bellelli, nempe quod omnia opera eorum, qui nondum credunt in Christum, & ad finem suscipiendum se disponunt, sint peccata, vel quod Infidelium nulla sint opera ex objecto bona; sed in eo sensu damnata fuit, quod omnia opera Infidelium, eorum scilicet qui verum Deum ignorant, & propterea proprie vocantur Infideles, sint peccata.

V.

Quamvis F. Bellelli Bajanam propositionem 25. in sensus ita extraneos atque absurdos detorquendo, satis superque suum de operibus Infidelium errorem manifestet, expressiori tamen adhuc stylo pluribus in locis mentem suam aperit, nec aliter, si principiis suis inhæreat, opinari potest. Cum enim nullum agnoscat medium inter opera quæ procedunt ex motivo charitatis, & illa quæ fiunt ex motivo cupiditatis, necesse est ut fateatur Infideles qui verum Deum non norunt semper agere ex motivo cupiditatis, ac proinde semper peccare. Eadem itaque Bajano principio innixus, non aperte quidem cum Bajo docet Philosophorum virtutes esse vitia, sed a tali doctrina nullatenus recedit.

Contendit enim primo nullas in Infidelibus reperiri potuisse veras virtutes, quia, inquit (4), *caruerunt fide, quæ intentionem tendentis in Deum ultimum finem recte dirigit.* Addit secundo quod *Gentiles Philosophi, qui gratia fidei penitus destituti fuerunt, non habuerint nisi officia bona, sed juxta præceptum veræ sapientiæ, seu rectæ rationis in debitum finem non ordinata, quin potius vitio Phitantiæ atque superbiæ corrupta.* Ex hoc testimonio numquid eruitur plenum ac perfectum Bellellinæ doctrinæ cum Bajana consortium? Bajus quidem paucis nodum expediit, & absque ullo verborum

P p 2

cir-

(1) Bell. de modo reparat t. 2. in prop. Quesn. 42.

(2) Bellelli de modo repar. tom. 1. l. 5. c. 21.

(3) Vide supra part. 1. art. 3. §. 4. n. 4. 5. 6. & 7.

(4) Bellelli de repar. tom. 1. lib. 5. c. 29.

circuitu Philosophorum virtutes esse vitia declaravit: F. vero Bellelli circumspicius agit; nec vult absolute ut virtutum officia cum Bajo dicantur vitia. *Non itaque*, inquit (1), *absolute cum Bajo vitia dicenda sunt, sed officia virtutum bona, quæ tamen perfectionem vere virtutis non attigerint*. Quid, quæso, istud est? Nonne in verbis ludit F. Bellelli? Nam primo veras Infidelium virtutes reprobat, licet S. Thomas (2) doceat eas esse veras virtutes, non quidem veras simpliciter, sed tamen veras, quamvis imperfectas virtutes, si referantur ad aliquod particulare bonum, quod sit ordinabile ad finem ultimum. Deinde non vult absolute Theologus noster bona illarum virtutum officia posse dici cum Bajo vitia: sed ore tenus id pronuntiat, mente intus dissentiente. Quomodo enim virtutum officia dici non poterunt vitia, si sunt vitio Philautiæ atque superbiæ corrupta? Atqui talia sunt juxta F. Bellelli in infidelibus virtutum officia: *in debitum finem*, inquit, *non ordinata, quin potius vitio Philautiæ & superbiæ corrupta*. Certe apud omnes, opus quantumcumque ex genere suo bonum hoc ipso quod vitio Philautiæ atque superbiæ, aut quocumque alio vitio corruptum est, in vitium vertitur, & ut tale ab omnibus habetur. Vitia ergo erat in Infidelibus bona virtutum officia. Renovat ergo F. Bellelli errorem damnatum in propositione 26. Bajæ, *Philosophorum virtutes sunt vitia*, quanquam erroneam doctrinam suam verbis diversis exprimat.

VI.

Licet F. Bellelli errorem suum circa Infidelium opera aperta satis manifestaverit, quædam alia ejusdem Auctoris testimonia referre ne gravemur, ut ipsius doctrina, quæ tota Bajana est, nemini dubia videri possit. Laudat enim in scriptis suis celebrem istam D. Pauli sententiam (3), *Omne quod non est ex fide peccatum est*, cujus verba contendit generaliter & ut plurimum intelligenda esse de vera Christi fide, quæ in rectum ac verum ultimum finem æternæ incommutabilis vitæ, quæ Deus est, opera nostra dirigit. Unde infert Infidelem deliberate agentem, & in talem finem, prout debet, opera sua non referentem, peccare. *Quapropter*, inquit, *Infidelis deliberate agens & in talem finem, prout debet, non referens peccat*.

Nec minus clara & dilucida sunt quæ subjungit cap. sequenti: asserit enim (4) *Nudum operire, officio per se inspecto, inquantum est nudum operire, bonum esse, sed inspecto fine*

inquantum non est ex fide, esse peccatum. Peccat ergo, juxta Fratrem Bellelli, Infidelis, etiam cum nudum operit, quia non habet veram fidem, quæ in rectum ac verum ultimum finem æternæ incommutabilis vitæ, quæ Deus est, opus suum dirigat. Quod confirmavit ex mente S. Augustini Sancto Doctore calumniose imputata. *Cum agitur*, inquit, *de operibus plene deliberatis, studioseque propter finem faciendis, juxta mentem S. Augustini, non datur opus medium inter opus meritorium æternæ salutis, & opus malum, seu male factum, inter opus virtuosum & opus vitiosum*. Nam vel voluntas refert, ut debet, opus bonum in ultimum finem, & tunc bonum facit & bene, id est, ordinate virtuoseque cum merito & fructu: vel non refert ut debet in ultimum finem, & tunc bonum male facit, & peccat.

Quid in præsentī quæstione senserit Augustinus infra aperiemus. Hic obiter annotemus Fratrem Bellelli iterum confirmare Famosum illud Bajæ & Bajanistarum principium, ratione cujus nullum admittitur medium inter opera æternæ salutis meritoria, & peccaminosa: inter ea quæ fiunt ex motivo charitatis, & ea quæ ex cupiditatis motivo procedunt; juxta quod Infideles peccant in omnibus operibus suis, cum non possint agere ex motivo charitatis in Deum quem non norunt.

VII.

Idem argumentum sub aliis verbis versat F. Bellelli: docet enim quod ad hoc ut aliquod opus sit bonum requiratur bona intentio, quæ nihil aliud est, juxta hunc Theologum, quam amor Dei ordinans opus deliberatum in verum ultimum finem: cum autem talem Dei amorem non habeant Infideles, necessario sequitur quod peccent in omnibus operibus suis. *Ut bene*, inquit (5), *bona opera fiant, per rectam ultimi finis intentionem, saltem in fide inchoatam, sunt dirigenda, quæ pia animi erga Deum affectio sine gratiæ adjutorio haberi non potest*. Cumque in praxi & individuo voluntas deliberate agens indifferens & media esse non possit, proinde fit ut carens omni adjutorio gratiæ ad Deum amandum, in amorem mundi pravum inordinatumque, seu in Philautiam suis viribus incidat & peccet. In hoc ultimo loco F. Bellelli docet, non solum omnia opera Infidelium esse peccata, sed etiam liberum arbitrium sine gratiæ adjutorio non valere, nisi ad peccandum, & nullum dari medium inter opera quæ fiunt

ex

(1) Bellel. de repar. tom. 1. lib. 5. c. 29.

(2) S. Th. 2. 2. q. 23. art. 7.

(3) Bellel. de repar. tom. 1. lib. 5. c. 33.

(4) Bellel. ibid. c. 34.

(5) Bellel. ibid. cap. 32.

ex charitatis motivo, & illa quæ fiunt ex motivo cupiditatis, suntque peccata, quæ singula tot sunt Bajani systematis capita.

Et cap. 35. ejusdem Libri sic habet. *Bona intentio*, inquit (1), *quæ ordinat deliberatum opus in verum ultimum finem, est amor Dei quo pervenitur ad Deum amor autem Dei, quo pervenitur ad Deum, non est sine gratia Dei per Jesum Christum, & consequenter nec sine fide inde recte intulit (Augustinus) Infidelium virtutes, in quibus deficiente fide ex Jesu-Christi auxilio, deest quoque amor Dei quo pervenitur ad Deum, non esse veras virtutes*. Infideles ergo, quibus deest amor Dei, & quibus inesse non potest, quamdiu Infideles sunt, quia scilicet talis amor, juxta Fratrem Bellelli, *non est sine gratia Dei per Jesum-Christum, & consequenter nec sine fide*, non potuerunt nisi peccare in omnibus operibus suis, & illorum virtutes nihil aliud esse poterunt quam vitia. Quid amplius docuit Bajus quod non doceat F. Bellelli? Nonne ergo in ipso Bajanismo reviviscere manifestum est?

VIII.

Augustini tamen auctoritatem reclamant F. Bellelli; sed frustra: nec enim ignoramus quam confidenter unam S. Doctoris doctrinam se in libris suis expressisse jactitet. De eo quidem Bajus gloriabatur: & ex eodem fonte Jansenius quoque totum suum hausisse systema venditabat: ac luce meridiana clarius est Augustini doctrinam a Bajana & Bellellina. toto cælo distare. Quamvis autem mens nostra non sit singillatim expendere singula quæ F. Bellelli in errorum suorum patrocinium adducit, nec ad illum debellandum ipsiusque patrocinium adducit, nec ad illum debellandum ipsiusque errores confutandos ad alia discurrere arma, quam ad Summorum Pontificum Constitutiones; quia tamen variis Augustini testimonis ex cap. 3. lib. 4. contra Julianum desumptis misere abutitur, ex quibus etiam infert doctrinam in propositionibus 25. & 26. damnatam, nihil ab Hipponensi doctrina differre, ut quantum allucinetur & cæcutiat ostendamus, brevem hic prædicti cap. 3. libri 4. adversus Julianum subjiciemus Analysim.

Supponendum est 1. S. Augustinum nunquam docuisse omnia Infidelium opera esse peccata, imo perspicue docet in eis inveniri aliquando quædam opera, etiam inspecto fine, quæ sunt immunia a peccato. *Quorum etiam impiorum*, inquit (2), *nec Deum verum veraciter justeque*

colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel audiamus, quæ secundum justitiæ regulam, non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus; quamquam si discutiantur quo fine fiant, vix invenientur quæ justitiæ debitam laudem defensionemque mereantur. Deinde (3). *Sicut non impediunt a vita æterna justorum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam non prosunt impio aliqua bona opera sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur*. Invenitur ergo, juxta Augustinum, in Infidelibus quædam opera non peccaminosa: Unde Epist. 144. laudat temperantiam cujusdam Polemonis Pagani, atque ait ad immortalitatem valituram, si fides accederet; ac proinde censet ipsam ratione finis esse bonam. Et sermone 349. de tempore, duplicem distinguit charitatem, divinam scilicet & humanam, additque istam aliquando licitam esse, imo ita licitam, ut si defuerit reprehendatur, atque esse posse & Impiorum, id est, Pagano- rum, Judæorum & Hæreticam.

Supponendum est 2. quæstionem quæ agitur in prædicto Libri quarti adversus Julianum capite tertio, cujus initium in Editione Benedictina notatur numero 14. eam esse, scilicet an in Infidelibus essent, non solum opera immunia a peccato, sed an essent in illis virtutes, quibus recte vivitur. *Soletis enim*, inquit Juliano Augustinus (4), *negantes Dei dona esse virtutes quibus recte vivitur & ea naturæ voluntati- que humane, non gratiæ Dei tribuentes, hoc uti argumento, quod eas nonnumquam habeant Infideles*. Hunc autem vehementer arguit. S. Doctor, & exemplum offerens de pudicitia conjugali ait, verum non esse pudicitiam, *quando a vero Deo animus fornicatur*. Quivis non videat S. Doctorem hic loqui de virtutibus quibus recte vivimus, & quibus meremur vitam æternam? Nam juxta hunc intellectum valet hæc S. Augustini ratiocinatio: Infidelis homo infidelitate sua fornicatur a vero Deo; ergo non habet veras virtutes, quibus recte vivitur; & e contra absurda & inepta foret hæc consequentia. Infidelis homo fornicatur a vero Deo, ergo omnia illius opera sunt peccata & virtutes illius sunt vitia.

In eodem sensu refellens Julianum, docentem Impios alienos a fide abundare virtutibus. *Ab- sit*, inquit (5), *ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus. Absit autem ut sit justus vere, nisi vivat ex fide*. Et paullo inferius (6). *Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides quæ in Christo est*

vera

(1) Bellel. de repart. tom. 1. lib. 5. c. 35.

(2) August. lib. de spir. & litt. c. 27.

(3) Ibid. c. 28.

(4) Aug. lib. 4. cont. Julianum c. 3. n. 14.

(5) Ibid. n. 17.

(6) Ibid. n. 19.

vera promittit, nihil profunt homini virtutes, nullo modo possunt esse virtutes. Unde S. Thomas citans hunc Augustini locum docet quod (1) *virtus vera simpliciter est illa quae ordinat ad principale bonum hominis, & quod in eo sensu nulla vera virtus potest esse sine charitate. Addit tamen quod si accipitur virtus secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, & ordinatur ad aliquod particulare bonum . . . erit quidem vera virtus, sed imperfecta, nisi referatur ad finale & perfectum bonum.*

IX.

Cum autem Julianus objecisset virtutes pro iudicio voluntatis, cuius nutui serviunt, aut ad aeterna, aut ad temporalia dirigi, nec in eo quod sunt, nec in eo quod agunt, sed in eo solo variare quod merentur, addens quod nec nominis sui igitur possunt, nec generis sustinere dispendium, sed solius quod appetiverunt praeii aut amplitudine ditantur, aut exilitate frustrantur; respondet Augustinus ex eo consequens esse ut vera sit virtus avarorum prudentia qua excogitant genera lucellorum, & avarorum iustitia, qua gravium damnorum metu facilius sua nonnunquam contemnunt quam usurpant aliquid alienum, & avarorum temperantia, qua luxuria, quoniam sumptuosa est, cohibent appetitum, soloque necessario victu tegumentoque contenti sunt, & avarorum fortitudo &c. cuius consequentiae absurditas perspicua est.

Et postea subdit. (2) *Noveris itaque non officiis sed finibus a vitiis discernendas esse virtutes. Officium autem est quod faciendum est: finis vero propter quod faciendum est. Cum itaque facit, homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur. A vide arripiunt Novatores haec S. Doctoris verba quasi errori suo multum faverent, nec minus callide quae sequuntur excipiunt. Quidquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia praecipit, est officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est.*

Sed turpiter falluntur; vera enim est, saltem juxta Theologos illos, qui jure merito nullos admittunt actus indifferentes in individuo, haec universalis propositio, nempe quod peccare convincitur, & quod non recto fine peccat ille qui aliquod opus non propter hoc facit propter quod facere debet; sed Infideles, etsi peccent non praestituendo finem ultimum quem sibi praestituere debent, nempe Deum, non tamen peccant, ut alibi diximus (3), in omnibus actibus,

dum sibi proponunt aliquem finem particularem, modo ille finis particularis sit in Deum ordinabilis, quamvis in illum non ordinetur, neque actu, neque virtute. Unde ex hac universalis propositione non sequitur Infideles peccare in omnibus operibus suis. Peccant quidem frequentissime, tum cupiditate, tum infidelitate, opera sua detorquentes in malum finem; sed si ea referrent ad finem aliquem particularem ordinabilem in Deum, quod & facere possunt, & etiam aliquando faciunt, non peccarent. Ita Estius, (4) ita Sylvius (5) & alii Nec minus premit Julianum haec Augustini ratiocinatio sic intellecta; invicte enim probat Infideles, neque abundare virtutibus, neque habere virtutes quibus recte vivant, quod unice probandum susceperat Sanctus Doctor in hoc Libri 4. contra Julianum Capitulo.

X

Quia autem Sanctus Doctor urserat hunc Apostoli locum, *Omne quod non est ex fide peccatum est*, ut probaret Infideles non habere virtutes quibus recte vivant, sic instat Julianus. Si Gentilis, inquit (6), nudum operuerit, numquid quia non est ex fide peccatum est? Et respondet Augustinus. *Prorsus in quantum non est ex fide, peccatum est, non quia per se ipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est, sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum.* Isto quoque Bajaniistae abutuntur loco, ut suadeant, si fieri posset, omnia Infidelium opera esse peccata. Verum non hoc dicit Sanctus Doctor; ait enim solummodo quod hoc opus, in quantum non est ex fide, peccatum est, & quod de tali opere non in Domino gloriari est peccatum. Si autem in ea fuisset sententia, quod omnia prorsus Infidelium opera essent peccata, nullam in suo responsione adhibuisset limitationem, aut restrictionem: fatetur ergo de operibus Infidelium, etiam ex objecto laudabilibus, quod sint peccata, non praecise propter fidei absentiam, sed ratione finis perversi quem in agendo sapissime sibi proponunt Infideles. Hic enim erat disputationis Augustinum inter & Julianum unicus Scopus, an scilicet in Infidelibus essent verae virtutes quibus recte vivitur, quibus homo justus efficitur, & an Infideles abundarent virtutibus. Dum autem addit haec verba, *de tali opere non in Domino gloriari solus impius negat esse peccatum*, satis superque significat Infidelem, de quo loquitur, nudum operiendo gloriari de opere suo & tamen non in Domino gloriari, ac consequen-

(1) S. Th. 2. 2. q. 23. art. 7.

(2) Ibid. n. 21.

(3) Vide supra part. 1. art. 3.

(4) Estius n. 2. dist. 41. §. 4.

(5) Sylvius in 2. 2. q. 10. art. 4. ad 8.

(6) S. Aug. l. b. 4. cont. Julianum c. 3. n. 30.

quenter pravam finem intendere. Et quidem si S. Augustinus ibi complecti voluisset etiam illum Infidelem, cuius opus, non solum ex objecto, sed etiam ex fine proximo esset bonum nullaque prava circumstantia vitiatum, sane impietatis ita asseveranter non argueret eos qui talem Infidelem a peccato censerent esse immunem. Patet ergo S. Doctorem ibi loqui de Infidelibus pravam finem, ut sæpissime contingit, sibi proponentibus.

Hunc intellectum confirmat Sanctus ipsemet Doctor, dum in fine prædicti capituli moderans suam disputationem, sic ait: *Quoniam*, inquit, (1) *saltem concedis opera Infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam regnumque perducere; scito nos dicere illud bonum sine Dei gratia per Christum nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei domum regnumque perducere.* Quibus verbis innuere videtur, inquit Estius, (2) sibi satis esse ad causam Catholicam, quam susceperat defendendam, si obtineat non hujus generis bona fieri posse ab Infidelibus, quæ eos ad æternam salutem promoveant.

Deinde ita prosequitur S. Doctor. *Omnia proinde cetera quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes vere, videantur opera bona & sine ullo facta peccato. Quod ad me pertinet hoc scio, quia non ea facit voluntas bona, voluntas quippe infidelis atque impia non est bona.* Non multum ergo curat Augustinus an Julianus admittat in Infidelibus opera bona & facta sine peccato, modo fateatur eorum voluntatem non esse bonam, scilicet, ut ipsemet exponit, talem non esse voluntatem qua homo efficiatur justus, & quæ eum perducatur ad regnum Cælorum: ergo impietatis arguendum esse non censet Julianum S. Doctor, eo quod dicat omnia Infidelium opera non esse peccata: ergo quando superius asseruit S. Augustinus solum impium negare peccata esse opera Infidelium ex objecto bona, si de illis non in Domino gloriantur, intelligi debet de operibus illis in quibus Infideles, ut fere semper accidit, pravam quandam finem sibi proponunt, non autem de illis quæ sunt, non solum ex objecto, sed etiam ex fine proximo bona, nullaque prava circumstantia vitiantur, quasi juxta tantum Doctorem Infidelium opera peccata essent per se, ratione sui, & propter fidei absentiam; quod est falsissimum, & a mente S. Doctoris alienissimum.

Mitto innumera fere alia quæ ex Augustino colligunt testimonia Novatores, ut aliquid præsidii suis erroribus concilient. Sed quam parum

pro ipsis stet & pugnet Augustinus invictæ demonstrant catholici: demonstrat & ipsamet Ecclesia, quæ Augustini doctrinam circa fidei dogmata semper probavit, ac summis exornavit laudibus, dum Baji doctrinam reprobavit semper atque proscripsit. Ergo cum Bllellina doctrina eadem sit ac Bajana, utraque digna videtur, quæ eadem configatur censura. Antequam tamen huic articulo finem imponamus, an F. Berti eadem meruerit pœnam nobis perpendendum occurrit.

XI.

Quærit F. Berti quid statuendum sit de operibus eorum qui gratia fidei sunt destituti. Quæstionem decedit S. Pius V. definiendo omnia Infidelium opera non esse peccata. Quid ad hæc F. Berti? Ad propositam quæstionem sudat ille satis, nec quod in mente habet audet reponere. Ea tamen quæ respondet nullatenus sane cum Summi Pontificis definitione cohærent. Docet enim hominem lapsum absque Dei adiutorio non posse non obedire concupiscentiæ. *Homo lapsus*, inquit (3), *magis se delectat se ipso quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur, quoniam sine hujus delectationis dono prævalet rationi concupiscentia, cujus desideriis non obedire. . . . absque gratia salvatoris non possumus.* Illa autem gratia salvatoris, cum nihil aliud sit in illius doctrina, quam inspiratio charitatis, deest Infidelibus; non enim possunt Deum, quem non norunt, diligere, nec ad eum diligendum excitari. Ergo si F. Berti systemati adhæreamus, necessario inferendum erit omnia Infidelium opera esse peccata. Illum autem errorem a S. Pio V. reprobatum expressis verbis hic asserere non audet, non tamen negat omnia Infidelium opera esse peccata, sed quæstionem eludere conatur, quatuor in medium adducendo propositiones, quæ quidem nihil enuntiant quod sit falsum, vel saltem censura dignum, sed quæ quæstioni propositæ non faciunt satis.

Prima igitur illius propositio sic habet. (4) *Multa sunt etiam ab Infidelibus & impiis, quæ si operum honestatem inspicias & officia virtutum, habent decus laudis, neque ratione operis appellantur peccata.* Veritas hujus propositionis satis per se patet: de ea nullum est dubium apud Orthodoxos, imo eam lubenter admittit Bajus. *Non itaque de officiis*, inquit, (5) *mihi quæstio est, quæ aliqua ex parte post lapsum in natura humana remanserunt integre; sed de virtutibus quæ etiam finibus distinguuntur a vitiis.* Nec negant Bajanistæ, Infideles multa operari quæ ex officio bona sunt, v. g. elce-

(1) S. August. lib. 4. cont. Julianum c. 3. n. 33.

(2) Estius in. 2. dist. 41. §. 4.

(3) Berti tom. 3. lib. 18. c. 3.

(4) Bert. ibid. c. 2.

(5) Bajus de vir. Imp. c. 2.

eleemosynam largiri pauperibus, honorem deferre parentibus depositum reddere &c. sed contendunt illa omnia esse peccata, quia ab Infidelibus nunquam referuntur in debitum finem.

2. Propositio. *Virtutes Infidelium ut plurimum*, inquit, (1) *sunt germen inutile & marcescens nimirum cum sit in illorum corde radix cupiditatis, solent bona opera, aut ad inanem gloriam, aut cupiditatem referri. In eo autem casu nullus negat hujusmodi virtutes vizio, aut philautiae, aut inhonestatis labefactari.*

Verissima quoque est hæc propositio: ait enim Augustinus loquens de operibus Infidelium (2), quod si discutiantur quo fine fiant, vix inveniuntur quæ justitiæ debitam laudem defensionemque mereantur. Nec aliud dicere quam quod dixit Augustinus prima fronte videtur Theologus noster, dum ait eorum opera, ut plurimum, esse germen inutile & marcescens. Sed istam vocem, *ut plurimum*, fuisse fraudulenter adjectam mox videbimus, post recensitas duas postremas propositiones.

3. Propositio. *Alio quoque ex capite, quæ sine Christi gratia ab Infidelibus peraguntur, nequeunt inter virtutes connumerari, scilicet quia nihil conferunt ad veram & Christianam pietatem.* Hæc propositio pertinet ad fidem, quatenus asserit absque gratia nihil fieri posse quod conferat ad veram & Christianam pietatem; & in eo sensu docet S. Thomas (3) virtutes Infidelium, licet veræ virtutes sint, non esse tamen simpliciter veras virtutes.

4. Propositio. *Quidquid boni Infideles patraverunt, dicendi sunt non sine superna illustratione, ut plurimum, patrassè: non autem eis necessaria fuit, aut est ad non peccandum fides habitualis, nec gratia remissionis peccatorum.*

XII.

Hic videtur confiteri Theologus noster Infideles patrare aliquando quædam opera bona, cum auxilio tamen divinæ gratiæ. Sed nomine Infidelium non intelligit solummodo eos qui Deum non norunt, sed eos etiam complectitur, qui Christum ignorantes Deum tamen verum cognoscunt, atque ex motivo charitatis operantur. Cum enim hoc sibi objecisset argumentum, *Apostolus ait* (4), *Omne quod non est ex fide peccatum est; Infideles fide destituti sunt: ergo quidquid Infideles operantur peccatum est:* Huic syllogismo respondet distinguendo & explicando Apostoli textum, negatque intelligendum esse hunc

textum, *ita ut nullus Gentilium, antequam Christo se devoteat, & habituali fide exornetur, possit recta voluntate operari.* Complectitur ergo nomine Infidelium F. Berti omnes illos qui nondum Christo se devoverunt.

In alio quoque loco ea solummodo Infidelium opera confitetur esse bona, quæ ante fidem explicitam in Christum, referuntur in Deum fide cognitum. *Ante explicitam fidem in Christum*, inquit, (5) *potest per gratiam excitari in nobis fides in Deum & sancta cogitatio, quæ sufficiat ad referenda opera nostra in ipsum Deum, ita ut plura Infidelium opera bona sint, in illorum quoque sententia, qui ad omne opus bonum, cum gratiam, tum relationem in Deum existimant necessariam.* Quod autem Theologi illius sententia sit gratia necessariam esse ad omne opus bonum patet ex loco supra relato (6), *ubi asserit quod concupiscentiæ desideriis non obedire absque gratia non possumus.* Quod autem ad omnes opus bonum sit quoque necessaria, juxta F. Berti, relatio in Deum videbimus infra articulo ultimo.

Et quidem dum in quibusdam Infidelibus agnoscit opera non peccaminosa, loquitur de iis Infidelibus qui cum auxilio gratiæ operantur. *Potest*, inquit (7), *per gratiam excitari in nobis fides in Deum;* ac proinde de iis quibus inspiratur charitas; cum gratia nihil aliud sit in suo systemate, quam inspiratio charitatis. Inspirari autem non potest charitas, seu amor Dei iis qui Deum ignorant. Superest ergo quod nulla admittat in iis qui verum Deum ignorant, opera a peccato immunia, & consequenter quod omnia Infidelium opera sint peccata. Unde ulterius patet quod supra diximus, vocem istam, *ut plurimum*, in loco superius laudato fuisse fraudulenter adjectam.

Et vero ad hoc ut immunes sint a peccato ii quos Infideles nuncupat, docet quidem non requiri fidem habitualement, nec gratiam remissionis peccatorum; sed de industria silentio præterit hanc, de qua agebatur, quæstionem, nimirum an ad non peccandum necessaria sit fides & gratia actualis, sive an omnia opera illorum, quibus deest fides actualis, sint peccata: & de illa nullum verbum. Et jure merito a sententia sua clare declaranda consulto abstinuit; nam si partem affirmativam amplexus fuisset, in censuras a S. Pio V. adversus Bajanismum latas haud dubie incurrisset: si autem partem negantem tueri elegisset, sibi ipsi & suis principiis contrarius existeret. Maluit itaque altum

(1) Bert. lib. 18. c. 22.

(2) S. Aug. de spir. & litt. c. 27.

(3) S. Th. 2. 2. q. 23. art. 7.

(4) Berti tom. 3. lib. 18. c. 2. in resp. ad object. 1.

(5) Berti tom. 3. lib. 15. c. 4. in resp. ad penult. obj.

(6) Berti tom. 3. lib. 18. c. 3.

(7) Berti tom. 3. lib. 15. c. 4. in resp. ad penult. obj.

de hac quæstione retinere silentium, quam semetipsum ultro in inevitabile conicere præcipitum. Non minus tamen certe atque evidenter ex ejus principiis colligitur error a S. Pio V. damnatus in propositionibus 25. & 26. nempe omnia Infidelium opera esse peccata, & Philosophorum virtutes esse vitia, ideoque propositioni 25. conatur varios & distortos affingere sensus, quos commentis sunt Bajani ut se censuris Pontificis subducant.

XIII.

Contendit itaque 1. Bajum & Quesnellium solam agnovisse fidem habitualementem, & in eo consequenter sensu damnatam esse Baji propositionem, quod velit peccata esse omnia illorum Infidelium opera, qui fide habituali carent. *Infideles*, inquit (1), *destituti sunt fide habituali, & cum gratia sanctificante conjuncta, quam solum veram gratiam esse Bajus & Quesnellius existimant.* Et paulo inferius (2). *A quibus (scilicet Novatoribus) nulla gratia admittitur præter habitualementem, neque opus aliquod in peccatore, nisi perversum atque damnabile.* Verum quod Bajus nunquam docuerit omnia eorum opera esse peccata, qui habent fidem & amorem Dei actualementem, si fide habituali sunt destituti, certum est atque indubitatum, ut jam alibi diximus.

Contendit. 2. F. Berti (3) non, uno tantum, sed pluribus titulis Theologos sui ordinis a sectariis discriminari. Hæc propositio universaliter sumpta, est insigniter falsa, nam & Fratrem Bellelli, & ipsum Fratrem Berti a sectariis nullatenus discriminari invicte demonstramus. Quod autem spectat alios ejusdem ordinis socios, illos recte quidem ac Catholice sentire posse non diffiteor. Quod tamen sodalibus suis tribuit F. Berti, non alio animo excogitatum videtur, nisi ut ipse (non quidem illi, quod absit, eos enim fidei Catholicæ maxime addictos ac Ecclesiæ obsequentissimos habeo) nisi, inquam, ut ipse F. Berti sic tentet eludere censuram, tum prop. 25. qua asseritur omnia Infidelium opera esse peccata, tum propos. 38. quæ sic habet: *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet*; de qua in articulo sequenti.

Primo enim, inquit (4), *nostratum singuli absque ullo vitio esse fatentur in unoquoque quantumvis improbo homine appetitum beatitudinis, quem natura in malis suis non potuit amittere: deinde negant motus indeliberatos ad damnationem imputari contra impiam Novato-*

vum istorum doctrinam: admittunt Insuper actualementem gratiam sine remissione peccatorum cum Catholicis omnibus, cum illam denegent Theologorum dogmatum inveriores, ac propterea concedunt a Paganis & sceleratissimis aliquid boni interdum fieri per gratiæ adjutorium, adversus Bajum ejusque gregarios. Non ergo uno tantum, sed titulis pluribus nostri Ordinis Theologi a sectariis discriminantur. Et infra (5): *Ad Bajum quod attinet, dictum supra ab eo nullam admissem fuisse gratiam habitualementem, & nullum in peccatore vel Infideli opus quod peccati macula intrinsece non vitietur, quam impiam hereticamque doctrinam Catholici omnes repudiant.*

XIV.

Quidquid autem sit de sententia Theologorum ejusdem cum Fratre Berti ordinis, non minus evidens est quod ipse sodalem suum Fratrem Bellelli sibi ad imitandum proposuerit. Ambo enim iisdem utuntur effugiis: ambo eadem incedunt via, eodemque procedunt modo, ut Catholicis illudant, Bajanamque doctrinam defendant. Sufficiat ergo iterum observare Baji propositiones in Opusculis istius Novatoris, cum non habere sensum quem eis uterque falso tribuit, nec proinde in eo sensu fuisse damnatas a Summis Pontificibus: sufficiat observare utrumque propositionis damnatas in alienos sensus detorquere ut errores Baji a censura, si feri posset, eximant, sicque eorum patronos atque fautores se se exhibeant; imo, quamvis non iisdem verbis, eandem tamen cum Bajo circa Infidelium opera doctrinam profitentur.

A R T I C U L U S V.

De necessitate gratiæ ad vitandum peccatum.

I.

Certum est atque indubitatum, ut jam alibi diximus, Summum Pontificem damnando hanc Baji propositionem 28. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet*, non tamen damnaſſe nonnullorum Theologorum sententiam docentium nullum absque adjutorio gratiæ fieri posse actum ex omni parte moraliter bonum. Cum enim admittant actus indifferentes in individuo, id est, qui nec sint boni, nec mali moraliter, sententia illorum nullatenus favet Bajanæ propositioni. Liberum enim arbitrium, juxta illos, sine gratiæ Dei adjutorio valet ad non peccandum, nempe ad

Qq

exer-

(1) Berti tom. 3. l. 18. c. 2. in resp. ad 1.

(2) Ibid. in resp. ad 4.

(3) Vide supra part. 1. art. 3. §. 1. n. 12.

sub finem & alibi.

(4) Ibid. art. 31.

(5) Ibid.

exercendos actus aliquos indifferentes, etsi non valeat ad ullum opus ex omni parte moraliter bonum.

Neque etiam damnatur opinio illorum Theologorum qui docent ad opus quodlibet moraliter ex omni parte bonum, necessarium esse aliquod auxilium speciale, non quidem supernaturale sed naturalis ordinis, indebitum tamen naturæ lapsæ, & quod non nisi ex meritis Christi datur; non damnatur, inquam, hæc opinio Theologorum, illorum etiam qui omnem actum in individuo indifferentem repudiant; nam etiam si ex hæc sententia sequatur liberum arbitrium absque ejusmodi gratiæ auxilio non valere nisi ad peccandum, quia tamen nomine gratiæ proprie dictæ, juxta communem usum loquendi, non intelligitur gratia hæc ordinis naturalis, a Piana censura immunes sunt qui liberum arbitrium asserunt absque talis gratiæ adjutorio non nisi ad peccandum valere. Ita sensisse videtur Cardinalis Norisius.

Multo minus denique damnatur opinio Theologorum illorum qui docent absque ejusmodi gratia naturalis ordinis liberum arbitrium valere quidem ad non peccandum, sed a peccato nunquam abstinere, seu, quod idem est, auxilium gratiæ ad omne opus ex omni parte moraliter bonum necessarium esse solo necessitate consequenti, & non antecedenti, ad solam efficaciam, & non ad sufficientiam & potestatem antecedentem agendi. Hæc, ut jam dixi, damnata non sunt; & variæ opiniones illæ nemine reclamante, in Scholis Catholicis libere propugnantur. De perversa autem opinione Baji longe aliter sentiendum est: ideo enim contendit liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valere, quia ad hoc ut non peccet tenetur agere ex motivo charitatis, quod fieri nequit absque gratiæ auxilio: si autem ex motivo charitatis non agat, agit, juxta illum, ex motivo cupiditatis, & peccat; nullum enim inter hæc duo Bajus admittit medium: unde necesse est in illo systemate, ut liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valeat, & peccatum vitare non possit.

II.

Hanc Baji doctrinam, quam Jansenius pertinaciter tueri non erubuit, denuo suscitavit Quesnellius propos. 38. quæ sic habet: *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Salvatoris*. Nec diversa docet, aut docere potest F. Bellelli, cum hic error sequatur necessario ex famoso illo principio, de quo jam mul-

tum diximus, nempe nullum esse medium inter opera quæ fiunt ex motivo charitatis, & illa quæ fiunt ex motivo cupiditatis. Si enim homo absque gratiæ adjutorio non possit agere ex motivo charitatis, non poterit consequenter agere nisi ex motivo cupiditatis, ac proinde non poterit non peccare. Porro quod homo absque adjutorio gratiæ non possit agere ex motivo charitatis, dogma est fidei, etiam in mente Fratris Bellelli, inconcussum atque indubitatum habet. *Sine gratia Deus, inquit (!), neque ut Auctor naturæ diligere potest.*

III.

Ad eludendas autem Summorum Pontificum Constitutiones eadem avertit effugia, quibus jam prius usi sunt Bajanistæ; & (2) ut propositioni 27. Baji sensum assignet extraneum, illum erueri perperam contendit ex aliis propositionibus ejusdem Novatoris, quæ nullam habet cum ea, de qua agitur, connexionem. Bajus, inquit (3), *enormiter erravit, quia Lutherana labe infectus nullum opus bonum admisit, nisi quod a gratia sanctificante procederet*. Nec supposititium hunc sensum denuo confutandum arbitramur; quam enim a mente Baji alienum sit, alibi (4) demonstravimus.

IV.

Quod autem attinet ad propos. 38. Quesnellii, quæ sic habet; *peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris*, illi quoque fictitium affingit sensum. Certum enim est & evidens Quesnellium ibi loqui de gratia actuali, non autem de gratia habituali seu sanctificante, & de gratia actuali in genere, non autem de gratia efficaci; nihil enim est in hac propositione quæ illam restringere possit, vel ad gratiam habitualement, vel ad gratiam actualem efficacem. *Rejicitur hac propositio*, ait F. Bellelli (5), *quæ relative ad 1. 2. 3. 4. 5. 10. & 11. nomine gratiæ solam enunciat efficacem, sufficienti exclusa*. Quia tamen huic tam absurde expositioni non multum ausus est confidere; alteram excogitavit adhuc ineptiorem. Si enim propositio Quesnellii non possit restringi ad gratiam actualem efficacem, multo minus restringi poterit ad gratiam habitualement atque sanctificantem. *Quesnelliana*, inquit (6), *propositio relative ad 45. infra rejiciendam, eo sensu intelligenda est, quod sub indefinito nomine gratiæ sanctificantem comprehendit*. Etenim gratia

(1) Bellelli de statu creat. ration. lib. 3. c. 3.

(2) Vide supra 1. part. art. 3. §. 5.

(3) Bell. de modo repar. t. 2. prop. 38. Quesn.

(4) Vide supr. 1. p. 2. 3. §. 5.

(5) Bellelli de modo repar, tom. 2. prop. 38. Quesn.

(6) Ibid.

quæ obvio sensu peccatori deest, gratia est sanctificans. In hoc autem sensu propositio hæretica est.

Sed esto, quod nomine gratiæ quæ peccatori deest intelligatur gratia sanctificans. Quid inde circa præsentem quæstionem? Quesnellius enim, neque in propof. 38. neque in propositione 45. loquitur de gratia quæ peccatori deest; nam, in prop. 38. dicitur solummodo quod peccator non est liber nisi ad malum sine gratia Liberato- ris: intelligi ergo debet hæc propositio de gratia qua indiget peccator ad operandum, ac proinde de gratia actuali. Et prop. 45. ubi dicitur. *Amor Dei in corde peccatoris non regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque ejus actiones corrumpat*, sic intelligi debet, juxta Bajanum systema, cui Quesnellius pertinaciter adhæret, quod quando- cumque amor Dei, saltem actualis, non regnat in corde peccatoris, regnet in eo carnalis cupiditas, omnesque ejus actiones corrumpat, non quod omnes actiones peccatoris in statu peccati existentis sint peccata, sed quod omnes actiones quæ fiunt a peccatore, si non fiant ex motivo charitatis, peccata sint,

V.

Tertiam denique profert expositionem Theologus noster propositionis Bajanæ 28. sed hæ tres expositiones se se mutuo evertunt atque interrimunt; nam si per adjutorium gratiæ intelligatur gratia sanctificans, ut ipse primo contendit, non ergo exponi potest propositio de gratia actuali, sicut habent duæ aliæ expositiones. Si autem intelligatur gratia actualis efficax, ut in secunda expositione, ergo intelligi non debet propositio de gratia sanctificante, ut in prima expositione, nec de gratia actuali in genere, ut in tertia. Itaque pugnantia inter se loqui cogitur, ut censuram, quam justo meretur titulo, eludere tentet.

VI.

Verum quidem est intelligendam esse propositionem Baji 28. de gratia actuali in genere, & consequenter S. Pium V. definiisse quod liberum arbitrium absque gratiæ actualis adjutorio, aliquando valeat ad vitandum peccatum; quod non solum fatetur F. Bellelli, sed addit valere etiam liberum arbitrium ad exercendum aliquod opus moraliter bonum. Et nihil quidem, inquit (1), a S. Augustino in suis postremis operibus expressum legitur manifestius, quam liberum arbitrium infirmum, sed non penitus extinctum aliquod bonum morale facere posse,

sine Mediatoris gratia, eorum dumtaxat quæ pertinent ad pietatem. Quis ad hæc verba non statim exclamet F. Bellelli longe a Bajanismo recedere? Verum latet sub angue venenum. Etenim his verbis specie Catholicis nihil aliud vult, nisi quod possint absque adjutorio gratiæ fieri quædam opera ex officio & fine proximo moraliter bona, quæ tamen defectu debiti finis sint peccaminosa. Hanc autem esse illius mentem nullus erit ambigendi locus (2), si consularur caput 30. lib. 5. prioris partis, ad quod caput ipse nos remittit. In hoc nempe capite nullum agnoscit medium inter opera quæ referuntur ad Deum, ut ultimum finem, & asserit esse, vel de condigno, vel de congruo meritoria regni cælestis, & operatquæ ad illum ultimum finem non referuntur, iisque defectu debiti finis contendit peccare operantem. Quapropter, inquit, dum homo deliberate bonum facit cum advertentia rationis ad finem ultimum, ad eundem finem opus referre debet ex præcepto dictamineque rationis ipsius; Quæ ratio, si recta est, vera sapientia est; sin autem ita ordinate, saltem virtualiter, illud non facit, non solum steriliter infructuoseque operatur & absque merito, quin potius spectato fine, non bonum facit, sed peccat; nam actus veræ virtutis indifferens, & veluti medius ad fructuosum vel sterilem esse non potest.... Nam si in Deum, ut debet, ab agente referantur, steriles & absque merito tunc ordine carent, eo ipso quod sunt steriles, non sunt bonæ bonitate extrinseca intentionis, quamvis sint bonæ bonitate intrinseca operis. Opera ergo illa moraliter bona, quæ fieri posse docet absque gratiæ adjutorio, sunt ea solum, quæ etsi bona sint bonitate intrinseca operis, scilicet, ut loquuntur Theologi, bona ex objecto, & etiam ex fine proximo, bona tamen non sunt bonitate extrinseca intentionis, in quibus proinde operans defectu debiti intentionis peccat.

Juxta hunc intellectum, sensus hujus propositionis, liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet, liste erit, liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non potest exercere ullum opus ex objecto & fine proximo moraliter bonum, etsi defectu debiti intentionis sit peccaminosum. Porro Bajus nunquam hoc docuit paradoxum; & vero quis ita desipiat, ut audeat asserere S. Pium V. definiisse quod liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio possit opus aliquod exercere defectu debiti intentionis peccaminosum, etsi ex objecto & proximo fine moraliter bonum? Quam ineptæ sint hujusmodi expositiones a F. Bellelli confictæ nemo non videt.

Q q 2

Nec

(1) Bellelli de modo repar. tom. 2. prop. 38. §. 2.

(2) Ibid. §. 1. in marg.

VII.

Nec minus absurda sunt quæ profert F. Berti in ejusdem doctrinæ defensionem. Socii sui vestigia sequi non erubescit: ipsum nunc audiamus.

Hæc enim est ipsius propositio, quam multo ac vario argumentorum genere confirmare conatur. *Non possumus, inquit (1), aut peccatum vitare, aut tentationem aliquam sine gratia vincere undeque, id est, equo moderamine, ita ut motus sensuum compescantur, & frenetur appetitus rebellis.*

Istam autem propositionem demonstrare intendit sequenti argumentatione. *Aut vitatur, ait, peccatum Dei amore, aut sine honesto, aut perverso & vitioso. Si hoc dixeris, clavum clavo, peccatum peccato pellis. Honestus finis sine gratia, saltem in praxi, non datur. Item nec Dei amor, ut in superioribus demonstravi. Ergo sine gratia abstinere prorsus a peccato & tentationes superare non possumus.* Unde sequitur quod peccati reus sit ille, qui naturali tantum misericordia pulsus, aut naturali etiam pietate motus eleemosynam indigenti porrigit, aut parentes honorat, quia scilicet finis, quem sibi proponit in eleemosynæ porrectione, aut in cultu parentum, cum sit sine gratia, in praxi honestus esse non potest. *Honestus finis sine gratia, inquit, saltem in praxi non datur.* Necessè est ergo ut finis ille a gratia totam suam honestatem accipiat; alioquin finis perversus esset ac vitiosus; & tunc homo non posset nisi clavum clavo, peccatum peccato pellerè. Quam hæc miserranda sint, penes alios sit iudicium.

Cum sibi deinde opposuisset damnatam propositionem Baji 28. *Liberum arbitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet, & quasdam alias, num ejusdem Baji, tum etiam Quesnelli propositiones, sic respondet. Liberum arbitrium, inquit (2), sine gratia potest suam beatitudinem appetere naturali instinctu.... potest actus plures indeliberatos peragere, quos culpabiles Bajus & Quesnellius impie dixerunt.* (Obiter hic notandum quod falso tribuitur his novatoribus error quem nunquam docuerunt) *Potest exercere officia virtutum & præcepta aliqua implere quoad substantiam, operatione secundum se laudabili & honesta, etsi extrinsece & ex fine operantis non bona undeque. Potest & rectissimo fine vitare peccatum cum sola gratia actuali, sine habitu fidei & remissione peccatorum, qualem gratiam a justificatione sejunctam Bajus & Quesnellius aperrissime oppugnaverunt.* Novum adhuc mendacium; nam hi duo Novatores apertissime agnoscunt gratias actuales a

justificatione sejunctas.

Sed omissa horum mendaciorum ampliori censura manifeste patet quod F. Berti in sua responsione complectitur trita illa & antiquam effugia, quibus Bajanistæ millies usi atque abusi sunt, ut Summorum Pontificum Constitutiones eluderent (3). Verum jam alibi demonstravimus Bajanam propositionem 28. intelligi non posse 1. De appetitu innato beatitudinis, neque de actibus indeliberatis, non sunt fetus liberi arbitrii. 2. Nec de præceptis quoad substantiam solummodo adimplendis: si enim absque gratiæ adjutorio adimpleri possint solum quoad substantiam, non autem quantum ad debitum finem, debitamque operis intentionem, liberum arbitrium dici non potest absque gratiæ adjutorio valere ad aliquod peccatum vitandum. 3. Demonstravimus quoque nec intelligi posse de gratia habituali, cum hoc vocabulum, *gratiæ adjutorium*, denotet gratiam actualem, non habitua-lem. Cum ergo Bajanæ propositiones damnatæ sint in rigore & proprio verborum sensu; cum etiam damnatæ sint in sensu ab assertoribus intento, & Bajus nunquam propositionem suam intellexerit, sicut eam intelligi vult F. Berti, profecto damnata non est in aliquo sensu ex iis quos illi falso adscribit Theologus noster.

VIII.

Intoleranda præterea, nec omnino ferenda videtur istius Theologi audacia, qua a censuris Apostolicis liberat eos, qui per ejusmodi effugia Pontificias Constitutiones eludunt. *Quam tamen argumentationem, inquit (4), Summorum Pontificum Bullas quæ illi opponuntur diluere ipsemet tentans, facile elides respondendo dari, cum in Infidelibus, tum in peccatoribus opera indeliberata, quæ carent omni vitio & peccato, nec non plura, quæ non sine gratia, etiam ab Infidelibus fiunt, & multa pariter facta a peccatore cum sola gratia actuali, & absque gratia sanctificante: quæ si fatearis, nullam pertimesces ex Ecclesiasticis censuris latis in eos, qui etiam in motibus indeliberatis & necessariis nequitie & culpæ labem excogitaverunt, neque ullam gratiam admiserunt, vel ante habitum fidei, vel ante remissionem peccatorum, quæ Baji & Quesnelli dogmata sunt capitalia.* Deplorandus sane foret qui hoc testimonio innixus & tali sponse fretus tremendum Dei iudicium subire non veretur. Horum & similium effugiorum subsidio, si intacta remanerent, nulla foret proscripta propositio, cujus censura sic non posset eludi. Sed non ita erit, nec prævalebit mendacium adversus Catholicæ fidei veritatem.

Ex

(1) Berti tom. 3. l. 18. c. 5.

(2) Berti tom. 3. lib. 18. c. 5. object. 1.

(3) Vide supra parte 1. art. 5.

(4) Berti tom. 4. lib. 21. c. 2.

IX.

Ex censura igitur supradictæ Baji propositionis istud necessario sequitur, liberum nempe arbitrium posse sine gratiæ Dei adjutorio perficere aliquod opus, quod sit immune a peccato: nam a Summis Pontificibus damnantur ii qui afferunt liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valere; ergo definiunt liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio posse aliquid quod verum non sit peccatum.

A R T I C U L U S VI.

De timore, fide, atque spe.

I.

Jam supra ostendimus gratiam omnia bona opera nostra prævenientem, juxta F. Bellelli (1), nihil aliud esse quam charitatem actua-lem, ex quo erroneo placito sequentem ipse intulit consequentiam. *Quo fit*, inquit (2), *ut nec ipsa actualis fides, & spes, ipseque timor, qui justificationem præcedit tanquam Spiritus Sancti donum, esse queant sine aliqua actuali dilectione & charitate, quæ omnia in debitum finem dirigat, quæve virtute prævenientis & actualis ejusdem Spiritus Sancti adjutorii, intra & ineffabili suavitate diffunditur in cordibus hominum.*

II.

Præterea ex Bajano principio nullum admit-
tente medium charitatem inter atque cupiditatem argute colligit, neque timorem, neque fidem, neque spem esse sine charitate: charitatem quoque a fide divelli non posse existimat. *A fide ipsa*, inquit de charitate loquens (3), *unde omnis nostra justitia sumit initium, indivulsa semper est, quoniam fides per dilectionem operatur.* Et postea cap. 17. de timore quo justitia nostra inchoatur, asserit quod timor ille, nec sit, nec haberi possit sine fide & sine dilectione, *Nec tamen timor iste*, inquit *sine ulla dilectione, quoniam non est sine fide, quæ donum Dei est, nec haberi potest sine præveniente Spiritus Sancti dilectione & delectatione.* Et lib. 3. cap. 4. Ipso enim, inquit, docente (Augustino) secundum scripturas sanctas didicimus dupliciter legem servari posse, aut timore pænæ, aut amore justitiæ, & tunc mandatum fieri, quemadmodum fieri oportet.

(1) Vide supra art. 1. circa finem.

(2) Bellelli de statu creat. ration. lib. 1. cap. 14.

(3) Ibid.

tet, quando fit, non timore pænæ, sed amore justitiæ. Porro sicut timor ille carnalis est, & ad naturam pertinet, ita amor iste spiritalis est, & omnino ad gratiam referendus, seu ad charitatem quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus hominum.

III.

Quia autem Alexander VIII. ut jam in priori hujus operis parte prop. 12. adnotavimus, damnavit sequentem propositionem, *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor deficit etiam fides; & etiam si videantur credere, non est fides divina, sed humana*, ac proinde definiit in magnis peccatoribus, quando deficit omnis amor, non ideo deficere fidem. F. Bellelli, ut se huic censuræ subducat, contendit præfatam propositionem intelligi debere, non de magnis peccatoribus, sed de iis omnibus qui charitate justificante destituti sunt. *Regicitur*, inquit (4), *hec propositio ob heresim etiam Lutheranam quam continet a Concilio Tridentino proscriptam. Lutherus enim impie assererat, amissa per peccatum gratia, siue charitate justificante, fidem etiam amitti, & fidem in peccatore superstitem veram fidem non esse.* Disperata est profecto causa, quæ ad tam ineptas confingere cogitur cavillationes.

Istam quoque idem Summus Pontifex damnavit propositionem de timore. *Attritio* (5), *quæ gehennæ & penarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, non est bonus motus & supernaturalis*, ac consequenter definiit attritionem sine dilectione benevolentia Dei propter se esse bonum & supernaturalem motum; illud tamen non minus audacter quam constanter negat F. Bellelli. Requirit enim quod illa attritio, ut sit immunis a peccato, concipiatur ex motivo dilectionis Dei propter se. Quomodo igitur eludere potest hujus Summi Pontificis censuram? Exponendo scilicet de dilectione perfecta, casta & remissiva peccati illud quod in præfata propositione asseritur de dilectione Dei propter se generatim sumpta, siue perfecta sit, siue imperfecta. Postquam enim hanc eadem protulit propositionem, sic illius vitium commonstrare tentat. *Bonus siquidem*, inquit (6), *& supernaturalis motus est, etiam si perfecta & casta dilectione remissiva peccati sit destituta (attritio.)* Hac autem expositione contendit F. Bellelli attritionem non esse bonum ac supernaturalem motum, si sit destituta omni dilectione benevolentia Dei propter se; sed ad hoc

(4) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 1.

cap. 36.

(5) Prop. 15.

(6) Bell. de modo repar. tom. 1. lib. 5. c. 18.

hoc ut sit bonus ac supernaturalis motus requiri quod oriatur ex motivo dilectionis benevolentiae Dei propter se: & hanc dilectionem benevolentiae Dei propter se vult esse quasdam inceptae charitatis flammulas aut semina. Quia tamen supernaturalis est ait (1), sine supernaturalis adjutorii fulcimento omnino nequit haberi, quod constitit usque modo non in alio situm esse, nisi in quibusdam inceptae charitatis veluti flammulis aut seminibus.

IV.

Veruntamen apertius adhuc mentem suam declarat in postremo opere suo, de modo repar. hanc. nat. post lapsum, ubi contendit, non solum supernaturalem gehennae timorem esse a charitate indivulsum, sed etiam ab ea sobolescere, ac proinde timorem oriri ex motivo charitatis. Quaecumque, ait (2), speculative praecisio fiat, in praxi tamen, seu in individuo, supernaturalis gehennae timor, qui certe rectus, ordinatusque est, ab inchoato & virtuali saltem amore justitiae, ut Augustinus loquitur, sobolescit. Quam manifesta sit doctrinae Fratris Bellelli a definitione Summi Pontificis discrepantia nemo non videt.

V.

In hoc eodem volumine latius pertractat quaestionem de timore & amore Dei, eique discutiendae integrum Librum quintum impendit. Verum in hac fusiori dissertatione nonnulla veracum falsis admiscet, quae ne confundantur permagni interest.

Docet itaque 1. (3) Amorem mundanum esse se malum: & hoc ab omnibus admittitur Orthodoxis, tamquam fide certissimum.

Docet 2. Timorem serviliter servilem esse malum, non quidem secundum substantiam, sed secundum servilitatem. Sit enim improbus satis homo, inquit (4), quem tamen praeteritorum criminum dolor occupat, & ob gehennae timorem tamquam mali praecipui, admissorum scelerum panitet, atque ita animo affectus sit, ut peccare adhuc velit, si aut non esset poena, aut permitteretur impunis, odio habeat legis justitiam ipsiusque honestatem, quam a Deo justo iudice minime latam fuisse mallet; ut sibi peccandi licentiam, habentis libertatis effusis proponat: hic quidem penas timeret timore servili; at servilitas ejus inordinata & perversa foret. In hoc quoque conveniunt omnes Catholici, ut alibi dictum est (5).

(1) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 5. c. 13.

(2) Ibid. tom. 1. lib. 4. c. 8.

(3) Ibid. c. 1.

VI.

In eo autem discrepat ab Orthodoxis iste Theologus, quod timorem simpliciter servilem confundat cum timore initiali, atque velit quod timor ille servilis, ut sit ordinatus, oriatur ex amore justitiae. Orthodoxi autem docent non peccare illum qui ex solo timore servili, non autem ex amore justitiae, abstinet a peccato, modo non habeat simul conjunctam actualem voluntatem peccandi, si peccare posset impune. Sic enim habet Sylvius, quem ibidem laudat F. Bellelli. Considerari potest, inquit (6), timor poenae, quatenus est de poena, ut malo quidem ingenti, non tamen ut summo; neque ita ut ad illud evadendum peccare quis velit, sed potius ut propter illud velit vitare peccatum, quamvis ad illud vitandum, necdum feratur amore justitiae, sed metu vindictae. Hic timor est servilis, ... quod autem sit bonus & ad salutem perutilis, fide certum est definita in Concil. Trid.

Ratio autem quam subjungit idem Sylvius valde urgens est atque invicta. Timor poenae, inquit, praesertim aeternae nihil habet reprehensione dignum: ergo non est malus. Antecedens probatur, quia non habet aliquid reprehensibile ex parte objecti; cum malum grande, cujusmodi est aeterna damnatio, sit objectum timoris: neque ex parte radicis, quia oritur ex amore proprii commodi, non ut finis ultimi, sed ut rei quae natura sua potest per charitatem ordinari in Deum: talis autem amor non est malus, cum amor sui non sit malus, si quis velit sibi ea quae vere bona sunt ac naturae convenientia; neque in modo volendi committat ullam inordinationem.

VII.

Non ita sentit F. Bellelli: Timor dividendus est, inquit, in servilem & filialem. Servilis autem iterum est partiendus in serviliter servilem, seu inquantum servilem, qui inordinatus semper est, & servilem initialem, qui ordinatus est, & de utroque participat. Servilis enim dicitur, quia poenas respicit, & inchoate etiam filialis dicitur, quia initium delectationis habet, qua timens gratia excitantis dulcedine jam incipit amare justitiam. Itaque Theologus noster hic nullum agnoscit timorem inculpatum, nisi sit initialis, id est, nisi habeat adjunctum aliquem Dei amorem, ex quo tanquam motivo oriatur, & consequenter ut ea quae fiunt ex

(4) Ibid. c. 2.

(5) Vide supra part. 1. art. 6.

(6) Sylvius in 2. 2. q. 19. art. 4.

motivo timoris inculcate fiant, requiritur juxta F. Bellelli (1), quod fiant ex amore justitiæ, quem nihil aliud esse contendit quam amorem Dei, seu charitatem. Hinc vero, inquit, consequens fit dilectionem justitiæ semper esse dilectionem Dei. Et alibi loquens pariter de amore justitiæ ait, (2) qui charitas est, si non perfecta, inchoata saltem.

Ut autem hunc errorem suadeat, nititur præsertim præcepto Apostoli, *Omnia in gloriam Dei facite*, de quo jam plura diximus in primahujus operis parte, & de quo disserit quoque E. Bellelli, tom. 1. de modo repar. lib. 5. a cap. 12. ad 20. ubi veritatem & mendacium ita confundit, ut vix prima fronte secerni possint. Sed ea articulo sequenti se offerent discutienda; nunc superest breviter aperiendum quid de timore, fide, atque spe F. Berti senserit.

VIII.

Diximus superius Fratrem Berti non obscure asseruisse pravam atque perversum fore quemcumque actum humanum, nisi operans per charitatem actum suum in Deum referat. Nisi ad sit charitus, inquit, (3) per quam referatur in Deum, in praxi operans non operabitur propter equitatem, cuius habet ideam ingentiam, sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus; & ideo opus erit pravam atque perversum. Quæ propositio, cum sit universalis, complectitur actus timoris, fidei, & spei, sicut & cæteros actus humanos, qui omnes, ut sint immunes a peccato, debent, juxta illum, per charitatem referri in Deum, alioquin operans, aut sibi placeret, aut frueretur bonis commutabilibus, ac proinde peccaret.

Hæc doctrina optime congruit cum gratiæ definitione, quam ipse alibi tradit. Gratia, inquit (4), est inspiratio sanctæ dilectionis, neque a charitate actuali distinguitur. Ex qua definitione inferre licet quod actus fidei, spei, & timoris, qui ut sint immunes a peccato, debent, juxta illum, procedere ex gratia, debeant quoque procedere ex inspiratione charitatis.

IX.

Neque est quod quis objiciat eundem Theologum alteram tradidisse gratiæ definitionem. Gratia est, inquit, (5) actus intellectus & voluntatis, sive mentis illustratis & inspiratio charitatis. His enim verbis, mentis illustratio, non innuitur quod ad vitandum peccatum suffi-

ciat illa mentis illustratio, etiamsi a charitate separetur. Vel scientia, inquit, (6) cum interiori suavitate & charitate coniungitur, vel tantummodo veritatem ostendit, non impartiendo charitatem. Si sit cognitio prioris generis, est gratia Christi qua agitur, non solum ut faciendum noverimus, verum etiam cognita faciamus. . . . Si vero sit cognitio sine inspiratione dilectionis, inflat non edificat. Unde patet evidenter quod illa mentis illustratio, si sit a charitate sejuncta, non sufficiat ad vitandum peccatum, cum valeat tantum ad inflandum & non ad ædificandum: Si vero sit cognitio sine inspiratione dilectionis, inflat, inquit, non edificat.

X.

Hunc suum errorem denuo confirmat F. Berti, dum solvere tentat primam objectionem, quam sibi ipse proponit in eodem capite 8. sic autem se habet hæc obiectio. Aliud, inquit (7), datur principium bonorum operum longe diversum a sancta delectatione & charitate, id est, timor Domini, quem donum esse Spiritus Sancti, & nos continere a malo demonstrant Sacra Scriptura, definit Tridentina Synodus, &c.

Huic objectioni respondet Theologus noster concedendo timorem distinguere ab amore, sed pertinacius adhuc asserit timorem procedere ex charitate. Respondetur, inquit, timorem utique delectationem non esse. . . . verum & timor & charitas idem principium habent, sive consideretur voluntas que timet & amat, sive Spiritus Sanctus qui timorem & amorem inspirat, sive gratia a qua timoris & amoris est actus. Hæc gratia est inspiratio dilectionis. Nihil profecto expressius dici potest, ut luculente innuatur timoris actus ex charitate oriri. Id quoque evidenter declarat F. Berti, docetque consequenter quod eadem charitas timorem præcedat. Huic (timori) ut liquet, ait, inspiratio bonæ voluntatis & sanctæ dilectionis præcessit. Quisquis enim bene timet, bonam voluntatem habeat necesse est. Et quoniam timor supernaturalis referatur in Deum, eumque respicit ut judicem justum & rectum, nec aliud est pondus quo fertur animus, nisi amor, timor sanctus non sine aliquo amore excitatur. Ubique idem principium, ubique eadem consuetudina e Bajano principio emanantia.

Ait tamen immediate post verba modo citata, quod timor præcedat charitatem, sicque videtur sibi ipse contradicere. Ipse tamen (timor) non est amor, inquit, quoniam sistit in
vige-

(1) Bellelli de modo repar. lib. 5. c. 11.

(2) Idem de statu creat. ration. lib. 1. c. 18. & lib. 3. c. 5.

(3) Berti tom. 4. lib. 21. c. 2.

(4) Berti tom. 3. l. 14. c. 8. prop. 1.

(5) Berti ibid. c. 7.

(6) Berti ibid. lib. 18. c. 4.

(7) Berti tom. 5. lib. 14. c. 8.

rigore justitiae; & nondum ascendit ad summi boni jucunditatem, Dum in hunc se se vibrat animus amare dicitur; atque ita timor sternit viam charitati. . . . ita gratia timorem, timor charitatem præcedit. Nonne hæc sibi invicem adversantur? Quo enim pacto Fratrem Berti cum se ipso conciliabimus? Secum sane certare videtur. Modo vult ut timor charitatem præcedat, quod habetur ex loco proxime citato. *Timor, inquit, charitatem præcedit: modo e contra declarat quod charitas timorem præcedat, ut constat ex loco paulo superius laudato: Huic (timori scilicet) inspiratio bonæ voluntatis & sanctæ dilectionis præcessit, nec facile est ista inter se pugnancia componere.*

Præterea nonne in verbis ludit F. Berti, cum asserit quod timor charitatem præcedat? Nam juxta illum gratia debet præcedere timorem, qui charitatem præcedit; sed gratia illa, quæ timorem semper præcedit, nihil aliud est quam charitas; hoc enim docet loco supra memorato, ubi gratiam sic definit: *Gratia, inquit, (1) est inspiratio sanctæ dilectionis, neque a charitate actuali distinguitur.* Si ergo gratia sit inspiratio sanctæ dilectionis, nec a charitate distinguitur, & gratia seu charitas debeat semper præcedere timorem, falsum evidenter est, quod unquam timor præcedat charitatem.

X L

Verum quidquid sit de illa rerum ac verborum discrepantia, ne tamen F. Berti ita subito in manifestam contradictionem se incidisse cogatur fateri, dicet forsitan, quod dum asserit de timore quod præcedat charitatem, loquatur de charitate quadam magis explicita & magis perfecta, & quod charitas illa quæ præcedit timorem, quamvis sit vera charitas, charitas est minus explicita & minus perfecta. Nec aliam asserre potest in tam manifesta contradictione excusationem F. Berti. Quicumque tandem adhibeatur modus quo excusari possit hæc contradictio, non minus certum est atque evidens, quod juxta hunc Theologum, ad hoc ut actus timoris sit a peccato immunis debet procedere a gratia, seu a charitate actuali.

A R T I C U L U S VII.

Hujus textus Apostoli, Omnia in gloriam Dei facite, adulterina expositio a FF. Bellelli & Berti, & aliis Bajaniis excogitata atque conficta.

Quam ab inviolabili Catholicæ fidei regula aberrant Bajaniis, dum hunc textum Apo-

stoli, *Omnia in gloriam Dei facite*, assumere non verentur in erroris sui patrocinium, jam vidimus in priori hujus Operis parte. Horum vestigiis inhærentes Fratres Bellelli & Berti errores suos iisdem telis propugnare tentarunt, eodemque textu Apostoli abusi sunt, ut probare nitantur omnia opera quæ non fiunt ex motivo charitatis esse peccato. Verum in exponendo hoc textu quædam etiam, etsi non ita certa, saltem non improbanda intermiscuere.

I.

Et primo quidem, quod hunc Apostoli textum mandati vim habere velit F. Bellelli (2) libenter fatemur. Fatemur quoque, quod non solum affirmativo mandato, ut ipse ait, *Omnia ad Dei gloriam, tanquam ad finem ultimum referre jubemur; sed & negativo vetamur, ne in nobismet ipsis, vel in alia quacumque creatura, tanquam in fine ultimo quiescamus, neve Deum referamus ad creaturam, vel creatura fruamur, aut creaturam preponamus ipsi.*

Verum hinc sequitur quidem quod homo teneatur sibi præstituerere Deum, tanquam finem ultimum totius vitæ suæ, quodque mortaliter peccet, si in se ipso, vel in alia quacumque creatura, tanquam in fine ultimo quiescat. Sed in eo fallitur F. Bellelli, quod velit omnes & singulas actiones, quæ in hunc ultimum finem non referuntur, esse peccata. Cum ergo, inquit (3), *nequeat humana voluntas finem ultimum in creatura sibi præfigere, & cum deliberate agit, finem aliquem, quo referat opus, habere oporteat, nec indifferens esse possint, ut nec bona, nec mala sit, consequens est si licita non potest in creatura tanquam in ultimo fine manere, sicque bona esse velit, ut usque ad Summum increatum Bonum tanquam in ultimum finem . . . referat actionem.*

II.

Ut itaque vera discernantur a falsis concedendum est omnes homines teneri Deum sibi præstituerere ut ultimum finem omnium actionum suarum, & hanc ultimi finis intentionem sæpe renovare, non tamen eam renovare tenemur in omnibus & singulis actionibus nostris; nec ideo peccaminosæ dici debent illæ actiones, in quibus deest hæc intentionis renovatio, cum intentionis hujus renovandæ præceptum non semper urgeat. Etenim quotiescumque homo aliquem sibi proponit finem particularem, quamvis illum ulterius non referat ad Deum, non tamen censetur conquirere in creatura atque peccare, si ille

(1) Berti tom. 3. lib. 14. c. 8. prop. 1.

(2) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 5.

cap. 12.

(3) Ibid.

ille finis sit aliunde ad Deum referibilis. Unde huic argumento Bajanistarum respondent nonnulli Theologi hac distinctione. Non licet conquiescere seu hærere in creatura positivo & exclusive, ita ut excludatur omnis relatio ad Deum, concedunt: non licet conquiescere & hærere præcisive dumtaxat, scilicet præscindendo a relatione ad Deum, quam omnes sibi semel præfinire, ac deinde sæpius renovare tenentur, negant. Quidquid autem sit de hac responsione, certissimum est quod si peccarent homines quotiescumque agunt ex aliquo motivo honesto, quod ad Deum ulterius non referunt, omnia Infidelium opera essent peccata: omnia autem opera eorum non esse peccata definit S. Pius V. proscribendo propositionem Baji 25. Ergo non peccant homines quotiescumque actiones suas ad Deum ultimate non referunt.

III.

Secundo contendit F. Bellelli quod licet non teneamur omnes actiones nostras actu referre ad Deum, tenemur tamen eas referre virtualiter, id est, virtute alicujus præcedentis intentionis, quæ moraliter perseveret. Hanc virtualis relationis interpretationem admittunt plures Theologi, sed negant relationem hanc virtualem sic intellectam in omnibus operibus nostris semper requiri. Verum in eo errat quod velit hanc obligationem referendi omnes actiones nostras in Deum cadere super omnibus & singulis actionibus nostris, ita ut peccent in omnibus actionibus suis defectu debiti finis ultimi omnes illi, qui eas in Deum non referunt, saltem virtute. Intelligi ergo debet hoc præceptum referendi omnes actiones nostras in gloriam Dei, de obligatione quæ instet solummodo pro tempore illo, quo urget præceptum hujusmodi relationis.

IV.

3. In eo etiam errat F. Bellelli quod velit teneri homines semper agere ex motivo charitatis, & consequenter omnes actiones illas quæ non fiunt ex motivo charitatis, esse defectu debiti finis peccaminosas. Nam peccaminosæ non sunt illæ quæ fiunt ex motivo aliquo honesto, vel etiam ex motivo supernaturali fidei, spei, vel timoris licet non referantur etiam virtualiter in Deum ex motivo charitatis. Ceterum, inquit iste Theologus (1), *si non tam sæpe, plerumque saltem opera bona in Deum per charitatis actum referenda esse, ut vel actu ipso, vel ipsius virtute, quæ subsequuntur in Deum rela-*

ta conseantur, & meritoria sint, vel de congruo, vel de condigno, non diffitemur. Ex quo loco inferri posse videtur opera bona, quæ in Deum per charitatis actum non referuntur, vel actu ipso, vel ipsius virtute non esse meritoria, nec de condigno, nec de congruo. Unde ulterius inferri potest opera illa in systemate F. Bellelli, esse vere peccata. Nam cum nullum agnoscat medium, ut sæpius dictum est: charitatem inter & cupiditatem, contendat quoque necesse est opera illa omnia, quæ non fiunt ex actuali, aut saltem virtuali charitatis motivo, vera esse peccata.

V.

Nec minus a vero deerrat, cum Augustinum interpretantur. Dicit enim Hipponensis Antistes quod ex amore justitiæ possit homo inculpate operari. Theologus autem noster Augustini malefidus interpretes contendit sanctum Doctorem nomine justitiæ nihil aliud intelligere quam charitatem, asseritque Augustinum docere (2), *per amore justitiæ seu delectationem legis, dum scilicet quod præceptum est sit non timore pænæ, sed ipsius legis & justitiæ dilectione, charitatem omnino significari.* Hoc quam falsum sit probari posset ex ipsomet Augustino, & ex testimonio virorum Catholicorum Augustini loca congruenter ac genuine interpretantium. Verum ne a scopo, quem in hoc opusculo nobis proposuimus, digrediamur, his non licet immorari. Concludit tandem F. Bellelli his verbis: *Ex quo fit, ut nullius virtutis amor rectus sit si in ipsa, quatenus virtus hominis est, conquiescat, & non in Deum principium, finem, archetypum, fontem, imo vero formam omnium, virtutum extendatur.* Ex quibus etiam verbis concludere liceat, quod in Bellellino systemate nulla sit virtus, nullusque virtutis amor rectus, si Deum non habeat pro principio, pro fine, pro Archetypo, pro fonte, imo vero & pro forma. Hæc est Bellellina doctrina.

VI.

Differens tamen alio in loco de justitiæ dilectione, illam distinguit in explicitam & implicitam. Hinc, inquit (3), *consequens fit dilectionem justitiæ semper esse dilectionem Dei. Nam si Deus reflexe, seu cum advertentia diligatur ut suprema justitia, & justitiæ fons Dei dilectio explicita erit: si vero diligatur res quæ Deo conformata justa est, dilectio Dei etiam e. i. t., sed implicita. Amor enim suprema justitiæ, nisi reflexio accedat diligendi Deum omnis justitiæ*

R. r

fon-

(1) Bellelli de modo repar. tom. 1. lib. 5. c. 13.

(2) Bellelli de statu creat. ration. lib. 3. c. 5.

(3) Bellelli de modo repar. lib. 5. c. 11.

fontem, non explicitè, sed implicitè in amore rei cuiuscumque iustè continetur.

Et ne quis per dilectionem illam iustitiæ implicitam aliquid aliud a charitate distinctum intelligat, conceptis verbis asserit dilectionem illam, seu charitatem implicitam nihil aliud esse quam charitatem virtutalem. *Distinguenda est*, inquit (1), *charitas actualis in explicitam & implicitam seu virtutalem*. Ideoque post citata hæc verba Gregorii Ariminensis, *nemo refert virtualiter, nisi prius retulerit actualiter, nec implicitè, nisi prius explicitè*; hæc addit: *Quod verum puto, quia implicita & virtualis relatio fundamentum habet in præterito actu dilectionis, & in presenti volitione proximi boni, pii, & honesti, quæ ex præterita intentione moraliter durate descendit*.

VII.

Ex his patet F. Bellelli errorem suum nullatenus mitigare, dum sufficere ait charitatem implicitam, ut actiones nostræ sint immunes a peccato, cum nihil aliud per charitatem implicitam intelligat quam charitatem virtutalem, ideoque ex illo Apostoli textu, *omnia in gloriam Dei facite*, semper inferre velit omnes & singulas actiones illas, quæ non fiunt ex motivo charitatis, fieri ex motivo cupiditatis, & esse peccaminosas, saltem defectu debiti finis.

VIII.

Bellellinæ doctrinæ Bertiniana perfectæ quoque congruit in expositione textus Apostolici, *Omnia in gloriam Dei facite*; nec quidem unquam sententiis discreparunt illi duo focii. Quamvis enim duas hujus textus F. Berti asserat expositiones, Bajanam unam, Orthodoxam alteram, recenscatque momenta quibus innituntur tam Orthodoxi quam Bajanistæ, ac denique quandam videatur amplecti mediam viam, a Bajana tamen expositione non recedit.

Hanc etenim sibi proponit quæstionem, videlicet (2), *An detur humanum aliquod opus indifferens, expers scilicet tam nequitie quam probitatis, eamque more suo in utramque partem agitat*; deinde pro parte negante asserit textum Apostoli, *sive manducatis, sive bibitis, &c.* rationes ac momenta, quæ veram confirmant hujus textus expositionem, parvipendere satis aperte significat; e contrario autem valde ponderat Novatorum argumenta, quibus probare contendit omnia opera nostra, quæ ad Deum non referuntur actu, vel virtute, esse peccata. Deni-

que suam, tamquam sibi ipsi peculiarem, indicat sententiam, remittendo scilicet lectorem ad aliud operis sui capitulum. *Memineris tamen*, inquit (3), *me elegisse mediam viam, de qua plura memorato cap. 3. libri 18.* Ut igitur Theologi nostri sententiam, quam a Bajanismo non recedere jam asseruimus, perfecte assequamur, consulendus est alter ille locus, quem ipse vult esse consulendum.

In eo itaque capitulo quærit F. Berti (4) *an ad peragendum opus moraliter bonum, quod nec in se, neque in intentione operantis vitiosum sit, requiratur divina gratiæ adiutorium*; illamque quæstionem, sicut & alteram, utrobique versat; & posteaquam pro parte affirmante protulit præceptum omnia in Deum referendi, mediam quandam profitetur se amplecti viam, quæ etiam videatur ab errore Baji discrepare, revera tamen non discrepat; iterum enim atque iterum docet omnes actiones, quæ in Deum, actu, vel virtute, non referuntur, esse peccata; quod ut planius demonstraretur operæ pretium erit hic lectoris oculis subjicere integrum hunc locum, cujus alibi quædam fragmenta retulimus.

IX.

Prima fronte videtur F. Berti Orthodoxe sentire, dum asserit immunes esse a peccato actiones illas quæ fiunt ex motivo honestatis naturalis. *Negamus*, inquit (5), *hominem qui operatur ob intimam, naturalem, & ingentam ideam honestatis, non agere bonum moraliter, sed opus vitio labesfactum, quoniam vitium non est nisi a voluntate faciendi quod vetat summa illa & incommutabilis lex veritatis. Dicimus hanc veritatis ideam, & legem incommutabilem non esse in homine lapso penitus detritam, ideoque interdum exhibere hominum menti opus peragendum licitum atque honestum, neque ad hoc necessariam esse gratiam fidei, sive quod Deus se manifestet tamquam auctorem supernaturalium donorum.*

Addit deinde eos qui operantur ex tali motivo honestatis naturalis referre actiones suas in Deum implicitè. Ita enim prosequitur: *Concedimus virtutes esse superbas & inflatas, si referantur ad se ipsas, scilicet si appetantur ut coferatur animo decor continentie ac probitatis, quoniam tunc humana gloriæ deserviunt, & multum habent inanitatis. Sed nego referri ad se ipsas, si fiant propter ingentam rationem honestatis; quoniam hæc ratio, cum sit una, summa & immutabilis, ipse Deus est, intime nobis præsens, non quidem ut speciale objectum, sed ut universalis regula veritatis. Dico opera hujus-*

(1) Bellel. ibid. c. 12.

(2) Berti tom. 4. lib. 2. c. 2.

(3) Berti ibid.

(4) Berti tom. 3. lib. 18. cap. 3.

(5) Berti ibid.

modi regule consentanea, etsi in Deum non referantur explicite, quod necessarium est ut ad eternam vitam perducant, referri implicite, non quod intrinseca bonitas honestorum operum se ipsa referatur in summum bonum, id enim necessarium & naturale est, non liberum & morale; sed quia intentione animi opera illa fiunt ob intimam legem honestatis, quæ implicite est ipse Deus. Atque hoc arbitror sufficere ad opus bonum morale ordinis naturalis, quia ne sit vitii labes, sufficit uniformitas legi naturaliter nobis indita.

X.

Observandum obiter quod hic confundat F. Berti Legem naturalem pro ut est in Deo dictante ac iubente ea quæ per rationem naturalem cognoscere possumus esse agenda, & prohibente ea quæ per eandem rationem cognoscimus esse illicita atque fugienda; quod inquam, hanc confundat cum lege naturali, prout est in nobis, seu in creaturis ratione præditis. Ista enim juxta Theologos ab æterna differt, sicut participans a participato; aitque de illa S. Thomas (1), quod nihil aliud est quam participatio legis æternæ in rationali creatura; & S. Augustinus (2), quis enim scripsit in cordibus hominum naturalem legem nisi Deus? Psalmista quoque (3), signatum est super nos lumen vultus tui Domine.

Verum si hoc Theologi nostri erratum excipiamus, communiter docent cum illo Theologi, non solum honestam esse omnem actionem quæ huic legi consentanea est, sed etiam vitiosum esse omne opus quod ab illa discedit. Quia autem hæc lex naturalis, vel, ut loquitur F. Berti, hæc intima, naturalis & ingenua idea honestatis non est in homine lapso penitus detrita, inde inferunt Theologi Orthodoxi liberum arbitrium absque gratiæ Dei adiutorio aliquando valere ad peccatum vitandum: omnia infidelium opera non esse peccata, atque omnes & singulas actiones nostras, si sint huic legi consentaneæ, non esse peccata, etiam si ulterius explicite ad Deum neque actu neque virtute referantur. At non ita censet F. Berti. Quamvis enim in loco modo laudato asseruerit opera hujusmodi regule consentanea ad Deum referri implicite & non esse peccata, contendit tamen illud esse verum solummodo speculative, non autem practice loquendo, quia, juxta illum, in praxi sine adiutorio gratiæ, sine inspiratione charitatis, opera illa fiunt semper ex motivo cupiditatis, atque ideo sunt peccata. En verba hujus Theologi, quæ immediate sequuntur locum modo allatum (4), Hæc tamen cum speculative vera sint practice loquendo, affirmo nunquam

hominem lapsum agere convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate & philautia, ideoque quodlibet opus bonum fieri ex speciali gratia ut in praxi opus aliquod honestum sit, non debet a summa & intima lege deslevari: at homo lapsus magis delectat se ipso quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur: quoniam sine hujus delectationis dono prævalet rationi concupiscentia, cujus desideriis non obedire absque gratia Salvatoris non possumus. Si absque gratia ac consequenter absque inspiratione charitatis non possumus non obedire desideriis concupiscentiæ, non possumus ergo ullum opus exercere immune a peccato, nisi ex motivo charitatis, etiam si illud opus sit legi naturali consentaneum; ergo omnes & singulæ actiones nostræ, quæ non fiunt ex motivo charitatis, seu quæ non referuntur actu vel virtute ad Deum charitate amatum, sunt peccata. Ergo F. Berti intelligit textum Apostoli, siue manducatis, siue bibitis &c. (5) sicut & illud intelligunt Bajanistæ, nimirum ita ut omnes & singulæ actiones nostræ quæ ad Deum explicite non referuntur actu vel virtute sint peccata. Quod & adhuc expressius asserit idem Theologus alio in loco quem jam alibi retulimus, dum disserens de actibus indifferentibus sic habet Nisi adsit charitas, inquit (6), per quam referatur in Deum (humanus actus) in praxi operans non operabitur propter equitatem, cujus habet ideam ingenuam, sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus, & ideo opus erit prævum atque perversum. Si juxta F. Berti, prævum atque perversum est quodcumque opus quod per charitatem non refertur in Deum; ergo juxta eundem, tenemur referre ad Deum omnia opera nostra, ita ut omnia & singula, quæ non referuntur ad ipsum, sint peccata.

Bajanum itaque systema, quantum ad præcipua perniciosi illius systematis capita renovarunt FF. Bellelli & Berti, docendo simul cum Bajo nullum esse medium inter opera ex motivo charitatis & ex motivo cupiditatis facta; impossibile esse statum puræ naturæ; nullum admitti posse amorem Dei naturalem; omnia infidelium opera esse peccata; liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio non nisi ad peccandum valere; actus fidei, spei, atque timoris, nisi fiant ex motivo charitatis, fieri ex motivo cupiditatis, ac proinde esse peccaminosos.

Bajanismum in Theologicis disciplinis Fratris Berti, non minus quam in scriptis F. Bellelli redivivum, susceperamus demonstrandum, Propositum autem nostrum jam nos assecutos fuisse confidimus.

R. 2. AP.

(1) S. Tom. 1. 2. q. 1. art. 2.

(2) S. Aug. de serm. Dom. in monte l. 2. c. 9.

(3) Psalm. 4.

(4) Berti ibid.

(5) Vide supra part. 1. art. ult. §. 2.

(6) Berti tom. 4. lib. 21. c. 2.

A P P R O B A T I O.

Mandante Reverendissimo totius Ordinis No-
stri Praefule, Opus inscriptum, Augusti-
nianum de Gratia Systema Vindicandum, &c.
duobus distinctum Tomis ab admodum Reverendo
P. Magistro Joanne Laurentio Berti Angelicae
Bibliothecae Praefecto elaboratum debita animi
attentione perlegi; & sancte testor me nihil
in seo aut fidei, & aut bonis moribus dissonum
offendisse, nihil vel spongia dignum, vel crisi-
sed conspexi omnia sana, limata, nostrisque
Augustinianis Scholis undique coherentia, immo
universae Ecclesiae utilissima. Opus est suo titulo
dignissimo. Quod in fronte spondet, ad calcem
usque exequitur fideliter; siquidem Augustinia-
nam doctrinam a Santissimis Pontificibus summis
commendatam encomiis ab imposturis, cavillis &
mendaciis, quae nuperrime nescio quis novus
Conviciator in suis satyricis felle & pipere in-
fantis libellis in eandem evomuit, validissime
defendit ac vindicat, eamque totam pulchram
esse comprobat, quando pretiosam a vitis, Ca-
tholicum ab erroneo optime distinguens, latissi-
mum discrimen palpandum offert, quod Magni
Augustini sententias a damnatis in Bajo &
Jansenia erroribus toto, ut ajunt, caelo dista-
re facit. Nec me a subscribendo absterret, quod
Auctor eximius a natura suavissimus subinde sty-
lo concitator utatur. An enim ad tot pun-
cturas & obelos Augustiniani Professores semper
cum piscibus dentes premant? Si licuit barvato
Adversario in falsa causa praesidium cum pal-
mari charitatis & veritatis injuria contra ex-
pressam prohibitionem ab Innocentio XI. aliisque
Romanis Pontificibus latam mordere; quis in-
nocentissimo Viro vitio vertat, si pro aeternae ve-
ritatis patrocinio altius aliquando clamaverit?
Ad rusticum in sylvum boatum non potest non
rauca respondere Echo. Longe tamen a
jure Talionis noster religiosissimus Scriptor ab-
est, probe memor convicia non nisi aurito Gregi
placere quandoque, honestis auribus nunquam.
Prodeat ergo in lucem publicam haec omnibus
numeris absolutissima Apologia ad immortalem
Auctoris famam, ad Scholarum nostrarum prote-
ctionem munitissimam, ad obturanda maledicen-
tium ora, quae hucusque in Augustinianum Sy-
stema non alio argumentorum genere decertare
poverunt, quam talia opinionem carcinomata im-
putando, quae Augustini discipulis nec somnian-
tibus obrepere, nec vigilantibus probari potue-
runt. Ita sentio, censeo, & judico = Roma
ad D. Augustini, secunda Julii. 1747. = Ma-
gister Frater Gasparus Scheurer in Universitate
Viennensi Sacrae Facultatis Doctor, utriusque
Germaniae Assistentis Generalis.

A P P R O B A T I O.

Dissertationes Apologeticas, quarum titulus
est, Augustinianum Systema Vindicatum,
sive refutatio Librorum, quorum titulus, Baji-
nismus, & Jansenismus Redivivi, &c. jubente
Reverendissimo Patre Augustino Gioja Generali
Ordinis nostri Moderatore, ea, qua par erat,
religionis integritate, animique candore iterum,
iterumque evolvi, diligenter expendi, volens de-
nique ac lubens probavi. Aequissimi hujus judi-
ci causam ne a me quaeras; Opus ipsum con-
sulito. Duo enim cum primis clarissimus Auctor
Joannes Laurentius Berti exquisitè admodum,
doctissimeque exequitur. Scholae Augustiniane do-
gmata ab iniqua prorsus, eaque multiplici Ba-
janae, ac Jansenianae heterodoxias calumnia vin-
dicat Romanorum Pontificum decreta in Bajum,
Jansenium, aliosque ejus indolis nebulones soli-
dioribus forte momentis, quam in alia quavis
Catholicorum Theologorum sententia fieri possit,
egregie illustrat, atque defendit. Illud tum
praestat, quum suam ipse fidem, suique sodalis
Fulgentii Bellelli memoriam impiis, atque fa-
dissimis Anonymi imposturis dehonestatem ab om-
ni hereseos suspicione strenue liberat. Istud ve-
ro quum ita memoratos hereticos ab Ecclesia
damnatos ostendit, ut ab Apostolicis anathema-
tis Divi Parentis Augustini doctrinam intactam
abique plane evincat. Idque ea ratione factum
intelliges, qua ad refractarios hosce, & rebel-
les fidei hostes frangendos, revocandosque nulla
sane, si quid hac in re video, neque aptior,
neque commodior esse poterat. Interim sic ego
censeo, sic judico. Opus est numeris omnibus
absolutum, Augustini discipulis apprime gra-
tum, utile, ac necessarium, ad Apostolicarum
constitutionum auctoritatem contra Bajanos, &
Jansenianos sectarios tuendam affabre compa-
ratum, adversariis ipsis forte aliquando pro-
bandum; luce tandem ac prae, quod Superi
faciunt, quamoppido dignum = Roma apud D.
Augustini VI. Idus Augusti. MDCCLXII. =
F. Augustinus Antonius Georgi Ord. Fr. S. P.
Augustini, Sacrae Th. Magister, & in Archi-
gymnasio Sapientiae Urbis Sac. Serip. Interpres.

Sacra Theologiae Magister, totius Ordinis FF.
Eremitarum S.P. Augustini Prior Generalis,
Promovendorum ad Episcopatum Exami-
nator, & Visitator Apostolicus.

HArum serie litterarum, & nostri muneris auctoritate tibi admodum Reverendo Patri Magistri F. Joanni Laurentio Berti facultatem concedimus, ut typis mandare possis Opus a te compositum, cujus titulus est, *Augustinianum Systema de Gratia ab iniqua Bajani, & Janseniani erroris insimulatione vindicatum*, a duobus Patribus Magistris nostri Ordinis per Nos deputatis revisum, & approbatum, servatis tamen servandis juxta decretum Sacrosancti Concilii Tridentini, nostrique Ordinis sanctiones, atque obtenta ab eis, ad quos spectat, facultate = Datum in Conventu nostro S. P. Augustini de Urbe die 3. Octobris 1747. = F. Augustinus Gioja Generalis, & Visitator Apostolicus = Nostris Mun. ✠ aff. Sig. = Mag. F. Nicolaus Maria Landini Ordinis Secretarius = Reg. Lib. 3.

A P P R O B A T I O.

TAmetsi Apostolicae Sedis decreto (*) cautum vetitumque sit, ne quispiam iis Theologorum sententiis, quae adhuc inter Catholicos controversantur, erroris notam, aliamve censuram affigere audeat; erupit tamen Anonymus Censor, qui nodum in scirpo querens duorum in primis gravium, illustriumque Augustinensis Familiae Theologorum Fulgentii Bellelli, & Laurentii Berti Commentarios velut Bajanae, & Jansenianae contagionis labe respersos fœdatusque traducere non dubitavit. Veterem hanc pavidamque criminationem ad constandam Catholicis Scholis invidiam jamdiu excogitatam, atque in eruditos viros paullo liberius hac nostra aetate regestam jam praefocaverat sapientissimus Pontifex Clementius XI. opportune admonens (**) sententias illas, quas cum erroribus a S. Sede damnatis nonnulli confundunt, palam, & libere in Catholicis Scholis sub oculis Romanorum Pontificum doceri, & defendi: easque propterea nulli fore censuræ obnoxias, & proscriptioni. At hac ignorasse oportet Anonymum vitilitatorem, aut contentionis, emulationis, & partium studio abreptum nauci prorsus fecisse. Jam vero offusas per injuriam sibi, & Augustinianae Scholae pravi dogmatis umbras Cl. hujusce Refutationis auctor per arma luctus & veritatis ita dispellit, ut Bajanismi, & Jansenismi fundamentis ex imo detestis, universaque structura, ac compagine dissoluta, & disjecta adversarii, & criminantis sui inscitam prædeat,

(*) Innoc. XI. die 2. Martii 1679.

317
objecta convellat, cavillationes exsufflet, suam denique, & Augustinianæ systematis orthodoxiam graviter copioseque vindicet, apodictice asserat, atque inconcussæ tueatur. Has igitur eximii Scriptoris vindicias jussu Reverendiss. P. Sacri Palatii Magistri, qua potui diligentia, in examen vocatas sane, Catholicæque doctrinae prorsus consentaneas judicio, atque in publicam lucem, quo suus stet Catholicis Scriptoribus bonos, tuto posse prodire censeo = Roma ex Aedibus Minervitanis Pridie Nonas Novembris MDCCXLVI. = F. Thomas Augustinus Ricchini S. R. M. Collegii Casanatensis Theologus Ord. Præd.

A P P R O B A T I O.

IN Opere, quod me pervolvere jussit Reverendiss. Pater Sacri Palatii Apostolici Magister, & pro celebri Augustinianæ Familiae Theologus Joannes Laurentius Berti suum, fœdaliūque suorum de Divina Gratia Systema ab iniqua Bajani, Jansenianique erroris insimulatione vindicavit, nihil inveni ab Orthodoxis regulis alienum; & sum admiratus Clarissimi Viri moderationem, subactum ingenium, eruditionem, ac perspicuum in re implicatissima ordinem; quippe hæreseos notam sibi, aliisque Inclyti Ordinis sui Theologis temere, & contra ac statutum est a Romanis Pontificibus, ab Anonymo Censore inusitam, modeste diluit, atque repellit; & Augustinensium Monachorum opiniones per distincta capita clare explicatas proponit, palamque facit ex Augustino optimo hac in re Ecclesiae Rectore, & Magistro omnes esse collectas, & ab omni erroris suspitione immunes esse demonstrat, cum celebriorum Theologorum auctoritate, tum Gallorum Episcoporum decretis, tum etiam irreformabili Romanorum Pontificum sententia; atque a Calvinii, Lutheri, Baji, Jansenii, Quesnellique erroribus, in principis, consecutionibusque, ac toto, ut ajunt, celo discrepare, evidenter ostendit. Quam ob rem Opus hoc non solum utile, sed etiam necessarium esse censeo, ut ex eo facile discere queant omnes, quæ sit Magni Augustini de Divina Gratia sententia, quamque longe hæc, & Augustinianensium Theologorum opiniones a Novatorum erroribus dissideant; & ne amplius Orthodoxas opiniones cum damnatis erroribus confundant, & misceant, neque Orthodoxos Theologos cum magno Fidelium scandalo, & Hæreticorum plausu per ora hominem traducant, atque hæreseos insimulent = Ex Canabio Aracelitano Kalendis Junii 1747. = F. Philippus Lipperi de Carboneano Ord. Min. Lect. Jub., Sac. Cong. Ind. Conf., Supremæ & Univ. Inq. Qualificator, & in Collegio de Propaganda Fide Philosophiæ Professor.

PRÆ-

(**) Clemens XI. in Brevis Pastoralis Officii
v. l. 14 Sept. 1618.

STatim ac Romam pervenerunt volumina duo, auctore Anonyma (1), ac furtivis typis in lucem edita, in quibus ego, ac vir ornatissimus, & de Augustiniana familia optime meritis Fulgentius Bellelli, immo nostro sub nomine universi Augustinenſes Theologi, invidioſo, probroſiſſimoque *Bajanistarum*, & *Jansenistarum* nomine traducimur atque infectamur: primo ſparſus per eruditorum virorum conſortia rumor, deinde quædam accuſationum capita, poſtremo ipſa quoque volumina ad me forte fortuna fuerunt delata. Tum vero permulti cum domeſtici, tum alii mihi amicitia & litterarum conſuetudine conjuncti inſtare plurimum & flagitare cœperunt, ut accuſatori reſponderem, inculcantes quod ad Pammachium ſcripſit Magnus Hieronymus (2), & vindicationibus ſuis, in quibus ſimilem, eamdemque calumniam confudit, præmiſit illuſtris Noriſius, *Nolo in ſuſpicionem hæreſeos quemquam eſſe patientem ne apud, eos, qui ignorant innocentiam ejus, diſſimulatio conſcientia judicetur, ſi taceat* (3), Et ego quidem hujusmodi ſtimulis exagitatus conſcribendis his Apologeticis diſſertationibus animum appuli, maxime quod ante paucos annos ad ſuperos migraverat vir ille doctiſſimus, qui priori loco ab adverſario carpitur atque impetitur, & qui ſi inter nos vitam ageret, majori proculdubio eruditione ac doctrina ſatisfaceret adverſario. Verum etſi abſque ullo temporis intervallo vindicias iſtas, aut ſaltem majorem harum partem perfeci, quod exigui laboris, ac minimi negotii fuit, & præterea has diſſertationes viris in Urbe clariſſimis, & qui eas minime improbarunt, legendas tradidi; qua utique in re diligentiam ſaltem, ac ſolicitudinem meam teſtatuſſe illos eſſe nequaquam dubito: plures tamen cauſæ, eæque graviſſimæ aderant, quibus ne prælo lucubratiunculas iſtas committerem, aut id agerem opportuniori tempeſtate, haud mediocriter permo-verbar.

II. Prima harum cauſarum fuit, quod nec novum, nec inuſitatum eſt Auguſtini doctrinæ (4) deſenſoribus (quales nos eſſe tum ob rationem inſtituti, tum præſertim ob ejuſdem doctrinæ celebritatem atque utilitatem ſatemur, & gloriamur,) iſtiusmodi inſimulationes & criminationes opponi. Etenim ne memoria repetam,

(1) Quare Vindiciarum iſtarum editio aliquantulum dilata fuerit.

(2) S. Hieron. ep. 61. nunc 38.

(3) Noris tom. I. pag. 1135.

quæ vivente adhuc Auguſtino, ſive in Africa, ſive in Galliis contigerunt, ubi nonnulli fuere doctrina quoque, ac ſanctitate percelebres, quibus S. Patris de Grazia, ac prædeſtinatione ſententia viſa eſt adverſari antiquorum teſtimoniis, nec non fatalem quamdam inducere neceſſitatem; id quod tandem nobis objicitur, dum tamquam *Janseniani* traducimur: vix ad ſuperos migraverat maximum illud Eccleſiæ Lumen, & hæreticorum Malleus, Latinorumque Patrum nobiliſſimus Auguſtinus, quando vel ſuppreſſo, vel etiam evulgato auctorum nomine, quidam prodierunt prodigioſſimarum blaſphemiarum indiculi, in quibus libri a Sanctiſſimo Antiſtite editi adverſus liberi arbitrii diremptores, ſive inimicos gratiæ Chriſti, eo præſertim nomine infamabantur, quod traderent homines ad peccata ineluctabili neceſſitate compelli, non omnes ad gratiam vocari, nolle Deum hominum univerſorum ſalutem, nec pro totius mundi redemptione Salvatorem crucificum fuiſſe, aliaque hujus generis portentosa mendacia comprehenderent. Atque id ex Reſponſionibus Beati Proſperi ad Capitula Calumniantium Gallorum, ad objectiones Vincentianas, & ad Excerpta Genuenſium, facile poterit unusquiſque deprehendere. Eadem poſtea objecta fuiſſe Auguſtini diſcipulis, quando conſicta *Prædeſtinationum* hæreſi, quam hominum commentum fuiſſe arbitrantur Scriptores præſtantiſſimi, aut ſi ea penes quosdam rudiores extitit, certe ab Auguſtinianæ doctrinæ propugnatoribus alieniſſima fuit; capita his, quæ in Opusculis Proſperi reſelluntur ſimillima, ab Arelatenſi & Lugdunenſi ſynodis dicuntur eſſe proſcripta: iſdem accuſationibus poſtmodum ſubjecti fuere Theologi fere omnes (5), qui gratiam ſuapte natura effectricem, & ex divina prædeſtinatione cum actu conjunctam totis viribus, lacertisque tutantur aut negant ſufficientia illa adjutoria, quibus abſque alterius præſtantioris auxilii munere in actum prodeat liberi arbitrii facultas, indiscriminatim recipi ab omnibus piſſimus humani Generis Reparator ſubdit teterrimum, crudeliſſimumque crucis ſupplicium, quantumvis ſceleſtiſſimis, ac ſponte eadem adjutoria rejicientibus, & conculcantibus. Sunt autem hi Theologi, quos hujusmodi inſimulationibus ſubjectos diui, non ii tantum, quos Auguſtinenſes appellant, ſed etiam Prædicatorum Familiæ, ac Thomiſticæ Scholæ viri percelebres

(4) Auguſtinianæ, ac Thomiſticæ doctrinæ propugnatoribus ſæpe eadem calumniæ fuerunt illatæ.

(5) Vide Noris Tom. I. pag. 450.

bres, ac præstantissimi. Ut de his nonnulla dicam; puto Theologis omnibus compertissimum, in celeberrimis Congregationibus de Auxiliis exhibitum fuisse Sanctissimo Domino nostro Paulo V. Pontifici Maximo scriptum P. Bastidæ (1), in quo is demonstrare nitebatur conformitatem, & coherentiam doctrinæ Calvinianæ cum Thomistica, hæresiarchæ Calvinii, ac Thomistarum collatis invicem testimoniis compluribus: quod ante paucos annos moliri iterum aggressus est Livinus Meyer in libro de mente Concilii Tridentini circa gratiam physice prædeterminantem, adversus alterum de ipsomet argumento ab Antonino Reginaldo conscriptum: in quo, capite quinto demonstrandum assumitur, Calvinii doctrinam de gratia a seipsa efficaci, & prædeterminantium opinionem nullo in apice dissimilem videri: immo proximo capite auctor provinciam hanc subiit aperte demonstrandi, quod non alias hinc consequentias Calvinus deduxerit, quam deducant illi, qui gratiam physice prædeterminantem cum ipso defendunt, Calvinii, & Bannesii hinc inde verbis, locisque productis. Manifesta itidem sunt quæ de Thomistarum sententia scripsere, ut mittam Launojum, Petrum Valclusinum, Gartherium, obscurosque auctores librorum de Immunitate Cyriacorum, De concordia & affinitate doctrinæ Dominici Bannes, & Calvinii circa Prædeterminationem physicam, aliorumque a Goneto, Baronio, Casalas, ceterisque Dominicanis Apologistis rejectorum, Theophilus Raynaudus in Opusculo inscripto (3), *Vulpes parvula capta, & corio nudata*, quo affirmat in Calvinismum eos labi, qui asserunt cum physica prædeterminatione persistere libertatem, utentes pervulgata illa distinctione sensus compositi, ac divisi: Auctor Epistolarum ad Alexandrum, qui ep. 8. haud veretur asserere, *consecutaria*, quæ deducuntur ex Thomistarum principiis, eandem esse doctrinam, quam profitentur novorum dogmatum artifices: Bajanorum rerum descriptor Duchesnius, qui religiosissimum, doctissimumque virum Petrum a Soto mollioris Calvinismi, seu Bajanii, & Janseniani systematis præcipuum assertorem ac institutorem fecit, valide refutatus a viro hujus ævi eruditissimo Josepho Augustino Orsi; Gabriel Daniel, a quo Anglicam Scholam inique traduci ac suggillari, affirmat demonstratque Auctor Historiæ Congregationum de Auxiliis in Opere inscripto, *Schola Thomistica vindicata* (4), & ipse Jansenianis a Joanne Clerico adumeratus: & ne alios commemorem ab

eodem Scriptore recensitos, Commentator ille Aristotelicæ Philosophiæ, qui ubi Jansenio in libertate evertenda Thomistas æquiparavit, hoc unum statuit inter illos discrimen, quod cum utrique in principiis conveniant, Jansenius in consecutionibus inferendis melior censendus sit dialecticus. Nihilo tamen minus Thomistas a Jansenianis diffidere non tantum constat ex illorum doctrinæ amplissima commendatione, Apostolicæ quoque Sedis testimoniis honestissimis corroborata, ut commonstrant Alexandri Septimi ad Doctores Lovanienses, Benedicti XIII. & Clementis XII. (5) ad FF. Prædicatores Litteræ ac Brevia; verum etiam ex confessione multorum, ex illustri eorum cœtu, qui prædefinitiones, & gratiæ efficacitatem ad sensum Thomistarum repellunt; cujusmodi sunt Franciscus Annatus in libro, quem edidit, dum Romæ causa Janseniana discutebatur, & cui titulum fecit, *Jansenius a Thomistis condemnatus*, Stephanus Dechamps lib. 2. de Hæresi Janseniana disp. 3. cap. 3. Joannes Martinonus, sive Antonius Moraines, in suo *Antijansenio*, & qui priori loco mihi commemorandus erat, Joannes Martinez de Rápaldia; qui tom. 2. disput. 113. sect. 9. numer. 53. fatetur idcirco a suis notam Calvinismi objectam Scholæ Thomisticæ, ut notam Pelagianismi suæ sententiæ vitarent. At de his plura in prælaudata Apologia Thomistarum Joannes Baptista Gonet (6). Hæc non alia ratione dicta sunt, nisi ut unusquisque probe intelligat, in more apud adversarios nostros positum esse, iis, qui gratiam se ipsa effectricem, aliaque Augustinianæ doctrinæ asserta propugnant, Manichæismi, Calvinismi, Bajanismi, ac Jansenismi turpissimam impingere notam, quam nedum Thomas Lemosius, Norbertus Delbechius, Petrus a Soto, Natalis Alexander, Hyacinthus Serrius, & recens Probabilismi Insectator, quem conficta ludicra quadam *Retractione* nonnulli exponere tentarunt infimæ plebeculæ derisionibus, sed & reliqui Thomistæ universi, ut ex dictis manifestum est, subiere: ideoque non parum curandum esse ingenius cordatisque scriptoribus, si libri a se in lucem editi consimile fatum experiantur.

III. Augustinensium vero, qui tamquam Bajani, & Jansenistæ palam & clanculum fuerunt traducti, duos tantum in præsentia producam (7), Christianum Lupum, & Henricum S. R. Ecclesiæ Cardinalem Norisium Et quantum ad Lupum attinet, semel, iterum, ac tertio ad

(1) Habetur in Bibl. Angelica Cod. pag. 207.

(2) Ad calcem Hist. de Aux. P. Meyer cap. 5. pag. 13. & cap. 6. pag. 15.

(3) Rayn. tom. 18. pag. 268. Epist. 8. ad R. P. Alex. pag. 241.

(4) Serry Prælect. tom. 2. pag. 519.

(5) Br. Alex. VII. die V. Augusti 1660. Bened. XIII. die 6. Nov. 1724. Clem. XII. die 2. Oct. 1733.

(6) Gonet tom. 1. pag. 341. & 360.

(7) Proferuntur domestica exempla duo.

supremum S. Inquisitionis tribunal delatus fuit propter asserta omnino cum illis eadem, quæ nuperus accusator rodit rursus, atque exagitat, ut apertissimis monumentis demonstrare possumus, præsertim ex accusationum transumptis, atque ex Epistolis datis anno 1769. ad Jacobum Florellium Venetum ab erudito viro Joseph Sabbatino Ravennate : qui ulterius certa experientia, rerumque eventu certior factus Vitam illius summi viri describens, *Qua etiam tempestate*, inquit, *nonnulli alii, quorum nominibus parco, eo processere, ut virum tranquillitatis amantissimum, ac in primis Catholicum, tamquam turbarum incensorem, ac purum Jansenistam, (sic enim modo contumeliæ causa a quibusdam appellari solent quicumque vel Augustinianam doctrinam sectantur, vel morum laxitatem adversantur) incusarent, &c.* Quid autem de Henrico Cardinali Norisio? Maximam inter hunc & Jansenium doctrinæ necessitudinem intercessisse non jactabant tantum, qui Historiam Pelagianam, & Vindicias Augustinianas non semel tamquam fœtum in lucem editum a discipulo Pseudo-Augustini Iprensis supremis judicibus denuntiarent, de qua re legendi qui de rebus a Norisio gestis ornatè diligenterque scripsere. Franciscus Blanchinius, Hieronymus Zazzerius, & Fratres Ballerinii; sed etiam qui sub corio Brunonis Neuffer, & Fulgentii Risbrochii latuerunt, & quos Norisius ipse refellit in Opusculis, quæ inscripsit, *Ad Paralletum propositionum damnatarum Michaelis Baji, & quarundam similium Henrici Noris, Janseniani erroris calumnia sublata, Gervas Germanitates, & Scrupulos Anonymi evulsos, & eradicatos*: necnon qui Vindiciis Sanctorum Hilarii Arelatensis, & Vincentii Lirinensis; data opera contra Norisium a personato Bruone Neuffer conscriptis, addidere inscriptionem illam, *Contra discipulos Pseudo-Augustini Iprensis* (2): qui in lucem emittendum paraverat opus adhuc in pluteis insignis Bibliothecæ delitescens, cum epigraphe illa pulcherrima, ac venustissima, *Noris Jansenianus*, Auctor Bibliothecæ Jansenisticæ, de quo dicam alibi; & qui demum, Norisio ad Vaticanam Purpuram promotò, tabescens livore famosum distichon evulgavit.

*Si merito Tyrio fulget Norisius ostro,
Debuit Iprensi trina corona dari* (3).

Et tamen quis ignorat Norisii nomen adeo in ore hominum celebre, ejusque doctrinam post

tot, ac tantas discussiones ab omni censura immunem, & tamquam igne probatam a singulis summopere commentari; nec a Theologis duntaxat, sed etiam ab Historicis universis, & præsertim a reconditæ eruditionis vestigatoribus plurimum, extimari adeo ut Ben. XIV. nulli aut sapientia, aut æquitate secundus, qui olim Norisio familiarissime usus est, hujusque Opera non semel magna cum voluptate perlegit, in Brevi superiori anno ad nos dato egregium Virum appellare minime dubitaverit *Romanæ Ecclesiæ splendissimum Lumen* (4)? Honestissimum autem ac celeberrimum Norisii nomen, ejusque singularis doctrina videbatur nos ab adversariorum dictariis valido tanquam clypeo protegere, maxime quod in *Bajanismo*, & in *Jansenismo Redivivis* recocta eadem omnino sunt, quæ olim Norisio objecta fuerunt, ut ex laudatis Norisianis opusculis, atque ex hisce nostris dissertationibus manifestissimum esse arbitramur. Hac ergo de causa silentium mihi esse censebam, quod nonnisi insulsa, ac sæpenumero contrita nobis objectari intelligerem; & quod docti omnes agnoverunt, non mei, abjecti vulgarisque hominis, sed totius Communitatis nostræ, ac præcipue eorum, qui Norisio suscribunt, undique sententiam proscindi; ita, ut satis superque futuram fore crediderim, si nil aliud reponeretur detractori, nisi quod ad præmissum distichon respondit Nostratium quidam:

*Noris ab Iprensi tam longe dogmate distat,
Degis ab honesto quam procul ipse viro,
Pontificis placito si Noris murice fulget,
Non hunc, sed laceras, improbe, Pontificem.
Dogma, quod impingis, Noris difflavit: at ipse
Quod fueris dicax tollere non poteris.
Roma unum damnans, alium si murice vestit,
Te detractorem, livide, nonne probat?*

Quid enim in nos aut suspicionis, aut dedecoris cadere unquam potest, si eadem prorsus patiamur, quæ tot, tantique viri effugere minime potuerunt? Ego utique quum sæpenumero animadvertam ab Augustini ætate ad hæc usque tempora in propugnantes victricem gratiam, aliaque Scholæ nostræ insigniora decreta, eadem jactatas fuisse criminationes, atque eam præsertim, quæ caput est ceterarum, quod cum Manichæis, cum Prædestinarianis, cum Calvinistis, & postremo cum Jansenii gregariis (5), quos omnes adinstar angulum cauda simul colligatos non male a me scriptum sentio; tantum abest, ut indignatione commovear, quin potius

(1) *Codex Miss. Bibl. Angelice nu. 40. pag. 295. In Præfat. Operum Lupi Ven. edit.*

(2) *Vide Aët. SS. tom. 2. Maji die 5. pag. 34. & 35. num. 3.*

(3) *De hoc disticho Auctor Vindiciarum Vet.*

Script. pag. 5.

(4) *Bened. XIV. Brevi, Inter maximas, an. 1745. die 31. Martii.*

(5) *Vide tom. 5. pag. 164.*

majorum nostrorum facta, fortunamque perpendens illud repetere soleo cum sapientissimo Institutore ac Parente, *Me oportet cum talibus convicia non solum patienter, verum etiam gratanter audire* (1).

Ex dictis nullum Augustinianæ doctrinæ sequitur præjudicium.

IV. Neminem vero ex quo sententiæ nostræ permulti magna semper animositas adversati fuerint, illaturum esse puto, quod illa aut præferat speciem aliquam falsitatis, errorisque similitudinem, aut saltem minus plausibilis sit, ceterisque Scholasticorum placitis postponenda. Nam, ut omittam Terentianum illud, tritissimumque pronunciatum, *Veritas odium parit*, & quod paullo supra agebat Ripalda, a quibusdam obijci nobis Prædestinatianorum deliramenta, ut ipsi notam Pelagianismi vitare queant; quod tamen a nobis, qui & Apostolicis Constitutionibus obtemperare, & Christianam pacem, communemque consuetudinem servare, & custodire vehementer desideramus, nemo unus expectare debet: principio advertendum est, quæstiones de gratia & libero arbitrio perdifficiles esse, ita ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri, prout lib. iv. contra Julianum capite 8. aliisque in locis ait Augustinus: ideoque nil mirum, si in obscurissimis his, & ad discernendum difficilissimis quæstionibus, nobis gratiam deprædicantibus obijciatur exitium atque interitus libertatis; quemadmodum neque illud mirandum est, si nostratum aliqui fervore disputationis abrepti defensoribus liberi arbitrii objecerint quod veram Christi gratiam aut negent, aut deprimant. Fecit enim id aliquando quæstionis profunditas, non intemperata aliis conviciandi libido; & postquam utrique parti silentium indictum est, pessime procul dubio se gerunt quicunque aut nos Prædestinationis, aut adversarios nostros Pelagianorum Reliquiis accensent. Deinde recreat nos, atque exhilarat quod ubi objectamenta illa spargere cœperunt Massilienses, Sanctus Cælestinus in sua ad Gallos Episcopos Epistola silentio imposito dedit operam, ut hac de re in posterum querela cessaret, nec aliquis Augustino suisque tamquam modum excefferint, obloqueretur, affirmans nunquam gloriosissimum, invictissimumque Gratiae vindicem adpersum fuisse *sinistræ suspicionis rumore*. Ubi etiam Augustini discipuli tamquam Prædestinatiani fuerunt traducti, fictitiam esse hanc hæresim viri doctissimi ac sanctissimi affirmaverunt, docentes hujus hæreseos nomine non alios notari, quam Catholi-

cos omnes Augustini fideliter veraciterque sequaces, ut adversus Joannem Erigenam ait S. Prudentius Trecensis Episcopus, & cum Prudentio S. Remigius, & Lugdunensis Ecclesia: & si qui illam hæresim revera extitisse putarunt, ut Tyro Prosper, Sigebertus, & Auctor *Prædestinati* editus a Sirmondo, quos tamen refutavit illustris Norisius, non illam ab Augustino traditam, sed ex ejus libris *male intellectis* initium sumpsisse dixerunt: & qui latenter prætextu aut Lapidum presbyterum, aut Gothescalcum Monachum revincendi, Augustinianam quoque sententiam aliquatenus momorderunt, quod præstiterit Faustus Rejenis, & Gennadius Massiliensis, efugere notam Semipelagiani erroris minime valuerunt. Dum vero aut Prædestinatiani illi, si extiterunt, aut novantes, ac posteriores dogmatistæ Bajus, Jansenius, Quesnellius, sese Augustini nomine ac doctrina munire curarunt, ejusque auctoritate ac sententiis abusi sunt; nequaquam Fulgidissimo Ecclesiæ Lumini vel minimam nubeculam potuerunt ingerere: *Neque enim*, agebat contra Mocianum Scholasticum Faustus Hermianensis Episcopus (2), *melius loqui potuit Augustinus, quam Propheta, quam Apostoli & Evangelistæ, quorum verbis similiter male intellectis, & incongrue adhibitis tam multi hæretici suos defendere conantur errores*. Et quoniam nuper Baji mentionem feci, neminem latet Gregorium XIII. Pontificem Maximum, qui Bullam S. Pii V. contra eundem Bajum in lucem edi mandavit, & confirmavit, atque Lovanium ad componenda dissidia a Baji fautoribus excitata misit præstantem virum Franciscum Toletum S. J. postea Vaticana Purpura condecoratum, adversus Augustinum ejusque doctrinam inverecunde agentibus, ut in sua *Defensione* testantur Lovanienses Theologi (3), indixisse silentium. Damnatis quoque Jansenianis propositionibus, longe ab his dissidere SS. Augustini ac Thomæ *Dogmata inconcussa*, & Petri Sede, ut diximus, pronuntiarunt Alexander VII. & qui subsecuti fuerunt Pontifices Maximi. Joannem insuper Launojum contendentem conformia esse veterum Traditioni quæ circa prædestinationem & gratiam adversus Augustinum disputantur, confixit Vaticano fulmine Clemens XI. a quo itidem proscriptis Quesnellianis articulis, suus semper honor, cultusque exhibitus est Augustino, utpote qui & falsam illam traditionem a Launojo jactatam prævenienti gratiæ adversantem, & nefariam hanc Quesnellianam libertati exitiosam, regia incedens via declinaverit. Ita ergo ab oppugnantibus suis nullum præjudicium passa est, aut patitur Augustiniana

S s

do-

(1) Lib. 2. Op. imperf. cap. 9. tom. 10. pag. 960.

(2) Apud Sirmondum tom. 2. col. 826. edit.

Parisiensis.

(3) Vide Justificat. seu defens. Censuræ Facult. Lovan. pag. 256. edit. Paris.

doctrina : immo hinc celebrior redditur , ac plausu , & probatione longe dignior ; maxime si addantur de Augustino Pontificum , Conciliorum , Patrum , Scriptorumque plurimorum testimonia locupletissima & splendidissima : quorum pleraque collegit Norisius capite postremo Vindiciarum (1) , nonnulla & ego produxi in Præfatione ad librum sextum Operis Theologici. Sed quoniam adversarii nostri , qui primum in concillanda cum libero arbitrio gratia Salvatoris invenisse planiorem , & Augustino incognitam viam gloriabantur , posteaquam ex objectis calumniis auctoritas nomenque S. Patris magis enituit , non ausi sunt palam eundem incessere ; immo se Augustinianos esse gloriantur , nos vero appellant filios Augustini spurios & degeneres , necnon undique infectos illo Prædestinationum fermento , (quo pariter contaminati & ipse Augustinus , & antiquiores ipsius discipuli transactis seculis immerito & audacter a Semipelagianis dicebantur) : idcirco hæc leviori calamo attigisse contentus ero , ad ea , unde aliquantulum digressus fui , stilum , orationemque convertens .

V. Prior itaque causa , quæ me ab evulgandis Vindicationibus istis aliquatenus removebat , ea est , quod vulgaria ac sæpenumero collata & refutata accusationum capita viderentur mihi contemnenda potius , quam refellenda ; ne forte auctor ex ipsis responsionibus nostris conjiceret se grave aliquid ac ponderosum produxisse , quod operam studiumque nostrum magnopere expositularet . Accessit causa altera ; nam quum Anonymus in *Bajanismi & Jansenismi Redivivorum* opere non sale , non aceto nos fricare ac perfundere , quod gravem , honestumque Theologum dedecet , sed calumniis atrocissimis , injustissimis nomenclaturis , contumeliis insatiabilibus , verborum ludificatione , stili intemperantia , ceterisque artificiis , quæ inferius commemorabo , studuerit nos reddere irriforum delicias , & eruditorum fabellas ; quod nec Theologum decet , nec Christianum hominem , nec modestum aliquem , probumque virum : ego autem summopere cupiam ea tantum quærere ac disferere , quibus *sine amaritudine discordia corda nostra pascantur* (2) ; abstinendum esse putabam ab hoc disputationum genere , in quo si accepta vulnera obligare , & curare vellem , necessum foret , ob illorum acerbicatem , justissimam aliquam lamentationem , dolorisque sensum exprimere . Obversabatur autem animo meo monitum illud divinum ac saluberrimum , *Ne sis velox ad irascendum , quia ira in sinu stulti re-*

quiescit (3) . Compertum præterea mihi erat , certissimaque relatione notissimum , ante biennium priusquam in lucem hæc duo Opuscula *Bajanismi* , & *Jansenismi* prodirent , ob consimilium errorum falsissimam denunciationem ; Volumina a me , & a Fulgentio Bellelli conscripta , severiori examine a Theologis præstantissimis , inter quos duo Vaticana Purpura fulgent , fuisse discussa , neque ullum in illis aut Jansenismi detectum fuisse vestigium ; imo libros *de Theologicis disciplinis* in hoc inventos esse perutiles , quod ostenderent Jansenianos apertissime refutari in Augustiniano quoque systemate , ac proinde perperam novos dogmatistas jactitare , a se Molinianos tantummodo ac neotericos , non autem Augustini discipulos dissidere . Hac ergo præhabita discussionis noticia imbutus , & rerum experimento certior factus veritatem validissimo præsidio nunquam destitui , novas adversantium machinationes pertimescere ac formidare nec poteram , nec debebam . Atque hæc sunt , humanissime Lector , quorum intuitu distuli ad hanc usque diem Vindiciarum istarum promulgationem .

VI. Verum cum jam tertio a primis in me excitatis procellis labente anno quidam non temperent a seimel assumpta accusandi licentia , alii ignorantes causam , quæ actitatur , nos rationum pondere oppressos , aut etiam devictos , necnon ad tacendum vel socordia , vel ignorantia , vel necessitate coactos asserere non vereantur ; complures etiam cum famæ nostræ solliciti , tum maxima apud nos auctoritate præditi , ut dicteris occurrant , eaque adhibito aliquo temperamento retundam , exstiment atque hortentur ; in animum induxi meum , pedem cum adversario conferre , eique frigidissimis ratiocinationibus suis exultanti , palmamque confidentissime sibi pollicenti animum imperterritum objicere , & quibus novaturientium scita , fraudesque inconsiderate adtribuerit , coram universa Theologorum multitudine patefacere . Impellunt autem me quæ ad Monachos suos scripsit magnus Cæsarensis Archiepiscopus tertia ac septuagesima Epistola ; in qua , Gentiano Herveto interprete , ait : *Unde* (4) *& ego ubi complures percepi contra me circumferri epistolas , quibus perstringamur ac notemur , propterque scripta quadam accusamur , quorum tutelarem defensionem habemus coram veritatis Tribunali paratam ; cogitavi quidem silendum esse , quod & feci . Nam tertius jam annus hic est , ex quo a calumniatoribus notatus accusationis flagella sustinere capi , hoc uno contem-*

(1) *De Theol. discipl. 10. 1. p. 413.*

(2) *Aug. ad Hier. epist. 73. alias 15. num. 9.*

(3) *Eccle. 7. 10.*

(4) *S. Basil. tom. 2. pag. ed. Morel. 862.*

tus, quod Dominum habeo secretorum cognitorum, ac calumnie istius testem. Quoniam vero multos jam silentium nostrum eo rapuisse video, ut ex illo intentatas calumnias confirmarent, nosque non lenitas ac patientie gratia, sed quod ad expromendam veritatem os aperire neutiquam audeamus, eoque silere me arbitrentur: ob eam causam scribere vobis conatus sum, obsecrans vestram in Christo dilectionem, ut calumnias quas una pars objicit, non mox ut prorsus veras admittatis; propterea quod, ut scriptum est, neminem judicat lex, nisi prius audiat, & cognoscat quid faciat. Præterea quum universam Theologiam in utilitatem & commodum nostratum jussu Magistri Ordinis in lucem emissem, & in quæstionum delectu, præsertim vero in systemate de *Grazia* stabiliendo, ejus, aliorumque nobis præsentium nutibus obtemperaverim, ac præcipua theoremata ad eorum mentem statuerim, qui apud nos majori habentur in pretio; jam non privatam sententiam meam, sed universi Ordinis institutionem vindicandam esse putavi, nullo Augustinensium in iis, quæ adversarius vellicat, dissentiente. Si enim, ut Cicero ait (1), perutile civitati ac reipublicæ est, ut ne plane ab accusatoribus illudamur; majoris profecto utilitatis censendum erit accusationes propulsare, quando accusatores ipsam rempublicam aggrediuntur. Quoniam insuper adolescentes permulti, maxime Itali, qui disciplinæ Theologicæ sedulam navant operam, libris utuntur meis, hisque permulta haud vulgaria comprehendere putant Gymnasiarchæ, quibus pro sua erga me humanitate stylus, nec methodus, nec selectarum rerum copia omnino improbat; alia autem ex parte iisdem adolescentibus, ut dixi in Parænesi præmissa Theologico Operi, studium, vigilias, laboresque meos consecrare, eosque suppellectili quadam sacræ eruditionis, & domestico instrumento, quantum penus habet mea, donandos esse decrevi: ea propter & istis consulendum est, ne absteriti adversantium clamoribus pedem referant, sed potius alacriores effecti, & ad cavendas insidias, atque ad paterna documenta, institutaque capefenda instructiores, iter, quod aggressi sunt, sedato lubentique animo prosequantur. Tria ergo me ut tandem in arenam spectantibus universis descendam, vehementer suadent, & quodammodo cogunt, provocantium vociferatio, causæ communitas, & juniorum profectus; quibus adactus incitamenti Anonymum accusatorem non revincam tantum, verum etiam quaquaversus exagitabo. Eos autem hujus conflictationis judices esse volo, qui nullis præjudiciis præoccupati, ac diu multumque exercitati in

Theologicis palæstris, auctorumque catholicorum assidua lectione, recte intellexerunt quæ definita sunt, & quæ relicta disputantium arbitrio: aliorum enim, qui aut privato studio præoccupantur, aut unius duntaxat, vel alterius scripta legerunt, aut quum scioli sint, & verbosi, de libris omnibus magna imprudentia, atque infinita loquacitate pronuntiant, quemadmodum non timeo garrulitatem, ita judicium comtemno, atque adspernor.

VII. Jam vero ad libros Anonymi discutien- dos propius est accedendum; & in hoc proloquio ea, quæ ipse præfatur, sunt expendenda. Principio autem sese offert frons & inscriptio librorum venustissima ac speciosissima, quæ talis est, *Bajanismus*, & *Jansenismus*. Nihil moror derivationem, flexionemque verborum; parum quippe ingenii, aut acuminis præfert, ejusdemque est generis, ac *Atheismus*, *Mahometismus*, *Manichæismus*, *Spinozismus*, *Lutheranismus*, *Calvinismus*, *Pyrrhonismus*, alique sexcenti. Puto ignorasse Anonymum, quibus characteribus suas adversus Norisium accusationes distinxerit auctor Operis inscripti, *Henricus Noris Dogmatistes*. Pape quam eleganter, quam belle! Eæ sunt singularum accusationum notæ, *Manichæismus*, *Pelagianismus*, *Semipelagianismus*, *Calvinismus*, *Lutheranismus*, *Dominicismus*, *Norismus*. Si has notas inspexisset insignium titulorum Venator; nullus dubito, quin volumina sua inscripisset, *Bajanismus*, *Jansenismus*, *Bellellismus*, *Bertismus*; quo sane majorem sibi existimationem plaustumque conciliasset, eademque ostendisset perspicacitatem mentis, ac ostendit ubicunque *Bajanum*, & *Jansenianum* systema ingeniosissime, & acutissime appellavit *Bertianum*, & *Bellellinum*: qua in re, falsiores sales, & lepidiorem leporem nemo non videt. At *Bajanismo*, ac *Jansenismo* epithetum addidit *Redivivi*, neque istud cerebro natum suo; siquidem imitari studuit, non Silium, aut Juvenalem, aut Tullium in Verrem dictionem illam *Redivivi* usurpantes, sed doctissimum Meldensem Episcopum, qui adversus Archiepiscopum Cameracensem edidit sub hac epigraphe opus, *Quietismus Redivivus*. Egregie! Verba verbis, syntaxis syntaxi, inscriptio inscriptioni respondent, *Quietismus Redivivus*, *Bajanismus Redivivus*, *Jansenismus Redivivus*. Ita sunt, ut apes apium, gutta guttæ, & ova ovorum, simillima; num autem Meldensium Antistiti, gloria litterarum clarissimo, & huic Anonymo eadem fuerit præeligendi tituli ratio, dicam postea. Enimvero aliud in ea inscriptione est, quod præteriti non debet; Fulgentii scilicet Bellelli, meique commemoratio, *In scriptis Patrum*

(1) *Pro Ser. Rosc. Amer.*

FF. Bellelli, & Berti Ordinis Eremitarum S. Augustini. Quænam, obsecro, hujusmodi scripta sunt? Clam forte exarata, & ad errores disseminando dolose per urbem, orbemque dispersa? Nequaquam. Scripta in lucem edita sunt in urbe Roma veritatis magistra, domesticis, exterisque Theologis probata, omnique servato jure ad legendum exhibita. Neque in scriptis hujusmodi privata quædam sententia traditur, sed omnium instituti nostri Theologorum, quorum nomina, & Opera in iis articulis, qui adversario pituitam atramque bilem moverunt, tanta diligentia, tantaque fidelitate laudantur, ut nullibi adversarius potuerit me falsitatis revincere, ac satius duxerit de sententia librisque præstantissimorum scriptorum, quos frequentissime commemoravi, callide dissimulare, ac tacere. Omnibus enim se præferens, maximaque sui ipsius exultatione distentus, neglectis auctoribus omnibus, quos sæpenumero laudavimus, spretoque aliorum judicio, gloriatur se luce clariore, quam meridiana sit, in scriptis nostris Bajana, & Janseniana asserta deprehendisse (1), immo non semel pronuntiat a se nos convictos esse, nec aliud nobis superesse præter miserrima subterfugia: ideoque non tantum se existimat perspicaciorum censoribus quibusque nostris, verum etiam judicem rectissimum, ceteris perspicaciorem, ceteris perspicaciorem, & errori minime obnoxium. Oh miram, & prope divinam sapientiam, cum singulari humilitate conjunctam! Se tamen in fronte libri nec tali, nec alio charactere auctor delineavit, tabula colores (2), quibus pingeretur simulacrum Apollinis, dissolvente. Idem contingit cum typographi nomini, tum censorum approbationibus, quorum nec lineolam adspicimus, speciosissimo libro decorem alium repudiante. Neque enim ut auctoris, typographi, censorumque nomen minime appareret, fecit malevolus animus, & calumniandi libido; tametsi Theophilus Raynaudus tantorum voluminum scriptor (3), atque ad ferendum de calumniantibus judicium aptissimus, utpote qui in Haplotheticis suis *contra istum calumnie* luculentissime disputavit, demonstrare studuerit auctoritate Nazianzeni in vicefima quarta oratione, Hilarii in Psalmum centesimum decimum octavum, necnon Luciani in Dialogo *de non temere calumniando*, in more apud calumniatores positum esse, struere clandestinas, atque id maxime moliri, ut lateant. Prætermitto quæ in Concilio Lateranensi V. Oecumenico Leo X. Pontifex Maximus sanc-

vit (4), ut perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem, seu aliam quamcunque scripturam, tam in Urbe, quam aliis quibuscunque civitatibus & diocesis imprimere, seu imprimifacere præsumat, nisi prius in Urbe per Vicarium nostrum & Sacri Palatii Magistrum, in aliis vero civitatibus & diocesis per Episcopum, vel alium habentem peritiam scientie libri, seu scripturæ hujusmodi imprimendæ ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis, sive diocesis, in quibus librorum impressio hujusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia, gratis & sine dilatione imponendam, approbentur: qui autem secus præsumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem ac centum ducatorum fabricæ Principis Apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionem, Excommunicationis sententia innodatus existat. Prætermitto nonum ac nonagesimum canonem Moguntinæ Synodi anni 1549. Multis (5) Constitutionibus Imperialibus cautum est, ne quis librum aliquem sine certo auctoris & loci, ubi excusus sit, nomine, aut qui per commissarios, qui per loca huic rei curandæ destinati sunt, comprobatus non sit, vel excusum vendat: Regulam item X. Indicis ex editis jussu Synodi Tridentinæ, quæ dicta sunt præscribentem; adjectamque Instructionem Clementis VIII. auctoritate firmatam, in qua titulo *De impressione librorum*, §. 1. hæc leguntur: Nullus liber in posterum excudatur, qui in fronte nomen, cognomen, & patriam referat auctoris. Hæc, inquam, prætermitto: cujus namque sit adversarius, & quo loco habeat Juris Canonici præscriptiones, nec multus, nec curiosus exquiram.

VIII. At illud silentio præterire nequaquam possum, qua nempe conscientia, qua erga Apostolicam Sedem observantia ac veneratione Anonymus palam, editisque voluminibus, non hæsitante, & dumtaxat suæ opinionis momenta exhibens, Jansenistas, & Constitutionum Apostolicarum fractores nos dixerit, verum etiam tales, qui fraude, dolo, mendaciis latas in novatores censuras effingere studuerimus: neque enim *Bajanismus*, & *Jansenismus Redivivi* sunt privata quædam scripta, nulli mortalium, præterquam censoribus, Judicibusque legenda: sed priusquam ad manus meas pervenirent, jam acceperam Lutetiæ apud Bibliopolas proflare, jam de his litterariæ ephemerides ex Hollandia certio-

(1) Vide finem Bajanismi, & initium Jansenismi Red.

(2) Vide Libanii progymnasmata pag. 137. edit. Paris.

(3) Rayn. in Haploth. cap. 1. sect. 1.

(4) Tom. 14. Concil. Lab. pag. 257. edit. Parisensis.

(5) Eod. to. 14. columna 702.

tiores reddiderant universos, jam machinationem Anonymi & litterati & milites significaverant amicis Romæ degentibus, mihiq; nuntiatum est ut caverem, quando undique paratæ erant insidiæ, conflata atque intentata accusatio, constituti judices, immo nos, ut adversarius jactitaret, convicti fractique. Nunc vero, quum mihi suscipienda sit actio, jure peto, ut ipse adversarius commonstret, quomodo ipse potius non sit Apostolicarum Constitutionum violator & fractor, dum nos tamquam Jansenianos ac Bajanistas palam traducit; immo quomodo non sit mortalium omnium severissimus, damnando nos fraudis, doli, & artificiorum illorum, quæ novatores adhibuerunt, idest, latentem, & soli Deo notam conscientiam nostram redarguendo? Enim vero, quantum ad Janseniani erroris notam attinet, neminem fugit Innocentium XI. anno 1679. die 2. Martii omnibus in virtute sanctæ obedientiæ præcepisse, ut tam in libris imprimendis, ac Miss. quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura & nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede re cognita super iisdem propositionibus judicium proferatur: Innocentium XII. Pontificem Maximum Decreto emanato die Januarii sexta anno 1694. præcepisse, ne quis traducatur invidioso nomine Jansenismi, nisi prius legitime constiterit aliquam ex quinque propositionibus docuisse, & tenuisse; nobisque ex certis monumentis constat, apud eundem Pontificem per Joannem Libertum Hennebel Deputatum suum per id temporis supplices libellos, cum ipsi, tum Eminentissimis S. R. Inquisitionis Cardinalibus exhibitos fuisse a celeberrima Universitate Lovaniensi, ægre ferente Theologos suos gratiam ex se effectricem, sanioresque morum regulas edocentes contumeliosa Jansenismi nota proscindi. Clemens item XI. in sua constitutione *Pastoralis*, edita Romæ anno 1718. v. Kal. Septembris ad coercendam illorum licentiam, qui contendunt Scholarum nostrarum placita reprobari cum propositionibus Quesnellianis ab eodem Pontifice damnatis in nulla *Unigenitus*, ad hunc modum loquitur (1): Ceterum in hoc ipso præpostero judicio consuetum calumniandi modum non derelinquunt; nisi enim excecarent eos malitia eorum, ac nisi diligerent magis tenebras, quam lucem, ignorare non deberent sententias illas ac doctrinas, quas ipsi cum erroribus per nos damnatis confundunt, palam & libere in Catholicis Scholis, etiam post editam a nobis memoratam Constitutionem sub oculis nostris doceri atque defendi, illasque propterea

minime per eam fuisse proscriptas. Verum supercecidit ignis contentionis, & non viderunt solem lucidissimæ veritatis. Dixi hæc a Pontifice Maximo fuisse sancita adversus rodentes, & vellitantes scholarum nostrarum placita, quæ audaces adversarii, ut modo facit Anonymus iste, una cum Quesnellianis propositionibus anathema subisse vociferabantur. Neque enim in Quesnello proscriptas quispiam asseruit opiniones illorum, qui gratiam subjiciunt humanæ libertatis determinationi, aut illam justo Dei judicio nulli mortalium denegari pronuntiant, aut liberi arbitrii defensitant æquilibrium; sed qui hæc horumque confectaria propugnant, nobis, ceterisque a se dissentientibus objectare solent Jansenii, & Quesnellii condemnationem. Pro nobis itaque saluberrimum illud Clementis XI. decretum latum fuit; nec eo tantum nomine Pontifici ter Maximo referendæ sunt gratiæ, quod novos dogmatistas confixerit, sed etiam quod nos a calumniantium dictis, conviciisque immunes reddiderit. Quapropter Philippus Van-Waure Constitutionis *Unigenitus*, ac nostrarum assertionum vindex illustris, in dissert. *De præsentis hæresi, ac schismate*, art. 5. Reflex. 2. numer. 7. & 8. producta Constitutione altera, quæ incipit (2), *Pastoralis*, & quam nuperime laudavi, gaudio exultans hæc litteris consignavit. Venit desideratum ab ore Petri subsidium, & quidem oraculum emanavit: tale videtur prodiisse, quod non modo pervicaces, & damnabiliter inobedientes percelleret; eo quod errores damnatos in Constitutione *Unigenitus* a dogmatibus in Catholicis Scholis tradi solitis non discernere; verum & tacite per hoc non recte usos contra nos, seu dogmata nostra, Constitutione *Unigenitus*, insinuavit, qui ab erroribus istis ea dispecere nec voluerunt, nec forte volunt. Etsi namque sit alia ratio Refractoriorum, qui istam Constitutionem calumniati sunt, quasi eversum Catholicorum dogmatum; alia vero Bullam illam venerantium; equidem non apparet dissimilitudo quoad errorem interpretationis ejusdem Constitutionis. Utrique enim in hoc consonare mihi visi sunt, quod asserant dogma de relatione operum, de insufficientia attritionis servilis, ac de gratia per se efficaci, per Bullam *Unigenitus* esse damnatum, eo quod concordet (ut illi putant) cum propositionibus ibidem proscriptis. Primos errare declarat Pontifex his verbis: Quia ignorare non deberent sententias illas, ac doctrinas, quas ipsi cum erroribus a nobis condemnatis confundunt, palam & libere in Catholicis Scholis, etiam post editam a nobis memoratam Constitutionem, sub oculis nostris doceri ac defendi, illasque propterea

(1) Bullar. Rom. Tom. 11. p. 2. pag. 141. edit. novissime.

(2) Dissert. edit. Lovanii an. 1718. pag. 10.

rea minime per eam fuisse proscriptas. Ergo verum est, quod dogma nostrum non coincidat, nec confundi possit cum propositionibus damnatis: ergo & verum est, quod ex Bulla Unigenitus adversarii scholæ nostræ non recte deduxerint dogma nostrum esse Quesnellianum, sive in constitutione ista specialiter perculsum. Quod si negent male se deducere, quomodo male Quesnelliani dogmata Catholicarum Scholarum confuderunt cum erroribus damnatis? Declarat autem SS. D. N. Clemens XI. in hac parte illos errasse, eo quod ista non discernent, adeoque Constitutione illa abusi sint. Quomodo ergo eandem mixtionem, seu confusionem facientes dogmatum nostrorum cum dictis erroribus, sese ab omni abusu, & errore vindicent æmuli nostri, non video. Hactenus Van-Waure. Profecto quod Philippus Van-Waure Lovanii agebat, id nos repetere possumus in Urbe Roma: in qua quæ typis edidimus, ore docuimus, coram viris doctissimis propugnauimus, atque Opera nostra in lucem emisimus Superioribus annuentibus, nec ignorante Pontifice æque Maximo ac Sapientissimo, qui ne prævæ doctrinæ spargantur semina, omnem curam adhibet, omnemque sollicitudinem. Hæc autem sollicitudo, quoniam summæ æquitati, ac profusæ in omnes beneficentiæ conjunctissima est, pati nequit orthodoxos Scriptores, & erga Apostolicam Sedem studiosissimos, qualem me esse profiteor, iniqua adversariorum molitione oppressum iri: neque enim illum, quia omnia novit, ac prædecessorum suorum statuta custodit; atque confirmat, aut ignorat, aut violari finit, quæ ex Innocentii XII. & Clementis XI. definitionibus memoravi. Quibus addenda sunt quæ Clemens XII. in Apostolicis Litteris, quæ incipiunt, *Apostolice Providentiæ officio*, datis die 2. Octobris anno 1733. celeberrimæ Constitutionis *Unigenitus* mentione facta, statuit adversus eos (1), qui Theologicam censuram Catholicorum Scholis inurere, earumque sententias contumeliis audent incescere, videlicet: *Nos paterna quoque sollicitudine inherentes magnopere dolemus tenebras a dissensionis filiis offusas nondum ex quorundam mentibus satis esse discussas, sed plerosque etiam nunc intolerabili pertinacie contendere, censuris laudata Constitutionis doctrinam Sanctorum Augustini, & Thomæ de divine Gratiæ efficacia esse perstrictam. Ut igitur nullas charitatis partes ad revocandos errantes Nobis reliquas faciamus, universis, & singulis Christianis quicumque dignitate, etiam Episcopuli, & majori fulgentibus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & sub Canonicis penis mandamus, ne disputantes, aut docentes sive in Scholis, sive in Concionibus, sive scriptis editis, sive ali-*

ter propositiones defendant, aut enuncient, quæ antedictas Novatorum calumnias firmare, ac promovere possint: mentem tamen eorundem Prædecessorum nostrorum compertam habentes, volumus aut per nostras, aut per ipsorum laudes Thomisticæ Scholæ delatas, quas iterato nostro iudicio comprobamus & confirmamus, quidquam esse detractum ceteris Catholicis Scholis diversa ab eadem in explicanda divine gratiæ efficacia sentientibus, quarum etiam erga hanc Sanctam Sedem præclara sunt merita, quominus sententias eo de re tueri pergant, quas hæcenus palam & libere ubique, etiam in hujus Almæ Urbis luce, docuerunt, & propugnavunt. Quamobrem sel. record. Pauli V. & aliorum Prædecessorum nostrorum ad restringendum dissensionum fomitem vestigia prosequentes, & saluberrima mandata renovantes, auctoritate quoque Nostra omnibus, & singulis superius expressis interdiciamus, & prohibemus sub iisdem penis, ne vel scribendo, vel disputando, vel alia qualibet occasione notam, aut censuram nullam Theologicam iisdem Scholis diversa sentientibus inurere, aut earum sententias conviciis, & contumeliis incescere audeant, donec de iisdem controversiis hæc Sanctæ Sedes aliquid definiendum, ac pronunciandum censuerit. Pacem siquidem, quam cum veritate diligendam Dominus præcipit, inter Catholicæ Ecclesiæ filios fovere, & communire debemus & curamus, ut conjunctis diversarum licet Scholarum studiis firmiter sit adversus erroris insidias præsidium. Hanc vero Clementinam Constitutionem, qua inhibetur, ne aut nostræ, aut cuiuslibet alii Catholicorum Scholæ inuratur censura aliqua, dum Jansenismum, ac Bajanismum suum elucubrabat, animadversor ante oculos positam intuebatur; quandoquidem illam cum Fulgentius Bellelli sub initium postremi voluminis, tum ego in libro XVII. cap. 1. incauto adversario objecimus; ac præmonstravimus. Verum quid dixi, incauto? Callidissimo dicendum erat, siquidem ne videretur Augustinensem Scholam incescere, duos tatum Scriptores commemoravit, quasi hi ab aliorum sententia discesserint, & peculiare dogma contra communem institutionem ausi fuerint intrudere. At neque hac ratione suadere quemquam poterit a se violata non fuisse decreta ac monita Pontificum Romanorum; quum manifestissimum sit ea in nobis conviciis, & contumeliis affici, quæ nobis cum aliis plurimis communia sunt, ut evidentissime in hoc Apologetico Opere commonstrabitur: quamquam nec privatos Scriptores hoc genere contumeliarum laceffiri sinant sive Innocentii XII. salubris præscriptio, sive Clementis XI. constitutio, sive Pax cum veritate diligenda quam inter nos custodiri Clemens XII. imo Deus ipse jubet, ac præ-

(1) Bullar. tom. 13. edit. novissima pag. 362.

præcipit. Hanc utique pacem præ oculis habebant, qui in Generalibus Franciæ Comitibus anno 1709. coactis, tam perniciosos libros Jansenistarum, quam iniustas Jansenismi infimulationes interdixerunt; quod & statutum fuit Regiis Edictis latis die 23. Octobris anno 1668. & 5. Martii anno 1702. prout in suo decreto die 15. Octobris anno 1703. testatus est Carolus Mauritijs Le-Tellier Archiepiscopus Remensis. Illorum enim Generalium Comitiorum hæc sunt verba: *Nequaquam tolerabimus importunos ac malevolos homines, qui viris bonis, doctisque, & Ecclesiasticæ rei studiosis vagam, & invidiosam Jansenismi accusationem inferant, eo quoque nomine, quod morum corruptelas acriter infestentur; cum nos pro candore, & equitate Episcopalis Ordinis neminem pro suspecto habituri simus, nisi cum, qui aut Constitutionibus Apostolicis detrahat, aut aliquam ex damnatis propositionibus tueatur.* Hæc omnia adversario nostro facile demonstrabunt, num ipsi fas fuerit nostro expresso nomine *Bajanismum*, & *Jansenismum* conscribere, ne repetam, quod supra commemoravi, arrogatum sibi, & proculdubio sinistrum animorum nostrorum iudicium.

IX. Reponet fortassis, id sibi eadem ratione licuisse, qua præstantissimo Meldensium Episcopo Jacopo Bossuetio licuit edere adversus Archiepiscopum Cameracensem Opus inscriptum, *Quietismus Redivivus*; quam inscriptionem dixi num. 7. adversariorum nostrum imitatum fuisse. Sed longe dispar est utriusque tituli ratio. Clarissimus enim Meldensium Antistes notissimus universæ litteratorum virorum Reipublicæ in prævia ad lectorem admonitione num. 4. ait: *Grave quidem est nobis, grave Carnotensi, de Cameracensi aliud credere, quam id, quod idem Cameracensis, Deo teste appellato, a se intellectum esse significat: sed sive id oblivione, sive quacumque alia ratione gestum, ipsa verba nos cogunt, vetantque aliud intelligere in Cameracensis libro, quam id, quod & ipse data quoque explicatione prodidit, & omnes etiam ejus acerrimi defensores intelligendum arbitrentur.* Ubi duo advertenda sunt: unum, quod vir prudentissimus aut oblivioni, aut alteri causæ tribuendum censet, quod alia sit Cameracensis protestatio, alia verborum, horumque explicationis doctrina; Anonymus autem iste omnia, quæ a nobis Catholice dicunt, fuco, fallaciloquentiæ, & mendaciis tribuit: alterum, quod ipsa Cameracensis explicatio, & defensorum ejus consensus absque ulla verborum ambiguitate prodidit damnatum Molinosii sensum; quum & nos, & defensores sententiæ nostræ, fatente adversario, Baji, Jansenique asserta saltem verbotenus, sa-

niorum autem iudicio & verbo & re abiecerimus. Deinde in *Quietismo Redivivo* Præsul Meldensis Molinosii, Guyonæ, ac Malavallii loca positionesque cum locis & positionibus Archiepiscopi Cameracensis accuratissime conferens ostendit utraque iisdem verbis, iisdemque sententiis esse compacta; quando Anonymus nec unam in libris nostris aut Baji, aut Jansenii, aut Quesnellii, aut alterius Novatoris propositionem potuit adinvenire, totamque accusationum suarum molem superstruere tentavit in consecutionibus a se deductis, quas nos nequaquam probamus, sed tam falsas, quam male illatas esse contendimus. Tandem Cameracensis Præsul post Molinosii damnationem pravæ hujus opinionationes intrudens, quod ipsemet humillima & laudabili retractatione confessus est, fecit revera ut *Quietismus* extinctus revivisceret: at inofficiosus iste Censor sententiam illam rodit, & quasi nuperrime, posteaquam in Bajo atque in Jansenio extincta fuerat ac sepulta, ab inferis excitatam traducit, quæ semper a majoribus nostris fuit tradita, non autem ætate hac nostra, uti comminiscitur homo injurius & mendax, e latebris Pseudoaugustinensium Scholarum erupit. Quapropter & imperite Bossuetium imitatus est in librorum suorum inscriptione; & frustra illius præclarissimi viri exemplo propulsare a se poterit notam calumniatoris.

X. Quoniam vero diu, multumque in fronte libri contemplanda commorati sumus; ad præfationem, quæ *Bajanismo Redivivo* præmittitur, ac præsertim ad ea, quæ leguntur postrema parte, sive num. 9. orationem convertamus necessum est. Præcedentibus namque paragraphis ad paginam usque undecimam nil Anonymus narrat, nisi quæ & nos, & scriptores reliqui de re Theologica petraçtantes exposuerunt, damnatos scilicet articulos Baji a SS. Domino nostro fel. record. Pio V. anno 1567. quinto Kalendas Octobris, ejusque Constitutionem die 21. Decembris ejusdem anni per Maximilianum Marillonium Vicarium Generalem Archiepiscopi Mechliniensis publicatam fuisse Lovanii, atque ab omnibus Sacræ Facultatis Theologis cum debita reverentia susceptam: Michaelem Bajum *Apologiam* edidisse, qua tamen ponderata S. Pius V. priorem condemnationem confirmavit: hinc Bajum audaciorem factum a docendis propugnandisque erroribus non distitisse, quamvis ab Episcopis Iprensi, Sylvæducensi, & Gandavensi commonitum: Marillonium, iterum ad hominis frangendam audaciam profectum fuisse Lovanium ubi die sexta Novembris anno 1570. publicata in Academiæ Conventu Piana Constitutione Theologos adduxit omnes ad ultro libenterque Apo-

sollicitis litteris obtemperandum: Gregorium XIII. ineunte anno 1579. Constitutione, quæ incipit, *Provisionis nostræ*, confirmasse Bullam S. Pii, ac Lovanium misisse Franciscum Tole-tum eximium S. J. Theologum, ac postea S. R. E. Cardinalem amplissimum, cujus opera damnatos articulos ipsemet Bajus proscripsit, & die 24. Martii anno 1580. errores suos retra-ctavit: Joannem Lensæum edidisse *Expositionem* doctrinæ Catholicæ adversus Bajanos articulos, jubente Episcopo Vercellensi Bonhomo, Sedis Apostolicæ Nuntio apud Belgas, eandemque expositionem a Doctoribus aliis Lovaniensibus fuisse probatam: Urbanum denique VIII. die 6. Martii anno 1641. Bulla, quæ incipit, *In eminenti*, S. Pii V. & Gregorii XIII. confir-masse Constitutiones, proscripto etiam pesti-lentissimo libro Cornelli Jansenii, cui titulus, *Augustinus*, tamquam continente, & renovante articulos, opiniones, ac sententias in iisdem Constitutionibus damnatas ac reprobatas. Hæc omnia in *Bajanismi Redivivi* Præfatione com-prehenduntur, adeo trita, & communia, ut prætermitti potuerint, præsertim quod egomet in lib. XVII. cap. I. eadem attigerim: nec atti-gerim tantum, sed proximo capite tribus pro-positionibus affirmaverim, & multiplici argu-mentorum genere demonstraverim censuras & constitutiones adversus Bajum non esse adulteri-nas, aut subreptitias, atque tam in Bulla San-cti Pii Quinti, quam aliorum Pontificum, arti-culos Baji, & quorundam aliorum auctorum simul proscriptos, vere ac proprie *in sensu ab assertoribus intento* condemnatos fuisse (1). Quum Autem neminem lateat, Bajanos, & Jansenianos omnes contendere, quod etiamnum Baji arti-culi, *in proprio sensu*, quem assertores intende-runt, defendi queant, plura comminiscens de commatis transpositione, de qua tamen varia hominum feruntur judicia; & quod Bullæ cau-sa emanatæ censendæ sint subreptitiæ: imploro nunc fidem Anonymi, si illi fides est ulla, an me potuerit salvo jure Baji, & Jansenii sequaci-bus aggregare, quum Urbanianæ, aliarumque Apostolicarum Constitutionum vindicias ediderim, & Novantium machinamenta subverterim: an hæc dolosi novatoris, vel potius Catholici nova-tores insectantis sint argumenta; an ex collatione suæ cum nostra descriptione Bajanismi, a te-terrima hujus nota censendi simus immunes. At calumniatoris intererat quæ nos adversus Bajanos scripsimus prætermittere; ne forte irri-deretur ab omnibus, narrans oppugnatores esse Bajanismi, quos non semel omni Bajanistarum fallacia imbutos esse affirmavit,

XI. Puderet me, prudens Lector, comme-morare quæ deornatissimo viro Fulgentio Bellelli litteris mandavit Anonymus, eaque amaro li-cet animo deglutirem, nisi, quod iniquissimum est, sæviisset in mortuum. Non equidem illud moror, quod virum sapientia, ac dignitate con-spicium, ubique Annoymus, si excipias frigi-dissimam illam libri inscriptionem, vulgari com-muniquæ *fratris* nomine appellat, nullibi aliquo viri percelebris addito charactere; quasi Ful-gentius ex illorum grege foret, quibus aut struendæ penus, aut verrendæ domus, aut alte-rius hujusmodi ministerii cura committitur: et-si enim indecorum, ineptumque est, viros singu-lari aliqua proprietate affectos nomenclaturis communibus delineare; nihilo tamen minus *fra-trum* vocabulo, quo significatur arctissima neces-situdo, caritatis vinculum, rerumque omnium communio, adeo nos gloriamus, ut iis, qui nos magnopere student deprimere, gratias ob id maximas referamus. Profecto si Anonymus ali-qua animi moderatione servata, memor suæ di-gnitatis, & Christianæ communionis diceret tantummodo, Fulgentius Bellelli erravit, incau-te in Bajanismum, ac Jansenismum prolapsus est, atque in difficillimis de Gratia & de liber-tate quæstionibus ipse quoque cæcutiit: refutarem duntaxat præposterum adversarii judicium, & commendarem animi temperamentum. Nunc autem quis ingenio mitissimus patiaturs insignem virum ab homine sciolo, & quem sui nominis pudet, dici *Augustini haud dubie spurium*, no-vum hominem, qui e tenebris nescio quibus exi-vit, studiosissimum ac acerrimum *Bajanae doctrine defensorem*, *Scriptorem temerarium*, qui *doctri-nam Baji, dum illam fraudulenter insectari vi-detur, non tantum defendit, sed varios dolos, artes varias, variaque effugia, quibus usi sunt Baji discipuli & præsertim Jansenius, ut Con-stitutionum Apostolicarum auctoritatem eluderet, & ipse adhibet ad obnubilandos errores suos, ut sic, si fieri queat, Ecclesiæ judicium atque cen-suram effugiat*: quis, inquam, talem petulan-tiam patiaturs? Et tamen hæc omnia undecima *Bajanismi Redivivi* pagella comprehenduntur. Quid in toto bipartito Opere contineatur, ita possumus hinc agnoscere, quemadmodum, ut est in proloquio, leonem ab ungue.

XII. Paucis hæc, quæso, discutiamus. Ait Annoymus esse *filium Augustini haud dubie spurium* Fulgentium illum Bellelli, cui Fratrum Eremitarum Ordo præcipua Italiæ gymnasia, Senense, Venetum, Perusinum, Neapolitanum, & Romanum commisit instituenda: & de quo, postquam satis cessit, supremus ejusdem Ordinis

Mo-

(1) Tom. de Theolog. discipl. a pag. 312. ad pag. 326.

Moderator ad Fratres universos, ut moris est in obitu præstantissimorum virorum, publicas conscribens litteras, *Nulla, inquit, delibet, vel delere poterit oblivio quæ vir iste ætate & virtute præstantissimus præclara composuit Opera, typisque mandanda curavit, ut puros Augustiniane doctrinæ fontes nobis, posterisque nostris ostenderet, & indigitalet.* Addit Anonymus, *e tenebris nescio quibus exiisse* virum pluribus nominibus celebrem, utpote qui fuit Procurator Generalis Ordinis, Prior item Generalis plenissimis suffragiis electus, Theologus Jacobi Caraccioli Archiepiscopi Ephesini, & Apostolici Nuntii ad Helvetios, necnon Eminentissimi Cardinalis Josephi Renati Imperiali, quo etiam nomine interfuit Lateranensi Concilio celebrato a Benedicto XIII., Romæ ad 25. perpetuos annos diversatus, & non semel in rebus magni momenti a summis viris adhibitus. Dicitur *Scriptor temerarius*, eo quod ediderit Opus inscriptum, *Mens Augustini de statu creaturæ rationalis ante peccatum*, Lucernæ primum, deinde Antuerpiæ proculsum, & rursus Romæ aliud in partes duas distributum, *De modo reparationis humanæ naturæ post lapsum, & super propositionibus Quesnelli*: quorum duorum Operum primum anno 1717. a Sacra Romana Inquisitione in discussionem vocatum, post iteratum, & rigorosum examen ab omni censura evasit immune; alterum vero, quod Romanis typis in lucem prodiit, comprobaturum est censura, & judicio trium eximiorum Theologorum (ne de Augustinianis censoribus, doctrinæ ac probitatis fama conspicuis dicam aliquid) quorum unus erat, & est hodie S. Officii Consultor, & duo alii ejusdem S. Romanæ Inquisitionis, uti vocant, Qualificatores, e quibus unus singularis doctrinæ celebritate, & Vaticana Purpura fulget. Appellat denique *Bajanæ doctrinæ defensorem acerrimum* Scriptorem illum præclarissimum, quem non tantum prælaudati viri testantur esse (1) *Jansenii, ejusque affectarum, insensissimum atque strenuissimum adversarium, non minus in S. P. Augustini doctrina, quam in Ecclesiæ dogmatibus versatum, & nihil tradentem, quod ab illorum veritate ac rectitudine defleat, atque ab omni Janseniano, ac Bajano errore quamlongissime distitum*: verum etiam Prosper S. R. Cardinalis Lambertini, nunc Pontifex Maximus, tanta sapientia, tantaque omnigenæ eruditionis copia præditus, quantam ostendunt lucubratiſſima ipsius Opera, in exquisito Tractatu de Sacrificio Missæ insignem appellat *Theologum* (2), laudatis non semel iisdem libris, quorum optime noverat publicas privatasque censuras.

(1) Vide Approbat. præmissas Operi Romæ edito.

Videat ergo Anonymus iste Scriptor, qui in Operibus Fulgentii Bellelli se deprehendisse contendit, quod nec viderunt Augustinianæ familiæ Rectores, summique Theologi, nec doctissimi censores a Sacra Romana Inquisitione delecti, nec præstantissimi illi, quibus a Reverendissimo S. Palatii Magistro examen Operis commissum fuit, nec Benedictus XIV. tanta æquitate, ac tali judicii acumine pollens: videat, obsecro, videat Anonymus iste, num vigilans sui que compos Bajanismum reviviscentem inspexerit, vel potius dormiens illusit sit idolis ac phantasmatibus: videat insuper, an ea verba, quæ de Reverendissimo Patre scriptitat, *Temerarius ille scriptor*, potius in seipsum quadrent, quam in virum illum eximium, atque ornatissimum. Quo enim jure *temerarius* dicendus est, qui scripta sua censorum judicio subjecit, atque in lucem edidit superioribus annuentibus? quo jure *temerarius* dicendus est, quem Theologi, Purpurati Patres, ac Pontifices Maximi laudibus exornarunt; quo demum jure potest temeritatis notam effugere, qui tantum virum *temerarium* dicere non veretur?

XIII. Excusso Anonymi judicio de Fulgentio Bellelli, constat quo loco habenda sint quæ de me addit: inquit enim auctor noster *Fratrem Berti Fratri Bellelli religionem ac multo magis errorum societate conjunctum, sodalem suum, se non superet, saltem equare earumdem opinionum perversitate, suoque in hæreticas novitates studio; scripsisse librum, cui titulus est, de Theologicis disciplinis in quatuor volumina distributum, in quo easdem iniiit vias, eademque adhibet artificia ad renovandam Baji, ejusque discipulorum doctrinam.* Hæc, ubi primum ea legi, cum satis perspectum haberem ex præcedentibus in Fulgentium diſſertis ingenium Anonymi, ac proinde meliora non expectarem, nulla ratione me commoverunt, sed a me risu potius, quam indignatione fuerunt excepta, quantum tamen a viro patientissimo excipi possunt insanientis furoris impetus præcipites, atque aſſræni. Non enim alia ratione tunc responſionem concepî, nisi qua modo utor, nequaquam, uti spero, honestissimorum virorum animum offensus, atque in primis ingenuitatem, veritatemque, cujus producere possum locupletissimos testes, præferente. Itaque haud miror in me quoque tela ista jactari, quæ nedum in virum doctissimum atque ornatissimum, sed & in eos, quos secundo, ac tertio numero commemoravi, quamvis casso irritoque conatu fuerunt intorta. Apertissime unusquisque percipiet, modo in his controversiis fuerit aliquantulum exercitatus, Anonymum

T t

(2) Lambert. de sacrif. Missæ p. 4. nu. 70. & n. 74.

mum ea styli libertate (ne dicam, acerbitate atque procacitate) personatos Neusserium & Risbrochium, auctoremque censuræ nomine Pragensium Theologorum de Schola Roderici Arriagæ adversus Henricum de Noris, præmissæ ejusdem Risbrochii insulissimis accusationibus, fuisse studiosissimo artificio imitatum, aut profecutum saltem communem illam vetustamque consuetudinem, quam sectantur quicunque præjudicio doctrinæ, & calumniandi animo excæcati in Catholicos scriptores insurgunt. Risbrochius enim affirmavit a Norisio (1) *Jansenium exhiberi, & concordare Noris cum Jansenio, quamquam eum raro nominet, & interdum leviter carpat*: Censura Pragensis Risbrochiano Operi præmissæ ait de Nori, *turbas Bajanas & Jansenianas revocare, & in ejus libris occurrere novitates plerasque ac perniciosas*; ac Bruno Neusser clamat, *Norisium propositiones Michaelis Baji ab Ecclesia, & multis Romanis Pontificibus jure damnatas amplecti, & reducere in exosam lucem, atque Censuram Apostolicam commentis suis penitus elevare, itemque adstruere propositiones in proprio verborum sensu damnatas, & in prævum sensum detorquere Constitutionis Pii, & Gregorii Quæ*, aliaque plura ob eandem omnino causam, ut ex horum librorum lectione manifestissimum est, in Norisium conscripta, si eadem non sunt cum prolatis ab Anonymo, atque in nos jactatis conviciis; sunt tamen ut graculus graculo, aut saltem ut aspis viperæ, a qua mutuo sumit venenum, perquam simillima. Quapropter gratulandum mihi potius, quam condolendum, quod cum tali viro, iisdemque de causis tamquam discipulus Baji, Jansenique traducar; ne repetam cetera, quæ præmissa sunt tertio numero, Quod etiam Fulgenti Bellelli viro doctissimo me dignetur Anonymus comparare, gratias illi ago plurimas; sed utinam calcassem tanti viri vestigia, atque affecutus fuisset doctrinæ illius partem minimam! Hoc mihi Theologicis studiis operam impendenti præceteris accidit infortunii, quod nunquam talem institutorem habuerim. Si autem ego tenuissimi ingenii homo applicui animum Theologicis Operibus conscribendis; id non audaciæ meæ tribuendum est, sed superiorum meorum auctoritati. Ut enim horum jussa facerem, Bononiensis cathedræ ornamenta, commoda plurima, meliorisque fortunæ spem abjeci, ratus religioso viro melius esse obtemperare, etiam cum aliquo famæ discrimine, quam proprio genio cum nominis rerumque incremento indulgere: de Gratia autem systemate nil temere, & inconsulto deliberavi; sed quod propugnavi, acceperam a præceptoribus, & illud itidem in lucem emisi Superioribus annuentibus ac jubentibus. Immo

non ego, sed ipsi curarunt Operum meorum editionem; librosque de Theologicis disciplinis tales esse censuerunt, qui universæ Italiæ studiosis adolescentibus ad capeffendam germanam S. P. Augustini doctrinam, excutiendumque scholasticum pulverem proponeretur. Illorum erga me singulari benevolentia, non scriptorum meorum pretio honorem hujusmodi acceptum refero, hoc unicum solatium, fructumque percipiens, quod res ista cum aliquo discipulorum proventu, atque utilitate contigerit. Janseniana dogmata repellere studui ex principiis Augustinianæ Scholæ, quæ inter nos communia sunt, & existimantur certissima: atque hoc sane consilio me sperabam reportaturum bonorum approbationem, non vero mercedem illam, quam mihi rependit Anonymus, tantam nempe segetem calumniarum. Hanc utique non ex bono semine, quod seminavi, natam existimo; sed ex iis, quæ inimicus homo superfeminavit, zizaniis. Nam quæcumque ab Ecclesia Catholica, Romanisque Pontificibus damnata sunt, sincero animo, solemnique juramento damnavi, & damno. Inquit adversarius, fraudulenter & artificiose me gerere: at cum ipse nequeat animum meum introspicere; hujus Deus, qui scrutatur renes & corda, sit iudex. Certo si Ecclesiæ censuram effugere stuiduissem; nec Romæ scripta edidissem; nec priusquam ederem, ipsemet censuris subjeci; plurimumque miror, talem de Romanis Censoribus accusatorem nostrum opinionem tenere, quod ignorent sensum articulorum Baji, & propositionum Jansenii, & quod adeo simplices sint, adeo creduli, ut finant se fraudibus dolisque novantium, quales nos Anonymus ubique appellat, circumveniri. Quare ut nos erroris, ita illos credulitatis & ignorantia, necnon Præsides, qui illorum utuntur opera, summæ imprudentia, nimiaque facilitatis audax criminitor redarguit. Præterea ad Bajum quod attinet, sancte juro, me nunquam antea hujus scripta legisse: legam tamen, quoniam ad hanc jacturam temporis faciendam inofficiosus animadverfor me invitum compellit. De Jansenio idem prorsus affirmo. Theologicum systema fabricavi Gregorio Ariminensi, Norisio, ac Theologis nostris compluribus præeuntibus, horum interpretamentis, non fraude, non dolo, Bajana asserta refellens. Vereor, ne adversarius auctores nostros aliquando lustraverit: immo nec libros meos alia unquam, præterquam calumniandi, intentione perlegerit; ait enim a me Theologicum Opus fuisse in quatuor Volumina distributum, quando ego in Prolegomenis partitionem aliam præmisi, atque initio tria simul, postmodum alia duo, & rursus tria edita fuerunt in lucem: at fortasse quatuor Anonymus enumeravit, contendens

(1) Risbroch. pag. 197. & 230. Neusser Prod. Velit. pag. 23, 24. &c.

ex his Bajanismum, & Jansenismum evincere neglectis aliis. Hæc tantum ad ea, quæ in Anonymi Præfatione de me dicunt, respondeo (1): *quod me sincero corde agere, & cum tremore Christianæ humilitatis, etiamsi replisq; hominibus apertum non est, videt tamen ille cui nulla corda clauduntur.*

XIV. Refutata Anonymi præfatione, non abs re erit nonnulla addere circa rationem scribendi, industriam, artificium, & methodum, quibus ille usus est in *Bajanismo*, & *Jansenismo Redivivo* conscribendis, ut unusquisque possit facilius conjicere, quomodo ad hujusmodi opuscula exornanda sese comparaverit. Primum itaque arripiens ea, quibus illi sententia nostra videbatur in invidiam trahenda, alto præterit silentio quæcunque nos a Bajanistis toto cælo diffitos esse commonstrant, nullamque mentionem fecit illorum dogmatum, quæ a Baji, Jansenique gregariis pertinaciter, pugnantique traduntur, a nobis autem pluribus disputationibus refutantur. Enimvero quod Bajus asseruit secunda, quarta, decima, decimaseptima, decimaoctava, & decimanona propositione, bona scilicet opera esse *meritoria æternæ vitæ natura sua*, non requiri ad meritum *gratiam adoptionis*, & opera, quæ remissionem peccatorum præcedunt, *promereri vitam æternam*, atque ipsa merita Christi pretium valoremque non traxisse *ex dignitate Personæ*, nos utique argumentis pluribus oppugnâvimus. Affirmavit insuper Michael Bajus propositionibus 20. 39. 41. 64. 68. 48. 49. 72. 71. 65. non dari peccatum *natura sua veniale*, fieri libere quidquid sit *voluntarie*, etiamsi *necessario* fiat, concupiscentiam in renatis esse *peccatum*, ejusque motus, quos homines patiuntur inviti, esse transgressiones legis, ac præcepti, *Non concupisces*; nec non *infidelitatem* illam, quam Scholæ *negativam* appellant, inter vera peccata esse connumerandam: nos vero hæc omnia prolixis dissertationibus refutavimus. Atque hoc idem de compluribus alii Baji articulis dicendum est, de quibus pertractandi in Operibus nostris opportuna sese præbuit occasio. Propositiones item Jansenii singulas juxta Romanæ Ecclesiæ decreta proscripsimus, extare in ejusdem Jansenii libro affirmavimus, in ejus sensu damnatas fuisse tradidimus, pro libertate indifferentiæ acerrime pugnavimus, in quæstione *Facti Janseniani* irreformabile judicium, & aequitatem Romanorum Pontificum defendimus, *Juramenti* formulas vindicavimus, iisdem subscripsimus, & adversus silentium, quod *Religiosum* dicunt, stylum acuvimus: in quibus omnibus, ceterisque, quæ

in Bajano & Janseniano dogmate præcipua sunt, habentque cum aliis damnatæ doctrinæ capitibus vinculum, atque connexionem firmissimam, certa ac manifesta res est, nos Catholicæ veritati confirmandæ, & novantium opinionibus evertendis, revincendisque conatum omnem nostrum, totamque, qualiscunque ea sit, operam, industriam, ac diligentiam contulisse. Respondeat nunc criminatores, ostendatque quare hæc omnia neglexerit, quare eum tam multa adversus Bajum Janseniumque scripserimus, asserat a nobis *totum fere illorum systema* renovari: ostendat in quo doli, artesque nostræ versentur; num dolus, num artificium Bajani aut Janseniani hominis sit Constitutiones Apostolicas propugnare, fictitium comma respuere, libertatem indifferentiæ adversus dogmatistas defendere, omniaque nuperrime recensita præstare: ostendat postremo, quare cum longe plura ad corroborandas, atque pro modulo nostro illustrandas Catholicas veritates fuerint a nobis producta, versutus adversarius cuncta tacuerit, quasi nihil a nobis editum sit præter titivillitium quoddam, fœtumque damnatorum dogmatum abortivum, & quasi tricas solas, solasque apinas luserimus. Profecto etiam Stagiritæ tradens præcepta accusandi (2), & Plutarchus agens de utilitate ab inimicis capienda, docuerunt paucis saltem adversarios illos laudandos esse, in quos neque bono, neque malo animo fuerint auditores, illosque nec maligne, aut invidie culpandos, nec fraudandos honore, propterea quod *ei, qui promerentes non laudat, fides non debetur vituperanti*. Quamobrem debebat accusator saltem, ut vituperanti sibi conciliaret fidem aliquam, fateri nos in assertionibus plurimis a Bajanistarum & Jansenistarum systemate discessisse; & quoniam laudibus, quas ab optimis viris non promeremur, ab improbis autem aspernati sumus, atque aspernamur, prosequi nos non debebat, prædicta nos inter, ac Novatores (3) commendare discrimina, nec tantum jactare illam nostram, a se contumeliose confictam, *in toto fere systemate* cum iisdem Novatoribus cohærentiam.

XV. Parum & exiguum est, quod adversarius silentio ea prætermiserit, in quibus absque apertissimo mendacio negare minime potuisset nos immenso intervallo a Jansenianis distare: proponit insuper quosdam pro ipsis Jansenianis characteres, quos certissime constat nobis nullatenus convenire, idque callidissime tacet. In exemplo sit, quod scribit pagina 14. (& est princeps illius prænotatio) articulos Baji damnatos fuisse in rigore, & in proprio verborum sensu, *sectatores autem Baji per fidam unius*

T t 2

com.

(1) Aug. epist. 33. ad Proculianum, alias 147. n. 1. t. 2. pag. 62.

(2) Arist. Rhet. ad Alex. cap. 37. pag. Reg.

edit. 643. & Plutarch. pag. edit. Basil. 122.

(3) Bajan. Rediv. pag. 2.

commatis transpositionem contendere quod nonnulli possint in sensu auctorum sustineri. Hanc sectatorum Baji assertionem ego quidem data opera studui refellere lib. 17. cap. 2. & argumenta omnia, ob quæ opinio de transpositione commatis quibusdam, etiam non Bajanistis, probabilis visa est, accurate dissolvi. Hæc tamen argumenta incautus Anonymus (vide quam prudens ut, quam sapiens!) laudans pagina 4. *Acta Marillonii*, & *Attestationem Decani Sacrae Facultatis Lovaniensis*, & pagina 9. commemorans *Acceptationem Expositionis Lensæi* factam a Duacensibus, & Lovaniensibus Theologis, suppeditat ac subministrat ignaris: siquidem ex iisdem monumentis laudatis ab Anonymo, non aliunde, contendunt sectatores Baji, immo, ut dixi, nonnulli Orthodoxi, famosum comma transferendum esse. Percipiet id unusquisque, qui oculos conjiciat in Bajanam Historiam p. 2. Operum Baji edit. Colon. quæ usus est ipse Anonymus, pag. 62. ubi legitur *Epistola Marillonii* ad Cardinalem Granvellanium, pag. 66. ubi extat *Attestatio Decani Academiæ Lovaniensis*, & pagina 202. ubi proferitur testimonium *Petri Cunerii*, unius ex Theologis, qui pugnarunt adversus Bajum, probaveruntque Lensæi Expositionem. Quam itaque perspicuum sit, a me validius, quam præstet Anonymus, oppugnari Bajanos, a me rejici horum opinionem de *commatis transpositione*, & refutari subterfugia, quorum ipse imprudentissime fulera ministrat, dum laudat monumenta, unde transpositio illa, si vim haberent aliquam, aperte comprobaretur; cur dissimulat sententiam meam, cur tacet, nisi quod palmare sit argumentum, in me non esse illum Bajanismi characterem, quem statuit in prædicta commatis transpositione, a me penitus explosa ac rejecta? Ita vero rem sese habere haud obscura ratio confirmat: nam cum Fulgentius Bellelli alicubi eandem transpositionem improbare non videatur; tantum abest, ut accusator a clamoribus temperet, quin potius adscribit maximæ Theologi nostri inverecondiæ, *iterasse calumniam, quam ad nauseam usque Bajanistæ evomere* (1): quamquam alii, (ut Hyacinthus Serry Hist. de Auxil. ult. Edit. pag. 570. & Prælect. Theol. tomo 1: pag. 250. ac Vincentius Contensonus tomo 5. pagina 198.) transpositionem illam non improbant; neque huic unicæ responsioni Fulgentius Bellelli adhæreat, sed alias omnes producat, quas Norisius, aliique nostrates adhibuerunt. Igitur Anonymus non solum oppugnata a me Baji, & Jansenii asserta silentio altissimo præterivit, ne quem Baji infensissimum adversarium; verum etiam declarans esse Baji

sectatores, qui ad commatis transpositionem confugiunt; ubi videt hanc a nobis refelli, prorsus obmutescit; & ubi ex aliorum sententia commemoratam invenit, apertis tibiis increpat audaciam, atque

Clamores simul horrendos ad sidera tollit.

XVI. Si quid vero Anonymus in scriptis nostris offendit, quod ei parum in lectione Augustinensium Theologorum exercitato, sive a veritate alienum, sive ad conflandam, augendamque calumniam idoneum visum est, non semel duntaxat, sed frequentissime reprehendendum atque exaggerandum esse putavit: cujus generis est, hominem gratia destitutum nunquam in praxi ita operaturum fore, ut non erumpat cupiditas, aut philautia: quod inscius homo putans a nobis excogitatum, & ignorans ex Norisiani Vindiciis exscriptum esse, nec distinguens inter cupiditatem, quæ est principium operis, & istud inficit & corrumpit, atque inter cupiditatem seu adventitiam, seu concomitantem, quæ nec operis causa est, nec illud intrinsecus vitiat, tamquam foret figmentum nostrum, imo commentum Bajanum, & inexpiabile crimen, carpit pagina 173. & immediate sequenti, redarguit rursus pagina 269. vellicat iterum pagina 278. roditque iterum pagina 292. Frequentissime pariter objectat definitionem illam gratiæ, in qua comprehendendam diximus *caritatis inspirationem*, ut persuadeat imperitis nullam a nobis virtutem, nullumque opus salutare præter caritatem admitti: quasi nos fidei, spei, timoris, aliarumque virtutum expresse, perspicue, & absque ulla ambiguitate verborum perutiles, & supernaturales habitus, actusque nullibi tradidissimus: quando id non uno in loco, & præsertim libro 23. & 34. præstitimus, necnon declaravimus in prælaudata Gratiae definitione non coarctari *caritatis* vocabulum ad caritatem Theologicam, atque ad virtutem specialissimam, aut ad amorem illum benevolum, quo summum Bonum diligitur propter se; sed tum ab Augustino, a quo definitionem illam exscripsimus, tum a nobis usurpari *caritatis* vocabulum (2) aliquando in ampliori sensu ad significandam boni cupiditatem, & bonam voluntatem, quæ præcedit omnia opera spectantia ad pietatem veramque justitiam; aliquando autem ad significandum amorem illum benevolum; atque habitum, virtutemque, quam passim Scholæ *caritatem* appellare consueverunt. In his ergo, aliisque per multis, quæ suo quæque loco discutientur, verba, quæ carpere ei libuit, nuda ac solitaria describens, atque omittens legitimum illorum sensum, repetitam expositionem; loca, ubi luculentius eadem res pertractatur, testimonia

(1) *Bajan. Rediv. pag. 207.*

(2) *Vide Explicat. sentum Episcoporum Gal-*

liarum, dissert. 1. §. 4.

nia Augustini idem omnino sonantia, eorumque auctoritatem, qui nobis fuerunt institutores & duces, morem proculdubio eis gessit, qui, ut aiebat Psalmographus, *calcaneum observant, id nempe, quod illis videtur retrogradum, lubricumque, atque verba occupantur, quærentes alibi laqueos, & nodosas facere calumnias* (1).

XVII. Illud præterea ingenium, artem, animumque auctoris aperte prodit, quod aut ignorat, aut dissimulat in Scholis nostris sententias illas, quas reprehendit, communes esse, ac vulgares: nam quæ ei potissimum flavam bilem, & Achæmeniam indignationem excitarunt, necessitas gratiæ ad diligendum Deum *tamquam auctorem naturæ*, ejusdem gratiæ definitio ac discrimen, status *puræ naturæ* fictitius, opera quæ in Deum non referuntur *non bene facta*: hæc, inquam, ab omnibus Ægidianis, a Lovaniensibus nostris, quotquot hætenus extiterunt, a Germanis, Gallis, & Italis propugnata semper fuere, ut postmodum demonstrabo, ubi per singula accusationis capita discurrem. At accusator, quasi ea omnia essent farina nostra, aut potius Jansenianorum cavillulæ, & quasi nobis non præluisissent Gregorius Ariminensis, Casalius, Fosseus, Norisius, alique sexcenti, queritur aut ex ingenioli nostri latebris erupisse, aut consuetas esse novaturientium commentationes, atque clamorior Claudianis tonitruis ait in scriptis nostris Bajanismum, & Jansenismum reviviscere ac pullulare: immo majorum nostrorum constantem perpetuamque doctrinam, & systema, quod a Patribus nostris accepimus, ut prætextu novitatis appareat execrabilius, non a Bajo tantum, vel a Jansenio, Bajanum, Jansenianumque censet esse appellandum, sed ulterius speciosissima, dignaque tali viro etymologia, Bertinianum, ac Bellellinum. Cuinam mortaliū, nisi huic homini, qui universam Augustinianam Scholam tam audacter proscindit, & perantiquam illius doctrinam exitiosæ novitatis incusat, affingenda ad caput erit illa littera, cujus in Oratione pro Sexto Roscio Amerino meminit Marcus Tullius?

XVIII. Arbitror autem neminem dicturum esse, quod justæ refutationis fines excedam, dum Anonymum atrocissimæ calumniæ redarguo. Quum enim calumnia sit *falsi criminis obiectio*, ut inquit laudatus Tullius adversus Sallustium, & Magnus Augustinus Quæstione 68. in Leviticum, sive, ut illam circumscribunt Jureconsulti, *iniqua & mendax infamatio*; ubi demonstravero me, ceterosque Augustinianos Scriptores, nec Bajanos, nec Jansenianos esse, ideoque injuste ac mendaciter infamari, eisque

immerito probrosum crimen attribui, evidentissimum atque exploratissimum erit, auctorem *Bajanismi & Jansenismi Redivivi* esse purum putum calumniatorem, criminatoremque falsissimum. Ceterum ne mihi vitia ipsius accusatoris objiciantur, dum *mendacem & calumniatorem* appello, id tantum quod in ejus scriptis exprimitur attendo, nec de ejus animo proferendi judicium mihi auctoritatem usurpo; imo si eliminandi errores studio permotus est, summo opere studium ipsum commendo: quanquam nemo veritatis *studium* dixerit maledicta congerere, omnia sinistre interpretari, insidiosè & clanculum aggredi, singulasque calumniæ proprietates lucubrationibus suis inferere, ut Anonymus iste fecit. Ipse enim non solum nos duos, me scilicet, ac Fulgentium Bellellium, atque nobiscum universos Instituti nostri Scriptores, qui in nobis loquuntur, nobisque adhærent, ex insidiis adorsus opprimere, & tamquam malorum crateram frangere studuit: verum & universum Opus tali pigmento linivit, ut ex hoc uno calumniæ dignosceretur effigies, nisi hanc Tyrius Apelles coloribus expressisset. *Mulier*, enim (2), *servida & irritata rabiem & iram præferens, & quam antea vir pallidus acutum intuens, eisque simitibus qui longo morbo contabuerunt, quem facile conjicias livorem esse, & due, quæ mulierem illam comitantur, hortantes, componentes, ornantes, quarum altera insidiarum imago, altera fallacia est*: mulier, inquam, ista pennicillo Apellis depicta non tam *Calumniam*, quam germanam hujus sororem representat, Anonymi scilicet conviciatoris opellam. In hac siquidem & adversus mortuum insensissima indignatione exardescens, & causam assumens, quam dicunt *ἐπερμόλιον δίκην*, non solum vocat virum eximium, ut vidimus num. 11. *spurium Augustini filium, e tenebris prodeuntem, temerarium Scriptorem, Novatorumque defensorem acerrimum ac studiosissimum*; sed utentem ulterius *sophismatibus, futilibus argutiis, paradoxis, atque dolosis effugiis*, hominem ad hæc adeo improbum, quem nemo mortalium ferre valeat (3), passim de me similia eructans, & forte deteriora. Ergo dum Anonymus his, aliisque plurimis contumeliis nos afficit, propterea quod proscriptis ab Apostolica Sede propositionibus sensum illum tribuerimus, quem in illis damnari, ac reprobari censuerunt Vasquesius, Suarezius, Turrianus, Macedo, Norisius, alique viri doctissimi & præstantissimi, horumque responsa tamquam figmenta nostra, dolosque novantium subsannat, quod spero fore ut a nobis evidentissime demonstretur; unusquisque

(1) S. Aug. in Psal. 55. n. 10. tom. 4. pag. 523.

(2) Apud Lucianum tom. 2. pag. edit. Salmu-

vil 565.

(3) Vide B. Rediv. pag. 2. 170. 182. 184. 203. 217. 247. &c.

que a prejudiciis immunis facile poterit dijudicare, an accusator stilo utatur fervido & irritato, an intueatur acutum, an contabescat livore, an comites habeat insidias, atque fallaciam; an denique opus a se compactum sit imago ipsa, pictumque ab Apelle simulacrum calumnie.

XIX. Ecquid, obsecro, dicerent eruditissimi Galliarum Scriptores, si Italicorum aliquis in quempiam eorum scripta hujus generis, cujus est *Bajanismus* ac *Jansenismus Redivivus*, in lucem ederet, quot in nos clamores emitterent, quot lamentationes & querimonias? Edidit Christianus Lupus, ut omnibus notum est, de *Appellationibus* exquisitissimum Opus, in cujus fronte scripsit, *Adversum profanas vocum novitates*, additque in principio Operis, *Adversus quosdam nostrorum temporum Novatores*, nullo adversariorum suorum expressio nomine. Id unum adeo Doctorem Sorbonicum Dupinium exulceravit, ut dissertatione secunda *Disciplina Ecclesiastica* scripserit Opus illud egregium (1) esse dignissimum ut perpetuis damnetur tenebris, quod succo loliginis imbutum sit, & Petrum de Marca Archiepiscopum Quesnellium Oratorii Presbyterum, Gerbesium Doctorem Sorbonicum, & Garnerium Jesuitam Novatorum nomine designans, & eos indignis modis ubique prosciudens, ac hereticis semper adjungens. Injustissima est expositulatio ista Dupinii: nam Lupus, ut dixi, neminem in fronte libri indigitavit; in Epistola ad Innocentium XI. solius Paschasii Quesnelli (qui utinam Novatoribus non adhæsisset!) mentionem fecit: atque in corpore Operis solvit utique contraria Petri de Marca momenta, sed illum impense laudat, & ait cecinisse illum suadente Innocentio X. palinodiam: Joannem Gerbesium non semel appellat *sapientissimum*, & *eloquentissimum virum*, quamvis in illa de Appellationibus materia interdum erravit, interdum etiam probaverit appellationes ipsas, haud negans Chelidonium in Arelatensi Synodo e propria Sede dejectum Romanam & Apostolicam Sedem adiisse ad postulandam Hilariani judicii reformationem. Garnerii, nisi forte labor memoria, Lupus eo loci non meminit, aut si meminit, certe non sine laudis præconio. Novatores vero appellationes ad Romanum Pontificum præfracte constanterque negasse, & consequenter a Lupo rectissimo præfatum titulum fuisse appositum, novit quisquis legit vel unum Bellarminum libro secundo de Romano Pontifice, vigesimoprimum & quatuorsequentibus capitibus, Calvinii, Nili, Illyrici, Magdeburgensium, aliorumque hæreticorum argumenta contra easdem appellationes solventem.

(1) Dup. *Discipl. Eccl.* dissert. 2. pag. 97. Edit. Colpn.

Quid ergo? Si Doctor Sorbonicus audet asserere, quod sit *imbuto succo loliginis*, & *fellem intinctum* Opus illud Christiani Lupi, in quo refellitur Novatorum opinio, quoniam eidem opinioni adhæserunt Scriptores aliqui Galliarum: quo succo imbutum, quo felle sinitum esse affirmaret duplex illud Opus, *Bajanismus*, ac *Jansenismus*, dum in eodem Opere nomen nostrum apparet in ipsa fronte librorum, aperte impetimur & laceessimur, & ubique dicimur Novatores, aut Novatorum discipuli, idque ob doctrinam illam, quam universa Augustiniana Scola propugnat?

XX. Erunt fortasse, qui dicant non esse Anonymum imitatore Dupinii, neque calumniandi animo, sed veritatis zelo commotum, veritum ne hydra Jansenianæ hæreseos præcisa capita rursus germinet, erigatque: veruntamen erga nos benevolentiam servare, eamque quibusdam in Italiam conscriptis epistolis significasse. Mihi, ut dixi paullo supra, alterius animi dijudicandi non arrogo auctoritatem. Quæram tantummodo, num opportunus zelus dicendus sit, ne error extra Italiam vagetur, Italos Orthodoxos incessere, scripta in lucem nutu Superiorum emissæ opere edito furtivis typis traducere, ad opiniones recentiorum Scholarum revocare inconcussa, ac perantiqua Ecclesiæ dogmata, jactare solos sibi adhærentes esse Antijansenianos, ceteros a se dissentientes in erroris suspensionem adducere, sub duorum nomine amplissimo Ordini bellum indicere, atque ad oculorum suorum caliginem advertendam maximi incendii præbere incentiva. Hunc profecto ita zelum dixeris, quemadmodum benevolentiam charitatemque præterire discrimina, quæ nos aperte segregant a Dogmatistis, finire quæ non intelligas interpretari, dolo quæ occultari nequeunt adscribere, abjectissimis nominibus, calumniis, imposturis, diatribis, insimulationibus viros honestos onorare, clanculum mordere, initisque consiliis anathemati, si id consequi valeas, subicere. Zelus ne censendus hic est, atque benevolentia? Utinam sit. Verum latentem in pectore Anonymi caritatem, de qua judex tantummodo esse potest Deus omniscius & immortalis, deprehendi nequaquam sinit hostilitas manifesta: nec profunda illa, & acerbissima vulnera, quibus, etsi inania sunt, in quorundam tamen opinione confodimur & cruentamur, abstergi valent tam leni, ac miserrimo blandimento. Profecto si me inter adversariumque meum intercessisset consuetudo aliqua epistolarum, ac me benevolentie hujus suæ dignatus esset reddere certiore; ausus ei essem rescribere quod Rufino Beatissimus Hieronymus: *Eslo* (2) *tu bono ani-*

(2) S. Hier. *Apol. adv. Ruf. lib. 1. to. 4. par. 2. pag. 361. edit. Mar. tian.*

animo scripseris & homo innocens, & amicus fidelissimus, de cuius nunquam egressum est ore mendacium, me nescius vulneraveris; quid ad me, qui percussus sum? Num idcirco curari non debeo, quia tu me bono animo vulnerasti? Confossus jaceo, stridet vulnus in pectore, candida prius sanguine membra turpantur: & tu mihi dicis, Noli manum adhibere vulnere, ne ego te videar vulnerasse?

XXI. At quoniam hæc Hieronymi verba nullum alium in præsentia locum habent, nisi quantum spectat ad vulnere nostrum acerbitatem: ut ad Anonymi benevolum gratissimumque revertar animum, tametsi latet, & manifestus est soli Deo, aliquatenus tamen agnosci ille poterit ex quadam a Magno Augustino tradita regula, juxta quam a malignantibus & malevolis amici ac benevoli homines secernuntur. Quisquis enim in proximo suo errorem, seu vitium aliquod suspicatur, & benevolus est, eundemque proximum diligit, quoniam de alterius malo tristatur, quod proprium est diligentium, vehementer cupit, ut quod in fratre arguit increpatque, sit falsa atque inanis suspicio neque sperat, aut confidit oppressurum se, devicturumque adversarios, sed ab iis potius vinci, ac superari desiderat. Contra vero qui suspicionibus suis, & redargutionibus aliorum intendit animum, atque in his ducitur malevolentia, aut livore excæcatur; propterea quod invidi, & odio habentes lætari plurimum solent de aliorum infamia, dedecore atque oppressione, nil magis in votis habet, quam ut suspicio vera sit, & accusatio comprobetur; ut quem reum putat esse, patrociniis destitutum, damnatum, perditumque quam ocissime intueatur. *Malevole suspensiones* (inquit Augustinus serm. 343. num. 3. (1)) *sunt calumniantium; & rursu. Qui benevole suspicatur, vinci cupit; tunc enim bene lætatur, quando falsum inventum fuerit quod male suspicabatur.* Quæro nunc, an malevola, an autem benevola, dicenda sit suspicio, & accusatio Scriptoris doctrinam nostram tanta confidentia redarguentis, ut passim affirmet ex sola lectione librorum nostrorum exploratum esse reviviscentem in nobis Bajanismum & Jansenismum (2): artes, quibus censuras eludimus, esse prorsus irritas & inanes: nil nobis superasse, nisi ineptias, quæ moveant risum pariter & indignationem: non posse expressius & disertius renovari, quam tenentur a nobis, errores in Bajo & in Jansenio damnatos: dolum, fraudemque nostram cunctis innotescere: nonnisi miserrima evasione Romanorum Pontificum censuras a nobis eludi; intro-

lerandam esse, nec omnino ferendam audaciam nostram; actum denique esse, convictos nos penitus, causam desertam, atque expeditam. Vincti ergo non vult homo iste: immo, si solus audiat, jam vicit, jam causa finita est, ac magnopere tristaretur, si quod male suspicatus fuit, omnino falsum inveniretur.

XXII. Invenietur quidem: nunquam enim veritati præsidium deest; semperque paratus est adversus Daretem Entellus aliquis. Interim neminem inter sapientes viros futurum fore existimamus, qui censeat devictos & superatos nos esse; quamvis id asserat gloriosissimus adversarius, Cycloboro, atque Stentore clamorior, eique assentatores nonnulli tamquam alteri Pyrgopolinnici plaudant, dicentes unum ipsum interea vivere virtute, & factis invictissimis. Puto non hanc priorem esse pugnam, in qua visus sibi sit assecutus victoriam, & quasi triumphum agens, quod ii, qui virum noverunt, ejusque lucubrationes, narrare poterunt: nam ego non novi, nec legi latinas alias hujus generis criminationes, quamvis noverim ac legirim alias id genus Gallico idiomate scriptas, minori tamen acrimonia, ac minori procacitate. A Gallorum tamen ingenio plurimum abhorret Anonymus: quum enim hi sapientissimi sint, humanissimi, ac temperatissimi, atque, ut in secundo de Divinatione ait Cicero, *victi filere soleant, canere victores*: ignorat is systema quod vellicat, de nobis loquitur durissima atque acerbissima, nequit moderationem tenere, & victoriam conclamat datis tantum signis, & nondum peracto certamine. At nemo mortalium ignorat vetus adagium, cuius meminerunt laudatus Cicero (3) in quadam epistola ad Atticum, & in Oratione *De non temere credendo calumnie* Lucianus Samosatensis,

Ne judex fueris, partes ni audiveris ambas; Immo si quis legit unquam, que litteris mandaverunt Nostrates, & Norisiana tantummodo Opuscula; mirabitur confidentiam illam maximam ac singularem, qua Anonymus eandem tundens incudem jactat a se firmissimam & inconcussam Scholæ Augustinianæ doctrinam in minutissimum pulverem redactam esse, atque omnino contritam. Sed de *Bajanismi & Jansenismi Redivivi* inscriptione, de Oneris protheoria, de ratione scribendi, & de artificijs, quæ adversarius noster adhibuit, dictum satis, superque.

XXIII. Addamus perpauca de methodo, qua Anonymus utitur. Quantum ad hanc attinet, contexit primo loco historiam Bajanismi, atque in certas classes partitur damnatas propositiones.

(1) Aug. 10. 5. pag. 1325.

(2) Bajan. Rediv. pag. 169. 171. 177. 188. 169. 274. 271. &c.

(3) Cic. Epist. ad. Attic. 7. 17. Lucianus pag. 568.

fitiones, quarum & sensum investigat: deinde conatur evincere hunc sensum cum in Operibus Fulgentii Bellelli, tum in iis, quæ a me in lucem edita sunt, contineri. In iis autem, quæ ad historiam spectant, & habentur articulo primo & secundo, a pagina nempe decimaquarta usque ad quadragesimam sextam, nil fere occurrit, in quo necessum sit immorari, & verba profundere. Inquit quasdam Baji propositiones *ob doctrinam*, quasdam autem *ob censuram* fuisse proscriptas: sed quotiescunque similes propositiones occurrunt, quarum una *doctrinam*, altera *censuram* continet, si de eadem materia enuntientur, ut contingit in propositionibus 28. & 29. tam *substantiam dogmatis*, quam *censuræ acerbiter* perstringi. Addit non omnes propositiones damnatas esse, *quasi Bajum habeant auctorem*, quamvis Bajus auctor fuerit fere omnium, atque ceterarum *præcipuus saltem defensor*. Præterea animadvertit in illis propositionibus recensendis non eundem ab omnibus Scriptoribus servari numerum, ideoque a se illum servatum iri, quem secutus est Editor Operum Baji, quæ in unum volumen coacta typis fuerunt edita anno 1696. Coloniae Agrippinæ. Ait omnium fere articulorum Baji illud esse principium, quod omnis amor creaturæ rationalis aut sit *vitiosa cupiditas*, aut *caritas laudabilis*: huic accedere principium alterum, quod malum sit homini carere iis, quæ pertinent *ad creaturæ rationalis integritatem*, ad quam spectat *ut Deo per caritatem adhæreat*, ac destinetur *ad visionem Dei intuitivam*. Afferit Bajum; ut nimis exexit statum hominis ante peccatum, ita plus æquo statum ejusdem hominis post peccatum decessisse, docendo tandiu hominem *ex cupiditate* operari, quandiu in ejus corde *caritas* non diffunditur per Spiritum Sanctum: atque hinc sequi, quod liberum arbitrium sine gratiæ adjutorio non nisi ad peccandum valeat, omniaque opera infidelium, qui Deum ignorant, ac prinde nequeunt Deum ipsum diligere, esse peccata. Postremo affirmat, Bajum reprobasse tamquam Pelagii assertum, dogma illud, & pronunciatum Catholicum, *Deum impossibilia non jubet*, ac docuisse omne opus, quod *voluntarie* fit, etiamsi *necessario* fiat, libere tamen fieri, ut systema suum cum libero hominis arbitrio conciliaret; atque hæc præcipua Bajani systematis capita in libro, cui titulus est *Augustinus*, renovata fuisse a Jansenio: de cujus itidem propositionibus agens Anonymus, pertractat primum de istarum sensu, deinceps ejusdem sensus Janseniani nos assertores, atque propugnatores esse contendit.

XXIV. Nullatenus ego de historia Bajanismi, & de Baji, aut Jansenii propositionum æquissima, rectissimaque condemnatione cum Ano-

nymo disceptabo in his enim quid sentiam constet ex libro xvii. Theologicarum Disciplinarum. Ad examen revocabo quinam revera sit damnatus pravusque sensus articulorum illorum, sive Baji, sive Jansenii, sive etiam Quesnelli, quorum damnatam falsissimamque doctrinam a nobis defendi & renovari incredibili animositate asseverat. Quod utique, auxiliante Deo, atque intercedente Augustino, faciam tanta insignium Auctorem suffragante multitudine, ac tanta probationum evidentia, ut nisi accusatorem poenitebit invidiosissimæ insimulationis, quod ab homine talis ingenii ac pertinaciæ vix, aut ne vix quidem sperandum est; fateatur tamen se innumeris Theologis Orthodoxis ac præstantissimis, quibuscum per omnia sentimus, injuriam intulisse maximam, ignorasse penitus illorum mentem, & nunquam scripta pervolutasse, nostra quoque lividis oculis perlegisse, ac longe majorem curam, atque sollicitudinem sibi adhibendam esse, ut semetipsum purget a nota conviciatoris, & calumniatoris, quam impenderit nos accusando, & commentitium *Bajanismum*, ac *Jansenismum Redivivum* conscribendo. Quod vero Coloniensem Operum Baji editionem sequutus fuerit in damnatis articulis enumerandis, id quidem parum, aut nihil refert: atque ego pariter, ut numeri numeris respondeant, idem servabo. Addam quoque in fine secundi voluminis Romanorum Pontificum Constitutiones, quibus Baji, Jansenii, & Quesnelli propositiones eodem numerorum ordine, quo ab Anonymo, & a nobis citantur, inveniuntur dispositæ, ut facilius sub legentium oculos cadant, & quæ solis appositis numeris commemorantur, statim occurrant, neque sit necesse ut alibi requirantur. Ab adversarii tamen methodo recedam paululum: nam divisionem articulorum Baji in certa capita, quam divisionem ipse præmittit art. 2. pag. 22. necessariam minime puto, tum quia eandem, & quidem longe accuratorem nobis exhibuerunt Franciscus Suarez in sexto Prolegomeno de Gratia, Turrianus in dissertatione de erroribus Baji, Ripalda in tertio Volumine de Ente supernaturali, Lensæus in Expositione iisdem Bajani Operibus inserta, Ludovicus Bail de Beneficio Crucis, alique permulti; tum quia nobis accusator de singulis & universis articulis minime litem intentat; tum demum quia manifestissimum est (ut dixi n. 14.) illorum articulorum complures a nobis rejici, & prolixis dissertationibus refutari. Ubi- cunque tamen necessum, aut opportunum erit, ad ipsam Anonymi partitionem confugiam, insertasque ab eo notulas in medium afferam. In hoc etiam a methodo Anonymi distabo aliquantulum, quod priori loco librorum meorum præmittam Apologiam; quum adversarius Fulgen-
tium

tium Bellellium prius accuset, damnatumque pronuntiet, defuncti piissimique viri cineres ventilando: siquidem postulat rectus ordo, ut primum nosmetipsos, ac deinde confratres defendamus, si maxime simus, quales nos esse profiteamur, iisdem confratribus infirmiores. Verum si quis est, qui in Apologetico hoc nostro eundem prorsus desiderat ordinem, quem tenent libri adversum nos exarati; facillime ordinem ipsum inveniet, si prima capita singulorum dissertationum nostrarum legantur unum post aliud; tum ea, quæ tertio loco posita sunt, ac tandem quæ medium tenent. Data enim opera dissertationes ipsas in tria capita distribui, quorum primum Baji sensum, & in eo allucinationes Anonymi, alterum librorum meorum vindicationes, ac tertium caput Operum Fulgentii Bellelli comprehenderet apologiam: atque ita legentium arbitrio aut jungi simul po-

terunt, aut separari. Absolvam denique Apologetici hujus Operis protheoriam alloquens lectores, judices, Theologosque universos iisdem verbis, quibus in fine Præfationis præmissæ celebri pro Christianis *Apologia*, seu *Legationi*, Aurelium Antoninum, Commodum, omnesque Philosophia imbutos adlocutus est Athenagoras Atheniensis: Porro (1) nunc ab initio instituta orationis mee, obsecro vos, equis, & benignis animis auscultare ut dignemini, neque vos nulla ratione vigentis fame præjudicio occupari, & ad illius veluti impetum rapi patiamini. Quin illud vestrum sapientiæ & veritatis avidissimum studium mea quoque oratio ut sentiat, finite. Sic fiet, ut neque vos per ignorantiam delinquatis: & nos depulsis confutisque iis, quæ temere in nos adversarius effudit, quietiores a gamus.

(1) *Athenag. pag. 4. edit Paris. Sonnit.*

AUGUSTINIANUM SYSTEMA

De Gratia ab iniqua Bajani, & Janseniani erroris insimulatione vindicatum, sive refutatio Librorum, quorum titulus Bajanismus, & Jansenismus Redivivi inscriptis PP. FF. Bellelli, & Berti Ordinis Eremitarum S. Augustini eodem, qui secundo loco insimulatur, auctore.

P A R S P R I M A

In qua Bajanismi refellitur criminatio.

C A P U T P R I M U M

De sensu Bajanae propositionis xxxviii. *Omnis amor creaturae rationalis aut vitiosus est cupiditas, qua mundus diligitur, quae a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.*

A Nonymus Bajanismi Redivivi auctor, praefatione praemissa, & articulis Baji in certa capita distributis, prolixè petraëtat de sensu trigesimæ octavæ propositionis, quam art. 3. §. 1. (1) appellat *præcipuum totius Bajani systematis caput, ac quasi totius doctrinae basis*; & in cujus sensu investigando a biscentesima trigesima octava, usque ad biscentesimam quinquagesimam septimam pag. immoratur. Equum est igitur, ut nos pariter priori hac Dissertatione sermonem instituamus de ipsamet propositione trigesima octava, ejusque sensu, tali ordine ac methodo, quibus facile unusquisque percipiat, quodnam revera sit Bajani erroris fundamentum & caput, & adversarius verum legitimumque Bajanismum delineaverit, num autem umbratilem, natum ejus cerebro, atque fictitium. Id profecto consequemur, si tria ob ingenui Lectoris oculos statuamus: primum videlicet quot sensus eadem propositio patiatur: alterum in quo eorundem sensuum proscriptam esse contendat Anonymus, & in quo proscriptam fuisse docuerint Theologi præstantissimi & ante, & post damnatas theses Quesnellianas: tertium, quænam accusator producat assertionis suæ munimenta.

§. I. De multiplici sensu Bajani articuli 38.

I. **P** Rincipio itaque caritatis & cupiditatis ita accipi possunt, ut caritas in prænuntiata Baji propositione non qualiscunque caritas sit, sed regnans, prædominans, atque inferens justitiam, animæ sanctificationem, ac meritum vitæ æternæ, ita, ut in sensu ejusdem Bajanae propositionis, ubicumque regnat laudabilis illa caritas, ipsa quodcunque rationalis creaturae opus efficiat, reddatque illud sanctum, & dignum retributione. In hoc autem sensu Bajanus articulus enuntiatur *de caritate habituali*, quoniam caritatem illam, quæ in cordibus justorum per Spiritum Sanctum diffunditur, ibique regnat, Theologi *habitualement* appellant, eo quod animarum justificatio juxta communem eorundem Theologorum sententiam fiat per gratiam inhaerentem, sive per supernaturalem quemdam habitum, aut formam, qua interior perficimur, vivificamur, & innovamur. Pari ratione *vitiosæ cupiditatis* nomen ita in Bajano articulo usurpari potest, ut minime intelligatur qualiscunque cupiditas, seu qualiscunque mundi fluxorumque bonorum dilectio, sed cupiditas cordibus impiorum adhærens, ubicumque regnans, aut potius tyrannidem exercens, ac tali ratione prædominans, ut quidquid agitur ab homine tali noxia cupiditate affecto, sibi vindicet, omniaque opera aut eliciat, aut imperet, & cuncta proprio veneno cor-

(1) *Bajan. Rediv. pag. 238.*

corrumpat. Hanc vero prædominantem cupiditatem, quum ad instar cujusdam habitus, vel formæ impiorum cordibus insit, appellare itidem in Scholis consuevimus *cupiditatem habitua-lem*.

II. Sane, si Bajana propositio, de qua sermo est, ita accipiat, ut omnis amor creaturæ rationalis sit aut vitiosa cupiditas cordi impiorum inhærens, eidemque cordi prædominans, aut laudabilis caritas diffusa in cordibus justorum per Spiritum Sanctum inhabitantem, & prædominans ac justificans, ita, ut ubi non regnat hæc laudabilis caritas, omnis motus liberi arbitrii, omnis amor, omnisque actus sit a vitiosa cupiditate dominium imperiumque exercente; aut contra, ubi non regnat vitiosa ista cupiditas, quidquid ex animo & voluntate procedit, effectus sit laudabilis caritatis prædominantis atque regnantis: si, inquam, in hoc sensu accipiat, propositio Bajana, nemo unus est, qui ejus perveritatem non percipiat, primoque aspectu non videat quam jure, meritoque censuram ac damnationem Ecclesiæ, universorumque Catholicorum execrationem subierit. Enimvero si ubicunque sedem regnumque non tenet amor justificans, ita præest cupiditas, ut sibi subiciat actus omnes creaturæ rationalis, eosque jubeat, regat, ac moderetur; quidquid faciet peccator nondum justificatus, utpote profectum a radice vitiosæ cupiditatis, erit peccatum & inquinamentum: atque ita, licet Spiritu Sancto movente, & nondum inhabitante, timorem concipiat, perpendat peccatorum suorum turpitudinem, in spem veniæ erigatur, & etiam per actus initialis amoris, imperfecti, nec prædominantis, ad gratiam in Sacramento obtinendam sese disponat; attamen hæc omnia erunt damnabilis cupiditatis effectus, hujusque contubernio, atque influxu corrupta. At quis non execratur hæreticam hanc, perniciosam, horrendissimamque doctrinam? ex qua manifestissima consecutione deducitur, quidquid sit a peccatore peccatum esse, timorem quoque, spem, detestationem peccati, attritionem servilem, necnon actum caritatis initialis atque imperfectæ. Sat est ad hujus doctrinæ pravitatem deprehendendam ad memoriam revocare sextam Lutheri assertionem ex damnatis in Bulla Leonis X., & auctorum Confessionis Augustanæ, aliorumque Novatorum portenta a Sacrosancto Tridentino Concilio proscripta sess. 14. & cap. 4. & can. 5. ne interim commemorem Bajanos alios articulos (1), propositiones ab Alexandro VIII. confixas, ceterasque in celeberrima constitutione *Unigenitus* condemnatas (2), Profluunt absurda alia ex prædicto sensu Bajanae propositionis, ex quo non

tantum sequitur omnia opera, quæ fiunt ab impio, in quo regnat vitiosa cupiditas, ab hac infici, & inquinari, ac proinde flagitiosa esse, quæ caritati viam sternunt, & ad justitiam disponunt, sive quæ Spiritui sancto moventi, & nondum inhabitanti, tribuenda esse docet Fides Catholica (3); verum etiam illinc infertur, a prædominante cupiditate proficisci, ab ipsa labefactari, & intrinsecus corrumpi quælibet officia moralium virtutum, operumque naturalium, quæ natura impellente, aut suadente honestate, vel jure humanæ consuetudinis perficiuntur. Nam cum hujus generis opera originem non habeant a caritate per Spiritum Sanctum diffusa, juxta execrandum illud & nefarium principium duplicis amoris prædominantis, necessum est, ut a cupiditate, quæ omnia inficit, oriuntur, & labellant. Ita ergo gravissimum flagitium censendum erit, si quis naturali patriæ amore commotus ei in summo rerum discrimine opitu-letur: si ex indito erga parentes affectus honorem ipsius cultumque exhibeat: si proximo periclitanti & egenti commiseratione permotus porrigat dexteram, & eleemosynam largiatur: si ad infamiam, mortemque vitandam obtemperet humanis legibus; dicam verbo, nihil erit, ubi laudabilis caritas desit, non exitiosum, non im-mundum, non turpe. Hunc ergo sensum, quem dilucide exhibet propositio Baji octava ac trigesima, si de caritate & cupiditate prædominantibus, inhærentibus, & ne abjiciamus orationem scholasticam, *habitualibus*, eadem propositio enuntietur, constat Lutheranae, & Calvinianæ hæresi proximum esse, perversum, execrandum, atque omni censura dignissimum, idque extra omnem controversiam positum esse nemo non videt.

III. Potest alius sensus Bajanae propositioni trigessimæ octavæ subesse, si nempe *vitiosæ cupiditatis* nomine intelligatur cupiditas prava actualis, qualiscunque ea sit, aut vehemens, prædominans & lacertosa, aut non prædominans tenuis ac remissa: & similiter nomine *caritatis laudabilis* caritas actualis, qualiscunque ea sit, sive perfecta sive imperfecta, aut non prædominans, seu justificans animam seu non justificans. Naturæ quippe lumine perspicuum est, cupiditatem & caritatem, quemadmodum qualitates omnes affectionesque animorum, si *habituales* ac permanentes non sint, esse *actuales* ac transeuntes; & si ad intensiorem perfectumque gradum non pertingant, inferioris gradus esse, remissioris, atque imperfecti. Accepta igitur propositione illa de vitiosa cupiditate actuali, & de laudabili caritate itidem actuali, præscindendo ab eo num dominantur, vel non dominan-

V v 2

tur

(1) *Art. Baji* 35. & 40.

(2) *Ex Propos. damnatis ab Alexan. VIII.*

8. 9. 11. 12. 15.

(3) *Ex Quesnellianis* 44. 45. 55. &c.

tur hominum cordibus, adhuc sub eadem propositione cubare deprehenditur duplex sensus. Ac primus est obvius, & illinc suapte natura fluens, nimirum, Quidquid a rationali creatura peragitur, habet unum ex his duobus principiis, id est, aut vitiosam cupiditatem actualem, aut laudabilem caritatem pariter actualem, adeo ut vel unus, vel alterius causa omnino fieri debeat: sitque intrinsecus vitiatum, contaminatum, corruptum, atque spectata substantia sua, & principio sive causa influente damnationi obnoxium, & Evangelica Lege prohibitum, quotiescunque a cupiditate procedit: vel contra sit intrinsecus rectum, & quoad substantiam, objectum, & principium influens, bonum & dignum remuneratione, quando proficiscitur a caritate. In hoc quoque sensu censuram promeretur propositio Bajana. Falsissimum est enim opera omnia, quæ non proveniunt a caritate actuali, sive perfecta, sive imperfecta, oriri ex cupiditate vitiosa, ac principio in eadem opera influente corrumpi & infici, ut intrinsecus, & quoad substantiam suam, quoad proximum, propriumque objectum sint prohibita, sint flagitiosa, sint damnabilia. Enimvero, ut paullo antea dicebam, nullus ratione præditus dicturus est unquam, ex cupiditate vitiosa derivare officia moralium virtutum, & peccata esse actus pietatis, quos in parentes exercent filii familias, subsidia, quæ indigentibus viri misericordes impendunt, excubias & vigilias civium pro incolumitate patriæ, studium honestatis, abominationem dedecoris ac turpitudinis, salutis curam, aliaque id genus; quæ non ex actuali cupiditate, sed ex naturæ instinctu, ex humanarum legum præscripto, & ex omnium gentium consuetudine, cum a fidelibus, tum etiam ab iis, qui fide sunt destituti, sæpenumero efficiuntur. Nunquid enim vitiosa cupiditas dicenda est lex naturæ a Deo singulorum cordibus inscripta? nunquid vitiosa cupiditas amor honestatis ac probitatis? nunquid vitiosa cupiditas jus & necessitudo gentium universalium? Abest ergo quisquis propositionem 48. Baji hoc sensu indemnem pronuntiat, ut quod non derivat a laudabili caritate, oriatur a cupiditate vitiosa, & ab ista intrinsecus corrumpatur. Nos quidem hunc sensum rejicimus & damnamus, haud ignorantes commemorata opera, aliaque iis consimilia minime esse fœturam damnabilis cupiditatis, illisque adscribentes bonitatem, quæ ex rerum substantia, & operum humanorum objecto repetitur, asserentes quoque talis esse conditionis, ut quantum est in se, possint in Dei gloriam referri: quod nullatenus fieri posset, si turpia forent in semetipsis, atque cupiditatis vitio labefactata.

IV. At enim in eadem Baji propositione, quatenus enuntiatur de cupiditate, & de caritate

actualibus, alius occurrit sensus, non obvius quidem & proprius, sed vi intrusus atque adscitus, nimirum, opera, quæ nullatenus fiunt ex caritate actuali, saltem imperfecta, per quam referantur in Deum rationalis creaturæ finem ultimum, non esse undique bona, id est, quamvis sint bona spectata operum substantia, & considerato principio, a quo manant, & fine proximo, sive objecto, in quod directe tendunt, bona tamen non esse attenta circumstantia ultimi finis. Propugnant autem Augustiniani omnes, non duo tantum recentiores, quos Anonymus contumeliose insectatur, omnes, inquam, ut loco opportuniori demonstrabitur, in hoc sensu propositionem, de qua loquimur, non fuisse proscriptam. Contendunt enim verissimam esse sententiam, quod omnia opera deliberata creaturæ rationalis in Deum saltem *virtualiter* sint referenda, & quæ ita non referuntur, non sint bona spectatis omnibus circumstantiis; sed licet non sint derivata a vitiosa cupiditate, licet non sint intrinsecus mala, licet spectato fine proximo, & principio, a quo eliciuntur, habeant honestatis decorum, ac sint laudabilia; considerata nihilominus ratione ultimi finis, qua carent, aliquid illis desit, cujus causa dici nequeant bona simpliciter, & juxta omnem rationem, hominem vero deliberate operantem, & opera sua in Deum minime referentem, veniali saltem culpa delinquere; quæ culpa ex defectu debitæ relationis exorta operantem quidem afficit, sed intrinsecus non vitiat opera, quibus externa duntaxat est, concomitans, & adventitia, prout suo loco explicabitur. Et quoniam in horum Theologorum sententia falsissimum est, illa opera, quæ non referuntur in Deum, esse intrinsecus mala & oriri ex vitiosa cupiditate, falsissimum quoque erit omnem amorem creaturæ rationalis esse vitiosam cupiditatem, sive caritatem laudabilem: ideoque hunc sensum positemo explicatum non obviu esse sed insititium, & ab omni censura immunem, Augustiniani omnes affirmant. Interim ergo prætermittis, quæ ad relationem operum nostrorum pertinent, de qua re Dissertatione tertia petraſtabimus accuratius, constat propositionem trigesimam octavam Baji duplicem sensum pati, unum si accipiatur de cupiditate habituali & prædominante, ac pariter de caritate habituali & prædominante: alterum vero si accipiatur de cupiditate actuali sive sit prædominans sive non, & de caritate item actuali sive sit prædominans, sive non: prout explicavi num. 2. & 3.

V. Vidimus hætenus, quotuplex sensus damnatæ Baji propositioni subesse queat. Videndum nunc, in quo sensu damnatam esse adversarius noster contendat. Ait ille, eandem propositionem nequaquam damnatam esse in sensu caritatis & cu-

& cupiditatis habitualis, sed in hoc sensu damnatam dici a novatoribus, ut effugiant latas in Bajum censuras, & impune, si fieri possit. Bajum systema defensitent, atque instaurent. Novatores (inquit) ut censuram illius propositionis effugiant, contendunt illam intelligi debere de caritate & cupiditate habituali, non autem de actuali, ideoque illius sensum esse, quod omnis amor habitualis sit aut vitiosa cupiditas, aut laudabilis caritas, ita, ut omnis actio hominis iusti sit laudabilis, & omnis actio peccatoris vitiosa, quam fatentur in eo sensu jure merito fuisse damnatam. Addit, quod si hæc propositio intelligeretur de caritate & cupiditate, non actuali, sed habituali, etiam post Bullam S. Pii fas esset asserere quod omnia infidelium opera sint peccata, quod liberum arbitrium non valeat nisi ad peccandum, quod homo non potuerit a Deo creari absque caritate actuali, & quod timor gehennæ, & spes retributionis, nisi pro fine ulteriori habeant Deum caritate amatum, sint peccata, ideoque sibi provinciam assumit demonstrandi, *propositionem 38. damnatam esse in sensu caritatis & cupiditatis, non habitualis, sed actualis, & ab ipsomet Bajo sic intellectam esse illam propositionem*; ut inquit proxima pag. 240. Aggreditur itaque Anonymus demonstrare, quod propositio Baji proscripta fuerit in sensu caritatis, & cupiditatis actualis, nulla distinctione facta inter caritatem cordibus dominantem, & non dominantem, perfectam aut imperfectam, ita, ut in sensu Baji quæcunque non fiunt ex caritate actuali, fieri necessum sit ex actuali cupiditate, ideoque officia virtutum moralium, ut amor parentum, vel sublevatio pauperum, necnon actus aliarum virtutum, ut fides, spes, timor, cum non referuntur in Deum, sive non fiunt ex motivo caritatis, profluant ab actuali cupiditate, & ab hac intrinsecus corrumpantur, & labefiant. Quare ad evitandam notam Bajani erroris asserendum putat, quod operibus moraliter bonis, quæ non referuntur in Deum, & nullatenus profluunt ex caritate actuali, nulla desit rectitudo finis, nec spectata aliqua circumstantia reprehendi queant, propterea quod in operibus moraliter bonis non requiratur ordo caritatis, sed tantummodo amor congruentiæ, quam habet aliquis actus cum recta ratione, prout idem Anonymus loquitur initio paginæ 257. & alibi quam frequenter. Qua in re, ut præmonui num. 4. sententiam eorum, qui ajunt omnia opera deliberata saltem virtute in Deum esse referenda, aut anonymus non assequitur, aut callide cum Bajano errore confundit: siquidem illius sententiæ patroni non affirmant illa opera fieri ex cupiditate, & intrinsecus esse peccata, sed ajunt deesse illis circumstantiam

debiti finis ultimi, licet bona sint quoad substantiam, & considerato fine duxtaxat proximo. Plurimum enim hæc duo inter se discrepant, quod non refertur in Deum, procedit ex cupiditate, a qua intrinsecus vitiatur, atque corrumpitur; & quod non refertur in Deum, inspectis omnibus circumstantiis bonum non est, licet non procedat ex cupiditate, nec ab illa intrinsecus inficiatur, sed in se, & quantum attinet ad substantiam operis, sive ut loquitur Augustiniana Schola, ex officio, & ex objecto sit bonum: quorum primam Bajanismum redolet; alterum Augustinianum est, & a Catholicis bene multis asseritur.

VI. Profecto Anonymus his non distinctis, ut postea Augustinenses Scriptores traducat tamquam Bajanorum errorum fuligine aspersos, velut indubitatum & inconcussum statuit, trigessimam octavam propositionem damnatam esse in sensu caritatis actualis, & cupiditatis item actualis, absque ulla limitatione, nec distinguens caritatem prædominantem ab imperfecta, nec dividens caritatem, quæ actum proprium exerit, ab ea caritate, quæ actus aliarum virtutum ordinat in Deum finem ultimum, satis multumque se consecuturum existimans, si Baji articulum in sensu caritatis, & cupiditatis actualis, universim, & quomodolibet condemnatum esse demonstraret. In hanc rem plura ex eodem Bajo, atque ex Jansenio producit, quæ omnia postmodum discutientur. Ait quoque nonnullos quibusdam permutatis vocabulis ausos esse Bajanum sensum exprimere propositione illa, quæ inter damnatas ab Alexandro VIII. septima enumeratur (*): *Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, caritas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Huc etiam refert propositionem 44. Quenellianam: *Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones nostra nascuntur. Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum sit malus.* addens propositiones alias de charitate & Dei amorem enuntiatas, idest, usque ad 58. quas omnes an. 1713. damnavit Summus Pontifex Clemens XI. Ex his Anonymus non tantum persuasum habet, articulum 18. Baji a Summis Pontificibus damnatum esse in sensu cupiditatis & caritatis actualis, indiscriminatim & universim, ut explicatum est paullo supra: sed ulterius pag. 259. confidentissime pronuntiat luce meridiana clarius esse, quod eadem propositio nequaquam damnata sit in sensu caritatis habitualis, & gratiæ sanctificantis; hinc ulterius inferens fractores esse Apostolicarum Constitutionum, &

No-

(1) Bajan. Rediv. pag. 257. & 258.

Novatoribus addictos Theologos illos, qui ipsam propositionem, ceterasque consimiles tradunt proscriptas esse in sensu caritatis habitualis, cujus nomine Theologi passim intelligunt gratiam sanctificantem. *Sequitur quoque* (ait pag. 260.) *eos favore erroribus damnatis, qui propositionem 38. Baji, aliasque similes exponunt de caritate habituali, & sanctificante.*

VII. Nos contra arbitramus, Michaellem Bajum pronuntiasse articulum illum trigessimum octavum in sensu caritatis sanctificantis, perfectæ, ac prædominantis hominum cordibus, quam caritatem Scholastici communiter appellant habitualement; quamquam præfatus articulus censuram promereatur etiam enuntiatus de caritate actuali, & in sensu, quem numero 3. explicavimus. Sensum vero a Bajo intentum esse hujusmodi, scilicet, quod omnis amor creaturæ rationalis sit aut caritas justificans & prædominans, aut prædominans vitiosa cupiditas, demonstraturi sumus testimoniis, auctoritate, & dilucidis, inconcussis & irrefragabilibus documentis præstantissimorum Theologorum, qui idem, quod nos asserimus, præmonstrarunt. Neque Theologos tantum, qui scripserunt ante Constitutionem *Unigenitus*, & ante censuram & condemnationem propositionum Paschassi Quesnellii, sed & alios, qui floruerunt post eandem constitutionem, atque pro hujus æquitate pugnarunt, acueruntque stylum adversus quadragesimam quartam, & sequentes Quesnellianas, in medium proferemus, testes ac iudices locupletissimos. Quod ubi præstiterimus; ubi evidentissime comprobaverimus sensum Baji, sensumque eorum, qui postea Bajo adhæserunt, esse de caritate perfectæ, prædominante, justificante, sanctificante, non vero de caritate actuali universim accepta, & juxta interpretationem Anonymi; nonne, quæso, perspicuum erit ipsum in expositione propositionis, quæ eo iudice totius Bajanismi est fundamentum & basis, miserrime cecidisse, atque in his, quæ visa illi sunt clara luce meridiana, penitus cæcutisse? nonne perspicuum erit, universam *Redivivi Bajanismi* molem innixam esse basi ac fundamento labili, arenoso, ac fictitio? nonne demum perspicuum erit, Anonymum prorsus ignorare quid sit Bajanum systema, & in quo differat a sententia Augustinensium Theologorum, ideoque non esse virum idoneum ac talem, qui ignotum sibi Bajanismum in libris nostris; & in Operibus Fulgentii Bellelli reviviscentem, ut autumat, detegere valeat, & ceteris committere? Age ergo, videamus, num quod asserimus, firmissimis & validissimis monumentis comprobetur,

S. II. *Quid affirmaverint de sensu propositionis 38. Auctores, qui scripserunt ante Constitutionem Unigenitus.*

ITaque Auctores, qui ante constitutionem *Unigenitus*, & post condemnationem articulorum Baji ediderunt Theologica Commentaria, atque de iisdem articulis pertractarunt, constantissime, & absque ulla ambiguitate tradiderunt propositionem 38. ejusdem Baji damnatam fuisse in sensu caritatis sanctificantis, perfectæ, ac prædominantis hominum cordi; ideoque non elidunt Pontificias Constitutiones, nec adhærent Bajanis erroribus, qui asserunt eandem propositionem in tali sensu fuisse proscriptam.

I. Audiatur Gabriel Vasquez (1) celeberrimus S. J. Theologus, qui in 1. 2. disput. 190. num. 184. & sequentibus agens de propositione Baji 28. hæc mandat litteris: *Ille ergo prædictam propositionem 28. Liberum arbitrium sine gratiæ adjutorio nonnisi ad peccandum valet, qui m. habet lib. 2. de Justitia & virtutibus impiorum cap. 9. in eo sensu intellexit, quem expressit aperse eodem lib. c. 4. & 5. nempe per auxilium gratiæ intelligens auxilium inhabitantis Spiritus Sancti, quo referantur opera illa in Deum: nam proposuit. 59. & 60. notata in prædicta Bulla, non admittebat ille distinctionem gratiæ Spiritus Sancti nondum habitantis, quatenus concedimus ante remissionem peccatorum, & inhabitantis, qualem dicimus esse post remissionem: in quo contradicebat Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi distinguitur duplex hoc auxilium gratiæ; atque ita assererat illam operationem studiosam esse, quæ est ex fide per dilectionem operante. Quo circa c. illo quinto inquit in hæc verba: Amor noster aut pravus est, & dicitur cupiditas, vel libido: aut rectus, & dicitur caritas, & dilectio; fides autem, quæ bene operatur, non per timorem aut cupiditatem, sed per dilectionem bene operatur. Notatur autem hæc doctrina propositione 37. quæ est hujusmodi: Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur; aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur: Deinde notandum est, hoc auxilium gratiæ Spiritus Sancti habitantis secundum sententiam hujus auctoris tale esse, ut faciat hominem justum & sanctum, qui bonis operibus sic sanctis mereatur vitam æternam, & justificetur simul tamen in peccato, & reatu æternæ pænæ permaneat, propter quod vitam æternam non consequatur: ita docuit libro illa 2. cap. 5. Quare opera Catechumenorum, etiam in statu peccati permanentium, putat esse meritoria vite æternæ, quæ doctrina notata est in prædicta Bulla in multis pro-*

(1) Vasq. pag. edit. Lugd. 356.

propositionibus: nam prop. 9. & 33. continetur doctrina illa de catechumenis 9. est in hunc modum: Dicit opera Catechumenorum, ut fidem, & poenitentiam ante remissionem peccatorum factam esse vitæ æternæ meritoria, quam vitam non consequentur catechumeni, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur. 33. sic habet: Catechumenus iuste, recte, & sancte vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per caritatem ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in baptismi lavacro demum percipitur; quibus addit 42. his verbis: In omnibus poenitentibus ante sacramentum absolutionis, etiam in catechumenis ante baptismum, est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum. Similis est propositio 66. quæ est hujusmodi: Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram caritatem, & caritas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis. In propositione vero 59. & 60. est illa doctrina de gratia Spiritus Sancti inhabitantis. Hinc ergo recte constat, quam diverso modo sentiant Augustinus, & alii ejus discipuli de divino adiutorio, cum dicant liberum arbitrium sine adiutorio divinæ gratiæ non nisi ad peccandum valere; loquitur enim de adiutorio Spiritus Sancti nondum habitantis nec justificantis actu animam, nec adhuc opera meritoria vitæ æternæ in anima efficientis, sed postulatim ad justificationem ipsam animam moventis: at hic author loquitur de auxilio gratiæ Spiritus Sancti animam inhabitantis, & actu justificantis per effectum caritatis: quo circa longe diversa sententia ipsius fuit a sententia Augustini. En Vasquez, quem nemo jure dixerit novatorem, fautoremve Bajani erroris, tria his verbis præstat. Primum ait Bajum non admisisse nisi gratiam Spiritus Sancti inhabitantis & actu justificantis animam. Secundo affirmat de hac gratia Spiritus Sancti inhabitantis, actu justificantis animam, & reddentis hominem justum & sanctum, accipiendam esse damnatam propositionem 38. sive, ut ille inquit enumerationem aliam sequutus, 37. Tertio demonstrat non posse Bajum explicari de caritate actuali, sive gratia Spiritus Sancti moventis, & nondum inhabitantis, quoniam ex aliis ejusdem Baji damnati articulis evidens est, non aliam gratiam ab illo admissam, præter illam, qua homo justificatur, & promeretur vitam æternam. Quo ergo jure Anonymus eos, qui hac ratione interpretantur Bajani articulum 38. appellare audent Novatores, Baji discipulos, ac tales, qui studeant Pontificias Constitutiones fraudulenter eludere? Sed accipe ipsius Vasquesii testimonium aliud brevius ac peremptorium (1). Ex

Catholicis (inquit eodem vol. in 1. 2. disput. 190. cap. 1.) Michael Bajus Decanus Lovaniensis, cujus disput. 192. capite ult. meminimus, docuit, ut ibidem etiam diximus, nullum opus fieri bonum, nisi auxilio gratiæ Spiritus Sancti inhabitantis, & justificantis actu animam ex vera caritate erga Deum; omnemque amorem rationalis creaturæ ipse dividebat in vitiosam cupiditatem, qua mundus diligitur, & in laudabilem caritatem, qua diffusa in cordibus per Spiritum Sanctum Deus amatur.

II. Nec dicas hanc esse unius Vasquesii explicationem. Etenim Franciscus Suarez insignis alter Societatis Jesu Theologus lib. 1. de Gratia cap. 4. n. 5. quo in loco disputationem instituit (2), *Utrum ad omne opus morale sit necessaria gratia sanctificans?* explicata primum hæresi Joannis Hus damnata in concilio Constantiensi sess. 1. quod nempe omnia opera peccatoris sint peccata, quia peccatum in operante manens omnia ejus opera maculat, hæc ad rem nostram presequitur: Ad hanc sententiam accessit Michael Bajus: nam inter ejus articulos in Bulla Pii V. 35. est, Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est. Item in propositione 50. & 51. dicit motus concupiscentiæ etiam involuntarios esse peccata; & in 74. addit, in homine etiam venato, & in peccatum lapso concupiscentiam esse peccatum: & in 75. ait, eundem motum esse transgressionem legis, Non concupisces. Et in 40. addit, Peccator in omnibus suis actibus servit dominanti cupiditati. Quibus omnibus propositionibus recte perpensis, aperte constat Bajum in hoc puncto non differre ab hæreticis. Accedit altera ejus propositio: Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur. Quæ videtur esse basis ejus doctrinæ totius: nam subsumendo, peccatorem non diligere Deum illa laudabili caritate, plane sequitur eum semper operari prava, quia omnis hominis operatio est ab aliquo amore: ergo in peccatore est a vitiosa cupiditate a Joanne reprehensa: ergo est peccatum. Est ergo juxta Suarezium basis totius fere Bajanismi propositio 38. quatenus significat hominem destitutum gratia sanctificante in omnibus operibus suis peccare, quoniam cum non diligit Deum caritate illa laudabili, qua caret, quidquid operatur, operatur juxta Bajum ex vitiosa cupiditate. Puto anonymum, si cum eximio & percelebri Theologo Suarez hanc Bajani systematis basim constituisset, nunquam de conscribendo Bajanismi Redivivo, ne oleum operamque perderet, deliberatum fuisse.

III.

(1) Vasquez *ibid.* pag. 361.

(2) Suarez p. 237. edit. Moguntinae.

III. Aloysius Turrianus haud obscurus alius Societatis Jesu Theologus in Tractatu, quem edidit contra errores Michaelis Baji, agit cap. 5. de propositionibus 35. (1) *Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est, & amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, & ex sola philosophia per etationem præsumptionis humanæ cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.* Propos. 37. *Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur; aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Prop. 39. *In omnibus suis actibus peccator servit dominantī cupiditati.* Atque de his propositionibus tali ordine recensitis Turrianus judicium hoc profert: *Circa propositionem 35. notandum est, doctorem illum in priori parte asserere, omne quod agit peccator, vel servus peccati, esse peccatum; intelligi autem debet, quia, ut supra diximus, existimabat nihil posse hominem efficere sine auxilio gratiæ inhabitantis.* Item quia putabat peccare etiam in actibus sine libertate, ut constat ex prop. 49. & aliis, de quibus infra. Unde ex doctrina hujus authoris plene sequitur, omnia opera infidelium esse peccata, quia sine fide nemo potest esse justus: ergo nec facere opus honestum ex mente ejus doctoris, quia ut supra vidimus, ex mente illius per quodlibet opus honestum justificatur, & ideo prior pars prædictæ propositionis 35. error est, vel errorem sapit in sensu authoris. Circa secundam partem ejus propositionis, P. Vasquez disp. 195. cap. 4. censet non damnari doctrinam, sed censuram, quam author tribuit contrariæ opinioni. Ego vero existimo etiam damnari doctrinam illius authoris, quia existimabat omnem amorem objecti honesti sanctificare, in quo errat aperte, ut constat ex supradictis. Ex dictis intelligitur sensus prop. 37. & 39. Cum ergo propositio 37. sit illa eadem, de qua differimus, hæc Turriano judice damnata est in sensu amoris justificantis. Num & Turrianus novator est, & Bajani systematis propugnator? Scripserat idem Turrianus cap. 3. ejusdem Tract. pag. 623. *Ille author, Bajus, manifeste docuit quemlibet actum bonum sanctificare hominem, ut formam, & ideo erravit dicens omne auxilium gratiæ esse inhabitantis Spiritus Sancti, quæ doctrina est contra fidem; & paucis interjectis monet diligenter esse notandum, Illud Doctorem, Bajum, non assignare distinctionem auxilii gratiæ naturalis, vel supernaturalis in ordine ad justificationem, quia sensit omnem actum honestum esse formam sanctificantem.* Idem repetit cap. 6. pag. 631. ubi ait Bajum existimasse, *Quodlibet*

opus, quo impletur præceptum, esse sanctitatem formaliter. Si ergo Bajus non admittebat aliam gratiam præter sanctificantem; non potuit propositionem 38. enuntiare nisi in sensu ejusdem gratiæ sanctificantis, quam solam admittebat.

IV. Huc revocari possent gravissimi illi, & præclarissimi Theologi, qui diserte tradiderunt Bajum in ceteris damnatis articulis, qui juxta Anonymum ex trigésimo octavo tanquam ex totius Bajanismi pestilentissimo fonte promanant, & cum illo nectuntur, locutum fuisse de gratia, quæ facit hominem justum & rectum, eumque sanctitate exornat, & adoptivum Dei filium constituit. Etenim Guillelmus Estius (2) celeberrimus Theologus, & Universitatis Duacensis Cancellarius, pertractans in 2. sent. dist. 25. §. 6. de illorum sententia, qui asserunt non potuisse primum hominem a Deo condi cum effræni concupiscentia, sibi que objectans articulum Baji 26. respondet ex hujus condemnatione prædictam sententiam nihil pati incommodi. Patet enim (inquit) *sensus articuli manifeste ex doctrina auctoris in eo capite, cujus titulus, sive summarium ab auctore præmissum ibi est cum articulo.* Nam ibi præcipue agit de Gratia, quæ absolute justum & rectum hominem constituit. Idem patet ex articulis 21. 23. 24. præcedentibus, qui cum isto sunt ejusdem argumenti, & loquuntur tantum de dono gratiæ adoptantis hominem in filium Dei. Denique id liquet ex declaratione facultatis Theologicæ Lovaniensis in scripto quodam super dictis articulis edito. Eadem scribit insignis Thomista Joannes Baptista Gonet disp. 1. (3) de statu puræ nat. art. 3. ubi ingenue ait sententiam suam fulciri non posse latis adversum Bajum constitutionibus, quoniam is loquebatur de gratia sanctificante, quæ absolute hominem justum & rectum constituit. Et Ludovicus Bail in Opere inscripto de Beneficio Crucis, in quo exagitat, refutatque Bajanos omnes articulos, Non concinit Bajus, inquit (4), *doctrinæ communi in Ecclesia receptæ, quod peccator sæpe per gratias prævenientes, & inefficaces adhuc justificationis realis, moveatur, incitetur, ac adjuvetur ad disponendum se sanctificationi, per varios actus fidei, spei, & caritatis, & pœnitentiæ seu contritionis.* Vult istos omnes pios motus produci & causari a gratia ipsa sanctificante, quæ vita est hominis. Quasi vero gratia sanctificans esset medium ad illos pios motus, qui etiam metaphorice dici possunt vita hominis saltem inchoata; & non potius illi motus pii essent medium ad gratiam sanctificantem acquirendam, ad quam sunt dispositiones juxta Concilium Tridentinum sess. 6. in Decreto de justif. cap. 6. Profecto si juxta

(1) Aloysius Turrianus edit. Lugd. pag. 630.

(2) Estius tom. 1. edit. Paris. pag. 391.

(3) Gonet tom. 2. pag. 546. edit. Parisiensis.

(4) Bail edit. Paris. pag. 184.

ta Bajum gratia sanctificans est medium ad omnes pios motus, si de gratia sanctificante agit Bajus in aliis articulis, quos anonymus damnatos esse fatetur in sensu propositionis trigessimæ octavæ; nemo adeo bardus est, adeo plumbei ac obtusi cerebri, qui non videat ipsam propositionem 38. damnatam fuisse in sensu gratiæ sanctificantis, quando standum sit tam insignium Theologorum judicio.

V. Ipse Joannes Lensæus (1), Balliolanus alias dictus in Expositione, ad quam Anonymus sæpe nos provocat, & quæ inserta est Operibus Bajanis edit. Colon. an. 1696. qua editione & ipse Anonymus utitur, sensum damnatum hujus propositionis 38. ita declarat: Omnino hoc a vero abhorre censemus, omnem creaturæ rationalis amorem aut vitiosam cupiditatem esse, qua mundus diligitur, quæque a D. Johanne prohibetur, aut laudabilem illam, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur, caritatem. Est indubie medius quidam amor, quem naturæ author inseruit, quo non modo beatitudinem omnes expetimus, sed & parentes, & amicos, liberos, & conjuges, & quacunq; alia ratione propinquos irreprehensibiliter, ipsaque natura impellente diligimus: qui etsi longe abest ab illius excellentia caritatis, quam Deus per Spiritum Sanctum in eorum, qui justificantur, corda diffundit; tamen neque ita degener est, ut vitiosa debeat cupiditas estimari: hæc ex Deo non est, ille Deum habet authorem: hæc damnata atque prohibita est, illum naturæ lex, omnisque honesti postulat ratio ac requirit; hanc caritas divinitus infusa destruit atque evertit, illum firmat ac perficit. Perstringitur his verbis uterque sensus, quem nos damnatum dicimus in Bajo, scilicet, quod amor honestus & naturalis sit vitiosa cupiditas, lege prohibitus, & vitiatus intrinsecus; quoniam quidquid non derivat a laudabili caritate actuali, juxta Bajum procedit ex cupiditate damnanda & vitiosa: & quod idem amor naturalis aut honestus sit degener, & adeo turpis, ut æstimari debeat vitiosa cupiditas, quoniam abest ab excellentia illius caritatis, quæ diffunditur per Spiritum Sanctum in corde eorum, qui JUSTIFICANTUR. Locutus est ergo Bajus de caritate justificante, judice quoque Lensæo.

VI. Vincentius Contensonus in Theologia mentis & cordis, complurium Sacræ Facultatis Parisiensis approbationibus commendata, lib. vii. dissert. 2. cap. 1. ubi demonstrat necessitatem specialis gratiæ ad operâ moralis ordinis obiciens sibi propositionem illam Baji (2), Libèrum arbitrium sine gratia & Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet, ad hunc modum obje-

ctionem istam elidit: Sensus Baji est, liberum arbitrium indigere gratia sanctificante, & caritate, ut bene agat: quod evidenter ex aliis propositionibus in ea Bulla recensitis colligitur, quæ tales sunt: Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est. Censet ergo Bajus, requiri ad hoc ut opus non sit peccatum, quod operans non sit peccator, seu quod habeat gratiam sanctificantem. Item: Distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ sit per Spiritum caritatis inhabitantem, alterius, quæ sit ex inspiratione Spiritus Sancti, similiter rejicitur. Vides ergo manifeste Bajum nullum opus bonum esse voluisse, nisi a gratia sanctificante profectum; siquidem justitiam ab inspiratione Spiritus Sancti excitatam, ab inhabitante distinctam rejecit. Ergo cum dixit liberum arbitrium sine gratia, & adjutorio Dei nihil valere, nisi ad peccandum, per gratiam, perque adjutorium justitiam inhabitantem, sine qua nihil bonum posse vult, intellexit. Idem clarissime colligitur ex altera ejusdem Michaelis propositione, quæ sic habet: Illa distinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur peccator, dum ei penitentia & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, & palmes vivus in vitæ Christo efficitur, paritet commentitia est. Si autem nulla sit inchoatio vivificationis & pietatis, nullaque sit gratia, quæ non vivificet formaliter, planum est ad evitandum in omni actione peccatum opus esse gratia sanctificante, in qua vita formalis animæ sita est. Quæ Baji sensus non solum falsus, sed hereticus est: ex eo enim sequitur, dispositiones, quibus peccator ad justificationem manuducitur, esse peccata: quod in Novatoribus nostris sacra Tridentina Synodus damnavit. Ex his etiam patet responsio ad aliam propositionem, cum enim Bajus nullam aliam veram gratiam agnoscat præter sanctificantem seu habitualementem, quidquid ex gratia sanctificante non proficiscitur, ex solis naturæ viribus ortum habere consequenter credidit; unde cum dixit: Cum Pelagio sapit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solius viribus ortum ducit, agnoscit; idem est, ac si dixisset: Cum Pelagio sentit, qui sine gratia sanctificante bonum aliquod opus agnoscit, qui utique sensus damnandus est. Ex his autem verbis evidenter constat Contensonum in ea fuisse sententia, quod Bajus ad quodcunque opus bonum necessariam duxerit caritatem habitualementem, & gratiam sanctificantem, & quod præter hanc gratiam nullam aliam agnoverit: quod vir doctus etiam collatione articulorum Baji commonstrat. Atque in eadem sententia sunt

X x

Lu-

(1) Lensæus inter Oper. Baji pag. 162. secundæ partis.

(2) Contenson tom. 5. pag. 195. edit. Lugd. an. 1685.

Ludovicus Abelly Episcopus Ruthenensis parte 1. *Medulle Theologicae* Tract. 7. sect. 7. pag. edit. Parisiensis 402. alique permulti, quos disert. 3. commemorabo, pertractans de relatione operum in Deum. Ex his interim confirmatur assertio nostra, scilicet Bajum in propositione 28. nomine *caritatis laudabilis* intellexisse caritatem *habitualement*, aut *justificantem*, quoniam solam caritatem justificantem agnovit.

VII. Franciscus Macedo (1) Ordinis Minorum S. Francisci in *Serinio* primum assert, probatque verba Vasquesii supra a nobis producta, deinde ostendit plures propositiones Baji in sensu gratiae actualis defendi ab antiquis Societatis Jesu Theologis, quoniam nullam tentationem vel minimam posse vinci sine gratia, decuerunt Bellarminus tom. 3. Controv. lib. 3. cap. 7. Toletus apud Vasquium in 1. 2. disput. 190. cap. 18. & fieri sine gratia Christi docuerunt, teste ipso Vasquio 1. 2. disput. 190. Scholastici multi, eandemque sententiam tenet Schola ejusdem Vasquii Complutensis, docuitque Compluti, & Matriti P. Didacus Alarcon Societatis Jesu in Collegio Complutensi Lector primarius: liberum arbitrium sine adjutorio gratiae actualis non valere nisi ad peccandum, teste ipso Vasquesio citata disert. 190. cap. 18. docuit Augustinus, & 22. Canone Synodus Arausica, propugnavitque eandem sententiam Comment. in cap. 6. Joannis summus Theologus Maldonatus. Recensitis demum propositionibus aliis Scholasticorum, quas modo Medistae censura inurunt, & Bajanus esse queruntur, librum hoc monito absolvit. Videant igitur nuperi quidam authores, qua ratione audeant proscribere istas & hujusmodi alias sententias, eo tantum nomine quod in Bulla Pii, & Gregorii continentur, cum antiquis & claris Societatis auctoribus & heroibus, dum eas condemnant, errores impingant, dum contra censet, eorum judicio refragentur; & caveant ne dum asperius eas ac similes notant, Vasquii unius e Jesuitica Theologia summis principibus sententia graviolem notam incurrant. Haec Macedo. At ne alio videamur divertere, & ex remotioribus apertas conclusiones deducere; idem P. Macedo in *Cortina* pag. 247. ait: In eo errore erat Bajus, ut nullum opus bonum admitteret sine fide perfecta, & gratia sanctificante; ut patet ex proposit. 59. & 60. qui error alienus est a sententia Augustini, qui tantum requirit fidem, & gratiam inchoatam, & ante justificationem bona opera admittit. Qua de re videndus Vasquez, Suarez, & Smising. tract. 3. dub. 6. q. 7. num.

(1) Macedo in *Serinio*, seu *Mens Aug.* pag. 250.

376. Eandem scripsit Macedo tom. 2. Collat. 10. diff. 2. sect. 3. pag. 378. ubi demonstrat propositionem Baji, praesertim 27. *Librum arbitrium sine gratiae adjutorio nonnisi ad peccandum valet*, nequaquam Augustini, ejusque discipulorum, qui ad omnes actus, ut undique sint boni, nec spectata aliqua, siue extrinseca circumstantia pravi ac vitiosi, necessarium putant actualis gratiae auxilium, communissimam sententiam infringere: immo objectiones, quas adversarii nostri petunt ex damnatione articulo- rum Baji, inanes & contemnendas esse pronuntiat haec verba subjiciens pag. 597. *Quod objiciunt de Bajo, ut nobis terrorem incutiant, inane est. Jam illam formidinem supra removimus & in Cortina, & in Mente Innocentii, & in libro de Clavibus Petri, eamque objectionem occupaverat, & diluerat Vasquez, Turrianus, Ripalda, & tota Schola Vasquii Complutensis. Quare hujusmodi auctores in locis supra adductis: difflabis inanem nubeculam.* Advertendum est autem, solius P. Macedi testimonio Cardinalem Norisium de Bajanismo accusatum (non enim nos omnium primi hujusmodi calumniis impetimur) a se avertisse suspicionem erroris: ut constat ex *Parallelo propositionum damnatarum Michaelis Baji, & quarundam similium Henrici Noris* (2), refutato a doctissimo Cardinali sub nomine Annibalis Ricci. Si autem solus Macedo sufficere visus est ad purgandum, vindicandumque Norisium; quanto magis ad nos purgandos, vindicandosque sufficere debent & Macedo & Norisius ipse, atque Theologi alii praestantissimi, quos haecenus commemoravimus?

VIII. Dixi, Norisius ipse (3): nam is agens de textu Apostoli ad Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*, ac demonstrans recte Augustinum de his verbis cum Juliano differentem ea interpretatum fuisse de fide, a qua opera deliberata in ultimum finem dirigantur, objecta sibi Bajana propositione, *Omnia opera infidelium sunt peccata*, ad hunc modum respondet cap. 4. *Vindiciarum* §. 5. Bajus nullos actus bonos ex Dei gratia ab infidelibus fieri volebat, eo quod gratiam tantum admittebat Spiritus Sancti inhabitantis in anima, qui cum in infideli non inhabitet, hinc arbitrabatur, nullum in eodem divinae gratiae auxilium reperiri, Horum testem appello Gabrielem Vasquez 1. 2. disput. 109. cap. 18. num. 134. ubi de opinione Baji in libro de Justitia, & virtutibus impiorum cap. 4. & 5. haec habet: Non admittebat ille, &c. prout supra num. 1. praemissum est. In *Parallelo* idem, de quo paullo supra, ad propositionem Bajanam, *Liberum ar-*

(2) Vide Norisium Tom. 1. novae ed. pag. 1343.

(3) Noris tom. 1. pag. 1054.

bitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet, reponit quæ præcedenti numero exscripsimus ex *Cortina*, & ex *Collationibus* Patris Macedi, eademque repetit in animadversionibus suis ad *Podromum Velitarem* (1) Brunonis Neuser p. 1. cap. 6. quæ autographæ in nostra Urbis Bibliotheca asservantur. Quare etiam Henricus Cardinalis Norisius, quem etsi idem Bruno Neuser, seu quisquis sub ejus nomine latuit, Fulgentius Risbrochius, alique hujus farinae hominis Baji & Jansenii discipulorum appellaverunt, eruditi tamen omnes maximis laudibus prosequuntur, adeo, ut supremus Ecclesiæ Pastor Benedictus XIV. sapientia æque ac potestate Summus eum authenticis litteris nuncupaverit *Romane Ecclesiæ splendidissimum Lumen* (2); Norisius inquam, de sola charitate, quæ per Spiritum Sanctum inhabitantem diffunditur, seu de sola caritate justificante, proscriptos Baji articulos explicavit. Vide & Lambertum Le Drou infra §. 5. nu. 6.

IX. Eadem, quæ Norisius, tradiderunt Augustiniani omnes, qui negant dari veras, & secundum omnem circumstantiam laudabiles virtutes, quæ non referantur in Deum: quorum auctorem permultos inferius commemorabo. Unum nunc proferam, qui in *Ægidium Romanum* edidit Commentarios, & quem sequuntur ex nostratibus universi, qui *Ægidiani* dicuntur. Erit is Fridericus Nicolaus Gavardi (3), qui tomo iv. Scholæ *Ægidianæ* qu. 5. de Virtutibus art. 7. ad. 26. Bajanam propositionem num. 9. eum Norisio respondet, *Hanc propositionem damnatam fuisse respectu ad prop. 35.* Omne, quod agit peccator, &c. multa enim opera agit peccator per gratiam actualem, quæ stat simul cum peccato, & excitat peccatorem, ac movet in Deum, ut docet Trident. sess. 6. cap. 6. quæ sunt opera bona, non autem peccata. Bajus autem admisit solam gratiam sanctificantem, quæ nequit stare cum peccato. Et quamvis hic auctor aliam tradat responsionem, scilicet, Bajum in libro de Virtutibus impiorum 2. non loqui de Gratia habituali, sed nihilo tamen minus rectissime fuisse damnatum, eo quod existimaverit opera, quæ actuali caritate non referuntur in Deum, esse quoad substantiam, & intrinsecus mala, utpote a vitiosa cupiditate derivantia: hæc etiam responsio verissima est, ut præmonui §. 1. num. 4. immo utraque in eundem plane scopum collineat; si animadvertatur eundem esse apud Bajum caritatem actualem, & apud orthodoxos Theologos

caritatem justificantem, sive habitualement & inherentem, eo quod ipse Bajus rejecerit tamquam minus congruentem, & commentitiam duplicem justitiam, & duplicem vivificationem, quarum una sit per excitationem Spiritus Sancti moventis, altera per Spiritum Sanctum cor inhabitantem, & in eo donum sanctitatis & justificationis diffundendam, prout constat ex damnatis articulis 60. & 61., atque proximo §. confirmabitur. Interim arbitror unicuique persuasum esse, permultis gravissimisque Theologis attestantibus, Bajum nullam aliam caritatem agnovisse præter justificantem, ideoque in sensu hujus charitatis enuntiasse propositionem 38. ceterasque huic coherentibus; nec absque summa vel injuria, vel falsitate potuisse scribi ab Anonymo, id esse commentum & subterfugium novatorum, qui Bajanis erroribus patrocinantur, & Constitutiones Apostolicas studet eludere: quod evincere ac demonstrare hujus secundi paragraphi scopus erat.

§. III. *Prædictorum Auctorum de sensu Bajanæ propositionis XXXVIII. judicium æquissimum rectissimumque esse monstratur.*

TAM expressis, planisque Auctorum, quos laudavimus, testimoniis, ex quibus manifestissimum est juxta eorum sententiam tricesimum octavum Baji articulum condemnatum fuisse in sensu caritatis justificantis, non video quid Anonymus respondere valet, nisi singulos deceptos esse, & Bajanæ systematis supina ignorantia laborasse. Debuerit itaque, si hæc illi opinio insidet, asserere quod nos lectione clarissimorum Theologorum decepti fuimus, id quod ignorantie errorisque nostri iustissima foret excusatio: & non debebat litteris tradere, adhibitas a nobis interpretationes esse figmenta, subterfugia, dolos, fraudesque Novantium; quod an vere dictum sit, poterit unusquisque dijudicare. Sed nec illud existimandum est tot, ac tam celebres Scriptores fuisse deceptos; quum præter singularem illorum doctrinam, manifestæ quoque rationes suadent judicium, quo pronuntiarunt prædictam propositionem 38. in sensu caritatis justificantis, sive gratiæ sanctificantis damnatam, æquissimum rectissimumque fuisse.

I. Id ergo hoc tertio paragrapho demonstraturus præmitto regulam, qua dignoscendus est sensus intentus ab assertoribus damnatorum articulorum, traditam a Francisco Suarez (4) Prolegomeno 6. de Grat. cap. 2. num. 12. ubi

X x 2

data

(1) *Prodromus Velit. Cod. Bibl. Angelicæ pagina 29.*

(2) *Bened. XIV. in Brev. ad FF. Augustin. dato de 13. Marti an. 1745.*

(3) *Gavardi tom. 3. pag. 74.*

(4) *Suarez tom. I. de Gratia edit. Mog. pag. 179.*

data opera de *Censura Pii V. & Gregorii XIII.* pertractat. Ait ergo Suarezius, sensum ab assertoribus intentum, damnatumque Romanorum Pontificum Constitutionibus esse illum, quem verba praefecerunt, sive qui ex ipsis verbis, quibus proscripti articuli constant, erui quamfacillime potest. Nam (audias ratiocinantem Suarium) si sensus omnium illarum sententiarum ab assertore intentus non posset ex verbis ipsius a Pontificibus relatis satis colligi, sine Operum ejusdem assertoris integra lectione, & antecedentium, & consequentium nova collatione, consequenter etiam ipsa Pontificia decisio sine eadem diligentia certo colligi non posset, quia nesciremus quo sensu illas sententias damnasset: at vero lectio illorum librorum nobis est prohibita, ut ex eodem Brevis, in quo talia scripta damnatur, constat: ergo interclusa est nobis via, & ratio assequenti proprium sensum ab illo assertore intentum, & a Pontificibus damnatum, & sic non possemus ex illa Bulla firmum argumentum contra aliquam opinionem sumere, etiamsi in illis assertionibus, & proprio earum sensu contineri videatur. Consequens est absurdum, & gravitati tanti decreti repugnans. Si autem ex verbis in Bulla relatis sensus alicujus propositionis adhuc videatur ambiguus; regulam aliam suppeditat Suarezius proximo num. 13. ut scilicet abjiciamus novam, inusitatam, & ab Ecclesia Catholica rejectam doctrinam: & si hoc etiam nos de sensu damnato certiores non reddat, sed duo sensus occurrant, quorum unus (vellem, ut hæc Suarii (3) verba attentis auribus ab Anonymo exciperentur coheret cum aliis assertionibus in eadem Bulla damnati, non vero alter; tunc clarum etiam est, propositionem in priori sensu assertam fuisse, ac proinde in eodem damnati. Et hanc conjecturam maxime spectandam, & præ oculis habendam moneo. Existimo enim tanta consideratione, & equitate assertiones has ex libris illius doctoris decerptas fuisse, ut si non tantum singule, sed omnes etiam simul spectentur, facile possit intelligi sensus, in quo ab auctore assertæ fuerunt. Præclarum sane monitum, cui si viri Theologi obtemperarent, damnatorum scriptorum opera spernerent atque eliminarent, nullam Apologeticis eorum libris ad errores obtegendos conscriptis præstarent fidem, Ecclesiasticis definitionibus unanimi consensione, ac debita reverentia subscriberent, nec se mutuis calumniis dicterisque proscinderent. Hac itaque regula usus ex ipsis verbis tricesimæ octavæ propositionis, atque ex hu-

jus cum aliis una damnatis collatione, sensum ab auctore intentum dilucide planeque explicabo.

II. Ac principio, si verba quibus propositio 38. compacta est, expendamus: quis ignorat, vocabulum *caritatis* communi, usitatissima planissimaque apud Theologos significatione, degente inter homines Bajo, designasse, ac nostra etiam ætate commonstrare gratiam sanctificantem, ac supernaturale donum Spiritus Sancti in cordibus justorum inhabitantis. Theologorum columnen Sanctus Thomas 2. 2. qu. 23. art. 1. docet (2), *charitatem esse singularem amicitiam hominis cum Deo, per quam vocamur a Deo in societatem Filii ejus*; ac proximo articulo 2. demonstrat *caritatem esse habitum, quo homo inclinatur in actus omnium virtutum propter Deum, appellatque eo loci charitatem habituales formam superadditam potentie naturali, plura differens de pervulgata illa propositione Magistri lib. 1. sent. dist. 17. Caritas est Spiritus Sanctus mentem inhabitans*. Atque in hac significatione acceptum fuisse ætate Baji vocabulum *charitatis*, apparet ex ipsa. Explicatione Joannis Lansæi edita adversus Bajanos articulos cap. xi. (3) ubi perstringens propositiones ad caritatem spectantes, *Falsum est, inquit, hominem in peccato mortali, sive in reatu eterne damnationis existentem posse veram habere caritatem. Etsi enim ante suam justificationem insit in pœnitente amor aliquis justitie, eaque dilectio, qua Deum diligere incipit tanquam totius justitie fontem; is tamen amor, qui caritatis naturam assequitur, seu vera illa & sincera caritas, quæ est ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, cum eterne damnationis reatu non consistit, semperque illa caritas, quæ legis est plenitudo, quæque Deus ex toto corde, totaque anima diligitur, cum peccatorum est remissione conjuncta*. Apparet ex Petro Cunero (4), qui in libro adversus Bajum conscripto, ait, *Caritas, quia omnes in ea divinam concipiunt amicitiam, non sustinet communes fidelium aures, quod sine culpa remissione in aliquo invenitur*: atque in Tractatu de Caritate art. 1. *Verissimum est (inquit) quod D. Thomas scriptum reliquit, caritatem esse amicitiam Dei quæ super eam societatem, communicationem fundatur, qua Deus nobis pater, & summum bonum est, & nos populus, & filii ipsius, templum Spiritus ejus, & membra Filii sui*. Apparet demum ex ipso Bajo, qui Brevibus adnotationibus ad *Censuram Parisiensem* hæc scribit: Scio Schola commune esse

(1) Suarez ibidem pag. 180.

(2) C. Thomas 2. 2. pag. 160. & 162. edit. n. anni 1593.

(3) Jo. Lansæus pag. 176. p. 1. Oper. Baji.

(4) Petrus Cunerus apud Le Dreu de contrit. pag. 365. & in Tractat. de gravissimis controversiis pag. 250.

documentum, caritatem esse habitum omni cupiditate, & omni tentatione fortio- rem, cui addi quidpiam possit, sed nihil detrahi, nisi per peccatum mortale in totum pereat, per cujus subitam & insensibilem infusionem formaliter fiat omnium peccatorum remissio, & sine cujus infusione fieri non possit. Et in publica præ- lectione, quam habuit Lovanii an. 1570. hortantibus Martino Rythovio Episcopo Iprensi, Francisco Sennio Silveducendi, Cornelio Jansenio Gan- daveni, ut a se quamlibet infamiae notam dis- pellere, palam & coram omnibus confessus est, se minime distinxisse () inter bonam volun- tatem & charitatem, secundum consuetum lo- quendi Scholæ. Caritas enim a Schola non ali- ter accipitur, quam quomodo Paulus accipit 1. ad Timoth. 1. Caritas de corde puro, &c. hoc est, de caritate perfecta, quæ est actus, vel ha- bitus, quem operatur Spiritus inhabitans & propitius. Et talis caritas non est eis, qui non- dum habent remissionem peccatorum. Quare si caritatis nomine, spectata communi & obvia significatione, intelligitur apud Theologos Spi- ritus Sanctus inhabitans, amicitia & societas Dei atque donum illud præstantissimum; quo reddi- mur filii Dei, ac templum Spiritus Sancti, & cujus infusione fit peccatorum remissio: si hoc sensu ætate Baji omnes Scholastici usurpabant hoc vocabulum caritatis, idque Bajus ipse ro- tundis verbis fatetur; nonne perspicuum est, caritatem laudabilem in tricesima octava proposi- tione juxta sensum, quem verbi præferunt, esse Spiritum Sanctum inhabitantem, amicitiam & societatem Dei, & donum gratiæ sanctifican- tis, per quam constituimur Dei filii, membra Christi ac templum Spiritus ejus, & qua fit peccatorum remissio?*

III. At demus adversario, sensum ab auctore intentum ex verbis, quibus damnatus articulus constat, obscurum adhuc esse & ambiguum, ita ut debeamus illum juxta monita & regulas Sua- rii ex aliis Bajanis propositionibus expiscari. Certissimum est, Bajum in ea sententia extitisse, quod homo per quodlibet opus bonum justifice- tur, ac mereatur vitam æternam, Ait enim propositione 18. *Opera Catechumenorum, ut fi- dem, & penitentiam, ante remissionem peccato- rum facta, esse vitæ æternæ merita: prop. 44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt, ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere, justificantur qui- dem homines, quia sunt legis obedientia, & vera legis justitiæ, non tamen his obtinet incre- menta virtutum: & cohærenter docuit fieri non posse, ut aliquod Dei præceptum servetur quoad solam substantiam operis, & non habeatur meri-*

tum vitæ æternæ, adeo, ut nec opus aliquod moraliter bonum fieri queat, quo non prome- reamur æternum regnum; rejecitque propterea Bajus propositione 58. celebrem illam doctorum distinctionem, qua tradunt, divine legis man- data bifariam impleri; altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantam, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quod valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc est, ad modum meritorium. Atque hinc factum est, ut cum Bajus ex una parte assereret quodlibet bono opere hominem justificari, & promereri regnum æternum; ex alia autem parte minime negaret reatum pec- cati tolli per Sacramenta, & per ministerium Sacerdotale, ut inquit propositione 54. & 55. hæc paradoxa deglutire & devorare coactus fue- rit, quod vera justificatio persistat sine remissione peccatorum: atque id revera affirmavit proposi- tionibus 31. 32. 33. & 34. Jam vero, si per quodlibet opus bonum homo justificatur, & promeretur vitam æternam, nec fieri potest ali- quod opus bonum quoad substantiam, quod si- mul ad regnum cælorum non valeat operantem perducere, juxta sensum propositionem 18. 44. & 58. justificatio autem, ut Catholica fides docet, fit per Spiritum inhabitantem, ac me- ritum vitæ æternæ gratiam sanctificantem sup- ponit; legitima & necessaria consecutione de- ducitur, Bajum ad quodlibet opus bonum ne- cessariam existimasse gratiam habitualement, gra- tiam sanctificantem, gratiam Spiritus Sancti in- habitantis; seu gratiam & caritatem actualem quidem, sed quæ juxta Bajum & justificet, & conferat meritum vitæ æternæ, habetque proin- de dotes illas, quas communi Theologorum sen- tentia habet gratia sanctificans, gratia inhærens, gratia inhabitantis Spiritus Sancti.

IV. Ex aliis Baji propositionibus idem in- fertur. Propositio enim 16. ad hunc modum se habet, *Non est vera legi obediencia, quæ fit sine caritate: propositio 35. ita sonat, Omne quod agit peccator, vel servus peccati, pecca- tum est; & propositio 40. est hujusmodi, in o- mibus suis actibus peccator servit dominanti cu- piditati. Quantum enim attinet ad propositio- nem 16. in ea vocabulum caritatis aperte su- mitur pro ea caritate, quæ justificat & sanctifi- cat, quoniam ex propositione 44. juxta Bajum omnis obedientia legis vera justitia, & operi- bus, quibus Dei mandatis obtemperant, fideles justificantur; & juxta propositionem 58. nequit observari præceptum divinum quoad operis sub- stantiam, quin simul servetur quod meritum re- gni æterni: ideoque in sensu Baji illa caritas, in qua consistit legis obedientia, est caritas ho- minem justificans & rectum faciens, eique con- ferens*

(*) *Eadem p. 2. pag. 143.*

ferens meritum æternæ vitæ. Quantum vero attinet ad propositiones 36. & 40. aperte in his affirmatur, nullum actum amoris innoxii, nullum opus intrinsecus bonum, nullum actum, qui non sit corruptus a vitiosa cupiditate, fieri ab homine nondum justificato; ideoque cujuslibet operis, quod rectum sit quoad substantiam, & non vitietur a noxia cupiditate, unicum juxta Bajum datur principium, nempe sanctificans gratia, amor justificans, & caritas, qua sumus filii Dei, membra Christi, ac templum Spiritus Sancti (1). Nec quemlibet movere debet, quod Bajus in sua *Apologia* fateatur has duas propositiones hæreticas esse, & queratur sibi per calumniam illas affingi. Nam primum *Apologia* ista Bajus obtinere nequaquam potuit, ut damnatio præcedentium propositionum, unde hæ duæ manifeste derivant, revocaretur. Deinde in sensu Baji naturæ justificatio *sine remissione peccatorum*, ut dictum est paullo supra; ideoque bene hæc duo in sensu ejusdem Baji consistunt, quod homo semper deserviat cupiditati, semperque peccet ante justificationem, & ante meritum vitæ æternæ, & tamen non semper peccet ante remissionem peccatorum. Ac tandem, cujuscunque sint duæ illæ propositiones, siue alterius auctoris, sponte ex doctrina ejusdem Baji derivant: semel enim dato, quod non detur aliquod opus bonum quoad substantiam, quod simul non habet meritum vitæ æternæ, ut legitur propositione 58., planissime sequitur, quod ubi non est *gratia sanctificans*, sine qua meritum vitæ æternæ nequit haberi, nec etiam reperiri possit aliquod opus, quod sit bonum *quoad substantiam*, & intrinsecus non sit a dominante cupiditate corruptum. Quapropter duæ illæ propositione 35. & 40. siue Baji sint, siue alterius, eundem pravam sensum præferunt: & jure meritoque iisdem Apostolicis Constitutionibus insertæ fuerunt ac reprobatae.

V. Luculentius dignosci potest intentus a Bajo sensus ex propositione 60. *Similiter & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum caritatis inhabitantem; alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad penitentiam excitatus, sed nondum cor inhabitantis, & in eo caritatem diffundendis, qua divinæ legis justificatio impleatur, odiosissime & pertinacissime rejicitur* (2), siue ut Vasquez, Turrianus, alique legunt, ut odiosissima, & pertinacissima rejicitur. Parva & in hoc articulo enunciata doctrina non solum adversatur Tridentinæ Synodi definienti sess. 14. cap. 4. aliud esse impulsus Spiritus Sancti nondum quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo penitens excitatus & adjutus viam sibi ad ju-

stitiam parat, seu ad justificationem disponitur; aliud vero ipsam justitiam, seu justificationem, quæ per Spiritum Sanctum inhabitantem, & in cordibus eorum, qui justificantur diffusam caritatem efficitur; verum etiam ostendit nullam in sensu Baji dari caritatem, nisi sanctificantem, siue Spiritus inhabitantis. Sublata quippe præcedenti distinctione, necessum est, ut ubicunque est divina inspiratio, ubicunque est excitatio cordis ad penitentiam, quæ inspiratio, & excitatio est a Spiritu Sancto movente, & quæ est inchoatio quædam & conceptio justitiæ, sit ibidem Spiritus caritatis inhabitans, sanctitas & vera justitia. Itaque a Bajo distinctione illa duplicis justitiæ rejecta, debeat necessaria consecutioni actibus singulis, quibus impius excitatus & adjutus gratia Spiritus Sancti moventis, aut fidem, aut spem, aut timorem, aut imperfectam dilectionem exercendo viam sibi parat ad justitiam, alligari, & individuo consortio perfecta caritas, vera justitia, & Spiritus Sanctus inhabitans copulari; alioqui distinctionem, de qua supra, minime rejecisset: ideoque in sensu Baji quilibet actus bonus, & ad perfectam justitiam disponens, siue sit actus fidei, siue actus spei, siue actus timoris, siue detestatio peccati, siue dilectio Dei tamquam fontis omnis justitiæ, siue quilibet alius motus liberi arbitrii excitatus a Spiritu Sancto movente, erit laudabilis caritas diffusa per Spiritum Sanctum inhabitantem, sanctificans animam, & habens meritum vitæ æternæ. Atque huic rationi innixi Vasquius, Turrianus, Macedo Norisius, & alii asseruerunt Bajum admisisse solam gratiam sanctificantem, ut constat ex illorum verbis productis paragrapho præcedenti.

VI. Huc spectat proxima propositio 61. *Denique & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei penitentia, & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, qua vivificatur, & palmes vivis in vite Christo efficitur, commentitia judicatur, & scripturis minime congruens.* Hujus enim propositionis idem, ac præcedentis est sensus. Enim vero hac distinctione duplicis vivificationis semota, consequens est, peccatori, statim ac inspiratur illi detestatio peccati & propositum & inchoatio novæ vitæ, statim ac incipit vivificari sese ac gratiam sanctificantem præparando, inesse illam vivificationem, qua vere justificetur, & qua factus vivus palmes in Christo, manens in ipso, qui ait (3), *Ego sum vitis vera; ego sum vltis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, si Dei filius, fructumque bonorum operum*

(1) Vid. *Apolog. Baji tom. 2. Oper. ejus pag. 99. & 101.*

(2) Vide Turrian. *dag. 642.*

(3) Joann. 15. 1. 5.

perum, ac meritum gloriæ referat. Contra qui nondum justificatus est, & nondum est vivus palmos in Christo, ita juxta sensum hujus propositionis præcisus erit, ita omni vivificatione destitutus, ita mortuus, ut per poenitentiam & per vitæ novæ propositum & inchoationem nullatenus vivificari credatur. Quapropter in sensu Baji cujuscunque actus boni & quoad substantiam, & quoad meritum vitæ æternæ unum duntaxat principium admittitur, idest, caritas, qua homo justificatur, & qua fit vivus palmos in vite Christo: sublato autem hoc principio caritatis justificantis, & perfecte vivificantis, omnia opera quoad substantiam & intrinsicus mala erunt, quidquid agit peccator, peccatum erit, & ipse peccator in omnibus suis actibus serviet dominanti cupiditati, nullaque erit vera legis obedientia absque caritate, quæ diffunditur per Spiritum Sanctum inhabitantem. Hinc vero magis, magisque comprobatur, & frustra Bajum in sua *Apologia* conquestum fuisse, quod sibi per calumniam affectæ sint propositiones 35. & 40. de quibus diximus num. 4., cum sint doctrinæ ipsius Baji evidentissima confectaria; & bene sapienterque Auctores antecedenti paragrapho laudatos tradidisse, quod Bajus nullam gratiam agnoverit, tanquam principium bonorum operum, præter gratiam sanctificantem, & præter caritatem, quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur. Itaque hoc præclarissimi Theologi docuerunt, & rectissime docuerunt: quod hoc docuerint, demonstratum est supra eorum testimoniis locupletissimis, quod vero rectissime hoc docuerint, adhibita Suarii regula, collatisque invicem pluribus Bajanis articulis, demonstratum est modo.

§. IV. Oſtenditur etiam Auctores, qui scripserunt post Constitutionem Unigenitus, afferere articulum Baji XXXVIII. in sensu caritatis habitualis & gratiæ sanctificantis fuisse proscriptum.

Progreditur nunc Dissertatio ad expendendum quo sensu damnatum articulum Baji trigessimum octavum censuerint Auctores illi, qui floruerunt post celeberrimam Constitutionem Unigenitus, qua Summus Pontifex Clemens felicis recordationis Papa XI. confixit Quesnellianas propositiones, in quibus Bajani comprehenduntur errores. Anonymus *Bajanismi Redivivi* Auctor, ut præmonui §. 1. n. 6. scribit, eundem errorem, qui continetur in articulo illo Baji, renovatum fuisse a Quesnellio in damnata propositione 44. quæ est hujusmodi: *Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones omnes nostræ nascuntur. Amor Dei qui o-*

mnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor quo nos ipsos ac mundum diligimus, qui quoad ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum sit malus; additque Anonymus, quod eundem errorem sapiunt & præferunt proximæ propositiones Quesnellianæ, 45. Amore Dei in corde peccatoris non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, & subsequentes aliæ usque ad octavam & quinquagesimam. Vide Bajanismum Redivivum pag. 254. Equum est igitur, ut mentem insignium Scriptorum circa has propositiones Quesnellii sedulo investigemus.

I. Occurrit primo Instructio Pastoralis, cui anno 1714. Nonis Februarii subscribere quadraginta duo Episcopi in Urbe Parisiensi congregati, & quam postea sexaginta alii Antistites adprobarunt, ita, ut non unius tantum, vel alterius Doctoris, sed totius Cleri Gallicani, aut saltem dignioris partis ejusdem Cleri doctrinam, Instructio illa dicenda sit continere (1). Præfert ipsa hunc titulum. *Instructio Pastorale approuvée par l'assemblée de Messieurs les Cardinaux, Archevêques, & Evêques; & proposée à Messieurs les Prélats absens; ac typis edita est eodem anno 1714.* In hac itaque Institutione de propositionibus Quesnellii spectantibus ad caritatem, hæc traduntur: „L'Eglise instruite par l'Apotre nous enseigne que les mouvemens de foi, de crainte, & d'esperance par les quels Dieu prepare à la justification, ne sont point des pechez: que bien loin de rendre l'homme hypocrite & plus criminel, ils sont bons & utiles, (a) qu'ils sont des dons de Dieu & des mouvemens de Saint Esprit, qui excite l'ame, quoiqu'il n'y habite pas encore: & que les actions, qui sont faites par ces motifs, non seulement ne sont pas mauvaises, mais qu'elles sont des dispositions à la justification: c'est ce que le Concile de Trente a déclaré. Quesnellius itaque arbitrabatur, motus fidei, timoris, ac spei, quibus ad Justificationem disponimur, esse intrinsecus peccata, ideoque nullum antejustificationem, & gratiam sanctificationem agnoscebat bonum opus, quod a noxia cupiditate non sit vitiatum; id quod Galliarum Antistites dilucide explanant. Sequitur enim Pastoralis Instructio: „Les propositions condamnées renferment une doctrine toute contraire. Nous y voions, qu'il n'y a que deux amours, la carité & la cupidité: toutes les actions ont leur source dans l'un ou dans l'autre de ces amours. Tandis qu'on est sous le regne de la cupidité c'est à dire avant la justification & la reconciliation, toutes les actions sont corrompues; il n'y a ni

(1) Vide Instruct. Pastor. pag. 40. & seqq. adnotant. in margine propositiones Quesnell.

44. 45. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. & 59. (a) Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. & can. 4.5.

foi, ni esperance en Dieu ni Religion, où il n'y a point de charité; il n'y a nulle bonne œuvre, tout, jusqu'à la prière, est péché & hypocrisie. Les actions chrétiennes ne sont point faites chrétiennement, si elles ne sont faites par le motif de la charité. „ In aperte docent rursus Gallicani Episcopi traditam a Quesnellio doctrinam omnino Tridentinæ Synodo oppositam, nempe quod ante justificationem & reconciliationem, quæ fit per caritatem habitualement, seu diffusam in cordibus eorum, qui justificantur, per Spiritum Sanctum inhabitantem, quidquid peccator agit peccatum est, eumque magis maculat, hypocritam reddit; propterea quod ante justificationem regnet vitiosa cupiditas, actus omnes corrumpens, nec sinens aliquid fieri nisi sui causa, impulsu scilicet ejusdem cupiditatis. Desideras ne clariora? Paucis interjectis in illa Institutione hæc leguntur: „ En vain, mes chers Freres, on s'efforce d'autoriser la doctrine contraire par les textes de Saint Augustin, & des autres Peres: il nous suffiroit, pour faire voir qu'on abuse de ces autoritez, de marquer que les heretiques des derniers tems, ainsi que les defenseurs de Bajus, les ont alleguez cent fois pour soutenir leurs erreurs; mais que l'Eglise, qui connoit mieux le sens, & la doctrine de Saint Augustin, & des autres Peres, que les lui opposent, elle qui est l'interprete infallible de l'Ecriture & de la Tradition, n'a pas laissé de proscrire dans le Concile de Trente les erreurs de Luter & de Calvin, & dans la Bulle du Saint Pape Pie V. les propositions de Bajus, semblables à celles, qui sont condamnées. A ces raisons si decisives on peut ajouter, que nous trouvons dans Saint Augustin meme des differences & des principes, qui rendent les textes, qu'on objecte, aussi conformes à la doctrine de l'Eglise, que les propositions censurées y sont contraires. Le Saint Docteur reconnoit en effet deux amours, mais sous le nom d'amour de Dieu, il renferme non seulement la charité habituelle ou dominante, mais la charité actuelle, & encore toute bonne volonté, & tout amour du bien: il rapporte à cette charité toutes les dispositions, qui preparent le pecheur à la justification, il reconnoit, qu'il y a de bons mouvemens dans ceux meme qui n'ont point la charité, & qui sont sous le regne de la cupidité. „ Productis deinde ad hoc demonstrandum duobus Augustini textibus, quorum uterque depromptus est ex libro de Spiritu & litt. cap. 27. ad hunc modum concludunt: „ Est ce là le langage des propositions censurées? Elles donnent à enten-

dre au contraire, qu'il n'y a point de véritable charité, que la charité habituelle ou dominante. Les dispositions qui preparent la voye à la charité, loin de pouvoir être rapportées à la charité, sont de vrais pechez; parce que sans la charité, & sous le regne de la cupidité, toutes nos actions sont corrompues, venant de la cupidité, qui regne dans le cœur, des que la charité n'y domine pas. „ Itaque juxta sententiam doctissimorum horum Episcoporum propositiones Baji Quesnellianis simillimæ enuntiant, nullam aliam in sensu & Baji & Quesnellii dari charitatem præter habitualement & dominantem, omniaque opera peccatorum, qui hujusmodi caritate sunt destituti, atque ante justificationem & reconciliationem, subjiciuntur cupiditati prædominanti, fieri ex cupiditate; a qua intrinsecus corrumpantur; adeo, ut omnia opera justificationem præcedentia, illa etiam quæ sunt a Spiritu Sancto movente, & quibus ad gratiam sanctificantem disponimur, reddant hominem magis peccatorem & hypocritam, ut commenti sunt Lutherus, Calvinus, horumque gregarii a sacrosanta Tridentina Synodo condemnati. Damnata est ergo propositio Baji 38. sensu caritatis habitualis; quatenus sensum reddit, duo tantum esse actionum nostrarum principia; caritatem habitualement & dominantem & cupiditatem pariter habitualement & dominantem; cum juxta principia Augustini, cujus auctoritate hæretici, & novatores abuti solent, duo quidem sint actionum humanarum principia, sed ea sint cupiditas actualis, ampliori sensu accepta pro qualibet cupiditate bonorum, seu bona voluntate.

II. Non parvi momenti æstimanda est Instructio illa Pastoralis, quam doctissimi Præfules, præsertim vero Armandus Gasto S. R. Ecclesiæ Cardinalis de Rohan, summo studio ac diligentia ediderunt, expressis damnatis erroribus (1), scholarumque opinionibus caute prudenterque relictis, ne in definitionibus fidei aditus contentiosis disputationibus aperiretur. Id quadraginta Episcopi significarunt reliquis Archiepiscopis & Episcopis Regni Galliarum in Epistola data Parisiis eodemque an. 1714. die 10. Martii (2) necnon in altera data nonis Februarii ad Santissimum Dominum Clementem XI. sic legitur: „ Cette instruction Pastorale sera donc comme une espee de rempart & de digue opposé aux interpretations fausses & contraires au véritable sens de la Constitution, par lesquelles des hommes pervers s'efforcent en vain de frustrer l'Eglise des grands & heureux fruits; qu'elle espere avec confiance, & qu'elle commence déjà à recueillir de ce decret Apostoli-

(1) Recueil an. 1714. A paris pag. 75. & 85.

(2) Ibid. pag. 69.

que (1). Quanti etiam Summus Pontifex Armandum Cardinalem, ceterosque illos Episcopos in Comitibus Parisiensibus congregatos, eorumque studium ac sollicitudinem fecerit, colligi potest ex Apostolicis litteris datis eodem anno die 7. Martii.

III. Extat Parisiensibus (2) typis proculsum Opus, cui titulus „ Explications sur la Bulle *Unigenitus* „ ex quibus explicationibus facile sensus Baji & Quenellii eruere possumus: nam cum a Duce Aurelianensis, qui eo temporis Galliarum regna regebat, exhibitæ fuissent centum Episcopis, hi illas probarunt, & doctrinæ Ecclesiæ uniformes omnino esse censuerunt, commendantes simul expositionem damnatarum thesium, quæ prædicta Instructione Pastoralis comprehenditur. Memorati enim centum Episcopi de illis Explicationibus hæc Duci Aurelianensis responderunt, „ qu'elles ne renferment rien, qui ne soit conforme à la doctrine de l'Eglise, à celle de la Bulle, & à celle de l'Exposition simple & naturelle, que les Evêques de France ont faite de cette même Bulle, en la recevant, & en la publiant avec l'instruction Pastorale de 1714. „ In his itaque Explicationibus art. 3. pag. 36. hæc leguntur.

„ Le terme de charité peut être pris en deux sens différents; 1. pour tout amour de Dieu, actuel ou habituel, naissant ou dominant; amour qui justifie, amour qui ne suffit pas pour justifier, amour propre aux justes, ou tel qu'il peut se trouver dans les pécheurs: en un mot pour tout amour du vrai bien, pour toute bonne volonté. La charité est prise en ce sens en divers endroits des Ecrits des saint (3) Peres, & de quelques (4) Theologiens. 2. Le terme de charité est pris ordinairement par (5) S. Thomas même, dans une signification plus restreinte, pour la troisième vertu Theologale, pour l'amour habituel de Dieu, pour l'amour qui est propre aux justes, qui nous unit à Dieu, & qui nous rend les membres vivans de Jesus-Christ; & c'est ainsi qu'il l'entendent communément les fideles.

La foy & l'esperance renferment toujours quelque amour de Dieu, pris dans la première signification, mais la foy & l'esperance peuvent être

re séparées de la charité, prise dans la seconde signification, & peuvent agir sans elle; & quoy qu' alors elles ne nous rendent ni justes, ni dignes du Ciel, elles ne demeurent pas pour cela sans quelque fruit, elles ont des actes qui leur sont propres, & qui disposent à la charité.

Ce sont (6) donc autant d'erreurs contre la foy, & justement condamnées par la Bulle, de dire que le pécheur, qui perd la charité habituelle, perde en même tems la foy: qu'il n'y ait plus de sentiment de crainte, ni acte d'esperance, ni bonnes œuvres, ni culte, ni prière, ni religion pour le pécheur, qui a perdu la charité; que, lorsqu'il a perdu cette vertu, la cupidité qui regne dans son cœur, corrompe toutes ses actions, qu'il n'est plus que tenebres, erreur, & péché, & qu'il se trouve dans une impuissance générale de faire aucun bien, qui soit agréable à Dieu.

C'est encore un erreur déjà condamnée par le (7) saint Siege, d'avancer qu'il n'y a point d'autres principes de nos actions, que la charité habituelle, & la cupidité habituelle.

Les Peres (8) de l'Eglise enseignent qu'il y a deux amours, l'amour de Dieu & l'amour de la creature, qui sont les principes des mouvemens de la volonté; mais ils entendent par l'amour de Dieu non seulement la charité habituelle, & l'amour dominant, mais tout amour actuel de Dieu, toute bonne volonté, tout amour de vrai bien, en quelque degré qu'il puisse être; & ils entendent par l'amour de la creature non seulement la cupidité habituelle, mais tout amour des creatures, foible ou dominant; & ils n'ont jamais prétendu que tous les mouvemens de la volonté, qui ne partent pas de la charité habituelle, fussent produits par la cupidité, qu'ils fussent par conséquent des péchez. Ils enseignent expressement au contraire (9) qu'il y a de bonnes œuvres, & de bons mouvemens en ceux qui sont encore sous le règne du péché, comme il y a des péchez veniels dans les justes qui possèdent la charité habituelle.

Ex his explicationibus tam splendide, ac tam magnifice suffragio centum Episcoporum probatis evidentissimum est sensum in Bajanis articulis reprobatum esse illum, quem nos adfirmavimus esse rejectum, duo tantum dari actio-

Y y

num

(1) Vid. Clem. XI. Epist. & Brevia selectiora to. 3. pag. 384.

(2) A Paris de l'Imprimerie Royale 1720.

(3) S. Aug. in Ps. 9. num. 15. & lib. de Dono. Perf. cap. 16.

(4) S. Thom. 2. 2. qu. 19. art. 8. in Corp.

(5) Dionys. Petau. lib. 8. dogm. Theol. tom. 1. cap. 20. num. 9. Guil. Estius in lib. 3. sent. dist. 27. §. 2.

(6) S. Thom. p. 3. qu. 84. art. 5. ad 2. Id. 2. 2. qu. 65. art. 5. in corp. 2. 2. q. 2. art.

1. in Corp. quest. 24. art. 2. in corp. Seq. pagina 37.

(7) Bulla S. Pii V.

(8) S. Leo Serm. 88. c. 3.

(9) S. Augustinus lib. de Spiritu & lit. cap. 17. Sicut enim non impediunt a vita aterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur; sic ad salutem aeternam non profunt impia quædam bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur. Pag. 37.

num humanarum principia, idest caritatem habitualement & cupiditatem habitualement, actus vero qui a caritate hujusmodi non procedunt, ut sunt ii omnes, qui præcedunt justificationem, a cupiditate dominante profluere, atque ab ipsa corrumpi, evidentissimum est ea verba, C'est encore un erreur déjà condamnée par le saint Siege, &c. „ prolata esse de propositionibus Baij, siquidem citatur e vestigio Bulla S. Pii V. ac demum evidentissimum est, Baij errorem renovari in propositionibus Quesnellianis omni jure ab Apostolica Sede confixis. Quapropter ab Anonymo asserente a novatoribus & discipulis Baij contendere, quod 38. articulus damnatus sit in sensu charitatis habitualis, non ii tantum Theologi, quorum supra meminimus, & quorum postea mentionem faciemus, sed etiam illi centum Galliarum Episcopi, qui pro æquitate Constitutionis *Unigenitus* curam, ac sollicitudinem maximam exercuerunt, turpissima ignorantie nota, necnon iniquissima calumnia dilacerantur.

IV. Prodiit jam ab anno 1717. typis Bruxellensibus perutile & celebre opusculum sub hoc titulo, „ Les cent & une Propositions qualifiées en détail „. Ibidem §. *Sur la charité*, hæc habentur: „ Le système des Novateurs renferme trois erreurs principales touchant la charité. 1. Ils prétendent qu'il n'y a absolument aucune bonne action, que celles qui viennent de la parfaite charité. 2. Que là où la parfaite charité ne domine pas, toutes les actions sont des pechez. 3. Que la vraie foy, la vraie espérance, & toutes l'autres vertus chrétiennes, ne peuvent subsister sans la charité, ou plutot que toutes ces vertus ne sont rien de distinct de la parfaite charité. Car elans le système de ces Messieurs, il n'est pas question d'habitudes infuses; la seule délectation dominante y fait tout en bien, & en mal, en vertu & en vice. „ Proximo item §. *Sur les deux Amours*, ista leguntur: „ Il est très-vray que toute action humaine vient originaiement de quelque amour. Il est encore vray que tout amour se réduit à l'amour de Dieu & à l'amour des creatures; mais il n'est point vray que tout amour de Dieu soit un amour de parfaite charité, un amour dominant & de preference; ni que tout amour de la creature soit un amour déréglé & criminel. C'est l'erreur de Baius, qui enseignoit, que tout amour de la creature raisonnable, est ou cette cupidité odieuse, que l'Evangile condamne; ou cette louable charité, que le Saint Esprit repand dans nos cœurs. Erreur que le Pere Quesnel établit dans la soixante-quatrième des cent & une propositions condamnée. il n'y a, dit-il (1), que deux amours d'où naissent toutes nos actions: l'amour de Dieu qui fait tout par Dieu, &

que Dieu recompense: l'amour de nous-mêmes & du monde qui ne rapporte pas à Dieu ce qui lui doit être rapporté: & qui par cette raison même devient mauvais. Rursus ad hanc propositionem Quesnellianam 44. infra, ubi singulæ peculiari afficiuntur censura, hæc extant: „ Fausse; car il y a un amour de Dieu, qui ne fait pas tout par Dieu, & un amour de nous-mêmes, qui rapporte à Dieu ce qui lui doit être rapporté. Erronée; car dans le sens de l'auteur elle signifie que toute action qui ne vient pas du principe de la parfaite charité, vient de la cupidité charnelle; ce qui est un erreur dans la Foy. Très-approchant de l'herésie de Luther; que toutes les actions de pecheurs sont des pechez; car étant évident que nulle action du pecheur ne vient du principe de la parfaite charité, si tout ce qui ne vient pas de ce principe est peché, toutes les actions des pecheurs sont des pechez. „ Vident omnes, opinor, auctorem quoque hujus opusculi existimare, quod tam tricesima octava Baij, quam quadragesima quarta propositio Quesnellii damnata sit in sensu caritatis perfectæ, dominantis, & quæ non potest in peccatore inveniri: quod de caritate hac dominante & perfectæ cum Baius, tum Quesnellius locuti sint, ubi de duplici amore sermonem instituerunt, & quod virtutibus omnibus (caritate excepta) habitibusque sublatis, ea tantum opera laudaverint, quæ ab eadem caritate perfectæ & dominante derivant, existimantes omnes alias actiones oriri a cupiditate vitiosa & esse peccata ita, ut peccata sint opera omnia impiorum, illa etiam, quibus ad gratiam & justificationem percipiendam semetipsos disponunt.

V. Dixi paullo supra laudatum Opusculum perutile & celebre censendum esse (2); nam præter editiones factas idiomate Gallico, quo primum conscriptum fuit, Italica etiam lingua translatus anno 1723. typis Mediolanensibus in lucem prodiit, omnesque Itali non Theologi tantum, verum & rudiores ejus lectione percipere potuerunt, articulum Baij tricesimum octavum in sensu caritatis justificantis dominantis, ac perfectæ fuisse damnatum. Accedunt, quæ de ipsomet opusculo leguntur in Præfatione *Bibliothecæ Jansenistice*. cui etiam additur in fine secundi voluminis in lucem emissi anno 1740. „ On a placé (ita in ea Præfatione) à la fin de cette Bibliothèque un petit ouvrage devenu aujourd'hui fort rare, mais infiniment propre pour mettre tout le monde au fait des erreurs du tems. C'est un petit Traité dans le quel le cent & une propositions extraites du livre des Reflexions morales du Pere Quesnel sont qualifiées en détail. In hoc Opusculo, quod Antijanseniani tale putant, ut hoc uno possit uni-

(1) *Proposit. 44. Pag. 81.*

(2) *Edit. Mediol. pag. 28. 63. &c.*

versus mundus Quesnellianos errores vitare, nemo sui compos dicturus est contineri fraudes ac subterfugia novantium, qui Baji, Jansenii, & Quesnellii vestigia premunt.

VI. Extat & aliud Opusculum, cui titulus, „*Venin des 101. Propositions*„ impressum anno 1714. in quo de Propositione 44. Quesnelliana (1) hoc iudicium profertur: „*Proposition qui revient à la 38. de Bajus, & prouveroit que la justification du pecheur, & ne viennent pas encore de l'amour de Dieu, sont de pechez.*„ Et recensita propositione 45. hæc ibidem subiunguntur. „*Erreur, qui retablit ces Propositions de Bajus, tout ce que fait un pecheur ou un esclave du peché, est peché: c'est la 35. un pecheur dans toutes ses actions obéit à la concupiscence dominante: c'est la 40. Motif bien propre pour engager les pecheurs à prier, à jeuner, à faire l'aumône &c. Notez que cette Proposition 45. retablit de plus l'herésie frappée d'anathème par le Concile de Trente sess. 6. can. 7. Scavoir que non-seulement la crainte de l'Enfer; mais même les autres actes qui precedent la justification du pecheur, & qui par conséquent ne viennent pas encor d'un amour dominante en lui, sont aussi des pechez.*„ Perspicuum est, hunc quoque scriptorem Baji & Quesnellii propositiones damnatas intellexisse de caritate dominante, quæ non adinvenitur in impiis, qui iustificentur, in omnibus actibus suis deserviunt dominanti cupiditati, ac semper peccant: qui utique sensus est hæreticus, & prædamnatus a Synodo Tridentina. Hæc etiam Opusculum plurimi faciendum esse constat, cum statim Latinitate donatum Colonia Agrippinæ iterum sit evulgatum eo consilio, ut etiam Germani venenum illarum propositionum non obscure dignoscerent, ut habetur in Præmonitione ad lectorem.

VII. Eundem sensum caritatis iustificantis deprehendit in propositione 44. Quesnelli præclarus Auctor alterius Opusculi, cui titulus, *Veritas & equitas Constitutionis Unigenitus Theologice demonstrata*, quod in lucem editum est Gandavi anno 1724. Nam & in hoc Opere ad ipsam propositionem 44. legimus: *Sensus est, omnes volitiones & actiones humanas esse peccaminosas, nisi profluant ex amore Dei perfecto & dominante (qui omnia agit propter) iustificante, seu cum justificatione connexo) quem Deus remuneratur. Vide proposit. 28. Est falsa & erronea, quia in sensu auctoris significat quod omnis actio, quæ non procedit a perfecta caritate, procedat a carnali cupiditate. Est proxima heresi Lutheri docentis omnes peccatoris actiones esse peccata: nam nulla actio peccatoris procedit a perfecta charitate Dei; omnis actio, quæ*

non procedit a caritate Dei, est peccatum; ergo omnis actio peccatoris est peccatum. Et ad Propositionem 45. Est erronea; quia caritas non sanctificat omnes iusti actiones, utpote qui aliquando venialiter peccat; ergo cupiditas non corrumpit omnes peccatoris actiones. Est heretica, quatenus asserit omnes peccatoris actiones esse peccata contra Tridentin. sess. 6. can. 7. & Const. damnans 16. Joan. Hus. Ex proposit. sequitur 1. actus fidei, spei, attritionis, quibus se ad iustificationem peccator disponit, esse peccata; sequitur 2. Jonam Ninivitas hortando ad penitentiam (utique amore Dei in illis non regnante) hortatum esse ad peccata; sequitur 3. in omnibus suis actibus peccatorem servire dominanti cupiditati (est Baji 40.) omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum esse. (Est Baji 35.) omnia opera infidelium esse peccata. (Est 25.) item 8. & 12. inter 31. denique quidquid contra præcedentem, pugnat & contra hanc. Sic in forma: in peccatore mortalis peccati reo non regnat amor Dei, seu cupiditas (regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est Dei caritas. S. Aug. Ench. c. 11.) atqui de fide est, quod in peccato mortali possit facere actiones, quas non corrumpit cupiditas (Trid. sess. 6. c. 7.) ergo de fide est, quod, quando amor Dei non amplius regnat in corde, cupiditas non omnes actiones corrumpat. Bene habet: & huius libri auctor censet Quesnellianas & Bajanæ propositiones damnatas esse in sensu caritatis perfectæ regnantis in corde iustorum, in sensu dominantis cupiditatis regnantis in corde impiorum.

VIII. Præstantissimus Auctor Operis (2), quod inscribitur SS. D. N. Domini Clementis P. XI. *Constitutio Unigenitus Theologice propugnata*, anno 1719. Romæ impressum, pertractat p. 2. de sensu quadragesimæ quartæ propositionis Quesnellianæ; & cap. 1. animadvertit auctorem significari amorem efficacem, non affectu solummodo, sed etiam effectu, qui reipsa omnia agat propter Deum; amorem insuper, qui habeat meritum proprie dictum, quod a Theologis appellatur *de condigno*, & ad quod prærequiritur *status gratiæ*. Atque his præmissis, Dum igitur (inquit) Quesnellius enuntiat, Non sunt nisi duo amores, &c. suis verbis in sensu propriissimo & obvio acceptis convincitur asserere, omnem volitionem & actionem esse peccatum, quæ non nascitur ex amore Dei super omnia & iustificante: neque id sufficere, sed debere elici a iusto, alias fore & ipsum amorem Dei vitiosum, si a peccatore penitente elici contigerit. Postquam præclarus auctor demonstravit cap. 2. & 3. propositionem illam Quesnelli adversari sacris litteris ac Tridentino Concilio, pergit cap.

Y y 2

4.

(1) *Venin.*, &c. pag. 15.(2) *Jacobus Le Fontaine* to. 2. 266. col. 1.

4. ostendere quomodo etiam definitionibus Summorum Pontificum sit contraria: atque enumeratis propositionibus Baji 16. & 27. ait: *Succedit* 38. Omnis amor creaturæ rationalis, &c. *Quid in hoc articulo est, quod non conveniat isti Quesnelliano, Non sunt nisi duo amores &c. ? Utriusque articuli sensus idem, eadem labes est, quod omnem amorem hominum, aut caritatem esse censet, aut malam cupiditatem seu peccatum. Plures alii Bajani articuli cum presenti Quesnelliano connexionem habent ineluctabilem. Optime. Articuli 44. Quesnelliani, & articuli 38. Baji eadem est labes, idem error; idem pravus sensus. Quesnellianus agit de amore Dei super omnia, & justificante, & qui elicitur a justo. De hoc itaque amore Dei super omnia, justificante, & qui elicitur a justo, accipiendus est articulus 38. Baji.*

Neque in hoc uno loco affirmat celebris Pontificiæ Constitutionis Propugnator Quesnellianum articulum 44. accipiendum esse de caritate perfecta & justificante: sed hoc sæpenu-mero repetit. Eodem namque volumine pag. 502. colum. 2. inquit: *Non alio Quesnellum amore, non alia caritate contentum esse, quam justificante, colligitur ex variis ejus de hac materia propositionibus: atque ex ipsius, ut aliquoties notavi, adversarium vindictis. Considera propositionem 44. Non sunt nisi duo amores, &c. Amor Dei, ex quo omnes volitiones, & actiones bonæ procedunt; amor, qui omnia agit propter Deum, & quem Deus remuneratur; amor Dei in cordibus regnans, indubie perfectus est, ea saltem perfectione, quæ satis ponderis habeat ad justificandum. Proxima pag. 504. col. 1. demonstrat, quod ex propositionibus & principiis Quesnellianis, Fieri non potest, ut Dei dilectio sit, sive inchoata, sine justificatione. Quapropter si nullum est opus bonum sine amore Dei, compertissimum est, nullum esse bonum sine justitia & sanctitate; cumque opera omnia quæ bona non sunt, & quidem ex gratia juxta prop. 38. & 40. peccata sint, & condemnationem mereatur, manifestum est, opera omnia absque amore justificante rejici inter vitia. Hinc sequitur 48. propositio Bajana, Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur; aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuse Deus amatur. 40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati. 35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est; quando nempe per caritatem non convertitur. Ibidem prop. 25. Omnia opera infidelium sunt peccata, & philosophorum virtutes sunt vitia. 27. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei*

adjutorio nonnisi ad peccandum valet. *Inter damnatas* 31. ab Alex. VIII. restituitur a Quesnello hæc VII. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi. Si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est. 8. Necessè est infidelem in omni opere peccare; quando scilicet infidelis manserit. 9. Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu,,. Fatente ergo strenuo ac erudito Vindice Pontificiæ Constitutionis, articulus Baji 38. Quesnellianus 44. necnon alii hætenus recensiti, in sensu caritatis dominantis, regnantis, & justificantis fuere proscripti; quatenus significant omnem amorem, omnemque actionem impiorum, in quibus non regnat caritas, sed cupiditas, esse fœtum carnalis concupiscentiæ, ab ipsa produci, infici & labefieri.

IX. Quoniam in lucubrationibus Jacobi Fontanæ versamur, haud abs re erit animadvertere Paschasium Quesnellium in suis observationibus ad Instructionem Pastoralem xl. Episcoporum. de qua supra num. 1. conquestum fuisse, quod sibi per calumniam imputatum sit, solam caritatem justificantem a se agnosci, atque affirmari connumeranda esse peccatis opera, quæ justificationem ipsam præcedunt, atque ad ipsam disponunt. (1), Il n'y a ni bon sens, (ait pag. 55. & ejus Protestat. §. 10. pag. 190. Quesnellius) ni droiture à opposer à l'auteur des Reflexions, qui ne parle point de la charité habituelle, une Bulle que l'on ne peut excuser qu'en supposant que les propositions qu'elle condamne s'entendent de la seule charité habituelle ou justificante., & infra pagine 58., La calumnie conte peu aux auteurs de l'Instruction; on le voit ici sensiblement. Car ils imputent à l'auteur des Reflexions, de vouloir que les dispositions qui preparent le pecheur à la justification, loin de pouvoir etre rapportées à la charité, sont de vrais pechez (2). Propugnator itaque Constitutionis Unigenitus adrefellendum hoc Quesnelli subterfugium, seu potius audaciam atque perfidiam, ad propositiones de caritate addidit Appendicem in quatuor capita distributam. Hunc primo capiti præfigit titulum, *Fides pessima Quesnelli protestantis, se in Propositionibus de caritate non intelligere justificantem. Hanc vero pessimam fidem patefacit ex propositione 51. Fides justificat quando operatur; sed non operatur nisi per caritatem: qua propositione recitata, Evidens est* (inquit) *caritatis nomine hic intelligi justificantem; alias enim falsissimum foret, & manifeste hereticum, si fides justificare diceretur per caritatem, quæ non justificet: quis enim hætenus in*

(1) Quesnel. *Deliberations de l'Assemblée* &

(2) *Eadem P. 2. pag. 834.*

Ecclesia audivit Catholica: plus roboris fidei ad reconciliationem esse, quam caritati, sive iustitiam a fide peccatoribus tribuit, quos non sanctificet caritas? Idem confirmat collatione propositionis 40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem, & propositionis 27. Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum, atque proposit. 27. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio: atque his productis, ait pag. 837. col. 2. Prima scilicet gratia, juxta Quesnellum necessaria est caritas sanctificans: alias conferret remissionem criminum caritate non justificante, quod dictu absurdissimum foret, & hereticum.

Secundo Appendicis capiti titulus iste præponitur, *De caritate habituali, & dominante protestatio Quesnelli fraudulenta convincitur.* Ibi vero præmissa Protestatione, qua Quesnellus asserit se procul abfuisse a confundenda caritate habituali & justificante cum ea, cujus motus & actus justificationem præcedunt; rectissime orthodoxus Constitutionis Defensor monet, ubi de damnatis dogmatistarum erroribus agitur, fidem auctoribus habendam non esse, si alicubi tradidisse oppositum videantur. *Ecclesia quidem Catholica (ait) Episcopi, ac Pontifices nunquam sibi impositam censuere legem, omnia hæreticorum, aut novaturientium placita inter se conciliandi, & ab oppositionis liberandi vitio. Prius enim terram celo junxeris Empyreo, quam omnia inter se cujuslibet hæretici dogmata. Quod monitum ii memoria tenere debent, qui ex variis assertorum textibus, aut ambiguis, aut verisimilibus, aut aliqua ex parte veris, sensum damnatorum articulorum erui contendunt, obvio illo planissimoque relicto, quem verba præferunt. Ceterum, ut propius ad rem accedamus, repetita pag. 847. col. 2. propositione 44. Non sunt nisi duo amores, &c. ad hunc modum loquitur: Quis per istiusmodi amorem Dei, unde omnis bona actio, & volitio nascitur, intelligat amorem fluxum & debilem, non vero habitualem potius & dominantem? Elidit deinde fallaciloquentiam Quesnelli dicentis se caritatem habitualem ab actuali dominante distinxisse; nam sive nullam caritatem admiserit præter habitualem, sive admiserit actualem quoque, sed quæ indissolubili nexu justificationem secum afferat, & peccata remittat, eadem omnino est consecutio, omnia in sensu Quesnelli esse noxia, & corrupta a vitiosa cupiditate, si a caritate justificante nequaquam procedant. Quapropter sapientissimi Galliarum Antistites in sua Pastoralis Instructione modo caritatem habitualem commemorarunt, modo prædominantem duntaxat: quoniam æque censuram promeritis, si unam principium bonorum operum statuas cari-*

tatem habitualem, quæ, ut inquit Theologi, est forma sanctificans, & si principium illud dixeris caritatem perfectam atque prædominantem justificationi conjunctam. *Proprie non asserunt Episcopi (verba sunt laudati Theologi) nullam Quesnello caritatem veram esse præter habitum, sed vel habitum, vel actum, cujus imperio actus ceteri obsequuntur. & post pauca: Motus caritatis quos Quesnellus se admittit ante in peccatoribus ante justificationem, intelligi debent de amoris Dei actibus, quibus justificatio obtinetur, quosque hæc immediate sequitur, eodem quidem tempore, sed posterius ratione: & rursus; Itaque vera Quesnelli sententia est, omnem caritatem esse aut habitum justificantem, aut dominantem actum, omnibus mundane concupiscentie motibus superiorem, qui justificationis habitum secum trahat ætissimo vinculo connexionis. Quomodo etiam separatur a iustitia, si prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio, propos. 28.?*

In tertio Appendicis capite refellitur evasio Quesnelli agentis, *Quis affirmavit unquam eos, in quibus caritas justificans nondum dominatur, aut restet, nunquam agere nisi motu cupiditatis, sive nunquam uti sensibus instinctu caritatis actualis? Ita vero lusio, & æquivocatio Quesnelli detegitur: Distinguat caritatis actus justificans ab habitu, qui justificationis forma est, vel comes individuus. Episcopi quadraginta Parisiis congregati, quorum documentum Pastorale hic potissimum insectatur Quesnellus, non accusare illum, quasi solum admitteret caritatis habitum sed tantum quod indicaverit, non esse veram caritatem, nisi habitualem, vel dominantem. Ubi quidem adversarius, ad confutandam Presulibus invidiam, nequiter supponit caritatem habitualem, & dominantem accipi pro una, eademque diversis tantum significata nominibus. Antistites autem nota distinctionis habitualem vel dominantem pro synonymis accipiunt, sed pro diversis: priorem pro habitu, posteriorem pro actu cupiditatis, & tentationibus superiore, qui omnibus animæ facultationibus imperet cum effectu. Sensus iste vere Quesnelli est, & lethiferum virus in eo situm, quod omnis actio, omnis usus sensuum ex alterutra non profluens caritate, inter vitia reputetur, &c.*

Quarto, & postremo Appendicis capite, quo reprimitur observationis Quesnellianæ temeritas, rursus asseritur: *Quando igitur propositione 44. dicitur omnis actio & volitio nasci ex amore mundi pravo, qui non nascitur ex amore Dei omnia agente propter Deum, quemque Deus remuneratur, non patitur Quesnellus sibi tribui, quasi omnem actionem, ut prava origine immunis sit, asserat nasci debere ex habitu caritatis* *justi-*

justificantis; sufficit si processerit ex actu justificationem necessario inferente. Post pauca: Patet itaque Quesnelli sententia de necessitate justificationis praevia ad omnem istiusmodi actum liberum: cumque omnis alia Quesnello deliberata actio peccatum sit, liquet omnia opera justificationem antecedentia esse delicta. Cum autem penes Catholicos peccatorum remissio in presenti divinorum decretorum ordine non fiat absque infusio habitualis gratiae, siue habitualis caritatis, siue hac a priore distincta re ipsa sit, siue solummodo ratione; quid aliud venire in mentem Doctoribus Catholicis potuit, quam quod juxta Quesnellum justificatio, atque adeo infusus caritatis habitus omnia precedere debent bona opera, imo omnia non mala, cum nulla penes illum sit differentia? Unde non studio elicta, sed ultro profluit assertio, quod in Quesnelli sententia nullum opus a noxa liberum sit, ubi non praecesserit justificatio, atque adeo infusus habitus caritatis: si talis in nova Theologia agnoscitur, de quo non una ratio dubitandi est.

X. Quoniam vero multus fui in colligendis Auctoris hujus testimoniis; haud pigeat percurrere postremo loco ejusdem Synopsis, quae appositae est ad calcem praeaudati voluminis: quae una potest sensus in Bajo, & in Quesnello damnatus luculentissime, & absque ulla ambiguitate deprehendi. Ergo in Synopsi propositionis 44. cap. 1. quaestiones istas proponit. *Questio 3. An Quesnellus in prop. 44. & seqq. intelligendus sit de amore Dei seu caritate justificante, idest, quae cum justificatione infallibiliter connectitur? Questio 4. An Quesnellus ad actiones singulas exigat amorem dominantem? Amor dominans intelligitur, ex cuius impulsu, seu imperio omnia peraguntur. Quest. 5. An ex Quesnelli principiis sequatur, ad cujusvis actionis bonitatem, requiri iustitiam, seu caritatem habituales? Ad omnes istas quaestiones Propugnator Constitutionis Unigenitus respondet, Affirmative: easque demonstrat argumentis, quorum pleraque superius sunt commonstrata: quia nempe caritatis significatio usitata & obvia, ac praefertim in lingua Gallica, talis est, ut accipiat pro caritate justificante; quia Quesnellus prop. 44. loquitur de amore, quem Deus remuneratur, quia talem amorem necessario praevenerit gratia, & juxta Quesnellum prop. 28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio; atque ob rationes alias complures, quas brevitati consulens praetermitto. Demonstratis tandem praedictis quaestionibus, deducit hoc COROLLARIUM. Testatissima igitur Quesnelli doctrina est, in omnibus volitionibus, actionibusque peccari, nisi profluant ex amore Dei perfecto, justificante, dominante, & habituali: atque ita redarguitur imprudentissimi no-*

vatoris calumnia, conquerentis, se a 40. Gallicae Episcopis perperam accusari, quod ad actum humanorum bonitatem requirat caritatem justificantem, & habituales, vel dominantem. Quid expressius, quid luculentius proferri potest? Quid uberius poterat desiderari ad dignoscendum quo sensu propositiones Baji & Quesnelli ad caritatem spectantes damnatae fuerint? Damnatas fuisse in sensu caritatis justificantis, & habitualis, vel dominantis testatur celeberrimus auctor, quem nemo sanae mentis dixerit partibus dogmatistarum addictum: testatur Theologus alter, qui edidit librum inscriptum, *Veritas & equitas Constitutionis Unigenitus Theologicae demonstrata*: testatur Scriptor alterius probatissimi Opusculi, *Venin des 101. Propositiones*: testatur qui in lucem emisit Opusculum alterum, Italo etiam idiomate vulgatum, summisque laudibus celebratum ab auctore Bibliothecae Jansenisticae, idest, *Les cent & une propositions qualifiées en détail*: testatur liber insignitus eo titulo, *Explications sur la Bulle Unigenitus*, centum Gallicarum Episcoporum Pastorale documentum. Quis, obsecro, posthac dicturus est, eos, qui ajunt articulum 38. Baji, & 44. Quesnelli proscriptos fuisse in sensu caritatis justificantis, siue in sensu gratiae sanctificantis, esse novatores, qui ad eludendas Pontificias Constitutiones, harumque censuras, quaerant artes omnes, ac subterfugia? Quisquis id cum Anonymo effutiat, nube testium, qui ante, & post Constitutionem Unigenitus floruerunt, jam se manifestae falsitatis, supinae ignorantiae, & execrandae calumniae convictum esse cognoscat.

§. V. Augustinianos scriptores, qui post Constitutionem UNIGENITUS lucubrationes Theologicas ediderunt, propositiones, de quibus est quaestio, in sensu caritatis habitualis, aut justificantis accepisse, apertissime demonstratur.

Jure itaque Augustiniani Theologi, quorum unanimis sensus est, omnia opera deliberata in Deum finem ultimum saltem virtualiter esse referenda, dum sibi Bajani, aut Quesnelliani opponuntur articuli, respondere solent hos sibi perperam objici; quum proscripti fuerint in eo sensu, quod Bajus & Quesnellus ad opera undique bona necessariam existimaverint caritatem habituales & justificantes, atque ulterius dogmatizaverint ea, quae a caritate non derivant, a cupiditate profluere, & ab ista intrinsecus labefactari & corrumpi: quae duo quam longissime discrepant a sententia nostratum, qui agnoscunt opera moraliter bona, quoad substantiam, & quoad principium influens, & obiectum proximum laudabilia, quamvis talia non sint spectata ultimi finis circumstantia, quam

is, qui operatur, prætermittit, ac negligit, adeo, ut omissio ista ac neglectus culpa aliqua sit operantis, sed operi extrinseca duntaxat atque concomitans: quod prolixius tertia hujus operis dissertatione explicabo. Jure, inquam, Augustiniani Theologi id respondent, quando Auctorum, quos laudavi, testimoniis, suffragiis & documentis locupletissimis fulciuntur. Nec dum Augustinianos Theologos dixi, intelligi volo aut solum Fulgentium Bellelli, cujus causam actito, aut me, quem nunquam tali, ac propria existimatione prosequutus sum, ut honestissimo Theologi nomine meipsum dignum crediderim; sed plurimos, ac ferme universos, ut tertia, quam subjiciam, disquisitione monstrabo. Interim tamen producendi sunt aliqui, ut horum laudato nomine, verbisque exscriptis, videat unusquisque me non propriam ac privatam, sed totius Instituti communemque causam suscipere, nec mihi, homini nullius aut pertenuis famæ, sed Norisio imprimis, cujus in hisce controversiis & verba & sententias accurate exscripsi, & cum Norisio, universo Augustinensium cæteri quanto veterem, tanto atrociorum calumniam impingi.

I. Præter Norisium, & Fridericum Gavardi, quorum memini §. 2. num. 8. & 9. Petrus Manso Hispanus, Doctor, ac Professor Publicus Salamanticensis in Dissert. de Virtutibus Infidel. contra Bajanos quæst. xi. §. 1. ait (1): Si velis uno verbo comprehendere omnes errores Baji & Quesnelli, observa quod quidquid Theologi docent de libero arbitrio, & de necessitate gratiæ ad merendum de condigno; id ipsum tenent Bajus, & sequaces de libero arbitrio, & de necessitate gratiæ habitualis, & caritatis infusæ ad bene moraliter operandum: & paucis interjectis agens de proposit. Baji 38. ac de propositione Quesnelli 44. observat in utraque sermonem institui (2) de amore Dei supernaturali, benevolo, & meritorio de condigno. In Opusculo ejusdem argumenti pro sent. Norisii §. 2. num. 4. objecta sibi pro propositione 38. Baji, Omnis amor creature rationalis, &c. Respondet, hoc & reliqua argumenta gratis congeri contra Doctores nostros, & animo tantum impugnandi. Et licet arguens inanes dicat solutiones nostras; nobis videtur inania potius dicenda præcensura absurda; quæ licet contra Bajanos, exigentes caritatem infusam ad omnia opera moraliter bona, legitime deducantur; secus contra Catholicos scientiæ nostræ doctores. Hujus rei rationem hanc reddit, quoniam aliqui ex nostris pro relatione virtutum exigunt tantum caritatem naturalem, ideoque agnoscunt medium inter cupiditatem, & caritatem infusam. Qui vero ex

nostris exigunt amorem Dei supernaturalem, non petunt caritatem infusam & perfectam, sed inchoatam & imperfectam, quæ potest esse in peccatoribus, & reipsa est, dum se disponunt, juxta Tridentinum, ad obtinendam justificationis gratiam. An admittenda sit caritas naturalis, qua scilicet Deus absque auxilio supernaturali diligatur amore benevolo ac propter se, & an qui caritatem hanc denegant, Bajo aliquatenus subscribant, erit opportuniori loco inquirendum.

II. Bernardus Desirant, Jansenistarum infestator acerrimus, Romam a Clemente XI. evocatus, sacrarum Scripturarum in Archigymnasio Romano Interpres, studiorumque Collegii Urbaniani de Propaganda Fide Præfatus parte 4. operis inscripti *Augustinus vindicatus*, ubi pertractat de proposit. 44. Quesnelliana, *Ex frequenti* (inquit (3)) *cum Jansenistis collatione didicimus, quod studiose omittant vocem laudabilis illius caritatis, ne apertius quam oportet exigere videantur caritatem habituales, quæ vel cum gratia sanctificante a parte rei est eadem juxta Scotistas, vel a gratia sanctificante inseparabilis est juxta Thomistas.* Post pauca: *Cum autem vocem caritatis in eundem finem impenderit in propositionibus subsequentibus 46. 47. 48. 50. 53. 54. 55. 56. & 58. mirum videri non debet, quod in hac propositione 44. per amorem Dei, amorem caritatis justificantis intelligat, etsi eam non exprimat; agit enim de amore, quem Deus remuneratur. Atqui juxta ipsum Deus non remuneratur opus, nisi quod proficiscitur a caritate hominis justificati, qui alioqui non est capax meriti; aliis ergo verbis caritatem exigit, sicut exegit Bajus (prop. 38.) & illi, quorum propositionem 7. proscripsit Alexander VIII. Itaque juxta presentem Quesnelli propositionem, Non sunt nisi duo amores, unde actiones omnes nostræ nascuntur; si proprie loquitur, agit de habitibus: nam volitiones & actiones ex habitibus nascuntur, &c.*

III. Antonius Rolliers Professor Lovaniensis in Opusculo, cui titulus (4), *Reflexiones in propositiones 101. a SS. D. Clemente XI. merito damnatas*, cap. 4. in quo pertractat de propositionibus 44. 45. aliisque ad caritatem & cupiditatem spectantibus, inquit: *Cum per caritatem intelligat author amorem Dei super omnia & justificantem; falsissima est propositio: certum est enim quod peccator nondum justificatus sæpe faciat actiones Christianas modo Christiano, dum se præparat ad justificationem, vel ex aliquo in Deum affectu exercet opera, V. G. misericordie. Non uno ex capite pessime ob hanc propositionem culpant sententiam nostram de*

(1) F. Manso de Virtut. infid. pag. 458.

(2) Reflexio Vindex &c. pag. 69. & 70.

(3) Desirant pag. 4. pag. 241.

(4) Rolliers pag. 27.

relatione Scholæ Augustiniane adversarii, quæ non requirit, ut opus sit undequaque bonum, amorem Dei super omnia, vel justificantem, nec explicitam relationem in Jesum Christum: sed contenta est tenuissimo dilectionis motu, quo etiam deficiente sustinet opera vere manere bona moraliter, laude digna, &c. nempe. ex officio, & quoad operum substantiam. Et intra: Porro per caritatem, ut sæpe monuimus, intelligit auctor amorem in corde regnantem & justificantem.

IV. Emanuel Cabeliau in Thesibus (1) de Religione propugnatis Lovanii anno 1723. quas exornavit eruditis animadversionibus in propositiones Quesnellianas, demonstrat in his instaurari Bajanismum, atque In tersperso 10. ait: Si quis cupiat genuinas habere sorores, Bajane 27. applicet inter Quesnellianas 38. Bajane 25. applicet 42. Bajane 38. applicet Quesnellianam 44. Bajanis 35. & 40. Quesnellianam 45. Bajane 16. Quesnellianam 47. & aperte videbimus quomodo Quesnellus cum Bajo supponat sine gratia sanctificante omne opus in se malum esse, & vitiosum.

V. Aurelius Piette Studiū Theologici Regens in Elucidatione difficiliorum questionum, Tractatu de Caritat. qu. 7. ubi demonstrat non omnem amorem Dei super omnia statuta lege justificare, objectis sibi pluribus Baji articulis (2), respondet Bajum agnovisse solam caritatem habitualement, & justificantem, quod demonstrat damnatarum propositionum collatione. Id cum ego præstiterim §. 4. abitor nunc esse prætermittendum. Legi potest idem Auctor in Tract. de Actibus Hum. quæst. 1. & in Tract. de Grat. quæst. 8. in Thesibus vero propugnatis Lovanii anno 1719. postquam plura dixit de referendis in Deum operibus deliberatis caritate saltem virtuali, hæc subiicit Reflexione ultima de Quesnellianis articulis: Duo tantum admittunt actionum humanarum principia, videlicet prædominantem caritatem, vel regnantem carnalem cupiditatem: inde ceu puro ex fonte puros effluere actionum rivulos; hinc tamquam ex radice corrupta nonnisi venenatos operum surculos pullulare; & quod consequens est, opera omnia caritatis, & quidem talis caritatis arcu in Deum non directa vitari, pollui, & coquinari. Hanc falsitatis columnam evertere voluit Pontifex, quando memoratam propositionem (Quesnellianam 45.) damnavit Et merito: multa enim in peccatoribus, quorum cor caritatis imperio nondum est subiectum, opera invenias, quæ jure laudes, nulla ratione im-

puritatis, alteriusve malitiæ insimulare possis. Quod ut manifestius fiat; suppone, quod talis peccator pauperem videat fame jam prope tabescentem, & tantum non emortuum, aliumve contueatur miserum, & ulceribus plenum, tristi spectaculo percellitur & commovetur, exurgitque in eo commiserationis affectus. Bonus profecto; piusque est ille motus: vox est naturæ, qua eum interne commovet, hortatur, & instigat, laboranti subveniat, & Samaritani emulato factus vinum & oleum saucii plagis infundat. Si intima isti voci aures cordis obstruat, & quam porrigere potest, auxiliarem manum poscenti misero recuset; minus se humanum præstabit: pius autem se & humanum præbebit, si motui isti obsequatur. Actio proinde ex tali affectu premanans, ex parte principii sui vitium non contrahit, imo potius est actus virtutis ab auctore naturæ imperatus. Eadem repetit de Actibus hum. quæst. 2. §. 3. sive Tom. 2. pag. 80. Ita recte, sapienterque nostrates suam a Bajo, & Quesnellio discrepantiam ostendunt: quod alibi fusiori stylo explanabitur.

VI. Petrus Lambertus Le-Drou Episcopus Porphyriensis non solum in opere de Contritione & attritione, edito Romæ ante Constitutionem Unigenitus, anno scilicet 1707. verum etiam in Confutatione discussionis Theologicæ D. Augustini Michel, quam vulgavit anno 1714. emissâ jam prælaudatâ Constitutione, constantissime asseruit Bajum in propositionibus de caritate agere de caritate habituali (3). Id vero priori in opere demonstrat primum testimonio Suaregi: deinde ex propositionibus; in quibus assertor docuit dari justificationem, atque adeo infusionem gratiæ & caritatis habitualis, absque remissione peccatorum; tum ex vulgari caritatis significatione, qua juxta Scholarum consuetudinem intelligitur vel habitus, vel actus a Spiritu Sancto inhabitante productus: item ex quo Bajus loquatur de ea caritate, quæ est plenitudo legis, propositione 32. doceatque Bellarminus lib. 2. de Pœnitentia cap. 13. neminem recte vivere, neque legem implere, nisi justificatum. Quæ, aliaque plura in præcitato Opere legi possunt. In altero autem (4), sive in Confutatione discussionis Theologicæ, cap. 17. repetit locutum Bajum de caritate habituali, vel actuali ei conjuncta, ac ulterius existimasse virtutum officia, dum non referuntur in Dei gloriam, esse peccata, oriri a cupiditate atque inde corrumpi, propterea quod in ejus sententia præcepta, nequidem quoad substantiam, sine caritate servari queant.

(1) Gabeliau pag. 11.

(2) Piette tom. 4. pag. 100.

(3) Le Drou diss. 4. cap. 1. pag. 360.

(4) Confut. Discus. Theol. pag. 452.

queant. Animadvertit subinde sententiam Lovaniansium (quam a nostratum compluribus propugnari non diffiteor) a Baji doctrina toto cælo distare, quod illi ita exigant *relationem in Deum per caritatem imperfectam, & sumptam pro casta seu benevola Dei dilectione, ut ea prætermissa nihilominus admittant opera moraliter bona, officia bona, opera honesta & virtuosa; doceantque tunc non peccari peccato operis; sed omissionis, seu prætermisæ in Deum relationis, ita quidem ut omisso & defectus relationis non maculet ipsum opus, sed duntaxat operantem; qui tunc bonum male facit, ut loquitur Sanctus Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 3. & (ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 100. art. 10. ad 2. ac in Corp.) implet præceptum, atque adeo præbet veram obedientiam legi, quoad substantiam operis a lege præcepti, solumque deficit in eo adimplendo quoad modum. Narrat ibidem quomodo Lovanienſium ſententia anno 1677. a Sacræ Facultatis Theologicæ Deputatis hac ratione, & exhibito scripto explicata, a supremæ Inquisitionis Senatu, a quo ut discuteretur prædicta Facultas Lovanienſis enixe postulaverat, absque censura ulla dimissa fuerit. At de hac re iterum. Nunc enim tantum inquirimus Bajanum sensum: de quo mentem Porphyriensis Episcopi satis, superque manifestam existimo.*

VII. Leonardus Vanroy in Universitate Lovanienſi Sacræ Theologiæ Professor (1) cap. 1. de Caritate quæst. 6. agit de caritate & cupiditate, & ad articulum 38. Baji, *Omnis amor creature rationalis, &c. ait, Articulum censurarum longe a nostra sententia discrepare, quia non admittit medium inter vitiosam cupiditatem & caritatem, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur, quæ est justificans. Ita sumitur in Tridentino sess. 6. cap. 7. & apud S. Aug. serm. 163. alias 3. de Verbis Apostoli, & alibi frequenter. Porro inter hanc caritatem, scilicet habituales, seu justificantem, & vitiosam cupiditatem agnoscimus amorem medium, scilicet caritatem late dictam, seu dilectionem Dei propter se, quæ etiam in peccatoribus reperitur. Postquam hoc ex aliis damnatis articulis demonstravit, ulterius ostendit latere etiam in art. 38. errorem maximum, si ita accipiatur de caritate, & cupiditate actuali, ut quod ex caritate non oritur, procedat ex cupiditate, atque intrinsecus sit peccatum, Quia Bajus, inquit, non agnovit medium inter caritatem, & cupiditatem stricte dictam, quæ est alius in se malus, & vitiosus: porro nos officia quædam bona inter caritatem, & istam cupiditatem media agnoscimus.*

VII. Benignus Sichrovſck (2), qui Theo-

logiam Scholasticam in lucem edidit anno 1720. qu. 3. de virtutibus art. 8. num. 127. agit de sensu propositionum Baji; ac primo docet cum Cardinali Norisio, quod Bajus admisit solam gratiam sanctificantem, quæ nequit stare cum peccato: deinde num. 128. concedens Bajum locutum fuisse de caritate actuali, eatenus damnatum pronuntiat, quatenus asseruit virtutum officia, quæ non referuntur in Deum, produci a cupiditate, & intrinsecus esse peccata, Videndus inquit, sensus Baji, & sensus Beatissimi Patris Augustini. Bajus igitur asserit lib. 2. de Virtut. Impiorum cap. 4. virtutum officia, dum in Deum non referuntur, esse peccata, sive non recte a peccato vindicari: & ideo ex omissione relationis in Deum vitiari moraliter, & fieri intrinsece mala & peccata. At vero Beatissimus P. lib. 4. contra Jul. cap. 3. ait, officia, seu opera virtutum esse moraliter bona ex objecto, & mala tantum ex fine, quia scilicet non referuntur in ultimum finem, in quo debent quiescere, &c. Reliquos laudabo dissert. 3. quantum enim ad præsens pertinet institutum, exploratissimum esse reor, quod nostrum de proscripto propositionum Baji & Quesnelli sensu judicium peculiare non sit, neque e cerebro productum nostrum, sed a viris gravissimis præmonstratum, ut vidimus superioribus paragraphis, ab Augustinensibus vero unanimiter receptum, probatumque, ut dictum est hætenus.

§. VI. Evincitur eos, qui docent propositiones Quesnellianas de caritate proscriptas fuisse in sensu caritatis habitualis, aut justificantis, id asserere librato, æquissimoque judicio.

JAm vero Augustinianis Theologis articulum 38. Baji, & Quesnellianum 44. interpretantibus de caritate habituali, justificante, & in corde justorum regnum imperiumque exercente, atque de regnante ac dominante cupiditate inficiente quælibet opera hominum impiorum, non posse novitatis studium opponi, producta monumenta commonstrant. Quod enim spectat ad Bajanam propositionem, pugnat pro illis cum illustrium Theologorum auctoritas, tum ratio multiplex petita ex aliis Baji assertionibus: & quod attinet ad Quesnellianam, habent pariter ex testimonio exterorum, atque ex aliis Quesnellii thesibus validissima interpretationis suæ patrocina. Quum testimonium illud, & quidem plurimorum, quarta sectione produxerim; proferam nunc depromptas a Quesnelli articulis probationes, ex quibus facile erui possit judicii a tot; tantisque viris pronuntiati æquitas & rectitudo.

1. Ipsa primum propositio 44. postulat, ut

Z z

pon-

(1) Vanroy tom. 1 pag. 158.

(2) Tract. 6. pag. 250.

ponderatis verbis, obvioque istorum sensu spectato, enuntiata dicatur de charitate justificante. Agit enim de amore, *qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur*, Profecto amor; qui omnia agit propter Deum, est regnans, dominans, ac tali imperio actionibus singulis præsidiens, ut nullam a recto ordine sinat deviare: quare sub tali amore omnia rectissima sint, habentque æternæ mercedis meritum, necesse est. Hinc damnato articulo ea verba opponuntur, *quemque Deus remuneratur*. Ea namque caritas, quam remuneratur Deus, est habitualis, & justificans, quam ad meritum requiri docet adversus hæreticos Fides Catholica: non enim ante justificationem datur meritum; alioqui non diceremur *gratis justificari*, ut definit Tridentina Synodus sess. 6. cap. 8. Conferas propositiones 55. & 56. Hinc sua sponte fluit planissima hæc ratiocinatio: Loquitur Quesnellius de illo amore Dei, qui omnia agit propter Deum, & quem Deus remuneratur. At amor: qui omnia agit propter Deum, & quem Deus remuneratur, est caritas habitualis, justificans, & prædominans. Ergo de caritate habituali justificante, & prædominante loquitur Quesnellius. Hanc ratiocinationem suppeditavit nobis Pater Le-Fontaine in Constitutione *Unigenitus* Theologice propugnata p. 2. pag. 266. atque in Synopsi ejusdem propositionis cap. 1. quæst. 4. ut constat ex §. 4. num. 8. & 10.

II. Propositio 45. est hujusmodi: *Amore Dei in corde peccatoribus non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat*. Hæc, & sequentes, ut ait auctor Bajanismi Redivivi pag. 258. *eundem sapiunt & præferunt errorem*, qui in propositione 44. comprehenditur. Articulus iste enuntiatur de peccatore, in quo non regnat Dei amor, & in quo regnat carnalis cupiditas, ideoque de peccatore, qui est destitutus gratia sanctificante; is enim est sub lege peccati, & regnante Dei amore privatus. Idem ergo docuit hoc articulo Quesnellius, quod tradiderat Bajus proposit. 35. & 40. de quibus §. 3. num. 4. quod & observat Le-Fontaine citato in loco pag. 36 ideoque sensus parvus Quesnellianæ 45. est, impium caritate justificante destitutum, legi ac dominio cupiditatis regnantis subjectum esse, cui noxiæ cupiditati obsequitur; obtemperatque in omnibus actionibus suis, quæ proinde veneno præsentissimo concupiscentiæ vitiantur, & corrumpuntur. Quare itidem ratiocinamur: Eundem errorem Quesnellianæ 44. sapit, ac præferunt Quesnelliana 45. Sed Quesnelliana 45. proscripita est in sensu caritatis justificantis, & in sensu dominantis cupiditatis: Igitur in sensu caritatis justificantis, & in sensu dominantis cupiditatis damnata est

propositio 44. Quesnelliana.

III. Idem dicendum de propositionibus 46. 47. 48. 49. 50, quæ omnes eo collineant, ut nullum opus bonum agnoscant absque caritate. Quidquid Quesnellius obganniat; apertum est in obvio sensu enuntiari illas de caritate justificante. Hæc proprie dicitur *CARITAS* ab Apostolo ad Coloss. 3. 14. ubi illam appellat *vinculum perfectionis*: a S. Thoma Scribente q. 1. de caritate art. 11. *Qualibet caritas sufficit ad salutem*: ab ipso Quesnello ad cap. 1. Joannis 3. universim de caritate pronuntiantem, *nulum cum illa componi peccatum mortale*. Hæc non e penu nostra promuntur, sed ex lucubrationibus Propugnatoris Constitutionis Clementinæ in Synopsi ad proposit. 44. cap. 1. qu. 3. Et si dogmatistes sublesta fide reponat, agere se de caritate actuali, suis tamen principiis refellitur: nam in præmissis propositionibus pertrahatur de caritate, unde profluit legis obedientia, cui in ejus sententia adversamur quotiescumque *amor Dei non dominetur ut principium, & motivum actionum universalium*. Ita nempe Quesnellius docuit in suis observationibus in Lucam, 10. 27. Ubique sui similem adinvenimus, enimvero & hinc sequitur omnia opera ex caritate non procedentia transgressionem esse divinorum præceptorum, & intrinsecus peccata esse. Utamur itaque ratiocinatione consimili præcedentibus: Propositio 44. Quesnellii sensum præferunt, quem præferunt propositiones aliæ de caritate. Atqui hujusmodi propositiones præferunt sensum de caritate actuali dominante, sine qua juxta Quesnellum omnia corrumpuntur a regnante cupiditate. Igitur hunc sensum de caritate habituali, aut de caritate actuali dominante, sine qua omnia a regnante cupiditate corrumpuntur, præferunt quoque propositio Quesnelli quadragesima quarta.

IV. Prop. 51. ait Quesnellius: *Fides justificat quando operatur, sed non operatur, nisi per caritatem*. Ex hac defensor Constit. citata qu. 3. synopsis hanc argumentationem depromit. *Hæc enuntiatio continet evidenter propositionem hanc, Fides justificat quandocunque operatur per caritatem; sed per omnem caritem simpliciter dictam operatur fides, ut certum est; ergo omnis caritas simpliciter dicta Quesnello justificat: quod argumentum est tam ineluctabile, quam quod maxime*. Adde aliam argumentationem æque perspicuam: Fides operatur in iis, qui credunt, qui sperant, qui timent, qui se ad justificationem disponunt. At juxta Quesnellum fides justificat quando operatur; ergo justificantur qui credunt, qui sperant, qui timent, qui se ad justificationem disponunt. Duo obiter notanda sunt: primum in sensu Quesnelli nulum admitti absque caritate alicujus virtutis opus:

pus: alterum ex suis principis Quesnellium cogi ad adstruendam cum Bajo justificationem absque remissione peccatorum. Istud manifestum confectarium est: illud vero etiam expresse traditum propositionibus 48. 49. 57. & 58.

V. De amore illo Quesnellius loquitur, ubicunque pertractat de amore Dei, qui proculdubio perutilis est, actiones Christianas facit, Deo loquitur, Deumque honorat. Vide propositiones 53. 54. & 56. Debet ergo huiusmodi amor esse ex gratia Christi, maxime quum nec naturalem, honestumque amorem aliquem Bajus admiserit sine gratia, qui amor legi non repugnet, non sit a cupiditate vitiosa, & damnationi non sit obnoxius, ex proposit. 40. *Sine gratia nihil amare possumus nisi ad nostram condemnationem.* At enim per Quesnellium gratia nullum in peccatore producit salutarem effectum ante justificationem remissionemque peccatorum; nam est ejus assertio 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio.* Priusquam ergo peccatori Deus peccata remittat, nullus erit amor innoxius, quoniam nullus erit effectus gratiae: ideoque commendans Quesnellius Dei amorem & caritatem, de amore & de caritate verba facit, cui gratia sanctificans antecedit. Pugnat hoc quidem cum illo confectario, de quo numero praecedenti, & antilogiae Quesnellium revincit; sed egregie tamen intentum nostrum confirmat; ad hunc enim modum ratiocinamur, Omnis effectus gratiae ut est remissio peccatorum, aut peccatorum remissionem supponit, si verum sit; quod ait Quesnellius, *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio.* Sed omnis Dei amor est effectus gratiae. Ergo omnis amor, si verum sit quod ait Quesnellius, aut est remissio peccatorum, aut peccatorum remissionem supponit. Praclare defensor Constitutionis in Synopsi proposit. 44. cap. 1. qu. 5. *Per propositionem 44. omnis volitio & actio, ut bona sit procedere debet ex amore Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; sed talem amorem necessario praevenerit gratia, ut certum est, & ultro Quesnellus agnoscit in proposit. 39. & 40. Atqui per proposit. 28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio. Ergo in Quesnelli systemate omnis actio bona, ut praevenerit gratiam, ita etiam necessario praevenerit justitiam, & caritatem habituales.* Ex dictis perspicuum est propositionem Quesnellianam 44. ceterasque de caritate enuntiatas, fuisse proscriptas in sensu caritatis habitualis, aut justificantis; idque demonstratum est Scriptorum plurimorum auctoritate, & collatione ipsarum propositionum, quae illorum Scriptorum judicium prudens, ratum, legitimum, atque optimum esse manifestissime evincunt.

(1) Ripalda de Ente supernat. tom. 3. pag. 29, edit Colon,

§. VII. Referuntur alii parvi sensus Bajani articulo 38. & demonstratur quo item sensu ab Alexandro VIII. damnata sit propositio 7. inter xxxi. Ex dictis duo apertissima Carolaria inferuntur.

FAcile unusquisque ex dictis conjiciet, sensum damnatum in articulo trigesimo octavo Bajani esse, quod nullus alius admitti debeat creaturae rationalis amor, praeter dominantem ac regnantem cupiditatem, ita, ut omnia, quae justificationem praecedunt, ex noxio amore derivent, & intrinsecus sint peccata. Auctores, qui ante Constitutionem *Unigenitus* adversus Bajus stylum excuserunt, & qui eandem Constitutionem subsecuti Quesnellianum dogma oppugnarunt, necnon series, & ordo doctrinae, quam & Bajus, & Quesnellius ubique disseminarunt, id luculentissime ostendent. A damnato itaque illius articuli sensu plurimum recedunt, qui ajunt praeter caritatem abitualem, aut justificantem, dari amorem innoxium, rectumque a gratia actuali non sanctificante, excitatum, & praeter cupiditatem dominantem dari, etiam in impiis, amorem aliquem ab ipsa cupiditate non procedentem, nec sibi intrinseca ejusdem cupiditatis tabe contaminatum. Latent tamen in illo Bajano articulo sensus alii perversi; quos, ut magis appareat Augustinianae sententiae a novantium dogmate discrimen, in praesentia subjiciam.

I. Secundo ergo loco commemorandus est sensus *caritatis actualis*, quaecunque sit, sive justificans, sive non justificans, & *cupiditas actualis* itidem quaecunque sit, seu praedominans, seu non praedominans. Nam si velit Bajus docuisse, omnes actiones, quae non fiunt ex caritate actuali, fieri ex actuali cupiditate, a qua intrinsecus corrumpantur; ultro lubenterque concedam, doctrinam hanc erroneam esse, atque haereticam, utpote quae inter vitia & peccata detrudat officia quaelibet moralium virtutum, necnon actus fidei, spei, ac timoris, quibus ad justificationem disponimur, & quorum principium non est amor benevolus, quoniam iidem actus hunc potius praecedere solent, atque antevertere. Dixi de hoc sensu §. 1. num. 3. Hinc Bajanos asserere nullum esse, virtutis actum, qui non sit Dei propter se amor: virtutes non aliter esse diversas, quam diversitate & multiplicata actuum caritatis: amorem virtutis propter se non esse honestum, sed turpem & vitiosum: detestationem peccati ortam ex timore vitiosam esse, peccare qui peccatum paene formidine detestantur, ac talem detestationem nulla ratione disponere hominem ad justificationem in Sacramento Paenitentiae consequendam, animadvertit Joannes Martinez de Ripalda (1)

Z z 2

disput.

disput. 3. adversus Bajum sect. 4. In hoc sensu damnatus est art. 38. quatenus inde inferitur, *sotos caritatis actus studiosos & laudabiles, ita ut opus misericordiae ad sublevandam pauperis egestatem relatus, sit actus vitiosae & damnatae cupiditatis*; & idem dicendum sit de actu temperantiae, & fortitudinis, immo & ipsius religionis, ut testatur Ludovicus Bail (1) ad eundem articulum. Eundem sensum reprobant, qui ajunt omnem caritatem actualem esse justificantem juxta sensum Baji; nam hoc etiam praeciso, sit ne, an non sit locutus Bajus de caritate justificante, fide tenendum est, non omnem actionem & volitionem, quae non oritur ex Dei caritate, esse vitiosam, alioqui vitiosus etiam foret actus fidei caritati praevius; ut bene ratiocinantur adversus Quesnellum auctores prae laudati. Atque pravum hunc, perversumque sensum praesertim perstringunt recentiores, ut constat ex Honorato Tournely (2) de Grat. qu. 4. art. 2. Idem Anonimus hunc nefarium sensum indigitat scribens pag. 29. *Si nomine peccatoris intelligas eos omnes, qui non operantur ex motivo caritatis, consequens est juxta principium Baji in propositione 38. enuntiatum quod peccator semper agat ex motivo cupiditatis ac proinde quod semper peccet. Illud diserte docet in propositionibus sequentibus, &c.* producitque & ipse propositiones Baji 35. & 40. de quibus §. 3. num. 3. Gratanter haec audimus: perversissima enim sententia est, quae docet omne opus, quod non fit ex caritate, fieri ex cupiditate, & semper peccatum esse; sed optamus, ne ab adversariis nostris idem sensus attribuatür doctrinae eorum, qui ajunt omnia ex caritate, qua in Deum referuntur, facienda esse; ut undique bona sint, nec sit ommissio aliqua debiti finis ex parte operantis: at negant ea, quae in Deum non referuntur, semper a cupiditate oriri, & intrinsecus esse peccata: quod est nostratim a Bajanistis latissimum amplissimumque discrimen, ut praemonui §. 1. num. 4. Hoc interim discrimine praenotato, iterumque repetito; adversus Bajum fatendum est dari amorem honestum, ac naturalem, E. G. parentum, propinquorum, necnon actus moralium virtutum, qui licet in Augustiniana Theologia non sint spectata omni circumstantia laudabiles, substantia tamen sua boni sunt, neque a cupiditate promanant, neque ab ea corrumpuntur.

II. Continetur alius sensus reprobatus in articulo 38. cum enim universalis sit, & de omni amore enuntietur; comprehendit quoque amorem illum beatitudinis innatum, quem in tot

tantisque miseriis creatura rationalis nunquam potuit amittere. Hinc Joannes Lensæus in sua Expositione refutans eundem articulum 38. *Est indubie medius (inquit (3)) inter caritatem & cupiditatem, amor, quem naturæ amor inseruit, quo beatitudinem omnes appetunt*, subinde commemorans amorem alium naturali lege praescriptum, erga parentes, amicos, conjuges, liberos, &c. de quo num. praecedenti (4). Ea propter doctissimus Norisius nubeculam Bajanæ erroris a se, nobisque dispellens, ac pertractans in Vindiciis de Virtutibus infidelium, sibi quoque obijciens censuram ac damnationem Bajanæ propositionis 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata*, inquit: *Sed hac censura S. Patris sententia neutiquam percellitur. Etenim hic palam concedit infidelibus aliqua opera bona in prima saltem sui productione, ex gratia tamen donata. Præterea etiam sine gratia homo appetitu innato ex Augustini sententia amat summum bonum; nullus enim est, qui non velit esse beatus.* Similia Norisius scribit in Parallello, ut postea dicam. Præterea cum Bruno Neusser, aut quisquis sit auctor *Prodromi Velitæ* adversus ipsum Norisium, ut evincat hunc adhærere Bajo, & ab Augustino recedere, Addis (inquit) unum supra notatum, quod scilicet homo appetitu innato summum bonum amet, qui certe appetitus peccatum esse, aut dici nequit: ex Augustino igitur omnia infidelium opera non sunt peccata (5). Cui argumento Cardinalis amplissimus diu multumque in hic controversiis excitatur ad marginem Codicis Angelicæ Bibliothecæ hanc propria manu responsionem apposuit: *Hæc est probatio nostræ sententiæ. Amor ortus ex appetitu innato semper bonus est. O stulte, intelligis? Quæ verba idem praefecto sonant, ac si dixeris: Si inter noxiam cupiditatem, & caritatem per Spiritum Sanctum diffusam medius est amor ortus ex appetitu innato beatitudinis, qui nec est vitiosa cupiditas, nec est laudabilis caritas; quo jure Augustinenes, qui amorem illum bonum esse fatentur, tanquam Baji discipuli traducuntur atque infamantur, quasi in peccatoribus, & infidelibus caritate illa destitutus omnia sint peccata, & nil inveniatur boni, nil recti, nil a vitiosa cupiditate minime contaminatum.*

III. Quemadmodum vero ex universali Bajanæ enuntiatione, *Omnis amor &c.* sequitur non dari amorem aliquem bonum, qui non sit laudabilis caritas, rejecto quoque amore beatitudinis innato; ita sequitur non dari cupiditatem aliquam, quæ prohibita non sit Evangelica lege & hujus transgressio ac peccatum existimari non

(1) Bail parte 2. pag. 131.

(2) Tournely. pag. 411. Edit. Veneta.

(3) Lausæus cap. 5. pag.

(4) In Vind. cap. 3. §. 4. tom. I. pag. 944.

(5) Prodrom. Velit. pag. 30.

non debeat, quamquam sit modus concupiscentiæ indeliberatus, omnemque deliberationem præveniens. Atque hic est sensus quartus ex illa enuntiatione fluens, horrendus plane, & execratione dignissimus. Hanc fuisse doctrinam Bajii apparet ex ejus propositionibus 48. & 49. *Parva desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitatus patitur, sunt prohibita præcepto, Non concupisces. Concupiscentia, sive lex membrorum, & parva ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.* Adversus hunc Bajii errorem scripsit in sua Expositione Joannes Lensæus (1): *Nullo pacto vera esset peccatorum justificatio, si motus ii carnis, quos inviti adversus spiritum rebellantes sentimus, eandem quam prius, cum voluntarii essent, retinerent peccati rationem: nec possent, tamen veram propriumque peccati rationem exuere, si veram legis transgressionem & inobedientiam continerent; quocirca statuendum est motus concupiscentiæ prave pro vitii hominis statu prohibitos non esse præcepto, Non concupisces, hominemque eos sentientem, sed non consentientem, legis prædictæ pronuntiari non debere transgressorem.* Tam pertinaciter Bajus huic errori adhæsit, ut etiam in Apologia, edita ad censuras a se avertendas, tamen si dixerit motus concupiscentiæ, quos inviti patimur, nobis non imputari ad reatum, in eis tamen reperiri ait veram præcepti transgressionem. Paradoxum fane, quod detur verum peccatum, quod divino præcepto teneamur vitare, & tamen nobis non imputetur ad culpam. Nilioscius paradoxum istud Bajus deglutivit, scribens citato in loco (2) *Unusquisque fidelium ex præcepto Non concupisces, tenetur non concupiscere: sed quando id facto præstare non potest, tandiu voluntas ei pro facto reputatur, ut peccator reus non habetur.* Atque post pauca affirmat, *concupiscentiam habitualement divina lege prohiberi, & non posse defendi, quomodo concupiscentia apud Augustinum peccatum sit, si non sit contra præceptum, cum tamen ab Augustino, immo & a Tridentina Synodo, concupiscentia appellatur peccatum, quia pœna peccati est, & ad peccandum inclinat; prout demonstravi lib. 12. cap. 13. & lib. 13. cap. 4. pertractans de concupiscentia adversus Pelagianos, atque lib. 16. cap. 3. ubi differens de libertate indifferentiæ Bajianam hanc doctrinam exagitavi.* Præterea quum Joannes Hesselius Lovaniensis eadem cum Bajo circa concupiscentiam dogmatizasset, Henricus Gravius Catechismum Hesselii editurus, plura diligentissime ca-

stigavit, atque hæc addidit ad præceptum illud decalogi, *Non concupisces (3), Non quilibet motus prave concupiscentiæ caritatem, atque justitiam evertit.* Id cum Bajus ægre ferret (sibi dato, & castigato Catechismo gravissime cum Gravius per epistolam conquestus est: cui & Gravius respondit proferens hanc factæ a se emendationis rationem; *Ceterum quod ad ultimum duorum Decalogi præceptorum, seu Paulini illius, Non concupisces, interpretationem attinet; video Dominationem vestram etiamnum in ea herere sententia, quam Pii V. Bulla aperte damnavit (4): & paullo infra fatetur a se verba Hesselii permutata fuisse, quod sciret, Carentiam ab omni concupiscentiæ malo verbis illis, Non concupisces, non proprie absoluteque præceptam esse.* Apparet insuper Bajii in hoc errore tenendo ingenium pervicax ac delirans ex longiori Epistola ad Gravium conscripta, in qua rursus nititur demonstrare omnem concupiscentiæ motum esse peccatum; 1. quia in hac vita a nobis exigitur, ut nulla habeamus carnis desideria, 2. quia de primo homine verissime dicitur, quod non fuit ei prohibitum, ne concupiscentiam malam invitatus pateretur: si tamen docendi gratia ponatur, eadem pati potuisse quæ sancti inviti patiuntur, præcepti transgressor fuisset. 3. quia non est post hominis lapsum facta aliqua hujus præcepti mutatio, neque aliter dictum fuit primo homini ante peccatum, *Non concupisces, quam postea dictum est in monte Sinai homini corrupto:* additque Bajus plura, quibus errorem suum de motibus indeliberatis concupiscentiæ inter peccata adnumerandis pertinacissime defendit. Poterant hæc breviter attingi; nam & Suarius citatus §. 2. de Bajo inquit, *Dicit motus concupiscentiæ etiam involuntarios esse peccata: immo & ipse Anonymus pag. 236. Bajii asserta describens, Docet insuper, ait, in propositionibus infra scriptis motus concupiscentiæ, quos homo invitatus patitur, prohibitos esse lege divina, licet in peccatum non imputentur,* subjiciens articulos Bajii errorem hunc enuntiantes. Cur tamen de his fusiori stylo pertractaverim, dignoscetur in decursu harum vindicationum. Interim hinc istud eruitur. Augustinenses, qui negant involuntarios concupiscentiæ motus esse peccata, legifque transgressionem, etiam in hoc a Bajano dogmate distare plurimum, quod inter caritatem laudabilem, & cupiditatem vitiosam agnoscunt medios istiusmodi motus, quos Bajus peccata & transgressionem appellat. Atque Norisius (5) noster hac etiam adhibita responsione Bajani erroris

(1) *Lens. Op. Bajii p. 2. pag. 177.*

(2) *Bajus p. 3. Op. pag. 107.*

(3) *Catech. Hessel. pag. 498. edit. Lovanii.*

(4) *In Cod. Ms. Angel. Biblioth. num. 32.*

extat *Epist. Gravii pag. 8. & 9. nec non Epist. Bajii pag. 42. & 43.*

(5) *Noris. in Parallelo tom. 1. pag. 1344.*

ris a se calumniam propulsat recitatis verbis Patris Maledi tom. 2. Collat. co. sect. 3. pag. 590. col. 2. hæc scribentis. *Respondetur tertio, & melius me quidem auctore, eas propositiones prolatas a Bajo in rigore & universaliter falsas omnino, & damnandas esse, & prorsus alienas a mente Augustini: nam illa propositio, Omnia opera infidelium sunt peccata, ita universim accepta reprobanda est, cum multa opera fiant ab infidelibus indeliberata & sine advertentia, non pauca ex ignorantia invincibili, quedam possint esse ex lumine fidei, quæ certe peccata non sunt: igitur falsum est, quod omnia opera infidelium sint peccata. Apparet autem Augustinum de operibus tantum deliberatis, & ante omnem fidem & gratiam fuisse locutum, cum dicat ea ex defectu debiti finis prava fore. Similia habet P. Macedo in Cortina pag. 248. Ita Cardinalis Norisius (quod ne lectoris memoria excidat obsecro, obtestorque) sententiam P. Macedi, Augustinianam, ac propriam a Bajano errore longe remotam esse demonstrat.*

IV. Demum ex quo Bajus nullum aliud agnoverit principium bonorum operum præter caritatem, consequens est omnem in ejus sistematè virtutes periter, caritate ex hominum corde sublata; seu nullam aliam dari virtutem, quæ a benevolo Dei amore sit indistincta, aut segregata, aut saltem quæ ab eodem amore sejuncta in cupiditatem, in vitium, atque in turpitudinem non degeneret. Observavit id Ripalda loco citato num. 1. & disput. 22. contra Bajum sect. 1. ubi ait (1): *Michael Bajus constanter asserit nullam esse virtutem, quæ ad caritatem infusam non pertineat, nullumque veræ virtutis actum, qui non sit elicitus a caritate, nimirum a caritate infusa, ut semel iterumque repetit: Quadrat hoc cum propositione 16. Non est vera legis obedientia, quæ sit sine caritate, & cum 40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati: unde inferitur, quod caritate destitutus semper legem transgrediatur, & quidquid agit, scdissimum sit, utpote a vitiosa cupiditate profectum. Caret itaque in sensu Baji peccator habitibus fidei, spei, aliarum virtutum; aut si hi habitus in illo permanent, contaminatos tantum actus producant, ut non jam virtutes bonorumque operum fontes, sed vitia malorumque radices censerì debeant. Adopravit, exhibitque monstrosi hujus dogmatis venenum Quesnellius ausus dicere fidem non operari nisi per caritatem, atque ubi hæc non est, totum deesse, spem, Deum, religionem, omnia. Videtis proposit. 51. 57. 58. Instaurant eandem monstrosam perniciosissimamque doctrinam assertores propositionum, quas anno*

1690. die 7. Decembris Alexander VIII. confixit, a septima usque ad decimam quintam. In quibus omnem actionem, quæ non est amor Dei, concupiscentiam dixere, atque inter vitia recensuerunt odium ac detestationem peccati, fidem quoque, spem, ceterumque virtutum actus, si caritate caruerint. Recte Auctor Opusculi, quod §. & nu. 45. diximus summopere commendari ab auctore Bibliothecæ Jansenisticæ, nostroque idiomate impressum esse, ait in systemate sectatorum Baji, Jansenii, & Quesnelli, *non agi de habitibus infusis, quoniam sola delectatio prædominans omnia vertit in bonum aut malum, in virtutem aut vitium. Igitur adversus Bajum ejusque gregarios admittendi sunt actus virtutum, qui non proficiuntur a caritate, ipsarumque virtutum habitus, qui sæpe numero bonos suos actus producant; qui actus licet a caritate non eliciantur, aut imperentur, non tamen sunt intrinsecus vitiosi, nec illa cupiditas, quæ a Joanne prohibetur, seu concupiscentia carnis, sunt appellandi.*

V. Commemoravi nuper propositiones ab Alexandro VIII. proscriptas, in quarum septima contineri sensum articuli 38. Baji, scripsit Anonymus, uti dixi §. 1. nu. 6. Id nec ego diffiteor, si sermo sit de sensibus, primo, secundo, & ultimo loco explicatis; nam in propositione de actionibus tantum deliberatis sit sermo. In illa ergo thesi, *Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, caritas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est: in illa, inquam, thesi multiplex latet error. Ac primus est, quod omnis dilectio Dei sit caritas usitato vocabulo accepto pro gratia sanctificante, aut pro amore perfecto cum gratia sanctificante conjuncto; ac pariter quod omnis amor mundi sit concupiscentia dominans, quæ non solum in se scdæ sit, verum etiam hominis, in quo regnat, actiones omnes corrumpat. Ab hoc sensu non abhorreere damnatarum propositionum auctorem constat ex 8. & 11. in quibus de infideli in quo minime regnat caritas, ait, *Necesse est infidelem in omni opere peccare, & Omne, quod non est ex fide christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est. Alter error est: quod ubi non est caritas actualis concupiscentia, adeo, ut opus quod non procedit a caritate, sit effectus concupiscentiæ, ideoque intrinsece corruptum, ac per se malum: hunc vero sensum adstruit auctor propositione 9. in qua non veretur connumerare inter vera peccata detestationem peccati ob illius turpitudinem: si nullus adsit benevolus amor, per quem odio habeatur propter Deum: inquit enim, *Revera peccat qui odio habet peccatum***

(1) Ripalda pag. 465.

mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu. Tertius error est, quod statuta duplicis illius amoris, caritatis, & concupiscentiæ partitione, ad quorum unum, vel alterum reducatur omnis actio deliberata, sequitur absque caritate nullum dari actum fidei, aliarumve virtutum; aut si dantur, non esse motus bonos ac supernaturales, sed motus perversos vitiosæ cupiditatis, quod assertor pronuntiare ausus est prop. 12. 13. 14. & 15. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiam si videantur credere, non est fides divina, sed humana. Quisquis æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, caritate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur. Timor gehennæ non est supernaturalis. Attritio, quæ ex gehennæ & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentie Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis. Hos omnes sensus, & si qui sunt alii his affines, damnant reprobantque Augustinenses Theologi: qui licet in omni actione deliberata exigant amorem benevolum, quo referatur saltem virtualiter in Deum, non tamen affirmant actiones deliberatas, quæ ita non referuntur, esse vitiosam cupiditatem, & carnis concupiscentiam, sed tantummodo destitutas ajunt rectitudine ultimi finis; quod nullatenus illas corrumpit, ut commenti sunt novatores.

COROLLARIUM I.

Demonstratum est ergo in articulo 38. Baji multiplicem, & hæreticum sensum contineri.

1. In sensu Baji inter cupiditatem habitualemente & cordi prædominantem, atque inter caritatem habitualemente, seu justificantem, non datur amor aliquis bonus a gratia actuali non justificante productus.

2. In sensu Baji inter cupiditatem & caritatem actualem non datur amor aliquis, neque ulla actio, quæ non oriatur a cupiditate, a qua juxta Bajum quidquid non fit ex caritate, inficitur & corrumpitur.

3. In sensu Baji inter cupiditatem & caritatem non datur amor procedens ex appetitu innato beatitudinis, qui amor non sit aut vitiosa cupiditas, aut caritas laudabilis.

4. In sensu Baji inter cupiditatem prohibitam & caritatem præceptam non dantur motus concupiscentiæ, qui, etiam si homo illos patitur invitatus, non sint vera legis inobedientia, & transgressio.

5. In sensu Baji inter vitiosam cupiditatem, & caritatem laudabilem non datur aliquis actus bonus proficiens ab habitibus virtutum, quæ a

caritate distinctæ sint, aut saltem ab ea separatæ non degenerent in vitia, exerantque actus intrinsecus malos, & cupiditate corruptos.

COROLLARIUM II.

Hinc vero apertissime sequitur, non posse salva æquitate, ut modestissime loquar, Augustinianos Theologos insimulari tamquam assertores illius articuli 38.

1. Si inter caritatem habitualemente, aut justificantem, atque inter cupiditatem habitualemente, & cordi prædominantem, admittant amorem aliquem bonum a gratia actuali non justificante productum.

2. Si inter cupiditatem, & caritatem actualem admittant actus amoris, & actiones plurimas non procedentes ab illa cupiditate, a qua juxta Bajum quidquid non fit ex caritate, inficitur & corrumpitur.

3. Si inter caritatem & cupiditatem agnoscant amorem, sive appetitum innatum beatitudinis, qui non sit caritas laudabilis, nec vitiosa cupiditas.

4. Si inter cupiditatem prohibitam, & caritatem præceptam admittant indeliberatos concupiscentiæ motus, quos homines patiuntur inviti, qui motus non sint vera legis inobedientia, & transgressio.

5. Si inter vitiosam cupiditatem, & caritatem laudabilem admittant actus bonos elicitos ab habitibus virtutum, quæ a caritate distinctæ sunt, atque ab ea separatæ exerunt actus suos, qui non sunt intrinsecus mali, neque a cupiditate corrupti.

§. VIII. *Note, & responsiones ad ea, quæ ab Anonyma proferuntur, circa sensum Bajani articuli 38.*

Audiendus modo Anonymus demonstraturus propositionem Baji tricesimam octavam intelligi non debere de caritate & cupiditate habituali, & quod de hac habituali caritate & cupiditate intelligenda sit condendere novatores, ut censuram illius propositionis effugiant; ita enim scribit *Bajanismi redivivi* pag. Quibus, quantisque viris Novatorum probrosissimum characterem adscribat, ne Auctorem, qui locutum Bajum de caritate & de cupiditate habituali affirmaverunt, testimonia & nomina repetam, neminem arbitror ignorare. Forte ipsa Anonymus singulos rationum pondere superat, eorumque allucinationem revincit. Tanto ergo viro, cui omnes submittere fascies debeant, aures obsequentissimi præbeamus.

I. Si hæc propositio (inquit (1)) intelligetur

(1) *Bajan. Red. pag. 238.*

tar de caritate, & cupiditate, non actuali, sed habituali, liceret adhuc post Bullam Sancti Pii asserere, quod omnis actio sit aut ex motivo caritatis & est laudabilis, aut ex motivo cupiditatis, & est culpabilis, & quod nullum sit inter ea duo medium. Atque ita, ait, fere omnes propositiones Baji sustineri adhuc possent.

Ad hæc respondemus propositionem 38. non solum in sensu caritatis & cupiditatis habitualis fuisse proscriptam, sed etiam in sensu caritatis, & cupiditatis actualis: at in sensu Baji omnis caritas actualis est justificans, & habet meritum vitæ æternæ, quemadmodum omnis cupiditas actualis promeretur sempiternam damnationem, ita ut in Bajano systemate nec etiam datur peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum mereatur pœnam æternam, ut apparet ex propos. 20. Si vero in sensu Baji omnis caritas actualis est justificans, & penes Catholicos justificatio non fit absque infusione habitualis caritatis, quid aliud venire in mentem Doctoribus Catholicis potuit, quam quod (juxta Bajum) justificatio, atque adeo infusus caritatis habitus omnia præcedere debeat bona opera, immo omnia non mala? Ita Propugnator Constitut. Unigenitus, ut vidimus §.4. num. 9. Ex quo nota, non solum Anonymo incumbere, ut demonstrat Bajum locutum fuisse de caritate actuali, sed etiam ut ostendat caritatem actualem non semper juxta Bajum justificare; alias ineptiis, & cavillulis ludit eperam. Nam si juxta Bajum omnis caritas actualis justificet & conferat meritum vitæ æternæ atque præstat caritas habitualis; idem prorsus est, siue dicas propositionem tricesimam octavam fuisse proscriptam in sensu caritatis habitualis, siue dicas fuisse proscriptam in sensu caritatis actualis. Ad omnem ergo æquivocationem tollendam probet nobis adversarius, Bajum non esse intelligendum de caritate habituali, aut actuali justificante, & sanctificante, quod probare debet, quandoquidem ait pag. 526. *favere erroribus damnatis, qui propositionem 38. Baji, aliasque similes exponat de caritate habituali, & sanctificante.* Verum id nunquam probaturus est, nunquam omnino. Ut enim ostendimus §. 3. juxta Bajum non datur distinctio duplicis justitiæ, quarum una fiat per Spiritum caritatis inhabitantem, altera ex inspiratione ejusdem Spiritum excitantis cor ad pœnitentiam, sed nondum inhabitantis: juxta Bajum non datur duplex vivificatio, quarum una peccatori per Dei gratiam inspiretur novæ vitæ propositum & inchoatio, altera vere justificetur, & fiat vivus palmes in Christo; juxta Bajum non datur duplex modus implendi divinam legem, uno modo quantum ad preceptorum operum substantiam, al-

tero quantum ad meritum regni æterni. In sensu ergo Baji ubi est inspiratio Spiritus Sancti moventis, est etiam Spiritus Sanctus inhabitans: ubi est propositum & inchoatio novæ vitæ, est illa vivificatio qua homo vere justificatur, & fit vivus palmes in Christo; ubi observatur aliquod legis præceptum quoad substantiam, habetur meritum æternæ vitæ. Quid est autem, obsecro, quid est gratia Spiritus Sancti inhabitantis, quid est gratia, qua vivificatur peccator & fit vivus palmes in vite Christo, quid est gratia qua lex impletur cum merito vitæ æternæ, nisi gratia habitualis, gratia sanctificans, aut gratia, quæ in sensu Baji illud idem efficiat, quod gratia habitualis & sanctificans præstat in sensu omnium Catholicorum? Ceterum memoria repetendum est, damnari a nobis articulum 38. Baji etiam in sensu caritatis universim acceptæ, siue sit justificans & habitualis, siue non; quatenus in eo sensu significatur, omne opus, quod non proficiscitur a caritate, oriri a vitiosa cupiditate, ab ista corrumpi, & intrinsecus malum esse: quod repetimus, ut adversario omnem calumniandi occasionem eripiamus. Unum addo, Anonymum contendere, quod articulus 38. Baji minime damnatus sit in sensu caritatis habitualis seu sanctificantis, non refellere Bajanistas, sed eis potius ansam præbere pertinaciter erroribus suis adherendi; siquidem quod in eo sensu proscriptus fuerit idem articulus. Catholici quamplurimi asseruerunt. Oportet ergo ad Bajanissimum refellendum distinguere quid veneni insit damnatæ propositioni, si de caritate habituali sit enuntiata, quid vero si de caritate actuali, quæcunque ea sit, enuntietur, & num unus, num multiplex sit sensus erroneus ac pravus; quod in tanta sectionum, ac adnotationum multiplicitate adversarius non attigit, aerem verberans, & impervias sibi, sed vulgatissimas Augustinensium sententias corrodens. Sed audiamus peracutum disputatorem.

II. Desumpta est (inquit (1)) proposit. 38. ex Opusculo de caritate: in quo Bajus duplicem caritatem distinguit, unam, quæ est Deus ipse, de qua Joannes, Deus caritas est, & de qua ibi non agitur: alteram, quæ donum Dei est, inquit, ipse animi motus, quo Deum diligimus, & proximum, qui accidens est, & qualitas, de quo dicitur, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, &c. Addit; An vero præter hunc animi motum qui caritas dicitur, alia quidam habitualis, atque accidentalis qualitas in voluntate ponenda sit, quæ etiam caritas nuncupetur, non magnopere contendendum existimo. De ea igitur caritate habituali non curat Bajus. Quo ergo fundamento, ne dicam

(1) Bajanis. Red. pag. 270.

qua audacia, afferunt novatores in propos. 38. agi de caritate habituali, non vero de actuali, cum caritatem habitualemente rejicere videatur Bajus, vel saltem hoc genus caritatis non admittere?

Responderi potest sensum damnatarum propositionum esse illum, quem verba præferunt, & qui ex aliis damnatis assertionibus erui potest, nec opus esse ad eundem sensum investigandum lectione librorum, quos Ecclesia interdicat, juxta regulam Suaressi præmissam §. 3. num. 1. Cum igitur propositiones Baji undecunque promptæ sint, referant sensum caritatis habitualis, aut justificantis, ac talis sensus inferatur ex aliis Bajanis articulis, ut constat ex auctoritate illustrium Theologorum, de quibus pertractavi §. 2. necnon ex collatione ipsorum articulorum, ut ostendi §. 4. consequens est articulum 38. reprobatum, ac damnatum esse in Sensu caritatis habitualis, aut justificantis, ac frustra provocari nos ad interdictam nobis damnatorum opusculorum lectionem. Addi posset cum celebri Auctore Operis inscripti, *Constitutio Unigenitus* propugnata, cujus verba præmissi §. 4. num. 9. Ecclesiam Catholicam, Pontifices, & Episcopos, quorum consilium & consuetudinem sequi rectissimum est, nunquam sibi legem imposuisse hæreticorum, & novaturientium placita inter se conciliandi, eaque liberandi ab oppositionis vitio. Quid ergo ad me de Bajanis Opusculis, quando ex Pontificiis Constitutionibus certos articulos proscribentibus reprobatum illorum sensus percipio? Posset, inquam, id responderi, & hac una responsione omnes Anonymi conatus non repellere tantum, & frangi, sed contemni prorsus atque irrideri. Verum optamus, ut quisque cognoscat quanta ratiocinandi vi polleat, & an luce meridiana demonstraverit articulum 38. non esse damnatum in sensu gratiæ sanctificantis, quod se demonstravisse gloriatur. Ergo contendit Bajus non esse intelligendum de caritate habituali & justificante, quoniam hoc genus caritatis rejicitur a Bajo, aut saltem non admittitur. Haberet ratiocinatio ista speciem aliquam veri, si Bajus caritati actuali illas proprietates dotesque non attribuisse, quas communiter Theologi adscribunt caritati habituali. At cum Bajus id asserat de caritate actuali, quod Theologi de habituali unanimiter docent; ratiocinatio Anonymi non est digna Theologo argumentatio, sed lusio ineptissima ac puerilis. Nam si Bajus rejicit, aut saltem non admittit caritatem habitualemente, admittit tamen justificationem ac meritum vitæ æternæ; proculdubio justificationem & meritum vitæ æternæ attribuit caritati actuali, de hac actuali caritate affirmans quidquid Theologi docent de habi-

tuali, & de justitia inhærente. Cui enim caritati justificationem attribuit? Vel actuali, vel habituali. At habitualemente non admittit. Tribuit ergo justificationem caritati actuali. Nec Theologi bene multi, qui dicunt Bajum agnovisse solam caritatem habitualemente, ad hunc modum loquuntur, quasi Bajus agnovisset solam caritatem inhærentem; sed quia cuilibet bono operi adscripsit vim *formaliter* justificandi, & promerendi vitam æternam, quæ sint attributa habitus caritatis. Porro Bajus cuilibet motui caritatis, & inchoationi novæ vitæ adscripsit dotes caritatis, inhærentis, gratiæ adoptionis, & perfectæ justitiæ, demonstratum est super. Nunc breviter confirmatur ex ipso Opusculo *de caritate*, atque ex ipsius Anonymi confessione. Cap. 2. de Caritate, eodemque in loco, ubi ait caritatem esse animi motum, Bajus inquit (1): *Altero modo dicitur caritas ipse animi motus, quo Deum diligimus & proximum, qui accidens est, & qualitas, de quo ait Apostolus: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, Rom. 5. & Christus in Evangelio: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Luc. 7. At caritas diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, & per quam remittuntur peccata, habituali nexu indissolubili conjuncta, est caritas habitualis, aut caritas perfecta. Igitur de caritate habituali, aut de caritate perfecta conjuncta caritati habituali loquitur Bajus in Opusculo de caritate. Rursus eodem capite, eademque pagina de sola caritate actuali interpretatur Bajus verba illa Joannis Epistola 1. cap. 3. 1. Videte qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. At vero caritas habitualis & gratia adoptionis facit, ut filii Dei nominemur & simus. Bajus ergo caritati actuali attribuit, quod propriam est gratiæ adoptionis & caritatis habitualis. Præterea Bajus caput illud secundum his verbis absolvit, Spiritus Sanctus nonnisi propter hunc motum, quem in nobis præsens operatur, caritas nuncupatur: at Spiritus Sanctus nuncupatur caritas etiam, ac potiori jure, quoniam justos, quibus inhabitat, reddit amicos Dei, membra Christi, ac templum suum, quæ sunt munera caritatis habitualis; ergo Bajus hæc caritatis habitualis munera adscribit caritati actuali, sive motui, quem in nobis Spiritus Sanctus præsens operatur. Accipe modo confessionem Anonymi, in tractatu 168. *Bajanismi Redivi* inquit: Bajus ait de caritate illa, quæ præcedere potest remissionem peccatorum, quod sit animi motus, a quo boni esse dicimur: quod sit plenitudo legis: quod illi, quibus concessa est, surrexerunt a mortuis &*

A a a

(1) Bajus p. 1. pag. 91.

vivunt, &c. cit. Opusc. de carit. cap. 7. Quid est caritas habitualis aut sanctificans, si ea non est, per quam dicimur boni, per quam legem implemus, per quam surreximus a mortuis, per quam vivimus? Igitur Bajus in Opusculo de caritate locutus est de caritate, quæ præstat quidquid in sententia Catholicorum præstat caritas habitualis. Quod vero novatores sint, qui ajunt Bajum in propositione 38. agere de caritate habituali, idque audacter, & absque fundamento pronuntient, alia non eget refutatione. Id ego æquo libentique animo feram, obtestorque ut ferant illi centum Episcopi, qui dixerunt in Bulla S. Pii V. adversus Bajum, illum errorem proscriptum fuisse, „ Qu' il n'y a point d'autres principes de nos actions, que la charité habituelle, & la cupidité habituelle. „ Vide §. 1v. nu. 3.

III. Instaurat præcedentem argumentationem Anonymus, & ex quo Bajus de illa caritate petraçtaverit, quæ in animi motu consistit, ratiocinationem hanc struit (1): Caritas habitualis consistit in aliquo permanente, intrinseco, & animæ inherente, non vero in motu, qui transit; cum ergo Bajus doceat caritatem illam, de qua ipse loquitur, animi motum, eamque consistere in motum, evidens est quod de caritate actuali, & non de habituali loquatur. Addit nullum esse ambigendi locum, quum Bajus loquatur de caritate, qua Deum, aut mundum diligimus; ut paulisper attendenti ad ejus verba, quæ sunt meridiana luce clariora, compertum erit.

Respondemus, id quod Anonymus existimat argumentationem invictam, esse eandem verborum lusionem, easdemque nugas nugacissimas, semel, iterumque rejectas. Loquitur Bajus de caritate actuali, verissimum est: sed loquitur de caritate actuali justificante; de caritate actuali, qua homo vivificatur, & fit vivus palmes in Christo; de caritate actuali, qua impletur lex quantum ad meritum vitæ æternæ. Igitur loquitur Bajus de caritate actuali, quæ aliquo sensu dici debet habitualis: non quidem habitualis quod inhæreat, quod permaneat, quod sit ea qualitas, quam dicimus habitum; sed habitualis dici debet quoad effectus: & munera, nimirum quia in sensu Baji justificat, quia sanctum reddit, quia est plenitudo legis, quia confert meritum vitæ æternæ: quæ omnia cum sint effectus habitus infusi caritatis, Quid aliud venire in mentem Doctoribus Catholicis potuit, nisi quod juxta Bajum justificatio, atque adeo infusus habitus caritatis omnia præcedere debeat bona opera, immo omnia non mala?

(1) Bajan. Red. pag. 245.

(2) Bajan. Red. 232. Ibidem pag. 238.

Agnosceis, opinor, cujus ista verba sint viri. Porro Bajum caritati actuali adscripsisse munera caritatis habitualis, demonstratum est §. 3. & contraste hoc, in quo versamur, num. 1. & 2. Addamus ad uberiores doctrinam, evidentissimum esse ex damnatis articulis 12. 15. 17. quod Bajus agnovit justificationem & meritum regni cælesti sine Spiritu adoptionis inhabitantis corda filiorum Dei, ex articulis 18. 43. 67. quod agnovit justificationem ac meritum vitæ æternæ absque remissione peccatorum. Viderat hæc Anonymus scribens art. 2. §. 1. num. 5. Contendit Bajus (2) justificationem impii consistere in obedientia mandatorum, & §. 2. num. 3. Contendit omne opus, quo obeditur legi, etiam sine gratia sanctificante factum, ex se vitæ æternæ esse meritorium. Viderat quidem Anonymus Bajum cuilibet bono operi facto ex caritate actuali tribuere veram justificationem, ac meritum vitæ æternæ; viderat, inquam: utinam eorum, quæ viderat, meminisset!

Ad majorem eorum, quæ dicta sunt, dilucidationem, non abs re erit advertere, quomodo juxta Catholicos fiat, ac fieri possit justificatio, & quomodo fiat justificatio juxta Bajum. Comuni Catholicorum sententia justificatur impius per justitiam inhærentem & qualitatem permanentem in anima, quam habitum appellamus, atque vel idem est cum caritate habituali, vel cum caritate habituali artificiose connexionis vinculo conjuncta. Non opus est de communi hac sententia plura dicere, quam propugnant omnes Scholastici in 2. dist. 26. ac fere omnes controversiarum Tractatores cum Eminentiſſimo Bellarmino (3) lib. 2: de justificatione, cap. 15. Sunt tamen Scholasticorum nonnulli, qui censent justificationem fieri quidem per gratiam habitualement, sed fieri posse, ut homo justificetur per solam caritatem actualement: immo non desunt, qui doceant Tridentinam Synodum adversus hæreticos tantum definiisse, quod Deus, dum peccatores justificat, non solum eis remittit peccata, sed etiam interius illos abluit & renovat, & ex injustis justos reddit: num vero id efficiat per qualitatem inhærentem, an per motionem aliquam actualement, a Concilio definitum non esse, & posse etiamnum disputari (4). In qua sententia fuisse Bartholomæum Medinam super 1. 2. qu. 110. art. 2. refert. Estius 2. Sent. dist. 26. §. 3. ubi pugnat pro sententia contraria, quæ utique, si hanc rerum seriem attendamus, est probabilior. Vasquius fuisse hanc quæstionem tom. 2. in 1. 2. disput. 203. in cujus capite 3. demon-

(3) Bellarmin. to. 4. nova edit. Ven. pag. 430.

(4) Estius in 2. pag. 320. edit. Paris.

monstrare nititur (1), *Haecenus definitum non est, utrum solo habitu justificentur adulti extra Sacramentum*; ubi etiam testatur in eadem sententia fuisse Dominicum Sotum, Ruardum Taperum, Cardinalem Hosium, Casalium nostrum, & alios. Qui num ita revera senserint, parum, aut nihil mea interest. Certe id Vasquius affirmat; eandemque sententiam Patrum quoque auctoritate, & ratione Theologica sequentibus capitulis probare adnititur; ac in decimo solvens rationes oppositas num. 120. inquit (2): *Sicut ex praterito peccato dicitur homo manere peccator, injustus, & maculatus ob solam relationem ab eo relictam; cur etiam ex actu contritionis & dilectionis non dicitur manere justus, innocens, amicus Dei, & mundus a peccato, si tales affectus veram rationem justitiae habent?* Ac proximo numero 121. *Etiam si non daretur habitus fidei* (inquit), *tamen si quis semel credidisset omnia fidei mysteria, diceretur simpliciter fidelis, si nunquam oppositum crederet. Similiter diceretur sperans in Deo, qui semel sperasset. Eodem igitur modo diceretur simpliciter justus, & amicus Dei, qui semel Deum dilexisset, & eo actu justificatus esset, etiam si non haberet habitum, quia semel justus per actum, nunquam desinere potest esse justus, etiam per Dei potentiam, nisi peccet.* Similia leguntur apud Suarezium (3) lib. 7. de Gratia cap. 13. num. 7. ubi etiam Vasquium laudat, ejusque sententiam confirmat. Scotistae etiam docent de facto fieri hominis justificationem per habitum infusum, at ajunt non repugnare quin per actus dilectionis Dei super omnia homo sanctificetur formaliter, quantum sat est ad delendum peccatum, animamque Deo gratiam reddendam, & amicum, ut inquit Mastrius (4) in 2. sent. disp. 7. qu. 8. art. 1. num. 217. Huic tamen sententiae adversantur Thomistae, ut constat ex Gonetio (5) disput. 1. de Justif. art. 4. §. 4. num. 88. Quod ergo nonnulli Theologi docuerunt, fieri posse, ut impius justificetur per caritatem actualem, absque ullo habitu infuso, id Bajus existimavit re ipsa contingere, ac propterea in Opusculo de caritate cap. 2. ait: *An vero praeter hunc animi motum, qui caritas dicitur, alia quaedam habitualis atque accidentalis qualitas in voluntate ponenda sit, quae etiam caritas nuncupetur, non magnopere contendendum existimo* (6), quae verba paullo supra nu. 2. nobis Anonymus objecit. Verum perperam, ut diximus, objecit: nam si Bajus caritatem habitualemente rejicit, vel non admittit, admittit tamen, & non rejicit

justificationem; necessum est, ut justificationem ipsam adscribat caritati actuali. Est ergo apud Bajum caritas actualis, quantum spectat ad effectus & munera, illud idem, quod est apud Theologos Orthodoxos caritas habituali.

IV. Pergit Anonymus demonstrare ex *Apologia* Baji, quod is nunquam tribuerit propositioni 38. sensum caritatis habitualis, idque ait tam aperte se demonstraturum, *Ne amplius affirmare praesumant novatores propositionem illam de caritate habituali, & non actuali, intelligendam esse.* Audiamus, quaeso, rationem adeo convincentem, adeo robustam. Bajus, inquit, fatetur primum hanc (proposit. 38.) magna ex parte desumptam esse ex modo laudato cap. 6. libelli de Caritate, & conqueritur solummodo, quod collector propositionum, loco verborum illorum, quae in libello leguntur, Caritas qua Deus amatur, quam nisi Deus ipse non donat, posuerit ista, Caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur. Sed immerito de hac immutatione expostulat, cum in anterioribus capitulis eadem haec verba ipsemet usurpaverit, quae hic a collectore inserta sunt.

Quid sibi Anonymus hac verborum circuitione contendit? Concedo injustam esse Baji expostulationem; concedo in Opusculo de caritate de motu animi, quo Deum diligimus, id est, de caritate actuali, accepisse Bajum verba Apostoli, *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, &c.* concedo in libello, unde Collector exscripsit propositionem 38. agere Bajum de caritate actuali. Nego juxta Bajum caritatem actualem non esse justificantem, nec praestare ea munera, quae in sensu Catholicorum praestat caritas habitualis. Non recte ait Anonymus a nobis, (si ii sumus, quos designare pro sua maxima prudentia, & caritate dignatur Novatorum adpellatione) non recte ait a nobis intelligi propositionem 38. de caritate habituali, & non de actuali. Afferere debet, a nobis accipi eandem propositionem de caritate habituali, aut de caritate actuali justificante: ita enim argumenta ejus omnia unico halitu exsufflabuntur.

Ceterum quantum ad Baji *Apologiam* attinet; nil ad me, nil prorsus. Primum ostendi ex verbis propositionum, ut damnantur in Bullae, atque ex earum propositionum collatione, non ex interdicta auctororum lectione pravum reprobatumque sensum esse eruendum. Demonstravi etiam, nec Romanos Pontifices, neque Theologorum aliquem hanc sibi legem praescriptam esse

A a a 2

(1) Vasq. tom. 2. pag. 449. edit. Lugd.

(2) Vasq. ibid. pag. 466.

(3) Suarez de Gratia penultima pag. 114. edit. Mogunt.

(4) Mastrius pag. 472. edit. Ven.

(5) Gonet 10. 4. pag. 144. edit. Paris.

(6) Bajus p. 1. pag. 91.

esse existimare; ut omnia Novaturientium dicta conciliare debeant, eorumque libros ab anti-logiis, ac sententiis inter se pugnantibus vindicare. Dixi præterea, Quesnellium quoque in suis *Protestationibus* adversus Galliarum Episcopos, horumque Pastorale documentum, affirmasse in propositione 44. quæ eadem omnino est eum 38. Baji, se nomine caritatis minime intellexisse caritatem habitualement; & nihilominus a Propugnatore Constitutionis *Unigenitus* fuisse malæ fidei, ac perfidiæ convictum, quoniam si caritati actuali tribuit Quesnellius vim justificandi, idem omnino est, si dicamus illius propositiones damnatas in sensu caritatis actualis, ac si dicamus damnatas in sensu caritatis habitualis. Animadverti quoque, sicut Quesnellii *Protestationes*, ita Baji *Apologiam* minime tale pondus habuisse, ut Apostolica Sedes latas censuras excinderet, propterea quod Apologetici libri, auctorumque subterfugia & commentationes non efficiant, ut sensus, quem in damnatis articulis verba præferunt, & qui fluit ex aliorum articulorum connexionem, melior sit, & latam antea censuram possit evadere. Dixi tandem, idcirco post Ecclesiæ definitiones a damnatarum propositionum assertoribus aut patronis controversias cieri, pravæque doctrinas propugnandi occasionem arripere, quoniam ea, qua decet, obedientia non excipiuntur Ecclesiæ decreta, nimiumque studii pravis libris pervolutandis impenditur, & novantium Apologiis, & animadversionibus plus æquo deferitur. Hæc omnia unico verbo complectens dico sensum damnatum propositionis 38. satis apertum esse, nec requirendum ex *Apologia Baji*, cujus nulla ratio est habenda: tametsi quod petitur ex eadem *Apologia* nil aliud evincat, nisi quod Bajus loquatur de caritate actuali, non autem quod caritati actuali, de qua loquitur, non adtribuerit vim justificandi, & meritum vitæ æternæ.

At insistet Anonymus eodem num. 4. (1) Bajum in eadem *Apologia* post injustam expositionem, quam diximus, ita opinionem suam explicare: *Hæc igitur sententia nihil aliud dicitur, & significatur, quam quod omnis amor ratione finis, in quem tanquam ultimum dirigitur, aut est amor mundi tanquam ultimi finis qui vitiosus est & prohibetur, dum dicitur, Nolite diligere mundum: aut est amor Dei, qui laudabilis est, quem mundus dare non potest, sed Deus. Et certe cum nullus finis reperiri possit, quin aut Deus sit, aut ad mundum pertineat, miror cum iste sensus reprobandus* Quibus verbis recitatis Anonymus ita prosequitur; *Non significat ibi Bajus quod omnia opera peccatoris sint peccata, & opera hominis*

justi laudabilia; sed quod omnia opera, quæ non sunt ex motivo caritatis, sunt ex motivo cupiditatis, & ita sint vitiosa. Loquitur ergo de caritate & cupiditate actuali, prout sunt motiva actionum nostrarum, non autem de caritate & de cupiditate habituali. Jam responsum est nullam *Apologiæ*, quam Bajus conscripsit ad evitandam Apostolicæ Sedis censuram, habendam esse rationem. Ceterum in eo etiam, quod Bajus ait omnem amorem, qui ratione finis non ordinatur in Deum tanquam in finem ultimum, vitiosum esse, latet reprobandus, & pravus error. Si enim velis omnia opera, quæ non sunt ex motivo caritatis, fieri ex motivo cupiditatis, atque intrinsecus esse peccata; pravus, & hæreticus sensus est: si velis autem, quod sint vitiosa, attenda circumstantia ultimi finis, aut si dicas deesse illis operibus relationem, vel actualem, vel virtutalem in Deum, quæ relationis ommissio est vitium operantis, non operis: iste non est sensus pravus ac reprobandus, sed est sententia complurimum Catholicorum. Priori sensu ait Bajus, omnem amorem creaturæ rationalis ratione finis ultimi esse caritatem & cupiditatem: quod & Anonymus animadverterat pag. 29. ubi ait: *Si nomine peccatoris intelligat eos omnes, qui non operantur ex motivo caritatis, consequens est juxta principium Baji in propositione 38. enuntiatur, quod peccator semper agat ex motivo cupiditatis, ac proinde quod semper peccet.* Distinguiamus ergo verborum sensum, ne lectoribus ludificemur. Hæc propositio, *Quod non fit ex motivo caritatis, & non refertur in finem ultimum, habet ex parte operantis vitium, id est, omissionem debitæ relationis, quod tamen vitium operi concomitans est, & relinquit illud sua in substantia bonum, nec facit ut ipsum opus fiat ex cupiditate, a qua intrinsecus corrumpatur;* hæc propositio est Augustinensium omnium, ac male cum priori confunditur. Redeundo nunc ad caritatem habitualement & justificantem; quamquam Bajus in *Apologia* non dixerit, *Quod omnia opera peccatores sint peccata, & omnia opera justi sint laudabilia;* dixit tamen in propositionibus damnatis non dari vivificationem inchoatam per inspirationem Spiritus Sancti moventis, distinctam a vivificatione perfecta, quæ fit Spiritum Sanctum inhabitantem: dixit non dari eadem ratione duplicem justitiam; dixit omne opus bonum promereri vitam æternam: dixit non impleri aliquid divinæ legis mandatum quoad substantiam operum præceptorum, quin simul impleretur quoad modum, secundum quem valeat operantem perducere ad regnum æternum; ideoque dixit peccatorem nec detestari peccata, nec

habe-

(1) Bajan. Red. pag. 257.

habere novæ vitæ propositum, nec absque peccato credere, nec timere, nec sperare, nec se ad justificationem disponere, quin simul justificetur, ac præditus sit gratia sanctificante; quoniam gratia sanctificans est illa gratia, quæ impium vivificat, quæ justum reddit, & quæ operantem ad regnum æternum potest perducere. Quæ cum ita sint; convincitur Bajus revera tradidisse, quod omnia opera peccatoris sint peccata; quia ille peccator est, qui caret gratia sanctificante, sine qua Bajus nullum opus bonum esse, omniaque opera esse peccata existimavit. Absque ulla ambiguitate id Bajus asseruit propositione 35. *Omne quod agit peccator, vel servus peccati; peccatum est*, & propositione 40. *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati*: de quibus propositionibus vide, quæ scripsi §. 3. nu. 4. & quæ subjiciam infra num. 12. Ex quibus omnibus constat, immerito Anonymum scribere; *Non significat Bajus, quod omnia opera peccatoris sint peccata*: perperam in Bajum officiosum se gerere, ejusque errores emollire, ut Augustinenses contumeliosius inflectetur, & quod caput est, horum sententiam extorquere, ac penitus ignorare.

V. Proponit Anonymus num. 5. argumentationem petitam ex sensu proprio & rigoroso verborum, quibus constat Bajana propositio 38. Argumentatio est hujusmodi (1): *In ea propositione mentio fit de amore creatura rationalis, quo vel Deus, vel mundus diligitur. Ergo de amore actuali potius, quam habituali.*

Respondeo eandem esse circuitiōnem, lusionem verborum. Loquitur sane Bajus de amore actuali; sed de justificante, & cui tribuit dotes caritatis habitualis, quam, ut ipse Anonymus nobis paullo supra, id est pag. 244. objiciebat, Bajus rejicere videtur, vel saltem non admittere: Ad memoriam adversarius noster revocare debet quæ rectissime, & cogente veritate scripsit pag. 25. num. 4. *Quamvis definiat Concilium Tridentinum, caritatem Dei diffundi in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inherere* (num id definitum sit disputatur, ut dixi num. 3. sed tamen definitum esse concedam) *Bajus tamen solam illam caritatem admittere videtur, quæ est actualis animi motus, quo Deum diligimus & proximum: unde sicut hunc actualem animi motum condendit esse caritatem illam, quæ diffunditur in cordibus nostris, ita & justitiam, qua justificatur impius, ait consistere formaliter in obedientia mandatorum, non autem in gratia aliqua anime infusa*, Item sequenti pag. 28. num. 5. ait Anonymus: *Dum contendit Bajus justificatione impii consistere in obedientia mandatorum, fateatur necesse est impium justificari ante Baptis-*

mi, vel absolutionis Sacramentalis receptionem, tunc scilicet quando incipit mandatis obtemperare. Bene, optime. Juxta Bajum justitia, qua justificatur impius, consistit formaliter in obedienda mandatorum, & in illa caritate, quæ est actualis animi motus, quo Deum diligimus, & proximum, & consequenter impius justificatur, quando incipit mandatis obtemperare. Ergo Bajus loquitur de caritate actuali, qua impius justificatur, in qua formaliter consistit juxta Bajum justitia, & quæ idem præstat, ac gratia sanctificans & inhærens, sive gratia habitualis diffusa in cordibus eorum, qui justificantur, per Spiritum Sanctum inhabitantem.

Addit Anonymus eadem num. 5. *Si quis exponere vellet hanc propositionem de amore habituali, non autem actuali, in illo scilicet sensu, quod nullum detur medium inter habitualem vel caritatem, vel cupiditatem, certissima in eo sensu, imo de fide esset propositio. Cum ergo Summus Pontifex nec damnavit, nec damnare potuit propositionem sic intellectam, profecto fatendum est hunc non esse sensum in illa damnatum.*

Responsum est, exponendam esse propositionem de sensu caritatis actualis quidem, sed justificantis: inter quam caritatem actualem justificantem, ac inter cupiditatem dantur plures actus honesti, qui non sunt intrinsecus peccata, neque a cupiditate vitiiati; ac dantur præterea actus supernaturalium virtutum, fidei, timoris, ac spei, immo & inchoatæ caritatis, qui nonificant, sed tantum ad justificationem disponunt. Soluta autem hac ratione adversarii argumento: illum rogo, ut patiat ingeni mei tarditatem, explicetque quomodo sit de fide, quod nullum detur medium inter habitualem vel caritatem, vel cupiditatem. Quod animæ vel inhæreat caritas habitualis, ac justa sit, vel cupiditas habitualis, & sit impia, id probe intelligo; at quod inter caritatem habitualem & cupiditatem habitualem nullum sit medium, idque sit certissimum, immo de fide, non tantum non intelligo, sed arbitror oppositum certa fide tenendum esse, & propositionem ipsa Anonymi esse purum putum Bajanismum, quem impetit. Enimvero si nullum daretur medium inter caritatem habitualem & cupiditatem habitualem, non daretur habitus virtutum, qui non essent aut caritas, aut cupiditas, nec darentur illarum virtutum actus, qui non essent aut caritate perfecti, aut cupiditate corrupti. Quid autem est in dogma Bajanum impingere, si hoc non est. Contra si inter caritatem & cupiditatem habitualem dantur habitus aliarum virtutum, necnon ipsarum virtutum actus, qui non sunt laudabilis caritas, nec vitiosa cupiditas; profecto

(1) *Bajan. Red. pag. 258.*

cto inter caritatem & cupiditatem habitualem atur medium. Quomodo ergo propositio Baji, si exponatur in eo sensu, quod nullum detur medium inter habitualem vel caritatem, vel cupiditatem, certissima erit, immo de fide, ut inquit Anonymus? Sed iis missis, quæ ingenio mei parvitatem excedunt, reliqua persequamur.

VI. Baji articulum 38. (1) accipiendum non esse de caritate habituali Anonymus demonstrare nititur ex Joannis Lensæi Expositione, in qua hæc leguntur: *Siquidem omnino hoc a vero abhorreere censemus, omnem creaturæ rationalis amorem, aut vitiosam cupiditatem esse, qua mundus diligitur, quæque a Joanne prohibetur; aut laudabilem illam caritatem, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur. Est indubie medius quidam amor, quem natura auctor inseruit, quo non modo beatitudinem omnes expetimus, sed & parentes, amicos, liberos, & conjuges, & quacunque alia ratione propinquos irreprehensibiliter, ipsaque natura impellente, diligimus.* „ Agnoscunt ergo Lovanienses, impugnando doctrinam propositionis Bajanæ 38. opera, quæ ex motivo amoris cuiusdam medii sunt facta, ac consequenter, quæ neque ex motivo caritatis, neque ex motivo cupiditatis vitiosæ procedunt. „

Resp. ex quo adversus Bajum Lovanienses docuerunt inter cupiditatem vitiosam, & caritatem laudabilem dari amorem, quo expetimus beatitudinem, & quo natura impellente parentes, amicos, & propinquos diligimus, qui utique amor non est intrinsecus vitiat, neque a cupiditate corruptus, nequaquam sequi, nec legitimi inferri, quod Bajus de caritate habituali aut justificante, & de prædominante cupiditate, minime sit locutus in damnata propositione 38. Quæ enim est vis consecutionis, quænam illatio, Datur amor naturalis & innatus beatitudinis; datur amor lege naturæ proscriptus, datur amor honestatis, atque hi amores non sunt a cupiditate vitiiati; igitur Bajus ad amorem, & ad opus non vitiatum a cupiditate non putavit necessariam esse caritatem habitualem, aut justificantem? Præterea, nisi Anonymus verba Joannis Lensæi mutilata recitasset, sed integram saltem produxisset periodum, absque ullo negotio advertere potuisset, in eadem Expositione, eodemque in loco Lensæum, & Lovanienses asserere; quod Bajus revera ad illos innoxios amores requisierit caritatem justificantem. Post illa enim verba (2), *Est indubii medius quidam amor, quem natura auctor inseruit, quo non modo beatitudinem omnes expetimus, sed & parentes, & amicos, liberos, & conjuges, & qua-*

cunque alia ratione propinquos irreprehensibiliter, ipsaque natura impellente diligimus, immediate, nullisque verbis interjectis sequitur, *Qui etsi longe abest ab illius excellentia caritatis, quam Deus per Spiritum Sanctum in eorum, qui justificantur, corda diffundit, tamen neque ita degener est; ut vitiosa debeat cupiditas æstimari.* Quid est autem caritas in cordibus eorum, qui justificantur, diffusa, nisi caritas aut habitualis; aut justificans. Intellexerunt ergo Lovanienses a Bajo solam caritatem agnosci, quæ absolute justum & rectum hominem constituit id, quod præmonuit Guilelmus Estius, ut vidimus § 2. num. 4. Apertius idem apparet ex eadem Expositione Lensæi cap. 10. pag. 174. ubi redarguitur Bajus, quod justitiam, qua justificatur impius, constituerit in obedientia mandatorum, non in gratia aliqua animæ infusa; ac duplicis justitiæ, & duplicis vivificationis distinctione sublata, asseruerit hominem justificari, quando inspiratione Spiritus Sancti moventis excitatur ad penitentiam: quod non diffitetur Anonymus, pro ut constat ex præcedenti numero quinto. Fieri ergo non potest, ut Bajus loquatur de caritate, & de amore aliquo concepto ex inspiratione Spiritus Sancti moventis, & non loquatur de caritate justificante, quando in sensu Baji dum impius amorem & motum aliquem bonum ex Spiritu Sancto excitante concipit, & incipit obtemperare mandatis, justificatur. Hæc Lensæus; hæc Lovanienses, hæc ipse Anonymus de Bajo testantur. Unde ergo illa consecutio, *Bajus non loquitur de caritate justificante?* Nec ex eo, quod Lovanienses affirmant amorem beatitudinis, necnon amorem parentum & propinquorum non debere æstimari cupiditatem vitiosam, (id, quod de omni amore, & de omni opere honesto sentiendum esse fatemur) sequitur officia moralium virtutum, & omnia bona opera deliberata, ut undique recta sint, non esse in Deum saltem virtualiter referenda; nam, ut sæpe diximus, aliud est quod sine hujusmodi relatione sint peccata, & hæstimari debeant vitiosa cupiditas, quod utique absurdum est ac Bajanum; & aliud est, quoad sine eadem relatione bona censerı debeant quoad substantiam & objectum, non vero quoad circumstantiam ultimi finis. Ab hac enim postrema sententia nec ipsi Lovanienses abhorrent, sed illam totis lacertis, viribusque propugnant, ut dissertatione 3. evidentissime demonstrabitur.

VII. Provocat deinde Anonymus ad Jansenium qui pluribus in locis agnovit (3) caritatem actualem ab habituali distinctam, id est lib. v. de Gratia Christi cap. 2. & 7. lib. 4. de Statu nat. lapsæ cap. 27. verbisque Jansenii productis con-

(1) Bajan. Red. pag. 257.

(2) Inter opera Baji p. 2. pag. 168.

(3) B. Red. pag. 241.

concludit Jansenii, & Baji eandem esse doctrinam, cum Urbanus VIII. Bulla, *In Eminentissimam*, an. 1641. Jansenii librum, cui titulus est, *Augustinus*, proscripserit, *tanquam continentem & renovantem Bajanæ propositiones*.

Respondeo, nulla me de Jansenio angere sollicitudinem, nec in animum meum pervolutandi spissum ejus & pergrande volumen cadere nunc deliberationem, ut ad examen revocem, num Jansenius ipse omnes prorsus Baji propositiones, ac præsertim 38. eodem cum Baji sensu propugnaverit. Hoc certissimum est ab Urbano VIII. laudata Constitutione, *In Eminentissimam*, proscriptum fuisse Jansenii librum eo etiam titulo, quod contineat *multas propositiones* a suis Prædecessoribus damnata (1); inter quas *multas propositiones* num contineatur 38. Baji, constitutio Urbani expresse non asserit. Certissimum quoque est, multas illas propositiones, quas Urbanus commemorat, esse propositiones Baji, quum Bulla, *In Eminentissimam*, constitutiones S. Pii V. & Gregorii XIII. adversum Bajum Apostolica auctoritate iterum confirmantur. Certissimum denique est, ab Innocentio X. & a successoribus Romanis Pontificibus damnatas esse, & quidem in sensu auctoris, quinque famosas Jansenii propositiones, quæ cum multis Bajanis articulis connexionem habent. His, quæ certissima sunt, ultro libenterque subscribo. At quid de Baji articulo 38. propugnavit ne illum in sensu Baji Jansenius? Si docuit nullum opus bonum & laudabile esse nisi quod procedit ex caritate, *habituali*, aut actuali justificante; omni proculdubio in errorem propositionis Baji trigessimæ octavæ prolapsus est. Neque ab hoc errore Jansenianos abesse didicit ex frequenti cum iis concertatione Bernardus Desirant, ut diximus §. 5. num. 2. tametsi iidem Janseniani studiose vocabulum *laudabilis caritatis* omittant, ne apertius, quam optent, exigere videantur caritatem habituales. Item si Jansenius docuit omnia opera, quæ non fiunt ex caritate actuali quæcunque ea sit, aut justificans, aut non justificans, esse intrinsecus mala & a cupiditate vitari & corrumpi: vel si affirmavit omnia opera, quæ ab impio efficiuntur, esse peccata, ac procedere ex vitiosa cupiditate; erravit sane cum Bajo, & pravum sensum propositionis 38. innovavit. Num vero diversum aliquid ab ea propositione senserit, aut ne videretur Bajo assentiri, callide & ambigue se gesserit: num etiam inter se pugnantia tradiderit nolo ego in præsentia discutere; nec id a me Anonymus jure peteret, quando nullibi definitum est, articulum 38. damnatum esse in sensu caritatis non justificantis, eo prorsus modo, quo defenditur a

Jansenio: Sciat nihilominus adversarius, judicio eorum, qui de propositionibus Quesnellianis accuratius pertractarunt; Jansenium in materia de caritate non plane cum Quesnello consentire, sed ab illo aliquo discrimine separari. In Synopsi quippe propositionis 44. celebris propugnator Constitutionis *Unigenitus* inquit: *Licet uterque ad humanarum actionum bonitatem requiratur amor Dei benevolum, seu gratuitum; in hoc Jansenii sententia mitior est, quod non requiratur semper justificans, seu cum iustitia infallibiliter connexum*. Quod vir doctus demonstrat, quoniam a Jansenio tom. 3. lib. 5. cap. 7. asseritur dari actum Christianæ Fidei, qui non justificat, id, quod Quesnellius proposit. 51. expresse negat. Si autem hoc nomine Jansenius discrepat a sensu Quesnelli enuntiato in propositione 44., discrepare debet eadem ratione a sensu Baji enuntiato in propositione 38: siquidem de hujus propositionis errore Anonymus ait pag. 62. num. 15. *Eundem errorem propositione 44. suum fecit & renovavit Quesnellus*. Quare ex quo Jansenius ad bona opera necessariam non putavit caritatem habituales, & justificans, inferri nequit eandem omnino fuisse sententiam Baji. Quapropter prælaudatus Constitutionis *Unigenitus* defensor censet Jansenium præmostrasse Quesnellio propositionem 44. in altero sensu explicato §. 1. numer. 3. quatenus & ipse docuerit actus virtutum, qui non proficiuntur, aut imperantur a caritate, esse peccata, & germina cupiditatis. Id de fide Jansenius sentit tom. 3. lib. 3. cap. 6. de spe cap. 9. de timore cap. 33. & 50. quæ loco memoratus Theologus collegit, ac produxit in Synopsi proposit. 34. cap. 1. q. 1. Ut ut sit, nunquam e Jansenio poteris demonstrare, quod Bajus in propositione 38. non egerit de caritate justificante.

VIII. Pergit Anonymus contendere (2), quod Jansenius admiserit medium, inter cupiditatem & caritatem habituales, productis pluribus Jansenii testimoniis ex lib. IV. de Statu nat. lapsæ cap. 27. & 19. Verum ad hæc, & si totum quoque Jansenium exscribat, ad omnia, quæ proferre potest, habet ex præcedenti numero absolutissimam responsionem.

IX. Nil aliud hoc numero 9. (3) præstat Anonymus, nisi quod gloriatur ex dictis supra inconcussum manere, quod Bajus in propositione 38. locutus non sit de caritate habituali & justificante, sed tantummodo, quod nullum agnoscat medium inter laudabilem caritatem, & culpabilem cupiditatem, ita ut omnis actio, quæ non fit ex motivo caritatis, fiat ex motivo cupiditatis, atque ideo sit peccatum.

Ve-

(1) Bull. Rom. Bul. *In Eminentissimam*, §. 8. p. 404. Rom. edit.

(2) Bajan. Red. pag. 243.

(3) Bajan. Rediv. pag. 244.

Verum apparet non manere *inconcussum*, id, quod Anonymus contendit, sed contritum esse, elisum, concussum, ac penitus refutatum. Etenim n. 1. & 2. demonstravit Bajum agere de caritate, quæ sita est *in motu animi*; at non demonstravit juxta Bajum istiusmodi caritatem non justificare. Num. 3. ostendit Bajum loqui de caritate *transeunte*, non *inhærente*: at non ostendit juxta Bajum caritatem *transeuntem* non justificare. Num. 4. animadvertit Bajum non pertractare de caritate diffusa per Spiritum Sanctum *inhabitantem*; at non animadvertit juxta Bajum omnem caritatem, etiam Spiritus Sancti *moventis*, justificare. Num. 5. affirmavit amorem, quo Deus, aut mundus diligitur, spectata propria significatione verborum, esse amorem actualem; sed non ausus est affirmare hunc actualem amorem juxta Bajum non justificare. Numer. 6. asseruit ex Lovanienſium expositione dari amorem medium inter caritatem & cupiditatem; sed asserere non potuit omnem amorem caritatis minime juxta Bajum justificare. Denique num. 7. & 8. in scenam induxit Jansenium admittentem caritatem ab *habituali* distinctam; sed evincere non potuit caritatem ab *habituali* distinctam juxta Bajum non justificare. Immo ex ipsis octo præcedentibus numeris, ex comparatione eorum, quæ Bajus constanter docuit, atque ex ipsa confessione adversarii asserentis hominem in sensu Baji justificari, non per caritatem infusam, sed per caritatem, quæ est *motus animi*, immo quanto se ad justificationem disponit, & *incipit obtemperare mandatis*, inconcussum est Bajum de caritate justificante locutum esse. Ceterum nos illum quoque sensum rejicimus, quo ita accipitur Baji propositio, ut quod non fit ex caritate, sit effectus cupiditatis & intrinsecus peccatum, ut hoc num. 9. inquit Anonymus; modo tamen probe intelligatur, & indemnis persistat sententia eorum, qui ajunt opera deliberata in Deum referri oportere, ut undique sint laudabilia.

X. Proponit deinde Anonymus adversus seipsum objectiones quasdam, quarum prima est (1): „ In propositione 38. agitur de caritate illa, „ quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum *inhabitantem*, atque ideo de „ caritate *habituali*, de qua sola, non autem „ de caritate *actuali*, dici potest, quod diffunditur in cordibus nostris “. Huic objectioni respondet primo: „ Hanc propositionem intelligi non posse, ut jam dictum est, de caritate & cupiditate *habituali*, cum Summus Pontifex nec damnaverit, nec damnare potuerit „ propositionem in eo sensu in quo verissima „ est, nempe quod in hac vita omnes homines „ justii sunt, vel peccatores: nullum enim inter

„ hæc duo datur medium; & sic omnis amor „ *habitualis*, vel est vitiosa cupiditas, quæ in „ omnibus peccatoribus regnat, vel laudabilis „ caritas, qua præditi sunt omnes homines „ justii.

His ita occurimus. Principio si Anonymi animum subit cogitatio diluendi argumenta, quibus demonstrari potest Bajum propositione 38. locutum de caritate *habituali*, aut *justificante*; cur prætermittenda ducit ea perspicua, atque invictissima, quæ petuntur ex testimonio insignium Theologorum, qui ante, & post constitutionem *Unigenitus* floruerunt, atque hos intercentum Galliarum Antistites, unanimi confessione affirmantium duo tantum principia humanarum actionum a Bajo constitui, nempe *caritatem habitualement*, & *cupiditatem habitualement*? Si autem non auctoritate, sed ratione duntaxat decertandam esse putavit, quod fieri nequit, dum agitur de traducendis & censura notandis placitis aliorum Catholicorum; cur saltem non sibi objicit palmaria illa, & decretoria argumenta, quæ depromuntur ex denegata a Bajo distinctione duplicis justitiæ, duplicis vivificationis, & duplicis modi servandi præcepta quoad substantiam operum, & quoad meritum vitæ æternæ, atque ex iis propositionibus, in quibus Bajus, ipso Anonymo teste, asseruit hominem justificari, *quando incipit obtemperare mandatis*, ut vidimus paullo supra num. 5. cur, inquam, hæc prætermittit, quæ luculentissime ostendunt, juxta Bajum, hominem, dum vivificari incipit per Spiritum Sanctum *moventem*, dum concipit novæ vitæ propositum, dum aliquid boni agit, fieri justum, & vivum in Christo *palmitem*, & cæleste regnum promereri; ideoque in sensu Baji nil esse bonum, & non vitiatum, quod non sit *a caritate justificante*? Hæc debebat Anonymus sibi met objicere, & hæc expendere, si Bajanismum aliquantulum prænovisset.

Deinde affirmo, quod nec etiam objectionem illam minimam solvit. Ut enim dixi citat. numer. 5. aliud est, quod non sit medium inter peccatorem, & justum; & aliud est quod non sit medium *inter cupiditatem habitualement*, qua homo redditur *formaliter* impius, & *inter caritatem habitualement*, qua redditur *formaliter* justus: & responsio Anonymi ad *habitus* a subjectis digreditur. Inter *habitus* enim caritatis & cupiditatis dantur *habitus* fidei, spei aliarumque virtutum infusarum, & acquistarum, qui *habitus* permanent in justo cum *habitu* caritatis & permanent etiam in impio cum *habitu* cupiditatis: atque hi *habitus* non tantum in justo, verum etiam in impio actus suos

(1) Baj. Red. 245.

suos bonos producant. Non est ergo certissima, sed falsissima propositio, quod inter *habitualement* regnantem in iusto, & inter *habitualement* cupiditatem regnantem in impio non detur medium: Anonymus propositiones suas tam asseveranter eructans non tam nos facit stolidos ac bardos, quam illos centum antistites, qui in Bajo damnatum esse dixerunt, Qu' il n'y a point d'autres principes de nos actions, que la *charité habituelle*, & la *cupidité habituelle*. „ Vide §. 4. n. 3.

At responsionem suam Anonymus prosequens ait (1): „ Si autem ut falsa & damnanda redatur ista propositio 38. velint adversarii eam „ intelligi debere in eo sensu, quod omnis a- „ ctio peccatoris sit vitiosa, & omnis actio ho- „ minis iusti sit laudabilis, falsa quidem, & „ reprehensibilis esset in eo sensu propositio; „ sed ille non est germanus, & legitimus illius „ sensus: non enim in ea dicitur de actionibus „ hominis peccatoris, quod sint omnes pecca- „ minosæ. Perperam itaque adduntur hæc, vel „ similia verba propositioni damnata, ut illi „ affingatur sensus omnino extraneus, sicque „ eludatur censura Pontificia.

Respondimus ad hæc, satis, ut arbitramur a nobis demonstratum esse, quo sensu propositio 38. proscripta sit, atque ex dictis constare quomodo iste quoque sensus, *quod omnis actio peccatoris sit vitiosa, & omnis actio hominis iusti sit laudabilis*, non sit extraneus, sed proprius ejusdem propositionis, ac multo minus sit elusio Pontificiæ censuræ. Ex quo enim juxta Bajum non sit medium inter caritatem justificantem, & inter vitiosam cupiditatem, planissima consecutione inferitur, quod omnis actio peccatoris, cum derivare nequeat ab illa caritate justificante procedat a cupiditate, ac sit prava & vitiosa; & contra omnis actio iusti, cum esse nequeat a cupiditate regnante, sit a caritate justificante, laudabilis, & habens meritum vitæ æternæ. Dixi id inferri planissima consecutione: sed ut obtundantur ora malignantium, qui scribere non verentur hunc esse sensum extraneum, atque a novatoribus excogitatum ad eludendas Ecclesiæ censuras, repetantur, quæso, judicia clarissimorum Theologorum, de quibus §. 2. & 4. Proferam unum Suarezium scribentem: *Accedit altera Baji propositio, Omnis amor creaturæ rationalis, &c. quæ videtur esse basis ejus doctrinæ totius, nam subsumendo peccatorem non diligere Deum illa laudabili caritate, plane sequitur eum semper operari prava, quia omnis hominis operatio est ab aliquo amore: ergo in peccatore est a vitiosa cupiditate a Joanne reprehensa; ergo & peccatum*. Vide §. 2. n. 2.

Respondet 2. ad præmissam oppositionem Anonymus, *Bajum per caritatem illam, quæ differtur Th. T. VIII.*

(1) Baj. Red. 241.

funditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, intelligere caritatem actualem, cum de ea afferat, quod sit animi motus, quo Deum diligimus & proximum, de quo dicitur, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Unde licet Bajus in propositione 38. loquatur de caritate illa, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur, ex eo inferri nullatenus potest, exponendam esse propositionem de caritate actuali, quoniam de ea sola ibi agit Bajus: qui præterea asserit, ut jam supradictum est, se de caritate habituali non loqui.

Verum neque hæc responsio objectionem solvit, nec præcedentibus melior est: ex quo enim Bajus loquatur *de caritate actuali*, non habituali, idemque expressis verbis asserat ipse in sua *Apologia* (cujus tamen nullam rationem habendam esse dixi supra num. 4. & 5.) ex quo, inquam, Bajus loquatur *de caritate actuali*, & de hac usurpet verba Apostoli, *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris*, nullatenus sequitur Bajum caritati *actuali* non adtribuissse vim justificandi, dotisque caritatis *habitualis*, sed inferitur potius oppositum: atque id ostendat ipse Anonymus, cui memoria aliquando refricanda est, scribens pag. 232. num. 4. „ Quamvis definiat Concilium Tridentinum „ caritatem Dei diffundi in cordibus eorum, qui „ justificantur, atque ipsis inhærere; Bajus ta- „ men solam illam caritatem admittere videtur, „ quæ est actualis animi motus, quo Deum „ diligimus & proximum: unde sicut hunc a- „ ctualem animi motum contendit esse carita- „ tem illam, quæ diffunditur in cordibus no- „ stris, ita & justitiam, qua justificatur impius, „ consistere formaliter in obedientia mandato- „ rum, non autem in gratia aliqua animæ in- „ fusa, ut patet ex propositionibus sequentibus, „ 42. 66. 60. 61. Et ibid. num. 5. „ Dum „ contendit Bajus justificationem impii consi- „ stere in obedientia mandatorum, fateatur ne- „ cesse est impium justificari ante baptismi, vel „ absolutionis Sacramentalis receptionem, tum „ scilicet, quando incipit mandatis obtempera- „ re, illudque docet proposit. 43. 31. 32. 37. „ 67. „ Hæc Anonymus. Ipsius ergo confes- „ sione manifestum est, Bajum ita loqui *de cari- „ tate actuali*, ut eidem caritati tribuat *forma- „ lem justificationem* quam in sensu Baji non ac- „ quirat impius per *caritatem infusam*, sed per ipsam caritatem actualem, & dum incipit ob- „ temperare mandatis: ideoque Anonymus nec se- „ lectis a se objectionibus respondet, immo ipsis responsionibus suis aperte revincitur, ac refutatur.

XI. Anonymus prosequitur, & adversus se hanc aliam objectionem proponit (2): „ Si Ba- „ jus non loquatur de caritate habituali, loqui-

B b b

„ tur

(2) Ibid.

„tur saltem de caritate actuali perfecta, quæ
 „hominem justum reddit, falsum autem est
 „præter istam caritatem perfectam non dari
 „nisi illicitam cupiditatem. Datur nimirum &
 „alia caritas, utique vera, sed minor, qua cor
 „hominis interdum ardere incipit, ut pede-
 „tentim ad justificationem perducatur. Huic
 „objectioni aut instantiæ respondet 1. „proposi-
 „tionem 38. loqui de caritate generatim sum-
 „pta, scilicet, sive perfecta sit, sive solum-
 „modo imperfecta. Gratis igitur restringi eam
 „volunt adversarii ad caritatem perfectam &
 „justificantem, licet forsan aliæ quædam af-
 „ferri possent Baji propositiones, in quibus
 „mentio fit de caritate perfecta.

Ex dictis hæc etiam corruunt. Quamquam enim propositio Baji 38. falsa quoque sit in sensu caritatis generatim sumptæ, ut diximus §. 1. num. 3. tamen ex hac prima Anonymi responsione non evincitur, Bajum non loqui de caritate justificante; sed evincitur omnino oppositum. Ipso enim Anonymo teste, ut nuperrime demonstravimus, impius justificatur quando incipit mandatis obtemperare; ideoque justificatur quando pedetentim ad obtinendam remissionem peccatorum disponitur. Mirum vero, quod Anonymus hæsitanter subiciat, *Licet forsan aliæ quædam afferri possent Baji propositiones, in quibus mentio fit de caritate perfecta*. Non forsan, sed certissime afferri possunt; & ab ipso Anonymo afferuntur pag. 233. Sunt autem, ex quibus ille probat hominem justificari „quando incipit mandatis obtemperare; idest, 31.
 „Caritas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum. 32. Caritas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum. 33. Catechumenus juste, recte, & sancte vivit, & mandatum Dei observat, ac legem implet per caritatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur. 67. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram caritatem: & caritas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis. Igitur non forsan, sed firmissime, & absque ulla ambiguitate asserendum est, in quibusdam Baji propositionibus mentionem fieri de caritate perfecta. Jam vero in sensu Baji vera justificatio potest separari a remissione peccatorum, ut constat ex propositione 43. *In omnibus pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in catechumenis ante baptismum est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum*. Rursus in sensu aji una duntaxat datur justifica-

tio, quæ fit per Spiritum Sanctum inhabitantem; & una duntaxat vivificatio, qua vivificatur qui vere justificatur, & palmes vivus efficitur in vite Christo: siquidem ab hac justificatione & vivificatione juxta Baji propositiones 60. & 61. non distinguitur illa justitia, seu illa vivificatio, quæ fit per inspirationem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, ut vidimus §. 3. num. 6. Quid ergo? Si in sensu Baji homo justificatur ante remissionem peccatorum, justificatur autem, fatente Anonymo, quando incipit obtemperare mandatis, sive ut Bajus ait, *dum ei pœnitentia, & vite novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur*; profecto omnis caritas juxta Bajum est justificans, immo justificans est omnis pius animi motus, & omnis actio, qua impius per Spiritum Sanctum moventem disponitur ad consequendam remissionem peccatorum: & consequenter in propositione 38. revera Bajus locutus est de caritate justificante, ac perfecta.

Subjicit Anonymus tres alias responsiones fuitiles, ineptas, ac semel atque iterum refutatas. Respondet 2. quod si Bajus locutus esset de caritate justificante, fatendum esset Summum Pontificem definiisse solummodo dari medium aliquod inter cupiditatem & caritatem perfectam. Quis autem ita desipiat, ut hanc fuisset Summi Pontificis mentem sibi, vel aliis suadere velit? Respondet 3. Jansenium, cujus librum Urbanus VIII. censura notavit, tanquam renovantem errores a Sancto Pio V. damnatos in Bajo, distinctionem caritatis perfectæ & imperfectæ adhibuisse. Respondet denique propositiones Baji damnatas esse in illius sensu: Bajus autem in Apologia propositionis 31. fateatur in Catechumenis ante remissionem peccatorum dari caritatis initium. *Admittit ergo inter cupiditatem & perfectam caritatem aliquod medium, nempe caritatem imperfectam*.

Dixi has responsiones nullius esse roboris. Et quantum ad 1. constat ex dictis inter caritatem, & cupiditatem dari actus & habitus aliarum virtutum, & ipsam dilectionem Dei initialem, qui non sunt a vitiosa cupiditate, & nihilominus formaliter non justificant. Hoc ergo definitum est in damnatione propositionum Baji, nullum admittentis medium inter noxiam cupiditatem, & caritatem justificantem. Nec disipiunt, qui id affirmant; siquidem hoc Summus Pontifex definiens damnavit propositionem oppositam Tridentino Concilio, quod sess. XIV. cap. 4. docet contritionem imperfectam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis. Illi ergo actus, quibus pœnitens viam sibi ad justitiam parat, non sunt vitiosa cupiditas; & tamen non sunt caritas justificans, quia non sunt

sunt donum Spiritus Sancti inhabitantis; contra ac sentiat Bajus, qui ait impium justificari, quando per impulsu Spiritus Sancti moventis incipit mandatis obtemperare, ut ipse Anonymus fatetur, ac demonstrat pag. 232. & 332. Vide supra num. 5. 10. & 11. Quod repetit de Jansenio, quanti sit ponderis colligitur ex num. 7. & 8. Quæ postremo reponit ex *Apologia* Baji, ex iis, quæ demonstravimus hoc eodem numero, & confirmavimus confessione adversarii, ineptissime proferuntur, quam Bajus in catechumenis, & in pœnitentibus agnoverit veram justificationem separatam a remissione peccatorum; ideoque ex quo Bajus admiserit caritatem sine remissione peccatorum, ineptissime infertur Bajum admisisse caritatem sine justificatione. Adde quæ de Baji *Apologia* præmisimus supra num. 4. & quæ præmonuimus §. 3. num. 1. demonstrantes sensum propositionis 38. aliarumque Baji, cum apertissimus sit, non esse ex auctoris *Apologia*, aut ex aliis ejus Opusculis repetendum.

XII. Tertio loco proponit Anonymus (1) adversos semetipsum objectionem 3. quam ait potius appellandam esse novam quamdam ineptiam: nempe „Cum ex propositionibus 35. & 40. aperte constet propositionem 38. de caritate actuali non posse intelligi, sed de caritate habituali duntaxat; possent obstinate reponere adversarii sensum a se propositioni 38. adscriptum esse illegitimum & rejiciendum. Respondet autem 1. has duas propositiones non esse Baji, cum is expresse asserat non reperiri in Opusculis suis: ideoque ex propositione 35. & 40. erui non potest quis sit sensus in propositione 38. a Bajo intentus. Respondet 2. Bajum in sua *Apologia* propositionem 35. hæreticam fateri, quatenus etiam illum peccatorem comprehendit qui a Deo juvatur ut credat, & de præteritis sceleribus doleat; non ergo voluit Bajus omnes actiones hominis existentis in statu peccati mortalis esse peccata. Addit non solum in *Apologia*, verum etiam in Opusculo de caritate cap. 7. Bajum asserere, omnia opera ejus, qui nondum adeptus est remissionem peccatorum, non esse peccata: In Catechumenis (inquit) ante remissionem peccatorum invenitur aliquod opus bonum, quod non est peccatum.

Acutissime supra quam dici possit! In objectionem Anonymus acu veritatem attingit: & dum illam novam ineptiam adpellat, se ineptire evidenter demonstrat. Id manifestissime ostendo. Primo §. 3. num. 4. necnon in hoc §. 8. num. item 4. & 10. probatum est propositionem 35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est, & prop. 40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati,

legitima & ineluctabili consecutione inferri ex doctrina in pluribus aliis Bajanis articulis enuntiata. Sive ergo sint Baji, sive aliterius, in sensu Baji damnatae sunt, ac merito cum Bajanis fuerunt Apostolicæ Sedi delatae, & merito cum Bajanis ab Apostolica Sede proscriptæ. Deinde advertimus, in sensu Baji justificationem separari a remissione peccatorum, & peccatorem justificari, fatente Anonymo, quando incipit mandatis obtemperare, & consequenter ubicunque Bajus ait bona esse opera peccatoris, quando juvatur a Deo, ut credat, & de præteritis sceleribus doleat, loquitur de peccatore, qui nondum adeptus est remissionem peccatorum, non de peccatore, qui in Bajano Systemate ante remissionem peccatorum justificatur. Tertio objectio illa, quæ veritate ex invitis pectoribus aliquando erumpente, in Anonymi mentem venit, similis est argumento Suarii probantis ex propositione 38. Baji, quod in hujus sententia omnia opera peccatoris facta absque gratia sanctificante sint prava, ut constat ex §. 2. num. 2. ideoque non est nova hæc Bajanistarum ineptia, sed perantiqua celeberrimi Theologi ratiocinatio. Quarto idem Anonymus pag. 222. Bajanismi Redivivi scribit: Bajus fuit illarum fere omnium propositionum auctor, atque ceterarum præcipuus saltem defensor; quomodo ergo negat modo Bajum tradidisse propositiones 35. & 40.? Rursus scripsit Anonymus pag. 235. „Si nomine peccatoris intelligas illos omnes, qui non operantur ex motivo caritatis, consequens est juxta principium Baji in propositione 38. enuntiatur, quod peccator semper agat ex motivo cupiditatis, ac proinde quod semper peccet. Prop. 35. Omne quod agit peccator, &c. Prop. 40. In omnibus suis actibus, &c. Quo ergo pacto sibi met Anonymus constat, affirmans modo propositiones 35. & 40. non esse Baji? Præterea docet Anonymus eundem errorem propositionis 38. contineri in propositione 45. Quesnelli, Amore Dei in corde peccatoris non amplius regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque ejus actiones corrumpat. Bajan. Red. pag. 269. ac vide §. 6. n. 2. Atqui hæc propositio 45. Quesnelli est prorsus eadem cum illa propositione 40. inter Bajanæ: In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati, ut recte observat Propugnator Constitutionis Unigenitus, p. 2. prop. 45. cap. 2. n. 4. pag. 367. Ergo propositio 40. inter Bajanæ eundem sapit, ac præfert errorem propositionis 38. Ita undique Anonymus cavillulis suis parum sibi constare convincitur, & magis magisque apparet Bajum in propositione 38. accipiendum esse de

(1) Bajan. Rediv. p. 265. & 266.

caritate justificante. Nec immorabor amplius in disentiendis tribus illis frigidissimis responsionibus. Prior enim dispellitur, ex quo propositiones 35. & 40. sint Bajani systematis confectaria: altera eliditur, quia juxta Bajum peccator, dum per inspirationem Spiritus Sancti incipit obedire mandatis, justificatur, etiam non obtineat peccatorum remissionem: tertia exsufflatur, quia in catechumenis juxta propositionem Baji 43. ante remissionem peccatorum est vera justificatio. Vide paullo supra num. 11. immo ipsum Auctorem *Bajanismi Redivivi* pag. 233.

XIII. Postremo loco proponit sibi Anonymus proximum argumentum (1): *Omnis actio, quæ non fit ex amore justitiæ, non fit propter bonum finem, & ideo non caret peccato juxta communiorum Theologorum sententiam, qui nullos admittunt actus indifferentes in individuo*. Respondet autem, quod amor justitiæ, qui juxta illorum Theologorum sententiam requiritur, ut actio fiat propter debitum finem, in operibus solum moraliter bonis, nihil aliud est, quam amor congruentiæ, quam habet aliquis actus cum recta ratione.

Verum supponit hic Anonymus tanquam certum, quod inter Augustinianos, & reliquos Theologos in controversia positum est, scilicet, posse fieri opus, quod attentis omnibus circumstantiis sit bonum, absque illius relatione in Deum per actualem, aut virtutalem caritatem. Id nos negamus, & nobiscum id negant Theologi Orthodoxi quamplurimi; nec tamen assentimur propositionibus Baji, quoniam ommissio debitæ relationis in Deum per caritatem, saltem virtutalem, non corrumpit intrinsece opus ex officio suo bonum, nec facit, ut bonum censeretur debet vitiosa cupiditas, quamvis faciat ut illud censeretur non debeat simpliciter, secundum rationem, & spectata finis ultimi circumstantia. Confundit ergo Anonymus cum sententia Baji sententiam hanc Theologorum complurium, nulla censura notandam: quod jam præmonui §. 1. num. 4. In hoc etiam peccat, quod cum ex Theologis, qui nullos actus in individuo indifferentes admittunt, aliqui revera doceant in operibus solum moraliter bonis sufficere amorem congruentiæ, sive honestatis illius, quæ sine relatione in Deum relucet sese in quocunque actu moraliter bono; multi autem non Augustinenses tantum, sed quamplurimi alii ipsam relationem in Deum necessariam esse propugnent: Anonymus nulla distinctione facta ait juxta Theologorum illorum sententiam, (Theologorum scilicet, qui nullos admittunt actus indifferentes in individuo) sufficere amorem illius honestatis, quæ elucet in quocunque actu moraliter bono: quasi Augustinen-

ses omnes, alique adstruentes relationem in Deum cujusque operis deliberati, non Theologi essent, sed *pratenses fungi*. At de hac re in tertia Dissertatione.

XIV. Expeditis propositionibus præcedentibus, transit Anonymus (2) ad propositionem septimam ex 31. damnatis ab Alex. VIII. *omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, caritas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est mala est: quæ propositio eadem est, paucis terminis immutatis, cum propositione 38. Baji*.

Egi de hac propositione §. VII. num. 5. ubi ostendi eandem propositionem 7. proscriptam præsertim fuisse in sensu caritatis justificantis. Ergo in hoc quoque sensu damnata fuit propositio 38. Baji. Adde nunc testimonium P. Dominici Viva Soc. Jesu, qui in *Trutina Theologica* demonstrat illius septimæ propositionis falsitatem ex 25. Baji, *Omnia opera infidelium sunt peccata*; ex 35. *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est*: ex 40. *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati*; atque ex canone 7. sess. 6. Synodi Tridentinæ: *Si quis dixerit opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto cum gravius peccare; anathema sit*. Ex quibus ita ratiocinamus: Juxta Anonymum sensus propositionis 38. Baji continetur in propositione 7. ex damnatis ab Alex. VIII. Sed propositio hæc septima reddit sensum, quod infidelis & impius ante justificationem in omni opere peccet, ac serviat dominanti cupiditati. Ergo hunc eundem sensum reddit propositio 38. Baji. Atque hinc roborantur quæ dixi paullo supra numer. 12. Et quoniam P. Dominici Viva mentionem feci; is quoque eodem loco testatur, „per Bajum nullam in statu naturæ lapsæ dari virtutem infusam præter caritatem infusam, nullum esse virtutis actum, qui non sit elicitus a caritate, & nullum dari opus moraliter bonum, quod non mereatur de condigno vitam æternam“. Caritatem ergo justificantem, sine qua vitam æternam promereri non possumus, necessariam Bajus existimavit ad omne opus, quod sit moraliter bonum, & non sit a vitiosa cupiditate corruptum.

XV. Eundem errorem propositionis 38. Baji (3), affirmat Anonymus contineri in propositione 44. Quesnellii, aliisque de caritate, usque ad 58. quas exscribit, nulla addita expositione. A nobis autem demonstratum est §. 4. 5. & 6. easdem Quesnelli propositiones damna-

(1) *Baj. Red. p. 245.*

(2) *Bajan. Rediv. pag. 246.*

(3) *Bajanif. Red. pag. 246. & 247.*

tas fuisse in sensu caritatis habitualis, aut justificantis: ideoque in eodem sensu damnata erit propositio 38. Baji.

XVI. Gloriatur tandem Anonymus (1) ex præcedentibus adnotationibus suis *luce meridiana clarius esse*, quod sensus articuli 38. Baji non sit, „ quod omnia operara peccatoris sint peccata, & omnia opera hominis justi sint laudabilia, sed sensum esse, quod omnia opera, quæ non fiunt ex motivo caritatis, sint peccata; unde sequitur, inquit, eos favere erroribus damnatis, qui propositionem 38. Baji, aliasque similes exponunt de caritate habituali & sanctificante. „

Contra nos *luce meridiana clarius esse* contendimus, Anonymum singulis illis adnotationibus nullatenus demonstrasse illam propositionem 38. non esse accipiendam de caritate sanctificante; quoniam ubique tacuit omnem caritatem, etiam actualem, & qua homo incipit obtemperare mandatis, in sententia Baji, esse justificantem, & posse dici quoad effectus & munera habituales. Quare non debebat Anonymus, ut planissimis ratiocinationibus rudi, & imperito lectori fucum faceret, ad hunc modum argumentari, *Bajus loquitur de caritate actuali. Ergo non loquitur de caritate habituali, & sanctificante*; ad quod unum omnia ejus sophismata reducuntur: sed ingenue, quandoquidem id non ignorabat, singulis illis ratiocinationibus debebat addere; *Verum in sensu Baji qualibet caritas actualis, immo quolibet bonum opus justificat*. Sed hoc tacuit, quoniam hoc uno additamento *Bajanismus Redivivus* in sumum abiisset. Poteram & ego his tantum verbis, *At juxta Bajum actualis qualibet caritas, & bonum opus justificat*, quidquid Anonymus producit, refellere: sed pluribus morem gerere necessarium fuit, quibus parum in re Theologica exercitatis veritas auctoritate: & rarione, erat manifestanda. Id num præstiterim, esto penes Theologos universos judicium. Illud quoque *luce meridiana clarius esse* contendimus, quod propositionem 38. Baji de caritate habituali, & de cupiditate habituali acceperint cujuscunque instituti viri doctissimi, necnon centum Episcopi Galliarum; de quibus num recte Anonymus sentiat, dum facit illos Baji fautores, ipse videat. Addit ex principiis Baji illud ulterius inferri, quod *omnis vera Christi gratia sit caritas, aut ejus inspiratio*; sed hanc gratiæ definitionem erroneam esse, cum dentur actus fidei, timoris, & spei, quibus peccatores disponuntur ad justificationem, nec tamen a caritate oriantur. Nolo de hac gratiæ definitione in presentia differere. Agam de illa proximo capite, ac rursus in dis-

sertatione de hæresi Janseniana. Sufficiant modo, quæ de duplici sensu hujus vocabuli *caritatis* prænotarunt centum Galliarum Antistites, de quibus §. 4. num. 3. unde infertur illam definitionem rejici non posse, si in ea accipiator vocabulum *caritatis* in sensu ampliori, & pro bona voluntate divinitus inspirata. Interim vero *Bajanismi Redivivi* fundamentum undique subversum est, atque ex momentis compluribus, necnon ex ipso Fabricatore, ejusque artificiosa structura labile & arenosum esse convincitur.

C A P U T II.

Demonstratur in libris de Teologicis disciplinis pravos omnes sensus Bajani articuli 38. qui juxta Anonymum totius Bajanismi est basis ac fundamentum, expressis verbis refelli; ideoque illatam nobis Bajanismi notam esse puram putam calumniam.

IN his, quæ de me, ac de Fulgentio Belli Anonymus tradit, duo arbitror esse distinguenda, modum scilicet loquendi, & rem ipsam, sive pondus rationum. Quantum ad modum spectat, quo frequentissime me appellat non tantum Bajanistam, ac Novatorem, sed etiam *artificiosa fraude illudentem Catholicis, ut effugiam censuras in Bajus latas*, profitear me nolle vicem detractori reprehendere, quum deceat Augustini discipulum retundere convicia conviciis. Si adversarius cui me arbitror ignotum esse, conscientia latebras scrutaretur, illum S. Parentis Augustini verbis interpellarem (2): *Si mihi accommodares credendi benevolentiam, quoniam latebras animi mei arguis, quas utique promere ad oculos tuos, & demonstrare non possum, facile de ipso mutares sententiam, & nolles amplius temere affirmare quod nescis*. Erit tamen apud omnes æquos æstimatores conscientia meæ ineluctabile testimonium, quod nec ipse Anonymus in libris meis vel unam Baji propositionem, quam non recte damnatam dixerim, potuerit offendere, & quod *Bajanismi* calumnia suis tantummodo detortis consecutionibus innitatur. Verum has etiam consecutiones a me facili negotio repellam: quod in præsentia, invocato illius nomine, qui facit judicium omnibus injuriam patientibus, facere aggredior.

§. I. De priori sensu in propositione 38.
Baji proscripto.

PRImus itaque sensus in articulo 38. intentus a Bajo est, inter cupiditatem, quæ a Joanne prohibetur, & caritatem per Spiritum Sanctum.

(1) *Bajan. Rediv. pag. 248.*

(2) *Libro contra Secundinum cap. 1. Tom. 8. p. 529.*

ctum in corde diffusam, atque justificantem, non dari amorem aliquem bonum a gratia actuali non justificante excitatum.

I. Hæc autem in libro xviii. cap. 2. mea verba sunt: „ Infideles destituti sunt fide habituali, & cum gratia sanctificante conjuncta, „ quam solam veram gratiam esse Bajus, & „ Quesnellus existimarunt: non sunt tamen, „ dum recte, & cum divina acceptatione operantur, destituti omni gratia actuali, & ingenito rationis lumine, in quo idea honestatis veritatisque refulget. “

II. Hæc rursus eodem cap. 2. ad 4. objectionem mea verba sunt: „ Quidquid fit absque caritate habituali, cujus primus effectus est remissio peccatorum, qualem gratiam tantummodo Bajus, & Quesnellus propugnarunt, non recte opus bonum vocatur, nego majorem: Quidquid fit absque caritate actuali, & gratia quæ justificationem præcedit, non est bonum opus rectum, ac bonum undequaque, & ad ultimum finem æternamque vitam perducens, concedo. Item concedo non esse bonum honestum, si corrumpatur vitio philautiæ, atque ad creaturam ultimo referatur. An vero ut honestum sit, omnique vitio careat, necessaria sit gratia supernaturalis, quæstio est scholastica, nullo modo pertinens ad dogma nunc propugnatum. “

III. Hæc insuper eodem in libro cap. 3. mea verba sunt: „ Ad Bajum quod attinet, dictum „ supra ab eo nullam admissam fuisse gratiam, „ nisi habitualement, & nullum in peccatore, „ vel infideli opus, quod peccati macula intrinsece non vitietur; quam impiam hæreticamque doctrinam Catholici omnes repudiant. “

IV. Hæc itidem lib. xxi. cap. 4. mea verba sunt: „ Septima propositio ab Alexandro VIII. „ proscripta surculus est Bajani articuli 38. ut „ animadvertit etiam Dominicus Viva in Trutinâ damnatorum Thesium Volum. 3. pag. „ 98. & merito damnata est, quoniam multa „ opera deliberata recte fiunt absque caritate habituali, & sine gratia Spiritus Sancti inhabitantis; multa etiam spectato officio, & secundum operis substantiam recta sunt, neque a noxia cupiditate proficiscuntur, etsi virtutis laudem ex alio capite minime promereantur, ut explicatum est præcedenti Volumine pag. „ 390. & 415, ex quo nempe recto ordine relationis sint destituta. “

V. Hæc quoque mea verba sunt lib. 34. cap. 6. „ In hoc situs est error Baji, quod non discernat habitualement ab actuali justitia; ideoque „ toto cælo distant a Bajo, qui docent per caritatem habitualement impium justificari, & per „ actualem disponi ad justificationem, discrimen „ duplicis justitiæ, & duplicis justificationis a

„ Bajo sublatum apertissime tradentes & propugnantes. “

§. II. De altero pravo sensu in articulo Baji cubante.

Alter sensus intentus a Bajo est, inter cupiditatem & caritatem actualem non dari amorem aliquem, neque ullam actionem, quæ non oriatur a cupiditate; a qua omnis actio peccatoris juxta eundem Bajum inficitur, & corrumpitur.

I. Oppositum a me traditur lib. xvi. cap. 3. his verbis: „ Ex cupiditate nequit produci fructus bonus, quemadmodum ex caritate produci nequit fructus malus. Nihilominus arbor mala cum sola cupiditate potest non producere fructus malos, & insita caritate potest producere fructus bonos. “

II. Item oppositum a me traditur lib. xviii. cap. 2. proximis verbis: „ Justus, qui est arbor bona, & ob gratiam sanctificantem cordis habet munditiam, fideique oculum lucidum, ac supernis flammulis irradiatum, non omnia agit inculpate, & ex motivo sanctæ dilectionis, cum frequenter in peccata venialia prolabitur, atque ad instar fructiferæ arboris, bona adhuc persistente radice, aut sterilis sit, aut fructus proferat immaturos. Ita infidelis, & impius, cui inest radix culpæ, ac pravi cupiditatis, interdum inspiratione divina virtutis se operatur; quemadmodum arbor sterilis ac sylvestris frondes ac flores emittit, atque si ramusculus aliquis inferatur, nonnullos etiam salubres fructus producit. “

III. Hæc itidem mea verba sunt libro xvii. cap. 4. „ Respondetur propositiones Baji rectissime fuisse proscriptas. Primo, quia datur amor naturalis, quo animus fertur in beatitudinem, cujus desiderium corrupta per peccatum natura non potuit amittere, atque hic amor non est la gratia, quemadmodum nec liber ea libertate, quæ sufficiat ad meritum, ut Bajus, Quesnellus, & Jansenius commentati sunt; sed est amor inditus a natura, indeliberatus, & necessarius. 2. Datur amor naturalis etiam deliberatus, quantum ad objectum, eoque revera diligitur Deus, ut est auctor naturæ, neque amor ipse secundum substantiam malus est, sed bonus, & rectus rationi consentaneus, licet aliquando non habeat beatitudinem finis, si Deus non diligatur propter se, gratis, & amore benevolenti. 3. Etiam datur amor Dei auctoris naturæ, & bonus undequaque sine gratia Spiritus Sancti inhabitantis, quam duntaxat admisit Bajus, ut constat ex articulo 62. In quo rejicitur tamquam commentitiam, & odiosissimam „ distinctam.

„ distinctionem duplicis iustitiæ, alterius, quæ
 „ fit per Spiritum caritatis inhabitantem, & al-
 „ terius, quæ fit per inspirationem Spiritus San-
 „ cti nondum cor inhabitantis, & in eo cari-
 „ tatem diffundentis. Ex qua prava doctrina
 „ sequeretur, quæcunque fiunt ab homine non-
 „ dum iustificato vere esse peccata; quod Bajus
 „ asseruit art. 35. ut cap. 2. dictum est. “

IV. Rursus de propositione 9. ab Alexandro
 VIII. confixa hæc scribo lib. 21. cap. 4. „
 „ Etiam in hoc falsa est, quod supponit dete-
 „ stationem peccati ob eius turpitudinem non
 „ oriri ex amore honestatis, quem rectum esse,
 „ & ad virtutem constituendam idoneum non
 „ denego, servatis tamen iis, quæ de virtutis
 „ norma disserui eodem volumine, pag. 393.
 „ & pag. 401. Ita qui intuitu cælestis beatitu-
 „ dinis operatur, tenet amoris ordinem, quo-
 „ niam æternam vitam diligere rectum est. “
 Vide eodem lib. cap. 2. pag. 197.

V. Insuper de timore servili hæc scripsi lib.
 XXI. cap. 12. „ Timor inordinatus esse potest,
 „ atque, ut vocant, serviliter servilis, si nem-
 „ pe timens sui ipsius delectatione fruatur, at-
 „ que ea de re pertimescat quidquid sibi tale
 „ damnum infert, nullam sentiens honestatis,
 „ & iustitiæ delectationem. Potest etiam esse
 „ ordinatus, & rectus, quia potest formidare
 „ gehennam ob sui amorem, qui non sit vitio-
 „ sa cupiditas, nec summum bonum sibi ipsi
 „ postponat, sed ita seipsum diligat, ut in sum-
 „ mi boni comparatione sibi ipsi vilescat. “

§. III. De tertio Bajano sensu item abji- ciendo.

EX articulo Baji 38. istud etiam consequitur,
 non dari amorem beatitudinis ex appetitu
 innato proveniente, qui non sit vitiosa cupi-
 ditas, aut laudabilis caritas; ut diximus obser-
 vasse Brunonem Neusser, & in hujus confuta-
 tione Norisium.

I. Verum ego lib. XVI. cap. 5. hæc scripsi:
*Liberum arbitrium sine gratia potest suam bea-
 titudinem appetere naturali instinctu, quem non
 potuit amittere depravata natura.*

II. Eodem libro cap. 4. pag. 415. præmise-
 ram: *Datur amor naturalis, quo animus fertur
 in beatitudinem, cujus desiderium corrupta per
 peccatum natura non potuit amittere; & alia
 consimilia procedenti §. II. num. 3.*

III. Cum de hoc appetitu innato beatitudinis
 diversæ sint sententiæ Scholasticorum, produxi
 quæ de illo tradunt scriptores lib. 3. cap. 1.
 & in Additam. lib. XII. cap. 2. & 3. Com-
 memoravi etiam eo loco sententiam Dominici
 Soti in 4. dist. 49. art. 1. quæst. 2. Addi pos-
 sunt complures alii, inter quos Julius Cæsar

Recupitus Societatis Jesu, qui pro appetitu in-
 nato beatitudinis accerrime pugnat lib. VI. de
 Verit. cap. 3. quæstione prima, cujus testimo-
 nio Cardinalis Norisius suam, nostramque re-
 sponsum confirmat: sed de his rursus, ubi
 pertractabitur *de statu naturæ puræ*.

IV. Undecunque oriatur amor beatitudinis,
 sive ex appetitu ejus innato, sive ex elicitio,
 hæc litteris mandavi libro XVI. cap. 3. *No-
 stratum singuli absque ullo vitio fatentur in
 unoquoque, quantumvis improbo, homine appe-
 titum beatitudinis, quem natura in ualis suis
 non potuit amittere.*

§. IV. De quarto Baji sensu pariter rebro- bando.

ERRavit præterea Bajus, quoniam inter cupi-
 ditatem, quæ prohibetur a Joanne, & ca-
 ritatem, quam Deus remuneratur, existimavit
 non dari motus concupiscentiæ, qui non sint
 transgressionem legis.

I. Ab hac Bajana hæresi ubique recedo. Enim-
 vero libro XV. de Hæresi Luther-Calviniana cap.
 2. & 3. & libro XVI. de Hæresi Janseniana
 demonstro motum concupiscentiæ, quem homi-
 nes patiuntur inviti, etsi ad peccatum alli-
 ciat, & pæna sit originalis peccati, at-
 tamen peccatum non esse, quoniam certissi-
 mum est *non posse cum necessitate permanere
 libertatem arbitrii, non motum culpabilem, non
 proprie acceptum peccatum, non meritum spe-
 ctans ad electionem mediorum, non opus aliquod
 dignum retributione, vel pæna.* Explico his
 in locis (pag. 296.) quo sensu ab Augustino
 ignorantia, & concupiscentia, quæ manent in
 regeneratis ad agonem, dicantur peccata, *qua-
 tenus & peccati pæna sunt, & ad peccandum
 inclinant*, sed inconcussa fide tenendum esse ne-
 minem cum ignorantia invincibili, & absque
 libertate indifferentiæ reddi legis transgresso-
 rem.

II. Inter canones a me statutos libro XXI.
 cap. 11. ad dignoscendum quando ignorantia,
 aut cupiditas sit noxia & culpabilis, hunc de-
 finivi nu. 7. „ Motus ille perniciosæ cupidi-
 tatis, in quantum homine invito consurgit, &
 rationem præcedit, est illa lex membrorum
 repugnans legi mentis, de qua Apostolus; pec-
 catum etiam aliqua ratione appellatur, in quan-
 tum est radix mala, insita originali peccato,
 & ad peccatum alliciens. „ Verum cum non sit
 „ in libera potestate eundem motum non ex-
 „ periri, nequit reputari illud peccatum, quod
 „ est legis inobedientia, & transgressio, quid-
 „ quid commertus est Bajus merito ab Apostolica
 „ Sede proscriptus. “

III. Generalis est, ac sæpenumero a nobis repetita sententia, in operibus indeliberatis, ac necessariis nullam meriti, laudisque inesse rationem, quemadmodum nec vetuperii, aut malitiae; atque eandem sententiam his verbis expressam invenies initio cap. 2. libri primi ac vicelimi.

§. V. De sensu quinto Baji noxio, & rejecto.

BAus insuper inter noxiam cupiditatem, & caritatem laudabilem non admittit actum aliquem bonum, promanantem ab habitibus infusis a caritate distinctis.

I. Libro autem XXI. de Theologicis disciplinis cap. 4. hæc leguntur: „A nobis non denegantur alii virtutum habitus a caritate distincti, cujusmodi est fides, spes, timor; neque recensetur inter vitia, aut detestatio peccatorum excitata ex illorum turpitudine, aut bonum opus patratum intuitu mercedis, aut fides quæ a caritate se jungitur; quemadmodum autumabant illarum propositionum assertores: sed cum hæc omnia virtutum habitus, & in se inspecta bona esse profiteamur, contendimus habere a caritate, & ab amore virtutis formam, ac perfectionem; quamquam iis habitibus, ac virtutibus recte utamur, etiam destituti caritate habituali, dummodo aliquo amore dirigantur in Deum ultimum finem, aut saltem conformentur communi, & incommutabili regulæ rectitudinis.“

II. Libro 23. cap. 10. hæc leguntur: „Ad virtutem non requirit Schola Augustiniana caritatem habitualement; sed ordinem dilectionis, qua virtus non sit inflata, dum ad seipsam refertur, nec vitio labefactetur, dum marcescit cupiditate; de quibus plura lib. 18. cap. 3. Deinde profitetur habitus virtutum etiam supernaturalium, a caritate distinctos: tametsi caritas actibus ceterarum virtutum tribuat formam, ac perfectionem; ut explicavi supra pag. 108. Denique contendit humanam voluntatem in quolibet exercitio virtutis duci vario ipsius amoris affectu, sive boni cupiditate, quæ nec deest in fide infirmi, auctore S. Thoma 2. 2. qu. 5. art. 2. ad 2. sed non requirit ad cujuslibet virtutis actum explicitum illum amorem, qui tendit in Deum, ut summum bonum, constituitque virtutem peculiarem ceterisque præstantiorem, quæ specialiter quadam ratione dicitur caritas.“

III. Eodem libro cap. 11. hæc leguntur: „Spes a fide & a caritate distinguitur, etiam si ad actum spei requiratur amor aliquis inchoatus, quo Deus diligitur, ut inquit Eftius in 3. distinct. 26. §. 2. quatenus ab intel-

„lectu proponitur, ut summum ac beatissimum nostrum bonum, licet semper non adsit amor caritatis, quo voluntas affecta cetera omnia summo bono postponat.“ Ac de timore in proximo cap. 12. pag. 501. „Potest etiam esse ordinatus, & rectus, quia potest formidare gehennam ob sui amorem, qui non sit vitiosa cupiditas. Et paucis interjectis: Advertas, quod si hujusmodi timor naturalis sit, neque ex perversa cupiditate, & prædominante rerum creaturarum dilectione oriatur, nequaquam culpandus est, sed est innoxia passio naturæ imbecillis, atque infirmæ, ut paullo supra diximus cum Augustino. Illud quoque animadvertas non esse timorem mundanum, & malum, eum, quo aliquis timet sæcularem potestatem, judiciumque terrenum, dummodo hunc timeat quatenus a Deo constitutus est, nec sine causa gladium portat, ut ait Apostolus ad Rom. XIII. 4. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Nam istiusmodi timor rectæ rationi consentaneus est, neque natura sua excludit amorem justitiæ.“

IV. Integra dissertatione lib. 19. cap. 4. demonstro peccatorem fide, spe, ac timore ad justificationem desponi.

V. In dissertatione de Pœnitentia in lucem edita biennio, antequam Bajanismus Redivivus prodiret, initio scilicet anni 1743. cap. 1. ad hunc modum loquor: „Quid vero dicendum de Pœnitentia, quam in nobis excitat timor gehennæ, ac turpitudine peccati? Illam proculdubio inter veras virtutes connumerare debemus. Quamquam enim volumine IV. pag. 205. a nobis tradita est definitio illa virtutis, Virtus est ordo amoris, quæ utique Augustiniana est, Augustini verbis contexta, & Augustinianæ doctrinæ munimentis firmata; non tamen inde inferre quis potest denegari a nobis veras, propriasque virtutes a caritate distinctas. In eodem quippe volumine 4. ec. idemque capite testati sumus dari plures virtutum supernaturalium habitus absque caritate: quod iterum asseruimus lib. 13. cap. 10. commostrantes verum ac supernaturalem habitum absque caritate: quod iterum asseruimus lib. 23. cap. 10. commostrantes veram ac supernaturalem fidem remanere in homine impio, ac rursus cap. 12. ubi adversus novatores ostendimus timorem servilem esse bonum ac supernaturalem, neque in eo inveniri aliquid vitii, quod eidem timori sit adscribendum.“ Plura subijcio declarans me nunquam aliud intendisse præter id, quod traditur a S. Thoma 3. part. quæst. 85. art. 2. In eodem tractatu de Pœnitentia cap. 5. pag. 551. & seqq. refello propositiones Baji, &

Quesnelli circa timorem a caritate sejunctum: & pag. 583. & sequenti rursus de propositionibus Baji pertractans, eas, quæ ad timorem spectant, longe discrepare a sententia nostra demonstro tum ratione, tum complurium Theologorum testimoniis, præsertim Lamerti Le-Drou, Caroli Vitasse, P. Le-Droint, Francisci Suarez, aliorum: ac post tam apertam, repetitam, & ubique insertam Bajani erroris detestationem, adinveniri potuit, qui me tanquam Bajanistarum omnium fraudulentissimum traduceret, extantque inter viros Catholicos, qui tanto impostori fidem adhibeant, nunquam fortassis, aut nonnisi perfunctorie libris nostris perlectis? Aut legant, & quæ in *Bajanismo Redivivo* continetur cum operibus nostris conferant diligentius: aut si libros nostros despiciant, quod a satre humilis fortunæ conscripti sint, eosque tantum pervolutate velint, qui exarati dicuntur a Viro Ecclesiastica dignitate insignito; obsecro, atque obtestor, ut meminerint cujus sint ea verba (1), *Non valde curo superbiorum, imperitorumque judicia, qui similiter in legendos libros, atque in salutandos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipsi, sed qualibus induti vestibus sint, & quanta pompa rerum, fortuneque præfulgeant.* Sed jam quid ex dictis apertissima consecutione inferatur, attendant.

C O N C L U S I O.

In libris de Theologicis disciplinis non habetur pravus sensus articuli 38. Baji, ideoque nec ullum vestigium Bajanismi: cum iudice Anonymo pag. 257. „ præcipuum Bajanæ dogma, ceterorum fere omnium errorum in Bajo damnatorum caput, atque principium istud sit, quod omnis amor, quo creatura rationalis fertur in aliquod objectum, est aut vitiosa cupiditas, qua mundus, & ea, quæ in mundo sunt, diligitur, aut laudabilis illa caritas, qua Deus amatur, atque ideo omnis amor creaturæ rationalis habet pro fine vel Deum caritate amatum, & est laudabilis; vel mundum, & est culpabilis, atque vitiosa cupiditas. “

D E M O N S T R A T U R.

Pravus & hæreticus sensus Bajani articuli 38. est, quod Bajus inter vitiosam cupiditatem, quæ a Joanne prohibetur, & laudabilem caritatem, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur, non datur amor elicited a caritate inchoata, & initiali, quæ *formaliter* non iustificet, nec mereatur de condigno vitam æternam: *Berti Th. T. VIII.*

(1) S. Augustinus *Ordin. lib. 1. cap. 11. tom.*

non datur in peccatore, vel servo peccati amor ortus ex appetitu innato beatitudinis, qui non sit amor laudabilis caritatis: non datur motus concupiscentiæ & prævæ cupiditatis, qui non sit legis inobedientia, & transgressio; ac tandem non datur amor aliquis ordinatus, vel actus aliquis bonus, procedens ex habitibus a caritate distinctis. Hæc propositio constat, & evidentissima est ex primo capite hujus dissertationis.

In libris de Theologicis Disciplinis expressissime admittitur actus elicited a gratia actuali, qui non est amor caritatis iustificantis: admittitur in peccatore & in servo peccati amor naturalis, & honestus, qui non exoritur a cupiditate prædominante: admittitur amor beatitudinis ortus ex appetitu innato, aut elicited, qui non est illa caritas laudabilis: admittitur prava cupiditas, sive motus concupiscentiæ, qui non est inobedientia & transgressio legis; ac demum admittuntur actus virtutum, quæ sunt habitus infusi a caritate distincti, nec tamen a mundi cupiditate vitiantur. Hæc propositio ex hoc secundo capite manifestissima est.

Igitur in libris de Theologicis Disciplinis non habetur pravus, & hæreticus sensus articuli 38. Baji, qui iudice Anonymo est præcipuum Bajanæ doctrine, & ceterorum fere omnium errorum in Bajo damnatorum caput, basis, atque principium.

§. VI. *Discutiuntur momenta, quibus Anonymus nititur demonstrare in libris de Theologicis Disciplinis sensum propositionis Bajanæ XXXVIII.*

Quisquis legerit testimonia ex libris a me in lucem editis collecta, & paullo supra producta, atque ex hac parte agnoverit illa articulis Baji, horumque pravis sensibus adversari, ex alia autem parte acceperit me tanquam Baji sectatorem ab Anonymo auctore *Bajanismi redivivi* proscindi, & crudelissime lacerari; existimabit proculdubio auctorem ipsum apertissimas antilogias protulisse, & dogmata præcedentibus contraria in lucubrationibus meis adinveniri, quæ accusatorem non traxerint modo, sed impulerint ad tam acerbam, immanissimamque criminationem. Verum ille nec me aliquo saltem in loco detestari Bajanos errores fatetur: nec me reprehendit huiusmodi antilogiæ; nec me unquam honorificentiori titulo appellat, quam hominem opinionum pravitate, & in hæreticas novitates studio corruptum, ab Orthodoxis cum Baji sectatoribus dissidentem, errores in Baji propositionibus damnatos renovantem, nullatenus discrepantem a Sectariis, ten-

C c c

tan-

1. pag. 327.

tantem evitare Ecclesiae, censuras; & si aliquid in scriptis meis reperitur, quod videatur a proscriptis articulis dissonum, illud arte, subterfugio, fraude a me insertum ad Constitutiones Apostolicas eludendas. Profecto qui ad hunc modum loquitur, debuit tam expressum *Bajanismum* in libris meis reperire, ut nulla mihi evadendi via relinquatur; aut si id non reperit, iudex est insipientissimus, atque iniquissimus. At imploro humillime obtestorque Theologorum omnium æquissimum, rectissimumque iudicium, necnon sacrosanctam Ecclesiasticorum Iudicum auctoritatem, ut postquam assertiones meas directe Bajani oppositas examinaverint, expendere non dedignentur num accusatoris huius argumenta talis sint generis, ut cum iis, quæ paullo supra in defensionem meam attuli, possint aliquantulum comparari, eaque valeant revincere ac superare.

Demonstraturus itaque Anonymus in libris meis sensum Bajani articuli 38. ait (2) me quidem illum *expressis verbis* non tueri, doctrinam tamen illius evidenter amplecti, dum affirmo lib. 21. cap. 2. de quocunque actu humano, quod, *nisi adsit caritas, per quam referatur in Deum, in praxi operans non operabitur propter æquitatem, cuius habet ideam ingenitam; sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus, & ideo opus erit pravum, atque perversum.*

Ad hæc ita respondeo: Principio cum in scriptis meis non potuerit Anonymus invenire propositionem 38. in Bajo damnatam, & propter consecutiones, quas e doctrina Scriptoris Catholici infert aliquis contrariæ sententiæ propugnator, nefas sit eidem doctrinæ calumniam inferre; consequitur totam hanc *Bajanismi redivi*vi molem esse alicujus impostoris figmentum. Deinde verba, quæ producuntur ex volumine xv. lib. 21. cap. 2. mutilata, & subdole concisa in medium prolata sunt. Ita enim eo loci scripsi: „Dixi, omnium menti inesse regulam „quamdam incommutabilem æquitatis, sed ho- „minem lapsum magis movere, atque ad agen- „dum trahere imagines rerum sensibilium, & „inseminatam peccato primi hominis noxiam „cupiditatem: ad hanc comprimendam nobis „inspirari gratiam sanctæ delectationis. Ad pro- „positam ergo quæstionem ex hac mea opina- „tione consequens habetur responsum. Vel hu- „manus actus dirigitur per caritatem, & gra- „tiam sanctæ delectationis in Deum, & est „bonus undequaque; vel per eam ideam in- „commutabilis æquitatis rectæ rationi depre- „henditur convenire, & est bonus moraliter. „vel peragitur ob inanem gloriam, & est in- „flatus typho superbiæ; vel propter res sensi-

„biles & creatas, & cupiditate marcescit. Igi- „tur in individuo nullus datur humanus actus „indifferens. Addo quod nisi adsit caritas, per „quam referatur in Deum, in *praxi* operans „non operabitur propter æquitatem, cuius ha- „bet ideam ingenitam, sed aut sibi placens, „aut fruens bonis commutabilibus: & ideo opus „erit pravum atque perversum. “ Ibidem le- „ctorem remitto ad ea, quæ habentur libro xviii. cap. 3. ubi agens de sententia nostratum, qui propugnant omnia opera deliberata in finem ultimum per caritatem actualem, aut virtualem referenda esse, & de qua sententia disputo problematicæ, affirmo *opus non ordinatum ad prævum finem non esse intrinsece, positive, & quantum ad substantiam attinet vitiatum, & a radice male cupiditatis erumpens, ut falso opinatus est Bajus*; licet non sit bonum undequaque, etiam intrinsece, & considerata omissione finis debiti. Addo: *Ne sit vitii labes, sufficit uniformitas legi naturaliter nobis indita.* Ex his quomodo evincitur inter vitiosam cupiditatem, & laudabilem caritatem non dari amorem ortum ex appetitu beatitudinis, qui non est caritas per Spiritum Sanctum diffusa? Quomodo evincitur non dari motus concupiscentiæ, qui non sint transgressionis legis, & cupiditas, quæ a Joanne prohibetur? Quomodo evincitur non dari amorem naturalem, qui non oriatur ex cupiditate prædominante? Quomodo evincitur perversa, & cupiditatis contagione vitiata esse, quæ non procedunt a caritate justificante?

Sed irascitur adversarius, quod dixerim: *Nisi adsit caritas, per quam referatur in Deum, in praxi operans non operabitur propter æquitatem, cuius habet ideam ingenitam, sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus; & ideo opus erit pravum, atque perversum*: irascitur, inquam; nam ubicunque in me acuit stylum, & videt in verbis meis expresse *Bajanismum* non contineri, huc recurrit, clamitans omnia a me dici artificiose se ad censuras vitandas, cum gratiam in *inspiratio- ne delectationis*, & caritatis constituerim, ac dixerim opera, quæ in Deum caritate non referuntur, ratione finis prava esse, ac perversa. Verum oh miseram calumniatoris hallucinationem! Nequaquam ex verbis illis meis inferri potest, opus absque caritate actuali patratum (ut mittam Bajum agnovisse solam caritatem justificantem, quod cum Anonymus demonstrare vellet esse subterfugium Bajanistarum, mendaces fecit eximios Theologos, non semel sibi ipsi contradixit, ac demonstravit oppositum) nequaquam ex verbis meis inferri potest, opus absque caritate actuali patratum oriri a *noxia cupiditate*, ut

ut commentus est Bajus; cum in sententia nostra eliciatur ab amore, quem honestum, bonum, & ordinatum esse profiteamur, quamvis non procedat ab illa caritate, qua Deus diligitur propter se, prout constat ex verbis meis productis paullo supra §. 2. num. 3. sed tantum consequitur, opus illud, quod bonum est, si consideretur principium a quo elicitur, & spectetur objectum, ac finis proximus, ad quem dirigitur & ordinatur, non esse bonum, si attendatur finis ultimus; vel primum esse defectu operantis, qui idem opus ad Deum incommutabile bonum non referens adhuc fruatur bonis commutabilibus. Atque in hoc Anonymi detinetur supina doctrinae nostrae ignorantia, quod pravitatem operis provenientem ex defectu relationis in Deum confundit cum illa pravitate intrinsece operibus inhærente, quando eliciuntur a noxia cupiditate, nobis aut per summam ignorantiam, aut per execrandam malitiam ubique imputans, quod opera propter decorem virtutis, vel naturalem honestatem patrata tanti faciamus, quanti æstimanda sunt peccata, quæ committuntur sine positive perverso, movente ac suadente perversa concupiscentia.

Deinde mirandum est, virum, cui subiit animus Theologiam nostram mordere, & conviciis proscindere, quasi Bajana contagione contaminatam, aut dissimulare, aut ignorare doctrinam illam nostram de perversitate operum, quæ non referuntur in Deum; ac meam præsertim assertionem de operibus in *praxi* spectatis, totam, quanta est, desumptam ex Henrico S. R. E. Cardinali Norisio: qui pertractans de Virtutibus infidelium in Vindiciis cap. 3. §. 4. ita loquitur: „ Illud autem Augustini pronunciatum, nempe virtutem, cum ob sui honestatem appetitur, esse superbam, ac phylautia vitiari, probatur fuisse ab eodem Sancto Doctore serm. 13. de verbis Apostoli exemplo Stoicorum, qui sectabantur virtutem propter seipsam, eorumdem tamen virtutes superbiæ ancillabantur. *Ex Augustini verbis productis* „ Unde quidquid sit de re speculative considerata (subjicit Norisius) IN PRAXI Augustini sententia vera est. Porro tanta erat Stoicorum superbia, ut ad virtutem capeffendam divino nos auxilio indigere stultissime pernegarent. “ Norisio consentit Franciscus Macedo, qui tom. 2. Collat. in 2. sent. collat. 10. sect. 3. pluribus argumentis demonstrat verissimam esse sententiam, & proculdubio traditam ab Augustino, „ ad vitanda peccata, tum ad bene & honeste cogitandam in ordine practico & mortali, tum ad recte honesteque operandum, quaecumque id sit, modo honestum sit, opus morale, at-

que adeo ad servanda præcepta legis naturalis, ad amandum Deum justo & debito amore, in hoc statu naturæ lapsæ ac destitutæ, auxilio gratiæ aliquo esse opus; ut nihil omnino horum, quæ commemoravimus, per nudas solius naturæ vires cum ordinario & communi concursu naturali proxime ac expedite fieri ab homine possit. “ Legenda est tota ea Patris Macedi disputatio, aut saltem a pag. 570. usque ad pag. 590. ubi etiam de Bajanis articulis accurate & erudite pertractat. Vides unde acceperim, quod etiam si speculative loquendo, opus virtutis possit absque gratia consentaneus esse rationi, & regulæ æquitatis unicuique hominem inditæ; nihilominus IN PRAXI, nisi adsit gratia, per quam referatur in Deum, futurum esse primum, perversum, atque inflatum typho superbiæ? Norisii doctrina hæc est, quam ubi ad pertractandum de relatione operum in Deum vindicationes istæ pervenerint, an Augustiniana sit, an Bajana, revocabimus ad examen. Audeo unum addere: quum Norisius tam constanter sententiam hanc propugnaverit; ego non solum in utramque partem disputavi, sed ulterius libro XVIII. cap. 3. his verbis disputationem absolvi: „ Speculative itaque prima sententia probabilis est, practice verissima est altera; quamquam nec ista videtur tanto rigore tenenda, ut vitiosam sit opus, quod non refertur explicite in Deum. Quæ si minus placeant; consulto proposui, & exornavi Doctorum scita, ut illud hac mea lucubratione faciem præferente tuearis, quod ratio, ni magis videbitur consentaneum. “ Quare si quid peccati a me admissum est, non aliud fuit, nisi quod Scholæ nostræ adversariis plus, quam opus foret, concesserim.

II. Audiamus nunc alterum adversarii momentum, „ Prætera, inquit (1); idem error evidenter colligitur ex ejus principiis; debet enim 1. quod gratia est mentis illustratio, & inspiratio caritatis, quæ magis in delectatione, quam in illuminatione sita est. Docet quoque 2. quod homo lapsus magis se delectat seipso, quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur; quoniam sine hujus delectationis dono prævalet rationi concupiscentia, cujus desideriis non obedire absque gratia Salvatoris non possumus. “ Ex quibus principiis adversum me argumentationem, de qua paullo infra, contextit.

Aliquantulum lectorem detineam, priusquam ulterius procedam, necessum est. Si in illa definitione gratiæ, quam a me traditam esse concedo, nomine *dilectionis & caritatis* intellexissem tantummodo amorem illum benevolum, quo Deus diligitur propter se, non proinde ex hac

(1) *Bajan. Rediv. pag. 273.*

definitione sequeretur omnem amorem, qui non est amor Dei *propter se*, esse cupiditatem illam, quæ a Joanne prohibetur; non enim talis foret aut amor innatus beatitudinis, aut motus indeliberatus concupiscentiæ, aut amor naturalis nullam aut ex principio, aut ex objecto contrahens fœditatem: ac multo minus sequeretur cupiditatem esse caritatem illam initialem, quæ a gratia supernaturali procedit, nec semper in Augustiniana Schola justificat, semper quoque non habet meritum vitæ æternæ. Quomodo ergo ex illa gratiæ definitione infertur, omnem amorem creaturæ rationalis esse vitiosam & prohibitam cupiditatem, aut remuneratione dignam & laudabilem caritatem? Deinde sententia quidam mea ita gratia in delectatione consistit, ut semper indeliberatus aliquis affectus sanctæ dilectionis a Deo inspiratæ procedat opus supernaturale deliberatum; at non semper delectatio illa est caritas peculiaris, quæ Deus diligitur *propter se*; ita, ut amor supernæ veritatis fidem, amor felicitatis sempiternæ spem, amor gehennam fugiens timorem pariat, & amor omnium præstantissimus, quo Deus diligitur *propter se*, actum caritatis constituat. Neque hæc modo a me dicuntur ad vim argumenti aliqui nullius ponderis eludendam; siquidem Tom. iv. lib. 23. cap. 10. id expressissime asserui, ubi de Augustiniana sententia disserens scripsi: *Contentio* (pandat aures, iterumque audiat criminatorem) „contendit humanam voluntatem in quo-
libet exercitio virtutis duci vario ipsius amoris affectu, sive boni cupiditate, quæ nec deest in fide informi, auctore D. Thoma 2. 2. quæst. 5. ar. 2. ad 2. sed non requirit ad cujuslibet virtutis actum explicitum illum amorem, qui tendit in Deum ut summum bonum, constituitque virtutem peculiarem, ceterisque præstantiorem, quæ speciali quadam ratione dicitur caritas. “ Ad eundem plane modum principium aliud, quod præmittit Anonymus, ita sententia mea exponi debet, Si non sit delectatio veritatis supernæ, homo fide supernaturali non credit: nisi sit amor beatitudinis, non sperat: nisi sit amor fugiens malum, non timet: nisi sit amor qui omnia operatur *propter Deum summum bonum*, non habet peculiarem caritatem; quæ satis a me explicata fuisse cap. 1. §. iv. & hoc secundo §. v. absque ulla temeritate contendo.

Duobus principiis discussis audiamus Anonymum in me dialectica ratiocinatione insurgentem: „Gratia inquit (1), est inspiratio caritatis, seu sanctæ delectationis hæc est prior, hujus Theologi propositio; atqui ex eodem, sine hac sancta delectatione concupiscentia prævalet rationi; ergo sine hujus delectationis

„dono homo semper obedit concupiscentiæ; ergo juxta illum omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas, aut laudabilis caritas, ut loquitur Bajus. “

O acutissimum disputatorem! Si gratia esset caritas illa præstantissima, quæ Deus diligitur *propter se*; quomodo hac argumentatione demonstraretur esse laudabilem caritatem amorem beatitudinis, quem natura per peccatum corrupta nunquam potuit amittere? esse cupiditatem a Joanne prohibitam concupiscentiæ motum, quem homo patitur invitus? ortum esse a cupiditate prædominante naturalem parentum & propinquorum amorem? & perversum esse amorem initialem caritatis, qui a justificatione sejungitur? Si vero id ex illa argumentatione non infertur; quomodo inde sequitur omnem amorem creaturæ rationalis esse vitiosam cupiditatem, aut caritatem laudabilem, ut loquitur Bajus? Igitur ne existimet me formidare jacula Dialecticorum; servata Scholasticorum forma, & dato, non concesso, gratiam sitam esse in inspiratione caritatis & amoris Dei *propter se*, distinguo minorem: Atqui sine hac sancta delectatione concupiscentia prævalet rationi, in amore, quo ex appetitu innato quisque diligit beatitudinem, nego: in motu concupiscentiæ, quo homo invitus percellitur, nego: in iis, quæ diligimus suadente ratione, aut impellente natura, nego: in iis, quæ ad pravum finem diriguntur, concedo. Quod si reponat, prava esse, quæ sine caritate, non referuntur in Deum, in sententia Theologorum Augustinensium; jam constat ex dictis, prava non esse, quod oriuntur a cupiditate, aut positive referantur in finem pravum; sed esse perversa defectu operantis, & ob circumstantiam ultimi finis, ad quem minime diriguntur.

In sententia autem mea, quæ gratiam constituit in inspiratione dilectionis, quatenus dilectio est cupiditas boni divinitus inspirata, ac tradit homines in quolibet virtutis actu duci diversa amoris affectu, non autem ad quemlibet virtutis actum esse necessariam affectionem illam amoris, qui specialissimo titulo caritas appellatur. argumentum illud telis aranearum fragilius est; quippe cupiditas boni in quolibet bono opere adinvenitur.

III. Ulterius procedit Anonymus, & cum ego lib. 18. cap. 3. scripserim sufficere ad opus morale ordinis naturalis, ut uniforme sit legi naturaliter nobis inditæ, verbis meis recitatis, ait (2) hoc lenimento specis quidem Catholica errorem a me tegi, non devitari: cum simul velim, cupiditatem inficere ventro suo omnia opera, quæ sunt ob intimam legem honestatis, ideoque nisi fiant ex speciali gratia, idest ex

(1) Bajus. Rediv. pag. 173.

(2) Bajus. Red. pag. 274.

inpiratione caritatis, esse peccata. Mentitur. Eodem loco affirmo, mea omniumque Augustinensium sententia, opus non ordinatum ad pravam finem, non esse intrinsece, positive, & quantum ad substantiam attinet vitiatum, & a radice male cupiditatis erumpens, ut falso opinatus est Bajus: licet non sit bonum undeque, etiam extrinsece, & considerata omissione finis debiti. Quæ ergo æquitate, quo jure potuit criminator asserere, expressisque litteris consignare, sententia mea cupiditatem inficere veneno suo, quidquid non sit ex inspiratione caritatis? Quid est iis, quibus ignoti sumus, imponere, quid est calumniari, quid est mentiri, si hoc non est? At quod ait Anonymus, probare nititur ex verbis, quæ sequuntur: *Hæc tamen cum speculative vera sint, practice tamen loquendo, nunquam hominem lapsus agere convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate, philantia, ideoque quodlibet opus bonum fieri ex speciali gratia.* Agnosco verba mea, immo Norisii, ut supra demonstravi; at non percipio, quomodo hinc inferatur cupiditatem inficere veneno suo omnia opera, quæ non fiunt ex speciali gratia, idest, ex inspiratione caritatis. Si enim adversarius contendat me in definitione gratiæ accepisse caritatem, & dilectionem pro amore Dei quo diligitur propter se, (quod ex dictis constat esse falsissimum) non sequitur infici veneno cupiditatis amorem beatitudinis, quem natura corrupta in tot malis non potuit amittere; non sequitur esse transgressionem legis motus concupiscentiæ, quos homines patiuntur inviti; non sequitur oriri ex cupiditate prædominante actus illos, qui boni sunt spectato principio, a quo manant, & objecto, ad quod tendunt, licet non sint boni undeque, & defectu relationis in finem ultimum; ac multo minus sequitur esse peccata, & opera veneno cupiditatis infecta, quæ fiunt ex caritate inchoata, & nondum justificante. Si vero definitionem illam meam universim comprehendentem cupiditatem boni, divinitus inspirationem probe Anonymus intellexit: cur eadem urget, ac repetit, quæ me ab omni errore Bajæ alienum esse commonstrat: cum sine caritate proprie dicta, non tamen absque ulla amoris affectione bonos esse apertissime pronuntiaverim actus omnium virtutum quæ ab amore Dei, & a caritate, qua Deus diligitur propter se, distinguuntur: ne repetam, quod centies dixi, absque sancta dilectione divinitus inspirata, non esse cupiditatem a Joanne prohibitam motus indeliberatos concupiscentiæ, non esse cupiditatem amorem beatitudinis, non esse cupiditatem amorem illum multiplicem, qui licet defectu ordinationis in finem ultimum non

fit bonus undeque non est tamen a noxia cupiditate intrinsece vitiatum atque corruptus?

IV. Affirmat post hæc Anonymus expressius a me (quem hoc loco Theologi nomine dignatur) nullum agnoscere medium inter opera, quæ fiunt ex caritate, & sunt laudabilia, & opera, quæ fiunt ex cupiditate, & sunt peccata; dum doceo nullum dari opus indifferens, expers scilicet tam nequitie, quam probitatis, citato volumine 4. lib. 21. cap. 2. ubi licet admittam opera mortaliter bona, illa nempe, quæ per ideam incommutabilis æquitatis rectæ rationi convenire deprehenduntur; contendo tamen prava esse ac perversa, neque operantem in praxi propter æquitatem operaturum, nisi adsit caritas, per quam referantur in Deum; atque hic recitat verba mea, de quibus num. 1. Non video quid novi præferat ratiocinatio ista. Ignorat ne adhuc, hanc esse Augustinensium Theologorum firmissimam assertionem, omnia opera in Deum actuali vel virtuale caritate referenda esse, sed falsissimam deductam hinc illationem, Igitur si in Deum caritate non referantur, ducunt originem a vitiosa cupiditate? Negamus nos illationem istam, in qua operam ludit Bajaniismi Redivivi auctor, & circulator quoniam opera multa, etiam si quantum ad officium & substantiam operis bona sint, nec oriantur a noxia cupiditate, non tamen bona sunt undique, & ratione ultimi finis: ac talia nostrates esse contendunt opera, quæ caritate non referuntur in Deum; id, quod ignorare non potest quisquis Augustinensium Scriptorum unum, vel alterum lectitaverit (1). At quod risu dignum est, testatur Anonymus nolle se hoc in loco agere de operibus moralibus sine gratia peractis, de qua re pertractabit inferius: quum interim nihil habeat, quod nobis circa sensum propositionis 38. Bajæ opponat, præter gratiæ definitionem, & hæc perpauca, quæ ex disputatione de operibus in Deum referendis infeliciter expilavit: immo ubi agit de hac operum relatione, hæc eadem, paucis adjectis, in me jaculatur, ut suo loco videbimus; quod evidenter commonstrat, quanta conviciorum copia superabundat, tanta illum inopia rationum laborare.

V. Ne tamen desistat ab iniquissima accusatione, ulterius progreditur, & ait unum ex confectariis Bajani articuli 38. esse quod omnis vera Christi gratia sit caritatis inspiratio: quæ definitio cum a Fulgentio Bellelli, & a me admittatur, consequens est a ceteris Bajaniis minime nos diffidere; quandoquidem etiam isti illustrationem mentis admiserint, ac in eo tantum erraverint, quod gratiam voluntatis constituerint in inspiratione sanctæ dilectionis, cum juxta Orthodoxos consistat non solum in inspi-

ra-

ratione caritatis, sed etiam in inspiratione fidei, timoris, spei ceterumque virtutum supernaturalium: quarum actus a peccato sunt immunes, etiam si ulterius ad finem caritatis non referantur. Hæc Anonymus ad paginam usque 279.

Expectabam argumentum aliud invictum, ac peremptorium, quo ad angustias redactus cogeret errorem meum confiteri; sed rursus nil aliud audio, nisi gratiæ definitionem, & bonos sine caritate virtutum actus. His abunde satisfeci; & vereor, ne plura dixerim, quam promeruerit vulgaris, insulsa, & recocta objectatio. Patiatur tamen, quisquis in hanc Apologeticam dissertationem conjicit oculos, prolixitatem verborum, ad quam me accusatoris repetita cantilena compellit. Verissimum est, a me gratiam constitui in illuminatione mentis, & in inspiratione caritatis, libro 14. cap. 7. nec debeat inter nos de mentis illustratione disceptari, cum illam Bajanistæ quoque admittant, ut inquit Anonymus; nec non Pelagiani, & Semipelagiani, ut libro de horum hæresi cap. 8. num. 4. testatur Dionysius Petavius (1). Missa interim de gratia intellectus, sive illuminatione superna, nonnulla de gratia voluntatis dicamus. Hanc ego appellans inspirationem Sanctæ dilectionis, non cerebro meo definitionem aliam commentus sum, sed eam exscripsi ex Augustino lib. 14. ad Bonifacium, sive contra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. num. 11. eamque definitionem confirmavi S. Doctoris textibus locupletissimis, de Gratia Christi cap. 6. 26. de Spiritu & littera cap. 29. & 35. de Correp. & gratia cap. 11. de peccatorum meritis, & remis. lib. 2. cap. 17. aliisque compluribus. Quæ ergo fronte Anonymus dissimulans definitionem illam esse Augustini, eam vellicat tanquam principium universi Bajani erroris?

Legat, si ei primum talis definitio ad aures personuit, Laurentium Brancatum S. R. E. Cardinalem de Lauræa Opusc. 3. cap. 15. ubi instituens quæstionem, *Quomodo Deus per gratiam concurrat cum voluntate ad opus bonum*, demonstrat concurrere *dulciter, suaviter, delectabiliter, delectatione, amore, voluptate trahendo, delectando, inflammando*: quod demonstrat ex Augustini tract. 26. in Joannem, ex ferm. 10. de verbis Domini, ex libro de nat. & grat. cap. 69. ex Enarrat. in Psal. 108. ex lib. 2. de peccator. meritis, & remis. cap. 17. ex lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. ex lib. de Spir. & litt. cap. 3. ex ferm. de verbis Apostoli ferm. 6. & post alia plura id confirmans exemplo Martyrum, *Quomodo* (inquit pag. 489.) *potuissent fragiles & infirmi homines, pueri, ac faminae libenter & imperterrite hæc suffere, nisi Deus per suam gratiam appre-*

hendere fecisset hæc incommoda ipsis utilia esse & quod in iis perferendis delectationem ac suavitatem fuissent experti?

Legat Franciscum Macedum p. 2. Cortinæ scribentem, *Gratia intellectus in supernaturali illustratione, & gratia voluntatis in inspiratione & delectatione item supernaturali consistit*; idque confirmantem indigitatis Augustini locis lib. de spir. & lit. cap. 3. lib. 1. de peccatorum meritis cap. 17. & lib. 3. cap. 2. lib. 1. contra 2. epist. Pelagianorum cap. 3. in Psal. 118. lib. 4. contra Julianum cap. 2. lib. de Gratia Christi cap. 3. & 5.

Legat prælaudatum Dionysium Petavium de hæresi Pelagiana cap. 8. & 9. ubi explicato primo genere gratiæ, quam Augustinus ait sitam esse in mentis illustratione, petransit ad aliud genus quod in motione voluntatis positum est, & Augustinus passim situm esse docet in delectatione, & suavitate delectationis quam, Deus cordibus nostris inspirat: id, quod Petavius demonstrat ex lib. 2. de peccatorum meritis cap. 19. ubi S. Pater gratiam appellat *certain scientiam & victricem delectationem*; ex lib. 1. de Grat. Christi cap. 6. ubi ait Deum hominem voluntatis ardorem dilectionem inspirare: ex lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. ubi traditur definitio illa, quæ nobis objicitur: ex carmine Prosperi de Ingratis, in quo hæc leguntur:

Hunc itaque affectum, quo sumunt mortua vitam.

Quo tenebre fiunt lumen, quo immunda nitefcunt.

Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,

Nemo alii dat, nemo sibi;

& ne omnia producam, ex canone 4. Concilii Milevitani, sive Africani, in quo legitur: *Utrumque Dei donum est, scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, nam sicut de Deo dictum est, Qui docet hominem scientiam; ita etenim scriptum est, Caritas ex Deo est.*

Legat Stephanum Dechamps de hæresi Janseniana lib. 3. cap. 16. ubi docet duodecim esse præcipua nomina, quibus Augustinus gratiam voluntatis designat, illam appellans primo a caritate, *Spiritum caritatis* lib. 1. ad Simplicianum quæst. 1. *Inspirationem caritatis* epist. 147. *Infusionem caritatis* lib. 2. ad Bonifac. cap. 8. *Gratiam, qua caritas Dei diffunditur in cordibus nostris*, in omnibus passim Operibus, ac præcipue lib. de Gratia Christi cap. 26. Secundo a dilectione *delectationem summi boni* lib. de spir. & litt. cap. 3. & *inspirationem dilectionis* lib. 4. ad Bonifacium cap. 5. Tertio ab amore eam nuncupat *amorem di-*

(1) Petavius To. 3. pag. edit. Paris. 630.

vini inspirationem in disput. contra Fortunatum, atque in aliis locis frequenter. Quarto nominat *bonam concupiscentiam* de spir. & litt. cap. 4. Quinto *cupiditatem boni* lib. 2. ad Bonifac. cap. 9. & aliis in locis non raro. Sexto *bonam voluntatem* lib. de Grat. Christi cap. 24. Septimo illam appellat *suavitatem*, cum alibi perſæpe, tum maximæ 2. de peccatorum meritis cap. 17. & 19. Octavo eam vocat *dulcedinem* lib. 2. ad Bonif. cap. 9. Nono tam sæpe *delectationis* nomen illi imposuit, ut vox nulla frequentius occurrat in libris, quos in divinæ gratiæ defensionem elucrabit. Decimo eam vocat *condelectationem legis Dei* lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia cap. 30. Undecimo *jucunditatem* nominat in Psalm. 85. Duodecimo *voluptatem* appellat. tract. 26. in Joann. *Hæc sunt nomina*, inquit, Dechampus, quibus S. Doctor motionem voluntatis ab intellectu illuminatione distinctam exprimit.

Evidentissimum itaque est gratiam voluntatis esse *inspirationem dilectionis*, neque hoc esse principium Baji, sed magni Augustini sententiam constantissimam atque perpetuam. Neque inde sequitur actus virtutum timoris, spei, fidei, aliarumque distinctarum a caritate, non esse a gratia supernaturali; quoniam in his quoque est *amoris quadam affectio*: neque habitum talium virtutum bene utimur *absque amore*. Ne clamet Anonymus: O pervicaciam Bajanistarum! non audito Norisio in responsionibus adversus Germanitates, ubi ait: „Timor pænæ in se est bonus, qui tamen ex illo serviliter, hoc est, ut non amans justitiam, bonum facit, non bene illud facit; quippe qui habet annexam voluntatem peccandi, ex qua derivatur servilitas, quæ timorem pænæ, alias bonum, vitiat, & depravat.“ Si Anonymo Norisius quoque videatur sectator Baji, audiat Eminentissimum Bellarminum, cujus lib. 2. de Pœnit. cap. 18. hæc sunt verba: „Qui serviliter timet, malus est, quia plurius facit pœnam, quam culpam, sed timor ipse non est malus, sed bonus; quia non ideo ille est malus, quia vehementer timet pœnam, sed quia non vehementius timet culpam: quod autem non vehementius culpam timeat, non oritur ex timore pænæ, sed ex defectu caritatis.“ Gregorius in 1. cap. Cantic. Recti, inquit, diligunt te, non recti adhuc timent te. Hoc est, quod asserunt Augustini discipuli, ex defectu caritatis fieri rem bonam non bene; & quæ non a cupiditate, sed a bono animi motu oriuntur, in eo, qui nullam caritatem habet, non esse bona secundum omnem rationem, idest, quia operans Deum non amat. Sed de timore interim hoc tantum; nam huc me traxit ad-

versarius in fine illius articuli, in quo demonstrandum susceperat defendi a me dogma Baji damnatum in propositione 38. Ad hujus errorem a me eliminandum, quæ scripsi non occultavi, quandoquidem omnibus obvia sunt; sed ipse verba mea protuli, & sententiam exposui. Legantur, quæso, scripta mea, & cum adversarii accusationibus conferantur. „Deinde (utor Magni Basilii ad Neocæsarienses verbis) judicium detur æquum, & neutri parti separatim addictum. Legatur objectum delictum. Probetur natura sui condemnatum esse scriptum quod objicitur magis, quam quod ex ignorantia accusatoris culpandum esse videatur. Sunt namque multa bona, quæ non exacto mentis judicio præditis non apparent. Neque enim quæ ejusdem sunt ponderis, paria esse videntur, nihil æquilibres sint inter se lance (1).“

CAPUT III.

In quo demonstratur præstantissimum auctore librorum, quorum titulus, Mens Augustini, ab omni pravo, hæretico, & erroneo sensu Bajanæ articuli xxxviii. fuisse alienissimum.

Fulgentium Bellelli, non filium Augustini spurium, sed Patri in dogmatum assertionem simillimum, non temerarium scriptorem, sed humillimum ac prudentissimum, non dolis, artibus, & effugiis, quibus Baji discipuli esse sunt (2), constitutiones Apostolicas eludentem, sed harum auctoritati obsequio ac devotione maxima subjectum, Anonymus non religione tantum, sed errorum quoque societate mihi conjunctissimum fuisse pronuntiat. Quare cum scripta mea ab iniqua insimulatione in iis, quæ ad Bajanismi dogma præcipuum pertinent, superiori capite vindicaverim, eximii etiam ac præstantissimi illius Theologi Opera purgata sunt a falsa accusatoris criminatione. Nihilominus ne quis arbitretur summi viri, quem priori loco adversarius in crimen vocat, postquam migravit ad superos, in Augustiniano Ordine, cui immune-
ra contulit beneficia, periisse memoriam, atque a fratribus, filiisque suis acerrimas, quibus post obitum laceratur, calumnias excipi obtusis, & agrestibus auribus; egomet causam illius suscipiam, atque astitabo, dans operam, ut unus ab altero vulciscatur: quod recte Ecclesiastes appellavit *emumentum societatis*. Si vero id languide ac perfunctorie præstabo, propterea quod non rudes ignarosque duntaxat, in quorum classe comprehendor, verum etiam sapientem, teste prælaudato Ecclesiaste, *calumniæ conturbat, & perdet robur cordis illius*: oro, atque obte-

fluor

(1) Epist. 75. pag. 880. edit. Morab.

(2) E. Red. pag. 127. & 128.

flor Augustinianæ familiæ Theologos universos, qui Fulgentio Bellelli institutore sublimiora sapientiæ arcana perceperunt, eoque patrocinate consecuti sunt honores, laureas, & gymnasiolorum, cœnobiorum, provinciarumque regimina; ne fileant, ne otio torpescant, ne gratiarum & beneficiorum immemores sinant hominem honestissimum, & probitate ac doctrina integerrimum hujusmodi maledictis, & contumeliis jactari. Interim ego scriptis illius Bajani articuli 38. sensum ac pravitatem ineptissime & mendaciter imputari, servato eodem ordine, quo usus sum in capite præcedenti, perspicue & facillime demonstrabo.

§. I. *Rejicit P. Bellelli præcipuum sensum in 38. Bajani articulo reprobatur.*

Prior sensus in articulo 38. damnatus in Bajo est, inter cupiditatem, quæ a Joanne prohibetur, & inter caritatem per Spiritum Sanctum in corde diffusam non dari amorem a caritate actuali, & non justificante, profectum.

I. Fulgentius Bellelli luculenter affirmat dari caritatem justificatione sejunctam lib. 1. de statu creat. rationalis ante peccatum cap. 14. his verbis (1): „Nec ipsa actualis fides, & spes, „ipseque timor, qui justificationem præcedit „tamquam Spiritus Sancti domum, esse queunt „sine aliqua actuali dilectione. „Et paullo infra ait, „Si omnis caritas actualis justificet, „Sacramentum mortuorum ex superfluo applicari, dilectionem ad justitiam disponere, sed „ipsam justitiam esse; proindeque peccatorem „justum fieri ex quo credit, quia tunc diligere incipit.

II. Proximo cap. 15. *Constat*, inquit, *inchoatam justificationem, & inchoatam dilectionem haberi posse absque remissione peccatorum, quæ sola perfecta dilectione præstatur*: ibique meritum fidei, quæ justificationem præcedit, discretissime congruum duntaxat appellat.

III. In cap. 16. demonstrat caritatem actua-lem non justificare delendo peccata, nisi cordi prædominetur, & explicans quænam sit caritas prædominans, ait: „Solutus amor, quo res amata in animo proponitur, ut pro illa si detur optio, & ipse, & cetera contemnantur, cordi prædominans est; qui eo usque pervenit, „ut etsi motus actualis amoris cesset, adhuc „animus rei amatae adhæreat, si non actu, „habitu saltem, & proposito; sine quo esse „non potest, nisi contrario prædominante amore propositum jam pridem cordi infixum invertat.

IV. In Opere de modo reparationis humanæ naturæ post lapsum p. 1. lib. v. cap. 9. „In

„primis, inquit, certissimum esse debet, amor rem honestatis, & justitiæ divinæ legis, qui „timentis æternas pœnas cor interdum occupat, „caritatem habitualement non esse. Peccatores nimirum sæpissime ab hoc justo timore ducuntur, cum de peccatis dolent, qui caritatem „habitualement, seu gratiam remissionis peccatorum non habent. „Cujus generis sunt in ipso, & proximis capitibus innumera, cum propositionum Bajani refutatione.

V. In altera parte pertractans de propositione 44. Quæsnelli, quam certum est eandem esse cum 38. Bajani, fusiori stylo demonstrat in peccatoribus esse inchoatam dilectionem, & actiones multas, quibus ad veniam peccatorum disponuntur, dissertationem illam his verbis concludens: „Amor Dei sive actualis, sive virtualis, sive implicitus, sive explicitus, imperfectus tamen, peccatores facit Deum ipsum „inchoante diligere, pioque motus ad ipsum referre: „quos motus tota illa dissertatione a justificatione, & a caritate habituali distinguit,

§. II. *Agnoscat idem Auctor actus permultos qui non sunt a caritate, nec tamen a cupiditate vitiantur.*

Intentus a Bajo sensus alter, pravus utique, & hæreticus est, nullam inter cupiditatem, & caritatem dari dilectionem, actionemque nullam; quæ nisi a caritate sit, non oriatur a cupiditate prædominante, a qua vitietur, corrumpatur, & peccatum, legisque transgressio fiat.

I. Contra Fulgentium Bellelli lib. 1. de statu creat. rationalis ante peccatum cap. 16. scribit: „Sicut dum incommutabilis boni fruitio cordi, „humano prædominatur, in animo instillans „propositum totam legem servandi eique ubique, & quodcumque parendi, si nihilo minus levi quadam fruitione ad creata deflestat, quæ non sub interminatione æternæ pœnæ vetantur, non propterea prædominans „Dei amor disturbatur e corde, sed integer „habitu & proposito perseverat, usque dum „fortior cupiditas in æternam legem graviter præcipientem assurgat; quia sæpe (ut Augustinus docet cap. 38. de nat. & grat.) in „levissimis, & aliquando incautis obrepit peccatum; & justi fuerunt, & sine peccato non fuerunt. Ita dum prædominanti servit cupiditati, non quæcumque Dei dilectio perversum „creaturæ rescindit amorem, nisi eo usque perveniat, ut totam legem servandi, & novæ vitæ propositum, omniumque propter Deum „creaturarum contemptum in animum inducat. „II. Rursus agens de propositione 44. Quæsnelli „Justi, ait, in quotidiana venialia prolambuntur.

„ buntur peccata ; & impii multa opera bona
 „ faciunt , actionesque multas habent , quibus
 „ ad veniam peccatorum disponuntur , timoris
 „ videlicet , doloris , fidei , spei , inchoatæ di-
 „ lectionis , & orationis , quæ peccata dicere
 „ impium est . *Et post pauca* : Itaque amor ipse
 „ Dei inchoatus a pœnitentibus , juxta hanc
 „ pravam doctrinam , peccatum erit ; nam ha-
 „ bitualiter adhuc peccato serviunt , necdum a
 „ cupiditatis regno sunt liberi , priusquam pec-
 „ catorum remissionem acceperint .

III. Expressius agens de propositione Quesnel-
 „ liana 45. scribit : „ Nam fide divina ait (Tri-
 „ dentin sess. 9. cap. 6.) hominem credere ,
 „ sperare , timore concuti salutari , peccata de-
 „ testari , anteaquamque vitam odio habere , ac
 „ de præteritis dolere peccatis : his enim actio-
 „ nibus , & similibus ad justificationem se dis-
 „ ponit . Si autem hisce peccator operibus ad
 „ justificationem se præparat ; quis nisi hæreti-
 „ co ductus spiritu , eametsi dicat esse prava , &
 „ a carnali cupiditate corrupta ? *Et infra* . Igi-
 „ tur carnalis cupiditas , quæ in corde ipsius
 „ habitualiter regnat , non omnes actiones ejus
 „ corrumpit .

IV. Post pauca pertractans de verbis Augu-
 „ stini cap. 117. *Enchiridii* , *Regnat carnalis cu-*
 „ *puditas , ubi non est Dei caritas* , Fulgentius
 „ Bellelli agnoscit absque ulla caritate actuali o-
 „ pera , quæ non sunt peccata , neque oriuntur a
 „ cupiditate prædominante , dicens : „ Inde autem
 „ nullo conficitur jure , quod prava cupiditas ,
 „ caritate absente auxiliatrice , omnes hominis
 „ actiones corrumpat ; quoniam deficiente vi-
 „ trici gratia , potest cum effectu bene aliqua-
 „ liter operari , tametsi non bonum , quod ad
 „ pietatem pertinet , veramque justitiam .

V Præterea in propositionem Quesnellianam
 „ 46. ita eximius Theologus ratiocinatur : „ Nimi-
 „ rum peccator , caritate habituali regnante ,
 „ prædominanteque expers , cum ad justificatio-
 „ nis gratiam se præparat , fide instructus suos
 „ ad Deum invocandum sensus componit ; spe-
 „ que fretus propter retributionem sensus ad
 „ legis obedientiam submittit . Jejunio enim
 „ gustum castigat , sacris mysteriis devotus affi-
 „ citur , oculos a vanitatibus avertit , aures ad
 „ Dei verbum inclinat , linguam ad delictorum
 „ confessionem solvit , timoreque Dei concussus
 „ dolorem in corde excitat , gemitque . Has ve-
 „ ro actiones , quæ ante regnantem caritatem ,
 „ immo & pro illa adipiscenda a peccatore
 „ fiunt , quis malas dicat ? „ Hujus generis in
 „ libris Theologi hujus præclarissimi occurrunt
 „ plurima .

§. III. *Innatum amorem beatitudinis , qui non
 est caritas , neque cupiditas , Fulgentius
 Bellelli sæpe commemorat .*

AD hæc inter vitiosam cupiditatem , & inter
 laudabilem caritatem medius est amor bea-
 titudinis ortus ex appetitu innato creaturæ ra-
 tionalis .

I. Hunc vero appetitum , qui non est cupidi-
 tas a Joanne prohibita , neque caritas in corde
 per Spiritum Sanctum diffusa , tam expresse
 Fulgentius Bellelli admittit , ut hinc unum ex
 argumentis deducat , quibus de statu creaturæ
 rationalis ante peccatum lib. 3. cap. 12. de-
 monstrat , juxta principia Augustini admittendam
 non esse naturam puram ; atque argumentum
 illud prosequens usque ad cap. 14. hisce verbis
 absolvit : *Natura vero rationalis propter indi-*
 „ *gentiam suam in Dei visionem inclinat , tam-*
 „ *quam perfectionem , qua sola potest cumulatis-*
 „ *ime expleri .* Scio Anonymum ægre ferre , quæ
 a nostratibus de statu puræ naturæ traduntur
 sed hac de re agendum proxima dissertatione .

II. In Opere de modo reparationis humanæ
 naturæ lib. 3. cap. 2. productis Augustini ver-
 bis , *Immutabilis autem , cum qua homo crea-*
 „ *tus est , & creatur , illa libertas est voluntatis ,*
 „ *qua beati esse omnes volumus , & nolle non pos-*
 „ *sumus ,* inquit Bellelli : *Nempe quia in bonum*
 „ *commune beatitudinis omnes utique naturali vo-*
 „ *luntatis necessitate feruntur .*

III. Proximo cap. 3. addit : *Creatura vero ra-*
 „ *tionalis beatitudinem necessario amat , quia ni-*
 „ *hil mali in hac , quod est beatum esse , apprehen-*
 „ *dit .* Quapropter lib. 5. *Supplem. num. 55. &*
 „ *alibi sæpe Augustinus inquit : Sunt & volunta-*
 „ *ria necessaria ; sicut beati esse volumus , & ne-*
 „ *cesse est , ut velimus ; & lib. 6. num. 12. hanc*
 „ *necessitatem nobis a Deo ait esse congenitam , se-*
 „ *cus vero particularium bonorum electionem .*
 Hunc beatitudinis amorem quis , nisi omnino
 desipiat , appellabit cupiditatem noxiam , aut ca-
 ritatem per Spiritum Sanctum in corde diffu-
 sam ?

§. IV. *Inter cupiditatem & caritatem Augusti-*
 „ *nianus Theologus medios fatetur actus in-*
 „ *deliberatos immunes a culpa .*

INter cupiditatem a Joanne prohibitam , &
 laudabilem caritatem non datur in sensu Baji
 motus concupiscentiæ , qui non sit inobedientia ,
 legisque transgressio , etiamsi homo eundem mo-
 tum patiatur invitus .

I. At Fulgentius Bellelli de statu creaturæ
 rationalis ante peccatum lib. 3. cap. 17. de con-
 cupiditate

cupiscentia, quæ animum pertrahere nititur, quo ratio non dicitur, *Si intelligent* (inquit) nomine mali moralis culpam, certe in hoc sensu concupiscentia non est malum morale.

II. De modo reparationis humanæ naturæ lib. 4. cap. 25. scribit: *Sic autem Augustinus peccatum libertatis, & necessitatis distinguit, quemadmodum Theologi omnes peccatum formale a materiali discernunt. Et postquam ait pronitatem ad peccandum, quæ in hac vita est impedimentum iustitiæ, esse peccatum duntaxat materiale, hæc subiicit: Perperam itaque Bajani peccata isthæc necessitatis ad culpam imputari statuerunt, eo quod Augustinus peccata esse dixit.*

III. Proximo cap. 27. ad argumentum Baji autumantis motus concupiscentiæ, quos homines inviti patiuntur, esse contra præceptum illud, *Non concupisces*, hæc Theologus præstantissimus: *Respondemus primo, primos concupiscentiæ motus, quos inviti patiuntur homines, nec veram legis inobedientiam esse, vel transgressionem, nec liberos esse. Talis enim natura sunt, ut ab hominibus absque prævia deliberatione efficiantur: non igitur liberi censendi sunt, si inconsiderati sunt.*

IV. In eodem capite hæc leguntur: *Hic qui motus in mente hominis omnem deliberationem anteverit, simplex delectatio dicitur, qui vero ad illum sequitur, vocatur consensus. In illo neque meritum habemus, neque demeritum: in hoc autem, quo priori delectationi consentimus, culpa, vel meritum reperitur.*

V. Capite 28. hæc habentur: *Exinde autem liquidum fit, quam æquo jure damnata fuerit Baji propositio 50. Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia. Et 74. Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati prohibiti præcepto, Non concupisces, unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur præceptum, Non concupisces, quamvis transgressio peccatum non deputetur. Quippe vera transgressio, & inobedientia legis absque deliberato consensu fieri non potest. Sique, ut ait Bajus, transgressio peccatum non deputatur; ergo non est vera, & formalis transgressio, sed materialis duntaxat. Ubi enim nullus consensus, nulla quoque transgressio legis. Nullus autem in concupiscentiæ motibus, quos homines patiuntur inviti, consensus est. Ergo legis transgressio nulla.*

S. V. In libris inscriptis, Mens Augustini, commendantur habitus, actusque a caritate sejuncti.

IN sensu Baji non datur inter noxiam cupiditatem, & caritatem laudabilem actus aliquis

bonus procedens ab habitibus infusis, a cupiditate, & a caritate distinctis.

I. Verum Augustinianus Theologus in proposit. 57. Quesnelli, *Fides inquit, quæ nequit esse sine spe, & caritate, fides est per caritatem ipsam formata, quæ scilicet per dilectionem operatur. Nam fides informis, imperfecta, & minime de condigno meritoria, desperationis crimine spe sublata, sine spe esse potest. Ea fides informis absque spe, & caritate.*

II. Paullo post declarat, nec etiam caritatem actualem expressam, scilicet, quæ sit amor Dei propter se, ad veram fidem, & veram spem requiri, scribens: *Quod si dicant, proscriptam thesim non de caritate perfecta, & sanctificante, sed de imperfecta, & inchoata esse intelligendam; in hoc etiam sensu falsam propositionem agnoscimus, quoniam indefinita est, & ut pluries diximus, caritas actualis expressa ad veram fidem, & veram spem habendam non exigitur. Ubi animadvertendum est, Fulgentium Bellelli, quando adiutorium gratiæ universim in delectatione, ut ipse inquit, auxiliatrice constituit, nomine delectationis non intellexisse caritatem expressam.*

III. Scripserat paullo supra in proposit. Quesnelli 54. *Eo sensu fidem, spem, aliasque virtutes sine caritate esse mortuas, quia ad meritum de condigno sine sanctificante caritate nihil valent. Ceterum juxta Orthodoxas Concilii Tridentini sanctiones in ordine salutari extinctæ penitus non sunt. Quandoquidem cum ex præveniente Dei adiutorio, impulsuque Spiritus Sancti moventur, voces suas, peculiareque operationes habent, quibus peccatores ad justificationis gratiam impetrandam disponuntur. Eo loci præveniens hoc adiutorium appellatur quidem salutis desiderium, & amor virtutis, at non caritas expressa, atque peculiaris.*

IV. Ulterius in Quesnelli propositionem 61. explicans quoniam sit amor iustitiæ, & delectatio ad quodlibet bonum opus necessaria, ait nomine caritatis bonam voluntatem intelligi, etiam in fide & spe inclusam, & inquit: „Ergo qui pio affectu volentes credunt, volentes timent, „volentes obediunt, volentes sperant, tamen „per caritatem sanctificantem in Deum summum bonum has actiones non referant, voluntatem tamen peccandi deponunt, nec cor „peccato addictum perverso animo servant, „Explicans subinde, quoniam caritas necessaria sit, ut timor pravum animum cohibeat, docet necessarium esse amorem inchoatum iustitiæ, & nomine caritatis non semper significari in Augustiniana Theologia amorem Dei super omnia, sed ordinatam quamcumque boni cupiditatem.

V. Lib. v. de modo reparationis humanæ naturæ post lapsum cap. 11. docet dilectionem ju-

fitia semper esse dilectionem Dei; sed ait amorem justitiæ, nisi accedat reflexio diligendi Deum, non esse explicitam caritatem: dilectionem explicitam esse caritatem illam, qua Deus diligitur gratis, & propter se: dari caritatem explicitam, actualement, & inchoatam, quam plerique ex nostris in Sacramento requirunt ad gratiam adoptionis impetrandam: contritionem imperfectam animari ab hac benevola, & explicita caritate: dilectionem justitiæ implicitam illam esse, quæ continetur in amore cujuscunque rei justæ: hanc dilectionem in attritione quoque inveniri, quamvis explicita Dei dilectione destituta sit: verum non sufficere attritionem ipsam ad justificationis gratiam in Sacramento impetrandam, nisi ei inchoata dilectionis explicitus actus accedat. Habes ergo apertissime in Fulgentio Bellelli habitus fidei, spei, timoris, ceterarumque virtutum, non solum sine caritate justificante, sed etiam sine illa caritate, quæ est explicita dilectio Dei; & habes itidem absque dilectione ipsa explicita actus bonos ipsarum virtutum, non tamen ita bonos, ut ad justificationem obtinendam etiam in Sacramento sufficiant: quod communiter Augustiniani omnes propugnant.

CONCLUSIO.

In libris eximii Theologi Fulgentii Bellelli, quorum titulus, *Mens Augustini de statu creature rationalis ante peccatum, & de Modo reparationis humane nature post lapsum*, non continetur Bajani articuli 38. sensus hæreticus ac perversus, ideoque nec vestigium aliquod Bajanismi: immo quum præstantissimus auctor sensus oppositos istos, quos præsert damnatus articulus, expressissime tradat; non Baji sectator dicendus est, sed adversarius, ac talis, qui Bajanismum directe impetit, atque oppugnat.

DEMONSTRATUR.

Non defendit sensum illius Bajani articuli, quem Anonymus appellat præcipuum Bajanæ doctrinæ dogma, fontemque, & originem fere omnium errorum, qui in Bajo damnati sunt, sed ejusdem articuli pravum omnem sensum damnat, atque refellit, quisquis inter noxiam cupiditatem a Joanne prohibitam, & inter caritatem laudabilem, justificantem, & habentem meritum æternæ vitæ, admittit actus elicitos caritatis actualis imperfectæ, & inchoatæ: quisquis negat omnia opera peccatorum, qui caritate habituali destituti sunt, a cupiditate prædominante labefactari, & corrumpi: quisquis in creatura rationali agnoscit amorem beatitudinis,

quem in tot malis humana natura non potuit amittere; quisquis fatetur dari pronitatem ad malum, & ineliberatos concupiscentiæ motus, qui non sunt transgressionem legis, sive, ut inquit scholastici, formale peccatum: quisquis demum absque expressa caritate, & explicito amore Dei super omnia docet actus fidei, spei, & timoris bonos esse, & ad justificationem impetrandam disponere, & habitus a quibus iidem actus eliciuntur, distinctos esse ab habitu caritatis, & sine hoc permanentes. Hæc propositio evidentissima est ex primo capite hujus dissertationis.

Præstantissimus Auctor librorum, quorum Titulus, *Mens Augustini*, affirmat dari inchoatum, & initialem Dei amorem a caritate habituali distinctum: propugnant in peccatoribus prædominante cupiditate gravatis, actus bonos complures, qui ab istiusmodi cupiditate minime corrumpuntur: agnoscit in creatura rationali amorem, ac propensionem innatam beatitudinis cordi universorum hominum inditam: asserit ineliberatos concupiscentiæ motus non esse violationem illius præcepti, *Non concupisces*, aut formale, ut inquit scholæ, peccatum; atque sine habitu caritatis habitus reliquarum virtutum, & absque expresso, & explicito Dei amore bonos earundem virtutum actus deprædicat. Hæc propositio ex dictis in hoc tertio capite manifestissima est.

Igitur auctor librorum, quorum titulus, *Mens Augustini*, non defendit sensum Bajani articuli 38. qui est Bajanæ doctrinæ dogma præcipuum, omniumque fere errorum, qui in Bajo damnati sunt, fons & principium; sed ejusdem articuli omnem pravum, damnatumque sensum damnat, atque refellit.

§. VI.

Responsio ad ea, quibus Anonymus nititur demonstrare in scriptis Fulgentii Bellelli sensum Bajani Articuli XXXVIII.

Inquirendum modo est, quibus argumentis adductus Auctor Bajanismi Redivivi sensum damnati articuli 38. in præstantissimi Augustiniani Theologi scriptis ostenderit.

I. Profert primum duo Theologi nostri testimonia (1): unum depromptum ex lib. primo de statu creature rationalis ante peccatum: alterum ex lib. 3. ejusdem Operis capit. 1. Illud est hujusmodi: „ Nullus profecto deliberatus, „ & supernaturalis animi motus irrequietus, & „ sine fine esse potest; ergo aut in Creatore, „ aut in creatura ultimum sibi finem præstituit. „ Quod si in Creatore, est caritas: si in crea-

D d d 2

„ tura

(1) Bajan. Rediv. pag. 162.

„tura, est cupiditas. „ Alterum vero est, quod sequitur: „ Creatura rationalis quaecunque conderetur, sine ullo amore esse non potest. Ergo erit aut fruitio Dei, aut creaturae, nec medium inter ista duo cogitabile est, ut liquido constat. At vero utrumlibet cogitatur, pura natura repugnat; quoniam si creatura fruatur, perversa est, & mala, adeoque nec pura; sin vero fruatur Deo, nec pura erit; quoniam Deus sine gratiae adiutorio diligi omnino non potest. „ Ex his hanc consecutionem infert Anonymus: „ Nullum itaque Theologus iste agnoscit cum Bajo medium inter Deum caritate amatum, & creaturam cupiditate dilectam, ac proinde neque ullum admittit medium inter actiones, quae fiunt ex motivo caritatis, & illas, quae fiunt ex motivo cupiditatis: sed hunc errorem, quem Frater Bellelli defendendum suscipit, jam in propositione 38. Baji damnatum vidimus. „

Respondeo, neque ex primo, neque ex altero testimonio consecutionem istam deduci, sed eadem semper Anonymum aberrare chorda, ignorantia summa Augustinianae Theologiae laborantem. Loquamur de testimonio primum producto. In eo Fulgentius Bellelli loquitur *de motu animi deliberato*, ut ex ipsis verbis perspicuum est. Igitur non negat dari inter cupiditatem prohibitam, & caritatem per Spiritum Sanctum diffusam, amorem beatitudinis, & motus concupiscentiae *indeliberatos*, immunes a culpa, nec prohibitos praeepto, *Non concupisces*. Deinde eodem capite 18. ait: *Bonus quidem, & supernaturalis motus est, etiamsi perfecta, & casta dilectione remissiva peccati creatura rationalis sit destituta*. Itaque sine gratia sanctificante, & absque caritate habituali agnoscit bonum ac supernaturalem amoris motum, a gratia praeveniente excitatum. Praeterea eo loci scribit: „ Quocunque motu sive fidei in propitiatorem Iesum Christum, sive spei sempiternorum, sive gehennae timoris in praecedentis ruinae reparationem erigatur, libero equidem flexu, & deliberata animi propensione, non inopinata mentis cogitatione, & nullo regulante consilio, opus est ut Sacramento quaerendo se submittat. „ Ergo sine caritate admittit bonum motum fidei, bonum motum spei, bonum motum timoris. Verum tamen est, quod in hoc Opere de creaturae rationalis statu ante lapsum Theologus eximius contendit (2), *attritionem supernaturalem deliberatam, & in debitum finem ordinatam, amore caritatis animatum esse*, ideoque ad gratiam in Sacramento impetrandam sufficere: immo videtur asserere, non posse attritionem ipsam ab amore caritatis seungi, dicens: „ Mira dictu res! Concedunt ne-

„ cessariam attritioni supernaturali gratiam praevenientem, comitantem, & in debitum & ultimum supernaturalem finem ordinatam, & negant amorem! „ Sed animadvertendum est juxta hunc Theologum alium esse amorem, quo peccator pio affectu credit, pio affectu sperat, pio affectu timet, scilicet *cupiditatem boni, amorem justitiae, & dilectionem auxiliatricem* quaelibet bona opera supernaturalia praevenientem; aliam esse caritatem explicitam, & expressam, *qua Deus diligitur gratis, & propter se*; id quod paullo supra ejusdem Theologi verbis acerbissime demonstravi. Quando ergo Fulgentius Bellelli inquit, nullam aliam in Sacramento attritionem requiri praeter illam, quae est supernaturalis, & effectus gratiae praevenientis, atque ipsum attritionis actum in finem ordinantis; non loquitur de illa attritione, quae bona est spectato objecto proximo, & cupiditate boni, sive amore justitiae, omne supernaturale opus praeveniente; sed de attritione illa, quae accedente explicito amore Dei *in finem ultimum* reflectitur, atque a timore servili ad timorem castum adscendit: quod vir doctissimus praecipue docuit lib. v. de modo reparationis cap. xi. his verbis: „ At si attritio in Sacramento prorsus explicita Dei dilectione destituta sit, nonne disponit? Disponit plane ad gratiam impetrandam, sed non sufficit, nisi ei inchoatae dilectionis explicitus accedat: „ & longe antea in Epistola Apologetica ad Martinum Battaglinum virum doctrina singulari praeditum, & gravissimis perfunctum muneribus, necnon summis viris acceptissimum, alieno scripta nomine, pag. 47. „ Statuit Auctor laudato capite 18. lib. 1. attritionem supernaturalem conceptam ex timore poenarum, conjunctam cum spe veniae, & ordinatam in debitum finem castissime, necessariam, & sufficientem esse in poenitentiae Sacramento ad impii justificationem impetrandam. Ex hac autem digressionem, quae necessaria erat ad explicandam Theologi nostri de attritionis sufficientia assertionem, ab Augustinianis aliis minime discrepantem, revocans me ad institutum, illud peto ab ipsomet Adversario, num consecutio illa sua dicenda sit hominis ratione praediti argumentatio, an calumniatoris penitus excaecati argumentatio lepidissima, & nugacissima, dum ait Fulgentium Bellelli nullum medium adstruere inter cupiditatem, & caritatem citato lib. 1. cap. 18. in quo tam aperte inter caritatem per Spiritum Sanctum diffusam, & cupiditatem prohibitam admittit actus indeliberatos, admittit dilectionem initialem non justificantem, admittit bonos motus fidei, spei, timoris, qui absque explicito actu caritatis, etsi non sufficient, dispo-

(2) Praeoccupatur objectio, quae hinc posset erui.

disponunt tamen ad justificationem in Sacramento impetrandam.

Dixi de primo Fulgentii Bellelli testimonio: nunc de altero. Eo loci Theologus noster in sui confirmationem, atque explicationem affert Sancti Fulgentii Ruspensis Episcopi testimonium aliud consimile, exscriptum ex lib. 1. ad Monimum, quod est hujusmodi: „Nec est alia, „quæ vera sit sapientia, vel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio Creatoris, in „qua tanto magis minusve est dilectio sui, „quanto magis, minusve dilectionem suam exhibet Creatori. Voluntas porro creaturæ rationalis sine qualicumque amore non potest „esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non velit ad aliquid religare; quæ inter summum bonum, a quo creata est, & „infimum bonum, cui prælata est, medio quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter jacet, aut in summo bono veraciter feliciterque requiescat. „Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia sublevatur, & Creatori bono bene „subjicitur: sive cum superbia deprimitur, ut creaturæ bonæ male dominetur. „Hæc Sanctus Fulgentius. Obtestor nunc Anonymi fidem; quid asseruit lib. 3. de statu creaturæ rationalis ante peccatum Fulgentius Bellelli, quod non scripserit lib. 1. ad Monimum S. Fulgentius Ruspensis Episcopus? Ait ille, „Creatura rationalis sine ullo amore esse non potest: & S. Fulgentius, „Voluntas creaturæ rationalis sine qualicumque amore non potest esse. Ille, Ergo erit aut fructio Dei, aut creature: iste „autem, „Aut in infimo bono necesse est miserabiliter jaceat, aut in summo bono veraciter feliciterque requiescat. „Igitur si S. Fulgentius non fuit Baji præceptor, Fulgentius Bellelli non fuit Baji discipulus. Et quidem uterque a Bajo diffidet quam longissime; loquitur enim *de fine ultimo*, ad quem media ordinantur, & qui necessum est ut sit Deus incommutabile bonum, aut creatura bonum fallax, & commutabile; id, quod apud Theologos est certissimum, adeo, ut ipse Anonymus scribat: „Verum quidem est, & indubitatum inter „Creatorem & creaturam nullum esse medium, „& consequenter finem, quem actibus nostris proponimus, esse vel Deum, vel creaturam. „Idcirco Fulgentius Bellelli sapientissime non amorem utcumque dixit, sed *fruitionem*: quo vocabulo in Augustiniana Theologia significatur diligere rem propter seipsam, & ad illam quælibet alia referre; nam ut ait S. P. Augustinus lib. 1. de Doctrina Christ. cap. 4. num. 4. „Frui „est amore alicui rei inhaerere propter seipsam. „Uti autem quod in usum venerit, & id,

„quod amas obtinendum referre. „Atque hinc etiam eruitur inter cupiditatem, quæ tendit ad creaturam tamquam ad finem ultimum, & caritatem, qua cor nostrum fertur in summum bonum, pariter ut ultimum finem, dari intermedios amores, & actus complures, eos scilicet omnes, qui ad *usum* pertinent, non ad *fruitionem*. Etenim Auctor *Bajanismi Redivivi* pag. 264. priorem illam fractam, insulsamque argumentationem concludens inquit: *Oblationem, & relationem in Dei gloriam non tenemur semper in singulis actionibus iterare, atque renovare, & ideo non peccant, qui habent aliquando pro fine secundario creaturam, modo ceteroquin hæc eorum actio sit ad Deum referibilis, & nulla prava vitietur circumstantia.* De hac re dictum supra, & pertractabimus rursus peculiari dissertatione. Interim sat est, si duo reponamus; unum, quod Augustinensium, qui propugnant necessitatem referendi omnia opera deliberata Deum, nemo unus ait opera moralia & officia bona atque honesta esse *intrinsece* vitata, aut corrumpi a prædominante cupiditate, a qua eliciantur: alterum, quod nec etiam Augustinensium aliquis affirmat, *oblationem illam*, ut inquit Anonymus, *& relationem in Dei gloriam esse in singulis actionibus iterandam, atque innovandam.* Immo Fulgentius Bellelli lib. v. *de modo reparat.* cap. 13. censet in rigorem propensam esse sententiam illorum, qui docent *actus caritatis*, quibus subsequencia opera ad Dei gloriam referuntur, *crebro esse iterandos*, & affirmat satis esse, *si præcedens ordinativus dilectionis actus, qui statis temporibus præcedere debuit, nisi retractetur, moraliter perseveret.*

II. Præterea ait Anonymus, Fulgentium Bellelli (1), etiamsi minime erræt affirmando *nullum reperiri medium inter amorem Dei, & amorem creature*, errare tamen quod contendat, *non posse creaturas diligere absque peccato, nisi hæc dilectio actu, vel virtute referatur in Deum*; immo errare etiam in eo, quod affirmet *actus fidei, spei, aliarumque virtutum peccaminosos esse, nisi ulterius referantur in Deum caritate amatum.* Verum hæc Anonymus pronuntiat quidem, sed patenti, splendidissimoque mendacio. Theologus enim noster apertissime, & sine ulla ambiguitate verborum docet multa fieri, quæ bona sunt, spectata operis substantia, utpote quæ non oriuntur a concupiscentia prædominante, atque ad objectum in se bonum, attento fine proximo, referuntur; & duntaxat cum Augustino contendit non esse bona inspectis omnibus circumstantiis, nisi referantur actualiter, aut virtualiter in Deum; quæ inordinatio ac pravitas non est operis, sed operantis, qui facit bonum

(1) *Bajan. Rediv. pag. 164.*

num non bene, ut de timore doce S. R. Ecclesie Cardinales amplissimi, Robertus Bellarminus; & Henricus Norisius, quorum verba produxi prope finem secundi capitis præcedentis. Atque cum eisdem verbis obsecro præcipitis iudicii hominem, ut conferat hæc Fulgenti Bellelli lib. v. cap. 33. ad xi. Juliani argumentum (1): Possunt quidem aliqua bona fieri non bene facientibus a quibus fiunt. Bonum est enim ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti. Sed ille qui hoc facit, amando gloriam hominum magis, quam Dei facit, non bene bonum facit, quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Quia scilicet defectus in actuali inordinatione voluntatis est, dum non refert bonum opus ad id, quod debet, saltem virtualiter. Quod vero addit Anonymus, a Theologo nostro præclarissimo denegari actus fidei, spei, aliarumque virtutum, qui boni sint, & peccato non inquinati, nisi referantur in Deum caritate amatum; quum Fulgentius noster dilucide & expresse in locis productis §. v. ac repetitis paullo supra, doceat absque explicata dilectione Dei huiusmodi actus non solum bonos ac supernaturales esse, verum etiam ad gratiam justificationis disponere, nil reponam ulterius, nisi quod ait Sanctus P. Augustinus exponens ea verba, Neque mentiemini, neque calumniam faciet unusquisque proximo, quæstione 68. in Leviticum, Neque calumnia sine mendacio fieri potest.

III. Auctor Bajanismi Redivivi (2) conatur demonstrare Fulgentium Bellelli nullum amorem, sive caritatem agnovisse præter amorem Dei supernaturalem, amorem, quo diligitur Deus gratis propter seipsum, sicut & intellexere Bajus, Jansenius, & sectatores eorum, ac proinde manifeste horum Novatorum doctrinam a F. Bellelli fuisse renovatam. Quomodo id probat Anonymus? Quoniam lib. 3. de statu creat. rationalis ante peccatum, Postquam cap. 1. amplexus est doctrinam in propositione 38. Baji damnatam, nimirum omnem amorem creature rationalis esse aut caritatem bonam, aut cupiditatem malam, asserit cap. 2. Deum ut auctorem naturæ sine dono gratiæ diligi non posse. Et post allata cap. 3. 4. & 5. duo argumenta, seu potius sophismata, tertium conficit argumentum ex his duabus propositionibus, una scilicet, Deum perverse amari, si non diligatur propter se; altera autem, Deum non posse amari propter se sine vere gratiæ adiutorio. Hæc adversarius.

Bellissime! Fulgentius Bellelli ait lib. v. de modo reparationis cap. 11. dilectionem iustitiæ, & cupiditatem boni, in qua sita delectatio, ut

ipse inquit, auxiliatrix, si Deus reflexe diligatur, esse dilectionem Dei explicitam; implicitam vero duntaxat, si diligatur res, quæ Deo conformata iusta est: addit paullo infra, attritionem ad gratiam disponere, etiamsi explicita Dei dilectione destituta sit: declarat cubitalibus litteris dilectionem explicitam Dei esse caritatem, quæ Deus diligitur propter se, & gratis: scribit alio in loco, Caritas actualis expressa ad veram fidem, & ad veram spem habendam non exigitur. Et adversarius hanc frontem gerit, hanc conscientiam, ut scribat Theologum nostrum nullam aliam caritatem agnovisse, præter amorem Dei supernaturalem, amorem quo diligitur Deus gratis propter seipsum? Qui vero tali præditus est mentiendi, & calumniandi artificio, is est, qui ingenium, atque integerrimum virum damnat sapenumero doli, fraudis, & complurium ad eludendas Ecclesie censuras effugiorum?

Utinam saltem foret optimus dialecticus; sed qui Theologi nostri argumenta adpellat sophismata, videtur vim consequentiæ penitus ignorare. Ex quo enim ad diligendum Deum, ut auctorem naturæ, necessaria sit gratia, & Deus, quum sit summum bonum, debeat diligi propter se; nulla ratione infertur, omnem amorem creature rationalis esse cupiditatem, aut caritatem in sensu Baji, sed infertur hoc unum, illam quoque caritatem, quæ Deus super omnia diligitur ut auctor naturæ, esse dilectionem explicitam Dei, præter quam datur dilectio implicita, quæ diligitur res, quæ Deo conformata iusta est. Alioquin si ex quo Deus ut auctor naturæ diligi nequeat absque supernaturalis gratiæ adiutorio, consequitur Baji damnatus articulus 38. quomodo ab errore Baji immunes dicemus Theologos illos, qui illam de amore Dei sententiam propugnant, præsertim Eminentissimum Bellarminum, qui lib. vi. de Gratia, & lib. Arbitrio cap. 7. ait: Nos igitur sententiam illam tertiam in ipso titulo capitis annotatam, ita intelligimus, ut existimemus non posse Deum sine ope ipsius diligi, neque ut auctorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ & gloriæ, neque perfecte, neque imperfecte, ullo modo; atque hanc non dubitamus sententiam esse Sancti Augustini, imo etiam Scripturarum, & Conciliorum, quicquid aliqui minus considerate in hac parte scripserint. Quod vero eximius Bellelli ait Deum perverse amari, nisi diligatur propter se, loquitur aperte de illo amore, quo non in Deo, sed in creatura ultimus finis a creatura rationali constituitur, quod Augustiniana phrasi dicitur frui utendis, atque sese prespicue explicat hisce verbis ab adversario aut fraude, aut in-

(1) De modo reparat. P. 1. pag. 403.

(2) Bajan. Rediv. pag. 264.

scientia mutilatis (1), Deus etiam ut *Auctor natura* diligere nullo pacto potest tanquam in alium finem referendus, ita enim perversè amaretur, utique illam perversitate, quam pœclarissime Augustinus deprædicat: OMNIS HUMANA PERVERSIO (inquit (2)) FRUENDIS UTI VELLE, ATQUE UTENDIS FRUI. Igitur non propter aliud, sed propter se ipsum diligendus est Deus, id est, gratis amandus (3). QUOD SI GRATIS NON FIAT, NULLO FIERI PACTO POTEST. Quæ verba Augustini callidus accusator alto silentio præterit. Mitto dignissimam risu esse argumentationem, ex quo Deus diligendus sit propter se ideoque in illum omnia opera deliberata actu, aut virtute referenda sint, inferre sensum Bajani Articuli 38. quod Anonymus molitus est argumentatione præcedentis atque ex quo damnatus sit sensus Bajani Articuli 38. demonstrare perversum non esse Dei amorem, si non diligitur propter se, & in illum omnia opera deliberata actu, aut virtute non referantur; in quo sita est objectio Anonymi vitioso circulo petambulantis, collisa nuperrime, & refutata.

IV. Insistit Anonymus (4): Cap. 18. postquam denuo asseruit, non posse creaturam rationalem Deum ullo pacto diligere sine supernaturali gratiæ adiutorio, quo semel destituta omni etiam destitueretur caritate, hanc infert ipse consequentiam; Ergo dominanti cupiditati serviret.

Facillima est tamen huic instantiæ responsio; nam primum Augustinianus Theologus loquitur de creatura rationali, quæ destituta sit supernaturali gratiæ adiutorio, sine quo voluntatem creatam (non tamen absque justificatione, & caritate habituali) non posse vitare peccatum, non propugnat tantum Norisius in Vindiciis pag. 939. in Parallelo propositionis 25. Baji pag. 1343. & in Respons. ad Germanitatem X. pag. 1436. sed etiam Joannes Martinez de Ripalda celebris S. Jesu Theologus, qui lib. 1. de Ente Supernat. disp. xx. sect. 6. num. 25. ait (5): Juxta Concilia, ac Patres Ecclesiæ voluntas suis viribus relicta nihil potest, nisi superbiam & peccatum. Quam propositionem Ripalda tota illa sectione auctoritatis & rationis munimentis confirmat. Deinde juxta Fulgentium Bellelli peccator gratia actuali destitutus non ideo cupiditati dominanti deservit, quasi quicquid agit, sit secundum substantiam vitium atque peccatum, & procedat a noxia cupiditate, a qua intrinsece corrumpatur; sed quoniam licet bonum sit quoad officium, operisque substantiam, attamen non sit bene spectatâ circumstantia ultimi finis, in

quem nulla caritate actuali, vel virtuali refertur: quod supra ejusdem Theologi verbis semel, iterumque explicavi.

V. Ulterius progreditur Anonymus scribens Fulgentii Bellelli (6) erroneam ac dolosam mentem magis ac magis patefieri, propositionem 31. & 32. Baji, ut velit præter caritatem, quæ hominem justum reddit, dari aliam caritatem, quæ cor hominis interdum ardere incipit, ut peccatorem ad justitiam perducatur. Ait hujus effugii fallaciam aperte a se demonstratam part. 1. §. 1. art. 3. num. 11. ex quo nec Bajus, nec Jansenius imperfectam caritatem negaverit. Addit propositionem 38. nullam cum propositionibus 31. & 32. connexionem habere, cum illa enuntietur de caritate generatim sumpta, ista vero de caritate perfecta. Hac autem data occasione affirmat sensum a Romano Pontifice damnatum in propositionibus 31. & 32. esse quod dilectio Dei super omnia, & propter se aliquando conjuncta non sit cum remissione peccatorum.

Respondeo illarum duarum propositionum 31. Caritas perfecta, & sincera, quæ ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quam pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum, & 32. Caritas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum: illarum, inquam, propositionum expositionem traditam a Fulgentio Bellelli esse optimam ac legitimam, cum Bajus propositione 43. admiserit veram justificationem separatam a remissione peccatorum, & favente Anonymo pag. 324. Bajanismi Rediv, asseruerit justificationem impij consistere in obedientia mandatorum, unde sequitur impij justificari, quando incipit mandatis obtemperare. Illam Fulgentii Bellelli responsionem, quam minime adversarius infectaretur, si præditus esset vividiori memoria, arbitror satis superque fuisse a me vindicatam ab omni Bajanerroris suspitione lib. 34. cap. 6. ad quem locum remitto lectores. Et quidem eadem responsionem tradunt quotquot exigunt in Sacramento Pœnitentiæ caritatem aliquam initialem, ut legi potest apud Le-Drou, Vittassium, Le-Droint, aliosque ibidem laudatos. Sat erit si addantur modo, quæ de hisce duabus propositionibus Baji scribit Aloysius Turrianus Societatis Jesu illustris Theologus in Tractatu contra errores Baji cap. 6. §. 1. ubi ait (7): Existimabat de facto Bajus veram caritatem & justitiam posse esse sine remissione peccatorum, ac proinde cum peccato per temporis spatium; quæ est heresis & error in fide juxta ea,

(1) De statu creat. rat. 352.

(2) Lib. pr. qu. 30.

(3) Epist. 52. nunc 155. nu. 1.

(4) Bajan. Rediv. pag. 265. & Bellelli cap.

17. non autem 18. pag. 446.

(5) Ripalda Dom. 1. pag. 159.

(6) Baj. Red. 266.

(7) Turrianus pag. 361.

ea, qua docent Auctores 1. 2. ad quæst. 133. de justificatione, & ita merito damnantur propositio 31. & 32.

Quod Anonymus ait de sensu propositionis 38. tota hac dissertatione refutatum est, ipsaque ejus adnotatio p. 1. art. 3. §. 1. num. 11. rejecta est animadversionibus meis capit. 1. §. 8. n. item 11. Præterea etsi daretur in ipsa 38. propositione sermonem institui de caritate generatim sumpta, non autem de caritate diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum; ob variam caritatis significationem, hujusque vocabuli sensum communiorum, damnanda erat tamquam captiosa & ambigua. Id vero, quod adversarius noster postremo ait, omnem caritatem, quamvis inchoatam tantummodo atque initialem, quæ sit dilectio Dei super omnia & propter, se justificante suapte natura, idque in damnatione propositionum Baji 31. & 32. definitum esse a Summo Pontifice, id eadem, qua asseritur, facilitate refellitur. Alio enim in loco demonstratum a nobis est, sententiam eorum, qui propugnant necessitatem amoris benevoli, initialis, & inchoati in Sacramento Pœnitentiæ & negant hujusmodi amorem semper conjunctum esse cum remissione peccatorum, esse non tam omnium Augustinensium, quam complurium Parisiensium Theologorum firmissimam assertionem, nec posse juxta decretum Alexandri VIII. ann. 1667. die 5. Maji censura ulla, vel contumeliæ nota taxari. Vide librum 34. de Theologicis disciplinis cap. 5. prop. 1.

VI. Insuper opponit Anonymus Fulgentium Bellelli miras artes adhibuisse, ut ad alienum sensum detorqueret propositionem septimam ex xxxi. damnatis die 7. Decemb. an. 1690. ab Alexandro VIII. tum in Opere de statu creature ration. lib. 3. cap. 28. tum in Opere de modo reparationis lib. v. cap. 20. nam in utroque loco illam propositionem Augustinianus Theologus damnatam esse ait, quoniam præter deliberatam dilectionem Dei, & deliberatam concupiscentiam carnis dantur operationes aliarum virtutum, quæ tamen non sunt undique bonæ, nisi in Deum referantur. Quam responsionem Anonymus ita interpretatus, quasi Fulgentius Bellelli scripserit in hoc tantum errasse Bajum, quod præter deliberatas actiones a cupiditate, vel a caritate elicitas, nullas alias agnoverit, in hanc exclamationem erumpit (1): *Quis mortaliū, ac præsertim Catholicorum, hæc ferre, ac patienter audire valeat?*

Resp. Quandoquidem Anonymus ubique more aspidum pungit, si audire non vult, ad instar aspidis surdæ obturet aures suas. Audient Fulgentium Bellelli humaniores, & de ejus doctrina judicium pronunciabunt. *Rejicitur*, inquit cit.

(1) *Bajan. Rediv. pag. 279.*

lib. v. cap. 20., hæc propositio, Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, caritas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est; Quoniam adequate dividit actionem humanam deliberatam in Dei dilectionem per caritatem, & mundi malam concupiscentiam. Ultra enim caritatis actum, fidei etiam, spei, timoris, pœnitentiæ, religionis, aliarumque virtutum officia agnoscenda sunt, & admittenda. Nec quicumque mundi amor mala concupiscentia est, quia sæpe hominis mundum honeste, ordinateque diligunt, opere virtualiter saltem in Deum relato. Quoniam vero fruitio ultimi finis propter se explicitus est in eo quiescens, verum erit si restricte dicatur. Omnis humana fruitio est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, est caritas bona; si mundi, est cupiditas mala, de qua scripsimus etiam lib. 3. de creatura rationali ante peccatum cap. 28. pag. 506. ubi & 38. Baji propositio allate consimilis rejecta invenietur, Hæc P. Bellelli. In quibus verbis quomodo nullam aliam actionem agnoscit, nisi deliberatam dilectionem Dei, & concupiscentiam carnis, si admittit præterea actus fidei, spei, timoris, pœnitentiæ, aliarumque virtutum? Sed vide, quæ de hac propositione septima præmonui cap. 1. §. 7. nu. 5. & §. 8. num. 14.

VII. Insurgit autem adversarius: Error Baji, & Bajanistarum non in eo consistit, quod nullos admittant actus fidei, spei, timoris, pœnitentiæ, religionis, aliarumque virtutum, tales siquidem actus libenter agnoscunt. Error autem eorum in eo situs est, quod doceant tales actus, si non habeant pro motivo Deum caritate amatum, esse peccaminosos, utpote a mala concupiscentia prodeuntes. Similiter amorem mundi innoxium admittant, si referatur in Deum ex motivo caritatis. Nihil ergo docet F. Bellelli, quod cum erroribus Baji penitus non concordet.

Resp. Laus Deo: confessus tandem est accusator, in quo consistat error Baji, in eo situs, quod actus timoris, fidei, spei aliarumque virtutum, nisi referantur in Deum per caritatem illam explicitam, qua Deus diligitur gratis, & propter se, sint peccata, prodeantque a mala concupiscentia. Atqui Fulgentius Bellelli, ut non semel illius verbis productis ostendimus, docet, expressam, sive explicitam caritatem ad fidem, spem, aliasque virtutes non requiri; negatque ea, quæ non referuntur in Deum, procedere a concupiscentia prædominante, & esse peccata. Igitur Fulgentius Bellelli est ab errore Baji, & Bajanistarum alienissimus.

VIII. At est argumentum aliud adversus Fulgentium Bellelli (2); nam eadem mala fide, qua exposuit proposit. septimam damnatam

(2) *Bajan. Rediv. pag. 272.*

ab Alexandro VIII. explicat propositionem 44. Quesnellianam.

Resp. 1. Si utramque propositionem eodem modo explicat, bene utramque explicat.

Resp. 2. Explicare propositionem 44. Quesnelli his verbis (1): *Pravus sensus ipsius est, quod velit Quesnellus amorem Dei justificantem seu caritatem, quæ habitualiter in iusti hominis corde regnat, actiones, volitionesque omnes ipsius ad Deum referre, & meritorias facere. Contra vero amorem nostri, seu cupiditatem, quæ habitualiter regnat in corde hominis impii, omnes ipsius corrumpere actiones, & in peccata convertere: quem sensum ait damnatum a Concilio Constantiensi in articulo 16. Joannis Us, & a Tridentino sess. 6. can. 7. Addit Pater Bellelli jure meritoque propositionem illam 44. fuisse damnatam, quoniam & iusti in quotidiana venialia prolabuntur peccata, & impii multa bona opera faciunt, actionesque multas habent, quibus ad veniam peccatorum disponuntur: timoris videlicet, doloris, fidei, spei, inchoata dilectionis, & orationis, quæ peccata dicere impium est. Manifestissimum est autem ex dictis cap. 1. §. 4. alios complures in propositione 44. Quesnelliana eundem sensum hæreticum, quem detexit eximius noster Theologus,prehendisse*

IX. Opponit tandem *Bajanismi Redivivi* Auctor, Fulgentium Bellelli non uno loco affirmasse gratiam prævenientem nihil esse aliud, quam *caritatem actualem*. Sed adversarii alucinationem abunde refutavi in discussione postremi argumenti capitis præcedentis. Profecto vir doctissimus, & in Augustiniana doctrina exercitissimus non uno in loco testatur in definitione gratiæ actualis *caritatem* accipi ampliori significatione, nec semper esse *caritatem actualem expressam*, sed universim loquendo, *desiderium, amoremque virtutis, dilectionem justitiæ, inchoatam boni dulcedinem, piam animi affectionem, bonam voluntatem, cupiditatem boni, & delectationem auxiliatricem*. Vide partem alteram *de modo reparat.* sive in propositiones Quesnelli, pag. 173. 194. 217. 218. & quæ supra producta sunt §. v. num. 4. & 5. His arbitror a me omnia, quæ circa sensum articuli 38. Baji, aliorumque inde profluentium mihi, & Fulgentio Bellelli Anonymus venenatissimis quidem, sed vitreis aculeis pungens & irritans objecit, fuisse penitus refutata (2). Quod, ut possit inspicere ab iis, qui hæc legunt, & utrum ad omnia responsum fuerit explorare desiderant; huic eum nostræ disputationi præscribendum putavimus, prius legatur ipse, ac deinde responsio.

Berti Theol. T. VIII.

(1) Bellelli in Prop. Quesnelli pag. 130.

(2) Augustinus in fine libri contra sermonem Arianorum Tom. 8. pag. 648.

E e e DIS-

DISSERTATIO II.

In qua pertractatur de damnato, pravoque sensu Bajanæ Proposit. XXVII. aliarumque similium, ad primam rationalis creaturæ conditionem spectantium; atque ab eodem sensu doctrinam Augustinenfium scriptorum quamlongissime distare probatur.

Si a priorum calumniarum auctoribus hæc quoque prodiit; qui, queso, hinc palam non erit, hoc merum eorum esse commentum?
S. Athan. in Apologia ad Imp. Constantium. Tom. 1. pag. 296.

P R Æ F A T I O.

Posteaquam superiori dissertatione evidenter ostendimus, quam longe Anonymus *Bajanismi Redivivi* auctor a veritate aberraverit exponendo Michaelis Caji doctrinam de vitiosa cupiditate, & de caritate, laudabili, sensumque damnatæ propositionis trigessimæ octavæ; in quo investigando præcipuam operam, plurimumque artis insumpsit, propterea quod eandem propositionem spectaverit tamquam *Bajani Systematis caput*, & quasi totius doctrinæ basim: propositam, firmissimamque spem habemus, neminem prorsus ei tamquam idoneo judici, ac viro plena harum controversiarum scientia prædito fidem adhibiturum, dum explicandam aggreditur vigesimamseptimam ejusdem Baji propositionem: *Integritas primæ creationis non fuit in debita humane naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio*. Ne tamen veritas ab eodem Anonymo circumfusa caligine obtenebretur, neque Theologi complures Catholici atque Orthodoxi hujusmodi calumniarum atrocitate obruantur, opportunum æque, rectissimumque arbitramur præsentī dispositione palam facere, quam infide, atque inepte de hoc argumento insimulator pertractaverit.

II. Versatur itaque §. 2. art. 3. in exponendis Bajanis articulis spectantibus ad primæ conditionis integritatem, atque ad originalem justitiam, quam Bajus *naturalem*, atque Angelis, ac primo homini in sui productione *debitam* fuisse autumavit. Num vero Anonymus acu rem tetigerit, & affecutus sit veritatem, intentamque accusationem valide comprobaverit, quamfacillime poterit ingenuus atque eruditur Lector

dignoscere in hujus Apologeticæ Dissertationis decursu. Illud tantum in præsentia præmonendum esse censemus, Anonymum ex prænotationibus suis, sive potius nugis, tricisque num. 9. præcitati art. 3. §. 2. hæc inferre: *Tota hæc doctrina circa naturalem primi hominis conditionem, omnesque errores, qui ex ea necessario fluunt, & quos expressus ac audacius renovare tentant ipsius discipuli, ad tria possunt capita revocari . . . & hi tres errores in hac unica propositione includuntur, quæ sic solet a Theologis enuntiari: Impossibilis est status pure nature*. In hunc ergo scopum collineat quidquid accusator in ea velitatione molitur, in hunc finem protendit, ut scilicet concludat sententiam illorum Theologorum, qui propugnant *impossibilitatem status nature pure*, fuisse in Bajo proscriptam: ideoque pag. 77. num. 11. eandem sententiam rursus erroneam, & ab Apostolica Sede confixam appellat scribens p. 241. & 278. Quesnellius articulis: *Hunc errorem de impossibilitate status pure nature innoverat Quesnellius in propositionibus sequentibus damnatis a Clemente XI. in Bulla, quæ incipit, Unigenitus Dei filius, Gratia Adam est sequela creationis, & erat debita nature sane & integre, &c.*

III. Verum Theologi alii æque, ac Anonymus sit, Catholici, & erga Apostolicam Sedem, hujusque definitiones, censurasque obsequentissimi, ponderatis auctoribus, qui de Bajanismo accurate pertractant, revocatis ad examen collatisque invicem propositionibus Baji, perlectisque opusculis, ex quibus illæ fuerunt depromptæ, censent hanc propositionem, *Status pure nature impossibilis est*, prout a nobis defen-

defenditur nullum cum erroribus Baji connexionem, atque affinitatem habere. Dixi, *prout a nobis defenditur*: affirmant siquidem iidem Theologi Bajum, ubi asseruit integritatem creationis debitam fuisse creaturæ innocenti, & naturalem hujus conditionem, significasse ac tradidisse eandem integritatem non fuisse donum, naturæ beneficentia Conditoris superadditum, sed naturalem proprietatem, ex naturæ integræ principiis, ejusque intima constitutione manantem; cujusmodi sunt splendor in sole, & facultas videndi in oculis. Semel autem admissio erroneo illo damnatoque Baji principio, haud negant prælaudati Theologi illinc consequi *impossibilitatem status naturæ puræ*; quandoquidem res quælibet cum naturalibus proprietatibus suis, si a supremo rerum omnium Auctore producat, creari quodammodo potest ac debet: sed ajunt eos, qui statuto principio illo Baji, quod rationalis creaturæ integritas sit primæ creationis conditio & naturalis proprietas, hinc adstruere nititur *Puræ naturæ impossibilitatem*, falsa uti ratiocinatione; quoniam id, quod inculpat, invictè, & absque erroris labe, aliis constitutis principiis defenditur, ex pravo dogmate ipsi conantur inferre: eo ferme pacto, quo si quis cum Manichæis, aut Calvinistis dogmatizaret omnia evenire necessaria quadam constitutione, hinc vero deduceret actus quoscunque a prima causa absolute prædefiniri, falsæ, atque ex nefario damnatoque principio ductæ ratiocinationis convinceretur ab iis quoque Theologis, qui absolutas prædefinitiones, decretaque Dei, quæ ab operum præscientia non pendent, aliis veris, aut probabilibus doctrinis innixi propugnant: aut si quis Arminianis adhærens arbitraretur nativitas liberi arbitrii vires etiamnum in eo robore permanere, & in eadem virtute, qua præditus erat Adam ante prævaricationem & lapsum, atque ex hoc Arminii, aliorumve Pelagianorum pronunciato demonstrare adniteretur nequaquam indigere nos gratia per se ipsam efficaci, redargueretur profecto ab iis etiam Theologis, qui ipsam gratiam sese efficacem dari negant, ac tradunt etiam post Adæ lapsum auxilium duntaxat indifferens, aut congruum esse admittendum. Brevi dicam: Orthodoxi complures, qui nobis adhærent, prænuntiātum Baji principium omnino reprobant, nosque dogmatistas *impossibilem statum puræ naturæ adstruentes* ex eodem principio, tanquam pessima utentes argumentatione revincunt. At iidem gravissimi doctissimique Theologi contendunt posse hanc propositionem, *Status puræ naturæ impossibilis est*, defendi absque principio illo Bajano; si nempe asseratur originalem justitiam, sive primæ creationis integritatem non fuisse naturalem conditionem, nec proprietatem

ex natura fluentem, ut inquit Bajus, sed revera fuisse gratiam supernaturalem, ac beneficentissimum Conditoris donum, naturæ ejusque proprietatibus superadditum. Objectionibus ergo adversariis, quod in ea propositione, *Impossibilis est status puræ naturæ*, contineatur error Bajanzæ propositionis vigesimæ septimæ respondent falsum id esse, quum illa propositio defendi queat absque erroneo Baji principio: quemadmodum, ne recedamus a productis exemplis, si discipulis Sancti Thomæ opponatur, quod hæc propositio, *Datur physica prædeterminatio, & absoluta prædefinitio*, contineat errorem Manichæorum, aut Calvinistarum; jure meritoque reponent a se propositionem istam defendi, non denegato libero voluntatis arbitrio, neque inducta fatali necessitate, ideoque Manichæorum, & Calvinistarum principiis omnino rejectis: ac si defensoribus solius gratiæ indifferentis, aut congruæ objiciatur, quod hæc propositio: *Ut homo eliciat opera, quæ ad salutem conducunt, non indiget gratia per se ipsam efficaci*, scateat dogmate Arminiano; respondebunt agnoscere se in præsentī statu liberum arbitrium viribus attenuatum, & inclinatum, ideoque istiusmodi propositionem defendere, reprobato a se, rejectoque dogmate Arminii.

IV. Sententia nostra est, Theologos prælaudatos ratione niti firmissima, adeo ut *status puræ naturæ impossibilitas* defendi possit recedendo a Bajano dogmate, atque ex principiis eidem dogmati oppositis: idque evincendum adsumimus in ea, quam aggredimur, disceptatione. Priusquam vero id agere instituamus, ut lector percipiat nos duci veritatis & æquitatis amore, non autem sententiæ, quæ inter nostrates invaluit, defendendæ studio quodam imprudenti ac pertinaci; præmittimus insigne documentum, ex quo manifeste erui potest, quam falso Anonymus scripserit, *totam Baji doctrinam* circa naturalem primi hominis constitutionem in hac una propositione includi, *Impossibilis est status puræ naturæ*; & quam inique & injuste jus sibi arrogaverit tanquam novatores, & Baji discipulos insimulandi, atque hisce nominibus traducendi Catholicos illos Theologos, qui eandem propositionem hætenus tradiderunt. Est autem documentum illud *Instructio Pastoralis* quadraginta Episcoporum, qui anno 1714. pro acceptance constitutionis *Unigenitus* Parisios convenerunt, confirmata, ut vidimus præcedenti Dissertatione, sexaginta aliorum Episcoporum suffragiis. In illa enim *Pastorali Instruktionē* hæc de propositionibus Quæsnellianis 34. 35. 36. & 37. de gratia primi hominis enunciatis leguntur: „Saint Augustin nous enseigne sur la Grace d'Adam innocent, une doctrine bien différen-

ferente de celle qui est renfermée dans les propositions condamnées. Ce Pere, loin de croire que les merites d'Adam n'eussent pour principe qu'une grace naturelle, reconnoit au contraire dans l'état d'innocente un secours surnaturel, dont l'homme avoit besoin. *Primus homo egebat adjutorio gratiæ, &c.* Il appelle ce secours une grande grace, *Imo vero habuit magnam.* Les propositions condamnées n'attaquent elles point ouvertement cette verité; elles enseignent que *la grace d'Adam étoit une suite de la création, une grace due à la nature sainte & entiere, & qu'elle lui étoit proportionnée*; ce qui ne marque dans le premier homme qu'une grace naturelle, inseparable de sa condition, & qui n'auroit que des merites purement humains; propositions manifestement opposées aux principes de Saint Augustin, & justement condamnés dans Bajus par le Saint Pape Pie V. par le Pape Gregorie XIII. renouvelés par l'auteur de Reflexions morales: ne meritoient-elles point d'être encore proscrites par le Saint Siege? „

V. Illorum quidem sapientissimorum Episcoporum mens fuit, quæ significatur in *Processu Verbalis* præmisso eidem Institutioni, scilicet, ante comitiorum dimissionem edere *Instructionem* ipsam, una cum Apostolica constitutione in Galliarum Diœcesibus patrio idiomate publicandam, „ Afin qu'étant tous unis à la Chaire de Saint Pierre, c'est-à-dire, au Centre de l'unité, par l'uniformité des memes sentimens & des memes expressions, on puisse non seulement étouffer les erreurs qui viennent d'être condamnées, mais encore prevenir les nouvelles disputes, & premunir contre les nouvelles interpretations des Personne malintentionnées, dont on a déjà vu les effets par les écrits qu'ils ont repandus dans le public, depuis le commencement de l'Assemblée. „ Idem Episcopi paullo post *Instructionis* initium ita mentes suas dilucide exponunt. „ Mais comme plusieurs personnes s'efforcent d'en obscurcir le sens par de fausses interpretations, qui pourroient seduire les ames foibles & peu instruites, nous nous sentons obligés de vous en faciliter l'intelligence, afin qu'elle produise en vous tout l'effets, que les ennemis de la verité craignent, & que les gens de bien en attendent. „

VI. Quum itaque hæc fuerit Gallicanorum Præfatum rectissima intentio, errores in Quesnellio, ac Bajo damnatos penitus eliminandi, pravas extortasque refractariorum interpretationes præfocandi, planamque singulis reddere constitutionis *Unigenitus* intelligentiam: cur, obsecro affirmantes contineri in propositionibus Quesnellianis, errorem sensumque in articulis Bajæ proscriptum, atque commissam sibi plebem

commonefacienter, ne gratiam Adamo collatam fuisse naturalem, ac naturæ proportionatam sibi met persuadeat, minime illam hortati sunt, ut sedulo caveat ab eorum doctrina, qui *puræ naturæ impossibilitatem admittunt*, eo quod in illorum sententia Bajæ, & Quesnelli error comprehendatur? An ignorabant eandem de *impossibilitate puræ naturæ* assertionem tradi in libris Catholicorum Theologorum, & in Scholis doceri ac propugnari, aut forte in re tanti momenti socordes, ac minus accurati fuisse credendi sunt? Id quidem de horum Antistitem sapientia doctrina, ac sollicitudine nefas est cogitare. Perceperant illi optime quid veneni in damnatis propositionibus lateret: noverant negari a Bajanistis in creatura rationali primitus a Deo condita gratiarum munera naturæ ordinem excedentia; neque eos latebat a Theologis Orthodoxis, qui *statum puræ naturæ* oppugnant, Adæ & Angelis dona supernaturalia concedi: ideoque fideles provide sapienterque monuerunt, ut sedulo a Novatorum sensu caverent; de *impossibilitate autem puræ naturæ* penitus tacerent, dogmata Ecclesiæ a placitis Scholasticorum scite, considerate, & solertissime discernentes. Nec vereor quin viri illi doctissimi, ac prudentissimi, si quis ab ingenio, & a natura ita comparatus, quemadmodum est insimulator Anonymus, eecedens ad sacrum illum conventum Parisiis habitum instanter petiisset, ut tanquam Bajæ, & Quesnelli perniciosum assertum gravi censura notarent propositionem istam, *Impossibilis est status naturæ puræ*: haud vereor, inquam, quin responsum dedissent, quale memorato *Processui* inseruerunt, convenisse scilicet tot Episcopos ad profligandos Novantium errores, & ad contentionum incitamenta avertenda, non autem perstringendas Scholarum opiniones, turbendamque Religiosorum virorum tranquillitatem, sive, ut eorum utamur verbis, „ pour empêcher les nouvelles disputes, & pour conserver la liberté des sentiments enseignés dans les différentes Ecoles Catholiques. „

VII. Utinam Anonymus imitatus fuisset prudentiam, sagacitatem, judiciumque rationem prædictorum Episcoporum! Commendaremus nos illius in errores, novitatesque insectando solertiam, & in Scholarum placita dijudicando dignum viro Theologo Temperamentum. Si etiam ei libuisset *impossibilitatem status puræ naturæ* Theologicis argumentis impugnare, petitis quoque ex propositionibus Bajæ, atque hinc ratiocinationes suas inferendo, quemadmodum consuetum est fieri in controversiis ceteris, quæ a Scholasticis agitentur, in quibus unus pugnat adversum alterum auctoritate & ratione; nemo nostrum ei indignaretur: neque enim nos latet plures præstantesque Theologos defendere possi-

billitatem status naturae purae, mutuantes etiam ex damnatis Baji articulis argumenta. At illud intolerabile omnino est, ignotum Scriptorem, ac nulla praeditum auctoritate constanter, audacterque contendere sententiam, quam procul dubio tenent Catholici bene multi, fuisse in Bajo proscriptam: neque id tantum, verum etiam eosdem Catholicos esse novatores, Constitutionum Apostolicarum elusores, & anathemati, quod perperam dolo, arte, ac fraude studeant effugere, absque commiseratione ulla subjiciendos.

VIII. Non utique ad hunc modum se gerit illustis Propugnator constitutionis *Unigenitus*, Jacobus Fontana: qui licet in propositionem Quesnellanam trigessimam septimam *impossibilitatem status naturae purae* rejiciat, & cap. x. § 6. plura adversus eundem statum proferat ex Cardinali de Aguirre tom. 3. *Theologiae S. Anselmi*, disput. 105.; attamen sententiam suam certissimam quidem, communem atque, ut ipsi videtur, talem, cui saveat S. Pii constitutio adversus Bajum, appellat: sed non audet asserere definitam esse ab Ecclesia; non audet appellare Lovanientes Theologos, (qui ut ait Eminentissimus Aguirre a se paullo supra citatus, oppositum tradunt) Novatores, ac novatorum discipulos; non audet demum asserere, quod illa propositio 37. Quesnelli, *Gratia Adami erat illi proportionata*, aut 27. Baji, *Integritas primae creationis*, &c. sit prorsus eandem cum illa, *Impossibilis est purae naturae status*: sed num. 7. concludit, *Lubet tamen ab hac sententia praescindere*; quia ea nobis opus non est ad convellendos Quesnelli articulos, constitutionemque *Unigenitus* ab adversariorum calumniis vindicandam. Quod si Quesnelli, ideoque & Baji errores convelli possunt; & constitutio *Unigenitus* a calumniis dogmatistarum potest vindicari, praescindendo a sententia, quae naturam puram adstruit possibilem: quomodo, te amabo, eadem sententia definita est in condemnatione propositionum Baji, & Quesnelli? Quomodo Baji, & Quesnelli appellari possunt discipuli viri illi Theologi, qui a sententia ipsa recedunt?

IX. Longe ante neotericum hunc scriptorem Franciscus Macedo, cujus praesertim testimoniis, ut diximus in superiori Dissert. Cardinalis Norisius calumniam omnem Bajani, & Janseniani erroris a se propulsavit, disputans de *statu purae naturae* Tom. 2. 2. Collat. in 2. sent. col. 8. dissert. 1. sect. 1. ait partem, quae hujus status possibilitatem affirmat, apud Theologos haberi pene certam, & omnium ferme confessione firmari, edditque se quoque communi sententiae adherere; ait subjicit: *Non tamen contra sententias odi tanquam prophanum vulgus, & arceo. Audire rationes volo, & auscultare*

quid afferant, ne inauditi repellantur, & minus juste damnetur. Placuit quippe mihi semper illa gravis cordati hominis sententia,

Qui statuit aliquid parte inaudita altera, Aequum licet statuerit, haud equus fuit. Productisque argumentis duodecim apud Theologos, qui statum *purae naturae impossibilem* censent, tritis ac pervulgatis, His rationibus, inquit, suadetur illa impossibilitas *status naturae purae*: quas qui expendat, non improbabilem eam sententiam existimabit. Eam ego uti probare non cogor, ita improbare non audeo. Sentio cum Scholis. Haec argumenta aliis post me solvenda relinquo. Removeo tamen notam, quae vulgo illi inuritur, ductam ex Bulla Pii V. & Gregorii XIII. ne proscripta existimetur in Michaeli Bajo Quod praesto tribus modis. Primo, quia ut alias animadverti tum in Cortina, tum in Mente Innocentii, tum praecipue in Scripto Augustini in Epilogo ex Patre Gabriele Vasquez in 2. dist. 790. cap. 18. qui unam vel alteram Baji opinionem amplectitur, multas propositiones rejeclas in praedicta Bulla ea sola ratione damnari, quod oppositae sententiae censuram asperam contineant, cum tamen sententia auctoris indemnis relinquatur: & hunc sensum fuisse Pontificum eas damnantium affirmat, & confirmat auctoritate Toleti. Apposui verba Vasquii, ut majus pondus dicto asserrem. Si quae vero proscribuntur proprie, ac per se, illae in proprio sensu auctoris proscribuntur, qui perversus erat, & damnandus, sicut observat Ripalda de Ente supernat. dist. 20. sect. 6. & Estius in 2. dist. 26. cum quibus sentit Turrrianus in 1. 2. & tota Schola Complutensis. Eadem rursus Vasquez 1. 2. disp. 22. cap. 4. num. 23. Secundo quia hac eadem sententia fuit Jansenii, qui eam toto tertio libro confirmavit; nec tamen cum ejus doctrina serio, ac severe examinaretur, ea proscripta fuit cum aliis quinque propositionibus damnatis per constitutionem Innocentii X. quod idoneum argumentum est ejus indemnitate: non dico approbationis, quia solum averti censuram; nec intendo approbare, sed liberare a nota Tertio ipsemet P. Gonetus tr. 9. tomo de Gratia dist. 1. art. 3. cum eam maxima oppugnet in Jansenio, immunem esse statuit a censura: tantum damnari per Bullam ait aliam, quae praeterea negat sine gratia sanctificante, quae absolute justum & rectum constituit, hominem condi a Deo potuisse. Itaque inoffenso, ut ajunt, pede licebit huic opinioni deinceps in Theologico pulvere currere, nec turpari. Haec jam ab anno 1673. strenuus insectator Jansenii, & oppositae opinioni addictus P. Macedo. Quod si adversarii, & quidem in hisce controversiis exercitatissimi, asserunt Bajanos errores refutari & convelli absque eo, quod agite,

gitetur quæstio *de impossibilitate puræ naturæ*, immo posse in hac quæstione affirmantem partem teneri *pede inoffenso*, & absque ulla nota Bajani erroris; quo jure, ut idem rursus repetam, pronuntiat e tripode Anonymus, *totam Baji doctrinam* latentem in articulo vigesimo septimo, atque in aliis affinibus, comprehendendi in hac una propositione, *Impossibilis est status puræ naturæ*? Et ne præfationis limi-

tes excedamus, revocata in mentem benevoli, nullisque præjudiciis, aut partium studio occupati Lectoris præclarissima illa, & Annæo Senecæ attributa sententia, quam supra protulit Franciscus Macedo, ut nobis adhibeat aures, & secundam hanc Apologeticam dissertationem æquo libentique animo excipiat, etiam atque etiam oramus, & obtestamur s

C A P U T P R I M U M .

De sensu propositionis Baji XXVII. Integritas primæ creationis non fuit indubitata humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio, aliarumque consimilium, spectantium ad primam creaturæ rationalem conditionem.

HÆc propositio, in cujus sensu investigando Anonymus insumit paragraphum secundum articuli tertii, in se continet hæreticum, & pravum sensu, eo quod Bajo visum fuerit primum hominem non fuisse donis supernaturalibus exornatum, sed asseruit originalem justitiam, integritatem, rectitudinem, & immunitatem a morte, a concupiscentia, ceterisque miseriis, quibus ob Adæ transgressionem afficimur, fuisse hominis a Deo conditi naturalem proprietatem, non vero gratiæ donum, humanæ naturæ beneficentia Conditoris superadditum; adeo ut gratia, sanctitas, & justitia eatenus in nobis *supernaturalia* dicenda sint, quatenus per Christum nobis munera illa conferuntur, quæ in homine primo fuerint naturales proprietates, & quorum carentia in homine lapso nil sit aliud, quam privatio bonorum naturalium. Cum his autem Baji assertionibus nihil affinitatis habet sententia, quam de *de statu puræ naturæ* hætenus propugnarunt Theologi Augustinenses.

§. I. *Demonstratur summorum Theologorum loculentissimis testimoniis.*

I. CENSURA, quam edidit sacra Facultas Theologica Salmanticensis de hac Caji propositione, est hujusmodi (1): „ Quamvis integritas primæ creationis, & dona primo homini in sui conditione collata, naturalia dici possint, quia a principio nativitatis fuerint illi congenita, & erant cum natura, si innocens perseverasset, ab illo ad posteros transfundenda, tamen in eo, quod in ista propositione affirmatur, illa dona debita fuisse humanæ naturæ, & negatur debere dici supernaturalia, erronea est. “ In eadem Censura sæpissime repetitur Cajum negasse quod dona primo

homini collata fuerint *supernaturalia*.

II. In Censura item S. Facultatis Complutensis ad propositionem illam (2), *Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri meritu recte vocantur gratia*, hæc leguntur, *A assertio est hæretica, quam auctor repetit pluribus in locis in sensu hæretico: & est principium omnium fere errorum, in hoc libro (de Operum meritis) continentur. Et infra expresse declaratur sensum hunc hæreticum esse, quod humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ, non fuerit supernaturalis, nec primus homo fuerit sublimatus, & in Dei filium adoptatus per dona naturæ superaddita; ut revera Bajus asseruit in aliis propositionibus, de quibus infra.*

III. Eminentissimus Bellarminus de Gratia primi hominis lib. 1. cap. 1. impugnaturus sententiam hæreticorum, ac præsertim Lutheri, qui in cap. 3. Gen. scripserat: *Quare statuamus justitiam non fuisse quoddam donum, quod ab extra accederet, separatum a natura hominis, sed fuisse vere naturalem, ut natura Adæ esset diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum, hæc tam naturalia fuisse in Adamo, quam naturale est quod oculi lumen recipiant: atque hinc inferens in sensu ejusdem Lutheri, aliorumque hæreticorum, originalem justitiam hominis constitutionem, non ad dona supernaturalia pertinuisse, ita Bellarminus ait: Huc etiam referri debent articuli quidam ante paucos annos a duobus summis Pontificibus damnati Pio V. & Gregorio XIII. Sic enim habet articulus 21. *Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis. At articulus 26. ita se habet: Integritas primæ conditionis non fuit indubitata humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis* ejus*

(1) *Exat in MS. Angelicæ Bibliothecæ cum Instructione autographa ad Cardinalem Toletum*

ejus conditio. Existimavit ergo Cl. Bellarminus, errorem Bajanum eundem esse cum hæresi Lutheri & Calvinii affirmantium justitiam & integritatem originalem eo modo connaturalem fuisse homini integro, quomodo connaturalia sunt homini sano facultas videndi, & oculorum lumen. Idem Bellarminus proximo capite 5. ejusdem libri explicans sententiam hæreticorum, qui asserunt primi hominis rectitudinem fuisse illi naturalem, quod fuerit quædam sanitas debita nature, apta nasci ex ipsa natura bene constituta, idest, non corrupta; & nunc hominibus, qui eam rectitudinem amiserunt, deesse bonum aliquod naturale, quale deesset pecudi, & cæca, vel claudicans, vel febricitans nasceretur: & si nunc alicui homini originalis illa justitia divinitus redderetur, dicerent eam esse donum supernaturale per accidens, non per se, ut dicimus de oculis redditis cæco nato: hanc hæreticorum sententiam ait in Bajo fuisse damnatam; & in fine ejusdem capituli 7. Nescio, inquit, quomodo possit ullus hoc tempore dubitare, fuerit ne primi hominis integritas naturalis, an supernaturalis, cum, ut supra notavimus, duo Summi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. articulum illum damnaverint, Integritas primæ conditionis, &c. Pertractans idem Bellarminus lib. v. de Justificat. cap. 12. & 14. de 2. & de 12. Bajanis articulis, qui pertinent ad bonorum operum merita, ait ideo fuisse proscriptos, quoniam juxta Bajum, In statu nature integræ necessarium non fuit ad meritum, ut homo per justificationis gratiam, & Spiritum inhabitantem adoptaretur in filium, & in statum quemdam supernaturalem eveheretur.

IV. Aloysius Turrianus alter Societatis Jesu Theologus in Tractatu contra errores Michaelis Baji cap. 1. §. 1. differens de terdenis propositionibus damnatis ad primi hominis conditionem, meritum, & integritatem pertinentibus, inter quas 27. Integritas, &c. ait: Aliqui censent in prima propositionum Bajum errasse eo quod existimaverit merita illa primi hominis & angeli fuisse ex viribus nature, & exposita sententia aliorum, qui docent in hoc Bajum deceptum, quod putaverit gratiam secundum usum Scripture non dici, nisi que datur indignis, inquit: Sed mihi prima expositio probatur, ita ut non solum erraverit circa nomen gratiæ, sed etiam, quia existimaverit merita illa non esse ex gratia. & juxta secundam expositionem posset illa propositio dici non solum temeraria & contra omnes Scholasticos, sed etiam errori proxima contra modum loquendi Patrum: in priori autem sensu hæretica est propositio, ut docuit P. Vasquez 1. 2. disp. 195. cap. 4. num. 19. & 30. Certum enim est in materia de gratia nullum esse meritum vitæ æternæ ex viribus nature.

Paullo infra de propositione 6. ait: Merito autem damnatur hæc propositio, quia auctor vult immortalitatem fuisse homini naturalem, & non oriri ex gratia. Post pauca: Sentit, ut supra vidimus, obedientiam illius status fuisse ex viribus nature. Atque ceteras propositiones ad primum hominem pertinentes fuisse damnatas pronuntiat, quoniam Bajus nullam in homine primo gratiam, nullum donum supernaturale, nullum opus bonum, nullam obedientiam, meritum nullum agnoverit, quod ex solius nature viribus non profluxerit.

V. Gabriel Vasquez a Turriano laudatus 1. 2. disput. 195. cap. 4. num. 30. Adde, inquit, Doctorem illum, Bajum, ita requisivisse gratiam in statu nature lapsæ ad diligendum Deum, & ad reliqua bona opera, ut existimaret Deum non esse finem supernaturalem suapte natura: sed in statu nature integræ fore, ut bonis operibus factis ex propria virtute sine gratia deberetur beatitudo ut merces, & nullo modo fore gratiam, nempe in radice meritorum; & ita ille ferre non poterat, Deum appellari finem supernaturalem nostrum. Et disput. 114. cap. 13. n. 97. variis Baji propositionibus productis, Ex quibus, ait, manifeste constat, juxta sententiam hujus Doctoris, quæcunque opera, hoc ipso quod sunt obedientia legis, absque ullo respectu ad gratiam adoptionis, & sanctitatem ejus, qui operatur, suapte natura esse meritoria vitæ æternæ, sicut peccata sunt meritoria pænæ; & paucis interjectis recte docens opera bona nonnisi ratione spiritus adoptionis jam inhabitantis in hominibus justis, qui servant legem, esse meritoria vitæ æternæ, addit: Idemque de primo homine. & angelo dicendum est; neque ratio meriti & promissio vitæ æternæ in solam naturalem Angeli, & hominis constitutionem referri debet. Quid his potest proferri expressum magis, atque perspicuum, ad demonstrandum, quod juxta Vasquesium Bajus commentus sit angelum ac primum hominem sine gratia adoptionis, & per solam naturalem constitutionem habuisse meritum vitæ æternæ, Deum esse finem ultimum creaturæ rationalis tantummodo naturalem, & ad hunc finem, stante natura integræ, potuisse pertingere bonis operibus, propria virtute, & sine gratia patratis, quod est horrendum monstrum, ex Lutherana & Pelagiana hæresi simul conflatum?

VI. Franciscus item Suarez Prolegomeno vi. de Gratia cap. 2. numero 5. sermonem instituens de propositionibus Baji ad primum hominem, & ab Angelos pertinentibus ait: „Prioris „ordinis sunt septem primæ propositiones, in „quibus plane supponitur vitam æternam esse „Angelo & homini connaturalem, & debitam „ex vi solius nature, & operum ab illa suis viri-

viribus operante procedentium, si peccatum non intercedat, & naturam ipsam tanto bono, & meritis ejus indignam reddat. Et in hoc sensu Bajus dicebat bonum opus, utique procedens a natura innocente, natura sua esse meritorium vitæ æternæ, æque ac malum opus natura sua est meritorium mortis æternæ. Atque hinc inferebat in Angelis sanctis gloriam esse mercedem, non gratiam, quia nec in se est gratia, cum detur ex meritis, nec procedit ex gratia, quia pro bonis operibus natura secundum se spectatis, & sine alio respectu merces illa promissa est. Unde etiam dicebat promissionem illam non gratiam, sed justitiam naturalem continere, ac proinde merita illa non recte vocari gratiam, sed tantum merita. Quæ omnia eodem modo de primo homine, si in statu integræ naturæ perseverasset, assererebat; & consequenter addebat, promissione vitæ, in qua mori non posset, factam primo homini sub conditione perseverantiæ in Dei obedientia, fuisse ex lege naturæ, non gratiæ. Et huc spectat quod dicit in 22. exaltationem ad consortium divinæ naturæ fuisse debitam integritati primæ conditionis, ac proinde naturalem dicendam esse, non supernaturalem. Et quamvis in 9. propositione hanc doctrinam videatur auctor moderari dicens, "Dona collata Angelo & homini forsitan non improbanda ratione dici gratiam; per hoc tamen non recedit a priori erronea doctrina; immo aliam introducit satis falsam & periculosam. Primum patet ex illis verbis: *Non improbanda ratione, &c.* quibus alludit ad modum loquendi Patrum Africanorum in epist. 95. Augustini dicentium dona creationis non improbanda ratione gratiam posse appellari; & sic etiam dixit Bajus in sua propositione 7. merita primi hominis in natura integra fuisse primæ creationis munera, juxta usum vero Scripturæ non recte vocari gratiam. Cum ergo postea dicit in 9. propositione, dona illius status *non improbanda ratione vocari gratiam*, intelligit aperte de illa ratione, qua dona creationis gratia vocantur. Ergo per hoc non receditur ab illo errore, quo, seculo peccato, nulla vera gratia in natura innocente recognoscitur. *Paullo infra:* Atque hinc ortæ sunt assertiones 22. & 24. in quibus dicitur dona integritatis naturæ non fuisse supernaturalia, sed naturæ debita, & 25. in qua tanquam absurda rejicitur sententia Catholica docens primum hominem fuisse exaltatum donis supernaturalis gratiæ. Et hanc sententiam repetit in 27. & in plura capita sui libri &c. "Igitur auctore etiam Suarezio, in eo Bajus circa primi hominis conditionem erravit, quod

nullis *supernaturalibus donis* exornatum fuisse commentus est, adeo, ut æterna gloria, nisi peccasset, illi *connaturalis* futura esset, & ad illam pervenire posset *naturæ suæ viribus*, non autem gratiæ; nisi gratiæ vocabulum accipiatur ampliori illa significatione, in qua etiam natura, liberum arbitrium, & alia *creationis munera* vocantur gratia *ratione non improbanda*. Ex quibus obiter nota, non errasse Fulgentium Belli, dum ait Bajum admisisse reapse statum naturæ puræ, id est, gratia, & donis supernaturalibus exspoliata, & in naturali sua perfectione constitutæ: quamquam idem Bajus naturam hominis sic constitutam dixerit immortalem, & a miseriis, quibus modo obnoxii sumus, immunem, eo quod etiam immortalitatem, aliaque gratiæ dona, ad ipsius naturæ constitutionem existimaverit pertinere.

VII. Joannes Martinez de Ripalda ejusdem Societatis Jesu Theologus celeberrimus, in amplissimo Volumine adversus articulos Baji, disput. 3. sect. 1. explicans quæ Bajani tradunt *de natura integra*, hæc scribit. 1. "Asserunt primum hominem & Angelum in statu innocentiae potuisse perficere omnia opera meritoria fidei, caritatis, & virtutum, quæ naturæ lapsæ sunt supernaturalia, per vires naturales liberi arbitrii in creatione datas, quin ea donaret gratia Dei; eo sensu, quo Pelagius assererebat sufficere ad illa agenda libertatem & facultatem naturalem, quasi Pelagii sententia in statu naturæ integræ vera fuerit, & solum damnata, & falsa in statu naturæ lapsæ. Ita differentes de gratia primi hominis & Angeli. Quæ omnia de operibus non modo meritoriis, sed etiam supernaturalibus perspicue tradunt, reprehendentes distinctionem Theologorum de operibus naturalibus, quæ per vires naturæ fieri poterant, & de supernaturalibus, quæ non poterant sine auxilio gratiæ ea donante. 11. Asserunt secundo, similiter potuisse hominem & Angelum in eo statu per naturales vires arbitrii in justitia perseverare sine gratia illam donante, eodem sensu, quo Pelagius id docebat de natura lapsa. Ita agentes de gratia primi hominis. Quod non solum de potestate sufficienti, sed etiam efficaci volunt intelligi, & hanc distinctionem vocant illusionem. 111. Asserunt tertio, adjutorium Dei in eo statu ad merita vitæ æternæ, & perseverantiam in justitia non habuisse in illa principem causality tatem præ arbitrio creato, ut ea opera, discretioque operantis meritorie a non operante, consequentisque gloriam a non consequente, non adjutorio Dei, sed arbitrio adscribantur; ideoque negant cum Bajo ea merita & perseverantiam in gratia esse specialia Dei adjutantis

„vantis munera, sive dona. Ita in scriptis de
„Gratia primi hominis. iv. Afferunt quarto,
„adjutorium Dei ad opera meritoria, & su-
„pernaturalia eo solum esse vere, & propriis-
„sime *gratiam*, quamvis primæ hominis & An-
„geli creationi debitum sit, quia ipsa creatio
„est gratiosa, & adjutorium non est debitum
„ante voluntatem creandi, sed post illam: quem-
„admodum est gratia homini vivere, senti-
„re, & intelligere. Quoniam gratia non ex-
„cludit debitum connaturalitatis physicum, sed
„operum tantum morale. “ Hæc Jesuita cla-
„rissimus, qui data opera, amplissimoque volu-
„mine scripsit adversus Bajanos articulos, perspi-
„cue docens Bajum idem de natura integra tra-
„didisse, quod Pelagius affirmavit de lapsa, &
„supernaturale gratiæ donum in naturalibus pri-
„mæ constitutionis viribus collocasse.

VIII. Hoc idem, quod Ripalda, asseruit Lu-
dovicus Bail (1), qui in libro *de Beneficio Cru-*
cis edito adversus Bajanos articulos pag. 59.
inquit: „Respondetur in hoc errasse Bajum,
„quod nimis extolleret statum naturæ integræ,
„qualis erat in Angelo & primo homine, adeo,
„ut quod Pelagius male sentiebat de statu na-
„turæ corruptæ, illam scilicet gratia superna-
„turali non indigere, idem ipse sentiret de sta-
„tu naturæ integræ, ipsam scilicet sibi suffice-
„re ad merendum vitam æternam sine gratiæ
„supernaturalis, & indebitæ adminiculo; ut
„non immerito Pelagius Paradisi terrestris ap-
„pellari possit: & pag. 60. Volebat autem
„Bajus naturam intellectualem, seu angelicam,
„seu humanam in primo statu tanta excellentia
„donatam fuisse, ut opera solius liberi arbitrii
„nulla gratia supernaturali adjuti, aut elevati,
„digna essent vita æterna. “ Quibus verbis
nescio quænam luculentiora proferri queant.

IX. Gonet, quem Thomistæ inter præcipuos
Doctores Angelici Commentatores jure merito-
que connumerant, in disputatione *de statu puræ*
naturæ art. 1. sect. 3. etiam si affirmet potuisse
hominem a Deo condi cum effræni concupiscen-
tia, & cum necessitate moriendi; ingenue tamen
fatetur non demonstrari sententiam suam ex dam-
natione Bajanorum articulorum, scribens: *Hanc*
assertionem Bellarminus, Suarez, & Anti-Janse-
nius ex eo probant, quod contraria, inquiunt,
sententia sit a Pio V. in Bulla contra Michael-
lem Bajum reprobata. Verum licet inter dam-
natos Baji articulos 26. sic habeat: Integritas
primæ creationis non fuit indebita naturæ huma-
næ exaltatio, sed naturalis ejus conditio. Et 52.
Deus non potuisset ab initio creare hominem qua-
lis nunc nascitur. “ Inde tamen concludi non
„potest efficaciter, opinionem, quæ impossibi-

Berti Th. T. VIII.

(1) Ludovicus Bail pag. 59. edit. Parisiensis.
(2) Lib. 1. sent. dist. 25. §. 6.

„litem status naturæ puræ, præcise quan-
„tum ad donum integritatis, adstruit, in hæc
„Bulla fuisse damnatam; sed tantum aliam,
„quæ præterea negat sine gratia sanctificante, quæ
„absolute justum & rectum constituit, hominem
„condi a Deo potuisse. Hoc enim, ut recte
„observat Estius, intentum erat Baji in cita-
„tis articulis, ita ut 26. intelligeretur ab eo
„de integritate, ut comprehendit gratiam ha-
„bitualem absolute justificantem, & 52. de
„homine nascente modo cum privatione talis
„gratiæ. Unde per hanc Bullam nulla qui-
„dem cadit censura in opinionem Estii: sed
„eam Jansenius & Hænicus nullatenus evade-
„re possunt; cum asserant hominem ante pec-
„catum non potuisse produci sine gratia san-
„ctificante, & immortalitatis dono: hæc enim
„doctrina expresse in Bulla proscribitur, ut ar-
„ticulo præcedenti quoad gratiam sanctifican-
„tem ostendimus: quantum vero ad immortali-
„tatis donum, patet ex articulo 74. Baji, qui
„sic habet: “ Immortalitas primi hominis non
„erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.
Hactenus Gonetus. Quo autem sensu Suavius,
ac Bellarminus articulos Baji circa primi ho-
minis conditionem & integritatem damnatos fuis-
se asserunt, arbitror ex dictis rem esse manife-
stissimam.

X. Guilelmus Estius (2) Theologus præstan-
tissimus, & paullo supra a Joanne Baptista Go-
net commemoratus, propendens in eam senten-
tiam, quæ asserit non posse naturam rationalem
corpoream condi cum pugna virium inferiorum
contra rectam rationem: „Porro huic senten-
„tiæ (inquit) (3) non obstitit condemnatio ar-
„ticuli, quæ primæ conditionis integritatem as-
„seribat esse naturalem humanæ naturæ con-
„ditionem. Loquitur enim articulus ille de in-
„tegritate prima, quatenus comprehendit gra-
„tiam, imo quatenus in gratia præcipue con-
„sistit: de qua jam supra ostendimus, eam non
„fuisse naturalem primo homini, sed superna-
„turalem. Patet hic sensus articuli manifeste
„ex doctrina auctoris in eo capite, cujus ti-
„tulus, sive summarium ab auctore præmis-
„sum idem est cum articulo. Nam ibi præci-
„pue agit de gratia, quæ nimirum absolute
„justum & rectum hominem constituit. Idem
„patet ex articulis 21. 23. 24. præcedentibus,
„qui cum isto sunt ejusdem argumenti, & lo-
„quantur tantum de dono gratiæ adoptatis ho-
„minem in filium Dei; denique id liquet ex
„declaratione Facultatis Theologicæ Lovanien-
„sis in scripto quodam supra dictis articulis e-
„dito. “ Vide dissertationem primam cap. 1.
„§. 2. num. 4.

Fff

XI.

(3) Vide Fulgentium nostrum La-Fosse volum.
3. pag. 116.

XI. Franciscus Macedo (3), ex quo nonnulla produximus in Præfatione, volum. 2. Collat. in 2. sent. collat. 8. diff. 1. §. 3. differens de propositione Baji 55. *Deus non potuisset talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur*, præmissa responsione, quam confirmat ex Vasquio, Turriano, Meratio, & Hauzeur, nonnullas ex Baji propositionibus posse aliquo pacto sustineri, quarum unam esse ait quinquagesimam illam quintam; *Secundo respondeo* (inquit) *dato damnari illam, uti vult Suarez, in ea serie contentam, nihil inde sequi contra nostram sententiam, quæ nempe docet hominem in statu naturæ lapsæ non solum expoliatum fuisse donis gratuitis, sed etiam vulneratum in naturalibus, nam ea solum damnatur, ut inquit Bulla, In rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, idest non solitaria, sed conjuncta, connexaque cum aliis, & uti cum illis consentiens; atque hoc modo continet perversam doctrinam: nam ex propositionibus 22. & 27. ejusdem Baji in eadem Bulla rebatis constat illum sensisse integritatem, & justitiam originalem non fuisse donum Dei, sed conditionem naturæ, quod sane hæresim continet. Quare, ut supra vidimus, idem Macedo asseruit quæstionem de impossibilitate puræ naturæ ad Bajanum dogma nullatenus pertinere; sed in ea posse unumquemque utramque partem tenere, modo vitet, damnetque doctrinam istam Baji, quæ originariam justitiam, ac primi hominis integritatem negat fuisse donum gratiæ, effutitque fuisse naturalem Angelorum, & Adæ conditionem.*

XII. Ut producam nostratum aliquos, Henricus Cardinalis Norisius cap. 3. Vindiciarum §. 2. ubi demonstrat concupiscentiam rationi contrariam esse malam, & pœnam originalis peccati, *Unum, inquit, ob stare videtur, quod acerrime urgent recentiores. Etenim damnata est hac propositio Baji 55. Deus non potuisset talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur. Quare potuit Deus condere hominem in statu naturæ puræ subjectum concupiscentiæ, qualis modo nascitur. De his propositionibus Baji varie sentiunt Theologi. Pater Vasquez magnè inter recentiores nominis 1. 2. disp. 190. cap. 18. proponit verba Bullæ, quæ ejusmodi sunt: Quas sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quemquam nonnullæ aliquo modo sustineri possent, in rigore tamen & proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes, respectivè, & quæcunque super iis verbo scriptoque emissa, præsentium auctoritate damnamus. De qua censura ita idem judicat. Multas ex illis propositionibus continentes acre ju-*

dicium, quo Doctor ille aliorum opiniones criminabatur, damnari tantum ut scandalo & offensiculo patentes, & hac ratione solum prohiberi; nam & audacia nimiaque arrogantia in aliorum sententiis maligne vellicandis ac lacerandis non parum scandali afferre solet, a quo docti & prudentes Theologi in suis scriptis abstinere deberent. *Hæc autem confirmat locupletissimo testimonio Cardinalis Francisci Toleti, qui in causa Baji Lovanium ab Apostolica Sede delegatus fuit. Post aliqua: Propositio illa 55. damnatur respectivè ad propositionem 27. quæ talis est: Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio. Quasi subjectio concupiscentiæ non fuerit ex dono creatoris, sed ex exigentia naturali humanæ substantiæ tamquam propria passio ejusdem, quod falsum est. Nam hæc duo distinguenda sunt: concupiscentiæ subjectiōnem datam primo homini ex exigentia rei creatæ, vel ex pura puta decentia. Primum enim negatur, alterum a nobis asseritur; & hoc patet ex Augustino lib. 3. contra Julian. cap. 11. In natura hominis ante peccatum pacem decebat esse, non bellum. Interjectis nonnullis addit Norisius, „ Propositio illa Baji non solum ob censuram damnata est, verum etiam „ quod hæreticorum recentium errori a Tridentinis Patribus damnato concineret; illi enim mordicus sustinent concupiscentiam esse „ peccatum, ut patet apud Bellarminum lib. „ 5. de Amis. gratiæ cap. 5. in quo errore „ propositio 55. Baji, concupiscentiam attinet, „ fundatur, a cujus tamen damnato sensu longo intervallo distamus: non enim dicimus „ Deum non potuisse condere hominem cum „ concupiscentia rebeli quod illa sit formaliter „ peccatum, sed quia licet ipsa peccatum non „ sit, est tamen ad peccatum inclinans, & quidem vehementius, quam quilibet habitus vitiosus ab homine contractus. Profecto the- „ sis illa Baji, hominem non potuisse a Deo „ produci, qualis modo nascitur, juxta amplam „ ejusdem expressionem vera est; quis enim dixerit; Deum posse condere hominem cum „ peccato originali, cum quo modo nascitur? „ Demonstrat subinde Theologus præstantissimus, etiam juxta Martinum de Esparza insignem Societatis Jesu Theologum qu. 10. de gratia, non potuisse hominem a Deo condi cum concupiscentia rationi prædominante. Parallelo quoque propositionum Baji, & quorundam suarum similium hæc omnia confirmat productis testimoniis P. Macedi lib. 1v. clavibus Petri cap. 10. parte 2. pag. 370. Agit rursus de hoc argumento adversus quintam Germanitatem, iisdemque responsionibus suam a Bajo & Janzenio dis-*

screpantiam demonstrat. In Mss. adnotationibus ad prodromum pagina 25. ad objectam sibi propositionem Bajus 27. Non potuit creari primus homo absque integritate, scribit Norisius *Dico non propter exigentiam rei creatæ, sed decentiam Creatoris*. Atque ad propositionem 55. eadem pagina 25. columna 2. Bajus conclusio est absoluta & universalis, ac proinde gratiam sanctificantem includit.

XIII. Quid constantissime propugnent Theologi nostri Lovanienſes, constat ex Antonio Rolliers (1), qui, cum P. Leonardus Van Grinsven affirmasset sententiam eorum, qui negant statum puræ naturæ possibilem, incidere in propositiones Bajus 21. 27. 55. 76. pluribus argumentis sententia illa demonstrata inquit: „ An justa sit hæc censura doctrinæ controversæ inusta, judicent SS. DD. A fulgurita in „ Bajo doctrina putant illi (*Lovanienſes Augustiniani*) se alienissimos dicendo 1. non „ esse, vel fuisse gratiam debitam naturæ, nempe ex parte naturæ, sed ex parte Dei volentis condere naturam ad supernaturalia ordinatum. 2. Quia gratia data vel danda non erat pars naturæ, nec pertinebat ad integritatem ejus in ordine ut esset creatura. 3. Non erat naturalis ejus conditio, sed supernaturalis 4. Qui asserunt statum naturæ puræ impossibilem, non docent cum Bajo, quod homini divinitus condendo debuerit conferri gratia sanctificans, fides; spes, & caritas infusa, aliaque dona & munera data Adamo; sed adstruunt solummodo, quod Deus imagini suæ donum aliquod saltem actuale; idque super-naturale, largiri debuerit, quo adjuncta imago posset pertingere ad amicitiam cum Deo, qua mediante capax fieret, ut ad possessionem summi illius Boni, ad cujus imaginem producta est, perveniret.

XIV. Ignatius Albertus Swerts in thesibus de Gratia cum respectu ad diversos status Lovanii 1726. theſi 3. §. 2. num 5. hæc habet: *Verum nonnullis dubium heret, quomodo impossibilitas status naturæ puræ, quatenus illa suadet ex ratione imaginis Dei, quæ est homini naturalis, clare discernatur a doctrina, quæ traditur in Bajanis 21. 23. & 26. in quibus asseritur, quod integritas primæ creationis sit homini naturalis, seu ut talis ei debita, non autem supernaturalis. Idem ab ea, quæ continetur in 55. quod Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur. Ad quod respondetur. 1. Quod licet a ratione imaginis Dei homini naturalis argumentum formemus contra possibilitatem status naturæ puræ hinc nullatenus fiat consequens, quod vel humane naturæ sublimatio per gratiam sancti-*

ficantem, vel etiam gratia actualis sit homini naturalis: Id enim falsissimum esse, sole clarius liquet ex ipsa a nemine negata naturalis ratione. Illud enim proprie dicitur naturale, quod est aut ipsa natura, aut pars natura, aut quod ex principiis naturæ profluit, ut causis sufficientibus. Resp. 2. Quia Bajus in primi hominis creatione nullum donum supernaturale agnoverit, imo ejusmodi penitus rejecerit dubium non revocabit quisquis ad propositiones 24. & 25. damnatas attenderit. Absurda, inquit, est sententia eorum, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali, & gratuito super conditionem naturæ fuisse exaltatum, ut Deum fide, spe, & caritate supernaturaliter coleret. „ Ejusmodi etiam „ in substantia continet 25. Quod insuper, ea „ omnia, quæ spectant ad primævam hominis „ integritatem, dixerit esse ipsius naturæ hominum, & primæ integritatis partes, & considerarit ut ipsam naturam in suo esse constituentes, sit evidens legenti cap. 4. libri ipsius Bajus de prima hominis justitia, ubi ait: „ Non minus naturæ hominum, quam Angelorum est hoc Psalmistæ: Mihi autem adhærere Deo bonum est, &c. Et eadem est de reliquis primæ integritatis partibus demonstratio. Ergo sicut illud prius est naturæ hominum tanquam pars; ita & alia ad integritatem naturalem, ut partes, spectantia; & hoc ita quidem, ut in omnibus nullum supernaturale interveniat (ut in 24. mox citata asseruerat) & primus homo non potuerit creari sine justitia naturali, ut dogmatizat propositione 79. His erroribus e diametro opponitur Antagonista gratiæ supernaturalis; nihil dum de hac differit sollicitius & fortius inculcari curat, quam vim istius gratiæ intra beatitudinem facultatis naturalis minime contineri, sed eam prorsus transcendere; tantum abest, ut ista sit natura hominum, aut tanquam vera pars ejus ad integritatem, aut naturalem rectitudinem concurrat. Et ut huic palmari, latissimoque discrimini ex superabundanti aliquid adjiciamus. Ref. 3. in prælaudata nostra sententia, licet ex una parte statum naturæ puræ sensu adversariorum supra relato, omnino perneget esse possibilem, & ex alia gratiam supernaturalem etiam pro statu integro acerrime tueatur, optimè consistere, quod homo creari potuerit sine omni dono supernaturali; quidni enim potuisset Deus sic ad tempus recens creatum hominem omni dono ejusmodi nudatum relinquere (posita tamen, ne sine ulla culpa pœnæ subiceretur, supernaturaliter adjuvandum, & de hoc dando adjutorio securum) seu ad ostenden-

(1) In libro cui titulus „ *Sincere doctrina Augustino Lovanienſis Professio edit. Lovanii 1716.*

„dendam homini impotentiam suam, si viri-
 „bus naturalibus relinqueretur, ad contingen-
 „dum finem supernaturalem; seu ob aliam ra-
 „tionem omnipotenti Providentiæ placitam; sic
 „tamen, ut interim hæc ipsa Dei providentia
 „mediis naturalibus impetum concupiscentiæ de
 „se pronæ ad repugnandum rationi stitisset ad
 „tempus, si remotione objectorum contra ratio-
 „nem concupiscibilem, si concursum naturalem
 „ac generalem sufflaminando, quominus in nul-
 „los actus rationi dissonos prorumperet.“ Quæ
 Antonius Rolliers, & Joannes Albertus Swets
 affirmant de damnatis Baji articulis ad primum
 hominem pertinentibus, eadem perpetua & con-
 stantissima assertione ab his controversiis exor-
 tis ad hanc usque diem omnes Augustiniani Lo-
 vanienses tradiderunt & propugnarunt (1), ut
 constet ex eorum thesibus collectis simul, & in
 tria volumina distributis, atque in Angelica Bi-
 bliotheca asservatis.

§. II. *Idem pravus & hereticus sensus articulo-
 rum Baji, spectantium ad integritatem con-
 ditionemque primi hominis, ex iisdem arti-
 culis, horumque plana & obvia significatione
 deducitur.*

QUoniam damnatus sensus articulorum Baji
 ille est, qui ex iisdem articulis, eorum-
 que, ubi obscuri sint, cum aliis pariter
 proscriptis comparatione percipitur, juxta do-
 ctrinam eximiorum Theologorum, ac præser-
 tim Suarezii, prout dixi dissertatione præceden-
 ti; congruum est, ut inquiramus, num præ-
 missis nostratum, atque exterorum judiciis ip-
 sæ Bajanae propositiones cohæreant, eumque præ-
 ferant sensum, quem viri doctissimi tradide-
 runt.

I. Ac primum Bajus undecim prioribus pro-
 positionibus, quæ ex libro *de Meritis ope-
 rum* fuerunt decerpæ, negat Angeli & primi
 hominis merita recte vocari gratiam: ait ad con-
 sequendam vitam æternam per se bona opera
 ex lege naturæ sufficientia fuisse: asserit natura-
 li lege fuisse constitutum, ut si primus homo
 perseverasset in obedientia, ad illam vitam per-
 transisset: inquit merita primi hominis fuisse
 primæ creationis munera, & affirmat justis us-
 que in finem perseverantibus æternam vitam re-
 tribui, idque non proprie gratiæ Dei, sed or-
 dinationi naturali statim initio creationis constitu-
 te deputandum esse, propterea quod lege natu-
 rali constitutum sit, ut vita æterna obedientiæ
 mandatorum justo Dei judicio reddatur. Quo-
 modo ergo Bajus dona supernaturalia in Ange-

lis & in primo homine agnoscit, si horum me-
 rita negat gratiam potuisse appellari, si mune-
 ra naturæ superaddita non distinguit a ceteris
 primæ creationis muneribus, si non ordini su-
 perioris providentiæ, sed ordinationi naturali
 singulis rebus naturales proprietates, & quid-
 quid exigitur, ut sint, atque in sua natura ser-
 ventur, decernenti atque distribuenti, potesta-
 tem servandi mandata, ac debitam sempiternæ
 vitæ retributionem adscribit? Longe ergo ab his
 articulis dissident, qui fatentur, & Angeli, &
 primi hominis adhuc integri merita recte gra-
 tiam vocari: ut quæ ab ea gratia fluxerunt,
 in qua conditi erant, juxta notissimam illam
 Divini Augustini sententiam, qua Deum asserit
 (lib. 12. de Civit. Dei cap. 9.) simul & na-
 turam condidisse, & gratiam esse largitum; ut
 inquit Expositio Lensæi, siue S. Facultatis Lo-
 vaniensis, cap. 1.

II. In eadem Expositione (2), eodemque ca-
 pite rectissime asseritur, Angeli & primi homi-
 nis merita deberi gratiam nuncupari ea loquen-
 di ratione, & modo, qui non sit a divinis lit-
 teris alienus: in quibus gratiæ vocabulo signi-
 ficatum esse perspicitur gratuitum hoc munus,
 quod supra naturæ facultatem, nullius meriti
 precedentis intuitu, ad spiritualem hominum
 utilitatem datur; tametsi specialiori titulo in
 sacris litteris eximia illa, & singularis gratia
 commendatur, qua propter Mediatorem Dei &
 hominum Jesum Christum peccatores justifican-
 tur, non solum nullis precedentibus meritis bo-
 nis, verum etiam multis malis, quibus Dei gra-
 tiæ beneficio reddebantur indigni. His consimi-
 lia nos scripsimus lib. iv. de Theolog. disci-
 plinis cap. 8. lib. x. cap. 15. lib. xii. cap. 7.
 & 8. aliisque in locis compluribus.

III. Ut ad Bajum revertatur oratio; in pro-
 ximis positionibus depromptis ex altero libro *de
 Meritis operum*, idest, 12. 13. 15. 17. & 18.
 comminiscitur ille, operibus bonis inesse meri-
 tum regni cælestis citra gratiam adoptionis;
 non autem inde rationem meriti repetendam es-
 se, quod eadem opera fiant per Spiritum ado-
 ptionis; inhabitantem corda filiorum Dei: neque
 rationem meriti in hoc consistere, quod hi, qui
 bene operantur, habeant gratiam, & inhabitan-
 tem Spiritum Sanctum, aut sublimentur per gra-
 tiam adoptionis ad statum deificum: sed con-
 tendit quæcunque opera, quæ legi conformia sint,
 absque gratia sanctificante, absque remissione pec-
 catorum, absque eo, quod homines adoptentur in
 Dei filios, habere meritum vitæ æternæ; atque
 eo usque hæreticis hisce assertionibus Bajus pro-
 gressus est, ut videatur insinuasse, etiam opera
 perfecta a Salvatore nostro Christo Jesu ex sola
 conformitate legis meritum contraxisse, non au-
 tem

(1) Lit. B. cl. 2. nu. 18. 19. 20.

(2) Op. Baji p. 2. pag. 191.

tem, ut inquit decimus nonus articulus, *majorem valorem habuisse ex dignitate personæ operantis*. Sane hæc Baji de meritis operum asserta hæretica, atque falsissima verbis adeo expressis sunt enuntiata, ut ipse *Bajanismi redivivi* auctor explicata catholicorum omnium sententia, quæ ad meritum vitæ æternæ necessarium esse definit, ut opera proficiantur a persona, quæ justa sit, & Deo chara per inhabitantem Spiritum adoptionis, hæc scripserit (1) *Bajus tamen contendit opera bona a filio non recipere rationem meriti ex eo quod fiant per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia legis, &c. &c.* Si vero nostram de conditionibus operis meritorii sententiam Anonymus iste legisset, atque observasset commentum illud Bajanum a nobis data opera confutari; aut, si legit, viditque, subdole veritatem non occultasset: ingenue confessus esset, in propositionibus quæ ad statum Angelorum ac primi hominis attinent, in iis saltem de merito bonorum operum enuntiatis, & quæ ipse cum præcedentibus docet maximam connexionem habere, non Baji sectatores nos esse, sed adversarios, & doctrinæ catholicæ propugnatores.

IV. Pergit Bajus promere errores suos, quibus scatet Opusculum *de prima hominis justitia*, unde propositiones 21. 22. 23. & 24. fuerunt decerptæ. Ut enim nunc prætermittam vigesimam secundam, quæ est de textu Apostoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt*, de qua dicam postea; in propositione 21. aperte Bajus affirmat, *Humanæ naturæ sublimationem, & exaltationem in consortium divinæ* (quæ sublimatio & exaltatio in gratia sanctificationis & adoptionis peculiariter sita est, cum impii sola actuali gratia suffulti minime ad tale consortium ac dignitatem pertingant) *debitam fuisse integritati primæ conditionis, & proinde naturalem dicendam esse, & non supernaturalem*. In vicesima autem tertia pronuntiare audet hominem ab initio nullo dono supernaturali & gratuito fuisse exaltatum, ut fide, spe, & caritate Deum supernaturaliter coleret, ideoque conditum Adam existimavit instructum duntaxat naturalibus proprietatibus, & supernaturalibus Theologalium virtutum habitibus exspoliatum: rejecitque propositione proxima ad Pelagianismum, nec veretur appellare *insipientiam*, atque deliramentum Philosophorum, sententiam illam Catholicam atque orthodoxam, quæ asserit hominem primum sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus. Quare & in hoc a Bajo Theologi illi dissident quamlongissime, qui per

dona supernaturalia primum hominem sublimatum fuisse concedunt, eique debitam negant gratiam illam, qua in Dei filium fuit adoptatus, & sine qua potuisset conditio rationalem creaturam ii quoque firmissime proitentur, qui adversus statum naturæ puræ decertant.

V. Huc demum spectant postremæ duæ Baji propositiones, idest 75. 76. in quibus apertissime negat immortalitatem primi hominis fuisse gratiæ beneficium, eamque appellat naturalem, & rationem, & causamque pronuntiat assertionem Doctorum, qui docent, primum hominem potuisse a Deo creari & institui sine justitia naturali. In hisce omnibus propositionibus Bajus naturale appellavit, quod spectata rerum natura & constitutione debitum est, atque donis supernaturalibus opponitur (2): quamvis enim lib. 1. *de prima hominis justitia* cap. 6. naturale dixerit, quod homini in sua creatione collatum fuit, & pertinet ad primam ejus nativitatem, productis verbis S. Leonis Magni, qui serm. 1. de Jejunio ait, *Hanc esse naturalem nostri generis dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo divinæ benignitatis forma resplendeat*, verbisque aliis consimilibus Sanctorum Fulgentii ac Prosperi; nihilo tamen minus affirmans Bajus naturalem illam dignitatem atque justitiam, in qua primus homo conditus fuit, non fuisse donum naturæ superadditum, neque ullo dono gratuito hominem illum indiguisse, ut Deum auctorem suum coleret, actibus Theologalium virtutum, ac potuisse citra gratiam adoptionis promereri bonis operibus vitam æternam; apertissime naturale intellexit, quod ita rerum constitutioni & substantiæ debetur, ut naturalis proprietas censeretur, qua destituta rationalis creatura bonis naturalibus careat, eo ferme pacto, quo naturalibus perfectionibus ad corporalem vitam pertinentibus homo dicitur exspoliatus, si cæcus, claudus, vel mutus nascatur.

§. III. *Commenta Baji circa integritatem, & conditionem primi hominis, ex Bajanis scriptis uberius explicantur, hinc iis, quæ hætenus dicta sunt, confirmatis.*

I. Theologorum, quorum testimonia in medium attuli §. 1. hujus dissertationis, concordissima sententia est, Bajum existimasse justitiam, integritatem, & supernaturalium donorum munera, quibus Adam in prima sui conditione fuit cumulatus, non fuisse dona, quæ excederent naturæ ordinem, ac essent a natura primi hominis separata: sed fuisse naturalia eo modo, quo naturale est lumen oculorum, ut loquitur Eminentissimus Bellarminus: adeo, ut nati-

(1) *Bajan. Rediv. pag. 223.*

(2) *Oper. Baji p. 1. pag. 57.*

nativis viribus, meritisque absque gratia comparatis, posset creatura innocens pervenire ad vitam æternam; hæc vero illi connaturalis finis esset, non supernaturalis. Ut modo percipiatur, num revera id Bajus senserit, quod viri doctissimi asseruerunt, subiit mihi animus aliquantulum per Bajana Opuscula divagari. Itaque in priori libro *de prima hominis justitia* cap. 1. demonstrat Bajus primi hominis rectitudinem non fuisse sine Spiritu Sancto inhabitante, & cap. 2. asserit primum hominem in sua creatura Spiritu Sancto non caruisse; sed affirmat primum hominem ita conditum *plenum sanctificatione Spiritus*, ut multi firma fide crediderint, *hanc fuisse naturalem ejus dignitatem*. Docet subinde Bajus animam *sine Spiritu Sancto vivificante* omnino mortuam futuram fore, concludens præcitatum caput secundum: „ Si Deus „ primo homini animam sine Spiritu Sancto dedisset, tunc non viventem, sed mortuam animam illi dedisset: licet interim non negemus „ intelligi posse, quod Deus fecerit hominem in „ animam viventem; quia dedit illi animam cibi & potus subsidio corpus vegetantem. Sed „ non potest intelligi dedisse homini animam „ Spiritu Sancto destitutam, ne sic corpus vegetasse putetur, ut ipsa in se mortua fuisse „ credatur. “ Quo in loco Bajus ita vitam animæ derivatam ex Spiritu Sancto vivificante *naturalem* primo homini fuisse pronunciat, quemadmodum naturalis est vita corporis proveniens ex anima vegetante: immo asserens non posse intelligi, quomodo anima vegetaret corpus, si mortua fuisset, mortuam autem futuram fuisse absque Spiritu Sancto; absurdissime naturalem animæ vitam in Spiritu Sancti vivificatione constituit, adeo, ut sola præsentia animæ naturaliter adhærentis Deo faceret hominem in spiritu vivificante, sicuti modo anima carni serviens non ita corpus vivificat, ut corruptionem absumat.

II. At qualicunque sensu portentosa hæc Baji doctrina accipiatur; capite quarto, cui titulus est damnatus ipse articulus vicesimus septimus, proposita sententia S. Thomæ, aliorumque Theologorum docentium primum hominem cum Spiritu Sancto fuisse conditum, aperte rejicit sententiam, quam fatetur esse communem, & quæ propugnat *hominem sic initio conditum esse re-ctum, ut justitia, pietate, & ceteris Spiritus Sancti charismatibus repletus fuerit*. Monstrum sane, quod primus homo habuerit Spiritum Sanctum inhabitantem, & nihilominus omnibus Spiritus Sancti donis, & charismatibus fuerit destitutus.

(2) Apud Bellarmin *de Gratia* 1. Hom. cap. 1. pag. edit. novissimæ 2. & cap. 7. object. 5. *ibid.* & apud Adamum Contzen in *defensione*

III. Verum id absurdi Bajus effutire coactus est, eo in loco integritatem primi hominis naturalem fuisse contendens, atque ad hoc demonstrandum argumentationem istam producens: „ Sicut ergo cum vitium oculorum dicitur cæ- „ citas, id ostenditur quod ad naturam oculo- „ rum pertinet visus; & cum vitium aurium „ dicitur surditas, ad earum naturam pertine- „ re demonstratur auditus: ita cum vitium crea- „ turæ Angelicæ dicitur, quod non adhæret „ rectissime declaratur ejus naturæ „ ut Deo adhæreat conveniens. “ Ac paullo post eadem affirmans de carnis concupiscentia „ Quia „ enim vitium est hominis (inquit) quod ca- „ ro concupiscit adversus spiritum, & quod lex „ carnis repugnat legi mentis, ideo manifeste „ intelligitur naturæ hominis esse, ut utrumque „ ad nutum pareat imperio rationis. “ Dicat nunc, obsecro, Anonymus; nonne hæc Baji doctrina olet deliramentum Lutheranorum, aliorumque protestantium, quibus consensisse initio damnationis suæ, ut alibi diximus, Bajus haud levem exhibuerat suspicionem? Certe verba Baji priori loco recitata eadem sunt, ac verba Lutheri scribentis ad tertium caput Geneseos justitiam tam fuisse Adamo naturalem (1), *quam naturale est quod oculi lumen recipiant*; continentque argumentationem illam hæreticorum. *Si naturale est Angelo adherere Deo, certe naturale erit etiam homini; non igitur opus fuit dono aliquo supernaturali, ut primus homo Deo adhereret, ac per hoc justus & reclus esset*. Idem de concupiscentia hæretici cavillantur apud Eminentissimum Bellarminum, & apud Adamum Contzen, qui Bellarmini librum *de Gratia primi hominis* adversus Davidem Pareum vindicavit.

IV. Pergit Bajus (2) commentum suum de naturali primi hominis integritate explicare, & cap. 6. inquit: „ Quemadmodum sanitas corporis primarum est proportio qualitatum, quæ „ quando contra naturam vitatur, statim nascitur infirmitas: sic naturalis animæ sanitas „ legitima est omnium partium ejus obedientia, „ quæ si vel in una, vel in pluribus partibus „ aliquo affectu malo perturbetur, is affectus „ rectissime passio, perturbatio, & animi ægritudo dicitur, naturali ejus sanitati contraria. “ Atque hæc item nonne eadem prorsus sunt, ac deliria novatorum dogmatizantium, ut inquit Bellarminus (3), „ rectitudinem illam, in qua „ creatus est Adam, fuisse illi naturalem, nihil mirum quod fuerit veluti quædam sanitas debita naturæ, aptaque nasci ex ipsa natura bene constituta, idest, non corrupta?

V. Ma-

Bellarmini pag. 232.

(3) Bajus pag. 58.

(1) Bellarm. cit. lib. cap. 5. pag. 7.

V. Magis magisque sese explicat Bajus, & cap. 6. demonstrare nititur potuisse primum hominem integrum absque ullo *supernaturali dono* nativæ virtutis Deum colere, quemadmodum serpens ante maledictionem poterat erectis incedere pedibus, & terra producere fruges, ac mulieres partus effundere, eo modo, quo gallinæ & anseres ova parturiunt. Audi hæreticam ratiocinationem (1): „ Hujus rei etiam manifestum „ argumentum complecti videtur ipsa pœnarum „ pro peccato primæ transgressionis ordinatissi- „ ma retributio, qua & serpens super pectus „ suum graditur, & mulier doloribus parit, & „ terra in opere viri maledicitur, ut tribulos „ pariat; & vir in sudore vultus sui vescatur „ pane suo; quia hæ pœnæ non in ablatione „ doni supernaturalis, sed in privatione bono- „ rum naturalium consistunt. Nisi quis forte „ tam absurde sentiat, ut putet statim initio „ creationis rerum, non tantum hominem dono „ quodam supernaturali & gratuito, supra na- „ turæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut „ fide, spe, & caritate Deum supernaturaliter „ coleret, sed etiam serpentem, ut sublime e- „ rectus pedibus insistens graderetur, (ut ait „ S. Basilii in homilia de Paradiso tom. 1.) „ & terram, ut sine laboris molestia sua fe- „ cunditate fruges humano victui necessarias ul- „ tro produceret: sicut adhuc hodie producit „ scenum servituti hominum, & fructiferas ar- „ bores,) quas nunc videmus ad vindicandam „ significandamque humani seminis corruptio- „ nem, ex suo semine nonnisi furculos degene- „ res parere, qui fructus producunt acerbos, „ & humano victui ineptos) ut sui generis & „ fecunditatis semina proferrent, quæ sine in- „ sitione ramusculi melioris in primitivæ sua- „ vitatis germina, fructusque adoluerent, &c.

VI. De his rursus Bajus (2) agens in Apo- logia articuli 23. (qui ex præcitato cap. septi- mo libri de *prima homini justitia* depromptus fuit) etiam si verba illius articuli appellet *com- menta alicujus æmuli*; nihilo tamen minus per- vicaciter errori suo insistens integritatem primi hominis *naturalem* fuisse confirmat innixus prin- cipio, *Est enim malum naturalium privatio bo- norum*. Atque hoc pariter argumentum est hæ- reticorum, omne donum supernaturale primo homini denegantium. David enim Pareus ad- versus Bellarminum ita ratiocinatur (3): *Ex „ Augustino Enchiridii cap. 11. animorum que- „ cumque sunt vitia, naturalium sunt privatio- „ nes bonorum: Privationes bonorum naturalium „ præsupponunt habitum eorundem. Vitia animo- „ rum sunt privationes bonorum naturalium, re-*

clitudo, justitiæ originalis, &c. Ergo hæc sup- „ ponunt habitum bonorum naturalium. Eodem prorsus modo arguantur alii hæretici apud Bel- larminum (4) de Gratia 1. hominis cap. 7. ob- ject. 2. Dona itaque primæ integritatis quemad- modum apud Lutheranos, ita apud Bajum bo- na *naturalia* erant, non beneficia gratiarum.

VII. Quoniam hanc Baji Apologiam comme- moravi; paullo supra, id est ad articulum 21. eundem errorem confirmans scripsit (5): „ Quæ „ si quem forte non movent, potest suo frui ju- „ dicio; cui etiam humiliter supplico, ut iis „ respondere dignetur, quæ me moverunt, & „ id docere, quod me fateor ignorare; nempe „ quomodo solida ratione, & non tantum Scho- „ lastica traditione doceatur, veram rectitudi- „ nem, in qua primus homo conditus est, & „ cujus absentia est malum, non naturalem ef- „ se, sed tantum supernaturalem, cum malum „ nihil aliud sit, quam naturalium privatio bo- „ norum. Non enim dixi (quod me enim di- „ xisse calumniatur) humanæ naturæ sublima- „ tionem esse dicendam naturalem, & non su- „ pernaturalem: sed dixi, sic esse naturalem, „ ut tamen in nobis recte supernaturalis dica- „ tur; sicut visus diceretur supernaturalis in il- „ lis, quibus divina virtute per miraculum ef- „ fet restitutus. “ Id quidem Bajus tradiderat de *justitia primi hominis*: sed ita asserere justitiam, atque rectitudinem primo homini *natura- lem*, ut in nobis tamen *supernaturalis* dicenda sit, quoniam ad supernaturalem dignitatem in- stauramur per Christum, ad eum plane mo- dum (6), quo *sanitas corporis gratiæ est*, cum neque viribus naturæ neque opera medici repa- rari potest: sed sola Creatoris beneficentia red- ditur; nihil est aliud, quam omni prorsus mo- do Protestantibus hæreticis consentire, & gra- tiam & justitiam tantum *per accidens superna- turalem* fateri, ut inquit de sectatoribus Luthe- ri Cl. Bellarminus, cujus verba produximus §. 1. num. 3.

VIII. Expressius Bajus cap. 11. & ultimo e- jusdem libri errorem suum explicavit, docens *naturalia* dicenda esse quæcunque aut ex natu- ræ principiis ducunt originem, aut si aliunde accedant, pertinent ad naturalem rerum consti- tutionem, ac talem fuisse primi hominis inte- gritatem. Nam cum sibi objecisset „ *Naturalis „ qualitas dicitur, quæ ex naturæ principiis o- „ ritur: sed nemo dixerit Adæ justitiam, quæ „ tantæ excellentiæ fuit, ut eum divinæ natu- „ ræ consortem faceret, ex anima ejus & cor- „ pore naturaliter tamquam ex efficiente causa „ exortam: igitur non est illi dicenda fuisse natu- „ tura-*

(1) Bajus pag. 234.

(2) Parte 2. Op. Baji pag. 93.

(3) Apud Adamum Contzen pag. 221.

(4) Bellarm. tom. 4. pag. 11.

(5) Bajus p. 2. pag. 92.

(6) Verba sunt Baji eodem cap. 10. pag. 61.

„turalis, quasi ex naturæ viribus orta, sed supernaturalis & divino munere data; *huic argumento respondet*: Naturale non causæ aut originis suæ comparatione dicitur, sed rei, cui sic inest, ut ad naturalem ejus integritatem pertineat, sitque ejus absentia malum, sive ex ejus principiis tanquam efficientibus causis oriatur, sive aliunde accedat, sicut manifeste patet de visu, auditu, sanitate corporis, aliisque qualitatibus ad hominis integritatem necessariis, quas quibusdam natura non contulit, sed Christi gratia reparavit; hæc enim nemo supernaturales vocat, aut naturales esse negat, sed earum duntaxat generationes. Quapropter sive ex naturæ principiis tanquam efficientibus causis orta fuerit primi hominis justitia, sive a Deo immediate illi collata, (sicut plerique de anima rationali tradunt, quam tamen nemo supernaturalem esse arbitratur) adhuc tamen illi naturalis fuit, quia sic ad ejus integritatem pertinebat, ut sine ea non possit salva consistere, miseriarumque carere. “ Triplici ergo sensu aliquid juxta Bajum dicitur *naturale*. 1. *Naturale* dicitur, quod aptum est nasci ex principiis naturæ, ut visus, & auditus. 2. *Naturale* appellatur illud, cujus carentia est privatio naturalium bonorum, etiamsi quibusdam a natura non conferatur, ut visio reddita cæco nato, quæ supernaturalis tantummodo dici potest quantum ad mirabilem ejusdem reparationem. 3. Vocatur *naturale*, quod etiamsi non oriatur ex naturæ principiis, pertinet tamen ad naturalem conditionem, cujusmodi est anima rationalis. Etiamsi ergo Bajus alicubi videatur indifferens ad asserendum num justitia originalis sit a Deo immediate collata, sive orta ex naturæ principiis; illam tamen semper *naturalem*, & naturæ proportionatam asseruit: & consequenter sive Bajus integritatem primi hominis *naturalem* dixerit, quod orta sit ex naturæ principiis, cujusmodi est visus, auditus & sanitas corporis: sive *naturalem* appellaverit, quod illius integritatis privatio sit carentia naturalium bonorum, nobisque sanctitas & justitia supernaturali dono reddatur, ut visus restitutus fuit cæco nato; sive demum *naturalem* dixerit, quod ad hominis primam constitutionem pertinuerit, quamvis a natura tanquam a causa productiva & effetrice non prodierit, quemadmodum anima rationalis est forma corporis naturalis; manifestum est idem prorsus de primo homine Bajum sensitse, quod hæretici illius temporis commenti sunt, omnemque gratiam naturæ superadditam homini primitus condito denegasse. Hæc memoria teneas pro dicendis §. 9. num. 3.

IX. Plura adderem, nisi Bajus in Apologia ad articulum nonum explicans, quo sensu *dona*

homi integro in sua creatione concessa dona gratia fuerint, expressissime tradidisset eatenus fuisse dona gratiæ, quatenus in creatione nullis præcedentibus meritis collata fuerunt, quo sensu etiam creatio appellanda est donum gratiæ: atque ad hanc rem profert plura S. P. Augustini testimonia, inter quæ depromptum ex serm. xi. de verbis Apostoli: „Istam gratiam, qua conditi sumus, quamquam hoc nomine appellam, tam minime legerimus, tamen quia gratia data est, gratiam fateamur; & aliud confirmat ex Epist. 95. Etsi enim quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, ut essemus, & viveremus, & sentiremus, & intelligeremus, & de hoc tanto beneficio Creatori nostro gratias agere debemus; unde merito & ista gratia dici potest, quia non præcedentibus aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est; alia tamen est, qua prædestinati vocamur, justificamur, & glorificamur. “ Iisdem ergo verbis, quibus Augustinus *gratiam* appellat naturam, qua creati sumus, ut simus, ut vivamus, ut sentiamus, ut intelligamus, Bajus præcitato articulo nono inquit *gratiam* fuisse dona concessa homini integro: & angelo, non improbanda ratione, idest, quatenus largitate Conditoris, non meritis præcedentibus donata fuerunt: ideoque in homine integro Bajus nullam gratiam supernaturalem, nullumque donum naturæ limites excedens agnovit, prout animadvertit Franciscus Suarez, de quo §. 1. num. 6. sed integritatem primi hominis *naturalem* fuisse existimavit, sicut homini naturalis est sentiendi & intelligendi facultas; & unicuique rei naturalis est qualitas orta ex naturæ principiis, aut ita indita & concreata, ut ad naturæ constitutionem pertineat, adeo ut si tali qualitate res destituta sit, bonis naturalibus careat, quemadmodum pecudi deest bonum aliquod naturale, si nascatur cæca, vel claudicans, vel febricitans, inquit Eminentissimus Bellarminus tom. 4. pag. 7.

§. IV. Ex damnatione propositionis 35. Quæsnelliana, quæ dicta sunt, confirmantur.

HAud diffidente Anonymo, articulo (1) 3. Bajaniismi Redvivi §. 2. num. xi. Bajum errorem circa gratiam Adami, & circa impossibilitatem status naturæ puræ innovavit Quæsnellius in quibusdam propositionibus damnatis a Clemente XI. in Bulla *Unigenitus*, præsertim vero in trigesimaquinta, quæ est hujusmodi: *Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ & integræ*. Quare quod viri docti atque orthodoxi de hac Quæsnelliana pronuntiaverunt, idem de Bajum vigesima septima pro-

propositione erit omni procul dubio affirmandum.

I. Agens de illa Quesnelli propositione Jacobus Fontana num. 1. ait (1), *propositionem de omni gratia Adami, sive habituali, sive actuali intelligendam esse*: num. 2. ait a Quesnello & a Bajo accipi *vocabulum gratiae improprio, & Pelagiano sensu*, Pelagium vero gratiam verbotenus admittendo, eam in sola natura a Deo gratis condita collocasse: num. 3. ait Bajum dona concessa homini integro, & angelo gratiam edixisse (2), *ratione nec Pelagio improbanda, nec Luthero, qui dum veras gratias Theologicas naturae ordinem excedentes negant integritati tam Adami, quam Angelorum; tamen ut natura gratis condita est, ita quidquid eam sequitur, appellari hoc sensu gratiam non prohibent*. num. 4. ait juxta Quesnellum & Bajum in propositione 21. gratiam Adami non fuisse *supernaturalem, cum effectus esset, & sequela creationis, ex principio naturae integræ debito elicitæ*: num. 5. explicans quomodo juxta Quesnellum gratia Adami foret sequela creationis, & debita naturæ integræ, inquit talem fuisse, quoniam in sensu Quesnelli, necnon Baji in propositione 24. erat naturalis, & non sublimatio per dona naturæ superaddita, ac superantia naturæ ordinem. Quid plura? in fine capitis pag. 75. hæc Jesuita doctissimus scribit: *Error Quesnelli a Bajo quidem, & Jansenio; sed ante hos originem duxit a Luthero in cap. 3. Genesis, ubi de originali justitia primi hominis sic tandem concludit: „ Quare statuamus, justitiam „ non fuisse quoddam donum, quod ab extra „ accederet, separatum a natura hominis; sed „ fuisse vere naturalem, ut naturæ Adæ esset „ diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum. „ Hæc tam naturalia fuere in Adamo, quam „ naturale est quod oculi lumen accipiunt: „ Et infra: „ Porro hæc probant, originalem „ justitiam esse de natura hominis; ea autem „ per peccatum amissa, non mansisse integra „ naturalia, ut Scholastici delirant. „*

II. In *Instructione Pastoralis* (4) edita ac probata post comitia Cardinalium, Archiepiscoporum, & Episcoporum Galliarum anno 1714. ut diximus in Præfatione, hæc de propositionibus Quesnellianis 34. 35. 36. & 37. ad gratiam primi homini pertinentibus continentur: „ Saint Augustin nous enseigne sur la grace d'Adam innocent, une doctrine bien différente de celle qui est renfermée dans les propositions condamnées. Ce Pere, loin de croire que les me-

Berti Th. T. VIII.

(1) *Bajanismi Rediviv. pag. 284.*

(2) *Constit. Unigenitus propugnata tom. 1. pag. 747. 748. 749.*

(3) *Recole que diximus in Præfatighe.*

(4) *Deliberations de l'Assemblée des Cardi-*

rites d'Adam n'eussent pour principe qu'une grace naturelle, reconnoit au contraire dans l'état d'innocence un secours surnaturel, dont l'homme avoit besoin. *Primus homo egebat adjutorio gratiæ &c.* Il appelle ce secours une grande grace (5). *Imo vero habuit magnam.* Les propositions condamnées n'attaquent elles point ouvertement cette vérité; elles enseignent que la grace d'Adam étoit une suite de la creation, une grace due à la nature saine & entiere, & qu'elle lui étoit proportionnée; ce qui ne marque dans le premier homme qu'une grace naturelle, inseparable de sa condition, & qui n'auroit produit que des merites purement humains; propositions manifestement opposées aux principes de Saint Augustin, & justement condamnées dans Bajus par le Saint Pape Pie V. & par le Pape Gregoire XIII. renouvelles par l'Auteur des Reflexions morales: ne meritoient elles point d'être encore prosrites par le Saint Siege?; Jure meritoque proscriptæ sunt: siquidem asserere gratiam Adamo collatam fuisse naturalem, a conditione naturæ inseparabilem, ipsi naturæ proportionatam, meritorumque duntaxat naturalium effectricem, idem est, ac denegare dona supernaturalia & naturæ superaddita; idem est, ac rejicere assertum ab Augustino auxilium sine quo non, Adamo supernaturali beneficio collatum; idem denique est ac doctrinæ Catholicorum omnium adversari, ac Luthero & Calvino, quibus proculdubio Bajus & Quesnellus subscribere, penitus assentiri.

III. Henricus Cardinalis de Bissy in Tractatu Theologico adversus propositiones Quesnelli ad prop. 54. & 35. inquit (6): „ En Francois nous appellons des merites humains, des merites purement naturels, qui ne sont point des dons surnaturels de Dieu, des merites que nous acquerons par nos seules forces naturelles. Ainsi le sens de la trente quatrième proposition est, que les merites produits par la grace d'Adam étoient purement naturels, que ce n'étoient pas des dons surnaturels de Dieu, qu'ils étoient les effets du seul libre arbitre. Paullo infra, idest, pag. 690. „ Bajus (inquit Eminentissimus Princeps) n'est pas le premier qui ait enseigné, que la justice originelle & l'elevation de l'homme à la participation de la nature divine, étoit naturelle à l'état d'innocence, & qu'elle en étoit absolument inseparable. Il avoit puisé cette opinion dans Luther & dans Calvin. Voici comment Luther s'en explique. „ Atque hoc in loco profert Cardinalis eximius, quæ

G g g

Lu-

naux Archeveques & Evêques, tenue à Paris en l'Année 1713. & 1714. pag. 41.

(5) *Lib. de Corrept. & Grat. cap. xi.*

(6) *Traité Theologique adressé au clergé du diocèse de Meaux. A Paris an. 1722. pag. 687.*

Lutherus scribit in cap. 3. Genes. de quibus supra §, 1. num. 3, atque hoc eodem paragrapho num. 1. Animadvertit quoque eandem fuisse opinionem Calvini Instit. lib. 1. cap. 15. lib. 2. cap. 1. & 6.

IV. In parvo itidem libello typis Colonien-sibus edito anno 1714. cui titulus *Venin des 101. propositions*, hæc leguntur: 34. Que la grace d'Adam ne produisoit que de merites humains: Ce n'etoit donc point un don surnaturel, qui élevoit l'homme au-dessus de sa condition natu-relle. 35. Que la grace d'Adam étoit une sui-te de la creation, une grace due à la nature saine & entiere; une grace qui conséquemment n'étoit grace que de nom, qui n'étoit qu'au-tant que la creation peut-etre appelée grace. Bajus ne s'est point exprimé autrement dans la 23. la 26. & la 79. des les propositions con-damnées.

V. In Opusculo, cui titulus, *Veritas & equi-tas Constitutionis* (4) Unigenitus Theologice de-monstrata, Propositio 35. Quesnelli dicitur *fal-sa, temeraria, erronea & Pelagiana*; quod eo loci demonstratur ex Bajanis articulis, & non semel citato Commentario Lutheri in c. 3. Geneseos. In altero item Opusculo, cui titu-lus (5): *Les cent & une propositions qualifiées en détail*, eadem Quesnelliana propositio dicitur: *Fausse, temeraire, erronée, Pelagienne*. „ In quo autem præcipue Pelagiana hæresis sita est, nisi in eo quod naturalibus & solius liberi ar-bitrii viribus Pelagiani opera illa adscripserunt, quæ absque superno divinæ gratiæ auxilio fieri non possunt?

VI. Gregorius S. R. E. Cardinalis Sella pertractans initio tomi vi. de trigesimaquarta, & trigesimaquinta P. Quesnelli propositione, „ Quid monstruosius (inquit) poterat ideare „ author hisce proscriptis propositionibus? Quis „ quæso monstrum non intuetur, dum in ipsis „ execrandam confusionem gratiæ cum natura, „ & utriusque destructionem apertissime agno-scit? Profecto si gratia Adami nonnisi huma-na producebat merita; ergo erat ipsius natu-ra, quæ de se valet humana merita efficere. „ Præterea si gratia Adami sequebatur creatio-nem ejus, eratque naturæ sanæ & integræ „ debita, prorsus gratia non erat, sed illius „ naturæ proprietas, ipsam sequens, eique de-bita. *Infra num. 46. hæc scribit*: Quotie-scunque in primo homine, hujusque posteris, „ si perdurasset natura in sua integritate, Gra-tia secuta fuisset creationem, tanquam debita „ naturæ; hujus fuisset propria, ex intrinsecis „ ejusdem derivans, ac proinde humana & na-turalis. „ Et si autem hic auctor Quesnelli

errorem derivare sentiat, ex quo idem Quesnel-lius neget *possibilem statum puræ naturæ*, ita ta-men ex hoc principio damnatas theses consequi existimat, quod Quesnellius Bajo, & Jansenio adhærens, *falso concludat, Dei gratiam sequi naturam in sui creatione, sicut proprietas sequi-tur essentiam, & esse illi debitam, sicut connat-uralia sunt debita naturæ*. Hanc vero conse-cutionem nullibi in Augustinensium Theologo-rum scriptis, nisi refutatam, rejectamque adin-venies.

Hinc memoria repetendum est, quod in Præ-fatione præmonui, non ex eodem principio a Bajanistis, & ab Augustinensibus Theologis de-fendi *impossibilitatem status puræ naturæ*: quum illi hanc propugnent ex hæretico erroneoque prin-cipio, quod integritas, sanctitas, & originalis justitia sit naturalis conditio, naturæ proprietas, & creationis sequela: nostrates vero ex prin-cipio opposito, quod rationali creaturæ constitu-tus sit finis supernaturalis, & excedens naturæ ordinem; ideoque ei divina Providentia nulli denegans media ad consecutionem finis necessa-ria, conferenda duxerit auxilia supernaturalia, quæ neque ex principiis naturæ oriuntur, ne-que spectant ad naturæ proprietates, neque natu-ram, ejusque creationem consequuntur. Qua-re Theologi quidem plurimi, ac sapientissimi illam *puræ naturæ impossibilitatem* negant, per-multisque argumentis oppugnant, sed quatenus defenditur ex Bajano principio: quod & nos constantissime rejicimus, & refutamus.

VII. Auctor quoque Opusculi Italica lingua conscripti, & Mediolanensibus typis procusi, cui titulus: *Le cento una Proposizioni, &c.* (quod tamen Opusculum, ut dixi Dissert. 1. idem est, ac prius editum Gallico idiomate, commemoratum paullo supra nu. 5. & ab An-ti-Jansenianis præ ceteris commendatum, ido-neumque ad detegendam novorum dogmatum pravitatem, ideoque, a nobis iterum laudan-dum,) Auctor, inquam, illius Opusculi, quam-vis sit ex eorum numero, qui *statum puræ na-turæ* rejiciunt, cogente tamen veritate fatetur, ita a Bajo, & a Quesnellio statum illum dene-gari, ut homini integro nullum prorsus super-naturale donum collatum fuisse tradiderint. „ Or questo stato di pura natura, (ait ille) si ha da Bajo per una chimera. Crede egli che la elevazione di Adamo alla partecipazione della natura divina altro non sia, che la natural con-dizione dell'uomo innocente; e che un tal van-taggio gli sia talmente dovuto, che Dio non poteva negarglielo nella creazione. Egli perciò stima error grossolano il credere, che in tale stato vi fosse necessità di soccorsi supranatura-li,

(4) *Veritas, & equitas, &c.* p. 45.

(5) *Pag. 76. ibique alia plura, quæ proxi-*

li, e singolarmente degli abiti infusi di Fede, di Speranza, di Carità, per meritare la gloria eterna. Nel detto stato adunque secondo lui non v'ha nulla di soprannaturale, nè punto di grazia, propriamente tale; non riconoscendovi altro che una gratia di puro nome, in tutto differente dalla nostra, e che non ha altro di comune con essa fuori che il nome. „ Productis deinde Baji propositionibus, & hinc ad Quesnellianas pertransiens inquit: „ In somma la grazia d'Adamo non era propriamente grazia, perchè *era dovuta* (Prop. 35.) *alla natura sana e intiera*. Non era d'ordine soprannaturale, perchè *era* (Prop. 37.) *proporzionata all'Uomo, e non produceva se non* (Prop. 3.) *meriti umani*. Or chi può negare, che questa non sia tutta la dottrina di Bajo, fedelmente espressa da questo Novatore? Amendue ancor s'accordano, e consentono che nel primiero stato, il quale da essi vien riguardato, come lo stato naturale, e proprio dell'uomo, ciascuno avrebbe meritato l'eterna felicità con le sole forze del libero arbitrio senza verun' ajuto soprannaturale. „

§. V. *Differre ab errore Baji sententiam Catholicorum, qui statum puræ naturæ denegant, ex hæcenus dictis inferitur.*

I. **J**AM vero nullam cum damnatis Baji, & Quesnelli propositionibus affinitatem habere sententiam illorum Theologorum, qui affirmant non potuisse a Deo condi *naturam integram omni supernaturali auxilio exspoliatam*, non ex parte ipsius naturæ, quasi gratia foret hujus pars, aut proprietas, vel quasi eadem gratia a conditione naturæ, tanquam a principio efficiente manaret; vel demum quasi ipsamet gratia pertineret ad naturalem constitutionem, atque naturæ esset proportionata; sed ut creatura rationalis, ad imaginem Dei condita, & supernæ beatitudinis capax, ad hanc, quam promereri & acquirere nequaquam poterat naturalibus arbitrii viribus, posset superadditis divinarum gratiarum donis pertingere: nullam, inquam, cum damnatis propositionibus hanc sententiam habere affinitatem, facile ex dictis eruitur.

II. Enimvero Bajus negat dona collata Adamo *supernaturalia* dicenda esse: & e contra hæc sententia dona illa *supernaturalia* fuisse propugnat. Bajus merita primi hominis *humana* tantum, atque *ex solius naturæ viribus* comparata commentus est: contra nostratum sententia illa merita ex arbitrio quidem, sed gratiæ supernaturalis præmovente & cooperante auxilio, derivasse contendit. Bajus negavit ad me-

ritum primi hominis necessariam fuisse *gratiam adoptionis*, & caritatem habitualementem; sententia autem nostra in nullo hominum agnoscit meritum vitæ æternæ absque *adoptionis gratia*, & absque caritate justificante. Bajus de integra hominis natura pronuntiavit, quod Pelagius asseruit de natura humana post lapsum, denegans supernaturalium auxiliorum necessitatem: nostrates ex adverso, ex quo gratia indiguerit primus homo, demonstrant illam potiori titulo necessariam esse post trasgressionem Adami. Bajus negavit justitiam, sanctificationem, exaltationemque naturæ humanæ ad consortium divinæ fuisse in homine integro *dona naturæ superaddita*: nos contrarium constantissime asserimus. Bajus affirmavit *integritatem, sanctitatem, immortalitatem*, omniaque munera primæ Angelicæ, & humanæ conditionis debita fuisse, ut partes naturæ, ut promanantia ex principiis naturæ, ut proportionata naturæ, ut necessaria ad constitutionem naturæ: ex opposito Augustinenses propugnant eandem *integritatem, sanctitatem, immortalitatem* fuisse divina largitate naturæ superaddita, hujusque ordinem, partes, principia intrinseca, constitutionem, conditionemque superasse. Bajus denique carentiam supernaturalium donorum, quibus primus homo in prima sui conditione cumulatus fuit, appellavit *privationem bonorum naturalium*, ejusdemque generis, qualis est cæcitas, surditas, corporisque ægrotudo: nos vero privationem ipsam dicimus *negationem beneficiorum supernaturalium*, quibus justo Dei judicio possunt filii posterique Adæ exspoliari. Hæc vero eorum, quæ superius producta sunt, synopsis quamdam comprehendunt. Quare ex damnatis articulis, ac Bajanis Opusculis, ex thesibus Quesnellianis, atque ex tot, tantorumque Theologorum de Bajo ipso, & de Quesnellio, horumque sententia judiciis, paullo supra depromptis, manifestissima res est ab omnibus Baji, ejusque sectatorum placitis, assertis, dogmatibus, phrasibus quoque, verbisque recedere Theologos illos, qui sensu initio hujus paragraphi exposito rejiciendum esse *statum puræ naturæ* pronuntiant.

§. VI. *Pertractatur de appetitu innato creature rationalis videndi Deum.*

I. **Q**UONIAM vero Anonymus in parte altera *Bajanismi* art. 2. demonstrare nititur Patrem Bellelli cum Bajo & Jansenio consentire, propterea quod Theologus noster doctissimus ac præstantissimus propugnaverit creaturam rationalem, quæ ad Dei imaginem condita est, debuisse *ordinari in visionem Dei intuitivam*, ideoque mediis ad hanc obtinendam necessariis fulciendam ornandamque fuisse, atten-

ta Dei providentia, quæ nulli creaturæ dene-
gat quidquid necessarium illi est ad finis sui con-
secutionem; breviter idcirco expendendum est,
num quid docent revera creaturam rationalem
ordinandam fuisse ad intuitivam Dei visionem,
in illa Bajani erroris portenta, quæ superius
descripta sunt, prolabantur.

II. Firmissime itaque affirmo, neminem pos-
se Bajanismi salva æquitate damnari, si defen-
dat creaturæ rationali inesse naturaliter appeti-
tum innatum ad ipsam visionem Dei intuitivam.
Eundem quippe appetitum, & quidem innatum,
& ab ipsa creatura rationali indistinctum
propugnarunt ex antiquioribus Scholasticis bene
multi, ut Scotus qu. 1. Prologi, & in 4. dist.
49. qu. 9. & 10. Durandus ibidem qu. 8. Ma-
jor qu. 6. Paludanus qu. 7. art. 1. concl. 2.
Ricardus de Mediavilla in eandem distinctionem
49. alique complures. Propugnant adhuc post
damnationem articulorum Baji innatum illum
beatificæ visionis appetitum universi Scotistæ cum
Bartholomæo Mastrio in 1. Sententiarum di-
sput. 9. qu. 2. demonstrantque hujus Scholæ
Theologi minime ex illo appetitu consequi ip-
sam visionem quoad substantiam esse naturalem:
nam (inquit Mastrius num. 56.) juxta Caje-
tanum, Suarezium, Coninchium, Arriagam,
aliosque omnes, qui in ea de appetitu innato
questione a Scotistis recedunt, supernaturale quo-
ad substantiam illud est, quod a principiis nul-
lius naturæ creatæ potest oriri, sive quod ex-
cedit vires tam naturæ, quam rei naturalis.
Docent quoque iidem Scotistæ fieri posse, ut
appetitus & inclinatio naturalis sit ad bonum,
quod nequeat solius naturæ viribus obtineri, pro-
ducto exemplo rationalis animæ, & cæcorum
oculorum, quorum illa a corpore separata huic
iterum uniri appetit; hi vero ad visionem ad-
spirant, quam nulla naturali facultate possunt
elicere. Addunt Scotistæ nihil derogari creatu-
ræ rationalis perfectioni, quod tendat naturali
pondere, & instinctu in finem, ad quem nequit
naturæ viribus pervenire; quum potius in hoc
conditio creaturæ intellectualis præcellat rebus
aliis creatis, quod ordinetur ad perfectionem ma-
jorem illa, ad quam viribus propriis pertingere
potest, inquit eo loci Mastrius num. 57. Ac
demum opposita argumenta eorum, qui negant
innatum illum creaturæ rationalis appetitum,
quoniam ex eo sequeretur visionem Dei, &
media, quibus ad hanc pervenitur, naturalia,
non supernaturalia dicenda esse, Scoti asseclæ
quam facillime diluunt, respondendo (1), illam
qualitatem dici alicui naturaliter debitam,
quam ita ex sua intrinseca constitutione po-
stulat, ut vel ex intrinsecis ejus principiis

emanet, ut sunt calor in igne, frigus in
aqua; vel saltem necessario illis ab extrinseco
agente comproducentur, naturali sua constitu-
tione sic postulante, qua sunt, & qua sine con-
servari naturaliter non possunt, sicut corpora
cælestia habent suas qualitates, perfectiones,
que eis possibiles, nec ex se in seipsis esse-
ntas, nec ab aliis receptas, sed a Deo peni-
tus concreatas: "quo utique modo non po-
stulat rationalis creatura gratiam, aliaque su-
pernaturalia dona; ideoque sine istis in sua na-
tura persisteret, ut post Adæ lapsum in sui na-
turali constitutione, quamvis vulnerata atque
infirmata, perseverat absque supernaturalibus or-
namentis gratiarum in prima sui conditione
receptis.

III. Superiorem de appetitu innato senten-
tiam propugnavit e Thomistarum Schola cele-
berrimus Dominicus Soto, qui lib. 1. de nat.
& grat. cap. 4. nu. 8. rejecta opinione illorum,
qui censent hominem, si consideretur in suis
naturalibus ante lumen fidei, non appetere bea-
titudinem, quæ in perspicua visione summi Dei
sita est, definit naturalem omnium hominum
appetitum, etiam illorum, quibus lux fidei
nondum illuxit, suapte natura illuc ferri: id-
que demonstrat Sotus ex eo quod homo, qui-
buscunque rebus conditis potiatur, nullibi quie-
tus est, esseve potest, quoad æterna illa visio-
ne fruatur. Unde confessio illa visione fruatur.
Unde confessio illa Augustino in mentem venit:
Pecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor
nostrum, donec perveniat ad te. Ait deinde So-
tus hanc eandem esse Scoti opinionem, nec-
non Sancti Thomæ quæst. 12. primæ partis
articulo 1. ubi docet inesse homini naturale de-
siderium cognoscendi causam, cum intuetur effe-
ctum, ibique sermonem instituit de cognitione
per essentiam: in tertio item contra Gentiles
cap. 50. ubi Angelicus Doctor asserit, multif-
que demonstrat, inane esse desiderium naturale,
nisi Deum homo videre potest. Objiciens autem
sibi Dominicus Soto, nemini unquam a natura
ad finem aliquem ingenerari appetitum, cui
non simul Auctor naturæ largiatur potiundi fa-
cultatem: hominem vero nequaquam habere a
natura potestatem promerendæ adipiscendæque il-
lius beatitudinis, hanc ille adhibet responsio-
nem: Ad hoc facile respondetur, magis exinde
effulgere celsitudinem humane; quod cum nulla
possit esse natura creata, quæ ulla sit proportionem
ad assequendam felicitatem illam, quæ ex-
superat omnem sensum; nihilominus angelica &
humana ad imaginem Dei conditæ, illum ha-
berent pro fine ultimo, & ubi natura deficie-
bat, illic præsto esset nobis Deus paratissimus

(1) Mastrius proxima pagina 384. Pro eadem
sententia Macedo tom. 2. Collat. pag. 398. lau-

dat auctores alios quamplures.

subvenire, nisi nos ipsi renuerimus. Eandem sententiam propugnant idem Sotus (1) in 4. sentent. 29. articulo 1. qu. 2. ut dixi in Ad-ditamento libri XII. de Theolog. disciplinis, cap. 3. Adde Ferrariensem, Niphum, Corradum, &c.

IV. Ut nonnullos item producam ex inclita Societate Jesu Theologos, Ludovicus Molina Comment. in 1. partem quæst. 12. artic. 1. disput. 3. instituens quæstionem illam, *Utrum in nobis sit appetitus naturalis ad beatitudinem in particulari*; quamquam ipse amplectitur negantem opinionem, scribit tamen (2) *Communior Scholasticorum sententia asserit esse in nobis appetitum naturalem ad beatitudinem in particulari, atque ea de causa illam dicendam esse finem nostrum naturalem, non quoad affectationem, ac simpliciter; ea enim ratione omnes fatentur dicendum esse simpliciter finem nostrum supernaturalem; sed quoad appetitum, & potentiam passivam*. Producto quoque præcipuo contrariæ opinionis argumento, nempe, *Quoniam natura non tribuit propensionem atque appetitum naturalem ad id, ad quod tota vis nature non potest perducere: sed tata vis nature non potest perducere hominem aut Angelum ad claram Dei visionem, ut fides docet, adversariique ipsi consentunt; ergo neque in homine, neque in Angelo est propensio atque appetitus naturalis ad beatitudinem in particulari*; producto, inquam, hoc argumento, ita Molina prosequitur: *Ad hoc argumentum aliqui ex auctoribus contrariæ opinionis negant majorem, dicuntque peculiare esse rebus intellectu præditis, ut viribus suis comparare nequeant finem ultimum, ad quem suapte natura propendent, ad maximamque earum perfectionem attinere, quod suapte natura ad tam sublimem finem ordinantur, ut nullæ vires naturales, nullaque media naturalia ad illius affectionem sint satis, & idcirco sit supernaturalis quoad affectationem, & quoad media, quibus comparari debet; naturalis tamen quoad appetitum, & propensionem, qua in talem finem tendimus. Vide & Estium (3) in 3. dist. 25. §. 4. ad 1. ex ratione*.

V. Doctissimus quoque Suarez in Prologo-meno IV. de gratia cap. 1. num. 6. hoc argumentum proponit adversus statum puræ naturæ: „Ratio autem dubitanti est, quia non potuit Deus non condere hominem propter ejus ultimum finem: sed hic finis supernaturalis est; ergo non potuit hominem condere sine ordinatione ejus ad finem supernaturalem: ergo nec sine gratia, ac proinde non in puris naturalibus. Minor probatur, quia finis ultimus hominis est beatitudo ejus; bea-

titudo autem est visio beata, quæ supernaturalis est, ut nunc ex fide suppono, & traditur 1. par. quæst. 12. & 1. 2. q. 3. Consequentia autem videntur clare, quia, non potest homo creari propter illum finem nisi recipiat media, quibus illum consequi possit: illa autem media sunt dona gratiæ. Et augetur difficultas ex opinione multorum Theologorum asserentium habere hominem appetitum naturalem, & innatum ad videndum clare Deum. Quam docuit Scotus in quæstione 1. Prologi, §. *Ad primum licet pro-cedat*; & in 4. distinct. 49. qu. 9. & 10. Durandus q. 8. Paludanus q. 7. art. 1. Major qu. 6. & latius Soto qu. 2. art. 1. §. *Nihilominus prima conclusio*, & lib. 1. de natura & gratia cap. 4. & fovet interdum Divus Thomas, ut 1. par. qu. 12. art. 1. qu. 3. Iart. 2. & qu. 5. art. 3. ad 3. Ex hac ergo opinione sequitur non potuisse hominem etiam de potentia absoluta creari sine appetitu innato, seu pondere naturæ ad videndum Deum: nam hic appetitus, seu pondus naturæ non est in re aliquid distinctum ab ipsa natura: non ergo potest condi natura sine illo. Item non est distinctum aliquid a capacitate naturæ: capacitas autem illius finis, seu visionis non est separabilis a natura, ut dixi. Denique ex hac intrinseca capacitate hominis nascitur, ut extra Deum non satietur, nec quiescat, juxta illud Augustini 1. Confess. cap. 1. *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec perveniamus ad te*; ergo non potuit homo condi nisi ordinatus ad illum finem, quem propterea Scotus naturalem vocat: ergo nec condi potuit (saltem juxta debitam institutionem naturæ) sine gratia necessaria ad illum finem; non ergo in puris naturalibus. Huic autem argumento censet Suarez non alia ratione posse responderi, nisi negando dari in homine talem appetitum naturalem & innatum, ingenue fassus, *appetitum naturalem non esse frustra, & ideo pertinere ad authorem naturæ providere media, quibus ille appetitus satiari possit*, ut inquit num. 20. & 21, Quare cum appetitus ille innatus defendi possit, atque eodem Suarezio fatente defendatur reipsa a Scoto, Durando, Soto, Paludano, aliisque, immo, haud repugnante Molina, *communis Scholasticorum sententia* beatitudo in particulari sit finis ultimus rationalis creaturæ, ac finis supernaturalis quidem quantum attinet ad consecutionem, naturalis vero quantum pertinet ad inclinationem & appetitum; consequens est, deberi spectata providentia, quæ singulis rebus media ad finem

(1) Sot. in 4. sent. tom. 2. pagin. edition. Venet. 654. de Th. disciplin. tom. 2. pag. 563.

(2) Molina in 1. p. edit. Lugdun. pag. 98.

(3) Vide Estium. pag. 294.

finem assequendum necessaria suppeditat, ipsi creaturæ rationali donum gratiæ, sine quo nunquam posset ad beatitudinem pervenire: tamen si eadem gratia non debeatur tanquam pars, proprietatis, aut qualitas spectans ad constitutionem, conditionemque naturæ, ut commentus est Bajus.

VI. Ipse Bellarminus de Gratia 1. hominis cap. 7. non negat visionem Dei esse *finem hominis naturalem*. nam proponit sibi decimamtertiam objectionem, „Æterna beatitudo finis est hominis naturalis, ut S. Thomas docet in 1. p. qu. 12. art. 1. debuit igitur homo media naturalia habere ad eum finem consequendum; alioqui rebus omnibus esset miserior & obiectior, cum res ceteræ fines suos propriis ac naturalibus viribus assequantur, Justitia ergo & ceteræ virtutes, quæ ad beatitudinem adipiscendam necessaria sunt, primo homini naturales fuerunt. Respondet autem: Non parva quæstio est, sit ne sempiterna beatitudo, quæ in visione Dei sita est, finis hominis naturalis, an supernaturalis. Sed quia non multum facit ad rem nostram illius quæstionis explicatio, admissa parte affirmante, Respondeo beatitudinem finem hominis naturalem esse quoad appetitum, non quoad consecutionem. Neque est aut novum, aut hominis natura indignum, ut naturaliter appetat, quod nonnisi supernaturali auxilio consequi valeat. Non est, inquam, novum, siquidem animæ hominum solutæ corporibus naturalem habent ordinem, & propensionem ad corpora, quorum formæ fuerunt, nec tamen iterum conjungi corporibus sine supernaturali auxilio poterunt. Non est autem natura humana indignum, sed contra potius ad maximam ejus pertinet dignitatem, quod ad sublimiorem finem condita sit, quam ut eum solis naturæ suæ viribus attingere possit.

VII. Viris istis præstantissimis, qui licet statum puræ naturæ possibilem adstruant, fatentur tamen Catholicam esse sententiam illam, quæ propugnat visionem Dei esse *finem ultimum naturalem* creaturæ rationalis quoad pondus, inclinationem atque appetitum modo *supernaturalis* statuatur quoad ejusdem finis consecutionem, non tantum adhæsit Jesuita alter, Julius-Cesar Recupitus, verum etiam pro illo innato appetitu, & fine naturali stabiliendo proluxa dissertatione certavit. Poterit quisque hunc scriptorem perlegere lib. 6. de veritate quæst. 1. cap. 3. Inter illa autem argumenta, quæ P. Recupitus sibi oppouit, num. 3. illud est, quod adstruentibus statum puræ naturæ est commune & pervulgatum, scilicet, ex appetitu naturali & innato ad summum inferri possibilitatem cogno-

scendi primam causam cognitione abstractiva, non autem cognitione intuitiva, & secundum substantiam: cui argumento Recupitus ad hunc modum respondet pag. 456. „Respondeo primo ex visione effectuum quorumcumque excitari naturale desiderium videndi non solum rationem causæ ut sic, sed ipsammet entitatem. & substantiam causæ: viso enim opificio cupimus videre opificem. Respondeo secundo, etiam dato quod naturale desiderium non se extenderet nisi ad rationem causæ ut sic, adhuc tamen sequitur ferri in virtutem causativam, ex qua per se pendet effectus: impossibile est autem videre Deum quoad vim causativam. & non videri intuitive quoad substantiam, quæ ab ea non distinguitur. „Opponit sibi Theologus ille argumentum aliud n. 8. quod est hujusmodi: „Si in homine est appetitus naturalis visiones Dei per essentiam, non quietatur hic appetitus per illum objectum naturale, neque per contemplationem primæ causæ naturalem, quæ est infra talem visionem. Ergo nullus daretur hominis finis ultimus naturalis, neque felicitas naturalis: cum illa debita non quiescat, sed feratur ulterius per desiderium ad aliquid supra suas vires. Quid vero ad hæc Recupitus? Ad octavam (inquit pag. 457.) concedo felicitatem naturalem hominis, quæ habetur per contemplationem abstractivam primæ causæ, esse imperfectam: & ideo conveniens fuisse, ut ordinaretur ulterius ad cognitionem ejusdem intuitivam, quæ complementum esset beatitudinis naturalis.

VIII. Quid obsecro docent Augustinenses Theologi, dum ajunt statum puræ naturæ impossibilem, nisi creaturæ rationalis finem ultimum esse Deum, hujusque intuitivam visionem; hunc finem naturalem esse quoad inclinationem atque appetitum ejusdem rationalis creaturæ, & supernaturalem quantum ad consecutionem, & ad media, quibus acquiratur: absque tali consecutione creaturas ratione præditas fore miserimas, rebusque ceteris a Deo conditis, & quæ naturalem finem suum assequuntur, deteriores: in hoc proinde Angelorum, hominumque naturam irrationalibus corporeisque substantiis antecellere, quod illis constitutus sit finis præstantissimus, ad quem per solius naturæ vires pertingere nequaquam possunt; ideoque naturæ integræ, nulloque peccato corruptæ supernaturalia gratiæ auxilia conferenda fuisse, ut posset finem suum adipisci, non quod hujusmodi auxilia sint naturalia, pertineatque ad naturæ constitutionem, sed potius quia ad finem suum consequendum rationales creaturæ egent adminiculis naturæ ordinem excedentibus; & quæ propterea ipsis quodammodo debeantur, si-

ve titulo *Providentia*, quæ nulli denegat media necessaria ad finem assequendum, ut contendit Fulgentius Bellelli, sive *decentia Creatoris*, ut docuit Norisius: Quid, inquam, aliud scribunt, docentque Theologi Augustinenses?

IX. Multorum Denique Theologorum sententia est visionem Dei esse finem rationalium creaturarum *supernaturalem* tantummodo; ad quem finem, posteaquam gratuita ordinatione homo elevatus est, debentur illi media sufficientia ad illum consequendum: eamdemque sententiam propugnat Anonymus (r) art. 2. §. 2, num. 56. Immo non desunt qui totis lacertis contendant deberi eadem media etiamnum post prævaricationem Adami, quando facta sunt beneficia indebita, eo quod ea singulis promeruerit Christus pro universorum hominum redemptione suffixus cruci. Eloquentissime pro hac sententia Orator præstantissimus Paulus Segneri Concione feriæ iv. post Dominicam Passionis: „Non può essere, che tali ajuti non si somministrino a tutti con grandissima fedeltà, Non solamente perchè il Padre Eterno non può negarci quel, che il suo Figliuolo umanato ci ha meritato col prezzo vantaggiosissimo del suo Sangue, ma ancor perchè, se ognun di noi non avesse ajuti bastevolissimi da salvarsi, ne seguirebbe (come notò S. Tommaso) che tutte le creature, ancorchè insensate, fossero state ordinate meglio al lor fine, che l'uomo al suo. Girate gli occhi d'intorno a tutto il creato: voi non vedrete cosa veruna, che non sia stata sovvenuta da Dio di mezzi opportuni ad ottenere il fine proposto. Il fine, che per ora hanno i Cieli, è di stare in perpetuo moto, per compartire i loro influssi alla terra. Però, già che non hanno in se stessi un'anima informatrice, come la nostra, che possa muoversi, è stata loro assegnata un'Intelligenza assistente, Le stelle debbono mitigare gli orrori della notte più tenebrosa ma non han da se tanto lume, che a questo basti: però il Sole ha ordini espressi di provvederne della sua perenne lumiera. La terra dee saziare le voglie degli agricoltori più avidi, ma non ha in se tanto umore, che a questo vaglia: però le acque hanno commissione perpetua di fecondarla co' loro sotterranei pellegrinaggi. A gli animali bruti manca artificio con cui guernirsi, o di vesti, che gli difendan dal freddo, o d'armi, che gli assicurino da nemici. Però guardate, come la Provvidenza somministra lor tutto questo insieme col nascere. Contro al freddo ella ricuopre altri di cuojo, altri di piume, ed altri di squame: contro i nemici ella fornisce altri d'ugne, altri di rostri, ed altri di aculei. Le ostriche, le conchiglie, le cappe, le quali vivono attac-

cate a gli scogli, non hanno piedi onde muoversi, a fine di procacciarsi il sostentamento. Però che avviene? Lo scoglio stesso d'intorno a loro germoglia il pascolo loro amico. Se la balena, qual animato navilio da se girasse per mare, correrebbe spesso pericolo di arenar nelle secche. Però un piccolo pesciolino ha l'istinto d'indirizzarla. Se le conturnici, che sono popolo imbelle, tragittasser sole per l'aria, rimarrebbero spesso preda d'avoltoj rapaci. Però altri uccelli confederati han costume di convolarle. E così andate voi discorrendo per l'universo, ritroverete non v'esser cosa sì vile, la quale, se con la sua propria virtù non può conseguire il suo fine, non sia munita di qualche altro ajuto imprestatole. Ora ditemi. Volete voi, che Dio usi meglio co' bruti, servi dell'uomo, di quel ch'egli usi coll'uomo signor de' bruti: ma cert'è, ch'egli userebbe così, se non avvenisse, quel che dic'io. Conciofiachè il fine dell'uomo è la felicità soprannaturale, a cui egli con le sue semplici forze mai non può giugnere. Adunque conviene affermare, che Dio infallibilmente provveggalo d'altri mezzi, e questi veraci, e questi valevoli, onde giugnere a sì gran fine. „ Porro si hæc ab adversariis nostris dicuntur de hoc statu in quo Dei gratia ob primæ prævaricationis demeritum potest iustissimo Dei judicio negari; quid asserendum erit de illo statu, in quo absque ulla culpa rationales creaturæ a Deo conditæ, naturali pondere, atque instinctu supernaturalem finem appetent? Nonne essent creaturæ ille brutis animantibus deteriores, si absque gratia ad finem consequendum necessaria producerentur? Aut ergo beatitudo supernaturalis non est finis, ad quem suapte natura Angeli, hominesque protendunt; aut absque mediis supernaturalibus: spectata Dei providentia, conditi non poterant, ut recte sapienterque ratiocinatur Suarez, de quo supra. Quare si assertio illa de fine ultimo hominis, atque de appetitu naturali beatitudinis, non est definita in damnatione articulorum Baji, ut apertissime constat ex dictis; neque definita erit quæstio de natura, quam *puram* appellant, saltem prout solet in Augustiniana Schola agitari.

§. VII. *Non esse in Bajo damnatam eorum sententiam, qui tradunt non posse hominem condi cum perduelli concupiscentia.*

I. **ET** quoniam nostrates, dum statum *pure nature*, sensu explicato, commentitium appellant, non solum docent rationalem creaturam dono aliquo supernaturali indiguisse ad finem suum consequendum verum; etiam censent, *concupiscentiam* lacertosam, ac perduellem, illam

iam nempe, quæ legi mentis adversatur, & quam modo experimur, suapte natura malam esse, nec potuisse Deum cum hac eadem concupiscentia homines condere, quin eis saltem auxilium aliquod impertiretur, ne absque culpa illius motibus cederent & succumberent: Anonymus vero etiam si fateatur quosdam Theologos hac in re nostratibus consentire, existimat tamen illos non effugere censuram a S. Pio V. latam in damnatione Bajani (1) articuli 53. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur*; ideo illud quoque in præsentia brevissime demonstrabo, illam de concupiscentia, cui modo subijcitur, assertionem esse valde probabilem, nullamque habere cum damnantis Baji articulis connexionem. Ac primum, id quod nunc affirmo, constat ex confessione Joannis Baptistæ Gonet, atque ex luculentissimo testimonio Guilelmi Estii; de quibus §. 1. num. 9. & 10.

II Deinde quis eruditorum virorum ignorat, Clarissimum Henricum Norisium Augustinianæ sententiæ propugnatorem, vindicemque doctissimum in 3. Vindic. cap. §. 2. demonstrasse, juxta S. P. Augustinum, *concupiscentiam esse per se malam, & vitium humanæ naturæ ex primo peccato derivatam, nec illam esse passionem naturalem hominis, sed licet peccatum non sit, esse tamen habitum vitiosum ad malum inclinantem*? Profecto scriptor Eminentissimus id asserit, commonstratque testimoniis Sancti Fulgentii in Epistola de Bono Conjugali cap. 3. ac S. Prosperi, seu Pomerii lib. 3. de Vita Contemplativa cap. 2. Ostendit eandem Augustini sententiam a plurimis Scholasticorum strenue propugnatam fuisse, præsertim a Petro Aureolo in 2. dist. 30. art. 2. a Gregorio Ariminensi eandem dist. q. 1. art. 2. a P. Macedo lib. 14. de Clavibus Petri c. x. p. 2. a Joan. Bagotio Soc. Jesu lib. v. Demonstr. dogm. Christ. disp. 8. cap. 1. sect. 3. a P. Elisalda in Thesibus a Patribus ejusdem Societatis an. 1658. in Collegio Romano propugnatæ, a Martino de Esparza q. 7. de Gratia, ab ipsomet Bellarmino, qui caput 14. de amissione gratiæ ita inscripsit: *Ostenditur contra Pelagianos concupiscentiam esse malam*. Mitto argumenta, quæ pro sententiâ nostrâ eo logi præfert Norisius ex libris Augustini adversus Julianum, atque ex aliis contra Pelagianos lucubrationibus. Solvit etiam Cardinalis amplissimus ibidem quæ adversarii opponunt ex eodem Augustino lib. 1. Retract. cap. 9. ex ratiocinationibus variis, necnon ex præcitato articulo quinquagesimo quinto Baji, de cujus pravo, hæretico, & erroneo sensu quid Norisius ipse scripserit, §. 1. nu. 12. præmisimus. Vellem ego,

ut quisquis scripta hæc nostra pervolutare dignatur, conferret quæ Norisius citato loco de articulis Baji pronunciavit, & quæ a me indifferenter de statu puræ naturæ producta sunt, ut percipere posset, Anonymum imitando Risbrochium & Neusserium, non me, sed ipsum Cardinalem Norisium scriptorem præstantissimum, & nunquam sine laude nominandum, cujus responsa tradidi, & vindicavi, imperite, & audacter insimulare criminatione iniquissima ac turpissima Bajanismi.

III. Idem Norisius de concupiscentia per se mala & vitiosa, nec non de objecta sibi Bajani erroris calumnia summarie agit in *Parallello*, atque ad *Germanitatem quartam & quintam*: quibus in locis demonstrat ex sententia Patris Macedi, cujus potissimum verbis utitur, quod ex amico Norisii acerrimus accusator evaserit, concupiscentiam *nec indifferentem* posse esse, cum inclinet ex se ad peccandum; & si esset proprietas naturæ, & ex principiis ipsius fluere, attribuendam fore Deo conditori; & consequenter non posse Deum condere creaturam rationalem cum illo modo, qui inducit ad peccandum, & oritur ex natura infecta peccato; idque contra Suarezium demonstrari ex ejusdem Suarezii doctrina, quum is neget posse a Deo esse *habitum vitiosum* vel per se, vel per accidens infusum in voluntate, eo quod inclinet natura sua ad malum morale, ideoque idem affirmandum esse de libidine effrænata, quæ fomes est peccati, & saltem per accidens ad peccandum inducit: hanc denique sententiam nullatenus labefactari proscriptis Baji propositionibus. Vide Norisium, & cum Norisii verbis te non pigeat conferre quæ a me scripta sunt in *Additamento* lib. XII. cap. 1. sive tom. 1. pag. 324.

IV. Sententiam Norisii inter Augustinianos Theologos communem esse, facile percipiet quisquis legerit Joannis Schveitzeri dissertationem de primo homine, dub. XI. ubi ex Augustini Operibus illam perspicue, naviterque propugnat. Tractatum Aurelii Piette (1) de Peccato Originali q. 8. & §. 4. quo in loco non tantum sententiam ipsam pluribus argumentis confirmat, verum etiam demonstrat eidem adhæsisse præstantissimos Tridentini Concilii Theologos Jodocum Ravestein, & Ruardum Tapperum, rejicitque iisdem, quibus nos usi sumus, responsis Bajani dogmatis objectionem: Gasparis Casalii Opus ac *Quadripartita justitia* lib. 3. cap. 20. quo concupiscentia scditatem, ac tristitia effecta commemorat: Fulgentium La Fosse (2) volum. 3. Operis, quod inscripsit *Augustinus Theologus* qu. 2. §. 6. ubi demonstrat auctoritate S. Thomæ,

(1) Bajan. Rediv. pag. 284.

(2) Piette pag. 349. tom. 2. edit. Lovan.

(1) La Fosse tom. 39. edit. Telos. pag. 69.

& Aegidii Romani, non potuisse hominem condi cum vitio concupiscentiæ: Petri Clenaerts Opusculum inscriptum *Augustinus per seipsum docens*, editum Lovanii an. 1688. in quo cap. 3. §. 2. posteaquam demonstravit eos, qui concupiscentiam bonam dicunt, consentire Juliano, hortatur rigidos illos censores, qui volunt inter nos & Bajanos nullum esse discrimen, ut potius sibi vindicandis dent operam, & aperte demonstrent *se non esse Julianistas*, seu Pelagianos.

V. Verumenimvero tempus non teram Augustinianos ceteros commemorando, cum externos habeamus complures nobis assentientes, tum laudatos a Norilio, tum alios, ex doctissimis quoque Theologis Galliarum. Prætermittam vero Clarissimum Estium, quoniam ipsius semel, iterumque hoc eodem capite mentionem feci. Patris etiam Macedi, cujus verba ex Opere de Clavibus Petri, ex 2. Collationum volumine, atque ex Opere, quod *Scrinium* inscripsit, idem Norisius sæpenumero ad avertendam a se Bajani & Janseniani erroris calumniam produxit, necesse non arbitror exscribere iterum, ac proferre testimonia luculentissima. Ad dam ergo Gallorum Theologorum nonnullos, Vincentium scilicet Contensonum tom. v. differt. 1. cap. 1. in quo statum puræ naturæ *inconvenientem* esse demonstrat ex eo quod in tali statu homo pœnis, ærumnis, & morti subjaceret (1), immo secundum omnes fere recentiores concupiscentiæ cum ratione pugnam experiretur, quæ omnia solius peccati originalis sunt consecutaria: Joannem Baptistam Du-Hamel, qui in tertio volumine Theologiæ Parisiis editæ negat in statu, quem fingimus, *naturæ puræ*, futuram concupiscentiam, cum hæc non solum defectus quidam, sed etiam in se mala sit, turpis, indecora, ac tam in causa, quam in effectibus suis execrabilis: Nicolaum L' Herminier (2) demonstrantem in differt. de Peccatis, concupiscentiam esse originalis culpæ effectum ac pœnam, *simpliciter loquendo*, & *sine addito* malam, ac profluentem ex sola natura per peccatum vitiatam; atque in Tractatu de Gratia, ubi tamen statum *puræ naturæ possibilem* asseruit, fatetur concupiscentiam, qualem experimur, esse vulnus naturæ, peccati pœnam, morbum quemdam, atque infirmitatem, nec talem concupiscentiam futuram in *statu naturæ puræ*, idque a nemine Catholicorum posse negari: Dionysium denique Petavium (3), cujus de Incarnatione cap. vi. §. 10. libri xiii. hæc sunt verba: *A qua heresi (Pelagiana) ne illud quidem abhorret, quod peccati fomitem concupiscentiam bonam esse defendit, utpote a Deo bono datam, & naturæ hominum ad propagationem sobolis insi-*

Berti Th. T. VIII.

(1) Contens. tom. v. pag. 47. Du-Hamel tom. 3. pag. 497.

tam. Si enim concupiscentia mala est, inquit, quæ materia generationis ostenditur, constat secundum vos, a Deo mulierem non ad adiutorium boni, sed ad occasionem factam esse peccati. Et paucis interpositis: Miror, inquit, qua fronte concupiscentiam istam, per quam conjugia celebrantur, dicatis a diabolo esse humano generi inflictam. Quis enim dubitet rem malam, si tamen mala est, a Deo bono homini non potuisse conferri? Si enim a Deo est data, bona esse dignoscitur: si autem mala est, constat a diabolo esse infusam, &c. Item, Unum vobis eligite e duobus: Aut bona est generatio hominis, & bona est concupiscentia, aut malæ sunt nuptiæ, & iniqua concupiscentia. Hæc quam Augustini doctrinæ contraria sint, intelligunt, qui in ejus libris utcumque versati sunt. Etenim plenis ille voluminibus istam ipsam concupiscentiam, nuptiarum opus transigitur, malam esse, & a malo, idest peccato, non a Deo ingentam, ideoque peccatum ab Apostolo nominari docuit. Contra quod Augustini decretum Pelagiani tota ingenii sui impetu, ac pertinaci contentione certarunt: præsertim sectæ coriphæus Julianus, qui eodem, quo Prædestinati auctor, argumento adversus Augustinum ad propugnandum usus est concupiscentiam. Itaque vel nimium confidens, vel extreme imperitus ille scriptor fuerit, quæ protritum adeo ac vulgare Augustini dogma de concupiscentia, aut ignoravit omnino, aut ut sciret, occultando ac dissimulando latere se posse speraverit. Hæc Petavius de auctore libri a Jacobo Sirmondo editi, cui titulus *Prædestinatus*. Sententia igitur Theologorum illorum, qui docent concupiscentiam, quam modo experimur, malam esse, inclinare ad peccatum, nec posse a Deo conditore originem habere suam, sed esse vitium naturæ & vulnus peccato inflictum, est sententia Augustini, neque ullatenus traduci potest invidioso nomine Jansenismi, seu Bajanismi: nec immerito dixit Petrus Clenaerts, incumbendum esse iis, qui oppositum censent, ut probent se a Juliano Pelagianorum coriphæo dissidere. Si autem talis concupiscentia de se est mala, trahens ad peccatum, opus diaboli, vitiorumque omnium seminatricis: quomodo potuit a Deo bonorum auctore ingenerari humanæ naturæ nullo adhuc peccato corruptæ?

VI. Silentio prætereundum non est, quod etsi conderetur homo non utique cum hac laceratosa libidine, & effræni concupiscentia, quæ omni proculdubio vitium naturæ est, atque pœna peccati: sed tantum cum appetitu sensibilibi tendente in objecta secundum sensum delectabilia: qui appetitus inditus est a natura, atque male a Pelagianis confundebatur cum ipsa concu-

H h h

piscen-

(2) L' Herminier tom. 6. pag. 379.

(3) Petav. edit. Paris, tom. IV. p. 2. pag. 311.

piscentia, in qua præter appetitum, sensuumque vivacitatem, reperitur pugna, inordinatio, ac perversitas, prout dixi petraetans de pœnis, quæ consecutæ sunt protoparentum nostrorum transgressionem, idest, libro xii. cap. 3. valde tamen probabile est, eundem appetitum, nisi Deus condens naturam largitus esset supernaturale aliquod gratiæ adjutorium; aliquando adversus rationis imperium, in objecta rationi contraria fore trahendum, ideoque divina providentia supposita, quæ rationalem animum corpori conjunxit, eique ut inferiores partes regeret, indita naturali lege commisit, conferendam fuisse gratiam, sine qua homo ipsam naturalem legem absque sui culpa violasset.

VII. Quid enim aliud tradidit Sanctus Thomas? Is Commentario in 2. sententiarum, dist. 30. quæst. 1. art. 1. ubi investigat an defectus, quos modo experimur, sint pœna peccati, objicit sibi quarto loco objectionem istam: *Omnis virtus naturaliter tendit in suum objectum: sed virtutis concupiscibilis objectum est delectabile secundum sensum: ergo quod concupiscibilis moveatur in illud, hoc non est pœna, sed hominis natura; & similiter de irascibili, & de aliis viribus, &c.* Utique non aliud S. Thomas huic argumento respondet, nisi vim concupiscentiæ secundum se quidem tendere in objectum delectabile; at si attendatur in homine, qui constat ex animo & corpore, subesse rationis regimini, ideoque concupiscentiam illam, quæ rationem non sequitur, pœnam peccati esse, non naturalem proprietatem: *Ad quartum dicendum* (inquit) *quod quodcumque multa conveniunt ad constitutionem alicujus, alicui eorum potest aliquid secundum se convenire naturaliter secundum naturam propriam, & aliquid convenit sibi secundum naturam totius; sicut patet de elementis in mixtionem corporis venientibus. Secundum hoc ergo dico, quod vis concupiscibilis naturale habet hoc, ut in delectabile secundum sensum tendat: sed secundum quod est vis concupiscibilis humana, habet ulterius, ut tendat in suum objectum secundum regimen rationis: & ideo quod in suum objectum tendat irrefrenate, hoc non est naturale sibi in quantum est humana; sed magis contra naturam ejus, in quantum hujusmodi. Atque hoc idem nos affirmamus adversus eos, qui in statu naturæ puræ futuram putant concupiscentiam, quam nunc experimur, & cum ratione pugnantem, scilicet hanc non esse concupiscentiam, quæ est naturalis proprietas hominis, & creaturæ ratione utentis, sed concupiscentiam animalium brutorum, atque ut ait S. P. Augustinus (1) de peccato originali cap. 40. num. 46. naturam pecoris.*

VIII. Eadem S. Thomas (2) repetens in li-

bro iv. adversus Gentiles cap. 52. objicientibus defectus tam spirituales, quam corporales non esse pœnales, ideoque non posse ex iis demonstrari originale peccatum, respondet: *Sed tamen si quis recte considerat, satis probabiliter poterit æstimare, divina providentia supposita, quæ singulis perfectionibus congrua perfectibilia coaptavit, quod Deus superiorem naturam inferiori ad hoc conjunxit, ut ei dominaretur: & si quod hujus dominii impedimentum ex defectu nature contingeret, ejus speciali & supernaturali beneficio tolleretur; ut scilicet cum anima rationalis sit altioris nature, quam corpus, tali conditione credatur corpori esse conjuncta, quod in corpore aliquid esse non possit contrarium animæ, per quod corpus vivit. Et similiter si ratio in homine appetitui sensuali conjungitur, & aliis sensitivis potentiis, quod ratio a sensitivis potentiis non impediatur, sed magis ei dominetur. Oportuit itaque juxta S. Thomam, ut providentia divina supposita, rationalis homo absque lacertosa libidine crearetur, ut inferiores potentias rationis imperio ac regimine contineret, atque ad hoc præstandum fulciretur supernaturali & speciali gratiæ adjutorio, idque satis probabiliter ex ejusdem divinæ providentiæ, ac duplicis naturæ, qua homo constat, contemplatione potest inferri.*

IX. Hac S. Thomæ doctrina egregie imbutus Dominicus Sotus lib. 1: de Nat. & Gratia cap. 4. non solum affirmat hominem in puris naturalibus conditum non potuisse consequi finem suum, in quem naturali fertur instinctu, verum nec potuisse, ubicunque opus esset, bene moraliter agere, ac semper vitare peccatum: *Nam cum homo* (inquit) *etiam in puris naturalibus in continuo esset duello sensualitatis adversus rationem, non quidem semper, sed tamen sæpe succumberet hosti, nisi divinitus suppetias haberet. Nec solum propter sensualitatem pugnam, verum & propter imbecillitatem corporis, quod licet obediat obsequio despotico, tamen fatigatur, & lapsus non potest ad nutum parere rationi. Quocirca posset homo unum aut alterum præceptum nature servare, non quidem ut amicitiam Dei commerceretur, de qua res statim dicturi sumus, sed quantum ad substantiam operis, ut per bonum opus morale peccatum evitaret. Sed neque id posset frequenter, ut cap. 22. sumus latius expressuri. Atque experimentum hujus latissime patet in iis, qui sunt extra gratiam Dei, & potissimum in infidelibus, qui a numine deserti per universa vitiorum præcipitia corruunt.*

X. Doctissimus quoque Bellarminus de Gratia primi hominis cap. 7. loquens de homine in puris naturalibus condito, atque obnoxio rebellion-

(1) Aug. Tom. x. pag. 274.

(2) S. Thom. tom. 9. pag. 482.

lioni carnis ad spiritum, in responsione ad objectionem decimam inquit: *Vel homini creato in puris naturalibus Deus præberet auxilium, quo posset concupiscentiam coercere, aut certe cupiditati ejus non consentire, vel non præberet. Si præberet, non necessario homo concupiscentiæ cederet, si non præberet, cederet quidem, sed non sua culpa cederet, & proinde nec peccaret. Atque hoc ipsum his verbis Sanctus Augustinus scribit in libro de Corrept. & Gratia cap. 11., Si autem hoc adjutorium vel angelo, vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidisset: adjutorium quippe defuisset sine quo manere non posset. Atque hæc Augustini verba de adjutorio ordinis naturalis nequeunt intelligi: siquidem Adamo adjutorium supernaturale fuisse collatum certissima fide tenendum est. Id, non aliud, si probe intelligantur, docent Theologi illi, qui censent non potuisse hominem condi cum rebellionem carnis ad spiritum, aut saltem sine ullo gratiæ adjutorio, quo potuisset rebellionem ipsam coercere, eo scilicet in casu necesse futurum fuisse, ut homo concupiscentiæ motibus aliquando succumberet, legemque naturalem, quæ postulat ut caro sit subjecta spiritui, & inferior pars a ratione regatur, interdum transgrediretur, atque ita absque ulla culpa redderetur miserrimus & flagitiosus; quod nobis videtur absurdum maximum, & rationi contrarium: quamquam in præcitis Bellarmini verbis duo notanda sunt; unum quidem hominem suffultum adjutorio gratiæ, ut posset non cedere cupiditatibus, non fore hominem in puris naturalibus constitutum: alterum vero Bellarminum, quum loquatur de homine in puris naturalibus condito, nonnisi de adjutorio naturalis ordinis verba facere; sed proculdubio, ut dixi de natura integra & donis supernaturalibus exornata, non de natura, quam puram vocant, in Augustiniano Opere De Correctione, & Gratia sermonem institui. Non erat autem natura primitus condita obnoxia illi concupiscentiæ, quæ de peccato orta est, & de qua varias Theologorum sententias hætenus recitavi.*

§. VIII. Agitur de immunitate a morte.

I. **N**egant demum qui statum *pure nature* impugnant, potuisse hominem condi obnoxium morti, non quod immortalitas primi hominis *naturalis* fuerit, atque *ex principiis nature* integræ manans, prout Bajus dogmatizavit; sed quoniam creans Deus hominem spiritua-lem simul atque corporeum, aptavit materiæ; quæ suapte natura solubilis est, & causa mortis & corruptionis, animam incorruptibilem atque

immortalem, hæc autem producta, ut sit forma corporis, appetit naturaliter ejusdem corporis unionem, & a corpore divulsa est in statu quodam violento, atque suæ naturæ contrario: cumque corpus ex pugna elementorum & ex propria conditione corruptibile sit ac mortale; congruum erat, ut divina providentia ei supra exigentiam corporeæ naturæ tribueret immortalitatem atque incorruptionem, ne spiritualis anima a corpore soluta inani hujus desiderio angeretur, & forma, ut inquiunt Philosophi, absque materia persisteret. Quare ubi homo per peccatum sese avertit a Deo, illam corporis supra conditionem suam divinitus collatam incorruptionem amisit, & mors facta est pœna originalis peccati, prout adversus Pelagianos frequentissime disputat sapientissimus Augustinus.

II. Etsi autem in hoc Opere ad exsufflandam calumniam, non ad Theologicas dissertationes auctoritate. & ratione confirmandas suscepto, non est mihi animus alio divertere, & vindicias istas Theologicis argumentationibus ampliare; prætermittere tamen nolo ex innumeris Augustini testimoniis unum perspicuum, & ea, quæ de immortalitate primi hominis nuper dixi, expresse confirmans. In Opere itaque *imperfecto* adversus Julianum, quod nemo ignorat quanti faciendum sit, cum editum fuerit post tot, tantasque Pelagianæ hæreseos confutationes, S. Pater lib. vi. num. 39. ita Julianum ipsum alloquitur: *Numquid ideo moriturus fuerat Adam, etiamsi non spirituali, erat factus? Prorus erras: Lignum enim vitæ, quod in Paradiso suo plantavit Deus, etiam corpus animate defendebat a morte, donec perseverantis obedientiam merito, in gloriam spiritalem, quam resurgentes habituri sunt justi, sine morte interveniente transiret. JUSTUM ENIM ERAT, ut Imago Dei nullo fuscata & obsoleta peccato, tali infereretur corpori, quamvis de terrena materia creato atque formato, ut ei de ligno vitæ subministrata vivendi stabilitas permaneret, ac viveret interim per animam viventem, quam nulla ab illo necessitas separaret; atque inde propter obedientiam custoditam, ad vivificantem spiritum perveniret; ita, ut non ei subtraheretur hæc vita minor, ubi & mori & non mori posset, sed illa amplior adderetur, ubi viveret sine ullius ligni beneficio, morique non posset. Si autem justum erat, ut imagini Dei nullo peccato fuscata vivendi stabilitas tribueretur; quo pacto imago Dei innocens a terreno corpore, cui inserta est, potest separari? quo pacto rationalis homo a Deo justo creari potest cum inevitabili mortis necessitate?*

III. Separationem animæ spiritualis a corpore esse contra ipsius animæ naturam, ideo persuasum fuit Doctori Angelico, ut hinc deprom-

perit argumentum lib. iv. adversus Gentiles cap. 79. ad demonstrandam futuram corporum resurrectionem. Eo enim loci ad hunc modum argumentatur: *Ad ostendendum etiam resurrectionem carnis futuram evidens ratio suffragatur, suppositis his quæ in superioribus sunt ostensa. Ostensum est enim in secundo animas hominum immortales esse: remanent igitur post corpora a corporibus absolute. Manifestum est etiam ex his, quæ in secundo dicta sunt, quod anima corpori naturaliter unitur; est enim secundum suam essentiam corporis forma: est igitur contra naturam animæ absque corpore esse: nihil autem, quod est contra naturam, potest esse perpetuum: non igitur perpetuo erit anima absque corpore.*

IV. Capite itidem 81. solutas S. Thomas objectiones adversus superiorem doctrinam, hanc adnotationem præmittit: *Ad horum igitur solutionem considerandum est, quod Deus, sicut supra dictum est, in institutione humane nature aliquid corpori humano attribuit supra id, quod ei ex naturalibus principiis debebatur; scilicet incorruptibilitatem quamdam, per quam convenienter sue formæ coaptaretur, ut sicut animæ vita perpetua est, ita corpus per animam posset perpetuo vivere: & talis quidem incorruptibilitas etiam si non esset naturalis quantum ad activum principium, erat tamen quodammodo naturalis ex ordine ad finem, ut scilicet materia proportionaretur sue naturali formæ, quæ est finis materie. Animæ igitur præter ordinem sue nature a Deo averse, subtracta est dispositio, quæ ejus corpori divinitus indita erat, ut sibi proportionaliter responderet, & secuta est mors: est igitur mors quasi per accidens superveniens homini per peccatum, considerata institutione humane nature. Hæc S. Thomas. Compertum est autem, Theologos nostri instituti, qui ajunt non potuisse hominem conditi morti obnoxium, spectata Dei providentia rebus singulis perfectiones suas coaptante, nunquam dixisse primi hominis immortalitatem naturalem fuisse quantum ad activum principium, sed hoc unum affirmasse, animam, cui inest imago Dei, cum immortalis sit quidem, sed naturalis forma corporis, perpetuam atque indissolubilem hujus unionem appetere, ideoque ne separaretur a suo corpore innocens, nulloque peccato fuscata, corpori natura sua corruptibili dispositionem illam divinus fuisse tribuendam, qua sue formæ convenienter aptaretur, eique proportionaliter responderet; & si quis de nostra, aut de nostratium sententia aliud suspicatur, is profecto summa Augustinianæ Doctrinæ ignorantia laborat.*

V. Adeo verum est, animam spirituales atque immortalem a corpore, cujus naturalis for-

ma est, separatam in statu suæ naturæ opposito consistere, atque inde torqueri, & pœna affici; ut nonnulli Patres, inter quos Augustinus, Ambrosius, ac Bernardus, de animabus sanctorum, quæ nunc sempiterna Dei visione fruuntur, senserint corporum suorum desiderio quodammodo retardari, ne toto impetu in summum bonum ferantur, quandiu non uniantur iterum corporibus suis, quorum administratione illarum appetitus penitus conquiescat. Hac de re a nonnullis in lectione Patrum parum exercitatis tres illi Ecclesiæ Doctores, ac splendidissima lumina, immerito iis, qui appellantur *Millenarii*, accensentur. Horum tamen Patrum vindicias ego quoque libro tertio cap. 10. suscepi, demonstrans denegari ab iis gloriæ plenitudinem sanctorum animabus, propterea quod vigeat in his naturale desiderium suorum corporum, cujus causa illarum affectio, ut Bernardi utar verbis, *contrahitur quodammodo & rugam facit*. Si vero animæ beatorum a corporibus suis separatæ naturali illo desiderio afficiuntur, nec omnino satiantur, tametsi torrente voluptatis, & indeficiente fonte potentur; eruntne absque angore, absque pœna, patientur ne requie, ac sine suo naturali a terreno corpore exules, & ulterius a Deo, cujus imagines sunt, separatæ? Id est, quod Augustiniani Theologi non percipiunt: id est, quod mirantur, Adversarios suos ad solam conditionem corporis, non ad animæ naturam attendere, atque separationem a corpore, quam immortalis illius forma refugit & averfatur, inter proprietates naturæ, quam putant *possibilem*, adnumerare.

VI. Videtur præterea nostratibus, si admittatur possibilis status *pura nature*, ex concupiscentia, & ex morte non recte adversus Pelagianos demonstrari peccatum originale; quum tamen certissimum sit, his potissimum armis S. P. Augustinum refutasse hæresim Pelagianam, quod ipsa concupiscentia, ipsa mors sint pœna peccati, non autem rationalis creaturæ ad imaginem Dei conditæ naturales proprietates. Neque enim me latet adversarios nostros contendere, Augustinum parentem nostrum adversus Pelagianos pugnavisse ex præfenti humane nature institutione, in qua e scripturis sanctis certum est hominem fuisse conditum cum gratia & immortalitate; non autem ex statu *nature pure*, qui sit possibilis. Sed utrum hæc recte dicantur, in controversia positum est, non, ut jactat imperitus iste Anonymus, definitum. Immo Augustinus ubique concupiscentiam per se malam, ubique mortem pœnam esse peccati contra Julianum inculcat; neque id ex scripturis tantum, aut ex peracta hominis institutione, sed ex rerum natura: quod nempe pugna inter rationem ac sensus sit per se mala, & mors, ac separa-

tio a corpore uerfetur naturæ immortalium animarum; ita, ut firmissima fit Augustini sententia, nihil posse Catholicos respondere Manichæis, qui ex morte, & concupiscentia inferunt animam hominum malam esse substantiam, nisi dicatur illa duo mala ex prævaricatione primi hominis originem habuisse. Legat autem (1), qui hæc ignorat, *Opus imperfectum* contra Julianum, ubi S. Pater pluribus demonstrat, in sententia Pelagianorum, autumantium mortem atque concupiscentiam naturæ esse indita, non posse responderi Manichæo dicenti *malam fuisse carnem hominis ante peccatum, & miseram conditam esse naturam*. Quod utique Manichæus ex mortis & concupiscentiæ natura atque effectibus nitebatur ostendere: nec poterant ei Pelagiani, aut Catholici obijcere historiam Geneseos, quam ille negabat, neque verba Apostoli, cum etiam libris canonicis, quos recipiebat, quasdam falsas sententias permixtas esse contenderet. Hæc Augustinus animadvertens in eodem *Opere imperfecto* lib. 6. num. 15. pag. 1319. demonstrat quomodo Manichæus ex ipsa rerum natura sit refellendus, asserens obtusiores esse pistillo qui adversus illum ex opificio Dei, quod ipse negat, creaturas bonas esse se demonstraturum confidit. Cum itaque juxta Augustinum Manichæorum hæresis refelli nequeat, nisi affirmetur mala ista ex prævaricatione primi hominis derivasse; quomodo refutari posset, quando homo in puris naturalibus conditus absque ulla culpa morti, atque rebellionis sensuum subiceretur? Pauca ex præcitato Augustini Opere exscribam: Respondete Manichæis, ait S. Pater pag. 1320., unde sint ista, ne illi ea de commixtione alienæ malæque naturæ esse concludant. A nobis enim cum hoc requiritur, respondemus non hæc esse de permixtione alienæ, sed de nostræ prævaricatione naturæ. Et pag. 1340. ad Julianum: Hic tu aut præceptis ibis, aut dogma mutabis, aut fronte perditus, aut mente correctus. Aut enim ærumnosa vita locum famosissimæ felicitatis implebis, & non invenies oculos, quibus qualescunque aspiciere audeas Christianos: aut in abrupta horribiliora dejectus alienæ malæ naturæ, nobisque permixtæ hæc ærumnas hominis imputabis, & Manichæi tartarea profunditate sorbeberis: aut de natura vitiata hanc ærumnarum penam judicio Dei punientis existere confiteberis, & in auram Catholicam respirabis. Hoc postremum nos Augustini filii ac discipuli firmissime profitemur.

VII. Unum addam. Etiam si Pelagius, Cælestius, & Julianus in ea fuerint sententia, quod Adam moriturus esset, quamvis non peccasset,

id quod aperte sacris litteris adversatur; fuerunt tamen aliqui Pelagiani, qui affirmarunt, Adam & Evam mortales secundum corpus creatos fuisse, nunquam tamen mortem gustaturos, si Dei mandatum servassent, non quod immortalitas beneficium esset gratiæ, aut mors supplicium & pœna peccati; sed quia licet naturaliter mortis obnoxii, merito obedientiæ promereri poterant, ne morerentur, sicuti promeruit Enoch. Adversus autem istos non tantum asserendum est primos parentes, si non peccassent, perpetuo victuros, sed etiam mortem inflictam esse peccato, & ab initio Adamum ac Evam immortalitate fuisse donandos: alioqui temperamento illo adhibito Pelagiani facile argumenta Catholicorum eluderent, reponendo mortem per peccatum in mundum fuisse ingressam, quoniam peccando immortalitatem non sibi homo promeruit, sed corruptioni, in quam tendit suapte natura, obnoxius fuit. Arbitror de illa quorundam Pelagianorum opinione locutum Augustinum in Epistola 193. ad Marcum Mercatorem num. 22. ubi ait: *Quamvis jam non existimem eos dicere, etiam si non peccasset Adam fuisse corpore moriturum*. Certissime autem in ea sententia fuit Rufinus, quem ego Pelagianum fuisse non dubito, ut constat ex libello fidei suæ cap. 5. (2) ubi Joannes Garnerius Societatis Jesu vir doctissimus Dissertatione V. de Libellis fidei editis a Pelagianis, hanc annotationem apposuit: *Init mediam quamdam viam inter Augustinum opinantem primos parentes ab initio donandos a Deo immortalitate, qua spoliandi forent, si peccarent; & Cælestium existimantem, eos si peccassent, si non peccassent, morituros: sentit enim mortales factos; sed si non peccassent, cum visum fuisset Deo, in sedem immortalitatis transferendos. Quæ sententia placuit multis Orientalium partium Patribus, & arrepta est a Pelagianorum nonnullis, contra quos Augustinus disputat: nec immerito, cum inde sequatur, mortem non esse peccati penam, sed immortalitatem in præmium virtutis dari*. Denique eruditissimus Sirmondus, qui omnium primus ex M. S. Germani a Prædis præcitatum fidei libellum in lucem edidit, ad idem caput 5. siue ad numerum 29. produxit verba Theophili Alexandrini libri 2. ad Autolycum, hæc de primo homine scribentis (1): *Nec natura mortalis factus est, nec immortalis. Immortalem quippe si fecisset, Deus illum fecisset: si mortalem illum rursus fecisset, mortis ejus auctor & causa videretur*. Non alia, si non nihil sapio, Augustinensium nostrorum mens est. Inquiunt Adamum supra terreni corporis naturam donandum fuisse potestate non morien-

(1) Lib. VI. nu. 9. pag. 1299., & num. 14. pag. 1312.

(2) Vide Appendicem Augustinianam pag. 200.

(1) Sirm. tom. 1. Edit. Parisiens. pag. 296.

di, ne mortis, quæ est pœna peccati, Deus fieret auctor, ne vincerent Manichæi contententes ex ipsa morte in homine adinveniri commixtionem malæ naturæ, & ne innocens Dei imago miseris, quas modo patimur, subjiceretur.

VIII. Satis, ut opinor, tribus hisce postremis sectionibus demonstratum est, quæstionem de *statu puræ naturæ*, ut in Augustinensium Schola pertractatur, ad Bajanismum nullatenus pertinere. Enimvero fatentibus adversariorum nostrorum permultis, si in creatura rationali detur appetitus innatus ad visionem Dei, atque hæc sit finis noster ultimus quoad incitationem naturalis; quoniam supernaturalis est quoad consecutionem, oportet ut ipsi rationali creaturæ conferatur aliquod gratiæ auxilium, quo finem suum consequi valeat, ne rebus aliis creatis deterior sit: dari autem appetitum illum innatum Durandus, Paludanus, Sotus, Scotistæ omnes cum subtili Doctore, alique plurimi affirmant. Præterea concupiscentiam esse per se malam, & pœnam peccati, nec posse habere Deum auctorem, tradiderunt Petrum Aureolus, Gregorius Ariminensis, Estis, Macedo, Norisius, Martinus de Esparza, & alii complures; ideoque nullam Augustiniani Theologi id asserentes censuram promerentur. Immortalem vero animam esse natura sua formam terreni corporis, hujus unionem appetere, ab hoc separatam existere in statu quodam violento, & naturæ suæ repugnante, ideoque corpori terreno & corruptibili, ut tali formæ coaptaretur, conferendam immortalitatem aliquam supra naturam, consentaneum est rationi, Doctori Angelico, & aliis Ecclesiæ Patribus. At *status puræ naturæ* quinam est, nisi status ille, in quo creatura rationalis condita absque gratia, & absque culpa, neque ad beatitudinem ordinaretur, neque immunis foret a morte ceterisque miseris, quibus nunc ob Adæ prævaricationem afficimur? Sed tempus est, ut ad Bajum revertatur oratio, & quæ ex dictis manifesta illatione consequuntur, legentium oculis subjiciantur.

COROLLARIUM I.

Evidentissimum est, & ex quatuor primis paragraphis invictissime inferitur, in 27. articulo Michaelis Baji, aliisque spectantibus ad primam creaturæ rationalis conditionem, contineri sensum multiplicem hæreticum atque perversum.

1. In sensu Baji primus homo (quod de Angelis item asserendum est) non fuit conditus cum donis naturæ superadditis, & supernaturalibus.

2. In sensu Baji justitia, integritas, immortalitas, alique gratiarum dona primis parenti-

bus divinitus collata, fuerunt proprietates naturæ, eique proportionata, atque ita debita, ut illorum donorum carentia in homine lapsu nihil sit aliud, quam naturalium bonorum privatio, cujusmodi est cæcitas, surditas, ægrotudo.

3. In sensu Baji primus homo absque ullo respectu ad gratiam adoptionis poterat vitam æternam promereri, & hæc naturali lege illi debebatur, non propter Spiritum Sanctum inhabitantem, sed duntaxat propter ordinationem naturalem initio creationis constitutam.

4. In sensu Baji nec primus homo supernaturalibus fidei, spei, & caritatis habitibus donatus fuit, ut Deum supernaturaliter coleret; nec egebat auxilio gratiæ supernaturalis ad legem servandam, & ad consequendam beatitudinem; sed ad hanc solius naturæ viribus poterat pervenire.

5. In sensu Baji dona primo homini collata non improbanda ratione dicuntur gratia, at Pelagiano tantum sensu, idest, quomodo gratia appellantur munera creationis, & ipsa natura, in qua ut sumus, ut vivamus, ut sentiamus, & intelligamus, producti sumus.

COROLLARIUM II.

Hinc manifestissime consequitur non posse, nisi mendaciter & inique, Scriptoribus Augustinensibus Bajanismi notam impingi.

1. Si doceant Angelum, & hominem fuisse in prima sui conditione donis supernaturalibus, & naturæ superadditis exornatos.

2. Si tradant justitiam, integritatem, immortalitatem, alique gratiarum dona collata primis parentibus non fuisse proprietates naturæ, neque ita proportionata, & connaturalia, ut post Adæ lapsum carentia illorum donorum nisi sit aliud, quam privatio quædam bonorum naturalium.

3. Si affirmant primum hominem promereri potuisse vitam æternam per gratiam adoptionis, & per auxilium gratiæ supernaturalis, non autem spectata sola lege naturali, ac propter solam naturalem ordinationem, initio creationis constitutam.

4. Si propugnent primos parentes donatos fuisse, ut Deum colerent, supernaturalium virtutum habitibus, ac præterea indiguisset adjutorio gratiæ supernaturalis ad consequendam beatitudinem, ad quam solius naturæ viribus non poterant pervenire.

5. Si asserant dona iisdem primis parentibus collata proprio sensu appellanda esse dona gratiarum, non autem dicenda esse gratiam in illa ampliori significatione, in qua etiam munera creationis non improbanda ratione gratiæ nomine designantur.

§. IX. *Nota ad ea, quæ ab Anonymo præmittuntur circa sensum Bajani articuli vigesimi septimi, aliorumque ad primi hominis conditionem spectantium.*

I. **Q**uamquam Anonymi (1) iudicium hujus non sit generis, ut cum illo, quod viri doctissimi pronuntiaverunt, debeat equiparari, sed falsum, præposterum, & inconsideratum esse constet; illud tamen audire, & discutere me non piget. Itaque priori numero inquit, ipsummet Bajum vicesimam illam septimam propositionem, ut suam, & veram agnovisse, conquestum tantummodo, quod ejusdem propositionis falsitas idoneis, & convenientibus argumentis non revincatur.

Eateor hæc scripsisse Bajum in sua Apologia: *Si probatio libelli deprehendatur non esse legitima, & pars opposita convenientibus argumentis statuatur, merito hæc sententia vetatur*, aliaque verba pag. 66. ab auctore *Bajanismi* producta. At quænam est probatio libelli, nisi quæ continetur quarto, & proximis capitibus de prima hominis justitia, ubi rejecta S. Thomæ sententia, quæ docet primum hominem Spiritus Sancti charismatibus fuisse repletum, Bajus dogmatizavit adherere Deo sanctitate & justitia fuisse naturale homini & Angelo, sicut ad naturam oculorum pertinet visus, & ad naturam aurium auditus; non adherere autem esse vitium naturæ, sicuti vitium oculorum dicitur cecitas, & vitium aurium dicitur surditas? Vide §. III: num. 3. & 7. Ex hoc ergo priori numero Anonymi confirmatur quod diximus, germanum sensum Baji hunc esse, quod naturæ rationali primitus institutæ sanctitas & justitia naturalis fuerit, ut visus, ut auditus. Ceterum nec Bajus in præcitata Apologia docuit ita justitiam & integritatem fuisse primo homini naturalem, ut Deus non potuerit primum hominem condere absque eadem integritate: nam ad articulum 53. ait, *Si creasset hominem qualis nunc nascitur (id quod eum puto facere potuisse, nec umquam docui contrarium) tunc quod in eo qui nunc nascitur est culpa, in illo, quem Deus creasset, non fuisset culpa, sed natura*. Quæ Baji verba nequaquam contraria sunt aliis productis §. 2. & 5. in quibus ait integritatem primi hominis spectasse ad conditionem naturæ: sed magis confirmant quod diximus, juxta Bajum gratiam primi hominis fuisse connaturalem, ut visus, ut auditus. Est enim sententia Baji, universa, quæ ad integritatem pertinent, tribui rebus in sua nativitate, aut in opere, ut tactum sentientibus, aut in origine, ut quorundam animalium catulis visum; ut ipse ait postremo capite de prima hominis justitia,

pag. 63. Ergo si per Bajum integritas primi hominis naturalis fuit, & tamen sine integritate Deus hominem creare potuit; necessum erat, ut nisi homo cum integritate fuisset conditus, integritas ipsa ex natura manaret, quemadmodum visus in catulis. Quapropter in sensu Baji & exitit, & est *possibilis status pure nature*; quoniam & homo creatus, & qui potest creari, habuit, & haberet integritatem quidem, sed connaturalem, aut in opere, aut in origine sibi inditam.

II. Quod mirum est, Adversarius noster produciens nu. 2. quædam loca ex Bajanis Opusculis deprompta, non percipit iisdem evidentissime demonstrari, a Bajo (2) justitiam & integritatem primi hominis dici naturalem sensu a nobis exposito. Primus locus est depromptus ex cap. 4. de quo supra, ubi ait convenire creaturæ rationali adherere Deo, ut ad naturam oculorum pertinet visus. Alter ex cap. 6. ubi inquit primæ creationis integritatem non fuisse supernaturalem. Tertius ex cap. 7. ubi scribit, hominem non fuisse dono quodam supernaturali, & gratuito supra naturæ suæ conditionem exaltatum, ut fide, spe, & caritate Deum supernaturaliter coleret. Quartus ex cap. 8. ubi negat primum hominem per dona naturæ superaddita fuisse sublimatum, & in Dei filium adoptatum.

Quid ergo Anonymus blaterat, quid garrit? Evidentissime Bajus omnia dona supernaturalia, omnem gratiam naturæ superadditam denegat primo homini. Vide tamen, benevole lector, in hoc accusatore in hisce Bajanis textibus colligendis conjunctam intellectus acumini singularem prudentiam. In textu petito ex cap. 6. prætermittit comparisonem Baji inter sanitatem corporis ortam ex proportionem qualitatum, & naturalem sanitatem animæ provenientem ex legitima omnium partium constitutione; atque in textu pariter quem profert ex cap. 7. prætermittit comparisonem alteram serpentis, qui gradiebatur erectus pedibus, seu terræ, quæ fruges fecunditate sua producebat, hominisque in natura bene instituta sine dono supernaturali Deum colentis; utitur eadem sagacitate proxima adnotatione, ut dicam paullo infra. Cur hæc ab accusatore ingenuo, sagaci, optimo prætermittantur, manifestum puto ex tertio hujus dissertationis paragrapho. Quantumvis autem sagax & prudens fuerit, nescio num sagaciter, prudenterque se gesserit ex prædictis testimoniis hanc inferens illationem: Ex his omnibus locis patet integritatem primæ creationis, quam Bajus asserit fuisse primo homini naturalem atque debitam, nihil aliud esse quam sanctificationem Spiritus Sancti, seu donum illud supernaturale, quo

(1) *Bajan. Rediv. pag. 273.*

(2) *Bajus de 1. Hominis just. pag. 55. 57. 58. 59.*

quo Adamus in filium Dei adoptatus fuit, ut Deum fide, spe, & caritate coleret, & postea beatitudinem possideret. Teneas, quæso, patentem hanc lillationem Anonymi, ex qua consequitur altera, toto cælo a Baji errore diffidere qui asserunt gratiam sanctificantem, gratiam adoptionis, gratiam habituatam collatam primo homini supernaturalem fuisse, & concedunt quoque sine huiusmodi gratia potuisse a Deo hominem condi.

III. Tertio numero Anonymus (3) demonstrare nititur id a Bajo naturale dici, quod pertinet ad integritatem, & cuius carentia est malum, cap. 4. & 6. jam citatis, non autem affirmari iustitiam ita esse naturalem, ut ex ipsius naturæ principiiis oriatur & fluat, ut inquit cap. 11. fateri autem cap. 10. in hoc statu reparatæ naturæ iustitiam dici supernaturalem, quoniam per Christum misericorditer nobis rediditur.

Mutilata ab adversario Baji loca asseruntur, punctisque disjuncta: nam Bajus (4) in cap. 4. carentiam integritatis appellat *vitium*, quoniam ipsa integritas pertinet ad naturam, ut *visus*, ut *auditus*: in cap. 11. disjunctive loquitur, *Sive ex naturæ principiiis, tanquam efficientibus causis, orta fuerit prima hominis iustitia, sive a Deo illi immediate collata (sicut plerique de anima rationali tradunt, quam tamen nemo supernaturalem esse arbitratur) adhuc tamen illi naturalis fuit*: in cap. 1. (servo Anonymi ordinem) Bajus inquit: *Ea ratione nunc iustitia nostra supernaturalis dici potest, eo modo, quo sanitas corporis gratia est, cum neque viribus naturæ, neque opera medici reparari potest, sed sola creatoris beneficentia redditur: non quod res sit supernaturalis: aut naturali hominis integritati superaddita, sicut prophetia, gratia sanctorum, & alia multa, quibus sine malo caremus*. Manifestum est igitur, Bajum eo sensu iustitiam primi hominis appellasse naturalem, ejusque carentiam dixisse malum, quemadmodum naturalis est *visus*, & malum est *cæcitas*. Manifestum est naturale appellasse, quod vel ex naturæ principiiis oritur, ut *visus*, *auditus*, & *sanitas corporis*; vel si aliunde accedit, spectat tamen ad naturalem qualitatem, ut *gravitas*, & *levitas elementorum*, vel attinet ad naturalem constitutionem, ut est *anima rationalis*: manifestum est in statu reparatæ naturæ dixisse gratiam supernaturalem per accidens, ut *visus redditus cæco nato*. Vide supra §. 3. ubi Baji verba producta sunt, & cum hæreticorum sententiis comparata. At callidus adversarius quæ apud Bajum leguntur cap. 11. de prima hominis iustitia, ad hunc modum ex-

scripsit (5): *Sive ex natura principiiis tanquam efficientibus causis ista fuerit prima hominis iustitia, sive a Deo immediate collata adhuc tamen naturalis fuit: & quæ habentur cap. 10. ita produxit, Ea ratione nunc iustitia supernaturalis dici potest non quod res sit supernaturalis, &c.* Quid puncta ista significant? quid prætermisum est? Quæ aperte commonstrant sensum Baji esse illum, quem nos damnatis articulis adtribuimus.

IV. Ad hæc ait Anonymus Bajum docuisse originalem iustitiam fuisse debitam humane naturæ quo sensu asseruit fuisse naturalem, quoniam ejus absentia malum est creaturæ.

Ita quidem; at malum creaturæ Bajus dixit privationem bonorum naturalium, cujusmodi sunt cæcitas, surditas, ægrotudo: quod arbitror satis repetitum atque ex Bajanis Opusculis apertissime demonstratum. Legat Bajum, qui nondum hæc percipit part. 1. pag. 55. sive de prima hominis iustitia, cap. 4. & p. 2. pag. 93. scilicet in Apologia articuli vigesimi terti.

V. Redit accusator num. 5. ad articulum Bajanum 38. ex quo infert Deum non potuisse condere hominem cum culpabili cupiditate, ideoque juxta Bajum debuisse condere cum laudabili caritate; quoniam inter hæc duo per ipsum Bajum non datur medium.

Verum de articulo 38. ejusque sensu plura dixi in Dissertatione præcedenti: in qua num demonstratum a me sit Bajum locutum fuisse de charitate habituali, & refutata sint, contrita, ac disjecta, judicio quoque centum Gallorum Præsulum, calumniatoris hujus machinamenta, quotquot extant in urbe, atque in orbe Theologi, sint iudices. Quanam est autem vis istiusmodi ratiocinationis? Deus potuit condere hominem absque iustitia, & caritate habituali; igitur etiam condere illum potuit absque gratia actuali, qua auxiliante ad Dei amicitiam perveniret, & finem assequeretur, quem appetit naturaliter, sed non potest naturaliter obtinere? Adde cupiditatem culpabilem nunquam in statu naturæ puræ affuturam, sive is status possibilis, sive impossibilis asseratur; cum prava cupiditas inclinans ad culpam non sit naturæ proprietas, sed pœna peccati.

VI. At explicat nobis Doctor ac Præceptor eximius, quot modis Gratia vocabulum accipitur, docens tripliciter accipi, primo pro quocunque beneficio gratis collato; secundo pro beneficio indebito creaturæ, etiam si naturalem ordinem non excedat: tertio pro beneficio indebito ac supernaturali.

Recondita sane doctrina, quam licet apprehendant omnes in vestibulo Theologiæ, nos tamen

(3) Bajan. Rediv. pag. 277.

(4) Bajus p. 1. pag. 53. pag. 62. 61.

(5) Vide Baji verba integra atque ut sonant. §. 3. num. 8.

tamen penitus ignorabamus. A me quidem illius vocabuli *gratie* multiplex sensus traditur libro XIII. cap. 7. ibique hæc eadem partitio explicatur, additis significationibus aliis nonnullis: at in scriptis nostris olent omnia *Bajanismum*; & si orthodoxa sunt, olent *Bajanismum*, quoniam in scriptis nostris sunt. Nunc tamen mihi, ut Plautina utar phrasi, adversarius obvertat cornua. Quo sensu, obsecro, Bajus de primo homine differens vocabulum *gratie* usurpavit? Si audiat *Suaresius*, de quo §. 1. num. 6. Bajus dona collata primo homini appellavit *gratiam* non improbanda ratione, *qua dona creationis gratia vocantur*. Si legantur quæ Bajus scripsit in Apologia ad IX. articulum pag. 93. ita dona concessa homini integro & Angelo esse dona *gratie* existimavit, quemadmodum ab Augustino *gratia* dicitur, *qua creati sumus ut essemus, ut sentiremus, ut intelligeremus*. Vide supra §. 3. num. 4. Igitur Bajus in statu naturæ integræ nullam gratiam agnovit, quæ excederet naturæ ordinem. Sed accipe alteram accusatoris adnotationem. *Quoniam vero Bajus* (inquit pag. 273.) *contendit justitiam originalem, ceteraque dona ad salutem eternam ordinata, fuisse debita homini innocenti, ejusmodi donis in statu naturæ lapsæ collatis non potuit tribuere nomen gratie proprie dictæ, nisi in quantum conferuntur indignis, & male merentibus, quod tamen falsum est. Ad hoc enim ut alicui dono ad salutem nostram ordinato competat nomen gratie, sufficit quod fuerit indebitum, & collatum homini nihil merenti, nempe neque bene, neque male*. Optime, ingeniosissime! Si Bajus donis ad æternam salutem ordinatis in hoc statu reparatæ naturæ tribuit nomen *gratie* ob hanc solam rationem, quia conferuntur indignis, & male merentibus: igitur, dum ait propositione 9. *dona concessa homini integro non improbanda ratione dici gratiam*, quoniam fuerunt collata homini nihil merenti, nempe neque bene, neque male, affirmavit esse gratiam eo sensu, quo dicuntur *gratia creatio, natura, vita, sensus, intellectus, liberum arbitrium, aliaque dona, quæ naturæ ordinem non excedunt, & de quibus Augustinus* (1): *Non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, ut essemus, & viveremus, & sentiremus, & intelligeremus, quia non precedentibus aliquorum operum meritis donata est*.

VII. Quæ sequitur adnotatio septima, paucis lineis continetur: inquit enim duntaxat, *Bajum dogmatizasse, quod merita bonorum Angelorum, & primi hominis ante peccatum, gratia dici non debeant*.

Berti Th. T. VIII.

(1) Vid. §. 3. v. 9.

(2) Vid. librum, cui titulus, Augustinus

Nil verius ab Anonymo dici poterat: at quo sensu negavit Bajus, *debere merita illa dici gratiam*? Id negavit, quoniam noluit esse supernaturalia, noluit exorta a donis naturæ superadditis, noluit excessisse naturales vires arbitrii: quod satis superque testimoniis Theologorum omni exceptione majorum, atque ex ejusdem Baji Opusculis demonstratum est supra.

VIII. Præterea inquit Auctor *Bajanismi*, huc spectat propositio 69. *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum*, existimavit enim Bajus, omnem pœnam, si justa est, pro peccato aliquo impendi, ut inquit in sua Apologia. *Eo collineant propositiones 6. 75. 76. in quibus omnibus assumat non potuisse hominem condi in puris naturalibus*.

Loquacissimus forem, si quo sensu damnatæ fuerunt propositiones postremo citatæ, ac spectantes ad immortalitatem, integritatem, & justitiam primi hominis, rursus repeterem. Nonnulla itaque addam de propositione 69. Priusquam doctus iste adversarius nasceretur, aut saltem dum adhuc balbutiret, Fulgentius La-Fosse Tolosanus demonstravit propositionem illam 69. perperam afferri ad statum puræ naturæ propugnandum, cum idcirco damnata sit, quia significat in baptizatis & renatis remanere: quod mereatur Dei ultionem & damnationem: quod est contra Apostolum & Tridentinum Concil., sess. 5. Ostendit vir doctissimus, afflictiones justorum, licet interdum ob propria, vel aliena peccata inflictæ sint, sæpenumero tamen tribuendas esse divinæ providentiæ, quæ prædestinavit electos conformes fieri imaginis filii sui, ut per afflictiones & passiones ad gloriam perveniant, hanc autem electionem, & ordinationem factam esse post originale peccatum; protoparentes enim, si in originali justitia perseverassent, sine ullis adversitatibus & molestiis consecuti fuissent æternam vitam; ex quo demum post prævaricationem Adami afflictiones sint interdum exercitamenta justorum, minime sequi potuisse easdem afflictiones adinveniri in creatura innocente; alioqui vanide Augustinum ex angustiis, & miseriis, quas modo patimur, conatum, ut probaret contra Pelagianos peccatum originale. Objectionem itaque adversus nos petitam ex illa propositione 69. (2) ante quinquagintaquinque annos Gallus Theologus præviderat & diluerat. Eandem explicationem ejusdem propositionis tradidit Aloysius Turrianus in Tractatu contra errores Baji cap. 9. num. 16. Ceterum nullus Catholicorum negare potest illam Baji assertionem, quemadmodum & Quesnellianam 70. falsam esse, hæreticam, erroneam, absurdissimam. Quis enim dixerit, miseriis, quibus

I i i

Theologus edit. Tolosæ an. 1688. tom. 3. pag. 117. & sequen. Turrianum p. 640.

sanctum Jobum Deus afflixit, eadem ac mortem illatam infantibus trucidatis pro Christo, Præcurſori decollato ab Herode, Martyribus vario pænarum genere occiſis, doloris gladium, quo maternum intemeratæ Virginis cor tranſfixum fuit, Redemptoris noſtri flagella, ſpineam coronam, clavos; crucem, mortemque turpiſſimam, fuiſſe peccatorum ſuorum ultionem atque vindictam? Nemo noſtrum adeo impius, adeo inſipiens eſt, ut hæc aſſerat.

IX. Contendit cenſor totam Baji doctrinam (1) *cinca naturalem primi hominis conditionem includi in hac una propoſitione, Impoſſibilis eſt ſtatus puræ naturæ*: propterea quod eandem propoſitionem propugnantes tria aſſerunt, ideſt, debuiſſe creari hominem *cum originali juſtitia, & cum mediis neceſſariis ad ſalutem adipiſcendam*; debuiſſe creari *cum elevatione ad intuitivam viſionem Dei*: debuiſſe tandem creari *immunem a morte, a concupiſcentia, ab ignorantia, ceteriſque hujus vite miſeriis*.

Contra ego aſſerimus poſſe defendi illam propoſitionem, *Impoſſibilis eſt ſtatus puræ naturæ* abſque ulla Bajani erroris nota: nam quantum ſpectat ad juſtitiam originalem, Baji hanc *naturalem, & naturæ proportionatam* aſſeruit; ac præterea illa juſtitia non tantum gratiam ſanctificantem, ſed etiam gratiam actualem, & carentiam peccati includebat: quorum primum, ideſt, *gratia ſanctificans*, nec ſententia noſtra primo homini debebatur: alterum, ideſt, *gratia actualis*, erat debitum titulo providentiæ, ut creatura rationalis aſſequi poſſet finem ſuum *naturalem*, non ut ea, quæ pertinent ad conſtitutionem naturæ, nanciſceretur; poſtremum, ideſt, carentiam peccati, ſententia omnium etiam adverſariorum, etiam Baji, etiam hæreticorum omnium, ſi Manichæos, & qui Deum malum invexerunt, excipiat, a Deo conditore habere debet in ſui productione quælibet rationalis natura *poſſibilis*. Propoſitiones autem Bajanae, inquit Norſius, *abſolute & univerſales ſunt, & gratiam ſanctificantem includunt*: & quemadmodum Deus non poteſt condere hominem, ſatentibus omnibus, cum originali peccato cum quo modo naſcitur; & nihilominus falſiſſima eſt, meritoque damnata propoſitio 53. Baji, *Deus non potuiſſet ab initio creare hominem, qualis nunc naſcitur*: ita in ſententia Auguſtini non potuit Deus condere hominem abſque mediis, quibus ad Dei amicitiam, & ad finem ſuum pervenire poſſet, & tamen propoſitio illa Bajana repudianda eſt, omnique jure proſcripta, quoniam Deus potuit condere hominem abſque gratia ſanctificante, abſque juſtitia originali, abſque integritate, quæ naturæ divinæ conſortium, & gratiam adoptionis im-

portat. Quantum vero attinet ad elevationem *in intuitivam viſionem Dei*, contendo nullatenus coincidere cum Bajani articulis ſententiam illam, quæ ait huiusmodi viſionem eſſe *finem naturalem* creaturæ rationalis, quem tamen finem aſſequi non poteſt viribus ſolius naturæ, ſeu finem eſſe *naturalem* quoad appetitum, & *ſupernaturalem* quoad aſſecutionem: & quoniam ſatentibus adverſariis, ſi beatitudo, quæ in viſione Dei ſita eſt, ſit *naturalis* quoad appetitum rationalis creaturæ, huic debentur etiam media, quibus ad talem finem pervenire queat; aſſerimus opinionem illorum, qui docent hæc media deberi creaturæ rationali & innocenti, non quidem ut ſit, & in ſua natura conſtituatur, ſed ut ad finem ſuum, in quem *naturaliter* fertur, valeat pertingere, tam a Bajani erroribus eſſe remotam, quam a Bajani erroribus remota eſt opinio illorum, qui propugnant in creatura rationali eſſe appetitum *innatum* videndi Deum, quæ opinio, ſatente Molina, eſt opinio *communior* Scholaſticorum. Poſtremo quantum attinet ad concupiſcentiam, aliaque mala, quibus ſubjicimur; dico non eſſe de iis omnibus eandem rationem; nam concupiſcentia, quam modo experimur, eſt juxta Auguſtinum per ſe mala, & omnino repugnat quod ſit a Deo Conditore, tanquam a cauſa efficiente; idem dici poteſt de ignorantia, non quidem omni, ſed cæcante, & qua homo erat invitus; mortalitas autem, & corporales miſeriæ, etſi ſpectata natura corporis corruptibilis *naturales* videantur; ſi tamen attenditur immortalitas animæ, quæ ejusdem corporis *forma* eſt, & a corpore ſeparata eſt in quodam ſtatu naturæ ſuæ repugnante, non ſunt proprietates naturæ, ſed pæna peccati; atque hæc eſt ſynopſis eorum, quæ §. 5. & ſequentibus præmiſſa ſunt.

X. Verum adverſarius (1) noſter num. 10. ait, quosdam Theologos *numero pauciſſimos* docuiſſe, quod non potuerit Deus creare hominem obnoxium, ſi non peccaſſet, motibus concupiſcentiæ, ſaltem quales nunc experimur; ſed ei videtur nec iſtos effugere cenſuram a S. Pio V. latam in damnatione propoſitionis 53. *Deus non potuiſſet ab initio creare hominem, qualis nunc naſcitur*. Definivit ergo S. Pius V. quod potuiſſet Deus creare talem, qualis nunc naſcitur, ſcilicet obnoxium concupiſcentiæ, ſicut & ceteris hujus vite miſeriis, ubi enim lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus; verum concludit Anonymus, ſe hujus agitandæ quæſtioni ſuperſedere, quoniam illud *in controverſiam vertitur apud quosdam Theologos*.

Sunt quædam præ manibus, quæ his omnibus reponantur. Ac primo Theologi, quos commemorat Accuſator, non ſunt numero pauciſſimi

(2) Bajan. Rediv. pag. 246.

(1) Bajan. Rediv. pag. 246. & 247.

fimi: a nobis enim §. 7. laudati sunt pro illa sententia Petrus Aureolus, Gregorius Ariminensis, Guillelmus Estius, Cardinalis Norisius, P. Elizalda, Martinus de Espärza, Pater Macedo, Joannes Schuveitserus, Jodocus Ravestein, Ruardus Tapperus, Vincentius Contensonus, Joannes Baptista Du-Hamel, Nicolaus L'Hermier, Aurelius Piette, cui consentiunt ceteri omnes Theologi Augustiniani: immo, ut ibidem diximus, hæc est sententia Augustini, Fulgentii, & Joannis Pomerii, ut demonstrat nunquam satis laudandus Norisius. Præterea quinam est accusator iste Anonymus, qui viris hisce præstantissimis, cum quorum minimo nequit comparari, audet *Bajanismi* notam impingere? Nonne Joannes Baptista Gonet tanti nominis Theologus, etsi arbitretur posse hominem a Deo condi cum hac perduelli concupiscentia, fatetur tamen non posse sententiam suam demonstrari damnatione *Bajanorum* articulorum? Insuper si fas esset repellere convicia conviciis, annon possemus respondere concupiscentiam, in qua homo *in statu naturæ puræ conderetur* (1), fore tunc proprietatem naturæ, productam a Deo conditore, ac bonam proinde & laudandam; qui autem concupiscentiam laudandam esse dicit, ut inquit Augustinus adversus Julianum, habere *animam asininam*? Verum absit, ut quæ ab Augustino in pervicaciores Pelagianos dicta sunt, a me in virum Catholicum ejaculentur, quamquam in me Dei gratia Catholicum vibret adversarius quæcunque in pervicaciores *Bajanitas*, & *Jansenistas* dici possunt. Ad consequentiam vero, quam Anonymus infert ex damnato articulo quinquagesimotertio, respondit cap. 3. Vindictiarum §. 2. Cardinalis Norisius. Est autem eadem consequentia adeo inepta, adeo frigida, ut si talis ratiocinandi modus sit usurpandus, consequatur potuisse hominem condi cum originali peccato quoniam ita nunc homo nascitur, Sed recole dicta §. 1. num. 12. Neque nobis illud arrogamus, ut distinguamus in lege; sed asserimus, propositiones permultas erroneas ac falsas, si absolute pronuntientur, verissimas esse in sensu aliquo individuo & peculiari; immo eandem propositionem, quæ in sensu ab assertore intento falsa est, posse in alio sensu sustineri; quod demonstrat citato loco Norisius, & de nonnullis *Bajanis* articulis definit S. Pius Quintus.

XI. Ad hæc Anonymus ait (2), sententiam de *Impossibilitate status puræ naturæ* contineri in *damnatis propositionibus Quesnellianis*, idest, in 35. & 70.

Satis, ut opinor, hæc discussa sunt §. IV.

(1) In libidine agnosce & pecoris naturam, & hominis pœnam, si animam non habes asininam. *Op. Imperf. lib. IV. n. 56. t. 10. p. 1167.*

ubi etiam auctoritate doctissimorum Galliorum Præsulum demonstrari Quesnellium, ubicunque sermonem instituit de prima hominis conditione, accepisse *gratiam* in sensu Pelagianorum. Itaque revocentur in memoriam, quæ eo loco fuerant producta. Unum adiam. Edidit Romæ adversus Quesnellianas propositiones prolixum Opus Bernardus Desirant Augustiniani instituti, Doctor Lovaniensis, Theologus Cæsareus, deputatus ab Episcopis Belgii sedente Innocentio XII. ad Sanctam Sedem adversus Jansenistas, Romam rursus accersitus a SS. Domino Nostro Clemente XI. in Romano Sapientiæ Archigymnasio Sacræ Scripturæ Lector, in Collegio Urbani PP. VIII. de Propaganda Fide Præfectus Studiorum, universalis contra hæreticam pravitatem Inquisitionis Qualificator, aliisque honoribus ab eodem Clemente XI. adauctus: is saltem princeps Jansenistarum adversarius, & celebris Quesnelli Impugnator, non erit Jansenista, nec Bajanista, nec Quesnellista. Quid ergo ait Desirantius in illo Opere Romæ edito anno 1722. sub Clementis XI. faustissimis auspiciis? Parte IV. pag. 3. inquit de Propositione 35. Quesnelliana: *Nihil supernaturalis propositio hæc in Adamo admittit, sed omnia naturalia, omnia humana.* Addit, Quesnellium appellasse gratiam Adami *sequelam creationis*, eo modo, quo Pelagius non formidabat vocem *gratiæ*, sed gratiam confundebat cum natura, & naturam, quæ opus est Creatoris, appellabat *creationis gratiam*. Subjiciens deinde Dogma Augustinianum, oppositum thesi Quesnellianæ, *Gratia Adami* (inquit) *non naturalis, sed supernaturalis erat, utpote ad supernaturalia, quæ sequelam, & ordinem naturalis creationis superabant, data.* Erat natura sane, & integræ non debito, quin nec illius pars erat, neque dabatur ad perficiendam naturam in naturalibus, sed ad elevandam eam, adjuvandamque ad ea, quæ supra naturam erant. Pagina autem 13. respondens ad objectionem Joannis Frickii Lutherani Ulmensis, quod si Deus condidisset hominem in statu *puræ naturæ*, experiretur idem homo hanc perduellem concupiscentiam; inquit primo, *Talia naturalia essent ne naturalia? Tu quidem statum talem appellas purum, ut vere puritatis assertorem quoque modoreddas odiosum.* Videtur siquidem: nec immerito, futurum non fore purum illum statum, in quo esset libido, & concupiscentia. Deinde respondet: *Cedo autem, quid nunc ad rem præsentem facit, utrum hic status fuerit possibilibus? Numquid sufficit, (*) quod sic non fuerit a Deo institutus? Si non involvat contradictionem; nunquid omnia (**)*

I i i 2

sunt

(2) *Bajan. Rediv. pag. 247.*

(*) Videtur legendum. Nunquid non sufficit.

(**) Nunquid non omnia, &c.

sunt impossibilia illi, qui est omnipotens? Si autem contradictionem involvit; nihil facit ad statum Adami integri & lapsi, qui sine ulla contradictione fuit. Itaque propositio ista, Impossibilis est status puræ naturæ, iudicio etiam huius Theologi, nullatenus spectat ad hæresim Quesnellianam; nisi ea propugnetur, ut gratia dicatur proportionata naturæ, illius pars, & collata ad ipsam naturam perficiendam in naturalibus, & nisi dicatur sequela creationis, ut inquit Quesnellus de propositione 70. Vide quæ scripsi præcedenti num. 8.

XII. Hoc & sequentibus numeris colligit accusator plura testimonia Jansenii, qui statum puræ naturæ *impossibilem* dixit, variisque cavillationibus & effugiis usus est ad censuram Pontificiam eludendam.

At aliquantulum, quæso, temperet adversarius præconceptam in nos indignationem, sinatque animo æquiori me respondere, nullam censuram hactenus in illam propositionem a Romanis Pontificibus latam esse; quod me demonstrasse confido. Quantum ergo ad Jansenium attinet; is multos quidem errores Baji defendit; sed hi sunt, qui continentur in quinque famosis propositionibus, aut ad has revocantur: quod enim Urbanus VIII. Bulla, *In Eminentissimam*, proscripserit Jansenii librum, quod contineret *multas propositiones a suis prædecessoribus damnatas*, verissimum est: quod inter has propositiones contineatur ista, *Impossibilis est status puræ naturæ*, id est falsissimum. Nam primo Innocentius X. quinque tantum Jansenii propositiones, ut dixi, damnavit; in quarum numero hæc non comprehenditur. Deinde Innocentius XII. in Brevis ad Belgii Episcopos dato, de quo alibi, mandavit, ne ulla ratione quemquam *vaga accusatione & invidioso nomine Jansenismi* traduci aut nuncupari sinerent, nisi prius suspectum esse legitime constiterit, aliquam *ex illis quinque propositionibus* docuisse ac tenuisse; ideoque alia quælibet propositio, quæ cum illis quinque non coincidat, sufficere nequit ut alicui inferatur Janseniani erroris calumnia; & quisquis oppositum censet, ut adversarius iste, Innocentianam constitutionem violat ac parvipendit. Tertio in celeberrima Universitate Lovaniensi, etiam postquam omnes Theologi quinque propositionum damnationi, & celebri *Formulario* subscripserunt, Theologi nostri ad hanc usque diem docuerunt *status puræ naturæ impossibilitatem*; testorque ulterius me nullum insignium Theologorum nostrorum ex Italis audivisse, qui eandem *impossibilitatem* non tradiderit, ac in præsentia non tradat: unde immerito Fulgentio Bellelli, mihi que imponitur, quod Baji, & Jansenii dogmata ex Orco excitemus. Quarto cum an. 1679. sacre Theologiæ Facultatis Lovaniensis Depu-

tati, inter quos *Instituti nostri viri* duo percelebres, & doctrina ac pietate præclari Christianus Lupus, & Lambertus Le-Drou, Romam advenissent, atque Innocentio XI. Pontifici Maximo exhibuissent propositiones permultas, ad morum laxitatem & corruptelam sternentes viam, quarum pleraque jam antea censura perstrinxerat Illustrissimus Gandavensis Antistes Antonius Triest; obtinuerunt prædicti Deputati Lovanienses ab Apostolica Sede condemnationem sexaginta quinque propositionum; quemadmodum apparet ex Decreto ejusdem Pontificis Innocentii XI. emanato prædicto anno 1679. Quid vero tunc adversarii moliti sunt? Vulgarunt librum, cui titulus *Speciem Doctrinæ Theologicæ per Belgium manantis*: quo in libro theses quamplurimæ, quæ colligentibus visæ sunt pariter confingendæ, fuerunt in varia capita distributæ; ac non semel duo illi Augustinenses Theologi Lupus, & Le-Drou, necnon Franciscus Vanvien, Deputatus & ipse sacre Theologiæ Facultatis, itaque Bajanistæ delati sunt, prout apparet ex parte 2. ejusdem *Speciminis*, cap. 3. §. 1. cap. 4. §. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. necnon ex parte 3. cap. 8. §. 2. Quod autem ad rem attinet nostram, in prima parte cap. 7. §. 3. accusantur Theologi Lovanienses, tanquam propugnatores quinquagesimæ quintæ propositionis Bajanæ, *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur*; & quod statum *puræ naturæ* esse impossibile tradiderint, expresso nomine traducunt Gerardus Van-Werm, Thomas Vandem Berghes, Joannes de Witte, Macarius Havermans, & Hroznatavan Saftinghen, singulorum thesibus productis, quæ ab anno 1644. usque ad annum 1677. palam fuerant propugnata, id est, post publicationem in Belgio factam celeberrimæ constitutionis, *In Eminentissimam*. Profecto propositionibus in illo *Speciminis* Opusculo collectis, sedendo Alexandro VII. successore Innocentii, discussis, atque ad trutinam revocatis, quædam Romanis Theologis censoriam notam visæ sunt promereri, prout evidens est ex decreto Alexandri die 7. Decembris an. 1690. emanato. Etenim ex 31. articulis eodem decreto proscriptis, secundus agens *de ignorantia, invincibili juris naturæ* exhibetur in præcitato *Specimine* p. 1. cap. 6. §. 1. pag. 46. sextus, in quo *gratia sufficiens dicitur perniciofa*, continetur p. 1. cap. 2. pag. 17. undecimus *ad fidem* pertinens habetur p. 2. cap. 3. §. 4. pag. 39. duodecimus *eadem ad fidem* spectans *eadem* omnino verbis legitur p. 2. cap. 1. §. 7. pag. 25. decimus sextus *de præmittenda satisfactione absolutioni* traditur p. 3. cap. 11. §. 2. pag. 41. Summopere itaque commendanda est Romanorum Censorum æquitas, firmissimum-

que Apostolicæ Sedis iudicium; quo nullis unquam addicto partibus, sicuti fuerunt proscriptæ ab Innocentio XI. propositiones 65. exhibitæ a deputatis Lovaniensibus adversus morum laxitatem; ita ab Alexandro VIII. confixæ sunt propositiones, quæ in *Specimine* illo doctrinæ per Belgium manantis continebantur, non quidem omnes, sed quæ adinventæ fuerunt censura dignæ; quod unum se optare dixerunt collectores earumdem propositionum, scribentes in Præfatione: *Sanctæ Sedis erit probare, aut improbare, vel neque probare, neque improbare doctrinam hic exponendam, quamlibetve ejus partem, ut iudicabit convenire.* Jam vide quo proluxa hæc narratio collineat. Proscripsit ne Apostolica Sedes propositionem istam, *Impossibilis est status puræ naturæ*, quæ una cum aliis pluribus delata fuit, ut a Sancta Sede probaretur, vel improbaretur, neque probaretur? Ego sane nullibi proscriptam, nullibi reprobata invenio: quare nec probata est, nec improbata; atque inter placita Scholasticorum, quæ in utramque partem salva fide, ac pietate discuti possunt, relicta fuit. Quinto non tantum Belgæ Theologi paullo supra commemorati; nec tantum margarita eruditorum Norisius, & Augustini Lovanienses, ut ostendi §. 1. num. 12. & 13. *statum puræ naturæ impossibilem esse* affirmant, verum etiam Fridericus Gavardi omnium, qui appellantur Ægidiani, prora & puppis, volum. 4. pag. 314. docet, demonstratque in nullo prorsus hominum statu posse a creatura rationali diligi Deum super omnia, quatenus est auctor naturæ, *absque gratia entitative supernaturali*; ideoque statum illum *naturæ puræ*, in quo teneretur creatura rationalis Deum tamquam auctorem suum super omnia diligere, nec supernæ gratiæ adiutorio suffulta esset, *impossibilem esse censendum.* Expressius insuper tradit *impossibilitatem Status puræ naturæ* idem auctor præcitato tomo iv. *Schola Ægidiana* pag. 364. & seq. ubi ait: *Status puræ naturæ, quem sæpe repetunt recentiores, est omnino falsitius; quia nec datur de facto, ut tenentur fateri illum assertentes, qui tenent Angelos, & Adam fuisse creatos in gratia, aut saltem cum aliquo dono supernaturali; nec dari potest etiam per potentiam Dei absolutam; nam ut alibi diximus cum Fundatis. Doct. ex Beatis. P. si Deus faceret naturam rationalem si omni gratia, illa non posset abstinere a peccato, sed rueret in omnem immunditiam, & peccatum refunderetur in Deum auctorem, nec Deus posset illam punire*: producitque laudatus Theologus permulta assertionis hujusce suæ munimenta. Nunquam vero in *Schola Ægidiana* Friderici Gavardi audivimus censuram aliquam,

notamve Bajani, aut Janseniani erroris, a legitimis Judicibus latam. Sexto Theologi nostrates Provinciæ Austriæ & Hungariæ eandem propositionem, *Status puræ naturæ impossibilis est*, propugnarunt, ac propugnant etiamnum in Universitate Viennensi, & quidem tamquam Doctores publici, cum approbatione eorum, ad quos spectat; atque hos inter M. Anselmus Hormonseder (1) eandem propositionem tradidit, & argumentis fulcivit *Centum Questionibus Theologicis* an. 1738. in lucem edidit, necnon in selectis Thesibus vir doctissimus, atque ornatissimus M. Gaspar Scheurer utriusque Germaniæ, dum hæc scribimus, Assistentis Generalis, aliique permulti. Pari ratione Fulgentius Fosseus Tolosanus, cujus memini superius num. 8., docuit debuisse rationalem creaturam a Deo creari cum elevatione ad finem supernaturalem: & tamen in eum tanto annorum spatio nemo unus excanduit, ut effervesceat modo zelus Anonymi, Itatorum Augustinensium, immo, ut ex dictis perspicuum satis ac manifestum esse arbitror, universæ familiæ nostræ, aliorumque pariter clarissimorum virorum insectatoris. Denique ut ad Jansenium revertatur oratio, & utar responsione Norisii, *Non adoro hominem*, nihilque a me de Jansenio; qui, si quæstionem hanc agitavit in sensu Baji, & gratiam primi hominis *naturalem* dixit, Bajanus est: si agitavit in sensu Theologorum Augustinensium, in hanc assertionem Bajanus non est; ac frustra in nos ex Jansenii Operibus, in quibus potest aliquid adinveniri, quod sit verum & Orthodoxum, dum ea, quæ impia, hæretica, & damnata sunt, refutamus, invidia, & calumnia conflatur. Scimus Cardinalem de Bissy in *Tractatu Theologico adversus Quesnellianas propositiones* volum. 1. pag. 688. adnotasse in iis, quæ Jansenius, tradidit *de statu puræ naturæ*, duo reperi, quæ detegunt Jansenii systematis in hac quoque assertionem perversitatem: unum, quod Jansenius contenderit, merita Adami in statu innocentiae fuisse duntaxat humana, *purement humains*, & comparata absque auxilio gratiæ; spectasse autem ad solam creaturam, sive ad solum liberum arbitrium, *à la créature seule, au seul libre arbitre*; & occurrere sæpenumero in Jansenii libro & Jansenistarum Opusculis propositiones, quæ invicem videntur oppositæ, *qui paroissent si opposées*. Alterum, quod Jansenius ita discrimen gratiæ in statu naturæ innocentis, & lapsæ constituerit, ut in hoc statu nos gratia *nécessitate* trahat ad assentiendum, quotiescunque superat contrariam cupiditatem; unde quemadmodum gratiæ nunc tribuitur, quod necessario fit; ita in statu innocentiae erat solius liberi arbitrii opus, & nullatenus Dei do-

num

(1) Horm. Opusc. 1. q. 47. §. 1. & q. 51. §. 3.

num, quicquid efficiebatur per gratiam : à la quelle nous pouvons consentir, ou résister à notre choix & la quelle ne nous détermine point nécessairement, cui nos possumus assentiri, aut dissentiri pro libitu & quæ minime nos necessario determinant. In hoc sensu, qui connexionem habet cum tertia ex quinque propositionibus, Jansenianum de statu *purae naturae* assertum a me quoque repudiatur & rejicitur: quoniam nec merita Adami tribuenda erant viribus solius arbitrii, nec quæ in hoc statu comparantur per gratiam excludunt libertatem indifferentiæ. Ceterum dum adversarii nostri Jansenium producant, oramus, ut unusquisque ea, quæ in illo damnata sunt ab iis, quæ non sunt damnata, distinguat; atque animadvertat, calumniatores ad opprimendam veritatem, oppositis ad inducendum & persuadendum argumentis, aliisque sexcentis artibus auditores decipere, quod monuit etiam Lucianus (1) in Opusculo, *De non temere credendo calumnie*.

C A P U T II.

In libris de Theologicis Disciplinis refutari damnatum, prævumque sensum vigesimæ septimæ Bajanae propositionis, aliarumque spectantium ad primam creaturæ rationalis conditionem, ex illorum librorum expressissimis locis evincitur.

NON alia ratione censor Anonymus ait, me a damnato in propositionibus Baji errore nullatenus recessisse, nisi quia circa impossibilitatem status puræ naturæ Fulgentio Bellelli penitus adhæresco. Mentitur splendidissime: nulli enim propositionem illam, *Impossibilis est status puræ naturæ*, defendi, nisi ad sensum Norisii, affirmantis non potuisse hominem condi absque integritate, non propter exigentiam creaturæ, sed propter decentiam Creatoris: quod Fulgentius Bellelli aliquo sensu reprobat lib. 3. *De statu creaturæ rationalis ante peccatum*, cap. 21. Immo ubicumque de hac controversia pertractavi problematice in utramque partem disserui, ut constat ex libro III. cap. 1. ex additamento lib. XII. cap. 3. ex lib. XIII. cap. 3. atque ex aliis locis, quæ prætermitto. Hæc autem non ideo a me dicta sunt, quasi ab illata Fulgentio Bellelli accusatione declinare velim, eumque fatear errasse: nam & illius sententia distat toto cælo a Bajana; cumque hujus dissidii occasione illius scripta accuratius pervolutaverim, visus est mihi hac in parte Augustinianus, non Bajinista. Videat ergo Anonymus quid in me ejus clisteria, & insinuationes effecerint: quod problematice pertractavi in

posterum definite propugnabo, tantum abest, ut mihi ejus scripta aliquid negotii facebant, ut secum pugnaturus illa quoque temperamenta, quæ adhibui, deponere sim paratus. Id ergo pronuntio, *Status puræ naturæ impossibilis est*: si vis, propugnavi egomet eandem sententiam; nisi vis, propugnabo nihilo tamen minus; at propositiones Baji damnavi, damno, damnabo. Huc intende animum, & experire, num jure ita loquar.

§. I. Admittuntur a nobis dona supernaturalia in prima Angelorum, & hominis conditione.

PRior itaque damnatus sensus articuli XXVII. Baji est, Angelos, ac primum hominem non fuisse a Deo conditos cum donis naturæ superadditis, sive naturalem ordinem excedentibus.

I. Quid autem scriptum a me est lib. x. cap. 7. ? Demonstrabo eo logi Angelos in sui conditione fuisse exornatos gratia sanctificante: demonstrabo originalem justitiam non esse puram naturam: demonstrabo antiquiores Scholasticos existimasse primum hominem non fuisse conditum cum gratia sanctificante, eamque sententiam posse etiamnum sustineri, atque assertionum mearum probationes his verbis absolvo: Firmissime teneo, Angelos cum aliqua gratia, non in puris naturalibus fuisse conditos; num vero præter adjutorium, sine quo, & gratiam sufficientem actualem, etiam habituales receperint, probabilius quidem existimo, sed dubium adhuc, nec ad fidem pertinere pronuntio.

II. Proximo capite 8. differens de beatitudine, in qua angeli conditi fuerunt, ita loquor: *Beatitudo innocentis creaturæ erat vita, qua fruebatur Deo, ex quo bono erat bona, non solum naturali cognitione & amore, verum etiam caritate, qua flagrabat ex corde puro, ex fide non ficta, & cum spe futura commutationis, uti S. P. affirmat XVI. de Civit. Dei cap. 26. & de Gen. ad. lit. cap. 18. Quæ sane præter naturam rectam, ac sine vitio creatam, supernaturalia complectuntur beneficia, quæ Deus in angelum, hominemque liberali munificentia profudit, simul in eis condens naturam, & largiens gratiam.*

III. De primo homine disputans lib. XII. cap. 7. demonstro, Dei similitudinem, ad quam conditus fuit Adam, præter substantiæ intelligentis naturam, complecti etiam dona virtutum, divinarumque gratiarum munera: eodemque cap. prop. 3. quæ scripseram de gratia sanctificante, & donis supernaturalibus angelo collatis, repetito, ac demonstro asserenda itidem esse de primo homine.

IV. La

(1) Luci. tom. 2. pag. 570.

IV. In eodem libro cap. 9. demonstro hanc propositionem, *Immortalitas primi hominis non fuit naturæ proprietas, sed gratiæ beneficium; & de hac eadem propositione ita loquar: Speculat hæc propositio ad fidem, est enim ab Apostolica Sedis divina auctoritate proscriptum contrarium assertum Michaelis Baji, Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.*

V. Eo loci eandem propositionem demonstro, ex quo humanum corpus compactum sit elementis, quæ propter contrarias qualitates tendunt ad mixti dissolutionem; ideoque ne dissolveretur, conservandum erat absque pugna huiusmodi elementorum temperamentum: quod est supra naturalem humani corporis conditionem.

§. II. Distinguantur in libris nostris munera primæ conditionis a naturæ proprietatibus.

IN sensu Baji iustitia, integritas, immortalitas, aliaque dona gratiarum collata primis parentibus fuerunt proprietates naturales, & munera creationis, ita naturæ proportionata, ut in homine lapso illorum donorum carentia nihil sit aliud, quam privatio bonorum naturalium, cuiusmodi sunt cæcitas, surditas ægritudo.

I. Contra in libris de Theologicis disciplinis firmissime ego affirmavi, dona fidei, spei, & caritatis, quæ Angelo & primo homini collata fuerunt, fuisse beneficia supernaturalia, & nullatenus confundenda esse cum substantiæ intelligentis natura, ut constat ex præcedenti §. num. 2. & 3.

II. Præterea in additamento lib. xii. hæc scribo: *Naturæ rationalis integritas, sublimatio in consortium divinitatis, inferiorum partium subiectio, & elevatio ad finem sublimiorem, cuiusmodi est visio Dei, supernaturalia dona sunt, nemine Catholicorum contradicente.* Postquam vero ostendi, quomodo Theologorum plurimi, ex hac assertionem, qui nullus Catholicorum opponitur, inferunt possibilitatem status puræ naturæ, eorum, qui oppositum sentiunt, subiciens responsum, *Docent (ita prosequor) gratiam Adamo, & lapsis hominibus collatam in hoc convenire, quod utraque est donum super-naturale, & non proprietas naturæ.*

III. Rursus proximo capite hæc scribo. *Primo itaque asserimus, quod nullo titulo homini in prima conditione teneretur Deus impertiri caritatem habitualement, sive gratiam sanctificantem, & supernaturalium virtutum habitus: & consequenter integritatem & originalem iustitiam, hæc omnia complectentem, primo homini debitam nequaquam fuisse, atque Deum posse*

creaturam rationalem condere absque talibus ornamentis. Poteram ne Bajanos errores verbis magis expressis refellere.

IV. Neque actualement gratiam primo homini debitam dixi Bajano sensu, sed hæc proxima pagina subjeci: *de gratia autem actuali dico, & hanc non fuisse Adæ debitam, quatenus neque promereri illam potuit operatione aliqua præcedenti, neque exigebat eam primus homo, ut in se absolute, & in genere speciei suæ prædictus esset naturali qualibet perfectione, quoniam per solam nativam facultatem intelligendi & volendi perfecta redditur rationalis creatura substantia, &c.*

§. III. Nullibi affirmavimus potuisse Adam promereri vitam eternam propter naturalem ordinationem.

IN sensu Baji primus homo poterat absque gratia adoptionis promereri vitam æternam, atque hæc ei debebatur non propter Spiritum Sanctum inhabitantem, sed propter ordinationem naturalem, initio creationis constitutam.

I. At ego differens de conditionibus operis meritorii, exigo ad meritum in quolibet statu, ut opus sit bonum, sit liberum, sit supernaturale, sit elicitum in statu viæ, sit ex caritate profectum, sit cum divina promissione conjunctum, sit, hominis iusti, & gratia habituali exornati; etsi non omnes istæ conditiones requirantur ad meritum de congruo, diserte Michaelis Baji sententiam explicans, damnans, refellens.

II. In eadem dissertatione scribo: *Nos ad meritum caritate: post pauca: Sextam conditionem statuimus divinam promissionem.* Quod inter alia monumenta demonstro ex condemnatione secundæ Bajani propositionis.

III. Pertractans quoque de gratia sanctificante, in qua supra conditionem naturæ suæ Angeli exornati fuerunt, asserui ea fuisse donatos, ut promererentur beatitudinem: cuius quasi semen est gratia sanctificans. Idem affirmavi differens de primo homine lib. xii. cap. 7. prop. 3.

§. IV. *Non poterat in sententia nostra primus homo sine gratia ad sempiternam beatitudinem pervenire.*

IN sensu Baji primus homo non indigebat supernaturalis virtutum donis, ut Deum coleret, nec auxilio gratiæ supernaturalis, ut legem servaret, & consequeretur beatitudinem: ad quam solius naturæ viribus poterat pervenire.

I. At ego non tantum virtutum dona, de quibus paullo supra §. i. verum etiam gratiam actualement, & quidem magnam, Adamo, & Angelis

gelis in sua conditione collatam, & quam S. Pater Augustinus appellat adjutorium *sine quo*, agnosco, & quænam fuerit pluribus exponeo lib. iv. cap. 8.

II. Proximo capite nono ejusdem libri, de Angelis ac primo homine ad hunc modum dissero: *In illis supernaturalis virtus dabat, ut possent perseverare. Et infra: Si Angeli absque ulla gratia creati essent, sibi que sola naturali virtute sanctitatem & justitiam comparassent, gloriari utique potuissent se habere, quod a Domino non acceperunt. Idem necessariam illis deprædico gratiam, prout gratia est donum nature superadditum.*

III. Quum sæpe in illo nono capite dixerim in statu innocentiae prædestinationem fuisse mercedem arbitrii, animadverto id esse accipiendum de arbitrio gratia Dei suffulto, & de mercede reddenda meritis gratia comparatis: quod illa dissertatione sæpenumero a me repetitur.

IV. Nonne libro x. cap. 7. demonstro Angelos in prima conditione habuisse actualem gratiam, quam appello adjutorio nature superadditum? Nonne eo loci statuo, Angelos viribus nature nequaquam potuisse se ad primam gratiam actualem disponere, potuisse tamen vi hujus gratie illuminantis ac premoventis se disponere ad gratiam habituales, nisi eam in priori instanti recepissent; quemadmodum per hanc gratiam pervenerunt ad plenitudinem beatitudinis, & ad vitam æternam, quæ non potest absque divino adjutorio compari?

V. De homine item primo nonne libro xii. cap. 7. scripsi: *Præter rationalem naturam, quæ Dei imago est naturalis, impertitus est universorum Creator homini gratiarum dona, in quibus splendet imago quedam supernaturalis; cujus causa nuncupamur Dei filii, etque speciali titulo similes?* Capite autem proximo an non prolixè disputatione demonstro, *Præter justitiam & integritatem originalem Deum primo homini dedisse adjutorium gratie actualis, ut posset in bona voluntate & sanctitate perseverare?*

VI. Plura in hoc loco proferenda esse non arbitror, quandoquidem describens Bajanos errores, hos inter priori loco recensuerim, *Integritatem primæ conditionis & exaltationem humane nature in consortium divine debitam ac naturalem fuisse, & merita primi hominis & Angelorum nullatenus dicenda fuisse supernaturalia.*

§. V. *Adamo, & Angelis gratia proprie dicta collata fuit, idque aperte a nobis asseritur.*

IN sensu Baji non improbanda ratione dona primo homini, Angelisque collata appellari possunt gratia: sed Pelagiano sensu, eo prorsus

modo, quo gratia dicuntur munera creationis, atque ipsa natura, in qua conditi sumus, ut vivamus, ut sentiamus, ut intelligamus:

I. Quis vero sensum hunc, quis hanc Pelagianam fuliginem in editis a me libris deprehendit? Si ubique affirmo dona primo homini, & angelis collata fuisse beneficia supernaturalia; non fuisse ejusdem generis, cujus sunt facultas intelligendi, & volendi; non spectasse ad naturæ proprietates, & supernaturalia merita produxisse, ut cunstat ex locis nuper productis: profecto non ampliori sensu, & ratione quadam non improbanda existimo, semperque existimavi rationalem creaturam fuisse gratia exornatam atque suffultam; sed sensu proprio, eademque ratione, qua gratiam dicimus supernaturalia beneficia nobis per Christum collata, hoc tantum excepto, quod ista conferuntur indignis, illa nihil promerentibus data sunt: sed utraque naturalem ordinem supergrediuntur, & excedunt.

II. De amore, & bona voluntate Angelorum ita a me scribitur: *Naturalis dici potest & gratia: naturalis, quia simul cum natura inspiratus; gratia, quia fuit donum nature superadditum.* Scripseram paullo antea: *Ita constituit Deus rationalem creaturam, ut simul naturam conderet, & elargiretur gratiam, apertissime gratiam a natura distinguens.* Item affirmaveram bonos Angelos stetit per liberum arbitrium, non per liberum arbitrium sola nativa vi operans, sed adjutorio sine quo in sui conditione donatum.

III. Præterea hæc me scripsisse reminiscor: *Si Angeli absque ulla gratia creati essent, sibi que sola naturali virtute sanctitatem & justitiam comparassent, gloriari utique potuissent se habere, quod a Domino non acceperunt.* Innumeris in locis consimilia conscripsi.

IV. Necessum non est plura in medium proferre, siquidem petrastraturus de gratia præmitto, Nos gratia nomine minime significare Conditoris dona ad naturam spectantia, inter quæ in creaturis ratione præditis facultas liberi arbitrii singulare est ac præcipuum. Quamquam & dona istiusmodi non immerito Gratia dicuntur significante Gratia vocabulo omne id, quod alteri gratis, idest, liberalitate Creatoris confertur. Ac subinde produco ea Augustini verba, quæ commonstrant munera creationis non improbanda ratione dici gratiam Dei: quibus verbis, ut vidimus capite præcedenti §. 3. nu. 9. perperam abusus est Bajus, interpretatus de donis nature superadditis, quæ Augustinus Gratia prædicat & vindex epist. 95. nunc 177. tradidit de ipsa natura ejusque proprietatibus.

C O N C L U S I O.

In Opere inscripto, *De Theologicis disciplinis*, non

non defenditur ac propugnatur, sed rejicitur & refellitur hæreticus omnis, erroneus, & fallax Bajani articuli vicesimi septimi, aliorumque ejusdem generis ad integritatem, gratiam, & munera primæ conditionis spectantium.

DEMONSTRATUR.

Bajus in hoc miserrime lapsus est, & longo itinere a veritate aberravit, quod petraſtans de prima creaturæ rationalis institutione & conditione, aſſeruit Angelum, hominemque nequaquam beneficio Conditoris recepiſſe munera gratiarum naturæ ſuperaddita; ſed quæcunque dona collata iſſis fuere, naturæ fuiſſe proportionata, naturæ partes, & naturæ proprietates, cujuſmodi ſunt anima rationalis, & viſus, auditus, ac ſanitas orta ex elementorum proportionem ac temperie: ex hoc autem damnato falſiſſimoque principio illuc progreſſus eſt, ut commiſceretur, initio conditionis neceſſariam non fuiſſe gratiam ſanctificantem ad comparandum meritum vitæ æternæ, neque neceſſaria fuiſſe virtutum chariſmata ad Deum ſupernaturaliter colendum: ſed cum meritum, tum bona quæcunque opera adſcribenda fuiſſe viribus ſolius arbitrii, nulla ſuperna gratia ſuſſulti; niſi forte gratiam accipiamus in ampliſſima illa ſignificatione, in qua etiam munera creationis non improbanda ratione gratia appellantur. Hæc propoſitio quoad omnes ſui partes demonſtrata eſt in priori capite hujus diſſertationis.

At in libris, quorum inſcriptio, *De Theologicis diſciplinis*, eliquatiſſime traditur, Angelos & hominem, ut primum conditi ſunt, cumulatōs fuiſſe largitate Conditoris donis gratiarum ſupernaturalibus, & naturæ ſuperadditis, atque hæc dona fuiſſe beneficia altioris ordinis, ac ſit natura, & quidquid attinet, ſive ut pars, ſive ut proprietas, ſive ut naturalis qualitas extrinſecus adveniēns, ad naturalem conſtitutionem; adeo, ut ſine gratia adoptionis, naturæ indebita, non potuiſſet creatura, etiamſi innocens ac ſana, promereri beatitudinem; ſine Spiritus Sancti muneribus, & chariſmatibus non potuiſſet Deum colere, & ad Deum pervenire: atque ſine adiutorio ſupernaturali, & a nativitate, & facultate liberi arbitrii diſtincto, nequaquam in accepta juſtitia perſeveraſſet; ideoque Angelis & homini, ut perſeverare poſſent, collatam fuiſſe gratiam, quæ propria ratione talis erat, non vero illa tantum ratione non improbanda, juxta quam ipſa natura, & quælibet munera creationis dicuntur Gratia. Hæc propoſitio invictè & perſpicue demonſtrata eſt paullo ſupra. Igitur in Opere inſcripto, *De Theologicis diſciplinis*, non traditur, non comprehenditur

Berti Th. T. VIII.

(1) Bajani. Red. paſſ. 228. & 229.

tur, non defenditur Bajanus error circa primæ conditionis integritatem; ſed undique exploditur, rejicitur, refutatur.

§. VI. *Discutiuntur quæ in libris de Theologicis diſciplinis offendit Anonymus, & tamquam coherentiâ articulo vicesimo ſeptimo Baji, inſulſiſſime, & nugaciſſime vellicat.*

PAUCIS ſe expedit Accuſator, non brevitatis cauſa, ſed rationum inopia, dum me tamquam Bajani articuli 27. (1) propugnatores inſimulat, propterea quod eadem cum Fulgentio Bellelli ſenſerim circa *impoſſibilitatem ſtatus puræ naturæ*. Ait primum tentaviſſe me, ut aliquatenus emollirem ſententiam illam, quam Fulgentius Bellelli durius, & abſque ulla verborum ambage tradiderat; at nihilominus me pariter in errorem proſcriptum in Bajani articulis impigiſſe.

I. Quo, obſecro, rationum pondere id evincit? Primum quod in utramque partem quæſtionem agitaverim, & momenta quibus *poſſibilitas puræ naturæ* probatur, aut enervare ſtuduerim, aut prætermiſerim: contra quæ *impoſſibilitatem* illius ſtatus ſuadere nobis videntur, plurimi fecerim, in iſſis ponderandis multum inſumpſerim operis. Ait præterea, me divino monitu, cujus memineram, *Non declinabis neque ad ſiniſtram*, minime obtemperaviſſe; ſed in ſiniſtram declinaviſſe. Inquit me ſateri, *penitus* recedendum non eſſe ab eorum placito, qui ſtatum *puræ naturæ* putant eſſe *impoſſibilem*; ideoque, ſi mihi fides ſit adhibenda, ſaltem aliquatenus non recedere ab errore illorum Novatorum, qui ſtatus *puræ naturæ* *impoſſibilitatem* propugnant. Addit me nullatenus ab errore ipſo recedere; quoniam duo adhibeo *lenimenta*, quæ non ſunt a damnato Baji ſenſu aliena. Lenimentum primum eſt, quod Deus non tenebatur homini in prima conditione impertiri *caritatem habitualem*, ſive gratiam ſanctificantem, & ſupernaturalium virtutum habitus. At Bajus, inquit Anonymus, nunquam docuit caritatem *habitualem* fuiſſe debitam homini in prima conditione; immo expreſſe aſſerit, ſe in Opusculis ſuis de illa non loqui, *An veto*, inquit Bajus de Caritate cap. 2. *præter hunc animi motum, qui caritas dicitur, alia quædam habitualis, & accidentalis qualitas in voluntate ponenda ſit, quæ etiam caritas nuncupetur, non magnopere conſendendum exiſtimo*. Hinc inferit Anonymus propoſitionem 27. non fuiſſe damnatam in eo ſenſu, quod homini in prima conditione debita fuerit *caritas habitualis*. Alterum lenimentum eſt, (inquit accuſator) quod primus homo gratiam non potuit promereri, neque illam exigebat ut

K k k

in

in se absolute, & in genere speciei suae praeditus esset naturali qualibet perfectione: quo verborum apparatu nullatenus me recedere ab errore Baji pronuntiat; quum Bajus asseruerit primum hominem gratiam promeruisse, nec debitam affirmaverit, quatenus homo in se absolute, & in genere speciei suae consideratur, sed solummodo ne absque illa gratia miser esset.

II. Hinc vero, ait, apparet Fratrem Berti ad sinistram relictam dextera declinasse; nam & Frater Bellelli, expresse asserit de statu creature rationalis, lib. 1. cap. 22. iustitiam originalem non fuisse debitam primo homini, qua parte gratiam sanctificantem, & virtutes infusas includebant; docuit etiam eodem libro cap. 19. gratiam illam non ita fuisse naturae debitam, ut aliquod opus meritorium eandem praecesserit, aut sicut naturae sunt debita ejusdem proprietates. Haec peracutus Censor, concludens me & Fulgentium Bellelli eandem promereri censuram, neque de nostra cum Bajo conspiratione ullum remanere dubitandi locum.

In illo, quem modo in summam redege, infuso, ineptoque paragrapho nil est, quod æquissimum judicem movere queat, ut in nos censuram interqueat; & nihil rursus, quod accusatoris fraudem, ignorantiam, atque malevolentiam non manifestet. Singula persequamur. Supponit initio paragraphi damnatum errorem esse eorum sententiam, qui docent impossibilitatem status pure naturae. Ignorat ne, sententiam ipsam ab omnibus Augustinianis Theologis semper ad hanc usque diem propugnatam fuisse in universitate Lovaniensi, necnon in Viennensi, approbantibus Universitatis utriusque Praesidibus & Rectoribus, propugnatam in singulis Instituti nostri Italiae, Belgii, & Germaniae gymnasiis, propugnatam a Cardinali Norisio, a Fulgentio Tolosano, atque ab aliis innumeris, quorum superiori capite mentionem feci? Si ignorat; legat, & discat, priusquam viros Catholicos calumnie-tur: si non ignorat; pudeat se inter damnatos errores adnumerare placita insignium Theologorum. Sed jam ostendimus §. v. & sequentibus capitis praecedentis, sententiam, quae adstruit pure naturae impossibilitatem, non esse damnatam in Bajo, & Anonymum ludere operam, commentitium Bajanismum fabricare & confictis a se fundamentis machinationes iniquissimas superstruere.

Temperamentum autem, quo ego utor, & media quadam via incedo, est, statum pure naturae esse impossibilem, non spectata absoluta potentia Dei, sed de potentia, ut loquuntur Scholae, ordinaria, quatenus creatura rationalis ut est imago Dei, & comparata ad ultimum finem, a quo divulsa incidit in summam miseria-m, oportebat, ut supernaturali divinorum

auxiliorum fulcimento ornaretur. Temperamentum, quo utor, est, gratiam fuisse debitam homini in prima sui conditione ex decentia Creatoris, atque ut docet Augustinus lib. 3. contra Julianum cap. 11. ubi ait. In natura hominis ante peccatum pacem decebat esse, non bellum; ut docet S. Thomas in 2. dist. 3. qu. 1. & in 1v. contra Gentiles cap. 52. ut docet Aegidius Romanus in 2. dist. 30. quorum verba produxi, affirmans illud tenendum esse, quod docent hi tres, scilicet Augustinus, Thomas, Aegidius. Temperamentum demum, quo utor, est amplecti, defendere, & praeferre sententiam Cardinalis Norisii cap. 3. Vindiciarum §. 2. pag. 923. novae editionis. Cur haec omnia accusator alto silentio premit? Sane id facit, ut me in sinistram dejiciat; quod perperam tentat, in hoc etiam deceptus, quod transversis oculis nostrates dexteram tenentes respicit sinistrorsum. Quod vero Novatores appellat Theologos, qui statum pure naturae impossibilem esse docent, argumentum est illius, quam ubique praefert, temeritatis & arrogantiae. Nunquid enim novator Norisius? Nunquid novator Fulgentius La-Fosse? Nunquid novator Vincentius Contensonus? Nunquid novatores Theologi, quos in dissertatione, in qua detinemur, & in additamento libri xii. laudavi? Vah intolerabilem procacitatem!

Ait praeterea, me in utramque partem agitasse quaestionem, sed animo longe dispari, quum operam dederim, ut momenta, quibus probatur status pure naturae possibilitas, infringere & enervare, aut omnino ea praetermiserim; contraria autem plurimi faciens amplificare, & ponderare studuerim. At principio si id praestitissem (nam ex utraque parte validiora argumenta cum suis vicissim responsionibus a me fuisse producta, percipere, & dijudicare poterit quisquis elucubrata a me dissertationem perlegerit) si id, inquam, praestitissem, nemo eam ob rem succensere mihi deberet: siquidem Augustiniano scriptori potius vindicanda suorum doctrinae, quam exornandis placitis aliorum sit incumbendum: & illa etiam sententia, quae injuste laceffit, suppetias expostulet, non altera ampliori defensorum numero communita. Deinde peto, num propositiones Bajanas, an has praetermiserim? Produxi utique, & quidem priori loco. Igitur argumenta, quae ad hanc velitationem nostram, ad hanc Bajanismi calumniam pertinent, minime praetermisi. De reliquis non opus est modo finem ducere contentionis: nam quae edita sunt, & in lucubrationibus Theologorum dispersa, vidi, selegi, ponderavi; quae autem latent in latebroso censoris hujus ingenio, ad examen, cum in lucem prodierint, revocabo. At enim, inquit, opposita momenta enervat F. Berti. Quae enervantur, non talis sunt generis,

ris, ut contundi nequeant, debilitari, & languescere. Verum quomodo enervo? Responsione Vasquesii, responsione Estii, responsione Gonetii, responsione Norisii, responsione Contensonii, responsione Fossii. Subjeci cuncta lectorum oculis: attende, quæso, horum Theologorum testimonia, de quibus cap. 1. §. 1. & quæ ego scripsi momenta illa enervando. Ergo non fraude, non subterfugio Bajaniistarum, sed doctrina Orthodoxorum Theologorum, momenta contraria a me fracta, & enervata fuerunt. Immo addidi, quæ Cardinalis Aguirre, & Bruno Nensser contra responsionem Morisianam attulere; nil dissimulans, quod enervata argumenta instaurare videatur, & confirmare. Quid ergo falsum magis, ne dicam contumeliosum, fraudulentum, & ludibundum, adversus me jactari potest, quam *esserere, falli me, aut fallere incautos*, dum lenimentis, ac responsionibus meis opinionem nostratium emollio, & contrariam opinionem enervo, & interim tacere quod eadem responsa tradita jam antea fuerint a Theologis sapientissimis? Quidquid dixi: aliorum auctoritate confirmavi. Auctores aut bene, aut male citavi: si male; ostendat accusator, ubi deceptus fui, & quo in loco incautos fefelli: si autem bene; non de me clamitet, *Fallitur, aut fallere tentat* (1), sed de præstantissimis, clarissimisque Theologis, qui talia nos docuerunt. Verumtamen nequit coram his consistere testis falsidicus, *tribus*, ut inquit Isidorus de summo Bono lib. 3. cap. 49. *obnoxius, Deo quem contemnit, iudicem quem decipit, innocenti quem ledit.*

At progreditur adversarius, affirmatque eos a Bajano errore nequamquam recedere, qui docent potuisse hominem condi *absque gratia sanctificante, & absque habitibus supernaturalium virtutum*, eo quod Bajus nunquam tradidit *gratiam habituales* fuisse debitam primo homini, immo affirmaverit se non magnopere contendere, *an gratia habitualis sit admittenda*. Sed exiguae eruditionis, labilis memoriæ, & pertenuis ingenii homo est, quisquis talia scripsit. Est eruditionis exiguae? nam in articulis Baji damnatam fuisse tantummodo opinionem illam; quæ negat potuisse hominem condi *cum gratia sanctificante*, testatur Estius, testatur Gonet, testatur Norisius, testantur alii, quibus tenentur assurgere, & cervicem flectere infimæ classis Theologi. Est memoriæ labilis; supra enim hæc idem Anonymus scripserat (2): *Ex his omnibus locis patet integritatem primæ creationis, quam Bajus asserit fuisse primo homini naturalem atque debitam, nihil aliud esse quam sanctificationem Spiritus Sancti, seu donum illud supernaturale, quo Adamus in filium Dei adoptatus fuit, ut Deum fide, spe & caritate*

coleret, & postea beatitudinem possideret; at pag. 230. ait: Bajus nunquam docuit caritatem habituales fuisse debitam homini in prima conditione; quæ duo loca plus, quam lux ac tenebræ, pugnant invicem, quum sanctificatio Spiritus Sancti, donum quo adoptamur in Dei filios, & gratia, & caritas habitualis sint prorsus idem; aut saltem dividi nequeant aut sperari. Est domum auctor in ratiocinando ingennii pertenuis; neque enim ex quo Bajus gratiam habituales negaverit, aut duxerit contendendum non esse, an sit, vel non sit admittenda, sequitur non connumerasse sanctificationem primi hominis inter dona naturalia & munera creationis; & multo minus sequitur Bajanos esse qui gratiam habituales admittunt, & sine hac potuisse hominem creari concedunt; sed consequitur potius, Bajum, qui sanctificationem agnoscit in primo homine, & huic supernaturales habitus negat, ipsam sanctificationem inter naturalia munera collocasse; & Bajos eos omnes adversari, qui in ipso homine primo sanctificantem gratiam, ceterosque habitus supernaturales deprædicant, & fatentur potuisse primum hominem condi absque reliquarum virtutum habitibus. Atque arbitror ad hoc dijudicandum sufficere communem sensum, nec opus esse dialectica arte, vel ratiocinandi peritia. Ceterum quæ repetit Anonymus ex Opusculis Baji de caritate, ad examen revocata sunt dissert. 1. §. 9. num. 2.

Affirmant denique Anonymus, nec recedere nos a Bajo, dum asserimus gratiam non fuisse debitam primo homini, quatenus nec illam promereri potuit, neque eam exigebat, ut præditus esset *naturali qualibet perfectione*; propterea quod nullibi Bajus docuerit, hominem primum gratiam promeruisse, neque ullibi eandem gratiam dixerit debitam homini integro *tamquam naturalem proprietatem*. Commentum istud, si utraque pars simul jungatur, refutatum est hac proluxa dissertatione: nam prima tantum pars, nempe quod merita in Adamo nequaquam præcesserint, constituit *gratiam* in illo ampliori sensu, in qua gratia dicuntur etiam *munera creationis*; & hanc utique gratiam nec Bajus, nec Pelagius denegarunt in primo homine, quoniam hæc gratia naturæ ordinem non excedit. At quod nulla præcesserint merita, & ulterius quod confertur sine meritis præcedentibus, sit ordinis supernaturalis, & rationalibus creaturis conferatur, ut supernaturaliter Deum colant, atque pervenire valeant ad beatitudinem, non autem ut habeant quod requiritur ad naturalem constitutionem; constituit *gratiam* altioris ordinis, & a muneribus creationis distinctam; & hæc est gratia, quam cum Pelagio nusquam Bajus agnovit in primo homine. Testem appello Bel-

K k k 2

lar.

(1) Baj. Red. pag. 231.

(2) Baj. Red. pag. 69.

larminum, Vasquesium, Turrianum, Suarez, Martinez, ceterosque Theologos præstantissimos, de quibus in priori hujus dissertationis capite. Atque hæc sunt, propter quæ meam, & Fulgentii Bellelli opinionem circa *status puræ naturæ impossibilitatem*, censura dignam esse pronunciat, tanta judicii sui æstimatione, tanta præsumptione animi, tanta confidentia, ut articulum secundum his verbis absolvat, *Eadem utrumque censura dignum esse, non est dubitandi locus*; quando nullus est dubitandi locus, quin omnia accusationis suæ capita figmentis, antilogiis, mendaciis, injuriis, ineptiisque sint plena. At in libris meis vindicandis versatus sum hætenus: nonnulla de Operibus Fulgentii Bellelli subjicienda sunt modo.

CAPUT III.

Eximius Theologus Fulgentius Bellelli iab illata Bajani erroris calumnia ob ea, quæ docuit de prima hominis conditione, defenditur, & purgatur.

SI damnatum Baji dogma circa primi hominis Angelorumque integritatem in hac una propositione, *Impossibilis est status puræ naturæ*, prout inquit accusator, innovaretur; nulla mihi ratio suppeteret, qua Theologum præstantissimum ab errore Bajano immunem, atque alienum fuisse, apertissime demonstrarem. Revera enim Theologus noster priori Opere de *statu creature rationalis ante peccatum*, integro libro tertio, ac per viginti & octo capitula, altero item Opere de *modo reparationis*, lib. iv. cap. 18. & sequentibus, necnon in confutatione tricesimæ quintæ propositionis Quesnellii, statum illum *impossibilem* esse propugnavit. At quoniam nostrates omnes, alique permulti idem omnino sentiunt, & objecta a Baji articulis petita quamfacillime diluunt; operosum non erit, nec perdifficile virum doctissimum, atque ornatissimum ab eadem Bajanismi nota, quam longe a me propulsavi, iisdem argumentationibus vindicare. Immo si quis ea, quæ de vicesimo septimo Baji articulo in hac dissertatione dicta sunt, absque ullo partium studio ponderare velit; haud vereor, quin existimaturus sit viri sapientissimi, simulque Augustinensium ceterorum vindicias jam absolutas esse, ac perfectas. Si autem alicujus animo hæreat adhuc sinistrum de Fulgentio Bellelli judicium; oro illum, atque obtestor, ut iterum perlegat quæ de sensu præcitati articuli docent summi Theologi primo in capite laudati, & cum iis conferat, quæ nunc a me ex ejusdem Fulgentii Operibus proferentur.

§. I. *Fulgentius Bell. supernaturalia dona in prima rationalis creature constitutione non denegat.*

Sensus pravus, in 27. propositione Baji proscriptus, est primum hominem, & Ange-

los nequaquam a Deo conditos fuisse cum donis naturæ superadditis, sive supernaturalibus.

I. Contra Fulgentius Bellelli initio Operis de *statu creature rationalis ante peccatum*, quæstionem instituit, num Angeli, & Adam (1) in *gratia gratum faciente*, seu *sanctificante & habituali*, primitus conditi fuerint & constituti; atque affirmantem partem eligit, firmatque omni genere argumentorum.

II. [De illa autem *gratia habituali* cap. 4. libri 1. ejusdem Operis, posteaquam supernaturalem fuisse evicit locupletissimis argumentis, *Videant ergo*, inquit, *quam longe a veritate discesserint qui pro gratia, in qua conditus est primus homo, quamdam naturalem rectitudinem intelligunt. Quomodo enim erit naturalis rectitudo Spiritus Sancti donum? Quæ utique verba e diametro Bajani assertionibus opponuntur.*

III. Hujus generis sunt, quæ scribit cap. 9. *Unde habet elevationem anima sine sanctificante gratia, ut virtutes supernaturales in sinu suo complectatur?*

IV. Capite itidem 22. *Hinc vero liquet, quam falso Bajus originalem justitiam totam naturalem commentus sit: constat enim eam fuisse supernaturalem ex parte saltem, seu ut dici solet inadequate, qua parte scilicet gratiam sanctificantem, & virtutes infusas tamquam præcipua ornamenta includebat. Quapropter non immerito hæ ipsius propositiones a Pio V. proscriptæ fuere, &c.* Enumerat eo loci articulos Baji ad primam conditionem spectantes, quos inter vigesimus septimus, *Integritas primæ creationis, &c.*

V. Proximum quoque caput his verbis aggreditur: *Quantum vero Bajus a recto veritatis, & Augustini tramite exorbitavit in extremum errorem declinando, ut assereret condita primitus creature rationali gratuita dona naturalia fuisse, &c.*

VI. In confutatione propositionis 35. Quesnellianæ his verbis priorem paragraphum insignis auctor absolvit: *Ultra gratiam create naturæ, atque debitas eidem proprietates, quæ naturalis sunt ordinis, gratia insuper supernaturalis, & salutaris, cum sanctificans, tum etiam auxiliatrix, secundum Orthodoxam fidem, a S. Augustino exposita, proscriptisque Bajani erroribus directe contraria, in primo homine est confitenda.*

VII. Differens de *natura puræ* in priori Opere cap. iv. & explicata elevatione Imaginis Dei ad media, quibus finem ultimum potest assequi, ait: *De hac elevatione, quæ scilicet per gratiam filiorum habetur, quæ divine naturæ consortes, & participes efficit, Summi Pontifices loquuti sunt, cum vigesimam primam Baji pro-*

(1) *Mens August. de statu creat. ration. ante peccatum pag. 5.*

positionem damnarunt, quæ talis est: Humanæ naturæ sublimatio, &c.

§. II. Nullibi idem Auctor dona gratiarum inter naturæ proprietates connumerat.

Justitia, integritas, immortalitas, aliaque gratiarum dona homini, & Angelis in prima conditione collata, juxta Bajum fuerunt proprietates naturæ, eidemque naturæ ita proportionata, ita debita, ut illorum donorum privatio nihil sit aliud, quam privatio naturalium bonorum, cujusmodi est cæcitas, surditas, ægrotudo.

I. At nostri instituti Theologus ubique affirmat justitiam originalem, dona supernaturalium gratiarum complectentem, non fuisse debitam homini vel Angelis tamquam naturalem proprietatem, ut inquit in dissertat. de statu pure nature cap. 19. 20. 21. 23. necnon de modo reparationis lib. IV. cap. 18. aliisque in locis.

II. In decimo octavo capite, quod nuperrime laudavi, Nec obest, inquit Theologus præstantissimus, quod ipse gratiam debitam humanæ naturæ asseruerim, cum sæpius & repetito stylo adversus Bajum inculcaverim, debitam fuisse, non tamquam proprietatem, sed tamquam supernaturale altioris ordinis adjutorium ex lege justissimæ Providentiæ, quæ nequit æquo jure obligare impotentem. Patet itaque quod debitam dixerim, non naturæ secundum se inspectæ, sed quatenus sub divinæ Providentiæ dispositionibus constituitur. Quemadmodum lib. 3. cap. 18. edit. Lucerne pag. 450. cap. 19. pag. 452. 455. 458. 459. cap. 21. pag. 465. 468. 469. 471. 472. 473. 474. & alibi etiam a me scriptum invenietur.

III. Scripserat initio ejusdem cap. 18. Bajus primum hominem de facto in pura natura fuisse conditum docuit, cui tamquam naturales proprietates fidem, spem, caritatemque asseruit debitas; naturalem quippe illi esse voluit sanctitatem, naturalem adoptionem, naturalem exaltationem in divinæ naturæ consortium, naturalia denique merita, quibus naturalis etiam inesset vis æternam adipiscendi mercedem. Idque non ex dubiis conjecturis, sed ex ejusdem proscriptis thesibus clarum est & perspicuum, quemadmodum legenti primam, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 21. 23. 24. & 26. ex ejusdem damnatis propositionibus aperte constabit. Vide etiam infra Parte 2. ad Propos. 34. Quesnellii.

IV. Hujus Quesnellianæ propositionis confutationem ad hunc modum egregius vir exorditur: Rejicitur hæc propositio, quæ obvio, & naturali sensu Bajano suffragatur errori, aut de ipso saltem suspecta est. Gratiam enim Adam illis verbis exprimit, quibus significari a

philosophis solent congenita naturæ proprietates. De his nimirum vulgato axioma dicunt: Qui dat esse, dat consequentia ad esse. Si igitur Adam gratia nomine sequelæ creationis exponitur, jam tanquam creata naturæ proprietas, ex intimis ejusdem nascens, admittitur.

V. Idem accusator ait, Fulgentium Bellelli affirmasse, quod originalis justitia supernaturalis fuerit ex ea saltem parte, qua gratiam sanctificantem, & virtutes infusus tanquam præcipua ornamenta includebat, proferens ejus verba, de quibus superiori §. num. 4. Vide Bajanissimum Redivivum pag. 189. & 231.

§. III. P. Bellelli gratiam sanctificantem in statu quoque prioris conditionis ad meritum æternæ vitæ necessariam fuisse docuit.

In sensu Baji sine ullo respectu ad gratiam adoptionis poterat primus homo vitam æternam promereri, & hæc illi naturali lege debita erat, non propter Spiritum Sanctum inhabitantem, sed tantummodo propter ordinationem naturalem initio creationis constitutam.

I. Fulgentius autem Bellelli de statu creature ration. lib. 1. cap. 2. docet, neminem posse merito proprio jus ad gloriam, tamquam coronam & mercedem adipisci, nisi in justitia & sanctitate, qua justus, & sanctus est, usque in finem perseveret: ex qua meriti prænotione infert Angelos, hominemque a Deo conditos fuisse cum gratia sanctificante, quæ non est naturalis relictio, sed Spiritus Sancti donum.

II. Distinguit lib. 3. cap. 12. elevationem ad finem ab elevatione ad media, quibus est comparandus: inquit elevationem illam pertinere ad ipsam naturam, quæ imago Dei est, & in nullo, nisi in Dei possessione, potest esse quiescens; sed elevationem alteram haberi per gratiam, quoniam beatitudinem tam excellentem promereri, & adipisci mens creata non potest, nisi supernaturali adjutorio, & nisi casto amore adhærens Deo, ad filiorum ipsius adoptionem elevetur. Id vero idem est, ac asserere, beatitudinem esse homini connaturalem quoad assecutionem.

III. Libro 2. cap. 10. differens de meritis creature rationalis ante lapsum, Recte, inquit, merita illa gratia vocantur, quæ non sine magna gratia fieri potuerunt: quamvis autem ea dona magna fuerint, nunc profecto majora sunt, quia majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas. Eo loci Bajanæ propositiones, quibus merita primi hominis naturalia dicuntur, recenset, atque refellit.

IV. Eadem repetit, & inculcat in confutatione propositionis tricesimæ quartæ Quesnellii; Gra

Gratia Adami non producebat nisi merita humana; ubi Bajani quoque articulis singillatim dispunctis concludit: Ex hic autem Baji damnatis erroribus liquidissimum est, in Angelis eum, primoque homine, Adamo scilicet, merita tantum naturalia, seu nonnisi naturalia asseruisse, quorum scilicet principium fuerit, non vera gratia, non superna, sed naturæ sane, & integræ debita, ac proinde naturalis ordinis, ut sunt creatæ naturæ congenitæ proprietates. Optimo igitur jure Quesnelliana propositio damnata fuit, Gratia Adami non producebat nisi merita humana. In illa nimirum Bajanus error propriis coloribus pictus conspicitur.

§. IV. Gratiam, aliaque dona supernaturalia Augustinianus Theologus agnovit in prima Angelorum & hominis conditione.

IN sensu Baji primus homo neque supernaturalibus virtutum habitibus donatus fuit, ut Deum supernaturaliter coleret; neque indigebat auxilio gratiæ supernaturalis ad servandam legem, & ad beatitudinem consequendam.

I. Secus in sententia Fulgentii Bellelli; qui de statu creat. ration. libro 1. cap. 2. amplectitur & probat sententiam Estii in 2. dist. 25. docentis justitiam originalem fuisse aggregatum plurium habituum, atque virtutum: inter hos habitus priori loco gratiam sanctificantem, deinde virtutes ceteras, quæ in animo sedem habent, enumerat; affirmatque Bajum falso originalem justitiam totam naturalem commentum esse, naturalia munera appellando gratiam sanctificantem, & virtutes infusas.

II. Demonstrat item in altero libro, Angelos & Adam sine gratuito adjutorio in collata sibi metipsis primæ varietate, etiam si voluissent, non potuisse perseverare, de ejusdem adjutorii qualitate, ejusque discrimine ab illo, quod in hoc miseriarum statu implorandum est, magna eruditionis, & argumentorum copia pertractans.

III. Neque ob aliam causam censet statum naturæ, quam puram dicimus, impossibilem, nisi quia creatura rationalis tenetur Deum in quolibet statu super omnia diligere, id vero non posse sine gratiæ adjutorio, putat rem esse in Augustino exploratissimam; & quia ad visionem Dei, quæ summa gratia est, sine gratia pervenire potest nemo.

IV. Agens rursus de statu (1) puræ naturæ in Opere de modo Reparatur. lib. IV. cap. 17. idcirco lege quadam justitiæ, non autem ut sequelam creationis, aut naturæ pertem vel proprietatem, gratiam Adamo fuisse debitam asserit, propterea quod lege sua Adamum Deus, sicut & posteros, ad credendum, sperandum,

ipsumque super omnia diligendum, ad perseverandum in bono, ad celestem idemque beatitudinem per merita comparandam, obligaverat: quæ omnia absque donis supernaturalibus haberi nequeunt.

§. V. Idem Theologus dona Adæ collata gratiam propriè dictam fuisse commonstrat.

Demum in sensu Baji dona primo homini collata Pelagiano sensu dicuntur gratia, idest, quomodo non improbanda ratione gratia appellantur ipsa natura, in qua conditi sumus, ejus facultates, & cetera creationis munera.

I. Verumenimvero Fulgentius Bellelli de gratia, quæ naturæ limites transcendit, agere se declarat absque ulla ambage verborum. Ratio enim dictas (inquit de modo Reparatur lib. IV. cap. 18.) supernaturales, seu salutares actiones semper, & in quocunque statu super naturæ vires esse censendas. Hoc enim ipso supernaturales dicuntur, quoniam supra naturæ vires sunt. Igitur si lapsus homo sit, si integer, si gratiæ veræ adjutorio pie, & salutariter vivere nunquam potest.

II. In confutatione propositionum Quesnellii (1) demonstrat necessariam fuisse naturæ innocenti gratiam supernaturalem, ac producto canone 19. Synodi Arausicanæ ait: Utriusque naturæ integræ, & lapsæ indigentiam, & gratiam contextim synodus exprimit, sine qua salutem non potuit custodire, quam accepit, & sine qua non potuit reparare quod perdidit; atque hujus necessitatem deducit ex illa. Qui perro dicat sacram synodum a S. Romana Sede probatam, quamque Bajani ipsi, & Jansenistæ plurimi faciunt, ita sibi incoherentem fuisse, ut a gratia supernaturali naturæ lapsæ duxerit argumentum? Hinc infert argumentationem Patrum Arausicanorum fuisse invictissimam, Quoniam utrique, integræ scilicet, & lapsæ naturæ, supernaturalis gratiæ indigentiam asserbant.

III. Proxima pagina hæc leguntur: Gratiam profecto primo homini innocenti largitus fuit, non quancunque, sed magnam. In illo enim ex Augustini ejusdem confessione lib. IV. contra Julianum cap. 16. num. 82. & alibi, Gratia Dei magna erat. Porro gratiam tam diserte a natura contradistinctam, tam mirifice exaggeratam, & proculdubio supernam, quis mentis compos dicat non produxisse merita nisi humana?

IV. Nonnullis insuper Augustini verbis recitatis, hæc Fulg. Bellelli paullo post scribit: Quis non intelligat, donum gratiæ supernaturalis liberæ naturæ superadditum? Et paucis interjectis: Tam clare Augustinus naturam a Gratia in Angelis, & Adamo distinguit, ut nul-

(1) De modo. Reparatur pag. 210.

(1) In Prop. Quesnel. pag. 87.

nullum penitus dubitandi locum relinquat. Alia eo loci habentur non minus apperta, & perspicua, de quibus §. 1. num. 6.

C O N C L U S I O.

In Fulgentii Bellelli Operibus non defenditur, sed refutatur error Michaelis Baji circa integritatem primæ conditionis, qui error in vicesimo septimo articulo, atque in aliis cum illo connexionem habentibus, continetur.

D E M O N S T R A T U R.

Quisquis fatetur, & docet Angelos & primum hominem conditos fuisse cum *gratia sanctificante* aliisque donis *natura superadditis*, atque hæc dona fuisse debita naturæ, quemadmodum ei debentur *naturales proprietates*, constantissime negat, in quolibet autem statu ad meritum vitæ æternæ requirit *gratiam adoptionis*, & Spiritum Sanctum inhabitantem, & ad supernaturalia opera perficienda adiutorium gratiæ actualis; hanc vero gratiam a muneribus creationis distinctam, iisque præstantiorem, ordinisque superioris, supernam, neque ad naturalem constitutionem, sed ad supernaturalia beneficia pertinentem agnoscit; is quidem non adstruit, non approbat, non propugnat, sed reprobatur, damnatur, & refellit errores Baji circa primæ conditionis integritatem. Hæc propositio demonstrata est primo capite hujus dissertationis.

At Fulgentius Bellelli in Theologicis Operibus a se editis ubique, & constantissime docet Angelos & Adam in priori conditione accepisse a Deo gratiam gratum facientem & habitualement, necnon habitum supernaturalium virtutum: hanc vero gratiam, has virtutes a natura hujusque proprietatibus fecerint, & super munera creationis extollit; affirmatque ulterius, ad comparandum vitæ æternæ meritum esse necessariam gratiam habitualement, & donum Spiritus Sancti inhabitantis, atque ad legem implendam gratiam auxiliatricem, a naturalibus arbitrii viribus, & a qualibet naturali qualitate distinctam, magnam, supernam, supra naturæ ordinem collocandam. Hæc propositio constat ex apertissimis hujus Theologi testimoniis paullo supra productis.

Igitur Fulgentius Bellelli in Operibus Theologicis a se in lucem editis non propugnant, non defendit, sed reprobatur, damnatur, refellit errores Baji circa primæ conditionis integritatem.

§. VI. *Ad ea, quæ adversus Fulgentium Bellelli ab Anonymo producuntur ad comprobandum*

dam illius cum Bajo contentionem in iis, quæ spectant ad primæ conditionis integritatem.

PLura quidem, eaque in sex paragraphos distributa, in virum eruditissimum Fulgentium Bellelli profert inurbanus ac rigidus Animadversor, ut eximium Theologum Bajo consentire demonstret in iis, quæ pertinent ad bona gratiarum Angelo, & homini in prima conditione collata. Verum cum omnia innixa sint falsæ accusatoris opinioni, quod opinioni, quod Bajanus error comprehendatur in hac propositione, *Impossibilis est status puræ naturæ*, quæ a nostratibus inculcate semper in Belgicæ, in Germaniæ Provinciis, in Italia, in Galliarum quoque lyceis, tum publicis thesibus ab Universitatum Rectoribus approbatis, tum libris Romæ, Neapoli, Veronæ, Lovanii Tolosæ, Norimbergæ, aliisque in locis cum censorum judicio, & superiorum auctoritate proculis, propugnata hæcenus fuit; cum denique ex dictis in primo hujus dissertationis capite nulla inter errores Baji, & propositionem illam reperiatur connexio: singula adversarii objecta, fundamento subverso, corruunt, & conteruntur. Neque sententiæ suæ monumenta Fulgentius noster ex Episcopo I. pressi mutuatus est, ut pag. 180. inquit Anonymus, sed ex Catholicis, & Orthodoxis scriptoribus, quos supra commemoravi. Enimvero quæ demonstrant rationalem creaturam ad finem supernalem fuisse elevandam; ea consequuntur suap e natura ex appetitu beatitudinis nobis ingenito, quemadmodum fatentur adversariorum nostrorum complures; & jam antea a Fulgentio Fosseo, a Friderico Gavardi, a Petro Cleartio, a Benigno Sichtovvski, & ab Augustinensibus aliis fuerant producta. Quæ autem spectant ad concupiscentiam, ceterasque hujus vitæ miseras, Gregorius Ariminensis, Norisius, Macedo, alique plurimi præmonstraverant. Etsi autem Jansenius statum *puræ naturæ impossibilem* existimavit; non omnia tamen, quæ Jansenius scripsit, damnata sunt, ut idem Fulgentius Bellelli scite animadvertit his verbis Christiani Lupi viri eruditissimi adductis: *Fore video, ut si cum Jansenio, aut Luthero Apostolicum Symbolum, vel Dominicam orationem fuero professus, protinus de ipsorum scambie apud istum Judicem sim reus.* Epist. ad Henricum Noris cap. 5. ad 10. accusationem. Verum per singula Anonymi objecta, ne quis ea putet firmissima atque invictissima, in hac postrema dissertationis parte discurram.

I. Ergo paragrapho 1. Accusator Fulgentium Bellelli ut Bajanistam traducit (1), quod nullum medium admiserit inter cupiditatem & caritatem pro-

(1) *Bajan. Rediv. pag. 180.*

proprie dictam, qua Deus diligitur propter se, quæque omnes superat naturæ vires, iis repetitis, quæ in priori disputatione fuerunt, ponderata, & discussa. Appellat Bellellina argumenta vana, tædiosa, plenæque sophismatibus, propterea quod F. Bellelli supponat Deum non posse diligi super omnia, in quocunque statu, solius naturæ viribus, & peccata esse, non solum venialia, sed etiam lethalia, opera omnia, quæ ad Deum finem ultimum minime referuntur; quæ sententia falsa est & absurda, cum Theologi Orthodoxi, inter quos Sylvius 1. 2. quat. 1. art. 6. §. 2. doceant, *necessum non esse, ut omnia, quæ deliberate vult homo, velit propter Deum*: ideoque futes esse argutias, aut potius ineptias, eas quas Theologus noster profert ad enervandum Bullarum Pontificiarum adversus errores Baji auctoritatem. Carpit præterea adversarius P. Bellelli doctrinam, quoniam juxta hanc debuit creatura rationalis destinari ad visionem Dei intuitivam, & consequenter illi auxilia conferenda erant, quibus sempiternam vitam sibi compararet: qua in re abutitur, inquit, Theologus noster ea voce *Imaginis Dei*, quæ competit ipsimet creaturæ rationali; siquidem per *Imaginem Dei* nequaquam intelligit creaturam rationalem liberaliter & gratuito ordinatam a Deo ad finem supernaturalem, quo utique sensu illi, supposita hac ordinatione, debentur auxilia gratiarum, sed contendit F. Bellelli creaturam rationalem, eo ipso quod est rationalis, ad illam beatitudinem esse ordinandam: quum Orthodoxi Theologi doceant potuisse Deum ordinare ipsam creaturam rationalem in beatitudinem ordinis naturalis, & in visionem, quam Theologi abstractivam appellant: a quorum sententia recedit F. Bellelli contendens ad quietem, & beatitudinem Imaginis Dei abstractivam illam cognitionem minime sufficere. Hæc omnia testimoniis Bellelli censor demonstrat, quæ ideo prætermitto, quoniam necessum non est demonstrare an revera id vir eximius docuerit, quod nos ultro, libenterque fatemur. Concludit autem paragraphum primum Anonymus asserendo Theologum nostrum captiosam illam ratiocinationem, quod nempe *Imago Dei* nequeat quiescere in cognitione abstractiva, mutuatum fuisse ab ipsomet Bajo, cujus assertionem damnans Facultas Theologica Lovaniensis, inquit (2): *Servili conditione facere hominem potuit (Deus) qui pro suis obsequiis aliam nullam mercedem expectaret; ac tamen non potuisset alicujus suæ felicitatis sine frustrari, longe minoris tamen beatitudinis inferi potuit appetitus, ut sublimiore illa, nulla molestia, careret.*

Hucusque verba, & nihil præter hæc

audivi. Fulgentium Bellelli agnovisse medium inter caritatem habitualement, & cupiditatem item habitualement, nec denegasse actus virtutum, quæ a caritate distinctæ sunt, ostendimus in superiori dissertatione: ideoque ejus sententia longe discrepat a Bajana, quæ duo tantum aditruit actionum humanarum principia, (3) *la charité habituelle, & la cupidité habituelle*, prout centum Galliarum antistites contestantur. Vitavit quoque Augustinensis Theologus accuratissimus alios omnes erroneos, pravorumque sensus delitescens in 38. Baji articulo, prout laudata dissertatione evidentissime demonstravi. Quod vero argumenta eruditissimi viri dicantur ab adversario vana; tædiosa, & quæ sophismatibus scatent, nil mea refert: neque enim illorum, qui accusationem faciunt, & crimina moluntur, verba plurimi sunt faciendæ: & accusatio, ut agebat Cicero pro Cælio, *crimen desilens, rem ut definiat, argumento probet, teste confirmet*. At quænam argumenta nostratum plena sint sophismatibus, atque inania accusator iste non definit, nec probat, nec aliorum testimonio confirmat. Quod an faciat affectus tædio, an difficultate ipsorum argumentorum superatus, ignoro penitus. Præmittit quidem magno verborum apparatu, sed inani molitione eorundem argumentorum capita, ineptias & argutias appellans, quæ sunt assertiones gravissimæ, atque Augustinianæ sententiæ fontes uberrimi. Hujus generis est opinio Theologi nostri, quod Deus nequeat diligi super omnia solius naturæ viribus: quæ opinio non est falsa; & absurda, immo nec nova, quidquid obstreperet calumniator: sed verissima est peranti-que, & consona sacris litteris, quæ tota mente, animoque Deum diligentibus promittunt æternam vitam; ne illius sententiæ quælibet argumenta producam, quæ a me alibi collecta sunt, atque a viro etiam præclarissimo urgentur, exornantur, & vindicantur. Alterum, quod fastidioso stomacho Anonymus deglutire non valet, est quod Fulgentius Bellelli magna probabilitate defendat, deliberata quælibet opera referenda esse in Deum finem ultimum: quod utique nostrates omnes propugnant, non ita tamen, ut asserant esse intrinsecus peccata, & a noxia cupiditate vitiari quæcunque in Deum caritate non diriguntur. Atque hæc duo, non referri in Deum, & labefactari cupiditate, ubique permiscet & confundit conviciorum confarinator. Plura autem de his in prima dissertatione dicta sunt; plura item in ea, quæ proxime consequetur, dicenda erunt. Interim aliud nostratibus sentire Theologus quosdam Orthodoxis, non diffitemur: Orthodoxos non esse qui sentiant nobiscum, pernegamus, ostensuri post-hac,

(2) 2. p. Operum Baji pag. 163.

hæc, quantos Theologos clarissimos, probatissimosque hujusmodi conviciandi ratio proscindat. Postremo quod creatura rationalis, & *Imago Dei*, ut rationalis est, appetat *intuitivam Dei visionem*, & hæc sit *finis hominis naturalis* quantum ad consecutionem, innumeri Theologi tradiderunt: *argutie* istæ non sunt optime & humanissime Censor, *ineptiæ* non sunt, *commenta* Baji non sunt. Hæc Bellarminus, hæc Scotus, hæc S. Thomas, hæc sensus Scholasticorum communior nos docuerunt. Hinc vero consequi quod *Imago Dei* quiescere non possit in cognitione, quam Theologi vocant *abstractivam*, fatetur Suarez, affirmat Sotus, demonstrat Recupitus; perlege horum, aliorumque testimonio a me capite primo collecta; inquire, si malæ fidei homo tibi videor, auctorum quos commemoravi libros, & commentaria: expendi num inter Orthodoxos inveniantur, qui doceant *Imaginem Dei*, & creaturam rationalem quiescere nunquam posse in *cognitione Dei abstractiva*: cumque omnia perlegeris, & ponderaveris; dic, si lubet, Fulgentium Bellelli *captiosam ratiocinationem* mutuatum fuisse a Baji; redarguent enim temeritatem tuam ii omnes, qui modo ignorantie tuæ miserentur. Nec est quod confugas ad expositionem Joannis Lensæi, quam nomine Universitatis Lovaniensis frequentissime laudas: in ea quippe expositione plura verissima continentur, plura tantummodo probabilia, sufficiatque brevis hæc & summaria responsio, nunquam a Facultati Lovaniensi damnatum fuisse, quod in illa Universitate approbantibus Rectoribus semper ad hanc usque diem fuit propugnatum: cujus generis esse *impossibilitatem status pure naturæ*, demonstravimus paulo supra.

II. In altero §. auctor Bajanismi (1) Redivivi, ait *pluries proscriptam* fuisse doctrinam illam, quæ asseruit *ordinationem ad visionem Dei intuitivam*, & consequenter media ad illam consequendam necessaria fuisse *debita primo homini*, atque hanc doctrinam innovasse Fulgentium Bellelli, etsi Bajum *fraudulenter objurgat*, *arguit*, & *increpat*. In eo sitam esse F. Bellelli fraudem obtrektor affirmat, quod Augustinianus Theologus docuerit, *creaturæ rationali debitam non fuisse gratiam habitualement, & virtute infusas*. Obiter notat, *Fratrem Bellelli*, dum vult adversus Bajum gratiam habitualement, virtutes infusas fuisse supernaturales, eo ipso velle eas fuisse indebitas, nam vox ista, *Naturale*, inquit pag. 190. *idem sonat ac debitum, similiter ista Supernaturale, idem significat ac indebitum*. Addit Bajum nullibi asseruisse, gratiam habitualement, & virtutes infusas *debitas fuisse primo homini*, cum potius in du-

Berti Th. T. VIII.

(1) Bajan. Redivi. pag. 312.

bium revocaverit, an homini illas Deus revera concesserit, ut constat ex cap. 2. Opusculi de caritate. Miratur propterea, quod *Frater Bellelli* talem *frontem* habuerit, ut Baji falsam doctrinam adscripserit, quo damnatas theses in alienum sensum detorqueret, atque censuram Pontificiam vitaret. Concludit hoc paragrapho, *Fratrem Bellelli turpiter falli, cum talibus effugiis ceteros putat fallere*.

Facillime hæc diluuntur ex dictis; nunquam enim proscripta fuit sententia, quæ docet hominem absque *intuitiva Dei visione* futurum fore miserrimum; quoniam nunquam proscripta fuit sententia altera, quæ propugnat ipsam visionem *intuitivam* esse finem imaginis Dei *connaturalem*, quoad inclinationem & appetitum, sed ea tantummodo opinio damnata est, quæ asserit media necessaria ad visionem illam consequendam fuisse homini a Deo condito & integro naturalia; proportionata naturæ, eique debita, quomodo debentur proprietates, quæ ex ipsa natura bene constituta oriuntur, ut inquit Bellarminus, de quo cap. 1. §. 1. Nec Fulgentius Bellelli gerit sese fraudulenter, dum inquit damnatum Bajum, propterea quod dixerit *gratiam habitualement, & virtutes infusas, debitas primo homini*; id enim, quod vir præclarissimus, quantum attinet ad gratiam habitualement, scripserant Gonetus, Estius, Norisius, alique plurimi, imo & ipse Anonymus pag. 276. qui hæc non objiceret & recoqueret, si memoria polleret tenaciori. Mirandum vero non est, hæsitasse Bajum an gratia *habitualis* & *virtutes infusæ* sint admittendæ, quando eas inter naturalia & dona, & proprietates naturæ adhuc integræ adnumerandas esse putavit: sed hoc potius, multumque mirandum, illos tanquam Bajanistas traduci, qui illam gratiam, virtutesque supernaturales, atque a naturæ bene constitutæ naturalibus qualitatibus plurimum discrepantes esse fatentur. At de his plura capite præcedenti, in quo gerras istas, & cavillulas dissipavi. In his autem, quæ Anonymus subjicit, *Vox ista, Naturale idem sonat, ac debitum, similiter ista, Supernaturale, idem significat, ac indebitum*, nemo non videt pereuntem ac fallacem accusatoris hujus memoriam, simulque doctrinam parum alienam ab illo eodem errore, cujus alios insimulat, & proculdubio falsissimam. Pagina enim 280. *Bajanismi Redivivi* docet auctor creationem primi hominis ampliori significatione vocari gratiam, *Cum sit beneficium gratuito concessum a Deo, utpote quod potuisset non concedere*. Sunt ergo beneficia quædam gratuita, ideoque non debita, cujus generis sunt munera creationis, quæ, tamen non sunt dona *supernaturalia*. Addit eo loci

L l l

accu-

accusator memoriosissimus, *Gratia etiam dici potest omne beneficium indebitum creaturae concessum, etiamsi ordinem naturalem non excedet.* Debitum itaque non idem sonat, ac *Naturale*. En singularis, quem innuebam, memoriae lapsus. Manifestum insuper est ex cap. 1. §. 3. Bajum appellasse dona collata primo homini *gratiam*, sed in sensu ampliori, & non imbrobanda ratione, quatenus non debebantur meritis praecedentibus, & gratuita Dei bonitate collata fuerunt, & nihilominus in sensu Baji illa dona erant *supernaturalia*. Verum si idem significat *supernaturale*, ac *indebitum*; collata primis parentibus dona, errore Baji salvo atque immuni, dici poterunt *supernaturalia*, quoniam fatente Bajo fuerunt *indebita*: immo *supernaturalia* dona dicenda erunt *natura*, creatio, liberum arbitrium, & gratia Pelagianorum; non debita sed *gratuita Dei bonitate donata*. Falsissima proinde est illa *indebiti*, ac *supernaturalis* promiscua significatio, ex qua sequeretur non fuisse *naturalia*, sed *supernaturalia*, corpus, animam, pulchritudinem, juventam, robur, paradysum voluptatis, dominium supra feras, & volucres, aliaque plura naturalis ordinis, quae primo homini nullatenus erant debita. Quapropter inter *supernaturale* & *indebitum* ita distinguendum est, ut *indebitum* dicatur, quod non debetur praecedentibus meritis, sive naturalis ordinis illud sit, sive naturalem ordinem transiliat; *supernaturale* vero dicatur, quod pertinet ad naturalem rerum constitutionem, neque a natura promanant, neque ab aliqua naturali causa, ejusque solitaria virtute potest produci, atque id etiam a Mastro traditum esse constat ex cap. 1. §. 6. num. 2. Nec ergo fallit, nec fallitur quisquis haec docet: sed potius adversarius, ut phrasi utar Terentiana, *fallacia alia aliam trudit*. Non desunt praeterea Theologi praestantissimi asserentes non requiri ut aliud sit *vere gratia*, ac *beneficium indebitum*, nobisque per Christum divina misericordia praeparatum, quod sit ordinis *supernaturalis*, sed *gratiam* distinguunt in *supernaturalem*, ac *naturalem*; pro qua sententia laudantur a Basilio Poncio Relect. de Grat. pag. 53. & 69. Aegidius in 2. dist. 26. S. Thomas 2. 2. quaest. 136. art. 3. ad 2. Capreolus in 2. dist. 29. q. 1. Bellarminus lib. v. de Grat. & lib. Arbitrio cap. 7. Vasquez 1. p. disp. 88. cap. 1. & 1. 2. disp. 189. cap. 16. Molina in Con. cord. d. 14: & 35. Lessius de Aux. in Appendic. cap. 10. alique permulti, de quibus eo loci Basilius Poncius. Verum id quoque ignoravit, qui ait, *Vox ista Naturalis idem sonat*, ac *debitum*.

Itaque ut ab eximio aliquo Theologo perci-

piatus, quo sensu *naturale* accipi debeat in ea quaestione, in qua de originali justitia, & de gratia primi hominis adversus Novatores pertractatur, adeamus clarissimum controversiarum Christianae Fidei auctorem, Robertum nempe S. Romanae Ecclesiae Cardinalem Bellarminum (1). Is de Gratia primi hominis cap. 5. demonstraturus rectitudinem, quam in creatione Adam accepit, fuisse *naturale donum*, ait multis modis dici aliquid *naturale*; quorum primi tres etiam *supernaturalibus* gratiarum muneribus competunt; ideoque docet quaestionem agitari de *naturali* juxta quartam propriamque significationem. Est enim *naturale* primo modo sumptum, quod habetur a nativitate: secundo modo quod est naturae consentaneum, quodque ipsam naturam non destruit, sed ornat: tertio modo quod tametsi donum sit gratuitum, tamen naturam juvat, ac perficit in operibus naturalibus. His autem tribus modis explicatis, *Quarto naturale vocatur* (inquit Bellarminus) *quod aut est pars naturae, aut fluit a principiis naturae: qua significatione corpus & animus, facultates quoque tum sentiendi, tum intelligendi, atque operationes quae ab eisdem facultatibus exercentur, naturalia esse dicuntur. Atque haec est significatio, de qua hoc loco proprie disputamus, & naturali, hoc modo considerato, valde proprie opponitur supernaturale.* Ac paucis interjectis, Jam igitur adversarii censent, *rectitudinem illam, in qua creatus est Adam, fuisse illi naturalem hoc ultimo modo, nimirum quod fuerit quaedam sanitas debita naturae, atque nasci ex ipsa natura bene constituta, idest, non corrupta: & nunc hominibus, qui eam rectitudinem amiserunt in Adamo, deesse bonum aliquod naturale, quale deesset pecundi si ceca, vel claudicans, vel febri-citans nasceretur. Et si nunc alicui homini originalis illa justitia divinitus redderetur, dicerent eam esse donum supernaturale per accident, non per se, ut diximus de oculis redditis ceco nato.* Eadem omnino cum haereticis, adversus quos disputat Eminentissimus Bellarminus, sensisse Michaellem Bajum testatur Bellarminus ipse, citatus cap. 1, §. 1. num. 3. & hoc a nobis demonstratum est eodem cap. §. 3. num. 3. & 7. In his ergo controversiis, in quibus adversus haereticos, & adversus Bajanistas tenemur asserere rectitudinem, atque integritatem primi hominis non fuisse naturalem, vox ista *naturalis* debet accipi, quatenus *naturale est pars naturae, aut fluit a principiis naturae.*

Addamus Bellarmino Guillelmum Estium inter Theologos Scholasticos praestantissimum: qui dist. 25. secundi senten. libri, postquam plura argumenta praemissit, quorum aliqua vi-

dentur

(1) Bellarm. tom. 4. pag. 7.

dentur demonstrare gratiam angelorum ac primi hominis fuisse naturalem, aliqua vero, inter quæ comprehenduntur etiam Bajani articuli 21. 23. 24. 27. 53. & 76. (1) in quibus enuntiatur & continetur proscriptum dogma, de quo nunc disputamus, ut inquit auctor *Bajanismi Rediviv.* pag. 120. & 160., evincunt gratiam illam fuisse supernaturalem, §. 4. propositam quæstionem solvit ac distinctione ei quam attulit Bellarminus, simillima: „ Si naturale id dicatur, quod Deus indidit, aut contulit cuique rei quando naturam ejus instituit; hoc modo non dubitatur ab iis, qui hominem in gratia conditum docent, quin gratia fuerit ei naturalis: quomodo etiam corporis immortalitatem ei naturalem fuisse diximus ad dist. 19. Rursum si naturale dicatur, quod naturæ consentaneum est, quodque eam ornat ac perficit, etiam hoc modo certum est gratiam non solum primo homini fuisse, verum etiam nobis esse naturalem, ut & ceteras etiam virtutes, ipsamque adeo vitam æternam. Quod si naturale vocetur, quod cuique inest a nativitate, sive sit naturæ bonum & perfectivum, sive e contrario malum & noxium; hoc quidem pacto justitia & gratia primo homini naturalis erat, nobis autem peccatum, & gratiæ privatio naturalis est, juxta illud Apostoli Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ.* Verum præter hæc, & propriissime id dicitur naturale, quod est aut ipsa natura, aut pars naturæ, aut quod a naturæ principiis profluit, quodve in natura sufficientem causam habet. Juxta quem modum corpus & anima; sensus, intellectus, ceteræque facultates animæ cum suis operationibus naturales dicuntur: quomodo etiam artes, scientiæ, ceterique habitus, qui solis naturæ viribus acquiri possunt, recte vocantur naturales. Hoc autem modo gratia non potest dici naturalis fuisse primo homini. Constat enim quod neque natura ipsa, neque pars naturæ ejus fuerit, neque potentia naturalis, neque habitus ejusmodi, quem solis naturæ viribus acquirere possibile sit. Sciendum autem inter quatuor modos jam enumeratos, quibus aliquid naturale dici consuevit, solum postremum proprie opponi ei, quod dici solet supernaturale. Nam ei, quod primo, aut tertio modo naturale dicitur, id opponitur quod rei institutæ, aut genitæ postea advenit, sive naturaliter adveniat, sive secus, & sive bonum sit, sive malum. Ei vero, quod secundo modo naturale dicitur, opponitur id, quod est contra naturam. Cum ergo quæritur, utrum gratia fuerit primo homini naturalis, an supernaturalis, si supernaturale intelligas id, quod communiter Theologi intelligunt, necesse est naturale accipi in ea quæstione postremo modo

jam explicato. Quocirca ad quæstionem simplex & absoluta erit responsio, non naturalem, sed supernaturalem primo homini fuisse gratiam. „ Hoc est Theologice loqui, & recte id, quod est *naturale*, percipere.

III. In tertio paragrafo illud Anonymus (1) in Fulgentio Bellelli censoria animadversione perstringit, quod ideo supernaturalem dixerit beatitudinem, quia omnes superat naturæ vires; affirmatque id nunquam fuisse negatum a Bajo, & idcirco vitari non posse hoc effugio Pontificiam censuram. Redit insuper, vellicatque distinctionem inter finem, & media, quorum unum Imagini Dei *naturalem*, hæc *supernaturalia* lib. 3. cap. 12. *de statu creat. rat.* Augustinianus Scriptor asseruit. Hanc sibi non constare pronuntiat, eo quod simul visionem intuitivam *naturalem*, ac *supernaturalem* constituerit, naturalem quantum *ad appetitum*, & *inclinationem*, quia *sola est natura rationalis requies, & beatitudo*; supernaturalem, *quoniam non est natura viribus assequibilis, sed per superaddita natura adjutoria*. Appellat hæc inanem verborum fucum, quo nemo *perlectari* debet, quum iisdem cavillationibus usus fuerit Jansenius, quem F. Bellelli perfecte imitatus nec a Baji doctrina recedit, nec declinat Pontificiam censuram. Provocat demum virum in pace dormientem, ut indicet quo in loco Bajus gratiam, aut *naturam*, aut *proprietaem naturæ* appellaverit, siquidem hoc Jansenianum effugium merito contempsit Urbanus VIII. damnans librum Iprensis Episcopi, quod contineret doctrinam in Baji proscriptam.

Repetitæ cantilenæ sunt istæ. Enimvero existimasse Bajum, quod homo *solius naturæ viribus* assequi valeat *intuitivam Dei visionem*, gratiamque ad id assequendum necessariam a donis naturalibus non sejunxisse, evidenter demonstratum est in primo hujus velitationis capite §. 1. 2. & 3. Insuper non esse commentum Jansenianum, nec subterfugium illitum inani fuco verborum, nec assertionem in Bajo, vel in Jansenio ab Urbano VIII., vel ab alio Romano Pontifice anathemate inustam, sed vulgarem, immo judicio Molinæ communio rem sententiam Scholasticorum, quod *visio Dei essentialis* sit homini, & angelo finis *naturalis* quoad appetitum, & *supernaturalis* quoad assecutionem, constat ex eodem capite §. 6. Præterea nullatenus repugnare, quod *intuitiva* visio Dei sit finis *naturalis* creaturarum rationabilium, quantum attinet ad inclinationem, & *supernaturalia* sint media, quibus ad visionem illam perveniunt, norunt, qui lectitarunt ejusdem Molinæ, Bellarmini, Mastrii, aliorumque locupletissima testimonia: norunt, qui sciunt rationalem animam

(1) *Essai* 5 tom. 2. pag. 293. edit. Paris.

(1) *Bajan. Rediv.* pag. 139.

separatam a corpore naturaliter hujus unionem appetere, quam tamen assequi non potest naturæ viribus: norunt denique adolescentuli in castris dialecticorum luctantes, quorum neminem fugit pronunciatum illud, *Contradictio est de eodem secundum idem*. Legat, obsecro, adversarius vel unum Recupitum lib. vi. de Verit. quæst. 1. asserentem, ac demonstrantem has propositiones (1): *In homine est appetitus innatus ex affectu ascendendi ad cognitionem perfectam primæ causæ: Stat in homine appetitus innatus visionis Dei, etiam sine potentia naturali ad eandem: Appetitus naturalis nihil aliud est, quam habitudo naturæ ad aliquid, quo habito sit quies, quo non habito sit tendentia ad illud: Ex cognitione Dei naturali abstractiva & imperfecta incitatur desiderium cognoscendi primam causam perfecte, & per essentiam: Nihil finitum potest quietare desiderium intellectus: Cognitione Dei abstractiva est inquietativa; & quo magis perfecta, magis inquietativa: Potentia, quæ respectu summi boni ut assequibilis dicitur obedientialis, respectu ejusdem ut appetibilis dicitur appetitus innatus, prout est principium inclinativum ad desiderium frequens ejusdem. Quid in argumentis, quæ appellat Bellellina, vana, tadiofa, sophismatibus plena, ostendere potuit Anonymus, quod in hisce propositionibus non contineatur, aut ex iisdem non inferatur, si excipias harum barbariem, tumidamque sermonis rusticitatem?*

IV. Pergit accusator demonstrare quomodo Bajus (2), & F. Bellelli inter se convenient circa impossibilitatem status puræ naturæ, hujusque convenientiæ hæc argumenta producit. 1. *Uterque asserit debitam creaturæ rationali caritatem actualem necessariam ad obtinendam beatitudinem*. Ludibundum argumentum, quoniam Bajus caritatem illam naturæ viribus, Fulgentius Bellelli supernaturali gratiæ auxilio adscribendam existimat. 2. *Si gratia habitualis est medium ad obtinendam visionem Dei, igitur & hæc debita erat primo homini; aut contra, si non erat debita, non est medium necessarium, potuitque sine gratia habituali visio Dei intuitiva obtineri, ideoque non accipient rationem meriti opera, ex quo fiant ab homine in statu gratiæ constituto: quod est damnatum in Bajo*. At hæc quoque futulis cavillatio; nam quamvis dicatur gratiam adoptionis fuisse debitam ex lege providentiæ, ut videtur asserere P. Bellelli pag. 468. non inde tamen sequitur illam gratiam non esse supernaturalem: & rursus accusator debitum, ac naturale confundit. Deinde per gratiam actualem, quæ conferenda erat homini tamquam medium ad beatitudinem confe-

quendam, poterat homo mandatis obtemperare, & de congruo promereri justificationem: hac vero divinitus collata, promereri de condigno beatitudinem: nam in sententia plurimorum Theologorum de facto angeli, & homo conditi fuerunt absque gratia sanctificante, non tamen destituti mediis necessariis ad finem suum consequendum; & in statu naturæ lapsæ eadem media conferuntur permultis nondum justificatis. 3. *Quod Bajus asseruit in damnata propositione 42. justitiam, qua justificatur impius, non consistere in gratia aliqua animæ infusa; hoc idem asseruit Frater Bellelli demonstrans libro 1. de statu creat. rat. cap. 11. actualem caritatem justificare*. Ceterum ficulnea est tertia hæc objectio, primum quia eandem cum Fulgentio Bellelli (3) sententiam propugnant Theologi præstantissimi, inter quos Gabriel Vasquez in 1. 2. disput. 203. cap. 3. Deinde Theologus noster profitetur se loqui non de justitia, quæ est remissio peccatorum, sive de justificatione absoluta, sed de justitia initiali & inchoata. Præterea fatetur inchoatam illam justitiam non esse justificationem, sed a vera justificatione sejungi: hanc vero nunquam separari a remissione peccatorum, meritoque damnatum fuisse Bajum, qui proposit. 43. veram justificationem a remissione peccatorum segregavit. 4. *Rejecit Fulgentius Bellelli; quod tradunt Theologi Orthodoxi, caritatem actualem justificare dispositive, non formaliter, scribens formaliter, & natura sua actualem conversionem creaturæ ad incommutabile bonum reddere animam justam: nihil autem audacius, nihil expressius asserere ausus est Bajus, ut constat ex propositionibus 13. 15. 2. 42. & 66. quas F. Bellelli silentio præterire maluit, quam inani effugio ad sensus mere commentitios deflectere*. Verum his verbis immerito crimen a se confectum Censor exaggerat. Enimvero ut Augustinensis Theologus audaciæ, & Bajani erroris posset jure meritoque redargui, ostendendum foret, quod non tantum caritati actuali adscriberet rationem quandam inchoatæ justitiæ, verum etiam quod sine caritate habituali agnosceret cum Bajo veram justificationem ac meritum vitæ æternæ: hunc enim esse sensum damnatum illarum propositionum præmiserat idem accusator parte 1. pag. 240. (4) At P. Bellelli tota illa dissert. præter caritatem actualem admittit caritatem habitua-

(1) P. S. Cesar Recupitus p. 454. & seqq.

(2) Bajus. Rediv. pag. 169.

(3) Vide Bellel. ib. pag. 48. 67.

(4) De statu creat. pag. 9. 25. 468.

Baji propositionibus adversantur. Vide supra §. 3. hujus capituli. 5. *Afirmans P. Bellelli justificationis nomen ab Augustino latiori significatione non semel acceptum, non recedit ab errore Bajani articuli 43. quo assertitur in Catechumenis ante baptismum esse veram justificationem, separatam tamen a remissione peccatorum: atque ad vomitum rediens novis momentis ex Augustino calumniose fictis, semper probare nititur caritatem actualem formaliter esse hominis justificationem. Futilius quoque miserrima illa distinctione justificationis perfectæ, & imperfectæ, propositionem damnatam nititur evitare, cum ea, quæ non differunt, nisi sicut perfectum differt ab imperfecto, ejusdem sint speciei, ideoque tam perfectæ, quam imperfectæ justificatio, vera est, atque speciei ejusdem. Frustra itaque F. Bellelli semetipsum de Bajanismo purgare tentat, maxime quod etiam Bajus in Opusc. de Justit. cap. 7. de Catechumeno, & pœnitente, etiam si proposito & conversatione multos Dei filios superet, inquit, Non dum potest justus vocari. Nullatenus ergo F. Bellelli doctrina a Baji doctrina discrepat, nec potest a se notam Bajanismi amovere. Verum & hæc argumentatio contra Fulgentium Bellelli solum verborum strepitu constat. Bajus enim intelligebat (inquit Gabriel Vasquez in 1. 2. disput. 192. cap. 1. num. 4.) Catechumenos per gratiam fidei & caritatis vere esse justificados, & habere meritum vite æternæ; tamen ad eam consequendam indigere remissione peccatorum per sacramentum. Sic docebat ille prop. 19. & 33. Quo autem in loco invenies Fulgentium Bellelli appellare caritatem actualem, initialem atque imperfectam, justificationem talis generis, quæ habeat meritum vite æternæ? Præterea etiam si Theologus noster docuisset hominem justificari tam actu dilectionis Dei super omnia, quam habitu; nonne idem docuerunt prælaudatus Vasquesius (1), & si huic fides habenda est, Ruardus Taper, Hofius, Casalius, alique Theologi præstantissimi? Imperite ergo, aut malevole Anonymus in unum permiscet sententias Catholicas, atque Bajanæ. Lege dissert. 4. Lamberti Le-Drou cap. 1. pag. 360. Insuper tantum abest, ut Bajus perfectam ab imperfecta justitia distinxerit, ut expresse docuerit oppositum prop. 60. & 61. de quibus egimus dissert. 1. §. 1. num. 9. Rursus in Catechumeno ante remissionem peccatorum assertit Bajus (2) caritatem, quæ est legis plenitudo: cum doctissimus Bellarminus lib. 2. de Pœnit. c. 13. affirmet neminem recte vivere, neque legem implere, nisi justificatum. Ad hæc caritatem inchoatam esse inchoatam justitiam, & caritatem perfectam perfectam justitiam, revera*

Augustinus scribit cap. postremo de natura & gratia; neque F. Bellelli contumeliose id fingit; sed contumeliose id illi imputatur quod fingat. Postremo tametsi perfectum & imperfectum sint ejusdem speciei, uni tamen debetur prærogativa, quæ non debetur alteri; nam calor intensus trahit secum substantialem formam, quam non tradit calor remissus: & caritati perfectæ ac prædominanti conjuncta est ea gratia, quæ sanctificat, & est consortium divinæ naturæ; quæ gratia non semper conjuncta est caritati initiali, atque imperfectæ. Non pigeat legere, quæ scripsimus lib. 35. cap. 6. in quo hæc omnia fusiori stylo enodavimus.

V. Prosequitur suam accusationem Anonymus (3), & quinta sectione agit de immunitate a morte, a concupiscentia, ab ignorantia, ceterisque hujus vitæ miseriis: in qua immunitate asserenda contendit Fulgentium Bellelli non recedere a Bajo, sed abstinere ab impugnanda sententia illa quantum ad concupiscentiam spectat, quoniam nonnulli Theologi docuerunt Deum non potuisse hominem condere obnoxium ipsi concupiscentiæ. Qua autem ratione hæc F. Bellelli cum Bajo coherentiam demonstrat? Primum quoniam propositionibus 53. & 69. Baji, distortus sensus affingit, nec erubescit ad „nauseam usque iterare, quæ Bajanistæ evomere de famosa virgulæ transpositione. Ait „quoque F. Bellelli propositionem 53. falsam „esse in sensu Baji, at non esse falsam, ut „sonat, cum Deus non potuerit hominem condere peccatorem, qualis nunc nascitur. Id „vero nec in Baji mentem venit unquam, sed „negavit is tantum, non posse hominem condere corpore fragili, & morti obnoxio, animoque hebeti, atque prono in voluptates, & „sensuum oblectamenta; oppositum vero docuerunt in Expositione illa sua sæpius commemorata Theologi Lovanienses. Ulterius Fr. Bellelli nunquam in Opere de statu creat. ration. dignatur respondere in quo sensu propositio illa 53. Baji sit falsa. In tractatu autem altero de modo reparationis excogitavit „sensum alium fictitium, nempe quod Deus „non potuisset creare hominem, qualis nunc nascitur, veræ gratiæ indigentem; ita enim „scribit lib. 4. cap. 8. & in proposit. Quesneli 70. §. 2. At nullum verbum in prop. 53. „quæ hanc limitationem requirat; sed damnata illa est in rigore, & proprio verborum „sensu ab assertoribus intento, ideoque in illo „fictitio sensu, quem illi F. Bellelli nititur adtribuere. Præterea quodnam discrimen est inter Bajum, & hunc Baji discipulum, cum uterque asserat creaturam rationalem non potuisse

(1) Vasq. disp. 1203. pag. 449. & seqq.

(2) Bajus de Carit. cap. 7. tom. 1. pag. 98.

Vide de modo Reparati. lib. 1. cap. 10. p. 329.

(3) Bajan. Rediv. pag. 206.

se a Deo condi *absque gratia adiutorio*, non potuisse creari *absque ordinatione in visionem Dei intuitivam*? Uterque ergo meretur affici eadem censura: De immortalitate etiam Augustinianus Theologus pertractans *subtili & dolosa evasione* vitare enititur censuram propositionis 75. dicens *immortalitatem primo homini debitam solummodo fuisse titulo iustissime providentie*, damnatum vero Bajum, quod *debitam dixerit tanquam naturæ proprietatem*. In hoc semper Novatores errant, quod *contumaciter* affirmant Deum fore injutum, si mortalem crearet hominem, antequam peccaret. Quod spectat ad proposit. 69. Baji, quæ eadem est cum 20. Quesnellii, *ut fucum faciat incautis*, F. Bellelli per varias mendacii ac fraudis ambages, inquit, *Fide tenendum esse, quod Deus aliquoties innocentes affligit, cum animæ in purgatorio exsolvant temporalis pænæ reatum, parvuli baptizati plerumque doloribus plectuntur, & permulti, qui carent gravis peccati macula, sæpe afflictionibus purificantur*. Quis, nisi desipiat, hunc sensum tribuit Quesnelliana propositioni? At necessum erat hæc confingere, ut error proscriptus a Summo Pontifice *sartus tectus* persisteret. Quid plura? Errorem Baji & Quesnellii renovavit F. Bellelli, dum lib. 3. de *statu creat. rationalis* ante peccatum cap. 26. ait, *Alienum esse a iustitia Dei, ut innocentes vel levi pænâ puniantur*. His invictè probatum est, in scriptis F. Bellelli *reviviscere doctrinam Baji de impossibilitate status puræ naturæ, quæ doctrina ad tria capita revocatur*. 1. Quod Deus non potuit condere creaturam rationalem absque iustitia originali, nec ei denegare media ad salutem necessaria. 2. Non potuit illam creare, quin destinaret ad visionem sui ipsius intuitivam. 3. Non potuit illam creare obnoxiam orti, concupiscentiæ, ignorantie, ceterisque hujus vite miseriis. Quos errores F. Bellelli *fuso pertractat, propugnat, atque acerrime defendit in aureolo illo Opusculo, De statu creaturæ rationalis ante peccatum*. Hactenus accusator.

Hæc, quæso, talia sunt, propter quæ Fulgentius Bellelli non Bajanismi tantum, verum etiam *inverecundiæ, mendacii, fraudis, & contumaciæ* reus palam, editisque voluminibus erat traducendus? At hæc omnia sæpe iterumque, in hac etiam dissertatione, eradicata fuerunt, evulsa, contrita. Oro, si quid humanitatis in Scriptore tali atramento, ac venenato stylo memoriam optimi viri vellicante, residuum est, ut humaniter excipiat quod ipsius argutiis, non invictis, sed vitreis, non solidis, sed ventosa indignatione tumentibus, inflatisque reponam. Ac primum, si nonnulli Theologi, immo bene multi, & quidem gravissimi, prout demonstra-

vi cap. 1. §. 7. docent non potuisse hominem a Deo condi subjectum motibus concupiscentiæ, qua nunc laceffimur; propositio igitur 53. Baji non est damnata, nisi prout complectitur dona quælibet primæ conditionis, ac singillatim *gratiam sanctificantem, & exaltationem in divinæ naturæ consortium*, ut explicarunt præclari viri, Estius, Gonet, Norisius, de quibus cap. 1. §. 1. institutus est sermo. Insuper si adversarius abstinendum putat a ferenda censura in opinionem illam circa concupiscentiam, quam nunc experimur, quoniam revera opinionem ipsam tenent Orthodoxi quidam Theologi, debuerat pari ratione abstinere a conviciis; censurisque in sententiam, qua defenditur *impossibilitas status puræ naturæ*, quoniam & hanc propugnant Orthodoxi Theologi bene multi, ut item demonstravi cap. 1. sect. 1. num. 13. & sect. 9. num. 12. Jamvero quantum spectat ad propositionem 53. Baji (1); quod Fulgentius Bellelli præmittit de interpunctione Pianæ Bullæ, quamquam a me commentum reputetur, probatur tamen Catholicorum nonnullis, & insuper Theologus noster non valde dubiam esse testatur; adhibetque insuper responsiones alias, ex Vafquo, Norisio, La Fosse, & ex aliis depromptas; quas omnes verbis auctorum suorum in priori hujus dissertationis capite præmisimus. Immerito itaque vir probatissimus, fraudis, contumaciæ, & inverecundiæ hac de causa reprehenditur. Propositionem vero illam quinquagesimam tertiam, *ut sonat*, & in aliquo sensu veram esse, eo quod homo non potuisset a Deo condi cum peccato, cum quo nunc omnes nascimur, recte sapienterque P. Bellelli affirmavit, idemque scripserant Cardinalis Norisius, & Pater Macedo, prout constat ex dictis cap. 1. §. 1. num. 12. Neque hoc Bellelli, Norisius, Macedo tradiderunt, quasi crediderint fuisse Michaellem Bajum in ea sententia, quod Deus potuerit condere hominem in peccato: sed ut ostenderent propositionem 53. *ut sonat*, esse veram, & damnatam in sensu ab assertoribus intento. Ait accusator, non dignari F. Bellelli in Opere *De statu creaturæ rationalis*, quod Opus ironice *aureolum* vocat, assignare sensum illum auctoris damnatum. Aureolum, fulgidissimumque mendacium! Libro enim tertio, cap. 28. de sensu illo damnato accurate pertractat; & propositionem 53. damnatam fuisse affirmat, quoniam Bajus putabat concupiscentiam esse *formaliter* peccatum, atque hinc inferebat, non potuisse hominem creari obnoxium concupiscentiæ, quia non potuit creari in peccato: atque hæc eadem est responsio Cardinalis Norisii, & Patris Macedo, ut supra vidimus. Addit P. Bellelli, juxta mentem quo-

(1) De statu creat. rational. p. 498. & seq. Vide Prefat. nu. 15.

quorundam Theologorum, eandem propositionem fuisse proscriptam, quia Deus potuit condere creaturam rationalem *sine gratia sanctificante*: atque hanc responsionem esse Gonetii, Estii, & Fulgentii Fossii, luce meridiana claret ex primo capite præcitato, Respondit eo quoque in loco P. Bellelli damnatam propositionem illam, quoniam Bajus putabat primæ conditionis dona ita fuisse debita, ut pertinerent ad naturalem constitutionem, seu naturalem quamdam proprietatem. Altera item responsio, quæ traditur *de modo reparat.* lib. iv. cap. 18. pag. 212. nempe quod Bajus negaverit hominem in statu integritatis fuisse *veram gratiam indigentem*, non sensus distortus, sed verissima sententia est: siquidem Bajus aperte in primo homine negavit gratiam naturæ superadditam, quod evidentissime demonstravi cap. 1. §. 2. & 3. Corruit ergo universa calumniæ adversus virum præclarissimum machinatio. Quod autem pertinet ad propositionem 69. Baji, & proposit. 70. Quesnellii, constat responsionem P. Bellelli probatam antea insigni Theologo Tolosano. Vide cap. 1. §. 9. num. 8. Adde propositiones istas non spectare ad statum *pure nature*: sed ad præsentem *naturæ lapsæ*, in quo immunitas a morte, ceterisque miseriis est beneficium indebitum: mors autem, & afflictiones sunt quidem peccatoribus pœna peccati, sed justis convertuntur a Deo in exercitium virtutis, in occasionem meriti, & in gloriæ incrementum. Eadem insuper P. Bellelli responsio expresse traditur a S. Thoma lib. iv. adversus Gentiles cap. 52. 79. & 81. ubi *supposita Dei providentia* demonstrat mortem, hujusque vitæ defectus esse pœnam peccati: immo traditur quoque a S. P. Augustino innumeris in locis, ac præsertim lib. 6. Op. Imperf. num. 39, atque id etiam demonstratum est cap. 1. §. 7. & 8. Non ergo Theologus noster *dolosa evasione* nititur Pontificiam censuram effugere: sed Accusator dolosa insimulatione ventilat Theologi nostri cineres. Utinam adhuc viveret! Aquilam cornix non provocasset. Hæc tamen pro illius vindictis, & obsectorum refutatione sufficiunt: nam quæ opponuntur de tribus illis capitibus, ad quæ reducenda est quæstio de *Impossibilitate status pure nature*, confutata fuere cap. 1. §. 6. 7. 8. & 9. Jam ergo unum, quod superest, expendamus:

VI. Sectione ultima (1), ac sexta invehitur in Apologiam quam in Opere *De modo reparat.* inclytus Augustinianus Theologus exornavit, affirmans lib. 4. cap. 18. Bajum de facto docuisse, primum hominem fuisse conditum in *pura natura*, & nihil huic errori magis esse contrarium, quam naturam puram tam de facto, quam de

possibili de medio tollere. Audaciæ eximium scriptorem rursus damnans furibundus insectatur, ait illum confugere *ad paradoxum hætenus inauditum*: inguit eum verbis ludere ac fallere, usurpare sensus varios atque ambiguos, fidelem esse novatorum discipulum: quæ eo tantum animo attigit, ut appareat cur Anonymum dixerim furibundum insectatorem. Quid est enim aliud furere (inquit in Pisonem Marcus Tullius) nisi non cognoscere homines? Etsi enim, quod absit, Fulgentius Bellelli propria opinione deceptus in errorem prolapsus foret; nunquid propterea dicendus audax & temerarius, illusor, fucum faciens; novatorum discipulus, fictitii sensus, effugiorum, fraudum, mendaciorumque captator, quibus vocabulis, ubicumque ab Anonymo, a viro scilicet prudente, temperato, erudito, hac mente, hac lingua, hac scientia prædico nominatur, continuo læditur & proscinditur? Sed quare Apologia illa dicenda est *paradoxum inauditum*? Quoniam, ait accusator, quidquid sit de verbis illis, *Impossibilis est status pure nature*, certum est damnatum esse Bajum, quod asseruerit non potuisse rationalem creaturam condi *sine ordinatione ad intuitivam visionem Dei, neque absque caritate*; & mediis ad æternam salutem obtinendam necessariis: & certum quoque est damnatum esse Bajum, quod docuerit non potuisse hominem condi obnoxium morti, ceterisque hujus vitæ miseriis: quæ F. Bellelli pariter docens eadem pœna afficiendus est, etsi ne Bajanis mole opprimatur, simulat aliquam a Bajo recessum. Immo calumniose imputat Bajo, quod docuerit non solum status *pure nature* possibilitatem, sed etiam realem existentiam, cum Bajus in locis pene innumeris contrarium tradat. Assignet F. Bellelli textum Baji, referat Bajana verba. Falso id imputat Bajo, falso, ut imperitis fucum faciat, Bajo calumniam inflat. Neque enim aliquem movere debet quod Bajus vocem naturalis usurpaverit loquens de primi hominis integritate; siquidem demonstratum est Bajum naturale dixisse quod est debitum. Inflat F. Bellelli nullibi damnatam esse propositionem illam, *Impossibilis est status pure nature*: at Theologi ex dogmate definito per legitimam consequentiam illam inferunt. Habemus igitur confitentem reum, qui acerrime propositionem illam defendit. Præterea F. Bellelli in varias abiit contradictiones; quippe rejiciens impossibilitatem status *pure nature*, puram naturam accipit communi sensu Catholicorum; dum vero Bajum simulat impugnare, naturam puram appellat, quæ ordinata est intuitivam visionem Dei, & caritate ceterisque donis est prædita. Si sincere Bajum refellere voluisset, debuisset ostendere sensisse Bajum, quod Deus potuerit con-

dere

(1) Bajan. Rediv. pag. 217.

dere rationalem creaturam absque donis supra dictis. Sed hoc Bajus non docuit. Id etiam docuit F. Bellelli cum Bajo sentiens. Insuper in eadem Apologia infructuose repetit, quod alibi tradiderat Bajum scilicet asseruisse gratiam debitam Adamo innocenti tanquam naturalem proprietatem; & in casum recidunt omnes dolose illius Apologie conatus, jam impugnati. Nec abluunt Bajanismi sordes, addens gratiam Adamo debita ex lege iustissima providentiae, cum id etiam Jansenius docuerit, cui impie Eremita noster consentit. Fatendum utique auxilia necessaria ad ultimum finem assequendum fuisse debita primo homini, supposita ejus mere gratuita ordinatione ad visionem Dei intuitivam. Verum non placet F. Bellelli hac hypothesis, sed putat non potuisse creaturam rationalem conditi non destinata ad ipsam intuitivam Dei visionem, & supposita sola voluntate condendi creaturam ratione praeditam, illi visionem Dei, illi media ad hanc necessaria fuisse debita. Hæc tamen media gratiam appellat. Quo jure, qua injuria? Quisque judicet. Hæc omnia in officina Jansenii fabricata sunt: illi accepta referri debent; nec minus in ore discipuli absurda debent existimari. Hæc ad paginam usque 228. Bajanismi redivi, Operis cedro, auroque dignissimi.

Evidentissime ex dictis hæc postrema objecta, & repetitæ cantiones, in quibus nil invenies præter congeriem conviciorum refutantur, ac refelluntur. Ostendi enim supra illam propositionem, *Impossibilis est status pure nature*, minime per legitimam consequentiam deduci ex damnatis erroribus Baji; sed innumeros esse Theologos, qui illam absque ulla Bajanismi nota propugnant, contententes fulciri iisdem argumentationibus, quibus S. P. Augustinus demonstravit adversus Pelagianos originale peccatum. Ostendi naturale in sensu Baji non esse idem, ac debitum ut eunque, sed debitum, ut lumen oculorum, ut auditus, ut sanitas, ut qualitas, & munera, quæ spectant ad naturalem constitutionem. Ostendi etiam Bajum in Apologia art. 53. scripsisse, quod revera Deus potuerit condere hominem, qualis nunc nascitur; & nihilominus turpiter errasse, quod vellet integritatem in illa hypothese conferendam fuisse primo homini in originem, ut visus confertur catulis. Nec opportunum puto eadem semel, iterumque repetere, ne sim in Apologeticis vindictis ita loquax, & garrulus, ut est in urgendis conviciis Anonymus.

Duo tamen addenda puto, unum quod Apologiam, in qua P. Reverendissimus Bellelli, olim FF. Eremitarum Generalis Magister, & Doctor clarissimus ait Bajum docuisse status *pure nature* possibilitatem, atque existentiam, vocat animadvertor inauditum paradoxum: alterum, quod P.

Bellelli noluit admittere hypothesim, quam Theologi complurès statuunt, dum affirmant debitam quidem gratiam primo homini, sed supposita gratuita hujus elevatione ad visionem Dei intuitivam. Quantum ad primum attinet: Status *pure nature* ille est, in quo homo absque culpa, & absque gratia conditus posset naturæ viribus assequi finem, quem naturaliter appetit. At Bajus teste Bellarmine docuit ita primum hominem potuisse ad beatitudinem pervenire, ut oculi sani possunt lumen recipere: Bajus teste Turriano affirmavit hominem integrum viribus naturæ, & absque gratia potuisse promereri vitam æternam: Bajus teste Vasquesio asseruit hominem primum donatum fuisse iis tantum muneribus, quæ spectant ad naturalem constitutionem: Bajus teste Suarezio in primo homine non aliam adnovit gratiam, quam illius generis, cujus sunt munera creationis. Bajus teste Joanne Martinez pronuntiavit de natura integra, quod Pelagius commentus est de natura post lapsum. Quomodo ergo est paradoxum inauditum illa veritas, quæ non latuit Bellarminum, non latuit Vasquesium, non latuit Turrianum, non latuit Suarez, non latuit Joannem Martinez? Adde momenta reliqua quibus cap. 1. demonstravi Bajum in natura integra nullum supernaturale donum agnovisse. Nec Fulgentius Bellelli sibi met contradicit affirmans Bajum appellavisse naturam *puram*, quæ ad visionem Dei ordinata est: enim vero putans Bajus Deum nulla ratione esse finem *supernaturalem* creaturæ rationalis, & visionem Dei in natura integra nullo modo futuram fuisse gratiam, ut docet Vasquez 1. 2: disputat. 194 cap. 4., in sensu Baji nec elevatio ad visionem Dei, nec media necessaria ad hujus consecutionem, extragunt rationalem creaturam a statu *pure nature*. Nec tantum Michaelem Bajum, verum etiam Jansenium reipsa admisisse *puram naturam* in Adamo & in Angelis censet, multisque argumentis probare conatur Sylvester Maurus Soc. Jesu, in Op. Theologico lib. 6. quæst. 44. Volum. 2. pag. 138. edit. Romanæ. Hæc, alioqui obvia mediocri cuique Theologo, si animadvertisset præceptis insimulator, virum doctissimum, sibi que constantem, contradictionis & antilogiæ nequaquam redarguisset.

Quantum spectat ad hypothesim *gratuitæ elevationis* ad finem supernaturalem, qua supposita debentur creaturæ rationali media necessaria ad ejusdem finis consecutionem; nos illam in sua probabilitate relinquimus. Sed animadvertendum est, Theologos eidem hypothese innitentes supponere fuisse primum in Deo voluntatem producendi rationalem creaturam, postmodum illam elevandi ad supernam beatitudinem; cumque hæc sit consequens, & priori voluntate posterior, ajunt

ajunt illi potuisse hominem condi absque hujusmodi elevatione. At Fulgentius Bellelli primum Deo statuit voluntatem instituendi supernam civitatem Jerusalem, deinde creandi homines & Angelos, ut illius cives essent. Audiatur Theologus præstantissimus: *Poterat* (inquit lib. iv. De modo Reparat. cap. 19. pag. 215.) *poterat Deus antecedenti voluntate velle se creature sue per faciei sue intuitum, beatam fruitionem, possessionemque communicare; sicut poterat nolle. Quod autem in Deo antecedens ea voluntas sic se communicandi possedendum præexiterit nostroque concipiendi modo prima voluntas formandi sanctam societatem, seu supernam Jerusalem, totque, & non plures in ea mansiones, sedesquo statuendi, numero scilicet locorum prædefinito, voluntatem alteram condendi rationalem creaturam antecesserit, in argumento est, quod spirituales, rationalemque creaturam, Angelicam scilicet & humanam, imaginem suam immortalem, non sicuti pecori, ligna aut saxa, sed sui capacem, tanquam vas grande vacuum, egenumque, atque ad summum increati Boni plenitudinem inhians, condiderit. Atque hanc suam hypothesim vir egregius Sanctorum Augustini, Damasceni, & Thomæ Aquinatis auctoritate confirmat. Sicut ergo elevatione creature rationalis ad finem supernaturalem, consensu Theologorum omnium, debentur illi superna,*

turalia gratiæ auxilia, necessaria ad eundem finem consequendum; nec tamen desunt esse dona gratiarum, quoniam conferuntur ex liberrima illa elevatione, & ordinatione ad supernam beatitudinem: ita supposita in Deo illa antecedenti voluntate instituendi Jerusalem cælestem, Sanctorumque societatem, creaturæ rationali, & imagini Dei conditæ ad illam supernorum civium societatem constituendam, debetur in Augustinensium sententia gratia omnino ad id necessaria; nec proinde definit esse gratia, quia descendit ex liberrima illa voluntate Dei instituendi supernam Jerusalem, ad quam nulla creatura a Deo condita potest solis naturæ viribus pervenire. Hæc est Fulgentii Bellelli sententia, ab ipso argumentis firmissimis communita: quæ tamen argumenta adversarius omittit; sola doctrinæ capita a se deturpata æquiparans larvis conficti a se Haganismi; dignus sane, quem in hujus disertationis exitu hisce S. P. Augustini verbis alloquar (1): *Quia his relictis quibus ea, quæ posuisti, adstruuntur atque muniuntur, sic illa potasti esse ponenda, ut tanquam in solitudine, defendente nullo, latrocinanter invaderes; legant hæc qui volunt scire quid egeris, vel potius ad ejusdem libri considerationem recurrant, unde ista reposui, & videant ea manere firmissima, quæ velut infirma labefactare tentasti.*

Berti Th. T. VIII.

(1) Lib. V. Op. Imperf. contra Julianum no. 64. fo. x. pag. 1287.

M m m

DIS-

DISSERTATIO III.

In qua ab erroribus, qui continentur; & proscripti sunt in
Baji Propositionibus XXXIV. XXXV. XXV. XXVI. &
XXVIII. Alienæ demonstrantur Augustinensium Theolo-
gorum lucubrationes; ac sententia *de referendis in*
Deum operibus deliberatis fusiori stylo expo-
nitur, & vindicatur.

*Quæso, ut patienter audias; non enim de adversario victoriam, sed contra mendacium
querimus veritatem.*

S. Hieronymus lib. I. Dialog. adversus Pelag.

P R Æ F A T I O.

QUamlibenter ab hac tertia Dis-
sertatione abstinere, memor
Apostolici præcepti, *sine offen-*
sione nos esse debere: quod Ve-
nerio, aliisque Galliarum Epi-
scopis a Beatissimo Cælestino
inculcatum num religiose Ano-
nymus custodierit, nemo evidentius demonstrat,
quam ipse dum scribit. Vereor enim ego, ne
tot, tantisque dictis laceffito verbum aliquod
asperrimum ac molestissimum excidat: nec du-
bito quin mihi interdum eadem sint repetenda,
quibusdam forte ingeminantibus illud Hierony-
mi adv. Rufinum, *Quid necesse fuit eadem rur-*
sus iterare; & frequentes ingerere? Verum ad
aliqua dolentis & exacerbati animi indicia pro-
ferenda me compellunt alte adacta vulnera, vul-
neribusque adfusus venenum, cui ita necessum
est adhibere medicinam, quemadmodum huma-
num est condolere, & Christianum honestumque
dimittere; atque ut eadem quæstiones rursus
agantur, plurimum postulant hominis Augusti-
niani systema acerbè insectantis, & penitus
nescientis pervicacia & ignoratio; quarum una
aliquantulum est reprimenda, altera evidentissime
refutanda.

H. Insistens itaque Anonymus accusationibus
suis admittitur demonstrare quod nobis Bajani
probenitur errores, qui spectant ad duplicem
Dei amorem, naturalem, & supernaturalem,
ad opera cuncta infidelium, ad vires liberi ar-
bitrii gratia destituti, & ad actiones humanas
in Deum referendas, idest, dogmata, quæ pro-
scriptis articulis 34. 36. 25. & 28. comprehen-

duntur. At quantum ad duplicem amorem at-
tinet, quum ex priori Velitatione constet re-
probatam fuisse Baji sententiam, eo quod nul-
lum agnoverit Dei amorem innoxium & incul-
patum, qui meritum non habeat æternæ vitæ,
nec sit effectus caritatis habitualis: ex altera
autem dissertatione manifestum sit Deum in
sententia Michaelis Baji esse creaturæ rationalis
finem naturalem, quem innocens homo consequi
petuisset absque gratia naturæ superaddita, modo
primæ conditionis servasset integritatem; conse-
quens est Theologos illos directe Bajo adversari,
qui in prima hominis institutione agnoscunt
naturales proprietates, atque ab his distincta
gratiarum munera; neque ad amorem inconta-
minatum & castum requirunt gratiam sanctifi-
cantem, & commendant insuper dilectionem
Deo utroque titulo exhibitam, sive ametur tan-
quam sanctificator animarum, & supernaturalis
gratiæ largitor: fatentur quoque dari amorem
honestum, qui non sit actus caritatis, & nihi-
lominus a cupiditate intime non corrumpatur,
nullaque censura aliorum sententiam perstringunt,
magnopere a styli acrimonia, qua Bajus
utitur, abhorrentes.

III. Pertractaturus de hoc duplici amore, &
de sensu Baji proximo §. I. reprehendi nullatenus
debeo, si inter cetera illustrium Theologo-
rum testimonia eo loci adducenda, quædam pro-
feram, ex quibus appareat reperiri inter Ortho-
doxos scriptores, qui sentiant non posse in præ-
senti infirmitatis statu Deum super omnia dili-
gi, etiam ut est auctor naturæ, necnon alios
idem de quocunque hominum statu affirmantes;
exta-

extaræ insuper qui doceant non posse hominem lapsum ad amorem Dei auctoris naturæ sive perfectum, sive imperfectum assurgere, gratia non auxiliante superna: ita enim præclusus est additus omnis criminatori, asserenti eos censendos esse Bajanos, qui tradunt hominem, *in quocunque statu consideretur, non posse per solas naturæ vires Deum ullo modo diligere.* Ceterum evidentissimum esse puto articulos Baji 34. & 36. agentes de naturali, & de supernaturali Dei amore, de præsentī porius, quam de alio hominum statu enuntiatos fuisse. Id enim apertissime asseritur a Joanne Ripalda, de quo proxime sequenti §. nu. 3. idem evincitur ex ipso Bajo quadragesimam quartam propositionem explanante de amore illo Dei, qui consurgat *ex solo libero corrupto hominis arbitrio*: idem ex Lensæi, sive Lovanienſium *Explicatione*, in qua utraque propositio 34. & 36. rejicitur, prout enuntiat de amore naturali, *qui de naturæ non funditus depravate viribus exoritur*: idem proſtre-mo ex verbis insertis articulo 36. *Cum injuria crucis Christi*, quum proculdubio Unigenitus Dei Filius pro universo humano genere redimendo crucis supplicium subjerit. Itaque si fatente insimulatore Catholici nonnulli asserunt, *Deum nullo modo posse per solas naturæ vires diligere in hoc statu*; insertur iisdem Catholicis, quorum princeps est Eminentissimus Bellarminus lib. 6. de Grat. cap. 7., dogmatis Bajani calumnia, dum affirmat Anonymus propositiones 34. & 37. eatenus fuisse confixas, quatenus iisdem enuntiat Deum non posse diligere ullo modo *per solas naturæ vires*. Quapropter proscriptæ fuerunt in eo sensu, quem explicavi lib. 18. cap. 4. præeuntibus viris doctissimis inferius commemorandis.

IV. Quod spectat ad opera infidelium; evanescat oportet iniqua Anonymi criminatio, si quæ scripsimus de hujusmodi operibus lib. 18. cap. 2. & 3. & quæ repetita sunt dissert. 1. capt. 2. cum iis conferantur, quæ ex Norisio, Macedo, aliisque compluribus secundo paragra-pho producentur: in hoc siquidem convenimus, quod infideles efficiant aliquando opera undique bona sine gratia sanctificante, & sine fide perfecta, non tamen absque actualis gratiæ adjutorio; item quod non erumpat a cupiditate vitiosa quidquid sine gratia operantur; & ulterius nulla ratione culpandi sint ob indeliberatas actiones: quamobrem aut simul tanquam Bajanistæ damnandi sumus, aut simul a Bajanismi nota absolvendi. In Norisium autem quis iterum insurgat, nisi forte qui tali animo sit comparatus, quali auctor Bibliothecæ Jansenisticæ, a quo Norisiana Opera Jansenianis adnumerantur, ad-jecta nota, quod Historia Pelagiana ter ad Sanctum Officium fuerit delata, *Mais qu'elle n'a-*

jammals été condamnée? ita nimirum adversarii, quorum unus Bajanismi Redivivi architectus propter adhibita Norisianam responsionem damnat me *intolerande nec omnino ferende audaciæ*, adeo modesti sunt, adeo temperati, adeo probi, ut Norisium ipsum in me loquentem dignentur tacite audacissimum dicere, & aperte appellare Jansenianum.

V. Nullus item in lectione Theologicorum Operum paullulum exercitatus ignorare potest depromptum esse ab eodem Norisio, quidquid de Bajanis articulis 28. & 29. scripsi lib. 18. cap. 5. idque confirmari auctoritate aliorum Scriptorum, prout constat etiam ex dissert. 1. cap. 1. §. 2. atque ex proximo §. 3. Bajum quippe in ea fuisse sententia, quod liberum arbitrium agere nil boni possit absque gratia sanctificante exploratissimum est, ac præter Vasquesium, Turrianum, Macedum, Norisium, hoc idem tradidit Ludovicus Bail in *Opere de Beneficio Crucis*; qui etsi discedit ab Augustinianæ Scholæ principiis, agens tamen de Bajana propositione, *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet*, inquit: *Potest intelligi & de adjutorio gratiæ cujusdam prævenientis, & de adjutorio gratiæ efficaci, & justificationem propriam inferentis; uterque sensus ab auctoribus intendi potuit; secundum autem primum sensum propositio est probabilis, & defenditur a Doctoribus quibusdam: at juxta sensum secundum est falsa, & in hoc sensu damnatur*: & alio in loco, *Vult Bajus omnes pios motus produci & causari a gratia sanctificante.* Verum quid Norisium, quid Macedum, quid Vasquium, quid Bail, quid auctores alios commemoramus? quum idem asserant & ii, quibus familiarissime utuntur inferiores Clerici, ac tonsura initiandi: inter quos Martinus Navarrus in Manuali cap. 27. num. 290. ait: *Opinio, quæ videtur esse S. Augustini, & aliorum antiquorum (quos sequitur Gregorius Arimin. 2. lib. sent. dist. 21. & in quam inclinat S. Thomas 1. 2. quest. 109. art. 6. & S. Bonav. dist. 23. quamque munit Major 24. argumentis) tenet neminem posse solo libero arbitrio, & concursu Dei generali, sine auxilio ejus speciali, etiam moraliter bene operari.* Vide ergo miram exquisitamque Anonymi eruditionem, vide singularem neoterici hujus temperamentum, dum tam planam, tam obviam tritamque asser-tionem, quod Bajani articuli in sensu gratiæ sanctificantis fuerint damnati, offendens in scriptis Augustinensium, ob novitatem plurimum admiratur, & atque ob doctrinæ pravitatem vehementissime irascitur.

VI. Quoniam ad opera moraliter bona perspicuum itidem, & ex dictis consequens est, ad illa opera Bajum necessariam credidisse sanctifi-

cantem gratiam, fidemque perfectam; neque huic dogmatistæ adhærere Theologos, qui requirunt gratiam aliquam actualem, ut bona sint tam ex parte eorundem operum, quam ex parte operantis. Nihilo tamen minus de hoc argumento, in quo latissime spatiatur *Bajanismi Redivivi* pars ultima, iterum pertractabo, confirmans meam Norisique in Augustiniano systemate perpetuam individuumque concordiam, & doctrinam domesticam muniens novis, ac firmissimis propugnaculis. Verumtamen cur ad hæc agenda compellimur? Annon Lemosius, annon Macedus, annon exteriorum plurimi, annon qui modo tradunt Theologicas institutiones, intrepide sententiam propugnant nostram? Non opus est plura de nostratibus addere. Thomas de Lemos tom. 3. Panopliæ p. 2. postquam affirmaverat infideles, & impios non posse cum solo concursu Dei generali facere bona omnia moralia, sed tantum quædam faciliora, tractat. 2. cap. 9. numer. 119. exponit quo sensu faciliora hæc opera dixerit bona subjiciens: *Dicendum illud morale opus bonum, quod efficere potest homo lapsus solis viribus suis, & cum generali Dei concursu ordinis naturalis, non esse simpliciter & absolute vere bonum, etiam respectu finis naturalis*: addit nu. 120. quod tale opus bonum morale ex objecto & in genere, ex parte ipsius operis tendit in Deum auctorem & finem naturæ, non autem ex parte operantis: atque id Lemosius diu multumque in his controversiis exercitatus demonstrat num. 122. & 123. ex Augustino, & ex Prospero: num. 124. ait oppositam sententiam videri errorem Semi-pelagianorum, qui hujusmodi opera commendabant, & in his actum quemdam bonæ voluntatis adesse dicebant, cui statim Deus suæ gratiæ auxilio se ingereret; & post argumenta permulta ostendit num. 129. hominem post primi parentis peccatum esse adversum a Deo, non solum ut supernaturali auctor & finis totius naturæ est. Atque hinc Theologus clarissimus infert, quod si homo solis naturæ viribus posset operari bonum morale propter Deum naturæ auctorem, sicut propter ultimum finem; posset pariter per solas naturæ vires se in Deum finem ultimum convertere, & auferre a se solis viribus suis illam aversionem, qua per peccatum a Deo auctore & fine naturæ aversus erat, quod omnino impossibile est; si enim viribus suis tantum potest auferre aversionem, quam ex peccato habet a Deo auctore & fine naturali, posset utique per se solum a se auferre illud, quod potissimum in peccato est: non enim est dubium, quin potissimum quod est in peccato sit aversio Dei. Placuit hæc exscribere, quoniam addunt auctoritati rationem, præmonstrantque dicenda §. 6. proximæ dissertationis. Nunc unum duntaxat

animadverto, ab Augustiniana sententia, quæ sine gratia Salvatoris agnoscit quidem opera bona ex officio & secundum substantiam, non autem ex parte operantis, nulla ratione discedere celeberrimum Thomistarum. De Macedo non semel diximus, rursusque agam inferius §. 2. 3. & 4. sed abunde viri hujus docti mentem exprimunt, quæ leguntur tom. 2. Collat. in 2. sent. collat. 10. diff. 3. sect. 2. *Omnia opera sine aliqua fide & gratia facta, ex defectu honesti & debiti finis vitiosa esse Augustinus judicavit; nec enim negat materialiter esse multa bona opera & honesta, quæ sine fide & gratia fiunt: sed negat ea ex recto fine, & honestis circumstantiis absque lumine fidei, & pulsu gratiæ aliquo fore*. Proxima autem pagina repetit quod non semel in *Cortina*, & *Scrinio* docuerat, in eo scilicet errore fuisse Bajum, ut nulum bonum opus admitteret sine fide perfecta, & gratia sanctificante.

VII. Augustinianam illam sententiam præcedenti diff. 2. non tantum Macedas tradidit & confirmavit, verum etiam pluribus argumentis evincere studuit Scotum quoque eidem penitus adhæsisse. Quod si alia ceteris Scoti discipulis hæret opinio, quam hære omnibus & doctioribus nego; fatentur tamen, qui censent aliquod honestum opus concipi & gigni posse absque gratia actuali, hanc esse opinionem aliquorum, sed non omnium Theologorum, & damnatos fuisse Bajus existimavit nullum opus honestum in genere morum prodire posse a voluntate, absque habitu fidei, & absque caritate habituali; ut constat ex selectis Thesis Romani Collegii S. Bonaventuræ anno 1743. Sancto Ignatio Lojolæ nuncupatis pag. 17. num. 58. 59. & 60. Ab illata ergo Bajanismi calumnia vindicat nos Majorum nostrorum auctoritas, judicium exteriorum, utraque Schola Thomistarum & Scotistarum, & ni fallimur, Augustini, & veritatis invictissimum, firmissimum, atque validissimum patrocinium.

VIII. Plures denique sunt, qui omnes Baji, Jansenique errores impugnantes, nostram de operibus moraliter bonis sententiam non solum immunem a quacunque censura, sed etiam verissimam firmissimamque, & proculdubio ab Augustino traditam esse pronuntiant. Hujus generis sunt Doctores citati a Gabriele Vasquez 1. 2. disp. 190., Lovanienses & viri alii doctissimi primo sequenti capite laudandi, Augustiniani universi, & complures alii præstantissimi viri; inter quos connumerantur Presbyteri, qui sub instituto Sancti Vincentii a Paulo sacris Missionibus sunt addicti, & calcantes beatissimi Institutoris vestigia, sectatoribus Jansenii indixerunt perpetuum & implacabile bellum: hoc enim anno 1746. quo impendo aliquantulum ope-

operis Apologiæ conscribendæ, in hac amplissima Urbe, in eruditorum conventu, cathedram moderantibus, & plaudentibus viris doctissimis, theses Theologicas cum Superiorum facultate typis editas, nemine mussitante, obloquente nemine, propugnarunt. Harum vero thesium sexagesima his verbis exprimitur: „ Ubi nulla
„ gratia est, actus ex officio bonos & plurimos
„ reperire poteris. Si proximum, honestumque
„ finem, quo fiunt; accurate discutias, vix alii
„ quos invenies nulla mala circumstantia vitia-
„ tos: sin quæsieris actus undequaque bonos,
„ tum ex bono operantis directione ad finem etiam
„ ultimum, qui Deus est, talem & tantæ per-
„ fectionis actum sine gratia nullum omnino
„ reperies; mens humana peccato fauciata in-
„ firmior est, quam ut actum suum non au-
„ xiliante Deo tam sublime ferat. Philosopho-

rum & Gentilium virtutes, quas Christi gra-
tia non peperit, nec vitia bene dixeris, nec
virtutes simpliciter veras; non vitia, habent
enim objecta, quæ justitia non reprobant; non
virtutes simpliciter veras, nulla est enim sim-
pliciter vera virtus, quæ Deo absque fide
placere possit. „ Cernis, opinor, Erudite
Lector, nil reliquum esse, quod circa Baji ar-
ticulos num. 3. præcitatos possit nobis crimina-
tor opponere, quod omnino refutatum non sit
in priori Dissertatione, & fortassis hac una Præ-
fatiuncula satis superque dispunctum. Equo ta-
men animo patere verborum meorum prolixita-
tem: multiplex enim accusatio multiplicem po-
stulat responsionem, nec defensoris officio, sed
accusatoris molestiæ tribuendum est, si diu in
litigiosa disceptatione versemur.

C A P U T P R I M U M.

*De sensu ceterorum articulorum Baji, de quibus Augustinianam Scholam Anonymus
acerbissime criminatur.*

Nititur itaque adversarius demon-
strare, quod in Augustinen-
sum Theologorum scriptis, ma-
xime vero in nostris, & Ful-
gentii Bellelli lucubrationibus,
iidem omnino comprehendan-
tur errores qui continentur in

Baji propositionibus 34. 36. 25. 26. & 28. om-
nemque insuper movet lapidem, ut evincat
ex sententia, quam nos communiter propugna-
mus, *de referendis singulis deliberatis actioni-
bus in Dei gloriam*, legitime inferri quod om-
nia opera, quæ non profluunt ex caritate, pec-
cata sint, atque a noxia cupiditate erumpant,
& corrumpantur. At quantum vehemens accu-
sator decipiatur & erret, & quam falsum &
præposterum ferat iudicium: quamvis ex prio-
ri disputatione sit manifestum, luculentius ta-
men ostendet hæc dissertatio, quæ methodum
rationemque duarum præcedentium servabit.

§. I. Quo sensu proscripti fuerint Bajani ar-
ticuli xxxv. & xxxvi.

Propositio Baji 34. *Distinctio illa duplicis a-*
moris, videlicet naturalis, quo Deus ama-
tur, ut auctor nature & gratuiti, qua Deus
amatur, ut beatificator, vana est & commen-
titia, & ad illudendum sacris litteris, ac plu-
rimis veterum testimoniis, excogitata: atque
propositio 36. *Amor naturalis, qui ex natura*
viribus exoritur, ex sola philosophia per elatio-
nem presumptionis humane cum injuria crucis
Christi defenditur a nonnullis Doctoribus, non

ideo damnatæ fuerunt quasi reprobata sit sen-
tentia eorum, qui negant Deum, ut est auctor
naturæ, posse diligi super omnia sine gratia su-
pernaturali, & per solus naturæ vires; sed pro-
pter acerbiter censuræ, & quoniam Bajas
nolit admittere distinctionem illam duplicis a-
moris ex parte objecti, ut quia asseruit amo-
rem omnem naturalem, qui non est amor ca-
ritatis, esse intrinsecus peccatum & corrumpi
a vitiosa cupiditate.

I. Bellomontanus Theologus Gabriel Vas-
quez in 1. 2. disput. 190. posteaquam cap. 4.
docuerat, *non posse Deum a nobis diligi amore*
amicitiæ ullo modo sine auxilio gratiæ moventis,
sive in statu nature corruptæ, sive integræ; &
universe tradiderit, nullum amorem erga Deum
non posse esse ex solius viribus naturalibus; pro-
xima autem disp. 194. cap. 2. acerrime im-
pugnauerat distinctionem duplicis dilectionis Dei
super omnia, *ut finis naturalis, atque ut finis*
supernaturalis, eo modo, quo aliqui duplicem
hanc dilectionem ita distinguunt, *ut illa, non*
ista fiat ex solius viribus liberi arbitrii, cap.
4. num. 28. objicit sibi Bajanam illam proposi-
tionem 34. & sequentia reponit: *Respondeo, ibi*
nihil agi de materia propositionis, quod spectat
ad duplicem amorem, sed quod attinet ad ni-
mis austeri, & severi iudicii libertatem, qua
perstringebat auctor ille Doctores, qui prædicta
distinctione utebantur, ut de aliis etiam loco
allegato dictum est, nempe dist. 190. cap. 18.
& a propositione prædicta, quæ continet duram,
& nimis rigidam notam oppositæ partis, longe
abesse eum, qui sine aliqua nota contrariæ opi-
nio-

nionis asseverat, non esse duplicem amorem amicitiae, alterum naturalem erga Deum auctorem naturae, alterum supernaturalem erga ipsum beatificatorem, ut ibidem de aliis etiam probavimus. Quod quidem nisi verum esset, dicere deberemus, in ea propositione etiam damnari eos, qui asserunt non posse Deum amari amore amicitiae sine gratia: hi enim tollunt amorem naturalem, qui non sit gratuitus, & omnem dicunt esse gratuitum, cum tamen jam multo probabilior sententia in Scholis sit, non posse Deum amari ullo amore amicitiae sine auxilio gratiae. Addit Vasquez num. 30. Bajum ita requisisse gratiam in statu naturae lapsae ad diligendum Deum, & ad reliqua bona opera, ut existimaret Deum non esse finem supernaturalem hominis suapte natura; sed in statum naturae integræ fore, ut bonis operibus factis ex propria virtute sine gratia deberetur beatitudo ut merces, & nullo modo fore gratiam, nempe in radice meritum, & ita ille ferre non poterat, Deum appellari finem supernaturalem nostrum. Ex quo Vasquez infert non solum a censura, sed etiam a sententia Baji illos abesse, qui concedunt omnem amorem amicitiae erga Deum esse supernaturalem, & Deum ut Creatorem esse finem amoris etiam supernaturalis. Præterea inquit Vasquez damnatam in Bajo propositionem 35. cum qua connexa est propositio 36. *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est: & amor naturalis, qui ex viribus naturae oritur, &c.* ex qua infert Vasquesius damnatum fuisse Bajum, quia volebat bonum aliquem amorem virtutis admittere absque caritate justificante. Quæ omnia coherent iis, quæ dicta sunt duabus præcedentibus dissertationibus, & lib. 18. cap. 4.

II. Aloysius Turrianus (1) Complutensis de eadem propositione 34. hæc scribit in Tractatu, contra errores Michaelis Baji cap. 5. nu. 9. Vasquez disp. 195. cap. 4. censet non damnari doctrinam, sed censuram quam author tribuit contrarie opinioni. Ego vero existimo, etiam damnari doctrinam illius authoris, quia existimabat omnem amorem objecti honesti sanctificare, in quo errat aperte, ut constat ex dictis. Ita Bajus in erroribus suis, prout a nobis prima Dissertatione expositi & refutati fuerunt, sibi perpetuo coheret; siquidem nullum amorem honestum admittit, nullumque opus bonum absque gratia sanctificante. Idem de errore Baji censet Franciscus Suarez (2) lib. 1. de Grat. cap. 4. ubi docet Baji sententia requiri ad amorem honestum, & ad quemcumque boni operis actum gratiam sanctificantem, cum Bajus existimaverit omnia peccatoris opera esse

peccata, propterea quod non procedant a caritatis habitu, & inficiantur juxta prævum ipsius dogma a noxia cupiditate, ut constat ex propositione 35. immediate proxima: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Verba Suaresii Dissert. 1. producta sunt.

III. Joannes Martinez de Ripalda (3) lib. 2. de statu naturae lapsae disput. 13. num. 39. putat quidem decipi Vasquium scribentem propositionem, de qua est sermo, proscriptam fuisse ratione solius censuræ; sed proximo nu. 40. inquit damnatum Bajum, quoniam rejicit amorem laudabilem, & moraliter bonum, qui caritas non sit, & Deum non prosequatur, & quia vitiosæ cupiditati adnumerat omnem amorem objecti creati etiam honesti, quem Theologi virtutibus moralibus adscribunt. Verum in hoc quoque sensu propositiones 34. & 36. proscriptas fatetur prælaudatus Vasquesius citata pag. 387. ac proinde non hunc attente legit Ripalda. Prosequitur is num. 41. ac testatur doctrinam ejus propositionis 36. non esse eam, quam solemnius & frequentius tuerentur Theologi de necessitate gratiae ad amorem etiam naturalem Dei. Quamvis vero Theologus iste propugnet dari in libero arbitrio sine gratia potestatem antecedentem, qua spectata postea possibilis sit dilectio Dei entitative naturalis, testatur tamen Theologos plurimos propugnare necessariam gratiam auxilii efficacis, siue congrui, ut reipsa tali dilectio possibilis existimat, ut inquit ibidem nu. 42. Idem Scriptor de Caritate disput. 34. sect. 3. tametsi pluribus argumentis demonstrare nititur amorem Dei naturalem esse possibilem spectata sola facultate naturæ; ait tamen dogma Michaelis Baji in hoc situm esse, quod noluit haberi ullum Dei amorem in natura lapsa sola facultate antecedenti naturæ, sed ad potestatem sufficientem arbitrii esse necessariam habitum infusum caritatis, aut aliud principium substituens virtutem ipsius, auxiliumque gratiae entitate supernaturale, & indebitum creationi naturæ, ideoque omnem Dei amorem naturæ lapsæ possibilem esse entitate supernaturalem, ludibrioque & irrisione dignam omninoque chimericam distinctionem Scholasticis frequentem amoris Dei, in naturalem, quo Deus diligitur ut beatificator, seu largitor gratiae. Ex quibus verbis tria obiter notanda sunt; primum propositiones Baji negantes amorem naturalem, juxta Joannem Martinez de Ripalda, spectare ad statum naturae lapsæ, ut in præfatione præmonui; alterum de facto Bajum in statu naturae integræ admisisse amorem naturalem, siue ortum ex viribus solius naturæ; cum in statu naturae integræ juxta ipsum Ripaldam fue-

(1) Turrianus edit. Lug. pag. 640.

(2) Suarez de Grat. tom. 1. edit. Mogunt.

pag. 237.

(3) Ripalda tom. 3. pag. 239.

fuerit Pelagianus, nec admiserit gratiam supernaturalem: postremum, in sensu Baji in hoc statu naturæ lapsæ ad amorem, qui non sit vitiosa cupiditas, non solum requiri gratiam actualem, quam, ut paullo post dicam, necessariam putant multi Theologi (4), verum etiam gratiam sanctificantem, & caritatem habitua-lem; eo quod inter peccata connumeraverit omnia peccatorum opera, atque duotantum agno-verit principia actionum humanarum, carita-tem habitua-lem, & cupiditatem item habitua-lem, ut bene sapienterque observarunt centum Galliarum Episcopi.

IV. Theologi nostri Lovanienses, qui semper & constantissime propugnarunt non posse Deum, tamquam auctorem naturæ, diligi amo-re benevolo super omnia, viribus solius naturæ, ad objectas Bajanæ propositiones primo adhi-buerunt prælaudatam Gabrielis Vasquii respon-sionem; atque affirmarunt, ex quo Deus amari possit ut auctor naturæ, & amari item possit ut auctor gratiæ, (cum revera non solius na-turæ, verum etiam gratiæ, omniumque bono-rum sit fons & origo), minime inferri, quod unus ab alieno amore ita distinguatur, ut amor Dei auctoris naturæ non pertineat ad iustitiam, neque perducere valeat ad vitam æternam, i-deoque non opus sit ad huiusmodi dilectionem supernaturalis gratiæ adiutorio. Quod nostrates probant ex quo servantibus illud præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. quod uti-que in lege naturale, & scripta, primum est ac præcipuum, Marc. x. 19. remissa dicatur mer-ces æternæ vitæ; atque Augustinus epistola 107. ad Vitalem, in iv. adversus Julianum libro, de Gratia & libero arbitrio, aliisque in locis quamplurimis, itemque alii Patres, & Arausi-cana Synodus canone 25. tradiderint diligere Deum esse donum gratiæ; nec ullibi ad illam distinctionem confugerint, Dei ut naturæ, at-que ut supernaturalium donorum auctoris. Do-cuerint itaque ac docent Augustinenses, dari quidem amorem Dei *supernaturalem* ex parte objecti, qui tamen sit supernaturalis ex parte principii. Cum enim, inquiunt, Scripturæ di-vinæ, Patres, Concilia, ipsaque ratio demon-strant amorem Dei, qui creaturæ rationalis o-pus est præstantissimum, esse donum Patris, & gratiæ munus, nec distinguant inter Deum crea-torem, & glorificatorem; quamquam Deus & creator sit, & glorificator, consequens tamen non est, posse Deum ut creatorem diligi natu-ralibus viribus non posse tamen naturalibus vi-ribus diligi tamquam glorificatorem: sed po-tius sequitur necessariam esse gratiam superna-turalem, ut Deus diligatur utroque modo; eo

ferme pacto, quo cum Scriptura Patresque tra-dunt necessarium esse lumen supernaturale ad Deum videndum, & universim, atque indistin-cte loquantur, non consequitur posse Deum *in-tuitive*, ut loquitur Schola, videri sine lumi-ne gloriæ ut creator, & naturæ auctor est, & non posse hac ratione videri tamquam glorifi-cator, sive auctor supernaturalium donorum: sed plane sequitur nullam visionem *intuitivam* haberi posse absque supernaturali gloriæ lumi-ne. Atque ita communem nostratium sententi-am immunem a damnatione articulorum Baji explicat Aurelius Piette (1) Lovaniensis p. 3. Operum suorum Theologorum pag. 193.

V. Revera quomodo potest in suspicionem Bajanismi sententia illa venire, quæ ad diligen-dum Deum ut creatorem, sive auctorem natu-ræ, exigit gratiæ necessitatem, quomodo eam-dem sententiam propugnarunt viri doctissimi, ac præstantissimi? De ea quippe sententia scribit Sylvester Maurus S. Jesu Theologus lib. vi. quæst. 46. num. 11. *Prima sententia docet om-nem amorem benevolentie, quo Deus amatur propter seipsum etiam ut finis naturalis, esse ex sua substantia supernaturalem, ita ut per se postulet auxilia supernaturalia. Hujus senten-tiæ mentionem facit S. Thomas quodlib. 1. art. 8. præsertim in respons. ad 3. (2) ac videtur fuisse Alensis 2. part. qu. 30. membro 1. Al-berti 2. p. tract. 4. qu. 14. membro 4. art. 2. Citatur etiam Altissiodorensis, & Bannes 2. 3. qu. 23. art. 1. quos tamen hoc non docuisse pro-bat Suarez lib. 1. de Grat. cap. 3. nu. 2. Secutus est hanc sententiam Vasquez 1. 2. disp. 195. cap. 2. & Cornelius Jansenius lib. 4. de pura nat. cap. 4. & sequentibus usque ad finem libri. Judicio itaque Sylvestri Mauri non tantum Jansenius sententiam, de qua sermo est, defen-dit; sed insuper pro ea steterunt antiquiores quidam, inter quos Alensis, & Albertus Ma-gnus, necnon Gabriel Vasquez: iudicio autem aliorum etiam Altissiodorensis, & Bannes.*

VI. His vero a Mauro laudatis alii multi addendi sunt, ac præsertim Eminentissimus Bel-larminus, qui de Grat. & lib. arbitrio lib. vi. cap. 7. demonstrat (3), non posse Deum sine ope ipsius diligi neque ut auctorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ, & gloriæ neque perfectæ, neque imperfectæ, ullo modo, atque hanc sen-tentiam esse Sancti Augustini, imo etiam Scri-pturarum & Conciliorum, quicquid aliqui mi-nus considerate in hac parte scripserit. Atque id vir eximius multiplici ratione demonstrat, ea præsertim, quia nullum opus pietatis fieri potest solius naturæ viribus, neque contrarium affirmari possit sine hæresis periculo; dilectio au-

tem

(4) Vide dissert. 2. sect. 3. num. 10. & diss. 1. sect. 2.

(1) Piette edi. Lovan. pag. 193. partis tertia.

(2) Sylv. Maurus tom. 2. pag. 165. edit. Romana.

(3) Tom. 4. pag. nove edit. Veneta 356.

tem Dei, quamvis ut auctoris naturæ, *opus sit pietatis*: quæ ratio ad omnem hominis statum videtur extendi, quoniam in omni statu dilectio Dei foret opus pietatis. Quamquam vero cap. proximo pag. 357, asserat Bellarminus dilectionem Dei esse naturalem, *quantum attinet ad inclinationem naturæ, quæ est in homine per modum actus primi*, & non posse hominem in actum secundum prodire sine auxilio gratiæ propter naturæ corruptionem; addit tamen necessarium non esse, ut ad ea, in quæ animus naturali pondere fertur, pervenire valeat naturæ viribus, subjiciens rationem, quæ unicuique hominem statui aptari potest: *Neque necesse est, ut ubicunque est inclinatio naturalis, sint etiam vires sufficientes per se ad actum illum perficiendum, ad quem natura propendet. Nam humana anima a corpore separata naturaliter propendet ad corpus, nec tamen suis viribus potest iterum cum corpore copulari: & juxta multorum sententiam naturaliter inclinatur mens hominis ad Deum videndum, nec tamen potest vis viribus Deum videre.* Quibus verbis etiam confirmantur, quæ scripsi præcedenti dissert. §. 6. capitis primi.

VII. Commemorata sententia Bellarmini, non abs re erit animadvertere, non deesse Theologos præstantissimos, qui etsi doceant posse hominem in puris naturalibus, constitutum diligere Deum, & bonum aliquod naturalis legis perficere, fatentur tamen minime id posse semper, & quotiescunque opus sit, propter concupiscentiam, atque inditam infirmitatem. *Non potuerat homo* (inquit Dominicus Soto lib. 1. de nat. & grat. cap. 4.) „ ex puris naturalibus totum naturæ bonum perficere, idest, „ ubicunque opus esset bene moraliter agere. „ Atque hujus se ratio protinus profert. Nam „ cum homo, ut dictum est, etiam in puris „ naturalibus in continuo esset duello sensualitatis adversus rationem, necesse esset rationem, non quidem semper, sed tamen sæpe „ succumbere hosti, nisi divinitus suppetias haberet. Nec solum propter (4) sensualitatis „ pugnam, verum & propter imbecillitatem „ corporis, quod licet obediat obsequio dispositico, tamen fatigatur, & lassum non potest ad nutum parere rationi. „ Clarissimus item Estius (5) in dist. 27. §. 38. tametsi doceat hominem conditum in puris naturalibus potuisse ex ejusdem naturæ viribus Deum super omnia diligere, scilicet ut ipsis naturæ, & naturalis beatitudinis auctorem; affirmat tamen id fieri potuisse, quoniam natura hominis sic constituta non fuisse vitiata peccato, nec in se habuisset

set pugnam carnis & spiritus; laudatque Medianam (6) qui in l. 2. qu. 109. art. 4. affirmat hominem conditum in puris naturalibus non posse operari totum bonum naturæ, proportionatum naturæ rationali, ex viribus naturæ, ideoque nec diligere Deum super omnia, quæ eadem est, ac Soti sententia: quam prælaudatus Estius ait esse veram rectissimamque in hypothesis ipsius Medianæ, quod in statu pure naturali futura fuisset pugna, & rebellio carnis ab spiritu; quare horum Theologorum, Soti, Medianæ, Estii, aliorumque complurium firmissima sententia est, in statu humanæ naturæ post lapsum non posse diligere Deum super omnia, nec etiam ut auctorem naturæ, absque gratiæ supernaturali: quæ utique sententia defenditur a S. Thoma 1. 2. qu. 109. art. 4. aliisque in locis; sententia autem contraria ab Estio in eodem §. 38. pertinere dicitur ad hæresim Pelagianam, etiam ea parte, qua Deum ut auctorem naturæ dicit posse sine gratia a nobis super omnia diligere. Atque hæc eadem est sententia Bellarmini, ut supra vidimus. Ex quibus consequitur hominem in puris naturalibus, cum illa saltem concupiscentia, quam nunc experimur, & quam futuram fore in pura natura adversarii nostri, ac præsertim auctor *Bayanismi Redivivi*, contendunt, minime posse totam naturalem legem servare. Ut modo ad Bellarminum dissertatio hæc revertatur; is laudato in loco demonstrat Deum non posse diligere absque gratia, ut auctorem naturæ, quia amor Dei super omnia, etiam si Deum solum respiciat, ut auctorem naturæ, non patitur secum ullum affectum inordinatum, immo includit odium rerum omnium delectabilium contra legem Dei; ergo si potest hic amor naturæ viribus obtinere, poterit homo naturæ viribus implere omnia mandata, imo & a præteritis sine gratia Dei justificari, qui sunt manifesti errores Pelagianorum. Quapropter nec etiam in puris naturalibus posset Deus diligere super omnia, etiam ut est auctor naturæ, viribus solius arbitrii; si verum sit, quod Mediana, Sotus, alique viri doctissimi tradiderunt, in nullo statu posse hominem sine dono supernaturali totam legem naturalem implere vitare omnia peccata, atque ut Bartheolomæi Medianæ verbis utar, *operari totum bonum naturæ, proportionatum naturæ rationali.*

VIII. Addam nonnulla, quæ fortassis ad omnium Theologorum (1) notitiam minima pervenerunt. Extat apud nos Scriptum a Patribus Prædicatoribus in celeberrimis Congregationibus de Auxiliis exhibitum SS. D. N. Clementi VIII. in quo hæc propositio, *Potest ho-*

(4) Dominicus Soto pag. 7. edit. Legdun.

(5) Estius tom. 2. edit. Duaci pag. 361. & 363. Barth.

(6) Medina pag. edit. Veneta 583.

(1) Codex 1; Archivii Secreti Biblioth. Angelicæ pag. 68.

mo solis viribus naturalibus arbitrii nostri, & concursu generali Dei elicere actum absolutum mere naturalem dilectionis Dei super omnia, cui tamen ad justificationem non sufficiat, accusatur tamquam dogma Cassiani, qui a S. Prospero cap. 30. adversus Collatorem his verbis refutatur: *Et tanta est secundum ipsum liberi arbitrii vel incolumitas, vel facultas, ut caritatem, quæ in omnium est arce virtutum, non ex Dei munere, sed ex sola habeat facultate.* Habeo item ad manus Gregorii Coronelli Opus Ms. de viribus liberi arbitrii, exhibitum SS. D. N. Paulo V. in quo Opere invictissimis argumentis demonstratur hæc propositio num. 3. (1) *Non potest homo lapsus solis ingenitis naturæ suæ viribus, sine speciali gratiæ divinæ adiutorio, diligere Deum super omnia, neque ut auctorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ & gloriæ, neque perfectæ, neque imperfectæ dilectione.* In alio itidem FF. Predicatorum Scripto (2) adv. Molinam exhibitio in iisdem Congregationibus de Auxiliis Romano Pontifici asseritur eadem propositio, & confirmatur etiam testimonio Cardinalis Bellarmini, de quo dictum supra. Idem memorati Religiosissimi viri demonstrarunt in ea dissertatione, in qua disputatum fuit (3), *Quis magis tribuat libero arbitrio, S. P. Augustinus, an P. Molina?* Pariter Joannes de Rada exhibuit Sanctissimo D. N. Paulo V. quasdam propositiones, quas ille tamquam de fide definiendas esse censebat (4); inter quas continetur tertia, de qua paullo supra, iisdem verbis expressa.

IX. Huic Angelici Doctoris, Majorumque suorum sententiæ adhæserunt cum Joanne Baptista Gonet (5) posteriores etiam Thomistæ: quorum sententia est, *Hominem in statu naturæ lapsæ non posse viribus liberi arbitrii, & cum solo concursu generali, Deum ut auctorem naturæ dilectione efficaci super omnia diligere.* Appellunt autem dilectionem efficacem illam, quæ ex vi sua potens est media ad placendum Deo necessaria inducere, & omnia, quæ ejus amicitia repugnant, excludere. Quod etiam docent de homine in pura natura constituto, cum hoc tamen discrimine, quod in statu naturæ lapsæ necessarium putant auxilium speciale ordinis supernaturalis; at in statu puræ naturæ necessarium duntaxat asserunt speciale auxilium naturalis ordinis. Atque hæc ipsius Gonetii verbis sunt exposita.

Berti Th. T. VIII.

(1) In eodem Cod. pag. 200.

(2) In ipsomet Codice pag. 238.

(3) Ibid. pag. 353.

(4) Cod. 111. pag. 88.

(5) Gonet de Grat. disput. 1. art. 4. five Tom. IV. edit. Paris. pag. 55 & 58.

(6) Suarez tom. 1. de Grat. p. 355.

X. Franciscus Suarez (6) lib. 1. de Grat. cap. 36. affirmat veram esse sententiam, quod homo creatus in puris naturalibus non magis posset per solas vires arbitrii diligere super omnia Deum, ut finem naturæ, quam nunc possit homo lapsus: ac Suarius ideo hanc sententiam verissimam censet, quoniam vires naturales liberi arbitrii non futura fuissent majores in statu purorum naturalium, quam sint in natura lapsa, vel quod perinde est, in statu naturæ lapsæ non sunt minores, quam fuissent in pura natura non integra. Quamvis autem superius, nempe cap. 31. idem Suaresius statuerit (7), dilectionem Dei super omnia, ut auctoris naturæ, non excedere vires naturales liberi arbitrii; ex ejus tamen doctrina nuperrime explicata consequitur dilectionem illam, si excedat vires naturales arbitrii in statu naturæ humanæ post lapsum, excedere quoque easdem vires in statu naturæ puræ: quum juxta Suaresium (verum ne id sit, an falsum, videat ipse) in utroque statu vires liberi arbitrii nec majores sint, nec minores.

XI. Tandem Augustiniani, ii quoque, qui Ægidii Romani sententiam totis lacertis propugnant, docent creaturam rationalem, in quacunque statu spectetur, habere quidem inclinationem naturalem ad Deum, sed non posse in actum dilectionis naturalis, quo Dens diligatur supra se, sine gratiæ adiutorio prorumpere. Atque id Ægidius Romanus docet in 2. sentent. qu. 7. art. 2. *Motus ergo naturalis*, aliisque in locis, quæ producit, illustratque celebris Augustinianæ familiæ scriptor Fridericus Gavardi (8) in dissert. de Angelis quæst. 7. art. 3. Quapropter idem auctor citato in loco, necnon de Gratia qu. 2. art. 5. affirmat (9), *in quolibet statu ad actualem dilectionem Dei super omnia, quatenus est auctor naturæ, requiri gratiam entitative supernaturalem*; similia tradunt Benignus Sichrovsky (10) q. 1. de Gratia art. 5. num. 71. aliique Ægidiani. At de Caji prop. 34. & 36. dictum satis.

§. II. De Bajanis articulis xxv. & xxvi.

BAji propositiones xxv. & xxvi. *Omnia opera infidelium sunt peccata. Et Philosophorum virtutes sunt vitia*, jure meritoque damnatæ sunt, tum respectu ad propositionem 35. *Omne quod agit peccator, vel servus*

N n n

pec-

(7) Idem Suarez. *ibid.* pag. 336.

(8) Gavardi tom. 3. pag. 244. to. 4. pag. 314.

(9) Barthol. Riccium in propof. damnatas disput. 20. pag. 222.

(10) Sichrovsky tom. 3. parte X. pag. 27.

je cati, peccatum est; tum quia revera plura dantur opera infidelium, necnon impiorum fide perfecta, & gratia Spiritus Sancti inhabitantis carentium, sive indeliberata, sive deliberata, cum speciali gratiæ axilio peracta, quæ nullatenus sunt scelerosa; plures item virtutes morales, quæ licet bonæ non sint spectata circumstantia ultimi finis, non tamen sunt vitia, neque inficiuntur, aut labefactantur a noxia cupiditate.

I. Hunc esse prædictarum propositionum damnatum sensum demonstravi in priorî dissertatione: sunt hoc tamen in loco quædam addenda. Eminentiſſimus Cardinalis Norisius, pertractans in *Vindiciis Augustinianis* cap. 3. §. 4. de virtutibus infidelium opponit sibi Bajanam propositionem 25. atque ait: Scio adversarios opponere damnatam hanc Baji propositionem, Omnia opera infidelium sunt peccata, &c. Sed hac sententia S. P. sententia neutiquam percellitur. Etenim hic palam concedit in infidelibus aliqua opera bona in prima saltem sui productione, ex gratia tamen donata. Præterea etiam sine gratia homo appetitu innato ex Augustini sententia amat summum bonum; nullus enim est, qui non velit esse beatus. Proximo §. 5. hæc de eadem propositione Norisius: In primis illa propositio a plerisque recitatur, præcipue vero a Suario, hoc pacto: Et ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia, Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. Id Cardinalis Norisius confirmat ex Turriano, qui in Tractatu de erroribus Baji cap. 5. §. 1. num. 4. scribit: Sic habent aliquæ Bullæ typis mandata Romæ, & aliquot manuscriptæ, quas ego vidi. Ad eundem modum recenset Bajanæ propositiones in Apparatu tom. 2. V. Michael Bajus, eruditissimus Possevinus (1). Hinc Norisius infert illam Baji propositionem damnatam esse ob censuram, „qua Pelagianismi incusabat negantes omnia opera infidelium esse peccata, & illam censuram primitus in Bullis fuisse patet ex iis, quæ antiquitus Romæ editæ sunt, quas etiam Turrianus insignis Societate scriptor testatur se legisse; quis audeat dicere typographos Romanos propria auctoritate ea verba addidisse? Hanc censuram confirmat Cl. Norisius ex propositione 22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus: quæ propositio secundum historicam narrationem vera est; nam Pelagius ita illa Apostolica verba explicavit in Epistola ad Deme-

triadem, eadem explicatione usi sunt passim Pelagiani, prout constat ex Patribus Byzacenſis in libro de Incarnat. & Gratia cap. 5. necnon ex Augustino libro 14. contra Julianum cap. 3. Damnata est ergo ea propositio 22. ob acerbissimam censuram. Itaque ait Norisius, etiam propositio illa 26. ob censuram proscripta fuit, quæ eandem doctrinam cum 22. continet; oppositum enim theſis 26. probari solet ab omnibus ex textu memorato Apostoli. Respondent 2. Norisius propositiones illas damnari respective, & in sensu ab assertoribus intento, ut in fine Bullæ asseritur. Illa propositio 26. damnata est respective ad 35. quæ est: Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est. Ex qua necessario infertur omnia opera infidelium esse peccata, & philosophorum virtutes esse vitia, cum illi sint peccatores. Quare merito damnatur, uti derivata ex heretica doctrina rejecta in Tridentina Synodo sess. 6. can. 7. Addit Cardinalis amplissimus responsionem tertiam, infideles aliquos actus bonos elicere, ad quos a Deo permoventur, qui profecto peccata esse non possunt: quod Norisius demonstrat auctoritate S. P. Augustini. Bajus vero, inquit, nullos actus bonos ex Dei gratia ab infidelibus fieri volebat, eo quod gratiam tantum admittebat Spiritus Sancti inhabitantis in anima, qui cum in infideli non inhabitet, hinc arbitrabatur nullum in eodem divine gratiæ auxilium reperiri. Hoc postremum confirmat Norisius testimonio Gabrielis Vasquez in 1. 2. disput. 190. cap. 18. num. 183. de quo alibi dictum est. Eadem Norisius repetit in *Parallelo*, productis etiam verbis P. Macedi paullo post laudandi.

II. Has Norisii responsiones probant, & asserunt innumeri illi, clarissimique Theologi, qui nulla opera moralia undique bona dari contendunt absque speciali adjutorio gratiæ, & nisi in Deum actualiter, seu virtualiter referantur. Quoniam Theologorum quosdam connumerare opus est, ut cuique manifestum fiat, quales viros audax criminatorem nobiscum tamquam Bajanistas traducat. Jam Norisius laudato *Vindiciarum* capite demonstravit Gregorium nostrum Ariminensem, licet in 2. sentent. dist. 26. qu. 1. artic. 1. dicat omnia opera infidelium esse peccata, neutiquam tamen convenire cum Michaele Bajo, propterea quod idem Ariminensis doceat plura bona ab infidelibus fieri, at non sine speciali adjutorio Dei, nec requirat ad eadem bona opera gratiam Spiritus Sancti inhabitantis. Idem judicium ferendum est de Basilio Poncio inter Salmanticenses celeberrimo, de quo eo loci Cardinalis amplissimus. His adde

(1) Possevinus to. 2. Apparatus pag. 439. edit. Venetæ. In Biblioth. Angelica Codice 34. Archivi secreti in fine, habetur Bulla Ms. Gre-

Gargorii XIII. quæ item continet ea verba, Ad Pelagianismum &c.

Gasparum Casalium lib. 1. de *Quadripartita iustitia* cap. 32. Carolum Moreau Gallum, celebremque Tertulliani Scholiastem, in Opere, quod autographum custoditur in Angelica Bibliotheca, & cui titulus, *Spiritus & Medulla doctrinae Sancti Augustini*, (1) p. 3. hom. 8. Cardinalem Hieronymum Seripandum, qui in Oratione habita in Funere Caroli V. paullo post initium inquit: „Disputatum est enim a nostris „sanctis, & sapientibus viris, ac subtilissimis, „& ad tenue limatis rationibus conclusum, „nequaquam fieri potuisse, ut qui veræ religionis ratione Deo subjecti non fuere, veris „virtutibus animorum perturbationes, cupiditates „& morbos aut radicitus extraherent, aut moderarentur. Præclare igitur ab eis dictum, „& certa ratione definitum est, virtutes, quibus præditi sibi videbantur esse qui falsa erant „religione imbuti, non virtutes, sed vitia appellanda esse, quod idem quoque nobis affirmandum est de omni gente, & natione a „Christi Jesu religione & fide aliena: „Philippum Van-Wavre in thesibus inscriptis: *Divinae gratiae prædicator Apostolus Paulus*, ad cap. 13. ad Rom. Joannem Libens in *Quæstionibus selectis* cap. 3. de *Relatione operum*, & in *Concordia Augustino-Ignatiana* §. 2. Aurelium Piette in *Thesibus Lovaniensibus* an. 1719. necnon tom. 2. *Theologicarum quæstionum* qu. 1. de *Actibus humanis*: Nicolaum Rolin in *Thesibus Lovanii propugnatis* an. 1729. th. 9. Petrum Clenaerts in *Opusculo* inscripto, *Augustinus per seipsum docens* cap. xi. Quos tantum ex nostratibus Augustinianæ doctrinæ specialiter addictis commemorasse sufficiat.

III. Enimvero hi quoque e nostra familia Theologi, qui Ægidio Romana nomen dederunt, firmissime propugnant, posse ab infidelibus effici opera moraliter bona per ordinem ad rationem inferiorem, at non simpliciter bona secundum omnem rationem; quia non sunt bona per ordinem ad ultimum finem; & ideo sunt bona, sed non bene facta, quia non sunt ordinata ad ultimum finem, qui est vita æterna, quam de fide certum est non posse acquiri viribus naturæ, ut definitum est contra Pelagium. „Exposui autem sententiam Ægidianorum verbis Friderici Gavardi (2) qu. 2. de *Grat. actuali* art. 4. ubi plura etiam tradit de proscriptis Bajanis propositionibus. Premit eadem vestigia Benignus Sichrovsky de *Gratia* qu. 1. Petrus Manso in *Synopsi* doctrinæ Augustinianæ de *Virtutibus infidelium*, & in *Opusculo*, quod in-

scribitur, *Reflexio vindex pro Eminentissimæ Cardinali Henrico Noris*.

IV. His permultis alii accessere; inter quos Franciscus Macedo (3) in *Cortina* tamquam Augustinianæ doctrinæ oraculum præmittit num. 36. „Nullus actus moralis bonus sine aliquo „lumine fidei, & inspiratione gratiæ fit. 37. „Non omnia opera infidelium sunt peccata, „sed illa tantum sunt, quæ sine ulla fidei luce, & sine aliquo igniculo gratiæ deliberate ab infidelibus fiunt. 38. Ad Actum honestum „moraliter bonum, aliquod lumen fidei, & „impulsus inchoatus gratiæ Christi necessarius „est. „Plura sunt alia theoremate, quæ a Macedo nuncupantur *Oracula*, & quæ in hunc eundem scopum collineant. Prolixa deinde dissertatione demonstrat idem Auctor 1. *Augustinum rejecisse illos actus bonos naturaliter & honestos, medios inter pravos, & rectos ordinis supernaturalis: atque ideo nullum actum nisi aut veræ virtutis, aut vitii, agnovisse*. 11. *Omni omnino actum bonum opus gratiæ non naturalis esse ordinis, sed supernaturalis*. Quid ergo respondent Macedo ad proscriptas Baji propositiones? Respondet 1. „illas propositiones damnatas fuisse copulative in rigore & sensu ab auctoribus intento, qui non solum suam sententiam statuebant, sed etiam contrariam suggillabant. *Resp.* 2. illas propositiones secundum se, & in rigore esse falsas & contra mentem Augustini, uti Baji eas proferebat: nam, ut etiam notat Vasquez, in eo errore erat Baji, ut nullum bonum opus admitteret sine fide perfecta, & gratia sanctificante: qui error alienus est a sententia Augustini, qui tantum requirit fidem & gratiam inchoatam, & ante justificationem bona opera admittit. Qua de re videndus Vasquez disput. 218. cap. 3. & Suarez lib. 1. de *Gratia* cap. 20. & Smising. tract. 3. de cisl. 6. qu. 7. n. 376. *Resp.* 3. Eas propositiones prolatas a Bajo in rigore & universaliter falsas omnino esse, & prorsus alienas a mente Augustini; nam illa propositio, *Omnia opera infidelium sunt peccata*, ita universim accepta reprobanda est, cum multa opera fiant ab infidelibus indeliberata, & sine advertentia; non pauca ex ignorantia invincibili; quædam possint esse ex lumine fidei, quæ certe peccata non sunt: igitur falsum est, quod omnia infidelium opera sint peccata. Apparet autem Augustinum de operibus tantum infidelium deliberatis, & ante omnem fidem & gratiam fuisse locutum, cum

N n n 2

„ di-

(1) *Oratio Seripandi typis edita fuit Neapoli, numeris paginarum non appositis*.

(2) Gavardi tom. 4. pag. 310. *Sichr.* tom.

3. tract. 10. pag. 22.

(3) P. Macedo in *Cortina* pag. 12. & 13. pag. 218. a sequentibus.

„dicat ex defectu debiti finis prava fore. „
Quarto item respondetur, *Pontificem dicere, nonnullas earum posse aliquo modo sustineri: quod si quæ possunt, hæc certe sunt, & hoc Augustini sensu intellecta.* Hactenus Macedo. Vide eundem auctorem in *Scrinio* pag. 251. & tom. 2. Collat. pag. 590.

V. Scriptores alii permulti fuere, qui negarunt *absque speciali gratiæ adiutorio* posse fieri opus morale *undequaque* bonum. Etenim Gabriel Vasquez (1) laudat 1. 2. disp. 190. cap. 2. Albertum Magnum in 2. dist. 28. Antistiodorenses lib. 2. Summæ tract. 11. quæst. 4. Marsilium in 1. quæst. 20. art. 3. Alphonsum Virvesium Philippica v. contra dogmata Lutheranorum, Gersonem Tractatu de vita spiritali Alphabeto 61. lit. G. Gregorium Ariminensem, de quo supra, in 2. disput. 28. q. 1. Abulensem in cap. 19. Matthæi, Alphonsum a Castro contra hæreses, verbo *Gratia*, hæresi 1. concl. 3. Clichtovæum in Damascenum cap. 3. libri 2. de Fide, Leonardum Arretinum in Dialogo de moribus, Rossensem art. 36. contra Lutherum, Gasparum Casalium, de quo supra, de Justitia Tripartita 1. p. lib. 1. cap. 35. Antonium Panthusam lib. de Prædestinat. & Gratia cap. 6. Capreolum in 2. dist. 29. q. 1. art. 1. Franciscum Romæum in libro de libertate & necessitate Op. Veritate 14. 15. & 22. Petrum a Soto libro de Institut. Sacerdotum lect. 16. Hos quidem omnes laudat Vasquesius; qui proximo cap. 3. demonstrat eandem esse S. Thomæ sententiam: cap. 4. eandem confirmat auctoritate Conciliorum, Romanorumque Pontificum: quinto capite ostendit adhæsisse eidem sententiæ Patres, qui Augustini ætatem præcesserunt: commonstrat in 9. Augustinum constantissime docuisse gratiæ necessitatem ad singula opera bona moralia: cap. 10. idem evincit rationibus. Agit Vasquesius cap. 18. de propositionibus Baji, ea produciens, quæ in prima dissertatione allata fuerunt.

VI. Verum est, quod cap. 12. idem Vasquez (2) sententiam illam amplectitur, quæ docet „posse „quidem hominem singula opera moralis virtutis efficere sine auxilio gratiæ per Christum, quod suapte natura sit ordinis supernaturalis, quale ad opera virtutum infusarum „necessarium est: non tamen posse ullum opus „morale secundum virtutem ex omni parte „bonum operari sine aliquo auxilio gratiæ per Christum, quod suapte natura ordinis naturalis sit, & per causas naturales æterna Dei „misericordia nobis præparetur. Quam sententiam defendit quoque ex Augustinensibus Pe-

trus Manso, de quo præcitato num. 3. At quid, quid sit de hac sententia, manifestissimum est, non posse aliqua Bajani erroris censura notari illorum Theologorum opinionem, qui censent necessarium ad opera moralia *supernaturalis gratiæ auxilium*. Enimvero gratia, quæ nobis *per Christum misericorditer* præparatur, supernaturalis dicenda est, aut saltem indebita. Deinde Vasquez (3) cap. 10. ejusdem dissert. 190. demonstrat necessitatem gratiæ *per Christum* ad singula opera virtutum moralium ex orationibus Ecclesiæ, & ex quo Christi gratia necessaria sit ad singulas tentationes vincendas: atque capit. 11. idem evincere nititur, ex Apostoli verbis, *Quid habes, quod non accepisti?* ex canone 6. Concilii 2. Aurasiani, necnon ex innumeris Augustini testimoniis adversus hæreticos Pelagianos. Quis autem ignorat hinc demonstrari necessitatem gratiæ *supernaturalis*? Præterea etiam si admittamus distinctionem gratiæ per Christum inter *naturalem*, & *supernaturalem*, de qua distinctione plura Basilius Poncius parte 1. Relect. de Gratia cap. v. pag. 53. & 69. gratia naturalis non alia ratione potest *naturalis* appellari, nisi ratione objecti, quod naturæ proportionatum est; siquidem auctores, qui hujusmodi gratiam propugnant, illam ex meritis Christi, & ex divina misericordia concedi sententur; & præterea Vasquesius (4) affirmat cap. 2. complures ex Theologis a se laudatis ad opera bona moralia requirere auxilium *supernaturalis ordinis*, eosque Theologos disput. 192. cap. 1. plurimum a Bajo discrepare pronuntiat, eo quod iste affirmaverit *nullum bonum opus fieri, nisi ex caritate in homine jam justificato, in quo Spiritus Sanctus sicut in iusto jam habitat.*

VII. Prædictis auctoribus alios permultos addere possumus: inter hos vero Joannem Franciscum Senault (5), qui in libro Gallice edito *L'Homme Criminel*, tractatu tertio, de virtutibus infidelium egregie differit ad mentem Augustini, demonstratque virtutes hujusmodi idolum quoddam esse, cujus species quidem jucunda est, ipsæ autem virtutes inanes, cum harum anima sit humanorum laudum cupiditas, ut Augustinus docet lib. v. de Civit. Dei cap. 12. necnon Seneca epist. 115. Sallustius in Catilinam, & Virgilius de Bruto canens:

Vicit amor patriæ, laudumque immensa cupido.

His adnumerandus est Gallus alter Theologus Vincentius Contensonus (6) dissert. 2. de Gratia cap. 1. speculat. 2. in qua sententiam Augustinianam de necessitate gratiæ *ad quodlibet*

mora-

(1) Vasquez 1. 2. in 1. 2. disput. 190. pag. 323.

(2) Vasq. pag. 343.

(3) Vasq. ibidem pag. 339.

(4) Vasquez. pag. 323. & pag. 362.

(5) Senault pag. 258. & seq.

(6) Contens. tom. v. pag. 160. & seq.

moralis ordinis bonum propugnat, atque omni genere argumentorum confirmat. De propositionibus autem Baji in ea dissertatione Theologus iste tradit, quæ a Norisio, a nostratibus reliquis, & a nobis ipsis dicta fuerunt; ita, ut jure miremur in nos tantum, & non in contraneos suos Anonymum scriptorem dicteria, criminationesque jactasse. Gasparum Juenin, ne versutus adversarius reponat illius *Institutiones* fuisse proscriptas, alto silentio præteream. At nullius eorum, quos commemoravi superius, damnata sunt Opera; sicuti nec Natalis Alexandri (1) *Moralis & Dogmatica Theologia*, in qua nostra sententia traditur lib. 1. quæst. 2. art. 2. §. 11. *Summa Christiana Boni Merbesii* (2), eadem, quæ nos, de virtutibus infidelium, & de moralium operum conditionibus tradens p. 1. quæst. 3. aliaque insignium Gallorum scripta, quorum nonnulla §. v. producam.

VIII. Arbitror etiam penes librorum meorum obtrectatorem magni ponderis esse auctoritatem Ludovici Abelly (3) *Episcopi Ruthenensis*: qui in *Medulla Theologica*, Tract. de Grat. sect. 6. probabilius esse demonstrat, hominem ad perficiendum quodcunque opus, quod sit ex omni parte moraliter bonum, tam ratione objecti, quam finis, & circumstantiarum, aliquo divina auxilio indigere. Demonstrans autem *Ruthenensis* Antistes praxima sect. 8. posse infideles aliqua opera moraliter bona exercere, id, quod probat damnatis propositionibus Baji, de quibus nunc pertractatur, inquit ad object. 3. hoc cum assertione præcedenti nequaquam pugnare, quoniam ante fidem conferuntur aliquando infidelibus *superne gratie auxilia*, ut de Rege Assuero, & de Polemone scribit sapientissimus Augustinus.

IX. Ut nonnulla producam non omnibus fortassis obvia; in plateis Angelicæ Bibliothecæ servatur *Scriptum* a PP. Prædicatoribus (4) exhibitum Romano Pontifici, in quo agitur de operibus moraliter bonis, & distinctione facta de Gratia habituali, & actuali, ita quæstio resolvitur: „Si loquamur de gratia gratum faciente, nemini dubium, quin sine illa possit humana voluntas bene moraliter operari. Exemplum habemus de obstetricibus Ægyptiacis Exodi 1. quarum domus stabilitæ fuerunt, & posteritas a Deo prosperata, quia posteritati Hebræorum contra impii regis edictum misericorditer pepercerunt. Unde S. Gregorius ait: *Premium temporale meruerunt; si non fuissent in*

peccato, promeruissent æternum. Alterum exemplum est de Romanis: quibus testatur D. Augustinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 15. Deum dedisse tam amplum imperium, ut in hac vita bonas eorum virtutes remuneraretur; at Deus nec malorum, nec vitiorum est remunerator. Ergo ruit modernorum hæreticorum opinio, quod omnia tam infidelium, quam fidelium impiorum opera peccata sint, dogmatizantium. Sin intelligatur quæstio de auxilio speciali, quo Deus non ex debito, sed ex innata benignitate, & gratia cooperari solet causis secundis, præsertim liberis; nonnulli distinguentes responderunt, quod opera moralia sunt duplicis generis, alia levia, & facilia, ut velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicos, velle ducere uxorem, & cetera ad præsentem vitam pertinentia: alia sunt ardue, & difficilia, ut dilectio Dei super omnia, continentia, patientia, fortitudo usque ad mortem vel pro patria, vel pro patre, vel pro filiis, vel pro amicis sustinendam. Si de levibus, & facilibus sit sermo, potest (inquiunt) (5) humana voluntas, quando præsertim non adsunt tentationes, se ipsa cum solo concursu, & auxilio generali bene moraliter operari. Non enim, ut Augustinus in lib. de Spiritu & litt. cap. 27. adeo devota est in anima humana imago sui Creatoris, ut non possit in sua impietate aliqua legis facere, & sapere. Si autem loquamur de arduis, & difficilibus, ad ea sine gratia, & auxilio speciali obeunda omnino impotens est humana voluntas: ideo Augustinus, *Si ex Deo est amor Dei, vicinus Pelagianos; sin ex nobis est, vicerunt Pelagiani*: & in Epist. 103. laudat continentiam Polemonis, tamquam donum Dei, & lib. 4. contra Jul. cap. 3. loquens de virtutibus infidelium, *Quanto (inquit) tolerabilius illas, quas dicis in impiis esse virtutes, divino muneri potius, quam eorum tribueris tantummodo voluntati, licet ipsi hoc nesciant?* Et lib. de Prædest. Sanct. cap. 7. & alibi sæpe copiosas Centurionis eleemosynas, etiam antequam in Christum crederet, & justitiam, & donum Dei nuncupavit. Reddit rationem D. Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Grat. & liber. arbitrio cap. 11. §. *Respondeo*. Virtutes morales dicuntur merito dona Dei, quia non acquiruntur nisi per actus frequentes; non possunt autem frequentari hujusmodi actus, nisi resistendo passionibus, easque frænando & coercendo, quod supra diximus sine auxilio Dei, & speciali auxilio fieri non posse. Quod

(1) *Nat. Alex. to. 1. edit. Paris. pag. 167.*

(2) *Summa Merbesii edit. Paris. pag. 9.*

(3) *Abelly p. 1. edit. Paris. pag. 399. & 407.*

(4) *Extat Cod. 1. MSS. Archivi Secreti An-*

gelicæ Biblioth. pag. 131. Hujusmodi scriptum autographum, sive originale est, editumque a Hieronymo Pallanterio.

(5) *Nota quod recenscant sententiam aliorum, non suam.*

Quod dixerunt isti de operibus moralibus arduis & difficilibus, tamquam verissimum amplexamur: quod autem de levibus & facilibus, nequaquam possumus amplexari. Nec enim limitatio illa sufficit, qua dicunt, si desunt tentationes: quando enim deerunt (1)? Tunc deerunt; quando ab oratione dominica erimus immunes, & ab illa petitione, & oratione, *Ne nos inducas in tentationem*, fuerimus liberati: quando ex toto natura humana, non ex parte fuerit restituta, &c., Ex hoc autem Scripto apparet, non posse ab infidelibus fieri opera bona moralia *absque gratia actuali*, & eatenus damnata esse nefaria Lutheri, Baji, aliorumque dogmatizantium asserta, quatenus adstruunt peccata esse quaecunque fiunt ab infidelibus & peccatoribus *absque gratia habituali, & absque Spiritu Sancto inhabitante*.

X. Exhibuit in iisdem Congregationibus de Auxiliis Summo Pontifici Paulo V. (2) Tractatum *De viribus liberi arbitrii in natura lapsa* Gregorius Coronellus Augustiniani Instituti vir celebris: in quo Tractatu prop. 1. demonstrat *hominem in statu naturae lapsae non posse ex ingentis viribus, absque speciali gratia divina adjutorio, veras virtutes comparare, aut opus aliquod morale efficere, quod comparatione finis naturalis sit vere bonum, ac vere virtutis opus* (3). Ubi vero demonstravit vir praeclarus hanc esse mentem S. P. Augustini differentis lib. 4. contra Julianum de virtutibus Infidelium, refellit quod Molina, ejusque defensores dicunt, negasse Augustinum fieri posse ex solius naturae viribus opera verae pietatis ac supernaturalia, quod putant a Concilio Arausicano II. significari illis verbis, *sicut oportet*; cum S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. statuatur hoc discrimen inter hominem integrum, & lapsum, quod ille, quantum ad sufficientiam operativae virtutis poterat velle & operari bonum suae naturae proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitae, non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusae: sed in statu naturae corruptae etiam deficere ad hoc, quod secundum suam naturam potest, ut non possit totum hujusmodi bonum implere per sua naturalia, quamvis, quia natura per peccatum non est totaliter corrupta, possit per proportionatam virtutem agere aliquod bonum particulare, ad statum vitae praesentis, ejusque conservationem spectans. Concludit Coronellus non posse in hoc statu *sine speciali gra-*

ti adjutorio fieri opera virtutis acquisitae, sed ea tantum, quae spectant ad vitae conservationem; at in his quoque distinguit cum Augustino *officium a fine*, negatque fieri posse opera bona *undequaque* ab homine lapsa, nisi per gratiam sanetur. Idem in suo *Scripto*, quod item apud nos autographum custoditur, docuit Jacobus Le-Bossu (4) Benedictinus, selectus in iisdem Congregationibus de Auxiliis Theologus, ac Doctor Sorbonicus; cui alii ex parte PP. Praedicatorum subscribere.

§. III. Traditur articulorum 28. & 29. Baji proscriptus sensus.

Propositio Baji 28. *Liberum arbitrium sine gratia Dei adjutorio nonnisi ad peccatum valet*, & prop. 29. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum*, idcirco ab Apostolica Sede fuerunt proscriptae, quoniam Bajus nullum opus bonum admisit sine fide perfecta, & sine gratia sanctificante, affirmavitque omnia impiorum, atque infidelium opera infici & corrumpi a vitiosa cupiditate: in propositione autem 29. quemadmodum in 22. 37. & 62. idem nefarium dogma enuntiantibus, repressa quoque est censurae acerbitas, verborumque procacitas.

I. Hujusmodi quippe propositiones cum iis, de quibus institutus est sermo, coherentiam habent, nec damnandae erant pronuntiatæ de libero arbitrio deliberate operante, & destituto qualibet gratia actuali. Etenim de ipso libero arbitrio gratia expoliato inquit Augustinus lib. 3. ad Bonifac. cap. 8. *Liberum arbitrium captivatum nonnisi ad peccandum valet: ad justitiam vero nisi divinitus liberatum, adjutumque, non valet*. Repetit libro de Sp. & lit. cap. 3. *Neque liberum arbitrium quicquam, nisi ad peccandum, valet, si lateat veritatis via*. Ait Sermon. 13. de Verbis Apostoli: *Si defuerit adjutorium Christi, nihil boni agere poteris*. Scribit Tract. 5. in Joannem: *Nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum*. Hæc aliaque id genus innumera quis dixerit cum Bajanis articulis fuisse proscripta?

II. Itaque subscribendum Vasquesio 1. 2. disp. 190. cap. 18. num. 183. hæc asserenti: *Ille ergo (Bajus) prædictam propositionem 28. Liberum arbitrium sine gratia adjutorio nonnisi ad peccandum valet* (5), quam habet lib. 2. de justitia, & virtut. impiorum cap. 9. in

(1) Nota, nec levia & faciliora, quæ sint bona ex omni parte in genere morum, fieri sine gratia.

(2) Eodem Volum. pag. 196.

(3) In eadem sententia stetit Thomam de

Lemos constat ex Præfat. nu. 6.

(4) Le-Bossu Codice 3. ejusdem Archivi pag. 250.

(5) Vasq. tom. 2. in 1. 2. pag. 356.

„eo sensu intellexit, quam expressit aperte eodem libro cap. 4. & 5. nempe per auxilium gratiæ intelligens auxilium inhabitantis Spiritus Sancti, quo referantur opera illa in Deum; nam prop. 59. & 60. notata in prædicta Bulla non admittebat ille distinctionem gratiæ Spiritus Sancti nondum habitantis, qualem concedimus ante remissionem peccatorum, & inhabitantis, qualem dicimus esse post remissionem: in quo contradicebat Concilio Tridentino sess. 14. ubi distinguitur duplex hoc auxilium gratiæ; atque ita asserbat illam solam operationem studiosam esse, quæ est ex fide per dilectionem operante. *Paullo infra*: Hinc ergo recte constat, quam diverso modo sentiant Augustinus, & alii ejus discipuli de divino adjutorio, cum dicunt liberum arbitrium sine adjutorio divinæ gratiæ non nisi ad peccandum valere: loquitur enim de adjutorio Spiritus Sancti nondum habitantis, nec justificantis actu animam, nec adhuc opera meritoria vitæ æternæ in anima efficiuntis, sed paulatim ad justificationem ipsam animam moventis: at hic auctor loquitur de auxilio gratiæ Spiritus Sancti animam inhabitantis, & actu justificantis per affectum caritatis: quocirca longe diversa sententia ipsius fuit a sententia Augustini.

III. Turrianus (1) pariter Tract. contra errores Baji cap. 3. §. 1. postquam animadvertit Bajum negasse distinctionem gratiæ moventis & inhabitantis, produxitque præmissum Vasquii judicium, *Ex damnatione (inquit) propositionis 28. non sumitur argumentum contra opinionem asserentium ad bonum opus morale requiri auxilium gratiæ ordinis naturalis; ista enim opera ab his catholicis non dicuntur sanctificare formaliter*. Ac idem judicium ferendum est de iis, qui ad bona opera moralia requirunt gratiam supernaturalem moventem; siquidem hæc non est forma sanctificans, & a justificatione secernitur. De proxima autem propositione 29. hæc Turrianus: *Primo circa hanc propositionem nocandum est damnari censuram, deceptus viro est Michael Bajus, quia putabat omne opus bonum sanctificare, &c.* Id Turrianus confirmat ex quo clarissimi Theologi, & S. R. E. Cardinales amplissimi Toletus, ac Bellarminus docuerint nullam omnino tentationem absque gratia vinci, aut vitari posse; quum tamen Toletus auctoritate Gregorii XIII. Lovanium missus fuerit ad componenda dissidia circa Bajanos articulos exorta, ac Bellarminus Lovanii extiterit, quando Bulla adversus Bajum fuit promulgata; & idcirco neuter sensum Baji potuerit ignorare. His deinde verbis Turrianus pa-

ragraphum illum primum absolvit: *Et licet admittat quis Augustinum sensisse, esse necessariam aliquot auxilium ad bene operandum moraliter, tamen Augustinus non sensit opus quodlibet ex auxilio gratiæ factum sanctificare hominem, neque tale auxilium vocat gratiæ inhabitantis, & sanctificantis, ut ipse deceptus sensit Bajus.*

IV. Franciscus Macedo in *Cortina* pag. 247. ait damnatum fuisse Bajanum dogma, quod Bajus vellet nullum bonum opus fieri posse a libero arbitrio, *sine fide perfecta, & gratia sanctificante*, laudans Norisium, quod ita Baji prævum sensum exposuerit in *Vindiciis Augustinianis*: quo F. Macedi testimonio omnem Bajani erroris criminationem idem Norisius refellit in *Parallelo*, tom. 1. pag. 1343. Atque in *Scrinio P. Macedo* (2) scribit hanc propositionem, *Liberum arbitrium sine aliqua gratia in statu nature lapsæ nihil boni potest efficere*, non tantum esse Augustini, & Synodi Arausicanæ, verum etiam Joannis Maldonati in cap. 6. Joannis.

V. Norisius autem, cujus meminit Macedo, non solum ait liberum arbitrium per Spiritum Sanctum moventem, & sine Spiritu Sancto inhabitante posse bonum operari, ut diximus §. præcedenti num. 1. sed etiam ait in propositione 37. (3) *Cum Pelagio sapit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit, censuram Baji, non vero assertum esse ab Apostolica Sede damnatum, cum in Arausicano canone 22. dicatur: Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Agnoscit præterea sine gratia appetitum innatum, quo unusquisque ex Augustini sententia amat summum bonum; ac fatetur anathemate confisum esse dogma Novantium, qui ajunt omnia opera facta ab homine extra caritatem, & in peccato, esse peccata, quod illa a conscientie reatu vitientur: quo in luto Bajum hæsisse vidimus in priori dissertatione.*

§. IV. *Quomodo intelligendus sit textus Pauli ad Romanos XIV. 23. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.*

EXponere verba Apostoli ad Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, de Fide Christiana, aut saltem de fide acquisita in Deum, ita, ut opera illorum, qui Deum prorsus ignorant, nec propter illum operantur, bona non sint spectata circumstantia ultimi finis, non est subscribere Bajano dogmati circa infidelium opera, sed est sententia catholica, Augustiniana, atque ad omni censura immunis; ta-

(1) *Tur. pag. 623.*

(2) *P. Macedo in Scrinio p. 250.*

(3) *Noris tom. 1. pag. 923. 943. 945.*

tametsi Bajanum sit dogma, ita Apostolicam illam sententiam explicare; ut peccatum dicatur quidquid non est ex fide, quæ per dilectionem operatur, & ex gratia sanctificante, aut in se malum & cupiditate infectum atque labefactum, quod non est a laudabili caritate.

I. Aperte hoc sequitur ex præmissis in 2. hujus dissertationis paragrapho; & quisnam est alicujus eruditionis tinctura linitus, qui ignoret expositionem hanc traditam ab Augustino, ab Eminentissimo Norisio (1) cap. 3. Vindiciarum §. 4., & cap. 4. §. 5. comprobata fuisse plurimis, & gravissimis monumentis? Augustinum exposuisse Apostolica verba de Fide Christiana, constat ex lib. 3. ad Bonifacium cap. 5. num. 14. de Gestis Pelagii cap. 14. num. 34. contra Julianum lib. 14. cap. 3. num. 24. aliisque ex locis. Certum quoque est, exposuisse eadem Apostoli verba de Fide Christiana S. Prosperum, Fulgentium, aliosque etiam a Sacris Interpretibus laudatos, præsertim ab Augustino Calmet p. 117. editionis Venetæ. Nec aliud doctissimus interpres ait adversus Augustinianam expositionem, nisi hanc litteralem non esse; quod parum, aut nihil nostra refert, modo Augustini explicatio non refutetur, quam Vindex Norisius sartam tectamque esse demonstrat. Verba enim, de quibus est sermo, accepere de operibus eorum, qui fide sunt destituti, & in quibus non accedente supremæ gratiæ illustratione, nihil est laudis, Magnus Leo serm. v. de Jejunio Pentecostes, ubi ait: *Apud nos fides sanctificat etiam manducantem; apud Paganos infidelitas polluit jejunantem: unde extra Catholicam Ecclesiam nihil est integrum, nihil castum, dicente Apostolo: Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Prosper in Epistola ad Rufinum scribens: *Omne quod non est ex fide, peccatum est; ut scilicet intelligat justitiam infidelium non esse justitiam, quia sordet natura sine gratia; atque in Carmine de Ingratis cap. 16.*

Omne etenim probitatis opus, nisi semine vera

Exoritur fidei, peccatum est, inque reatum

Vertitur, & sterilis cumulat sibi gloria penam.

Julianus Pomerius lib. 3. de Vita Contemplativa cap. 1, ubi postquam asseruit virtutes infidelium esse vitia virtutem imitantia, & in tantum declinari, ut nihil eis profuisse credantur, *Et quid dico (inquit) nihil profuerunt? Immo etiam nocuerunt, dicente Apostolo: Omne quod non est ex fide, peccatum est.* His ac de Bonifacium II. in Epistola ad Sanctum Hilarium Arelatensem, S. Fulgentium cum Synodo

(1) Noris Tom. 1. p. 940. & 1048.

PP. Byzacenorum in Sardinia exulum, Pontificale Romanum in Ordinatione Subdiaconi; de quibus plura præcitatis in locis Augustinianæ doctrinæ Vindex clarissimus. Prætermittenda non sunt verba S. Remigii, & Eccl. Lugdunensis in libro de tribus Epistolis cap. 22. pag. collect. Maguini 105. „Vere enim mor- „tua sunt omnia opera infidelium, non solum „quando aperte vitiis & peccatis serviunt, sed „etiam quando naturali bono, in quantum omn- „nipotens creator tribuit, instigati, vel natu- „rali lege commoniti, quæ quotidie in cordi- „bus eorum clamat: *Quod tibi non vis, alii „ne feceris: Et omnia quaecumque vultis, ut „faciant vobis homines, & vos eadem facite „illis;* quædam bona opera, & velut quasdam „virtutes habere, atque exercere videntur; „quia fidem Dei, & Christi ejus, vel ignoran- „tes, vel odio habentes, aut etiam persequen- „tes, quod ex illa fide non operantur, omni- „no nec bonum opus, nec vera virtus esse po- „tuit, quæ non procedit ex radice veritatis & „bonitatis. Dum enim illa ipsa, quæ secun- „dum homines videntur esse bona opera, ne- „quaquam vera fide ad Dominum referuntur, „quem ignorant, nec propter eum agunt, sed „aut propter quamdam honestatem, qua inter „homines magni videantur, vel propter cupi- „ditatem alicujus commodi temporalis; ipsa „impietate infidelitatis, ipsa inflatione elatio- „nis, ipsa perversitate cupiditatis, ita immun- „da & inquinata sint omnia, ut apud Deum „non virtutes, sed vitia judicentur. Unde „Apostolus ait: „Omne quod non est ex fide, „peccatum est, &c.

II. Quoniam vero ipse quoque Norisius tanquam Bajanista tractatus fuit, quasi Apostolicam sententiam de fide divina & habituali exposuerit: in refutatione illatæ sibi Bajanæ erroris calumniæ, recte de accusatoris fide expostulat, cum nullibi revera explicaverit (1) Apostoli textum de fide divina habituali: atque impostura hujusmodi denudata, omnem a se calumniam amovet productis verbis Macedi ex tom. 2. Collat. pag. 597. „Quoniam hæc propositio „loci Pauli impugnatur ab omnibus contrariæ „doctrinæ auctoribus, immo & erroris a non- „nullis audacioribus accusator, quales sunt re- „centiores quidem PP. GALLI, quorum duo „errorem appellant; præterquamquod ego in „Curtina olim aliquos pro ea Patres, ac inter „eos Magnum Gregorium, & Bernardum pro- „dixi: remitto lectorem ad eruditissimum P. „Henricum Noris, qui in ea, quam superius „laudavi Pelagiana Historia, in Vindiciis cap. „46 §. 3. evidenter ostendit, eam esse Eccle- „siæ, Pontificum, & Patrum locum illum „Pau-

(1) Noris in Parallelis tom. 2. p. 346.

„Pauli de fide prout est virtus Theologica intelligentium. „Vide eundem P. Macedo in *Cortina* pag. 222. 229. & in Appendice ejusdem Operis pag. 72. ubi productis quibusdam S. Bernardi testimoniis Augustinianæ interpretationi coherentibus, „Fremant, inquit, ac frendant adversarii. Nemo citra fidem, sine aliqua gratia rectum quid & honestum agit, „Quidquid id erit, a gratia & fide erit. Peccabit qui prorsus destituetur fide. Ita non Augustinus modo, & Gregorius, sed Bernardus etiam docuit. Neque hinc sequitur singulos infidelium actus, & omnes actus peccata, esse: sed peccatum esse quidquid sine fide aliqua, & gratia faciunt. Nam omne quod non est ex fide, peccatum est. „

III. Possumus ipsos adversarios nostros in testimonium arcessere. Qui enim adversus Norisium edidit sub nomine Brunonis (1) Neusser *Prædromum Velitarem* appellat quidem *bardum, stultum, & emotæ mentis* hominem, qui censet Augustinianam interpretationem *Synodali* *judicio definitam*; at negare non audet nonnullos accepisse Paulinum locum de Fide Divina; & lib. 1. cap. 6. num. 9. hæc scribit: „Itaque quod hic locus de Christiana fide in literali sensu non intelligatur, communis Doctorum & Interpretum sententia est, non tamen de fide certa; quod vero de fide divina intelligatur in literali sensu probabilis aliquorum sententia est, quamquam minus probabilis, & nullatenus de fide; aliorum, inquam, sed paucorum, si cum eorum numero conferantur, qui secus sentiunt. „In his tamen verbis duo notanda sunt: primum, nec Norisium, nec nostratum aliquem affirmasse, Augustinianum Paulinæ sententiæ expositionem de fide tenendam esse: alterum, non esse paucos; qui illam sectantur, atque amplectuntur. Quare Norisius (2) in suis præcitati *Prodromi* castigationibus ait: *Non dico definitum, sed non perperam dictum contendit contra Martinonum. Et infra: Omnes Episcopi id dicunt ex sententia Ecclesiæ Romanæ: multi tamen secus ipsi tenent, qui scriptis aliud tradidere. Igitur hi etiam, qui sententiam nostram, ausi sunt Bajani dogmatis insimulare, sibi met parum constantes illam saltem probabilem fateri coguntur, bardii ipsi, & mentis emotæ, & ea, quibus laborant, vitia aliis adtribuunt.*

IV. Contra nos opinionem illorum Theologorum, qui Paulina verba non de fide divina, sed de conscientia, sive, ut inquit Schola, *ju-*
Berti Th. T. VIII.

(1) Bruno Neusser pag. 33.

(2) Animadversiones Norisii sunt propria ipsius manu appositæ Codici Bibliothecæ Angelicæ, ut alio in loco monui.

dicio practico, & rationis disclamine, accipienda esse contendunt, nulla animadversione infestamur, & unumquemque in proprio sensu finimus abundare: quamquam & jure contendere possumus, illam conscientiam non esse undique rectam, quæ aliquo supernæ gratiæ lumine non dirigitur, ideoque ad concordiam revocari posse Augustini, aliorumque specientenus diversam expositionem. Videtur enim mihi utramque complecti S. Anselmus (3), dum inquit: „Omne quod non est ex fide peccatum est, quia etiam illud quod est bonum, si putetur esse malum & tunc fiat, peccatum est. Velut si quis (verbi gratia) castitatem crederet esse malum, & viveret castus, profecto peccaret. Et propterea omnis infidelium vita peccatum est, nihilque bonum est sine summo bono. Ubi enim deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. „Vide Seripandum in Epistolas Pauli.

V. Cum itaque Augustiniana Interpretatio expungi & stigmate notari non debeat; ex alio autem capite sub Bajanis articulis lateat dogma veneficum: dicendum est Michaeli Bajum ubi affirmavit omnia infidelium opera esse peccata, peccatum accepisse pro eo, quod intrinsecus malum est, atque a cupiditate corrumpitur; ac præterea in infidelibus ante fidem persectam, & in impiis ante gratiam sanctificantem, nullam fidem inchoatam, nullam supernam illustrationem, nullamque bonam voluntatem admisisse, ut recte & honeste operentur. A quo nefario dogmate plurimum discrepat sententia nostra, quæ in infidelibus agnoscit complura bona opera ex fide quadam inchoata, & ex gratia, qualis fuit in Cornelio, priusquam ab Apostolo Petro Christiana fide imbueretur: complura item, quæ licet spectata circumstantia ultimi finis non bene fiant, non semper tamen a noxia cupiditate procedunt, ut sæpenu-mero dictum est. Quamobrem Philippus Van-
Waure in Opusculo, cui titulus, *Divinus Gratiæ Predicator Apostolus Paulus per se docens Romanos*, cap. 14. præmissa, atque illustrata sententia nostra, *Sit prohibita*, inquit, *in sensu Bajano mala contorta Augustini sententia non est talis simpliciter, nec ut Augustiniana. Ne igitur propter Bajum eripi sinamus nobis Augustinum: neque enim non est pro patria miles armandus, quia contra patriam nonnulli arma sumpserunt.*

O o o

§. V.

(3) S. Anselm. in Epist. ad Rom. cap. 14. pag. edit. Colonienfis 109. Seripandus edit. Neapolit. pag. 241.

§. V. De Augustiniana interpretatione verborum Apostoli, Sive ergo manducatis &c.

EXponere verba Apostoli 1. ad Corint. x. 31. *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, & quæ habentur cap. xvi. 14. *Omnia vestra in caritate fiant*, non de consilio, sed de præcepto, quo unusquisque deliberate agens teneatur opera sua virtualiter referre in Deum finem ultimum, adeo ut opera, quæ ita non referuntur, non sint bene facta, nec bona secundum omnem rationem: exponere, inquam, hoc modo verba Apostoli, non est consentire Bajo singula infidelium opera damnant, sed est Catholicam, Augustinianam, atque, ut nos arbitramur, verissimam tenere sententiam: quamquam Bajani sint, qui censent omnia opera deliberata in Deum referenda *per caritatem habitalem*, aut quæcumque a caritate non procedunt, esse *intrinsecus* peccata, & a cupiditate vitari.

I. De præcepto enim referendi omnia opera deliberata in Deum interpretantur Apostolica verba Augustiniani Theologi, quos commemoravi §. 2. num. 2. & 3. Lege unum, vel alterum, puta Joannem Libens in Quæstionibus selectis cap. 3. Aurelium Piette de Actibus Humanis q. 1. Leonardum Vanroy qu. 2. ac percipies nostrates singulos tradere, quod revera teneamur actiones omnes deliberatas in Deum ultimum finem referre, idque demonstrare pluribus argumentis, inter quæ præcipua sunt, quæ petuntur ex præcepto diligendi Deum super omnia, præcitis Paulinis testimoniis, atque ex lucubrationibus Magni Augustini adversus Julianum, ceterosque hæreticos Pelagianos. Qui hæc ignorat, præcipua Augustinianæ Theologiæ asserta penitus ignorat.

II. Nec putandum est, hujusmodi interpretationem esse commentum Bajanistarum: germana est enim, & perspicua Santissimi Protoparentis doctrina. Qui libro de Correctione & gratia cap. 3. num. 5. ait, *Præcipit Apostolus dicens: Omnia vestra cum caritate fiant*. Et quidem Augustinianæ (1) doctrinæ veluti elementa sunt, aliud esse *uti*, aliud *frui*: Frui nihil aliud esse, quam *alicui rei inherere propter seipsam*: uti autem, *quod in usum venit, ad id quod est amandum, referre*, lib. 1. de Doctor. Christ. cap. 4. (2) perversitatem esse *fruendis uti velle*, atque *utendis frui*, de Ci-

vit. Dei libro xi. cap. 25. *Sine amore Creatoris nullis quemquam bene uti creaturis*, libro iv. contra Julianum cap. 3. num. 23. In iis ergo operibus, quæ ad Deum non referuntur, non fruimur Deo, ac proinde perversitas aliqua, non plena rectitudo invenitur. Aliud Augustinianæ doctrinæ fundamentum est, solum Deum esse finem creaturæ rationalis, quoniam reperiri nequit bonum aliquod, in quo beata sit, *nisi Deus*, 1. Confess. cap. 1. & de Civit. Dei libro 12. cap. 1. (3) *cumque finibus, non officiis virtutes sint discernendæ, nequeunt illa opera virtutis laudem habere, quæ non fiunt propter quod fieri debent, nempe propter Deum; quoniam quæcumque serviunt carnalibus delectationibus, vel quibusque commodis, & emolumentis temporalibus, Deo non serviunt, in ultimum finem non ordinantur, nec propter hoc fiunt, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit*. Atque hoc principio inixus demonstrat sapientissimus Augustinus adversus Julianum libro iv. num. 21. opera, quæ non referuntur in Deum etsi officio videantur bona, ipso *non recto fine* esse prava. Tertium doctrinæ Augustinianæ (4), immo naturalis & divinæ legis principium est, finem illum ultimum, ad quem conditi fuimus, cum sit summum & incommutabile bonum, diligendum esse *toto corde, tota anima, tota mente*: id vero hac ratione diligitur in quod *omnem cogitationem, omnem vitam, & omnem intellectum* conferimus, & quicquid aliud diligendum, in animum venerit, *in illius dilectionem refertur*; ut inquit S. Pater in 1. de Doctor. Christiana cap. 22. (5) num. 21. Si enim quod extra Deum diligitur, non diligitur propter Deum; jam dilectio non refertur in finem ultimum, summum bonum non amatur toto corde, tota anima, ac tota mente; si hoc autem non contingit, non servatur primum, ac maximum universæ legis mandatum. Hæc sunt doctrinæ S. Augustini principia Theologis omnibus notissima: ex quibus evidenter consequitur, non consilium, sed præceptum in verbis Apostolicis contineri.

III. Idem præceptum referendi deliberata opera in Deum agnoverunt cum Augustino alii Patres, ii etiam, qui data opera adversus Pelagianam hæresim non scripserunt. Magnus enim Basilii in Regulis fusius disputatis Interrog. v. ait (6): „Christianus si actiones suas, omnes, sive majores, sive minores ad Dei, voluntatem direxerit, is sine controversia, & egregie opus illud perficit, & simul assiduam illius in animo sibi memoriam conservat, a quo

(1) August. Tom. x. pag. 752.

(2) Tom. 111. pag. 6. VII, pag. 291. x. pag. 602.

(3) Tom. VII. pag. 301.

(4) Tom. x. pag. 596.

(5) Tom. 111. pag. 11.

(6) Tom. 2. edit. Paris. Morelliana pag. 423.

quo id Jussus est facere, vereque illud dicere potuit: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear; item Pauli PRÆCEPTO illi satisfaciet, sive manducatis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Similia S. Ambrosius lib. 2. in Lucam nu. (1) 84.

IV. Angelicus etiam Doctor Sanctus Thomas Aquinas, tametsi a pluribus in contrariam sententiam trahitur; attamen tum ab instituti nostri scriptoribus, tum a Vincentio Contensoni clarissimæ Prædicatorum Familiæ, dicitur præceptum illud Apostolicum agnovisse. Et revera fulgidissimum illud Scholarum Lumen Thomas lectione VII. in caput x. Epistolæ 1. ad Corinth. inquit (2): "Habeto quando licet de idolothytis comedere, & quando non; hic ostendit quid in utraque debent intendere. Primo respectu Dei, quia debent quærere gloriam ejus: secundo quid respectu proximi, quia debent cavere ejus offensam. In prima, primo inducit actum multiplicem; secundo persuadet actum intentionem debitam. Dicit ergo, Sive ergo manducatis, sive bibitis, quæ sunt opera necessitatis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, & cum invocatione Creatoris ex intentione ut Deus laudatur & glorificetur. Lectione item 2. in cap. 16. ejusdem Epistolæ ait Sanctus Thomas: Omnia vestra in caritate fiant, idest, omnia debent referri ad finem caritatis, scilicet ut fiant propter Deum, & proximum. Rursus in 2. sentent. dist. 40. art. 5. ad 7. hæc S. Thomas: Ad septimum dicendum quod hoc quod dicitur, Omnia in gloriam Dei facite, potest intelligi dupliciter: vel affirmative, vel negative. Si negative, sic est sensus, Nihil contra Deum facitis, & hoc modo præceptum est; & sic præceptum hoc præteritur vel per peccatum mortale, quod contra Deum fit; vel per peccatum veniale, quod præter præceptum, vel præter Deum fit. Si autem intelligatur affirmative; hoc potest esse dupliciter, aut ita quod actualis relatio in Deum sit conjuncta actioni nostræ cuilibet, non quidem in actu, sed in virtute, secundum quod virtus primæ ordinationis manet in omnibus actionibus sequentibus, sicut & virtus finis ultimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis, & sic adhuc præceptum est, & contingit omissionem ejus esse venialem, aut mortalem, sicut dictum est. Vel ita quod ordinatio actualis in Deum sit actu conjuncta cuilibet actioni nostræ; & sic est consi-

lium. Præterea in *Questionibus disputatis de caritate* art. xi. ad 2. (3) hæc S. Thomas: Ad secundum dicendum, quod omnia actu referre in Deum non est possibile in hac vita, sicut non est possibile quod semper de Deo cogitetur, hoc enim pertinet ad perfectionem patriæ: sed quod omnia referentur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem caritatis, ad quam omnes tenetur. Ad cujus evidentiam considerandum est, quod sicut in causis efficientibus virtus primæ causæ manet in omnibus causis sequentibus, ita etiam intentio principalis finis virtute manet in omnibus finibus secundariis: unde quicumque actu intendit aliquem finem secundarium, virtute intendit finem principalem, sicut medicus dum colligit herbas actus, intendit conficere potionem, nihil fortassis de sanitate cogitans, virtualiter tamen intendit sanitatem, propter quam potionem dat. Sic igitur cum aliquis seipsum ordinat in Deum sicut in finem in omnibus, quæ propter seipsum facit, manet virtute intentio ultimi finis, qui Deus est: unde in omnibus mereri potest, si caritatem habet. Hoc igitur modo Apostolus præcipit, quod omnia in Dei gloriam referantur. In responsione autem ad proximam objectionem docet Theologorum decus, nequaquam sufficere, ut præceptum illud Apostolicum adimpleatur, relationem operum duntaxat *habitualement*, immediate subjiciens: Ad tertium dicendum, quod aliud est habitualiter referre in Deum, & aliud virtualiter. Habitualiter enim refert in Deum & qui nihil agit, nec aliquid actualiter intendit, ut dormiens; sed virtualiter aliquid referre in Deum est agentis propter finem ordinantis in Deum; unde habitualiter referre in Deum non cadit sub præcepto: sed virtualiter referre omnia in Deum cadit sub præcepto caritatis, cum hoc nihil aliud sit, quam habere Deum ultimum finem. Insuper Doctor Angelicus 2. 2. quæst. 83. art. 14. (4) ubi quærit utrum oratio debeat esse diuturna, in quæstionis solutione ita loquitur: Dicendum, quod de oratione dupliciter loqui possumus: uno modo secundum seipsam, alio modo secundum causam suam. Causa autem orationis est desiderium caritatis, ex quo procedere debet oratio, quod quidem in nobis debet esse continuum vel actu, vel virtute: manet enim virtus hujus desiderii in omnibus, quæ ex caritate facimus. Omnia autem debemus in gloriam Dei facere, ut dicitur 1. ad Corinth. 12. & secundum hoc oratio debet esse continua, &c. Denique, ne loca omnia, quæ ex S. Thoma produci possunt

O o o 2

(1) Tom. 1. novæ edit. pag. 1309.

(2) S. Thomas tom. xvi. edit. Venetæ pag 72.

(3) Tom. 111. pag. 170.

(4) Tom. xi. pag. 198.

sunt, in medium proferam, Opusculo XVI. quod est de perfectione vitæ spiritualis, cap. 5. hæc de præcepto caritatis litteris tradidit: (1), „ Alio vero modo ex toto corde, mente, ani-
 „ ma & fortitudine Deum diligimus, si nihil
 „ nobis desit ad divinam dilectionem, quod a-
 „ ctu, vel habitu in Deum non referamus; &
 „ hujus divinæ dilectionis perfectio datur homi-
 „ ni in præcepto. Primo quidem, ut homo
 „ omnia in Deum referat, sicut in finem, si-
 „ cut Apostolus dicit 1. Corint. 16. Sive man-
 „ ducatis, sive bibitis, vel aliquid aliud faci-
 „ tis, omnia in gloriam Dei facite: quod qui-
 „ dem impleatur cum aliquis vitam suam ad
 „ Dei servitium ordinat, & per consequens o-
 „ mnia, quæ per seipsum agit, virtualiter or-
 „ dinantur in Deum, nisi sint talia, quæ a
 „ Deo abducant, sicut sunt peccata: & sic ho-
 „ mo diligit Deum ex toto corde. Secundo,
 „ ut intellectum suum homo Deo subiciat ea
 „ credens, quæ divinitus traduntur, secundum
 „ illud Apostoli 2. Corinth. Incaptivitatem re-
 „ digentes omnem intellectum in obsequium
 „ Christi; & sic Deus diligitur ex tota mente.
 „ Tertio, ut quæcunque homo amat, in Deo
 „ amet, & universaliter omnem suam affectio-
 „ nem ad Dei dilectionem referat; unde dice-
 „ bat Apostolus 2. Corinth. 5. Sive mente ex-
 „ cedimus Deo, sive sobrii sumus vobis. Ca-
 „ ritas enim Christi urget nos: & sic Deus ex
 „ tota anima diligitur. Quarto, ut omnia ex-
 „ teriora nostra verba, & opera ex divina ca-
 „ ritate firmentur, secundum illud Apostoli,
 „ Omnia enim vestra in caritate fiant: & sic
 „ Deus ex tota fortitudine diligitur. Hic est
 „ ergo tertius perfectæ dilectionis divinæ mo-
 „ dus, ad quem omnes ex necessitate præcepti
 „ obligantur. „ Ex his verbis Angelici Præ-
 „ ceptoris, quæ integra, & quoniam perspicua
 „ sunt, absque commentariis Interpretum profe-
 „ renda esse existimavi, animadvertat prudens le-
 „ ctor, nūm Augustinenses Theologi jure etiam
 „ Sanctum Thomam trahant in partes suas, &
 „ an explicare præmissa Paulina verba de præcep-
 „ to referendi in Deum *virtualiter* omnia ope-
 „ ra deliberata, idem sit ac defendere damnata
 „ dogmata Baji. Illud sane nemo unus negare po-
 „ terit, universos Augustiniani Ordinis Doctores
 „ de patrocinio Magni Aquinatis in sententia de
 „ referendis in Deum operibus gloriari, & loca
 „ superius exscripta aut evidenter, aut saltem
 „ probabiliter eidem sententiæ præsidium & ful-
 „ crum addere. Quale autem judicium ferri nunc
 „ debeat de summa Anonymi libertate, qua ipsa-
 „ met sententia laceratur atque proscinditur, uni-
 „ versis, qui præjudiciis minime abripiuntur, im-
 „ mo his quoque, necnon assiduo & falso crimi-

natori, dijudicandum, pronuntiandumque relin-
 quo.

V. Profecto qui in ea opinione persistit, qui
 Anonymus iste adhærens ait, repetit, ad ravim
 usque proclamat, Bajanos esse, Jansenianos,
 Quesnellianos, & si id parum videtur, pseudo-
 augustinenses; subdolos, ac temerarios Aposto-
 licarum Constitutionum violatores & contempto-
 res, eos omnes, qui in Deum opera, quæ cum
 deliberatione sunt, non quidem continuo, ac
 semper repetito caritatis actu, sed eo præmisso,
 elicitis statim congruisque temporibus, adeo, ut
 virtualiter perseveret, referenda esse definiunt;
 is calumnia, qua nos afficit, non tantum im-
 petit sodales nostros percelebres, inter quos e-
 minent Belgæ omnes, duoque viri summi, ac
 purpura æque ac doctrina fulgentes Hierony-
 mus Seripandus, & Henricus Norisius, verum
 etiam alios plures superius recensitos, & judicio
 quidem nostro, etiam Scholarum Lumen, bea-
 tissimum Thomam. Nulla autem ratione par-
 cit venerando nomini piissimæ, integerrimæ, do-
 ctissimæque viri Joannis S. R. E. Cardinali Bo-
 næ; qui Augustinianam doctrinam majori, quam
 quisquam nostratum fecerit, energia tradidit,
 explicavit, & veluti irrefragabile axioma inter
 principia, & documenta christianæ vitæ inseren-
 dam, ac proponendam existimavit. Etenim in
 libro, quem inscripsit, *Principia vitæ christia-
 næ*, ediditque Romæ jam Vaticana purpura con-
 decoratos, §. 29. primæ partis hæc docuit: *Sen-
 tentia Apostoli est, omnia opera ad Deum, e-
 jusque gloriam referenda esse, ut veræ virtutis
 rationem consequenter. Sive, inquit, manduca-
 tis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia
 in gloriam Dei facite, 1. Cor. 10. 31. & alio
 loco: Omne quodcunque facitis in verbo, aut
 in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi,
 gratias agentes Deo, & Patri per ipsum, Co-
 los. 3. 17. Quidquid enim boni a nobis fit,
 quod non fit propter Deum, etsi officio videat-
 ur bonum, deficiente tamen recto fine, ma-
 lum est; finibus enim, non officiis virtutes
 a vitiis discernuntur. Est autem officium id,
 quod faciendum est. Quod si rebus creatis in-
 heremas, & ipsas propter se diligimus sine ulterio-
 ri relatione ad Deum, damnata cupiditas est dicen-
 te Joanne Apostolo: Nolite diligere mundum, ne-
 que ea, quæ in mundo sunt, 1. Joan. 2. 23.
 „ Ratio est, quia in hoc mundo tanquam pe-
 „ regrini sumus, & viatores, qui ad patriam
 „ pergimus: creaturis autem uti debemus tam-
 „ quam vehiculis, quibus recto itinere eo se-
 „ ramur, quo tendimus. Deus vero diligendus
 „ est propter seipsum, quia summum bonum
 „ est, & finis ultimus, in quo solo requies,
 „ appetitus, securitas fruitionis, & tranquillif-
 „ sumum*

(1) Tom. VIII. pag. 1152.

„ finium gaudium invenitur. Hunc finem si quis
 „ ignorat, recte quoque vivendi rationem igno-
 „ rat. Cognito autem rerum omnium fine,
 „ jam scimus, quo dirigendæ sint actiones no-
 „ stræ, & quo omnium virtutum officia refer-
 „ ri debeant. Hinc Theologi, licet unanimi
 „ consensu asserant, quasdam actiones humanas
 „ nec bonas ex se nec malas esse, quales sunt
 „ ambulare, comedere, dormire: docent tamen
 „ eum peccare, qui reipsa dormit, edit, am-
 „ bulat, & hæc non refert ad ultimum finem,
 „ quia deficit a prima, & universali regula
 „ humanarum actionum, quæ est idem finis,
 „ ad quem quidquid agimus, dirigere oportet.
 „ Et hoc est quod Dominus dixit: „ Lucerna
 „ corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fue-
 „ rit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.
 „ Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum cor-
 „ pus tuum tenebrosus erit. *Matth. 6. 22. Ocu-
 „ lus iste intentio est, qua quisque peragit opus
 „ suum, quæ quidem intentio si non fuerit recta,
 „ totum opus tenebrosus erit. Non est autem re-
 „ cta operantis intentio, nisi quidquid agit, ad
 „ summum bonum refundat. Omne bonum desur-
 „ sum est, & quidquid ab illo deflectit, malum
 „ est.* Aurea sane verba, & Augustini mente,
 „ corde, & ore prolata: a quibus criminatores si
 „ ostenderit nos vel latum unguem discessisse,
 „ gratias illi agemus plurimas, & quamlibenter
 „ errores, in quos prolapsos nos fuisse autumat,
 „ retractabimus: non enim sumus in erroribus
 „ perveraces, sed in veritate inquirenda solliciti,
 „ atque, si forte lapsi fuimus, ad nos emendan-
 „ dos, corrigendosque parati.

VI. Quoniam de Joanne S. R. E. Cardina-
 „ li Bona mentionem feci (1); prætermittendum
 „ non est, Propugnatorem Constitutionis *Unige-
 „ nitus* ad evelandam piissimi ac doctissimi Scri-
 „ ptoris auctoritatem, in propositionem 53. Ques-
 „ nellii cap. xi. num. 2. tria reponere: primum
 „ quod in Opere de Principiis Vitæ Christi p.
 „ 1. §. 29. *relationis* nomine intelligi debeat non
 „ relatio *actualis*, sed *habitualis* & *implicita*,
 „ quam sufficere tradiderunt Patres & Theologi:
 „ deinde nulla veritatis specie asseri *unanimem*
 „ *Theologorum consensum*: si recentior ille intel-
 „ ligatur de præcepto referendi *actu continuo sin-
 „ gula ad Deum opera*, ut statuerunt Bajus, Jan-
 „ senius, & auctor Tyrocinii Theologici, idest,
 „ Macarius Havermans; quum ea sententia a
 „ Catholicis omnibus refutetur: demum *Recen-
 „ tioris illius pietatem fuisse aliquando a Nova-
 „ toribus circumventam*, ut colligitur ex decreto,
 „ quo anno 1676. die 22. Junii ejus Liber, seu
 „ epistola typis edita, approbans doctrinam Ger-
 „ mani Philalethis Eupistini, confusus est una
 „ cum pluribus Novaturienſium libris: quamvis

Auctoris famæ Sacra Congregatio pepercerit,
 eandem Epistolam non ipsi tribuens, sed eam
 referens veluti *ejus nomine editam*: quam mo-
 derationem Quesnellius non ferens inter ceteras
 adversus decretum illud contumelias hanc effu-
 dit, quasi mala fide in dubium Sacra Congre-
 gatio revocasset, an Opusculum ejus esset, cujus
 nomine prodiit.

VII. Verum hæc primum sententiam confir-
 mant nostram; nam si Bajus, Jansenius, ho-
 rumque discipuli statuerunt opera singula deli-
 berata in Deum referenda esse *actu continuo ca-
 „ ritatis*; multum a Bajo, & a Jansenio discre-
 pant, qui docent sat esse, si referantur per ca-
 ritatem *imperfectam, de virtutalem*. Deinde quod
 attinet ad Eminentissimum piissimumque Cardi-
 nalem Bonam, affirmo nullum in ejus scriptis
 extare verbum, quo exigatur ad singula opera
caritas actualis, ideoque inanem fore suspicio-
 nem, si quis opinaretur virum præstantissimum
 de hujusmodi caritate fuisse loquutum, atque
 sententiæ a Catholicis reprobatae adhæsisse. Nec
 præterea Cardinalis amplissimus jure reprehen-
 ditur, quod scripserit assentiri sibi Theologos
 consensu unanimi; quoniam verba illa, *Licet*
*unanimi consensu asserant, quasdam actiones hu-
 „ manas nec bonas ex se, nec malas esse*, expri-
 munt consensionem Theologorum unanimem in
 admittendis operibus, *quoad objectum & secun-
 „ dum speciem*, ut Scholastici inquirunt, *indiffe-
 „ rentibus*; in quo utique Theologi universi con-
 sentiunt; quamquam & in sententia de referen-
 dis in Deum operibus, non pauci, sed quam-
 plurimi ex Orthodoxis una conspirent. Aperte
 insuper falsum est, quod doctissimus Cardinalis
 relationem aliam tradiderit præter illam, quæ
 est ex caritate saltem virtuali: quod ex illius
 verbis apertissimum esse puto. Enimvero rela-
 tio, qua non inhærentes rebus creatis ipsas di-
 ligimus ulteriori ordinatione in Deum, & qua
 omnia virtutum officia diriguntur ad ipsum
 Deum, quatenus diligendus est propter seipsum,
 quia summum bonum est, (de qua relatione
 constat in *Principiis vitæ Christianæ* §. 29. ser-
 monem institui) est illa relatio per caritatem,
 quæ a nobis defenditur, non autem *habitualis*
 & *implicita*, prout hæc explicatur ab adversa-
 riis. Quod postremo ait Pontificiæ Constitutio-
 nis defensor, pietatem Cardinalis eximii a No-
 vatoribus *circumventam*, nimia libertate ac
 falsitate dictum est, nullaque ratione evinci po-
 test ex condemnatione, quam subiit Liber, seu
 Epistola sub nomine Eminentissimi Domini S. R.
 E. Cardinalis Bonæ approbans doctrinam Germa-
 ni Philalethis Eupistini. Sciendum quippe est,
 reverera extare librum ita omnino, nulloque vo-
 cabulo excepto, inscriptum, in quo auctor de-

(1) Jacob. Fontana p. 2. pag. 686.

monstrare nititur quod Cardinalis Bona commendans & approbans opus Germani Philalethis approbaverit simul hæresim Jansenianam ab Innocentio X. & Alex. VII. damnatam; ideoque in parvo eo libro Epistolæ piissimi Cardinalis præmittuntur septem paragraphi ad evincendam Philalethis cum Jansenio concordiam, præsertim in deneganda libertate, & asserenda impossibilitate divinorum præceptorum. Recte itaque ac provide istiusmodi Opusculum proscriptum fuit; & hæc proscriptio non demonstrat pietatem Cardinalis omnium memoria dignissimi fuisse circumventam a Novatoribus; sed ostendit potius eundem Cardinalem in approbatione operum Philalethis, quibus titulus, *Triumphus Thomistarum*, minime approbasse Jansenianam hæresim, ut contendit memorati Opusculi auctor. In nullam ergo Joannis Cardinalis Bona reprehensionem, sed in defensionem laudemque cedit ejusdem Opusculi condemnatio. Neque illud certum est, in *Triumpho Thomistarum* comprehendere hæresim Jansenianam, quum idem Opus immune evaserit a censura; ac inverisimile sit Sacram Congregationem in illud minime animadversuram fuisse, si in eo Jansenii deprehendisset errores. Verum etiamsi Epistola, de qua sermo est, prohibita diceretur ob præfixum illum titulum, *Approbans doctrinam Germani Philalethis*, non a Cardinali Bona, sed ab ipso Philalethe Epistolæ additum, propterea quod Sacra Congregatio noluerit Philalethis scripta in maximo haberi pretio, & censeri approbata a piissimo doctissimoque Purpurato; non hinc tamen deduceretur censuræ subjectam esse sententiam de operibus deliberatis in Deum referendis; primum quia de hac sententia in laudata Epistola nec minimum extat verbum: deinde quia eadem sententia traditur in Opere non censura perstricto, sed summopere commendato, divisim quoque & sæpe procuso, & ad communem utilitatem in Italicum idioma translato: demum quia non tantum Cardinalis Bona, sed alii complures in hac dissertatione laudati, & Orthodoxi eidem sententiæ adhæserunt. Atque ex dictis etiam eruitur perperam Quesnellium, ut narrat Auctor Causæ Quesnellianæ cap. 13. in Sacram Congregationem debacchari, quod in damnatorum librorum indice ita recensuerit Epistolam, de qua loquimur, *Epistola sub nomine Eminentissimi Domini Joannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Bona approbans Doctrinam Germani Philalethis Eupistini*, quia revera extat liber cum hoc titulo censura di-

gnissimus: quamquam si etiam Epistola ad Philalethem dicatur proscripta, sive propter productam rationem, sive propter aliquam aliam; laudanda summopere foret, non arguenda Sacræ Congregationis moderatio; ut recte adversus Quesnellium ait Propugnator Constitutionis *Unigenitus*, jure Novatores, sed immerito eximium Cardinalem exagitans. At in viam, a qua deducti fuimus, redeundum.

VIII. Sententiam (1) de operibus omnibus deliberatis in Deum caritate saltem *virtuali* referendis comprobarunt insuper & commendarunt Galliarum Antistites, non ii tantum qui *Apologiam Casuistarum* perstrinxere censuris, verum etiam centum illi Episcopi, qui latentem in Quesnellii assertionibus pravitatem acerrime sunt infectati. Archiepiscopus enim Burgenfis Aquitanicæ Primas in sua *Censura* edita die sexta Februarii anno 1659. invehitur in illius *Apologie* auctores, eo quod scripserint pag. 165. prælaudatam sententiam erroneam esse, atque inter Janseniana dogmata rejiciendam. „Mais si ils n'ont que les erreurs de S. Cyran, & de Jansenius à nous debiter, qui tiennent pour maxime que les Chrétiens doivent en toutes leurs actions aimer Dieu; & qu'il n'y a point d'action vertueuse s'elle n'est commandée par la charité, nous n'approuvons point ces erreurs. „ In quam Apologiarum assertionem ita Burgenfis Antistes: „Leur doctrine n'est pas celle de Dieu; tant s'en faut elle y est tout opposée. Cette loy divine ordonne d'aimer Dieu de tout son cœur; Jesus-Christ le presche; S. Paul écrit que nous devons toujours marcher dans l'amour *Ambulate in dilectione*; que toutes nos actions soient faites dans la vue de Dieu; & que nous rapportions même ces actions animales du boire & du manger à cette dernière fin: *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite* (2); en fin que tout soit fait dans la charité: *Omnia vestra in caritate fiant*; parceque sans la charité on ne peut plaire à Dieu, que c'est cette divine vertu, qui comme la forme de toutes vertus rend les hommes vertueux, aussi bien qu'elle les fait sains & parfaits, selon la doctrine de l'Apostre dans un chapitre entier de son Epître aux Corinthiens (3). Et selon la doctrine de l'Apologie nous ne sommes pas tenus d'agir par cette vertu, & c'est même une erreur de la croire „.

Censura (4) in eandem *Apologiam Casuistarum* edita a Vicariis Generalibus Archiepiscopi Parisiensis.

(1) *Censure de l'Apologie des Casuistes par M. L'Archevesque de Bourges Anné de Leuy de Vantadour.*

(2) 1. *Ad Corinth.* 10.

(3) 1. *ad Corinth.* 16.

(4) *Censure par Messieurs les Vicaires Generaux de Mons. l'Eminentissime Card. de Paris du 23. Aoust 1658. Ordonnance de Monseigneur l'Archevesque de Sens Louis Henry de Gondrin.*

Parisiensis, Joanne Baptista de Contes, & Alexandro de Hodencq, n. 30. hæc habet: Cette doctrine (quæ continetur in Apolog. pag. 165. entant qu' elle condamne d' erreur l' opinion qui soustient que les Chrestiens doivent en toutes leurs actions aimer Dieu, & qu' il n' y a point d' actions vertueuses, Si elle n' est commandée par la charité, est temeraire, & injurieuse à plusieurs Peres de l' Eglise.

Archiepiscopus quoque Senonensis in suo Mandato die 3. Septembris anno 1658. Censura v. in præcitata Apologistarum verba, Hæc propositio (inquit) quatenus erroris accusat sanctissimam doctrinam, qua Christianis omnibus præceptum asseritur, ut actus omnes suos ad Dei honorem actu scilicet vel virtute referant, temeraria & falsa est, Patribus, S. Thomæ, & clarissimis Theologiæ Doctoribus injuriosa, qui in his Sancti Pauli verbis, Omnia vestra in caritate fiant, & in illis item, Sive manducatis, sive bibitis, sive quid aliud agitis, omnia in Dei gloriam facite, verum præceptum semper agnoverunt, quod violari sine aliquo peccato vel mortali, vel veniali non potest.

In Epistola item Pastoralis (1) adversus præcitatam Casuistarum Apologiam, die 12. Novembris anno 1658. Nicolaus Præsul Bellovacensis hæc scripsit: Apologie de Casuistes pag. 165. „ L' amour de Dieu, qui est le grand commandement de la Loy, n' est plus qu' un conseil de bien-seance selon les principes ruineux qu' il s' efforce d' establir; & il condamne comme des erreurs les sentimens orthodoxes de ceux qui soustiennent après S. Paul & S. Thomas, que les Chrestiens sont obligez d' avoir pour fin la gloire de Dieu dans toutes leurs actions, & de les luy rapporter ou actuellement, ou par un intention virtuelle: „ Episcopus itidem Ebroicensis in sua Censura die 15. Januarii 1659. ait: „ Nous avons jugé que ce livre de l' Apologie pour les Casuistes détruit les devoirs de l' homme envers Dieu, faisant passer pour une erreur qu' il soit obligé d' aimer Dieu en toutes ses actions. „ Similia leguntur in Censura Illustrissimi Episcopi Vinciensis inserta Diocesanæ Synodo anni 1755. atque in Ordinationibus, uti vulgo appellantur, aliorum doctissimorum Gallicanæ Ecclesiæ Pastorum.

Nec tantum, ut dixi, illi Galliarum Antistites (2), qui censuris perstrinxerunt Apologiam Casuistarum, ab Apostolica etiam Sede proscri-

ptam ac reprobata, sententiam propugnantium relationem operum in Deum per virtutalem caritatem, appellant sanctissimam, ab Apostolo traditam, ac Patribus Theologisquæ præstantissimis probatissimam, temeritatis & audaciæ eos arguentes, qui eandem orthodoxam piissimamque sententiam tanquam erroneam & Jansenianam carpunt & vellicant; sed & centum Episcopi in Explicationibus celeberrimæ Constitutionis Unigenitus, quas non semel in his Apologeticis disquisitionibus laudavimus, eandem sententiam amplectuntur, eique adversantes similiter notant, dum articulo 4. inquit: „ L' obligation de rapporter à Dieu toutes ses actions, renfermée dans le premier precepte, fait partie du culte, que nous devons au souverain Etre, & de la gloire, que nous sommes obligez de lui rendre. La doctrine qui enseigne cette obligation a de trop grands fondemens dans l' Ecriture (3) & la tradition (4) pour souffrir que des Auteurs teméraires osent la combattre, &c. „ Jure itaque meritoque Augustinenses Theologi asserunt suam de referendis in Deum operibus omnibus deliberatis sententiam nullatenus cum quinquagesima tertia, aliisve Quesnellianis propositionibus convenire, quando præter tot, ac tantos Theologos eidem sententiæ adhærentes, Clerus Gallicanus data opera Quesnellianos errores refellens, illam ab his immunem, ac sanctam tectam, necnon firmissimis fundamentis innixam, ac talem, quæ temere & inconsiderate a quibusdam Auctoribus oppugnatur, tam splendido testimonio declaravit. Quare recte sapienterque Aurelius Piette de Actibus Hum. qu. 1. §. 6. Sententiam hanc (ait) in Bulla Unigenitus mansisse illibatissimam censuit Clerus Gallicanus, imo quantum pro ea stet colligi potest ex illis Elucidationibus, quas circa illam Constitutionem dedit anno 1720. demonstratque vir eximius quanti declarationes illæ Cleri Gallicani sint faciendæ, cum examini & discussioni omnium Episcoporum Galliæ subjectæ fuerint, ac tandem approbatæ & signatæ ab Episcopis plusquam centum, ut constat ex Epistola Episcopi Sueffionensis ad Episcopum Bononiensem, Constitutionis Unigenitus, & memoratarum Explicationum hostem atque arrosorem.

IX. Nostra demum sententia de referendis virtualiter in Deum operibus deliberatis non solum defenditur a Theologis laudatis §. 2. & 3. a Galliarum Episcopis nuper commemoratis, & fa-

(1) Lettre Pastorale de Monseigneur l' Evêque & Comte de Beauvais Vidame de Geberoy &c. & Censure par M. Gilles Evêque d' Eureaux.

(2) Explications sur la Bulle Unigenitus. A Paris de l' Imprimerie Royale 1720.

(3) ad Cor. cap. 10. 31. Ibid. cap. 16. 14.

Ibid. ad Colof. cap. 3. 17.

(4) S. Basil. Reg. fufus disput. interrog. 5. in Reg. brev. inter. 195. & 196. lib. 1. de Bapt. cap. 2. tom. 2. p. 659. S. August. de corrupt. & grat. cap. 3. Id. Enchir. cap. 121. S. Thom. 1. 2. qu. 100. art. 10. ad 2. & in Corp. Id. 2. 2. qu. 69. art. 1.

& fatente Jacobo Fontana a quibusquam Lovanienſibus, verum etiam fere ab univerſa Lovanii Theologica Facultate; quæ anno 1677. ab Apoſtolica Sede humillima ſupplicatione poſtulavit, ut ad examen ac trutinam revocaretur doctrina, quæ in his articulis de virtutibus Theologicis continetur. 1. „ Quod tametiſi aliqui „ Scholaſtici accipiant caritatem pro ſola Dei „ dilectione, quæ eſt noſtra cum eo per peccatorum remiſſionem amicitia, tamen S. Auguſtinus, & alii Patres eam ſumere ſoleant „ pro quavis ſupremi Boni caſſa propter ſe dilectione. 2. Quod omne opus, ut plene bonum ſit, & ne venialiter quidem in eo delinquatur, debeat ex tali caritate procedere, „ ac per ipſam referri in Dominum Deum. 3. „ Iſtam tamen relationem non debere fieri per caritatem perfectam: ſed ſufficere eam fieri „ per imperfectam; nec opus eſſe relatione de caritate actuali, ſive ex caritate ſuper quam „ fiat actualis reflexio, quia hæc continua reflexio eſt in hac vita impoſſibilis, ſed ſufficere, quod opera noſtra per caritatem virtutalem in Deum referantur. „ His apud Sanctam Romanam Inquiſitionem diſcuſſis, ſacrum illud ampliſſimumque Tribunal mandavit ſapientiſſimo viro Laurentio Brancato de Lauræa, tunc ejuſdem Inquiſitionis Conſultori, ac poſtea S. R. E. Cardinali, ut a Lovanienſibus Deputatis planiorem exigeret explicationem, eiſque ſignificaret prænuntiata in ſecundo articulo doctrinam a cenſura non fore immunem; ſi ad opera moralia ita requireret relationem in Deum per caritatem virtutalem, ut hac relatione prætermiſſa nullum opus noſtrum eſſet moraliter bonum: at vero ſi admittuntur opera moraliter bona, etiam in Deum non relata, haud cenſurandam fore. Sacræ Facultatis Deputati ſcripto Sacræ Inquiſitioni exhibito ſententiam ſuam declararunt. Hujus ſcripti, quod vidimus, ac perlegimus, ſynopſis eſt: Hæc vocabula opus moraliter bonum apud Auguſtinum alioſque Patres non inveniri: id quod Scholaſticiſ opus moraliter bonum dicitur, a Patribus appellari opus officio bonum, ſeu, bonum & rectum officium: opera, officio bona, tametiſi non referantur in Deum per caritatem virtutalem, certiffime eſſe admittenda; Auguſtinum adverſus Julianum diſputantem affirmare eleemoſynam etiam a Gentili diſtributam eſſe opus officio bonum, non autem peccatum, propterea quod ex naturali compaſſione oriatur: in libro itidem de Patientia aſſerere, patientiam ipſam, aliaque chriſtianæ pietatis officia, etſi fiant a ſchiſmaticis, vel ab hæreticis, non proinde peccata eſſe & culpan- da: ceterum conſtanter ac perſpicue eundem Auguſtinum docere, quod virtutes a vitiis non

officiis; ſed finibus diſcernantur, ac proinde opera, quæ in Deum per caritatem imperfectam virtualiter non referuntur, etſi officio ſint bona, eſſe tamen deſtituta rectitudine finis, & licet non ipſis operibus, aliquid tamen operantibus deefſe, cujus defectu non ſunt ſicut oportet, nec ſunt bona undique, ideſt, tam ex parte operis, quam ex parte operantis: Sanctum Auguſtinum in capite 121. Enchiridii, & in plurimis aliis locis id tradidiſſe, nec diſſentire alios Latinos Græcoſque Patres. His vero ſuſe & docte explicatis, ita Lovanienſes concludunt. Ex his apparet legitimus ſenſus noſtri hujus Lovanienſis articuli, Omne opus, ut plene bonum ſit, & ne venialiter quidem in eo peccetur, debet ex tali caritate procedere, ac per ipſam referri in Dominum Deum, hoc eſt, ut bonum ſit tam ex parte operis, quam ex parte operantis. Utriuſque enim rectitudo eſt neceſſaria ad plenitudinem bonitatis, ſive ut operans nullum incurrat peccatum, nequidem veniale. Huic Lovanienſium declarationi acquievit ſupremus Sanctæ Inquiſitionis Senatus, & prædictus articulus abſque ulla cenſura dimiſſus fuit. Id etiam narrat in Conſutatione diſcuſſionis Theologicæ P. D. Auguſtini Michel Petrus Lambertus Le-Drou (1), addens diſcrimina inter hanc Lovanienſium ſententiam, & inter dogma Bajanum, quæ diſcrimina ex hac noſtra & ex priori diſſertatione ſunt manifeſta, ac ulterius affirmans ſe eorum, quæ narrata ſunt, teſtem fuiſſe ocularem.

X. Ipſemet Auctor Operis inſcripti, Conſtitutio Unigenitus Theologicæ propugnata, quamquam ſententiæ de referendis operibus deliberatis in Deum per caritatem virtutalem plurimum adverſatur, eamque difficilem, & duram appellat, eo quod ipſi videatur illinc inferri, quod opera in finem ultimum non relata ſint peccata, id quod negant cum S. Thomas Doctores omnes Catholici, atque in Bajo, & Queſnellis damnatum eſt: non audent tamen ſententiam Lovanienſium paullo ſupra explicatam hæreticam pronuntiare, ſed illam eſſe mediam fate- tur inter ſuam, quam putat eſſe Doctoris Angelici, atque inter oppoſitam Queſnellianam. In propoſitionem itaque Queſnelli l. 1. cap. x. num. 3. ita loquitur (2): „ Quod attinet „ ad obligationem referendi omnia in Deum ex „ caritate, non una Scholaſticorum ſententia eſt. „ Prima tutiſſima S. Thomæ, quam ſuperius „ explicui: altera ei oppoſita Queſnelli exigens „ dilectionem perpetuam, cujus omiſſione quæ- „ libet actio virtutum moralium, etiam fidei „ & ſpei, ſit peccatum: tertiæ aliquorum Lo- „ vanienſium inter utramque media, requirens „ relationem perpetuam omnium actionum, non „ qui-

(1) Le-Drou conſut. diſcuſ. cap. 17. pag. 451.

(2) Jacobus Fontana P. 2. pagina 682.

„ quidem caritatis actibus semper elicitis, sed
 „ virtute manentibus, quorum influxa omnia
 „ fieri debeant opera deliberata, & cujus rela-
 „ tionis defectu homo peccet continuo, etsi in
 „ virtutibus moralibus, etiam duabus primis
 „ Theologicis, se exercent. Hujus sententiæ
 „ authores duplici discrimine se existimant a
 „ damnatis Quesnelli erroribus segregari: pri-
 „ mo quod hic nusquam meminerit relationis
 „ solummodo virtualis, sed actualement semper exi-
 „ gere videatur; secundo quod Quesnellus non
 „ solum relationis omissionem arguat peccati,
 „ sed ea vitiari statuat actum ipsum misericor-
 „ diæ, castitatis, & quemlibet alium virtutis
 „ moralis, fidei quoque & spei; se autem a-
 „ ctuum illorum agnoscere bonitatem, solam
 „ autem de peccato arguere omissionem debet
 „ relationis. His vero si vir præclarus adjecisset
 „ sententiam hanc non esse quorundam Lo-
 „ vaniensium duntaxat, sed omnium Augustinen-
 „ sium, aliorumque multorum, & insuper doctissi-
 „ morum Galliarum Antistum, & judicio complu-
 „ rium, etiam Doctoris Angelici, totius vero Lo-
 „ vaniensis Academiae nomine Romæ expositam,
 „ nullaque censura perstrictam; ac demum si animad-
 „ vertisset ex eadem sententia nullatenus consequi
 „ traditam a Bajo, & a Quesnellio doctrinam,
 „ quod nempe in se vitiata sint & corrupta ope-
 „ ra in Deum non relata; si, inquam, præclarus
 „ vir hæc addidisset ac prænotasset; profecto illa
 „ quoque *difficultas*, & illa *durities*, quæ ipsius
 „ obversabantur menti, penitus evanuiscent.

§. VI. *Explicatur uberius Augustiniana sententia, hujusque a Bajana discrimen.*

Jam vero Augustinianæ sententiæ, quam nobis-
 cum amplectuntur, propugnantque viri doctis-
 simi ac præstantissimi, synopsis quamdam at-
 que imaginem exhibebimus, non quod necessum
 sit, & obscure a nobis expositam existimemus,
 sed quod ad hanc dissertationem proprius acce-
 dat, necnon cum tali adversario congregiamur,
 cui eadem sæpe insulsißima nugacitate opponen-
 ti, eadem quoque sunt rursus imperturbato ani-
 mo obijcienda.

I. Primum itaque in Augustiniana Theologia
 virtutes non officiis, sed finibus discernuntur.
 Noveris, inquit S. Pater contra Julianum lib.
 iv. cap. 3. n. 21. *Noveris non officiis, sed fini-
 bus a vitiis discernendas esse virtutes. Officium
 est autem quod faciendum est: finis vero pro-
 pter quod faciendum est. Cum itaque facit ho-
 mo aliquid, ubi peccare non videtur, si non pro-
 pter hoc facit, propter quod facere debet, pec-
 care convincitur. Quæ non attendens fines ab
 officiis separasti, & virtutes veras officia sine
 finibus appellandas esse dixisti. Officia a fini-*
Berti Th. T. VIII.

bus distinguenda esse justitiæ; at si fiat ne plus
 pecuniæ litibus pereat, non est justitiæ, sed avaritiæ.
 Item bonum est, si subveniatur homini
 periclitanti, præsertim innocenti; sed ille qui
 hoc facit, si amando gloriam hominum magis
 quam Dei facit, non bene bonum facit.

II. Quoniam vero finis ultimus creaturæ ratio-
 nalis est Deus, non voluptas, non temporale
 commodum, non hominum gloria, sive laudum
 ambitio: si quis officium aliquod exerceret pro-
 pter voluptatem adipiscendam, seu tenendam,
 aut propter temporale aliquod emolumentum,
 vel ob gloriæ, humanarumque laudum cupidita-
 tem; profecto ob finis perversitatem a vera virtute
 alienissimis foret, siquidem non intentione ul-
 timi finis, ac summi Boni, sed amore bonorum
 commutabilium creaturis fruens; & Deo utens,
 capeßendis virtutibus daret operam, Quod si
 nullo hujusmodi fine ageret, nullique rei actus
 virtutum ancillarentur, otiosa & inanis res fo-
 ret, non virtus; atque recti finis carentia vi-
 tium potius, quam virtus appellaretur. „ Absit au-
 „ tem, ait eo loci Augustinus, ut virtutes ve-
 „ ræ cuiquam serviant, nisi illi, vel propter il-
 „ lum, cui dicimus, Deus virtutum converte
 „ nos. Proinde virtutes, quæ carnalibus dele-
 „ ctationibus, vel quibusdam commodis & emo-
 „ lumentis temporalibus serviunt, veræ prorsus
 „ esse non possunt. Quæ autem nulli rei servi-
 „ re volunt, nec ipsæ veræ sunt. Veræ quippe
 „ virtutes Deo serviunt in hominibus, a quo
 „ donantur hominibus, Deo serviunt in Ange-
 „ lis, a quo donantur & Angelis. Quidquid au-
 „ tem boni fit ab homine, & non propter hoc
 „ fit, propter quod fieri debere vera sapientia
 „ præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non
 „ recto fine peccatum est.

III. Hinc in Augustiniana Schola non dantur
 virtutes steriles, & infructuosæ; quia non est virtus
 quicquid non recto fine peragitur, nec peragitur
 recto fine quicquid non fit propter Deum. Ad hoc
 autem, ut aliquid fiat propter Deum, opus est
 amore Dei, sine quo nemo bene utitur creatu-
 ris. Idcirco Juliano laudanti virtutes infidelium,
 quas steriles fatebatur, nec sufficere ad conse-
 quendum Regnum cælorum ultro libenterque
 concedebat; respondet Augustinus præcitato cap.
 3. num. 22. non esse veras virtutes illas a Pe-
 lagianis in infidelibus celebratas. „ Fieri non
 „ potest, ait S. Pater, ut steriliter boni simus:
 „ sed boni non sumus quicquid steriliter sumus.
 „ Arbor enim bona bonos fructus facit. Absit
 „ autem, ut Deus bonus, a quo securis para-
 „ tur arboribus non facientibus fructum bonum,
 „ excidat, & in ignem mittat arbores bonas.
 „ Nullo modo igitur homines sunt steriliter bo-
 „ ni: sed qui boni non sunt, possunt esse alii
 „ minus, alii magis mali. Et numero 32. Deus

„ istas arbores non potest diligere, & si tales
 „ permanferint, disponit excidere: quia sine fi-
 „ de impossibile est placere Deo. Sed ita hic
 „ immoror, quasi istas arbores non jam tu ip-
 „ se steriles pronuntiaveris. Quomodo igitur ob-
 „ secro non aut jocularis in his disputationibus,
 „ aut deliras, qui steriliū fructus arborum lau-
 „ das? Qui utique aut nulli sunt, aut si mali
 „ sunt, laudandi non sunt: aut si fructus boni
 „ sunt, profecto steriles arbores non sunt, im-
 „ mo & bonæ sunt, quarum fructus boni sunt,
 „ & debent Deo placere, cui bonæ arbores non
 „ possunt nisi placere; falsumque erit quod scri-
 „ ptum est, sine fidei impossibile est placere.

IV. Disputans itaque Augustinus cum Juliano de virtutibus infidelium, nequaquam differebat, an hujusmodi virtutes ad salutem, regnumque sempiternum possent perducere, sed an virtutes istæ absque fide steriles, & infructuosæ, veræ virtutes sint, an vitia similia virtutibus. Id recte observavit Norisius in Vindiciis cap. 3. §. 4. & brevi etiam, sed perspicua ratione demonstravit. Enimvero Pelagiani asseriebant per solam gratiam sanctificantem homines fieri filios Dei adoptivos, & acquirere jus ad gloriam. Manifestum hoc est ex libello fidei, quem Cælestius Romæ edidit: de quo Augustinus in libro de Peccato Originali cap. v. num. 5. necnon ex verbis Juliani apud eundem Sanctum Patrem lib. v. Operis imperfecti num. 9. Adeo itaque Pelagiani vires arbitrii extollebant, ut dicerent hominem solius naturæ viribus posse peccata vitare, & virtutes acquirere: At adversus illos divinæ gratiæ propugnator gloriosissimus Augustinus firmissime docuit, non talis esse roboris post Adæ prævaricationem liberum voluntatis arbitrium, sed *neminem liberum esse ad agendum bonum sine adjutorio Dei*; & licet ipsum liberum arbitrium non sit extinctum, & destitutum etiam fide, & gratia supernaturali exerceat aliquando *officia* virtutum, puta honorem parentibus, eleemosynam pauperibus, majoribus obedientiam impendat, servetque temperantiam, continentiam, sobrietatem; nihilominus hujusmodi *officia* vel non sunt propter Deum, & a recto fine deflectunt, vel sunt ob voluptatem & corporis oblectamentum, & sine pravo vitiantur vel propter solam virtutis honestatem, & instantur vento ambitionis; ideoque ut veræ virtutes sint, nimirum, nec deflectentes a recto fine, neque a pravo fine corruptæ, præter vim illam fractam, tenuissimamque libertatis humanæ, exigunt supernæ veritatis illustrationem amoris, *sine quo nemo bene vitatur creaturis*.

V. Augustiniana itaque sententia nullas veras virtutes admittit absque omni prorsus fide, & absque divinæ gratiæ auxilio: hujusque senten-

tiæ fulcimenta sunt, quæ de viribus arbitrii post Adæ lapsum diximus paullo supra, & quæ adjecta fuerunt de fide, per quam rectus finis operandi dignoscitur. Accedit quod Pelagiani, ut adstruerent initium salutis esse ex nobis, aiebant citra omnem fidem, omnemque gratiam homines honesta plura & recta opera efficere, quibus Deus ad conferendas gratias uberiores moveatur: contra illos autem gratiæ hostes docuit Augustinus lib. 1. de Nuptiis & Concupisc. cap. 3. num. 4. nec pudicitiam conjugalem, nec opus aliud, quod non fiat *propter Deum verum*, redolere virtutem. Ex hoc loco Julianus ansam arripuit scribendi adversus Augustinum, haberi pudicitiam conjugalem, ceterasque virtutes absque ulla gratia, ut constat ex libro iv. S. Patris adversus eundem Julianum cap. 1. cui & respondet cap. 3. ejusdem libri locupletissime, neminem recte vivere; *nisi ex fide per Jesum Christum*; falli Pelagianos verisimilitudine eorum ditiorum, quæ finitima videntur, & propinqua virtutibus; in Fabriciis, Regulis, Fabiis, Scipionibus, Camillis, ceterisque talibus non fuisse veram justitiam, *qui non actibus, sed finibus pensantur officia*: aliaque plura, quæ ibidem leguntur. Hinc vero apparet Augustinum ad agendum de Virtutibus a Juliano provocatum fuisse; atque ubi Pelagianus iste virtutes infidelium laudabat; ut hinc inferret hominem bene incipere sine gratia & divinitus adjuvari tantummodo ad capeſſendam perfectionem: Augustinum contra demonstrasse virtutes illas, quæ humanæ voluntati, non divino muneri tribuuntur, esse vitia virtutibus simillima; ideoque non solum ad perficiendam & consummandam, verum etiam ad incipiendam virtutem requiri divinæ gratiæ adjutorium.

VI. Sequitur ex his Augustinianæ Theologiæ principiis, virtutes infidelium, si tamen sint undique bonæ, & finis rectitudine non carentes, ab aliqua fide, non utique expressa & perfecta, sed inchoata, priusque credulitatis affectum excitante, atque a gratiæ irradiatione fuisse perfectas: quod S. Pater non uno in loco demonstrat. Enimvero de Polemone, quem Xenocrates de fruge temperantiæ disputando, non solum ebriosum, verum etiam tunc ebrium, ad mores alios repente convertit, scribit S. P. Epistola 130. nunc 144. num. 2. *Quamquam ergo ille, sicut prudenter & veraciter intellexisti, non Deo fuerit adquisitus, sed tantum a dominatu luxuriæ liberatus: tamen ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed divino*. Inquit de Gratia Christi cap. 24. num. 25. & libro 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 29. num. 38. Deum cor regis Assyrii tranſtulisse occultissima & efficacissima potestate *ab indignatione ad leni-*

tatem

tatem, hoc est a voluntate ledendi ad voluntatem savendi, secundum illud Apostoli, Deus operatur in vobis & velle: & de Cornelio Centurione in libro de Prædestinat. Sanctior. cap. 7. num. 12. Solet enim dici, Ideo credere meruit, quia vir bonus erat & antequam crederet, quod de Cornelio dici potest, cujus acceptæ sunt elemosynæ, & exaudita orationes, antequam credidisset in Christum: nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo invocabat, in quem non crediderat. Nonnulla itaque bona opera in infidelibus inveniuntur: sed hæc divino muneri, non humanæ tantum voluntati sunt tribuenda.

VII. Quare si quis omni prorsus fide, & omni gratia destitutus sit, quantumvis bene agere videatur, in quolibet opere desectet a recto tramite: unde Prosper in sententiis num. 106. Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono; ubi enim deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Principio enim virtutes infidelium vanitate, & gloriæ cupiditati deserviunt: quod S. Pater egregie, & erudite demonstrat lib. v. de Civit. Dei cap. 12. ubi productis exemplis Marci Catonis, Caji Cæsaris, aliorumque Romanorum, qui rebus præclare gestis dederunt operam ut virtus, nomenque suum enitesceret, *Laudis aviditas*, inquit, & *cupiditas gloriæ multa illa miranda fecit, laudabilia scilicet, atque gloriosa secundum hominum existimationem*. Hunc virtutis finem, gloriam nempe, honorem, & imperium præstituisse sibi Romanos, commonstrat eo in loco sapientissimus Augustinus pluribus ex Sallustio, Plutarcho, & Virgilio collectis sententiis, nec non ex Ædibus, quas Romani conjunctissimas constituerunt, virtutis & honoris, pro Diis habentes quæ dantur a Deo. Virtutes itaque eorum, qui inter Gentiles ceteris visi sunt antecellere, nequaquam virtutes veræ fuerunt. Neque enim (inquit S. Pater num. 4.) est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est. Prodigium autem foret, si hujus inanis gloriæ cupidine homo sibi relictus non tangeretur, quum potissimum creatura spiritualis seipsa delectetur, & homo etiam innocens, & in bona voluntate a Deo conditus, ex eo, quod illi dictum est, *Eritis sicut Dii*, miserrime inflatus, ab illo, cui debebat inhærere, perversæ celsitudinis appetitu recesserit. Vide S. Patrem.

VIII. Nemo utique has virtutes, quarum finis est inanis gloria, dixerit omni prorsus vitio carere; tametsi hanc unam virtutis mercedem agnoverint inter Ethnicos sapientissimi, teste Tullio pro Archia Poeta; ubi ait: *Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumque desi-*

derat, præter hanc laudis, & gloriam. Multo minus inter virtutes connumerari debent, quæ voluptatis causa exercentur: nam virtutes voluptatis ancillas Epicurus induxit; & cum virtus vera Deo servire debeat; virtutes, quæ carnalibus delectationibus serviunt, veræ prorsus esse non possunt. Hinc S. Pater prælaudato Opere de Civit. Dei lib. v. cap. 20. affirmat, nihil ignominiosius & deformius esse ea pictura, quam solent quidam philosophi ad ingenerandum pudorem iis, qui virtutes quidem probant; sed eas voluptatis corporalis fine metiuntur, verbis in quadam tabula exhibere, ubi voluptas in sella regali, quasi delicata quadam regina confidet, eique virtutes famulæ subjiciuntur, observantes ejus nutum, ut faciant quæ illa imperaverit: quum turpissimum sit, virtutes cum tota suæ gloriæ dignitate tamquam imperiosæ cuidam & inhonestæ mulierculæ servire voluptati. Hæc S. Pater, subjiciens nec satis debiti decoris esse picturam: si etiam talis fingatur, ubi virtutes humanæ gloriæ serviant. Licet enim inflata gloria delicata mulier non sit, inflata tamen est, & multum inanitatis habet. Virtutes itaque infidelium sive voluptati, sive humanæ gloriæ servientes, vitia fuerunt.

IX. Illæ etiam virtutes, quæ ad seipsas referuntur, nimirum appetuntur atque exercentur propter ipsarum decorem atque honestatem, quoniam in iis Deo animus & ratio ipsa non servit, tales non sunt, quibus corpori, vitiisque recte imperatur. Quare de iisdem virtutibus lib. 19. de Civit. Dei cap. 25. ita sapientissimus Præceptor atque Institutor: *Licet a quibusdam tunc veræ & honestæ putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expectantur; etiam tunc inflatæ & superbæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt*. Eadem repetit S. Pater sermone 156. sive 13. de Verbis Apostoli, num. 7. ubi tam de Epicureis, qui ajunt, *Beatus, cujus est in fructu voluptas carnis ejus*, quam de Stoicis dicentibus, *Immo beatus, cujus est in fructu virtus animæ ejus*, interpretatur verba Psalmistæ 39. 5. *Non respexit in vanitates, & insanias falsas*. Verbo dicam: Augustinus veras virtutes non agnoscit, nisi quæ Deo serviunt, quæ propter Deum exercentur, quæ ad Deum referuntur.

X. Harum autem virtutum, quæ Deo non serviunt, ideoque non sunt bonæ spectato fine ultimo, ad quem sunt referendæ, quædam sunt ad finem pravum directæ, quæ nempe serviunt gloriæ hominum, cupiditati, & voluptatibus carnis, & hæc sunt vitia proprie dicta; nempe opera perversa intentione, & iniquo animo patrata; & hæc virtutes sunt, quas Augustinus appellat cupiditatis & voluptatis ancillas: aliæ, quæ

quæ in sua productione malæ non sunt, nec a pravo fine derivant, ad objectum quoque honestum rendunt, cujusmodi sunt exhibere honorem parentibus; pauperibus eleemosynam elargiri; & hæc, nisi in Deum virtualiter referantur, vitia ab Augustino dicuntur, non *positive*, quasi a cupiditate corrumpantur; sed *negative*, atque, ut ipse Augustinus loquitur, *non recto fine*; cujus recti finis omissio non inficit *intrinsicus* officium & opus, sed accusat duntaxat operantem, qui *non bene* bonum opus exercet, id est, non operatur utendo creaturis, easque propter Deum diligendo.

XI. Apparet ex dictis maximum discrimen inter eos, qui hanc defæcatissimam Augustini doctrinam defendunt, & inter Bajum, & Quesnellium, aliosque, qui ajunt infidelem in quolibet opere peccare, impium servire in omnibus operibus dominanti cupiditati, & quidquid sit sine fidei lumine, & sine caritate, esse præsumptionem, esse vanitatem, esse peccatum. Dogmatistæ enim isti merito ab Apost. Sede damnatis, statuentes, ut vidimus dissert. I. duo tantum actionum humanarum principia, *caritatem habitualement*, & *cupiditatem item habitualement*, & nullam gratiam agnoscentes ante fidem perfectam, & Spiritum Sanctum inhabitantem, coacti sunt asserere, quidquid in infidelibus adinvenitur esse inquinamentum, atque peccatum, & quidquid est in homine dominanti cupiditati subiecto, esse iniquitatem, & opus a noxio mundi amore corruptum. Quamquam vero hanc esse Dogmatistarum mentem plurimis argumentis demonstraverim; asseram tamen hoc in loco apertissimum testimonium summorum virorum, cui anonymus accusator, velit nolit, tenetur assurgere, Cardinalium nempe, Archiepiscoporum & Episcoporum Galliæ qui in Pastoralis Instructione edita post acceptionem Constitutionis *Unigenitus*, hæc de propositionibus Quesnellianis tradiderunt (1): *Elles donent à entendre, qu'il n'y a point de véritable charité; que la charité habituelle on dominante. Les dispositions qui preparent la voie à la charité, loin de pouvoir être rapportées à la charité, sont de vrais pechez; parceque sans la charité, & sont le regne de la cupidité, toutes nos actions sont corrompues, venant de la cupidité, qui regne dans le cœur des que la charité n'y domine pas; & centum pariter Episcopi Galliæ an. 1720. in Quesnellio item, ac in Bajo damnatum hoc dogma testati sunt (2), qu'il n'y a point d'autres principes de nos actions, que la charité habituelle, & la cupidité habituelle. Vide dissert. I. cap. 1. §. 4.*

XII Duplici itaque ex capite nos a Bajano dogmate discrepamus, quod nempe ad opus mora-

liter bonum non requirimus *charitatem habitualement*, neque *fidem perfectam*; & quod plura etiam sine fide imperfecta, & sine gratia actuali in infidelibus opera fateamur, quæ licet non sint *intrinsicus* peccata, neque a noxia cupiditate oriantur, quia tamen non fiunt propter Deum, *non bene* fiunt: quamquam hoc postremum per raro, & fere nunquam contingat, ut in praxi sine gratiæ adjutorio fiat aliquod opus honestum, & bonum ratione officii, & finis proximi, atque in tali opere non sit humanæ gloriæ, & cupiditatis rubigo, ut diximus præcedenti num. 7., cum tentationes, quibus homo continuo a propria concupiscentia exagitur, & præsertim cupiditas gloriæ, qua mens humana perniciose sibi placet, ac typho, & morbo inflationis extollitur, non possint solius naturæ viribus superari: quod etiam Bellarminus (3) docet libro v. de Grat. & libr. arbitrio cap. 7. Atque hinc est, quod Augustinus accerrime oppugnare fludivit Julianum, qui de Gentili, qui non vivit ex fide, *si nudum operuerit, periclitantem liberaverit, agri vulnera foverit, divitias honeste amicitia impenderit, ad testimonium falsum nec tormentis potuerit impelli* (cum nollet, cum ista facit, peccare) profecto dicturus erat, *Et bona facit, & bene.*

XIII. Ceterum ex eo quod bonum honestum in Deum ultimum finem non referuntur, neque eliciatur aut imperetur a caritate, minime sequitur, ut commentus est Bajus, *intrinsicus* vitium esse, & originem suam ducere ob amorem mundi, sive a noxia cupiditate, sed tantum quod destitutum sit recto ordine relationis, ut dixi dissert. I. cap. 2. §. 1. atque in aliis locis compluribus. Solus enim debitæ relationis defectus in operantem, non in opus redundat: quod Nostrates non una ratione demonstrant: Inquiunt alii, Præceptum diligendi Deum habere diversum a præceptis ceteris objectum; quando autem præcepta *disparata* sunt, & objectum habent diversum, potest unum quod *substantiam* sine alio servari, ita, ut recte se quisque gerat in observatione unius, male autem in alterius transgressione. Ita urgente simul præcepto audiendi sacrum, & servandi jejunium in die Festo intra Quadragesimam occurrente, si quis sacrum andiat, frangatque jejunium, unum bonum opus exercet, aliud omittit; nec tamen ex unius omissione alterum *intrinsicus* inficitur & vitatur: & urgente simul præcepto eliciendi actus fidei, spei, & caritatis in extremo vitæ periculo, si eliciatur actus fidei, vel spei, actus vero caritatis prætermittatur; peccat quidem homo actum caritatis omittens, at non proinde actus fidei & spei peccata sunt, nec omis-

(1) *Deliberations de l'Assemblée &c. pag. 57.*

(2) *Art. 4. des Virtus Theologales.*

(3) *Bellarmin. tom. IV. pag. 311.*

omissione actus caritatis *intrinsecus* labefactantur. Ad hunc modum, inquit, præceptum referendi omnia opera in Deum habet pro objecto Dei gloriam, & præceptum honorandi parentes, vel largiendi eleemosynam, spectant officia pietatis & amoris, proximis impendenda. Etsi autem huiusmodi præcepta simul urgeant, & honor parentum, aut sublevatio pauperum in Deum sint referenda; nihilominus minus qui parentibus honorem exhibet, vel opem fert miseris, id vero non exequitur propter Deum, non peccat, sed vere parentes honorat, vere misericordiam exercet; at officia hæc *in se bona*, non faciunt *bene*, quia ea non faciunt propter ultimum finem, cui misericordia, pietas, & reliquæ omnes virtutes deservire debent. Alii ex nostratibus ajunt, hoc discriminis intercedere inter finem pravum, & inter defectum relationis in Deum, E. G. inter cupiditatem, qua eleemosynam aliquis elargitur, & inter omissionem debitæ ordinationis ejusdem eleemosynæ; quod pravus ille finis movet operantem, atque ut Schola loquitur *influit in opus*, ideoque ab ipso fine idem opus *intrinsecus* corrumpitur, & inficitur; at omisso debitæ relationis non influit in opus, neque operantem ad agendum movet & allicit; ideoque hac omissione opus *intrinsecus* minime maculatur. Sedulo itaque juxta hanc doctrinam animadvertendum est, an cupiditas, & amor qui hæret in creatura sit finis operis, & an sit concomitans tantum, atque in opus non influens; aliud est enim habere cupiditatem, aliud ex cupiditate operari: ex cupiditate operatur, qui eleemosynam ob inanem gloriam largitur; habet cupiditatem, sed non operatur ex cupiditate, quid ad eleemosynam largiendam movetur ex commiserationis affectu, & creaturæ adhærens hanc eleemosynam in Deum non refert: quoniam hæc cupiditas, qua creaturæ adhæret, non est causa efficiens, aut finalis ipsius eleemosynæ. Potest hæc sententia confirmari ex doctrina Bellarminiscribentis de Grat. & liber. arbitrio lib. v. cap. 9. tom. 4. edit. novissimæ pag. 315. *Non potest opus inquinari a malitia causa, nisi quando a malitia procedit. Nam si ex bono natura quis operetur, opus erit simpliciter bonum. Atque hoc modo eleemosyna hominis impudici bona esse poterit, si fiat misericordia causa, non impudicitie. Per accidens enim opus illud est hominis impudici, per se autem misericordis.* In primo itaque casu, non in secundo, opus ex officio bonum *intrinsecus* a cupiditate vitatur. Demum nostratium aliqui dicunt, rationem habere duplicem respectum, unum ad bona temporalia, alterum ad sempiterna, sive, ut inquit, rationem aliam *inferiorem* esse, aliam

superiorem; ac virtutes, quæ in ultimum finem non referuntur, quoniam versantur circa temporalia, quæ ex genere suo bona sunt, modo a pravo fine non vitentur, esse officia atque honesta *secundum rationem inferiorem*; at si *ratio superior* attendatur, a qua præscribitur modus operanti propter finem ultimum, tametsi officia illarum virtutum versentur circa objectum honestum, tamen *non bene* fiunt, quia non fiunt propter Deum; qui ut est primum principium virtutum omnium, ita debet esse finis ultimus eorumdem. Omissio autem relationis in Deum, cum non sit objectum illorum officiorum, nec sit eorumdem finis, ideoque nec intendatur ab operante, nec operantem moveat, & incitet ad agendum, non vitiat *intrinsecus* opus; quod ab objecto, atque a fine habet ut bonum sit, aut perversum. Hæc autem omnia evidenter demonstrant, neminem Augustinensium, etsi omnes doceant opera deliberata referenda esse in Deum finem ultimum, asserere quod nisi ita referantur, *intrinsecus* mala sint, peccata, & noxiæ cupiditatis vitio corrupta; & consequenter neminem ex nostratibus sentire cum Bajo.

XIV. Quum multum Bajanistæ errent recentes inter peccata opera honesta atque officia virtutum, magis, ac turpius falluntur, dum asserunt culpabilem esse cupiditatem quemcumque actum fidei, timoris, ac spei, quotiescumque non est caritati conjunctus. Nam etiam servilis timor utilis est, bonus est, & a gratia supernaturali derivans, atque ad justificationem impetrandam disponit, ut definit Tridentina Synodus, & nos etiam non uno in loco tradidimus: quod pariter de fide, & spe firmissime profiteamur. Non inde tamen falsum putamus, quod nos docuit Institutor sapientissimus Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 121. in Psalmum 77: de Spiritu & lit. cap. 31. ad Bonifacium lib. 3. cap. 4. atque in aliis locis innumeris: in quibus ait, ea quæ fiunt timore pœnæ, non amore justitiæ, nondum fieri quemadmodum fieri oportet, ac sine ullo amore timentem, intus in ipsa voluntate reum esse, quam Augustinianam doctrinam, non ego tantum & Fulgentius Bellelli tradidimus, sed etiam Christianus Lupus, Franciscus Farvacquez, alique commemorati a Norisio in Confutatione Germanitatis xi. ac Norisius (1) ipse eo loci, & in Vindiciis cap. 3. §. 6. immo & S. Thomas 1. 2. q. 107. art. 1. ad 2. & 2. 2. q. 19. art. 9. cujus verba profert, & accurate expendit doctissimus Cardinalis.

XV. Facillimum autem ex dictis percipitur, quo sensu timor ipse sit bonus, sit perutilis, sit ad justificationem disponens, & quo sensu quod fit

(1) Vide Norisium tom. 1. p. 1010. & 1446. & sequentibus.

fit ex timore bonum fit, nec tamen bene fiat. In timore enim servili est *servilitas*, qua impius adhuc animo & voluntate creaturis adhæret, & est ipse timor, sive formido pœnarum. Sane si *servilitas* ipsa sit causa timoris, ut in iis accidit, qui timent, ne a noxiis cupiditatibus distraherentur, sicut adultera timet ne veniat sponsus, a quo illicitos amplexus cogatur dimittere, & lupus timet canem latrantem, ne prædam quam rapuit cogatur deferere; manifestum est, noxium, & a cupiditate vitiatum esse hunc timorem, quem Schola *serviliter servilem* appellat. Quando autem *servilitas* non est causa timendi, sed adhuc in eo qui timet *servilitas* ipsa permanet, quia nondum amat iustitiam, & adhuc illicitis oblectationibus adhærescit; ut in iis evenit, qui fide præeunte, ac Spiritu Sancto movente gehennam timent, sed nondum excitandum flammulis caritatis: utilis timor est, sanctus est, & caritati viam sternit, quoniam ducit ad amorem iustitiæ, pellit consuetudinem malorum operum, caritati locum servat, & dum homines per timorem continent se a peccato, fit consuetudo iustitiæ, & incipit quod durum erat, amari. Eo tamen in casu qui timet adhuc malus est, non quia timet, sed quia iustitiam non amat, ut inquit Norisius ad præcitatam Germanitatem undecimam, immo S. Thomas 1. 2. q. 29. art. 4. ad 1. necnon Eminentissimus Bellarminus lib. 2. de Pœnit. cap. 18. cujus verba produxi differt. 1. cap. 2. prope finem. Qui ergo ita timet, & malus est, quia non habet caritatem, ideoque timet timore servili, non filiali, habet timorem bonum ac perutilem, & tamen non bene timet; quoniam defectu caritatis non ordinat talem amorem in Deum, atque plus timet pœnam, quam culpam; sed huiusmodi defectus caritatis non reddit ipsum timorem malum quoniam defectus caritatis non est objectum, neque causa efficiens timoris, ideoque ipsum nec inficit, neque *intrinsicus* maculat, adeo, ut cum *servilitate*, quæ mala est, consistat timor, qui *secundum substantiam* est bonus. Hæc est doctrina Sancti Thomæ citato art. 4. de qua plura scripsi libro 34. cap. 5. Eodem modo ibi de fide, & spe ratiocinatus sum; quorum actus sunt boni, ac supernaturales, etiam in impio, qui caret actu, & habitu caritatis; propterea quod licet non habere caritatem malum sit, id tamen neque est objectum, neque finis, neque causa efficiens actus fidei, vel spei: ideoque actus timoris, actus fidei, actus spei, etsi in Deum referri debeant tanquam in finem ultimum, nihilominus si non referuntur, actus boni sunt, neque defectu huius relationis *intrin-*

secus maculantur. Hæc omnia Augustiniani Theologi explicant unico verbo, docentes in actibus virtutum, quæ non referuntur in finem ultimum, adinveniri vitium *operantis*, non *operis*.

XVI. At Quesnellius, & Bajanistæ reliqui, timoris, fidei, spei, aliarumque virtutum actus debent, suis principiis inherentes, inter peccata, & opera *intrinsicus* vitia connumerare, connumerantque reipsa. Cum enim in Bajano systemate cupiditas, quæ in corde peccatorum regnat, opera eorum cuncta corrumpat, & quæ a dominante caritate non proveniunt, principium habeant dominantem cupiditatem, prout constat ex prima dissertatione, ex propositione Baji 38. & 45. Quesnelliana, atque ex iudicio doctissimorum Præsulorum Galliarum, de quibus non semel, & hoc etiam §. num. 11. mentionem feci; consequens est, in ipso Bajanistarum systemate actus omnes, qui a dominante caritate minime efficiuntur, esse *intrinsicus* mala, & quod Lutheranam oleat hæresim, atque in Tridentina Synode proscriptum est, peccatorem, dum credendo, timendo, sperando ad justificationem disponitur, magis, magisque coinquinari. Hinc Quesnellius a propositione sexagesima ad septuagesimam usque timorem Domini adeo depreffit, ut veritus non sit affirmare, quod pœnitentia solo supplicii timore animata violenta sit, atque ad desperationem ducat, ulterius pronuntians, ipsum timorem peccatis addicere, homines coram Deo reos facere; & sub iugo legis, quasi Judæi forent, constituere, eosque ad opus impellere tanquam mancipia, & ad instar bestiarum; Deum representare ut dominum durum, imperiosum; injustum, intractabilem: peccari demum, sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando. Arbitror autem tam nefario, & horrenda nec ab impurissimo hæreticorum ore hactenus erupisse: atque certo certius non eruperunt horridiora. Nunc vero Quesnelli sensum fuisse, quod sine caritate actus timoris, ceterarumque virtutum corrumpantur a cupiditate; præter doctrinæ ejus principia, præter damnatum thesium syntaxim, præter Gallicanorum Præsulorum explicationem, iudicia quoque aliorum evincunt, qui de Æquitate Constitutionis *Unigenitus* pertractarunt (1). Joanne. Joseph Languet Episcopus Snessionensis in Institutione Pastoralis ait in præcitatis Quesnelli thesibus latere hæresim Lutheranam. Auctor Opusculi Gallice inscripti, *Venin* (2) des 101. Propositiones, explicata Quesnelli circa timorem sententia, *Cette crainte* (inquit) *cette hypocrisie étant un nouveau péché puisque c'est un fruit de la cupidité,*

(1) *Pima Inst. Ep. Sueff. pag. 71. edit. Lov.*

(2) *Venin. &c. pag. 20.*

n'augmente-telle pas le nombre de ses pechez? Auctor alterius Opusculi, *Les (1) cent & une Propositions qualifiées en détail*, ait Quesnellium asserere, *que s'abstenir de pecher par crainte des chatimens, c'est un nouveau peché; contendre, que la crainte servile est une affection criminelle qui éloigne de Dieu contre la décision du Concile de Trente: audere etiam proferre, qu'agir par la crainte, c'est agir en bien* (2) Eadem habentur in Italica earundem propositionum Explicatione typis Mediolanensibus in lucem edita. Haud secus Cardinalis De-Bissy demonstrans inter Quesnellium, & Lutherum omnimodam cohærentiam, cum uterque propugnet hæreticum dogma a Tridentina Synodo expresse damnatum (3) *Que la crainte des peines red les pecheurs pires devant Dieu.* Denique hoc idem, (neque enim opus est de re notissima plura dicere) docuerunt Episcopi Galliarum asserentes Quesnellianam de timore doctrinam opponi Tridentino Concilio, quod sess. xiv. cap. 4. definiuit timorem esse donum Dei, ad justificationem disponere, nec reddere hominem hypocritam, & magis peccatorem, cum qua definitione (4), „Ne s'accordent pas les propositions confurées: on y lit sur la crainte en general, & pars consequent sur la crainte surnaturelle de l'Enfer, qu'elle porte au desespoir, qu'elle laisse le cœur livré au peché, & coupable devant Dieu, qu'elle appartient à la loi ancienne, qu'elle red l'homme esclave, qu'elle n'exclut pas la volonté actuelle du peché, lors meme qu'elle empeche de commettre exterieurement le crime: qu'au contraire on peche, ou en faisant le mal, ou en ne l'exitant que par la crainte; qu'elle ne nous represente Dieu, que comme un maitre dur, imperieux, injuste, intraitable: Propositions, que les fideles ne peuvent entendre sans indignation.“ Manifestum est itaque Augustinenses, eosque omnes, qui docent omnia opera in Deum referenda esse, sed negant ea omnia, quæ hac relatione carent, vitari a cupiditate, & intrinsecus esse mala, atque agnoscunt actus vitutum bonos ac perutiles etiam a caritate sejunctos, toto cælo a Bajanis erroribus diffidere: id, quod ex hisce dissertationibus, immo ex isto tantum paragrapho satis perspicuum esse arbitramur.

XVII. Unum duntaxat attentum esse videtur, nostrates nempe, ceterosque omnes propugnantes sententiam hac lucubratiuncula expositam *de referendis in Deum operibus deliberatis*, nequaquam asserere quod istiusmodi relationis ommissio sit semper peccatum mortale. Quamvis enim idem sit prætermittere in aliquo deli-

berato opere hanc relationem, ac in tali opere non diligere summum & incommutabile bonum, sed rebus creatis inhærere: non ideo tamen quisquis hæret in aliquo opere creaturis, cessat semper diligere Deum simpliciter & absolute, neque semper ita adhæret commutabilibus bonis, ut tali adhæsiōe caritatem habitua-lem, & sanctificantem gratiam deperdat. Id vero comprobatur experimento justorum, qui non semel venialiter peccant, nec tamen venialiter peccando decidunt penitus a caritate, sed in ea habitualiter perseverant. Neque robusta, & ad solvendum difficilis censi debet argumentatio, quam adversariorum nostrorum aliqui urgere solent, opposcentes quod si teneamur ex vi primi præcepti omnia, quæcunque facimus, in Deum referre, hujus rationalis ommissio futura sit transgressio ejusdem primi ac maximi mandati, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.*; ideoque mortiferum gravissimumque peccatum. Etenim eodem omnino argumentatione Calvinus in Antidoto Concilii Tridentini sess. 6. cap. 12. aliique hæretici passim utuntur, demonstraturi, ut in casum conantur, nullum dari veniale peccatum. Respondent autem iisdem hæreticis cum Roberto Cardinali Bellarmino universi Theologi, non ita frangi veniali peccato divinum illud & singulare præceptum *ut aliquid Dei amoris anteporatur, vel adequetur*, & consequenter homines justos, etsi quotidie in venialia labantur, adhuc tamen diligere Deum super omnia, quatenus ei nullum commutabile bonum præferunt, vel adæquant, quemadmodum faciunt qui admittunt mortalia crimina. Pari itaque ratione affirmamus in ommissione debitæ relationis parari veniale peccatum; quoniam non ita per hanc solam ommissionem violatur præceptum caritatis, ut Deus toto corde & animo diligendus in comparatione creaturarum nobis violescat, aut æqualiter estimetur. Legantur quæ scripsi Volum. 4. pag. docens posse nos transgredi primum legis mandatum & levi culpa, & mortifera: levi quidem, si ab amore Dei penitus non divellamur, neque finem amoris nostri ita constituamus in re creata ut hanc summo Bono præferamus, vel pari habeamus in pretio: mortifera vero, si cupiditate perversa & defixa adeo bonis commutabilibus adhæreamus, ut ista præponamus Bono incommutabili, vel huic amorem subtrahamus vehementiorem. Habes, quam pollicebar, sententiæ nostræ uberio-rem expositionem.

COROLLARIUM I.

Ex his, quæ præcedentibus paragraphis producta

(1) Les Cent &c. pag. 92. & 93.

(2) Operet. Theologica pag. 69.

(3) Card. Bissy Tract. Theolog. 164.

(4) Deliberations de l'Assemblée tenue en

ducta fuerunt, & locupletissimis insignium Theologorum testimoniis comprobata, insertur legitima & manifesta consecutione,

1. Bajum errasse circa distinctionem duplicis amoris, quod existimaverit Deum non esse suapte natura finem supernaturalem creaturæ rationalis; quasi prorsus idem sit, esse naturæ conditorem, & largitorem gratiæ; nullumque agnoverit amorem naturalem a caritate distinctum, qui non sit noxia, & vitiosa cupiditas:

2. Errasse item circa infidelium opera, & virtutes philosophorum, quoniam eadem opera, easque virtutes a noxia cupiditate corrumpi crediderit, nullum bonum opus agnoscens, quod a fide perfecta, & caritate dominante non oriatur:

3. Pariter errasse circa vires liberi arbitrii post Adæ lapsum, eo quod commentus fuerit idem liberum arbitrium ad nullum opus valere absque gratia sanctificante; & quæ fiunt absque ulla gratia, oriri, atque *intrinsecus* vitari dixerit a dominante cupiditate.

4. Item errasse accipiendo Apostolicam sententiam ad Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, de fide perfecta, & non de pio affectu divinitus inspirato, ac præterea asserendo id, quod ex nulla fide supernaturali derivat, originem habere a dominante cupiditate, a qua intime vitietur & corrumpatur:

5. Demum errasse circa sensum alterius Paulinæ sententiæ, 1. Corinth. 10. *Sive ergo manducatis, sive bibitis*, &c. quod putaverit ea, quæ in Deum non referuntur per caritatem, esse *intrinsecus* vitia & peccata, utpote ex cupiditate, sive ex prohibito mundi amore perfecta.

COROLLARIUM II.

Hinc vero confectarium alterum perspicua illustratione deducitur, inique scilicet Augustinianos Theologos traduci tanquam Bajanismi propugnatores.

1. Primum si affirmantes Deum non posse diligere super omnia, etiam ut auctor naturæ est absque gratia, fateatur Deum esse finem naturæ rationalis supernaturalem quoad affectionem, & munera quæ nobis Deus contulit tanquam conditor naturæ, diversi generis esse a donis supernaturalibus, quæ nobis confert tanquam largitor gratiæ, ac præter amorem, qui non est caritas, culpabili cupiditatem distinguat.

2. Secundo, si docendo infideles nonnisi cum speciali gratiæ adiutorio facere opera deliberata, quæ sint bona spectatis omnibus circumstantiis, ultro concedant complura bona opera ab iisdem infidelibus fieri absque caritate do-

minante, & absque fide perfecta.

3. Tertio: si propugnando liberum arbitrium non posse vitare peccata, & superare tentationes absque gratia actuali, asserant posse bene ac supernaturaliter operari sine gratia sanctificante; ac negent opera moralia, quæ fiunt absque supernaturali adiutorio, omnia, ac semper a dominante cupiditate corrumpi.

4. Quarto, si interpretando illa Apostoli verba, *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*, de fide initiali, & de gratiæ inspiratione, negent esse peccata quæcunque non sunt ex gratia sanctificante, & ex fide Christiana; negentque *intrinsecus* a noxia cupiditate vitari quidquid absque fide superna patrat.

5. Postremo, si accipiendo alteram Paulinam sententiam, *Sive ergo manducatis, sive bibitis*, &c. de præcepto referendi omnia opera deliberata in Deum finem ultimum, tradant non reddi ex solo huius relationis defectu opera *intrinsece* mala, neque eam ob rem a cupiditate, sive a prohibito mundi amore labefactari.

§. VII. *Adnotationes in ea, quæ Anonymus profert exponendo sensum propositionum Baji, de quibus in hac Velitatione differitur.*

I. PRæmissa Anonymus (1) distinctione duplicis amoris, quorum uno diligitur Deus ut auctor naturæ, altero amatur ut largitor supernaturalium donorum ait non satis esse, ut amor ille dicatur *naturalis*, quod Deus præcise diligatur ut est auctor naturæ, sed ulterius requiri ut sic diligatur per solas naturæ vires; cum Deus etiam ut auctor naturæ diligi possit amore supernaturali: ideoque dum quæritur, an detur aliquis amor Dei naturalis, sensum esse, an Deus per solas naturæ vires diligi possit ut Auctor naturæ. Fatetur deinde inter Theologos controversi, an in statu naturæ lapsæ possit Deus diligi per solas naturæ vires, & nonnullos esse Theologos, inter quos Estius, Sylvius, & alii, qui probabilius docens Deum in hoc statu absque auxilio gratiæ non posse diligere super omnia, ut auctorem naturæ, sed posse tamen diligere aliquo modo; ab hac autem questione, quia hæc agitur in Scholis, in Opere contra Bajum & Bajanistas suscepto, consulti abstinendum esse arbitratur. Baji itaque, & Bajanistarum errorem in hoc tantum situm esse pronuntiat, quod asserant hominem in quocunque statu consideretur, non posse per solas naturæ vires ullo modo diligere Deum; qui error oritur ex illo principio, quod non datur medium inter cupiditatem, & caritatem, ex quo sequitur dilectioni naturali nullum dari locum. Longe ab hac sententia distare concedit sententiam illo.

(1) *Bajan. Rediv. pag. 192.*

aliorum Theologorum, qui asserunt hominem ratione infirmitatis per peccatum contractæ non posse per sola naturalia ullo modo diligere Deum, etiam ut auctorem naturæ, eo quod Bajus id affirmet de homine in quocunque statu consideretur. Hunc autem Baji errorem contineri proposit. 36. quæ leguntur quoad sensum in *Opusculo de caritate* cap. 4. & cap. 5. Demum ait contendere Novatores, duas illas propositiones, non ratione doctrinæ, sed tantum ratione acrioris censure fuisse proscriptas. Verum cum doctrina in illis enuntiata damnata sit prout constat ex præcedentibus; duæ illæ propositiones non solum ob acriorem notam, verum etiam ob substantiam dogmatis proscriptæ fuerunt. Hæc Anonymus de duplici amore.

At non germanum sensum articulorum Baji, sed germanas gerras proponit accusator, homo, ut Persius ad Stoicum quemdam ait, *in tenui farragine mendax*. Falsissimum est enim, sensum in propositionibus 34. & 36. damnatum in eo situm esse, quod Bajus existimaverit Deum non posse diligeri per solas naturæ vires, in quocunque statu homo consideretur; ideoque admitendum esse amorem Dei ut auctoris naturæ absque actualis gratiæ adiutorio. Permulti enim Theologi, inter quos Vasquez disp. 195. negant distinctione duplicis amoris hinc petendam esse, quod detur amor naturalis elicitus solius liberi arbitrii viribus, præter amorem supernaturalem exortum a gratia: docent alii Deum etiam ut auctorem naturæ non posse in hoc infirmitatis statu diligeri propter se absque gratiæ actualis auxilio, ut asserit Bellarminus lib. vi. de Grat. & lib. arb. cap. 7. propugnant alii cum Soto lib. 1. de nat. & Grat. cap. 4. nec in statu puræ naturæ potuisse ex puris naturalibus perfici totum naturæ bonum, ideoque nec Deum diligeri super omnia (saltem permanentè) sine gratia; & insuper ad diligendum Deum ut auctorem naturæ in quocunque statu necessariam esse gratiam supernaturalem, defendit universa Schola Ægidiana. Quisnam, obsecro, est Anonymus iste, vel minervæ adeo rudis, ut hæc ignoret, vel auctoritatis adeo formidandæ, ut viros summos, integramque Scholam Catholicorum, quam Romani Pontifices immunem volunt, accuset, demnetque Bajanismi? Falsissimum item est, Bajum in ea fuisse sententia, quod in nullo statu possit homo absque supernaturali gratia diligere Deum, tanquam auctorem naturæ; cum Bajus in statu naturæ integræ nullam gratiam supernaturalem admisit, nec tamen libero arbitrio facultatem diligendi Deum denegaverit, ut ostendi præcedenti dissertatione. Falsissimum præterea est, sententiam, quæ sustinet Deum ut auctorem naturæ non posse

Berti Th. T.VIII.

(1) Bajan. Rediv. pag. 301.

diligi sine gratia, consequi ex principio Baji nullum admittentis medium inter cupiditatem & caritatem; siquidem stante illa eadem sententia datur inter caritatem habituales, & cupiditatem habituales amor naturalis beatitudinis: datur amor Dei ut auctoris naturæ proveniens a gratia actualis non justificante; & datur amor naturalis & honestus, etiam sine gratia, non quidem bonus secundum omnem rationem, sed tamen non corruptus a noxia cupiditate. Falsissimum est etiam, longe distare ab erroribus Baji sententiam Eminentissimi Bellarmini, aliorumque Catholicorum, qui negant in hoc infirmitatis statu posse Deum diligeri, tanquam auctorem naturæ, sine gratia, si sensus Baji sit, quem contendit imperitus iste adversarius: neque enim in statu naturæ per peccatum corruptæ verum est principium illud Bajanum, quod inter cupiditatem & caritatem nullum sit medium; sed hoc principium falsum est in quocunque hominis statu; & consequenter si ex falsitate hujus principii inferatur quod Deus diligeri possit per solas naturæ vires tanquam auctor naturæ; pari ratione inferri debet, quod Bellarminus, aliique Theologi, qui negant Deum per solas naturæ vires posse diligeri in hoc statu tanquam auctorem naturæ; admittant quod in hoc statu nullum detur medium inter cupiditatem & caritatem: quod cum contumeliosum & improbum sit, neque ab ullo, nisi forte ab hoc Anonymo Scriptore dici possit; manifestissima res est, sensum Baji non esse illum, quem idem Anonymus comminiscitur. Falsissimum insuper est, quod Novatores appellari debeant, qui ajunt propositiones 34. & 36. damnatas fuisse propter acriorem censuram; quandoquidem Novator non est Gabriel Vasquez, qui hoc asserit 1. 2. disput. 190. cap. 18. & disput. 195. cap. 5. quem inofficiosissimus criminatur cæco impetu ferit, & incaute proscindit. Falsissimum est denique, ex substantia dogmatis, quod in iisdem propositionibus damnari censent alii Theologi, aperte consequi, Deum tanquam auctoritati naturæ posse diligeri sine gratia actuali; quum dogma illud damnatum sit, nullum dari amorem bonum atque honestum, qui non sanctificet, & nullum amorem naturalem elicitem absque gratia, qui non sit adscribendus vitiosæ cupiditati, ut inquit Turrianus cap. 5. de erroribus Baji, Suarez lib. 1. de Grat. cap. 4. & Ripalda lib. 2. de statu nat. lapsæ differt. 13. Nil dixi, quod manifestum non sit ex 1. §. hujus capituli; sed cetera prosequamur.

II. Explicaturus deinde Anonymus sensum Bajanæ (1) propositionis 25. & proximæ 26. præmittit analysim Opusculi de virtutibus im-

piorum: in quo Bajus asserit in virtutibus officia a finibus esse distinguenda: & rejecta sententia S. Thomæ, approbantis virtutes, quæ referuntur ad bonum aliquod particulare, quod ad bonum universale sit referibile, 2. 2. qu. 23. art. 7. inquit Bajus a peccato non vindicari, & esse vitia virtutes imitantia quæcumque non referuntur in Deum: ideoque omnia infidelium opera, quoniam propter Deum fieri non possunt, esse peccata, omnesque virtutes Ethnicorum philosophorum esse vitia. Eundem errorem Bajus expressius docuit in eodem Opusculo cap. 5. ubi asserit, quod quidquid non est ex fide per dilectionem operante, peccatum est: idemque confirmat in adnot. ad Genesuram Sorbonæ prop. 7. Hinc vero manifestum est, inquit Anonymus, eos a Bajo non recedere, qui fatentur opera quadam infidelium esse bona ex objecto, & fine proximo, sed addunt esse peccata ex defectu ordinationis in Deum; quoniam nec Bajus negavit eadem opera ex objecto & fine proximo bona esse. Nec effugiunt, addit Anonymus, latam a S. Pio V. damnationem, qui nomine infidelium intelligunt eos, qui non habent fidem explicitam in Christum Redemptorem, & ajunt peccata esse opera illorum, qui Deum creatorem minime agnoscunt; quoniam Bajus sententiam suam probare nititur ex quo infideles non referant opera in finem ultimum, non autem ex quo fide in Christum sint destituti. Pari ratione a Bajo non recedunt, nec damnationem effugiunt qui admittunt in infidelibus actiones quasdam immunes a peccato, eas nempe, quibus disponuntur ad fidem, propterea quod etiam Bajus in Apologia propositionis 35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est, docuerit propositionem illam esse rejiciendam, quatenus peccatoris nomine illum quoque comprehendit, qui a Deo juvatur ut credat, & de preteritis doleat. A Pontificia demum censura, judicio Anonymi, non sunt immunes, qui fatentur quidem omnia infidelium opera non esse peccata, sed simul docent infideles peccare defectu recte intentionis; quoniam opus, cui deest recta intentio, peccatum est, & defectus debite intentionis afficit ipsum opus, atque illud corrumpit. Quamobrem ad hoc effugium Novatoribus præcludendum, Alexander VIII. Pontifex Maximus damnavit propositionem 8. ex 31. Necessæ est infidelem in omni opere peccare. Hæc adversarius.

Quo autem loco hæc habenda sint, constat ex 2. & 6. §. hujus dissertationis: ad hoc enim, ut universa infidelium opera non sint peccata, fat est, quod peccata non sint opera indeliberata, neque illa, quæ cum gratia auxiliatrice efficiuntur, & quod insuper ea, quæ honesta sunt, & quantum ad officium attinet laudabilia,

non fiant ex illa noxia cupiditate, a qua juxta Bajum cuncta peccatorum opera corrumpuntur. Neque enim Bajanistæ dicendi sunt tot, tantique viri clarissimi, qui opera, quæ in Deum non referunt, & Deo virtutum non serviunt, duce ac præceptore Augustino, non recto fine patrari docuerunt; quos inter Vaticana purpura, ac doctrina præfulgent Seripandus, Bona, Norisius; quorum si non pervolutatis voluminibus adversarius Bajanismum conflavit, parum instructus projecit certaminis hujus aleam: si vero volumina illa perlegit, aut cæcus omnino fuit nostram ibidem sententiam expressissime traditam non discernens; aut nimium audax, iidem summis viris ore nostro loquentibus notam dicamque Bajani erroris impingens. Verum ne sui confidentissimus homo putet se magni aliquid protulisse, quod subterfugiis studeam nunc declinare; quidquid cavus iste follis spirat, penitus exsufflabo. Ergo quod Bajus dixerit officia esse a finibus distinguenda, nullam promeretur censuram; nam hæc verba, *Noveris non officiis, sed finibus discernendas esse virtutes*, Augustini sunt lib. IV. cap. 3. Julianum redarguentis: & quisquis id negat, non Baji insectator est, sed sectator Pelagianorum. Ac debuerat saltem animadversor ostendere quo sensu Augustinus, & quo Bajus interdum eadem pronuntiaverint, ne de se ingereret suspicionem, se ex illorum numero esse, qui in Bajo & in Jansenio Augustinum damnatum esse temere audacterque vociferant: cumque in nostra scripta Augustinum damnatum esse temere audacterque vociferant, cumque in nostra scripta Augustinianis verbis refertissima tamquam bacchator insiliat; ostendendum ei erat quomodo Augustinus sit intelligendus, & nos in illius lectione decepti simus, non autem Augustini & Baji verba fraudulenta commixtione proponere. At nondum in Opere suscepto ad Theologiam eorum, qui Augustini nomine gloriantur, perantiquis accusationibus impetendam, unum S. Patrist testimonium ex illis innumeris, quibus sententia nostra munitur, immo nec illius augustissimum nomen hæcenus proferre dignatus est. Quod ergo virtutes, quæ non referuntur in Deum, sint vitia virtutes imitantia, Augustinus asseruit. Quod, nisi fiant propter quod fieri debent, non recto fine sint facta, & quia Deo non deserviunt, sint extrinsecus mala, sensus est Augustini: quod nisi fiant propter Deum, fiant ex motivo cupiditatis, & intrinsecus sint peccata, sensus est Baji. De mente autem Sancti Thomæ plura dixi §. 5. num. 4. & nonnulla repetam, ubi adversarius de illius sententia pertractabit.

Jam vero quod attinet ad Apostoli verba, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, illa non Bajus solus de fide Christiana interpretatus fuit,

fuit, verum etiam Augustinus, Prosper, Fulgentius, Remigius, & Lugdunensis Ecclesia, summique Theologi, quos §. 4. commemoravi. Quare hic etiam oportet Patrum sensum a Bajano secernere. Si dicas, *Quod non est ex fide, peccatum esse, quoniam quidquid non refertur in Deum, caret relicitudine finis ultimi, nec bonum est undique*; sensus est Patrum. Si vero dixeris, *Quod non est ex fide, quæ per dilectionem operatur, fit ex motivo cupiditatis, a qua intrinsecus maculatur*; sensus est Baji. Ipsemet adversarius scripserat pag. 322. peccatorem, ideoque infidelem, in sensum Baji semper agere ex motivo cupiditatis, ac proinde semper peccare, id demonstrans ex propos. 35. & 40. & pag. 405. Juxta Bajum, & Bajanistas (inquit) opus, cui deest recta intentio, nempe caritas, habet pro fine vitiosam cupiditatem. Satis errorem hunc Bajus expressit in Opusculo (1) de Virtutibus impiorum cap. 5. dicens: *Virtutes impiorum vitia sunt, & damnant. Profecto si damnant, intrinsecus mala sunt.*

Effugiunt itaque censuram in Bajum latam, qui docent cum Cardinali Norisio dari in infidelibus opera bona ex fine ultimo, nec tamen corrupta in sui productione a noxia cupiditate. Effugiunt eandem censuram, qui in infidelibus fide penitus destitutis agnoscunt opera quædam bona ex objecto, & non bona ex defectu debite relationis: quamquam Bajanistarum plurimi, & præsertim Quæsnellius, non distinguant fidem explicitam in Christum a fide inchoata & imperfecta, prout observarunt Episcopi Galliarum in Instr. Pastoralis an. 1714. pag. 44. Nec diffiteor ego, Michaellem Bajum in Apolog. propositionis 35. asserere peccatorem non servire cupiditati quando juvatur a Deo ut credat, & de patris sceleribus doleat: sed, præterquam quod potuit Bajus aliquid veri enuntiare, præsertim ubi Vaticanum fulmen vitare curavit, ac potuit etiam aliquando sibi met adversari, ut revera hæc Apologiæ verba propositioni 40. contraria sunt; quis ignorat, Bajum peccatorem appellasse etiam illum, qui operatur per Spiritum Sanctum moventem, & qui justificatus jam est, cum in tali peccatore admiserit (1) veram justificationem separatam a remissione peccatorum, & simul negasse illum esse peccatorem, quia quamvis nondum obtinuerit remissionem peccatorum, operatur tamen ex motivo caritatis? Profecto id etiam adversarius noster animadvertit. Ideoque minime sequitur, Negat Bajus esse peccatorem, qui a Deo juvatur ut credat, & de patris sceleribus doleat; ergo affirmat dari quædam opera bona ante gratiam sanctificantem. Illud vero quod Anonymus addit, defectum

debite relationis afficere ipsum opus, & illud corrumpere, abunde refutatum est §. 6. num. 13. unde etiam apparet jure meritoque damnatam fuisse ab Alexandro VII. octavam illam propositionem, *Neceffe est infidelem in omni opere peccare*; quæ falsa est, quia infideles non peccant in operibus, quæ deliberate faciunt cum gratia actuli: falsa est, quia non peccant faciendo opera honesta, licet hæc spectata circumstantia ultimi finis non sint laudabilia; falsa est denique, quia infideles si peccant, non adacti necessitate, sed libere peccant.

III. Progreditur deinde Anonymus (1) ad investigandum germanum sensum propositionis 28. ac more suo, inconsiderato scilicet & audaci, Novatores appellat, qui eandem propositionem ita exponunt, quasi liberum arbitrium non nisi ad peccandum valeat sine gratia sanctificante. Enimvero, inquit, gratiæ vocabulum tam præhabituali, quam pro actuali usurpatur, sed in hac propositione de actuali tantum fit sermo: ac sensus Baji eruitur ex cap. 8. de virtutibus impiorum, unde damnata propositio desumpta est; nam eo loci ait Bajus, vocem esse Pelagianorum, potestatem voluntatis aliquando ad non peccandum valere: & Pelagiani de voluntate sine actuali gratia id asserbant. Probat autem Bajus impotentiam illam voluntatis ex oratione Dominica, *Ne nos inferas in tentationem*: qua peti auxilium gratiæ actualis is tantum, qui omnino desipiat, negare potest. Docuit præterea Bajus in Apologia prop. 35. non omnia impiorum opera esse peccata, bona quædam agnoscens absque remissione peccatorum. Opponitur præterea contorta illi explicationi Expositio Sacre Facultatis Lovaniensis. Ad hæc Jansenius lib. 4. de statu nat. lapsæ cap. 27. admittit in peccatore bona opera ante justificationem, & nihilominus eodem lib. cap. 18. dogmatizat perisse post lapsum primi hominis libertatem, non solum ad agendum bonum, sed etiam ad vitandum peccatum. Igitur de libero arbitrio sine gratia actuali Jansenius id asserit: cujus librum Urbanus VIII. damnando, eo quod innovat errores a S. Pio V. damnatos in Bajo, supponit idem esse Jansenii, & Baji systema. Quare etiam Bajus docuit liberum arbitrium gratia justificante destitutum valere ad non peccandum, & non valere nisi ad peccandum sine gratia actuali.

Nititur præterea Anonymus demonstrare quod non effugiant damnationem Baji Novatores illi, qui ajunt hominem sine gratia appetere beatitudinem: atque id primum ostendit, quia nemo non videt quam absurda sit expositio; nam motus indeliberati (qualis est appetitus innatus

(1) Op. Baji 1. parte pag. 66.

(2) Vide Bajan. Red. pag. 236.

(3) Bajan. Rediv. pag. 308.

beatitudinis) non sunt factus liberi arbitrii : deinde quia etsi Bajus motus concupiscentiae culpabiles dixit ; nihilominus propositione 72. *faciatur motus indeliberatos concupiscentiae non imputari ad peccatum* . Ulterius cavillari eos inquit , qui *sine gratia admittunt officia virtutum , in quibus peccatur defectu debiti finis ultimi* ; nam si liberum arbitrium sine gratia peccat defectu ultimi finis , jam non valet nisi ad peccandum .

Sistat paullulum , quæso , antequam ulterius progrediatur fluens hæc præceptionum illuvio . Enimvero quod Anonymus *Novatores* appellet eos , qui censent Bajum in propositione 28. locutum fuisse de libero arbitrio *sine gratia sanctificante* , contumelia est maxima , qua afficit Norisium , Patrem Macedum , Vassiquium , Turrianum , aliosque innumeros a me laudatos §. 3. hujus capitis , necnon dissert. 1. cap. 1. §. 2. immo *Novatores* quoque erunt centum illi Galliarum antistites , qui testati sunt Bajum nullum aliud humanarum actionum agnovisse principium , nisi cupiditatem , & caritatem habituales ; de quibus dixi non uno in loco , & etiam §. præcedenti num. 11. Omnia ergo , quæ Anonymus noster profert , repetit , conglomerat , imposturis , & mendaciis infarta sunt . Quæ vero argumenta inserit , movent simul risum & camerinam , adeo sunt recocta , diluta , atque subrancida . Plura in præcedentibus , ac nuper præmissis ejus adnotationibus continentur . Primum argumentum est , quod *Gratiae* vocabulum tam *actualem* , quam *habitualement* significat . Ingeniosissimum ! At Bajus gratiæ Spiritus Sancti *moventis* , & gratiæ Spiritus Sancti *inhabitantis* sustulit distinctionem , ideoque perinde est , si Bajus de *gratia actuali* , sive Spiritus Sancti *moventis* , ac si de *gratia actuali* , seu Spiritus *inhabitantis* loquatur . Argumentum alterum est , quod Bajus potestatem recte operandi absque gratia tribuerit Pelagianis *actualement* gratiam negantibus . Acutissimum ! sed Calvinus quoque , & Lutherus eadem sensere de Pelagianis ; & nullum tamen in impio bonum opus admiserunt *proveniens a gratia actuali* . Proximum argumentum illud est , quod Bajus laudaverit orationem dominicam , qua ad tentationes vincendas petitur gratia auxiliatrix . Subtilissimum ! Verum in sensu Baji sicuti nullum est principium bonorum nisi caritas *habitualis* , ita nequit esse gratia aliqua auxiliatrix , nisi gratia *sanctificans* . Subsequens argumentum est , quod in *Apologia* Bajus quædam bona opera agnovit *absque peccatorum remissione* . Præstantissimum ! sed Bajus gratiam sanctificantem a remissione peccatorum secrevit . Positum proximo loco argumentum est illud , quod *Sacra Fa-*

cultas Lovaniensis contra Bajum asseruit liberum arbitrium *sine gratia Dei adjutorio* multa utiliter ad humanos usus , moresque excolendos protulisse . Pulcherrimum argumentum ! at eadem *Sacra Facultas* Bajum redarguit , quoniam negat ante justificationem *inchoationes conceptionibus similes* (1) , & duplicem justitiam duplicemque vivificationem eliminat . Postremum argumentum est , quod Baji & Jansenii est unum idemque systema ; Jansenius vero bona opera agnovit *absque gratia sanctificante* . Inviictissimum , peremptorium ! at systema Quesnellii est idem cum systemate Baji & Jansenii ; & nihilo tamen minus Quesnellus affirmavit prop. 28. primam gratiam , quam Deus concedit peccatori , *esse peccatorum remissionem* .

Placuit hæc argumenta , quoniam singula prolixius refutata sunt , compendiosa methodo , & quasi joco retundere . Sed quod Anonymus appellat pag. 314. *effugium novatorum* , & audaciæ adscribit eorum assertionem , qui dicunt Bajum damnatum esse in eo sensu , quod *liberum arbitrium non possit sine gratia appetere beatitudinem* , & *actus indeliberatos peragere* , si id affirmet adjectis quoque responsionibus aliis , de quibus §. 3. scilicet , quod non solum *sine gratia actuali* possimus appetere beatitudinem , verum etiam *sine gratia sanctificante* , quam solum agnovit Bajus , peragere opera *undique bona* ; id non est joco , neque surda aure prætereundum . Cardinalis enim Norisii est responsionis hujus additio in *Vindiciis* cap. 3. §. 4. in *Parallelo* propositionum Michaelis Baji , & suarum similium , necnon in Adnotationibus ad *Prodromum velitarum* , ut demonstravi dissert. 1. cap. 1. Ergone etiam Norisium , cujus Opera per aquam , & ignem probata de omnibus accusatoribus gloriosissimum triumphum egerunt , & quem Romanus Pontifex vocat *splendidissimum Ecclesie lumen* , damnat Anonymus audaciæ : & Novatoribus accenset ? Licuerit id Brunoni Neusser , Risbrochio , ceterisque hujus fursuris , quando Norisiana Opera premebantur censorum manibus ; sed nunc discussis , probatis , commendatisque , non licet privato homini scriptorem præstantissimum tam atroci stigmate inurere : immo quando licuit , nisi iis , quibus omnia licent , virum orthodoxum appellare *Novatorem* ? At nullibi , inquis , Anonymus Norisium nominat . Verum est ; sed quæ Norisius scribit , vocat *effugium Novatorum* , & nos quia Norisii responsa tradidimus , accensat *intoleranda* , nec omnino *ferenda audacia* ? Vide *Bajanismi redivivi* pag. 271. Verum oportet , ut pro Norisio nostro hæc æquo animo patiamur ; neque enim dedecus est , hac de causa , & cum viris hujus generis in vituperationem addu-

(1) Vide dissert. 1. cap. 1. §. 2.

adduci. At cum responsio Norisii verissima sit, quoniam Bajus etiam indeliberatis concupiscentiæ motibus tribuit rationem peccati prop. 48. 49. 71. 72. 73. videndum quid adversarium impulerit, ut eandem responsionem dixerit *Novatorum effugium*. Ratio prima est, quia *motus indeliberati non sunt factus liberi arbitrii*. Audistisne absurditatem absurdiorē? Etsi enim motus indeliberati non sint factus liberi arbitrii in vera Catholicorum sententia; sunt tamen factus liberi arbitrii juxta pravum dogma Bajanistarum; nam Bajus ait propositione 63. *sola violentiam repugnare libertati hominis naturali*; propos. 64. *hominem peccare etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit*; & propositionibus nuper citatis, indeliberatos motus concupiscentiæ esse *transgressionem præcepti*, *Non concupisces*. Saniori itaque judicio Gabriel Vasquez de propositione 28. Baji pertractans 1. 2. disput. 190. cap. 18. num. 185. primum ait, Augustinum ejusque discipulos longe distare a Bajo, quia cum dicunt liberum arbitrium sine adjutorio divinæ gratiæ nonnisi ad peccandum valere, loquuntur de adjutorio Spiritus Sancti nondum habitantis, nec justificantis actu animam, deinde inquit (1): *Adde etiam prædictum Michaëlem ita putasse hominem peccare in omnibus affectibus & motibus suis, qui non essent virtutis, ut etiam in his, quæ sine libertate sunt, peccatum esse diceret*. Nam propos. 62. dicit, *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*; & propositione 63. inquit, *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit: in quo nec Augustinus, nec ejus discipuli peccatum agnoscunt*. Suarez item lib. 1. de Grat. cap. 24. num. 22. pag. 311. demonstrat in sententia Baji motus primas concupiscentiæ esse peccata. Responsiones ergo nostras ac Norisianas, quas appellat Anonymus *effugia Novatorum*, & damnat *andaciæ intoleranda*, nec omnino ferenda, auctoribus Vasquesio ac Suarez, sunt doctrina Augustini, ejusque discipulorum. Altera ratio Anonymi est, quod Bajus ait motus indeliberatos concupiscentiæ *non imputari in peccatum*. At quid inde? Querimus an in sensu Baji peccata sint: non querimus an imputentur. Esse peccata in sensu Baji constat ex propositione 48. constat ex Apologia pag. 107. constat ex Epistolis Gravii: constat ex Expositione Joannis Lensæi: & quidquid affirmo, jam demonstravi dissert. I. cap. I. Quod postremo loco Anonymus vocat *cavillationem*, speciem veri haberet aliquam, si defectus debitæ relationis *intrinsecus* inficeret quælibet opera, ut putat ipsemet auctor *Bajanismi* pag. 307. sed hoc falsum esse demonstratum est §. præcedenti. Interim hoc etiam in loco laudanda est adversarii nostri sin-

gularis modestia, qua vocat *cavillationem aëream Bajanistarum*, doctrinam, quam *Principiis Vitæ Christianæ* inseruit Eminentissimus Bona. Vide supra §. v. num. 5.

Ad hæc adversarius inquit, errorem Baji (2) innovatum fuisse a Quesnellio prop. 38. *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Salvatoris*, ad quam reduci possunt quatuor proximæ; quod ego pariter fateor: sed hinc eruo sensum in Bajo damnatum illum esse, quem §. 3. explicavi. Quesnellius enim nullam gratiam agnovit ante peccatorum remissionem, ut constat ex prop. 28. de qua paullo supra: non statuit nisi duo principia humanarum actionum, scilicet *cupiditatem habitualement*, & *caritatem habitualement*, affirmans hæc non regnante necessum esse, *ut regnet cupiditas, omnesque actiones corrumpat*, prout constat ex prop. 45. atque ex judicio non semel laudato Antistitum Galliarum; & in iisdem propositionibus nunc ab Anonymo recensitis, aperte Quesnellius asserit, omnia, quæ fiunt absque gratia, esse intrinsecus peccata, impuritatem, indignitatem, ac præsumptionem illam, ad quam impie affirmat ducere ipsam naturalem cognitionem, cui deest gratia. Adde a Quesnellio illam gratiam deprædicari, cui nemo potest resistere. Hoc quoque sensu damnatam propositionem 28. Baji, ultro libenterque fatemur. Vide Reflexiones Antonii Rolliers in proposit. 101. cap. 4. pag. 23.

Præter hæc auctor Bajanismi redivi circa propositionem 28. concludit discedere a doctrina Baji illos Theologos, qui admittunt actus indifferentes in individuo: illos etiam, qui docent nullum actum immunem a peccato fieri sine gratia ordinis naturalis, cum hæc non sit gratia proprie dicta; eos etiam, qui admittunt ad non peccandum veram gratiam, sed quæ pertineat ad efficaciam actus, non ad sufficientiam voluntatis. Quod si tria hæc conjungantur, sicut conjunxit Vasquez, magis ab errore damnato receditur.

Nemo nostrorum Theologos hæc docentes Bajanistis adnumerat; nobisque sat est, si Bajanistæ non sint, qui illam propositionem explicant, sicut nos explicavimus, viris doctissimis præeuntibus. Ceterum, quoniam Vasquesium vir insigniter eruditus commemoravit; legat hunc præcitata disput. 190. cap. 18. num. 182. & 186. ac percipiet juxta Augustinum, ejusque discipulos non dari opera indifferentia, sed aut bona, aut mala, ita ut bona sint ex gratia Dei, mala ex libero arbitrio; differre tamen sententiam Augustini, ejusque discipulorum a sententia Baji, quoniam Augustinus, & ejus discipuli, „ cum dicunt liberum arbitrium sine adjutorio divinæ gratiæ nonnisi ad peccandum

(1) Vasq. 10. 1. in 1. pagina 336.

(2) Bajan. Rediv. pag. 315.

valere, loquuntur de adiutorio Spiritus Sancti nondum habitantis, nec justificantis actu animam, nec adhuc opera meritoria vitæ æternæ in anima efficientis; sed paulatim ad justificationem (*nota, an hæc gratia sit naturalis, an supernaturalis*) ipsam animam moventis; at hic auctor loquitur de auxilio gratiæ Spiritus Sancti animam inhabitantis, & actu justificantis per affectum caritatis: quocirca longe diversa sententia ipsius fuit a sententia Augustini. Præterea Vasquez admittit quidem opera in individuo indifferentia, haud negans opinionem suam Augustino, S. Thomæ, horumque discipulis adversari, in 1. 2. disput. 52. cap. 1. & 6. sed præcitata disput. 190. cap. 12. num. 122. ad omne opus moraliter bonum requirit gratiam per Christum, quam ait esse peculiarem gratiam cogitationis congruæ, cum qua Deus novit nostram voluntatem operaturam: hæc autem cogitatio (inquit) non solum necessaria est, quia voluntas sine cogitatione velle non potest, sed etiam quia talem congruam necessario consequitur affectus, & consensus voluntatis; verum hæc necessitas non tollit, nec impedit arbitrii libertatem, &c. Quomodo ergo Vasquez tria illa conjunxit? quomodo gratiam non admisit necessariam ad bonum morale, ut voluntas velle possit? Ex his magis elucet, quanti faciendum sit in rebus Theologicis adversarii nostri iudicium.

IV. Pergit Anonymus Bajanistarum (1) errores circa timorem, fidem, & spem infectari, quarum virtutum actus Bajani corrumpi autumant a culpabili cupiditate. Animadvertit Tridentinum Concilium sess. 6. cap. 8. & sess. 14. cap. 4. anathemate proscripsisse sententiam Lutheri & Calvinii, qui affirmarunt timorem gehennæ peccatum esse, hominemque reddere hypocritam & magis peccatorem. Alexandrum VIII. anno 1690. damnasse proposit. 15. sententiam eorum, qui ausi sunt affirmare eundem timorem non esse bonum motum, ac supernaturalem; eandemque sententiam damnatam rursus a Clemente XI. in sexagesima & septem sequentibus propositionibus Quesnellianis. Quantum ad fidem spectat, prælaudatus Pontifex Moximus Alexander proposit. 11. & 12. damnavit opinionem asserentium, deficere fidem in magnis peccatoribus, in quibus deficit omnis amor, itemque peccatum esse quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur: innovavit eundem errorem Jansenius lib. 1. de statu nat. lapsæ cap. 16. necnon Quesnellius in damnatis thesibus 51. 52. 57. quos omnes prædamnaverat sess. 6. cap. 6. Synodus Tridentina. Est autem Lutheri, Baji, ac sectatorum sententia, omnes actiones, quæ sunt ex timore gehennæ,

nisi timor ille oriatur ex motivo caritatis, esse peccaminosas.

Facta deinde partitione timoris (quam puto neminem ignorare) inquit adversarius, inter Catholicos & Bajanistas non disceptari, an quando quis peccat ex motivo timoris, culpa illius imputari possit timori, non timenti: nam quod timor in se consideratus sit omnis peccati expers, nullum esse potest dubium: sed ea inter illos quæstio agitur, an qui operatur ex motivo timoris, semper peccet, nisi habeat pro fine Deum caritate amatum. Affirmant Bajanistæ, negant Orthodoxi: quibus dum respondent Bajanistæ, tunc culpam esse timenti, non timoris, in illud vitium incurrunt, quod appellatur petitio principii.

Circa fidem denique, ac spem non errant Novatores quod doceant fidem non dari sine quadam mentis effectione, & spem sine amore concupiscentiæ; id enim omnes Orthodoxi fatentur: sed errant, quia contendunt neque fidem, neque spem esse sine amore Dei propter se, sive sine amore benevolentiae; uti docet Jansenius lib. v. de Grat. Christi cap. 6. 7. & 9. ubi ait nullam fidem, nullamque spem veram & Christianam dari absque caritate. Hæc Anonymus.

Fere omnia, quæ de fide, spe, ac timore docuit Animadversor, verissima sunt, si unum excipias, in quo perpetua æquivocatione deceptus in tot distertia adversus Augustinianam sententiam prorumpit. Non est ergo, cur diutius in his ponderandis teratur tempus. Provoco tantummodo accusatorem, ut certis nostrorum librorum commonstratis locis, ostendat doceri a nobis quod timor servilis peccatum sit, reddatque hominem hypocritam ac pejorem: doceri quod timor ille non sit bonus animi motus, ac supernaturalis: doceri quod deficiente caritate fides, spes, & aliæ virtutes deficient, simulque cum amore pereunte depereant: doceri quod peccaminosæ sint actiones quæ non fiunt ex caritate, atque sine ista caritate nec bonus timor, nec Christiana fides, nec timor utilis & supernaturalis inveniatur. Cum enim hæc adversarius non demonstraverit, sed ex cap. 2. §. 5. primæ dissertationis evidentissimum sit a nobis defendi oppositum; perspicuum esse arbitramur, quod hac in parte ipsiusmet iudicio aut iniquus, aut stupidus criminitor appareat.

Illud vero, in quo cubare æquivocationem dixi, est, a Bajanistis commendari timorem, & adscribi vitium timenti, quotiescumque a benevolo amore timor ipse non oritur, sive quando timor non est initialis, aut filialis. Nam si sensus sit esse vitium in timente, quia timet, atque ad timendum incitatur a culpabili cupiditate.

(1) Bajan. Rediv. pag. 213.

ditate: dogma Bajanum, & damnatum esse profiteor. Si autem sensus sit, esse vitium in timore, quia etsi habet *timorem bonum*, non ex cupiditate ortum, sed Spiritu Sancto movente excitatum, tamen habens *servilitatem*, quæ mala est, & nondum accedens ad caritatem, magisque timens poenam, quam culpam, facit rem bonam *non bene*, qua in re defectus caritatis non inficit timorem, quia non est finis, neque causa efficiens timendi, ut explicavi §. proxime præcedenti num. 15. si, inquam, hic sensus sit, non est dogma Bajanistarum, sed Augustinianum atque orthodoxum. In hac autem sententia qui adesse putat *petitionem principii*, profecto quid sit petitio principii prorsus ignorat. Ceterum neque id verum est, inter Catholicos & Bajanistas nullum esse dubium, *an timor servilis in se consideratus sit omnis peccati expers*, ut effutit anonymus. Nam si timor iste juxta Bajum oritur a culpabili cupiditate, si non est *bonus animi motus*, si est *peccaminosus*; quomodo in se consideratus est omnis peccati expers? Non ita ratiocinantur doctissimi Galliarum Antistites, qui Bajanum, & Quesnellianum dogma hoc esse pronuntiaverunt, „ Qu'il n'y a que deux amours; „ la charité & la cupidité; toutes les actions „ ont leur source dans l'un, ou dans l'autre de „ ces amours. Tandis qu'on est sous le regne „ de la cupidité, c'est à dire avant la justification & la réconciliation, toutes les actions „ sont corrompues; il n'y a ni foi, ni espérance en Dieu; il n'y a ni Dieu, ni Religion, où il n'y a point de charité; il n'y „ a nulle bonne œuvre, tout, jusqu'à la prière, „ est péché, & hypocrisie: les actions chrétiennes ne sont point faites chrétiennement, si elles ne sont faites par le motif de la charité. „ In Opere item inscripto, Les cent & une „ propositions qualifiées en détail, *hæc leguntur pagina 57*, Le système des Novateurs renferme trois erreurs principales touchant la charité. 1. Ils prétendent qu'il n'y a absolument aucune bonne action, que celles qui viennent de la parfaite charité: 2. Que là où la parfaite charité ne domine pas, toutes les actions sont des péchez. 3. Que la vraie foi, la vraie espérance, & toutes les autres vertus chrétiennes, ne peuvent subsister sans la charité; ou plutôt que toutes ces vertus ne sont rien de distinct de la parfaite charité; car dans le système de ces Messieurs, il n'est pas question d'habitudes infuses; la seule délectation dominante y fait tout en bien, & en mal, en vertu & en vice. „ Similia ceteri, qui de Baji, & Quesnellii systemate pertractarunt, ut constat ex priori dissertatione. Quæstio igitur inter Catholicos, & Bajanistas agitata, est an præter caritatem dentur aliæ

virtutes, an actus timoris, fidei, spei, qui a caritate non procedunt, sint effectus cupiditatis, sint *intrinsecus* corrupti, sint *peccata*; non vero an vitium sint in eo, qui absque caritate timet, credit, & sperat, quod tamen vitium actus timoris, fidei, & spei nequaquam inficiat, ut iterum, iterumque monuimus.

V. Agit tandem Anonymus de Verbis Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, &c.* & ait nihil non moliri Bajanistas, ut ex hoc loco *demonstrent peccata esse, quæ non fiunt ex motivo caritatis*. Quod, ut liquet ex dictis, si anonymus hoc sensu affirmet, quia defectus debite relationis juxta Bajum intrinsecus afficit opus, eo quod ea, quæ non fiunt ex caritate, oriantur ex cupiditate culpabili; verum pronuntiat: si affirmet hoc sensu, quia defectus relationis in finem ultimum facit ut opus alias in se bonum, non sit tale spectatis omnibus circumstantiis; eos, qui id sentiunt, Bajanistas accensendo, magna falsitate, majori audacia, maxima contumelia istud asserit. Quorum enim & quantorum virorum sententia ea sit, apparet ex §. 5. & ex aliis locis hujusce dissertationis. Fatetur deinceps, a nonnullis Theologis Apostolica illa verba accipi *de præcepto*, ab aliis solummodo *de consilio*: a Bajanistis tamen eos dissidere, qui licet præceptum sonare putant, admittunt tamen opera in individuo indifferentia. At Bajanistæ non sunt viri illi doctissimi & celeberrimi, quorum nonnullos præcitato §. 5. laudavimus, Seripandus, Norisius, Bona, Macedo, alii, qui in verbis Apostoli præceptum agnoscunt, & opera in individuo indifferentia minime admittunt. Ait præterea Anonymus, Bajanistas non contendere, quod teneamur *actu* referre omnia opera in Deum, quia putant cum S. Thoma Opusc. de caritate art. 11. ad 2. id esse *in hac vita impossibile*. Sed num hoc Bajanistæ contendunt, asserit quidem, sed non demonstrat Anonymus: ac videtur ex Baji principiis consequi oppositum; siquidem quæ non fiunt *ex caritate*, juxta Bajum *ex cupiditate* oriantur necessum est; quæ autem actu non referuntur in Deum, actu ex caritate non fiunt. S. Thomæ vero sententiam circa opera in finem ultimum *referibilia* rejici a Bajo, scripsit pag. 312. Anonymus. Verum an id Bajanistæ contendunt, vel non contendunt, quod hoc in loco scribit Anonymus, parum aut nihil mea refert.

Fatetur deinceps Bajanismi R. auctor S. Thomam asserere, quod omnia teneamur referre in Deum *virtute*, non *actu*, & producere exemplum medici, qui colligens herbas actu intendit potionem efficere, *virtualiter* tamen sanitatem intendit: id quod S. Thomas docet de caritate art. 11. a me quoque laudatus §. 5. num. 4. Verum.

Verumtamen animadvertit Anonymus, illius obligationis referendi *saltem virtute* omnia opera in Dei gloriam, duplicem esse interpretationem, Bajaniſtarum unam, alteram Catholicorum; contendere Bajaniſtas *rationem illam ita requiri, ut actiones singulae, virtute in Deum non relatae, sint peccata*; at Angelicum Doctorem tantum asserere, *ita opera nostra in gloriam Dei referenda esse, ut omiſſio ejusdem relationis certis duntaxat temporibus faciendae & renovandae sit peccatum*: quae duo sejunctis paragraphis aggreditur demonstranda.

Gratulor hoc in loco adversario, quod aliquantulum veritatem assequatur, eique gratias ago plurimas, propterea quod ait, juxta S. Thomam omnia opera in Deum *saltem virtualiter* esse referenda, ita, ut opera quae in Deum non referuntur *non sint peccata*, sed omiſſio tamen illius relationis certis temporibus faciendae *peccatum sit*. Hoc enim est, quod nos dicimus; hoc idem, quando affirmamus ea, quae non referuntur *virtualiter* in Dei gloriam, esse bona opera, *non bene facta*: quando dicimus, tunc vitium adesse non operis, sed *operantis*: quando asserimus eadem opera in Deum non relata esse bona *ex officio & ratione finis proximi*, non esse bona *spectata circumstantia finis ultimi*; quando profiteamur hujusmodi defectum relationis in ultimum finem non corrumpere *intrinsicus opus*. Quid ergo molitus est commentitia hac Bajaniſmi criminatione? Quid consecutus est, nisi universae Theologorum Reipublicae comprobare suam in criminando iniquitatem, suam in ponderandis aliorum operibus caecitatem? Attamen aliquantulum aures praebemus egregio disputatori illa duo, quae nuperrime attigimus demonstraturo.

Itaque non teneri nos ad referendas omnes actiones in Dei gloriam, *saltem virtute*, ita ut singula quae ita non referuntur, *peccata sint*, probat 1. auctoritate S. Thomae, qui prima 2. q. 100. art. 10. inquit, *modum caritatis, secundum quod actus aliarum virtutum ordinantur ad caritatem, non cadere sub praeccepto*.

Ad haec ita respondeo: non desunt Theologi, etiam Ordinis Praedicatorum, inter quos Contensonus differt. 2. Gratia cap. 1. qui ex eodem articulo demonstrant omnia opera deliberata in Dei gloriam ita referenda esse *saltem virtute*, ut si ita non referantur, in se bona sint considerato fine proximo, sed mala sint *spectato fine ultimo*, eo quod operans unum praecceptum implendo transgrediatur praecceptum alterum diligendi Deum super omnia. Et revera Doctor Angelicus (1) eodem articulo 10. in corp. inquit: *Qui honorat patrem, licet non habeat*

caritatem, non efficitur transgressor hujus praeccepti, Honora patrem, etsi sit transgressor praeccepti, quod est de actu caritatis, propter quam transgressionem meretur poenam. Quid manifestius, quam in honore parentum, si in Dei gloriam non referatur, esse rectitudinem operi, & observationem illius praeccepti, *Honora patrem & matrem*, & esse simul vitium operantis, scilicet, transgressionem praeccepti, *Diliges Dominum Deum tuum, &c.*? Rursus eodem articulo ad 2. ait. S. Thomas: *Ad 2. dicendum, quod sub praeccepto caritatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum: & ideo praecceptum caritatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum*. Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex caritate honorare, non ex vi hujus praeccepti, quod est, *Honora parentes*, sed ex vi hujus praeccepti, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. His item verbis quid proferri potest expressius? Quo ergo sensu ait S. Thomas, *modum caritatis non cadere sub praeccepto*? Certe hoc sensu id Doctor Angelicus affirmat, quia praecceptum non est, ut omnia referantur in Deum per actum caritatis; nam *modum* S. Thomas non appellat caritatem virtute sua permanentem, sed ipsum caritatis actum, qui utique non est ex praeccepto innovandus, quotiescumque homo operatur; sed sufficit quod praecesserit, ac virtualiter perseveret, eo modo, quo perseverat in medico herbas colligente voluntas sanandi. Loqui autem S. Thomam de actu caritatis, aperte ejus verba commoſtrant. Actus caritatis, inquit, *dupliciter considerari potest*. Uno modo secundum quod est quidam actus per se, & hoc modo cadit sub praeccepto legis, quod de hoc specialiter datur, scilicet, *Diliges Dominum Deum tuum, & diliges proximum tuum*. Alio modo potest considerari actus caritatis, secundum quod est *modus actuum aliarum virtutum*, hoc est secundum quod actus aliarum virtutum ordinantur ad caritatem, quae est finis praeccepti, 1. ad Timoth. 1. Exscripsit hoc testimonium Anonymus pag. 134. Quomodo fieri potest, ut vocabulum, ACTUS, semel, iterumque repetitum irretortos, igneosque ejus oculos subterfugerit? Adde *modum caritatis* (2), iuxta S. Thomam in 3. dist. 36. art. 6. ad 5. *pius importare, quam relationem operis in finem ultimum*; importat enim quod actus ex habitu caritatis procedat. Certe qui actum caritatis ad singula bona opera non requirunt, multo minus requirunt *habitu caritatis*.

At inquit Anonymus, S. Thomas (3) praecit. quaest. 110. art. 10. ad 2. post verba superius recensita ait: *Cum ista sint duo praeccepta affirmati-*

(1) S. Thomas tom. 11. pag. 220. 2.

(2) S. Thomas 10. 7. pag. 142.

(3) B. Red. pag. 134.

nativa non obligantia semper, possunt pro diversis temporibus obligare, & ita potest contingere, quod aliquis implens præceptum de honoratione parentum non tunc transgreditur præceptum de omissione modi caritatis.

Responsio patet ex dictis: *modus caritatis*, qui semper non cadit sub præcepto, est *actus dilectionis*. Sed hoc appellat Anonymus *inane effugium*. Cur, obsecro? Quia ait, juxta S. Doctorem, cui omnes orthodoxi consentiunt, *nullum extat præceptum referendi semper actu omnes actiones nostras in Deum, cum hoc non sit possibile in hac vita. Quando ergo asserit S. Thomas ad præceptum caritatis pertinere, ut omnia referantur in Deum, loquitur de relatione virtuali, non de actuali. Vult ego præceptum referendi, saltem virtute, omnes actiones nostras in Deum non obligare ad semper, ac consequenter non peccare homines in omnibus actionibus, quas non referunt ad Deum saltem virtute. Oh Theologum præstantissimum! Maximum huic argumentationi vim inesse arbitratur. S. Thomas nullum ait adesse præceptum referendi actu deliberatas actiones in Deum. At idem S. Thomas docet referenda esse omnia in Deum relatione virtuali, idque pertinere ad præceptum caritatis. Ergo affirmans præceptum referendi, saltem virtute, omnia opera in Deum non obligare ad semper, loquitur de præcepto referendi opera in Deum relatione virtuali. At mihi videtur oppositum hac ratiocinatione concludi: nam si juxta S. Thomam tenemur referre actiones in Dei gloriam relatione virtuali: igitur quando ait non extare præceptum semper referendi singulas actiones in Deum, de relatione actuali, non de virtuali, ad quam tenemur, erit accipiendus. Num vero hæc, an præcedens ratiocinatio sit firmior, puerulis dijudicandum committo, qui imbuuntur primis dialecticæ rudimentis. Apertissimum deinde est, S. Thomam modum caritatis appellare actum dilectionis; ideoque dum ait non transgredi præceptum de omissione modi caritatis, non de virtuali relatione locutum esse, sed de actuali, cujus utique præceptum non semper obligat.*

Complura alia ex S. Thoma adversarius noster producit, quæ cum ejusdem sint generis, quambrevissime expediam. Principio ait, ea verba, *omnia in gloriam Dei facite*, juxta Doctorem Angelicum in 2. dist. 40. artic. 5. ad 7. continere præceptum si negative accipiantur, ut sensus sit, *Nihil contra Deum faciatis*; quamquam & ipse Anonymus præceptum agnoscit, quatenus certis quibusdam temporibus intentio sit renovanda, cujus vi actiones subsequentes in Dei gloriam referri censeantur, non quatenus hujus relationis defectu actiones sint peccata. Repetit meridiana luce clarius esse, præceptum referendi, saltem virtute, actiones in Deum esse affirmativum; cumque affirmativum sit, obli-

Berti Th. T. VIII.

gare duntaxat certis quibusdam temporibus. Ad hæc Doctor Angelicus constanter docet, omnia infidelium opera non esse peccata. Videatur 1. 2. q. 10. artic. 4. in 2. sent. dist. 41. qu. 1. art. 2. ad 1. in 2. 2. qu. 10. art. 4. ad 1. in 3. dist. 41. qu. 1. art. 2. ad 2. in 2. dist. 4. qu. 1. art. 2. in Corpore, & ibidem ad 4. in Epistolam ad Rom. cap. 14. lect. 3. in 2. dist. 41. quæst. 1. art. 2. ad 1. aliisque in locis bene multis; quæ idem Anonymus diligenter, & accurate (non enim in iis, quæ commendationem promerentur, a nobis debita laude defraudabitur, tametsi ea, quæ in omnium Thomistarum Voluminibus scripta sunt, exscribere non multum operis, & acuminis postulet) diligenter, inquam, & accurate collegit; concludens juxta illibatam Sancti Thomæ doctrinam omnia, quæ in Deum actu, seu virtute non referuntur, non esse peccata.

Ego quidem omnia ea, quæ S. Thomas his, aliisque in locis docet, summa prosequor veneratione, atque fateor omnia infidelium opera non esse peccata, idest a cupiditate non oriri & corrumpi; pluraque bona ex objecto, ex fine proximo, necnon ex principio naturæ indito ab eisdem infidelibus fieri profiteor: sed quod ea sint bona undique, quando nullam fidem, nullamque gratiam præsupponunt, & in finem ultimum non referuntur, nego; & nego id tradi ab Angelico Præceptore. In 2. enim sent. dist. 40. art. 5. ad 7. post. verba Anonymo exscripta pag. 136, sequuntur hæc alia, ab ipsomet Anonymo producta pag. 156. *Si autem intelligatur affirmative, hoc potest esse dupliciter, aut ita quod actualis relatio in Deum sit conjuncta actioni nostræ cuilibet, non quidem in actu, sed in virtute, secundum quod virtute primæ ordinationis manet in omnibus actionibus sequentibus, sicut & virtus finis ultimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis, & sic adhuc præceptum est, &c.* Vide supra §. v. num. 4. Hoc itaque in loco agnoscit S. Thomas præceptum referendi actiones omnes in finem ultimum relatione virtuali. Præceptum autem referendi omnia in Deum est affirmativum, nec obligat ad semper, quoniam necessum non est, ut omnes, & singulæ actiones referantur in gloriam Dei dilectione actuali, sed sufficit ut intentio referendi omnes actiones in Deum ita frequenter iteretur, ut censeatur moraliter perseverare, atque ita in omnes & singulas actiones nostras virtualiter influere: quam sententiam Adversarius noster pag. 157. ait omnino recedere a Bajanismo, tametsi parum constans, sibi aperte repugnans pag. 138. scripserat de Novatoribus; *Contendant enim relationem virtutalem illum esse, quæ actiones nostras referimus in Deum virtute alicujus voluntatis præcedentis, quæ quam-*

R. r. r.

vi

vis transferit, moraliter tamen perseverat. Non opus est, ut repetamus ea, quæ de præcepto affirmativo, & objectione illinc petita, a nobis, atque a nostratibus dicta fuere. Videatur Piette tom. 2. pag. 32. Fridericus Gavardi tom. 4. pag. 314. Joannes Libens qq. selectar. pag. 10. Reliqua paucis solvuntur. Enimvero S. Thomas 1. 2. qu. 10. art. 4. scribens de infidelibus, *Bona opera, ad quæ sufficit bonum nature, aliquantulum operari possunt.* Consulto ait, *Aliquantulum*; nam infideles efficere possunt opera, quæ bona sint secundum rationem inferiorem, & comparate ad finem proximum; non autem quæ, si gratia careant, sint bona secundum superiorem rationem: & respectu ultimi finis. Adde eo loci S. Thomam (1) demonstrare, quod omnia infidelium opera non sint peccata exemplo Cornelii, cujus elemosinæ Deo acceptæ erant; cum tamen Cornelius *non sine aliqua fide* donaret, ut alibi diximus cum Augustino (2) de Prædest. SS. cap. 7. n. 12. Item in 2. sent. dist. 41. qu. 1. art. 2. ait. S. Thomas, dari *absque fide* bona opera; sed inquit eadem opera esse bona respectu *alicujus boni connaturalis*, non respectu *finis ultimi supernaturalis*, addens eadem ope non esse mala, sed solum esse *deficientis bonitatis*: idque in iisdem locis ab Auctore *Bajanismi* productis pag. 140. Ulterius qui legerit S. Thomam eodem art. 2. percipiet, recte ab eo distingui actus bonos *ex proportionem ad debitum objectum*, & actus bonos *ex debita commensuratione circumstantiarum*: actus autem bonos primi generis, non alterius, in infidelibus confiteri. Pari ratione 2. 2. qu. 23. art. 7. ad 1. ita loquitur Scholarum Angelus: „ Sine caritate potest quidem esse actus bonus „ ex suo genere, non tamen perfecte bonus, „ quia deest debita ordinatio ad ultimum finem; „ atque ad 2. Cum finis se habeat in „ agibilibus, sicut principium in speculabilibus; „ sicut non potest esse simpliciter vera scientia, „ si desit recta æstimatio de primo, & inde „ monstrabili principio: ita non potest esse simpliciter vera justitia; aut vera castitas, si desit „ ordinatio debita ad finem, quæ est per „ caritatem, quantumcumque aliquis se recte circa alia habeat. Ex quibus omnibus, præsertim si addantur ea, quæ ex S. Thomæ §. 5. num. 4. præmissi, inferri contendo Doctorem Angelicum in ea fuisse sententia, quæ asserit opera moralium virtutum, quæ in Deum non referuntur, esse bona *aliquantulum*, non *simpliciter*: ex proportionem *ab objecto*, non ex *commensuratione circumstantiarum*: ex suo genere, non perfecte, seu spectata debita ordinatione *ad finem ultimum*; quæ omnia iisdem S. Thomæ verbis expressa sententiam contiuent nostram §.

6. explanatam. Hac tamen intra limites questionum Scholasticarum, non intra fidei dogmata comprehenduntur; quum de relatione operum in Deum, & de mente S. Thomæ diversi sentiant: nec alio fine in his diutius morandum esse putavi, nisi ut Anonymus intelligeret, non proinde a se causam obtentum iri; si de unius S. Thomæ sensu nobiscum conflictaretur.

In postremo tandem primæ partis paragrapho Anonymus demonstrare nititur juxta mentem S. Thomæ nobis talem obligationem incumbere, ita omnia opera in gloriam Dei referendi, ut ommissio illius relationis certis temporibus faciendæ & renovandæ *sit peccatum*. Id probat, quoniam S. Thomas q. de caritate art. 11. docet omnes teneri ad referenda omnia opera *virtute in Deum, quia intentio finis principalis virtute manet in finibus secularibus*, ut intentio sanitatis virtute perseverat in medico herbas colligente ad conficiendum medicamentum. Demonstrat deinde *aptitudinem*, quam habent opera ut referantur in Deum, constituere actum indifferenter *in specie*, nec esse illam *relationem virtutalem*, quam exigit S. Thomas nullos actus admittens indifferentes *in individuo*, ideoque *aptitudinem* illam non sufficere ad implendum præceptum, quo omnes adstringimus, referendi *saltem virtute* omnia opera in Dei gloriam. Solvens præterea Anonymus loca quædam, quæ adversus sententiam suam militare videntur, in quibus Sanctus Thomas loquitur de *relatione habituali*; inquit hanc sufficere ad excludendum peccatum morale, non ad implendum præceptum referendi actiones nostras in gloriam Dei: quæ itidem vera sunt, mihi probantur. Deinde ait unumquemque, cum primum rationis usum adeptus est, debere sese ordinare ad debitum finem, & elicere actum amoris Dei super omnia: hunc actum etiam ab infidelibus ita renovandum, *ut censeatur moraliter perdurare*; si id infideles omittant, hanc omissionem peccatum quidem esse, sed non vitare singulos illorum actus: amorem, ad quem fideles tenentur, esse amorem caritatis, & supernaturalem: peccata non esse actiones illas, quæ in Dei gloriam non referuntur, si tamen sint *referibiles*: relationem virtutalem necessariam esse, ut satisfiat præcepto referendi omnes actiones in Deum, sed immunes esse peccato, quæ in Deum sunt *referibiles*, & nulla prava circumstantia vitiantur: non omnia, quæ non fiunt *ex motivo caritatis*, fieri *ex motivo cupiditatis* & esse peccata: peccata item non esse omnia opera infidelium, quæ *ex motivo caritatis* non fiunt; ac pariter peccata non esse actus fidei, timoris, & spei, necnon actus moraliter bonos, etsi non oriantur a caritate. Recte hæc omnia. Quæritur

(1) S. Thomas 1. 2. q. 11. p. 2. pag. 26.

(2) Aug. tom. 10. pag. 793.

tandem quando, & quoties teneamus elicere actus caritatis, quibus omnia referantur in Deum; ac quibusdam præmissis ait nonnullos Theologos asserere intentionem iterandam esse, ut *consecetur moraliter perdurare*, si tamen non iteretur, hoc peccato omissionis non vitiari alias actiones: existimare aliquos, quod illa intentio moraliter perseveret, *donec retractetur, aut contrario actu, aut peccato lethali*: at retractari non solum explicite per actum oppositum, verum etiam implicite, quando scilicet prioris intentionis nullum in mente operantis extat vestigium: frequenter actus caritatis repetendos esse, quoniam in nobis & extra nos multa occurrunt, quibus a Dei amore retrahimur; cuiusmodi sunt concupiscentia, diabolus, mundus: præstinari non posse quoties, & quando actus caritatis sint renovandi; sed idem esse de hac re querere, ac si quæreretur, quanta requiratur lignorum copia ad ignem alendum, ut jugiter ardeat: enormiter proinde illos aberrasse, qui aut semel in vita, aut singulis quinquenniis; aut quando non habemus aliam viam, qua justificari possimus, nos teneri ad actum dilectionis Dei affirmaverunt: quorum laxitatem Innocentius Papa XI. anno 1679. die 1. Martii proposuit. 5. 6. & 7. perstrinxit. Atque his etiam pollice utroque subscribimus

Universorum nunc oculos, iudiciumque compello, ipsumque Anonymum oro, atque obtestor, ut postremo hoc paragrapho scripta cum doctrinam Augustinensium, ejusdem quoque Fulgentii Bellelli, quem infamat tanquam omnium Bajanistarum deterrimum, conferat aliquantulum. Ait auctor "Bajanismi pag. 247. Constans est, D. Thomæ doctrina, homines teneri omnes, actus suos in Dei gloriam, vel actu, vel virtute referre. Quod eos semper referant actu, juxta mentem D. Thomæ, hoc non est in hac vita possibile: quod autem talis incubat obligatio omnia scilicet opera ad Deum referendi saltem virtute, ita ut ommissio illius relationis certis temporibus faciendæ & renovandæ sit peccatum, hoc expresse asserit S. Doctor: & Fulgentius Bellelli ait de modo Rep. tom. 1. pag. 339. Porro si actu explicite caritatis semper referre non est possibile, si habitualiter referre non satis est; & aliunde ut innoxie vivamus, in Deum ultimum finem referendum est omne opus, opus quoque nam pacto id fiet? Respondet Doctor Angelicus sufficere, si referatur virtualiter. Profert ibidem auctor Bajanismi in sententiæ suæ confirmationem quæ scribit S. Thomas q. de caritate art. 11. & profert ibidem Fulgentius Bellelli eadem Angelici Doctoris verba. Scribit auctor Bajanismi proxima pag. 148. requiri ad relationem virtuales, ut intentio præcedens

maneat, virtute in ceteris operibus: & scribit Fulgentius Bellelli proxima pag. 140. requiri ad relationem virtuales, ut præcedens ordinativus dilectionis actus, qui statis temporibus præcedere debuit, nisi retractetur, moraliter perseveret, Repetit auctor Bajanismi pagina 150. & 151. non sufficere relationem habituales, ut impleatur præceptum referendi actiones nostras in Deum: & repetit Fulgentius Bellelli pag. 339. & sequentibus, Habitualis caritatis ordo, qui dicitur subiecti, præcepto referendi omnia in Deum implendo satis non est. Advertit scriptor Bajanismi propter solam omissionem virtuales omnes & singulas actiones non esse peccata: & animadvertit Fulgentius Bellelli pag. 338. illam omissionem non facere, ut cuncta opera corrumpantur a cupiditate, quia opus non inquinatur a malitia cause, nisi ex illa procedat. Affirmat auctor Bajanismi pag. 159. non deesse Theologos qui existimant, quod relatio actualis moraliter perduret, donec retractetur, aut contrario actu, aut peccato lethali; quam sententiam ipse non solum probat, sed ulterius requirit, ut prioris intentionis aliquod extet in mente vestigium & affirmat Fulgentius Bellelli pag. 341. præcedendum actum, quo omnia in Dei gloriam sunt referenda, non retractari, nisi ut contrario actu, aut peccato lethali; atque adversario benignior ait videri sibi in rigorem propensam opinionem illorum, qui actus caritatis crebro iterandos esse definiunt, magis, quam faciat Anonymus, recedens a Bajanistis. Demum Bajanismi auctor inquit pag. 160, enormiter errasse, qui propositiones ab Innocentio Papa XI. damnatas ausi sunt in medium adducere, exscriptis propositionibus 5. 6. & 7. & Fulgentius Bellelli pagina 336. scripserat: Erraverunt autem, qui hominem nullo nunquam vite sue tempore ad actum caritatis præcepto obligari dixerunt; aut semel tantum in vita; aut singulis solis rigorose quinquenniis; aut conduntaxat tempore, quo justificari tenetur: qui quidem errores ab Alexandro VII. num. 1. & Innocentio XI. num. 5. 6. & 7. proscripti diligenter cavendi sunt.

Habes, lector, cur scripta ab Anonymo in posteriori paragrapho non refutaverim; quia scilicet nostratum sententiæ non adversantur, sed scriptis Fulgentii Bellelli similia sunt, ut ovum ovo, ut apes apibus: ut gutta guttæ, ut facies cujusdam viventis Episcopi faciei Episcopi Iprensis. At crederes Anonymum in hac de operum relatione in Deum Augustiniana, imo suamet sententia, nobis, eidemque Fulgentii Bellelli pepercisse? Falleris: in hoc quoque non Bajanistas esse conqueritur: qua autem de causa, & an recte, vel inique, paullo post commonstrabo.

CAPUT II.

In libris, quos inscripsi, De Theologicis Disciplinis, errores Baji circa distinctionem duplicis amoris, circa infidelium opera & Philosophorum virtutes, circa vires liberi arbitrii, operumque illorum, quæ in Deum non referuntur, rectitudinem atque honestatem, perspicue & expresse refutari adversus Anonymum demonstratur.

Manifestum arbitror ex quinque prioribus dissertationis hujus paragraphis, in quo situm sit dogma Bajanistarum circa ea omnia, quæ adversarius extremo & inani conatu Augustinianis Theologis, quorum sententias non accurate, diligenterque perscrutatus fuisse jam constat, eadem mordacitate, atque eadem fallaciloquentia objectat. Etsi vero æquivocationes ejus singulas, curtam ac miserrimam eruditionem, crassissimam eorum, quæ de Bajo a celeberrimis Theologis scripta sunt, ignorantiam, & supinam in qua versatur principiorum nostrorum inscitiam, detegere, patefacere, & sus, deque subvertere non prætermisi; ne tamen me exhaustum, fractumque viribus, & nisi rationum pondere, gravissimo tamen, & intolerabili conviciorum onere oppressum esse sibi met persuadet, prosequor ad finem usque certamen; ne auctor, qui, ut de Helvidio agebat Hieronymus, (1) *loquacitatem facundiam existimat, & maledicere omnibus bonæ conscientie signum arbitratur*, audeat quasi de sublimi loco in totum orbem ferre sententiam, affirmans me tandem superatum turpissimam fugam arripuisse, & quem veritata non potest, tentet rursus lacera-re conviciis.

§. I. *Baji errores enuntiati in propositione 35. & 36. a nobis aperte rejiciuntur.*

Negavit Bajus prop. 35. & 36. distinctionem duplicis amoris ex parte objecti, & nullum præter caritatem amorem admisit, qui non sit cupiditate intime infectus, nullumque honestum, & naturalem amorem, qui rationalem creaturam Spiritu Sancto inhabitante, & caritate habituali exornatam, & justam minime reddat.

I. Id ostendimus §. 1. capite primo. At ego lib. XVIII. cap. 4. cum mihi objecissem propositiones Baji 34. & 36. hanc tradidit responsionem „: Respondetur hujusmodi propositiones rectissime fuisse proscriptas. Primo quia datur amor naturalis, quo animus fertur in beatitudinem, cujus desiderium cor-

rupta per peccatum natura non potuit amittere: atque hic amor non est a gratia, quemadmodum nec liber ea libertate, quæ sufficiat ad meritum, ut meritum, ut Bajus, Quesneilus, & Jansenius commenti sunt, refutari de H. Calviniana cap. 2. sed est amor inditus a natura, indeliberatus, & necessarius. 2. Datur amor naturalis etiam delibetratus, quantum ad objectum, eoque revera diligitur Deus, ut est auctor naturæ, neque amor iste secundum substantiam malum est, sed bonus & rectæ rationi consentaneus, licet aliquando non haberet rectitudinem finis, si Deus non diligitur propter se, gratis & amore benevolo. Etiam datur amor Dei auctoris naturæ, & bonus undequaque sine gratia Spiritus Sancti inhabitantis, quam duntaxat admisit Bajus, ut constat ex articulo 62. in quo rejicit tanquam commentitiam & odiosissimam distinctionem duplicis justitiæ, alterius; quæ fit per Spiritum caritatis inhabitantem. & alterius, quæ fit per inspirationem Spiritus Sancti nondum cor inhabitantis, & in eo caritatem diffundentis. Ex qua prava doctrina sequeretur quæcunque fiunt ab homine nondum justificato vere esse peccata; quod & Bajus asseruit art. 35. ut cap. 2. dictum est. Promeruit ergo etiam articulus 34. & 36. hanc perniciosam hæreticamque doctrinam comprehendens, censoriam Ecclesiæ animadversionem. Videat unusquisque, an propositiones illas duas propugnaverim, an rectissime damnatas dixerim juxta omnem pravum sensum, quem illis inesse tradunt Augustiniani omnes Theologi, necnon Vasquesius, Turrianus, Ripalda, alique cap. 1. §. 1. hujus dissertationis producti.

II. Eo loci non prætermitto responsionem alterum, scilicet, prædictos Baji articulos damnatos fuisse propter nimis austeri, severique judicii libertatem, demonstrans, quod confirmavi præcitato §. 1., hanc esse Vasquesii, aliorumque doctissimorum virorum opinionem.

III. Paulo post fateor, præcepta Decalogi (quorum primum spectat ad Deum diligendum) esse naturæ rationali proportionata, quantum spectat ad objecta & ad officia præceptorum, non autem quantum attinet ad modum & finem; idque ob ipsius naturæ corruptionem, cui appetitus laudis, & noxia cupiditas subrepat: hoc tamen pacto etiam esse proportionata, si vitium naturæ sanetur, & Dei imago, in quo naturaliter conditi sumus, instauretur per gratiam, ut de Sp. & lit. cap. 21. docuit nos Augustinus. Id vero nonne idem est, ac in natura nondum corrupta agnoscere potestatem diligendi Deum ut auctorem naturæ absque gratia sanan-

(1) Hieron. initio libri adv. Helvidium tom. 1. p. 2. pag. 130.

te, siue absque victrice delectatione?

IV. Quænam præterea verba produci poterant clariora sequentibus, quæ habentur proxima pag. 418. *Licet si nobis connaturalis dilectio*), & nota loqui me de amore Dei exorto ex naturali cognitione, qua percipimus Deum esse summum bonum) non est tamen saltem naturæ connaturalis ordo debitus dilectionis, qui est uti rebus creatis, & incommutabili bono inherere. Addo ibidem responsionem alteram in sententia eorum, qui negant statum pure naturæ, videlicet, connaturalem esse creaturæ rationali inclinationem in summum bonum, sed non posse ad hujus consecutionem pervenire absque gratia, producto exemplo animæ separatæ appetentis unionem corporis: quæ sententia quantum distet a Cajana demonstravi dissert. 2.

V. Admitti denique a me amorem naturalem, atque honestum, qui etsi non oriatur a caritate, non tamen proficiscitur a cupiditate culpabili, manifeste indicant loca, de quibus vide dissert. 1. cap. 2. §. 1. 2. 3.

§. II. Proscripsimus item Bajanum dogma enuntiatum proposit. 25. & 26..

Existimavit Cajus omnia opera infidelium esse peccata, omnesque Ethnicorum philosophorum virtutes esse vitia, quatenus in ejus sententia quidquid non oritur a caritate dominante, oritur & corrumpitur a culpabili cupiditate.

I. Quid vero a me circa infidelium opera scriptum est? Lib. 13. cap. 2. solvens objectionem Cajanistarum, petitam ex illis verbis Matth. 7. *Non potest arbor mala fructus bonos facere*, respondeo: *Infidelis & impius, cui inest radix culpa & prave cupiditatis interdum inspiratione divina virtuose operatur; quemadmodum arbor sterilis ac sylvestris frondes, ac flores emit, atque si ramusculus aliquis inseratur, etiam salubres fructus producit.*

II. Demonstraveram paullo supra auctoritate canonum, testimoniis Patrum, atque rationibus Theologicis hanc propositionem, *Multa sunt ab infidelibus & impiis, quæ si operum honestatem inspicias, & officia virtutum, habent decus laudis, neque ratione operis appellari debent peccata.*

III. Similiter in eodem capite hæc inserui. *Honorare parentes, erogare stipem pauperi, & alia, quæ propter honestatem operum etiam a Gentilibus gratia destitutis perficiuntur, tamen se ad liberandam & beatificandam naturam mortalium non valeant, naturæ modo, & rectæ rationi sunt consentanea; & virtutes non quidem Christianæ & ad veram pietatem pertinentes, sed moraliter bonæ, non vitia, aut peccata sunt*

appellanda: Quænam his lucidiora proferri poterant?

IV. Ne ulla oriatur suspicio, hujusmodi opera in sententia Augustinensium, qui negant esse bona *spectatis omnibus circumstantiis*, quando ad ultimum finem non referuntur, corrumpi ab inhærente cupiditate, eodem lib. cap. 3. scripsi: *Ad Bajum quod attinet, dictum supra ab eo nullam admissam fuisse gratiam nisi habitualem, & nullum in peccatore vel infide- li opus, quod peccati macula intrinsece non vitietur: quem inpiam hereticamque doctrinam Catholici omnes repudiant. Vide dissert. 1. cap. 2. §. 2.*

V. Hæc itidem occurrunt eodem libro sequenti capite 4. *Infideles exhibere honorem parentibus, reddere suum unicuique, non pejorare; aliaque hujusmodi facere nulla vituperatione, sed laude in se digna, & merito Patres scripserunt, & nullus negat Catholicorum.*

§. III. Refutantur a nobis errores prop. 28. & 29. Michialis Baji.

Lapsus est Cajus affirmans prop. 25. & 26. liberum arbitrium in hoc infirmitatis statu ad nullum opus, nisi ad peccandum, valere absque gratia sanctificante, & ulterius asserens omnia opera, quæ fiunt absque ulla gratia, oriri, & intrinsecus vitari a dominante cupiditate.

I. Jam vero constat ex præcedenti §. absque gratia plura opera bona a nobis admitti, quæ, etsi non sint bona spectato fine ultimo, bona sunt tamen *ex objecto*, & *sine proximo*; nec a cupiditate intrinsecus corrumpuntur. Quid ergo a nobis ulterius exigitur?

II. Expresse pertracto de propositione 28. Baji, & 48. Quesnellii lib. 18. cap. 5. adversus utramque hæc statuens, : Liberum arbitrium sine gratia potest suam beatitudinem appetere naturali instinctu, quem non potuit admittere depravata natura: cui proinde post lapsum non solum tenebræ & malitia manent, sed etiam imago Dei non omnino detrita, idea honestatis, & lumen rationis, & in bonum universale cogenita & antiqua pro- pensio. Potest actus plures indeliberatos peragere, quos culpabiles Cajus & Quesnellus impie dixerunt. Potest exercere officia virtutum, & præcepta aliqua implere quoad substantiam, operatione secundum se laudabili & honesta, etsi extrinsece, & ex fine operantis non bona undequaque: Potest & rectissimo fine vitare peccatum cum sola gratia actuali sine habitu fidei & remissione peccatorum, qualem gratiam a justificante se- junctam Cajus & Quesnellus apertissime op-
pu-

„ pugnarunt. Omni ergo jure istorum assertio-
 „ nes anathemate confixæ sunt : & quamquam
 „ aliquæ sensum catholicum habere queant, &
 „ videatur speciem veritatis præferre, sunt in
 „ sensu ab auctoribus intento respectu falsæ,
 „ & hæreticæ “. An id propositionem Baji 28.
 defendere, an illam rejicere, judicet quisquis o-
 culis non est captus, & cæca malevolentia non
 rapitur. Vide etiam, num hæc unica mea re-
 sponsio complectatur quod de illa Bajana propo-
 sitione scripserunt Vasquez, Turrianus. Pater
 Macedo, & Cardinalis Norisius; de quibus cap.
 2. §. 3.

III. Huc spectant, quæ producta sunt paullo
 supra §. 1. num. 2.

§. IV. De expositione Apostoli textus ad
 Rom. XIV. 23.

A Lucinatus est Bajus exponens verba Apo-
 stoli ad Rom. 41. *Omne, quod non est ex*
fide, peccatum, de fide perfecta, & non de
 pio affectu divinitus inspirato, ac præterea exi-
 stimans id, quod ex nulla supernaturali fide de-
 rivat, originem habere a cupiditate, atque ab
 ipsa corrumpi.

I. Verum audistine de infideli & impio, e-
 tiam qualibet supernaturali gratia destituto,
 me profitentem lib. 18. cap. 2. quod multa
 patrare queat, *quæ si operum honestatem inspi-*
cias, & officia virtutum, habent decus laudis,
neque ratione operis appellari debent peccata?
 Audistine disere cap. 3. ejusdem libri asseren-
 tem plura fieri *absque fide, quæ peccati macu-*
la intrinsece non vitiantur? Paulo supra hoc
 dictum est, ac satis, ut arbitror, repetitum.

II. At singillatim de Apostolicis verbis ser-
 monem instituto in eodem cap. 2. libri duode-
 vigesimi, & objectioni, quam illinc Novatores
 depromunt, ad hunc modum respondeo: „ Di-
 „ stinguo, & explico Apostolicam sententiam,
 „ *Omne quod non est ex fide, peccatum est,*
 „ scilicet opera quæ eliciuntur ab homine veri
 „ Dei cognitione privato; infideli voluntate ad
 „ cupiditatem & jactantiam referuntur, & phi-
 „ lautiae vitio, ut plurimum, corrumpuntur,
 „ concedo majorem; & hujus propositionis
 „ veritas thesi 2. demonstrata est, *Omne quod*
 „ *non est ex fide, peccatum est,* ita ut nul-
 „ lus gentilius, antequam Christo se devoveat,
 „ & habituali fide exornetur, possit recta vo-
 „ luntate operari, sive per gratiam actualem,
 „ sive, ut aliis Theologis placet, per lumen
 „ honestatis ingenitum, nego: & veritas hujus
 „ propositionis liquet ex thesi quarta. Distin-
 „ guo etiam minorem: Infideles destituti sunt
 „ fide *habituali*, & cum gratia sanctificante
 „ conjuncta, quam solam veram gratiam esse

„ Bajus, & Quenellus existimarunt, concedo.
 „ Destituti sunt, dum recte, & cum divina ac-
 „ ceptatione operantur, omni gratia fidei
 „ *actuali*, & ingenito rationis lumine, in quo
 „ idea honestatis veritatisque refulget, nego mi-
 „ norem. Etenim in infidelibus imaginem Dei
 „ non esse omnino detritam vidimus in 1. pro-
 „ posit. Adesse etiam illis quandoque cognitio-
 „ nem aliquam veri Dei gratia quoque inspira-
 „ tam ostendimus de H. Semipel. cap. 4. præ-
 „ claro testimonio Augustini scribentis de Cor-
 „ nelio cap. 7. de Prædest. SS. “ Nec tamen
 sine aliqua fide donabat, & orabat.

III. Præter hanc responsionem, qua Paulinam
 sententiam explicavi de fide *supernaturali* cum
 Augustino, aliisque Patribus, ac Theologis,
 de quibus cap. 1. §. 4. non rejicio aliam Scho-
 lasticorum expositionem sed immediate subjicio;
Resp. 2. eo sensu omne quod non est ex fide pec-
catum est, quatenus sine fide impossibile est
placere Deo, neque operibus sine gratia factis,
qualia fuerunt antiquorum Romanorum, potest
in esse vera ratio virtutis, per quam ad æter-
num Dei regnum perducere possimus.

§. V. De verbis Apostoli ad
 Corinth. X. 31.

E Tiam circa alteram sententiam Apostoli 1.
 Corinth. 10. *Sive ergo manducatis, &*
turpissime Bajus erravit, quod asseruit ea, quæ
in Deum non referuntur per caritatem, esse
peccata & a cupiditate corrumpi.

I. At ego, quamvis de præcepto referendi
 omnia opera deliberata in Dei gloriam in li-
 bris ante hac editis *problematicè* pertractaverim,
 in hisce vero dissertationibus *absolute* steterim
 pro nostratum sententia; nullibi tamen affirma-
 vi ea omnia, quæ in Deum non referuntur
 per caritatem & amorem benevolum, esse pec-
 cata, & a cupiditate corrumpi: quin lib. 18.
 cap. 3. de Augustinensibus præceptum illud
 propugnantibus scripsi: „ actus morales bonos
 „ utique *asserere*, comparate ad objectum offi-
 „ ciumque virtutis, non autem ratione finis,
 „ ad quem sunt referendi: sive ut loquitur
 „ Mag. Gavardi quæst. 2. de Grat. art. 4. bo-
 „ nos secundum rationem superiorem, ita, ut
 „ nisi referuntur in Deum, secundum substan-
 „ tiam sint recti, sed attenta finis circumstan-
 „ tia sint male facti.

II. Hanc vero finis circumstantiam non effi-
 cere, ut omisso relationis in Deum reddat opus
 morale *intrinsece* malum, quadratis & cubita-
 libus litteris affirmavi eodem cap. 3. pag.
 401. scribens, *Opus non ordinatum ad prævum*
finem, non esse intrinsece, positive, & quantum
ad substantiam attinet vitiosum, & a radice
 male

male cupiditatis, erumpens, ut falso opinatus est Bajus.

III. Idem affirmavi lib. 21. cap. 4. hæc adversus Bajum pronuntians: "Multa opera de-
" liberata recte fiunt absque caritate habituali,
" & sine gratia Spiritus Sancti inhabitantis:
" multa etiam spectato officio, & secundum o-
" peris substantiam recta sunt, neque a noxia
" cupiditate profiscuntur, etsi virtutis laudem
" ex alio capite minime promereantur, ut ex-
" plicatum est præcedenti volumine pag. 309.
" & 415., ex quo nempe recto ordine relatio-
" nis sint destituta.

IV. Et quoniam Anonymus aut incredibili malevolentia, aut maxima cæcitate affectus ubicunque repetit a me inter vitia, peccata, & noxiæ cupiditatis affectu connumerari timorem, fidem, & spem, quæ non sint ex motivo amoris benevoli, & in Dei gloriam caritate non referuntur; memoria repetenda sunt quæ scripsi dissert. 1. cap. 2. §. 2. ubi de Augustiniana Schola hæc ex lib. 23. cap. 10. pronuntiavi: *Non requirit ad cujuslibet virtutis actum explicatum illum amorem, qui tendit in Deum ut summum bonum, constituitque virtutem peculiarem, ceterisque præstantiorem, quæ speciali quadam ratione dicitur caritas.*

V. Quantum vero ad timorem attinet, de illo ad hunc modum loquitur lib. 21. cap. 4., "Timor, qui virtus est, oritur ex considera-
" tione incorruptæ justitiæ, ac supremi impe-
" rii illius Dei, qui potest animam & corpus
" perdere in gehennam? quæ consideratio non
" est absque implicite amore justitiæ, & reve-
" rentia divinæ majestatis, licet non sit cum
" actu explicito caritatis. Lib. 23. cap. 12.
" Potest timor esse ordinatus & rectus, quia
" potest formidare gehennam ob sui amorem,
" qui non sit vitiosa cupiditas, nec summum
" bonum sibi ipsi postponat. Vide dissert. 1. loco citato.

VI. De fide itidem, aliisque virtutibus ita præ-
" citato cap. 4. libri 21. a me scriptum est: "Fie-
" ri non potest, ut sine aliquo affectu aut cre-
" damus, aut speremus, aut timeamus, cum
" semper primus voluntatis motus sit amor.
" Quare plures dantur virtutum supernaturalium
" habitus absque caritate, sed nulla virtus suos
" actus absque vitio penitus exerit, nisi rectus
" aliquis amor voluntatem moveat, ac trahat.
" At necesse non est, ut talis amor, quo duce
" virtutibus bene utimur, sit habitualis, justi-
" ficans, & tam vehemens, ut secum trahat
" remissionem peccatorum; alioqui nunquam pec-
" cator posset credere, aut sperare, aut timore
" concuti salutari. Sufficit, si fuerit actualis
" aliqua, sed tenens ordinem, idest, non dire-

cta ad fruendum bonis commutabilibus cupi-
" ditas boni. " Vides quomodo ad actum fidei
" exiguum duntaxat rectam boni cupiditatem, sive
" piam affectionem, quam fatente auctore Bajanis-
" mi pag. 127. necessariam esse ne fidem docent
" Orthodoxi? Immo lib. 25. capit. 1. assero quod
" fides, ab ordine amoris sejuncta, sit virtus in-
" tellectualis inclinans animum ad assensum su-
" pernaturalium veritatum (1): capite 10. ejus-
" dem libri fateor non requiri ad actum fidei,
" vel alterius virtutis, explicitum illum amorem,
" qui tendit in Deum, ut summum bonum, ut
" dictum est paullo supra; & ibidem demonstro
" ex Apostolo, ex Augustino, ex Tridentina Sy-
" nodo, ex proposit. 12. ex damnatis ab Alex.
" VIII. atque ex 52. Quæsnelliana, *filium sepeveri*
" a caritate, addita etiam ratione: nam fides &
" caritas diversum habent objectum, atque illa
" tendit in Deum, ut verax est; hæc in Deum,
" ut summum bonum. Adde, quæ habentur lib.
" 34. cap. 5. ubi de fide, & spe, utique ab om-
" ni benevola caritate separatis, assero quod nihil
" habent vitii; sed veram virtutem redolent,
" propterea quod sunt principium credendi & spe-
" randi, arcentque ex corde hominum infidelita-
" tem, atque desperationem, cui opponuntur. Quis-
" nam ergo probus & verax scriptitare potuit, a
" me inter vitia, & peccata rejici actus fidei, alia-
" rumque virtutum, si ab amore benevolo sepa-
" rentur?

VII. Qua demum fronte, ut phrasi ab Ad-
" versario quam frequenter usurpata, ideoque opti-
" ma & castigatissima utar, potuit asserere me
" circa spem consentire Bajanistis, qui contendunt
" neque spem esse posse sine amore Dei propter
" se, ac proinde sine amore benevolentiae, ut ipse
" Anonymus inquit, citata pag. 127.? Certe te-
" stimonia hactenus producta demonstrant eviden-
" tissime oppositum. Agnosco enim in iis spem
" Christianam cum solo amore concupiscentiæ:
" agnosco eandem spem lib. 21. cap. 4. scribens:
" *Ut actus spei non sit a virtute divulsus, sufficit*
" *si procedat a recto impulsu voluntatis in bonum;*
" *nemo quippe sperare potest, nisi amet bona il-*
" *la, quæ sperat;* agnosco in fine ejusdem capi-
" tis hæc subjiciens, *Qui intuitu celestis beatitu-*
" *dinis operatur, tenet amoris ordinem, quoniam*
" *æternam vitam diligere directum lest;* agnosco
" de spe singillatim pertractans lib. 23. cap. 11.
" ubi inter cetera hæc assero: *Spes a fide, & a*
" *caritate distinguitur; etiamsi ad actum spei ve-*
" *quiratur amor aliquis inchoatus, quo Deus di-*
" *ligitur, ut inquit Estius in 3. dist. 26. §. 2.*
" *quatenus ab intellectu proponitur, ut summum*
" *ac beatificum nostrum bonum, licet semper non*
" *adsit amor caritatis, quo voluntas affecta cetera*
" *omnia summo bono postponat.* Postquam in his,
" aliis-

(1) Eodem tom. 4. pag. 409. & pagin. 1489.

aliisque locis bene multis, tam expresse, tam perspicue, tam luculenter testatus sum absque amore, quo diligitur Deus *propter se*, dari actus spei, ceterarumque virtutum, bonos, peritiles, & supernaturales; inveniri inter homines potuit, qui assereret, in vulgus spargeret, litteris consignaret, in publicam lucem emitteret, atque apud Summum Ecclesiae Pastorem nos eo nomine tamquam Bajanistas deferret, accusaret, damnatos denuntiaret, quod peccatis accenseamus, & culpabili cupiditati ascribamus actus omnes moralium virtutum, quæ in Deum *benevole amore* non referuntur, nec non fidem, spem, timorem, si non procedant ex illa caritate, qua Summum Bonum diligitur propter se? Quomodo fieri potuit, ut homo ratione præditus nos Bajanistas appellaret, ac doctrinam nostram exitiosam, responsiones nostras Novatorum effugia, nos ipsos insigniter falsos, & a Sectariis nullatenus discrepantes assereret? At quoniam verissimum est, quod ait in libro de animi tranquillitate Plutarchus, (1) *Maledicta, ira, invidia, malevolentia, obrectationes cum malignitate conjunctæ, pestes sunt eorum, quibus insunt, stolidos autem turbant, atque exasperant*; quod reliquum est, tranquilliori animo prosequamur.

CONCLUSIO.

Baji dogmata ad duplicem Dei amorem, ad opera infidelium, virtutesque philosophorum, ad vires arbitrii supernaturali gratia destituti, atque ad relationem humanarum actionum in finem ultimum pertinentia, nequaquam adstruuntur & propugnantur in libris, quorum inscriptio est *De Theologicis disciplinis*, sed in iisdem libris apertissime refelluntur, & oppugnantur.

DEMONSTRATUR.

Quantum enim attinet ad distinctionem duplicis amoris, in eo deceptus est Baus, quod dona supernaturalia, & propriam veramque gratiam denegans naturæ rationali primitus institutæ, ac existimans potuisse illam Deo ultimo fini adhærere viribus solius arbitrii, asseruit idem esse naturam a Deo condi, & exornari superadditis gratiarum donis; ac præterea nullum adstruens medium inter caritatem, quæ iustificet, atque inter cupiditatem, quæ opera omnia corrumpat, commentus est amorem naturalem, qui non sit amor illius caritatis, oriri ex cupiditate culpabili. In ceteris itidem assertionibus miserrime lapsus est, quod omnia opera infidelium, cum sint destituta laudabili caritate, a

noxia cupiditate derivare, & corrumpi crediderit, libero arbitrio illa caritate exspoliato peccandi tantummodo, ac serviendi noxiæ cupiditati concesserit facultatem; cunctaque opera, quæ ex motivo benevolæ caritatis non fiunt, ex motivo cupiditatis, qua inficiantur & maculenter, fieri docuerit. Hæc propositio constat ex capite primo hujus dissertationis.

At enim in libris, quorum titulus est *De Theologicis Disciplinis*, non tantum gratiarum munera a naturæ proprietatibus secernuntur, & comparate ad effectus discrimen ponitur inter Deum auctorem naturæ, & Deum supernaturalium donorum largitorem; verum etiam admittitur amor Dei naturalis secundum substantiam bonus, & rectæ rationi consentaneus; atque in infidelibus agnoscuntur opera bona complura, quæ etsi bona non sunt undique, tamen non debent peccata appellari, nec intrinsecus a cupiditate vitiantur. Affirmatur pariter in iisdem libris plura a libero arbitrio fieri absque gratia, quæ ex objecto & fine proximo sunt laudabilia atque honesta, nec intrinsecus a cupiditate inquinantur; ac tandem multa hujus generis, scilicet secundum substantiam operis, & ex objecto, & fine proximo honesta, bona, laudabilia asseruntur & commendantur, ex numero quoque illorum operum, quæ in Deum finem ultimum virtualiter non referuntur. Atque hæc demonstrationis pars ex productis in hoc secundo capite locis, lippis quoque ac tonsoribus obvia est.

In libris ergo *de Theologicis disciplinis* dogmata Baji, quæ pertinent ad duplicem Dei amorem, ad opera infidelium, ad vires arbitrii gratia exspoliati, necnon ad virtutalem relationem humanarum actionum in finem ultimum, oppugnantur, & refelluntur.

§. VI. *Ad ea, quæ Adversarius opponit, perspicua, & expedita responsio.*

1. **I**N fermento adhuc jacens Anonymus, & habens acrem bilem in naso clamat Bajanistam (2) me esse, quoniam libro 18. cap. 4. fateor, *Sententiam, quæ rejicit omnem amorem Dei naturalem omnimode coherere cum illa, quæ statum puræ naturæ contendit esse impossibilem, unde manifeste sequitur, quod ii, qui docent impossibilitatem statum puræ naturæ, denegare cogantur omnem naturalem Dei amorem*: productisque quibusdam verbis, quæ mea esse fateor, infert hanc illationem: *Isle Theologus amplexus est doctrinam de impossibilitate statum puræ naturæ; ergo rejicit quoque naturalem Dei amorem super omnia.*

Nullum aliud momentum adinvenit, quo evinceret

(1) *Plut. pag. edit. Regiæ Parisien. 468.* (2) *Bajan. Bediv. pag. 120.*

ceret me consentire Bajanistis, præter istud frigidissimum, atque ineptissimum? At ego eodem cap. 4. scripsi: (1) *Datur amor naturalis etiam deliberatus, quantum ad objectum, eoque revera diligitur Deus ut est auctor naturæ, neque amor iste secundum substantiam malus est, sed bonus & recte rationi consentaneus.* Quomodo ergo eo in capite rejicio cum Bajanistis omnem amorem Dei naturalem? Præterea supponit adversarius admittendum esse adversus Bajam amorem naturalem, quo diligatur Deus tamquam auctor naturæ absque divinæ gratiæ adjutorio, ita ut ille amor sit naturalis & quoad objectum, & quoad principium; id vero apertissime refutatum est cap. 1. §. 1. & 6. Rursus ignorat, universam Scholam Ægidianam defendere, quod in nullo hominum statu possit diligi Deus super omnia, etiam ut auctor naturæ est, & nihilominus admittere amorem Dei naturalem, quatenus Deus amari potest propter bonitatem, quam impertitus est creaturis, non autem super omnia, & propter bonitatem suam, qua creaturas singulas antecellit. Insuper fallitur Bajanistis accensens eos omnes, qui statum puræ naturæ negant esse possibilem, rejiciuntque omnem amorem Dei super omnia, qui ex solius naturæ viribus oriatur. Tandem mentitur (a quo tamen mendacio illum in præsentiarum absolvo) affirmans me in libris antea exaratis amplexatum fuisse doctrinam de impossibilitate status puræ naturæ. Tam levi ergo conjectura, qua nihil ineptius proferri poterat, ausus est tanta asseverantia me Bajanis (2) annumerare, ut criminationem suam his verbis absolverit, *Evidens est igitur, F. Berti renovare errorem Baji in propositionibus 34. & 36. damnatum?* Quod vero mendacissimum, & impudentissimum est; conviciator fatetur me, dum propugno necessitatem gratiæ ad diligendum Deum, loqui de amore Dei super omnia, & nihilominus ait me a Bajanistis nequaquam recedere, quia censent Bajaniste, ut sæpius dictum est, nullum esse medium inter caritatem & cupiditatem, inter opera que fiunt ex motivo cupiditatis, suntque peccata, & illa que fiunt ex motivo caritatis, & sine divinæ gratiæ adjutorio, in quocunque statu homo consideretur, fieri non possunt. Quid enim ad me de Bajanistis, quando expressissime in locis productis dissert. 1. cap. 2. §. 2. 3. 4. & 5. atque hac ipsa dissertatione, hoc ipso cap. §. 5. inter caritatem & cupiditatem admitto plures actus honestos, qui licet non fiant ex motivo caritatis, non tamen oriuntur a culpabili cupiditate, neque sunt peccata; Memoria, quæso, loca illa repetantur, videatque ipsemet conviciator, ac evidens sit me renovare errorem Berti Th. T. VIII.

(1) De Theolog. Discipl. tom. 3. pag. 416.

(2) Bajan. Rediv. pag. 338.

Baji in propositionibus 34. & 36. damnatum, aut potius evidens sit se esse aut stupidissimum, aut mendacissimum aut iniquissimum. At persequamur cetera accusationum capita; & experiamur, num digna patellis opercula præ manibus habeamus.

II. Nititur Anonymus demonstrare, me Bajanistis (3) consentire circa opera infidelium, atque id negotii aggreditur ab extremitate paginæ 254. usque ad medietatem pag. 261. Ac primum, postquam ait quæstionem hanc fuisse definitam a S. Pio V. a quo damnata est propositio Bajana, *Omnia opera infidelium sunt peccata*, ita de me loquitur: *Quid ad hæc F. Berti? Ad propositam quæstionem sudat ille satis, nec quod in mente habet, audet reponere. Ea tamen, quæ respondet, nullatenus sane cum Summi Pontificis definitione coherent.*

Sudavi equidem satis, atque de operibus infidelium differens lib. 18. cap. 2. statui multa ab infidelibus fieri, quæ bona sunt quoad officium, nec debent appellari peccata: statui, ut plurimum tamen, virtutes infidelium ad inanem gloriam, seu ad voluptatem referri: statui virtutes illas absque Christi gratia comparatas nil prodesse ad cælestem beatitudinem: & demum statui ad virtutes undique rectas necessariam non esse fidem perfectam, & gratiam sanctificantem: quæ omnia adversarius a me præstari fatetur paullo infra. Sane hæc quatuor asserta continent quidquid de operibus infidelium, & de sensu Bajani articuli 25. scripserat in *Vindictis* Norisius, quod propugnavit in *Corrina* Pater Macedo, quod docens singuli Augustinensium, idque demonstravi cap. 1. §. 2. hujus velitationis. Sed nec scripta a Norisio, neque a Patre Macedo, nec a nostratium ullo, ideoque nec a nobis cum Summi Pontificis definitione coherent, omnesque sudavimus satis. At magis sudandum erit sub oppositionum gravissimo pondere, jamque cum Marone cogimur dicere.

Creber anhelitus artus

Avidaque ora quatit, sudor fluit undique rivis.

Pergit enim qui nos sudore madentes premit, & redigit in angustias: *Homo lapsus*, inquit, juxta F. Berti lib. 18. cap. 3. magis se delectat seipso, quam Summo Bono, si non ei sancta delectatio inspiretur, quoniam sine hujus delectationis dono prevalet rationi concupiscentia. *cujus desiderii non obedire absque gratia Salvatoris non possumus.* Illa autem gratia Salvatoris, cum nihil sit aliud in illius doctrina, quam inspiratio caritatis, deest infidelibus; non enim possunt Deum quem non norunt diligendum excitari. Ergo si F. Berti systemati adhereamus,

S s s

necef-

(3) Bajan. Rediv. pag. 254.

neccessario inferendum erit omnia infidelium opera esse peccata.

Teneris unguibus, & absque ullo sudore nodus iste dissolvitur. Verba a me producta, in quibus affirmo non posse hominem *absque gratia Salvatoris non obedire desideriis concupiscentiae*, sunt Augustini lib. de Nat. & Grat. cap. 62. num. 72. quem locum etiam citavi. Alterum scrupulum de Gratiae definitione, sive inspiratione caritatis, exemi non semel, ac praefertim cap. 2. §. 6. primae dissertationis: ubi demonstravi gratiam esse *caritatem* ampliori significatione acceptam, sive bonam voluntatem; quam aliquando infidelibus inspirari, affirmo & demonstro in eadem dissert. de operibus infidelium cap. 2. sen tom. 3. pag. 388. auctoritate Augustini, exemplo Polemonis, & Cornelii, aliisque momentis. In mea ergo sententia infideles interdum recte operantur cum gratia Salvatoris; licet non operentur *cum explicita caritate*. Cap. 3. affirmo opus in finem ultimum non relatum non esse bonum undique; at nego *vitiosum* esse, & *intrinsece malum*, Verba non repetam, quoniam producta sunt paullo supra §. 2. Quoniam vero Anonymus, ut acutior sit, syllogizat, dialectica methodo respondeamus: Nego minorem, nego consequentiam.

Rursus me aggreditur adversarius, & me *questionem eludere* affirmat; quoniam licet expressis verbis non asseram errorem a S. Pio V. reprobatum, non tamen nego omnia infidelium opera esse peccata, quod propositiones meas in medium adducendo nititur evincere, *quae*, inquit, *nihil enuntiant, quod sit falsum, vel saltem censura dignum; sed quae questioni propositae non faciunt satis.*

Lepidissima supra quam dici possit ratiocinatio! Contendit demonstrare a me non denegari; quod omnia infidelium opera sint peccata, adducendo quatuor propositiones, *quae nihil enuntiant, quod sit falsum, vel saltem censura dignum*. Audiamus nihilolocius argutatoris hujus argutationes argutissimas.

Prima igitur illius propositio (inquit) sic habet: *Multa sunt etiam ab infidelibus & impiis, quae si operum honestatem inspicias, & officia virtutum, habent decus laudis, neque ratione operis appellantur peccata. Veritas hujus propositionis per se patet: de ea nullum est dubium apud Orthodoxos, immo eam libentes admittit Bajus; nempe quia Bajus de virt. impiorum cap. 2. agnoscit in infidelibus multa opera ex officio bona.*

Bella belle! Si nego officia virtutum appellari peccata, & scribo: *Neque ratione operis appellari debent peccata*; ita enim habet mea propositio: quomodo a me non negantur omnia infidelium opera esse peccata? Quoniam, ait Ano-

nymus, Bajus quoque officia virtutum commendat. Ita est, sed ulterius Bajus affirmat hujusmodi officia virtutum, nisi referantur in Deum, fieri *motivo cupiditatis*, & esse *intrinsecus mala*: id, quod *Bajanismi* auctor testatur pag. 29. 64. 65. 102. 103. 105. 131. 155. & abunde constat ex dictis. Videndum ergo, an in praecitata propositione doceam officia illa virtutum in infidelibus semper a cupiditate corrumpi. Igitur propositionem illam demonstro ex Tridentina Synodo, ex damnatis articulis Wiclefi, & Baji, ex Basilii, Prosperi, & Augustini testimoniis, ex Theologica ratione, quod nullus ob morales virtutes morales exercentibus Deus temporalia bona contulerit, ex retributione a Deo reddita Regi Nabuchodonosor, & obstrictibus Aegyptiis, ex definitione virtutis tradita a Philosophis & ab Augustino approbata, his verbis pag. 385. propositionis argumenta concludens: *Igitur honorare parentes, erogare stipem pauperi, & alia quae propter honestatem operum etiam a Gentilibus gratia destitutis perficiuntur, tametsi ad liberandam & beatificandam naturam mortalium non valeant, natura modo, & recte rationi sunt consentanea; & virtutes non quidem Christianae, & ad veram pietatem pertinentes, sed moraliter bonae, non vitia, aut peccata, sunt appellanda.* Id, quaeso, est quaestionem concludere, & non negare omnia infidelium opera esse peccata? Alias propositiones praetereo: nam de 2. inquit, *Verissima quoque est haec propositio*; tametsi vocem, ut plurimum, ei fraudulenter a me adjectam esse pronuntiat; de qua fraude paullo post me convincendum esse pollicetur: de tertia propositione ait, *Haec propositio pertinet ad fidem*. De quarta haec subjicit: *Hic videtur confiteri Theologus noster infideles patrare aliquando quedam opera bona, cum auxilio divinae gratiae.* Triplici ei nomine gratias rependo; quod rursus Theologum dixerit, quod suum appellaverit, quod aliqua in parte me non errasse confessos fuerit.

Attendamus nunc, qua ratione demonstret me in 2. propositione, *Virtutes infidelium ut plurimum sunt germen inutile & marcescens*, adiecis- se voculas illas, ut plurimum, fraudulenter, id est, revera in corde existimando omnia infidelium opera esse peccata. Primum ait me nomine infidelium omnes illos complecti, qui Christum ignorantes Deum tamen verum cognoscunt, atque ex motivo caritatis operantur, non autem eos solum, qui Deum non norunt. Quare? Quoniam cum mihi objecissem argumentum illud, *Apostolus ait, Omne, quod non est ex fide, peccatum est: infideles fide destituti sunt: Ergo quidquid infideles operantur; peccatum est*: huic syllogismo respondeo, distinguendo, & explican-

do Apostoli textum, & negando ita intelligendum esse, ut nullus Gentilium, antequam Christo se devoveat, & habituali fide exornetur, possit recta voluntate operari.

Hactenus non meam fraudem detexit, sed se fraudulentissimum esse demonstravit. Lege integram responsionem meam, non mutilatam, ut ab Anonymo affertur, eamque intueri sive lib. 18. cap. 2. ab ipso citato, sive paullo supra §. 4. atque perspicies loqui me in primo distinctionis membro de homine veri Dei cognitione privato, & de hoc asserere, quod ejus opera ut plurimum ad cupiditatem & jactantiam referantur: in altero autem membro loqui de fide in Christum, & asserere ante ipsam fidem habitualement, & etiam explicitam, fieri bona opera ab infidelibus, & cum divina acceptatione; sed hæc non fieri absque gratia actuali. Quid in his rodendum est? quid fraudis latitat?

Prosequitur adversarius; In alio loco, inquit, ea solummodo infidelium opera confitetur esse bona, quæ ante fidem explicitam in Christum referuntur in Deum fide cognitum, citatis verbis meis lib. 15. cap. 4. ad penult. object.

Verum a libro 18 ad librum 15. retrogrado saltu pertransiens de calcaria in carbonariam dilabitur. Eo enim loci disputans de necessitate gratiæ prævenientis adversus hæresim Semipelagianorum, non instituo sermonem de operibus moraliter bonis, sed de iis, quæ conducunt ad pietatem veramque justitiam, atque in verbis ab adversario exscriptis explico, Quomodo Cornelius, & infideles alii, antequam converterentur ad Christum, aliquod bonum opus facere potuerint virtute gratiæ, cum primus gratiæ effectus sit ipsa fides. At hujusmodi opera, quibus pervenitur ad fidem, quis, nisi hæreticus Semipelagianus, negat necessarium esse actualis gratiæ adjutorium?

Sunt quædam alia, quæ mihi adversarius opponit circa infidelium opera: Primum est, quod ego agnoscens in quibusdam infidelibus opera bona, orationem institui de infidelibus cum auxilio gratiæ operantibus, ideoque de iis, quibus inspiratur caritas, cum in nostro systemate gratia nil aliud sit, quam inspiratio caritatis. In iis ergo, qui Deum ignorant, & quibus nulla caritas inspirari potest, nulla a me opera admittuntur a peccato immunia: & consequenter in loco superius laudato vocem ut plurimum fraudulenter adjeci. Alterum, quod doceam non requiri infidelibus fidem habitualement, nec gratiam remissionis peccatorum; sed de industria præteream quæstionem illam, „ an ad „ non peccandum necessaria sit fides, & gratia actualis, sive an omnia opera illorum, „ quibus deest fides actualis, sint peccata: atque his præmissis concludit: Et jure merito

„ a sententia sua clare declaranda consulto abstinuit; nam si partem affirmativam amplexus fuisset, in censuras a S. Pio V. adversus Bajanismum latas haud dubie incurrisset: si autem partem negantem tueri elegisset, si bi ipsi & suis principiis contrarius existeret. Maluit itaque altum de hac quæstione retinere silentium, quam semetipsum ultro in inevitabile conjicere præcipitium.

Hæc duo, pace adversarii dictum sit, nugæ sunt nugacissimæ. Et ad primum quod attinet, non semel atram caliginem, quæ ipsius observabatur oculis, dum Augustinianam gratiæ definitionem accepit de caritate proprie dicta dissipavi, atque infidelibus aliquando gratiam adesse disertissime tradidi in locis citatis §. 1. 2. & 3. necnon propositione 3. lib. 18. cap. 2. & lib. 15. cap. 4., in quibus assero infideles bona opera aliquando patrassse cum superna illustratione, & in illius aliquando ante fidem explicitam in Christum inspirari fidem in Deum, & sanctam cogitationem, quæ sufficiat ad facienda opera, quæ bona sint tum quoad substantiam, tum comparate ad finem ultimum; & quod mirum est, ipsemet adversarius pag. 257. & paucis ante istam argutiunculam lineis, testimonia eadem exscripserat. Certissimum est itaque admitti a me in infidelibus aliqua bona opera, etiam conducentia ad veram pietatem, & aliquam inspirationem gratiæ, & sanctam illuminationem! licet frequentissime operentur ob inanem gloriam atque cupiditatem; ideoque particula, ut plurimum, non fuit a me fraudulenter apposita; sed potius calumnia ab Anonymo fraudulentissime fabricatur. In altero autem Anonymus est Parthis mendacior; siquidem in eodem cap. 2. lib. 18. ubi pertracto de operibus infidelium, in singulis argumentis propositionis primæ demonstro etiam a Gentilibus gratia destitutis fieri opera rectæ rationi consentanea, & quæ nec vitia, nec peccata sunt appellanda, ut constat ex dictis, & apertius ex tom. 3. atque id unum nego, esse bona spectatis omnibus circumstantiis illa opera, quæ non referuntur ad ultimum, etsi ommissio hujus relationis eadem opera non corrumpat, nec intrinsecus vitiet; quod tam sæpe repetitum est, ut unusquisque sensum nostrum perceperit, & ipse fortassis Anonymus, quamvis aures habeat hebetes & perforatas. Ceterum quidquid ego de operibus infidelium conscripsi, nil est aliud, quam amplior explicatio eorum, quæ docuit cap. 3. §. 4. Vindiciarum Eminentissimus Norisius, ut constat ex dictis cap. 1. §. 2. hujus dissertationis: cum Norisio autem Bajum damno, censuras Ecclesiæ revereor, pro Augustiniana Schola decreto, nec in præcipitium ope illius gratiæ, pro qua ideo certamen,

ruiturus sum unquam. Utinam præcipitium e-
vitet, qui mendaciunculis adspersit, & convi-
ciis incrustat quidquid adversus Scriptores ca-
tholicos consignat litteris, & qui immemor sa-
luberrimi moniti, *Labia insipientis præcipita-
bunt eum*, famam nostram lingua & calamo la-
ceravit. Quoniam vero Norisii nuperrime men-
tionem feci, & laudavi caput 3. §. 4. Vindi-
ciarum, poterit unusquisque illum perlegere,
& iudicium ferre, an in propositionibus Baji
damnatum illum sensum Norisius agnoverit,
quem ego pariter profligavi; an de operibus in-
fideliū eadem omnino cum Norisio ego scri-
pserim; an Fulgentium Bellelli, virum alioqui
doctissimum, vel Norisium mihi roposuerim ad
imitandum; & cum Norisio legi poterunt Teologi
primo capite §. 2. laudati; ita enim fiet, ut quis-
que apertissime videat, Scriptorem hunc ineptissi-
mum non Fulgentio Bellelli, non mihi, sed Car-
dinali amplissimo, & universæ Augustinianæ fa-
miliæ diem indixisse. At de operibus infidelium
satis, superque.

III. Circa Baji (1) propositionem 28. *absur-
da, & miseranda* a me proferri censet Ano-
nymus, quoniam lib. 18. cap. 5. hanc proposi-
tionem enuntiavi: „ Non possumus aut pecca-
tum vitare, aut tentationem aliquam sine gra-
tia vincere undequeque, idest, æquo moderamini,
ita ut motus sensuum compescantur,
& frænentur appetitus rebellis. *In demonstra-
tione autem hujus propositionis scripsi*: Aut
vitiatur peccatum Dei amore, aut sine ho-
nesto, aut perverso & vitioso. Si hoc dixe-
ris, clavum clavo, peccatum peccato pellis.
Honestus finis sine gratia, saltem in praxi,
non datur. Item nec Dei amor, ut in supe-
rioribus demonstravi. Ergo sine gratia absti-
nere prorsus a peccato, & tentationes supe-
rare non possumus. *Hinc infert juxta senten-
tiam meam* peccati illum esse reum, qui
misericordia pulsus, aut naturali pietate com-
motus eleemosynam porrigit indigenti: aut
parentes honorat, quia scilicet finis, quem
sibi proponit, sine gratia saltem in praxi non
datur. Necessè est ergo, ut finis ille a gra-
tia totam suam honestatem accipiat, alioquin
finis perversus est et ac vitiosus; & tunc ho-
mo non posset nisi clavum clavo, peccatum
peccato pellere. Quam hæc miseranda sint
penes alios sit iudicium. “ Hæc disputator
acutissimus.

At primam demonstravi cap. 1. §. 3. juxta
Vasquesium, Turrianum, Franciscum Macedo,
& Cardinalem Norisium, in propositione Baji
28. agi de gratia Spiritus Sancti inhabitantis,
& differre a Bajo Augustini discipulos, qui pro-
pugnant sine adiutorio gratiæ actualis liberum

arbitrium nonnisi ad peccandum valere. Cum
autem ego in toto lib. 18. disputationem insti-
tuam de gratia actuali; an hæc doctrina sit ab-
surda & miseranda, penes alios sit iudicium.
Deinde in illa propositione consulto posui parti-
culam undequeque, commonstrans me pertra-
ctare de opere non tantum in se considerato,
verum etiam spectatis omnibus circumstantiis,
ideoque ibidem cap. 421. explicans sententiam
meam & damnans Bajanum articulum, de quo
est quæstio, affirmo liberum arbitrium non tan-
tum sine gratia sanctificante posse vitare pecca-
tum sine rectissimo, verum etiam sine gratia
actuali posse beatitudinem appetere, actus inde-
liberatos peragere, necnon exercere officia vir-
tutum, & præcepta aliqua implere quoad sub-
stantiam, operatione secundum se laudabili &
honestâ, etsi extrinsece & ex fine operantis non
bona undequeque; unde an sequatur eleemosy-
nam datum indigenti ex naturali pietate, &
cultum parentibus exhibitum esse peccata penes
alios sit iudicium. Præterea eo loci affirmavi
etiam Bellarminum lib. v. de Gratia & libero
arbitrio cap. 7. Franciscum Toletum apud Vas-
quesium in 1. 2. disp. 190. cap. 18. num.
174. in ea fuisse sententia, quod nulla tentatio
etiam minima separari possit absque gratia:
num vero ita res se habet, penes alios sit ju-
dicium. Denique dissert. 1. cap. 2. §. 6. num.
1. demonstravi me accepisse a Norisio quidquid
scripsi de operibus in praxi spectatis, nimirum,
quod etsi liberum arbitrium absque gratia plu-
ra facere possit, que ex idea honestatis oriun-
tur, & in sua productione honesta sunt; tamen
quia spiritualis creatura plurimum afficitur de-
lectatione sui ipsius, & in hoc statu, in quo
corpus aggravat animam, magis in sui amorem
nos trahunt sensibilia, quam intelligibilia, ne
qui operatus, in philautiam, aut in cupiditatem
defleat, indiget supernæ gratiæ ajutorio; an
vero hæc sit doctrina Norisii in Vindiciis cap.
3. §. 4, immo Augustini lib. 4. contra Julia-
num cap. 3. num. 27. penes alios sit iudicium.

Quoniam vero nihil aliud haeret Anonymus,
quod mihi circa Baji articulum 28. objiciat, me
duplicis mendacii reum esse pronuntiat; unius,
quia scripsi a Bajanistis etiam actus indelibera-
tos censerî culpabiles, alterius vero quoniam
affirmavi Bajum de gratia habituali fuisse lo-
cutum; atque iustorum mendaciorum accusatio-
næ præmissa; me præditum ulterius appellat in-
toleranda nec omnino fereuda audacia, eo quod
latam in Bajum censuram vitari dixerim ab iis
Theologis, qui docent actus indeliberatos non
esse peccata, & ab infidelibus & peccatoribus
fieri complura, que carent omni vitio & pec-
cato, cum sola gratia actuali, & absque gra-
tia

(1) Bajan. Red. pag. 268.

ria sanctificante. Quæ a me non solum scripta fuisse profiteor, verum etiam in præsentiarum repetuntur, & confirmantur. Enim vero responsiones meas verissimas esse, notamque mihi impactam audaciæ esse iniquissimam contumeliam, ostendi dissert. 1. cap. 1. §. 7. & rursus dissertatione hac tertia, capite item 1. §. 7. At præterea perspicuum est, & a me evidentissime demonstratum scripsisse Theologos plurimos ac præstantissimos, quod Bajus nullum bonorum operum principium agnoverit, propter gratiam sanctificantem, sive caritatem habituales. Quamobrem, si Anonymo fides habenda sit, mendax quoque est Gabriel Vasquez, mendax Turrianus, mendax Jacobus Fontana, mendax Pater Macedo, mendax Norisius, mendaces centum Episcopi Galliarum. At æquo animo ferendum est, si probos viros Cretensis Cretenses appellat, & Cinicus momus

Projicit ampullas, & sesquipedalia verba.

IV. Me præterea adversarius accusat, quod circa timorem, fidem, atque spem idem prorsus sententiam cum Bajaniis: rationes vero, quibus insinulatio hæc superstruitur, sunt istæ. Prima, quia libro 21. cap. 2. ubi nego dari opus indifferens in individuo, hæc habeo: „Nisi adsit caritas, per quam referantur in Deum, in praxi operans non operabitur propter æquitatem, cujus habet ideam ingenitam, sed aut sibi placens, aut fruens bonis commutabilibus, & ideo opus erit pravum, atque perversum. *Quæ propositio, ait Anonymus, cum sit universalis, complectitur actus timoris, fidei, & spei, sicut ceteros actus humanos; qui omnes, ut sint immunes a peccato, debent juxta illum (me scilicet) per caritatem referri in Deum.*

Agnosco verba mea tom. 4. pag. 195. sed ibidem loquar de opere, quod sit bonum undequaque, idest non solum ex objecto & fine proximo, verum etiam attenda circumstantia ultimi finis: eademque pagina repeto in mea, omniumque Augustinensium sententia, opus ex motivo honestatis patratur (multo magis opera, quæ ex gratia derivant, cujusmodi sunt timor, fides, & spes) in se, & officio ipso spectato bonum esse, & rationi consentaneum, sed defectum esse in fine operantis, qui illud ad debitum finem non refert. Eadem pagina remitto lectorem ad caput 2. libri 18. in quo semel, iterumque repeto, opus non ordinatum ad pravum finem non esse intrinsece, positive, & quantum ad substantiam attinet vitiatum, & a radice male cupiditatis erumpens, ut falso opinatus est Bajus; & concludo sententiam meam non tanto rigore esse tenendam, ut vitiosum sit opus, quod non refertur in Deum. Deberet ergo ad hæc Anonymus obmutescere, licet imperuasibilior sit graculo.

Objicit tamen ulterius: Gratia, juxta definitionem, quam ipse alibi tradit, est inspiratio dilectionis, nec a caritate actuali distinguitur. Igitur si actus fidei, spei, ac timoris, ut sint immunes a peccato, debent procedere ex gratia, debent procedere ex inspiratione caritatis. Resp. satis, superaue cavillationem istam a me fuisse refutatam, tametsi aliqua mox repetam.

Ait, ut præcedentem oppositionem confirmet, alteram utique definitionem gratiæ a me traditam fuisse lib. 14. cap. 7. idest, Gratia est actus intellectus & voluntatis, sive mentis illustratio, & inspiratio caritatis, sed animadvertit in mea sententia, solam mentis illustrationem si sit a caritate sejuncta, non sufficere ad vitandum peccatum. Verum rectissime me dictum puto, gratiam non consistere in sola mentis illustratione? nam gratiam istam a Pelagianis quoque fuisse admissam ostendi lib. 14. cap. 5. sive tom. 3. pag. 127. de Semipelagianis autem nullum dubium oriri potest, ut demonstrat eruditissimus Patavius lib. de Hæres. Pel. & Semipelag. cap. 9, ubi ceteris, ac firmissimis S. Prosperi testimoniis allatis: num. 2. inquit: „Cum Semipelagiani gratiam omnem, quæ in sola intelligentiæ nostræ collustratione, & cognitione sita est, prorsus esse necessariam agnoscerent: Prosper vero contendat non eam sufficere, quæ in sola doctrina & agendi notitia versetur; nec ea prædita voluntas hominis ad cognatum boni operis idonea sit, eo quod originali peccato fracta & enervata propriis subsidiis opus habeat: inde profecto consequi, neque Semipelagianos ullam agnovisse gratiam, præter illustrationem mentis, & cognitionem, tum aliam, quæ voluntatem informaret ipsam, desiderasse Prosperum; quique posteriorem hanc abnegaret, inter Semipelagianos sententia illius adscriptum. Non video quid huic argumentationi possit opponi. An enim inficiari poterit quispiam, Semipelagianos illustrationem, & inspirationem illam cognitionis ademisse? Hæc Petavius. Quid ergo istud rei est? Cur me vellicat accusator, quod gratiam non constituerim in sola mentis illustratione? Numquid bilem ei movet, quod Semipelagianis non adhærem? At præstat illius argumentationem præcipuam porrectis auribus audire.

Errorem suum (inquit pag. 279. denuo confirmat F. Berti, dum solvere tentat primam objectionem, quæ sibi proponit lib. 14. cap. 8. (idest, ubi illam definitionem trado, Gratia est inspiratio sanctæ dilectionis) sic autem se habet hæc obiectio: Aliud datur principium bonorum operum longe diversum a sancta delectatione, & caritate, idest timor Domini, quem donum esse Spiritus Sancti, & nos continere a

a malo, demonstrat Sacra Scriptura, definit Tridentina Synodus, &c. Huic objectioni respondet, concedendo timorem distinguere ab amore, sed pertinacius adhuc asserit timorem procedere a caritate: verbisque meis recitatis, quæ extant tom. 3. Ubique, inquit, idem principium, ubique eadem consecutaria a Bajano principio manantia. Et quoniam eo loci assero, quod timor præcedat caritatem, me convincere nititur antilogie subijciens: Nonne hæc sibi invicem adversantur? Quo enim pacto Fratrem Bertum cum seipso conciliabimus? Secum sane certare videtur. Modo vult ut timor caritatem præcedat, modo e contra declarat quod caritas timorem præcedat. Parum est me contradictionis arguere; addit me in verbis ludere, quoniam cum gratia sit inspiratio sanctæ dilectionis, neque a caritate in sententia mea distinguatur, falsum evidenter est, quod unquam timor præcedat caritatem.

Videamus cuius ponderis sit hæc argumentatio, & num ego, num ipse verbis ludat. Bajus quando ait principium omnium bonorum operum esse caritatem, caritatis nomine intelligit amorem benevolum, sive dilectionem Dei propter se, ut certum est, atque in omni fere pagina scribit ipsemet Bajanismi Redivivi Auctor. Ego autem caritatis nomen in illa gratiæ definitione accepi pro qualibet bona voluntate divinitus inspirata. Id apertissime demonstravi dissert. 1. cap. 2. §. 6. Idem evidenter constat ex hac dissertatione, ex hoc eodem capite §. 6. atque ex pluribus testimoniis, quæ ex libris meis collecta sunt, in quibus affirmo cubitalibus litteris caritatem, quæ timorem præcedit, esse bonam voluntatem, sive cupiditatem boni, non caritatem explicitam, non dilectionem Dei propter se, non illum amorem, qui tendit in Deum, ut summum bonum, & qui constituit virtutem peculiarem, ceterisque præstantiorum, quæ peculiari titulo caritas appellatur. Hoc idem luculentissime traditur in illa responsione, quam Scriptor iste Dithyrambicis minus sapiens dissecuit, & in qua affirmo inspirationem caritatis, quæ omne opus bonum præcedit, esse illam, quæ inspirat bonæ voluntatis fervorem; addo in timore non adinveniri, si timor tantum servilis sit, illam caritatem in qua singularis species virtutis comprehenditur: affirmo amorem, sine quo timor sanctus non excitatur, esse illum, qui Deum respicit ut justum & rectum. Vide tom. 3. Basilium Poncium eo loci laudatum, ipsumque adversarium pag. 280.

Hæc cum ita sint, annon pistillo obtusior, & stultior Coræbo a quovis alio diceretur, qui me verbis laudare, & mihi ipsi adversari pronuntiat? Non est contradictio, non est verbo-

rum lusio, vir bone, quod caritas in quantum est bona voluntas præcedat timorem, & caritas in quantum est amor Dei propter se timorem subsequatur: non est contradictio quod amor justitiæ, qui respicit Deum ut justum & rectum, timorem antecedit; & amor benevolus, in quo singularis virtus comprehenditur, per timorem, sicut per setam, linum, introducatur. In Centurione aliqua fides eleemosynas præcessit; non enim sine aliqua donabat: subsecuta est autem eleemosynas fides in Christum, quæ ab Apostolo Petro imbutus est. Nec arbitror contradictionis, lusionisque verborum arguendum illum fore, qui diceret, Aligua fides præcessit, & fides in Christum subsecuta est eleemosynas Centurionis. Ita ego de caritate: Aligua caritas præcedit timorem; & caritas explicita timorem subsequitur. Evanuerunt itaque magna illa Fratris Bertii contradictio, & illa verborum lusio. Nec aliud superest, nisi ut adversarium in foribus urceum fraudentem inspiciamus.

Itaque postremo loco sententiam meam in iis, quæ attinet ad relationem operum in Dei gloriam, inter Baji dogma rejicit, & posteaquam in Fulgentium Bellelli plura evomuit, Bellelline, inquit, Doctrina Bertiniana perfecte quoque congruit in expositione textus Apostoli, Omnia in gloriam Dei facite. Quamvis enim duas hujus textus F. Bertii offerat expositiones, Bajanam unam, Orthodoxam alteram recessentque momenta, quibus innituntur tam Orthodoxi, quam Bajanistæ, ac denique quamdam videatur amplecti mediam viam, a Bajana tamen expositione non recedit.

Movet autem principio mihi risum, quod doctrinam meam a meo agnomine vocat Bertinianam; nam Bertinium etymologia tam inepta est, ac si pugna, qua sexto Kalendas Aprilis, sive die 27. Martii a Cæsare Augusto debellatus fuit Antonius, vel ab Augusto Augustinianam, vel a Martino Martinianam, vel ab Antonio Antonianam appellares. Quamquam haud miror, hominem fortassis Gallum, cujus auribus personare non semel debuit, dum ea commemoratur, quæ pertinet ad Monasterium Sithiense S. Bertini in Galliis celeberrimum, vox illa Bertiniana, hanc etymologiam, sive, ut Tullius, notationem exprompsisse. A notha vero notatione procedens ad expositionem verborum Apostoli, facile ostendam, qua ratione adversarius de scammate egrediatur. Expositio illa duplex in loco, quem Anonymus laudat, idest, lib. 21. cap. 2. sive tom. 4. pag. 193, nil est aliud, quam explanatio & confirmatio duplicis Catholicorum sententiæ, quarum una est eorum qui censent omnia opera deliberata referenda esse in Deum finem ultimum; altera vero illorum, qui id negant esse præcepti. Pri-

mam sententiam, quantumvis obganniat obtrectator, esse Bajanistarum falsum est penitus, quandoquidem Augustinianam esse, catholicam, atque ab eximiis Theologis quamplurimis comprobari, immo in illam quoque veluti naribus trahi ipsummet adversarium, in primo hujus dissertationis capite manifestissimum feci. Sententia autem altera ea est, quam Anonymus Catholicam vocat, eamque nos plurimorum esse, suisque momentis suffultam in eodem capite secundo affirmavimus. Inquit autem Anonymus, me eo loci valde ponderare Novatorum argumenta, quibus probare contendo omnia opera nostrae, quae ad Deum non referuntur actu, aut virtute, esse peccata, neglectis momentis aliis, quæ textus Apostolici, Sive manducatis, &c. veram confirmant expositionem. Verum nemo calumniosius mendaciis, verborumque tendiculis opusculum aliquod studuit conglomerare. Calumnia enim est maxima, non quibusvis Theologis, nostrique generis scriptoribus, minimis scilicet ac proletariis, sed celeberrimis ac præstantissimis, atque hos inter Purpuratis Patribus, Bonæ, Norisio, Seripando illata improbare & audacter, affirmare, & ne incaute dictum videatur, repetere in singulis fere pagellis, quod prior sententia sit expositio ac placitum Novatorum. Mendacium præterea est, & quidem magnum, impudens, bullatum, quod in momentis a me ponderatis vel unum inveniat, omnia opera, quae in Deum non referuntur actu vel virtute, esse peccata; quum potius eo quoque in loco repetatur, quod sæpenumero dictum est, auctores primæ sententiæ admittere opera honesta, quæ in Deum non referuntur, quoad substantiam, in se, & officio ac fine proximo attento, bona & consentanea rationi, animadvertentes defectum reperiri tantummodo in fine operantis, qui eadem opera ad debitum finem non refert. Immo si dixissem alicubi, opera, quæ in Deum non referuntur, esse peccata, lato tamen modo, ex parte solius operantis, atque, ut ait Augustinus, non recto fine, non proinde, ac statim Bajanista dicendus essem, quemadmodum Bajanista dicendus non est Eminentiissimus Bona id scribens in Principiis Vitæ Christi §. 29. quandoquidem apertissimum est, locisque innumeris declaratum, agi a me, & a nostratibus omnibus de operibus, quibus neque in se, neque in aliqua circumstantia insit quidquam vitii, non de iis, quæ fiunt ex cupiditate, atque ex ea corrumpuntur, cujus generis esse quæcunque non procedunt ex caritate Bajus existimavit.

Redit adversarius pag. 289. ad cap. 3. libri 18. in quo de operibus moraliter bonis in utramque partem disputavi: at eo item loci non semel animadverti, non ex eo, quod opus non

referatur in Dei gloriam, vitari quod substantiam, nec proinde erumpere a radice cupiditatis, ut dixi paullo supra, & liquido constat ex eodem capite 3. sive Tomo IV. Perfricata igitur fronde scriptor Anonymus ex illa mea disputatione hanc intulit consecutionem. Ergo F. Berti intelligit textum Apostoli. Sive manducatis, sive bibitis, &c. sicut & illud intelligunt Bajanistæ, nimirum ita ut omnes & singula actiones nostræ, quæ ad Deum explicite non referuntur actu vel virtute, sint peccata. Nil autem moror quod accusator rursus repetit, gratiam a me definiri inspirationem caritatis, atque a me scribi, quod nisi adsit caritas, in praxi operans non operabitur propter æquitatem; nam semel, iterum, ac tertio istiusmodi cavillulos eradicavi.

Quoniam vero in tertio capite præcitato scripseram unicuique hominum inditam & ingentam esse ideam, rationem, seu regulam honestatis, & hanc, cum sit una, summa, & immutabilis, esse Deum ipsam, oculatissimus animadversor me corrigendum esse putavit, propterea quod confundam legem naturalem prout est in Deo dicente ac jubente, cum lege naturali prout est in nobis, seu in creaturis ratione præditis. Ceterum in hoc pariter voluit Anonymus in lucem prodere, & universis patefacere, quam jejenus sit, & inscius versantium in Scholis opinionum. Nam quod idea anticipata atque ingenta, & æquitatis regula, utpote una, certa, & immutabilis, sit ipse Deus, non utique ut in se existens, sed quatenus menti rationalium creaturarum effulgens, nec sententia nova est, neque obscura, neque nata ex nostro ingeniolo, sed percelebris, notissima, & non spernendis argumentationibus communita. Atque non eo tantum in capite, verumetiam libro 1. cap. 1. egomet de illa sententia differui. Quamobrem in hoc quoque, quod extra præsentem controversiam digrediens contingere voluit adversarius ad eruditionem suam ostentandam, nostramque imperitiam redarguendam, magis, magisque significavit eruditionem suam tenuissimam ac miserissimam. Et tamen is est, qui post tot captiunculas, post tot antilogias, post tot convicia & maledicta; ita Opusculum inscriptum Bajanismus redivivus, verissime tamen inscribendum THECEL, absolvit: Bajanismum in Theologicis disciplinis Fratris Berti, non minus quam in scriptis F. Belletti redivivum, suscepimus demonstrandum. Propositum autem nostrum jam nos affectos esse confidimus. Contra ego propositam spem habeo, me omnes machinationes ejus subvertisse, argutiunculas singulas refutasse, cunctaque objectamenta penitus contrivisse; cujus rei iudices appello Theologos universos. Quod si adhuc animo confidentissimi hujus hominis præconcepta infli-

in fideat opinio, me Bajanistarum erroribus implicitum esse ac fuisse, neque ingenio tali præditum esse, ut secum inire valeam litterarium certamen, inepte quoque, & frigide illatam mihi Bajanismi calumniam hisce tribus dissertationibus propulsasse; oro illum, atque obtestor, ut arrogantiam meam tribuat, si huic vindictarum mearum capiti finem impono verbis Hieronymi, (1) *Tibi soli licet τὸ σοφωπῆτε κραιφν, de cunctis ferre sententiam, & quasi censoria virgula, alios ejicere de bibliothecis, alios recipere; & cum tibi placuerit, me vel Catholicum vel hereticum pronunciare; nobis non licet perversa respondere, & damnare quod sæpe damnavimus? Lege Opuscula mea, & liquido pervidebis, me nunquam alicujus auctoritate deterritum acquiescere hereticæ pravitati. Non parum est scire quid nescias. Prudentis hominis est nosse mensuram suam, nec zelo diaboli concitatum, imperitiæ suæ cunctum orbem testem facere. Scilicet & gloriari cupis, & in patria tua jactitas, me non potuisse respondere eloquentiæ tuæ, & acumen in te Chrysippi formidasse. Christiana verecundia teneor, & cellula meæ latebras nolo mordaci sermone referare. Alioqui proferrem πᾶσαν τὴν ἀπιστίαν σὺ καὶ τροπαλοφροσύνην, parvulorum quoque voce cantatum. Sed hæc aliis aut loquenda, aut ridenda dimitto.*

C A P U T III.

In Scriptis præstantissimi Theologi Fulgentii Bellelli nihil inveniri, quod Bajanis erroribus primo hujus dissertationis capite recensitis aliqua ratione cohereat, productis viri doctissimi verbis evincitur ac demonstratur.

Absoluta eorum omnium, quæ pertinent ad libros meos de Bajanismo iniquissime insimulatos, Apologetica discussione, certandum est rursus pro Viro Clarissimo Fulgentio Bellelli: cui, tametsi illum ut Patrem ac Præsidem veneratus sum, & nunc quoque veneror, me nihilominus fecit adversarius socium atque cominutionem, afficiens meipsum in tanto conviciorum cumulo, honore quammaximo; utpote qui magis me cohonestari arbitror societate & contubernio doctissimi illius viri, quam Anonymus, qui sparsis per orbem libellis eundem appellat temerarium, spurium, dignum totius posteritatis oblivione, Baji & Jansenii discipulum, mendacem, raudulentum, inhaerentem Novatorum vestigiis, doli, artis effugiorumque plenissimum, cohonestari & augeri possit titulis ac muneribus splendidissimis. Quid enim decoris, quid laudis, quid præsidii, quid ponderis Catholico auctori, quisquis ille sit, asserre unquam potuit stylus ille

(1) *Epist. 26. alias 75. tom. 4. p. pag. 277.*

contumeliis, probrisque tamescens? At sacrosancto societatis vinculo conjunctis nil congruum magis atque decorum, quam sese mutuo opera, consilio, tutela, bonorumque omnium participatione juvare. Deum igitur nititur Accusator abjecta illa ac turpi scribendi methodo famam, & auctoritatem suam augere; curam ego, atque sollicitudinem meam in Socii defensionem impendere non desistam, ratus me hac ratione melius consulturum societati, quam ille consuluerit proprio, quicumque sit, characteri. Quamvis autem Fulgentius Bellelli fruens, ut pie creditur, tranquilla pace inter superos, nulla prorsus commovetur indignatione, ac forte videns hominem luctantem cum larvis subridet, & repetit decantatum illud ac festivissimum,

*Nunc telis petit ore meum post fata cadavere,
Audet vel lepus exanimi insultare leoni:*

ut quisque tamen agnoscat fidem, amorem, ac benevolentiam, qua ego demortuos quoque socios complector; vitiligatorem cum Protogene bella gerentem, non charta dentata, sed calamo, atque atramento temperato actutum adior.

§. I. *Fulgentius Bellelli rejecit prævum sensum prop. 35. & 36.*

Denegavit Bajus distinctionem duplicis amoris, non existimans Deum esse finem supernaturalis creaturæ rationalis, quoad affectionem, suapte natura, nullumque amorem naturalem distinctum a caritate agnoscens, qui amor non sit infectus cupiditate, atque ad omnem honestum rectumque amorem exigens gratiam inhabitantis Spiritus Sancti.

I. Fulgentius autem Bellelli, ubicunque asseruit necessariam gratiam ad diligendum Deum, tanquam auctorem naturæ, locutus est duntaxat de amore Dei propter se, & super omnia, & de gratia Spiritus Sancti moventis, non Spiritus Sancti inhabitantis. Videatur libro 3. de Statu creat. retion. cap. 6. ubi ait, *Deus ut naturæ auctor diligere nullo pacto potest, tanquam in alium finem referendus.* Quo in loco asserit etiam comparisonem visionis Dei ut auctoris naturæ, atque ut auctoris gratiarum, ab aliis Augustinensibus usurpatam, ut vidimus cap. 1. sect. 1. num. 4. Hortatur etiam lectorem, ut adeat Bartholomæum Riccium in Propositiones ab Innocentio XI. damnatas dip. 20. in qua vir doctus, nunquam de Bajanismo suspectus pag. 222. inquit: *In statu naturæ lapsæ & puræ, in quo adsunt eadem vires naturales, non esse possibilem illum amorem (Dei ut auctoris naturæ) nisi ex auxilio Dei, nam in eo statu amor sensibilium præponderat amori spiritualium: sed*

neque

neque in natura integra, vel in Angelis, in quibus non est caro, est ille possibilis naturaliter, saltem ut sit efficax; quia includit voluntatem postponendi pro semper omnia bona creata bono divino; id quod Riccius compluribus, invictisque argumentis ad paginam usque 251. demonstrat.

II. Agit Fulgentius Bellelli de amore Dei, ut auctor naturæ est, etiam de modo Rep. lib. 2. cap. 1. atque ibi pariter profiteretur se pertractare de amore Dei super omnia, scribens, Deum neque ut naturæ auctorem sine superna gratia super omnia diligere posse probavimus; quoniam dilectio illa talis est, qua creatura supra semetipsam impulsu dilectionis attollitur, ita nimirum, ut Deum diligat semetipsa contempta, laudato ibidem Eminentissimo Bellarmino, cujus verba & nos præmisimus cit. §. 1. num. 6.

III. De ipsomet amore verba faciens lib. 7. cap. 36. testatur loqui se de amore, quo pervenitur ad Deum, & de amore, qui est Dei cultus nec qualiscunque, sed præcipuus, adhibens verba Augustini contra Julianum lib. 5. cap. 1. num. 9. & de Civit. Dei lib. 10. cap. 1. & 4. & producit iterum verba Bellarmini, atque idem asserens, quod Gregorius Ariminensis, Norisius, Contensonus, Casalius, Alvarez, Lemosius, quorum scripta commonstratis locis commemorat.

IV. Ceterum illustris Theologus gratiam requirens ad amorem Dei, ut auctoris naturæ, propter se, ac super omnia, minime negat dari amorem Dei inchoatum ante justificationem, & absque caritate prædominante, necnon absque ulla gratia amorem beatitudinis, atque amorem honestum, qui non sit explicita caritas: ac multo minus asserit pravam cupiditatem, si caritas absit, omnes hominis actiones, omnemque amorem naturalem corrumpere; sed expressissimis verbis, quæ, ne repetantur, legi possunt dissert. 1. cap. 3. §. 1. v. tradit oppositum.

§. II. Refutavit P. Bellelli Bajorum sensum propositionum 25. & 26.

Affirmavit Bajus omnia opera infidelium esse peccata, & Philosophorum virtutes esse vitia, propterea quod existimavit omne opus, quod non oritur a cupiditate prædominante, originem habere suam, & labeneri a culpabili cupiditate.

I. Contra Fulgentius Bellelli docuit, infideles absque gratia sanctificante, cum auxilio tamen gratiæ actualis, plura opera, non solum bona; sed etiam supernaturalia facere, hæc scribens de modo Reparati. lib. 5. cap. 21. *Hæretica propositio est, enunciens infidelem peccare in omni opere. Siquidem dum piis infideles operantur* Bertii Th. T. VIII.

ribus ad veram fidem suscipiendam, sive orando, sive elemosinas largiendo, sive penitendo, sive consimilibus se præparant, non eos peccare, sed bene operari, Fides rectissima docet.

II. Addit vir doctissimus, articulum Baji 25. non tantum fuisse proscriptum, quoniam infideles aliquando faciunt pietatis opera gratia Dei auxiliante, verum etiam quia non semper peccant, nec semper dominanti cupiditati deserviunt, Baji etiam in vellicandis Catholicorum sententiis arrogantiam perstringens Exinde, inquit, manifestissime liquet, nec omnia opera infidelium esse peccata; nec necesse esse, ut infideles in omni opere peccent, quoniam interdum pietatis quædam opera, divina gratia suffulti, bene faciunt. Atque hinc etiam clarum fit, quam enormiter Bajus erraverit, qui eo falso nixus principio, Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est, ut fert articulus ejus 25. a S. Pio V. una cum aliis proscriptus, omnia infidelium opera peccata, & Paganorum virtutes vitia esse pronuntiavit. Nec quidquam boni, quod peccatum non sit, libero peccatoris arbitrio concessit. Elato proinde supercilio Catholicorum Doctorum sententiam, dicentium, in infidelibus reperiri aliquando quædam bona opera, ad Pelagianismum rejecit, ajens in articulo 25. Et ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia: aliorum scilicet Doctorum. Quæ verba paucis complectuntur, quæ de 25. & 26. articulo Baji tradiderunt Theologi præstantissimi; de quibus cap. 1. §. 2.

III. Insuper opera indeliberata absque fide, & absque gratia patrata, esse a peccato immunita disertissime Theologus noster affirmat eodem lib. 5. cap. 22. ubi ait: Errat ergo Bajus enormiter, dum indeliberatas actiones, quæ absque libero voluntatis humane consensu, sola impellente concupiscentia fiunt, esse vere ait, & proprie peccata, transgressionem scilicet legis, præcepto, Non concupisces, prohibitas.

IV. Pariter in infidelibus bonos esse pronuntiat motus illos voluntatis, qui non a gratia, sed a naturali inclinatione proveniunt, ita scribens eodem in capite. Appetere enim, propellente in id natura, felicitatem, quemadmodum & corporis incolumitatem, vel integritatem aut mortem fugere, similesque nature motus, bonos esse quis ambigat?

V. De operibus vero, quæ ab infidelibus cum deliberatione, & absque ulla gratia fiunt, apertissime affirmat, non esse quidem bona undequaque, & juxta præceptum veræ sapientiæ ordinata in debitum finem; at non proinde esse peccata, his verbis damnans Bajorum articulum 25. Non itaque absolute cum Bajo vitia dicenda sunt; sed officia virtutum bona, quæ tamen perfectionem veræ virtutis non attigerint. Huc

spectant testimonia proximis §§. proferenda.

§. III. *Augustinianus Theologus errorem propositionum 28. & 29. vitavit.*

Eror in his Baji propositionibus damnatus est, liberum arbitrium ad nullum opus, nisi ad peccandum valere absque gratia sanctificante, omniaque opera, quæ ex caritate non fiunt, ortum ducere a culpabili cupiditate:

I. Recedit vero a damnato errore Augustinensis Theologus, dum refutans propositionem 38. Quesnellianam ait: *Bajus vero enormiter erravit, quia Lutherana labe infectus nullum opus bonum admisit, nisi quod a gratia sanctificante procederet. Nam proinde dixit: Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatorum est. Quam quidem doctrinam hereticam esse liquido constat: siquidem decrevit Tridentina Synodus sess. 6. & 14. dispositiones, seu opera, quæ ex Spiritus Sancti impulsu justificationem in peccatoribus antecedunt, supernaturales, bonas, ac pias esse: quæque peccata dicere, sub anathematis pœna vetavit.*

II. Paulo infra §. 2. affirmavit, juxta S. P. Augustini sententiam, non ad quodcunque, & cujusvis generis bonum supernam gratiam requiri; sed tantummodo ad illud, quod pertinet ad pietatem, veramque justitiam; Cum S. Antistes (inquit) *adversus Pelagianos Christi gratiam propugnavit; non indefinite ad bonum cujuscunque generis, sed ad bonum salutare duntaxat eam necessariam asseruit; idque ei causa etiam fuit, ut diceret: Illud esse arbitrium laudabiliter, hoc est pie, utiliter, vereque apud Deum merendo liberum, quod per gratiam Liberatoris adjutum, a contraria fuerit concupiscentia liberatum.*

III. Expressius vero in Quesnellianam propositionem 39. sese explicat, priorem paragraphum his verbis absolvens: *Dum enim homo sine preveniente gratia, bonum aliquod interdum ex officio, quod ad salutem non pertinet, operatur, nec errat, nec se precipitat, nec se vulnerat; tamen nihil eo agat, quod ad salutem conducatur.* Citat quæ scripserat I. P. lib. v. cap. 21. de quibus præced. §. num. 1. & 2.

IV. Neque opera quædam sine gratiæ auxilio peracta, ad capeffendam salutem inutilia tantummodo celebris Theologus appellavit; sed ulterius in Quesnellianam propositionem 40. esse moraliter bona absque ulla ambiguitate declaravit his verbis: *Ea etiam S. Augustini mens esse videtur, ut quamvis rarissima quædam, quæque debitam promereantur laudem, plura tamen naturæ viribus, sine auxilio, officia moraliter bona agere homines possint; sterilia quidem, nec*

meritoria salutis, seu, ut ait S. Antistes de Sp. & lit. cap. 28. Ad salutem æternam nihil profunt impio aliquo bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur. Si difficillime invenitur; rarissime quidem, at invenietur tandem in pessimis quoque morale aliquod bonum, quod suis viribus agere possit homo. Non opus est post tam expressa, testimonia alia producere.

§. IV. *A Bajana interpretatione textus Apostoli ad Rom. 14. 33. Fulgentius Belletti recessit.*

Bajus itidem erravit exponens verba Apostoli ad Roman. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*, de fide perfecta, & non de pio affectu divinitus inspirato; ac præterea affirmans ea, quæ ex fide supernaturali non procedunt, nasci, & corrumpi a noxia cupiditate.

I. Secus vero Augustinianæ mentis indagator sapientissimus; nam libro v. de modo Reparationis cap. 29. compluribus Augustini textibus in medium productis, Quapropter, ait, *eam isuisse liquet S. Doctoris mentem, quod Gentiles philosophi, qui gratia Fidei penitus destituti fuerunt, non habuerint nisi officia bona, sed juxta præceptum veræ sapientiæ, seu rectæ rationis, in debitum finem non ordinata,*

II. De textu Apostoli pertractans cap. 33. ejusdem libri, in operibus, quæ fide non diriguntur in Deum, agnoscit quidem vitium aliquod & peccatum, sed non iisdem operibus intrinsicum; operanti solum, eo quod ultimi finis non teneat ordinem, inhærens: *Verba Apostoli, inquit (1), Omne, quod non est ex fide, peccatum est, generaliter; & ut plurimum intelligenda esse de vera Christi Fide, quæ in rectam, ac verum ultimum finem æternæ incommutabilis vite, quæ Deus est, opera nostra dirigit. Quapropter infidelis deliberate agens, & in talem finem, prout debet, non referens peccat. Quæ verba priusquam Bajanismi damnetur, operæ pretium est perlegere Augustinum lib. 4. contra Julianum cap. 3. num. 24. atque ea, quæ præmisimus cap. 1. hujus disert. §. 4.*

III. Enimvero Theologus præstantissimus proximo cap. 34. perspicue declarat officia moralium virtutum, quæ non sunt ex fide, in se bona esse, non mala, & inordinatam voluntatem, cujus causa reus est qui operatur, vitium esse operantis, non operis: „ Si gentilis (en ejus verba) (2) qui ex fide non vivit, nudum operuerit, periclitantem liberaverit, ægri vulnera foverit, divitias honestæ amicitiae impenderit, ad testimonium falsum nec tormentis po-

(1) Belletti ibid. pag. 408. & Aug. lib. 4. contra Jul. cap. 3. to. 10. pag. 597.

(2) Belletti ib. pag. 411. & Aug. 10. 10. pag. 600.

terit impelli, bona quidem facit; at non bene, sed male facit, quia non bona, sed mala efficit voluntate. Non igitur propter officium, sed propter actuale inordinatam voluntatem, arbor mala est. "Nec aliter Augustinus prælaudato cap. 3. nu. 30.

IV. Similiter paullo infra: „Quæ vero ex officio esse videntur bona, at non ex intentione fidei bonæ procedunt, ut Julianus cenſebat, ultro ea sine Salvatoris adjutorio per naturæ vires fieri poſſe Augustinus fatebatur: sunt enim illa bona officia, bona quidem, sed apud homines, qui civilia opera intuentur ac probant; sed fide inspecto sunt mala: bona quidem sunt, sed male facta apud Deum. "Atque ita Augustinus num. 33.

V. Verumtamen malam voluntatem, & debilitatæ intentionis omiſſionem, cum non sit causa bonorum illorum operum, quæ in infidelibus bona sunt ex officio, at non sunt bona defectu ordinationis in finem ultimum, non corrumpere officia diſerte, & perſpicue docet Fulgentius Bellelli (1) eodem lib. 5. cap. 12. ubi ait, non inquinari opus ex malitia cause, niſi ex illa procedat, laudans Cardinalem Bellarminum id afferentem (*) de Juſtiſ. lib. 5. cap. 9. & ſe explicans exemplo eleemoſynæ, quæ bona eſt, etiamſi fiat ab impudico, modo non impudicitia, ſed miſericordiæ causa fiat: quod nos ſuſius explicavimus cap. 1. §. 6. num. 13.

§. V. Bajo Pater Bellelli adverſatur in ſententia de operibus deliberatis in Deum referendis.

POſtremo Bajus circa verba Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. Sive ergo manducatis, &c. enormiter lapſus eſt, affirmans omnia illa opera, quæ in Deum non referuntur per caritatem, & amorem benevolentia, eſſe peccata, & a culpabili cupiditate corrumpi.

I. At Auguſtinianus Theologus, ut demonſtravi in fine 2. capituli, propugnavit tantummodo præceptum referendi omnia opera deliberata in Dei gloriam relatione virtuali, cujus omiſſio non facit, ut eadem opera a noxia cupiditate proficiſcantur, vel ut intrinſecus mala ſint; prout conſtat ex paragraphis præcedentibus, & luculentius ex diſſert. 1. cap. 3. §. 2. & 5. ubi plura percelebris viri attuli teſtimonia, quorum unum eſt illud in 45. Queſnellii propoſitionem (2): Inde autem nullo conficitur jure, quod prava cupiditas, caritate abſente auxiliatrice, omnes hominis actiones corrumpat, quoniam de-

ficiente vidrici gratia, poteſt cum effectu bene aliquoſiter operari, &c.

II. Porro quod etiam ad opera undequaque bona ſufficiat virtualis in Deum relatio, ſcribit pius Auctor frequentiffime de modo (3) Reparat. lib. v. ubi inter cetera hæc habet: Si præceptum actualis dilectionis non urgeat, uti certiffimum eſt non ſemper urgere; ſi bonum & pium eſt quod fit, & pia inſuper fiat voluntate, virtualis & implicite in Deum refertur, virtute præterita intentionis bonæ, perinde ac ſi dilectio actualis aſſeſſet.

III. Relatione etiam virtuali, quæ ſit ex caritate, ſive amore benevolentia, ab operante prætermiſſa non vitiari intrinſece, neque a cupiditate corrumpi officia moralium virtutum, ſed tantum non eſſe bona undequaque, ſatis conſtat ex verbis repetitis num. 1. ex aliis permultis primæ diſſertationis necnon ex nuper productis hoc ipſo in capite §. 2. & 4.

IV. Virtutes quoque ſupernaturales, & actus bonos ac perutiles fidei, timoris ac ſpei, etiam abſque explicita caritate, per quam in Deum referantur, non uno in loco illuſtris Theologus commendavit: ac de Fide inquit in propoſitionem (4) Queſnellianam 51. Operatur fides per ſpem, dum nos in conſequenda juſtificationis per Chriſti mortem fiduciam erigit; operatur per timorem, quia fide ſempiternorum præcedente, divina juſtitia timore concutimur; operatur per orationem, quia fides impetrat quod lex imperat; operatur per caritatem, quia Chriſtum Salvatorem diligimus, quem credimus omnis eſſe juſtitia ſontem; operatur denique per ſemetipſum, quia myſteris a Deo nobis revelatis præbet aſſenſum.

V. De timore item inquit de modo Reparationis, etiam ſervilem ſecundum ſubſtantiam bonum eſſe, productis verbis S. Thomæ 2. 2. qu. 19. artic. 4. ad 3. Repetit inordinationem, qua magis timetur pœna, quam culpa, timentis malum eſſe, non timoris. Amplectitur, laudatque ſententiam Cardinalis Bellarmini lib. 2. de Pœnit. cap. 18. ſcribentis: Qui ſerviliter timet malus eſt, quia pluriſ facit pœnam, quam culpam, ſed timor ipſe non eſt malus. Addit de illo, qui cum timore gehennæ conjungit voluntatem peccandi: Hoc autem modo qui timet, non timoris vitio, ſed ſuo, legis honeſtatem, juſtumque ordinem minime diligit: & in propoſitionem 61. Queſnellii, Aliud eſt, inquit, gehennæ timorem, quantum eſt ex ſeſe, fugam interni mali non incutere; aliud vero quod ſuo timens vitio timorem effectu vacuum reddat, in-

T t t 2

time-

(1) Bellelli eodem tom. 1. de modo Reparat. pag. 338.

(*) Polius de Grat. & lib. arbitrio cap. 9.

(2) In Propoſ. Queſn. pag. 139.

(3) De modo Rep. p. 1. pag. 334.

(4) In propoſ. 51. Queſnel. pag. 167.

timorque ad peccatum retento affectu, solam manum cohibeat. Primum falsum est, quia timor gehennæ, quantum sua interest, suo nempe inspecto officio, & substantia, id omne fugiendum dicitur, quod gehennæ pœnam meretur. Secundum interdum accidit: at tunc non vitium timoris est, sed timentis. Vide diss. 1. cap. 3. §. 5. alia verba, quæ timorem a benevola caritate se junctum, bonum, utilem, atque supernaturalem esse declarant.

VI. Item de Spe amori tantum concupiscentiæ conjuncta scribit Theologus Orthodoxus de modo Reparati. lib. v. cap. 36. Sperat autem, qui ex intentione æternæ mercedis obtinendæ malum fugit, & bonum facit: ergo intentio ejus recta est. Et rursus: Neque enim qui sperat æternam gloriam, sperando peccat. Atque in propositionem Quesnellianam 57. Spes ad effectum consecutionis præmit sine caritate minime quidem est profutura; sed tamen est vera spes, & ad amissam caritatem recuperandam congrua impetratione peccaterem disponit, ex Trid. sess. 6. cap. 6.

VII. Demum de virtutibus universim scribit Augustinianus Theologus in propositionem Quesnellianam 53. Cum homo credit, sperat, timet, se humiliat, peccata detestatur, & plorat, vel simile quid Christiana agit virtutis, actiones quidem Christianas facit, non tantum quia a caritate in Deum & Christum cuncta ordinantur; sed etiam quia a sua qualibet Christiana procedit virtute. Caritas enim major dicta est esse, non sola. Si ergo non sola Christianorum virtus dicta est: non ergo solas actiones Christianas facit. Satis, ut arbitror, manifestum est, a Fulgentio Bellelli absque caritate, qua referantur in Deum, commendari, gratiæ adscribi, & non inter peccata, & inter noxiæ cupiditatis effectus recenseretur actus fidei, timoris, spei, ceterarumque virtutum. Subjicienda est igitur

CONCLUSIO.

In Scriptis Fulgentii Bellelli errores omnes Bajæ, de quibus superius instituta est disputatio, non afferuntur aut comprobantur, sed perspicue evidenterque damnantur, refelluntur, ac profligantur.

DEMONSTRATUR.

Recensiti Bajani errores in eo siti sunt, quod Michael Bajus rationalibus creaturis in primæ earum conditione spectatis collatam denegans gratiam adoptionis, iustitiamque, per quam ad beatitudinem capeßendam pervenirent, constituens in solo ordine naturali, atque dona supernaturalia e medio tollens, consequenter dixerit Deum esse finem naturalem, ad quem naturali

amore, ac viribus propriis possent ipsæ creaturæ rationales pertingere, ideoque rem esse prorsus eandem, quod Deus sit auctor naturæ rationalis, & quod sit gratiarum largitor; quod amore naturali Deus super omnia diligatur, & quod habeatur caritas, & gratia adoptionis perducens ad regnum; absque tali autem caritate regnet sola cupiditas, quæ omnem amorem, omnemque humanam actionem corrumpat. Hinc vero eo usque progressus est, ut omnia, & singula opera infidelium, qui illa caritate, & fide, quæ per dilectionem operatur, sunt destituti, oriri a cupiditate, atque hinc intrinsecus vitiari, & consequenter vera esse peccata existimaverit: libero arbitrio eadem gratia, eademque caritate exspoliato, serviendi tantummodo noxiæ illi, omniaque opera corrumpenti cupiditati vim potestatemque tribuerit; omnesque actiones, quæ ab ipsa caritate non oriuntur, neque in Deum ordinantur, pravæ cupiditatis effectus, mala, vitia, peccata enormiter appellaverit. Hæc propositio quoad omnes partes constat ex primo capite hujus tertiz dissertationis.

In Scriptis autem Augustiniani Theologi loculentissime proprietates naturæ a donis supernaturalibus distinguuntur; Deus natura auctor, quoad connotata, & ea distinctione, quam in ipso Deo Schola nostra propugnat, fecernitur a Deo auctore gratiarum: amor, quo pervenitur ad Deum, adscribitur gratiæ; & nullibi damnatur, nullibi cupiditati attribuitur amor Creatoris, qui non sit propter se, & super omnia; ac etiam sine tali amore agnoscuntur opera bona complura, quæ a cupiditate nequaquam gignuntur. Negatur præterea in iisdem Scriptis infideles peccare in omnibus operibus: negatur liberum arbitrium non posse recte agere, & se ad justificationem disponere absque gratia sanctificante: negatur servire in omnibus operibus dominanti cupiditati: negatur omnia, quæ fiunt absque gratia præveniente, licet sterilia sint & ad salutem non conducant, a cupiditate vitiari, atque inter peccata esse connumeranda: negatur denique opera illa, quæ non referuntur in Deum virtualiter, fieri ex culpabili cupiditate, atque ab ista corrumpi. Hæc propositio quoad singulas partes ex dictis in hoc tertio capite est evidens, & perspicua.

Luculentissime itaque in Scriptis Fulgentii Bellelli omnes errores Bajæ, de quibus instituimus disputationem, vitantur, damnantur, & refutantur.

§. VI. Anonymi adversus præclarum Theologum Fulgentium Bellelli objectiones reliquæ colliguntur, atque exsufflentur.

N Il prorsus reliquum est in toto illo modesti, sapienti, ac temperati Auctoris, qui larvatum

vatum *Bajanismi Reviviscentem* in lucem edens proprio nomine penitus occultato delitescere studuit, castigatissimoque cedroque dignissimo Opusculo, quod hac, & præcedentibus dissertationibus elisum non sit, fractum, ac dissolutum. Quoniam tamen nonnulli ex iis, qui Litterat- videri volunt, cum vix Theologicum curricu- lum compendiariis unius Scholæ exscriptis ru- dimentis peregerint, de quæstionibus difficilli- mis, nec forte perceptis, audent sententiam pro- ferre: aut a natura ingenioque ita comparati sunt, ut illos doctiores, & veraciores existiment, qui dicteriis aliorum famam proscindunt, & ve- nenatissimo utuntur stylo; ideo ad istorum os obtundendum, quisquillas ceteras, & argutun- gulas adversarii, consueta methodo servata, pro- ponam ac refutabo.

Ergo Anonymus contendit a Fulgentio Bel- lelli propugnari doctrinam Baji (1) in proposi- tionibus 34. & 36. enuntiatam, quoniam Augu- stinensis Theologus nullum medium admittit in- ter cupiditatem & amorem Dei supernaturalem: & quoniam lib. 3. de statu creat. rat. inquit propositiones illas fuisse proscriptas ob liberam privati Doctoris in alienas sententias criminan- do acerbiter, Hinc infert accusator, non alia ratione illum violatæ Piane constitutionis cri- men a se propulsare, quam asserendo proposi- tiones illas damnatas non esse quantum ad do- ctrinam auctoris in iis contentam, sed solummo- do ratione durioris styli, quo arguitur in eis sententia contradictoria.

Verum constat ex dictis, quam hæc objectio inepta sit, atque inanis; namque ab Augustinia- no Theologo actiones complures admitti, quæ neque a cupiditate, neque a caritate derivant, demonstratum est cap. 2. primæ dissertationis, & confirmatur iis omnibus testimoniis, quæ hoc eodem capite ex illius Voluminibus exscripsi- mus. Propositiones autem 34. & 36. Baji dam- natas fuisse ob nimis austeri, & severi iudicii libertatem, scripserat antea doctissimus Vasquez, de quo cap. 1. §. 2, ac mira res est, quod ea- dem responsio sit in uno verax assertio, in alio autem piaculum inexpressibile. Scio accusatorem reponere, quod etsi nonnulli Theologi affirmant quasdam Baji propositiones fuisse proscriptas so- lam propter acerbiter censuræ; duæ tamen prænuntiata continent doctrinam, quæ traditur in damnata propositione 38; necnon in proposi- tionibus aliis, quæ spectant ad statum pure nature: nec licitum fuisse F. Bellelli Piane Constitutioni refragari contra probabiliorem, ac tutiorem sententiam illorum Theologorum, qui asserunt illas propositiones damnatas fuisse quan- tum ad doctrinam. Ac revera sic proscriptas omnes propositiones Bajanæ adversarius demon-

strat, eo quod in Bulla S. Pii omnes damnen- tur in rigore, & proprio verborum sensu ab Au- ctoribus intento, neque tantum damnentur tan- quam oppositæ caritati, & paci fidelium, verum etiam tanquam dignæ censura aliqua Theologi- ca. Ceterum & hæc nugæ sunt, ac gerræ ejus- dem omnino generis. Nam primo Vasquesius scribens propositiones aliquas fuisse proscriptas, non quantum ad materiam propositionum, sed quantum ad severi iudicii libertatem, sigilla- tim & expresse pertractat de propositionibus 34. & 36. In Constitutione autem S. Pii damnatas quidem legimus omnes Baji propositiones, respec- tive tamquam hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offen- sionem immittentes: at inquit idem Vasquez in 1. 2. disp. 190. cap. 18. num. 176, Ex qua damnatione non satis apparet qualis unicuique propositioni censura sigillatim conveniat, nec prædictis propositionibus omnes illas notas, & censuras simul, sed singulatim convenire, hoc est singulas singulis tribuendas, ex prædictis ver- bis aperte constat. Similia, ut alibi diximus, Norisius, in Vindiciis tom. 1. pag. 322. Quum ergo in propositionibus 34. & 36. styli acrimo- nia, iudicii acerbiter potissimum evitant; quare affirmare non possumus cum Vasquesio illas non fuisse proscriptas, quantum attinet ad materiam propositionum? Præterea accusator splendidissime mentitur scribens Fulgentium Bel- lelli sentire, quod propositiones prænuntiatae non sint proscriptæ quantum ad doctrinam auctoris; proscriptas enim ait propter privati Doctoris in criminando alienas sententias acerbiter: de sensu autem Baji eo loci nec my, nec gry. Immo cum sententia Baji juxta Anonymum ea sit, quæ continetur in prop. 38. & 27. Fulgen- tius Bellelli, qui recedit a doctrina Baji enun- tiata in propos. 38. & 27. prout demonstravi 1. & 2. dissertatione recedat quoque necessum est a Baji doctrina enuntiatam in propositionibus 34. & 36. Postremo quum doctrina Baji, quæ continetur in propositione 38. sit falsissima in quacunque hominum statu, si sensus Baji dam- natus in propositionibus 34. & 36. foret, quod per solas vires nature non possit Deus tanquam auctor naturæ diligi super omnia, ita ut qui docent non posse Deum tanquam auctorem na- turæ diligi super omnia per solas vires, consequenter defenderent doctrinam damnatam in 38. articulo Baji: si, inquam, id esset, se- queretur sensum damnatum illarum proposi- tionum defendi ab omnibus Thomistis, ab Estio, a Bellarmino, aliisque propugnantibus Deum tanquam auctorem naturæ in hoc statu infirmi- tatis diligi non posse super omnia per solas vi- res nature, atque ab iisdem Theologis, de quibus

(1) Bajan. Rediv. pag. 312.

bus cap. 1. §. 1. , propugnari doctrinam damnatam in Baji articulo 38. Lufit itaque operam, dum ex commentitio Bajano sensu, & ratiocinationibus ineptissimis ac frigidissimis Anonymus in præstantissimum virum insiliit, eique objecit damnationem 34. & 36. propositionis.

II. Nec melioris ingenii exhibuit specimen apponens Fulgentio Bellelli (1) errorem, doctrinamque Bajani articuli 25. quanquam verbosior fuerit, & in garriendo, probrisque urgendis concitator. Ad hæc autem capita revocantur, quæ recoquit ac repastinat. Reprehendit primum eximium Theologum, quod dixerit Bajum enormiter peccatis adnumerasse *indeliberatas infidelium actiones; quæ cum non sint actus humani, dici non possunt opera infidelium*, sed huic priori cavillulo satis superque responsum fuit dissert. 1. cap. 1. §. 7. num. 4. & 5. & hac ipsa dissert. 3. cap. item primo §. 7. n. 3. ubi etiam ostendimus eandem responsum fuisse adhibitam a P. Macedo, & a Cardinali Norisio, demonstrantes ulterius quomodo juxta Bajum opera quoque indeliberata sint *actus humani*; quamquam in alia propositione 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata*, non opera duntaxat *deliberata*, sed omnia ac singula peccatis accenseantur. Atque hinc magis magisque se prodit imperitia adversarii, qui ait Fulgentium Bellelli errasse, ac *supine* errasse, dum responsum illam adhibuit, atque id *de industria* ab eo factum, *ut scilicet deliberata infidelium opera omnia vera esse peccata, ut Bajus docuit*, & ipse si posset impune doceret, quando, ut ostendimus, P. Bellelli in infidelibus opera quoque *deliberata* agnovit, quæ peccata non sunt, sed vel bona undique, & secundum omnem rationem, si fiant auxilio gratiæ prævenientis; vel bona tantum *ex officio*, & *sine proximo*, si fiant absque gratia actuali.

Hoc idem confirmatur ex verbis eruditi Theologi, quibus multum *fraudis* inesse inquit adversarius. Verba illa hæc sunt: *Siquidem dum pii infideles operibus ad veram fidem suspiciendam, sive orando, sive eleemosynas largiendo, sive penitendo, sive consimilibus se preparant, non eos peccare, sed bene operari fides rectissima docet*, de modo Rep. lib. v. cap. 21. At appello legentium oculos. Annon his verbis Fulgentius Bellelli admittit in Infidelibus bona opera *deliberata*, & etiam ad fidem disponentia, facta tamen cum prævenientis gratiæ adjutorio, quæ est altera responsio Norisii, & P. Macedi, ut ex cap. 1. §. 2. evidentissime constat? At inquit adversarius: *Fraus hic latitat; quoniam F. Bellelli eo loci docet ea tantum opera infidelium a peccato esse immunia, quibus adulti disponuntur ad fidem*. Respondeo

juxta Theologum nostrum commemorata opera esse immunia a peccato, & *ad fidem suscipiendam* disponere, ideoque esse bona secundum omnem rationem, supernaturalia, & ad salutem spectantia: sed etiam absque gratia; absque ulla fide dari in infidelibus opera quædam bona *quoad substantiam*, sive *ex officio*, quæ licet non sit bona, *spectata circumstantia ultimi finis*, non tamen sunt peccata, neque in sui productione fœtus cupiditatis; atque id etiam constat ex §. 2. 3. 4. & 5. hujus capituli.

Inquit Anonymus. At *dolosa, & futilis*, est adjectio illius articuli *ex officio*, quam propositioni 25. *vellet addit F. Bellelli*, cum aliena sit a mente Baji, qui opera infidelium *ex officio* bona esse fatetur. Verum & hic scrupulus evulsus & eradicatus est præcedenti capite §. 6. num. 2. ubi diximus juxta Bajum opera moralium virtutum dici bona *ex officio*, sed corrupta *ex cupiditate*: hoc autem negat Bellelli lib. v. de modo Reparati, cap. 12. pag. 338. & in propositionem Quænellianam 45. pag. 139. Quod vero virtutes, quæ Deo virtutum non serviunt, sint *ex officio* quidem bonæ sed recto fine destitutæ, non futilis nec dolosa assertio est, sed doctrina Augustini lib. iv. contra Julianum cap. 3. propugnata a Norisio in *Vindictis* cap. 3. §. 4. ab omnibus Augustinenis, atque a viris aliis doctissimis tradita, ut primo capite demonstravi: & consequenter dolosa potius dicenda est, & futilis cantilena, quam adinstar ranunculi adversarius repetit quamfrequentem.

Addit Anonymus: F. Bellelli *de modo Reparati* lib. v. cap. 20. scribit, „Gentiles philosophos, qui gratia fidei penitus destituti fuerunt, non habuisse nisi officia bona, sed juxta præceptum veræ sapientiæ, seu rectæ rationis in debitum finem non ordinata, quin potius vitio philautiæ corrupta, „Quid, quæso, istud est? Nonne in verbis ludit F. Bellelli? Veras infidelium virtutes reprobat: „quas S. Thomas 2. 2. qu. 23. art. 7. docet „esse veras virtutes, non quidem veras simpliciter, sed tamen veras. Deinde quomodo „virtutum officia dici non poterunt vitia, si „sint vitio philautiæ, atque superbiæ corrupta? “

Optume, bellissime! Tonat, corruscat, & miscet omnem Græciam. Verumtamen verba P. Bellelli lib. v. cap. 29. pag. 390. non aliud sonant, quam hæc Augustini lib. iv. contra Julianum cap. 31. num. 21. *Quidquid autem boni ab homine, non propter hoc fit, propter quod fiet, debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est*. S: Patris Augustini mentem fuisse, quod in infidelibus non fuerint veræ virtutes,

quis

(1) Bajan. Rediv. pag. 139.

quia eosdem humanæ laudis ac gloriæ subji-
bant, quæ ratione in vitia vertebantur, utpote
quæ superbiæ inservirent, testatur, demonstrat-
que Norisius in *Vindictis* cap. 3. §. 5. Idem
doctissimus Cardinalis eodem capite scribit. Ete-
nim cum adeo facilis, immo irreporabilis sit ca-
sus ab actu virtutis in philautiam, divina gra-
tia fuit, quoties infideles nulla ex opere bono
superbia intumuerunt. Quid ergo istud est? Lu-
dit ne verbis Augustinus? Ludit ne verbis No-
risius? Quomodo est opus bonum, quod recto
sine peccatum est? Quomodo est opus bonum,
quod inservit superbiæ? Dicit tamen nequit No-
risius esse discipulum Baji, quoniam ibidem a
Bajanismo se purgat, demonstratque eadem do-
ctrinam diserte tradi a Ripalda inter Jesuitas
celeberrimo, qui disp. 20. sect. 6. num. 25.
ait: Recte dicitur voluntatem in hoc ordine pro-
videntia destitutam auxilio gratiæ, suisque viri-
bus relictam, solum posse superbiæ & pecca-
tum. In *Parallelo* quoque demonstrat eandem
esse sententiam Patris Macedi in *Collationibus*,
& in *Cortina*. Quid ergo, hi etiam Bajanistæ?
Neque hi, neque Norisius neque P. Bellelli.
Ac responsio ex dictis apertissima est. Enim-
vero non sequitur ex verbis, quæ Anonymus
objicit, vitio philautiæ, & superbiæ corrupti
opera, quæ fiunt ab infidelibus cum gratiæ di-
vinæ adjutorio: immo non sequitur, quod om-
nia infidelium opera facta absque gratia in sui
productione sint peccata, & quod a noxia cupi-
ditate oriantur; sed sequitur duntaxat, operan-
tem, nisi gratia adjuvetur, animo opus suum,
& in se gloriari, atque ita in ejus animo ja-
ctantiam ac superbiæ erumpere; ita ut jactan-
tia ipsa ac superbia non sit causa & finis ejus-
dem operis, sed vitium aliquod consequens ex
malitia operantis, qui opus illud in debitum fi-
nem non refert. Atque hæc est expressa senten-
tia Norisii; ac nostra non semel exposita, at-
que explanata. S. vero Thomas (1) citata quæst.
23. art. 7. docet veram virtutem simpliciter es-
se illam, quæ ordinatur ad principale bonum
hominis, sicut etiam Philosophus in 8. *Ethic.*
dicit, quod virtus est dispositio perfecti ad op-
timum: & sic nulla vera virtus potest esse sine
caritate. Ibidem sine caritate agnoscit veras
virtutes, si accipiatur virtus secundum quod est
in ordine ad aliquem finem particularem, puta
conservationem civitatis, vel aliquid hujusmodi.
Hoc idem est, quod nos dicimus, hoc idem
prorsus: virtutes absque caritate si comparentur
ad objectum & finem proximum, bonæ sunt,
veræ virtutes sunt; si comparentur ad finem
hominis ultimum, bonæ non sunt veræ virtu-
ter non sunt.

(1) B. Thomas to. 11. p. 2. pag. 55.

(2) Bellelli de modo Rep. to. 1. pag. 408.
Augustinus to. 10. pag. 599. Bellelli tom. 1.

Præterea accusator leviora quædam alia (si
tamen dictis levius aliquid ac facilius potest ex-
cogitari) ad evincendum in Fulgentio Bellel-
li errorem Baji circa infidelium opera, reco-
quit; quæ cum supra singillatim sint refutata,
sat est illa legentium oculis subicere. Ait ergo
a sodali nostro lib. v. cap. 33., exponi senten-
tiam Apostoli, *Omne quod non est ex fide pec-
catum est*, de vera Christi fide, quæ in rectum,
& verum ultimum finem opera nostra dirigat.
At demonstravi cap. 1. §. 4. illam expositionem
esse Augustini, Prosperi, Fulgentii, Leonis
Magni, Remigii, atque ab omni errore vindic-
atam fuisse cap. 4. *Vindic.* §. 5. a Cardinali
Norisio, & de eo loci Patrem Bellelli (2) ea-
dem scribere, quæ S. Pater Augustinus libro
iv. contra Julianum cap. 3. num. 24. & ulterius
fateri posse in verbis Apostoli accipi fidem pro
conscientia. Rursus objicit adversarius, ab e-
ximio Theologo eodem lib. 1. cap. 34. scribi:
„ Nudum operiri, officio per se inspecto, in
„ quantum est nudum operiri, bonum esse,
„ sed inspecto fine in quantum non est ex fi-
„ de, esse peccatum. *Verum verba his opposita,*
„ Si gentilis nudum operuerit numquid quia
„ non est ex fide, peccatum est? *sunt Juliani*
„ atque ad ea Augustinus (3) respondet eodem
„ cap. 3. num. 30. Prorsus in quantum non
„ est ex fide, peccatum est; non enim per se
„ ipsum factum, quod est nudum operiri, pec-
„ catum est; sed de tali opere non in Do-
„ mino gloriari solus impius negat esse pecca-
„ tum. Pelagiani itaque sunt, aut saltem im-
„ pii, qui præcitata Theologi nostri verba car-
„ punt, & rodunt. Ad hæc adversarius opponit,
Fratrem Bellelli eodem libro cap. 32. scribere,
quod voluntas in praxi; & individuo non pos-
sit esse media & indifferens, ac proinde si ca-
reat omni gratiæ adjutorio, labatur in philau-
tiam, & incidat in pravum, atque inordinatum
amorem; & cap. 35. asserere virtutes infideli-
um, in quibus deficiente fide ex Jesu Christo
auxilio, deest quoque amor Dei, quo perveni-
tur ad Deum, non esse veras virtutes, quæ sin-
gula sunt Bajanæ systematis capita; ideoque ma-
nifestum est, in Fratre Bellelli reviviscere Ba-
janismum. Hæc adversarius; quæ utrum mani-
feste demonstrent Patris Bellelli Bajanismum,
an manifeste evincant conviciatoris ineptissimam
loquacitatem, arbitror rem esse perspicuam.
Dixi enim, & sæpe dixi, & dico iterum, vi-
tium quod in praxi, atque in individuo repe-
ritur in singulis operibus moralium virtutum,
quæ fiunt absque gratia, & non referuntur in
Deum, non esse iisdem operibus intrinsecum,
quasi

pag. 411.

(3) August. tom. 10. pag. 600.

quasi a cupiditate derivent, & ab ea corrumpantur; sed esse vitium *operantis*, qui eadem opera non referens ad finem ultimum, facit bonum *non bene*: ac dixi, & sæpe dixi, ac dico iterum, virtutes hujusce generis esse *veras virtutes* si comparentur ad finem proximum: non esse *veras virtutes* si comparentur ad ultimum finem; atque hanc esse sententiam Patris Bellelli demonstravi supra §. 4. & 5. Adde ea, quæ illustris Theologus habet cap. 32. ac 35. nuper laudatis, & quæ adversarius damnat Bajanismi, esse eadem omnino verba Augustini lib. 4. contra Julianum cap. 5. num. 33. Obsecro humanitatem lectoris; ut utrumque legat; pudet enim me, diutius hæc blateramina, & hirundinum musea geminare, atque cum homine, qui cicada vocalior, & cornice loquacior est, cornicari.

Tandem adversarius in eodem argumento persistens subjicit *analysin* capitis tertii lib. IV. contra Julianum, præmittens, *frustra Fratrem Belli ad Augustini auctoritatem confugere, de quo etiam Bajus gloriabatur, & ex eodem fonte Jansenius totum suum hausisse systema venditabat*. Hujus synopsis scopus est demonstrare, quod Augustinus cum Juliano disputans egerit de virtutibus, quibus recte vivimus, & quibus mereamur vitam æternam. Sed in ea synopsi exornanda oleum operamque perdidit, nostramque controversiam minime attigit. Quod enim Augustinus cum Juliano disputaverit de virtutibus, quibus recte vivimus, & quæ pertinet ad pietatem veramque justitiam, verissimum est, idemque traditur a Fulgentio Bellelli luculentissimis testimoniis, quorum nonnulla produxi supra §. 3. sed controversia nostra hæc est, an virtutes, quæ Deo non servantur, quæ *steriles* sunt, quæ non referuntur in Deum, quæ ad salutem non pertinent, sint *veræ virtutes*; an recto fine destitutæ, & spectata circumstantia finis ultimi sint vitia virtutibus simillima. Hoc nos contendimus: Hoc Augustinus docuit scribens eodem cap. 3. num. 22. *Fieri non potest, ut steriliter boni simus: sed boni non sumus, quidquid steriliter sumus. Nullo modo homines sunt steriliter boni; sed qui boni non sunt, possunt esse alii minus, alii magis mali*: hoc Norisius in Vindiciis a Bajani erroris labe immune esse demonstravit: hoc nos in libris antehac editis, & cap. 1. §. 6. hujus dissertationis tradidimus: hoc Fulgentius Bellelli in Augustiniana *Analyse*, quæ illa, quam per saltum adversarius conscripsit, doctor & accuratior est, lib. V. de modo Reparatur. a pagina 395. usque ad pag. 416. diligentissime præstitit. Oportebat ergo, ut adversarius priusquam nos provocaret, melius Augustinianam, nostramque sententiam percipere studuisset. Si hanc nondum est assecutus,

eam exponam verbis Joannis Martinez de Ripalda lib. de Ente supernaturali disput. 20. sect. 6. num. 27. „ Disputabant (*inquit*) „ Patres Ecclesiæ, quorum certissime Augustinus dux fuit, adversus Pelagianos & Semipelagianos, qui actus naturales viribus solius „ naturales viribus solius naturæ elicitos tanti „ faciebant, ut eos in vitam æternam consequendam, & initiandam salutem conferentes profitebantur. Ergo inermiter dimicassent contra illos, si de subjecto disputationis Pelagianorum & Massiliensium essent actus naturales solius arbitrii elicti; putandum est Ecclesiæ Patres negantes ante illos actus existere naturam destitutam gratia, & affirmantes ante gratiam solum existere peccatum, de illius quidem actibus, ac universim de omnibus moraliter bonis affirmasse, & negasse contradicentia adversariis, quos oppugnant. Ergo credendum non est, omnino præterisse eos actus; atque adeo asserentes solum peccatum præcedere auxilium gratiæ, non excludere præcedentes omnes actus virtutum moralium. Alias nulla esset argumentatio Patrum, cum possent adversarii opponere, præter peccatum antecedens gratiam, præcedentes esse virtutum moralium actus, quos semper salutares fieri supponebant. Igitur cum Ecclesiæ Patres hanc suppositionem indemnem reliquerint, imo potius veram illam ponentes, contra hostes gratiæ solum contenderint ante gratiam nihil boni nobis inesse, persuadendum nobis est, semper credidisse ante hos actus præveniri arbitrium auxilio gratiæ, soloque naturæ conatus in peccatum Dei auxilio destituti. Hæc sententia, cui subscribit Ripalda, & quæ nullum opus veræ virtutis, undique laudabilis, agnoscit absque gratia præveniente, est sententia illa eadem, quam Fulgentius Bellelli docet ab Augustino contra Julianum disputante fuisse traditam, & quam negamus coherentiam habere cum Bajani erroribus. De auctoritate autem Augustini jure meritoque gloriamur: nec illam Bajus, Jansenius, & Novatores alii duntaxat, sed etiam Pontifices Maximi, Concilia, Patres, universi Theologi summis laudibus prosequuntur: cum hoc tamen discrimine, quod Novatores illa abutuntur ad patrociniū erroris, eaque abutentes contemnunt definitiones Ecclesiæ: nos contra ea utimur ad veritatis præsidium, atque ad Ecclesiæ definitiones, quibus illam quoque subjicimus, defendendas ac propugnandas. Cedit vero in majorem Augustini laudem, ut alibi diximus, quod etiam hæretici ac Novatores illum plurimi faciant, solum in eum obmurmurantibus Pelagianis; quemadmodum cedit in divinarum scripturarum ampliorem gloriam, quod illis

illis etiam heterodoxi conantur imperitis nefaria dogmata suadere. Quapropter, debita proportionem servata, quod Augustinus agebat de auctoritate divinorum librorum, repetimus cavendum esse adversario circa Augustini doctrinam. Ne id, quod imperitis videtur absurdum, vituperare audeat, & perversis concertationibus efficiatur indocilis. Lib. 1. de serm. Domini in Monte cap. 3. n. 10.

III. Majori brevitate expediam quæ Anonymus profert, ut Fulgentio Bellelli impingat errorem propositionis Bajanæ 28. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio non nisi ad peccandum valet*. Inquit enim Fulgentium nostrum errorem illius propositionis adstruere, primum quia in ejus sententia nullum est medium inter cupiditatem & caritatem, & quæcunque fiunt absque gratiæ adiutorio, fiunt ex motivo cupiditatis. Secundo quia lib. 3. de statu creat. rat. cap. 3. inquit. *Sine gratia Deus neque ut auctor nature diligere potest*. Tertio quia Bajanæ propositioni sensum attribuit supposititium, illam exponens de gratia sanctificante. Rursus quia etiam propositionem 38. Quesnellianam, *Peccator non est liber nisi ad malum, sine gratia Liberatoris*, eludit fictitium illi sensum affingens, idest propositionem illam restringens vel ad gratiam habituales, vel ad gratiam actualem efficacem, quæ expositiones se mutuo evertunt, atque interimunt, cum gratia sanctificans non sit gratia actualis. Tandem, quia licet F. Bellelli in Propositionem Quesnellianam 38. §. 2. asserat, quod liberum arbitrium facere possit aliquod bonum morale, nihil autem possit absque Mediatoris gratia, eorum duntaxat, quæ pertinent ad pietatem; in his tamen verbis latet sub angue venenum, quia F. Bellelli nihil aliud vult, nisi quod possint absque auxilio gratiæ fieri quedam opera ex officio & sine proximo moraliter bona, quæ tamen defectu ultimi finis sint peccaminosa, ut inquit ibidem §. 1. *Quam vero ineptæ sint hujusmodi expositiones F. Bellelli nemo non videt*.

Ad hæc omnia non semel responsum dedimus. Ad primum enim diximus Bajanum assertum 38. Fulgentio Bellello inique imputari, quod & demonstravimus cap. 3. primæ dissertationis. Ad alterum dictum est hoc §. numeri. Theologum nostrum lib. 3. de statu creat. rat. cap. 3. sermonem instituisse de amore Dei super omnia, eique in hac parte consentire Theologos præstantissimos, quos recensuimus cap. 1. Ad tertium repetimus sensum illum commentitium non esse; quoniam revera Bajum solam gratiam sanctificantem admisisse constat ex prima dissert. cap. 1. §. 2. & 3. ac præterea de gratia sanctificante articulum 28. acceperunt viri doctissimi Norisius, Macedo, Tur-

Berti Th. T.VIII.

rianus, Vasquesius, qui etiam testantur eandem propositionem, si de gratia actuali enuntietur, esse Augustini, ejusque discipulorum; quod itidem constat ex hac dissertatione cap. 1. §. 3. Ad quartum quod attinet, pariter demonstratum est dissert. 1. cap. 1. §. 4. etiam judicio centum Episcoporum Galliarum, a Quesnellio nulum aliud principium humanarum actionum constitutum fuisse, præter caritatem habituales, & cupiditatem habituales. Ad ultimum quoque ex cap. 3. dissertationis primæ, atque ex hoc ipso, in quo versamur, evidentissime apparet Fulgentium Bellelli, ubicunque vitium agnoscit in operibus, quæ non referuntur in finem ultimum, accipiendum esse de vitio operantis, non operis: asserere absque ambiguitate verborum, quod non semper opera in Dei gloriam virtualiter non ordinata corrumpantur a cupiditate; nec aliud affirmare, quam id, quod ab Augustino traditum ac verissimum esse censent Seripandus, Norisius, Bona, Macedo, Augustini universi, alique, de quibus cap. 1. §. 4. & 5. necnon Ripalda, de quo paullo supra: indeoque mendacissime de scriptis Fulgentii Bellelli prefertur pronunciatum illud, *Latet sub angue venenum*, quemadmodum veracissime de conviciatoribus divinum eloquium. *Venenum aspidum sub labiis eorum*.

IV. Aggreditur deinde adversarium doctrinam P. Bellelli circa fidem, spem, ac timorem, eandemque esse ac Bajanam primum infert ex verbis Augustiniani Theologi lib. 1. de statu creat. rationalis cap. 14. *Quo fit, ut nec ipsa actualis fides, & spes, ipseque timor, qui justificationem præcedit, tanquam Spiritus Sancti donum, esse queant, sine aliqua actuali delectatione & caritate, quæ omnia in debitum finem dirigat*. Deinde, inquit, ex principium Bajano nullum admittente medium inter caritatem atque cupiditatem F. Bellelli argute colligit, neque fidem, neque spem esse sine caritate, scribens ibidem: *A fide ipsa, unde nostra justitia sumit initium, caritas indivulsa semper est, quoniam fides per caritatem operatur*; eodemque lib. cap. 17. & lib. 3. cap. 4. apertissime repetit, timorem haberi non posse absque fide, & delectatione. Præterea de modo Repar. lib. 5. cap. 36. ait propositionem 12. damnatam ab Alexandro VIII. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, intelligendam esse de iis, qui caritate justificante destituti sunt, demonstrans quam desperata sit ejus causa, quæ ad tam ineptas confugere cogitur cavillationes*. Propositionem quoque 15. damnatam ab eodem Summo Pontifice, *Attritio, quæ gehenna, & pœnarum metu concipitur, sine delectatione benevolentie Dei propter se, non est bonus motus, & supernaturalis*,

V v v

ita,

ita eludit, ut attritio bona sit ac supernaturalis, etiam si perfecta, & casta dilectione remissa peccati sit destituta, requirens tamen, ut eadem attritio bona & supernaturalis sit, ut sit cum quibusdam inceptis caritatis flammulis, aut seminibus. Expressius de modo Reparat. lib. v. cap. 8. consentit Bajo, affirmans in praxi, & in individuo supernaturalem gehennæ timorem, qui certe rectus, ordinatusque est, ab inchoato, & virtuali saltem amore iustitiæ sobolescere. Hæc Anonymus ad paginam usque 275.

Hæc omnia, quæ si P. Bellelli nil aliud assereret, viderentur aliquid habere momenti; si animadvertatur, quod fraudulenter tacetur, quid eximius Theologus caritatis & dilectionis nomine intelligat, nec quadrante digna sunt; commonstrantque Anonymi indolem argutulam, promptulam, facetulam. Tria ergo ad memoriam revocanda sunt, alibi jam comprobata: quibus spectatis illæ *Bajanis* larvæ in nihilum occidunt, atque evanescent. Primum est, Patrem Bellelli, dum ait absque caritate, & dilectione nullum dari actum virtutis, neque spem, neque timorem, neque fidem, nomine caritatis ac dilectionis intellixisse bonam voluntatem, amorem iustitiæ, piam animæ affectionem, & gratiam auxiliatricem, quæ a S. Patre Augustino dicitur inspiratio sanctæ dilectionis; non vero intellexisse caritatem explicitam, amorem benevolentie, ac dilectionem Dei super omnia; sed expresse, perspicue, & apertissime, absque tali dilectione, & caritate proprie dicta, agnovisse actus fidei, spei, timoris, bonos, utiles, ac supernaturales, atque disponentes ad justificationem. Ita illustri Theologus scribit de modo Rep. lib. v. cap. 2. pag. 331. cap. 35. pag. 421. in propositionem 53. Quesnelli pag. 177. in propositionem 54. pag. 185. & in prop. 61. pag. 214. & 218. Secundo Patrem Bellelli, ubicunque exigit amorem benevolentie ad fidem, spem, & timorem, ut sint actus virtutum undeque recti & ordinati, sermonem instituisse de actibus virtutum, qui non tantum tales sint comparate ab objectum ac finem proximum, verum etiam comparate ad finem ultimum; atque accurate etiam animadvertisse actus virtutum, qui virtualiter non referuntur in Dei gloriam, secundum substantiam suam bonos esse, neque a cupiditate corrumpi, etsi vitium aliquod sit in operante, qui non refert eosdem actus in debitum finem: quod vir spectabilis scripsit de modo Rep. lib. v. cap. 12. pag. 338. cap. 2. pag. 310. in prop. Quesnelli 51. pag. 67. in prop. 53. pag. 177. & in prop. 61. pag. 213. Tertio Theologus noster, ubi asserit fidem, spem, ac timorem, non esse absque amore benevolentie, loquitur de fide, spe, ac timo-

re, quatenus proxime ad justificationem disponunt; quod de fide affirmat in propositionem 51, Quesnelli pag. 168. de spe in propositionem 57. pag. 193. ac de timore de modo Rep. lib. v. pag. 333. & in Epistola Apologetica pag. 36. Hæc tria, quæ animadvertenda dixi, a me demonstrata fuere diss. 1. cap. 3. §. 5. & §. 6. num. 1. necnon hoc eodem capite §. 5.

Itaque Fulgentius Bellelli lib. 1. de statu creat. ration. cap. 14. loquitur de fide, spe, ac timore, quorum supernaturales actus undeque sunt recti, atque in finem ultimum referuntur, tametsi nec eo loci commemorat amorem benevolentie, sed tantummodo aliquam actualem dilectionem, seu gratiam prævenientem, quæ est caritas quidem actualis, sed late accepta, & quæ nec a fide, ceterisque virtutibus divulsa est. De caritate pariter late accepta loquitur P. Bellelli in eodem Opere lib. 3. cap. 4. ubi cum Augustino gratiæ adiutorium appellat amorem iustitiæ, cordis ardorem, & dilectionem boni. Agens autem lib. v. cap. 36. de modo Rep. de propositionibus damnatis ab Alex. VIII. diserte scribit: " Qui peccatum odit me, re ob ejus turpitudinem & sceleratam, non peccat; sed ad peccati remissionem per illud odium, detestationemque disponitur. Addit: Neque ad quodlibet opus, ut sit bene factum, præsens actus expressæ dilectionis exigitur. Subjicit: Sperat autem, qui ex intentione æternæ mercedis obtinendæ malum fugit, & bonum facit; ergo ejus intentio recta est. Prosequitur: Dum peccator caritate justificante destitutus sperat, & ex motivo spei bonum facit, recte operatur, & Deo placet. Scribit: Timor servilis, qui a Deo præcipitur, & ex fide suppliciorum divinæ iustitiæ exoritur, eo quod ad gratiam, & remissionem peccatorum utiliter viam præparet, supernaturalis omnino est. Ait, Non enim nisi bonus potest esse motus conceptus ex metu, quem Christus præcipit. Affirmat attritionem, quæ non ex dilectionis motivo, sed ex poenarum metu descendit, esse donum Dei, & Spiritus Sancti moventis impulsus. Monet, quod illa Augustiniana acceptio dilectionis pro sancta delectatione auxiliatrice, quam plerique recentiores tuentur, generalior est, & quod quoscunque actus supernaturales transcendat, quamvis non sit dilectio illa expressa, & inchoata, qua Deus diligitur ut summum bonum, & quæ requiritur, ut dolor attritionis in sacramento sufficienter disponat. Hæc omnia, quæ tam evidenter commonstrant a Patre Bellelli summopere commendari fidem, spem, ac timorem, quamquam non procedant ab illa caritate, qua Deus diligitur, ut summum Bonum,

num, habentur eodem cap. ex quo adversarius infert desperatam esse illius causam, ad ineptas confugere cavillationes, atque in ejus doctrina non esse a peccato immunem attritionem illam, quæ non concupitur ex motivo dilectionis Dei propter se. Potestne adinveniri homo, qui splendidius mentiatur, qui litam felle & aceto acerbiori linguam habeat, qui nugacius emungat sibi cerebrum? Omitto quæ scripsi dissert. 1. cap. 3. §. 5. ubi hæc eadem objecta refutavi.

Ad hæc adversarius opponit: F. Bellelli libro v. de modo Reparati, in quo discutienda questione de timore & amore Dei operam impendit, nonnulla vera cum falsis admiscet, quæ ne confundantur permagni interest. Docet enim amorem mundanum, necnon timorem serviliter servilem esse malum, non quidem secundum substantiam, sed secundum servilitatem; in quo Catholici omnes conveniunt. At discrepat Theologus iste ab Orthodoxis, quod timorem servilem confundat cum timore initiali, ac velit, quod timor ille servilis, ut sit ordinatus, oriatur ex amore justitiæ. Orthodoxi autem docent non peccare illum, qui ex solo timore servili, non autem ex amore justitiæ, abstinet a peccato, modo non habeat simul conjunctam voluntatem peccandi, si peccare potest impune. Atque ita docet Sylvius in 2. 2. qu. 19. art. 4. quem citato lib. v. cap. 1. laudat F. Bellelli. At hic nullum agnoscit timorem inculpatum nisi sit initialis, & nisi adjunctum habeat aliquem Dei amorem, scilicet amorem justitiæ. Aperta sunt illius verba: „Timor, inquit, dividendus est in servilem, & filialem. Servilis autem iterum est partiendus in serviliter servilem, seu in quantum servilem, qui inordinatus semper est, & servilem initialem, qui ordinatus est & de utroque participat. Servilis enim dicitur, quia pœnas respicit, & inchoate etiam filialis dicitur, quia initium delectationis habet, qua timens gratiæ excitantis dulcedine jam incipit amare justitiam. „Igitur F. Bellelli ut ea, quæ fiunt ex motivo timoris, inculpate fiant, requirit amorem justitiæ, qui in ejus sententia nihil est aliud, quam caritas. Accedit, quod errorem suum suadere nititur præcepto Apostoli, Omnia in gloriam Dei facite: de quo dissevit eodem libro v. a cap. 12. ad 20. ubi veritatem, & mendacium ita confundit, ut vix prima fronte secerni possint. Sed ea articulo sequenti se offerent discutienda. Hæc adversarius.

Minime in hac objectione fabricanda accusator perdidisset operam, si animadvertisset a nobis vitium operi inhærens a vitio operantis secerni, & admitti opera in se, & quoad substantiam attinet, bona ac perutilia, necnon ad gratiam disponentia, quamquam operator, quia non amat, & caritatem non habet, sit malus. Quæ

cum in scriptis Augustinenſium adversarius, ſcholarum principiis aſſuetus, debita diligentia non advertiſſet, factum eſt, ut ipſe verax ſimul & mendax in Operibus viri doctiſſimi veritatem mendacio conjunctam eſſe putaret. Ceterum æquivocationes ejus, unde ruit in judicium præceps atque præpoſterum, ſtudiū ego non uno in loco detegere, præſertim diſſert. 1. cap. 1. & 2. §. 6. num. 4. atque in hac tertia cap. 1. §. 6. num. 15. & §. 7. num. 4. Nunc vero, ut quiſque veritatem percipiat, addo eodem libro v. Theologum noſtrum commendare plurimum, ac ſupernaturalem appellare timorem illum ſervilem, qui exoritur ex metu gehennæ, & nondum per inchoatum amorem benevolentię accedit ad initialem. Ac primum perſpicua ſunt ea verba, quæ exſcripta fuerunt paullo ſupra ex cap. 36. ejusdem libri, & quæ §. 6. fuerunt præmiſſa. Deinde de timore ſervili, incuſſo ex conſideratione gehennæ, & abſque delectatione juſtitię inquit cap. 2. pag. 410. Ejus officium bonum eſt, & bona ſubſtantia ejus; bonum eſt enim pœnas timere; & pag. 311. cum S. Thoma, Timor ſervilis ſecundum ſuam ſubſtantiam bonus eſt, ſervilitas ejus mala eſt. Cap. 3. eadem pagina 311. Hunc timorem non eſſe peccatum, nec peccatores peiores facere deſinit S. Tridentina Synodus ſeſſ. 6. can. 8. Cap. 4. pag. 315. Si timens tanquam in principale malum in pœnam ſeratur, inordinatus quidem erit; ſed hæc inordinatio timentis malum erit, non timoris. Cap. 5. pag. 317. cum Bellarmino, Qui ſerviliter timet, malus eſt, quia pluris facit pœnam, quam culpam, ſed timor ipſe non eſt malus; & ne plura colligam cap. 36. pag. 424. Timor tamen ſervilis, qui a Deo præcipitur, & ex fide ſuppliciorum divine juſtitię exoritur, eo quod ad gratiam & remiſſionem peccatorum utiliter viam præparet, ſupernaturalis omnino eſt. Quid ergo? In illis verbis, Servilis autem iterum eſt partiendus in ſerviliter ſervilem, qui inordinatus ſemper eſt, & ſervilem initialem, qui ordinatus eſt, quæ verba deprompta ſunt ex cap. 4. pag. 316. non ait P. Bellelli timorem ſervilem, qui non oritur ex amore juſtitię, malum eſſe, & nullum amorem eſſe inculpatum, niſi ſit initialis; ut pag. 277. comminiſcitur adversarius: ſed ait timorem illum non eſſe ordinatum, quoniam inordinatio eſt plus timere pœnam, quam culpam, ac plus timet pœnam, quam culpam, qui amat juſtitiam, ut inquit etiam Eminentiſſimus Bellarminus lib. 2. de Pœnit. cap. 1. ut diximus diſſert. 1. cap. 2. prope finem, Noriſius ibidem laudatus, necnon S. Thomas, de quo idem Noriſius adverſus Germanitatem 11. tom. 1. pag. 1439. Inordinationem autem illam, quæ oritur ex defectu caritatis, & qua ſerviliter timens

mens pluris facit pœnam, quam culpam, non esse vitium timoris, bene sapienterque affirmarunt eo loci Norisius, ac Bellarminus: idemque asseruit eodem in loco, scilicet cap. 4. libri 5. accuratissimus P. Bellelli his verbis, quæ haud immerito queror ab adversario prætermissa fuisse, *Sed hæc inordinatio timentis malum erit, non timoris*. Hæc autem verba iis, quæ adversarius objicit, adeo sunt proxima, ut ejus oculos, quantumvis lippientes, effugere non potuerint. Atque hinc constat, quomodo timor servilis, ut *ordinatus* fiat, debet reddi *initialis*, quoniam debet conjungi cum amore justitiæ, ita ut qui timet, pluris faciat culpam, quam pœnam, quamvis secundum substantiam, qua bonus est, non importet nisi *timorem pœnæ*, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 19. art. 4. ad 3. Constat etiam timorem servilem, ut servilem, scilicet in quantum pluris facit pœnam, quam culpam, esse inordinatum, & malum non secundum substantiam suam, sed secundum servilitatem: atque id est, quod ex Sylvio profert Augustinianus Theologus citato libro v. cap. 2. pag. 311. Pereunt ergo facta distinctione timoris, ac timentis cavillationes adversarii; quemadmodum distincto vitio operantis a substantia operum, corruunt quæ opponit circa opera moralium virtutum, quæ in Deum finem ultimum non referuntur: de quibus etsi petra tractatum a me est satis superque; nolumus tamen postremos adversarii clamores obturatis auribus prætereire.

Postquam præmisit, quod extrema parte capituli primi revocatum est ad examen, Patrem Bellelli mecum iisdem telis pugnare, eodemque textu Apostoli abuti, ut probare nitatur, omnia opera, quæ non sunt ex motivo caritatis, esse peccata, & postquam passus est virtutalem relationem operum in Deum a pluribus Theologis propugnari, non ita tamen ut peccent in omnibus actionibus suis defectu ultimi finis omnes illi, qui eandem in Deum non referunt saltem virtute, inquit Fratrem Bellelli velle, quod homines semper agere teneantur ex motivo caritatis, & consequenter omnes actiones, quæ non sunt ex motivo caritatis, esse defectu debiti finis peccaminosas. Id vero probat primo, quia, ut sæpius dictum est, nullum Frater Bellelli agnoscit medium inter cupiditatem, & caritatem, ideoque contendit necessum esse, ea quæ non sunt ex naturali, aut saltem virtuali caritatis motivo, vera esse peccata. Secundo quia maleficus Doctoris Hipponensis Interpretes, cum S. Doctor scribat hominem inculpate operari ex amore justitiæ lib. 3. de statu creat. rat. cap. 5. vult per dilectionem justitiæ caritatem omnino significari, hinc inferens nullius virtutis amorem rectum esse, nisi Deum habeat, si-

nem, archetypum, fontem. Tercio de modo Rep. lib. 5. cap. 11. distinguit F. Bellelli dilectionem justitiæ in implicitam, atque explicitam, & conceptis verbis capite 12. illam dilectionem implicitam ait esse caritatem virtutalem, concludens: „Implicita, & virtualis relatio fundamentum habet in præterito actu dilectionis, & in præsentis volitione proximi boni, pii & honesti, quæ ex præterita intentione moraliter durante descendit. „ Igitur F. Bellelli errorem suum nullatenus mitigat, dum ait sufficere caritatem implicitam, ut actiones nostræ sint immunes a peccato, cum per caritatem implicitam intelligat caritatem virtutalem, ideoque ex illo Apostoli textu, Omnia in gloriam Dei facite, semper inferre velit omnes & singulas actiones, quæ non sunt ex motivo caritatis, fieri ex motivo cupiditatis, & esse peccaminosas, saltem defectu debiti finis. Hæc postremo conatu adversarius.

Comissime, & argutissime omnia. At quum Fulgentius Bellelli non erret adstruens præceptum referendi omnia opera deliberata in Deum, saltem virtute, propterea quod agnoscunt idem præceptum Theologi plurimi, ac præstantissimi; evidentissimum est nullo pacto illum errare, & per summam, execrandamque calumniam Bajanistis adnumerari. Apertissime quippe negat Theologus sapientissimus, omnia opera, quæ non referuntur in Deum, corrumpi a cupiditate, docens opus non inquinari a malitia cause, nisi ab ipsa procedat, de modo Repar. tom. 1. pag. 338. quod & repetit in Proposit. Quesnellianam 45. pag. 139. ut non semel animadvertimus. Hoc ergo unum P. Bellelli contendit, opera, quibus deest relatio in finem debitum, bona esse, non bene facta; vitium tamen, atque inordinationem, quæ in iis reperitur, si honesta sint, operantis vitium esse, non operis. In quo innumeros habens sibi consentientes, ut diximus primo capite, frustra, & inique in ipsum tanta calumnia conflatur. Sed videamus, an jure ab homine Punicæ fidei dicatur vir probus atque honestissimus Augustini maleficus interpretes. Primum accusatoris argumentum omnino frivolum est, & commentitium; siquidem falsissimum est Fulgentium Bellelli scripsisse, quod inter cupiditatem & caritatem nullum sit medium, ita, ut quæ non oriuntur a caritate, fiant, & corrumpantur a cupiditate culpabili; cum disertissime tradat oppositum, prout ostendimus disert. 1. cap. 3. §. 6. num. 2. atque in hoc ipso capite §. 4. & 5. In secundo adversarius aut mentitur, aut fallitur, aut potius simul falsus & mendax est: nam P. Bellelli lib. v. de modo Repar. cap. 11. pag. 331, ait dilectionem Dei implicitam esse illam, quæ diligitur res, quæ Deo conformata justa est, & quæ in amore rei cujuscunque justæ continetur; affirmatque hanc dilectionem

*nem implicitam dici caritatem lata significatio-
ne*; quo sensu *caritas* ab Augustino appellatur
cupiditas boni. Caritatem vero *explicitam* paul-
lo infra, idest, pagina 333. illam esse declarat,
qua Deus diligitur gratis, & propter se. At-
que id vir eximius aliis quoque in locis affir-
mat, ac praesertim in propositionem Quaesnellia-
nam 58. pag. 194. ubi *delectationem auxiliatri-
cem* distinguit ab amore benevolentiae, atque a
caritate, etiam *inchoata & imperfecta*. Itaque
nego juxta Patrem Bellelli *dilectionem implicitam*
iustitiae esse *caritatem virtualem*, si nomi-
ne *caritatis* intelligatur amor benevolentiae, quo
Deus diligitur *gratis, & propter se*; tametsi
amor iste benevolentiae praexistens, ac virtute
perseverans necessarius sit, ut opera deliberata
sint bona *undique*, nimirum tam quoad *substan-
tiam*, quam comparate *ad finem ultimum*. Ad
tertium dicimus, bene ac sapienter Fulgentium
Bellelli tradidisse, quod *virtualis relatio* sita sit
in praeterito actu dilectionis moraliter perseve-
rante: at negamus virum sapientissimum affir-
masse, quod omnes & singulae actiones, quae non
referuntur saltem virtute in Deum, oriantur a
cupiditate, & *intrinsecus* sint peccata, sive quod
omissio debitae relationis *substantiam* earundem
actionum corrumpat; quum accuratissime distin-
xerit rectitudinem operum a vitio operantis:
quae duo adversarius permiscens ad rimosa dolia
portavit aquam.

Haec cum ita sint, extra omnem controver-
siam positum est, Fulgentium Bellelli neque in
sensu Baji docuisse omnia opera, quae non fiunt
ex motivo caritatis, fieri ex motivo cupiditatis:
neque in sensu Baji affirmasse impossibile esse
statum purae naturae: in sensu Baji negasse amo-
rem Dei naturalem: neque in sensu Baji tradi-
disse omnia opera infidelium esse peccata: neque
in sensu Baji asseruisse liberum arbitrium sine
gratiae Dei adjutorio nonnisi ad peccandum va-
lere; neque in sensu Baji dixisse actus fidei,
spei, atque timoris, nisi fiant ex motivo cari-
tatis, fieri ex motivo cupiditatis, ac proinde
esse peccaminosos. Nihilominus scriptor confiden-
tissimus gloriatur se in scriptis F. Bellelli que-
madmodum & in meis, *Bajanismum Redivivum*
demonstrasse. Nunc autem sua interest, ut de-
monstrationes suas non esse cavillationes, *Baja-
nismum redivivum* non esse suae mentis phan-
tasma, insimulationes non esse maledicta, atque

responsiones has meas esse mendacia, esse exi-
tiosam fraudem, esse Bajanistarum effugia, non
cavillulis, non argutiunculis, non contumeliis,
sed argumentationibus Christiano Theologo di-
gnis evincat. Ceterum cum me, confratrem
meum, & nobiscum Augustinianos omnes scri-
ptores, quorum doctrinam sectati sumus, acu-
tissimo ac venenatissimo calamo vulneraverit;
nemo siquidem, nec haereticum aliquem pesti-
lentissimum, haecenus tam impudenti stylo ag-
gressus fuit, ut adversarium suum & discipulum
*Novatorum, & mendacem, & fraudulentum,
& dolosum, & temerarium, & oblivionis dignum,
& Constitutionum Apostolicarum contemptorem*
appellaverit in singulis fere pagellis: cumque
ego quoniam homo sum, & licet omnium scri-
ptorum minimus, Catholicorum tamen dogma-
tum propugnator, aliquando paxillum paxillo,
& verba acuta acutis depellere studuerim, quod
& musca splenem habeat, & formicae insit sua
bilis; ac praeterea inique laceffitus iusta repen-
derim, atque palam & nominatim aggressus,
nomini tamen aggressoris ubique pepercerim:
memor tandem officii mei, ut Augustini do-
ctrinam, ita mansuetudinem atque humili-
tatem amplector, & his verbis accusatorem
meum interpello, quibus Doctor maximus al-
loquebatur Hieronymum: *Obsecro te sergo per
mansuetudinem Christi, ut, si laesi te, dimittas
mihi, nec me vicissim ledendo malum pro malo red-
das. Ledes autem me, si mihi tacueris errorem
meum, quem forte inveneris in factis, vel di-
ctis meis. Nam si ea in me reprehendenda non
sunt, te ledis magis, quam me: quod absit a
moribus, & sancto proposito tuo, ut nec facias
voluntate ledendi, culpans in me aliquid dente
maledico, quod mente veridica esse scis non cul-
pandum. Ac per hos aut benevolo corde arguas,
etiamsi caret delicto quem arguendum putas;
aut paterno affectu mulceas, quem adicere ne-
queas. Potest enim fieri, ut tibi aliud videat-
ur quam veritas habet, dum tamen abs te aliud
non fiat, quam caritas habet: nam & ego ami-
cissimam reprehensionem gratissime accipiam;
etiamsi reprehendi non meruit, quod recte defen-
di potest: aut agnoscam simul & benevolentiam
tuam, & culpam meam; & quantum Dominus
donat, in alio gratus, in alio emendatus in-
veniat.*

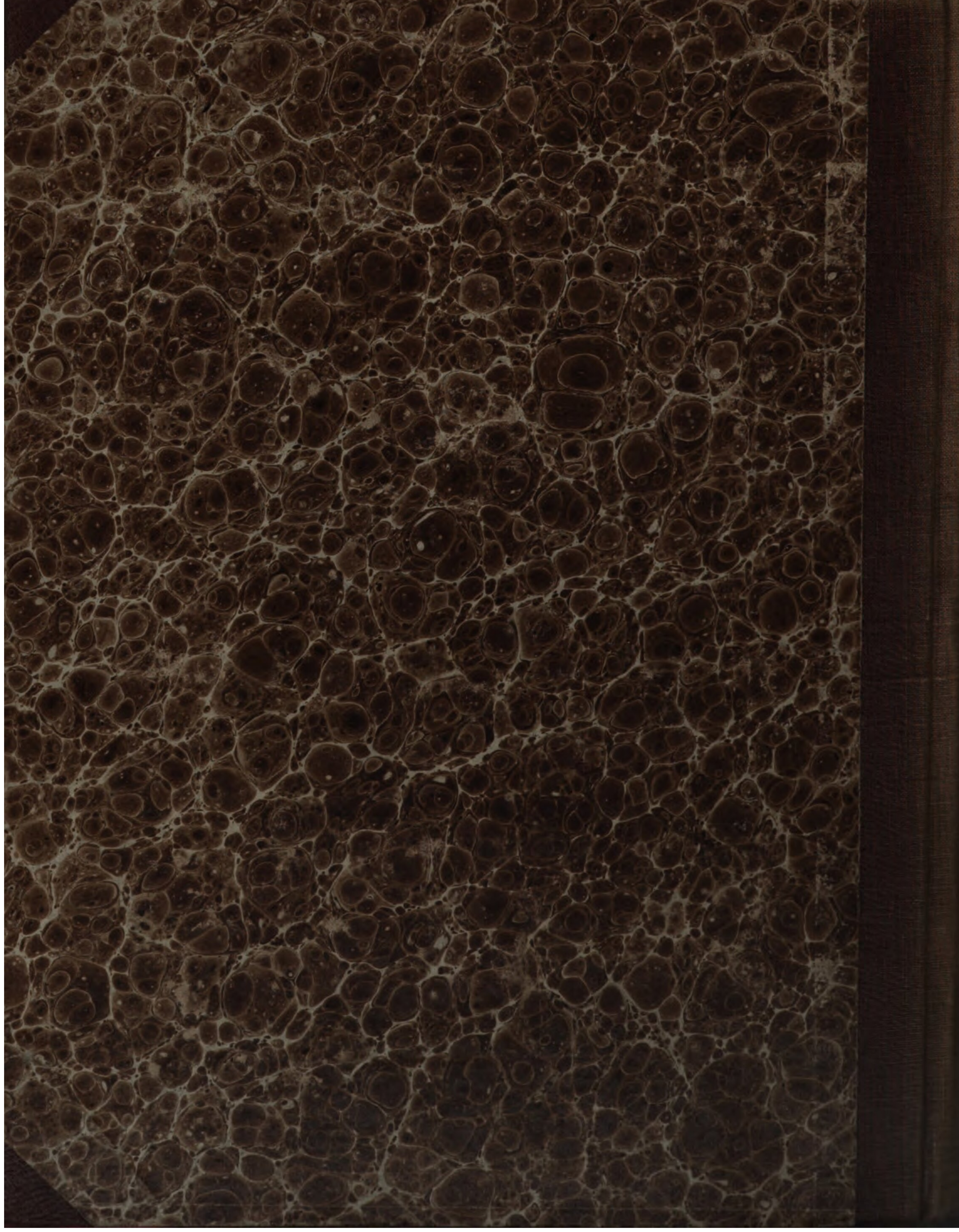
FINIS TOMI OCTAVI.

IN-

INDEX CAPITUM.

L iber Trigesimus Quintus. In quo agitur de Sacramento Unct. Extremæ.	pag. 1.
Cap. I. Demonstratur <i>Extremam Unctionem</i> esse verum, ac proprium novæ legis Sacramentum.	ibid.
Cap. II. Quæritur num in Cap. VI. Marci versu 13. agatur de Sacramento Unctionis Extremæ.	p. 10.
Cap. III. A quo, & quando Sacramentum Unctionis Extremæ sit institutum.	p. 14.
Cap. IV. An Materia Sacramenti Extremæ Unctionis sit oleum ab Episcopo benedictum.	p. 16.
Cap. V. De Ægrotantium unctione, seu proxima hujus Sacramenti materia.	p. 19.
Cap. VI. De Sacramenti Extremæ Unctionis forma differitur.	p. 23.
Cap. VII. Quo solvuntur facillimæ quædam circa propositam <i>formam</i> quæstionculæ.	p. 26.
Cap. VIII. In quo de Ministro Unction. Extrem. differt. instituitur.	p. 28.
Cap. IX. De iis, quibus Extrem. Unction. Sacram. administrandum est.	p. 35.
Cap. X. Agitur de Sacram. Extrem. Unct. multiplici effectu.	p. 38.
Cap. XI. Quæst. reliquæ ad hoc argum. pertinen. proponuntur, atque explicantur.	p. 41.
Cap. XII. Quæ circa hujus Sacram. ritus remanent dilucidanda.	p. 45.
L iber Trigesimus sextus. In quo agitur de Mysteriis, quibus Clerici initiantur ad divina ministeria obeunda, de sacris nimirum <i>Ordinationibus</i> .	p. 48.
Cap. I. Demonstratur <i>Ordinem</i> esse proprium Legis Evangelicæ Sacramentum.	p. 49.
Cap. II. Quot in Ecclesia enumerantur gradus, & <i>Ordines</i> Clericor.	p. 57.
Cap. III. Quo dilucidantur nonnulla, quæ spectant ad clerical. Tonfur.	p. 64.
Cap. IV. In quo de Minor. Ordin. pertractatur.	p. 68.
Cap. V. De priori inter majores Ord. scilicet, Subdiac.	p. 79.
Cap. VI. Pertractatur de Sacro Diacon. Ordine.	p. 83.
Cap. VII. In quo de Diaconissis breviter, & summam differtur.	p. 88.
Cap. VIII. De Sacro Præbytr. Ordine, ejusdemque potestate.	p. 89.
Cap. IX. Demonstratur Episcopat. esse <i>Ordinem</i> , propriiq. nomini Sacram.	p. 92.
Cap. X. De Chorepiscop. nomine, origine, officiis, ac dignitate.	p. 96.
Cap. XI. An ab Apostol. ætate, atque ex divina institutione Episcop. sint a presbyt. honore, & auctoritate distincti,	p. 100.
Cap. XII. De Sacram. Ordinis materia, & forma.	p. 112.
Cap. XIII. In quo agitur de legitimo Sacrar. Ordinat. Ministro.	p. 115.
Cap. XIV. Quid asserendum sit de Ordinat. fact. ab Episc. illegitime intrusis, aut hæresi, schismate, & labe simoniaca contaminatis.	p. 120.
Cap. XV. Quale judicium sit de Ordinat. factis ab hæreticis Angliæ Præsul.	p. 129.
Cap. XVI. De iis, qui ad sacros Ordin. sunt promovendi.	p. 132.
Cap. XVII. De iis, quæ in Ordinandis requiruntur.	p. 137.
Cap. XVIII. De hujus Sacram. duplici effectu.	p. 140.
Cap. XIX. De quibusdam Sacrar. Ordinat. Ritibus in hac dissert. nondum expositis.	p. 141.
L iber Trigesimus septimus. In quo pertractatur de Sacram. in lege Evang. conjug. gratiam præstante, videlicet de <i>Matrimonio</i> .	p. 145.
Cap. I. Sit ne Matrimon. naturali jure præscriptum, in se bonum, honestumq. & cadens sub præcep.	p. 146.
Cap. II. Ostenditur Matrim. in lege Evang. fuisse ad sacram. dignitatem evectum.	p. 152.
Cap. III. Agitur de proxima hujus Sacram. materia: idest de Contractu matrimoniali.	p. 159.
Cap. IV. Explicantur quædam alia, quæ spectant ad	

matrimonii contractum.	p. 167.
Cap. V. An ad Eccles. spectet impedim. matrimonii statuere, atque in iis dispensare.	p. 170.
Cap. VI. Quædam circa impedim. Matrim. ex Theolog. disputation. atq. ex jure Canonico acervatim, breviterq. offeruntur.	p. 177.
Cap. VII. In quo agitur de Clandestinis Cong.	p. 191.
Cap. VIII. De Matrim. hæretic. quæ præsertim contrahuntur in Hollandia, & Fœderatis Belgii provinciis, atq. de Benedic XIV. Const., qua hæc controversia tandem finita est.	p. 194.
Cap. IX. De his, quæ præcedunt matrim. celebrationem, sponsalibus nimirum, atq. denunciationib.	p. 198.
Cap. X. Agitur de hujus sacram. Ministro.	p. 199.
Cap. XI. De Matrim. Unitate, eiq. opposita Polygamia.	p. 207.
Cap. XII. In quo agitur de indissolubili nexu, & firmitate conjugii.	p. 211.
Cap. Ult. De Sacram. Matrim. ritib. ceremon.	p. 220.
BAJANISMUS REDIVIVUS.	
In scriptis PP. FF. BELLELLI, & BERTI Ordinis Eremitarum S. Augustini.	p. 225.
Pars I. Bajani Systematis Expositio.	p. 228.
Articul. I. Quæ sint Baji Doctrinæ principia.	p. ibid.
Artic. II. Recensentur omnes Baji Propos. secundum ordinem materialium digestæ.	p. 230.
Artic. III. Confutantur alii, ac detorti quarundam Propos. sensus, quibus præcipue hujus temporis novatores abutuntur.	p. 238.
Artic. IV. Exponitur germanus sensus Bajanz Prop. 28. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.	p. 246.
Artic. V. Errores Bajanist. circa timorem, fidem atque spem Christianam.	p. 259.
Artic. VI. Exponuntur verba Apost. I. Cor. 10. <i>Si ve manducatis</i> &c.	p. 263.
Pars II. FF. Bellelli, & Berti Bajanismi convinctur.	p. 274.
Articul. I. FF. Bellelli, & Berti errorem in prop. 38. Baji contentum renovasse, ac docuisse convinctur.	p. ibid.
Artic. II. De Impossib. Status puræ naturæ.	p. 279.
Artic. III. De Amore Dei naturale.	p. 296.
Artic. IV. De Operibus Infidel.	p. 298.
Artic. V. De necessitate gratiæ ad vitandum peccatum.	p. 305.
Artic. VI. De timore, fide, atq. spe.	p. 309.
Artic. VII. Hujus textus Apostol. <i>Omnia in gloriam Dei facite</i> adulterina expositio a FF. Bellelli, & Berti, & aliis Bajanistis excogitata, atq. confict.	p. 312.
AUGUSTINIANA SYSTEMA.	
Pars I. In qua Bajanismi refellitur criminatio.	p. 238.
Cap. I. De sensu Bajanz prop. 38. Omnis creaturæ rational. aut vitiosa est cupiditas &c.	p. ibid.
Cap. II. Demonstratur in lib. de Theologicis disciplin. pravos omnes sensus Bajani articuli 38, qui &c.	p. 381.
Cap. III. In quo demonstratur præstantissimum auctore librorum, quorum titulus <i>Mens Augustini</i> &c.	p. 392.
Dissertatio II. In qua pertractatur de damnato pravop. sensu Bajanz prop. 27. &c.	p. 402.
Cap. I. de Sensu prop. Baji 27. Integritas &c.	p. 406.
Cap. II. In libris de Theologicis Disciplinis refutari damnatum, pravumq. sensum &c.	p. 438.
Cap. III. Eximius Theologus Fulgentius Bellelli ab illata &c.	p. 444.
Dissertatio III. In qua ab erroribus, qui continentur & proscripti sunt in Baji Prop. 34. 35. 24. &c.	p. 458.
Cap. I. De sensu ceteror. articulor. Baji de quib. &c.	p. 461.
Cap. II. In libris, quos inscripsi <i>De Theol. Discipl.</i> errores Baji circa distinct. duplicis amoris &c.	p. 500.
Cap. III. In scriptis præstantis. Theologi Fulg. Berti nihil inveniri, quod Bajanis error; primo hujus dissert. Cap. recensitis &c.	p. 512.

Berti, Giovanni Lorenzo, 1696-1766

Opus de theologicis disciplinis ...

Bd.: 8. 1779. - 525 S.

Neapoli 1779

Dogm. 1236 e-8

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10400183-1